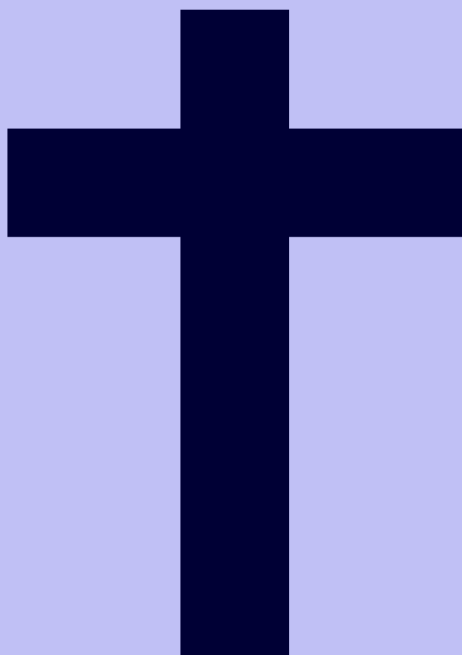

Nəkukuə Ikinan

The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of
Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Kwamera) language of Southeast Tanna, TAFEA Province,
Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Nafe (Nafe)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-06-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021
26b0f540-c192-5878-be67-18ede9ab1416

Contents

Nəkukuə Ikinan	1
Preface	3
Matiu	5
Mak	66
Luk	101
Jon	163
Wok Me	209
Rom	267
Fas Korin	295
Seken Korin	321
Kalesia	338
Efesas	348
Filipae	358
Kolosi	365
Fas Tesalonaeka	372
Seken Tesalonaeka	378
Fas Timoti	382
Seken Timoti	390
Taetas	396
Filimon	400
Hipru	402
Jemes	423
Fas Pita	430
Seken Pita	438
Fas Jon	443
Seken Jon	450
Nampa Tri Jon	452
Jut	454
Revelesen	457
Read the New Testament	488
Diksonari	500
Nipwrai niniien me ia Niutestamen	506

Nəkukuə Ikinan
The New Testament in the Nafe (Nəfe) language of
Southeast Tanna, TAFEA Province, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.

Nəkukuə Ikinan
 The New Testament in the Nafe (Nəfe) language of Southeast Tanna, TAFEA Province,
 Vanuatu
 Niutestamen long lanwis Nafe blong Vanuatu.
 Le Nouveau Testament dans la langue Nafe de Vanuatu.
 [tnk]

Translation: © 2013, Wycliffe Bible Translators

Web version: 2016, Wycliffe Bible Translators, Inc.
www.Wycliffe.org

<https://png.bible>

www.ScriptureEarth.org

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons license (Attribution-Noncommercial-No Derivative Works).
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Your are free to share — to copy, distribute and transmit the text under the following conditions:

- **Attribution.** You must attribute the work to *Wycliffe Bible Translators* (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- **Noncommercial.** You may not use this work for commercial purposes.
- **No Derivative Works.** You may not alter, transform, or build upon this work.
- **In addition,** you have permission to port the text to different file formats, as long as you don't change any of the text or punctuation of the Bible.

Notice — For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work.

Tok Orait

Dispela Buk Baibel i kam wantaim tok orait na lo bilong Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works license. Em i tok olsem **yu ken givim kopi long narepela manmeri**. Yu ken wokim kopi na givim long husat i laikim. Tasol, yu mas tok klia dispela samting i kam long <http://tokplesbaibel.org>. Yu no ken kisim mani na salim dispela. **Yu mas givim nating**. Na tu, **yu no ken senisim Tok**.

Ol piksa i kam wantim ol Baibel na narapela buk i stap long dispela sait i gat tok orait long usim wantaim dispela samting tasol. Sapos yu laik narapela tok orait, yu mas askim husat i papa bilong copyright long dispela ol piksa.

Sapos yu laik stretim samting i no orait long dispela tok orait, stretim tok, salim Buk Baibel, o tainim Tok bilong God long nupela tok ples, yu ken **askim mipela**.

Olgeta tok orait na lo long tok ples English i stap long <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>.
Sapos yu gat askim long dispela, **plis askim mipela.**

Preface

This publication is the New Testament in the Nāfe language. The 3000 speakers of Nāfe live in Southeast Tanna, which is located in TAFEA province in southern Vanuatu.

The New Testament in the Nāfe language was translated during the years 2003 to 2013 by the South Tanna Translation and Literacy Project.

Nəgkariien sə rakupwən

In i nəgkariien səvəi translesen rīnostat mo wok irə meste ro sampam

Fwe kupwən aposol me səvəi Iesu Kristo mīne nərmama me nepwīn ipaka tī nirəha hāmərāi nəkukuə me səvəi Niutestamen. Irəha hāmərāi nəkukuə me nəha ia nəgkariien i Krik. Ro iamīnhi irə tī nəri nə mə nəgkariien səvəi nəkur Kris rəmwhen ia kampani nəgkariien ia kwopun nəha Metel Ist fwe kupwən. Fwe kupwən nərmama me ia Metel Ist nəgkariien me səvənraha hənətui pehe irə səpəmsəpə, mətə ko kraī nəkukuə riti ia nəgkariien i Krik irəha pam həvsini mhəukurən nīpwran tī nəri nə mə in nə kampani nəgkariien səvənraha. Ipwet mīne ko ikəvsini nəgkariien i Krik ikətə mə ro iamīnhi irə mīne: Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. (Jon 1:1)

Kuvərāi raka Niutestamen fwe kupwən ia nəgkariien Krik, kurirə irə nəgkariien amasan səvəi Iesu Kristo ruviris mevən mwi meste nari fwe kwopun me nepwīn nərmama hərəirei nəgkariien Krik ikīn. Ro iamīnhi irə nərmama me ia kwopun me nəha hənəməmwur mənəmħəvsini nəgkariien Krik ia Niutestamen ruvehe ia nəgkariien me səvənraha səpəmsəpə.

Ia nuk 2001 nəkur ia Tənə səməme kamhəni nəgkariien i Nāfe hāmter ia kusen riti səvənraha səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nāfe. Kani nəghi kusen nəha mə Saot Tana Translesen mo Litresi Projek. Kurirə irə nərmama ia kusen nəha hərhi pen nəresien riti revən tī Vanuatu Baebol Translesen (VBT) fwe ia Vila. Nərmama ia kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nāfe rəres VBT mə trətui ro iərmama riti truvehe masitu ia nirəha tī noien wok. Iərmama sə trasitu iamīnha irə kani wok səvənhi mə in rəmwhen ia advaesa. Ia 2003 VBT rərhi pen advaesa riti revən marə tegīn nərmama fwe ia rukwənu nəha Ienmarei. Nəpīn advaesa nəha ruvəuvehe raka, nənə rukwənu me mīne nimwəfwaki me fwe Irupou meste nari fwe Krinpoen hərhi pen nərmama me səvənraha həuvən kəru kəru mhousəsīmwīn irəha me ia Kwamera. Ia nəkureien nəha səvənraha, irəha hərpwi rəgīnraha ia nirəha me nepwīn mə tuhamowok ipaka tī advaesa, mamhəvsini nəgkariien ia Niutestamen ruvehe ia nəgkariien i Nāfe. Ia nuk 2004 kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nāfe roeite mwi nərmama me haməuku pen ia rukwənu me mīne nimwəfwaki me pam. Nərmama me nəha həuvehe mhəsēni noien tukrai nəgkariien Nāfe irə. Ro iamīnhi irə kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nāfe rīnamo vi wok səvənhi ia nuk 2004, mərki meste mo sampam ia Niutestamen ia nuk 2013. Ia nuk 2013 kusen səvəi nuvsiniien nəgkariien ruvehe ia Nāfe roeite mwi nərmama ia rukwənu me mīne nimwəfwaki me pam həuvehe kəvsini irapw Niutestamen irəha pam hərəgi fwe Matiu meste Revelesen. Nəpīn həuvəregi pam həseni mə ramasan pam.

Suatuk sə transleta me hənēsi pen tī nuvsiniien nəgkariien ia Niutestamen ruvehe ia nəgkariien i Nāfe

Nəgkariien i Krik kīmərāi Niutestamen irə fwe kupwən ropə ia nəgkariien i Nāfe nərmama ia Saot Tana kamhəni ipwet mīne. Ko transleta me həuvsiini nəgkariien Krik ruvehe ia nəgkariien i Nāfe resi pen noien səvəi nəgkariien nəkur Kris kamhəni fwe kupwən, mətə saon səvənhi trīpkatukwatukw mhə. Ro iamīnhi irə, nəpīn transleta me ho pəri wok irəha advaesa, irəha həmwur mə (1) translesen səvənraha trīni irapw nīpwrai

nægkiariien səvəi nægkiariien Krik, nənə (2) translesen səvənraha tresi pen atukwatukw nægkiariien i Nəfe mine suatuk sə nərmama kamhəni nægkiariien i Nəfe ipwet mine. Nəpən transleta me ho pəri wok irəha advaesa, irəha həti pen pik ia Niutestamen kimərai ia nægkiariien Krik kupwən. Mətə həti pen mwi ia translesen me nepwɪn. Translesen me nəha həti pen pik ia nirəha irəha i Revised Standard Version (RSV), Good News Bible (GNB), mine Bislama (BSL).

Nægkiariien mi nəha kani irau mə futnot mine refrens

Tikəvsini Niutestamen i ia nægkiariien i Nəfe, mətoni ia kwopun me nepwɪn leta riti kimərai raməmak utə ia nusvenhi nægkiariien riti. Tikətoni mə ro iamɪnhi irə (a). Leta nəha ramahatən pen mə nægkiariien riti raməmak inhəripw anan ia nɪmwai nəkukuə nəha ikaməvsini. Tikəvsini nægkiariien nəha inhəripw anan ramahatən nɪpwrai nægkiariien riti uə suatuk riti mwi ti nuvsiniien nægkiariien nəha ruvehe ia Nəfe. Kani nægkiariien sə ro iamɪnha irə mə futnot.

Kwopun kimərai pen futnot me ikɪn ia nɪmwai nəkukuə tikətoni mwi inhəripw irə nægkiariien me nepwɪn kamhəni vas me nepwɪn mwi ia Nəkukuə Ikinan. Kani vas me nəha mə refrens. Tikəvsini refrens me nəha trahatən vas me nepwɪn mwi ia Nəkukuə Ikinan kamhəgkiari ia nari riti rəmwhen ia vas nəha kɪno mak irə raməgkiari mwi irə.

Nənɪmwi nari me

Tikəvsini pam Niutestamen i ia nægkiariien i Nəfe, marə mətoni mwi nɪpəri nəkukuə riti mwi nəha ikɪn nənɪmwi nari me həpik irə. Nənɪmwi nari me nəha trasitu ia niram mə tikukurən amasan mwi narimnari me nepwɪn Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə mətə nepwɪn riwən ia Vanuatu. Tikəti pen ia nənɪmwi nari me nəha mətoni narimnari me rəmwhen ia nei me, uə nərɪmɪru me, uə narimnari me nepwɪn səvəi narəien i nəkur Isrel mine nəkur Rom hənərə irə fwe kupwən mətə riwən ia Vanuatu.

Map me

Tikəvsini Niutestamen i ia nægkiariien i Nəfe, mətoni map me nepwɪn. Ia map me nəha tikətoni kwopun me nepwɪn Iesu ramavən ikɪn fwe kupwən. Map me nepwɪn mwi kamhəhatən navənien me səvəi Pol nəpən in ramavən irə mamevən ia kwopun me maməvisau irapw nægkiariien amasan səvəi Iesu Kristo.

Nəkukuə sə rani irapw nɪpwrai nægkiariien me (Diksonari)

Trɪni mɪnuə ikətoni nægkiariien riti ia Niutestamen sə ikreirei nɪpwran ramasan mə tikəmwur mətoni mə kimərai pen nægkiariien nəha ia diksonari uə rekəm. Diksonari nəha in nɪpəri nəkukuə sampam, mamɪni irapw nɪpwrai nægkiariien me nepwɪn.

Nɪpwrai nɪniien me

Trɪni mɪnuə ikokeikei mə tikəhatən nərmama ia nari riti sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, ramasan mə tikətoni nɪpəri nəkukuə sə rani nɪpwrai nɪniien me.

a :: Hemia nao wan futnot.

Matiu

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Matiu rımərai raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən mamini mə iəmə i kani mə Mesaea sə profet kupwən me həməni mə truvehe ruvəuvehe raka. Mesaea nəha in nəha Iesu sə ruvehe mə truvehimiru nəkur Isrel mine nərmmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Matiu in riti ia twelef nərmmama me səvəi Iesu in rımərai nəkukuə i. Matiu rımərai raka nəkukuə i kurirə nəkur Rom housi testesi nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem ia nuk 70. Mak mine Luk irau mwi krimərai nəkukuə sə raməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu. Mətə nəkukuə səvəi Matiu raməgkiari ia narimnari me nepwın səməme hopə ia nəkukuə səvənrau. Matiu raməgkiari pik ia Iesu mə in Mesaea sə nəkukuə səvəi Oltestamen rınaməgkiari irə. Nəgkiariien sə Matiu raməgkiari pik irə in i: “Nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə” uə “Nıtətə ia neiai.” Ikəvsini nəgkiariien nəha fwe ia Oltestamen. Ro iamınhi irə mine nərmmama həpik rerınraha rırhi mə Matiu rımərai nəkukuə i ramevən ti nəkur Isrel. Matiu rımərai ia nəkukuə səvənhi mə Iesu Kristo in iahtən asori. Iesu rahatən kitaha ia loa səvəi Kumwesən mine nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.

Kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo

¹*Kwopi nəgkiariien i rani nəghi kaha kupwən me səvəi Iesu Kristo. In kwənəkwus səvəi Kig Tevit mine kwənəkwus səvəi Epraham.

²Epraham in tata səvəi Aesak,
Aesak in tata səvəi Jekop,
Jekop in tata səvəi Juta mine piəvni me,^a

³*Juta in tata səvəi Peres mine Sara. Mama səvənrau nə Tamar.
Peres in tata səvəi Hesron,
Hesron in tata səvəi Ram,

⁴Ram^b in tata səvəi Aminatap,
Aminatap in tata səvəi Nason,
Nason in tata səvəi Salmon,

⁵*Salmon in tata səvəi Poas. Mama səvəi Poas nə Rehap.
Poas in tata səvəi Opet. Mama səvəi Opet nə Rut.^c
Opet in tata səvəi Jese,

⁶*Jese in tata səvəi Kig Tevit.

Kig Tevit in tata səvəi Solomon. Mama səvəi Solomon nə Patsepa pran səvəi Uria kupwən.

⁷Solomon in tata səvəi Rehopoam,
Rehopoam in tata səvəi Apia,
Apia in tata səvəi Asa.^d

⁸Asa in tata səvəi Jehosafat,
Jehosafat in tata səvəi Joram,
Joram in tata səvəi Usia,

⁹Usia in tata səvəi Jotam,
Jotam in tata səvəi Ahas,
Ahas in tata səvəi Hesehia,

¹⁰Hesehia in tata səvəi Manase,

* **1:1:** Jen 22:18, 1Kron 17:11, Luk 3:23-38 **a 1:2:** Juta mine piəvni me irəha pam twelef. Irəha nəha kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel. * **1:3:** Jen 38:29-30, Rut 4:18-22 **b 1:4:** Nəghin riti mwi Aram (1Kron 2:9) * **1:5:** Rut 4:13-17 **c 1:5:** Əvsini nəkukuə nəha Rut ia Oltestamen * **1:6:** 2Saml 12:24 **d 1:7:** Nəghin riti mwi mə Asaf

Manase in tata sǎvǎi Amon,
Amon in tata sǎvǎi Josaea,

11 *Josaea in tata sǎvǎi Jekonaea mine piǎvni me. Ia nǎpin nǎha kinǎrhi irapw nǎkur Isrel hǎier mhǎuvǎn ia tǎnǎ Pabilon.

12 *Ia nǎpin nǎha nǎkur Isrel hǎmǎier irǎ mhǎuvǎn ia tǎnǎ Pabilon, Jekonaea in tata sǎvǎi Sealtiel,

Sealtiel in tata sǎvǎi Serupapel,

13 Serupapel in tata sǎvǎi Apiut,

Apiut in tata sǎvǎi Eliakim,

Eliakim in tata sǎvǎi Asop,

14 Asop in tata sǎvǎi Jatok,

Jatok in tata sǎvǎi Akim,

Akim in tata sǎvǎi Eliut,

15 Eliut in tata sǎvǎi Eleasar,

Eleasar in tata sǎvǎi Matan,

Matan in tata sǎvǎi Jekop,

16 Jekop in tata sǎvǎi Josef.

Josef nǎ in iǎrman sǎvǎi Meri. Meri nǎ in pran nǎ mama sǎvǎi Iesu. Iesu nǎ kani nǎghin nǎ Kristo.

17 Ro iamini irǎ fwe Epraham meste pehe Kig Tevit tata me irǎha pam fotin. Fwe Kig Tevit meste pehe kinǎrhi irapw nǎkur Isrel hǎier mhǎuvǎn ia tǎnǎ Pabilon tata me irǎha pam fotin. Fwe ia nǎpin nǎha nǎkur Isrel hǎmǎier irǎ mhǎuvǎn ia tǎnǎ Pabilon meste pehe Kristo rǎtui tata me irǎha pam fotin.

Iesu Kristo rǎtui

18 *In i nǎgkiariien sǎ rani Iesu Kristo mǎ rinǎfo mǎtui. Mama sǎvǎnhi nǎghin nǎ Meri. Fwe kupwǎn kǎsisǎg in mǎ tresi pen iǎrman riti nǎghin nǎ Josef. Nǎpin irau krouǎpwǎh narǎ pǎriien ihi, Meri rǎtoni mǎ rino tipwin ia nǎgse Nǎnimwin Ikinan. 19 Josef in iǎrmama riti sǎ noien sǎvǎnhi ratukwatukw, rǎpwǎh nokeikeiien mǎ Meri trauris ia nǎmri nǎrmama. Ro pen nǎtǎrigien sǎvǎnhi mǎ trǎpwǎh afafa a in.

20 Mǎtǎ nǎpin Josef ramǎtǎrig mǎ tro iamini, agelo riti sǎvǎi Iǎrimǎnu rier pen tukwe ia nǎmǎkrǎhǎien, mini mǎ, “Josef, kwǎnǎkwus sǎvǎi Kig Tevit. Tikuvehi Meri mǎ pran sǎim, mǎpwǎh nehekiriien. Iǎkunouihǎ nǎha ia tipwin ruvehe ia nǎgse Nǎnimwin Ikinan.

21 *Meri trǎrǎhi tini iǎrman, tikamǎkeikei misegi pen nǎghin nǎ mǎ Iesu,^e ti nǎri nǎ mǎ in truvehimiru nǎrmama me sǎvǎnhi, muvehi raka nǎrǎhǎien me sǎvǎnrǎha.”

22 Narimnari me pam i hǎier pehe iamini mǎ nǎgkiariien i truvehe mukuǎ sǎ Iǎrimǎnu rimǎni irapw ia tǎrhui profet riti sǎvǎnhi fwe kupwǎn. 23 *In rimǎni mǎ, “Hǎregi ro. Pran i rǎireiri ihi iǎrman tro tipwin, mǎrǎhi tini iǎrman. Nǎnǎ irǎha tuhǎsegi pen nǎghin nǎ mǎ Emanuel.” (Nipwrai nǎhǎg nǎha in i mǎ Kumwesǎn ramarǎ tukutaha.)

24 Nǎpin Josef rǎtui ia napriien sǎvǎnhi, ro nǎfe agelo nǎha sǎvǎi Iǎrimǎnu rimǎni pen tukwe in, muvehi Meri mǎ pran sǎvǎnhi,²⁵ *mǎtǎ ripkapri pǎri mhǎ irau min meste rǎrǎhi tini iǎrman. Nǎnǎ Josef risegi pen nǎghin nǎ mǎ Iesu.

2

Nǎmǎ hǎukurǎn amasan noien sǎvǎi kǎmǎhau me

1 Nǎpin Iesu rinǎtui raka ia rukwǎnu Petlehem ia tǎnǎ Jutia, ia nǎpin nǎha Kig Herot ramǎrimǎnu, nǎrmama me nepwin sǎmǎme hǎukurǎn amasan noien sǎvǎi kǎmǎhau me hǎuku pen fwe meri rautǎ ikin, mhǎuvehe ia Jerusalem, 2 mamhǎres mǎ, “Iǎkunouihǎ

* 1:11: 2King 24:14-15, 2Kron 36:10, Jer 27:20 * 1:12: Esra 3:2 * 1:18: Luk 1:27,35 * 1:21: Luk 1:31, 2:21

e 1:21: Nipwrai nǎhǎg nǎha mǎ “Iǎrimǎnu rauvehimiru nǎrmama.” * 1:23: Aes 7:14 * 1:25: Luk 2:7, 21

naha ripkətui a i, in kig səvəi nəkur Isrel, in pəku? Kimaha iahənətoni kəməhau səvənhi fwe ia kwopun meri rautə ikin, nənə iahaməuvehe mə taheiwaiu ia nənimen, mhəuvei pen nisaiien səkimaha min.”

³ Nəpɪn Kig Herot rɪregi nəgkiariien naha, in mine nəkur Jerusalem me pam həkərinari mhehekɪr. ⁴ Nənə Kig Herot rəkwein pris asori me mine nahatən me səməme kamhahatən nəkur Isrel ia Loa səvəi Moses, nənə mərəs pen irəha i mə, “Iəmə nə kani mə Kristo trətui pəku?”

⁵ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ia rukwənu Petlehem ia tənə Jutia. Kimaha iahəukurən mə tro iamɪnhi irə ti nəri nə mə profet riti fwe kupwən rımərai nəgkiariien i mə:

⁶*Mətə ik Petlehem ia tənə Jutia

ripko mhə ik rukwənu auər a ia rukwənu asori me ia tənə Jutia.

Iərman riti truku pen ia niram, mərɪmənəu ia nərmana.

In trətui amasan ti sipsip me səiou nəkur Isrel.’ ”

⁷ Ia nəpɪn naha Kig Herot rəkwein afafa nəmə me naha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuvehe. Rəres pen irəha i nəfe nəpɪn atukwatukw hənətoni kəməhau naha rutə vi a irə. ⁸ Nəpɪn həni pam, in rərhi pen irəha, mɪni mə, “Kimiaha tihəuvən fwe Petlehem, mhətui amasan ro iəkunouihi naha mə in pəku. Nəpɪn hiətoni, tihəuvehe mhəni sas pehe tukw iou i, pwəh iou mwi iakevən meiwaiu ia nənimen, muvei pen nisaiien səiou min.”

⁹ Nəmə me naha hətərig pam nəgkiariien səvəi Kig Herot, nənə mhəier. Ia suatuk hətətoni kəməhau naha hənətoni nəpɪn rautə vi a fwe ia kwopun meri rautə ikin rakupwən ia nirəha, mamevən meste rərər atukwatukw məhiəpwɪn kwopun naha iəkunouihi ramərə ikin. ¹⁰ Nəpɪn irəha hətətoni kəməhau naha, rerɪnraha ragien, hagian pik. ¹¹ *Nənə həuvnimwə ia nəkwai nimwə naha, mhətətoni iəkunouihi naha irau mama səvənhi Meri, mhənɪmwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisaiien səvənraha min. Ia nəpɪn naha həsevər ia tənəripw me səvənraha, mhəuvei pen nari amasan me min. Həuvei pen kol mine nise nei mi nə kani mə fragkinsens mine mɪr. ¹² Nənə ia nəpɪn irə, Kumwesən rinise irəha ia nəməkərəhəien mə tuhəpwəh nɪrərigien mhəuvən ti Kig Herot. Ro pen irəha həier, mamhesi pen suatuk əpə, mamhəuvən fwe imwənraha.

Josef mine Meri krouvehi Iesu, rouap, rouevən fwe Ijip

¹³ Nənə nəpɪn nəmə me naha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həuvəier raka, agelo riti səvəi Iərɪmənəu rier pen ti Josef ia nəməkərəhəien, mɪni mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihi i irau mama səvənhi, mharap, mharevən fwe ia tənə Ijip, mamharərə fwe ikin meste iou takini mə tihərrərig. Ripko mhə tui Kig Herot trətui iəkunouihi i mə trousi əpune.” ¹⁴ Ro iamɪnhi irə Josef rɪskəmter ia nəpɪn, mərəhi iəkunouihi i irau mama səvəi iəkunouihi, mharevən fwe ia Ijip. ¹⁵ *Nənə irəhar harərə fwe ikin meste Kig Herot remhə. Nəri naha rier pehe iamɪnhi mə nəgkiariien i truvehe mukuə sə Iərɪmənəu rıməni irapw ia tərhuɪ profet riti səvənhi fwe kupwən. In rıməni mə, “Iəkəkwein nərik rier ia tənə Ijip muvehe.”

Naruagən me səvəi Kig Herot housi əpune nəkwərhəkwərhə me

¹⁶ Nəpɪn Kig Herot rətətoni mə nəmə me naha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həneikuə irə, niemaha rəpi pik in. In rərhi pen naruagən me səvənhi həuvən mhousi əpune nɪpwnətɪ nərman me pam fwe ia Petlehem mine ia kwopun me ipaka səməme nuk səvənraha kəru meiwaiu. In ramesi pen a nəpɪn atukwatukw kəməhau naha rutə vi a irə rəmwhən nəmə me naha həukurən amasan noien səvəi kəməhau me həməni pen tukwe in. ¹⁷ Narɪmnari me naha ro nəgkiariien i Profet Jereməe rıməni ruvəuvehe muvəukuə:

¹⁸*“Kamregi pran riti fwe ia Rama

* 2:6: Maeka 5:2, Jon 7:42

* 2:11: Sam 72:10-15, Aes 60:6

* 2:15: Hos 11:1

* 2:18: Jer 31:15, Jen 35:19

ramasæk mamækwein əpwəmwis.
Rejel nā ramasæk ti nīpwnətīn me,
nənə mīpkokeikei mhə mə iərmama riti trəgkiari vivi min,
ti nəri nā mə nīpwnətīn me həuvəiwən.”

Josef mine Meri mine Iesu harevən fwe ia Nasaret

¹⁹ Nəpīn Kig Herot remhə, Josef in fwe Ijip, nənə agelo riti səvəi Iərimənu rier pen tukwe in ia nəməkrəhaien, ²⁰ *mīni mə, “Əskəmter, mərəhi iəkunouihī i mīne mama səvənhi mharevən fwe ia tənə Isrel. Nərmama me nəha kənamhətui iəkunouihī i mə tuhousi əpune həuvamhə.”

²¹ Ro iamīnhi irə Josef rīskəmter irau mama səvəi iəkunouihī, mharevən fwe ia tənə Isrel. ²² Mətə nəpīn Josef rīregi mə Akeleas ruvehi təmwki tata səvənhi Herot, mamərimənu ia tənə Jutia, in rehekīr nevənien fwe ikīn. Nənə ti nəri nā mə Kumwesən rīnise mwi in ia nəməkrəhaien mə trəpwəh nevənien fwe ikīn, in rier mevən fwe ia tənə Kalili. ²³ *Ia kwopun nəha revən mamərə ia taon riti kani mə Nasaret. Nəri nəha rier pehe iamīnhi mo nəgkiariien i profet me həməni fwe kupwən ruvəuvehe muvəukuə. Irəha həgkiari ia Kristo, mhəni mə, “Tukəkwein in mə iəmə Nasaret.”

3

Jon Paptas raməvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikīn

¹ Nuk me nepwīn ruvehe mukurau, nənə Jon Paptas ruvehe ia kwopun akwesakwes ikīn fwe ia tənə Jutia, maməvisau m nərmama mə, ² * “Kīmīaha tihaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səkimīaha ti nəri nā mə nītətə ia neiai^a ruvəuvehe ipaka.” ³ *Jon nəha in iəmə Profet Aesea rəgkiari irə fwe kupwən nəpīn rīni mə, “Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikīn, mamīni mə, ‘Kīmīaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu səkitaha, mhəmri atukwatukw suatuk ouihī me səvənhi.’”

⁴ *Jon ramarkahu ia tīnari kīno ia nīmwheri kamel, mamətoti ia teki nərimīru, maməni kinhə mīne kwənīpwət ia sukapak. ⁵ Nərmama me həpīk həier ia Jerusalem mīne kwopun me ia tənə Jutia mīne kwopun me ipaka ti nui arīs Jotan, mamhəuvən ti Jon, ⁶ mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptas ia nīrəha ia nui arīs Jotan.

⁷ *Mətə nəpīn Jon rətōni Farisi me mīne Satusi me həpīk kamhəuvehe mə in tro paptas ia nīrəha, in rīni pen ti nīrəha i mə, “Kīmīaha hīəmwhen ia snek me kamhahi əpune nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Rīpko mhə tui in trərpwīn noien ərəha me səkimīaha. Sin rīni pehe tukumīaha i mə tihap raka irə? ⁸ Kīmīaha tihaməkeikei mho noien amasan me trahātən pen mə hīənəpwəh pərhiēn noien ərəha me səkimīaha. ⁹ *Rərəha tihəni pen tukumīaha me i mə Epraham in kaha səkimīaha. Iakani pehe tukumīaha i mə Kumwesən rukurən nuvehīēn kəruətērei me i, mo nīpwnətī Epraham me ia nīrəha. ¹⁰ *In rīnərpwi pen raka paha səvənhi ia nuai nei me na trərai. Nei me pam səməme həpkukuə mhə nukwai nei amasan in trərai əmwesi, mousə pen irəha ia napw.

¹¹ *Iou iakamo paptas ia kīmīaha ia nui ti nəri nā mə hīənəpwəh noien ərəha me səkimīaha. Mətə iərmama nəha rauvehe kurirə ia nīrak nīskaiēn səvənhi rasori məpi raka iou. Iou iapkwəwhen mhə mə takuvehi raka put səvənhi. In tro paptas ia kīmīaha ia Nənīmwi in Ikinan mīne ia napw. ¹² *Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə,

* **2:20:** Eks 4:19 * **2:23:** Luk 2:39, Aes 11:1, 53:2, Jon 1:46 * **3:2:** Mat 4:17, Mak 1:15 a **3:2:** Nəpīn rīpīk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **3:3:** Aes 40:3 * **3:4:** 2King 1:8 * **3:7:** Mat 12:34, 23:33 * **3:9:** Jon 8:33,39, Rom 2:28-29, 4:12 * **3:10:** Mat 7:19, Luk 13:6-9 * **3:11:** Jon 1:26-27,33, Wok Me 1:5 * **3:12:** Mat 13:30

rinamak raka ia rəgin. Na trirukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti nuaiien nunin mine tekın. Nuni nari me sə ramasan in tripeki pen irəha ia nimwə səvənhi sə ramoeite nəveginien ikin, mətə tekın sə rərəha in trihiai pen napw irə, napw sə tripkifwə mhə.”

Jon ro paptas ia Iesu

¹³ Ia nəpin nəha Iesu ruku pen ia tənə Kalili, muvehe ia nui aris Jotan mə Jon tro paptas irə. ¹⁴ Mətə Jon raməmwur mamınise in, mamini minuə, “Kwa ik i tiko paptas ia nirak. Rəfo ikuvehe tukw iou mə tako paptas ia niram?”

¹⁵ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Rekəm. Tikaməkeikei mo paptas ia nirak təkwtəkwuni. Ratukwatukw ti nəri nə mə ia noien nəha krau trauo narimnari me pam sə Kumwesən rokeikei həuvehe mhəkuə.” Ro pen Jon rəsəni, mo paptas irə.

¹⁶ *Nəpin Jon rino raka paptas ia Iesu, Iesu rutə pehe ia nui, təkwtəkwuni a kəpuapen rəkwag tukwe, in rətoni Nənimwın səvəi Kumwesən rameiwaiu pehe rosi mak inhəripw, muvehe məkure irə. ¹⁷ *Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai, mini mə, “In i nərik keikei. Rerik ragien tukwe.”

4

Setan raməmwur mə tro Iesu rimwei ia nərhaien

¹ *Nənə Nənimwın Ikinan riri pen Iesu revən ia kwopun akwesakwes ikin. Ia kwopun nəha Setan raməmwur mə tro Iesu rimwei ia nərhaien. ² *Iesu ripkəni mhə nari meste pen nəpin foti ia nəpin mine ia ran. Kurirə ikin nukumhə rinahi pik in. ³ Nənə Setan sə raməmwur mə tro nərmama həmwei ia nərhaien, ruvehe, mini pen ti Iesu i mə, “Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhien, ni pen ti kəruətərei me i mə tuhəuvehe mho nəveginien^a ia nirəha.”

⁴ *Mətə Iesu rini mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Iərmama tripkimiru mhə ia nəveginien əpa, mətə trimiru ia nəgkiariien pam sə raku pen ia tərhui Kumwesən.’ ”

⁵ Nənə Setan ruvehi Iesu, mevən fwe ia taon ikinan nəha Jerusalem, mukurei pen in ia kwopun riti irənhə anan ia təkure nimwə səvəi Kumwesən, ⁶ nənə mini pen tukwe in mə, “Trini minuə ik Tini Kumwesən pərhien, ivə irapw. Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Kumwesən trini pen ti nagelo me səvənhi mə irəha tuhaməkeikei mhətui amasan tukw ik,

mhəuvehi utə ik ia rəginraha, kamo ikouini nisum ia kəruətərei riti.’ ”

⁷ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Mətə kimərai pen mwi ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tikəpwəh neipweipwiiien Iərimənu Kumwesən səim.’ ”

⁸ Nənə Setan ruvehi mwi in muvehi mevən fwe ia təkue riti sə rəpwəmwis anan, mahatən irapw nitətə me pam kig me ia tıprənə i kamhərimənu ia nirəha, mahatən irapw mwi nautə amasan me pam ia nitətə me nəha, ⁹ mini pen ti Iesu i mə, “Narimnari me pam nəha takuvei pehe mik trini minuə ikisiai iou, minimwi nukurhum mi ia nənimek.”

¹⁰ *Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Evən isipwın, Setan! Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tikinimwi nukurhum mi ia nəmri Iərimənu Kumwesən səim, misiai in. In əpa nə tiko nəkwan.’ ”

¹¹ *Ia nəpin nəha Setan rəpwəh Iesu mamevən. Nənə Iesu rətoni nagelo me həuvehe, mamho tukwini nari min.

Iesu rinaməvisau ia tənə Kalili

* **3:16:** Jon 1:32 * **3:17:** Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, 17:5, Luk 9:35 * **4:1:** Hip 2:18, 4:15 * **4:2:** Eks 34:28, Jen 3:1-7 a **4:3:** Uə bred * **4:4:** Dut 8:3 * **4:7:** Dut 6:16 * **4:10:** Dut 6:13 * **4:11:** Hip 1:6,14

12 *Ia nəpɪn nəha kəkwtəmhiri Jon Paptaes kuvehi puvnimwə in ia kalapus. Nəpɪn Iesu rɪregi, in rəpwəh kwopun nəha, mɪrərɪg mevən ia tənə Kalili, 13 *nənə mier ia taon nəha Nasaret, mevən mamərə ia Kapaneam. Kapaneam in taon riti ipaka ti nui asori Kalili fwe ia tɪprənə səvəi Sepulun mɪne Naftali. 14 Nəri nəha rier pehe iamɪnhi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In rɪmənɪ mə,

15 “Tənə səvəi Sepulun mɪne tənə səvəi Naftali,

ipaka ti nui asori Kalili fwe ia nɪkare nui arɪs Jotan pen,

in i tənə Kalili kwopun nərɪmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel kamharə ikɪn.

16 Nərɪmama səməme kamharə ia nəpɪtəvɪen

tuhətoni nukuraanien asori riti.

Nərɪmama səməme kamharə ia təmwkəmwi nemhəien nukuraanien riti trutə məhiəpwɪn irəha.”

17 *Ia nəpɪn nəha Iesu rɪnaməvisau, mɪnamɪni mə, “Kɪmɪaha tɪhaməkeikei mhərərɪg ia noien ərəha me səkɪmɪaha ti nəri nə mə nɪtətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.”^b

Iesu rəkwein nərɪmama nepwɪn mə tuhəkurɪə in

18 Nəpɪn Iesu ramavən ia nɪkare nui asori Kalili, in rətɪni iərɪmama kəru, Saemon (iəmə kani mwi nəghɪn mə Pita) mɪne pɪəvni nəghɪn nə Antru. Krauerukw net ia nui ti nəri nə mə irau iərɪmama mi kravi nəmu. 19 *Iesu rɪni pen ti nirau i mə, “Rouvehe roukurɪə iou. Pwəh iou tako kɪmirau iərɪmama mi sə kravi nərɪmama.” 20 *Təkwtəkɪwuni a krouəpwəh net me səvənrau roukurɪə in.

21 Kurɪə ikɪn Iesu ravən ouɪhi a mwi, mətoni iərɪmama kəru mwi, Jemes mɪne pɪəvni nəghɪn nə Jon. Irau tɪni Sepeti mi. Krauəkure ia nəkwai nɪtətə ouɪhi riti irəhar tata səvənrau kamharɪtɪri net me səvənrahar. Iesu rəkwein irau, 22 nənə təkwtəkɪwuni a krouəpwəh nɪtətə ouɪhi mɪne tata səvənrau, rouevən roukurɪə in.

Iesu ro nərɪmama me həpɪk həuvehe mhəsənɪn

23 *Iesu revən ia kwopun me pam ia tənə Kalili, mamahatən nərɪmama ia nəkwai nɪmwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau irapw nəgkiariien amasan ia nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənɪ irə, mamomasan nərɪmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mɪne səməme nemhəien rouraha nɪpəri nɪpwranraha. 24 *Ro pen nərɪmama kamhəni pɪk nəghɪ Iesu. Nəgkiariien səvənraha rəuvɪrɪs mamevən ia kwopun me pam ia tənə Siria. Nənə irəha həuvehi nərɪmama me pam səməme kamhemhə, mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Irəha kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə. Nepwɪn nɪpwranraha raməmɪsə. Nepwɪn nəremhə me kamharə ia nɪrəha. Nepwɪn nemhəien nəha nɪkəvan ramo irəha. Nepwɪn nɪpəri nɪpwranraha remhə. Nənə Iesu ro irəha həuvehe mhəsənɪn. 25 *Nənə nərɪmama həpɪk kamhəkurɪə ia Iesu. Nepwɪn həuku pen ia tənə Kalili, nepwɪn həuku pen fwe Tekapolis, kwopun taon ten ikɪn, nepwɪn həuku pen ia Jerusalem mɪne tənə Jutia. Nənə nepwɪn həuku pen ia nɪkare nui arɪs Jotan pen mwi.

5

Iesu ramahatən nərɪmama me ia təkɪwər

1 Nəpɪn Iesu rətɪni nərɪmama me həuvəpɪk, rutə ia təkɪwər riti məkure. Nərɪmama me səvənhi həuvehe tukwe, 2 nənə in rɪnamahatən irəha, mɪnamɪni mə,

3 * “Nərɪmama səməme hətə sas ia rerɪnraha mə irəha həmwən ia nərɪmama nautə səvənraha rɪwən, rerɪnraha tragien,

* 4:12: Mak 6:17, Luk 3:19-20 * 4:13: Jon 2:12 * 4:17: Mat 3:2 b 4:17: Nəpɪn rɪpɪk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nɪtətə ia neiai.” Nɪpwrai nəgkiariien i in i “Nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənɪ irə.” * 4:19: Luk 5:1-11, Mat 13:47

* 4:20: Mat 19:27 * 4:23: Mak 1:39, Mat 9:3, Wok Me 10:38 * 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8 * 5:3: Aes 57:15

- ti nəri nə mə nitətə ia neiai^a səvənraha.
- 4* Nərmama səməme kamhəregi rərəha mamhasək, rerinraha tragien, ti nəri nə mə Kumwesən truvehi utə nətərigien səvənraha.
- 5* Nərmama səməme həpkəfiutə mhə ia nirəha, rerinraha tragien, ti nəri nə mə Kumwesən truvei pen tīprənə i minraha.
- 6* Nərmama səməme hokeikei pik mə tuhətoni noien atukwatukw, mamhəregi nokeikeien nəha rəmwhen ia iərmama nukumhə ramahi, maməkwaqwa, rerinraha tragien, ti nəri nə mə Kumwesən tro irəha həregi həkuvəutə.
- 7* Nərmama səməme kamhapi ti nərmama, rerinraha tragien, ti nəri nə mə Kumwesən trapi mwi ti nirəha.
- 8* Nərmama səməme nətərigien səvənraha rəmher, rerinraha tragien, ti nəri nə mə irəha tuhətə Kumwesən.
- 9* Nərmama səməme kamhəmri nəmərnuien, rerinraha tragien, ti nəri nə mə tukini irəha mə nīpwnəti Kumwesən me.
- 10* Nərmama səməme kamometə irəha ti nəri nə mə kamho noien atukwatukw, rerinraha tragien, ti nəri nə mə nitətə ia neiai səvənraha.
- 11* Kimiaha i rerimiahaha tragien nəpīn nərmama tuharis əkenhīn ia kimiaha, mhometə kimiaha, mhəni nəgkiariien ərəha me səpəmsəpə mine neikuəien me, mhousi kimiaha irə ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. 12* Kimiaha tihaməkeikei mhəregi ramasan, mhagien pik, ti nəri nə mə nərəkuien səkimiahaha rasori fwe ia neiai. Kimiahaha hiəukurən mə nərmama me hənometə profet kupwən me ia noien a mwi nəha.”

Iesu rəgkiari ia sol mine nukuraanien

13 “Kimiaha nə hiəmwhen ia sol ia tīprənə i. Mətə trini minuə sol nəsiēnien səvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi? Sol nə rīpkəmwhen mhə mə tuko nari amasan riti mwi irə. Ramasan mə tukərarki a i, nənə nərmama tuhavən irə.

14* Kimiaha nə hiəmwhen ia nukuraanien ia tīprənə i. Taon riti fwe ia təkure təkue ko rīpkərkwafə mhə. 15* Nərmama me həpkīhiāi pen mhə napw ia laet mhəuiui ia nari riti, mətə irəha tuhaməkeikei mhəkurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama ia nəkwai nimwə tuhətoni raməhiapw. 16* Rəmwhen a mwi ia kimiaha tihaməkeikei mho laet səkimiahaha ruək asori ia nəmri nərmama pwəh hətōni noien amasan me səkimiahaha nənə mhəgnəgini Tata səkimiahaha fwe ia neiai.”

Iesu rəgkiari ia Loa səvəi Moses

17* “Rerimiahaha trəpwəh nīrhien mə iakuvehe mə takərarki Loa səvəi Moses mine nəgkiariien səvəi profet kupwən me. Iapkuvehe mhə mə takərarki nəgkiariien me səvənraha, mətə iakuvehe mə tako nəgkiariien me səvənraha həuvehe mhəukuə. 18* Iakani nīpərhiēnien tukumiahaha i mə loa nəha trīpkiwən mhə meste tīprənə mine neiai truiwən. Nəgkiariien kwakwa uə nīpəri nəgkiariien kwakwa kimərai pen ia loa nəha trīpkiwən mhə meste narimnari me pam tuhəier irapw. 19* Ro pen iərmama sə trərui loa riti rouihi ia loa me i, mamahatən nərmama me mə tuho mwi iamīnhi, tukəkwein in mə iəmə auər a ia nitətə ia neiai. Mətə iərmama sə tresi pen loa me i, mamahatən nərmama me irə, tukəkwein in mə iəmə asori ia nitətə ia neiai. 20 Iou iakani pehe tukumiahaha i mə

^a **5:3:** Nəpīn rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **5:4:** Aes 61:2-3, Rev 7:17 * **5:5:** Sam 37:11 * **5:6:** Aes 55:1-2 * **5:7:** Jem 2:13 * **5:8:** Sam 24:3-4, 51:10, 73:1 * **5:9:** 1Jon 3:2-3 * **5:10:** Hip 12:4, 1Pit 3:14 * **5:11:** 1Tes 4:14, Jem 1:2 * **5:12:** 2Kron 36:16, Wok Me 7:52, Hip 11:32-38, Jem 5:10 * **5:14:** Jon 8:12, 9:5 * **5:15:** Mak 4:21, Luk 8:16, 11:33 * **5:16:** Efes 5:8-9, 1Tes 2:12 * **5:17:** Mat 3:15, Rom 3:31, 10:4 * **5:18:** Luk 16:17, 21:33 * **5:19:** Jem 2:10

noien sākimīaha traməkeikei matukwatukw məpi raka noien səvəi nahatən me səvəi Loa mīne noien səvəi Farisi me. Mə rekəm, kīmiāha tihəpwəh nuvniwəien ia nītətə ia neiai ia nəpīn riti.”

Iesu rəgkiari ia noien səvəi niemaha

21 * “Kīmiāha hiəuvəregi raka kīmāni pen ti kaha kupwən me səkītaha mə, ‘Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama. Trīni mīnuə iərmama riti rousi əpune iərmama riti ratukwatukw mə tuko nərpwīnien min.’ 22 * Mətə iou iakani pehe tukumīaha i iərmama sə ramo niemaha m piəvni, ratukwatukw mə tuko nərpwīnien min. Iərmama sə trīni pen ti piəvni mə, ‘Ikamarməri,’ ratukwatukw mə tukuvi irapw in ia nəmri nəmə asori me. Iərmama sə trəskiari ərəha anan ia piəvni, ratukwatukw mə trevən ia kwopun napw asori rauək ikīn.

23 * Ro pen trīni mīnuə ikamərer pen ia nīfatə səvəi Kumwesən mə tikuvei pen nari riti mīn, nənə ia kwopun nəha rerim rīrhi mə pīam niemaha raməpi in ti nari riti ikīno mīn, 24 tikəpwəh nəri nəha ikuə tikuvei pen m Kumwesən pwəh raməmak ia nīkare nīfatə, nənə mevən. Tikaməkeikei mukupwən mevən ti pīam rouamasan kīmirau mīn, nənə kurirə ikrərig, muvei pen narimnari me səim ia təkure nīfatə ramevən ti Kumwesən.

25 * Trīni mīnuə iko noien ərəha riti ia iərmama, nənə in rokeikei mə kīmirau mīn tirouərer ia nəmri nəmə asori me pwəh həkiri noien səim, ramasan mə tikevən akwauakw, rouəmri atukwatukw nəri nəha nəpīn kīmirau irauesi pen ihi suatuk rauevən ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikīn. Rərəha mə iərmama nəha ikīno noien ərəha irə trəmri pen ik ia rəgi iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien, nənə iəmə asori sə raməkiri nəgkiariien trəmri pen ik ia rəgi polis, nənə tukuvehi puvnimwə ik ia kalapus. 26 Iakani nīpərhienien tukw ik i mə tikəpwəh nierien ia kalapus meste ikərəku pen pam faen me səim.”

Iesu rīni mə iərman rerin trəpwəh nakresien pran

27 * “Kīmiāha hiəuvəregi raka kīmāni mə, ‘Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə.’ 28 * Mətə iou iakani pehe tukumīaha i trīni mīnuə iərman riti rətoni pran riti, nənə rerin rakres i, iəmə nəha rīnərui raka nəgkiariien nəha ia rerin. 29 * Trīni mīnuə nənīmēm mwatuk ramo ik ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka, mərarki. Nənīmēm nīpəri nīpwram a. Trīni mīnuə ikouraha nīpəri nīpwram ramasan pik məpi raka mə tukərarki pen nīpwram me pam ia kwopun napw asori rauək ikīn. 30 * Nənə trīni mīnuə rəgim mwatuk ramo ik ikamwei ia nərəhaien, tikərari raka, mərarki. Rəgim nīpəri nīpwram a. Trīni mīnuə ikouraha nīpəri nīpwram ramasan pik məpi raka mə tukərarki pen nīpwram me pam ia kwopun napw asori rauək ikīn.”

Iesu rīni mə iərman trəpwəh nəpwəhien pran səvənhi

31 * “Nəgkiariien riti mwi kīmāni fwe kupwən in i mə, ‘Iərman sə rokeikei mə trəpwəh pran səvənhi pwəh ruvei pen nīmwai nəkukuə riti m pran səvənhi rani mə in rīnəpwəh in.’ 32 Mətə iou iakani pehe tukumīaha i trīni mīnuə iərman riti rəpwəh pran səvənhi, pran sə rīpko ənəpen mhə nari irau iərməpə, ramouraha səvənhi pran, mamō in revən mamətui iərməpə riti mə triri in. Trīni mīnuə prən nəha resi pen iərməpə riti iamīnhi, in ramo noien ərəha. Iərman nəha in ramesi pen rīpko mhə iərman atukwatukw səvənhi. Nənə iərman sə ramiri pran sə iərman səvənhi rīnəpwəh in ramo noien ərəha. Prən nəha in ramiri səvəi iərməpə.”

Iesu rīni mə tikəpwəh nahatən penien nari, muvehi kwəsuahti

* 5:21: Eks 20:13, 21:12, Lev 24:17, Dut 5:17 * 5:22: 1Jon 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:25: Mat 6:14-15, Mat 18:34-35 * 5:27: Eks 20:14, Dut 5:18 * 5:28: 2Tes 2:14 * 5:29: Mat 18:9, Mak 9:47, Kol 3:5 * 5:30: Mat 18:8, Mak 9:43 * 5:31: Dut 24:1-4, Mak 10:4, 1Kor 7:10-11

33 **“Nægkiariien riti mwi kimiaha hiəuvəregi raka kiməni pen ti kaha kupwən me in i mə, ‘Tikəpwəh nuvehien kwəsuaahi ia nəmri Iərimənu meikuə irə, mətə tikaməkeikei mo nəfe ikiməuvehi kwəsuaahi mīni mə tiko.’* 34-35 **Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nuvehien kwəsuaahi iamīnhi. Tikəpwəh nahatən penien neiai uə tīprənə uə Jerusalem muvehi kwəsuaahi ia nirəhar, ti nəri nə mə neiai in nə kwopun Kumwesən raməkure ikin mamərimənu, tīprənə in nə nəri Kumwesən ramərpwi utə tīpage nisun mi irə, nənə Jerusalem in nə taon səvənhi, in Iərimənu Asori.* 36 *Tikəpwəh nahatən penien kəmkarwə, muvehi kwəsuaahi irə, ti nəri nə mə ko ipko mhə nimwai nukwənem riti ruvehe məpsan uə ruvehe mīpitəv.* 37 **Mətə nəgkiariien səim pwəh ro iamīnhi. Tikini a ‘Ouəh’ uə ‘Rekəm.’ Nægkiariien sə rəpi raka nəgkiariien mi nəha ruku pen ti Setan.”*

Iesu rini mə tikəpwəh nərpwinien noien ərəha səvəi nərmama

38 **“Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, ‘Trini mīnuə iərmama rouraha nənimək riti tukaməkeikei kouraha mwi nənimen riti. Trini mīnuə iərmama rouraha revik riti tukaməkeikei kouraha mwi revin riti.’* 39 **Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəvisəien kimiaha iərmama rərəha, mhəpwəh nərpwinien tai noien ərəha səvənhi iamīnhi. Trini mīnuə iərmama riti rəpwi nīkare nīkarwim mwatuk, ikuvei pen mwi nīkaren mour min.* 40 **Trini mīnuə iərmama riti ruvi irapw ik ia nəgkiariien asori mə truvei raka səim karkahu, ikuvei pen mwi səim kot min.* 41 *Trini mīnuə iərmama riti raməkeikei mik mə tikəvrani narimnari me səvənhi mavən kilometa kuatia, ikavən kilometa kəru kimirau min.* 42 *Trini mīnuə iərmama riti rəres ik nari riti, ikuvei pen min. Tikəpwəh nīniseien iərmama sə rokeikei mə truvehi ouih i a səim narimnari me.”*

Iesu rini mə tikokeikei nərmama səməme haməmwəki ik

43 **“Kimiaha hiəuvəregi raka kiməni mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piam nənə məmwəki iərmama sə raməmwəki ik.’* 44 **Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nərmama səməme haməmwəki kimiaha, nənə mhəfwaki ti nərmama səməme kamhometə kimiaha.* 45 **Noien nəha trahatən pen mə Tata səkimiaha fwe ia neiai nīpwnətīn me nə kimiaha, ti nəri nə mə in ramo meri səvənhi rautə nukwəsikər raməhiəpwīn nərmama ərəha me mīne nərmama amasan me. In ramərhi irapw mwi nesən raməfwi nərmama atukwatukw mīne nərmama həpkatukwatukw mhə.* 46 *Kimiaha hiaməfətərig irə? Trini mīnuə kimiaha hiokeikei a nərmama səməme hokeikei kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti nəfe? Nərmama kamərəku pen takis mīnrəha irəha mwi kamho noien nəha!* 47 *Nənə trini mīnuə kimiaha hiaməgkiari pen m piəvmiaha me a, nəfe noien amasan hiamo mhəpi raka nərmama me nəpwīn? Nərmama me səməme hərəirei Kumwesən irəha mwi kamho noien nəha!* 48 **Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhatukwatukw rəmwhen ia Tata səkimiaha fwe ia neiai in ratukwatukw.”*

6

Iesu rəgkiari ia nəriari penien nari m nərmama nautə səvənraha riwən

1 **“Kimiaha tihaməsiari nəpīn hiamo noien atukwatukw me səkimiaha, mhəpwəh noien ia nəmri nərmama me mə irəha tuhətoni. Trini mīnuə hiamo iamīnhi irə, nərəkuien səkimiaha sə truku pen ti Tata səkimiaha fwe ia neiai triwən.*

2 *Nəpīn ikuə tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nukupwənien mase kisipw rəmwhen kəuətkəsua me kamho ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mīne ia suatuk me mə nərmama tuhətoni mhəgnəgini irəha. Iakani nīpərhienien tukumiaha i nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien*

* 5:33: Eks 20:7, Lev 19:12, Nam 30:2, Dut 23:21 * 5:34-35: Aes 66:1, Jem 5:12, Mat 23:22, Wok Me 7:49, Sam 48:2, Aes 66:1 * 5:37: Jem 5:12 * 5:38: Eks 21:24, Lev 24:20, Dut 19:21 * 5:39: Lev 19:18, Jon 18:22-23 * 5:40: 1Kor 6:7 * 5:43: Lev 19:18 * 5:44: Eks 23:4-5, Luk 23:34, Wok Me 7:60, Rom 12:14,20 * 5:45: Efes 5:1 * 5:48: Lev 19:2, Dut 18:13 * 6:1: Mat 23:5

səvənraha. ³*Mətə nəpɪn tikuvei pen nari riti mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən, ikəpwəh nəseniien rəgim mour rukurən nəfe rəgim mwatuk ramo. ⁴Ro iamɪnhi irə tiko afafa nəriariien səim, nənə səim Tata sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.”

Iesu rəgkiari ia nəfwakiien

⁵*“Nənə nəpɪn kɪmiaha tihəfwaki, hiəpwəh noien rəmwhen ia kəuətkəsua me kamho. Irəha kamhərer ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia kwopun me suatuk me həuvehe mamhəvsiek ikin, mamhəfwaki mə nərmama tuhətoni irəha. Irəha hokeikei pik noien nəha, mətə iakani nɪpərhienien tukumiaha i mə nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha. ⁶*Mətə nəpɪn tikəfwaki, ikevən ia nəkwai rum səim mərəpinhə, məfwaki m Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə. Nənə Tata səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik. ⁷*Nənə nəpɪn kɪmiaha tihəfwaki, hiəpwəh niniien nəgkiariien me rɪpik rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən kamho. Irəha rerinraha rirhi mə kumwesən me səvənraha tuhəregi irəha ti nəri nə mə kamhəni nəgkiariien me rɪpik. ⁸*Kɪmiaha tihəpwəh noien rəmwhen ia nirəha ti nəri nə mə nəpɪn kɪmiaha hiəpkəres mhə ihi Tata səkɪmiaha, in ruvəukurən raka narimnari me sə həiwən təni kɪmiaha. ⁹*Ro pen kɪmiaha tihaməkeikei mhəfwaki iamɪnhi irə:

‘Tata səkɪmaha ia neiai,
Pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i.

¹⁰*Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

Pwəh ko nəkwam ia tiprənə rəmwhen kamo nəkwam ia neiai.

¹¹Tikuvei pehe nəveginien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpɪn ipwet.

¹²*Tikenouenou noien ərəha me səkɪmaha
rəmwhen kɪmaha iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia
kɪmaha.

¹³*Tikəpwəh niri penien kɪmaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhaien ikin,
mətə tikinise Setan mə trəpwəh nourahaien kɪmaha.’

¹⁴*Trini minuə kɪmiaha hienouenou noien ərəha me səvəi nərmama, Tata səkɪmiaha fwe ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha me səkɪmiaha. ¹⁵Mətə trini minuə kɪmiaha hiəpwəh nenouenouien noien ərəha me səvəi nərmama, Tata səkɪmiaha trəpwəh mwi nenouenouien noien ərəha me səkɪmiaha.”

Iesu rəgkiari ia nəpwəhien nəveginien ti nəfwakiien

¹⁶*“Nənə nəpɪn tihəpwəh naniien nari mə tihəfwaki, hiəpwəh noien nənimemiaha rəpou rəmwhen ia kəuətkəsua me kamho. Irəha kamho nənimenraha ruvehe mopəiti mə nərmama me tuhətoni mhəukurən mə kamhəpwəh naniien nari. Iakani nɪpərhienien tukumiaha i nərmama me nəha həuvəuvehi raka nərəkuien səvənraha. ¹⁷Mətə nəpɪn ikuə tikəpwəh naniien nari mə tikəfwaki, ikaikwas ia nənimem, mahakwi oel ia nukwənem. ¹⁸Nənə nərmama tuhəpwəh nətoniien mə ikəpwəh naniien nari, mətə Tata səim sə nərmama həpkətoni mhə trətoni. Nənə Tata nəha səim sə ramətə narimnari me kamo afafa truvei pehe nərəkuien mik.”

Iesu rəgkiari ia noeiteien nautə ia neiai

¹⁹*“Kɪmiaha tihəpwəh noeiteien nautə səkɪmiaha ia tiprənə i. Ia kwopun i uvne me mine nopweiiien kraouraha nari. Ia kwopun i rakres me kamheitehi nimwə, mamhəuvnimwə, mamhakres. ²⁰*Mətə kɪmiaha tihaməkeikei mhəeite nautə səkɪmiaha

* **6:3:** Mat 25:37-40 * **6:5:** Mat 23:5, Luk 18:10-14 * **6:6:** 2King 4:33 * **6:7:** Aes 1:15, 1King 18:26-29 * **6:8:** Mat 6:32 * **6:9:** Jon 17:6 * **6:10:** Mat 7:21, 26:39, Luk 22:42 * **6:12:** Mat 6:14-15, Mat 18:21-35 * **6:13:** Luk 22:40, Jem 1:13, Jon 17:15, 2Tes 3:3, 2Tim 4:18, 1Kron 29:11-13 * **6:14:** Mak 11:25-26 * **6:16:** Aes 58:5-9 * **6:19:** Jem 5:1-3 * **6:20:** Mat 19:21, Luk 18:22, Kol 3:1-2

ia neiai. Ia kwopun naha uvne me mine nopweiiien kroupkouraha mhə nari. Rakres me həpkeitehi mhə nimwə mə tuhəuvnimwə mhakres. ²¹ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə kwopun nautə səim raməmak ikin, nətərigien səim traməmak mwi ikin.”

Iesu rəgkiari ia nəmri iərmama

²² “Nəmri iərmama in nə rauvei pen nukuraanien m nipwran. Ro iamihhi irə trini minuə nənimmem ramasan, nipwram pam trukuar ia nukuraanien. ²³ Mətə mə nənimmem rərəha, nipwram pam trukuar ia nəpitəvien. Trini minuə nukuraanien ia rerim ro nəpitəvien irə, ikamarə ia nəpitəvien pərhien.”

Iesu rəgkiari ia iəmə asori kəru

²⁴ “Iərmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai iəmə asori kəru. Trini minuə ro iamihhi irə, trokeikei riti, məmwəki riti, uə trisiai riti mipkisiai mhə riti. Kimiaha ko hiəpkuvehi pəri mhə Kumwesən mine mane mho iəmə asori mi irə səkimiaha mə tiho pəri nəkwanrau.”

Iesu rəgkiari ia nətərig pikien ia narimnari me səvəi tīprənə i

²⁵ * “Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nətərig pikien ti nimiruien səkimiaha, mamhəres nəfe tihani uə nəfe tihənimwi. Tihəpwəh nətərig pikien ia nipwramiaha, mamhəres nəfe tiharkahu i. Nimiruien ripko mhə səvəi nəveginien əpa. Nipwrai iərmama ripko mhə səvəi tinari əpa. ²⁶ * Hətə ro menu me i ia nimagouagou. Irəha həpwəh nəpweiiien nari, mhəpwəh nesien nukwan, mhəpwəh noeiteien nəveginien ia nimwə sə kamoeite nəveginien ikin. Mətə Tata səkimiaha ia neiai raməkwməni irəha. Nənə ia nənimen kimiaha hiamasan pik mhəpi raka irəha. ²⁷ Sin ia kimiaha ko ro nimiruien səvənhi rəpwəmwis mwi səvəi nəpin ouihi a trini minuə ramətərig pik tukwe? Kimiaha riti ko ripko mhə nəri naha.

²⁸ Ro iamihhi irə rəfo hiamətərig pik ti tinari? Hətoni ro tihinari me ia kwopun me mə kamhəfəutə irə. Irəha həpwəh noien wok, mhəpwəh nitiriien tinari. ²⁹ * Mətə iakani pehe tukumiaha i Kig Solomon fwe kupwən nautə səvənhi rasori pik, mamarkahu tinari amasan me, mətə tinari səvənhi ripkamasan mhə rəmwhen ia tihinari me i. ³⁰ Kimiaha nahatətəien səkimiaha ripkiskai mhə. Kumwesən rauvei pen tinari amasan me m tihinari me, nəri auər a tihinari me kamhəmuru ipwet mətə trakwakwi haukei, mhəsas, kuvani ia napw. Mə Kumwesən ramo iamihha irə, in truvei pehe mwi tinari m kimiaha məpi raka. ³¹ Ro pen tihəpwəh nətərig pikien, mamhəres mə, “Tsani nəfe?” uə “Tsənimwi nəfe?” uə “Tsarkahu ia nəfe?” ³² * Nərmama səməme həreirei Kumwesən kamhətui əmisə nəveginien mine tinari. Nənə Tata səkimiaha ia neiai ruvəukurən raka narimnari me i mə tihaməkeikei mhəuvehi. ³³ * Mətə kimiaha tihəkupwən mhətui əmisə nitətə sə in ramərimənu irə mine noien atukwatukw me səvənhi, nənə in truvei pehe mwi narimnari me pam i m kimiaha. ³⁴ * Ro pen kimiaha tihəpwəh nətərig pikien ti nəfe trakwakwi. Narimnari me səvəi trakwakwi səvəi trakwakwi. Nəsəsaiuen me səvəi nəpin kuatia nəmwhen raka.”

7

Iesu rəgkiari ia nəkiriien nərmama ti noien ərəha me səvənraha

¹ * “Kimiaha tihəpwəh nəkiriien nərmama ti noien ərəha me səvənraha kamo Kumwesən rəkiri mwi kimiaha ti noien ərəha me səkimiaha. ² * Nəkiriien səkimiaha sə hiaməkiri nərmama irə, tukəkiri mwi kimiaha irə. Nərpwinien səkimiaha sə hiamo m nərmama tukərpwin pehe mwi m kimiaha.

* **6:25:** Fil 4:6, 1Tim 6:6-8, Hip 13:5, 1Tes 5:7 * **6:26:** Mat 10:29-31, Luk 12:6-7 * **6:29:** 1King 10, 2Kron 9
* **6:32:** Mat 6:8 * **6:33:** 1King 3:13-14, Sam 37:4,25, Rom 14:17 * **6:34:** Eks 16:4,19, Mat 6:11 * **7:1:** Rom 2:1, 1Kor 4:5, Jem 4:11-12 * **7:2:** Mak 4:24

³ Rəfo ikamətə nīmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem? ⁴ Trīni mīnuə nīpəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamini pen ti piam mə, ‘Əseni iou, pwəh iakiskəri raka nīmwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem?’ ⁵ Ik iərmama sə ikamo kəuətəkəsua tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikiskəri raka nīmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

⁶ *Kimiaha tihəpwəh nuvei penien nari sə ro ikinan m kuri me. Rərəha mə kuri me nəha hərari mhahi testesi nīpwramiaha. Tihəpwəh nərarki penien nəri amasan nənimen rutə pik revən ti pikə me. Rərəha mə pikə me nəha havən irə ia nisunraha.”

Iesu rīni mə tikəres nari, mətui nari, mīkunkun ia təpinhə

⁷ *Trīni mīnuə hiokeikei nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kimiaha. Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nənə tukəsevər tukumiaha. ⁸ *Iərmama sə raməres nari, truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari, trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə, tukəsevər tukwe.

⁹ Sin ia kimiaha nəpīn iəkunouihī səvənhi rəres bred, truvei pen kəruətərei min, ¹⁰ uə rəres nəmu truvei pen snek? Rekəm! ¹¹ *Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhwərha me səkimiaha. Mə kimiaha i nəkur ərəha hiəukurən noien iamīnhi, hiaməfətərig ia Tata səkimiaha ia neiai? In truvei pen narimnari amasan me rasori mwi m nərmama səməme kamhəres in tukwe. ¹² *Ro pen nəfe noien kimiaha hiokeikei mə nərmama tuho ia kimiaha, kimiaha mwi tiho ia nīrəha, ti nəri nə mə in i nīpwrai nəgkiariien me ia Loa səvəi Moses mīne nəkukuə me səvəi profet kupwən me.”

Iesu rəgkiari ia suatuk kəru

¹³ *Kimiaha tihaməkeikei mhəukurau ia ket ouihī. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə ket asori mīne suatuk sə rīməru ramevən ti nemhəien. Nərmama həpik kamhəukurau ia ket nəha. ¹⁴ *Mətə ket ouihī mīne suatuk əknekīn ramevən ti nīmīruien. Nərmama houihī a kamhətə suatuk nəha.”

Iesu rəgkiari ia noien səvəi profet eikuə me

¹⁵ *Kimiaha tihaməsiari ti profet eikuə me. Irəha tuhəuvehe tukumiaha mhəvi sipsip me ia nīrəha, mətə rerīnraha rəmwhen ia kuri əpīmīn me. ¹⁶ *Kimiaha tihətə irəha, mhəukurən mə irəha profet eikuə me, ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen. Rəfo, ko kesi nukwai krep ia rəhi, uə nukwai niemis ia nəkwus sə ro rīrevīn me? Rekəm! ¹⁷ Nei amasan raukuə kwənkwai nei amasan, mətə nei ərəha raukuə kwənkwai nei ərəha. ¹⁸ Nei amasan ko rəpwəh nukuəien kwənkwai nei ərəha. Nei ərəha ko rəpwəh nukuəien kwənkwai nei amasan. ¹⁹ *Nei me pam səməme həpkukuə mhə kwənkwanraha sə ramasan kamərai əmwesi irəha, kamərarki pen ia napw. ²⁰ *Ro pen kimiaha tihətə irəha mhəukurən mə irəha profet eikuə me ti nəri nə mə noien səvənraha trahatən pen.

²¹ *Nərmama həpik kamhəkwein iou mə, ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə rīpko mhə irəha pam tuhəuvnīmwə mhə ia nītətə ia neiai.^a Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou sə ramarə ia neiai in truvnīmwə. ²² Ia nəpīn nəha nərmama həpik tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘Iərimənu, Iərimənu, ia nəghīm kimaha iahənəvisau m nərmama. Ia nəghīm kimaha iahənəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. Ia nəghīm kimaha iahəno nīmətətien asori me rīpik. Rəfo ia kimaha?’ ²³ *Mətə iou takīni pen atukwatukw ti nīrəha i mə, ‘Iou

* **7:6:** Mat 10:11 * **7:7:** Mak 11:24, Jon 14:13, 15:7, Jon 16:23-24 * **7:8:** Jem 1:5, 1Jon 3:22, 1Jon 5:14-15 * **7:11:** Jem 1:17 * **7:12:** Mat 22:39-40, Luk 6:31, Rom 13:8-10 * **7:13:** Jon 10:7,9 * **7:14:** Wok Me 14:22 * **7:15:** Mat 24:4,24, Wok Me 20:29, 2Tes 2:1 * **7:16:** Kal 5:19-22, Jem 3:12 * **7:19:** Mat 3:10, Luk 3:9, Jon 15:6 * **7:20:** Mat 12:33 * **7:21:** Luk 6:46, Mat 21:31, Rom 2:13, Jem 1:22,25 ^a **7:21:** Nəpīn rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **7:23:** Sam 6:8, Mat 10:33, 25:41, Mat 13:41-42, 2Tim 2:19

iapkkurən raka mhə kimiaha ia nəp̄in riti. Kimiaha nərmama me hiamo noien ərəha, həuvən isipw̄in tukw iou.’ ”

Iesu rəgkiari ia iərmama mi sə krauvrhəkin nimwə

²⁴ “Iərmama sə r̄iregi nəgkiariien me i səiou, mamō nəfe iakiməni, in trəmwhen ia iərmama riti rukurən nari muvrhəkin nimwə səvənhi ia təkure kəruətəri. ²⁵ Nəp̄in nesən rauər, iapiwən raiu, nimətəgi rəsua ia nimwə nəha, mətə nimwə nəha rəpwəh nimweiiēn t̄i nəri nə mə kiməuvrhəkin pen ramərer əknek̄in ia təkure kəruətəri. ²⁶ Mətə iərmama sə r̄iregi nəgkiariien me i səiou, məpwəh noien nəfe iakiməni, in trəmwhen ia iərmama riti r̄ireirei nari muvrhəkin nimwə səvənhi ia n̄ipək̄ir. ²⁷ Nəp̄in nesən rauər, iapiwən raiu, nimətəgi ruvehe məsuə ia nimwə nəha, nənə nimwə nəha r̄imwei. Nəp̄in r̄imwei irə ruvehe mərəha pam.”

²⁸ Nəp̄in Iesu r̄ini pam nəgkiariien me i, nərmama me həkəri asori nari ia nahatəniēn səvənhi, ²⁹ *t̄i nəri nə mə in rahatən irəha rəmwhen iərmama sə rauvehi nasoriēn ruku pen t̄i Kumwesən. In ropə ia nahatən me səvənraha səməme kamhahatən Loa.

8

Iesu ro iərmama riti nemhəien skai ro tek̄in ruvehe məsan̄in

¹ Nəp̄in Iesu reiwaiu ia təkūr nəha, nərmama həp̄ik kamhək̄urirə i. ² Nənə iərmama riti nemhəien skai riti ro tek̄in ruvehe tukwe in, m̄inimwi nukurhun mi ia nənimen, m̄ini mə, “Iərimənu. Mə rerim ragien, ko iko iou iakəmher?”

³ Nənə Iesu rosə pen rəḡin, m̄irapi in, m̄ini mə, “Rerik ragien. Tikuvehe məmher.” Təkwtək̄wuni a nemhəien səvəi iərmama nəha raraka irə. N̄ipwran ruvehe məmher mwi. ⁴ *Nənə Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Tikətui amasan tukwe, məpwəh n̄iniēn nəfe iakino mik t̄i iərmama riti. Mətə tikevən atukwatukw t̄i pris^a pwəh rətoni n̄ipwram mə rəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses r̄iməni. Nərmama me tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia n̄ipwram.”

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom ramahatətə ia Iesu

⁵ *Iesu revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam. Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha ikin in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Ruvehe t̄i Iesu, mərəs mə, ⁶ “Iərimənu. Ko ikasitu ia nirak? Iərmama sə ramo tukwini nari miou raməmak fwe ia nəkwai nimwə səiou, mamregi rərəha anan, ko r̄ipkavən mhə.”

⁷ M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Iou takuvehe mo in ruvehe məsan̄in.”

⁸ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me r̄ini mə, “Iərimənu. R̄ipko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkamwhen mhə mə tikuvehe muvnmwə ia nimwə səiou. Mətə tik̄ini a nəkwam, nənə pwəh iərmama sə ramo tukwini nari miou ruvehe məsan̄in. ⁹ Iou mwi iərmama riti sə iakamarə teḡin nəmə asori me. Naruagən me nepw̄in mwi kamharə teḡin iou. Nəp̄in iak̄ini pen t̄i riti mə ‘Evən,’ in trevən. Nəp̄in iak̄ini pen t̄i riti mwi mə ‘Uvehe,’ in truvehe. Nəp̄in iak̄ini pen t̄i iərmama sə ramo tukwini nari miou mə ‘O nəri,’ in tro.”

¹⁰ *Nəp̄in Iesu r̄iregi nəgkiariien nəha, rəkərinari, m̄ini pen t̄i nərmama səməme kamhək̄urirə in mə, “Iakani n̄ipər̄hienien tukumiaha i mə iou iapkatə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi r̄iskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i. ¹¹ *Iakani pehe tukumiaha i mə nərmama həp̄ik r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel tuhəku pen ia n̄ikaren parei m̄ine n̄ikaren peraha mhəuvehe mhani pəri nari irəha Epraham m̄ine Aesak m̄ine Jekop ia N̄itətə ia Neiai.^b ¹² *Mətə nəkur Isrel, irəha n̄ipwnəti n̄itətə nəha, tukərarki irapw

* **7:29:** Mak 1:22, Luk 4:32, Jon 7:46 * **8:4:** Lev 14:1-32, Mat 9:30, Mak 7:36, Luk 17:14 a **8:4:** Pris me nəha Iesu raməgkiari ia nirəha, irəha n̄imwipwi Eron me. Fwe kupwən irəha kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən fwe Jerusalem. * **8:5:** Jon 4:47 * **8:10:** Mat 15:28 * **8:11:** Sam 107:3, Luk 13:29 b **8:11:** Nəp̄in r̄ipik Matiu rani nəgkiariien i mə “N̄itətə ia neiai.” N̄ipwrai nəgkiariien i in i “N̄itətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **8:12:** Mat 22:13, 25:30, Luk 13:28

irəha həpik fwe iruə ia kwopun rīpitəv ikin. Ia kwopun nəha tuhasək, mhahi tərini revīnraha.”

¹³ Nənə Iesu rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mə, “Evən. Iərmama sə ramo tukwini nari mik trəsanin rəmwhen ikini nīpərhienien mə tako mik.” Təkwtəkwuni a irə iərmama sə ramo tukwini nari m iəmə asori səvəi naruagən me ruvehe məsanin.

Iesu ro mama səvəi Pita ruvehe məsanin

¹⁴ *Kurirə ikin Iesu revən muvniwə ia nimwə səvəi Pita, mətoni kaka pran səvəi Pita raməmak maməkwiēi fifa. ¹⁵ Iesu rirapi rəgin, nənə nemhəien raraka irə. Prən nəha riskəmter, minaməpnəpenə nəveginien sənani.

¹⁶ Ia nəpin nəha ia nərUARəv meri ruvəivə irəha həuvehi nərmama həpik nərəmhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha mhəuvehe ti Iesu. In rini a nəgkiariien səvənhi, məkoui irapw nənimwin ərəha me irə, mo mwi səməme kamhemhə irəha pam həuvehe mhəsanin. ¹⁷ Narimnari me i həier pehe iaminihi mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In rīməni mə, “In ruvehi nemhəien me səkītaha mine nəmisiəien me səkītaha.”

Iərmama kəru krouokeikei mə troukurirə Iesu

¹⁸ Nəpin Iesu rətoni mə nərmama me həpik hərer kurau kurau irə, rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səuvən mhəpi simwin pen fwe ia nīkare nui asori.” ¹⁹ Ia nəpin nəha ia hatən riti səvəi Loa ruvehe mīni pen tukwe in mə, “Iahatən, takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikin.”

²⁰ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Kuri əprmin me səvənraha nīpəg rarə. Menu me ia nīmagouagou təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mə takapri ikin.”

²¹ *Nənə iərmama riti mwi sə ramərer ia kwopun nəha irəha nərmama me səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən minimwi raka səiou tata.” ²² Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nərmama səməme həpkukurirə mhə iou rəmwhen mə həuvamhə raka. Tikukurirə iou, məpwəh irəha. Pwəh irəha hənimwi nərmama me səvənraha səməme həuvamhə.”

Iesu rinise nīmətagi asori

²³ Ia nəpin nəha Iesu rəputə ia nītətə ouihi riti. Nərmama me səvənhi həkurirə in.

²⁴ *Irəha həier mənəmhəuvən. Ripko mhə tui nīmətagi asori riti riskəmter ia təkure nui mo peiau peiau me rasori minakuər ia nītətə ouihi səvənraha. Mətə Iesu ramapri. ²⁵ Ro pen irəha həuvən, mhəsəpwiri in, mamhəni mə, “Iərimənu! Tikuehimiru kitaha! Na tsəmwhenimw!”

²⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamhekir? Kwa nahatətəien səkimiāha ripkiskai mhə.” Nənə in riskəmter minise nīmətagi mine nui asori mīni mīnuə troueiwaiu. Təkwtəkwuni a mwi narimnari me pam həuvehe mhəmərinu.

²⁷ Nərmama me səvənhi nənimenraha rier. Irəha hənī mə, “Nəfe i iərmama nīmətagi mine nui krauo nəkwən?”

Iesu rəkoui irapw nərəmhə me nepwin ia iərmama Katara kəru

²⁸ Nəpin Iesu rier pen ia nīkare nui asori ia tənə səvəi nəmə Katara, iərmama kəru krouier ia kwopun kanimwi nərmama ikin, rouvehe tukwe in ia suatuk. Nərəmhə me kamharə ia nirau, mamho irau krauousi nərmama. Iərmama riti riwən ko rukurau ia suatuk ia kwopun nəha. ²⁹ *Nəpin irau krouətə Iesu, krouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Tini Kumwesən, ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Rosi tiko nəmisiəien m kimaha, mətə ripko mhə ihi nəpin atukwatukw səvənhi uə?”

* **8:14:** 1Kor 9:5 * **8:20:** 2Kor 8:9 * **8:21:** 1King 19:20, Jon 5:25 * **8:24:** Sam 4:8 * **8:26:** Mat 14:31, 16:8, Sam 89:9 * **8:29:** Mak 1:24, Luk 4:34,41

³⁰ Mætə toue pikə me həpik kamhərku ia kwopun nəha isipwɪn kwopti ti nirəha.
³¹ Nəremhə me nəha hase Iesu, mhəni mə, “Trini minuə ikəkoui irapw kimaha, pwəh ikərhi pen kimaha iahəuvən ia reri pikə me nəha.”

³² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Həuvən!” Ro pen irəha həier ia iərmama mi nəha, mhəuvən ia reri pikə me. Təkwtəkwuni a mwi pikə me pam haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, mhəmwhenimw. ³³ Nərmama səməme kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha, mhəni irapw narimnari me pam nəha irəha hənətoni. Irəha həgkiari pik ia nəfe Iesu rino ia iəmə mi nəha nəremhə me hənərə ia nirau. ³⁴ Nərmama me pam ia taon nəha həier mə tuhətə Iesu ia suatuk. Nəpɪn hətoni, hase in mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.

9

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe məsanin

¹ *Nənə Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwɪn mwi ia nui asori, muvehe ia taon səvənhi.^a ² Ia kwopun nəha nərmama nepwɪn həuvehi iərmama riti mhəuvehi mhəuvehe tukwe. Iərmama nəha ramapri ia niməhan səvənhi nisun mi krouemhə. Nəpɪn Iesu rətoni nahatətəien səvənraha, rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Nərik. Tikəpwəh nehekɪrien. Iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”

³ Nəpɪn Iesu rini nəgkiariien nəha nahatən me nepwɪn səvəi Loa həgkiari mɪnraha me, mhəni mə, “Iəmə i rani ərəha Kumwesən.”

⁴ *Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mɪni mə, “Rəfo rerimiahə ramrhi ərəha iou iamɪnhi irə? ⁵ Nəgkiariien mi sə pəku nəha rɪməru tukw iou ti nɪniien: nəgkiariien i mə, ‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer mavən?’ ⁶ *Mətə iakokeikei mə kimiahə tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tiprənə i. Iakukurən nenouenouiien noien ərəha me.” Nənə Iesu rini pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Ərer, muvehi niməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” ⁷ Iəmə nəha rərə, mavən, mevən fwe imwəni. ⁸ Nəpɪn nərmama hətoni nəri nəha, həhekɪr, nənə həuvehi utə nəghi Kumwesən ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriien m nərmama mə tuho iamɪnhi irə.

Iesu rəkwein Matiu mə trukurirə in

⁹ Nəpɪn Iesu rəpwəh kwopun nəha mamevən, rətoni iərmama riti nəghɪn nə Matiu raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikɪn. Iesu rini pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə Matiu rɪskəmter mukurirə in.

¹⁰ Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Matiu. Nərmama kamərəku pen takis mɪnraha mɪne nərmama ərəha me nepwɪn mwi həpik həuvehe mamhani pəri nari irəha mɪn mɪne nərmama me səvənhi. ¹¹ *Nəpɪn Farisi me hətoni, həni pen ti nərmama me səvənhi mə, “Rəfo iahatən səkimiahə raməni pəri nari irəha nərmama kamərəku pen takis mɪnraha mɪne nərmama ərəha me nepwɪn mwi?”

¹² Mətə nəpɪn Iesu riregi, rini mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhemhə kamhətui tokta. ¹³ *Ramasan mə kimiahə tihəuvən kahatən kimiahə ia nɪpwrai nəgkiariien i Kumwesən rɪməni ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Iakəpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhousi əpune nərimɪru me mhəuvehi pehe miou, mətə iakokeikei mə irəha tuhapi ti nirəha me.’” Nənə Iesu rarə mɪni mwi mə, “Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me.”

Noien vi ko rɪpkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

* **9:1:** Mat 4:13 **a 9:1:** Taon nəha Iesu revən ikɪn nəghɪn nə Kapaneam. * **9:4:** Mat 12:25, Luk 9:47, Jon 2:25

* **9:6:** Jon 17:2, 5:8 * **9:11:** Luk 15:2, 19:7 * **9:13:** Mat 12:7, Hos 6:6

14 *Ia nāpin nāha nārmama me sāvai Jon Paptaes hāuvehe ti Iesu, mamhāni mā, “Rāfo kīmaha mīne Farisi me iahamāpwāh naniien nari ti nāfwakiien, mātā nārmama me sām hāpwāh noien iamīnhi irā?”

15 *Miregi Iesu rini pen ti nirāha i mā, “Nārmama ia nāveginien i kamo ti narā viien sāvai iārman mīne pran tuhamākeikei mhani nari, mamhāgien, ti nāri nā mā iārman sā rīpkarā vi a irau pran sāvānhi ramarā irāha mīnraha. Rīpkatukwatukw mhā mā rerīnraha trāpou ia nāpin nāha. Mātā rīpkuvehe ia nāpin sā tukuvehi raka iārman sā rīpkarā vi a irau sāvānhi pran rīpkarā mhā mwi irāha mīnraha. Ia nāpin nāha irāha tuhāpwāh naniien nari ti nāfwakiien.

16 *Iārmama riti riwān ko ruvehi nīpāri tinari vi mītiri tukuahag ia ruei tinari ivīs. Trīni mīnuā ro iamīnhi irā, tinari vi truvi tārini nānā meitehi asori mwi. 17 Iārmama riti riwān ko rātēgi pen waen vi ia tiki waen tui me sākino ia teki nāni. Trīni mīnuā ro iamīnhi irā, tiki waen tui me tuhāsisi mhāpāruā ti nāri nā mā hāuvāskai raka. Waen trarīs pam, nānā tiki waen me tuhārāha. Mātā waen vi tukātēgi pen ia tiki waen vi me sā hamārmāru ihi mā waen vi mīne tiki waen vi me irau pāri trouāmākam amasan.”^b

Iesu romasan pran riti marā momasan mwi prān ouihi riti

18 Nāpin Iesu rani narimnari me nāha ti nirāha i, tākwātākwuni a mwi iamā asori riti sāvai nīmwfāwaki sāvai nākūr Isrel ruvehe tukwe in, mīnimwi nukurhun mi ia nānimen, mīni mā, “Prānouihi sāiou rīpkemhā a i, mātā tiko muvehe, māmruā rāgim irā, nānā in trimīru mwi.” 19 Ro pen Iesu rīskānter irāha nārmama me sāvānhi, mhākūrīrā iamā nāha.

20 Pran riti fwe ikīn ramemhā ia nemhāien sāvai nīpran. Nemhāien nāha rīnarā rerīn irā muvehi nuk twelef. Tākwātākwuni nāha rukūrīrā Iesu, muvehe, mīrāpi nusvenhi tinari sāvānhi. 21 *In ro iamīnhi irā mīne ti nāri nā mā rerīn ramrhi mā, “Rosi ko iakrāpi tinari sāvānhi, ko iakuvehe māsanin.”

22 Nāpin rīrāpi tinari sāvai Iesu, Iesu ruvsini, mātoni prān nāha, mīni mā, “Prān i. Tikāpwāh nehekīrien. Nahatātāien sām rīno raka ik ikuvehe māsanin.” Tākwātākwuni a prān nāha ruvehe māsanin.

23 Kurīrā irā Iesu revān māpirāpw ia nīmwā sāvai Jaeras, mātoni nārmama sāmāme kamhāni nīpu sāvai nemhāien mīne nārmama hāpīk kamho nurīgrīgien asori. 24 *In rini mā, “Hāier. Prānouihi nāha rīpkemhā mhā, mātā ramāpri a.” Irāha hāregi hāris ia Iesu. 25 Mātā nāpin hāmāier irāpw irā, in ruvnmwā, muvehi rāgi prān ouihi nāha, nānā in rīmīru mārer. 26 Nānā nāvisāuīen sāvai nāri i revān ia kwōpun me pam ia tānā nāha.

Iesu romasan iārmama kārū nānimenrau rīfwā

27 *Nāpin Iesu rāpwāh kwōpun nāha māmēvān, iārmama kārū nānimenrau rīfwā kroukūrīrā in, rouākweīn āpwāmwis, rouni mā, “Kwānākwus sāvai Kig Tevīt! Api tukumrau!”

28 Nāpin Iesu ruvnmwā ia nākwai nīmwā, iārmama mi nāha nāmīnrau rīfwā krouvehe tukwe in. Nānā Iesu rini pen ti nirāu i mā, “Kīmīrau irouni nīpārhiēnien mā iakukūrān noien nāri i uā rekām?”

Miregi irau krouni mā, “Ouāh, Iārimānu.”

29 *Ro pen in rīrāpi nāmīnrau, mīni mā, “Itā. Pwāh iākomasan nānimemīrau rukūrīrā pen a nahatātāien sākīmīrau.” 30 *Nānā nānimenrau rātui, irau krouātā nari. Nānā Iesu rīnise pen āknekīn ti nirāu i mā, “Kīmīrau tīrouātui amasan tukwe, rouāpwāh nīnīien nāfe iākino m kīmīrau ti iārmama riti.” 31 Mātā irau krouāpwāh in, rouēvān rouēvisāu

* 9:14: Luk 18:12 * 9:15: Jon 3:29 * 9:16: Jon 1:17 b 9:17: Iesu rusipekīn ia nīpāri tinari vi mīne tinari ivīs, marā mīni mwi tiki waen tui me mīne tiki waen vi me. Nusipekīnien mi nāha nīpwrānrau mā nahatānien vi sāvai Iesu rīpkesi pen mhā nahatānien tui sā nākūr Isrel kamharā irā. * 9:21: Mat 14:36 * 9:24: Jon 11:11 * 9:27: Mat 20:29-34 * 9:29: Mat 8:13 * 9:30: Mat 8:4

nəfe Iesu rino minrau nəgkiariien səvənrau ruviris mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan iərmama riti sə iəremhə rarə irə

³² Nəpən iərmama mi nəha krouərari rauevən, təkwtəkwni nəha nərmama nepwən həiri iərmama riti, mhəiri mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha ko ripkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə rarə irə. ³³ *Nəpən Iesu rəkoui irapw raka iəremhə nəha, iərmama nəha rinaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni həkərinari irə, mamhəni mə, “Kitaha səpkətə raka mhə nari riti iaminihə ia tənə Isrel.”

³⁴ *Mətə Farisi me həni mə, “In rauvehi niskaiien səvəi iəremhə sə in rasori ia nəremhə me, maməkoui irapw nəremhə me irə.”

Iesu rerin rərkwəpər ti nərmama

³⁵ *Ia nəpən nəha Iesu revən ia taon me mine rukwənu me pam, mamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməvisau nəgkiariien amasan ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamomasan nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə mine səməme nemhəien rouraha nipəri nipwranraha. ³⁶ *Nəpən in rətoni nərmama həpik anan, rerin rərkwəpər ti nirəha, ti nəri nə mə haməmwur pik, mhənəpou. Irəha həmwən ia sipsip me nepwən iərmama riwən trətə amasan irəha. ³⁷ *Ro iaminihə irə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhien rasori pik, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houihə a. ³⁸ Ro iaminihə irə kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimənu ia nəmhien, mhəres in mə trərhi pen nərmama nepwən mwi həuvən fwe ia nəmhien səvənhi mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe.”^c

10

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau

¹ *Iesu rəkwein pen nərmama səvənhi twelef həuvehe tukwe. Nənə in ruvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha həukurən nəkoui irapwien nənimwən ərəha me ia nərmama, mhəukurən mwi nomasanien nərmama me pam səməme kamhemhə ia nemhəien me səpəmsəpə.

² Aposol me nəha irəha pam twelef nəghinraha me i: Sə rukupwən Saemon (iəmə sə kani mə Pita), mine Antru piəvi Saemon, mine Jemes tini Sepeti, mine Jon piəvi Jemes, ³ mine Filip, mine Patolomiu, mine Tomas, mine Matiu (iəmə sə kupwən kaməroku pen takis min), mine Jemes tini Alfeas, mine Tateas, ⁴ mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia nəmə me nəha kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom), mine Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in).

⁵ *Nəmə me nəha twelef Iesu rərhi pen irəha, maməvəhag minraha, mani mə, “Kimiaha tihəpwəh nevənien ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, mhəpwəh mwi nuvnimwəien ia taon riti səvəi nəkur Sameria. ⁶ *Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəuvən əpa ti nəkur Isrel. Irəha həmwən ia sipsip me hənəruēi. ⁷ *Nəpən kimiaha hiamesi pen suatuk səkimiaha mamhəuvən, tihəni irapw iaminihə irə mə, ‘Nitətə ia neiai ruvəuvehe ipaka.’^a ⁸ *Kimiaha tihaməkeikei mho nərmama səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin. Səməme həuvəmhə, kimiaha tiho irəha hətui mwi. Səməme nemhəien skai ro tekinraha, kimiaha tiho irəha həuvehe mhəmhər. Səməme nəremhə

* **9:33:** Mak 2:12 * **9:34:** Mat 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15 * **9:35:** Mat 4:23, Mak 1:39 * **9:36:** Mat 14:14, Nam 27:17, 1King 22:17, Esik 34:5 * **9:37:** Sek 10:2, Mak 6:34, Luk 10:2 **C 9:38:** Iesu rusipekin ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien. Nusipekinien nəha nipwran mə nərmama həpik hənoraka rere mə tuhəuvehe ti Iesu, mətə nərmama səməme tuhasitu ia nirəha, mhəiri irəha mhəuvehe houihə a. * **10:1:** Mak 6:7, Luk 9:1 * **10:5:** Wok Me 13:46 * **10:6:** Jer 50:6, Mat 15:24 * **10:7:** Mat 3:2, 4:17, Luk 10:9,11 **a 10:7:** Nəpən ripik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nipwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **10:8:** Wok Me 20:33

me kamharə ia nirəha, kimiaha tihəkoui irapw nəremhə me nəha ia nirəha. Nasorijen i iakauvei pehe m kimiaha hiəpkuehi mhə nənimen. Ro pen kimiaha tihasiu ia nərmama me irə, mhəpwəh nəresien nərəkuien tukwe. ⁹*Kimiaha tihəpwəh nuvehien kol uə silva uə kapa uə mane riti mwi mhəvai pen ia pəket me səkimiaha. ¹⁰*Kimiaha tiharkahu karkahu kuatia a, mhəuvei pen put, mhəuvehi tənəripw mine kaskin səvai navənien səkimiaha, mətə tihəpwəh nuvehien sə rəkwaku. Iakani iaminih i irə ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhen ia nərmama kamhowok. Ratukwatukw mə nəkur me nəha tuhəkwməni kimiaha, mhəuvei pehe nəfe riwən təni kimiaha.

¹¹Nəpin kimiaha tihəuvən ia taon riti uə rukwənu riti, tihətui iərmama riti sə in rerin ragien mə truvehi puvnimwə kimiaha ia nimwə səvənhi, nənə tihamarə ikin meste nəpin tihəier irə. ¹²*Nəpin tihəuvnimwə ia nimwə nəha tihəkwein amasan ia nirəha mhəni mə, 'Nəmərinuien ramarə tukumiaha.' ¹³Nənə trini minuə nərmama ia nəkwai nimwə nəha rerinraha ragien mə tuhəuvehi puvnimwə pehe kimiaha, nəmərinuien nəha səkimiaha tramarə ti nirəha, mətə mə rerinraha ripkagien mhə tukumiaha, nəmərinuien nəha səkimiaha trirərig mwi tukumiaha. ¹⁴*Nənə trini minuə nərmama nepwin həpwəh nəsevərien ia rerinraha tukumiaha uə həpwəh nətərigien ia nəgkiariien me səkimiaha, nəpin kimiaha tihəier ia nimwə səvənraha uə taon səvənraha, tihaməkeikei mhounouini raka niməkwrur ia nisumiaha, mhahatən pen mə irəha hənə noien ərəha. ¹⁵*Iakani nipərhiēnien tukumiaha i ia nəpin nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpinien səvai nərmama ia taon nəha triskai məpi raka nərpinien səvai tənə Sotom mine Komora fwe kupwən."

Isu rini mə tukometə nərmama me səvənhi

¹⁶*"Həregi ro. Iakamərhi pen kimiaha mə tihəuvən mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əpmin me. Ro pen kimiaha tihaməkeikei mho rəmwhen ia nərimiru sə rukurən nari mine nərimiru sə noien səvənhi rəmher. ¹⁷*Kimiaha tihaməsiari nərmama me. Irəha tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkimiaha. Irəha tuhərisi mwi kimiaha ia nəkwai nimwəfwaki me səvai nəkur Isrel. ¹⁸*Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou, irəha tuhəuvehi kimiaha, mhərpwi irapw kimiaha ia nəmri kig me mine ia nəmri nərmama səməme kamhərimənu. Mətə mə irəha ho iaminih i irə kimiaha tihəuvehi nəpin riti səkimiaha tihəni irapw nəgkiariien səiou irə ia nəmrinraha mine ia nəmri nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁹Nəpin nərmama tuhəuvei pen kimiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkimiaha, tihəpwəh nətərig pikien mə kimiaha tihəfni irə uə nəfe nəgkiariien tihəni. Kimiaha tihəpwəh nətərig pikien iaminih i ti nəri nə mə ia nəpin atukwatukw nəha tihəgkiari irə tukuvei pehe m kimiaha nəfe nəgkiariien tihəni. ²⁰*Ripko mhə nəgkiariien atukw səkimiaha tihəni, mətə Nənimwin səvai Tata səkimiaha trəgkiari ia tərhumiaha.

²¹*Iərmama truvei pen piəvni anan ia rəgi nərməpə mə tukousi əpune. Tata me tuho mwi iaminih i ia tininraha me. Nəkwərhakwərha me tuhəskəmter mhəni ərəha səvənraha me tata me mine mama me, mhəuvei pen irəha mə tukousi əpune irəha. ²²*Nərmama me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. Mətə iərmama sə trərer əknekin ia nahatətəien səvənhi meste nərəhaien me i həuvehe mhəukurau pam, Kumwesən truvehimiru in. ²³*Nəpin irəha tuhometə kimiaha ia taon riti, kimiaha tihaməkeikei mhəp mhəuvən ia taon əpə riti. Iakani nipərhiēnien tukumiaha i kimiaha tihəpkəuvən pam mhə ia taon me ia tənə Isrel kurirə iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe.

* **10:9:** Luk 10:4 * **10:10:** Nam 18:31, Luk 10:7, 1Kor 9:14, 1Tim 5:18 * **10:12:** Luk 10:5-6 * **10:14:** Luk 10:10-12, Wok Me 13:51, 18:6 * **10:15:** Mat 11:24, Jut 7 * **10:16:** Luk 10:3, Jon 10:12, Wok Me 20:29, Rom 16:19 * **10:17:** Mak 13:9-11, Luk 12:11-12, Luk 21:12-15 * **10:18:** Wok Me 25:23, 27:24 * **10:20:** Jon 14:26, 1Kor 2:4 * **10:21:** Maeka 7:6, Mat 10:35, Mak 13:12, Luk 21:16 * **10:22:** Mat 24:9,13, Mak 13:13, Luk 21:17, Jon 5:18-21 * **10:23:** Mat 16:28

24 *Iərmama sə kamahatən in rīpkasori mhə ia iahtən səvənhi. Iərmama sə ramo tukwini nari rīpkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. 25 *Trīni mīnuə iərmama sə kamahatən in ruvehe mīnəmwhen ia iahtən səvənhi, uə iərmama sə ramo tukwini nari ruvehe mīnəmwhen ia iəmə asori səvənhi, rerīnrau tragien. Iou iəmə asori səkīmiaha, mətə irəha həmāni ərəha iou mə iou iəremhə asori Pielsepul. Ro iamīnhi irə hiəukurən mə irəha tuhəni ərəha anan mwi kīmiaha nərmama me səiou.

26 *Ro pen kīmiaha tihəpwəh nehekīrien irəha. Narimnari me pam səməme hamərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. 27 Nəfe nəgkiariien iakani pehe tukumiaha ia nəpitəvien, kīmiaha tihaməkeikei mhəni irapw ia nukuraanien. Nəfe nəgkiariien hiamregi kaməsīwən irə, kīmiaha tihaməkeikei mhəni irapw ia təkure nimwə me. 28 *Kīmiaha tihəpwəh nehekīrien nərmama səməme həukurən nousi əpuneien nīpwramiaha, mətə ko həpwəh nousi əpuneien nənimwīmiaha. Mətə kīmiaha tihaməkeikei mhehekīr Kumwesən ti nəri nə mə in rukurən nouraha pəriien nīpwramiaha mīne nənimwīmiaha ia kwopun napw asori rauək ikīn. 29 Rerīmiaha rīrhi ro kwəti menu me. Nənimenraha reiwaiu. Kauvehi kəru ia silin sə rouihi anan kuatia. Mətə mə Tata səkīmiaha rīpkəsēni mhə menu me nəha ko riti rəpwəh nīmweien ia tīprənə memhə. 30 Hətə ro nīmwai nukwənemiaha, mətə Kumwesən rīnəvsini pam raka irəha. 31 *Ro iamīnhi irə kīmiaha tihəpwəh nehekīrien. Ia nənimen kīmiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu me nəha həpīk.

32 Iərmama sə trīni irapw ia nəmri nərmama mə in iərmama riti səiou, iou mwi takīni irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə in iərmama riti səiou. 33 *Mətə iərmama sə trīni irapw ia nəmri nərmama mə in rīreirei iou, iou mwi takīni irapw ia nəmri Tata səiou ia neiai mə iakreirei in.”

Iesu rəgkiari ia nəmərīnuien mīne nəvisəien

34 “Rərəha mə rerīmiaha ramrhi iou mə iakuvehe mə tako nərmama ia tīprənə i harə ia nəmərīnuien. Iapkuvehe mhə mə tako nərmama harə ia nəmərīnuien, mətə iakuvehe mə tako nərmama həuai irəha me, mhəvisə. 35 Iakuvehe mə tako

‘iərmama rəvisə irau tata səvənhi,
pran rəvisə irau mama səvənhi,
prīsini pran rəvisə irau kaka pran səvənhi.

36 Iərmama riti trətōni

mə nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi tuhaməm wəki in.’

37 *Iərmama sə rokeikei pīk tata səvənhi uə mama səvənhi məpi raka in rokeikei iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. Nənə iərmama sə rokeikei pīk tīni iərman uə tīni pran məpi raka in rokeikei iou rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. 38 *Iərmama sə rīpkuvehi utə mhə nei kamarkuauī səvənhi, məvrani mukurirə iou, rəpwəh nəmwhenien mə truvehe mo in iərmama riti səiou. 39 Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhirī nīmīruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nīmīruien səvənhi tukw iou truvehi nīmīruien rerīn.”

Iesu rəgkiari ia nərəkūien səvəi nəkur atukwatukw me

40 * “Iərmama sə raməsevər ia rerīn tukumiaha rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerīn tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerīn tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerīn ti Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe. 41 Iərmama sə raməsevər ia rerīn ti iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in profet, in truvehi nərəkūien səvənhi rəmwhen ia nərəkūien səvəi profet. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerīn ti

* 10:24: Luk 6:40, Jon 13:16, 15:20 * 10:25: Mat 9:34, 12:24, Mak 3:22, Luk 11:15 * 10:26: Mak 4:22, Luk 8:17
* 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mat 6:26, 12:12 * 10:33: Mak 8:38, Luk 9:26, 2Tim 2:12 * 10:37: Dut 33:9
* 10:38: Mat 16:24-25, Mak 8:34-35, Luk 9:23-24, Luk 17:33, Jon 12:25 * 10:40: Mak 9:37, Luk 10:16, Jon 13:20

iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama atukwatukw, in truvehī nərəkuien səvənhi rəmwhen ia nərəkuien səvəi iərmama atukwatukw. ⁴²*Nənə iərmama sə truvei pen nui əkwiei a m iərmama riti ti nəri nə mə in rukurən mə iərmama nəha in iərmama riti səiou, nəri auər a mə in reiwaiu ia nərmama nepwīn səiou, mətə iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə iərmama nəha traməkeikei muvehi nərəkuien səvənhi.”

11

Nərmama me səvəi Jon Paptaes həuvən mhətə Iesu

¹ Nəpīn Iesu rəvəhag pam m nərmama səvənhi twelef, in rier ia kwopun nəha, mevən ia taon me səvəi nəkur Kalili mə trahatən irəha məvisau mīnraha.

²* Ia nəpīn nəha Jon Paptaes raməmāk ia kalapus. Nəpīn rīregi narimnari me Iesu Kristo ramo, in rərhi pen nərmama nepwīn səvənhi ³*həuvən mə tuhəres pen Iesu i mə, “Ik i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə rīpko mhə ik i rosi kīmaha tahətui səpə iti uə?”

⁴ Mīregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Kīmiaha tihəuvən mhəni pen ti Jon nəfe hiəregi mhətoni. ⁵*Nərmama me nəmīnraha rīfwə hətui mhətə nari, nənə səməme nīsunraha rərfe həvi atukw i mhavən. Nərmama səməme nemhəien skai ro tekīnraha həuvehe mhəmher, nənə səməme nəkwəregīnraha ruvisīm w rəkwag həregi nari. Nərmama me nepwīn səməme kupwən həuvamhə, təkwtəkwuni nəha həuvəmīru mwi, nənə nərmama me nautə səvənraha rīwən kaməvisau nəgkiariien amasan mīnraha. ⁶*Iərmama sə ramətə iou, trīni mīnuə in rīpkīmwei mhə ia nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo, rerīn tragien.”

Iesu rəgkiari ia Jon Paptaes

⁷* Nəpīn nərmama me səvəi Jon hənərari mənām həuvən, Iesu rīnaməgkiari ia Jon, mīnamīni pen ti nərmama me i mə, “Fwe kupwən, kīmiaha hiəier ia taon me mīne rukwənu me mhəuvən ia kwopun akwesakwes ikīn mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rəmwhen ia kwənkwai nig rīpkərər atukwatukw mhə nəpīn mətagi rauini? Rekəm. ⁸ Kīmiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rauvei pen tīnari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme kamhəuvei pen tīnari amasan me kamharə ia nīm wə me səvəi kīg me. ⁹*Kīmiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Profet riti? Ouəh, nīpərhiēnien. Kīmiaha hiəier mhəuvən mə tihətə profet riti. Mətə iakani pehe tukumiaha i mə iəmə i in rasori məpi raka profet. ¹⁰*In iərmama sə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, nəpīn rīni mə, ‘Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou, in trukupwən ia nīram mevən, məpərhi səim suatuk.’

¹¹ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mə nərmama me səməme nīpran me hərəhi irəha ia tīprənə i riti rīwən rasori məpi raka Jon Paptaes. Mətə nərmama me pam ia nītətə ia neiai^a sə in reiwaiu anan ia nīrəha in rasori məpi raka Jon. ¹²* Ia nəpīn nəha Jon Paptaes rīnaməvisau irə ruvehe meste pehe ipwet mīne, nītətə ia neiai rāuvirīs mamevən ia nīskaiien, nənə nərmama skai me kamhəkwtəmhirī.^b ¹³Fwe kupwən meste pehe nəpīn səvəi Jon, profet me pam mīne Loa səvəi Moses kamhəni irapw narimnari me sə tuhəuvehe. ¹⁴*Nənə trīni mīnuə rerīmīaha ragien ti nīregiien nəgkiariien i səiou,

* **10:42:** Mat 25:40 * **11:2:** Mat 14:3 * **11:3:** Mal 3:1 * **11:5:** Aes 35:5-6, Aes 61:1 * **11:6:** Mat 13:57, 26:31

* **11:7:** Mat 3:5 * **11:9:** Luk 1:76 * **11:10:** Mak 1:2, Jon 3:28 ^a **11:11:** Nəpīn rīpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nītətə ia neiai.” Nīpwrai nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **11:12:** Luk 16:16 ^b **11:12:** Suatuk riti mwi ti nīnīien vas 12 in i mə: “Ia nəpīn nəha Jon Paptaes rīnamostat maməvisau muvehe meste ipwet mīne nəmə skai me kamhousari mə tuhouraha nītətə ia neiai. Nənə nərmama səməme kamhousari əknekīn həuvnimwə pen irə.” * **11:14:** Mal 4:5, Mat 17:10-13, Mak 9:11-13

iakani pehe tukumiaha i mā Jon in nā Elaeja sē profet me hāmāni mā truvehe mwi.
¹⁵ Iārmama sē nākwāregin rarē ti niregiiēn nari tramākeikei mātērig amasan.

¹⁶ Takini nāfe nāgkiariēn musipekin ia noien sāvai nārmama ipwet mīne? Irāha hāmwhēn ia nākwārhakwārha me kamhākure ia kwopun kamapir ikin, mamhākwein pen ia irāha me nepwin mā,

¹⁷ ‘Kīmahā iahani nīpu sāvai nagienien tukumiaha,
 mētā kīmahā hiāpko mhā tanis.

Iahani nīpu sāvai nemhāien,
 mētā kīmahā hiāpkasāk mhā.’

¹⁸ *Takani iamīnhi irē ti nāri nā mā Jon rīmāuvehe, mīpkāni mhā nari, māpwāh nānimwiēn waen, nānā irāha hāni mā, ‘Iāremhā rarē irā.’ ¹⁹ *Iou Iāmāti Iārmama iakīmāuvehe, māmani nari, māmanimwi rāmwhēn a ia nīrāha, nānā irāha hāni mā, ‘Hētā ro iāmā nāha, in ramāni pik nari, māmanimwi māmakonā i, māmvān pāri irāha nārmama sāmāme kamāraku pen takis mīnraha mīne nārmama ārāha me nepwin mwi!’ Mētā noien amasan me sāvai nārmama sāmāme kamhesi pen nukurānien sāvai Kumwesān kamhahātān pen mā nukurānien nāha ro nīpārhiēnien.”

Iesu ramāgkiari skai m nārmama nepwin

²⁰ Ia nāpīn nāha Iesu rīnamāgkiari skai m nārmama me ia taon me sē in rīno nīmātēn asori me sāvānhi rīpik ikin, ti nāri nā mā irāha hāpkāpwāh mhā noien ārāha me sāvānraha.

²¹ *In rīni mā, “Trārāha anan tukumiaha nākur Korasin! Trārāha anan tukumiaha nākur Petsaeta! Iakīno raka nīmātēn asori me ia taon mi sākīmahā, mētā kīmahā hiāpkāpwāh mhā noien ārāha me sākīmahā. Rīpīni mīnuā iakīno nīmātēn me nāha ia taon mi nāha Taea mīne Saeton, tui raka ko nārmama me ikin hānarkahu raka tīnari ivis, mhākure ia nīmwrakw, mhāpwāh noien ārāha me sāvānraha. ²² *Mētā iou iakani pehe tukumiaha i ia nāpīn nāha Kumwesān trārpwin noien ārāha me irā nārpwinien sākīmahā triskai māpi raka nārpwinien sāvai nākur Taea mīne Saeton. ²³ *Nānā kīmahā nākur Kapaneam. Tukāfo ia kīmahā? Ko kuvehi utā kīmahā hiāuvān ia neiāi? Rekām! Tukuvehi irapw kīmahā hiāuvān inhāripw ia Imwei Nākur Hāuvamhā. Iakīno raka nīmātēn asori me ia taon sākīmahā, mētā kīmahā hiāpkāpwāh mhā noien ārāha me sākīmahā. Rīpīni mīnuā iakīno nīmātēn me nāha ia taon nāha Sotom fwe kupwān ko ramarā ihī meste ipwet mīne. ²⁴ *Mētā iou iakani pehe tukumiaha i ia nāpīn nāha Kumwesān trārpwin noien ārāha me irā, nārpwinien sākīmahā triskai māpi raka nārpwinien sāvai tēnā Sotom fwe kupwān.”

Iesu rāgnāgini Tata sāvānhi

²⁵ *Ia nāpīn nāha Iesu rīni irapw mā, “Tata sāvaiou Iārimānu ia neiāi mīne tīprānā, iakani tanak tukw ik, ti nāri nā mā ikinārkwafā narimnari me i. Nārmama sāmāme hāukurān nari mīne sāmāme kīnahātān amasan irāha hāpkātōni mhā. Mētā iko pui pen m nārmama sāmāme hāmwhēn ia nīpwnāti nākwārhakwārha me hātōni. ²⁶ Ouāh, Tata, nāri nāha ikīno ramesi pen a nātērigien amasan sām.”

Iesu rākwein nārmama mā tuhāuvehe tukwe

²⁷ *Iesu rarā mīni pen mwi ti nārmama me i mā, “Tata sāvaiou rīnāmri pehe raka narimnari me pam ia rāgik, iou Tīni. Nānā iārmama riti riwān rukurān iou, mētā Tata sāvaiou āpa. Nānā iārmama riti riwān rukurān sāvaiou Tata, Iou āpa mīne nārmama me nāha sāmāme rerik ragien mā tako pui pen in mīnraha.

* **11:18:** Mat 3:4 * **11:19:** Mat 9:14 * **11:21:** Jon 3:6 * **11:22:** Aes 23, Esik 26–28, Joel 3:4-8, Amos 1:9-10, Sek 9:2-4 * **11:23:** Aes 14:13-15, Jen 19:24-28 * **11:24:** Mat 10:15, Luk 10:12 * **11:25:** 1Kor 1:26-29 * **11:27:** Mat 28:18, Jon 3:35, 17:2, Fil 2:9, Jon 1:18, 10:15

28 *Həuvehe tukw iou kimiaha i səməme hiamo pik wok mamhəvrani nari pəmpəm me nənə pwəh iakuvei pehe napwɪsien m kimiaha. 29 *Kimiaha tihəuvehi nəgkiariien me səiou səməme iakamahatən kimiaha irə, mhatipə pen ia nuramiaha rəmwhen ia nəri katipə pen ia nurai kau mə trərar. Pwəh iakahatən kimiaha ia noien me səiou. Iou iəmə afafa. Rerik reiwaiu. Nənə kimiaha tihətoni napwɪsien ia nimiruien səkimiaha. 30 *Kimiaha tiho iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien sə iakamahatən kimiaha irə rıməru, nənə narimnari me sə takuvei pehe m kimiaha mə tihəuvehi həpwəh nɪpamien.”

12

Iesu in ramərimənu ia Sapat

1 *Ia nəpɪn nəha, ia Sapat riti, Iesu ramavən maməpi simwɪn ia nimeɪ wit me nepwɪn. Nərmama me səvənhi nukumhə rɪnamahi irəha, nənə hənəmesi kwənkwaɪ wit mənəmhani. 2 *Mətə nəpɪn Farisi me hətoni, həni pen tukwe in mə, “Ətə ro. Nərmama me səim kamho noien riti rɪpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia Sapat.”

3 *Miregi Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukua İkinan nəfe Kig Təvɪt rino fwe kupwən uə? Ia nəpɪn nəha in mine nərmama me səvənhi nukumhə ramahi irəha, 4 *Kig Təvɪt ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, məni bred ikinan sə raməmak ia nifatə. Rɪpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in mine nərmama me səvənhi tuhani bred nəha, mətə pris me əpa həukurən naniien. 5 *Uə rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Loa səkitaha mə ia Sapat me pris me fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhərui loa səvəi Sapat mətə Kumwesən rətə mə irəha həpwəh noien nari riti rərəha? 6 *Iakani pehe tukumiaha i nari riti rasori məpi raka nimwə səvəi Kumwesən in i ia kwopun i. 7 *Kumwesən rıməni mə, ‘Iakəpwəh nokeikeien mə nərmama tuhousi əpune nərimiru me mhəuvehi pehe miou, mətə iakokeikei mə irəha tuhapi ti nirəha me.’ Rɪpɪnuə kimiaha hiəukurən nɪpwrai nəgkiariien i ko hiəpwəh nɪni ərəhaien nərmama me səiou. Irəha həpwəh noien nari riti rərəha. 8 *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iou, İəməti İərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

Iesu romasan rəgi iərmama riti

9 Iesu rəpwəh kwopun nəha, mevən, muvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. 10 *İərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgɪn rərfe. Ko rɪpkuvi atukw mhə i. Farisi me həres pen Iesu i mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tukomasan iərmama sə raməmhə uə rekəm?” Kamhətərig ia Iesu mə trəfni irə. Trɪni mɪnuə rəsəni, tuhəni ərəha in tukwe.

11 *Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Sin ia kimiaha, trɪni mɪnuə sipsip riti səvənhi rivə pen ia ruei tənə ia Sapat trəpwəh raməmak? In traməkeikei məkwətəmhirɪ, muvehi utə. 12 Mətə iərmama in ramasan məpi raka sipsip! Ro iamɪnhi irə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tuko noien amasan ia Sapat.”

13 Nənə Iesu rəgkiari m iərmama sə rəgɪn rərfe, mɪni mə, “Tiko muvi atukw rəgɪm.” İərmama nəha ruvi atukw rəgɪn. Rəgɪn ruvehe mamasan mwɪ məsanɪn rəmwhen ia nɪkare rəgɪn. 14 *Mətə Farisi me həier irapw, mhousəsɪmwɪn irəha me, mənəmhanɪ ərəha Iesu, mənəmhatui suatuk mə tuhousi əpune in.

Iesu in iəmə sə Kumwesən ruvərɪ raka in

* 11:28: Jer 31:25 * 11:29: Jer 6:16 * 11:30: 1Jon 5:3 * 12:1: Dut 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3: 1Saml 21:1-6 * 12:4: Lev 24:5-9 * 12:5: Nam 28:9-10 * 12:6: Mat 12:41-42, Luk 11:31-32 * 12:7: Hos 6:6, Mat 9:13 * 12:8: Mat 8:20 * 12:10: Luk 14:3 * 12:11: Luk 14:5 * 12:14: Jon 5:16

15 *Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, ro pen rier ia kwopun nəha. Nərmama həpik həkurirə in. Səməme kamhemhə in ro irəha pam həuvehe mhəsanin, 16 *nənə minise pen ti nirəha i mə tuhəpwəh niniien nəghin kamo nərmama həregi həukurən in. 17 Narimnari me i həier pehe iamini mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In riməni mə,

18 *Hətə ro iərmama sə ramo tukwini nari miou. Iakimərfi raka in. Iakoikei pik in, rerik ragien tukwe.

Takəmri pen Nənimwin səiou ramarə irə, nənə in trini irapw noien atukwatukw ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

19 In tripkəvisə mhə uə trəpwəh nətəpaharien.

Nərmama tuhəpwəh niregien rerin ia suatuk me.

20 In truvehi məru nərmama səməme həpkiskai mhə rəmwhen kauvehi məru kwənkwai nig sə rəkwəpər, nənə səməme nəgsenraha rinamiwən in truvehi məru irəha rəmwhen kauvehi məru nukumheəv ia napw sə na trifwə.

Tro iamini irə mamevən meste in tro narimnari me pam həuvehe mhatukwatukw.

21 Nənə nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel tuhəmri pen əknekən nətərigien səvənraha irə.”

Nərmama kamhəni ərəha Iesu mə iəremhə rarə irə

22 *Nəpin riti nərmama nepwin həiri iərmama riti mhəiri mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha nənimen rifwə ko ripkəgkiari mhə ti nəri nə mə iəremhə rarə irə. Nənə Iesu ro in ruvehe məsanin. Iərmama nəha rəgkiari, mətə mwi nari. 23 Nənə nərmama me pam nənimenraha rier. Həni mə, “Nərmama. Rosi iəmə i in i kwənəkwus səvəi Kig Tevit kitaha sameitenhi uə?”

24 *Mətə nəpin Farisi me həregi, həni mə, “Rekəm! Iəmə nəha rauvehi niskaiien səvəi iəremhə asori nəha Pielsepul, maməkoui irapw nəremhə me irə.”

25 Mətə Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nitətə sə ieni nəha ramərimənu irə truvehe mərəha. Trini minuə nərmama ia rukwənu riti uə ia nəkwai nimwə riti həuai irəha me ia kusen kəru, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. 26 Nənə mə nipərhiien i Setan raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, noien nəha ramahatən pen mə narəien səvənhi ro kəru. In ramousi atukw a in. Mə ro iamini irə nitətə sə in ramərimənu irə trəfərer əpwəmwis? 27 Kimiaha hiaməni iou mə iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Pielsepul. Trini minuə nəgkiariien nəha səkimiaha ro nipərhiien, rəfo ia nərmama me səkimiaha? Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha tuhəkiri nəgkiariien i səkimiaha. 28 *Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Nənimwin səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən pen mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka tukumiaha.

29 *Uə iərmama riti trəfo muvnimwə, makres narimnari me ia nəkwai nimwə səvəi iəmə skai riti? In traməkeikei mukupwən məkwətəmhiri iəmə skai nəha, mərihi rəgin mi mine nisun mi. Kurirə irə in rukurən nevənien makres narimnari me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi.

30 *Iərmama sə ripkukurirə mhə iou in raman əpə ia nirak. Nənə iərmama sə ripkasitu mhə ia nirak, mamiri pehe nərmama həuvehe tukw iou, in raməkoui kirkiri irəha.

31 *Ro pen iakani pehe tukumiaha i. Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien me pam səməme nərmama tuho uə tuhəni irə, məpwəh nərpwinien. Mətə iərmama sə trini

* 12:15: Mak 3:7-10 * 12:16: Mat 8:4, Mak 3:12 * 12:18: Mat 3:17 * 12:22: Mat 9:32-33 * 12:24: Mat 9:34, 10:25 * 12:28: Wok Me 10:38, 1Jon 3:8 * 12:29: Aes 49:24, 1Jon 4:4 * 12:30: Mak 9:40, Luk 9:50
* 12:31: 1Tim 1:13, Hip 6:4-6, 10:26

ərəha Nənimwɪn Ikinan, Kumwesən trɪpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpɪn riti. ³² Iərmama sə trɪni nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou Iəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwɪnien. Mətə iərmama sə trɪni nəgkiariien ərəha riti muəsi Nənimwɪn Ikinan i, Kumwesən trɪpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpɪn riti. Nərpwɪnien səvənhi trarə ia nɪtətə ipwet mɪne mɪne ia nɪtətə sə trɪpkuvehe.”

Iesu rəgkiari ia kwənkwai nei me

³³ *Nei amasan rukuə nukwai nei amasan, mətə nei ərəha rukuə nukwai nei ərəha. Nei amasan uə nei ərəha tihətə sas a ia kwənkwanrau. ³⁴ *Kɪmiaha hiəmwhen ia kuse snek me səməme kamhahi əpune iərəmə! Kɪmiaha nəkur ərəha tihəfo mhəni nəgkiariien amasan? Ko hiəpko mhə, ti nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramɪni irapw a nəfe nətərigien rerɪn rukuər irə. ³⁵ Iərmama amasan rani irapw nəgkiariien amasan ti nəri nə mə rerɪn rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkiariien ərəha ti nəri nə mə rerɪn rukuər ia nətərigien ərəha. ³⁶ Iakani pehe tukumiaha i ia nəpɪn nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, in trəres nəgkiariien ərəha me pam sə nərmama me həməni əpnəpen, nənə irəha tuhaməkeikei mhəni pen tukwe in mə hənəfo irə mhəni. ³⁷ Nəgkiariien me səim sə ikamɪni, Kumwesən trəkiri nəgkiariien me nəha mətə sas ia niram mə ik iərmama atukwatukw uə ik iərmama ərəha.”

Farisi me mɪne nahatən me səvəi Loa kamhəres nɪmtətien riti

³⁸ *Nənə nahatən me nəpwɪn səvəi Loa mɪne Farisi me həni pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Kɪmaha iahokeikei mə tiko nɪmtətien riti pwəh iahətoni ro.”

³⁹ *Mətə Iesu rɪni pen ti nɪrəha i mə, “Kɪmiaha nərmama ipwet mɪne hiamətui a nɪmtətien ti nəri nə mə noien səkɪmiaha rikou. Kɪmiaha hiənəpwəh Kumwesən rəmwhen pran sə rəpwəh iərman səvənhi mamesi pen iərməpə. Kumwesən trəpwəh nuvei peheien nɪmtətien riti mwi m kɪmiaha, mətə nɪmtətien əpa səvəi Profet Jona. ⁴⁰ *Fwe kupwən Profet Jona raməmak ia tɪpwɪ nəmu asori nəpɪn ia ran kahar mɪne nəpɪn ia nəpɪn kahar. Rəmwhen a mwi iou, Iəməti Iərmama, takarə ia reri tɪprənə nəpɪn ia ran kahar mɪne nəpɪn ia nəpɪn kahar. ⁴¹ *Ia nəpɪn nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mɪne, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn nəmə Nineve həregi Profet Jona raməvisau, irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i. ⁴² *Ia nəpɪn nəha Kumwesən trəkiri nərmama me irə ti noien me səvənraha, prən asori sə rɪnamərimənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mɪne, nənə mɪni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nɪkare tənə fwe isipwɪn anan muvehe mə trɪregi nukurənien səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i.

⁴³ Nəpɪn kɪnəkoui irapw nənimwɪn ərəha riti ia iərmama, nənimwɪn ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikɪn, mamətui kwopun trapwɪs ikɪn. Mətə mə rɪpkətɔni mhə, ⁴⁴ trəgkiari iamɪnhi irə mə, “Təkrərig mwi mevən ti nɪmwə fwe səiou sə iakɪməier irə.” Nənə nəpɪn rɪrərig muvehe, trətɔni mə nɪmwə nəha ro tekɪn, kɪnaies amasan irə, narɪmnari me pam kamhəmɪmər a ia təmwhəkɪnraha. ⁴⁵ Nənə in trevən miri mwi nənimwɪn ərəha me sefen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe, mhəuvnɪmwə mwi, nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə nɪmɪruien səvəi iərmama nəha truvehe mərəha anan məpi raka sə kupwən. Nəri nəha iakani truvehe meste nərmama ərəha me i ipwet mɪne.”

Mama me səvəi Iesu mɪne piəvni me mɪni kitiriməni me

* **12:33:** Mat 7:16-20 * **12:34:** Mat 3:7, 15:18, Mat 23:33, Luk 3:7 * **12:38:** Mat 16:1, Luk 11:16, Jon 6:30, 1Kor 1:22 * **12:39:** Mat 16:4 * **12:40:** Jon 1:17 * **12:41:** Jon 3:5 * **12:42:** Mat 12:6, 1Kor 10:1-10

46 *Nəpɪn Iesu raməgkiari m nərmama, nərmama nepwɪn hətoni piəvni me mine mama səvənhi kamhərer fwe iruə mamhəres in mə tuhəgkiari ro min. 47 Nənə iərmama riti rini pen ti Iesu i mə, “Ətə ro! Səim mama mine piam me kamhərer fwe iruə, mamhətui ik. Irəha hokeikei mə tuhəgkiari mik.”

48 Mətə Iesu rini mə, “Sin nəha səiou mama? Nisimə nəha piak me?” 49 In ruini rəgin ia nərmama me səvənhi, mini mə, “Kimiaha i mama me səiou. Kimiaha i piak me. 50 *Iərmama sə ramo nəkwai Tata səiou fwe ia neiai, in nə piak mine kitirimak mine mama səiou.”

13

Iesu rusipekin ia iərmama sə rauini nuni nari

1 Ia nəpɪn nəha Iesu rier ia nimwə mevən məkure ia nɪkare nui asori. 2 *Nərmama me həpik həuvehe mhousəsimwɪn pen irəha me tukwe. Ro pen Iesu rəputə ia nitətə ouihi riti fwe peraha məkure irə. Nərmama me pam kamhərer parei ia nɪpəkɪr. 3 Nənə in rani narimnari me rɪpik ti nirəha i, mausipekin, mamini mə, “Həregi ro. Nəpɪn riti, iərmama riti revən mə truini nuni nari me ia nəmhien səvənhi. 4 Nəpɪn rauini nuni nari me, nuni nari me nepwɪn həsas pen ia suatuk, nənə menu me həuvehe mhani pam. 5 Nepwɪn həsas pen ia təkure kəpwier tɪprənə rouihi ikɪn. Həuverə akwauakw a ti nəri nə mə nuanraha rɪpkeiwaiu amasan mhə ia tɪprənə. 6 Mətə nəpɪn meri rəkwiiri, mənhi, haukei pam ti nəri nə mə nuanraha rouihi. 7 Nuni nari me nepwɪn həsas pen ia tɪprənə sə nəkwus ərəha rauviris ikɪn. Nəkwus ərəha me həuviris mhəuvehe mhousəman pam irəha. 8 Nənə nuni nari me nepwɪn həsas pen ia tɪprənə amasan, nənə mhəukuə. Nepwɪn kwənkwan hantret, nepwɪn kwənkwan sikisti, nepwɪn kwənkwan toti. 9 Iərmama sə nəkwəregɪn rarə ti nɪregliien nari traməkeikei mətərig amasan.”

10 Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməgkiari m nərmama ia nusipekinien me?”

11 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nərmama me səiou kinəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən narimnari me i ia nitətə ia neiaia^a hənəmərkwafə fwe kupwən. Mətə nərməpə me, kɪpkəsevər mhə ia suatuk ti nirəha mə tuhəukurən narimnari me nəha iamɪnhi. 12 *Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaiku min, nənə in truvehi rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe. 13 *Iou iakaməgkiari mɪnraha ia nusipekinien me ti nəri nə mə kamhətui, mətə həpkətə mhə nari. Kamhəregi, mətə həpkregi mhə nari mhəukurən. 14 *Noien səvənraha ro nəgkiariien i səvəi Profet Aesea ruvəuvehe muvəukuə. Rini mə, ‘Kimiaha tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə ti nəpɪn riti tihəpkregi mhə mhəukurən.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə ti nəpɪn riti tihəpkətoni mhə mhəukurən.

15 Tro iamɪnha irə, ti nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.

Hənəsisəg raka ia nəkwəregɪnraha mine nənimenraha.

Mətə trini minuə həpwəh noien iamɪnha irə,

nəfe nəghɪn tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha

nənə mhəregi ia nəkwəregɪnraha,

uə tuhəukurən ia rerɪnraha,

nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe mhəsənɪn.’

16 *Mətə kimiaha nəmrɪmiaha ramətə nari, nəkwəregimɪiaha ramregi nari. Ro iamɪnhi irə rerɪmiaha traməkeikei magien. 17 Iakamini nɪpərhiienien tukumiaha i mə fwe kupwən

* 12:46: Mat 13:55 * 12:50: Jon 15:14, Rom 8:29 * 13:2: Luk 5:1-3 a 13:11: Nəpɪn rɪpik Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nɪpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərɪmənəu irə.” * 13:12: Mat 25:29, Mak 4:25, Luk 8:18, 19:26 * 13:13: Dut 29:4 * 13:14: Jon 12:40, Wok Me 28:26-27 * 13:16: Luk 10:23-24

profet me h pik mine n kur atukwatukw me h pik hokeikei m  tuh t  narimnari me i hiam t , m t  h pk t  mh . Hokeikei m  tuh regi n gkiariien me i hiamregi, m t  h pkregi mh .

¹⁸ H t rig iou pw h iakini irapw n pwrai nusipekinien s v i i rmama s  rauini nuni nari me. ¹⁹ Nuni nari s  r sas pen ia suatuk r mwhen ia i rmama s  ramregi n visauien ia nit t  s  Kumwes n ram rim nu ir , m t  in r reirei n pwr n. Ro pen Setan ruvehe akwauakw, muvehi raka n gkiariien n ha ia n t rigien s v nhi. ²⁰ Nuni nari s  r sas pen ia t kure k pwier r mwhen ia i rmama s  ramregi n gkiariien amasan, n n  t kw t kwuni a ruvehi, magien tukwe. ²¹ M t  n gkiariien n ha r pkeiwaiu amasan mh  ia rer n r mwhen ia nuai nei me. In truvehi n gkiariien n ha s v i n p n ouihi a. N p n n rmama tuho n mis ien min, u  tuhomet  in ti n gkiariien amasan, traraka akwauakw a ir . ²² *Nuni nari s  r sas pen ia t pr n  n kwus  r ha rauviris ikin r mwhen ia i rmama s  r regi n gkiariien amasan, m t  ram t rig p k ia narimnari me s v i t pr n  i. Mane rameiku  ir , mavi raka n t rigien s v nhi. N t rigien me n ha hous man n gkiariien amasan. R pw h nuku ien. ²³ M t  nuni nari s  r sas pen ia t pr n  amasan r mwhen ia i rmama s  r regi n gkiariien amasan, mukur n n pwr n, muku . Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret.”

Iesu rusipekin ia nurhi  r ha

²⁴ N n  Iesu r ni nusipekinien riti mwi ti nir ha i m , “Nit t  ia neiai r mwhen ia i rmama s  ruini nuni nari amasan me ia n mhien s v nhi, ²⁵ m t  n p n n rmama me s v nhi kamhapri, i rmama s  ram mw ki in ruvehe, muini pen mwi nuni nurhi  r ha ia n kwai n mhien n ha, n n  mier mamev n. ²⁶ N p n nuni nari amasan me h ut  pehe, m t  nurhi  r ha mwi rut  ia rer nraha.

²⁷ I m  asori n ha s v nhi n rmama nepw n kamho tukwini nari min. Ir ha h uvehe, mh ni pen tukwe in m , ‘I m  asori. Ikin pwei nuni nari amasan me ia n mhien s im. M t  r fo nurhi  r ha mwi fwe ikin?’

²⁸ M regi in r ni pen ti nir ha i m , ‘Kwa i rmama s  ram mw ki iou r no.’

M regi n rmama s m me kamho tukwini nari min h ni pen tukwe in m , ‘Ro iam nhi ir  ikokeikei m  kimaha tah uv n mheivi raka nurhi  r ha?’

²⁹ M t  in r ni m , ‘Rek m. R r ha m  kimiaha hiameivi ut  nurhi  r ha, n n  mheivi ut  pek n s  ramasan me. ³⁰ *Pw h ir ha h ut  p ri meste n p n n ha tuh mr   ir . Ia n p n n ha takini pen ti n rmama me s iou s m me tuhesi kw nkwai nari amasan me n ha m , Kimiaha tih kupw n mhous simw n nurhi  r ha, mh rihi t rini ia kusen me m  tuk rarki pen ia n pw. M t  kw nkwai nari amasan me kimiaha tih peki, mh uvehe, mh mri ia nimw  s iou s  iakamoeite n veginien ikin.’ ”

Iesu rusipekin ia nuni nei s  rouihi anan

³¹ Iesu r ni irapw nusipekinien riti mwi ti nir ha i, m ni m , “Nit t  ia neiai r mwhen ia kw nuni nei n ha mastat. I rmama riti ruvehi, m pwei ia n mhien s v nhi. ³² Nuni mastat in rouihi anan ia nuni nei me, m t  n p n rut , rasori m pi raka n pig n me pam, muvehe mo nei ir , menu me ia nimagouagou h uvehe mh  pen kw t pag me s v nraha ia r g n me.”

Iesu rusipekin ia yis

³³ N n  Iesu r ni pen nusipekinien riti mwi ti nir ha i, m ni m , “Nit t  ia neiai r mwhen ia yis s  pran riti ruvehi, m rapi irau flaoa r p k, n n  m pw h meste yis r se floa me pam r sisi.”

³⁴ Iesu r gkiari m n rmama me ia nusipekinien me a. N gkiariien riti mwi riw n r ni mahat n ir ha ir . ³⁵ Iesu ro iam nhi ir  m  n gkiariien i profet riti s v i Kumwes n rim ni fwe kupw n truvehe muku . R ni m ,

* 13:22: Mat 6:19-34, Luk 12:16-21, 1Tim 6:9-10,17 * 13:30: Mat 3:12

“Takəgkiari ia nusipekinien me, mini irapw narimnari me sə iakinərkwafə i nəpɪn nəha iakinə tɪprənə i meste pehe ipwet mine.”

Nɪpwrai nusipekinien səvəi nurhi ərəha

³⁶ Iesu rəgkiari pam, məpwəh nərmama me, muvniwə ia nəkwai nimwə. Nənə nərmama me səvənhi həuvehe tukwe, mhəni mə, “Tikəusiəre pui pehe ro nɪpwrai nusipekinien nəha ikiməni ia nurhi ərəha sə rutə ia nəmhien.”

³⁷ Miregi Iesu rini mə, “Iərmama sə rauini nuni nari amasan me in nə iou, Iəməti Iərmama. ³⁸ *Nəmhien in nə tɪprənə i. Nuni nari amasan me irəha nə nɪpwnəti nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nurhi ərəha me irəha nə nɪpwnəti Setan, iəremhə ərəha. ³⁹ Iərmama sə rəmwəki iəmə asori səvəi nəmhien, muini pen nurhi ərəha in nə Setan. Nəpɪn nuni nari amasan me həmrue irə in nə nəpɪn sampam. Nənə nərmama me nəha həuvən mhesi kwənkwan irəha nə nagelo me.

⁴⁰ *Rəmwhen mə nərmama housəsimwɪn nurhi ərəha, nənə mhəuvani ia napw, ia nəpɪn sampam tro mwi iamɪnhi irə. ⁴¹ *Iou, Iəməti Iərmama, takərhi pen nagelo me səiou, həuvən ia kwopun me səiou sə iakamərimənu ikɪn. Nənə irəha tuhəpeki raka narimnari me pam səməme kamho nərmama kamhəmwei ia nəərəhaien mine nəkur ərəha me pam, ⁴² *nənə mhərarki pen irəha ia napw asori. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revɪnraha. ⁴³ *Nənə nəkur atukwatukw tuhəuvniwə ia nɪtətə sə Tata səvənraha ramərimənu irə, nənə mhəhiapw rosi meri. Iərmama sə nəkwəregɪn rarə traməkeikei mətərig amasan.”

Iesu rusipekɪn ia mane asori sə kɪnimwi ia tɪprənə

⁴⁴ *Nɪtətə ia neiai rəmwhen ia mane asori kɪnimwi ia tɪprənə riti. Iərmama riti raman mətoni mane nəha, rarə mɪnimwi mwi. Tɪ nəri nə mə rerɪn ragien pɪk, in rəmri pen nəmri nari ia narimnari me pam səvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri tɪprənə nəha.”

Iesu rusipekɪn ia kəruətərei amasan riti kani mə pel

⁴⁵ “Nənə riti mwi. Nɪtətə ia neiai rəmwhen ia iərmama riti sə ramətui kəruətərei amasan me nəha kani mə pel mə trəmri pen nəmri nari ia nɪrəha, nənə muvehi mane. ⁴⁶ Nəpɪn rətoni pel riti nənimen rutə pɪk, revən məmri pen nəmri nari ia narimnari me pam səvənhi, muvehi mane irə, nənə mevən muvehi nəmri pel nəha.”

Iesu rusipekɪn ia net

⁴⁷ “Nənə riti mwi. Nɪtətə ia neiai rəmwhen ia net sə kərarki pen ia nəkwai təsi, ruvehi nəmu me səpəmsəpə. ⁴⁸ *Nəpɪn net ruvəukuə, nərmama həvi parei, mhəkure, mənamhəuai nəmu me. Sə ramasan me kamhəvai pen ia tənəripw me, mətə sə rərəha me kamhərarki. ⁴⁹ Tro mwi iamɪnhi irə ia nəpɪn sampam. Nagelo me tuhəuvən, mhəpeki raka nəkur ərəha ia reri nəkur amasan, ⁵⁰ *nənə mhərarki pen irəha ia kwopun napw asori rauək ikɪn. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revɪnraha.”

⁵¹ Iesu rəgkiari pam, nənə məres pen nərmama me i səvənhi mə, “Narimnari me i iakini pehe tukumiaha i hiəregi mhəukurən nɪpwranraha uə rekəm?”

Miregi irəha həni mə “Ouəh. Kɪmaha iahəukurən.”

⁵² Miregi Iesu rini pen tɪ nɪrəha i mə, “Ro iamɪnhi irə iərmama sə kupwən in iahatən səvəi Loa, mətə kurirə irə kahatən amasan in ia nɪtətə ia neiai, in rəmwhen ia iəmə asori

* **13:38:** 1Kor 3:9 * **13:40:** Mat 7:16, Jon 15:6 * **13:41:** Mat 24:31, Mat 25:31-46, Mak 13:27 * **13:42:** Mat 8:12 * **13:43:** Dan 12:3 * **13:44:** Mat 19:29, Luk 14:33, Fil 3:7 * **13:48:** Mat 22:9-10 * **13:50:** Mat 13:42, Luk 13:28

riti nautə me rɪpɪk fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. In rukurən nuvnmwəien mɪpeki raka nautə me sə vi irau nautə me sə tui.”^b

Nəkur imwei Iesu həpwəh nisaiien in

⁵³ *Nəpɪn Iesu rɪni irapw pam nusipekinien me i, in rəpwəh kwopun nəha, ⁵⁴ *mevən ia Nasaret, imwəni atukwatukw, mɪnamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha nənimenraha rier. Həni mə, “Iəmə i ruvehi nukurənien nəha pəku? Raməfo mamə nɪmtətien me i? ⁵⁵ *Kwa tɪni Josef i iəmə sə rɪməuvrhəkin nimwə! Səvənhi mama nə nəghɪn nə Meri. Pɪəvni me nə Jemes, Josef, Jutas, mɪne Saemon. ⁵⁶ Kɪtiriməni me pam hamarə ia rukwənu i kɪtaha mɪnraha. Ro iamɪnhi irə iəmə i ruvehi narimnari me nəha pəku?” ⁵⁷ *Nənə rerɪnraha rɪpkagien mhə tɪ Iesu. Həpwəh nisaiien in.

Mətə Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Nərmama ia kwopun me kamhəsiai profet riti, mətə nəkur imwəni me mɪne nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi ko həpwəh nisaiien in.”

⁵⁸ Nənə Iesu rɪpko mhə nɪmtətien me rɪpɪk ia kwopun nəha, tɪ nəri nə mə nəkur imwəni me həpwəh nɪniien nɪpərhiienien irə.

14

Jon Paptaes remhə

¹ Ia nəpɪn nəha nərmama kamhəni pɪk nəghɪ Iesu. Nəpɪn Kɪg Herot rɪregi nəgkiariien səvənraha, ² rɪni pen tɪ nərmama səməme kamho tukwini nari mɪn mə, “In nəha Jon Paptaes. Rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi ro pen rauvehi nɪskaiien mamə nɪmtətien me.”

³ *Kɪg Herot rɪni iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə fwe kupwən in rəkwtəmhirɪ Jon, mərɪhi in, muvehi puvmwə ia kalapus tɪ Herotias, pran səvəi pɪəvni nəghɪn nə Filip. ⁴ *Niemaha raməpi prən nəha tɪ nəri nə mə Jon rɪni pen tɪ Kɪg Herot i mə, “Ikakres pran səvəi piam noien nəha rɪpkatukwatukw mhə ia Loa.” ⁵ *Kɪg Herot rokeikei mə trousi əpune Jon, mətə rehekɪr nərmama tɪ nəri nə mə irəha həni mə Jon in profet riti.

⁶ Mətə nəpɪn ko nəveginien asori riti sə rahatən pen nəpɪn Kɪg Herot rɪnətui irə, pran ouɪhi səvəi Herotias ruvehe motanis ia nənimenraha, mo Kɪg Herot rerɪn ragien. ⁷ Ro pen Kɪg Herot rɪni nəkwən muvehi kwəsuaɪi tukwe mə truvei pen nəfe nəghɪn pran ouɪhi i trəres i. ⁸ Ia nəpɪn nəha mama səvəi pran ouɪhi rəgkiari mɪn, mɪni pen nətərigien səvənhi tukwe. Nənə pran ouɪhi nəha revən mɪni pen tɪ Kɪg Herot i mə, “Tikevən muvehi kənpəwə Jon Paptaes ia tikiplet muvehi muvehe ia kwopun i muvei pehe miou.” ⁹ Nəpɪn Kɪg Herot rɪregi nəresien nəha, rerɪn rəpou. Mətə tɪ nəri nə mə rɪməuvehi kwəsuaɪi ia nəmri nəmə asori me səməme kamhani pəri nari irəha mɪn in rɪni nəkwən mə tukuvei pen. ¹⁰ *In rərɪhi pen iaruaɡən riti səvənhi revən ia kalapus, mərəi raka kənpəwə Jon, ¹¹ məmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m pran ouɪhi. Pranouɪhi nəha ruvehi mevən, muvei pen m mama səvənhi. ¹² Nənə nərmama me səvəi Jon həuvehe, mhəuvehi nɪpwran, mhəuvən, mhənɪmwi. Kurirə irə həuvən mhəni pen tɪ Iesu.

Iesu rəkwməni nərmama me irəha pam faef-taosən

¹³ Nənə nəpɪn Iesu rɪregi nəgkiariien i, rəputə ia nɪtətə ouɪhi, məpwəh kwopun nəha, mevən in əpa ia kwopun riti nərmama həiwən ikɪn. Mətə nərmama me həregi, həier ia taon me, mhəvən a, mhəkurirə in. ¹⁴ *Nəpɪn in ruvarei, rətoni nərmama həpɪk, nənə rerɪn

^b **13:52:** Iesu rusipekin ia nautə me sə vi mɪne nautə me sə tui. Nautə me sə vi rəmwhen ia nəgkiariien sə rəmak ia Niutestamen. Nautə me sə tui rəmwhen ia nəgkiariien sə rəmak ia Oltestamen. * **13:53:** Mat 7:28 * **13:54:** Jon 7:15 * **13:55:** Jon 6:42 * **13:57:** Jon 4:44 * **14:3:** Mat 11:2 * **14:4:** Lev 18:16, Lev 20:21 * **14:5:** Mat 21:26 * **14:10:** Mat 17:12 * **14:14:** Mat 9:36

rarkwəpɪr ti nirəha. Nənə in ro nərmama me səvənraha səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin.

¹⁵ Nəpɪn rɪnaməruarəv meri na trivə, nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhətə in, mhəni mə, “Rɪnaməpɪtəv. Kwopun i nəveginien riwən ikɪn. Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia rukwənu me pwəh həuvehi nəmri nəveginien sənənraha.”

¹⁶ Mətə Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Irəha tuhəuvən ti nəfe? Kɪmiaha nə tihəuvei pen nəveginien mɪnraha.”

¹⁷ Mɪregi irəha hənɪ pen tukwe in mə, “Nəveginien sənətaha rəpwəh nəmwhenien. Bred krirum mɪne nəmu kəru a i.”

¹⁸ Mɪregi Iesu rɪni mə, “Həuvehi irəha mhəuvehe tukw iou.” ¹⁹ *In rɪni nəkwən mə nərmama tuhəkure ia nurhi. Ruvehi bred krirum mɪne nəmu kəru, məkwətə ia nɪmagouagou, məfwaki mɪni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi, nənə irəha həpeki pen m nərmama. ²⁰ *Nərmama pam hani nari tɪpwɪnraha rəsisi. Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nɪpərɪpəri nəveginien me nəha səhənani mhəpwəh rukwər ia tənərɪpw me irəha pam twelef. ²¹ Nərmama me nəha həpɪk hani nari nərman nɪpran mɪne nəkwərhakwərha. Kəvsini nərman me əpa ipaka faef-taosən.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

²² Kurirə irə Iesu rɪni pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia nɪtətə ouihi, mhəkupwən mhəpi sɪmwɪn ia nui asori. In tramo mərhi pen nərmama həuvən fwe imwənraha me. ²³ *Iesu rəsəkɪr raka mɪnraha, mutə ia təkur riti mə trəfwaki in əpa. Nəpɪn rɪnəpɪtəv in əpa ia kwopun nəha, ²⁴ mətə nɪtətə ouihi nərmama me səvənhi kamhəsua i ruvan raka isipwɪn ti tənə nəha. Peiau peiau me kamhəpwɪ ti nəri nə mə irəha kamhəiu mamhəuvən ia nəmri mətəgi mwatuk.

²⁵ Ia nəpɪn nəha rɪnamran Iesu ruvehe ti nirəha, mamavən ia təkure nui. ²⁶ *Mətə nəpɪn nərmama me səvənhi hətɪ pen mhətoni mə in ravən ia təkure nui, həhekɪr, mhəni mə, “Kwa iərəmhə nəha.” Nənə irəha həkweɪn əpwəmwis ti nəri nə mə həhekɪr asori.

²⁷ Mətə təkwtəkɪwuni a Iesu rəgkiari mɪnraha mɪni mə, “Kɪmiaha tihəpwəh nɪregiien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehekɪrien.”

²⁸ Mɪregi Pita rɪni pen tukwe in mə, “Iərɪmənu. Trɪni mɪnuə ik nə tikɪni nəkwam tukw iou i mə takavən ia təkure nui muvehe tukw ik.”

²⁹ *Mɪregi Iesu rɪni mə, “Uvehe.” Ro pen Pita reivə irapw ia nəkwai nɪtətə ouihi, mavən ia təkure nui mevən ti Iesu. ³⁰ Mətə nəpɪn rətoni nɪmətəgi, rehekɪr, mɪnaməmwhenɪmw, mɪnaməkweɪn əpwəmwis mə, “Iərɪmənu! Uvehimɪru iou!”

³¹ *Təkwtəkɪwuni a Iesu rosə pen rəgɪn muvehi Pita, mɪni pen tukwe in mə, “Ik iərmama nahatətəien səim rɪpkɪskai mhə. Rəfo nətərɪgɪen səim ro kəru iamɪnhi irə?”

³² Nəpɪn irau krouəputə ia nɪtətə ouihi, nɪmətəgi reiwaiu miwən. ³³ *Nənə nərmama me səvəi Iesu ia nəkwai nɪtətə ouihi hənɪmwɪ nukurhunraha, mhəuvei pen nɪsiaiien səvənraha mɪn, mhəni mə, “Nɪpərhiienien ik Tɪni Kumwesən.”

Iesu ro nəkur Kenesaret səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin

³⁴ Irəha həpi sɪmwɪn ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret. ³⁵ Nəpɪn nərmama ia kwopun nəha hətɪni mhəkurən mə Iesu nəha, hərhi pen nəgkiariien revən ia rukwənu me pam ia kwopun nəha. Nənə irəha həuvehi nərmama me pam səməme kamhemhə mhəuvehi mhəuvehe ti Iesu, ³⁶ *mamhərəs in mə ko irəha hərəpi a nusvenhi tɪnari səvənhi. Nənə irəha pam səməme hərəpi həuvehe mhəsanin.

* **14:19:** Mat 15:35-39, Mak 8:6-10 * **14:20:** 2King 4:44 * **14:23:** Luk 6:12, 9:28 * **14:26:** Luk 24:37
* **14:29:** Jon 21:7 * **14:31:** Mat 8:26 * **14:33:** Mak 4:39 * **14:36:** Mat 9:20-21, Mak 5:27-28, Luk 8:44

15

Nərmama me i kamhəsiyai Kumwesən ia tərhunraha əpa

¹ Ia nəpən nəha Farisi me mine nahatən me səvəi Loa həier ia Jerusalem, mhəuvehe ti Iesu, mhəni mə, ² * “Rəfo nərmama me səim kamhərui nitətə səvəi kaha kupwən me? Nəpən hani nari, həpkukupwən mhə mhərkwerig.”

³ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamətəfi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə tihesi pen narəien səkimiaha? ⁴ * Kumwesən rıməni nəkwən mə, ‘Tikisiai tata mine mama səim.’ In rıməni mwi mə, ‘Trini minuə iərmama riti rani ərəha tata mine mama səvənhi, tukaməkeikei kousi əpune in.’ ⁵ Mətə kimiaha hiaməni mə, ‘Trini minuə iərmama riti rini pen ti səvənhi tata mine mama mə, Səiou narimnari me sə trasitu ia kimirau ro ikinan i səvəi Kumwesən, ⁶ ramasan mə in trəpwəh nuvei penien nari riti m səvənhi tata misiai in irə.’ Ia noien nəha kimiaha hiamousi raka nəgkiariien səvəi Kumwesən ia narəien səkimiaha. ⁷ Kimiaha kəuətəkəsua me. Fwe kupwən, Profet Aesea rıməni atukwatukw kimiaha, mīni mə,

⁸ ‘Nərmama me i kamhəsiyai iou ia tərhunraha, mətə rerinraha rəmak isipwən tukw iou.

⁹ Kamhəfwaki auər a miou.

Nəpən kamhahatən nərmama,

həni mə kamhahatən nəgkiariien səiou, mətə rekəm.

Kamhahatən nəgkiariien sə ruku pen a ti nərmama.’ ”

Nəfe nari tro iərmama ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən

¹⁰ Nənə Iesu rəkwein nərmama me həuvehe tukwe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihətərig amasan ia nirak, mhəkukurən nəfe takini. ¹¹ * Rəpko mhə nəri sə ruvniwə ia nəkwai iərmama ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən, mətə nəri sə ruku pen ia nəkwən mamier in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən.”

¹² Nənə nərmama me səvənhi həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Ikukurən mə nəpən Farisi me həregi nəgkiariien nəha niemaha rəpi irəha.”

¹³ Miregi Iesu rini mə, “Nei me pam səməme Tata səiou fwe ia neiai rəpkəpwei mhə ti nəpən riti keivi utə irəha. ¹⁴ * Kimiaha tihəpwəh irəha. Irəha nərmama kamhəiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nəmrinraha rəfwə. Trini minuə iərmama riti nənimen rəfwə mamiri pen iərmama riti mwi nənimen rəfwə ia suatuk sə trouesi, irau pəri trouivə irapw ia ruei tənə.”

¹⁵ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Ni pehe ro tukumaha i nəpwrai nusipekinien nəha ikiməni.”

¹⁶ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha mwi hiamreirei ihi? ¹⁷ Həpkukurən mhə mə nəfe nari revən ia nəkwai iərmama, ramevən ia tipwən, mamier. ¹⁸ Mətə nəri sə ramier ia nəkwai iərmama raku pen ia rerin fwe imwə nənə in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən.

¹⁹ * Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen ia reri iərmama fwe imwə, mamier: nousi əpuneien iərmama, nakresien pran səvəi iərməpə, noien sə nərman mine nəpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nakresien, neikuəien, nini ərəhaien iərmama.

²⁰ Noien me i ramo iərmama rəmkemik ia nəmri Kumwesən. Mətə trini minuə iərmama rəpkərkwerig mhə, məməni nari, noien nəha ko rəpko mhə in ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən.”

Pran Kenan riti rini nəpərhienien ia Iesu

²¹ Nənə Iesu rier, məpwəh kwopun nəha, mevən ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ²² Nənə təkwtəkwuni a pran Kenan riti sə ramarə ia kwopun nəha ruvehe,

* **15:2:** Luk 11:38 * **15:4:** Eks 20:12, Eks 21:17, Dut 5:16 * **15:11:** Mat 12:34 * **15:14:** Mat 23:16,24, Luk 6:39, Rom 2:19 * **15:19:** Jen 8:21, Mat 12:34

mamasæk, mamini mæ, “Iærimænu, kwænakwus sævæi Kig Tevit, tikapi tukw iou! Iæremhæ ramaræ ia præn ouihi sæiou, mamō in ramæmisæ pik!”

²³ Mætæ Iesu ræpwæh niniiën nægkiariien riti ti præn næha. Nænæ nærmama me sævænhi hæuvehe mamhægkiari min, mhæni mhænuæ, “Ërhi pen præn i ramevæn, ti næri næ mæ rakuriræ kitaha, mamasæk.”

²⁴* Miregi Iesu rini mæ, “Kumwesæn rærhi pehe iou mæ takuvehe æpa ti nækur Isrel. Iræha hæmwhen ia sipsip me hænæruæi.”

²⁵ Mætæ præn næha ruvehe minimwi nukurhun mi ia nænimen, mini mæ, “Iærimænu. Tikasitu ia nirak.”

²⁶ Miregi Iesu rini mæ, “Ræpwæh namasanien mæ takuvehi næveginien sænæi nækwærhakwærho mærkari pen i m kuri me.”

²⁷ Miregi præn i rini mæ, “Nipærhienien, Iærimænu. Mætæ kuri me mwi kamhani nimwækmwæki næveginien sæ ramæsas irapw ia ruæi tepol sævæi iæmæ asori sævænraha.”

²⁸* Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Præn i ikamahatætæ pærhien. Pwæh iako mik ræmwhen sæ ikokeikei.” Tækwækwuni a mwi præn ouihi sævænhi ruvehe mæsanin.

Iesu ro nærmama hæpik hæuvehe mhæsanin

²⁹* Iesu rier ia kwopun næha, mavæn ia nikarkare nui asori Kalili, mevæn mutæ ia tækuær riti mækure fwe ikin. ³⁰ Nænæ nærmama hæpik hæuvehe tukwe, mamhæuvehi nærmama me sæmæme kamhemhæ. Nepwîn nisunraha rærfe. Nepwîn nænimenraha rifwæ. Nepwîn nemhæien rouraha nipæri nipwranraha. Nepwîn ho iæpou ko hæpwæh nægkiariien. Hæuvehi mwi nærmama hæpik mwi, mhæmri pen iræha ia nisui Iesu, nænæ in ro iræha hæuvehe mhæsanin. ³¹* Ia næpin næha næpou me hamægkiari. Nærmama nemhæien rouraha nipæri nipwranraha hæuvehe mhæsanin. Nærmama sæmæme nisunraha rærfe, hævi atukw a nisunraha mamhavæn. Nænæ nærmama nænimenraha rifwæ hætui mamhætæ nari. Næpin nærmama me hætoni, nænimenraha rier. Nænæ hægnægini Kumwesæn sævæi nækur Isrel.

Iesu rækwmæni nærmama iræha pam fo-taosen

³²* Ia næpin næha Iesu rækwein nærmama me sævænhi hæuvehe. Rini pen ti niræha i mæ, “Rerik rækwæpir ti nærmama me i. Hænæræ raka næpin kahar kitaha minraha, nænæ sænænraha næveginien ruvæiwæn. Iakæpwæh no keikeiien mæ takærhi pen iræha fwe imwænraha næpin nukumhæ ramahi iræha. Ræræha mæ kamhæuvæn næmrinraha ræpitæv hæmwei ia suatuk.”

³³ Miregi nærmama me sævænhi hæni pen tukwe in mæ, “Tsæuvehi bred pæku ræmwhen tsækwmænu nærmama me i? Kwa hæpik anan. Kitaha samaræ ia kwopun næveginien riwæn ikin.”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Sænæmiaha bred kevæ?”

Miregi hæni mæ, “Sefen mine kwopnæti næmu me nepwîn mwi fwe ikin.”

³⁵ Iesu rini nækwæn mæ nærmama me næha sænænraha næveginien riwæn tuhækure ia tiprænæ. ³⁶ Nænæ ruvehi bred næha sefen mine kwopnæti næmu me, mæfwaki mini vivi Kumwesæn tukwe. Næpin ræfwaki pam, mamækwsen bred me, mauvei pen m nærmama me sævænhi, hæpeki pen m nærmama me. ³⁷ Nærmama me pam hani nari tipwînraha ræsis. Næpin hænani raka nari, hævai pen nipærpæri bred mine næmu me hænani mhæpwæh rukuær ia tænaripw sefen. ³⁸ Nærmama me næha hani nari hæpik anan nærman nipran mine nækwærhakwærho. Kævsini nærman me æpa iræha pam fo-taosen. ³⁹ Nænæ Iesu rærhi pen iræha kamhæuvæn imwænraha me. Kuriræ iræ ræputæ ia nitætæ ouihi riti, mamevæn fwe kwopun riti næghin næ Makatan.

* 15:24: Mat 10:6 * 15:28: Mat 8:10,13 * 15:29: Mak 7:31 * 15:31: Mak 7:37 * 15:32: Mat 14:14

16

Farisi me kamhæres nîmtätien riti

¹ *Ia næpin naha Farisi me mine Satusi me hæuvehe, mhæres pen Iesu i mæ, “Ko iko ro nîmtätien riti sæ ruku pen ia neiai pwäh iahætoni mhæukuræn mæ ik pærhien Kumwesæn rærhi pehe ik?”

² Mîregi Iesu rini mæ, “Næpin meri na trivæ, kimiaha hiæni mæ, ‘Rosi trakwakwi rukwæsikær ti næri næ mæ nîmagouagou rærueræv.’ ³ Nænæ ia næpnæpin kimiaha hiæni mæ, ‘Rosi nesæn trauær ipwet ti næri næ mæ nîmagouagou rærueræv, mæpuæ.’ Kimiaha hiæukuræn nætæien nîmagouagou, nænæ mhæukuræn næfe nari nîmagouagou ramahatæn pen. Mætæ ræfo hiæreirei nîpwrai nîmtätien me i kamo ipwet mine? ⁴ *Kimiaha nærmama ipwet mine hiamætui a nîmtätien ti næri næ mæ noien sækimiaha rikou. Kimiaha hiænæpwäh Kumwesæn ræmwhen pran sæ ræpwäh iærman sævænhi mamesi pen iærmpæ. Kumwesæn træpwäh nuvei peheien nîmtätien riti mwi m kimiaha, mætæ nîmtätien æpa sævæi Profet Jona.” Iesu rini nægkiariien naha, mæpwäh iræha, mamevæn.

Nahatænien sævæi Farisi me mine Satusi me

⁵ Ia næpin naha Iesu revæn iræha nærmama me sævænhi, mhæuvæn mhæpi simwîn ia nui asori. Nærmama me sævænhi hænenouenou mæ tuhæuvehi bred. Næpin iræha hævareï ia nîkaren pen, ⁶ *Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha tihætui amasan, mhæsiari ti yis sævæi Farisi me mine Satusi me.”

⁷ Mîregi iræha hænamægkiari minraha me i mæ, “Rosi ramægkiari iamînhi iræ ti næri næ mæ kitaha sænenouenou bred uæ?”

⁸ Nænæ næpin Iesu rîregi, rini mæ, “Kimiaha nahatætæien sækimiaha rîpkiskai mhæ. Ræfo hiamægkiari m kimiaha me mæ sænæmiaha bred riwæn? ⁹ *Kimiaha hiæreirei ihî? Rerimiaha rîpkrhi mhæ bred krirum sæ iakinækwmæni nærmama faef-taosæn iræ mine tænrîpw kevæ hiamæuvehi kuriræ? ¹⁰ *Rerimiaha rîpkrhi mhæ bred sefen sæ iakinækwmæni nærmama fo-taosæn iræ mine tænrîpw kevæ hiamæuvehi kuriræ? ¹¹ Ræfo hæreirei nîpwrai nægkiariien sæiou? Iapkægkiari mhæ ia bred, mætæ iakamini mæ kimiaha tihæsiari ti yis sævæi Farisi me mine Satusi me.” ¹² Ia næpin naha nærmama me sævæi Iesu hæuvehe mhæukuræn mæ Iesu rîpkini mhæ mæ tuhæsiari ti yis sævæi bred, mætæ tuhæsiari ti nahatænien sævæi Farisi me mine Satusi me.

Pita rini irapw mæ Iesu in Kristo

¹³ Næpin Iesu ruvehe ipaka ti taon naha Sisaria Filipae, ræres pen nærmama me sævænhi mæ, “Nærmama kamhæni iou, Iæmæti Iærmama, mæ iou sin?”

¹⁴ *Mîregi hæni mæ, “Nærmama nepwîn kamhæni ik mæ Jon Paptaes. Nepwîn kamhæni ik mæ Profet Elæja. Nepwîn mwi kamhæni ik mæ Jeremæa uæ profet riti mwi fwe kupwæn.”

¹⁵ Mîregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Mætæ kimiaha hiamæni mæ iou sin?”

¹⁶ *Mîregi Saemon Pita rini mæ, “Ik Kristo. Kumwesæn sæ ramîru, tini næ ik.”

¹⁷ *Mîregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Saemon, tini Jon, rerim tragien! Rîpko mhæ iærmama riti rahatæn ik iræ mæ tikukuræn næri i, mætæ Tata sæiou fwe ia neiai rahatæn ik iræ ikukuræn. ¹⁸ *Nænæ iakani pehe tukw ik i mæ ik næ Pita. Nîpwrai næhag naha mæ kæpwier. Ia tækure kæpwier i takuvrhækin nakalasia me sæiou ræmwhen sæ kauvrhækin pen nimwæ iræ, nîskaiien sævæi nemhæien ko rîpkouraha mhæ iræha. ¹⁹ *Takuvei pehe ki me sævæi nitætæ ia neiai^a mik. Næfe nari ikærihi tærini ia tîprænæ i, tukærihi tærini fwe ia neiai. Næfe nari ikîfi raka ia tîprænæ i, tukîfi raka fwe ia neiai.” ²⁰ *Nænæ Iesu rinise pen

* **16:1:** Mat 12:38, Luk 11:16 * **16:4:** Mat 12:39, Luk 11:29 * **16:6:** Luk 12:1 * **16:9:** Mat 14:17-21 * **16:10:** Mat 15:34-38 * **16:14:** Mat 14:1-2, Mak 6:14-15, Luk 9:7-8 * **16:16:** Jon 6:69 * **16:17:** Mat 17:5, Kal 1:15-16
* **16:18:** Jon 1:42, Efes 2:20 * **16:19:** Mat 18:18, Jon 20:23 ^a **16:19:** Næpin rîpik Matiu rani nægkiariien i mæ “Nitætæ ia neiai.” Nîpwrai nægkiariien i in i “Nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ.” * **16:20:** Mat 17:9, Mak 9:9

əknekin ti nərmama me səvənhi mə, “Kimiaha tihəpwəh niniien ti iərmama riti mə iou Kristo.”

Iesu rukupwəh mini irapw mə in tremhə nənə mətui mwi

²¹ Ia nəp̄in nəha mamevən, Iesu rinamahatən nərmama me səvənhi mə, “Takaməkeikei mevən fwe Jerusalem. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa tuho nəmisiəien me ripik ia nirak, mhousi əpune iou. Mətə ia nəp̄in səro kahar irə takətui mwi.”

²² Ia nəp̄in nəha Pita riri raka Iesu ia n̄ikarenraha, minanise pen tukwe in mə, “Iərimənu, pwəh Kumwesən trapi tukw ik, məpwəh nəsəniien nərmama tuho noien nəha ia niram ia nəp̄in riti.”

²³ Mətə Iesu ruvsini, mini pen ti Pita i mə, “Setan, evən ia təkutak! Ikaməmwur mə tiko iakapəti m̄imwei iam̄inhi irə ti nəri nə mə nətərigien səim ripkesi pen mhə nətərigien səvəi Kumwesən, mətə ikamesi pen a nətərigien səvəi nərmama.”

Iərmama traməkeikei məvrani nei kamarkuau

²⁴ *Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuau səvənhi, məvrani mukurirə iou. ²⁵ *Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiri n̄im̄iruien səvənhi trarfai irə, mətə iərmama sə traraka ia n̄im̄iruien səvənhi tukw iou truvehi n̄im̄iruien rerin. ²⁶ *Trini minuə iərmama riti ripeki pam narimnari me ia t̄iprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə, mətə ripkuvehi mhə n̄im̄iruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? Uə iərmama truvei pen nəfe m̄ərpw̄in tai n̄im̄iruien səvənhi? ²⁷ *Iou Iəm̄əti Iərmama takuvehe ia n̄iskaiien səvəi Tata səiou kimaha nagelo me səiou. Ia nəp̄in nəha takərpw̄in noien səvəi nərmama me kuation kuation. Nərpw̄inien sə takuvei pen minraha tresi pen a nəfe nari irəha hənə. ²⁸ Iakani n̄ip̄ərhienien tukumiaha i nərmama nepw̄in kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni iou, Iəm̄əti Iərmama, iakauvehe rəmwhen ia kig mə takərimənu ia nitətə səiou.”

17

N̄ipwrai Iesu ruvehe mopə

¹ Nəp̄in sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mine Jemes mine piəvni Jon, hətə parei ia təkuaḗ əpwəmw̄is riti. ² *Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar n̄ipwrai Iesu ruvehe mopə. Nənimen rəhiapw rəmwhen ia meri. T̄inari səvənhi ruvehe məpsan rəmwhen ia nukuraanien. ³ Təkwtəkwuni a irəhar harətoni Profet Elaeja mine Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.

⁴ Nənə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Mə ikokeikei tako tən̄imwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.”

⁵ *Pita raməgkiari ihi, təkwtəkwuni a mwi nəpuə əpsan riti ruvehe muvegi irəha. Reri Kumwesən ruku pen ikin, mini mə, “In nəha n̄ərik keikei. Rerik ragien tukwe. Tihətərig in.”

⁶ Nəp̄in Pita mine Jon mine Jemes harregi nəgkiariien nəha, harhek̄ir, mharmwei, mharn̄imwi irapw nənimenrahar ia t̄iprənə. ⁷ Mətə Iesu ruvehe m̄irapi irəhar, mini mə, “Harərer, mharəpwəh nehek̄irien.” ⁸ Nənə irəhar harəkwətə, harəpwəh nətonien Moses mine Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.

⁹ *Nəp̄in irəha kamheiwaiu pehe ia təkuaḗ, Iesu rini pen ti n̄irəhar i mə, “K̄imirəhar ti harəpwəh niniien ti iərmama riti n̄im̄tətien nəha hiarnətoni, meste iou, Iəm̄əti Iərmama, iakətui mwi ia nemhəien səiou.”

* **16:24:** Mat 10:38, Luk 14:27 * **16:25:** Mat 10:39, Luk 17:33, Jon 12:25 * **16:26:** Mat 4:8-9 * **16:27:** Mat 25:31, Sam 62:12, Prov 24:12, Rom 2:6, Rev 22:12 * **17:2:** 2Pit 1:16-18 * **17:5:** Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 3:17, Mak 1:11, Luk 3:22, Dut 18:15 * **17:9:** Mat 16:20

¹⁰ *Nənə Pita mine Jemes mine Jon harəres pen in i mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?”^a

¹¹ Miregi Iesu rini mə, “Nipərhiendien. Profet Elaeja truvehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe kupwən. ¹² *Mətə iou iakani pehe tukumirəhar i mə Profet Elaeja ruvəuvehe raka nənə nərmama me həpkətə sas mhə in, mətə hesi pen nətərigien səvənraha, mho rərəha irə. Iou mwi, Iəməti Iərmama, takaməkeikei mevən ia rəginraha, nənə irəha tuho nəmisəien miou.” ¹³ *Ia nəpən nəha Pita mine Jemes mine Jon haruvehe, mharukurən mə Iesu raməgkiari ia Jon Paptaes.

Iesu rəkoui irapw iərəmhə ia iəkunouih

¹⁴ Nəpən irəha hərərig pehe mwi ti nərmama me, iərmama riti ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, ¹⁵ mini mə, “Tərimənu. Tikapi tukw iou, masitu ia nərik. Nemhəien i nəkəvan ro in. In raməmisə pik. Nəpən rīpik ramwei pen ia napw, mamwei pen ia nui. ¹⁶ Iakuvehi in muvehe ti nərmama me səim, mətə irəha ko həpko mhə in ruvehe məsanin.”

¹⁷ *Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine nahatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəpən? Tinesən mine iakapwis kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouih nəha mhəuvehi mhəuvehe.” ¹⁸ Nəpən həuvehi mhəuvehe, Iesu rinise pen ti iərəmhə i mə, “Tikier ia iəkunouih i.” Nənə təkwtəkuni a rier, iəkunouih nəha ruvehe məsanin.

¹⁹ *Kurirə irə nərmama me səvəi Iesu həuvehe ti Iesu, mhəres pen in əpa mə, “Rəfo kimaha iahəreirei nəkoui irapwien nənimwin ərəha nəha?”

²⁰ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ti nəri nə mə nahatətəien səkimiaha rīpkiskai mhə. Iakani nipərhiendien tukumiaha i trinini minuə kimiaha hiahatətə pərhiendien ia Kumwesən, nəri auər a mə nahatətəien nəha səkimiaha rouih anan rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat, mətə hiəukurən ninien ti təkue i mə, ‘Təkue i tikaraka ia kwopun i mevən məkure pen fwe,’ nənə trier mevən. Narimnari me pam triməru tukumiaha.” ²¹ b

²² *Nəpən nərmama me səvəi Iesu housəsimwin irəha me ia tənə Kalili, in rini pen ti nirəha i mə, “Tripkə mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama. ²³ Irəha tuhousi əpune iou, nənə Kumwesən tro iakətui mwi ia nemhəien səiou ia nəpən səro kahar irə.” Nənə nərmama me səvənhi hərəgi rərəha anan.

Iesu ruvehi silin ia nəkwai nəmu mərəku pen nəmri takis irə

²⁴ *Nəpən Iesu mine nərmama səvənhi me həuvehe ia Kapaneam, nərmama səməme kamhəuvehi takis səvəi nimwə səvəi Kumwesən həuvehe ti Pita, mhəni mə, “Rosi iahatən səkimiaha rīpkərəku mhə takis səvəi nimwə səvəi Kumwesən uə?”

²⁵ Miregi Pita rini mə, “Ouəh. In ramərəku.”

Nəpən Pita revən muvnimwə, Iesu rukupwən məgkiari min, mini mə, “Saemon, ikaməfətərig irə? Kig me ia tiprənə i kamhəkeikei m nəfe nərmama me mə tuhərəku pen nəmri takis minraha, tininraha me uə nərməpə?”

²⁶ Miregi Pita rini mə, “Nərməpə.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikani nipərhiendien. Nipwnəti kig me həpkərəku mhə nəmri takis, ²⁷ mətə pwəh sərəku pen rərəha kitaha tso niemaha rəpi nərmama me i səməme kamhəuvehi takis. Tikevən fwe ia nui asori, mosəperaha. Nəmu sə rukupwən

* **17:10:** Mal 4:5 **a 17:10:** Mal 4.5 Profet Malakae riməni mə Profet Elaeja trukupwən muvehe kurirə irə Kristo ruvehe. * **17:12:** Mat 11:14, 14:10 * **17:13:** Luk 1:17 * **17:17:** Dut 32:5,20, Jon 14:9 * **17:19:** Mat 10:1
* **17:20:** Mat 21:21, Mak 11:23, Luk 17:6, 1Kor 13:2 **b 17:21:** Nəkukuə me rīpik kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 21 riwən. * **17:22:** Mat 16:21 * **17:24:** Eks 30:13, Eks 38:26

mægher ia kwærvinari, tikivi utā, mæti pen ia nækwan, nənə tikətoni silin riti. Tikuvehi muvei pen mərəku pen takis səkrau minraha.”

18

Iərmama əfo nə in rasori ia nərmama nepwɪn

¹ *Ia nəpɪn nəha nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in, mhəni mə, “Ia nitətə ia neiaia^a sin rasori məpi raka nərmama me nepwɪn?”

² Nənə Iesu rəkweɪn iəkunouihi riti ruvehe, rərpwi irapw in ia kurkwanraha, ³ nənə mini mə, “Iakani nɪpərhienien tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhərari mhəuvehe mhəmwhen ia nəkwərhakwərha me. Mə hiəpwəh tihəpkuvnimwə mhə ia nitətə ia neiai ia nəpɪn riti. ⁴ Iərmama sə treiwaiu rəmwhen ia iəkunouihi, mɪpkəfiətə mhə in, in rasori məpi raka nərmama me nepwɪn ia nitətə ia neiai.

⁵ *Iərmama sə trəsevər ia rerɪn tɪ iəkunouihi riti sə ro iamɪnhi ia nəghɪk rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerɪn tukwe iou.”

Iesu rəgkiari ia narimnari me səməme tuhəuvehe mho nərmama həmwei

⁶ * “Nəkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia nirak, trɪni minuə iərmama riti ro riti rɪmwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpwɪn noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha trɪregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nɪpətəkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi. ⁷ Trərəha anan tɪ nərmama ia tiprənə i tɪ nəri nə mə narimnari me kamhəuvehe tuho irəha həmwei ia nərəhaien. Narimnari me i tuhaməkeikei mhəuvehe, mətə trərəha anan tɪ iərmama sə truvehi narimnari me i muvehe. ⁸ *Mə rəgɪm uə nisum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka, mərarki. Mə rəgɪm rɪpɪp uə nisim rɪpɪp mətə ikuvehi nɪmɪruien, ramasan pɪk tukw ik. Rərəha mə rəgɪm kəru uə nisum kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək rerɪn ikɪn. ⁹ Mə nənimem ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka, mərarki. Mə nənimem kuatia mətə ikuvehi nɪmɪruien, ramasan pɪk tukw ik. Rərəha mə nənimem kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək ikɪn.”

Iesu rusipekɪn ia sipsip sə rəruei

¹⁰ *Nənə Iesu rini mə, “Kimiaha tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh noien nəri auər a ia nəkwərhakwərha me i riti. Iakani pehe tukumiaha i mə fwe ia neiai nagelo me səvənraha kamhətə rerɪn nəmri Tata səiou sə ramarə fwe ia neiai. ¹¹ *Iou, Iəməti Iərmama, iakuvehe mə takuvehimɪru nərmama səməme kamhəruei.^b

¹² Kimiaha hiaməfətərig irə? Trɪni minuə iərmama riti sipsip me səvənhi irəha pam hantret, nənə riti ia nirəha rəruei, trəfo pen irə? In trəpwəh naenti-naen kamhani nurhi ia təkueɪ, mevən mamətui sə nəha rɪnəruei. ¹³ Nənə trɪni minuə rətoni, iakamɪni nɪpərhienien tukumiaha i mə rerɪn ragien pɪk tɪ sipsip nəha məpi raka naenti-naen səməme həpkəruei mhə. ¹⁴ Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata səkimiaha ia neiai rəpwəh nokeikeien mə nəkwərhakwərha me i riti trəruei.”

Iesu rəgkiari mə tiko nəfe ia piām nəpɪn ro rərəha ia niram

¹⁵ * “Trɪni minuə piām ro rərəha ia niram, evən mətəni kimirau əpa. Nənə ikini pen nəfe rino rərəha. Trɪni minuə rətərig ik, nəgkiariien səim tro piām rɪrərig pehe səkimirau min tramasan. ¹⁶ *Mətə trɪni minuə rəpwəh nətərigien ik, iri iərmama kuatia uə kəru mhərevən mwi pwəh irau krouregi rouətoni nəgkiariien me pam nəha ikini pen tɪ piām

* **18:1:** Luk 22:24 **a 18:1:** Nəpɪn rɪpɪk Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nɪpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **18:5:** Mat 10:40, Luk 10:16, Jon 13:20 * **18:6:** Luk 17:1-2 * **18:8:** Mat 5:29-30 * **18:10:** Hip 1:14 * **18:11:** Luk 19:10 **b 18:11:** Nəkukuə me rɪpɪk kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 11 riwən. * **18:15:** Lev 19:17, Luk 17:3, Kal 6:1
* **18:16:** Dut 19:15, Jon 8:17

ro nīpārhiēnien. ¹⁷ *Trīni mīnuə rerīn rəpwəh nətəriġien irəha, ni irapw ti nakalasia me sāvai nəfwakiien. Nənə trīni mīnuə rəpwəh mwi nətəriġien irəha, tiko irə rəmwhen iərmama sə rīreirei Kumwesən uə iərmama sə kamərəku pen takis min.

¹⁸ *Iakani nīpārhiēnien tukumiaha i nəfe nari tihərihi tərini ia tīprənə i tukərihi tərini fwe ia neiai, nənə nəfe nari tihəfi raka ia tīprənə i tukifi raka fwe ia neiai.

¹⁹ *Iakani pehe mwi nīpārhiēnien tukumiaha i trīni mīnuə kəru ia kīmiaha ia tīprənə i krouni sīmwin nari riti, rouəres i, Tata səiou ia neiai in tro nəkwanrau, ²⁰ *ti nəri nə mə pəku ikin iərmama kəru uə kahar harousəsīmwin ia nəġhik, iakamarə ti nīrəha ia kwopun nəha.”

Iesu rīni mə tikaməkeikei menouenou nərəhaien sāvai piam

²¹ Nənə Pita rutə pehe mīni pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Trīni mīnuə piak ramo noien ərəha miou, nəpīn kevə takenouenou i? Rosi sefen uə?”

²² *Miregi Iesu rīni mə, “Iou iapkīni pehe mhə tukw ik i mə tikenouenou nərəhaien me sāvai piam m sefen, mətə tikenouenou nərəhaien me sāvənhi nəpīn me pam.

²³ Iakamīni iamīnhi irə ti nəri nə mə nītətə ia neiai rəmwhen ia iəmə asori riti sə rokeikei mə nərmmama me i kamho tukwini nari mīn tuhərəku pam kaon me sāvənraha sə in rīməuvei pen mīnraha. ²⁴ Nəpīn rəkwein irəha mə tuhəuvehe, həuvehi riti ia nīrəha mhəuvehe. Kaon sāvənhi rasori pik anan. ²⁵ Ko rīpkərəku mhə. Ro pen iəmə asori sāvənhi rīni mə tukəmri pen nəmri nari m iəmə i mīne pran sāvənhi mīne nīpwnətīn me mīne narimnari me pam sāvənhi. In truvehi mane ia nīrəha, mərəku kaon sāvai iəmə nəha.

²⁶ Ia nəpīn nəha iəmə nəha sə ramo tukwini nari m iəmə asori rīnimwi nukurhun mi, mamasək, mīni pen ti iəmə asori sāvənhi mə, “Tikapi tukw iou, muvei pehe nəpīn miou, nənə takərəku pehe pam mik.’ ²⁷ Nənə iəmə asori rerīn rərkwəpīr ti iəmə i ramo tukwini nari min. Ro pen in renouenou kaon sāvənhi, mīni mə trəpwəh nərəkuien, məseni in rier mamevən.

²⁸ Mətə nəpīn iəmə nəha rier irapw, rətoni iərmama riti sə ramo tukwini nari irau min. Kaon riti sāvənhi ramarə tukwe in. Rouihi pik anan. Nənə in ruvehi iərmama nəha, məkwətəmhiri nīpətəkinuan, mīni mə, ‘Ərəku pehe pam səim kaon.’

²⁹ Nənə iərmama nəha ramo tukwini nari irau min rīmwei irapw, mamasək, mīni pen tukwe in mə, “Tikapi tukw iou, muvei pehe nəpīn miou, nənə takərəku pehe pam mik.’

³⁰ Mətə iəmə nəha iəmə asori rīnenouenou kaon sāvənhi rəpwəh nokeikeiien. In revən muvehi iərmama nəha muvehi puvnimwə ia kalapus mə trarə meste trərəku pam kaon sāvənhi. ³¹ Nəpīn nərmmama nepwin səməme kamho tukwini nari m iəmə asori hətoni noien nəha, həregi rərəha anan. Həuvən mhəni pen ti iəmə asori sāvənraha narimnari me pam iəmə nəha rīno.

³² Ro iamīnhi irə iəmə asori rəkwein iərmama nəha ramo tukwini nari min ruvehe. Rīni pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə ərəha. Iakamo tukwini ərəha nari miou. Iakinouenou kaon me pam səim, ti nəri nə mə ikinasək tegīn iou. ³³ Mətə rəfo ikəpwəh napiien ti iərmama nəha sə ramo tukwini nari miou kīmirau min rəmwhen iou iakinapi tukw ik?’

³⁴ *Ro pen iəmə asori niemaha rəpi. In ruvehi puvnimwə iəmə nəha ia kalapus mə tuko nəmisəien min meste trərəku pam kaon sāvənhi.

³⁵ *Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata səiou ia neiai tro ia kīmiaha kuatia kuatia trīni mīnuə hiəpwəh nenouenouien nərəhaien sāvai piəvmiaha me ia rerīmiaha.”

19

Iesu rīni mə iərman mīne pran trouəpwəh nəpwəhien irau me

* **18:17:** 1Kor 5:13 * **18:18:** Mat 16:19, Jon 20:23 * **18:19:** Mak 11:24, Jon 15:7 * **18:20:** Mat 28:20, Jon 14:23 * **18:22:** Luk 17:4 * **18:34:** Mat 5:25-26 * **18:35:** Mat 6:15, Mak 11:25, Efes 4:32, Kol 3:13

¹ Iesu rini pam nægkiariien me naha, nana mæpwäh tana Kalili, mier mevän ia tana Jutia fwe ia nikare nui aris Jotan pen. ² Nærmama hæpik hækurirä i. Nana in ro samame kamhemhä hæuvehe mhäsänin ia kwopun naha.

³ *Nana Farisi me hæuvehe tukwe in mhäres pen nari riti min mä tuhæregi ro Iesu mä träfni irä. Iräha häni mä, “Ratukwatukw ia Loa säkitaha mä ko iærman riti ræpwäh sävänhi pran uä rekäm?”

⁴ *Miregi Iesu rini mä, “Rosi kimiaha hiæpkävsini raka mhä nægkiariien i ia Nækukuä Ik-inan rini mä fwe ia nukune naräien ‘Kumwesän rino iærman kæru riti iærman riti pran,’ ⁵ *rarä mini mwi mä, ‘Ro iamihhi irä iærman traraka ia tata mine mama sävänhi, mevän rouarä päri irau pran sävänhi, nana irau trouvehe rouämwhen ia nipwrai iærman kuaatia.’ ⁶ Nægkiariien naha rini mä iærman mine pran sävänhi krouæpwäh ihi noien iærman kæru i, mätä krouvæuvehe rouämwhen ia nipwrai iærman kuaatia. Ti næri nä mä Kumwesän riripin iærman mine pran sävänhi iamihhi irä, ro pen ripkatukwatukw mhä mä iærman træpwäh sävänhi pran, mätefi naräien sävänrau.”

⁷ *Miregi Farisi me häni pen ti Iesu i mä, “Mä ro iamihhi irä räfo Moses rimäni mä iærman sä rokeikei mä træpwäh pran sävänhi trirai nimwai nækukuä m pran sävänhi rani mä in rinæpwäh in, nana mähi pen i ramevän?”

⁸ Miregi Iesu rini pen ti niräha i mä, “Moses rinäseni kimiaha mä tihæpwäh nipran me säkimiaha ti næri nä mä kæmkapwämiaha riskai, mätä fwe ia nukune naräien ripko mhä iamihhi irä. ⁹ *Iou iakani pehe tukumiaha i iærman sä ræpwäh pran sävänhi miri pran æpä riti mwi ramo noien æräha. Prän naha in ramiri ripko mhä pran atukwatukw sävänhi. Mätä mä pran ramo ænapen nari irau iærmapä, iærman sävæi prän naha rukurän næpwähien in.”

¹⁰ *Nana nærmama me sävæi Iesu häni pen tukwe in mä, “Trini minuä ro iamihhi irä næpin iærman ræpwäh pran sävänhi, ramasan mä iærman ræpwäh a niriiien pran.”

¹¹ Mätä Iesu rini pen ti niräha i mä, “Ripko mhä nærmama me pam hæukurän nuvehiiien nægkiariien i säiou mharä irä, mätä samame æpä Kumwesän räsevær ia suatuk tukunraha iräha naha tuhæuvehi mharä irä. ¹² Nærman nepwin tuhæpwäh niriiien pran ti næri nä mä hænätui pehe mwatukw sävänraha ræpou. Ro pen rerinraha riwän ia pran. Nærman nepwin tuhæpwäh niriiien pran ti næri nä mä kæräi iräha rämwhen kamo ia kau kærman. Ro pen rerinraha riwän ia pran. Nana nærman me nepwin mwi tuhæpwäh niriiien pran ti næri nä mä iräha hokeikei näterigien sävänraha trämak æpä ia nitätä ia neiai.^a Iærman sä rukurän nuvehiiien nægkiariien i säiou tramækeikei muvehi marä irä.”

Pwäh nækwærhakwæرها me hæuvehe ti Iesu

¹³ Næpin riti nærmama nepwin kamhæuvehi nækwærhakwæرها me sävänraha mamhæuvehe ti Iesu mä trämri utä rægän mi ia niräha mäfwaki. Nærmama me sävänhi hänisse iräha.

¹⁴ *Mätä Iesu rini mä, “Pwäh nipwnæti nækwærhakwæرها me hæuvehe tukw iou. Tihæpwäh niniseien iräha ti næri nä mä nitätä ia neiai sävæi nærmama samame hämwhen ia nækwærhakwæرها me i.” ¹⁵ Nana Iesu rämri utä rægän mi ia niräha, mäfwaki ti niräha, nana mæpwäh iräha mamevän.

Iærman riti nautä sävänhi rasori

¹⁶ Ia næpin naha iærman riti ruvehe ti Iesu, mini mä, “Iahatän, næfe noien amasan takamækeikei mo mä takuvehi nimiruiien rerin?”

* **19:3:** Mat 16:1 * **19:4:** Jen 1:27, 5:2 * **19:5:** Jen 2:24, Efes 5:31 * **19:7:** Dut 24:1-4, Mat 5:31 * **19:9:** Mat 5:32, 1Kor 7:10-11 * **19:10:** 1Kor 7:1-2,7-9 ^a **19:12:** Næpin ripik Matiu rani nægkiariien i mä “Nitätä ia neiai.” * **19:14:** Mat 18:2-3

17 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməres iou nari riti ia nıkaren səvəi noien amasan? Kumwesən əpa ramasan. Trini minuə ikuə tikuvehi nimiruien, ikesi pen loa me səvənhi.”

18 *Miregi iərmama nəha rini pen tukwe in mə, “Nəfe loa me takesi pen?”

Miregi Iesu rini mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien. 19 *Tikaməkeikei misiai səim tata mine mama, nənə mokeikei piəm rəmwhen ikokeikei atukw a ik.”

20 Miregi iərmama nəha rini pen ti Iesu i mə, “Loa me pam i iakamesi pen. Nəfe mwi nəha ikin takaməkeikei mo?”

21 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Trini minuə ikuə tikuvehe matukwatukw pam, evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpin kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə tripiik fwe ia neiai. Nəpin ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

22 Nəpin iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, in rəpwəh Iesu, mamevən. Rerın rəpou ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori.

23 Ro iamınhi irə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Takamini nipərhiendien tukumiaha i riskai ti iərmama nautə səvənhi rasori mə truvnimwə ia nitətə ia neiai.

24 Takini mwi tukumiaha i. Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

25 Nəpin nərmama me səvənhi həregi nəgkiariien nəha nənimenraha rier. Həni mə, “Mə rəknekin iamınhi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

26 *Mətə Iesu rətə irəha minı mə, “Nəri nəha rəknekin iərmama ko ripko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me pam riməru ti Kumwesən.”

27 Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Ətə ro. Kimaha iahənəpwəh pam narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik. Ro iamınhi irə kimaha təhəuvehi nəfe?”

28 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Takamini nipərhiendien tukumiaha i ia nitətə vi sə truvehe narimnari me pam təhəuvehe mhərməvi. Ia nəpin nəha iou, İəməti İərmama, takəkure ia jea asori səiou mərimənu. Kimiaha i səməme hiaməkurirə iou ipwet mine tihəkure mwi ia jea me twelef mhərimənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel.

29 *Nənə nərmama me pam səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha ti nəri nə mə irəha nərmama me səiou təhəuvehi tain. Trini minuə iərmama riti rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə kitiriməni me, uə tata mine mama səvənhi, uə nəkwərəkəwərha me səvənhi, uə tiprənə səvənhi, in truvehi tain rasori mwi rəmwhen hantret, nənə muvehi mwi nimiruien rerın. 30 *Mətə nərmama həpiik kamhəkupwən təhəuvehe mhəkurirə. Nənə səməme kamhəkurirə təhəuvehe mhəkupwən.”

20

Iesu rusipekin ia nərmama səməme kamhowok ia nəmhien

1 *Takamini iamınhi irə ti nəri nə mə suatuk sə Kumwesən ia neiai ramərimənu ia nitətə səvənhi rəmwhen iəmə asori riti nəmhien səvənhi rasori. Nəpin riti rier ia nəpnəpin anan mə tripeki nərmama nepwın təhəmhu səvənhi. 2 Rini mə irəha kuatia kuatia təhəmhu nəpin pekin nənə mhəuvehi silin kuatia kino ia silva.^a Nənə nəpin irəha həseni raka, in rərhi pen irəha həvən fwe səvənhi nəmhien.

3 Nənə ia naen klok ia nəpnəpin, iəmə asori rier mwi, mətoni nərmama nepwın kamhərer ia kwopun kamo maket ikin, mhəpko mhə nari riti. 4 In rini pen ti nirəha i mə,

* 19:17: Lev 18:5, Luk 10:28 * 19:18: Eks 20:12-16, Dut 5:16-20 * 19:19: Lev 19:18 * 19:21: Mat 6:20, Luk 12:33, Wok Me 2:45, Wok Me 4:34-37 * 19:26: Jen 18:14, Job 42:2 * 19:28: Mat 25:31, Luk 22:30, Rev 3:21 * 19:29: Hip 10:34 * 19:30: Mat 20:16, Luk 13:30 * 20:1: Mat 21:33 a 20:2: Nəghi silin nəha tenarius. Fwe tui tenarius kuatia nərəkuien atukwatukw sə kuvei pen m iərmama sə rowok nəpin pekin ia nəpnəpin meste ia nəruarəv.

‘Kímiaha mwi hiəuvən mhəmhu fwe nəmhién səiou, nənə nəfe nərəkuién atukwatukw səkímiaha takuvei pehe m kímiaha.’ ⁵ Ro pen irəha həuvən. Ia twelef klok, nənə ia tri klok ia nərUARƏV, iəmə asori nəha rirərig mo mwi nəghi nari riti a. ⁶ Nənə ia faef klok ia nərUARƏV in rier mwi, mətóni nərMAMA nepwín kámhərer ihi ia kwopun nəha. Nənə rini pen ti nirəha i mə, ‘Rəfo kímiaha hiamərer ia kwopun i nəpín pekín hiəpko mhə nari riti?’

⁷ Miregi hənì pen tukwe in mə, ‘Iərmama riwən rəkwein kímaha ipwet mə tahowok səvənhi.’

Miregi iəmə asori rini pen ti nirəha i mə, ‘Kímiaha mwi hiəuvən mhəmhu fwe ia nəmhién səiou.’

⁸ *Nənə ia nərUARƏV iəmə asori səvəi nəmhién rini pen ti iərmama səvənhi sə trərəku nərMAMA mə, ‘Əkwein nərMAMA me nəha kámhəmhu səiou həuvehe nənə ikuvei pen nərəkuién səvənraha. Tikukupwən ia səməme haməkuriə mhəuvehe men mo sampam ia səməme haməkupwən mhəuvehe.’

⁹ Nənə nəpín nərMAMA səməme iəmə asori rərhi pen irəha ia faef klok ia nərUARƏV həuvehe, irəha kuatia kuatia həuvehi silin riti kino ia silva. ¹⁰ Nəpín nərMAMA səməme iəmə asori rərhi pen irəha ia nəpnəpín anan həuvehe, rerinraha rirhi mə tuhəuvehi rasori mwi, mətə irəha kuatia kuatia həuvehi mwi silin riti kino ia silva. ¹¹ Irəha həuvehi, rerinraha ripkagien mhə. Hənì pen ti iəmə asori i ¹² mə, ‘Səməme i həuvehe kurirə həmhu aoa kuatia a, mətə kímaha iahəmhu nəpín pekín ia nukwəsikər asori. Rəfo ikərəku kímaha rəmnəmwhen a?’

¹³ Mətə iəmə asori rini pen ti nirəha riti mə, ‘Iapko mhə nari riti rərəha ia niram. Ikinəsèni raka mə tikəmhu nəpín pekín nənə muvehi silin kuatia kino ia silva. ¹⁴ Tikuvehi nərəkuién səim muvehi mamevən. Iərmama i ruvehe kurirə rerik ragien ti nuvei penien nərəkuién səvənhi rəmwhen a mwi iakuvei pehe mik. ¹⁵ Ikukurən mə ko iako nəfe iakokeikei mə tako ia mane səiou? Rəfo rerim ramrhi ərəha iou ti namasanien nəha iako minraha?’ ”

¹⁶ *Nənə Iesu rini mə, “Ro iamínhi irə nərMAMA səməme həuvehe kupwən tuhəuvehe mhəkuriə, nənə səməme həuvehe kurirə tuhəuvehe mhəkupwən.”

Iesu rini irapw mwi mə tremhə

¹⁷ Nəpín Iesu rautə mamevən fwe ia Jerusalem, riri raka əpa nərMAMA səvənhi twelef. Ia suatuk rini pen ti nirəha i mə, ¹⁸ * “Həregi ro. Kítaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha takuvei pen iou, Iəməti IərmAMA, ia rəgi pris asori me mine nahatən me səvəi Loa. Irəha tuhəni mə takaməkeikei memhə. ¹⁹ Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərMAMA ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhin ia nirak, mhərisi iou, mhərui tərini pen iou ia nei kamarkuau. Takemhə, nənə Kumwesən tro iakətui mwi ia nəpín səro kahar irə.”

Jemes mine Jon krouares pen nari riti m Iesu

²⁰ Ia nəpín nəha pran səvəi Sepeti riri tini mi kəru, muvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, maməres pen nari riti min.

²¹ *Nənə Iesu rini pen ti prən i mə, “Ikokeikei nəfe?”

Miregi rini pen tukwe in mə, “Ni mə iəkunouihì mi kəru səiou trouəkure riti ia nìkarem mwatuk riti ia nìkarem mour nəpín tikərimənu ia nitətə səim.”

²² *Miregi Iesu rini mə, “Kimirau iroureirei nəfe nari irouəres i. Ko kimirau irouənimwi kap i iou takənimwi?”

Miregi irau krouni mə, “Kimirau iarouəmwhen.”

²³ Miregi Iesu rini pen ti nirəu i mə, “Nipərhiénien kimirau tirouənimwi kap i səiou, mətə iou ko iakəpwəh nəsenien kimirau irouəkure riti ia nìkarek mwatuk riti ia nìkarek

* **20:8:** Lev 19:13, Dut 24:15

* **20:16:** Mat 19:30, Mak 10:31, Luk 13:30

* **20:18:** Mat 16:21, Mat 17:22-23

* **20:21:** Mat 19:28, Luk 22:30

* **20:22:** Mat 26:39, Jon 18:11

mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha səiou Tata rīmərfi raka irau mə trəkure fwe ikin.”

²⁴ Nəpin ten mwi nərmama me səvəi Iesu həregi nəresien nəha səvəi Jemes mine Jon, niemaha rəpi irəha. ²⁵ *Mətə Iesu rəkwein irəha həuvehe tukwe. Rini mə, “Kimiaha hiəuvəukurən raka noien səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiəutə ia irəha, mamho nərmama kamho nəkwanraha. ²⁶ *Mətə kimiaha tihəpwəh noien iamīnhi irə ia kimiaha me. Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha. ²⁷ Trini minuə kimiaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kimiaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkimiaha pam. ²⁸ *Kimiaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari mīnraha, muvei pen nīmīruien səiou trərəku suatuk tī nīfi rakaien nari ia nərmama həpik.”

Iesu romasan nəmri iərmama kəru

²⁹ Nəpin Iesu mine nərmama me səvənhi həier ia Jeriko, mamhəuvən, nərmama həpik kamhəkurirə ia Iesu. ³⁰ *Ia kwopun nəha iərmama kəru krouəkure ia nīkare suatuk. Nənimenrau rīfwə. Nəpin krouregi mə Iesu rauvehe mə trukurau, krouəkwein əpwəmwis, rouni mə, “Iərimənu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

³¹ Miregi nərmama həgkiari skai mīnrau mə, “Rouafafa.” Mətə irau krouripin rouəkwein əpwəmwis mwi, rouni mə, “Iərimənu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukumrau!”

³² Nənə Iesu rərer, məkwein irau krouvehe, rini mə, “Irouokeikei mə tako nəfe m kimirau?”

³³ Miregi krouni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Iarouokeikei mə nəmrimrau trouətui pwəh iarouətə nari.” ³⁴ Iesu rerin rərkwəpīr tī nirau. Rirapi nənimenrau. Nənə təkwtəkwuni nəha nənimenrau ramasan. Krouətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, irau krouəkurirə i.

21

Nəkur Jerusalem kamhəgnəgini Iesu

¹ Irəha həuvən ipaka tī Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif ia kwopun nəha ipaka tī rukwənu Petfas, nənə Iesu rərhi pen iərmama kəru səvənhi, ² mīni pen tī nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpin tirouapirapw fwe ikin, tirouətə togki riti kīnəkwi tərini irau tīni. Tiroufi raka nari ia nirau, rouəsigi irau, rouvehe tukw iou. ³ *Trini minuə iərmama riti rəres kimirau mə iroufi raka nari irə tī nəfe, tirouni mə ‘Iərimənu səkitaha raməres togki mi i, mətə trīpkəpwəmwis mhə trərhi pehe mwi irau.’ ”

⁴ Nəri nəha rier pehe iamīnhi irə mə nəgkiariien səvəi Profet Aesea truvehe mukuə. In rīməni mə,

⁵ * “Kimiaha tihəni pen tī nəkur Saeon mə,
‘Hətə ro kig səkimiaha rauvehe tukumiaha,
mīpkəfiəutə mhə in, raməkure ia togki,
togki i in kwəti togki a.’ ”

⁶ Iərmama mi nəha səvəi Iesu krouevən, rauo nəfe in rīməni pen tī nirau i. ⁷ Krouəsigi togki nəha irau tīni, rouəsigi rouvehe, rouəpənə pen karkahu əpwəmwis mi səvənrau ia təkutai togki mi nəha, nənə Iesu rəkure irə. ⁸ *Nərmama həpik həpənə pen karkahu əpwəmwis me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepwīn mwi hərai nīmwai nei me,

* **20:25:** Luk 22:25-26 * **20:26:** Mat 23:11, Mak 9:35, Luk 9:48 * **20:28:** Luk 22:27, Fil 2:7, 1Tim 2:6 * **20:30:** Mat 9:27, 15:22 * **21:3:** Mat 26:18 * **21:5:** Sek 9:9 * **21:8:** 2King 9:13

mhəpənə pen ia suatuk. ⁹ Nərmama səməme kamhəkupwən mine səməme kamhəkurirə ia Iesu kamhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə,

“Səgnəgini iəmā i ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit!

Səkwein amasan irə rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

Kəgnəgini Kumwesən fwe irənhə anan!”

¹⁰ Nəpən Iesu ruvnimwə ia Jerusalem, nərmama pam ia taon nəha kamhəni nəgkiariien me rīpik, mamhəres mə, “Nəfe nəha iərmama?”

¹¹ *Miregi nərmama səməme kamhəkurirə in həni mə, “In i profet nəha nəghin nə Iesu. Ruku pen fwe Nasaret ia tənə Kalili.”

Iesu rəkoui irapw nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən

¹² Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, minaməkoui irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mine səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me. Rəvsini tepol me səvəi nərmama kamhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri menu me ti nirəha. ¹³ *In rini pen ti nirəha i mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə, “Tukani nimwə səiou mə nimwəfwaki,” mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kamhərkwafə ikin.”

¹⁴ Ia nəpən nəha nərmama səməme nənimenraha rīfwə mine səməme nisunraha rərfe həuvehe ti Iesu ia nimwə səvəi Kumwesən, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanin. ¹⁵ Mətə pris asori me mine nahatən me səvəi Loa rerinraha rīpkagien mhə ia narimnari amasan me sə in ramo. Irəha həregi mwi mə nəkwərhakwərha me ia nimwə səvəi Kumwesən kamhəkwein əpwəmwis mə, “Səgnəgini iəmā i ruku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit!” Irəha hətoni niemaha rəpi irəha.

¹⁶ Nənə həni pen ti Iesu i mə, “Ikregi nəgkiariien nəha kamhəni?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ouəh, iakamregi. Rosi hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rini mə, “Ikinəpnəpenə raka ia tərhui nəkwərhakwərha me mine tərhui nəkwərhakwərha əmtəmetə me mə tuhəgnəgini ik?” ¹⁷ Nənə Iesu rəpwəh irəha, mier ia Jerusalem, mevən fwe Petani, mapri ikin.

Iesu rəkwein ərəha ia niemis riti

¹⁸ Kini rakwakwi irə, ia nəpnəpən Iesu rirərig mamevən mwi fwe Jerusalem miregi nukumhə rinahi. ¹⁹ *Nənə in rəti pen mətəni niemis riti ramərer ia nikare suatuk. Revən ipaka tukwe mətə nimwan me a. Nukwan riwən. Ro pen in rəgkiari ia nei nə mini mə, “Tikəpwəh mwi nukuəien ia nəpən riti.” Nənə təkwtəkwuni a niemis nə ruvehe maukei.

²⁰ Nəpən nərmama me səvənhi hətoni, həkərinari, mhəni mə, “Niemis nəha rəfimhiə akwauakw iamihhi irə?”

²¹ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Takani nīpərhienien tukumiaha i trini minuə kimiaha hiahətətə pərhien ia Kumwesən, mhəpwəh nəmkiamkiiien, hiəukurən noien rəmwhen iakino ia niemis i. Mətə rīpko mhə in əpa i. Trini minuə kimiaha hiəni pen ti təkuer i mə, “Təkuer i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,” nənə təkuer nəha tro nəkwamiaha.

²² *Trini minuə kimiaha hiahətətə pərhien ia Kumwesən, nəfe nəghin tihəfwaki mhəres i, tihəuvehi.”

Iesu ramo narimnari me nəha ia nəkwai sin

²³ *Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama me. Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe tukwe, mhəni mə, “Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

²⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kimiaha nəresien riti. Trini minuə hiəni atukwatukw tukw iou i, takini pehe tukumiaha i mə iakamo narimnari me i

* 21:11: Mat 21:46 * 21:13: Aes 56:7, Jer 7:11 * 21:19: Luk 13:6 * 21:21: Mat 17:20, Luk 17:6, 1Kor 13:2, Jon 14:12 * 21:22: Mat 7:7-11, Mat 18:19, Jon 14:13-14 * 21:23: Jon 2:18

ia nækwai sin. ²⁵ Fwe kupwæn, sin rærhi pehe Jon mæ tro paptæes ia nærmama, Kumwesæn uæ iærmama riti?”

Nænæ iræha hægkiari pæri, mamhæni mæ, “Tsæfni iræ i? Tuko sæni mæ Kumwesæn rærhi pehe Jon mæ tro paptæes ia nærmama, Iesu trini pehe tukutaha i mæ, ‘Ro iaminihi iræ ræfo hiæpwæh niniien nipærhienien ia nægkiariien sævæi Jon?’ ²⁶ *Mætæ ko sæni mæ iærmama riti rærhi pehe Jon uæ?” Mætæ iræha hæhekir niniien iaminihi, ti næri næ mæ nærmama me hæni nipærhienien ia Jon mæ in profet pærhien riti.

²⁷ Ro pen hæni pen ti Iesu i mæ, “Kimaha iahæreirei.”

Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Iou mwi ko iakæpwæh niniien tukumiaha i mæ iakamo narimnari me i ia nækwai sin.”

Iesu rusipekin ia iærmama riti tini kæru

²⁸ *Nænæ Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Kimihaa hiamæfætærig iræ? Iærmama riti tini kæru. Næpin riti revæn mini pen ti næmritaik sævænihi mæ, ‘Nærîk. Ipwet tikevæn mæmhu ia næmhien sækrau.’

²⁹ Miregi rini mæ, ‘Iakæpwæh.’ Mætæ kuriræ iræ rærari ia nætærigien sævænihi, mevæn.

³⁰ Nænæ tata sævænihi revæn ti piævni mini pen nægkiariien kuatia.

Miregi rini mæ, ‘Ramasan tata, pwæh iakevæn.’ Mætæ in ræpwæh nevænien.

³¹ Sæ pæku ia nirau ro nækwai tata sævænihi?”

Miregi iræha hæni mæ, “Næmritaik.”

Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Iakamini nipærhienien tukumiaha i nærmama sëmæme kamæraiku pen takis minraha mine nipran me sævæi suatuk kamhækupwæn ia kimiaha, mamhæuvnimwæ ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ. ³² *Iakini iaminihi iræ ti næri næ mæ Jon Paptæes rimæuvehe tukumiaha mahatæn suatuk atukwatukw sæ tihesi pen, nænæ kimiaha hiæpwæh niniien nipærhienien iræ. Mætæ nærmama sëmæme kamæraiku pen takis minraha mine nipran me sævæi suatuk hæmæni nipærhienien iræ. Kuriræ iræ hiætoni, mætæ hiæpwæh nirærigien ia noien æræha sækimiaha, mamhæni ihi neikuæien iræ.”

Iesu rusipekin ia nimeï krep sævæi iæmæ asori

³³ * “Kimihaa tihætærig iou pwæh iakini irapw nusipekinien riti mwi. Iæmæ asori riti ræpwei nækwus næha krep ia næmhien sævænihi, mukurei pen næpai rukurau kurau iræ, muæsi kæpwier mo nækwæn sæ tukeivæ testesi tîpwei krep ikin ti nuvehien nisen, mo mwi næpai ræpwæmwis mutæ tukætui ti krep ikin. Næpin ro sampam iræ, ræseni nærmama nepwîn hæuvehe mhætui ti nimeï krep sævænihi. Iræha tuhæmhu ikin, mhesi kwænkwai krep, mhæuai, mhæuvei pen nipærin m iæmæ asori. Iæmæ asori ræmri pen nimeï krep sævænihi ia ræginraha, mier, mevæn ia tæna æpæ iti. ³⁴ Næpin kwænkwai krep rimruæ, iæmæ asori rærhi pen nærmama me nepwîn sëmæme kamho tukwini nari min hæuvæn mhætæ næmæ hamætui ti nimeï krep sævænihi. In rokeikei mæ tuhæuvei pen kwænkwai krep me nepwîn minraha.

³⁵ *Mætæ næmæ kamhætui ti krep hækwætæmhiri iotukwininari me sævænihi, mhæuæsi riti, mhousi æpune riti, nænæ mhækwi riti ia kæruætereï. ³⁶ Iæmæ asori rærari, mærhî pen mwi nærmama nepwîn mwi kamho tukwini nari min hæuvæn. Nænæ næmæ kamhætui ti krep ho mwi nari kuatia ia niræha. ³⁷ Sampam iæmæ asori rærhi pen tini, mini mæ, ‘Iræha tuhæsiai nærîk.’

³⁸ *Mætæ næpin næmæ kamhætui ti krep hætoni tini iæmæ asori, hæni pen ti niræha me i mæ, ‘Kwa tini iæmæ asori næha. Næpin tata sævænihi tremhæ, nimeï krep i ruvehe mo sævænihi. Hæuvehe, pwæh sousi æpune nænæ nimeï krep sævænihi truvehe mo sækitaha i.’ ³⁹ *Nænæ iræha hækwætæmhiri, mhousi æpune, mhærarki irapw ia taniruæ. ⁴⁰ Ro iaminihi iræ næpin iæmæ asori sævæi nimeï krep truvehe, tro næfe ia næmæ hamætui ti nimeï krep sævænihi?”

* **21:26:** Mat 14:5, 21:46 * **21:28:** Luk 15:11 * **21:32:** Luk 3:12, Luk 7:29-30 * **21:33:** Aes 5:1-2, Mat 25:14

* **21:35:** Mat 22:6 * **21:38:** Mat 27:18 * **21:39:** Hip 13:12

⁴¹ Miregi nāmā asori me hāni pen ti Iesu i mā, “In trousi əpune nāmā ərəha me nəha ia noien riti rərəha anan, məseni nərmpəpə me həuvehe mhətui ti nime i krep səvənhi. Irəha tuhesi kwənkwai krep ia nəpən atukwatukw səvənhi, mhəuai, mhəuvei pen nīpərin min.”

⁴² *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mā, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukūə Ikinan rini mā,

‘Kəruətəri nəha nāmā kamhəuvrhəkin nimwə hənua rərəha, mhəpwəh,
təkwətəkwuni nəha ruvəuvehe mīno kəruətəri sə rəpi raka pam kəruətəri me,
məkwətəmhirī əknekin pam nimwə.

Iərimənu səkitaha rino nəri i,
sətoni nəmrītaha rier tukwe’?

⁴³ Ro pen iakani pehe tukumiaha i mā nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə raməmak ia rəgimīaha, tukamevən kuvehi raka tukumiaha kuvei pen m nərmmama nepwīn səməme tuhəukuə kwənkwan me. ⁴⁴ *Iərmama sə trīmwei pen ia kəruətəri nəha, nīkəkrin me trərkwəpīrəkwəpīr. Trini mīnuə kəruətəri nəha rīmwei pen ia iərmama riti, iərmama nəha trīpwarīspwarīs.”

⁴⁵ Nəpən pris asori me mīne Farisi me həregi nusipekinien me nəha Iesu rani, həukurən mə raməgkiari ia nirəha. ⁴⁶ *Hokeikei mā tuhəkwtəmhirī in, mətə hənhekīr nərmmama me ti nəri nə mā irəha kamhəni mā in profet pərhiēn riti.

22

Iesu rusipekin ia nəveginien asori

¹ Nənə Iesu rəgkiari mwi mīnraha, musipekin mīni mā, ² “Suatuk sə Kumwesən ia neiai ramərimənu ia nītətə səvənhi rəmwhēn ia kig riti sə ro nəveginien asori səvəi tīni ti nəri nə mā tīni rīpkiri a pran səvənhi. ³ Rərhi pen nərmmama səməme kamho tukwini nari min həuvən mhəkwein nərmmama səməme in ruvəni pen raka ti nirəha i mā tuhəuvehe, mətə irəha həpwəh nokeikeiēn mā tuhəuvehe.

⁴ *Ro pen kig rərari mərhi pen nərmmama nepwīn mwi səməme kamho tukwini nari min, rini pen ti nirəha i mā, ‘Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti nərmmama səməme iakuvəni raka ti nirəha i mā tuhəuvehe mə hətə ro iakinəpnəpənə raka səiou nəveginien. Iakinousi əpune raka kau me səiou mīne kwəti kau me səiou həsisi amasan. Narīmniari me pam i iakameitenhi a kimiaha. Tihəuvehe ti nəveginien asori səiou sə iakamo səvəi nərik ti nəri nə mā rīpkiri a pran səvənhi.’

⁵ Mətə irəha ho nəri auər a ia nəgkiariien səvəi kig, mamhəuvən. Riti revən ti səvənhi nəmhien. Riti revən ti səvənhi stoa. ⁶ *Nərmmama me nəha nepwīn həkwtəmhirī nərmmama səməme kamho tukwini nari m kig, mho naurisien mīnraha, mhousi əpune irəha. ⁷ Ia nəpən nəha kig niemaha rəpi. Ro pen rərhi pen naruagən me səvənhi, həuvən mhousi əpune nərmmama me nəha səməme hənousi əpune səvənhi me nərmmama, nənə mhəuvani taon səvənraha.

⁸ Kurirə irə kig rini pen ti nərmmama səməme kamho tukwini nari min mā, ‘Nəveginien asori səiou sə iakamo ti nərik sə rīpkiri a pran i iakinəpnəpənə pam tukwe, mətə səməme iakuvəni raka ti nirəha i mā tuhəuvehe həpwəh nəmwhēnien. ⁹ Ro iamīnhi irə, kimiaha tihəuvən fwe suatuk me, mhəni pen ti nərmmama me pam səməme hiətoni irəha mə tuhəuvehe ia nəveginien səiou.’ ¹⁰ Nənə nərmmama me nəha kamho tukwini nari m kig hāier, mhəuvən ia suatuk me, mhəkwein nərmmama me pam səməme hətoni irəha, nəkur ərəha mīne nəkur amasan, həuvehi irəha mhəuvən ti nəveginien asori səvəi kig. Nənə nimwə sə kaməni nari ikin rukuər ia nərmmama.

* **21:42:** Wok Me 4:11, Rom 9:33, 1Tes 2:6-8 * **21:44:** Dan 2:44-45 * **21:46:** Mat 21:26 a **22:2:** Suatuk riti mwi ti nīnīēn nəgkiariēn i ro iamīnhi irə: “Nītətə ia neiai rəmwhēn ia kig riti sə ro nəveginien asori səvəi tīni ti nəri nə mā tīni rīpkiri a pran səvənhi. * **22:4:** Mat 21:36 * **22:6:** Mat 21:35

11 Mætə nəpɪn kɪg ruvɪnmwə pehe mə trətɔni nərmama me nəha səməme həuvehe, rətə iərmama riti raməni nari mɪpkarkahu mhə tɪnari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəveɡɪnien sə ro iamɪnhi. 12 Nənə kɪg rɪni pen tukwe in mə, ‘Tou riti! Ikəfuvɪnmwə pehe irə məpwəh narkahuien tɪnari atukwatukw sə kamarkahu i ia nəveɡɪnien iamɪnhi?’ Nənə iərmama nəha rɪreirei mə trɪni nəfe.

13 *Nənə kɪg rɪni pen tɪ nərmama me nəha kamho tukwini nari min mə, ‘Hərihi rəɡɪn mi mɪne nɪsun mi, mhərarki irapw iruə ia nəpɪtəvɪen. Kwopun nəha nərmama tuhasək ikɪn, mhahi tərɪni revɪnraha.’”

14 Nənə Iesu rarə mɪni mwi mə, “Kaməkwein nərmama həpɪk mə tuhəuvehe, mətə houhi a Kumwesən ruvərɪ raka irəha mə səvənhi me.”

Ratukwatukw mə tukəraku pen takis m Kig Sisa uə rekəm?

15 *Ia nəpɪn nəha Farisi me həuvən, mhəɡkiari pəri, mamhəres mə tuhəfo mho Iesu rəfwəkour ia nəɡkiariien səvənhi. 16 Nəpɪn həɡkiari pam, hərhi pen nərmama nepwɪn səvənraha tɪ Iesu həuvən irəha nərmama nepwɪn səvəi Kig Herot, nənə mhəni mə, “Iahatən. Kɪmaha iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nɪpərhiɪen. Ikamahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen. Ikəpwəh nehekɪriɪen nərmama, mətə nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a tɪ nɪrəha. 17 Ro iamɪnhi irə tiko mɪni pehe ro tukumaha i nətərɪɡɪen səim. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tsəraku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

18 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərɪɡɪen ərəha səvənraha, rɪni mə, “Kɪmiaha kəuətəkəsə me. Rəfo hiameipweipwi iou iamɪnhi irə? 19 Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe, pwəh iakətə ro.” Nənə irəha həuvei pen silin riti min. 20 Nənə Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Nənɪmwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəɡhi sin i?”

21 *Mɪregi həni mə, “Nənɪmwi Kig Sisa mɪne nəɡhi Kig Sisa.”

Mɪregi Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Ro iamɪnhi irə narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

22 Nəpɪn irəha həregi nəɡkiariien səvənhi, nənɪmenraha rier. Nənə həpwəh Iesu mamhəuvən.

Iərimənu in Kumwesən səvəi nərmama səməme kamhəmɪru

23 *Ia nəpɪn nəha mwi Satusi me nepwɪn həuvehe tɪ Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvəmhə ko rɪpkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti, 24 mhəni mə, “Iahatən, Moses rɪməni mə, ‘Trɪni mɪnuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tɪnɪnrau riwən, piəvi iərman nəha traməkəikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərhakwərha me, rouəsɪhəɡɪn piəvi iəmə nəha.’ 25 Mətə nərman me nepwɪn səkitaha, irəha pam sefen. Irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiɪen iəkunouhi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. Nənə piəvi iərman nəha riri. 26 Piəvni sə resi pen in mwi ro iamɪnhi irə. Nənə piəvni sə ro kahar in mwi ro iamɪnhi irə mamevən meste sampam. 27 Nərman me nəha sefen hemhə pam. Nənə prən nəha remhə mwi. 28 Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpɪn nəha Kumwesən tro nərmama hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, tɪ nəri nə mə irəha pam həməiri in?”

29 Mətə Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Kɪmiaha hiəreirei nɪpwrai nəɡkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi nɪskaiɪen səvəi Kumwesən. Ro iamɪnhi irə mɪne nahatənien səkɪmiaha rɪpkatukwatukw mhə. 30 Nəpɪn nərmama tuhətui mwi ia nemhəien, nərman tuhəpwəh nɪriɪen nɪpran, nɪpran tuhəpwəh nesi penien nərman. Mətə irəha tuhəmwhen ia nagelo me ia neiai. 31 Nənə nəɡkiariien səvəi nəɡkiariien i hiaməni mə iərmama ko rɪpkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kɪmiaha hiəpkəvsini raka mhə nəɡkiariien i Kumwesən rɪməni pehe tukumiaha i uə? Rɪməni mə, 32 *‘Tou Kumwesən səvəi Epraham mɪne Kumwesən səvəi Aesak mɪne Kumwesən səvəi Jekop.’ In rɪpkə mhə

* 22:13: Mat 8:12, 25:30, Luk 13:28 * 22:15: Mak 3:6 * 22:21: Rom 13:7 * 22:23: Wok Me 23:8 * 22:32: Eks 3:6, Mat 8:11

Kumwesən səvəi nərmama me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmama me səməme kamhəmīru.”

³³ Nəpīn nərmama me həregi nəgkiariien nəha Iesu ramahatən nərmama me irə, nənimenraha rier.

Nəfe loa in rasori ia loa me nepwīn?

³⁴ Mətə nəpīn Farisi me həregi mə Iesu rəsisəg tərhuī Satusi me ia nəgkiariien səvənhi, irəha housəsīmwin irəha me. ³⁵ Irəha riti in iahatən səvəi Loa rəres pen nari riti min mə triregi ro Iesu mə trəfni irə. In rini mə, ³⁶ “Iahatən. Nəfe loa ia Loa səvəi Moses in rasori?”

³⁷ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nimiruien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim.” ³⁸ Loa nəha in rasori makupwən ia loa me. ³⁹ *Nənə loa səro kəru irə rakurirə pen loa nəha rəmwhen irə. Rini mə, “Tikaməkeikei mokeikei piām rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” ⁴⁰ *Nəgkiariien me pam kīmərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me həgher pen ia loa mi nəha.”

Kristo in tīni sin?

⁴¹ Farisi me housəsīmwin irəha me, nənə Iesu rəres pen irəha i ⁴² *mə, “Kimiāha hiaməfətərig irə mə Kristo in tīni sin?”

Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “In tīni Kig Tevit ti nəri nə mə truku pen ia kwənəkwus səvənhi.”

⁴³ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə rəfo nəha Kig Tevit rinəkwēin Kristo mə Iərimənu səvənhi? Ia nəpīn nəha Nənimwin Ikinan rinərə irə Kig Tevit riməni mə, ⁴⁴ ‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkure ia nīkarek mwatuk mesite tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe, tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.’

⁴⁵ Mə Kig Tevit rinəkwēin Kristo mə Iərimənu səvənhi rəfo kimiāha hiaməni mə in tīni Kig Tevit?”^b ⁴⁶ Nəpīn Iesu rəres nəresien nəha, iərmama riti riwən ko riripwen pen min. Ia nəpīn nəha mamevən, nərmama pam həhekīr nəresien nəresien me min.

23

Iesu rəgkiari skai m Farisi me mine nahatən me səvəi Loa

¹ Iesu rəgkiari m nərmama me mine nərmama me səvənhi, mini mə, ² “Nahatən me səvəi Loa mine Farisi me kamhəkure ia təmwki Moses. ³ *Ro iamīnhi irə kimiāha tihaməkeikei mhəsiāi irəha, mho nəfe nəghīn irəha həni pehe tukumiāha i. Mətə tihəpwəh noien rəmwhen ia nirəha. Irəha kamhəvisau, mətə həpko mhə nəfe kamhəni. ⁴ Kamhəkeikei m nərmama me mə tuhesi pen loa skai me səməme həmwwhen ia katipə sə ripam, mətə irəha həpkuvei pen mhə nəkwai rəginraha riti mhasitu ia nirəha ti natipəien.

⁵ *Kamho noien amasan me pam səvənraha mə nərmama tuhətoni həgnəgini irəha. Kwəti tənəripw me i kīməvai pen nəgkiariien səvəi Kumwesən irə, nərmama kamhərihi tərini pen ia nīpwənanraha mine rəginraha, nahatən me səvəi Loa kamhəkwusi səvənraha sə pwinari, mho mwi nusvenhi karkahu me səvənraha həpwəmwis. ⁶ *Ia nəveginien asori me irəha hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiāi nərmama me ikīn. Ia nəkwai nīmwfəwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun

* 22:37: Dut 6:5 * 22:39: Lev 19:18 * 22:40: Mat 7:12, Rom 13:10, Kal 5:14 * 22:42: Jon 7:42 * 22:43: Mat

26:64 b 22:45: Nəkur Isrel me fwe kupwən həuvəkurən raka mə profet me səvəi Kumwesən həməni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit mərimənu ia nirəha. Iəmə nəha kani nəghīn mə ‘Kristo’ uə ‘Mesaea’ uə ‘Tini Tevit.’ Ia kwəti nəgkiariien i, Iesu rokeikei mə nəmə asori me tuhətə sas Kristo mə in ripko mhə tīni Kig Tevit əpa, mətə in Tini Kumwesən. Sətoni mhəkurən mə in Tini Kumwesən ti nəri nə mə Kig Tevit rəkweīn in mə Iərimənu səvənhi.

* 23:3: Mal 2:7-8 * 23:5: Mat 6:1, Eks 13:9, Dut 6:8, Nam 15:38-39 * 23:6: Mat 6:5, Luk 14:7

amasan me. ⁷ Ia kwopun kamo maket me ikin hokeikei mā nārmama tuhəkwein irəha ia nisaiien, mhokeikei nāpīn nārmama həkwein irəha mā, ‘Iahatən.’

⁸ Mətə kimiaha tihəpwəh nāseniien nārmama həkwein kimiaha mā ‘Iahatən,’ tī nəri nā mā iahatən səkimiaha kuatia a, nənə kimiaha piəvmiaha me. ⁹ Nənə tihəpwəh nəkweinien iərmama riti ia tīprənə i mā ‘Tata,’ tī nəri nā mā Tata səkimiaha kuatia a. In ramarə fwe ia neiai. ¹⁰ Nənə tihəpwəh nāseniien nārmama həkwein kimiaha mā ‘Iərimənu,’ tī nəri nā mā səkimiaha Iərimənu kuatia a. In i iou, Kristo. ¹¹ *Iərmama sə rokeikei mā trasori ia kimiaha in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kimiaha. ¹² *Mətə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in. Iərmama sə rauvehi irapw in Kumwesən truvehi utə in.

¹³ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiaməsisəg ia təpinhə ia nītətə ia neiai^a ia nəmri nārmama. Kimiaha hiəpwəh nuvnmwəien ia nītətə nəha, nənə hiaməsisəg mwi nārmama səməme hokeikei mā tuhəuvnmwə irə. ¹⁴ b

¹⁵ Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiasua ia nītətə me mhəpi simwīn ia təsi mine tənə mhəuvən isipwīn mā tihəvi iərmama kuatia ruvehe mukurirə ia kimiaha. Nənə nāpīn in ruvehe mukurirə ia kimiaha, hio ruvehe mərəha anan məpi raka kimiaha. Nīpwnəti kwopun napw asori rauək ikin irəha nā kimiaha.

¹⁶ *Trərəha anan tukumiaha. Kimiaha nārmama hiaməiri pen nārmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nānimemiaha rīfwə. Hiaməni mā ‘Trini minuə iərmama riti rahatən nimwə səvəi Kumwesən, muvehi kwəsuahe irə, nəgkiariien nəha ro nəri auər a. Mətə trini minuə rahatən kol ia nəkwei nimwə nəha, muvehi kwəsuahe irə, in traməkeikei mo nəfe in ramini.’ ¹⁷ Kimiaha hiəreirei nari. Nānimemiaha rīfwə. Sə pəku nəha ro ikinan məpi raka, kol nəha uə nimwəfwaki sə ro kol ruvehe mo ikinan i? ¹⁸ Nənə kimiaha hiaməni mā, ‘Trini minuə iərmama riti rahatən nīfatə səvəi Kumwesən, muvehi kwəsuahe irə, nəgkiariien nəha ro nəri auər a. Mətə trini minuə rahatən nari riti sə kinəmri utə ia təkure nīfatə nəha, in traməkeikei mo nəfe in ramini.’ ¹⁹ Kimiaha nānimemiaha rīfwə. Sə pəku nəha ro ikinan məpi raka, nəri sə raməmak utə ia təkure nīfatə uə nīfatə səvəi Kumwesən sə ro nəri nəha ruvehe mo ikinan i? ²⁰ Rə iamīnhi irə iərmama sə ramahatən nīfatə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsuahe irə, in ramahatən nīfatə nəha mine narimnari me pam səməme kamhəmak ia təkuren kauvei pen m Kumwesən, mauvehi kwəsuahe ia nirəha. ²¹ Nənə iərmama sə ramahatən nimwə səvəi Kumwesən, mauvehi kwəsuahe irə, in ramahatən nimwə nəha mine Kumwesən sə ramarə fwe ia nəkwan, mauvehi kwəsuahe ia nirau. ²² *Nənə iərmama sə ramahatən neiai, mauvehi kwəsuahe irə, ramahatən Kumwesən mine jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mauvehi kwəsuahe ia nirau.

²³ *Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiaməuai narimnari me səkimiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iamīnhi irə ia nəri ouihi rəmwhen ia nimwai nei me səməme kavi rəragi pen ia nəveginien. Mətə hiənənouenou nəgkiariien me həpam mwi. Kimərai pen ia Loa səvəi Kumwesən mā iərmama traməkeikei mo noien atukwatukw, mamapi tī iərmama, nənə mamahatətə ia Kumwesən. Ramasan mā kimiaha hiamo nəgkiariien asori me nəha, mhəpwəh nənənouenouien mwi nəgkiariien ouihi me. ²⁴ Kimiaha

* **23:11:** Mat 20:26, Mak 9:35, Luk 22:26 * **23:12:** Job 22:29, Prov 29:23, Esik 21:26, Luk 14:11, 18:14 a **23:13:** Nāpīn rīpīk Matiu rani nəgkiariien i mā “Nītətə ia neiai.” Nīpwrāi nəgkiariien i in i “Nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” b **23:14:** Ia Niutestamen me nepwīn kimərai tui anan ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien səvəi vas 14 riwən. Mətə ia Niutestamen me nepwīn sə kimərai kurirə nəgkiariien ia vas 14 raməmak ia nirəha. Kamhəni mā, “Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiameikuə ia nīpran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha, nənə mamho mwi nəfwakiiien əpwəmwis me mā nārmama tuhətoni həsiai kimiaha tukwe. Kumwesən trərpwīn noien ərəha me səkimiaha məpi raka nārmama nepwīn.” * **23:16:** Mat 15:14 * **23:22:** Aes 66:1, Mat 5:34 * **23:23:** Lev 27:30, Maeka 6:8

nərmama hiaməiri pen nərmama ia suatuk sə tuhesi, mətə nənimemiaha rīfwə. Nəpīn hiənīmwi nui, hiəpeki raka manman irə, mətə hiəpkətə mhə nərimīru nəha kamel raməmak irə, nənə hiətīgai.

25 *Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Noien səkimiaha rəmwhen ia kap mine tikinari kaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwān rəmkemik. Fwe imwə rerimiaha rukuər ia nərhāien mine nakresien. Hiamətərig əpa tukumiaha me. 26 Ik Farisi, nənimem rīfwə pərhiēn. Kupwən maikuas ia nəkwai kap mine plet kurirə ikəpərhi tekīn iruə rəmher.

27 *Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Kimiaha hiəmwhen ia nīpəgi kəruətərei sə kərkwafə pen iərmama sə remhə ikīn kəfəri iruə rəpsan. Nəpīn nərmama hətōni iruə, rerīnraha rīrhi mə ramasan, mətə fwe imwə rukuər ia nīkəkri iərmama mine nīpwran sə rīmərīr məmkmik. 28 *Ia noien nəha rəmwhen a mwi nəpīn nərmama hətə nīpwramiaha iruə, rerīnraha rīrhi mə kimiaha hiatukwatukw, mətə fwe imwə rerimiaha rukuər ia neikuəien mine noien ərəha me.

29 Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa mine Farisi me. Kimiaha kəuətkəsua me. Hiəuvrhəkīn kref me səvəi profet me mine nəmə atukwatukw me, mamhərukwi utə tihinari me ia nīrəha. 30 Kimiaha hiaməni mə, ‘Rīpkīni mīnuə samarə ia nəpīn kupwən səvəi kaha me, ko səpwəh noien rəmwhen irəha hənō, mhousi əpune profet me.’ 31 *Ia nəgkiariēn nəha kimiaha hiaməni pui atukw a kimiaha mə nīpərhiēnien i nīmwiṗwi nərmama me nəha səməme hənousi əpune profet kupwən me irəha nə kimiaha. 32 Ramasan mə kimiaha tihəripīn noien ərəha me nəha kaha kupwən me səkimiaha hənō stat mho, mho sampam irə.

33 *Kimiaha snek me, hiəmwhen ia nīpwnəti snek me kamhahi əpune iərmama! Tihəfo mhəp mə Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səkimiaha ia kwopun napw asori rauək ikīn? 34 *Ti nəri nə mə kimiaha hiamō noien me nəha, iou takərhi pehe profet me, mine nərmama səməme həkūrən nari, mine nahatən me həuvehe tukumiaha. Kimiaha tihousi əpune nepwīn, mhərui tərini pen nepwīn ia nei kamarkuau, mhousi nepwīn ia nəkwai nīmwfəwaki me səkimiaha, mhərīṗwi irəha ia taon me. 35 *Takərhi pehe irəha tukumiaha iamīnhi irə mə kimiaha nərmama ipwet mine tihəuvehi nərpwīnien ti nīte nəkur atukwatukw me pam sə rīnaiu ia tīprənə i rostat ia nīte Epel, iəmə sə rīpkō mhə nərhāien riti, muvehe meste nīte Sekarəea tīni Perekia sə kimiaha hiənousi əpune ia nīmwə səvəi Kumwesən ia nīmwrhenhi nīfatə mine kwopun sə ro ikinan. 36 Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i narimnari me pam i treste kimiaha nərmama ipwet mine.”

Iesu rasək ti nəkur Jerusalem

37 *“Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi əpune profet me, maməkwi əpune nərmama səməme Kumwesən ramərhi pehe irəha tukw ik. Nəpīn rīpik iakokeikei mə takousəsimwīn nīpwnətim me rəmwhen ia rīnhi menu ramo ia tīni me mauiui irəha ia tərəgin mi. Mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeien. 38 *Hətə ro. Təkwtəkwuni nəha Kumwesən trəpwəh nīmwə səkimiaha^C ro tekīn a. 39 *Iakamīni pehe tukumiaha i mə kimiaha tihəpwəh mwi nətoniēn iou meste tihəni mə, ‘Səgnəginī iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha.’”

* 23:25: Mak 7:4 * 23:27: Wok Me 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Wok Me 7:52 * 23:33: Mat 3:7, 12:34, Luk 3:7 * 23:34: 1Tes 2:15, Mat 10:23 * 23:35: Jen 4:8, Hip 11:4, 2Kron 24:20-21 * 23:37: Wok Me 7:59, 1Tes 2:15 * 23:38: 1King 9:7-8, Jer 12:7, 22:5 ^C 23:38: Rosi nəgkiariēn i mə ‘Nīmwə səkimiaha’ raməgkiari ia nīmwə səvəi Kumwesən. Fwe tui anan nīmwfəwaki nəha ramərfer fwe Jerusalem. * 23:39: Sam 118:26, Mat 21:9

24

Iesu rini irapw mə tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

¹ Iesu rier ia nimwə səvəi Kumwesən mamevən. Ia nəpɪn nəha nərmama me səvənhi həuvehe mhahatən pen nimwə nəha mine nimwə me nəha kiməuvrhəkin pen mwi irə mə in trətəni. ² *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiamətə nimwə me i? Iakani nɪpərhiēnien tukumiaha i mə tukamevən tukousi testesi pam, kəruətərei riti ko rəpwəh nərer əknekɪnien ia riti.”

Nuveheien səvəi Iərimənu mine nəpɪn sampam

³ Kurirə irə Iesu raməkure ia Təkuər Olif, nənə nərmama me səvənhi həuvehe tukwe. Nəpɪn irəha min əpa həres pen in i mə, “Tiko mini ro tukumaha i mə narimnari me i tuhəuvehe tinesən? Nəfe nɪmtətien truvehe mahatən pen mə nuveheien səim mine nəpɪn sampam krouvəuvehe ipaka?”

⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihaməsiari kamo iərmama riti reikuə ia kimiaha. ⁵ *Nərmama həpɪk tuhəuvehe ia nəghɪk, mhəni mə irəha Kristo. Tuheikuə ia nərmama həpɪk. ⁶ Kimiaha tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien me mə ‘naruagənien riti fwe’ uə ‘naruagənien trutə.’ Tihətui amasan rərəha hiəhekɪr, ti nəri nə mə nəri nəha traməkeikei muvehe, mətə rɪpkə mhə ihi nəpɪn sampam. ⁷ *Iakamini iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama ia kwənəkɪwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama ia kwənəkɪwus əpə. Nərmama səvəi kɪg riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kɪg əpə. Nukumhə trahi nərmama. Kwopun me nepwɪn nɪmwɪnɪmwɪen trɪkiu. ⁸ Mətə narimnari me pam i rəmwhen a ia pran sə rɪnamregi təkutan rɪnaməmɪsə ti nərhəien iəkunouɪhi.

⁹ *Ia nəpɪn nəha tukuvei pen kimiaha ia rəgi nərmama mə irəha tuho nəmɪsəien m kimiaha, mhousi əpune kimiaha. Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəmwəki kimiaha ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səiou. ¹⁰ Nərmama həpɪk nahatətəien səvənraha trɪmwei. Irəha tuhəsəni pen irəha me ia rəgi nəmə ərəha me, mhəmwəki irəha me. ¹¹ *Profet eikuə me həpɪk tuhəskəmter, mheikuə ia nərmama me həpɪk. ¹² Nənə ti nəri nə mə noien ərəha truvehe masori, nərmama həpɪk nokeikeien səvənraha truvehe məkwieɪ. ¹³ *Mətə iərmama sə trərer əknekɪn ia nahatətəien səvənhi meste nərhəien me i həuvehe mhəkurau pam, Kumwesən truvehimɪru in. ¹⁴ *Tukini irapw nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhaməkeikei mhəregi kurirə irə nəpɪn sampam truvehe.”

Iesu raməgkiari ia nərhəien sə treste nəkur Jerusalem

¹⁵ * “Kimiaha tihətəni nəri nəha Profet Taniel rɪməni kani mə ‘Nəri sə rərəha anan mamouraha narimnari ikinan.’ Tramərer ia kwopun ikinan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Nəpɪn kimiaha tihətəni, iərmama sə raməvsini nəkukuə i traməkeikei mukurən nɪpwran. ¹⁶ Nərmama ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhəp mhəkwafə ia təkuər me. ¹⁷ *Trini mɪnuə iərmama riti ramapwɪs ia təkure nimwə səvənhi, traməkeikei meiwaiu map akwauakw, məpwəh nuvɪnɪmwəien mə truvehi nari riti sə rəmək ia nəkwai nimwə səvənhi. ¹⁸ Nənə trini mɪnuə iərmama riti raməmhə ia nəmhien səvənhi, traməkeikei map akwauakw, məpwəh nɪrərigien mevən imwəni mə truvehi səvənhi tɪnari. ¹⁹ Trərəha anan ti nɪpran me səməme tuhəpəmpəm mine səməme tuhaməuvei pen kənunu m nəkwərhəkwərhə əmtəmetə me ia nəpɪn nəha. ²⁰ Tihəfwəki mə nəpɪn nəha tihəp irə trəpwəh nuveheien ia nəpɪn səvəi nəkwieien uə ia Sapat riti, ²¹ *ti nəri nə mə nəpɪn nəha nəpɪn səvəi nərhəien. Nərhəien nəha trasori məpi raka nərhəien me pam

* **24:2:** Luk 19:44 * **24:5:** Mat 24:23-24, Wok Me 5:36-37, 1Jon 2:18 * **24:7:** 2Kron 15:6, Aes 19:2 * **24:9:** Mat 10:22, Jon 15:18 * **24:11:** Mat 24:5,24, 1Jon 4:1 * **24:13:** Mat 10:22 * **24:14:** Mat 10:18, 28:19 * **24:15:** Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11 * **24:17:** Luk 17:31 * **24:21:** Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14

səmame həuvəuvehe raka fwe nukune narəien mesite pehe ipwet mine. Nənə nərəhaien riti mwi riwən truvehe məpi raka. ²² Ko nərəhaien nəha ravən əpwəmwis, nərmama me hemhə pam. Mətə Iərimənu tro nəpən sə nərəhaien nəha travən irə rukwakwa. In tro iamīnhi irə mə truvehimīru nərmama me səvənhi səməme in ruvərfi raka irəha. ²³ *Ia nəpən nəha, trini minuə iərmama riti rini pehe tukumiaha i mə, ‘Hətə ro, Kristo i’ uə ‘Hətə ro, Kristo nəha,’ kīmiaha tihəpwəh nīnīien nīpərhienien irə. ²⁴ *Nərmama tuhəskəmter. Nepwīn tuhəni mə irəha Kristo, mətə neikuəien. Nepwīn tuhəni mə irəha profet, mətə neikuəien. Tuho nīmətəien asori me mine narimnari me nərmama tuhətoni mhərkəri asori nari irə. Irəha tuhəmwur mə tuheikuə ia nərmama səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha, trini minuə irəha həukurən noien. ²⁵ Hətə ro. Narimnari me pam iakukupwən muvəni raka tukumiaha i.

²⁶ *Ro iamīnhi irə trini minuə nərmama me nepwīn həni pehe tukumiaha i mə, ‘Hətə ro. Kristo in fwe ia kwopun akwesakwes ikin,’ tihəpwəh nevənien fwe ikin. Trini minuə həni mə, ‘Hətə ro. In i ia nəkwai nimwə,’ tihəpwəh nīnīien nīpərhienien irə. ²⁷ *Nəpən rouapir irə nərmama hətoni nəhiapwien səvənhi fwe pesu meste nari fwe prehi. Iou, Iəməti Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iamīnhi irə. ²⁸ *Ia kwopun pəku nīpwrai nəri remhə ikin menu me nəha kamhani nīpwrai nəri sə remhə tuhəuvehe mhousəsīmwin irəha me, mhani.”

Iəməti Iərmama truvehe mwi

²⁹ * “Nəpən nərəhaien nəha trukurau pam, təkwtəkwuni a mwi meri truvehe mīpitəv, məkwə trəpwəh nəhiapwien, kəməhau me ia nīmagouagou tuhəsasəsas, narimnari me ia nīmagouagou həskai pik, Kumwesən trikiukiu ia nīrəha. ³⁰ *Ia nəpən nəha nīmətəien səiou Iəməti Iərmama trier irapw ia nīmagouagou. Nənə nərmama ia kwənəkwus me pam ia təkure tīprənə i tuhəregi rərəha mhasək tukwe. Irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə fwe ia nīmagouagou iakauvehe ia nīskaiien mine nukuraanien asori. ³¹ *Ia nəpən nəha kisipw riti trasək asori, nənə takərhi raka nagelo me səiou, həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tīprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakimərfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.”

Iesu rusipekin ia nei niemis

³² “Həregi ro nusipekinien səvəi nei nəha niemis. Nəpən rīnarkwi pen tukun sə rīmərməru mīnaməpīrpīr, kīmiaha hiəukurən mə nəpən səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka. ³³ Rəmwhen a mwi, nəpən kīmiaha tihətoni narimnari me i, tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia nimwə mə takuvnimwə pehe. ³⁴ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə nərmama səməme kamhəmīru təkwtəkwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe. ³⁵ *Neiai mine tīprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.”

Iərmama riti riwən rukurən nəfe nəpən Iərimənu truvehe irə

³⁶ * “Mətə nəpən səvəi nəri nəha uə aoa səvənhi iərmama riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mine iou mwi, Tini Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou əpa rukurən. ³⁷ *Nəpən nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə trəmwhen ia nəpən səvəi Noa. ³⁸ Nəpən nesən asori rəpwəh ihi nauərien, nərmama me kamhəvegīn, mamhənīmwi. Nərman me kamhəiri nīpran. Nīpran me kamhesi pen nərman. Irəha kamho noien me nəha mamhəuvən meste Noa ruvnimwə ia nītətə asori səvənhi. ³⁹ *Irəha həreirei mə tuhəmhə

* **24:23:** Mat 24:5,11 * **24:24:** Dut 13:1-3, 2Tes 2:8-9, Rev 13:13-14 * **24:26:** Luk 17:23-24 * **24:27:** Mat 24:37-39 * **24:28:** Luk 17:37 * **24:29:** Esik 32:7, Joel 2:10,31, 2Tes 3:10 * **24:30:** Rev 6:12-13, Sek 12:10, Rev 1:7, Dan 7:13 * **24:31:** Aes 27:13, 1Kor 15:52, 1Tes 4:16 * **24:34:** Mat 16:28 * **24:35:** Mat 5:18 * **24:36:** Wok Me 1:7, 1Tes 5:1-2 * **24:37:** Jen 6:5-8 * **24:39:** Jen 7:21-23, 2Tes 3:6

meste nesən asori rauər, nənə iapiwən raiu mipeki raka irəha həmwhenimw. Iou, Iəməti Iərmama, nuveheien səiou tro mwi iamınha irə. ⁴⁰ Ia nəpın nəha iərman kəru trouəmhu ia nəmhien, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti. ⁴¹ Pran kəru trouvənari ia kwopun kuatia, tukuvehi raka riti, kəpwəh riti.

⁴² *Ro iamınhi irə kimiaha tihamətui a mhəpwəh napriien ti nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpın Iərimənu səkimiaha truvehe irə. ⁴³ *Mətə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri. Trini mınua iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpın iərmama riti truvehe muvniwə ia nəkwai nimwə səvənhi makres, in tramətui a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəsenien iərmama riti reitehi nimwə səvənhi muvniwə makres. ⁴⁴ Rəmwhen a mwi kimiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpenə ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpın riti tihakiraka iou.

⁴⁵ Iotukwininari sə rukurən nari, mamə nəkwai iəmə asori səvənhi ia nəpın me pam, iəmə asori səvənhi truvehi utə in ruvehe masori ia nimwə səvənhi mə trəkwməni nərmama me səvənhi ia nəpın atukwatukw kamhani nari irə. ⁴⁶ Trini mınua iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe mətoni mə ramo wok me iamınha irə, iotukwininari nəha rerin tragien. ⁴⁷ *Iakani nıpərhiienien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi. ⁴⁸ Mətə mə iotukwininari nəha rerin rinamrhi mə iəmə asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien, ⁴⁹ nənə rinamousi nərmən mine nıpran səməme kamho tukwini pəri nari irəha min, maməvegın, mamənimwi, mamakonə irəha nərmama kamhənimwi pik, ⁵⁰ iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpın riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rıreirei. ⁵¹ *Nənə iəmə asori səvənhi trərpwin noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha kəuətksuə me. Ia kwopun nəha irəha tuhasək, mhahi tərini revınraha.”

25

Iesu rusipekin ia nıprən ouihi me irəha pam ten

¹ *Nəpın nəha nitətə ia neiai^a truvehe irə trəmwhen ia nıprən ouihi me irəha pam ten. Həuvehi laet me səvənraha mhəuvən mə tuhətoni iərman sə triri vi a pran səvənhi. Iərman nəha triri prən nəha krouevən fwe imwəni rouarə pəri. ² Prən ouihi me nəha krirum həreirei nari. Krirum həukurən nari. ³ Nəpın səməme həreirei nari həuvehi laet me səvənraha, həpwəh nuvehien oel laet rauək irə irəha minraha. ⁴ Mətə səməme həukurən nari həuvehi laet me səvənraha, mhəuvehi mwi tıkinari me nepwın həukuər ia oel laet rauək irə. ⁵ Nənə ti nəri nə mə iərman sə rıpkiri a pran səvənhi ramo tıpwə irəha həregi napriien ruvehi irəha hapri.

⁶ Mətə ia kurkwai nəpın iərmama riti rəkwein, mını mə, ‘Iərman sə rıpkiri a pran səvənhi rauvehe! Həuvehe mhətoni!’

⁷ Ia nəpın nəha nıprən ouihi me nəha ten hətui, mhəpərhi laet me səvənraha. ⁸ Nənə səməme həreirei nari həni pen ti səməme həukurən nari mə, ‘Həuvei pehe səkimiaha riti oel laet rauək irə. Laet me səkimaha hənaməfwə.’

⁹ Mətə səməme həukurən nari həni mə, ‘Rekəm. Oel i laet rauək irə trıpkəmwhen mhə tukutaha pam. Həuvən fwe ia stoa me mhəuvehi nəmri səkimiaha me nepwın.’

¹⁰ Nəpın irəha kamhəuvən mə tuhəuvehi nəmri oel laet rauək irə, iərman sə rıpkiri a pran səvənhi rapirapw. Nıprən ouihi me nəha krirum səməme hənəpnəpenə, həuvniwə irəha min ia nəkwai nimwə sə tukəni nəvegınien asori ikın. Nənə nərmama həsisəg ia təpinhə.

¹¹ *Kurirə irə nıprən ouihi me nəha səməme həpkəpnəpenə mhə hərərig mwi, mhəuvehe, mamhəkwein mə, ‘Iərimənu, Iərimənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.’

* **24:42:** Mat 25:13 * **24:43:** Luk 12:39-40, Rev 16:15 * **24:47:** Mat 25:21, 23 * **24:51:** Mat 8:12 * **25:1:** Rev 19:7, Luk 12:35 a **25:1:** Nəpın rıpkiri Matiu rani nəgkiariien i mə “Nitətə ia neiai.” Nıpwrai nəgkiariien i in i “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” * **25:11:** Luk 13:25-27

12 *Mətə iərman sə rīpkiri a pran səvənhi rīni mə, ‘Takamīni nīpərhiēnien tukumiaha i iakreirei kīmiaha.’ ”

13 *Nənə Iesu rīni mə, “Ro iamīnhi irə kīmiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei nəfe nəpīn uə aoa Iərimənu səkīmiaha truvehe irə.”

Iesu rusipekīn ia nərmama kamhətui ti mane səvəi iəmə asori

14 * “Nuveheien səvənhi trəmwhen iərmama riti sə rauvehi navənien əpwəmwīs səvənhi. Kurirə rier imwəni rəkwein nərmama səməme kamho tukwini nari min həuvehe. Nənə rəmri pen mane səvənhi ia rəgīnraha mə tuhətui amasan tukwe. 15 *Ia riti ruvei pen tənəripw me krirum mane rukuər irə, nənə tənəripw kəru m riti, nənə tənəripw kuatia m riti. Ruvei pen kuatia kuatia mīnraha rəmwhen in rukurən mə trətui amasan tukwe. Kurirə irə in rier mamevən. 16 Iərmama sə ruvehi tənəripw krirum revən atukwatukw mowok irə, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənəripw krirum mwi. 17 Nənə iərmama sə ruvehi tənəripw kəru ro mwi iamīnhi, nənə muvehi mane asori rukuər ia tənəripw kəru mwi. 18 Mətə iərmama sə ruvehi tənəripw kuatia revən meri tīprənə, mīnimwi mane səvəi iəmə asori səvənhi.

19 Nəpīn əpwəmwīs rukurau, iəmə asori səvəi nərmama me nəha rīrərig muvehe, nənə mokeikei mə trəskun mane me nəha rīməuvei pen mīnraha. 20 Nənə iərmama sə rīməuvehi tənəripw krirum ruvehe mərəer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mīni mə, ‘Iəmə asori, fwe kupwən ikīməuvei pehe tənəripw krirum miou mane rukuər ia nīrəha. Ətə ro, iakinowok irə rəkwhi mwi masori iakuvai pen ia tənəripw krirum mwi.’

21 *Nənə iəmə asori səvənhi rīni pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpīn me. Ikinətui amasan ti nəri ouihi i iakinəmri pehe ia rəgīm, mo pen tako ik ikuvehe masori mətui ti narimnari me rīpīk. Uvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau krauagien pəri.’

22 Nənə iərmama sə rīməuvehi tənəripw kəru in mwi ruvehe mərəer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mīni mə, ‘Iəmə asori, fwe kupwən ikīməuvehi pehe tənəripw kəru miou mane rukuər ia nīrau. Ətə ro, iakinowok irə rəkwhi mwi masori iakuvai pen ia tənəripw kəru mwi.’

23 Nənə iəmə asori səvənhi rīni pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə amasan. Ikamo tukwini amasan nari miou ia nəpīn me. Ikinətui amasan ti nəri ouihi i iakinəmri pehe ia rəgīm, mo pen tako ik ikuvehe masori mətui ti narimnari me rīpīk. Uvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi iəmə asori səim. Pwəh krau krauagien pəri.’

24 Nənə iərmama sə ruvehi tənəripw kuatia in mwi ruvehe mərəer ia nəmri iəmə asori səvənhi, mīni mə, ‘Iəmə asori. Iakukurən mə ik iərmama riti noien səim rīskai. Ik ikapeki nəveginien ia nəmhien sə ipkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun ipkəpwei mhə nuni nari ikīn. 25 Ro iamīnhi irə, iakīhekīr, mevən, mīnimwi tənəripw səim sə mane rukuər irə ia tīprənə. Ətə ro in i mane səim.’

26 Mətə iəmə asori səvənhi rīni pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou, mamarpaha. Ikuvəukurən raka mə ikapeki nəveginien ia nəmhien sə iapkəmhu mhə irə, nənə mamesi mwi nukwai nei me ia kwopun iapkəpwei mhə nuni nari ikīn. 27 Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien mane səiou fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mīpkuvehi ihi mane səiou mīne sə rəkwhi rəkwhi.’

28 Nənə iəmə asori rīni pen ti nərmama səməme kamho tukwini nari min mə, ‘Həuvei raka tənəripw tukwe, mhəuvei pen m iərmama sə rīməuvehi tənəripw ten. 29 *Iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen mwi rasori mwi min, nənə in truvehi rəmwhen məpi raka. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvei

* 25:12: Mat 7:23 * 25:13: Mat 24:42 * 25:14: Mak 13:34 * 25:15: Rom 12:6 * 25:21: Mat 24:45-47, Luk 16:10 * 25:29: Mat 13:12, Mak 4:25, Luk 8:18

raka pam tukwe. ³⁰ *Mətə iərmama i sə ramo tukwini ərəha nari miou hərarki irapw i iruə ia nəpitəvien. Ia kwopun nəha nərmama tuhasək, mhahi tərini revinraha.’ ”

Iesu rəgkiari ia sipsip me mine nəni me

³¹ *Nəpɪn nəha iou, Iəməti Iərmama, takuvehe irə ia nukuraanien asori kimaha nagelo me, takəkure ia jea səiou mərimənu. ³² *Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhousəsimwɪn pehe irəha me ia nənimək, nənə iou takuai irəha rəmwhen iərmama sə ramətui ti sipsip me muai sipsip me mine nəni me. ³³ Takuai pen sipsip me ia nikarek mwatuk, mətə nəni me ia nikarek mour.

³⁴ Nənə iou kig səvənraha takini pen ti nərmama me nəha ia nikarek mwatuk mə, ‘Həuvehe kimiaha i səməme Tata səiou raməkwein amasan ia kimiaha. Nəpɪn tɪprənə namiwən ihi, in rɪnəpnəpenə raka kwopun səkimiaha ia nitətə sə in ramərimənu irə. Həuvehe mharə irə. ³⁵ *Nəpɪn nukumhə rahi iou hiəuvei pehe nəveginien miou. Nənə nəpɪn iakakwakwa hiəuvei pehe nui miou. Nəpɪn iakamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs, hiəuvehi puvnimwə iou ia nəkwai nimwə me səkimiaha me. ³⁶ Nəpɪn tɪnari səiou riwən, hiarkahu pehe miou. Nəpɪn iakamemhə, hiəuvehe mhəti pehe iou. Nəpɪn iakamarə ia kalapus, hiəuvehe tukw iou.’

³⁷ Miregi nəkur atukwatukw me nəha tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘Iərimənu. Mətə nəfe nəpɪn nəha kimaha iahənətoni nukumhə rahi ik, nənə iahəuvei pehe nəveginien mik, uə ikakwakwa nənə iahəuvei pehe nui mik? ³⁸ Nəfe nəpɪn kimaha iahətoni ikamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs riti, nənə iahəuvehi puvnimwə ik ia nimwə me səkimaha me, uə səim tɪnari riwən, nənə iaharkahu pehe mik? ³⁹ Nəfe nəpɪn kimaha iahətoni ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə iahəuvehe mhəti pehe ik?’

⁴⁰ *Miregi iou kig səvənraha takini pen ti nirəha i mə, ‘Iakamini nɪpərhiēnien tukumiaha i nəpɪn kimiaha hənə noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər a ia piak me, hiənə noien nəha ia nɪrak.’

⁴¹ *Kurirə irə iou takini pen ti nərmama me nəha ia nikarek mour mə, ‘Kimiaha i Kumwesən raməkwein ərəha ia kimiaha haraka ia nənimək mhəuvən ia napw sə rauək rerɪn. Kɪnəsə napw nəha ti Setan mine nagelo me səvənhi. ⁴² Nəpɪn nukumhə rahi iou kimiaha hiəpwəh nuvei peheien nəveginien miou. Nəpɪn iakakwakwa hiəpwəh nuvei peheien nui miou. ⁴³ Nəpɪn iakamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs riti, hiəpwəh nuvehi puvnimwəien iou ia nəkwai nimwə me səkimiaha me. Nəpɪn tɪnari səiou riwən, hiəpwəh narkahu peheien miou. Nəpɪn iakamemhə uə iakamarə ia kalapus, hiəpwəh nəti peheien iou.’

⁴⁴ Miregi irəha mwi tuhəni pehe tukw iou i mə, ‘Iərimənu, mətə nəfe nəpɪn nəha kimaha iahənətoni nukumhə rahi ik, uə ikakwakwa uə ikamavən rəmwhen ia iərmama pwɪspwɪs, uə tɪnari səim riwən, uə ikamemhə, uə ikamarə ia kalapus, nənə kimaha iahəpwəh nasituēn ia niram?’

⁴⁵ Miregi iou takini pen ti nirəha i mə, ‘Iakani nɪpərhiēnien tukumiaha i nəpɪn kimiaha hiəpwəh noien nəha ia piak riti sə in iəmə auər ia piak me, hiənəpwəh noien nəha ia nɪrak.’

⁴⁶ *Nənə nərmama me nəha tuhəuvən ia kwopun Kumwesən trərpwɪn rerɪn noien ərəha me səvənraha ikɪn. Mətə nərmama atukwatukw tuhəuvən mhəuvehi nɪmɪruēn rerɪn.”

26

Nəmə asori me hərari sun mə tuhəuvən afafa mhəkwtəmhiri Iesu

* 25:30: Mat 8:12 * 25:31: Mat 16:27, 19:28, Rev 20:11-13 * 25:32: Rom 14:10, Esik 34:17 * 25:35: Aes 58:7 * 25:40: Prov 19:17, Mat 10:42, 18:5, Mak 9:41 * 25:41: Mat 7:23, Rev 20:10 * 25:46: Dan 12:2, Jon 5:29

¹ Nəpɪn Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, in rəgkiari m nərmama me səvənhi, mini mə, ² **“Kimiaha hiəukurən mə nəpɪn kəru mwi tuko Pasova. Ia nəpɪn nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama me mə irəha tuhərui tərini pen iou ia nei kamarkuau.”*

³ Ia nəpɪn nəha pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel housəsimwɪn irəha me ia nəkwai nimwə səvəi pris asori anan. Nəghɪn nə Kaeafas. ⁴ Nənə hərəi sun mə tuhəuvən afafa, mhəkwtəmhiri Iesu, mhousi əpune. ⁵ Mətə hənɪ mə, *“Pwəh kitaha səpwəh nəkwətəmhiriiien Iesu ia nəpɪn səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe.”*

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

⁶ Nəpɪn Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon (Saemon nəha kupwən nemhəien skai ro tekɪn.) ⁷ *Nənə pran riti ruvehe ti Iesu mauvehi potel riti kɪno ia kəruətərei riti kani mə alapasta.^a Fwe ia nəkwai potel nəha senta riti nənimen rutə pɪk. Prən nəha rətəgi pen senta nəha ia nukwəne Iesu nəpɪn raməkure ia kwopun kaməni nari ikin.

⁸ Nənə nəpɪn nərmama me səvəi Iesu hətəni, niemaha rəpi irəha. Hənɪ mə, *“Rəfo ramouraha senta iamɪnhi? ⁹ Rɪpkəmri pen a nəmri nari irə, ko ruvehi mane asori irə, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.”*

¹⁰ Mətə nəpɪn Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini pen ti nirəha i mə, *“Rəfo kimiaha hiamo iamɪnhi irə ia prən i? In ramo noien amasan riti miou. ¹¹ *Nərmama nautə səvənraha riwən tuhamarə kimiaha mɪnraha ia nəpɪn me, mətə iou tapkarə mhə kitaha m kimiaha nəpɪn me. ¹² Rəfo prən i rətəgi pehe senta i ia nɪpwɾak? In ro mə trəpnəpenə ia nɪpwɾak mə tukɪnimwi. ¹³ Iakamɪni nɪpərhiienien tukumiaha i kwopun pəku ia tənəmtənə me tukɪni irapw nəgkiariien amasan səiou ikin tukɪni irapw nəfe prən i rino miou mə nərmama rerɪnraha tramrhi.”*

Jutas tro noien ərəha

¹⁴ *Nərmama me səvəi Iesu irəha pam twelef, riti ia nirəha nəghɪn nə Jutas Iskariot. Revən ti pris asori me, ¹⁵ *mini mə, *“Trɪni mɪnuə iakuvei pehe Iesu ia rəgimiaha, kimiaha tihəuvei pehe nəfe miou?”* Irəha hərəku in silin me kɪno ia silva irəha pam toti. ¹⁶ Ia nəpɪn atukwatukw nəha Jutas rɪnamətui suatuk mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu mine nərmama me səvənhi hani pəri nəveginien səvəi Pasova

¹⁷ *Neste atukwatukw nəpɪn nəha tuhani bred sə yis riwən irə. Nərmama me səvəi Iesu həuvehe tukwe in, mhənɪ mə, *“Kwopun pəku nəha ikokeikei mə kɪmaha tahəpnəpenə nəveginien səvəi Pasova ikin, nənə ik tikəni?”*

¹⁸ *Miregi Iesu rini mə, *“Həuvən fwe Jerusalem, mhətəni iərmama riti fwe ikin, mhənɪ pen tukwe in mə, ‘Iahatən səkitaha rini mə nəpɪn səiou ruvəuvehe ipaka. Tahani pəri nəveginien səvəi Pasova kɪmaha nərmama me səiou ia nəkwai nimwə səim.’”* ¹⁹ Nərmama me səvəi Iesu həuvən mho nəfe rɪməni pen ti nirəha i, mhəpnəpenə ti nəveginien səvəi Pasova.

²⁰ Ia nəruarəv Iesu mine twelef nərmama me səvənhi kamhəkure ²¹ mamhani pəri nari. Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, *“Takamɪni nɪpərhiienien tukumiaha i mə kimiaha riti truvei pen iou ia rəgi nərmama səməme kamhəmɾəkɪ iou.”*

²² Nəpɪn irəha hərəgi nəgkiariien nəha, rerɪnraha rəpou. Həuvehe kuatia kuatia mamhəres Iesu i mə, *“Iərimənu, sin nəha ikani? Iou?”*

* **26:2:** Eks 12:1-27, Mat 20:18 * **26:7:** Luk 7:37-38 a **26:7:** Alapasta kəruətərei riti nənimen rutə pɪk. Fwe kupwən nərmama həuvehi mhəvi pen senta irə. * **26:11:** Dut 15:11 * **26:14:** Jon 11:57 * **26:15:** Sek 11:12
* **26:17:** Eks 12:14-20 * **26:18:** Mat 21:3

23 *Miregi Iesu rini mæ, “Iakani iærmama sæ rameitesi bred ia tikiplet kuation kimrau min. In truvei pen iou ia rægi nærmama sæmæme kamhæmwæki iou. 24 Iou, Iæmæti Iærmama, takamækeikei memhæ ræmwhen kimærai pen ia Nækukuæ Ikinan, mætæ træræha anan ti iærmama sæ truvei pen iou ia rægi nærmama sæmæme kamhæmwæki iou. Ramasan pik mæ ripkæpwæh a nætuiien.”

25 Nænæ Jutas, iærmama sæ truvei pen Iesu ia rægi nærmama kamhæmwæki in, rini mæ, “Iahatæn, sin næha ikani? Iou?”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Ik næ ikani.”

26 *Næpin næha kamhani nari iræ, Iesu ruvehi bred, mæfwaki mini vivi Kumwesæn tukwe, nænæ mækwesen, muvei pen m nærmama me sævænhi, mini mæ, “Tihæuvehi, mhani. In i nipwrak.”

27 Kuriræ iræ in ruvehi kap waen, mæfwaki mini vivi Kumwesæn tukwe. Mæfwaki pam, nænæ muvei pen minraha, mini mæ, “Kimiaha pam tihænimwi. 28 *In i nitæk sæ trærihi tærihi æknekæn nægkiariien vi sævæi Kumwesæn. Traiu ti nærmama hæpik mæ Kumwesæn træpwæh nærpwinien noien æræha me sævænraha. 29 Iakani pehe tukumiaha i tapkænimwi mhæ mwi waen i meste næpin næha takænimwi waen vi kitaha m kimiaha ia nitætæ sæ Tata sæiou ramærimænu iræ.”

30 *Nænæ iræha hani nipu riti, mho sampam iræ, mhæier mhæuvæn ia Tækuær Olif.

Pita trini m kahar mæ in rireirei Iesu

31 *Ia kwopun næha Iesu rini pen ti sævænhi nærmama me i mæ, “Ipwet ia næpin kimiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ kimærai pen ia Nækukuæ Ikinan mæ Kumwesæn rini mæ,

‘Iou takousi iærmama sæ ramætui ti sipsip,
nænæ sipsip me sævænhi tuhaiu kirkiri.’

32 *Mætæ in tro iakætui mwi ia nemhæien sæiou. Takætui raka, mevæn fwe ia tænæ Kalili. Iou takukupwæn kimiaha tihækuriræ.” 33 Mætæ Pita rini pen ti Iesu i mæ, “Iræha pam tuhap raka ia niram, mætæ ripko mhæ iou.”

34 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Iakani nipærhienien tukw ik i ipwet ia næpin, kuriræ ræiæ rakaka, ik tikini m kahar mæ ikreirei iou.”

35 *Mætæ Pita rini pen tukwe in mæ, “Trini minuæ hæni mæ takamækeikei memhæ krau mik, mætæ ko iakæpwæh ninien mæ iakreirei ik.” Nænæ nærmama me pam sævænhi hæni nægkiariien kuation.

Iesu ramæfwaki ia Ketsemane

36 Iesu mine nærmama me sævænhi hæuvæn ia kwopun riti næghin næ Ketsemane. Nænæ Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Kimiaha tihamækure ia kwopun i. Pwæh iou iakevæn kwæraha mæfwaki.” 37 Nænæ in riri Pita mine tini Sepeti kærû iræhar harevæn iræha min. Ia næpin næha in rinamregi ræræha, rerin ræpou pik. 38 *Nænæ rini pen ti niræhar i mæ, “Rerik ræpou pik ipaka iakemhæ tukwe. Tiamharo i, pwæh kitaha m kimiræhar tsæpwæh napriien.”

39 *Nænæ Iesu revæn ouihi a mwi mimwei ia tîprænæ mæfwaki, mini mæ, “Tata sæiou. Tikuvehi raka kap i pwæh iakæpwæh nænimwiien. Mætæ tikæpwæh noien ræmwhen sæ iakokeikei, mætæ tiko ræmwhen sæ ikokeikei.”

40 Nænæ Iesu ræfwaki pam, mirærig pehe mætoni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nænæ in rini pen ti Pita i mæ, “Ræfo, ko hiæpkætui mhæ næpin ouihi a uæ? 41 *Kimiræhar

* 26:23: Sam 41:9 * 26:26: Mat 14:19 * 26:28: Eks 24:8, Jer 31:31-34, Sek 9:11, 1Kor 10:16 * 26:30: Luk 22:39, Jon 18:1 * 26:31: Sek 13:7 * 26:32: Mat 28:7,16 * 26:34: Mat 26:69-75 * 26:35: Mat 26:56 * 26:38: Jon 12:27 * 26:39: Hip 5:7-8, Mat 6:10 * 26:41: Mat 6:13, Hip 2:14, 4:15

tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nimweiien ia nərəhaien. Nipərhiendien rerimiahā ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiahā rəpou.”^b

⁴² Nənə Iesu revən səro kəru irə, məfwaki, mīni mə, “Tata səiou. Trīni mīnuə kap i ko ripkiwən mhə meste iakənimwi, tako rəmwhen sə ikokeikei.”

⁴³ Nənə Iesu rirərig pehe mwi mətə irəhar harnapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. ⁴⁴ *Ro iamīnhi irə in rəpwəh mwi irəhar, mevən səro kahar irə, məfwaki, mīni a mwi nəgkiariien kuatia.

⁴⁵ Kurirə irə ruvehe mwi ti nərmama me səvənhi, mīni pen ti nirəhar i mə, “Rəfo, hiamarapri, mamharuvehi ihi napwisien səkimiahā? Həregi ro. Nəpīn nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. ⁴⁶ *Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trīni pui iou ruvəuvehe ipaka.”

Nərmama səməme kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəmhiri in

⁴⁷ Nəpīn Iesu raməgkiari ihi, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama həpik. Nepwīn kamhəuvehi nau. Nepwīn kamhəuvehi nipəri nei. Pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənərhi pen irəha. ⁴⁸ Jutas rīnəgkiari raka mīnrāha mə, “Iərmama sə takakei min, iəmə nə in nə. Kimiahā tihəkwtəmhiri.” ⁴⁹ Nənə Jutas ruvehe, mevən atukwatukw ti Iesu, mīni mə, “Ramasan tukw ik, ia hatən.” Nənə rakei min.

⁵⁰ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Iou riti. Tiko mo nəfe ikiməuvehe tukwe.” Nənə nərmama me həuvehe mhəmri pen rəginrāha ia Iesu, mhəkwtəmhiri. ⁵¹ *Mətə iərmama riti sə ramərer ipaka ti Iesu reivi raka nau səvənhi, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka nīkare nifregin.

⁵² *Nənə Iesu rīni pen tukwe in mə, “Uvehi nau səim mivai pen ia təmwhekin, ti nəri nə mə nərmama me səməme kamhəuvehi nau mə tuharuagən irə tukərai əpune irəha ia nau. ⁵³ Kimiahā hiaməfətərig irə mə ko iapkəkwein mhə Tata səiou nənə təkwtəkwi a irə in trərhi pehe nagelo me taosen m taosen həuvehe mhasitu ia nirak? ⁵⁴ Mətə trīni mīnuə iako iamīnhi irə nəgkiariien i sə Nəkukuə Ikinan rani mə kimiahā tihəkwtəmhiri iou iamīnhi irə trəfuvehe mukuə irə?”

⁵⁵ *Ia nəpīn nəha Iesu rīni pen ti nərmama me i mə, “Rəfo hiaməuvehi nau me mīne nipərperi nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iamīnhi irə? Nətərigien səkimiahā rīnuə iou rakres riti uə? Ia nərineiv m neis mīne iakamarə fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hīəpwəh nəkwətəmhirīien iou ia nəpīn nəha? ⁵⁶ *Mətə narimnari me i hiamo haməier pehe iamīnhi irə mə nəgkiariien me nəha profet kupwən me həmərəi pen ia Nəkukuə Ikinan tuhəuvehe mhəukuə.” Nəpīn nərmama me i həkwtəmhiri Iesu, nərmama me səvənhi həpwəh in mhap.

Iesu rərer ia nəmri pris asori anan mīne nəmə asori me

⁵⁷ Nərmama me nəha səməme həkwtəmhiri Iesu həiri in mhəuvən ti Kaeafas. Kaeafas in pris asori anan. Nahatən me səvəi Loa mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənousəsīmwin raka irəha me ia nimwə səvənhi. ⁵⁸ Pita rakurirə ia Iesu, mamavən isipwīn tukwe meste nari fwe nīkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə muvniwə, məkure irəha iotukwininari me, mə trətoni mə tukəfo irə ia Iesu. ⁵⁹ Nənə pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui nərmama nepwīn mə tuheikuə, mhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rīno uə rīməni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune in tukwe. ⁶⁰ Nəri auər a mə nərmama həpik həskəmter mamheikuə ia nəfe hənətoni Iesu rīno uə həməregi in rīməni, mətə nəmə asori me həpkətə mhə nari riti. Mətə irəha kamhəmwur mamhəuvən meste iərmama kəru krouvehe, ⁶¹ *rouni mə,

^b **26:41:** Suatuk riti mwi ti nīniien nəgkiariien i in i mə, “Nipərhiendien Nənimwin rerin ragien mə tihəfwaki, mətə nipwramiahā rəpou.” * **26:44:** 2Kor 12:8 * **26:46:** Jon 14:31 * **26:51:** Jon 18:26 * **26:52:** Jen 9:6, Rev 13:10 * **26:55:** Luk 19:47, 21:37 * **26:56:** Mat 26:31 * **26:61:** Jon 2:19-21

“Iamə i rīmāni iamīnhi irə mə, ‘Iou iakukurən nourahaien nimwə səvəi Kumwesən, marə muvrhəkin mwi ia nəpīn kahar.’ ”

⁶² Nənə pris asori anan rərəer, mīni pen ti Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikini? Rəfo ia nəgkiariien nəha irau krouni rauuəsi ik irə?” ⁶³ *Mətə Iesu rəpnāpen. Nənə pris asori anan rīni pen tukwe in mə, “Iakəres pehe ik i ia nəghi Kumwesən sə ramīru. Ni pehe ro tukumaha i. Ik Kristo, Tīni Kumwesən, uə rekəm?”

⁶⁴ *Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Ik ikini, mətə iakani pehe tukumiaha i mə nəha təkwtəkwuni mīne mamevən tihətoni iou, Iəmāti Iərmama, takaməkure ia nīkare Kumwesən mwatuk sə in nīskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia nīmagouagou.”

⁶⁵ *Nənə nəpīn pris asori anan rīregi, reitehi tinari səvənhi, mīni mə, “Kitaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iamə i ti nəfe? Kimiaha hiəuvəregi raka mə in rīni ərəha Kumwesən. ⁶⁶ *Nətərigien səkimiaha mə tsəfo irə?” Miregi irəha həni mə, “In traməkeikei memhə.”

⁶⁷ *Nənə hərgəvəsi pen nənimen, mamhəuəsi in. Nepwīn həpwi in, ⁶⁸ mamhəni mə, “Mə ik Kristo pərhiēn, ni pehe ro tukumaha i nəgkiariien sə ruku pen ti Nənīmwīn mə sin ruəsi ik!”

Pita rīni mə in rīreirei Iesu

⁶⁹ Ia nəpīn nəha Pita fwe inhəripw ia nīkare nimwə səvəi pris asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan ruvehe ipaka tukwe, mīni mə, “Ik mwi ikinamavən pəri kimirau Iesu iamə Kalili.”

⁷⁰ Mətə ia nəmrīnraha pam Pita rīni mə, “Rekəm. Iou iakreirei nəfe i ikamīni.”

⁷¹ Pita rəpwəh nīkare nimwə nəha mier mevən ipaka ti təpinhə asori riti sə nərmama kamhəuvnimwə pehe irə. Nənə pran riti mwi sə ramo tukwini nari rətə in, mīni pen ti nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, “Iamə i rīnamavən pəri irau Iesu iamə Nasaret.”

⁷² Miregi Pita rīni mwi mə, “Rekəm. Iakani pehe tukw ik i kwəsuahe anan mə iou iakreirei iamə nəha ikani.”

⁷³ Nəpīn ouihī a rukurau, nənə nərmama səməme kamhərer ia kwopun nəha həuvehe, mhəni pen ti Pita i mə, “Nīpərhiēnien. Ik riti ia nīrəha ti nəri nə mə ik iamə Kalili.”

⁷⁴ Miregi Pita rīni mə, “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpwīn noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuahe anan mə iou iakreirei iamə nəha kimiaha hiaməni.”

Pita rīni iamīnhi irə, nənə təkwtəkwuni a rəiə rakaka. ⁷⁵ *Nənə Pita rerīn rīrhi nəgkiariien səvəi Iesu. Rīmāni mə, “Kurirə rəiə rakaka, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.” Pita rerīn rīrhi. Nənə rier mevən mīrapī nasəkien.

27

Jutas remhə

¹ Ia nəpnəpīn pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel irəha pam hərəi sun mə tuhousi əpune Iesu. ² Irəha hāiri in, mhəuvən, mhəmri pen in ia rəgi Paelat. Paelat nəha in iamə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha.

³ *Nəpīn Jutas iamə i sə rīməuvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki, in rətoni mə irəha həni mə Iesu traməkeikei memhə, in rərari ia nətərigien səvənhi, muvehi silin me nəha kīno ia silva irəha pam toti, muvehi muvehe, muvei pen m pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, ⁴ mīni mə, “Iakīno noien ərəha i, muvei pehe iərmama sə in ratukwatukw a ia rəgimīaha mə tihousi əpune in.”

Miregi irəha həni mə, “Rəfo ikuvehe masək tegin kimaha? Səim atukw a nə noien.”

* **26:63:** Aes 53:7, Mat 27:12 * **26:64:** Sam 110:1, Dan 7:13, Mat 24:30 * **26:65:** Wok Me 14:14, Mat 9:3, Jon 10:33 * **26:66:** Lev 24:16, Jon 19:7 * **26:67:** Aes 50:6, 53:5 * **26:75:** Mat 26:34 * **27:3:** Mat 26:14-15

⁵ Nənə Jutas rərarki irapw silin me kīno ia silva fwe ia nəkwei nimwə səvəi Kumwesən, nənə mier mevən, mīrukwi utə atukw a in ia kwənəkwas.

⁶ Mətə pris asori me həuvehi silin me nəha kīno ia silva, mhəni mə, “Rīpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə kitaha tsousəsīmwin mane i irəha mane səvəi nimwəfwaki ti nəri nə mə mane i kuvei pen mə tukuvehi nəmri iərmama i mə tukousi əpune.” ⁷ Ro iamīnhi irə irəha hərəi sun mhəuvehi mane nəha, mhəuvehi nəmri tīprənə riti. Fwe kupwən kani tīprənə nəha mə Tīprənə sə kamo tekinari me irə. Irəha həuvehi nəmri tīprənə nəha mə tukīnimwi nərmama pwīspwīs me ikīn. ⁸ Ro pen ipwet mīne kamsegi pen ihi nəghi tīprənə nəha mə Tīprənə sə netə rīnaiu ikīn. ⁹ *Ia nəpīn nəha nəgkiariien səvəi Profet Jeremaea ruvəuvehe muvəukuə. In rīməni mə, “Irəha həuvehi silin me kīno ia silva irəha pam toti.

In nə mane sə nəkur Isrel me nepwin həni mə tuhəuvei pen ti nuvehiiien nəmri iərmama nəha.

¹⁰ Irəha həuvei pen mane nəha mhəuvehi nəmri tīprənə sə kamo tekinari me irə rəmwhen ia Iərimənu rīni pehe tukw iou i mə tako.”

Iesu rərəer ia nəmri Paelat

¹¹ Nəpīn Iesu ramərəer ia nəmri Paelat, Paelat rəres pen in mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?” Miregi Iesu rīni mə, “Ik ikani.”

¹² *Ia nəpīn nəha pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həskəmter, mamhəni ərəha Iesu, mətə Iesu rəpwəh nīniien nəgkiariien riti ti nīrəha i. ¹³ Ro pen Paelat rīni pen tukwe in mə, “Rəfo ikaməpnəpen? Ipkregi mhə nəgkiariien me rīpīk nəha kamhəni ərəha ik irə?” ¹⁴ *Mətə Iesu rīpkīni mhə nəgkiariien riti tukwe in, mīpkərpwin mhə nəgkiariien riti sə irəha kamhəni. Nənə Paelat rətoni məkəri asori nari irə.

Paelat rəsəni pen Iesu ia rəgi naruağən me mə tuhousi əpune

¹⁵ Ia nuk me pam nəpīn kamo nəveginien asori nəha Pasova irə, iəmə Rom sə ramərimənu ia kwopun nəha rukurən nuvehi rakaiien iərmama riti ia kalapus sə nəkur Isrel həməres i, nənə məsəni in rier mamevən. ¹⁶ Ia nəpīn nəha iərmama riti fwe ia nəkwei kalapus nərmama pam həukurən in nəghīn nə Parapas. ¹⁷ Ro iamīnhi irə nəpīn nərmama housəsīmwin irəha me, Paelat rīni pen ti nīrəha i mə, “Kīmīaha hiokeikei mə takəsəni sin rier ia kalapus mamevən, Parapas uə Iesu sə kani mə Kristo?” ¹⁸ *Paelat rəres pen irəha iamīnhi irə ti nəri nə mə in rukurən mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməuvei pen Iesu ia rəgin ti nəmwəkīien səvənraha.

¹⁹ Nari riti mwi, nəpīn in raməkure ia kwopun sə raməkiri nəgkiariien ikīn, pran səvənhi rərhi pen nəgkiariien riti revən tukwe mīni mə, “Tikəpwəh noien nari riti ia iəmə atukwatukw nəha. Ia nəpīn rīran pehe ipwet iakəməkərəha irə. Nənə təkwtəkwwuni iakregi rərəha tukwe.”

²⁰ Mətə pris asori me mīne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəkeikei m nərmama mə tuhəres Paelat i mə trəsəni Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə trousi əpune Iesu.

²¹ Nənə Paelat rəres pen mwi irəha i mə, “Iəmənmi i sə pəku kīmīaha hiokeikei mə takəsəni rier ia kalapus mamevən?”

Miregi irəha həni mə, “Parapas.”

²² Miregi Paelat rīni pen ti nīrəha i mə, “Ro iamīnhi irə takəfo ia Iesu sə kani mə Kristo?”

Miregi irəha pam həni mə, “Pwəh hərəui tərini pen in ia nei kamarkuauī.”

²³ Miregi Paelat rīni mə, “Ti nəfe? Nəfe nəha nərəhaien in rīno?”

Mətə irəha həni asori mwi mə, “Pwəh hərəui tərini pen in ia nei kamarkuauī.”

* 27:9: Sek 11:12-13 * 27:12: Aes 53:7, Mat 26:63 * 27:14: Jon 19:9 * 27:18: Jon 11:47-48, Jon 12:19

²⁴ *Nəp̄in Paelat rətoni mə ko ripko mhə rerinraha rəpwuən, mətə hənamo nurigrigien asori, in ruvehi nui, maikuas ia rəgin mi ia nəmrinraha pam, mini mə, “Iou iakiwən ia nemhəien səvəi iəmə i. Niten riwən ia nirak. Ramarə a ia kimiaha.”

²⁵ *Miregi nərmama me pam həni mə, “Pwəh niten rəmak pehe a ia kimiaha mine nəkwərhakwərha me səkimaha.”

²⁶ Nənə Paelat ro nəkwanraha, məseni Parapas rier ia kalapus mamevən, mətə rini nəkwan mə tukərisi Iesu. Nəp̄in naruagən me səvənhi hər̄isi pam in, Paelat ruvei pen in ia rəginraha mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me har̄is əkenhin ia Iesu

²⁷ Naruagən me səvəi Paelat həiri Iesu mhəuvnimwə ia nimwə asori səvəi Paelat nəghin nə Praetorium. Irəha həkwein irəha me nepw̄in ia kusen səvənraha həuvehe mhousəs̄imw̄in irəha me ipaka ti Iesu, ²⁸ *mhəuvehi raka karkahu səvənhi, mharkahu pen karkahu əruerəv min rəmwhen ia karkahu səvəi kig. ²⁹ Həuvehi rəhi, mhəuvnhi kəfəfau səvəi kig irə, mhəfəfau pen ia kənkəpwə, mhəuvei pen mwi rigi nei riti ia rəgin mwatuk rəmwhen ia nəri sə kig rauvehi rahatən pen nasor̄ien səvəi kig. Hən̄imwi nukurhunraha ia nən̄imen, mamhar̄is əkenhin irə, mamhəni mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel kimaha iahəs̄iai ik!” ³⁰ *Irəha hərgəvəsi in, mhəuvehi raka rigi nei nəha ia rəgin, mhousi kənkəpwə irə. ³¹ Nəp̄in hən̄ar̄is əkenhin raka irə, həuvehi raka karkahu əruerəv nə mharkahu pen tinari ihi səvənhi, mhəiri in mhəuvən mə tuhərui tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me hər̄ui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

³² Nəp̄in naruagən me nəha hən̄aməier, hətoni iəmə Saerin riti nəghin nə Saemon. Irəha həkəiki min mə trəvrani nei kamarkuau səvəi Iesu. ³³ Irəha həuvən ia kwopun riti nəghin nə Kolkota (n̄ipwrai nahag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama). Ia kwopun nəha irəha ³⁴ *həuvei pen waen m Iesu mə trən̄imwi. Kəvti pen n̄imwai nari riti rəfiə trasitu muəsi nəm̄isəien. Mətə nəp̄in Iesu rəpwasi əghan, rəpwəh nokeikeien mə trən̄imwi. ³⁵ *Nəp̄in irəha hər̄ui tərini pen raka in ia nei kamarkuau, həuai kirk̄iri tinari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahatən pen mə sin truvehi nəfe tinari səvənhi. ³⁶ Nənə həkure ia kwopun nəha, mamhətui tukwe. ³⁷ Ia kənkəpwə irənhə irə irəha hər̄ui pen nəkukuə riti kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe. Rini mə: *Iesu I Kig Səvəi Nəkur Isrel*

³⁸ *Ia nəp̄in nəha həuvehi rakres mi kəru, mhərui tərini pen mwi irau ia nei kamarkuau, riti ia n̄ikare Iesu mwatuk, riti ia n̄ikaren mour. ³⁹ *Nənə nərmama səməme kamhəukurau ia suatuk kamhounouini kənkəpwənraha me, mamhəni ərəha Iesu, ⁴⁰ *mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nimwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkin mwi ia nəp̄in kahar. Itə, uvehim̄iru ik! Tr̄ini minuə ik T̄ini Kumwesən pər̄hien, araka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe.”

⁴¹ Ia noien a mwi nəha pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel har̄is əkenhin irə, mamhəni mə, ⁴² * “In riməuvehim̄iru raka nərmama həp̄ik, mətə ko ripkuvehim̄iru atukw mhə in. Mə in kig səvəi nəkur Isrel pər̄hien, ramasan mə raraka ia nei kamarkuau meiwaiu pehe, pwəh kitaha sət̄oni mhəni n̄ipər̄hienien irə. ⁴³ *Iəmə i rahatətə ia Kumwesən mini mə in T̄ini Kumwesən. Pwəh sət̄oni ro mə Kumwesən rerin ragien tukwe truvehim̄iru in təkwtək̄wuni.” ⁴⁴ Iərmama mi nəha sə krauakres kinərui tərini pen irau ia nei kamarkuau irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in rəmwhen nepw̄in həməni.

Iesu remhə

* **27:24:** Dut 21:6-9, Mat 27:4 * **27:25:** Mat 23:35, Wok Me 5:28 * **27:28:** Luk 23:11 * **27:30:** Aes 50:6
 * **27:34:** Sam 69:21 * **27:35:** Sam 22:18 * **27:38:** Aes 53:12 * **27:39:** Sam 22:7, Sam 109:25 * **27:40:**
 Mat 26:61, Jon 2:19 * **27:42:** Jon 11:50 * **27:43:** Sam 22:8

⁴⁵ Ia kurkwai nāpīn ia ran nāpītāvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nāha meste aoa kahar rukurau. ⁴⁶ *Nənə raripwi tri klok ia nəruarəv Iesu rəkwein əpwəmwis, mīni mīnuə, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Nīpwrai nāgkiariien nāha in i mə “Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nirak iamīnhi?”

⁴⁷ Nərmama me nepwīn səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nāgkiariien nāha, mhəni mə, “Iəmə i raməkwein Profet Elaeja.”

⁴⁸ *Nənə təkwtəkwi a riti ia nirəha raiu muvehi nīpəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, mīpiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənīmwi. ⁴⁹ Mətə in me nepwīn həni mə, “Pəpīm ro pwəh sətōni mə Profet Elaeja truvehe muvehimīru iəmə i uə rekəm.”

⁵⁰ Nənə Iesu rəkwein əpwəmwis mwi, məseni pen nīmīruien səvənhi, memhə.

⁵¹ *Təkwtəkwi a mwi tīnari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwi nīmwə səvəi Kumwesən reitehi nīpərin kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. Nənə tīprənə rīkiu, meitehi kəruətərei me. ⁵² Nīpəgi kəruətərei me nepwīn sə kinərkwafə nīpwrai nərmama ikin həuvehe mhəkwaɡ, nənə Kumwesən ro nərmama me səvənhi həpik hətui mwi ia nemhəien səvənraha. ⁵³ Kurirə irə nāpīn Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi irəha həier irapw ia nīpəgi kəruətərei me səvənraha, mhəuvən ia taon ikinan nə Jerusalem, nərmama həpik hətōni irəha.

⁵⁴ Iaruagən riti nāha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. In mīne naruagən me nepwīn səvənhi kamhətui tī Iesu. Nāpīn irəha hətōni nīmwnīmwi nāha mīne narīmniari me nāha sə həməier pehe, həkəkīr asori, mhəni mə, “Nīpərhiēnien iəmə i in Tīni Kumwesən.”

⁵⁵ *Nənə nīpran me həpik ia kwopun nāha kamhərer isipwīn kwopti tī Iesu mamhəspau irə. Nīpran me nāha həməier ia tənə Kalili, mamhəkurirə ia Iesu, mamhəsitu irə. ⁵⁶ *Meri Maktala, mīne Meri mama səvəi Jemes mīne Josef, mīne mama səvəi tīni Sepeti mi kamharərer irəha mīnraha.

Josef rərkwafə nīpwrai Iesu

⁵⁷ Iəmə Aramatia riti nāha ikin nāghīn nə Josef. Nautə səvənhi rasori. In mwi iərmama riti səvəi Iesu. Ia nəruarəv ⁵⁸ *revən tī Paelat, məres pen mə ko Paelat rəsēni in ruvehi nīpwrai Iesu. Ro pen Paelat rīni nəkwan mə tukuvehi pen mīn. ⁵⁹ Josef revən muvehi nīpwrai Iesu, muvegi ia tīnari əmher riti kīno ia linen, ⁶⁰ *nənə məmri pen ia nīpəgi kəruətərei riti səvənhi sə in rīnərai ərori raka. Nāpīn rīnəmri raka, rəsəkwiəsəkwi kəruətərei asori riti mərəpīnhə pen kwəruə irə, nənə mamevən. ⁶¹ Meri Maktala, mīne Meri mama səvəi Jemes mīne Josef krauəkure fwe ikin, rouəti pen nīpəgi kəruətərei nāha kinərkwafə nīpwrai Iesu ikin.

Naruagən me nepwīn həsīsəɡ əknekīn nīpəgi kəruətərei

⁶² Kīni rakwakwi irə, nāpīn kaməpnəpenə irə tī Sapat, pris asori me mīne Farisi me həuvən mhousəsimwīn irəha me ia nəmri Paelat, ⁶³ *həni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Rerīmaha ramrhi nāgkiariien riti səvəi iəmə nāha rameikuə. Nāpīn ramīru ihi, rīmāni mə nāpīn kahar trukurau nənə in trətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁶⁴ Ro iamīnhi irə tikərhi pen nərmama me nepwīn səim pwəh həuvən mhəsīsəɡ əknekīn ia nīpəɡ sə kinərkwafə nīpwrān ikin meste nāpīn kahar haruvehe mharukurau. Rərəha nərmama me səvənhi həuvən, mhəkres nīpwrān, mhəni pen tī nərmama mə in rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi. Tuko ro iamīnhi irə neikuəien nāha səvənraha trərəha məpi raka sə fwe kupwən.”

* 27:46: Sam 22:1 * 27:48: Sam 69:21 * 27:51: Eks 26:31-33, Hip 10:19-20 * 27:55: Luk 8:2-3 * 27:56: Mat 20:20 * 27:58: Dut 21:22-23 * 27:60: Aes 53:9 * 27:63: Mat 12:40, 16:21, Jon 2:19-21

⁶⁵ Miregi Paelat rini pen ti niraha i ma, “Iakaseni naruagan me nepwin saiou. Tiho mhairi iraha mhauvan mhasisag aknekin ia nipagi karuateri naha.” ⁶⁶ *Ro pen iraha hauvan mhambi pen nari riti ia karuateri sa ramarer tukuahag ia nipag naha ma iarmama riti rikiu iraha tuhætoni mhæukuræn. Nænæ naruagan me nepwin kambaher tukuahag tukwe.

28

Iesu ratui mwi ia namhien savænh

¹ Næpin Sapat ruvæukurau, ipaka rinamran ia Sante, Meri Maktala mine Meri mama savæi Jemes krouevæn ma trouatæ nipagi karuateri kinambi pen nipwrai Iesu iræ.

² Nænæ takwtækwuni a iræ, nimwnimwien asori rikiu, ti næri næ ma agelo riti savæi lærimænu rier ia neiai meiwaiu pehe, mæsækwu raka karuateri naha kinasisag pen ia nipag, nænæ makure utæ iræ. ³ *Nipwran ramser ræmwhen ia nouapirien. Tinari savænh ræpsan anan. ⁴ Næpin naruagan me naha sæmæme kambaher tukuahag ti nipag hætoni agelo naha, hæhekir mhætæmnimwin, hæuvehe mhæmwhen ia nærmama hævamhæ.

⁵ Mætæ agelo naha rini pen ti præni mi naha ma, “Rouæpwæh nehekirien. Iakukuræn ma irouætui Iesu sæ kinæruui tæriini pen ia nei kamarkuau. ⁶ *In riwæn i. In rinætui mwi ia nemhæien savænh ræmwhen ma in rimæni. Rouvehe, rouatæ kwopun nipwran rinamapri ikin, ⁷ *nænæ rouevæn akwauakw rouni pen ti nærmama me savænh ma in rinætui mwi ia nemhæien savænh, nænæ takwtækwuni in rakupwæn ia kimiaha mamevæn ia tænæ Kalili. Kimiaha tihætoni in fwe ikin. Irouregi iakuvæni raka narimnari me i tukumirau i.”

⁸ Nænæ irau krouæpwæh akwauakw nipag, rouhekir, mætæ rerinrau ragien pik mwi. Krouaiu, rouevæn ma trouni næri naha ti nærmama me savæi Iesu. ⁹ Nænæ takwtækwuni a Iesu rier irapw ti nirau, mini ma, “Ramasan tukumirau!” Nænæ irau krouvehe tukwe, rounimwi nukurhunrau ia nænimen, rouækwætæmhiri nisun mi, rousiai in. ¹⁰ *Nænæ Iesu rini pen ti nirau i ma, “Rouæpwæh nehekirien, rouevæn, rouni pen ti piak me ma iraha tuhævæn fwe tænæ Kalili. Ia kwopun naha iraha tuhætæ iou.”

Nægkiariien savæi naruagan me

¹¹ Næpin irau krouærig, takwtækwuni a mwi, naruagan me nepwin sæmæme hænamerer tukuahag nipag hævæn fwe taon, nænæ mhæni pen narimnari me naha ti pris asori me. ¹² Nænæ pris asori me hoeite næmæ asori me savæi nækur Isrel mamhærai sun iraha minraha. Nænæ næpin hæværai sun raka, hæuvei pen mane asori m naruagan me naha, ¹³ *mhæni ma, “Kimiaha tihæni irapw ti nærmama me ma næpin kimiaha hiamapri ia næpin nærmama me savæi Iesu hæuvehe mhakres nipwran. ¹⁴ Nænæ trini minuæ Paelat riregi nægkiariien naha, kimaha tahægkiari min ma in træpwæh nourahæien kimiaha.” ¹⁵ Ro iamænh i iræ naruagan me hæuvehi mane, mhævæn, mho næfe pris asori me hænæni pen ti niraha i. Nænæ nægkiariien naha ruviris ia tænæ Isrel. Kamæni ihi ipwet mine.

Nægkiariien sampam Iesu ruvei pen m nærmama me savænh

¹⁶ *Ia næpin naha nærmama me savæi Iesu iraha pam eleven hævæn fwe tænæ Kalili ia tækuær riti sæ Iesu rimæni pen ti niraha i kupwæn. ¹⁷ Næpin iraha hætoni in, hænimwi nukurhunraha ia nænimen, mhæiai in. Mætæ nepwin hæreirei amasan ia rerinraha ma Iesu pærhien i. ¹⁸ *Nænæ Iesu ruvehe, mini pen ti niraha i ma, “Kumwesæn ruvei pehe nasorien miou iakamærimænu ia narimnari me pam ia neiai mine tiprænæ. ¹⁹ *Ro pen kimiaha tihamækeikei mhævæn mhævi nærmama ia tænæmtænæ me pam pwæh iraha hæuvehe mho nærmama me saiou ia niraha. Kimiaha tihamækeikei mho paptæes ia

* **27:66:** Dan 6:17 * **28:3:** Mat 17:2, Wok Me 1:10 * **28:6:** Mat 12:40, 16:21 * **28:7:** Mat 26:32 * **28:10:** Hip 2:11 * **28:13:** Mat 27:64 * **28:16:** Mat 26:32, Mat 28:7,10 * **28:18:** Dan 7:14, Jon 13:3, Efes 1:20-22 * **28:19:** Mak 16:15-16, Wok Me 1:8, 8:16, 19:5, Rom 6:3, 1Kor 1:13, 10:2, Kal 3:27

niraha ia naghî Tata mine Tini mine Nanimwin Ikinan, ²⁰* mamhahatən iraha mə iraha tuhaməkeikei mho nəgkariien me pam sə iakinahatən kimiaha irə. Nənə həregi ro nəri i. Iou takamarə rerin tukumiaha meste nəpîn sampam.”

* **28:20:** Wok Me 18:20, Jon 14:23

Mak Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Mak in rıməkupwən mırari narimnari me ia nimiruien səvəi Iesu. Nətərigien səvəi nərmama mə Mak in iərmama riti sə rınakurirə ia Pol mine Panapas nəpın krouəvisau irapw nəgkiariien amasan ia kwopun me. Mak in raməgkiari pık ia narəien səvəi Iesu Kristo. Matiu, Mak, Luk, Jon, irəha pam haməgkiari ia narəien səvəi Iesu Kristo, mətə nəkukuə səvəi Mak rukwakwa mamrai kwərhakwərha nəgkiariien iərmama rəvsini mukurən. Mak raməgkiari ia wok səvəi Iesu Kristo maməgkiari mwi ia nımtətien me səməme in rino. Mak ramahatən mə Iesu rəmwhen ia iərmama sə ramo wok mauvehi nasoriien. Ikəvsini nəkukuə səvəi Mak nıpərın kahar, nıpərın kuatia raməgkiari ia nəfe kınə ia Kristo ia nəfwakiien sampam ia nimiruien səvənhi ia təkure tıprənə i, maməgkiari irə mamə sampam ia nemhəien səvənhi mine nəpın rınətui mwi ia nemhəien.

Nukune nəgkiariien amasan

¹ Nukune nəgkiariien amasan sə raməvisau Iesu Kristo, Tini Kumwesən.

² *Kimərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Profet Aesea fwe kupwən. Nægkiariien nəha rani iamınhi irə mə, “Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou, in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.”

³ “Reri iərmama riti raməkwein əpwəmwis ia kwopun akwesakwes ikin mamini mə, ‘Kimiaha tihaməkeikei mhəpərhi suatuk səvəi Iərimənu səkitaha, mhəmri atukwatukw suatuk ouihi me səvənhi.’ ”

⁴ *Ro iamınhi irə Jon rier irapw ia kwopun akwesakwes ikin, maməvisau irapw ti nərmama mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhərərıg ia noien ərəha me səkimiaha, mho paptəes, nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkimiaha.” ⁵ Nərmama pam ia tənə Jutia mine Jerusalem həuvən ti Jon, mamhəni irapw noien ərəha me səvənraha, nənə in ramo paptəes ia nırəha ia nui aris Jotan. ⁶ *Jon ramarkahu ia tınari kınə ia nımwheri kamel, mamətəti ia teki nərimıru, maməni kınhə mine kwənıpwət ia sukəpak. ⁷ *Ramini irapw mə, “Kurirə ia nırak, iərmama riti fwe rauvehe. Niskaiien səvənhi rasori məpi raka iou. Iapkəmwhen mhə mə takərpəsuk mifi raka nəkwus ia səvənhi put. ⁸ Iou iakamo paptəes ia kimiaha ia nui, mətə in truvehe mo paptəes ia kimiaha ia Nənimwin İkinan.”

Jon ro paptəes ia Iesu

⁹ Ia nəpın nəha Iesu ruku pen fwe ia taon nəha Nasaret ia tənə Kalili, muvehe, nənə Jon ro paptəes irə ia nui aris Jotan. ¹⁰ Nəpın atukwatukw Iesu rutə pehe ia nui, rətoni kəpuapen rəkwağ, Nənimwin İkinan rosi mak inhəripw reiwaiu pehe məkure irə. ¹¹ *Nənə reri Kumwesən ruku pen ia neiai mini mə, “Ik nərik keikei. Rerik ragien tukw ik.”

Setan raməmwur mə tro Iesu rımwei ia nərəhaien

¹² Jon rino raka paptəes ia Iesu. Nənə Nənimwin İkinan rərhi pen Iesu revən ia kwopun akwesakwes ikin. ¹³ *Rarə ikin meste nəpın foti. Ia nəpın nəha Setan raməmwur mə tro Iesu rımwei ia nərəhaien. Iesu ramarə irəha nəri əprmin me. Nagelo me hamo tukwini nari min.

Iesu rınaməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən

* **1:2:** Mat 11:10 * **1:4:** Wok Me 13:24, 19:4 * **1:6:** 2King 1:8, Mat 11:8 * **1:7:** Wok Me 13:25 * **1:11:** Sam 2:7, Aes 42:1, Mat 12:18, Mak 9:7 * **1:13:** Sam 91:11-13

14 *Kəkwtəmhiri Jon, kuvehi puwnimwə ia kalapus. Kurirə ikin Iesu ruvehe ia tənə Kalili, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən, mamini mə, 15 *Təkwtəkwni rino nəpin atukwatukw. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka. Tihərərīg ia noien ərəha me səkimiaha, mhəni nīpərhiēnien ia nəgkiariien amasan səiou.”

16 Nəpin Iesu ramavən ia nīkare nui asori Kalili, rətoni Saemon irau piəvni nəghin nə Antru krauerukw net ia nui. Irau krauerukw net ia nui ti nəri nə mə irau iərmama mi kravi nəmu. 17 *Iesu rini pen ti nirau i mə, “Ruvehe roukurirə iou, pwəh tako kimirau tirouvehe iərmama mi sə kravi nərmama.” 18 Nənə təkwtəkwni a krouəpwəh net səvənrau roukurirə in.

19 Kurirə ikin Iesu ravən ouihi a mwi, mətoni tini Sepeti Jemes mine piəvni nəghin nə Jon. Krauəkure ia nəkwai nitətə ouihi riti rautiri net me. 20 Iesu rətoni irau, məkwein irau. Nənə krouəpwəh səvənrau tata Sepeti raməkure ia nəkwai nitətə ouihi irəha nərmama səməme ramərəku irəha ti noien wok səvənhi, rouevən roukurirə Iesu.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iərmama riti

21 *Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən ia taon riti nəghin nə Kapaneam. Ia Sapat Iesu ruvniwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel mamahatən nərmama me. 22 *Irəha həkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ti nəri nə mə in ramahatən irəha rəmwhen iərmama sə rauvehi nasoriien ruku pen ti Kumwesən. In ropə ia nahatən me səvəi Loa. 23 Nənə təkwtəkwni a iərmama riti sə nənimwin ərəha ramarə irə ruvniwə pehe ia nəkwai nimwəfwaki səvənraha, 24 *məkwein əpwəmwis, mini mə, “Iesu, ik iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən.”

25 Mətə Iesu rinise nənimwin ərəha, mini mə, “Əpwəh nəgkiariien, mier ia iərmama i.” 26 *Nənə nənimwin ərəha rəkwein əpwəmwis, mikiukiū ia nīpwran, mier.

27 Kurirə irə nərmama me nənimenraha rier. Haməres irəha me i mə, “Nəfe nəha? Nahatənien vi riti uə? Iəmə i rauvehi nasoriien, mamini nəkwən ti nənimwin ərəha me, nənə irəha ho.” 28 *Təkwtəkwni a mwi nəgkiariien kamini ia Iesu rier mevən ia kwopun me pam ia tənə Kalili.

Iesu ro nərmama həpik nemhəien rarə ia nirəha həuvehe mhəsanin

29 Iesu rier irapw ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel irəha Jemes mine Jon mine Saemon mine Antru. Irəha həuvən atukwatukw mhəuwnimwə ia nəkwai nimwə səvəi Saemon mine Antru. 30 Nəpin hapirapw fwe ikin, nərmama həvisau pen m Iesu mə kaka pran səvəi Saemon ramapri, maməkweie fifa. 31 Ro iamihhi irə Iesu revən mətoni, muvehi rəgi prən nəha, mivi utə. Təkwtəkwni a mwi nemhəien rarəka ia prən nəha. Rəsanin mevən misui raka nəveginien muvei pen minraha.

32 Raməruarəv meri ruvəivə. Nənə nərmama me həuvehi pam nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha mine səməme nəremhə me kamharə ia nirəha həuvehi irəha mhəuvehe ti Iesu. 33 Nərmama pam ia rukwənu səvəi Saemon housəsimwin pen irəha ia kwəruə ia nimwə səvənhi. 34 *Nənə Iesu ro nərmama həpik nemhəien səpəmsəpə rarə ia nirəha həuvehe mhəsanin. In rəkoui irapw nəremhə me həpik ia nərmama, mətə rinise nəremhə me nəha mə tuhəpwəh nəgkiariien ti nəri nə mə irəha həukurən mə in sin.

35 *Ia nəpnəpin anan, rapitəv ihi, Iesu rətui mevən fwe ia kwopun riti sə nərmama həiwən ikin, maməfwaki fwe ikin. 36 Nənə Saemon mine in me nepwin kamhətui in. 37 Nəpin hətoni Iesu, həni pen tukwe in mə, “Iesu, nərmama pam fwe kamhətui ik.”

38 Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Pwəh səuvən mwi ia rukwənu me nəha ipaka tukutaha. Takəvisau mwi minraha, ti nəri nə mə səiou atukwatukw nəha wok

* 1:14: Mak 6:17 * 1:15: Mat 3:2, Kal 4:4 * 1:17: Mat 13:47, Luk 5:1-11 * 1:21: Mat 4:13 * 1:22: Mat 7:28-29 * 1:24: Mak 5:7 * 1:26: Mak 9:26 * 1:28: Mat 4:24 * 1:34: Mak 3:11-12 * 1:35: Mat 14:23, Mak 6:46

iakiməuvehe tukwe.” ³⁹ *Nənə Iesu revən mukurau ia tənə Kalili, maməvisau ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, maməkoui irapw nəremhə me ia nərmama.

Iesu romasan iərmama riti sə nemhəien skai raməmak ia tekīn

⁴⁰ Iərmama riti nemhəien skai riti raməmak ia tekīn. In ruvehe ti Iesu, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mini pen tukwe in mə, “Mə rerim ragien ko iko iakəmher?”

⁴¹ Nənə Iesu rerin rəkwəpir tukwe. In rosə pen rəgin, mirapi in, mini mə, “Rerik ragien. Tikuvehe məmher.”

⁴² Nənə təkwtəkwuni a nemhəien raraka irə. Iesu ro nīpwran ruvehe məmher mwi, ⁴³⁻⁴⁴ *mərhi pen i, minise pen tukwe in mə, “Tikətui amasan tukwe, məpwəh nīnien nəfe iakino mik ti iərmama riti, mətə tikevən atukwatukw ti pris pwəh rətoni nīpwram mə rīnəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rīmāni. Nərmama tuhətoni həkurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nīpwram.” ⁴⁵ Mətə nəpīn iərmama nəha rəpwəh Iesu mier, rīnani irapw nəfe Iesu rīno min ti nərmama me. Nəgkiariien səvənhi ruviris ro pen riskai ti Iesu mə travən mevən mwi ia rukwənu riti mwi. Mətə ramavən a ia kwopun me nərmama həiwən ikīn. Nərmama pam ia kwopun me kamhəuvehe tukwe.

2

Iesu romasan iərmama riti nisun mi krouemhə

¹ Nəpīn me nepwīn rukurau, nənə Iesu rīrərig pehe mwi ia Kapaneam. Nərmama me hərəgi kaməvisau mə in fwe ia nəkwai nimwə. ² Ro iamīnhi irə irəha həuvən mhousəsīmwin pen irəha me tukwe. Nəkwai nimwə rukuər ia nərmama. Kwopun səvəi nəkureien riwən fwe imwə mine ia kwəruə. Iesu raməvisau irapw nəgkiariien amasan mīnraha. ³ Ia nəpīn nəha nərmama kefə həuvehi iərmama riti mhəuvehe ti Iesu. Iərmama nəha nisun mi krouemhə. Ko rīpkavən mhə. ⁴ Həuvehi pehe, mətə ko həpkəuvən mhə ipaka ti Iesu ti nəri nə mə nərmama həpik anan. Ro iamīnhi irə irəha həputə ia təkure nimwə, mho ruei nimwə riti ratukwatukw ia kwopun nəha Iesu raməkure ikīn. Ho pam ruə, həuvehi irapw nīməhan sə iərmama nisun mi krouemhə ramapri irə reiwaiu. ⁵ *Nəpīn Iesu rətoni nahatətəien səvənraha, rīni pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Nərik, iakīnenouenou raka noien ərəha me səim.”

⁶ Nahatən me nepwīn səvəi Loa kamhəkure fwe ikīn, rerīnraha ramrhi mə, ⁷ * “Rəfo iəmə nəha raməgkiari iamīnha irə mine? Nəgkiariien nəha rərəha. Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”

⁸ Təkwtəkwuni a Iesu rukurən nətərigien səvənraha, mini pen ti nīrəha i mə, “Rəfo rerīmiaha ramrhi iamīnhi? ⁹ Nəgkiariien mi sə pəku nəha rīməru tukw iou ti nīnien ti iərmama i nisun mi krouemhə: nəgkiariien i mə, ‘Iakīnenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer, muvehi nīməhan səim, mavən mamevən?’ ¹⁰ Mətə iakokeikei mə kīmiaha tihəkurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakauvehi nasoriien ia tīprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me.” ¹¹ Nənə Iesu rīni pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi nīməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” ¹² *Təkwtəkwuni a rərəer, muvehi nīməhan səvənhi ia nəmri nərmama, mavən mamevən. Nənə irəha nənimenraha rier. Həgnəgini Kumwesən mə, “Səpkətə raka mhə nari riti iamīnhi irə ia nəpīn riti!”

Iesu rəkwein Livae mə trukurirə in

¹³ Iesu revən mwi mamavən ia nīkare nui asori Kalili. Nərmama həpik həuvehe tukwe, nənə in ramahatən irəha. ¹⁴ *Ia nəpīn nəha ramavən mətətoni Livae tīni Alfeas raməkure ia nimwə kamərəku pen takis ikīn. Iesu rīni pen tukwe in mə, “Kurirə iou.” Nənə Levi riskəmter mukurirə in.

* **1:39:** Mat 4:23, 9:35 * **1:43-44:** Mak 3:12, 7:36, Lev 14:1-32 * **2:5:** Luk 7:48 * **2:7:** Aes 43:25, 1Jon 1:9
* **2:12:** Mat 9:33 * **2:14:** Jon 1:43

15 Kurirə irə Iesu revən maməni nari ia nəkwai nimwə səvəi Livae. Nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwın mwi həpik kamhani pəri nari irəha min mine nərmama me səvənhi. (Ro iamınhi irə mine ti nəri nə mə nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwın mwi həpik kamhəkurirə ia Iesu.) 16 *Nənə nahatən me səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, həuvehe mhətoni Iesu raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwın mwi. Irəha həres nərmama me səvənhi mə, “Rəfo in raməni nari irəha nərmama kamərəku pen takis minraha mine nərmama ərəha me nepwın mwi?”

17 Nəpın Iesu rıregi nəgkiariien səvənraha, rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama həsanın tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhəmhə kamhətui tokta. Iou iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me.”

Noien vi ko rıpkuvehe mhə mo kuation irau noien ivis

18 Nəpın riti nərmama me səvəi Jon Paptas irəha Farisi me kamhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien. Nərmama nepwın həuvehe mhəres Iesu i mə, “Rəfo nərmama me səvəi Jon mine Farisi me kamhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien, mətə səim nərmama me həpko mhə?”

19 Mıregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia nəveginien i kamo ti narə viien səvəi iərman mine pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman sə rıpkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha minraha. Rıpkatukwatukw mhə mə irəha tuhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien ia nəpın nəha. 20 Mətə rıpkuvehe ia nəpın sə rıpkuvehi raka iərman sə rıpkarə vi a irau pran səvənhi rıpkarə mhə mwi irəha minraha. Ia nəpın nəha irəha tuhəpwəh naniien nari ti nəfwakiien.

21 İərmama riti riwən ko ruvehi nıpəri tınari vi mıtiri tukuahag ia ruei tınari ivis. Trini minuə ro iamınhi irə, nıpəri tınari vi truvehe mikimkim, meitehi tınari ivis mo ruen rasori. 22 İərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui sə kino ia teki nani. Trini minuə ro iamınhi irə, waen vi trəse tiki waen tui rəsisı məpəruə. Nənə tiki waen tui mine waen vi irau pəri krouərəha. Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me.”

Iesu in İərimənu səvəi Sapat

23 Nəpın riti ia Sapat Iesu ramavən maməpi simwın ia nımei wit me nepwın. Nərmama me səvənhi kamhəkurirə in, mamhesi kwənkwai wit, mamhani. 24 *Ro iamınhi irə Farisi me hani pen ti Iesu i mə, “Ətə ro. Nərmama me səim kamho noien riti rıpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə tuko ia sapat. Rəfo kamho iamınha irə?”

25-26 *Mıregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukuə İkinan nəfe Kig Tevıt rino fwe kupwən uə? Ia nəpın nəha Apiatar rauvehi wok irə səvəi pris asori anan, Kig Tevıt mine nərmama me səvənhi nəveginien riwən ti nirəha, nukumhə rinahi irəha. Nənə Kig Tevıt ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmək ia nıfatə. Rıpkatukwatukw mhə ia Loa səkitaha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həukurən naniien. Mətə Kig Tevıt rani, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani.”

27 *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kino Sapat ti iərmama. Kıpkko mhə iərmama ti Sapat. 28 Ro pen iou, İəməti İərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

3

Iesu romasan rəgi iərmama riti

1 Iesu revən muvnimwə mwi ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. İərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgin rərfe ko rıpkuvi atukw mhə i. 2 Nəmə asori me kamhətə Iesu mə

* 2:16: Mat 11:19, Luk 15:1-2 * 2:24: Dut 23:25 * 2:25-26: 1Saml 21:1-6, Lev 24:5-9 * 2:27: Dut 5:14

trəfo irə mine. Trini minuə romasan iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe. ³ Iesu rini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Ərer ia kurkwai nərmama.”

⁴ *Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ia Sapat tuko noien amasan uə tuko noien ərəha? Ratukwatukw mwi mə tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune?” Iesu rəres pen irəha i, mətə həpwəh nəgkiariien.

⁵ *In rəti ərari mamətə irəha. Niemaha rəpi. Rerın rəpou ti nəri nə mə kənkəpwənraha riskai. Nənə in rini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Tiko muvi atukw rəgin.” Iərmama nəha ruvi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi. ⁶ *Nənə Farisi me həier irapw, mhəvən akwauakw ti nərmama me səvəi Kig Herot. Irəha housəsımwin irəha me mhəni ərəha Iesu, mamhətui suatuk mə tuhousi əpune in.

Nərmama həpik kamhəkurirə ia Iesu

⁷ Iesu rier irəha nərmama me səvənhi, mevən fwe ia nui asori Kalili. Nəkur Kalili həpik həkurirə i. ⁸ *Nərmama həpik mwi nəha ikin nəpın həregi narimnari me nəha Iesu ramo həuvehe mhətoni in. Nəpwin həuku pen ia tənə Jutia mine Jerusalem, nəpwin həuku pen ia tənə Itumia, nəpwin həuku pen ia nui aris Joten pen, nəpwin mwi həuku pen ia kwopun me nəha ipaka ti taon mi nəha Taea mine Saeton. ⁹ *Ti nəri nə mə nərmama me nəha həpik anan, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi minuə tuhəpnəpenə ia nitətə ouihi riti pwəh in rəkure irə kamo nərmama həsigəsigi in. ¹⁰ *In rini iamınhi irə mine ti nəri nə mə in rinomasan raka nərmama həpik mo pen səməme kamhəmhə kamhəuvehe ipaka tukwe mə tuhərapı in. ¹¹ *Nənə ia nəpın me, nəpın nənimwin ərəha me səməme kamharə ia nərmama kamhətoni in, kamhənimwi nukurhunraha ia nənimen, mamhəkwein asori, mamhəni mə, “Ik Tini Kumwesən.” ¹² *Mətə Iesu ranise pen əknekın ti nirəha i mə tuhəpwəh nəkwein əpwəmwisien nəghin iamınhi kamo nərmama həregi həukurən in.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

¹³ Iesu rutə ia təkue riti, məkwein nərmama me səvənhi səməme in rokeikei mə irəha tuhəuvehe tukwe, nənə irəha həuvehe. ¹⁴ In rərpwi rəgin ia nirəha pam twelef, misegi pen nəghinraha mə aposol me.^a Irəha tuhamarə pəri irəha Iesu. In trərhi pen irəha həuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan. ¹⁵ In truvei pen nasoriien minraha. Ia nasoriien nəha irəha tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama. ¹⁶ *Nəghi aposol me nəha ro iamınhi irə: Saemon (iəmə Iesu risegi pen nəghin sə vi mə Pita). ¹⁷ *Nənə Jemes mine piəvni nəghin nə Jon (irau tini Sepeti mi. Iesu risegi pen nəghinrau sə vi mə Poanejes. Nipwrai nəgkiariien nəha in nə mə tini karuəruə mi). ¹⁸ Nənə Antru, mine Filip, mine Patolomiu, mine Matiu, mine Tomas, mine Jemes tini Alfeas, mine Tateas, mine Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə nəmə me nəha kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom).^b ¹⁹ Nənə Jutas Iskariot (iəmə sə ruvehi pen Iesu ia rəgi nərmama səməme kamhəmwəki in).

Nahatən me səvəi Loa həni ərəha Iesu

²⁰ Kurirə irə Iesu revən muvnimwə ia nimwə riti. Nərmama me həuvehe mwi tukwe. Irəha həpik. Ro pen Iesu mine nərmama me səvənhi nəpın səvənraha riwən ti nəniien nari. ²¹ *Nəpın nəkur imwəni me həregi nəfe Iesu ramo, həuvən mə tuhəuvehi raka in, mhəni mə, “In ramarməri.”

* **3:4:** Luk 14:3 * **3:5:** Jon 11:33 * **3:6:** Mat 22:15-16 * **3:8:** Mat 4:25 * **3:9:** Mak 4:1, Luk 5:1-3 * **3:10:** Mat 14:36 * **3:11:** Luk 4:41 * **3:12:** Mak 1:34 ^a **3:14:** “Aposol” Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə, “Iərmama sə kamərhi.” * **3:16:** Jon 1:42 * **3:17:** Luk 9:54 ^b **3:18:** Nəmə me nəha səməme kamhəmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Rom rerınraha rıpkagien mhə mə nəkur Rom kamhərimənu ia nəkur Isrel. Ro pen kamharuagən, mamhousi nəkur Rom tukwe. * **3:21:** Jon 10:20

22 *Ia nāpīn nāha nahatən me nepwīn sāvai Loa hāuku pen fwe ia Jerusalem, mhāni ərəha Iesu, mhāni mā, “Pielsepul ramarə ia iāmə nāha. Iāmə nāha raməkoui irapw nərəmhə me ia nīskaiien sāvai iərəmhə sə in rasori ia nərəmhə me.”

23 Irəha hāni ərəha Iesu iamīnhi irə ro pen Iesu rəkwein pen irəha hāuvehe. Rəgkiari mīnraha, mīni nusipekīnien riti tī nīrəha i mā, “Rəfo irə? Ko Setan rəkoui irapw nərəmhə me sāvənhi ia nərmama uə rekəm?^c 24 Trīni mīnuə ieni riti ruai narāien sāvənhi ro kəru irə, nərmama me sāvənhi kamhousi irəha me, nītətə sə ieni nāha ramərimənu irə ko rīpkərer əpwəmwis mhə. 25 Trīni mīnuə nərmama səməme kamharə ia nəkwaī nīmwə riti hāuai narāien sāvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. 26 Nənə trīni mīnuə Setan ruai narāien sāvənhi ro kəru irə, raməkoui irapw nərəmhə me sāvənhi ia nərmama, noien sāvai Setan ko rīpkərer əpwəmwis mhə. Trəsas miwən. 27 Iərmama riti riwən ko revən ia nəkwaī nīmwə sāvai iāmə skai riti, makres narimnari me sāvənhi. In traməkeikei mukupwən məkwtəmhiri iāmə skai nāha, mārīhi rəgīn mī mīne nīsun mī. Kurirə irə in rukurən nevənien makres narimnari me fwe ia nəkwaī nīmwə sāvənhi.

28 Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i. Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhāien me pam səməme nīpwnəti nərmama me tuho uə tuhāni irə, məpwəh nərpwīnien. 29 Mətə iərmama sə trīni ərəha Nənīmwin Ikinan, Kumwesən trīpkenouenou mhə nərəhāien sāvənhi ia nāpīn riti. Nərpwīnien sāvənhi trarə rerīn.”

30 Iesu rīni nəgkiariien nāha tī nəri nə mā nahatən me sāvai Loa hamāni mā, “Nənīmwin ərəha ramarə irə.”

31 *Ia nāpīn nāha piəvi Iesu me mīne mama sāvənhi hāuvehe mamhərer fwe iruə, mhərhi pen nəgkiariien tī Iesu mā truvehe. 32 Nərmama həpīk kamhəkure kurkurau ia Iesu. Irəha hāni pen tukwe in mā, “Ətə ro! Səim fwe mama mīne piām me kamhərer fwe iruə mamhəres ik.”

33 Miregī Iesu rīni mā, “Sin nāha səiou mama? Nīsīmə nāha piak me?” 34 In rəti ərari mamətə səməme kamhəkure kurkurau i, mīni pen tī nīrəha i mā, “Kīmīaha i səiou mama me. Kīmīaha i piak me. 35 Nərmama səməme kamho nəkwaī Kumwesən, irəha hāmwhen ia mama me mīne piak me səiou.”

4

Iesu rusipekīn ia iərmama sə rauini nuni nari ia nəmhiēn

1 *Iesu rīnamahatən mwi nərmama ia nīkare nui asori. Nərmama me həpīk hāuvehe mhousəsimwin pen irəha me tukwe. Ro pen Iesu rəputə ia nītətə ouīhi riti fwe peraha, məkure irə. Nərmama me pam kamhərer parei ia nīkare nui asori. 2 *Iesu ramahatən irəha narimnari me rīpīk ia nusipekīnien me. Nāpīn ramahatən irəha, rāni mā, 3 “Tihəregi ro! Iərmama riti revən mā truini nuni nari ia nəmhiēn sāvənhi. 4 Nāpīn rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwīn həsas pen ia suatuk. Menu me hāuvehe mhāni pam. 5 Nuni nari me nepwīn həsas pen ia təkure kəpwier sə tīprənə rouīhi ikīn. Həutə akwauakw tī nəri nə mā nuanraha rīpkeiwaiu amasan mhə ia tīprənə. 6 Nuanraha rouīhi. Ro pen nāpīn meri rəkwiiri, mənhi, haukei pam. 7 Nuni nari me nepwīn həsas pen ia tīprənə sə nəkwws ərəha rautə irə. Nəkwws ərəha me nāha hāvīrīs mhāuvehe mhousəman pam. Ro pen nuni nari me həpkukuə mhə. 8 Nuni nari me nepwīn həsas pen ia tīprənə amasan, mhəutə amasan, mhəukuə. Nepwīn kwənkwan toti, nepwīn kwənkwan sikisti, nepwīn kwənkwan hantret.”

9 Iesu rīni mā, “Iərmama sə nəkwwregīn rarə tī nīregīien nari traməkeikei mətərig amasan.”

Nərmama me sāvai Iesu hərəs nīpwrai nusipekīnien me

* 3:22: Mat 9:34, 10:25 C 3:23: Nəgkiariien sāvai nəkur Kris kupwən rīni mā, “Rəfo, ko Setan rəkoui irapw Setan?”

* 3:31: Mak 6:3, Jon 2:12, Wok Me 1:14 * 4:1: Mak 3:7-9, Luk 5:1-3 * 4:2: Mat 13:34, Mak 4:33-34

¹⁰ Nəpɪn Iesu əpa, nərmama səvənhi twelef həuvehe irəha nərmama me nepwɪn mwi səməme kamharə ipaka ti Iesu, mhəres pen mə rəfo in ramahatən nərmama ia nusipekinien me. ¹¹ Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha nərmama me səiou kɪnəsevər ia suatuk tukumiaha hiəukurən nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənʉ irə mə in rəfo irə. Mətə nərmama iruə me, iakamahatən irəha ia nusipekinien me a, ¹² *mə irəha tuhətə, mətə tuhəpwəh nətəien mhəukurən. Irəha tuhəregi, mətə tuhəpwəh nɪregiien mhəukurən. Ro iamɪnhi irə ko irəha həpwəh nɪrərɪgɪen mhəuvehe ti Kumwesən mɪnuə in trenouenou noien ərəha me səvənraha.”

Iesu rɪni irapw nɪpwrai nusipekinien

¹³ Iesu rəres pen nərmama me səvənhi mə, “Rəfo? Kɪmiaha hiəreirei nɪpwrai nusipekinien səvəi iərmama sə rauini nuni nari? Ro iamɪnhi irə tihəfo mhəukurən mwi nusipekinien me nepwɪn mwi? ¹⁴ Iərmama sə rauini nuni nari rəmwhen ia iərmama sə raməvisau irapw nəgkiariien amasan. ¹⁵ Nərmama nepwɪn həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia suatuk. Nəpɪn hamətərɪg iərmama raməvisau irapw nəgkiariien amasan, təkwtəkʉwuni a mwi Setan ruvehe muvehi raka nəgkiariien nəha hamregi. ¹⁶ Nərmama nepwɪn həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia təkure kəpwier. Nəpɪn hamregi nəgkiariien amasan, həuvehi, mhagien tukwe. ¹⁷ *Mətə nəgkiariien nəha rɪpkewaiu amasan mhə ia rerɪnraha rəmwhen ia nuai nei me. Irəha tuhəuvehi nəgkiariien nəha səvəi nəpɪn ouihɪ a. Nəpɪn nərmama tuho nəmɪsəien mɪnraha, uə tuhometə irəha ti nəgkiariien amasan, tuharaka akwauakw a irə. ¹⁸ Nərmama nepwɪn həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia tɪprənə nəkwus ərəha rautə irə. Həregi nəgkiariien amasan, ¹⁹ *mətə hamətərɪg pɪk ia narɪmnari me səvəi tɪprənə i. Mane rameikuə ia nirəha, mavi raka nətərɪgɪen səvənraha. Hokeikei mə tuhəuvehi nautə me nepwɪn mwi. Nətərɪgɪen me nəha həuvnɪmwə ia rerɪnraha mhousəman nəgkiariien amasan rəpwəh nukuəien. ²⁰ Mətə nərmama nepwɪn mwi həmwhen ia nuni nari sə həsas pen ia tɪprənə amasan. Irəha həregi nəgkiariien amasan, mhəuvehi, mhəukuə. Riti nukwan toti, riti nukwan sikisti, riti nukwan hantret.”

Laet sə kousəman

²¹ *Iesu rɪni pen ti nirəha i mə, “Trɪni mɪnuə iərmama riti ruvehi laet, muvɪnɪmwə pehe, ko rəuiui ia nari riti uə rukurei pen ia kwopun afafa ikin? Rekəm! Traməkeikei mukurei pen ia nəri kakurei pen laet irə. ²² *Narɪmnari me pam səməme hamərkʉwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narɪmnari me pam səməme haməmak afafa tuhaməkeikei mhəuvehe ia nukuraanien. ²³ Kɪmiaha nərmama nəkwəregimɪaha rarə ti nɪregiien nari, tihətərɪg amasan.”

²⁴ *Iesu rarə mɪni pen mwi ti nirəha i mə, “Tihətərɪg amasan ia nəfe hiamregi. Nəfe nari hiəuvehi pen tukuvehi pehe rəmwhen rɪrərɪg mwi tukumiaha nənə kuvehi pehe sə rəkʉwaku. ²⁵ *Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti mɪn, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkʉwaku mɪn. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti mɪn, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe.”

Iesu rusipekɪn ia nuni nari sə rutə

²⁶ Iesu rɪni mə, “Nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənʉ irə rəmwhen ia iərmama riti sə ruini nuni nari rəsas pen ia tɪprənə. ²⁷ *Ruini pam nuni nari, mevən mapri. Mapri ia nəpɪn meste rɪran. Revən mamavən. Nənə nuni nari rɪruəruə mutə. Mətə iərmama nəha rɪreirei mə rəfo mo iamɪnhi irə. ²⁸ Tɪprənə a ro nuni nari rutə, merɪp tukun, mɪfi tihɪn, mo kwənkwan. ²⁹ *Mətə nəpɪn kwənkwan rɪmruə, iərmama nəha revən mesi, ti nəri nə mə nəpɪn atukwatukw nəha səvənhi.”

* 4:12: Jon 12:40, Wok Me 28:26-27 * 4:17: Mat 26:31 * 4:19: Mat 19:23-24 * 4:21: Mat 5:15 * 4:22: Mat 10:26, Luk 12:2 * 4:24: Mat 7:2 * 4:25: Mat 13:12 * 4:27: Jem 5:7 * 4:29: Joel 3:13, Rev 14:15

Iesu nusipekin ia nuni nari sa rouihi

³⁰ Iesu rini mā, “Tsəfni ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə? Rəfo irə? Nəfe nəha nəgkiariien tsəni mhəusipekin irə? ³¹ Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhen ia kwənuni nei nəha mastat. Nəpin kinimwi pen ia tiprənə, nuni mastat rouihi anan ia nuni nei me. ³² Mətə nəpin kinimwi pen pam, rutə masori məpi raka nəpigın me pam. Rəgrəgin rasori. Menu me ia nimagouagou ho pen kwətəpag me səvənraha irə, mhəkure afafa irə.”

³³ Iesu rini irapw nusipekinien me ripik mwi həmwhen ia səməme i, mamahatən nərmama me ia nəgkiariien amasan, mini pen atukwatukw rəmwhen mə irəha tuhəregi mhəukurən. ³⁴ Iesu rəpwəh niniien nəgkiariien əpə iti mwi ti nirəha, nusipekinien me a. Mətə kurirə ikin, nəpin Iesu mine nərmama me səvənhi irəha əpa, rini irapw pam nıpwrai nəgkiariien.

Iesu rinise nimətagi asori ia nui asori Kalili

³⁵ Ia nəpin nəha rinaməruarəv, Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mā, “Pwəh səpi simwin pen fwe ia nikare nui.” ³⁶ Nənə irəha həpwəh nərmama me, mhəputə ia nəkwai nitətə ouihi sə Iesu raməkure irə, mamhəuvən. Nitətə ouihi me nepwin mwi kamhəkurirə irəha. ³⁷ Ia nəpin nəha nimətagi asori riti riskəmter. Peiau peiau raməpwi nitətə ouihi mamati pen minakuə. ³⁸ Iesu raməsauə mamapri fwe ia kurirə ia nitətə ouihi. Nərmama me səvənhi həsuəpwiri in mhəni pen tukwe in mā, “Tahatən, ətə ro! Na tsəmwhenimw! Iko nəri auər a ia kitaha mik uə?”

³⁹ Iesu rərer minise nimətagi, məkgiari m nui mā, “Tikeiwaiu, məmərinu.” Nimətagi reiwaiu. Nui rəmərinu. Narimnari me pam həuvehe mhəmərinu. ⁴⁰ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mā, “Rəfo hiamhekır iamınhi irə? Kimiaha hiəpkahatətə mhə ihi ia nırak uə?”

⁴¹ Mətə irəha həhekır pik, mhəres pen irəha me i mā, “Nəfe nəha iərmama? Nimətagi mine nui krauo nəkwan!”

5

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iəmə Karasa riti

¹ Irəha həier pen ia nikare nui asori ia tənə səvəi nəmə Karasa. ² *Nəpin nitətə ouihi ruvehe mərer, Iesu ruvarei, nənə iərmama riti ruku pen ia kwopun kanimwi nərmama ikin mier pehe tukwe. Nənimwin ərəha ramarə irə. ³ Iərmama nəha ramarə ia kwopun kanimwi nərmama ikin. Iərmama riti mwi riwən nıskaiien səvənhi rəmwhen mə trəkwtəmhiri iərmama nəha mərihi mwi in. Jen rəpwəh nəmwhenien. ⁴ Nəpin ripik hənərihi raka rəgin mi mine nisun mi ia jen, mətə rəvi əmwsəmwesi jen sə rəkwtəmhiri rəgin, mousi testesi jen sə rəkwtəmhiri nisun. ⁵ Ia nəpin mine ia ran ramavən ia kwopun kanimwi nərmama ikin mine ia təkure təkue me, maməkwein əpwəmwis, maməkwi testesi atukw a in ia kəruətərei.

⁶ Nəpin iərmama nəha rəti pen mətoni Iesu isipwin kwopti ramavən mauvehe, raiu muvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, ⁷ *maməkgiari asori, mamini mā, “Iesu. Kumwesən sə rasori anan tini nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Ia nəghi Kumwesən iakase ik tikəpwəh noien nəmisəien miou.” ⁸ In raməkgiari iamınhi irə ti nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in mā, “Ik, nənimwin ərəha, tikier ia iərmama i.” ⁹ Iesu rəres pen in i mā, “Nəghim sin?”

Miregi rini mā, “Iou nəghik Nəkuər ti nəri nə mə kimaha iahəpik.” ¹⁰ In ramase Iesu, maməkgiari asori mə trəpwəh nərhien irəha həuvən isipwin.

¹¹ Mətə toue pikə me həpik anan kamhərku ia kwopun nəha. ¹² Nənimwin ərəha me nəha hamase Iesu i mā, “Tikərhi pen kimaha iahəuvən ia pikə me. Pwəh iahəuvnimwə ia rerınraha.” ¹³ Iesu rəsəni irəha. Ro pen nənimwin ərəha me həier ia iərmama nəha

* 5:2: Mak 1:23 * 5:7: Mak 1:24

mhəuvnimwə ia reri pikə me. Pikə me, ipaka irəha pam 2000, haiu, mheiwaiu ia nəpatu, mhəsas pen ia təmwei nui asori, məmwhenimw.

¹⁴ Nərmama səməme kamhətui ti pikə me hap, mhəuvən ia taon səvənraha mine ia rukwənu me, mhəni irapw nəfe hənətoni. Nəpən nərmama me həregi, həuvən mə tuhəspau i mə rəfo irə. ¹⁵ Irəha həuvehe ti Iesu, mhəti pen mhətoni iərmama sə nənimwin ərəha me həpik hənəre irə. Rarkahu, maməkure, nətərigien səvənhi rinəmak amasan. Irəha hətəni həkəkir. ¹⁶ Nənə səməme hənətoni hənəni irapw ti nirəha i nəfe kino ia iərmama nəha mine pikə me. ¹⁷ Nənə irəha hənəmase Iesu mə trəpwəh tənə səvənraha mamevən.

¹⁸ Nəpən Iesu rinaməputə ia nitətə ouihi, iərmama sə nəremhə me hənəre irə raməres in mə trəsəni in pwəh revən irau min. ¹⁹ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Rekəm. Tikevən fwe imwam, mətəni ik me nepwin, məvisau minraha narimnari me Iərimənu rino mik, mini mə rerin rərkwəpər tukw ik.” ²⁰ *Nənə iərmama nəha revən fwe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikin, məməvisau narimnari me nəha Iesu rino min. Nərmama pam həregi, haməkərinari irə.

Prənouihi riti sə remhə mine pran riti sə nemhəien rinəmak tui irə

²¹ Iesu rəputə ia nitətə ouihi, məpi simwin mwi ia nui asori Kalili, muvarei ia nikaren pen. Nəpən rauparei ihi, nərmama həpik həuvehe mhəusəsimwin pen irəha me tukwe. ²² Nənə iəmə asori riti səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel ruvehe. Nəghin nə Jaeras. Nəpən rətə Iesu, ruvehe minimwi nukurhun mi ia nənimen, ²³ *mamase in mə, “Prənouihi səiou na tremhə. Tikuvehe məmrutə ro rəgim ia nipwran pwəh ruvehe məsanin, mimiru.” ²⁴ Nənə Iesu rukurirə in rouevən.

Nərmama həpik həukuraukurau irə, məmhəkurirə i. ²⁵ Pran riti fwe ikin ramemhə ia nemhəien səvəi nipran. Nemhəien nəha rinərə rerin irə muvehi nuk twelef. ²⁶ Ruvavən raka ti tokta me həpik, miregi nəmisəien me səpəmsəpə ia rəginraha, mouraha pam mane səvənhi ia nemhəien, mətə nemhəien səvənhi rəpwəh neiwaiuien. Ruvehe mamasori. ²⁷ In ruvəregi raka nərmama kamhəvisau Iesu. Ro pen ruvehe ia reri nəkuər səməme kamhəkurirə ia Iesu, mirapi tinari səvənhi. ²⁸ *Rerin ramrhi mə, “Rosi ko iakrapi tinari səvənhi, nemhəien səiou triwən.” ²⁹ Nəpən rirapi tinari səvəi Iesu, təkwtəkwuni a mwi nimwapw rama. Prən nəha riregi mə nipwran rinəsanin.

³⁰ *Ia nəpən nəha Iesu riregi mə nəgsen rier irə mevən mo nari riti. Rəti kurirə ia reri nərmama, məməres mə, “Sin rirapi tinari səiou?”

³¹ Miregi nərmama me səvənhi hənəni pen tukwe in mə, “Ikətə nərmama me i həpik kamhəusəsimwin pehe ipaka tukw ik. Rəfo ikaməres mə sin rirapi ik?”

³² Mətə Iesu rəti ərari məmətəni mə sin rirapi in. ³³ Pran sə rirapi Iesu rukurən nəfe Iesu rino min. Ro iamənhi irə ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mehekir mətəmnimwin, mini irapw pam nipərhienien səvənhi. ³⁴ *Iesu riregi, mini pen ti prən i mə, “Nərik, nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin. Nəmərinuien ramərə tukw ik. Evən! Nemhəien səim ruvəiwən.”

³⁵ Nəpən Iesu raməgkiari ihi, nərmama nepwin həuku pen ia nimwə səvəi iəmə asori nəha Jaeras, mhəuvehe, mhəni mə, “Səim prən ouihi ruvəmhə raka. Ramasan mə ikin pen ti iahtən i mə in trəpwəh pehe.”

³⁶ Mətə Iesu ro nəri auər a ia nəfe irəha haməni, mini pen ti Jaeras i mə, “Tikəpwəh nehekieren, mini a nipərhienien ia nirak.”

³⁷ Ia nəpən nəha Iesu rinise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nukurirəien in. Mətə rəsəni a Pita, Jemes, mine Jon piəvi Jemes. ³⁸ Nəpən irəha həuvən mhəpirapw ia nimwə səvəi Jaeras, Iesu rəti pen mətə kamho nurigriegien asori. Nərmama kamhəpi məməhasək

* 5:20: Mat 4:25, Mak 7:31 * 5:23: Mat 8:3, Mak 7:32 * 5:28: Mat 14:36 * 5:30: Luk 6:19 * 5:34: Mak 10:52, Luk 7:50, 17:19

əpwəmwis. ³⁹ Mətə Iesu ruvniwə ia nəkwai nimwə məres pen irəha i mə, “Rəfo hiāməuriḡriḡ mamhasək? Prənouihi nəha riḡkemhə mhə, mətə ramapri a.”

⁴⁰* Irəha həregi, haris ia Iesu. Mətə in rərhi irapw irəha həuvən fwe iruə, miri tata mine mama səvəi prən ouihi irəhar nərmama kahar səvənhi həuvən fwe ia kwopun prən ouihi raməmak ikin. ⁴¹* Nənə in ruvehi rəgi prən ouihi nəha, mini pen tukwe in mə, “Talita kum.” Nipwrai nəḡkiariien nəha rini iaminihi irə mə, “Prənouihi, iakini pehe tukw ik i mə ərer.” ⁴² Təkwtəkwwuni a prən ouihi riskəmter mavən. (Prənouihi nəha nuk səvənhi twelef.) Nəpin nərmama hətoni nəfe Iesu rino, nənimenraha rier pik. ⁴³* Mətə Iesu rinise pen ti nirəha i mə, “Tihəpwəh nəvisaiien noien i m nərmama. Həuvei pen nəveḡinien riti min pwəh rəni.”

6

Nəmə Nasaret həpwəh nisaiien Iesu

¹ Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən fwe imwəni. Nərmama me səvənhi irəha mwi həkuriḡ in mhəuvən fwe ikin. ²* Nəpin Sapat ruvehe, Iesu rinamahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Nərmama həpik səməme kamhətəriḡ Iesu həkərinari irə, mamhəres mə,

“Iəmə i ruvehi narimnari me nəha pəku? Muvehi nukurəniēn nəha pəku? Raməfo irə mamō nimtətien asori me? ³* Kwa kapenta i tini Meri! Piəvni me nə Jemes, Josef, Jutas mine Saemon. Kitiriməni me hamarə ia rukwənu i kitaha minraha.” Irəha rerinraha riḡkəḡien mhə ti Iesu. Həpwəh nisaiien in.

⁴* Ro iaminihi irə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia kwopun me kamhəsiāi profet riti, mətə ia imwəni atukwatukw, nəkur imwəni me mine nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə səvənhi ko həpwəh nisaiien in.” ⁵ Nənə Iesu riḡko mhə nimtətien riḡpik fwe imwəni. Ro kəru uə kahar a, məmrutə rəḡin mi ia nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, mo irəha həuvehe mhəsanin. ⁶ In ramərkərinari ia nəkur imwəni me ti nəri nə mə irəha həpikini mhə nipərhienien irə.

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef həuvən mhəvisau irapw nəḡkiariien amasan

Iesu ramevən ia rukwənu me mamahatən nərmama me. ⁷* Ia nəpin nəha in rəkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe. Nənə in rinamərhi pen irəha kəru kəru ia kwopun me, muvei pen nasoriēn minraha. Ia nasoriēn nəha irəha tuhəkoui irapw nənimwəin ərəha me ia nərmama.

⁸⁻⁹* Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihəpwəh nuvehien narimnari me səvəi su-atuk, nəveḡinien uə tənəriḡw uə mane. Tiharkahu ia karkahu kuatia a, mhəuvehi pen put, mhəuvehi kaskin a, mhəuvehi mamhəuvən. ¹⁰ Nəpin hiəuvən ia kwopun riti, mhəuvmiwə ia nəkwai nimwə, tiharə ia nimwə nəha meste tihəier. ¹¹* Trini minuə fwe ia kwopun riti nərmama həpkəsēni mhə kimiaha, həpkokeikei mhə mə tuhəregi nəḡkiariēn səkimiaha, nəpin kimiaha hiəpwəh imwənraha, tihounouini raka niməkwrur ia nisumiaha. Noien nəha hio ro nimtətien minraha, mamahatən pen mə həno noien ərəha.”

¹² Iesu rini pen pam nənə irəha həuvən mamhəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhərəriḡ ia noien ərəha me səvənraha. ¹³* Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me həpik ia nərmama, mamhətəgi pen oel ia kəkəpwə nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, mho irəha həuvehe mhəsanin.

Kinəfo Jon Paptəes remhə

* **5:40:** Jon 11:11 * **5:41:** Luk 7:14 * **5:43:** Mak 1:44, 7:36 * **6:2:** Jon 7:15 * **6:3:** Jon 6:42 * **6:4:** Jon 4:44 * **6:7:** Luk 10:1 * **6:8-9:** Luk 10:4-11 * **6:11:** Wok Me 13:51 * **6:13:** Jem 5:14

14 *Kig Herot riregi narimnari me sãmame Iesu ramo ti nãri nã mã nãrmama kamhãni pik nãghi Iesu. Nepwĩn kamhãni mã, “In Jon Paptaes. Rinãtui mwi ia nemhãien sãvãnhi ro pen rauvehi nĩskaiien mamõ nĩmtãtien me.”

15 Nepwĩn kamhãni mã, “In Profet Elãeja.” Nepwĩn mwi kamhãni mã, “In profet riti rãmwhen ia profet kupwãn me.”

16 Mõtã nãpĩn Kig Herot riregi, rĩni mã, “Jon sã iakinãrai raka kãnkãpwã rinãtui mwi ia nemhãien sãvãnhi.”

17-18 *Kig Herot rĩni nãgkĩariien nãha ti nãri nã mã fwe kupwãn in rakres Herotias pran sãvãi piãvni nãghĩn nã Filip. Mõtã Jon rĩni pen tukwe in mã, “Ikakres pran sãvãi piãm noien nãha rĩpkatukwatukw mhã ia Loa.” Nãnã ti prãn nãha Kig Herot rĩni nãkwan kãrihi tãrĩni Jon kuvehi puvnĩmwã ia kalapus. 19 Nãpĩn Jon ramãmak fwe ia kalapus, Herotias ramãmwãki afafa a in, mamõkeikei mã trõusi ãpune Jon, mõtã rãknekin tukwe ti noien. 20 Kig Herot rehekĩr Jon, mukurãn mã in iãmã ikinan riti sã noien sãvãnhi ratukwatukw. In ramãtui amasan ti Jon mã iãrmama riti trãpwãh nourahãien. Nĩpãrhĩenien nãpĩn Kig Herot riregi Jon ramãgkĩari, nãtãrigĩen sãvãnhi rãvsausĩni pik, mõtã rerĩn ragĩen mã trĩregi.

21 Herotias rokeikei mã trõusi ãpune Jon, mõtã rãknekin. Mõtã in rãtoni suatuk tukwe ia nãpĩn Kig Herot rinãtui irã. Ia nãpĩn nãha Kig Herot ro nãveginĩen asori riti sãnãi nãmã asori me sãmame kamharã ipaka tukwe in mĩne nãmã asori me sãvãi nãruagãn me mĩne nãmã asori me ia tãnã Kalili. 22 Nãpĩn irãha kamhãni pãri nãri, prãn õuihi sãvãi Herotias ruvehe mamõtanis ia nãmriãraha. Kig Herot mĩne nãmã asori me sãmame kamhãni pãri nãri irãha min hãtoni rerĩnraha ragĩen tukwe. Ro iamĩnhi irã Kig Herot rĩni pen ti prãn õuihi nãha mã, “Ikõkeikei nãfe ikãres i. Iou takuvei pehe mik.” 23 *Kig Herot rĩni nãkwan muvehi kwãsuahi tukwe, mĩni mã, “Nãfe ikãres, takuvei pehe. Nĩtãtã sãiou iakãmãrimãnu irã ikuã takãrpĩfi ia nĩpãrĩn kãru, muvei pehe riti mik, takãmãkeikei mõ.”

24 Kurirã irã prãn õuihi nãha revãn mĩni pen ti sãvãnhi mama mã, “Mama, takãres nãfe?”

Mĩregi rĩni mã, “Evãn mãres kãnkãpwã Jon Paptaes.”

25 Ro iamĩnhi irã prãn õuihi nãha rãiu akwauakw mevãn ti Kig Herot, mĩni pen tukwe in mã, “Ikõkeikei mã tãkwtãkwuni tikuvei pehe kãnkãpwã Jon Paptaes ia tikiplet.”

26 Kig Herot rerĩn rãpõu pik tukwe. Mõtã ti nãri nã mã rĩmãuvehi kwãsuahi ia nãmri nãmã asori me sãmame kamhãni pãri nãri irãha min, rãpwãh nokeikeiien mã trãtefi nãgkĩariien sãvãnhi sã rĩmãni pen ti prãn õuihi i. 27 Tãkwtãkwuni a in rãrhi pen iãruagãn riti mĩni pen tukwe mã trevãn muvehi kãnkãpwã Jon muvehi muvehe. Iãruagãn nãha revãn fwe ia kalapus, mãrãi raka kãnkãpwã Jon, 28 mãmri pen ia tikiplet, muvehi muvehe, muvei pen m prãn õuihi. Prãnõuihi nãha ruvehi mevãn, muvei pen m sãvãnhi mama. 29 Nãpĩn nãrmama me sãvãi Jon hãregi, hãuvehe mhãuvehi nĩpwraĩ Jon, mhãuvãn mhãmri pen ia nĩpãg sã kãnimwi iãrmama ikĩn.

Iesu rãkwmãni nãrmama me hãpik ikãvsini nãrman me ãpa irãha pam faef-taosẽn

30 *Aposol me hãrãrig pehe mwi ti Iesu, mhãni pen tukwe in narimnari me hãno mĩne nãgkĩariien me sãmame hãnãhatãn nãrmama me irã. 31 *Nãnã Iesu rĩni pen ti nĩrãha i mã, “Hãuvehe kĩmiãha ãpa. Pwãh sãuvãn ia kwõpun riti nãrmama hãiwãn ikĩn, mhãpwĩs õuihi a.” In rĩni iamĩnhi irã ti nãri nã mã nãrmama hãpik kamhãuvehe tukwe mamhãuvãn. Ro pen nãpĩn sãvãnraha riwãn ti nãnĩien nãri.

32 Irãha hãputã ia nĩtãtã õuihi riti, irãha ãpa, mamhãuvãn fwe ia kwõpun riti nãrmama hãiwãn ikĩn. 33 Nãrmama hãpik hãnãtã Iesu mĩne nãrmama me sãvãnhi hãputã ia nĩtãtã õuihi, mamhãuvãn. Hãuvãukurãn raka kwõpun kamhãuvãn ikĩn. Ro pen irãha haraka ia

* 6:14: Mat 16:14, Mak 8:28 * 6:17-18: Lev 18:16 * 6:23: Esta 5:3,6, 7:2 * 6:30: Luk 10:17 * 6:31: Mak 3:20

rukwənu me səvənraha, mhaiu akwauakw mhəkuru parei mhəkupwən mhəuvən fwe ikin. ³⁴*Nəp̄in Iesu ruvarei, mətoni nərmama həp̄ik, nənə rer̄in rərkwəp̄ir ti nirəha, ti nəri nə mə irəha həmwhen ia sipsip me nepw̄in iərmama riwən trətə amasan irəha. Nənə Iesu r̄inamahatən irəha ia narimnari me r̄ip̄ik.

³⁵*Nəp̄in meri rakakini, nərmama me səvənhi həuvehe mhətə in, mhəni mə, “Kwopun i nəveginien riwən ikin. R̄inaməruarəv. ³⁶ Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia nəmhien me m̄ine rukwənu me kwərha ipaka pwəh həuvehi nəmri nəveginien səvənraha.”

³⁷Mətə Iesu r̄ini mə, “K̄imiahā nə tihəuvei pen nəveginien m̄inraha.”

M̄iregi həni pen tukwe in mə, “Rəfo? Ikokeikei mə tahəuvən mhəuvehi nəmri bred ia silin kino ia silfa irəha pam tu-hantret, mhəkwməni irəha i?”

³⁸M̄iregi Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiahā bred kevə? Həuvən mhətoni ro.”

Nənə irəha həuvən mhətoni mhəni mə, “Sənəmaha bred krirum m̄ine nəmu kəru.”

³⁹⁻⁴⁰M̄iregi Iesu r̄ini pen ti nirəha i mə, “Tihəuvən mhəni pen ti nərmama me i mə tuhəuai irəha me, nepw̄in fifti, nepw̄in hantret, pwəh həkure ia nurhi əmrəmerə.” Nənə nərmama həuai irəha me mhəkure. ⁴¹*Nənə Iesu ruvehi bred krirum m̄ine kwəti nəmu kəru, məkwətə ia n̄imagouagou, məfwaki m̄ini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen bred me, muvei pen m nərmama me səvənhi mə tuhəpeki pen m nərmama me, marə məkwsen mwi kwəti nəmu mi nəha kəru həpeki pen m nərmama me pam. ⁴²Nərmama pam hani nari t̄ipw̄inraha rəsisi. ⁴³Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen n̄ipər̄pəri bred m̄ine nəmu me hənəpwəh ramr̄imər rukuər ia tənəripw twelef. ⁴⁴Nərmama me nəha hənani nari həp̄ik, ikəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosen.

Iesu ravən ia təkure nui asori Kalili

⁴⁵Təkwətəkwuni a mwi Iesu r̄ini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəputə ia n̄itətə ouihi, mhəkupwən, mhəpi simw̄in ia nui asori Kalili, mhəuvarei mhəuvən fwe ia rukwənu nəha Petsaeta. In tramo mərhi pen nərmama me həuvən fwe imwənraha me. ⁴⁶*Nəp̄in Iesu rəsək̄ir raka m̄inraha, mutə ia təkūər riti mə trəfwaki.

⁴⁷Raməfwaki meste r̄inapitəv. Nəp̄in nəha r̄inapitəv irə, nərmama me fwe ia nəkwai n̄itətə ouihi kamhaiu ihi ia kurkwai nui asori. Iesu in əpa fwe parei. ⁴⁸In rəti peraha, mətoni irəha kamharkut ti nəsuəien ti nəri nə mə kamhaiu mamhəuvən ia nəmri mətəgi mwatuk. Ia nəp̄in nəha r̄inamran, Iesu ruvehe ti nirəha, mamavən ia təkure nui, mokeikei mə trevən mukurau ia n̄ikarenraha. ⁴⁹*Nəp̄in nərmama me səvənhi həti pen mhətoni Iesu ravən ia təkure nui asori, rer̄inraha ramr̄hi mə in iəremhə riti. Hamasək əpwəmwis. ⁵⁰Irəha pam hətoni, həhek̄ir asori.

Mətə təkwətəkwuni a Iesu rəgkiari m̄inraha, m̄ini mə, “K̄imiahā tihəpwəh n̄ireḡien rərəha. Kwa iou i. Tihəpwəh nehek̄rien.” ⁵¹*Iesu revən ti nirəha, məputə ia n̄itətə ouihi. Ia nəp̄in nəha n̄imətəgi reiwaiu miwən. Nənə nərmama me səvənhi nənimenraha rier p̄ik, ⁵²*ti nəri nə mə həreirei n̄ipwrai n̄imtətien Iesu sə r̄ino ia bred krirum, mətə nətəriḡien səvənraha riskai p̄ik.

Iesu ro nəkur Kenesaret həuvehe mhəsən

⁵³Irəha həpi simw̄in ia nui asori, mhəuvən mhəuvarei ia tənə Kenesaret. ⁵⁴Nəp̄in hənəkwi tərini raka n̄itətə ouihi səvənraha mhəier, nərmama hətoni, mhəukurən amtia mə Iesu nəha. ⁵⁵Ro pen irəha haiu mhəuvən ia kwopun me pam, mhəuvehi nərmama me səməme nemhəien rarə ia nirəha, mhəuvehi ia n̄iməhan me səvənraha, mhəuvehi mhəuvehe ti kwopun pəku həregi mə Iesu ramarə ikin. ⁵⁶*Ia kwopun pam Iesu revən ikin, ia taon me, uə ia rukwənu asori me, uə ia rukwənu ouihi me, nərmama me həmri nərmama me səməme nemhəien rarə ia nirəha ia kwopun asori me səvənraha me,

* 6:34: Mat 9:36 * 6:35: Mak 8:1-9 * 6:41: Mak 7:34 * 6:46: Luk 5:16, 6:12, Luk 9:28 * 6:49: Luk 24:37

* 6:51: Mak 4:39 * 6:52: Mak 8:17 * 6:56: Mat 14:36

mamhæres Iesu mæ ko iræha hærapi a nusvenhi tinari sævænhi. Nænæ iræha pam sëmæme hærapi nusvenhi tinari sævænhi hæuvehe mhæsanin.

7

Nahatæn me sævæi Loa mine Farisi me kamhæni æræha Iesu

¹ Farisi me nepwîn mine nahatæn me nepwîn sævæi Loa sëmæme hæuku pen fwe ia Jerusalem housæsimwîn pen iræha me ti Iesu, ² *mhætoni sævænhi nærmama me nepwîn kamhærui nitætæ sævæi kaha kupwæn me sævænraha, mamhani næveginien ia rægînraha, mætæ hæpkukupwæn mhæ mhærkwerig. ³ (Farisi me mine nækur Isrel me pam kamhesi pen nitætæ sævæi kaha kupwæn me sævænraha. Trini minuæ hæpwæh nærkwerigien ia rægînraha, ko hæpwæh naniien nari. ⁴ *Næpîn iræha hæuku pen fwe maket, mhæuvehe ia rukwænu, tuhamækeikei mhækupwæn mhærkwerig. Mæ hæpwæh, ko hæpwæh naniien nari. Natuakæmien me nepwîn mwi hæpik kamhesi pen. Kamhæuvehi tikikap me mine tikinari ouihi me mine tikinari asori me sëmæme kîno ia pras, mhakiætænîmw iræha ia nui mæ tuho hæmher ia næmri Kumwesæn.)

⁵ Farisi me mine nahatæn me sævæi Loa hæres pen Iesu i mæ, “Ræfo sæim nærmama me hæpwæh nesi penien nitætæ sævæi kaha kupwæn me? Hamani nari, mætæ hæpkukupwæn mhæ mhærkwerig.”

⁶ *Mîregi Iesu rîni pen ti niræha i mæ, “Fwe kupwæn, Profet Aesea rimæni atukwatukw kimiaha kæuatkæsuæ me. Ræmwhen kîmærai pen ia Nækukuæ Ikinan mæ, ‘Nærmama me i kamhægnægîni iou ia tærhunraha, mætæ nætærigien sævænraha ræmak isipwîn tukw iou.

⁷ Iræha kamhæfwaki auær a miou.

Næpîn kamhahatæn nærmama, hæni mæ kamhahatæn nægkiariien sæiou, mætæ rekæm. Kamhahatæn a nægkiariien sæ ruku pen ti nærmama.’

⁸ Kimiaha hiænæpwæh raka nægkiariien me sævæi Kumwesæn, nænæ tækwækwuni mine hiamesi pen a natuakæmien me sævæi nærmama.”

⁹ Iesu raræ mîni pen mwi ti niræha i mæ, “Kimiaha hiæukuræn amasan noien sævæi nærarkîien Loa sævæi Kumwesæn mæ tihesi pen naræien sækimiaha. ¹⁰ *Tihætærig ro ti Moses. Rimæni mæ, ‘Tikisiai sæim tata mine sæim mama.’ Rîni mwi mæ, ‘Trini minuæ iærmama riti rani æræha sævænhi tata mine mama, tukamækeikei kousi æpune in.’ ¹¹ Mætæ kimiaha hiamæni mæ, ‘Trini minuæ iærmama riti rîni pen ti sævænhi tata mine mama mæ, Sæiou narimnari me sæ trasitu ia kîmirau ro korpan’ (uæ sævæi Kumwesæn), ¹² ko ripkasitu mhæ mwi ia sævænhi tata mine mama, muvei pen nari riti mînrau. Hiamæsisæg iærmama næha. ¹³ Nænæ ia noien næha hiamousi raka nægkiariien sævæi Kumwesæn ia naræien sækimiaha kînahatæn kimiaha iræ. Narimnari me ripik hiamo iamînhi.”

Næfe nari tro iærmama ruvehe mæmkemik ia næmri Kumwesæn

¹⁴ Iesu rækwein mwi nærmama me hæuvehe. Rîni pen ti niræha i mæ, “Kimiaha pam tihætærig amasan ia nirak, mhæukuræn næfe takîni. ¹⁵ *Nari riti riwæn iærmama ræni ko ro in ruvehe mæmkemik ia næmri Kumwesæn. Mætæ narimnari me sëmæme hæuku pen ia rerin fwe inwæ mamhæier iræha næ kamho in ræmkemik ia næmri Kumwesæn. ¹⁶ Kimiaha nærmama nækwæregimiaha raræ ti nîregîien nari, tihætærig amasan.”

¹⁷ Næpîn næha Iesu riskæmter mæpwæh nærmama me næha, muvnmîwæ fwe ia nækwai nimwæ. Nænæ nærmama me sævænhi kamhæres pen in mæ trini nîpwrai nusipekîniien sæ rimæni. ¹⁸ Nænæ Iesu rîni pen ti niræha i mæ, “Kimiaha mwi hiamreirei ihi? Hiæpkukuræn mhæ mæ næfe næghîn ruku pen fwe iruæ muvnmîwæ ia iærmama ko ripko mhæ in ræmkemik ia næmri Kumwesæn ¹⁹ ti næri næ mæ ripkuvnmîwæ mhæ ia rerin, mætæ ramevæn ia tipwîn

* **7:2:** Luk 11:38 * **7:4:** Mat 23:25 * **7:6:** Aes 29:13 * **7:10:** Eks 20:12, Eks 21:17, Dut 5:16 * **7:15:** Wok Me 10:14-15

mamier.” (Ia nægkiariien naha, Iesu rini irapw mə nəveginien me pam ramasan ti naniien.)

²⁰ Iesu rarə mini mwi mə, “Nari sə ruku pen ia reri iərmama fwe imwə mamier in nə ramo in rəmkemik ia nəmri Kumwesən. ²¹ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə nətərigien ərəha ruku pen fwe imwə ia reri iərmama, mamier. Nərman mine nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nakresien, nousi əpuneien iərmama, nakresien pran səvəi iərməpə, ²² iərmama raməpwtig ti nautə səvənhi, nəmtihaien nari, neikuəien, noien sə ro naurisien, nəmwəkiiien, nini ərəhaien iərmama, nəfiəutəien, narməriien. ²³ Noien ərəha me i kamhəuku pen fwe imwə ia reri iərmama, mamhəier, mamho iərmama rəmkemik ia nəmri Kumwesən.”

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia prən ouihi səvəi pran Fonisia

²⁴ Iesu rier məpwəh kwopun naha, mevən ipaka ti taon naha Taea. Revən mamarə ia nimwə riti, məpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhəukurən in mə ramarə ia kwopun naha. Mətə ko rīpkərkwafə mhə ti nirəha. ²⁵⁻²⁶ Nənə pran riti fwe ikin, səvənhi prən ouihi nənimwin ərəha ramarə irə. Prən naha rīpko mhə prən Isrel,^a mətə rinətui fwe ia Fonisia ia tənə Siria. Nəpīn rīregi mə Iesu in ia kwopun naha, ruvehe tukwe, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mamasək tegin in mə, “Tikasitu ia nirak, məkoui irapw iəremhə ia səiou prən ouihi.”

²⁷ Mīregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Pwəh nəkwərhakwərha həkupwən mhani nari tipwinraha rəsisi. Rəpwəh namasanien mə takuvehi nəveginien sənəi nəkwərhakwərha, mərarki pen i m kuri me.”

²⁸ Mīregi prən naha rini pen tukwe in mə, “Iərimənu, nīpərhienien, mətə kuri me fwe ia ruei tepol, irəha mwi kamhani nimwəkmwəki nəveginien sənəi nəkwərhakwərha.”

²⁹ Mīregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ti nəri nə mə ikini iamihhi irə, ik tikrərig mamevən. Iəremhə ruvəier raka ia prən ouihi səim.”

³⁰ Nənə prən naha rirərig pen fwe imwəni mətə səvənhi prən ouihi ramapri amasan ia niməhan səvənhi. Iəremhə naraka irə.

Iesu romasan iəpou riti

³¹ *Iesu rəpwəh kwopun səvəi Taea mevən ia taon riti nəghin nə Saeton, məpwəh muvehe ia Tekapolis, kwopun taon ten ikin, məpi simwin pehe ia nui asori Kalili. ³² Ia kwopun naha nərmama nepwin həuvehi iəpou riti sə rīpkəgkiari mhə nəkwəregin ruvisimw, mhəuvehi mhəuvehe ti Iesu, mhəres pen mə trəmrutə rəgin irə.

³³ *Nənə Iesu riri raka əpa iəpou naha, rouevən isipwin ti nərmama, muvei pen nukwai rəgin ia ruei nəkwəregi iəpou, mərgavis pen ia rəgin, mīrapī nərami iəpou irə. ³⁴ *Nənə məkwətə ia neiai, meiahag əfi, mini pen ti iəpou i mə, “Efata!” Nīpwrai nægkiariien naha “Efata,” in i mə “Əkwag!” ³⁵ Iesu rini iamihhi irə mine nəkwəregi iəpou naha rəkwaq. Rerīn ruvehe raməgkiari amasan.

³⁶ *Nənə Iesu rinise pen əknekīn ti nirəha i mə tuhəpwəh nəvisaiien nəfe in rino ia iəpou naha. Mətə nəpīn rinise əknekīn irəha, həməha mhəni mwi. ³⁷ *Nənimenraha rier pīk ti Iesu. Həni mə, “Eh! Nərimnari me i iəmə i ramo rīrai raka pam! Nərmama səməme nəkwəreginraha ruvisimw, mine nərmama səməme həpkəgkiari mhə, in ramomasan irəha.”

8

Iesu rəkwməni nərmama irəha pam fo-taosen

^a **7:25-26:** Pran naha rəgkiari ia nægkiariien səvəi nəkur Kris, mamesi pen kastom səvənraha. * **7:31:** Mat 15:29-31

* **7:33:** Mak 5:23, Luk 4:40, 13:13 * **7:34:** Mak 6:41, Jon 11:41 * **7:36:** Mak 1:43-45 * **7:37:** Aes 35:5

¹ Ia nāpīn nāha nārmama hāpik hāuvehe mwi ti Iesu. Sānānraha nāveginien ruvāiwān. Iesu rākwein nārmama me sāvānhi hāuvehe. Rini pen ti nirāha i mā, ²*“Rerik rārkwāpīr ti nārmama me i. Hānarā raka nāpīn kahar kitaha mīnraha nānā sānānraha nāveginien ruvāiwān. ³ Irāha nepwīn hāuku pen fwe isipwīn. Trīni minuā hāpkani mhā nari, iakārhi pen irāha fwe imwānraha, nāmīnraha trīpītāv hāmwei ia suatuk.”

⁴ Miregi nārmama me sāvānhi hāres pen mā, “Kitaha tsāfo irā mhāuvehi sānānraha bred? Samarā ia kwopun nāveginien riwān ikīn.”

⁵ Miregi Iesu rāres pen irāha i mā, “Sānāmīaha bred kevā?”
Miregi hāni mā, “Sefen.”

⁶ Iesu rini nākwān mā nārmama me nāha sānānraha nāveginien riwān tihākure ia tīpīrānā. Irāha hākure, nānā in ruvehi bred me nāha sefen, māfwaki mīni vivi Kumwesān tukwe. Nāpīn rāfwaki pam, māmwāksen bred me, māuvei pen m nārmama me sāvānhi mā tuhāpeki pen m nārmama me. Nānā hāpeki pen mīnraha. ⁷ Nārmama me sāvānhi sānānraha kwopnāti nāmu me nepwīn mwi fwe ikīn. Iesu rāfwaki mīni vivi Kumwesān tukwe. Māfwaki pam, mīni pen ti nirāha i mā, “Nāmu me i mwi tihāpeki pen mīnraha.”

⁸ Nānā nārmama me pam hāni nari tīpīwīnraha rāsisi. Hāvai pen nīpārpari bred mīne nāmu me hānāpwāh ramrīmār rukuār ia tānāpīpw sefen. ⁹⁻¹⁰ Nārmama me nāha Iesu rākwmāni irāha ipaka fo-taosen. Nāpīn Iesu rākwmāni pam irāha, rārhi pen irāha kāmhāuvān imwānraha me. Kurirā irā rāputā ia nītātā ouihi irāha nārmama me sāvānhi māmhāuvān fwe ia kwopun riti nāghīn nā Talmanuta.

Farisi me hokeikei mā tuhātōni nīmātīen riti

¹¹*Farisi me hāuvehe māmhāres Iesu mā, “Ko iko ro nīmātīen riti sā ruku pen ia neiai pwāh iahātōni mhāukurān mā ik pārhiēn Kumwesān rārhi pehe ik?”

¹²*Iesu rīregi, miregi rārāha fwe imwā ia rerīn, mīni mā, “Nīmātīen āfo nāha nārmama ipwet mīne kāmhātūi? Iakani nīpārhiēnien tukumīaha i mā nārmama ipwet mīne ro iamīnhi Kumwesān trāpwāh nuvei penien nīmātīen riti mīnraha.” ¹³ Ia nāpīn nāha Iesu rāpwāh irāha, māputā ia nītātā ouihi irāha nārmama me sāvānhi, mhāier, māmhāuvān ia nīkare nui.

¹⁴ Nārmama me sāvāi Iesu hānenouenou mā tuhāuvehi bred. Sānānraha bred kuatia a ia nākwāi nītātā ouihi. ¹⁵*Nānā Iesu rāvāhag mīnraha, mīni mā, “Tihātūi amasan, māmhāsiari ti yis sāvāi Farisi me mīne yis sāvāi Kig Herot.”

¹⁶ Miregi nārmama me sāvānhi hānamāgkiari mīnraha me i mā, “Sānātāha bred riwān.”

¹⁷*Nāpīn Iesu rīregi, rini pen ti nirāha i mā, “Rāfo hiamāgkiari m kīmīaha me mā sānāmīaha bred riwān? Rosi hīāpkātā raka mhā ihi mhāreirei? Rosi kāmkapwāmīaha riskai? ¹⁸*Nānimemīaha nā, mātā rāfo hīāpkātā mhā nari? Nākwāregimīaha nā, mātā rāfo hīāpkregi mhā nari? Rosi rerīmīaha rīpkrhi mhā ¹⁹*nāpīn iakīnākwāksen bred krirum mākwānī nārman faef-taosen irā? Ia nāpīn nāha kīmīaha hīāuvehi tānāpīpw kevā rukuār ia nīpārpari nāveginien hānāpwāh ramrīmār?”

Miregi hāni pen tukwe in mā, “Twelef.”

²⁰*Nānā Iesu rāres pen mā, “Nāpīn iakīnākwānī nārmama fo-taosen ia bred sefen, kīmīaha hīāuvehi tānāpīpw kevā rukuār ia nīpārpari nāveginien hānāpwāh ramrīmār?”

Miregi hāni pen tukwe in mā, “Sefen.”

²¹ Nānā Iesu rāres pen irāha i mā, “Hiamreirei ihi?”

Iesu romasan iārmama riti nānimen rīfwā

²² Irāha hāuvehe ia taon nāha Petsaeta. Nārmama nepwīn fwe ikīn hāiri iārman riti nānimen rīfwā mhāuvehe ti Iesu, mhāres Iesu mā Iesu trāmūtā rāgin irā. ²³ Nānā Iesu

* **8:2:** Mak 6:34-44 * **8:11:** Mat 12:38 * **8:12:** Luk 11:29 * **8:15:** Luk 12:1 * **8:17:** Mak 6:52 * **8:18:** Jer 5:21, Mak 4:12, Wok Me 28:26 * **8:19:** Mak 6:41-44 * **8:20:** Mak 8:6-9

ruvehi rəgin, miri in rouaraka ia rukwənu. Nənə Iesu rərgəvəsi nənimen məmrutə rəgin irə, məres in i mə, “Ikamətə nari?”

²⁴ Miregi iərmama nəha nənimen rifwə rəti ərari mini mə, “Ikamətə nərmama me, mətə iapkətə amasan mhə irəha. Iakamətə irəha həmwhen a ia nei me kamhavən.”

²⁵ Ro iamini irə Iesu rarə məmri pen mwi rəgin ia nənimen. Iərmama nəha rəməha mətui. Nənə nənimen ruvehe mamasan mətə amasan narimnari. ²⁶ *Nənə Iesu rərhi pen in, mini mə, “Tikevən atukwatukw fwe imwam, məpwəh nevənien fwe ia rukwənu nəha krīməuku pen ikin.”

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

²⁷ Iesu mine səvənhi nərmama me həuvən ia rukwənu me ia tənə riti nəghin nə Sisaria Filipae.^a Nəpin kamhəuvən ia suatuk, Iesu rəres pen səvənhi nərmama me i mə, “Nərmama kamhəni iou mə iou sin?”

²⁸ *Miregi həni pen tukwe in mə, “Nərmama nepwin kamhəni ik mə Jon Paptaes. Nepwin kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwin mwi kamhəni ik mə profet kupwən riti səvəi Kumwesən.”

²⁹ *Nənə Iesu rəres pen irəha mə, “Mətə kimiaha hiaməni mə iou sin?”

Miregi Pita rini mə, “Ik Kristo.”

³⁰ Nənə Iesu rinise pen ti nirəha i mə tuhəpwəh ninien ti iərmama riti mə in Kristo.

³¹ Ia nəpin nəha rinamahatən irəha mə, “Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei miregi rərəha ia narimnari me rīpik. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa, irəha tuhəpwəh iou, mhousi əpune iou. Takemhə, nənə, nəpin səro kahar irə iakətui mwi.”

³² Iesu rini irapw nəgkiariien nəha, ro nukurənien i. Mətə Pita riri raka Iesu ia nīkarenraha, minanise pen tukwe in mə, “Tikəpwəh ninien nəgkiariien nəha ikani.”

³³ Mətə Iesu ruvsini, mətoni nərmama me səvənhi kamhərer. Nənə rinise pen ti Pita i, mini mə, “Setan, evən ia təkutak! Nətərigien səim rīpkesi pen mhə nətərigien səvəi Kumwesən, mətə ikamesi pen a nətərigien səvəi nərmama.”

Iərmama sə rakurirə Iesu traməkeikei məvrani nei kamarkuau

³⁴ *Iesu rəkwein nərmama me pam həuvehe irəha nərmama me səvənhi. In rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou, traməkeikei məpwəh nətərigien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuau səvənhi, məvrani mukurirə iou.

³⁵ Iərmama sə rokeikei mə trəkwtəmhiru nīmīruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nīmīruien səvənhi tukw iou mine nəgkiariien amasan səiou truvehi nīmīruien rerin. ³⁶ Trini minuə iərmama riti rīpeki pam narimnari me ia tīprənə i, mo səvənhi i,

nənə kurirə ikin remhə marfai ia nīmīruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? ³⁷ Iərmama truvei pen nəfe mərpwin tai nīmīruien səvənhi? ³⁸ *Nərmama ipwet mine noien səvənraha rərəha. Irəha hənəpwəh Kumwesən rəmwhen ia pran riti sə rinəpwəh iərman səvənhi, mamesi pen iərman əpə mwi. Trini minuə iərmama riti rauris ia nəmrinraha ti ninien mə in iərmama riti səiou, rauris mwi ti nəvisaiuen nəgkiariien səiou minraha, iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpin nəha takuvehe ia nīskaiien səvəi tata səiou kīmaha nagelo ikinan me, takauris ti ninien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou.”

9

Nipwrai Iesu ruvehe mopə

¹ *Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Takani nipərhiēnien tukumiaha i mə nərmama nepwin kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nīskaiien səvəi Kumwesən rier pehe irau nitətə sə in ramərimənu irə.”

* **8:26:** Mak 7:36 a **8:27:** Kani kwopun nəha mə “Sisaria Filipae,” ti nəri nə mə Sisaria in taon asori riti ia tənə Kig Filip ramərimənu ikin. * **8:28:** Mak 6:15 * **8:29:** Jon 6:68-69, Mak 9:9 * **8:34:** Mat 10:38-39 * **8:38:** Mat 10:33 * **9:1:** Mak 13:30

² Nəpɪn sikis rukurau, nənə Iesu riri əpa Pita mine Jemes mine Jon, həutə parei ia təkuər əpwəmwis riti. Ia kwopun nəha irəhar harətoni ia nənimenrahar nɪpwrai Iesu ruvehe mopə. ³ Səvənhi tɪnari ruvehe məpsan mamser pɪk. Iərmama sə ramaikuas tɪnari ia tɪprənə i ko rɪpkakuas mhə rəpsan rəmwhen ia tɪnari səvənhi. ⁴ Nənə irəhar harətoni Profet Elaeja mine Moses krouier pehe, rouəgkiari irəhar Iesu.

⁵ Nənə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən, ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Pwəh kimrahar iaharo tənɪmwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.” ⁶ (Pita rini iamɪnhi irə ti nəri nə mə irəhar harhekɪr pɪk. Rireirei mə trəfni irə.)

⁷ *Nənə nəpuə riti ruvehe muvegi irəha. Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə mɪni mə, “In nəha nərik keikei. Tihətərig in.”

⁸ Təkwtəkwuni a mwi, Pita, Jemes, mine Jon harəti ərari mharəpwəh nətoniien Moses mine Profet Elaeja, mətə Iesu əpa irəha min.

⁹ *Nəpɪn kamheiwaiu pehe ia təkuər, Iesu rinise pen ti nirəhar i mə, “Nəfe hiarɪnətoni kimirəhar tiharəpwəh nɪniien ti iərmama riti meste iou, Iəməti Iərmama, iakətui mwi ia nemhəien səiou.” ¹⁰ Ro iamɪnhi irə mine harəpwəh nɪni irapwien nəfe harɪnətoni, mətə kamharəres irəhar me i mə, “Nəfe nɪpwrai nəgkiariien nəha Iesu rɪməni pehe tukutahar i mə in trətui mwi ia nemhəien səvənhi?”

¹¹ Nənə irəhar harəres Iesu mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa kamhəni mə Profet Elaeja traməkeikei mukupwən muvehe?”

¹² *Miregi Iesu rini pen ti nirəhar i mə, “Nɪpərhienien, Profet Elaeja trukupwən muvehe məmri amasan pam narimnari me rəmwhen ia sə fwe kupwən. Mətə rəfo kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan iamɪnhi irə mə iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei miregi rərəha ia narimnari me rɪpɪk? Tuho ia nirak rəmwhen ia iou iamə rərəha riti. ¹³ *Mətə iou iakani pehe tukumiaha i mə Profet Elaeja ruvəuvehe raka.^a Nənə nərmama me hesi pen nətərigien səvənraha mho rərəha irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani.”

Iesu rəkoui irapw nənimwɪn ərəha ia iəkunouihɪ riti

¹⁴ Iesu irəha Pita, Jemes, mine Jon hərərig pehe mwi ti nərmama me səvəi Iesu, mhətoni nərmama həpɪk kamhərəer kurkurau ia nərmama me səvəi Iesu. Nahatən me səvəi Loa mine nərmama me kamhəvisə mɪnraha me. ¹⁵ Nəpɪn nərmama me hətə Iesu, hərəkərinari, mhaiu mhəuvən mhəgkiari pen min.

¹⁶ Nənə Iesu rəres pen irəha i mə, “Kimiaha nahatən me səvəi Loa hiaməgkiari ia nəfe?”

¹⁷ Mətə riti ia nərmama me nəha rini pen tukwe in mə, “Iahatən, iou iakuvehi səiou iəkunouihɪ muvehe tukw ik. Nənimwɪn ərəha riti ramarə irə, mamə rerɪn riwən ko rɪpkəgkiari mhə. ¹⁸ Kwopun pəku səiou iəkunouihɪ revən ikɪn, nəpɪn nənimwɪn ərəha ruvehi in, ruvehi mouini ia tɪprənə. Nisəkwan ramaiu ia tərhun. Ramahi revɪn. Nɪpwrən rakɪnkɪn. Iakɪnəres raka nərmama me səim mə tuhəkoui irapw nənimwɪn ərəha nəha, mətə həni mə ko həpko mhə.”

¹⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine səkimiaha nahatətəien riwən. Tsarə kitaha miou mesite nəfe nəpɪn? Tɪnesən mine iakapwis kimiaha? Kimiaha tihəuvən mhəuvehi iəkunouihɪ nəha mhəuvehi mhəuvehe.”

²⁰ Nənə irəha həuvən mhəuvehi in mhəuvehe ti Iesu. Nəpɪn nənimwɪn ərəha rətə Iesu, təkwtəkwuni a ro iəkunouihɪ rɪmwei ia tɪprənə, məkəkəkɪr, məsəkwwəsəkww. Nisəkwan ramaiu ia tərhun.

²¹ Nənə Iesu rəres pen səvənhi tata i mə, “Iəkunouihɪ i ruvehi nemhəien i nuk kevə?”

Miregi səvənhi tata rini mə, “Nemhəien i rɪməuvehi ia nouihien səvənhi. ²² Nəpɪn rɪpɪk nənimwɪn ərəha i ro iəkunouihɪ rɪmwei pen ia napw uə ia nui mə tremhə. Mətə mə ikukurən noien nari riti, tikapi tukumrau, masitu ia kimrau.”

* **9:7:** Mat 3:17, 2Pit 1:17-18, Dut 18:15, Wok Me 3:22 * **9:9:** Mat 12:16, Mak 8:30 * **9:12:** Mal 4:5, Sam 22:1-18, Aes 53:3 * **9:13:** Mat 11:14 a **9:13:** Iesu rani Jon Paptaes.

23 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mæ, “Ræfo ikini nægkiariien næha mætæ mæ ikukuræn noien? Trini minuæ iærmama riti rahatætæ pærhien ia nirak, iakukuræn noien narimnari me pam min.”

24 *Nænæ tækwækwuni a mwi tata sævæi iækunouih i næha rasæk æpwæmwis, mini mæ, “Iakahatætæ ia niram, mætæ nahatætæien sæiou ripkiskai mhæ. Tikasitu ia nirak!”

25 Ia næpin næha nærmama hæpik kamhau mamhæuwehe. Næpin Iesu rætoni iræha, rinise pen ti nænimwin æræha, mini mæ, “Ik nænimwin æræha sæ ikamo iærmama tærhun ruvisimw mine nækwæregin ruvisimw, iou iakani pehe tukw ik i mæ tikier ia iækunouih i mæpwæh nuvnmwæ peheien mwi iræ.”

26 *Nænæ nænimwin æræha rikiukiu pik ia iækunouih i, mækwein æpwæmwis, mier. Mætæ nipwrai iækunouih i næha ruvehe mæpouæpou pam. Ro pen nærmama hæpik hæni mæ, “Eh, ruvamhæ!” 27 Mætæ Iesu ruvehi rægin, mivi utæ, rærer.

28 Kuriræ iræ Iesu revæn muvnmwæ ia nækwai nimwæ. Næpin nærmama me sævæhi me iræha min æpa, hæres pen in mæ, “Ræfo kimaha ia hæreirei nækoui irapwien nænimwin æræha næha?”

29 Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Nænimwin æræha sæ ro me iaminha iræ, nari riti riwæn ko rækoui irapw iræha, mætæ næfwakiiien æpa.”

Iesu rini irapw mwi mæ in tremhæ

30 *Iræha hæpwæh kwopun næha mhæuvæn mhæpi simwin ia tænæ Kalili. Iesu ripkokeikei mhæ mæ nærmama tuhæukuræn kwopun me næha ramaræ ikin, 31 *ti næri næ mæ ramahatæn nærmama me sævæhi, mamini pen ti niræha i mæ, “Triipko mhæ tui kuvei pen iou, Iæmæti Iærmama, ia rægi nærmama. Iræha tuhousi æpune iou. Takemhæ, nænæ, næpin særo kahar iræ iakætui mwi ia nemhæien sæiou.” 32 *Mætæ nærmama me sævæhi hæreirei nipwrai nægkiariien i in rani. Hæhekir ti næresien in.

Iærmama rasori mæpi raka

33 Iræha hæuwehe ia Kapaneam. Næpin hævnmwæ ia nækwai nimwæ riti, Iesu ræres pen nærmama me sævæhi mæ, “Sæmæuwehe kimiaha hiamægkiari ia næfe?” 34 Mætæ iræha hæpwæh nægkiariien, ti næri næ mæ kamhæuwehe mamhægkiari mæ sin ia niræha in rasori.

35 *Nænæ Iesu rækure, mækwein nærmama sævæhi twelef hæuwehe. Rini pen ti niræha i mæ, “Iærmama sæ rokeikei mæ trakupwæn ia nærmama me pam, tramækeikei muvehe mukuriræ, mamo in iærmama sæ ramo tukwini nari m nærmama me pam.”

36 Nænæ Iesu ruvehi iækunouih i riti mærpwi ia kurkwan ia niræha, mærah i utæ, maræ mini pen mwi ti niræha i mæ, 37 *Iærmama sæ træsevær ia rerin ti iækunouih i riti sæ ro iamih i næghik ræmwhen mæ ramæsevær mwi ia rerin tukwe iou. Iærmama sæ ramæsevær ia rerin tukw iou ræmwhen mæ ramæsevær mwi ia rerin ti Kumwesæn sæ rinærhi pehe iou iakuvehe.”

38 *Jon rini pen ti Iesu i mæ, “Iahatæn, kimaha ia hætoni iærmama riti ramækoui irapw næremhæ me ia næghim. Iahamæmwur mæ tahænise in ti næri næ mæ ripko mhæ in kimaha riti.”

39 *Mætæ Iesu rini mæ, “Kimiaha tihæpwæh niniseien in. Iærmama sæ ramo nimtætien ia næghik, ko ræpwæh nini æræha akwauakwien iou. 40 *Iærmama sæ ræpwæh nini æræhæien kitaha in kitaha riti. 41 *Iakani nipærhienien tukumiaha i. Kimiaha næ nærmama me sæiou, iou Kristo. Trini minuæ iærmama riti ruvei pehe nui m kimiaha ia næghik mæ tihænimwi, in tramækeikei muvehi nærækuien sævæhi.”

Tikætui amasan ti nahatætæien sæim

* 9:23: Mat 21:21, Mak 11:23 * 9:24: Luk 17:5 * 9:26: Mak 1:26 * 9:30: Jon 7:1 * 9:31: Mak 8:31, Mak 10:32-34 * 9:32: Luk 9:45, 18:34 * 9:35: Luk 22:24, Mat 20:25-27, Mak 10:43-44 * 9:37: Mat 10:40 * 9:38: Nam 11:27-29 * 9:39: 1Kor 12:3 * 9:40: Mat 12:30, Luk 11:23 * 9:41: Mat 10:42

⁴² “Nəkwərhakwərha me i səməme kamhahatətə ia nīrak, trīni mīnuə iərmama riti ro riti rīmwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpwīn noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha trīregi rərəha məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nīpətəkinuan kosə irapw i ia təmwei təsi. ⁴³ *Mə rəgim ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka. Mə rəgim rīpīp mətə ikuvehi nīmīruien, ramasan pīk tukw ik. Rərəha mə rəgim kəru mətə tikevən fwe ia kwopun napw asori rauək rerīn ikīn. ⁴⁴⁻⁴⁵ Mə nīsum ramo ikamwei ia nərəhaien, tikərai raka. Mə nīsum rīpīp mətə ikuvehi nīmīruien, ramasan pīk tukw ik. Rərəha mə nīsum mi kəru mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək rerīn ikīn. ⁴⁶⁻⁴⁷ *Mə nənīmēm ramo ikamwei ia nərəhaien, tikukumwiri raka. Mə nənīmēm kuatia a mətə ikuvnīmwə pen ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə, ramasan pīk tukw ik. Rərəha mə nənīmēm kəru, mətə tukərarki pen ik ia kwopun napw asori rauək ikīn. ⁴⁸ Ia kwopun nəha ‘irər səməme hamani irəha həpwəh nemhəien.

Napw rəpwəh nīfwəien.’

⁴⁹ Napw trətəgətəg pen ia nərmama me pam rəmwhen ia sol sə kamətəgi pen ia nəveginien.

⁵⁰ *Sol in nari amasan. Mətə trīni mīnuə sol nəsienien səvənhi ruvəiwən, tihəfo mho rəsien mwi? Pwəh sol raməmak pen ia rerīmīaha. Nənə hīamarə ia nəmərīnuien.”

10

Iesu rahatən mə iərman mīne pran trouəpwəh nəpwəhien irau me

¹ Iesu rəpwəh kwopun nəha mevən ia tənə Jutia fwe ia nīkare nui arīs Jotan pen. Nərmama həpīk həuvehe mwi mhousəsīmwīn pen irəha me tukwe. In rahatən irəha rosi sə ramo ia nəpīn me.

² Nənə Farisi me nepwīn həuvehe mhəres pen nari riti min mə tuhəregi ro Iesu mə trəfni irə. Irəha həni mə, “Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə ko iərman riti rəpwəh səvənhi pran uə rekəm?”

³ Mīregi Iesu rəres pen irəha i mə, “Nəfe nəgkiariien Moses rīməni pehe tukumīaha i fwe kupwən?”

⁴ *Mīregi həni mə “Moses rīnəsēni mə iərman riti rukurən nīrāiien nīmwai nəkukuə m pran səvənhi rani mə in rīnəpwəh in, nənə mərhi pen i ramevən.”

⁵ *Mətə Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Moses rīmərai nəgkiariien nəha m kīmīaha ti nəri nə mə kəmkapwəmīaha rīskai. ⁶ Mətə Nəkukuə Ikinan rīni mə fwe ia nukune narəien, ‘Kumwesən rīno iərmama kəru riti iərman riti pran.’ ⁷ *‘Ro iamīnhi irə iərman traraka ia tata mīne mama səvənhi mevən rouarə pəri irau pran səvənhi, nənə ⁸ irau trouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia.’ Nəgkiariien nəha rīni mə iərman mīne pran səvənhi krouəpwəh ihi noien iərmama kəru i, mətə krouvəuvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia. ⁹ Ti nəri nə mə Kumwesən rīrīpīn iərman mīne pran səvənhi iamīnhi irə, ro pen rīpkatukwatukw mhə mə iərman trəpwəh səvənhi pran, mətəfi narəien səvənrau.” ¹⁰ Nəpīn Iesu mīne nərmama me səvənhi həuvnīmwə mwi ia nəkwai nīmwə, irəha hərəs mwi nəgkiariien i min. ¹¹ *Nənə Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Iərman sə rəpwəh pran səvənhi miri prən əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi pran. Prən nəha in ramiri rīpko mhə pran atukwatukw səvənhi. ¹² Rəmwhen a mwi pran sə rəpwəh səvənhi iərman mesī pen iərman əpə riti mwi ramo noien ərəha ia səvənhi iərman. Iərman nəha in ramesī pen rīpko mhə iərman atukwatukw səvənhi.”

Iesu rəkwein amasan ia nəkwərhakwərha

* **9:43:** Mat 5:30 * **9:46-47:** Mat 5:29 * **9:50:** Mat 5:13, Luk 14:34, Kol 4:6 * **10:4:** Dut 24:1-4, Mat 5:31

* **10:5:** Jen 1:27, 5:2 * **10:7:** Jen 2:24, Efes 5:31 * **10:11:** Mat 5:32

¹³ Nəp̄in riti nərmama me kamhəuvehi nəkwərhakwərha me səvənraha, mamhəuvehe ti Iesu mə trapi irəha. Nənə nərmama me səvəi Iesu hənise irəha. ¹⁴ Mətə nəp̄in Iesu rətoni, niemaha rəpi. In r̄ini pen ti nirəha i mə, “Pwəh nəkwərhakwərha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh niniseien irəha. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwəhen ia nəkwərhakwərha me i. ¹⁵ *Iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwəhen ia iəkunouihi, muvehi nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Mə ripko mhə tripkuvnimwə mhə ia nitətə nəha ia nəp̄in riti.” ¹⁶ Nənə Iesu rərəhi pehe nəkwərhakwərha me, məmrutə rəgin mi ia nirəha, məkweīn amasan ia nirəha.

Iərmama riti səvənhi nautə rasori rokeikei mə truvehi n̄im̄iruien rer̄in

¹⁷ Iesu r̄inamesi pen mwi suatuk səvənhi mamevən. Nənə iərmama riti raiu muvehe m̄inimwi nukurhun mi ia nənimen, məres pen in i mə, “Iahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi n̄im̄iruien rer̄in?”

¹⁸ Miregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Rəfo ikini mə iou iəmə amasan? Iərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan. ¹⁹ *Ik ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In r̄ini mə, ‘Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien pran, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien, məpwəh neikuəien mə tikakres. Tikaməkeikei m̄is̄iai səim̄ tata m̄ine mama.’”

²⁰ Miregi iərmama nəha r̄ini pen ti Iesu i mə, “Iahatən, loa me pam i iakesi pen fwe ia nouihien səiou meste pehe ipwet m̄ine.”

²¹ *Iesu rətə iərmama nəha, rer̄in rokeikei in. Ro iam̄inhi irə r̄ini pen tukwe in mə, “Nari kuatia rarə ikəpwəh ihi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim̄ narimnari me. Nəp̄in kuvehi nənimen, tikuvehi mane, muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim̄ nautə tripīk fwe ia neiai. Nəp̄in ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

²² Nəp̄in iərmama nəha r̄iregi nəgkiariien nəha, nənimen r̄isiu. Rəpwəh Iesu mamevən. Rer̄in rəpou ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori.

²³ *Ia nəp̄in nəha Iesu rəti ərari mətoni nərmama me səvənhi, m̄ini pen ti nirəha i mə, “Rəknek̄in ti nərmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

²⁴ Nərmama me səvəi Iesu həkəri asori nari ia nəgkiariien səvənhi. Mətə Iesu r̄ini pen mwi ti nirəha i mə, “Nəkwərhakwərha səiou me, rəknek̄in ti nuvnimwəien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²⁵ Iərmama nautə səvənhi rasori rəknek̄in tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknek̄in məpi raka n̄irim̄iru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.”

²⁶ Nəp̄in nərmama me səvəi Iesu həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier. Kamhəres irəha me i mə, “Mə rəknek̄in iam̄inhi, n̄is̄imə nəha ko həuvehi n̄im̄iruien?”

²⁷ Iesu rətə irəha m̄ini mə, “Nəri nəha rəknek̄in iərmama ko ripko mhə, mətə Kumwesən rukurən noien. Narimnari me pam r̄iməru ti Kumwesən.”

²⁸ Ia nəp̄in nəha Pita riskəmter m̄ini pen ti Iesu i mə, “Ətə ro. K̄imaha iahənpwəh pam narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik.”

²⁹ Miregi Iesu r̄ini mə, “Iakani n̄ipərhiēnien tukumiaha i mə nərmama me səməme hənəpwəh narimnari me səvənraha tukwe iou mə tuhəuvən mhəvisau irapw nəgkiariien amasan səiou, irəha pam tuhəuvehi tain. Tr̄ini m̄inuə iərmama riti rəpwəh nimwə me, uə piəvni me, uə k̄itiriməni me, uə mama m̄ine tata səvənhi, uə nəkwərhakwərha me səvənhi, uə tiprənə səvənhi, ³⁰ ia nitətə ipwet m̄ine truvehi mwi tain hantret, nimwə me, m̄ine piəvni me, m̄ine k̄itiriməni me, m̄ine mama me, m̄ine nəkwərhakwərha me, m̄ine tiprənə. Tukəmwəki mwi in, ko nəm̄is̄aien m̄in ti nəgkiariien amasan səiou. Nənə ia nitətə fwe truvehe in truvehi n̄im̄iruien rer̄in. ³¹ *Mətə nərmama həpīk səməme kamhəkupwən tuhəkurirə. Nənə səməme kamhəkurirə tuhəkupwən.”

* **10:15:** Mat 18:3 * **10:19:** Eks 20:12-17, Dut 5:16-20, Dut 24:14, Jem 5:4 * **10:21:** Mat 10:38, Mak 8:34

* **10:23:** Mak 4:19, 1Tim 6:17 * **10:31:** Mat 20:16, Luk 13:30

Iesu rini irapw mwi mə tremhə

³² *Irəha kamhesi pen suatuk mamhəutə pen fwe ia Jerusalem. Iesu rakupwən irəha kamhəkurirə. Səvənhi nərmama me həkərinari. Nərmama səməme kamhəkurirə ia nirəha kamhəhekir. Iesu riri raka əpa nərmama səvənhi twelef mənani pen ti nirəha i nəfe tuho irə, ³³ mīni mə, “Hətə ro, kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha tukuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi pris asori me mīne nahatən me səvəi Loa. Irəha tuhəni mə takaməkeikei memhə. Tuhəuvei pen iou ia rəgi nərməpə rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ³⁴ Irəha tuharis əkenhīn ia nirak, mhərgəvəsi iou, mhərisi iou, mhəusi əpune iou. Ia nəpīn sə ro kahar irə takətui mwi ia nemhəien səiou.”

Jemes mīne Jon krouəres pen nari riti m Iesu

³⁵ Jemes mīne Jon, tīni Sepeti mi, irau krouvehe ti Iesu rouni pen tukwe in mə, “Iahatən, kīmrəu tarouəres ik ia nari riti. Iarouokeikei mə tikəsəni kīmrəu.”

³⁶ Mīregi Iesu rini mə, “Nəfe irouokeikei mə tako m kīmirəu?”

³⁷ Mīregi krouni mə, “Əseni kīmrəu pwəh riti rəkure ia nīkarem mwatuk riti ia nīkarem mour nəpīn tikuvehi nasorīen səim, mamərimənu ia nərmama.”

³⁸ *Mətə Iesu rini pen ti nirəu i mə, “Kīmirəu irouereirei nəfe nari irouəres i. Ko kīmirəu irouənimwi kap i iou takənimwi? Uə ko kakiətənimw mwi kīmirəu ia paptəes i sə tukakiətənimw iou irə?”

³⁹ *Mīregi krouni mə, “Kīmrəu iarouəmwhen.”

Mīregi Iesu rini pen ti nirəu i mə, “Kap i iou takənimwi, kīmirəu mwi tirouənimwi. Tukakiətənimw kīmirəu mwi ia paptəes i tukakiətənimw iou irə. ⁴⁰ Mətə iou ko iakəpwəh nəsenīen kīmirəu irouəkure riti ia nīkarek mwatuk riti ia nīkarek mour. Mətə kwopun nəha səvəi iərmama mi nəha kīmərfi raka irau mə trouəkure fwe ikīn.”

⁴¹ Nəpīn ten mwi nərmama me səvəi Iesu həregi nəresien nəha səvəi Jemes mīne Jon, niemaha rəpi irəha. ⁴² *Ro iamīnhi irə Iesu rəkwein irəha həuvehe. Rini pen ti nirəha i mə, “Kīmīaha hiəuvəkurən raka noien səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nəmə asori me səvənraha sə kamhərimənu ia nirəha, kamhəfiəutə irəha, mamho nərmama kamho nəkwənraha. ⁴³ *Mətə kīmīaha tihəpwəh noien iamīnha irə ia kīmīaha me. Trini mīnuə kīmīaha riti rokeikei mə truvehe masori ia kīmīaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari m kīmīaha. ⁴⁴ Trini mīnuə kīmīaha riti rokeikei mə trasori makupwən ia kīmīaha, in traməkeikei muvehe mo iərmama sə ramo auər a wok səkīmīaha pam. ⁴⁵ *Kīmīaha tiho rəmwhen a ia nirak. Iou, Iəməti Iərmama, iapkuvehe mhə mə nərmama tuho tukwini nari miou, mətə iakuvehe mə tako tukwini nari mīnraha, muvei pen nīmīruien səiou trərəku suatuk ti nīfi rakaien nari ia nərmama həpik.”

Iesu romasan nəmri iərmama riti nəghin nə Partimeas

⁴⁶ Iesu mīne nərmama me səvənhi həuvehe mhəpirapw ia taon nəha Jeriko. Nəpīn həier, nərmama həpik kamhəkurirə in. Partimeas, tīni Timeas, raməkure ia nīkare suatuk mamase mane m nərmama. Partimeas nənimen rīfwə. ⁴⁷ *Nəpīn rīregi mə Iesu iəmə Nasaret rīnəuvehe, rīnaməkwein əpwəmwīs, mīnamīni mə, “Iesu, kwənəkwws səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁸ Nərmama həpik hənise pen tukwe in, mhəni mə, “Afafa, məpwəh nəgkiariien!”

Mətə Partimeas rarīpīn maməkwein əpwəmwīs mwi, mamīni mə, “Iesu, kwənəkwws səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁹ Ia nəpīn nəha Iesu rərər, mīni pen ti nirəha i mə, “Həkwein iərmama nəha ruvehe.”

* **10:32:** Mak 8:31, 9:31 * **10:38:** Mak 14:36, Luk 12:50 * **10:39:** Wok Me 12:2, Rev 1:9 * **10:42:** Luk 22:25-26
* **10:43:** Mat 23:11, Mak 9:35 * **10:45:** 1Tim 2:5-6 * **10:47:** Mat 9:27, 15:22

Irəha həkwein iərmama sə nənimen rīfwə, mhəni pen tukwe in mə, “Agien, mīskəmter! Iesu raməkwein ik mə tikevən tukwe.”⁵⁰ Nənə iərmama nəha nənimen rīfwə ruvehi raka səvənhi karkahu əpwəmwīs məpwəh, mīskəmter akwauakw, mevən tī Iesu.

⁵¹ Nənə Iesu rīni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”

Miregi iərmama nəha nənimen rīfwə rīni pen tukwe in mə, “Tahatən, iakokeikei mə nənimek trətui pwəh iakətə nari.”

⁵² *Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Ramasan. Ikukurən nevənien. Nahatətəien səim rīnomasan raka nənimen.” Nənə təkwtəkwuni nəha nənimen rīnamasan mīnətə nari. Nənə Iesu ramesi suatuk mamevən, iərmama nəha rukurirə i.

11

Iesu rapirapw fwe Jerusalem nərmama haməgnəgīni in

¹ Irəha həuvən ipaka tī Jerusalem, mhəier pen ia Təkuər Olif^a ia kwopun nəha ipaka tī rukwənu mi nəha Petfas mīne Petani. Ia nəpīn nəha Iesu rərhi pen iərmama kəru səvənhi,² mīni pen tī nirau i mə, “Kimirau tirouevən fwe ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpīn tirouapirapw fwe ikīn, tirouətə kwəti togki riti kīnəkwi tərini, iərmama rīpkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsīgi rouvehe.³ Trīni mīnuə iərmama riti rəres kimirau i mə, ‘Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?’ tirouni pen mə, ‘Iərimənu səkitaha raməres kwəti togki i, mətə trīpkəpwəmwīs mhə trərhi pehe mwi i.’”⁴ Ia nəpīn nəha krauevən rouətoni kwəti togki nəha kīnəkwi tərini pen ipaka tī kwəruə ia nīmwə riti ramərer ia suatuk. Nəpīn kroufi raka nari irə,⁵ nərmama nepwīn səməme kamhərer ipaka tī nirau ia kwopun nəha həni mə, “Rəfo iroufi raka nari ia kwəti togki?”⁶ Mətə krouni pen nəfe Iesu rīməni pen tī nirau i. Nəpīn nərmama me nəha həregi, həseni irau krouevən.⁷ Irau krouəsīgi kwəti togki nəha rouvehe tī Iesu, rouəpənə pen karkahu əpwəmwīs mi səvənrau ia təkuren. Nənə Iesu rəkure irə.⁸ Nərmama həpīk həpənə karkahu əpwəmwīs me səvənraha ia suatuk. Nərmama nepwīn mwi həpənə pen nīmwai nei me sə hənərai ia nīmei nari.⁹ Nərmama səməme kamhəkupwən mīne səməme kamhəkurirə ia Iesu, kamhəkwein əpwəmwīs, mamhəni mə, “Səgnəgīni Kumwesən!

Səkwein amasan ia iərmama i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

¹⁰ Səkwein amasan ia kīg i rauvehe mə truvehi təmwheki kaha səkitaha Kīg Təvit mərimənu ia kitaha!

Kəgnəgīni Kumwesən ia neiai irənhə anan!”

¹¹ Nənə Iesu ruvnīmwə ia Jerusalem, mevən ia nīmwə səvəi Kumwesən, maməspau narimnari me fwe ikīn. Mətə raməruarəv ro pen Iesu rəpwəh mīrərig mevən fwe ia Petani irəha twelef nərmama me səvənhi.

Iesu rīni pen tī nei riti mə trīpkukuə mhə mwi

¹² Rakwakwi irə irəha həier ia Petani. Iesu rīregi nukumhə rīnahi.¹³ *Rəti pen mətəni niemīs^b riti ramərer. Nīmwan rīpīk. Iesu revən mə trətə mə nukwan fwe ikīn uə riwən. Revən ipaka tukwe, mətə nīmwan me a. Nukwan riwən tī nəri nə mə rīpko mhə nəpīn atukwatukw sə nei nəha trukue irə.¹⁴ *Ro iamīnhi irə Iesu rīni pen tī nei nəha mə, “Iərmama riti trəpwəh mwi nəniien nukwam ia nəpīn riti.” Nəpīn Iesu rīni nəgkīariien nəha, nərmama me səvənhi həregi.

Iesu rəkoui irapw nərmama me ia nīmwə səvəi Kumwesən

¹⁵ Iesu mīne nərmama me səvənhi həier pehe ia Jerusalem. Nənə Iesu revən ia nīmwə səvəi Kumwesən, mīnaməkoui irapw nərmama me səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mīne səməme kamhəuvehi nəmri narimnari me.^c Rəvsini tepol me səvəi

* **10:52:** Mak 5:34 **a 11:1:** Olif, in nei riti. Rutə pik ia təkuər nəha. * **11:13:** Luk 13:6 **b 11:13:** Fiktri * **11:14:** Mak 11:20 **c 11:15:** Nərmama ia maket nəha kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me səvəi nəfwakiien.

nərmama me kamhəvriwei mane me. Rəvsini jea me səvəi nərmama səməme kauvehi nəmri menu me ti nirəha, ¹⁶ minise pen ti nərmama mə tuhəpwəh nuvehien narimnari me mhəpi simwɪn ia kwopun nəha nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin. ¹⁷ Nənə Iesu rɪnamahatən irəha mə, “Kɪmərαι pen ia Nəkukuə Ikinan mə, ‘Tukani nimwə səiou

mə nimwəfwaki səvəi nərmama me ia tənəmtənə me.’
Mətə kɪmiaha hiəno ruvəuvehe kwopun sə rakres me kamhərkwafə ikin.”

¹⁸ *Nəpɪn pris asori me mine nahatən me səvəi Loa həregi nəgkiariien səvəi Iesu, kənamhətui suatuk mə tuhousi əpune. Irəha kamhəhekɪr Iesu ti nəri nə mə nərmama me pam nənimenraha rier ti nahatənien səvənhi.

¹⁹ Nənə nəruarəv irə Iesu mine nərmama me səvənhi haraka ia Jerusalem, mamhəuvən.

²⁰ *Rakwakwi irə ia nəpnəpɪn irəha həukurau ia kwopun niemis ramərer ikin, mhətə mə nei nəha ruvəmhiə fwe irənhə meste nuan me inhəripw. ²¹ Nənə Pita rerɪn rɪrhi nəgkiariien səvəi Iesu. Rini pen tukwe in mə, “Iahatən, ətə ro nei nəha ikinəkwein ərəha irə, ruvehe muvɪmhiə pam.”

²² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Tihahatətə ia Kumwesən. ²³ *Iakani nɪpərhienien tukumiaha i trɪni minuə iərmama riti rini pen ti təkueɪ i mə, ‘Təkueɪ i, tiko mier mivə pen fwe ia təsi,’ mə nətərigien səvəi iərmama nəha rəpwəh nəmkiamkiien, mətə rahatətə əknekɪn ia nəfe rɪməni mə tro, Kumwesən tro nəkwən. ²⁴ *Ro iamɪnhi irə iakani nɪpərhienien tukumiaha i mə nəpɪn tihəfwaki, nəfe nəghɪn tihəres i, tihahatətə mə hiəuvəuvehi raka, nənə Kumwesən truvei pehe m kɪmiaha. ²⁵⁻²⁶ *Nənə nəpɪn tihərer mhəfwaki, trɪni minuə iərmama riti rino noien ərəha ia kɪmiaha, tihenouenou i. Tiho iamɪnhi irə mə Tata səkɪmiaha ia neiai in mwi trenouenou noien ərəha me səkɪmiaha.”

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəres mə sin rəsəni wok sə Iesu ramo

²⁷ Irəha həuvehe mwi ia Jerusalem. Nəpɪn Iesu ramavən ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikin, pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe tukwe, ²⁸ mhəres pen in mə, “Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi takəres kɪmiaha nəresien riti. Trɪni minuə hiəni atukwatukw tukw iou i, takɪni pehe tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin. ³⁰ Tiho mhəni ro tukw iou i mə fwe kupwən, sin rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

³¹ Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon mə tro paptəes ia nərmama, Iesu trɪni pehe mə, ‘Ro iamɪnhi irə rəfo hiəpwəh nɪniien nɪpərhienien ia nəgkiariien səvəi Jon?’ ³² Mətə ko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon uə?” Mətə irəha həhekɪr ti nɪniien iamɪnha irə ti nəri nə mə nərmama me hahatətə ia Jon mə in profet pərhien riti.

³³ Ro pen həni pen ti Iesu i mə, “Kɪmaha iahəreirei.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh nɪniien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

12

Iesu rusipekɪn ia nəmə ərəha me nepwɪn səməme kamhətui ti nɪmei krep riti

¹ *Ia nəpɪn nəha Iesu rɪnaməgkiari mɪnraha mɪnani nusipekɪnien me, mɪnani mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, mukurei pen nəpai rukurau kurau irə, muəsi kəpwier mo nəkwən sə tukeivə testesi tɪpwei krep ikin ti nuvehien nisen, mo mwi nəpai rəpwəmwiə mutə tukətui ti krep ikin. Nəpɪn ro sampam

* **11:18:** Mak 14:1 * **11:20:** Mak 11:14 * **11:23:** Mat 17:20 * **11:24:** Mat 7:7 * **11:25-26:** Mat 5:23, Mat 6:14-15 * **12:1:** Aes 5:1-2

irə, rəsəni nərmama nepwɪn həuvehe mhətui tɪ nɪmei krep səvənhi. Irəha tuhəmhu ikin, mhesi kwənkwai krep, mhəuai, mhəuvei pen nɪpərɪn m iəmə asori. Iəmə asori rəmri pen nɪmei krep səvənhi ia rəgɪnraha, mier mevən ia tənə əpə iti. ² Nəpɪn kwənkwai krep rɪmruə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mətə nəmə kamhətui tɪ nɪmei krep səvənhi. In rokeikei mə tuhəuvei pen kwənkwai krep nepwɪn səpwəni min. ³ Mətə irəha həkwətəmhiri iəmə nəha, mhousi, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti min. ⁴ Iəmə asori rərari, mərhi pen iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari min revən. Nənə irəha housi kənkəpwə, mho naurisien min. ⁵ Iəmə asori rərari mərhi pen riti mwi revən. Nənə irəha housi əpune. Irəha ho noien nəha ia nepwɪn mwi həpɪk. Həuəsi nepwɪn, mhousi əpune nepwɪn.

⁶ *Nənə nərmama me nəha kamho tukwini nari m iəmə asori həuvəiwən pam, mətə tɪni anan kuatia sə rokeikei pɪk. Iəmə asori rərhi pen i tɪ nəmə kamhətui tɪ krep, mɪni mə, 'Irəha tuhəsiai nərik.'

⁷ Mətə nəpɪn nəmə kamhətui tɪ krep hətoni tɪni iəmə asori, həni pen tɪ nɪrəha me i mə, 'Kwa tɪni iəmə asori nəha. Nəpɪn tata səvənhi tremhə, nɪmei krep i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nɪmei krep səvənhi truvehe mo səkitaha i.' ⁸ *Nənə irəha həkwətəmhiri, mhousi əpune, mhərarki irapw ia taniruə.

⁹ Iəmə asori səvəi nɪmei krep, trəfo nəha? Truvehe mousi əpune nəmə me nəha məseni pen nɪmei krep səvənhi ia rəgi nərməpə. ¹⁰ Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan uə?

'Kəruətəri nəha nəmə kamhəuvrhəkin nɪmwə hənuə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkɰuni nəha ruvəuvehe mɪno kəruətəri sə rəpi raka pam kəruətəri me, məkwətəmhiri əknekɪn pam nɪmwə.

¹¹ Iərimənu səkitaha rɪno nəri i, sətoni nəmrɪtaha rier tukwe.' "

¹² Nənə nəmə asori me hənuə tuhəkwtəmhiri Iesu, tɪ nəri nə mə həregi mə in rɪni nusipekinien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekɪr nərmama, mhəpwəh Iesu, mamhəuvən.

Ratukwatukw mə iərmama trərəku takis revən tɪ Kig Sisa uə rekəm?

¹³ *Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkwtəmhiri Iesu. Ro pen hərhi pen Farisi me nepwɪn mɪne nərmama nepwɪn səvəi Kig Herot mə tuhəuvən mhəres Iesu narimnari me nepwɪn, mho in rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. ¹⁴⁻¹⁵ Nənə irəha həuvehe mhəni pen tɪ Iesu i mə, "Iahatən, iahəukurən mə ik iəmə sə ikani nɪpərhiienien. Ikəpwəh nehekɪriien nərmama. Nəmə asori uə nəmə auər a ikahatən rəmnəmwhen a tɪ nɪrəha, mahatən atukwatukw suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhəsi pen. Tiko mɪni ro tukumaha i mə ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tahəuvehi pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?"

Mətə Iesu ruvəukurən raka rərɪnraha mə hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. Nənə rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, "Rəfo hiameipweipwi iou iamɪnhi irə? Həuvehi silin riti mhəuvehi mhəuvehe pwəh iakətə ro." ¹⁶ Nənə irəha həuvei pen silin riti min. Nənə Iesu rəres pen mə, "Nənɪmwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?"

Miregi həni mə, "Nənɪmwi Kig Sisa mɪne nəghi Kig Sisa."

¹⁷ *Miregi Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, "Narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən."

Irəha həregi nəgkiariien səvənhi, nənimenraha rier.

Satusi me həres Iesu nəresien riti

¹⁸ *Satusi me nepwɪn həuvehe tɪ Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvəmhə ko rɪpkətui mhə mwi.) Irəha həuvehe mhəres Iesu nəresien riti, mhəni mə, ¹⁹ *"Iahatən, Moses rɪmərəi pen ia Loa səkitaha mə trɪni mɪnuə iərman riti remhə,

* **12:6:** Mat 3:17 * **12:8:** Hip 13:12 * **12:13:** Mak 3:6 * **12:17:** Rom 13:7 * **12:18:** Wok Me 23:8
* **12:19:** Dut 25:5

məpwəh səvənhi pran, mətə tɪnɪnrau riwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərəkəwərha me, rouəsihagin piəvi iəmə nəha. ²⁰ Mətə nərman sefen, irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, krouəpwəh nərəhiien iəkunouihhi riti, nənə iərman nəha remhə, məpwəh səvənhi pran. ²¹ Nənə piəvni səro kəru irə riri prən nəha, memhə mwi, məpwəh prən nəha, mətə tɪnɪnrau riwən. Nənə piəvni səro kahar irə ro mwi iamɪnhi irə ²² meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhemhə pam, nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihhi riti, memhə mwi. ²³ Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpɪn nəha Kumwesən tro nərmana hətui mwi ia nemhəien, pran nəha səvəi sin, ti nəri nə mə nərman me nəha sefen irəha pam həməiri in?”

²⁴ Miregi Iesu rini pen ti nɪrəha i mə, “Kɪmiaha hiəreirei nɪpwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, mhəreirei mwi nɪskaiien səvəi Kumwesən. Ro iamɪnhi irə mɪne nahatənien səkɪmiaha rɪpkatukwatukw mhə. ²⁵ Nəpɪn nərmana tuhətui mwi ia nemhəien, nərman tuhəpwəh niriien nɪpran, nɪpran tuhəpwəh nesi penien nərman. Mətə irəha tuhəmwhen nagelo me ia neiai. ²⁶ *Nənə nəgkiariien səvəi nəgkiariien i hiaməni mə iərmama ko rɪpkətui mhə mwi ia nemhəien. Rosi kɪmiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien nəha ia Nəkukuə Ikinan Moses rɪmərari rani nei nəha napw rauək irə mətə rɪpkahi əmwesi mhə? Ia kwopwi nəgkiariien nəha, Kumwesən rɪməni pen ti Moses i mə, ‘Iou Kumwesən səvəi Epraham mɪne Kumwesən səvəi Aesak mɪne Kumwesən səvəi Jekop.’ ²⁷ In rɪpkə mhə Kumwesən səvəi nərmana me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərmana me səməme kamhəmɪru. Kɪmiaha nahatənien səkɪmiaha rɪpkatukwatukw anan mhə.”

Nəfe nəha loa rasori ia loa me?

²⁸ *Iahatən riti səvəi Loa ruvehe miregi irəha kamhəres irəha me i. Nəpɪn rɪregi mə Iesu rini pen atukwatukw ti nɪrəha i, in rəres pen Iesu i mə, “Nəfe nəha loa rasori ia loa me?”

²⁹ *Miregi Iesu rini mə, “Loa sə rasori in nəha Moses rɪməni mə, ‘Kɪmiaha nəkur Isrel! Tihətərig amasan! Iərimənu Kumwesən səkɪtaha in əpa kuation. ³⁰ Nənə tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nɪmɪruien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim, mokeikei in ia nɪskaiien me pam səim.’

³¹ *Nənə loa səro kəru irə in i mə, ‘Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.’ Loa riti mwi riwən rasori mwi məpi raka loa mi nəha.”

³² Miregi iahatən səvəi Loa rini pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nəgkiariien səim ratukwatukw. Ikani nɪpərhiienien mə Iərimənu in kuation. Kumwesən riti mwi riwən, mətə in əpa. ³³ *Iərmama traməkeikei mokeikei in ia rerin me pam, mokeikei in ia nətərigien me pam səvənhi, mokeikei in ia nɪskaiien me pam səvənhi. In traməkeikei mokeikei piəvni rəmwhen rokeikei atukw a in. Noien nəha ramasan məpi raka iərmama rousi əpune nərimɪru me, muvani nɪpwrənraha ia nɪfatə, muvei pen m Kumwesən.”

³⁴ Nəpɪn Iesu rətə mə iahatən səvəi Loa ramini pen nəgkiariien sə ratukwatukw min, rini pen tukwe in mə, “Ik ipaka ti nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” Kurirə irə nərmana pam həhekɪr Iesu. Riti mwi riwən rəres pen nəresien min.

Kristo in tɪni sin?

³⁵ Nəpɪn Iesu ramahatən nərmana ia nɪmwə səvəi Kumwesən, rəres pen irəha i mə, “Rəfo nahatən me səvəi Loa haməni mə Kristo in tɪni Kig Tevit? ³⁶ Kig Tevit atukwatukw, nəpɪn Nənimwin Ikinan rɪnarə irə, rɪməni irapw mə, ‘Kumwesən^a rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkurei ia nɪkarek mwatuk
mesite tako nərmana səməme haməmwəki ik həuvehe,

* 12:26: Eks 3:2,6 * 12:28: Luk 10:25-28 * 12:29: Dut 6:4-5 * 12:31: Lev 19:18 * 12:33: Dut 4:35, Aes 45:21, 1Saml 15:22, Hos 6:6 a 12:36: Nəgkiariien səvəi nəkur Kris rɪməni iamɪnhi irə mə, “Iərimənu rini pen ti Iərimənu səiou.”

tikərpwi utə tɪpage nɪsum mi ia nɪrəha.’

³⁷ Ia nəgkiariien nəha Kig Tevit atukwatukw rinəkwein Kristo mə İərimənu səvənhi. Mə ro iamɪnhi irə rəfo irəha kamhəni mə in tini Kig Tevit?”

Nəkuər nəha rerɪnraha ragien mə tuhətərig ia İesu.

³⁸ Nəpɪn İesu ramahatən irəha i, mani mə, “Kɪmiaha tihaməkeikei mhəsiari tɪ nahatən me səvəi Loa. Irəha hokeikei mə tuharkahu ia karkahu əpwəmwiis me mamhan. Ia kwopun kamo maket me ikɪn hokeikei mə nərmama tuhəkwein irəha ia nɪsiaiien. ³⁹ Ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me. Ia nəveginien asori me hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikɪn. ⁴⁰ Irəha kamhəpeki raka nautə səvəi nɪpran me səməme nərmən me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha. Kamhəfwaki ia nəfwakiien əpwəmwiis me mə nərmama tuhəsiari irəha. Kumwesən trərpwɪn noien ərəha me səvənraha rasori mwi.”

Pran riti sə ruvei pen mane səvənhi sampam m Kumwesən

⁴¹ *İesu raməkure ipaka tɪ kwopun kamerukw pen mane m Kumwesən ikɪn, maməspau nərmama me kamherukw pen mane me səvənraha. Nərmama me səməme nautə səvənraha rasori həpɪk herukw pen mane asori. ⁴² Mətə pran riti fwe ikɪn. Səvənhi iərman remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihi mi kəru.

⁴³ *Nəpɪn İesu rətoni, rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe. Rini pen tɪ nɪrəha i mə, “İakani nɪpərhiienien tukumiaha i mə prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in, nautə səvənhi riwən, in rerukw pen mane rasori məpi raka nərmama me pam nəha səməme kamherukw pen mane m Kumwesən. ⁴⁴ İakani iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə nərmama me nəha nautə səvənraha rasori. Həuvehi raka nɪpərɪn a mhəuvei pen m Kumwesən. Mətə prən nəha nautə səvənhi riwən ruvei pen mane me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə.”

13

İesu rini irapw mə tukamevən tukousi testesi pam nimwə səvəi Kumwesən

¹ Nəpɪn İesu rinamier ia kwopun nimwə səvəi Kumwesən ramərer ikɪn, iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “İahatən. Ətə ro nimwə səvəi Kumwesən. Kɪno ia kəruətərei asori me. Nimwə me i hamasan pɪk.”

² *Miregi İesu rini pen tukwe in mə, “İkətə nimwə asori me i? Tukamevən tukousi testesi pam, kəruətərei riti ko rəpwəh nərer əknekɪnien ia riti.”

³ Nəpɪn İesu raməkure ia Təkuər Olif, maməti əpwəmwiis pen ia nimwə səvəi Kumwesən, Pita mɪne Jemes mɪne Jon mɪne Antru həres afafa in mə, ⁴ “Tiko mɪni ro tukumaha i mə narimnari me nəha truvehe tinesən? Nəfe nɪmtətien truvehe mahatən pen mə nəpɪn səvəi narimnari me nəha ruvəuvehe ipaka?”

⁵ Miregi İesu rini pen tɪ nɪrəha i mə, “Kɪmiaha tihaməsiari kamo iərmama riti reikuə ia kɪmiaha. ⁶ Nərmama həpɪk tuhəuvehe ia nəghɪk, mhəni mə irəha Kristo. Tuheikuə ia nərmama həpɪk. ⁷ Nəpɪn tihəregi nərmama tuhəvisau ia naruagənien mə ‘naruagənien riti fwe’ uə ‘naruagənien trutə,’ tihəpwəh nehekɪrien. Nəri nəha traməkeikei muvehe, mətə rɪpko mhə ihi nəpɪn sampam. ⁸ *Nərmama ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama ia kwənəkwus əpə. Nərmama səvəi kig riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmama səvəi kig əpə. Kwopun me nepwɪn nɪmwnɪmwien trɪkiu. Nukumhə trahi nərmama. Mətə narimnari me i rəmwhen a ia pran sə rinamregi təkutan rinaməmɪsə tɪ nərhɪien iəkunouihi.

⁹ *Kɪmiaha tihamətə amasan ia kɪmiaha me. Nərmama tuhəuvei pen kɪmiaha ia rəgi nəmə asori me mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səkɪmiaha. Fwe ia nəkwai nimwəfwaki

* **12:41:** 2King 12:9 * **12:43:** 2Kor 8:12 * **13:2:** Luk 19:44 * **13:8:** Aes 19:2, 2Kron 15:6 * **13:9:** Mat 10:17-20

me sǝvǝi nǝkur Isrel tuhǝrisi kǝmiaha. Tihǝrer ia nǝmri kig me mine ia nǝmri nǝrmama sǝmǝme kǝmhǝrimǝnu ti nǝri nǝ mǝ kǝmiaha nǝrmama me sǝiou. Tihǝrer ia nǝmrǝnraha mhǝvisau irapw nǝgkiariien amasan sǝiou minraha. ¹⁰ Nǝgkiariien amasan sǝiou tramǝkeikei mukupwǝn mevǝn ti nǝrmama pam ia tǝnǝmtǝnǝ me kurirǝ irǝ nǝpǝn sampam truvehǝ. ¹¹ *Nǝpǝn nǝrmama tuhǝuvei pen kǝmiaha ia rǝgi nǝmǝ asori me mǝ irǝha tuhǝkiri nǝgkiariien sǝkǝmiaha, kurirǝ hiǝgkiari, tihǝpwǝh nǝtǝrig pikien ia nǝfe tihǝni. Mǝtǝ ia nǝpǝn sǝkǝmiaha tihǝgkiari irǝ, tihǝskǝmter, mhǝgkiari, ti nǝri nǝ mǝ rǝpko mhǝ kǝmiaha atukwatukw tihǝgkiari, mǝtǝ Nǝnimwǝn Ikinan truvei pehe nǝgkiariien m kǝmiaha hiǝgkiari.

¹² *Ia nǝpǝn nǝha iǝrmama truvei pen piǝvni anan ia rǝgi nǝrmǝpǝ mǝ tukousi ǝpune. Tata me tuho mwi iamǝnhi ia tinǝnraha me. Nǝkwǝrhakwǝrha me tuhǝskǝmter mhǝni ǝrǝha sǝvǝnraha me tata mine mama, mhǝuvei pen irǝha mǝ tukousi ǝpune irǝha. ¹³ *Nǝrmama me pam tuhǝmwǝki kǝmiaha ti nǝri nǝ mǝ kǝmiaha nǝrmama me sǝiou. Mǝtǝ iǝrmama sǝ trǝrer ǝknekǝn ia nahatǝtǝien sǝvǝnhi meste nǝrǝhaien me i hǝuvehe mhǝukurau pam, Kumwesǝn truvehimǝru in.”

Nǝrǝhaien asori ia Jerusalem

¹⁴ *“Kǝmiaha tihǝtoni nǝri Profet Taniel rimǝni kani mǝ ‘Nǝri sǝ rǝrǝha anan mamouraha narimnari ikinan.’ Tramǝrer ia kwopun sǝ rǝpkatukwatukw mhǝ mǝ trǝrer ikin.^a Ia nǝpǝn nǝha tihǝtoni, (iǝrmama sǝ ramǝvsini nǝkukuǝ i tramǝkeikei mukurǝn nǝpwran), nǝrmama ia tǝnǝ Jutia tuhamǝkeikei mhǝp mhǝrkwafǝ ia tǝkuǝr me. ¹⁵ *Trǝni minuǝ iǝrmama riti ramapwis ia tǝkure nimwǝ sǝvǝnhi, tramǝkeikei meiwaiu map akwauakw, mǝpwǝh nuvnimwǝien mǝ truvehǝ nari riti. ¹⁶ Trǝni minuǝ iǝrmama riti ramǝmhu ia nǝmhien sǝvǝnhi, tramǝkeikei map akwauakw, mǝpwǝh nǝrǝrigien mevǝn imwǝni mǝ truvehǝ sǝvǝnhi tinari. ¹⁷ *Trǝrǝha anan ti nǝpran me sǝmǝme tuhǝpǝmpǝm mine sǝmǝme tuhamǝuvei kǝnunu m nǝkwǝrhakwǝrha ǝmtǝmetǝ me ia nǝpǝn nǝha ¹⁸ Tihǝfwaki mǝ nǝpǝn nǝha trǝpwǝh nuveheien ia nǝpǝn sǝvǝi nǝkwǝieien, ¹⁹ *ti nǝri nǝ mǝ nǝpǝn nǝha nǝpǝn sǝvǝi nǝrǝhaien. Nǝrǝhaien nǝha trasori mǝpi raka nǝrǝhaien me pam sǝmǝme hǝuvǝuvehe raka fwe nukune narǝien^b mesite pehe ipwet mine. Nǝnǝ nǝrǝhaien riti mwi riwǝn truvehǝ mǝpi raka. ²⁰ Ko nǝrǝhaien nǝha ravǝn ǝpwǝmwǝs, nǝrmama me hemhǝ pam. Mǝtǝ Iǝrimǝnu tro nǝpǝn sǝ nǝrǝhaien nǝha travǝn irǝ rukwǝkwa. In tro iamǝnhi irǝ mǝ truvehimǝru nǝrmama me sǝvǝnhi sǝmǝme ruvǝrfi raka irǝha. ²¹ Ia nǝpǝn nǝha, trǝni minuǝ iǝrmama riti rǝni pehe tukumiaha i mǝ, ‘Hǝtǝ ro Kristo i’ uǝ ‘Hǝtǝ ro Kristo nǝha,’ kǝmiaha tihǝpwǝh nǝniien nǝpǝrhienien irǝ. ²² *Nǝrmama tuhǝskǝmter. Nǝpwǝn tuhǝni mǝ irǝha Kristo, mǝtǝ neikuǝien. Nǝpwǝn tuhǝni mǝ irǝha profet, mǝtǝ neikuǝien. Tuho nimtǝtien me mine narimnari me nǝrmama tuhǝtoni mhǝrkǝrinari irǝ. Irǝha tuhǝmwur mǝ tuheikuǝ ia nǝrmama sǝmǝme Kumwesǝn ruvǝrfi raka irǝha, trǝni minuǝ irǝha hǝukurǝn noien. ²³ Mǝtǝ kǝmiaha tihǝmǝsiari. Narimnari me pam iakukupwǝn muvǝni raka tukumiaha i.”

Kristo truvehǝ mwi

²⁴ *Iesu rǝrǝpǝn mini mǝ, “Mǝtǝ nǝpǝn nǝrǝhaien nǝha truvehǝ mukurau pam, ‘meri truvehǝ mǝpitǝv, mǝkwǝ trǝpwǝh nǝhiapwien, ²⁵ kǝmǝhau me ia nimagouagou tuhǝsasǝsas, narimnari me ia nimagouagou hǝskai pik, Kumwesǝn trǝkiukiu ia nirǝha.’

* **13:11:** Luk 12:11-12 * **13:12:** Mat 10:21 * **13:13:** Mat 10:22, Jon 15:21 * **13:14:** Dan 9:27, 11:31, Dan 12:11 a **13:14:** Trǝrer ia kwopun ikinan anan ia nimwǝ sǝvǝi Kumwesǝn. * **13:15:** Luk 17:31 * **13:17:** Luk 23:29 * **13:19:** Dan 12:1, Joel 2:2, Rev 7:14 b **13:19:** Uǝ fwe kupwǝn ia nǝpǝn nǝha Kumwesǝn rǝno neiai mine tiprǝnǝ mine narimnari me pam. * **13:22:** Dut 13:1-3, Rev 13:13 * **13:24:** Rev 8:12

²⁶ Kurirə irə nərmama tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia nəpuə iakauvehe ia niskaiien asori mine nukuraanien asori. ²⁷ *Ia nəpin nəha takərhi raka nagelo me səiou həuvrehi, mhəuvesu, mhəuveraha, mhəuvarei, mhəuvən ia kwopun me pam ia tīprənə i, mhəpeki nərmama me səməme iakimərfi irəha mə səiou, mhəpeki irəha mhəuvehe.

²⁸ Həregi ro nusipekinien səvəi nei nəha niemis. Nəpin rinarkwi pen tukun sə rimərməru minaməpirpir, kimiaha hiəukurən mə nəpin səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka. ²⁹ Rəmwhen a mwi, nəpin kimiaha tihətoni narimnari me i hənəməier pehe, tihəukurən mə iou, Iəməti Iərmama, iakuvəuvehe ipaka, rəmwhen a iakamərer ia kwəruə ia nimwə mə takuvnimwə pehe. ³⁰ Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə nərmama səməme kamhəmīru təkwtəkwuni mine tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe. ³¹ Neiai mine tīprənə trouiwən, mətə nəgkariien me səiou tuhəpkiwən mhə.

³² Mətə nəpin səvəi nəri nəha, uə aoa səvənhi, iərmama riti riwən rukurən. Nagelo me ia neiai mine iou mwi, Tini Kumwesən, iahəreirei. Mətə Tata səiou, in əpa rukurən. ³³ Kimiaha tihaməsiari, ti nəri nə mə hiəreirei mə nəpin nəha truvehe tinesən.

³⁴ *Rəmwhen a ia iərmama riti ravən əpwəmwis, məseni pen narimnari me səvənhi ia rəgi nərmama me səməme kamho tukwini nari min. Irəha pam səvənraha wok rarə. Nənə nəpin iərmama nəha ramier irə rini pen ti iərmama sə raməkure ia kwəruə ia nimwə səvənhi mə, ‘Tikamətui amasan ti səiou narimnari me, məpwəh napriien.’

³⁵ *Ro iamīnhi irə kimiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien, ti nəri nə mə hiəreirei mə iəmə asori səvəi nimwə truvehe tinesən. Truvehe ia nəruarəv uə ia nəpin uə ia nəpin rəiə rakaka irə uə ia nəpnəpin. ³⁶ Rərəha mə ruvehe akwauakw mətoni hiamapri. ³⁷ Nəfe iakamini pehe tukumiaha i, iakamini pen ti nərmama me pam mə, ‘Hətui amasan, mhəpwəh napriien!’ ”

14

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui suatuk ti nousi əpuneien Iesu

¹ *Nəpin kəru mwi nəkur Isrel ho Pasova irau nəveginien asori sə hani bred sə yis riwən irə.^a Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa kamhətui suatuk riti mə tuhəuvən afafa, məkwətəmhiri Iesu, mhousi əpune. ² Irəha kamhəni mə, “Pwəh kitaha səpwəh nəkwətəmhirien Iesu ia nəpin səvəi nəveginien asori. Rərəha mə nərmama niemaha trəpi irəha kamho nurigrigien asori tukwe.”

Pran riti rətəgi pen senta ia nukwəne Iesu

³ *Nəpin Iesu ramarə ia rukwənu nəha Petani, ruvnimwə pen ia nəkwai nimwə səvəi Saemon. (Saemon nəha kupwən nemhəien skai ro tekīn.) Iesu raməkure maməni nari. Pran riti ruvehe mauvehi potel riti kino ia kəruətərei riti nəghin nə alapasta. Fwe ia nəkwai potel nəha senta sə kino ia nat atukwatukw.^b Nənimen rutə pik. Prən nəha rətəfi tərhui potel nəha, mətəgi pen ia nukwəne Iesu.

⁴ Mətə nərmama nepwīn niemaha rəpi irəha, kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Rəfo ramouraha senta ianhi? ⁵ Ramasan mə rīpkəmri pen a nəmri nari ia senta nəha pwəh iərmama riti ruvehi. Rukurən nuvehien mane asori muvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən.” Nənə kamhəski prən nəha.

⁶ Mətə Iesu rini mə, “Tihəpwəh nəskien prən i! Rəfo hiamo iamīnhi irə? In ramo noien amasan riti miou. ⁷ *Nərmama me səməme nautə səvənraha riwən tuhamarə

* **13:27:** Mat 13:41 * **13:34:** Mat 25:14 * **13:35:** Luk 12:38 * **14:1:** Mak 11:18 ^a **14:1:** Iərimənu riməni pen ti nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mho Pasova irau nəveginien asori sə hani bred sə yis riwən irə. Tuho ia nuk nuk me mə rerinraha trīrhi nəpin Iərimənu riməivə ueni nimwə səvənraha ia tənə Ijip, məpwəh nousi əpuneien nəmritak səvənraha: Eks 12:1-19 * **14:3:** Luk 7:37-38 ^b **14:3:** Nat in nei riti. Nīpekīn rapein amasan. Rutə ia tənə səvəi nəmə Intia isipwīn ti tənə səvəi nəkur Isrel. Ro pen nənimen rutə pik. * **14:7:** Dut 15:11

kimiaha minraha ia nāpīn me. Nāpīn hiānuā tihāsitu ia nirāha, hiāukurān nasituien. Mātē iou tapkarā mhā kitaha m kimiaha nāpīn me. ⁸*Prān i rīno nari riti rāmwhēn irā mā tro. Rukupwān mātēgi pehe senta mamāpnāpenā ia nīpwāk mā tukīnimwi. ⁹Iakani nīpārhiēnien tukumiaha i mā nārmama tuhāvisau irapw nāgkiariēn amasan sēiou ia kwopun me ia tīprānā i, mhāvisau irapw nāfe prān i rīno miou mā nārmama rerīnraha tramrhi.”

Jutas truvei pen Iesu ia rāgi nārmama sāmāme kamhāmwāki in

¹⁰Jutas Iskariot, in riti ia twelef nārmama me sāvāi Iesu, revān ti pris asori me mā trāgkiari minraha. Revān mīni mā, “Takuvei pehe Iesu m kimiaha.” ¹¹Nāpīn pris asori me hāregi nāgkiariēn sāvānhi, rerīnraha rāgien tukwe. Hāni mā tuhāuvei pen mane min. Nānā Jutas rīnamātui suatuk mā truvei pen Iesu ia rāginraha.

Iārmama kārū sāvāi Iesu krouāpnāpenā ti nāvegīnien kamāni bred sāvāi rīwān irā

¹²*Neste atukwatukw nāpīn nāha tuhāni bred sāvāi rīwān irā. (Ia nāpīn asori nāha, nārmama kamhousi āpune sipsip me sāvāi Pasova.) Nārmama me sāvāi Iesu hāres pen Iesu i mā, “Kwopun pāku nāha ikokeikei mā kimaha tahāvān mhāpnāpenā ti nāvegīnien sāvāi Pasova ikīn, nānā, ik tikāni?”

¹³Nānā Iesu rārhi pen iārmama mi kārū sāvānhi mīni pen ti nirāu i mā, “Kimirāu tirouevān fwe ia Jerusalem. Iārman riti trāpi raka kimirāu ia suatuk, mauvehi tikināri riti nui rukuār irā. Iroukurirā pen in. ¹⁴Nāpīn revān muvniwā ia nākwai nimwā, iroukurirā i, rauevān, rouni pen ti iāmā asori sāvāi nimwā nāha mā, ‘Tahātān sākītaha rāni mā, nimwā āfo nāha tahāni pāri nāvegīnien sāvāi Pasova kimaha sēiou me nārmama me ikīn?’ ¹⁵Nānā in triri kimirāu mevān fwe irānhā ia nimwā nāha mahātān rum asori riti. Narimnāri me pam hānāmāk raka fwe ikīn. Ia rum nāha kimirāu tirouāpnāpenā tukutaha.”

¹⁶Nānā iārmama mi nāha sāvāi Iesu krouier, rouevān fwe ia Jerusalem, rouātā narimnāri me pam rosi a Iesu rīmāni pen ti nirāu i. Nānā krouāpnāpenā ti nāvegīnien sāvāi Pasova.

Jutas truvei pen Iesu ia rāgi nārmama sāmāme kamhāmwāki in

¹⁷Ia nāruarāv Iesu ruvehe irāha twelef nārmama me sāvānhi. ¹⁸*Nāpīn kamhāni pāri nari irā, Iesu rīni pen ti nirāha i mā, “Iakani nīpārhiēnien tukumiaha i mā kimiaha riti truvei pen iou ia rāgi nārmama me sāmāme kamhāmwāki iou. Kimiaha riti rāmāni pāri nari kimrau min.”

¹⁹Nāpīn irāha hāregi nāgkiariēn nāha, rerīnraha rāpou. Hāuvehe kuātia kuātia mamhāres Iesu i mā, “Sin nāha ikāni? Iou?”

²⁰Mīregi Iesu rīni pen ti nirāha i mā, “Iakani kimiaha riti ia twelef nārmama me i sēiou. Iārmama sē rameitesi bred ia tikiplet kuātia kimrau min. ²¹Iou, Iāmāti Iārmama, takamākeikei memhā rāmwhēn kimārāi pen ia Nākukuā Ikinan, mātē trārāha anān ti iārmama sē truvei pen iou ia rāgi nārmama me sāmāme kamhāmwāki iou. Ramasan pik mā rīpkāpwāh a nātuiēn.”

Nāpīn sampam Iesu rāni nari irāha nārmama me sāvānhi

²²Nāpīn nāha kamhāni nari irā, Iesu ruvehi bred māfwāki mīni vivi Kumwesān tukwe. Māfwāki pam, nānā mākwēsēn muvei pen m sāvānhi me nārmama me, mīni pen ti nirāha i mā, “Tihāuvehi. In i nīpwāk.”

²³Kurirā irā in ruvehi kap waen, māfwāki mīni vivi Kumwesān tukwe. Māfwāki pam, nānā muvei pen minraha irāha pam hānimwi waen ia tikikap nāha.

²⁴*Nāpīn Iesu rauvei pen minraha, in rīni mā, “In i nītek sē trārīhi tārīni āknekīn nāgkiariēn vi sāvāi Kumwesān. Traiu ti nārmama hāpik. ²⁵Iakani nīpārhiēnien

* 14:8: Jon 19:40 * 14:12: Eks 12:6, 14:20 * 14:18: Sam 41:9 * 14:24: Sek 9:11, Jer 31:31-34, 1Kor 10:16, Hip 9:20

tukumiaha i mə tapkənimwi mhə mwi waen meste takənimwi waen vi ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

²⁶ Nənə irəha hani nīpu riti, mho sampam irə, mhəier mhəuvən ia Təkuər Olif.

Iesu rini mə tukamevən nərmama me səvənhi tuhap kirkiri mhəpwəh in

²⁷ *Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Tukamevən kimiaha pam tihap raka ia nirak. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mə Kumwesən rini mə,

‘Tou takousi iərmama sə ramətui ti sipsip, sipsip me tuhaiu kirkiri.’

²⁸ *Mətə in tro iakətui mwi ia nemhəien səiou. Takətui raka, mevən fwe ia tənə Kalili. Iou takukupwən kimiaha tihəkurirə.”

²⁹ Mətə Pita rini pen ti Iesu i mə, “Irəha pam tuhap raka ia niram, mətə ripko mhə iou.”

³⁰ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iakani nīpərhienien tukw ik i ipwet ia nəpin, kurirə rəiə rakaka səro kəru irə, ik tikini m kahar mə ikreirei iou.”

³¹ *Mətə Pita rəgkiari asori mə, “Trini minuə hani mə takaməkeikei memhə krau mik, mətə ko iakəpwəh niniien mə iakreirei ik.” Nənə irəha pam hani nəgkiariien kuatia.

Iesu revən fwe ia Ketsemane, maməfwaki fwe ik in

³² *Irəha həuvən ia kwopun riti nəghin nə Ketsemane. Iesu rini pen ti səvənhi me nərmama me i mə, “Kimiaha tihaməkure ia kwopun i. Pwəh iou iakevən məfwaki.”

³³ Nənə in riri Pita, Jemes, mine Jon harevən irəha min. Ia nəpin nəha in rinamregi rərəha, rerin rəpou pik. ³⁴ *Nənə rini pen ti nirəhar i mə, “Rerik rəpou pik ipaka iakemhə tukwe. Tiamharo i mharəpwəh napriien.”

³⁵ Nənə Iesu revən ouihī a mwi, mīmwei ia tīprənə, məfwaki, maməres suatuk riti mwi mə nəpin nəha trukurau irə. ³⁶ *In rini mə, “Tata keikei, narimnari me pam riməru tukw ik. Tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiien. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, mətə tiko rəmwhen sə ikokeikei.”

³⁷ Nənə Iesu rəfwaki pam, mīrərig pehe mətōni Pita mine Jemes mine Jon kamharapri. Nənə in rini pen ti Pita i mə, “Eh, Saemon, rəfo ikamapri, ko ipkətui mhə nəpin ouihī a uə? ³⁸ *Tiharətui mharəfwaki mə tiharəpwəh nīmweiien ia nərhəien. Nīpərhienien, rerimīaha ragien mə tihəfwaki, mətə nīpwramīaha rəpou.”

³⁹ Nənə Iesu rīrərig mevən məfwaki mwi, mīni a nəgkiariien sə riməni kupwən. ⁴⁰ Nənə mīrərig pehe mwi mətə irəhar kamharapri mwi, ti nəri nə mə napriien ruvəuvehi irəhar. Nənə harfi nəmrīnrahar, mətə harreirei mə tuhari pen nəfe tukwe in.

⁴¹ Nənə Iesu revən səro kahar irə muvehe mīni pen ti nirəhar i mə, “Hiamarapri, mamharuvehi ihī napwisien səkimīahar? Nəmwhen. Nəpin nəha ruvəuvehe. Iərmama riti truvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. ⁴² Tiharo mharərer. Pwəh saməuvən. Hətə ro, iərmama nəha trini pui iou ruvəuvehe ipaka.”

Nərmama səməme kamhəmwəki Iesu həuvehe mhəkwtəmhiri in

⁴³ Nəpin Iesu raməgkiari ihī, Jutas, in riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ruvehe irəha nərmama me həpik. Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənərhi pen irəha. Nepwin kamhəuvehi nau. Nepwin kamhəuvehi nīpəri nei.

⁴⁴ Jutas rinəgkiari raka mīnraha mə, “Iərmama sə takakei min, iəmə nə in nə. Kimiaha tihəkwtəmhiri, mhəri raka mhəuvən, mhətui amasan mə trəpwəh napien.” ⁴⁵ Nənə nəpin Jutas ruvehe ia kwopun nəha, revən atukwatukw ti Iesu, mīni mə, “Iahatən!” Nənə makei min. ⁴⁶ Jutas rakei min, nəmə nərmama me həuvehe mhəkwtəmhiri. ⁴⁷ Mətə

* 14:27: Mak 14:50 * 14:28: Mat 28:16, Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27 * 14:36: Rom 8:15, Kal 4:6, Mak 10:38, Jon 6:38 * 14:38: Luk 11:4

iərmama riti sə ramərer ipaka ti Iesu reivi raka nau səvənhi, mərəi iərmama riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan, mərəi raka nıkare nıfregın.

⁴⁸ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo hiəuvehi nau me mine nıpərpəri nei me mhəuvehe mə tihəkwətəmhiri iou iamınhi irə? Nətərigien səkimiaha rınua iou rakres riti uə? ⁴⁹ *İa nərıneıv m neis mine iakamarə kıtaha m kımiaha fwe ia nımwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama. Rəfo hiəpwəh nəkwətəmhirıien iou ia nəpın nəha? Mətə hıamo iamınhi irə mə nəgkiariien sə Nəkukuə İkinan rıməni truvehe mukuə.”

⁵⁰ Irəha həkwtəmhiri Iesu. Nənə nərmama me pam səvənhi həpwəh in mhap.

⁵¹ Təmaruə riti rakurirə Iesu. Rauvegi a nıpwran ia ravaravar. Nərmama me həuvehe mhəkwtəmhiri. ⁵² Mətə resi raka ravaravar ia nıpwran maiu auər a map.

Iesu rərer ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur İsel

⁵³ Nərmama me həiri Iesu mhəuvən ti pris asori anan. Pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur İsel, mine nahatən me səvəi Loa, hənousəsımwın pen pam raka irəha me tukwe. ⁵⁴ Nəpın həiri pen Iesu mamhəuvən, Pita rakurirə ia Iesu mamavən isıpwın tukwe meste nari fwe ia nıkare nımwə səvəi pris asori anan. Nənə muvnimwə maməkure irəha iotukwininari me, mamərhiəpw ia napw.

⁵⁵ Nənə pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur İsel kamhətui nərmama nepwın mə tuhəni irapw nəri ərəha riti sə Iesu rino uə rıməni. Nəmə asori me hokeikei mə tuhəregi pwəh housi əpune Iesu tukwe. Mətə irəha həpkətə mhə nari riti. ⁵⁶ Rəknekın ti nirəha ti nəri nə mə nərmama həpık həkəmter mamheikuə ia nəfe hənətoni Iesu rino uə həməregi in rıməni, mətə nəgkiariien səvənraha rıpkuvehe mhə mo kuatia.

⁵⁷ Nənə nərmama nepwın həkəmter mamheikuə ia Iesu mamhəni mə, ⁵⁸ * “Kımaha iahəregi iəmə i rıməni mə, ‘İou takouraha nımwə i səvəi Kumwesən sə nərmama həno ia rəgınraha. Nəpın kahar rukurau takuvrhəkın riti mwi nərmama tuhəpwəh noien ia rəgınraha.’ ” ⁵⁹ Həni iamınhi irə, mətə nəgkiariien mwi səvənraha rıpkə mhə kuatia.

⁶⁰ Nənə pris asori anan rərer ia kurkwın ia nirəha məres pen Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikini? Rəfo ia nəgkiariien nəha irəha kamhəni mamhousi ik irə?” ⁶¹ * Mətə Iesu rəpnəpen, məpwəh nəgkiariien.

Nənə pris asori anan rəres pen mwi mə, “Rəfo? İk Kristo? Kumwesən sə kamini vivi in tını nə ik?”

⁶² Miregi Iesu rini mə, “İou i. Tukamevən kımiaha tihətoni iou, İəməti İərmama, takaməkure ia nıkare Kumwesən mwatuk sə in nıskaiien səvənhi rasori. Tihətoni mwi iou takauvehe ia nəpuə me ia nımagouagou.”

⁶³ Nənə nəpın pris asori anan rıregi, reitehi karkahu səvənhi, mını mə, “Kıtaha tsətui iərmama riti mwi tro pui iəmə i ti nəfe? ⁶⁴ * Hiəuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. Nətərigien səkimiaha mə tsəfo irə?”

Nənə irəha pam həni mə Iesu traməkeikei memhə. ⁶⁵ Nepwın həkəmter mhərgəvəsi pen in. Nepwın housəman nənimen, mamhəuəsi in, mamhəni mə, “Ni ro nəgkiariien sə ruku pen ti Nənımwın mə sin ruəsi ik!” Nənə naruagən me səvəi pris asori anan irəha mwi həuvehi mhəpwı.

Pita rini mə in rıreirei Iesu

⁶⁶ Pita in fwe inhərıpw ia nıkare nımwə səvəi pris asori anan. Nənə pran riti sə ramo tukwini nari m pris asori anan ruvehe. ⁶⁷ Nəpın rətoni Pita ramərhiəpw ia napw, rəti əter irə, mını mə, “İk mwi ikınamavən pəri kımırau Iesu iəmə Nasaret.”

⁶⁸ Miregi Pita rini mə, “Rəkəm. İou iakreirei iəmə nəha, mireirei nəfe i ikamini.” Nənə Pita rəpwəh nıkare nımwə səvəi pris asori anan mevən ipaka ti kwəruə asori riti sə nərmama kamhəuvnimwə pehe irə. Nənə rəiə riti rakaka.

* 14:49: Luk 19:47, 21:37, Jon 18:20 * 14:58: Jon 2:19-21 * 14:61: Mak 15:5, Luk 23:9 * 14:64: Jon 19:7

⁶⁹ Nənə pran sə ramo tukwini nari ruvehe mīnamini mwi ti nərmama səməme kamhərer ipaka ti Pita i mə, “Iəmā i in riti ia nirəha.”

⁷⁰ Mətə Pita rini mwi mə, “Rekəm. Ripko mhə iou riti ia nirəha.”

Nənə hərəer ouihi a mwi. Nərmama səməme kamhərer ipaka tukwe in həni pen mwi mə, “Nipərhiēnien, ik riti ia nirəha ti nəri nə mə ik iəmā Kalili.”

⁷¹ Miregi Pita rini mə “Mə iakameikuə pwəh Kumwesən rərpwīn noien ərəha səiou. Iakani pehe tukumiaha i kwəsuaħi anan mə iou iakreirei iəmā nəha kimiaha hiaməni.”

⁷² *Pita rini iamīnhi irə nənə təkwtəkwi a rəiə rakaka səro kəru irə. Nənə Pita reri n rirhi nəgkiariien sə Iesu rīmāni pen tukwe in mə, “Kurirə rəiə rakaka səro kəru irə, tikini m kahar mə ikreirei iou.” Pita reri n rirhi. Nənə reri n rərkwəpīr, rasək.

15

Iesu rərer ia nəmri Paelat

¹ *Ia nəpnəpīn pris asori me mine nəmā asori me səvəi nəkur Isrel mine nahatən me səvəi Loa mine nərmama pam ia nəkureien səvənraha hərai sun nəgkiariien səvənraha, mhərihi Iesu, mhəri mhəuvən, mhəmri pen in ia rəgi Paelat.

² Nənə Paelat rəres pen Iesu i mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”

Miregi Iesu rini mə, “Ik ikani.”

³ Ia nəpīn nəha pris asori me kamhəni ərəha Iesu ia narimnari me rīpīk. ⁴ Ro pen Paelat rəres pen mwi ti Iesu i mə, “Nəgkiariien riti riwən tikini pen ti nirəha i? Regi ro narimnari me rīpīk kamhəni ərəha ik irə.”

⁵ *Mətə Iesu rəpwəh nəgkiariien. Nənə Paelat rərkərinari irə.

⁶ Noien riti nəha ikin Paelat ramo ia nuk me pam ia nəpīn səvəi nəveginien asori nəha Pasova. Raməsəni iərmama riti sə nəkur Isrel hāmāni rier ia kalapus mamevən.

⁷ Ia nəpīn nəha iərmama riti raməmak fwe ia kalapus nəghin nə Parapas. Kiməuvehi puvnimwə in ia kalapus irəha nərmama me nepwīn ti nəri nə mə hənousi əpune iərmama ia nəpīn səvəi naruagənien riti. ⁸ Ro iamīnhi irə nərmama həpīk həuvehe ti Paelat mənəmhəres pen mə trəsəni iərmama riti rier ia kalapus rəmwhen sə ramo mīnraha ia nuk me.

⁹ Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Kimiāha hiōkeikei mə takəsəni kig səvəi nəkur Isrel rier ia kalapus?” ¹⁰ Paelat rəres pen irəha iamīnhi irə ti nəri nə mə in rukurən mə pris asori me hāməuvei pen Iesu ia rəgin ti nəmwəkīien səvənraha. ¹¹ *Nənə Paelat rəres pen irəha, mətə pris asori me hərəer kukurau mamhərhiərhi nərmama, mamhəni pen ti nirəha i mə tuhəres pen Paelat i mə trəpwəh narakāien ia Iesu mətə traraka ia Parapas.

¹² Ro iamīnhi irə Paelat rəgkiari mwi mīnraha mīni mə, “Trīni mīnuə iakəsəni Parapas rier ia kalapus, rəfo ia iərmama sə hiaməni mə in kig səvəi nəkur Isrel?”

¹³ Miregi irəha həkwein əpwəmwis mwi mə, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

¹⁴ Miregi Paelat rini pen ti nirəha i mə, “Ti nəfe? Nəfe nəha nərəhaien in rino?”

Mətə həni asori mwi mə, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

¹⁵ Nərmama me həpīk nənə Paelat rokeikei mə tro reri nraha rəpwīuən. Ro pen rəsəni Parapas rier ia kalapus mamevən. Nənə Paelat rini pen ti naruagən me mə tuhəri Iesu. Həri Iesu pam nənə Paelat rəsəni pen Iesu ia rəginraha mə tuhəri tərini pen ia nei kamarkuau.

Naruagən me haris əkenhin ia Iesu

¹⁶ Naruagən me həri Iesu mhəri mhəuvən ia nəkwai nimwə asori səvəi Paelat. (Nimwə nəha nəghin nə Praetoriam.) Nəpīn hapirapw fwe ikin, həkwein irəha me nepwīn ia kusen səvənraha həuvehe, ¹⁷ mharkahu pen karkahu əruerəv riti m Iesu rəmwhen ia karkahu səvəi kig. Həuvehi rəhi mhəuvnhi kəfəfau irə səvəi kig, mhəfəfau

* **14:72:** Mak 14:30 * **15:1:** Luk 22:66 * **15:5:** Aes 53:7, Mak 14:61 * **15:11:** Wok Me 3:13-14

pen ia kənkəpwə. ¹⁸ Hənaməkwein pen irə mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel kimaha iahəšiai ik!” ¹⁹ Irəha həuəsi kənkəpwə ia rīgi nei, mhərgəvəsi in, mhənimwi nukurhunraha ia nənimen mamhəuvnhi nisiaiien irə. ²⁰ Nəpən hənaris əkenhin raka irə, həuvehi raka karkahu əruerəv irə, mharkahu pen tənari ihi səvənhi, mhəiri in mhəier mə tuhəru i tərini pen ia nei kamarkuau i.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i

²¹ *Irəha həiri Iesu, mamhəuvən. Ia suatuk naruagən me hətoni iəmə Saerin riti. Nəghin nə Saemon. In tata səvəi Aleksanta mine Rufas. Ruku pen fwe ia rukwənu mauvehe i ia taon. Naruagən me həkeikei min mə trəvrani nei kamarkuau i səvəi Iesu. ²² Həiri Iesu mhəuvən ia kwopun riti nəghin nə Kolkota (Nipwrai nəhag nəha kwopun səvəi kerhə ia iərmama) ²³ Irəha həuvei pen waen min kəvti pen nimwai nari riti rəfiə trasitu muəsi nəmisəien. Mətə Iesu rəpwəh nənimwiien.

²⁴ *Irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i, mharə mhəuai kirkiri tənari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahətən pen mə sin truvehi nəfe tənari səvənhi.

²⁵ Hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i ia naen klok ia nəpnəpən. ²⁶ Nəkukuə kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe rini mə:

IN I KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL

²⁷ Nəpən hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau i, hərui tərini pen mwi rakres mi kəru ia nei kamarkuau i, riti ia nikare Iesu mwatuk riti ia nikaren mour. ²⁸ a ²⁹ *Nənə nərmama səməme həukurau pehe ia suatuk, kamhəni ərəha Iesu, mamharis əkenhin irə, mamhounouini kənkəpwənrəha me, mamhəni mə, “Ik nə iəmə ikiməni mə tikouraha nimwə səvəi Kumwesən marə muvrhəkin mwi ia nəpən kahar. ³⁰ Ita, uvehimiru ik, maraka ia nei kamarkuau i meiwaiu pehe!”

³¹ Pris asori me mine nahatən me səvəi Loa, irəha mwi kamhəni ərəha Iesu, mamharis əkenhin irə, mamhəni pen ti nirəha me i mə, “In ruvəuvehimiru raka nərmama həpik, mətə ko ripkuehimiru atukw mhə in.” ³² Həni mə, “In Kristo. In kig səvəi nəkur Isrel. Ramasan mə raraka ia nei kamarkuau i meiwaiu pehe pwəh kitaha sətoni mhəni nipərhiēnien irə.” Iərman mi nəha kəru kinəru i tərini pen irau ia nei kamarkuau i irəhar Iesu, irau mwi krauni ərəha in.

Iesu remhə

³³ *Ia kurkwai nəpən ia ran nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. ³⁴ *Nənə ia tri klok ia nərvəvəv Iesu rasək əpwəmwis mini mə, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Nipwrai nəgkiariien nəha, in i mə, “Kumwesən səiou, Kumwesən səiou, rəfo ikap raka ia nirak iaminihi?”

³⁵ Nərmama nepwin səməme kamhərer mamhəspau ia Iesu həregi nəgkiariien nəha, mhəni mə, “Həregi ro, iəmə i raməkwein Profet Elaeja.” ³⁶ *Nənə riti ia nirəha raiu muvehi nipəri koton, meitesi ia waen sə rəfiə, mipiri pen ia nusvenhi rəgi nei riti, muvehi pen mə Iesu trənimwi, mini mə, “Pəpim ro pwəh sətoni mə Profet Elaeja truvehe muvehi raka iəmə i ia nei kamarkuau i uə rekəm.”

³⁷ Mətə Iesu rasək əpwəmwis, muvehi neiahəgien səvənhi sampam, memhə.

³⁸ Ia nəpən nəha tənari sə rəgher tukuahag kwopun ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nipərən kəru fwe irənhə meste nari fwe inhəripw. ³⁹ Iəmə asori riti səvəi naruagən me ramərer maməti pen mətoni Iesu. Nəpən rətoni Iesu ruvehi neiahəgien səvənhi sampam, memhə iaminihi irə, rini mə, “Nipərhiēnien iəmə i in Tini Kumwesən.”

* **15:21:** Rom 16:13 * **15:24:** Sam 22:18 a **15:28:** Niutestamen me nepwin kimərai ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən həni nəgkiariien riti mwi ia kwopun i rini mə, “Ia noien nəha nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə sə rani mə, ‘Irəha həvsini in mə in riti mwi raməru i Loa.’” * **15:29:** Sam 22:7, Sam 109:25, Mak 14:58

* **15:33:** Amos 8:9 * **15:34:** Sam 22:1 * **15:36:** Sam 69:21

⁴⁰* Nipran me nepwin kamhærer isipwin kwopti ti Iesu mamhæspau iræ. Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama sævæi Jemes mine Joses, iræha minraha. ⁴¹ Næpin Iesu rinamavæn fwe ia tæna Kalili nipran miræhar næha kamhækuriræ i, mamhasitu iræ. Nipran me nepwin mwi hæpik, næpin Iesu ruvehe ia Jerusalem, iræha mwi hækuriræ in mhæuvehe.

Josefrinimwi Iesu

⁴² Fraete, næpin kamæpnæpenæ iræ ti Sapat, ti næri næ mæ næruaræv meri rinamivæ, ⁴³ Josef iæmæ Aramatia revæn mæ træres Paelat mæ ko Paelat ræseni in ruvehi nipwrai Iesu. (Josef in mwi ramækure iræha næmæ asori me sævæi nækur Isrel næpin housæsimwin iræha me. Nærmama kamhæsiæi in. Josef rameitenhi mæ trættoni nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ truvehe.) Josef rætægase ia Paelat, mevæn mæres nipwrai Iesu. ⁴⁴ Næpin Josef ræres pen Paelat ti nipwrai Iesu, Paelat rærkærinari, mireirei mæ Iesu ruvæmhæ pærhien uæ rekæm. Ro iaminihi iræ rækwein pen iæmæ asori sævæi narua gæn me mæres pen tukwe in mæ, “Nipærhienien Iesu ruvæmhæ raka?”

⁴⁵ Miregi iæmæ asori sævæi narua gæn me rini mæ, “Nipærhienien Iesu ruvæmhæ raka.”

Næpin Paelat riregi, ræseni Josef mæ, “Ikukuræn nevænien muvehi raka nipwran.”

⁴⁶ Josef revæn muvehi næmri tinari kani mæ linen, muvehi raka nipwrai Iesu ia nei kamarkuau, muvegi iræ. Muvegi pam, muvehi mevæn, næmri pen ia nipægi kæruterei riti kinærai ærori raka, nænæ mæsækwusækwu kæruterei asori riti mærapinhæ pen kwæruæ iræ. ⁴⁷ Ia næpin næha Meri Maktala mine Meri mama sævæi Joses krouætæ kwopun næha kæmri pen Iesu ikin.

16

Iesu rætui mwi ia nemhæien sævænhæi

¹ Rinamæruaræv, næpin Sapat rino sampam, Meri Maktala, mine Salome, mine Meri mama sævæi Jemes, haruvehi næmri nimwai nari me nepwin sæ nipekinraha rapein amasan, mæ tuharevæn mharæmri pen ia nipwrai Iesu. ² Ia Sante, ia næpnæpin anan, iræhar hænamarevæn fwe ia nipæg. ³ Ia suatuk kamharæres iræhar me i mæ, “Sin næha trasitu ia kitahar, mæpækir raka kæruterei næha ramo tukuahag kwæruæ ia nipæg?”

⁴ Mætæ næpin harapirapw fwe ikin, haræti pen mharætoni kæruterei asori næha kinæpækir raka raka i. ⁵ Nænæ harevæn ia nækwai nipæg, mharætoni iærmama riti ramækure ia nikarenrahar mwatuk, mamarkahu ia karkahu sæ ræpwæmwis mæpsan. Iræhar harætoni, nænimenrahar rier.

⁶ Mætæ iærmama næha rini pen ti niræhar i mæ, “Næmrimiræhar træpwæh nierien. Hiamarætui Iesu, iæmæ Nasaret sæ kinæru i tæri ni pen ia nei kamarkuau. In riwæn i. Rinætui raka ia nemhæien sævænhæi. Harætoni ro kwopun kinæmri pen nipwran ramæmak ikin.

⁷* Mætæ tiharevæn mharni pen ti nærmama me sævænhæi mine Pita mæ Iesu trukupwæn ia kimiaha mamevæn fwe ia tæna Kalili. Kimiaha tihætoni in fwe ikin ræmwhen rimæni tukumiaha i.”

⁸ Nænæ nipræn miræhar næha harhekir pik, mharætæmnimwin, mharier, mharap ia nipæg. Mætæ haræpwæh nævisauien næfe kimæni pen ti niræhar i, ti næri næ mæ harhekir.

Meri Maktala rætoni Iesu

⁹* Sante ia næpnæpin Iesu rætui mwi ia nemhæien sævænhæi, mukupwæn mier irapw ti Meri Maktala, pran sæ fwe kupwæn Iesu rinækoui irapw næremhæ me iræ iræha pam sefen.

¹⁰* Meri revæn mætæ nærmama me sæmæme kamharæ pæri iræha Iesu kupwæn. Kamhækure ti Iesu, mamhasæk tukwe. Meri ruvehe mini pen ti niræha i mæ “Iakinætæ Iesu.” ¹¹ Næpin hæregi mæ Iesu rinætui mwi ia nemhæien sævænhæi, mhæregi mwi mæ Meri rætoni, nænæ hæpkini mhæ nipærhienien iræ.

¹² Kurirə irə kəru ia nirəha krouier ia taon rouavən ia suatuk. Nənə Iesu rier irapw ti nirau. Krouətə nīpwran ropə iti. ¹³ Iərman mi nəha krouərīg rouevən ti nərmama me səvəi Iesu, rouəvisau mīnraha, mətə irəha həpwəh nīnīien nīpərhīenien ia nəgkiariien səvənrau.

¹⁴ *Kurirə irə nərmama me nəha səvəi Iesu irəha eleven kamhəkure mamhani pəri nari. Ia nəpīn nəha Iesu rier irapw ti nirəha, maməski irəha ti nəri nə mə kənkəpwənraha rīskai. Nahatətəien səvənraha riwən. Hənəpwəh nīnīien nīpərhīenien ia nəgkiariien səvəi Meri, mhəpwəh mwi nīnīien nīpərhīenien ia iərmama səməmi nəha krīnouətoni Iesu mə rīnətui pərhīen mwi ia nemhəien səvənhi.

¹⁵ *Iesu rīni pen ti nirəha me i mə, “Həuvən ia kwopun me pam ia tīprənə i, mhəvisau irapw nəgkiariien amasan səiou m nərmama me pam. ¹⁶ *Iərmama sə trīni nīpərhīenien ia nəgkiariien amasan səiou, ko paptəes irə, Kumwesən truvehimīru in. Mətə iərmama sə trəpwəh nīnīien nīpərhīenien ia nəgkiariien amasan səiou, Kumwesən trəpwīn noien ərəha me səvənhi. ¹⁷ *Nərmama səməme kamhəhatətə ia nīrak tuho nīmtətien me i. Irəha tuhəkoui irapw nəremhə me ia nərmama ia nəghīk. Irəha tuhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur əpə. ¹⁸ *Irəha tuhəuvehi snek me səməme kamhahi əpune nərmama. Trīni mīnuə irəha hənīmwi nari riti kəvti pen nīmwai nari sə ramousi əpune iərmama, ko rīpkuəsi mhə irəha. Irəha tuhərapī nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha mho irəha həuvehe mhəsānīn.”

¹⁹ *Nəpīn Iesu Iərimənu rīnəgkiari pen pam mīnraha, kuvehi utə in revən fwe ia neiai, məkure ia nīkare Kumwesən mwatuk. ²⁰ *Nənə nərmama me səvənhi həuvən mhəvisau ia kwopun me pam. Nəpīn kamhəvisau irə, Iərimənu ramarə ti nirəha, mamə nīmtətien me mə nərmama tuhətoni, mhəni nīpərhīenien ia nəgkiariien amasan səvənhi.

* **16:14:** 1Kor 15:5 * **16:15:** Wok Me 1:8 * **16:16:** Wok Me 2:38 * **16:17:** Wok Me 2:4, Wok Me 8:7, 10:46
 * **16:18:** Luk 10:19, Wok Me 28:3-6 * **16:19:** Wok Me 2:33-34 * **16:20:** Wok Me 14:3, Hip 2:3-4

Luk Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Matiu, Mak, Luk, Jon irəha pam haməgkiari ia nimiruien səvəi Iesu Kristo, mətə Luk nəkukuə səvənhi rəpwəmwis. In mwi rımərai nəkukuə nəha kani mə Wok Me. Luk in tokta riti kinahatən amasan in rukurən pik nari. In rımərai nəkukuə i rerin ramrhi nəkur Kris mine nətəien səvənraha. Luk rokeikei mə nərmama tuhəukurən amasan nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo ro nıpərhienien. Fwe nukune nəkukuə səvənhi Luk raməgkiari ia nətuien səvəi Iesu Kristo. In rini raka sə nəha marə mini mwi nimiruien səvəi Iesu meste nemhəien səvənhi. Luk rokeikei mə kitaha tsəukurən mə Iesu Kristo rokeikei nərmama me pam. Luk raməgkiari pik ia nıpran me səməme hənətoni Iesu. In mwi raməgkiari ia nəkwərhakwərha me səməme hənətoni Iesu. Ia nusipekinien me səvənhi in rırai məgkiari pik ia nərmama nautə səvənraha riwən kamometə irəha. Luk 19:10 ramini mə, Iesu Kristo in iərmama pərhien riti sə rıməuvehe fwe kupwən mə trətui nərmama me səməme hənəruei muvei pen nimiruien vi minraha. Luk raməgkiari pik ia nagienien. Tikətoni nagienien nəha ia nıpu səvəi Meri, mətoni mwi ia nagelo me səməme hənamağien ia nəpin Iesu rinamətui irə. Tikətoni mwi nagienien nəha ia nərmama me səvəi Kristo səməme hənəmərıg pen fwe Jerusalem mamhagien asori ti nəri nə mə Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro nukurənien i mə Luk rokeikei mə trini irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo mahatən mə Kristo ruvehe ia təkure tiprənə i nəkur ərəha kamharə irə. In ruvehe mo irəha hagien, mamheitenhi nəri amasan riti truvehe nəpin kurirə, in truvehimiru irəha.

Nægkiariien sə rakupwən

¹*Nərmama həpik hənousari raka ti nırai penien ia nəkukuə narimnari me nəha Iesu rino fwe kupwən nəpin ramavən kimaha min. ²*Irəha həmərai pen nəgkiariien me nəha nərmama həukurən amasan irə həməni pehe tukumaha i. Fwe ia nukune wok səvənhi, nərmama me nəha həukurən amasan irə hənətoni Iesu ia nənimenraha, nənə mamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi. ³Iou mwi iakinəskun pam raka narimnari me i mukurən amasan kinəfo irə fwe ia nukunen muvehe. Nənə təkwtəkwwuni, iəmə asori Teofilas, iakregi ramasan mə pwəh iakrai pen ia nəkukuə riti mik. ⁴Iakamo iamınhi irə minuə tikukurən amasan nəgkiariien sə kinahatən ik irə. In ro nıpərhienien.

Agelo riti rini irapw mə Jon Paptəes trətui

⁵*Ia nəpin nəha Herot ramərimənu ia tənə Jutia pris riti nəghin nə Sekarəea. In pris riti ia təmwen səvənraha kani mə Pris me səvəi Apia. Səvənhi iərmama in pran riti sə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Eron. Nəghin nə Elisapet. ⁶Irau pəri noien səvənrau ratukwatukw ia nəmri Kumwesən. Ia nəpin me krauesi pen atukwatukw pam nəfe nəghin Loa səvəi Iərimənu rani. ⁷Mətə tininrau riwən. Elisapet ripkəkwhakwen mhə. In nıprənəmə. Sekarəea nərgharə.

⁸Nəpin riti Sekarəea irəha təmwen səvənhi kamhowok səvəi pris me ia nəmri Kumwesən ia nimwə səvənhi. ⁹*Nənə irəha hesi pen noien səvəi pris me mhəuini nari riti sə ramahatən nari. Trahatən pen mə sin trevən fwe ia nəkwai nimwə səvəi Iərimənu muvani nimwəkmwəki nari nıpekın rapein amasan ia təkure nıfatə. Həuini pen nəri nəha nənə rahatən pen Sekarəea. ¹⁰Ia nəpin atukwatukw sə kauvani nimwəkmwəki nari nıpekın rapein amasan irə nərmama me kamhəfwaki fwe iruə.

¹¹Nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pehe mamərer ia nıkare nıfatə mwatuk ia nəri kauvani nimwəkmwəki nari nıpekın rapein amasan irə. ¹²Nəpin Sekarəea rətoni agelo

* 1:1: Wok Me 1:1 * 1:2: Jon 15:27 * 1:5: 1Kron 24:10 * 1:9: Eks 30:7

nəha, rehekir pik mətəmnimwin. ¹³ Mətə agelo rini pen tukwe in mə, “Sekaraea tikəpwəh nehekiriien. Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien səim. Səim iərmama Elisapet trərəhi tinimirau riti iərman. Nənə tikisegi pen nəghin nə mə Jon. ¹⁴ Tikregi ramasan mamagien tukwe. Nəpin trətui, nərmama həpik mwi rerinraha tragien tukwe. ¹⁵ *In truvehe mo iəmə asori ia nəmri Kumwesən. In tripkənimwi mhə waen uə nənimwiien skai. Nəpin in ramarə ihi ia tipwi mama səvənhi rerin ruvəkuər raka ia Nənimwin Ikinan. ¹⁶ In tro nəkur Isrel me həpik hərərig mhəuvehe ti Iərimənu Kumwesən səvənraha. ¹⁷ *In trakupwən ia Iərimənu. Nətərigien səvənhi mine niskaiien səvənhi trəmwhen ia nətərigien mine niskaiien səvəi Profet Elaeja. In tro tata me hərərig ia rerinraha mə rerinraha trirhi mwi nipwnətinraha me. Nərmama səməme hamərui nəkwai Kumwesən in tro irəha hərərig mhəuvehe mhesi pen nətərigien səvəi nərmama hatukwatukw. Ro iaminihi irə in tro nərmama həpnəpenə ti nuveheien səvəi Iərimənu.”

¹⁸ *Miregi Sekaraea rini pen ti agelo i mə, “Takəfo mukurən mə nəri nəha tro iaminihi irə? Kwa iou iakinərgarə səiou iərmama niprənemə.”

¹⁹ *Miregi agelo rini pen tukwe in mə, “Iou i Kapriel. Iakamərer ia nəmri Kumwesən. In rərhi pehe iou mə takuvehe məkkiari pehe mik məvisau nəri amasan mik. ²⁰ *Mətə ti nəri nə mə ipkini mhə nipərhiien ia nəgkiariien səiou, ətə ro, rerim triwən. Tipkəgkiari mhə mesite nəri iakiməni pehe tukw ik i trier pehe. Trukuə ia nəpin atukwatukw səvənhi.”

²¹ Ia nəpin nəha, fwe iruə, nərmama kamheitenhi Sekaraea. Hərkərinari mə in rəmak tui ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. ²² Nəpin rier irapw iruə, ko ripkəgkiari mhə minraha, mətə raməkkiari a ia rəgin. Hənətə həuvəkurən minuə in rinətə nari riti rəmwhen ia nəməkərəhaien fwe nəkwai nimwəfwaki.

²³ Nəpin nəha Sekaraea ramowok pris irə fwe ia nimwə səvəi Kumwesən ruvehe mukurau, nənə in rirərig mevən fwe imwəni. ²⁴ Kurirə irə ripko mhə tui, nənə səvənhi iərmama Elisapet ro tipwin. Nəpin rino tipwin, raməmak afafa ia nəkwai nimwə səvənhi mesite pen məkwə krirum səvənhi, mamini mə, ²⁵ * “Iərimənu rino nəri miou. Nəpin rəti irapw mətə iakamauris ia nəmri nərmama ti nəri nə mə səiou iəkunouihhi riwən, rerin ragien ruvehi raka naurisien nəha ia nirak.”

Agelo riti rini irapw minuə Iesu trətui

²⁶ Elisapet rino tipwin marə məkwə sikis. Ia nəpin nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti nəghin nə Kapriel revən mə trətoni prənvi riti fwe ia taon riti ia tənə Kalili nəghin nə Nasaret. ²⁷ *Prənvi nəha ramreirei ihi iərman. Kinəsisəg raka in minuə tresi pen iərman riti nəghin nə Josef. Josef in kwənəkwus riti səvəi Kig Tevit. Prənvi nəha nəghin nə Meri. ²⁸ Agelo nəha rier pen tukwe in, mini mə, “Meri. Tiko magien. Iərimənu ramasan tukw ik mamarə tukw ik.”

²⁹ Mətə Meri nətərigien səvənhi rəvsausini pik ti nəgkiariien nəha mamətərig mə rəfo agelo rini pen tukwe in iaminihi. ³⁰ Nənə agelo nəha rini pen tukwe in mə, “Meri tikəpwəh nehekiriien. Kumwesən ramasan tukw ik. ³¹ *Regi ro! Tiko tipwin, mərəhi nərim riti iərman. Tikisegi pen nəghin nə mə Iesu. ³² In truvehe mo in iəmə asori. Tukəkwein in mə tini Kumwesən, Kumwesən sə rasori anan. Iərimənu Kumwesən səkimiaha truvehi pen nitətə səvəi ripwini Kig Tevit min. ³³ *In trərimənu ia nuk nuk me ia nərmama me səməme həuku pen ia kwənəkwus səvəi Jekop. Nitətə səvənhi tripkiwən mhə.”

³⁴ Miregi Meri rini pen ti agelo i mə, “Trəfo mo iaminihi. Iou prənvi. Iakreirei iərman?”

³⁵ *Miregi agelo rini pen tukwe in mə, “Nənimwin Ikinan truvehe ia niram. Kumwesən sə rasori anan niskaiien səvənhi trəuiui ik. Ro iaminihi irə tukəkwein pen iəkunouihhi

* **1:15:** Nam 6:3 * **1:17:** Mal 3:1, 4:5-6, Mat 17:11-13 * **1:18:** Jen 18:11 * **1:19:** Dan 8:16, 9:21, Hip 1:14
 * **1:20:** Luk 1:45 * **1:25:** Jen 30:23 * **1:27:** Mat 1:16,18, Luk 2:5 * **1:31:** Aes 7:14, Mat 1:21-23 * **1:33:**
 Dan 7:14, Maeka 4:7 * **1:35:** Mat 1:20

ikinan naha tikərəhi minuə in Tini Kumwesən. ³⁶ Nənə regi ro. Ik riti fwe Elisapet nīprənemə, mətə in mwi rino tipwīn trərəhi tini riti iərman. Kani in mə pran sə rīpkək wəhakwen mhə, mətə ruvəuvehe mīpəmpəm marə məkwə sikis. ³⁷ *Narimnari me pam rīməru ti Kumwesən.”

Meri revən mətōni Elisapet

³⁸ Miregi Meri rini mə, “Iou pran sə iakamo tukwini nari m Iərimənu səiou. Pwəh rukua ia nirak rəmwhen ia sə ikiməni.” Nənə agelo naha rəpwəh in mamevən.

³⁹ Ia nəpīn naha, rīpko mhə tui, Meri rier mevən akwauakw fwe ia rukwənu riti ia təkure tənə ia Jutia, ⁴⁰ mevən ia nəkwai nimwə səvəi Sekarəea, maməgkiari pen m Elisapet. ⁴¹ *Nəpīn Elisapet rīregi Meri raməgkiari, tini rakurisei asori ia tipwīn. Nənə Elisapet rerin ruvehe mukuər ia Nənimwīn Ikinan. ⁴² *Nənə in rəkwein əpwəmwis mīni mə, “Meri Kumwesən ramasan tukw ik mēpi raka pam nīpran me. Ramasan mwi ti nərim sə tikərəhi. ⁴³ Mama səvəi Iərimənu səiou ruvehe mətə iou. Rəfo ko nəri amasan ia nirak iamīnhi? ⁴⁴ Regi ro, nəpīn ikapirapw məkwein iou, iakregi rerim, iəkunouhi ia tipwīk rakurisei asori ia nagienien. ⁴⁵ *Rerim tragien ti nəri nə mə ikiməni mə nīpərhiēnien trukua irə ia nəfe Iərimənu rīməni pehe tukw ik i.”

Meri rəgnəgini Kumwesən

⁴⁶ *Miregi Meri rini mə,
“Ia nimiruēn pam səiou iakauvehi utə nəghi Iərimənu səiou.
⁴⁷ Rerik ragien pik ti Kumwesən səiou sə rauvehimīru iou.

⁴⁸ *Iou pran auər a sə iakamo tukwini nari min,
mətə rerin ramrhi iou.
Təkwtəkwuni mīne mamevən nərmama pam tuhəni iou
mə iou pran sə rerik ramagien,
⁴⁹ ti nəri nə mə Kumwesən i sə riskai pik rino narimnari asori me miou.
Nəghin ro ikinan.

⁵⁰ *Napiēn səvənhi ramarə ti nərmama me pam səməme kamhəsiai in,
mamarə mwi ti nīpwnətīnraha me mīne nīmwīpwinraha me mamevən.

⁵¹ *In ramo nīmətēn me ia rəgin əsanin,
maməkoui irapw nərmama səməme kamhəfiətə ia rerinraha.

⁵² *In rauvehi irapw kig asori me ia kwopun kamhəkure ikin mamhərimənu,
marə mauvehi utə mwi nəmə auər a me.

⁵³ *In rauvei pen nəveginien amasan m nərmama səməme nukumhə ramahi irəha.
Hani tipwīnraha rəsisi.

Mətə səməme nautə səvənraha rasori in ramərhi irapw irəha,
mīpkuvei pen mhə nari riti mīnraha.

⁵⁴ *In ramasitu ia kitaha nəkur Isrel.
Kitaha nərmama me səvənhi samo tukwini nari min.
In ramo iamīnhi irə ti nəri nə mə rerin ramrhi napiēn səvənhi

⁵⁵ *rosi in rīməni pen ti kaha kupwən me səkitaha.
In rīməni pen ti Epraham mə in trapi Epraham mīne nərmama me ia kwənəkwus səvənhi
ia nuk nuk me.”

⁵⁶ Meri rarə irau Elisapet meste məkwə kahar rukurau, nənə kurirə irə rīrərig mevən
fwe imwəni.

Jon Paptəes rətui

* **1:37:** Jen 18:14 * **1:41:** Luk 1:15 * **1:42:** Dut 28:4 * **1:45:** Luk 1:20 * **1:46:** 1Saml 2:1-10 * **1:48:**
Luk 1:25, 11:27 * **1:50:** Sam 103:13,17 * **1:51:** 2Saml 22:28 * **1:52:** Job 12:19, 5:11, Sam 147:6 * **1:53:**
1Saml 2:5, Sam 34:10, Sam 107:9 * **1:54:** Aes 41:8, Sam 98:3 * **1:55:** Maeka 7:20, Jen 17:7, 18:18, Jen 22:17

⁵⁷ Rineste nāpīn sāvai Elisapet trārāhi tīni irā. Rārāhi tīni iārman. ⁵⁸ Nārmama me ipaka tukwe mīne nīpārīn me hāregi mā Kumwesān rīnapi asori in. Hāuvehe mhātā in mamhagien pāri.

⁵⁹ *Nāpīn iākunouīhi sāvānhi reste nāpīn eit, hāuvehi mhāuvehe mā tukuvehi ninhum min. Nātārīgīen sāvānraha mā tuhāsegi pen nāghīn nā Sekarāea, nāpwinhi tata sāvānhi.

⁶⁰ *Mātā sāvānhi mama rīni mā, “Rekām. Tsāsegi pen nāghīn nā mā Jon”

⁶¹ Mīregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Mātā rāfo? Nahag nāha riwān ia kwānākwus sām.”

⁶² Nānā irāha hāgkiari pen m tata sāvānhi ia rāginraha, mhāres nāfe nahag in rokeikei mā tuhāsegi pen ia iākunouīhi. ⁶³ Sekarāea rāres nāri kamrai pen nari irā. Kuvehi pen min. Nānā rīrai pen iānhi mā, “Nāghīn nā Jon.” Nānā irāha pam hārkārīnari irā. ⁶⁴ Ia nāpīn nāha Sekarāea rerīn rīnarā mwi. Nānā in rīnamāgnāgīni Kumwesān. ⁶⁵ Nārmama me ia nīkarkare rukwānu hāregi hāhekir. Nāgkiariien nāha ruviris ia kwopun me pam ia tākure tānā ia Jutia. ⁶⁶ Nārmama me pam sāmāme hāregi nāgkiariien nāha hamātārīg irā mā, “Iākunouīhi nāha trāfo irā? Mātā in nā nīskaiien sāvai Iārīmānu ramarā irā.”

Sekarāea rīni irapw nāgkiariien sā ruku pen tī Nānīmwin Ikinan

⁶⁷ Ia nāpīn nāha Nānīmwin Ikinan ruvehe mukuār ia reri Sekarāea, tata sāvai Jon, muvei pen nāgkiariien min. Nānā Sekarāea rīni mā,

⁶⁸ * “Pwāh sāgnāgīni Iārīmānu Kumwesān sākītaha nākur Isrel.

In ruvehe masitu ia kītaha nārmama me sāvānhi meivīnari ia kītaha.

⁶⁹ * In ruvehi utā iāmā skai riti sā truvehimīru kītaha.

Iāmā skai nāha in kwānākwus riti sāvai Kig Tēvīt sā rīnamo tukwini nari m Kumwesān fwe kupwān.

⁷⁰ Nāri nāha ramesi pen nāgkiariien me sāmāme Kumwesān rīmāni pehe tukutaha i ia tārhuī profet ikinan me sāvānhi fwe kupwān.

⁷¹ * In rīmāni mā truvehimīru kītaha,

muvehi raka kītaha ia rāgi nārmama me pam sāmāme kamhometā kītaha, mamhāmwāki kītaha.

⁷² * In rīmāni mā trapi kaha kupwān me sākītaha,

māpwāh nenouenouien nāgkiariien ikinan sāvānhi.

⁷³ * Promes nāha in rīmāuvei pen m kaha kupwān sākītaha Epraham,

mauvehi kwāsuahi tukwe.

⁷⁴ In rīmāni mā nāpīn truvehi raka kītaha ia rāgi nārmama sāmāme hamāmwāki kītaha,

in trāsēni kītaha tso tukwini nari min, mhāpwāh nehekirien.

⁷⁵ * Kītaha tsāmher mhatukwatukw ia nānimen ia nāpīn me pam ia nīmīruien sākītaha.

⁷⁶ * Nānā ik, nārīk, tukini mā Kumwesān sā rasori anan, profet riti sāvānhi nā ik,

tī nāri nā mā tikukupwān māpārhi suatuk me sāvai Iārīmānu sākītaha, nānā in trukurirā.

⁷⁷ * Tikini irapw tī nārmama me sāvānhi mā Kumwesān truvehimīru irāha,

māpwāh nārpwinien noien arāha me sāvānraha.

⁷⁸ * Kumwesān sākītaha in ramasan pīk, mamapi kītaha.

Ia nāpiien nāha sāvānhi in trārhi pehe Kristo ruku pen fwe ia neiai,

muvehe tukutaha rāmwhen ia meri rautā ia nāpnāpīn.

⁷⁹ * In truvei pen nukuraanien m nārmama sāmāme kamhākure ia nāpitāvien mīne tāmwkāmwi nemhāien.

* **1:59:** Jen 17:12, Lev 12:3, Luk 2:21 * **1:60:** Luk 1:13 * **1:68:** Sam 41:13, Sam 72:18, Sam 106:48, Luk 7:16

* **1:69:** Sam 18:2 * **1:71:** Sam 106:10 * **1:72:** Jen 17:7, Lev 26:42, Sam 105:8-9, Sam 106:45 * **1:73:** Jen

22:16-17, Maeka 7:20 * **1:75:** Taet 2:12-14 * **1:76:** Aes 40:3, Mal 3:1, Mat 3:3 * **1:77:** Jer 31:34 * **1:78:**

Aes 60:1-2 * **1:79:** Aes 9:2, 58:8, Mat 4:16

In triri nisutaha ia suatuk sāvai nāmārinuien.”

⁸⁰ *Nənə iākunouihi naha rapwinari, mauvehe miskai ia nānimwīn. Ia nāpīn me ramarə fwe ia kwopun akwesakwes ikin meste nāpīn naha in rier irapw ia nāmri nākur Isrel.

2

Iesu rətui

¹ Nāpīn Jon rīnətui raka, Kig Sisa Okastas, iāmə Rom sə ramārimənu ia tənāmtənə me, rīni nākwan mīnuə nārmama me ia kwopun me tuhaməkeikei mhərərīg pen fwe imwənraha atukwatukw mīnuə tukəvsini irəha. ² Noien naha kīməkupwən ko ia nāpīn naha Kwaerīnias ramārimənu ia tənə Siria. ³ Nārmama me pam hərərīg mamhəuvən imwənraha me mīnuə tuhəuvehi pen nəghīnraha. ⁴ Josef rier ia taon naha Nasaret ia tənə Kalili, mevən ia tənə Jutia ia taon sāvai Kig Tevīt fwe kupwən kani mə Petlehem, mamevən fwe ikin ti nəri nə mə ruku pen ia kwənəkwas sāvai Kig Tevīt. ⁵ *Krauevən irau Meri mīnuə tukuvehi nəghīnrau. Josef rīnəsisəg raka Meri. Meri rīno tīpwīn. ⁶ Nāpīn irau krouarə ikin, Meri rīneste nāpīn atukwatukw sāvənhi mə trərəhi iākunouihi irə. ⁷ *Rərəhi tīni iərman, nāmritaik. Rərəhi, muvegi ia tīnari, māmri pen ia nītətə kaməkwməni nārimīru me irə. In ro iamīnhi irə ti nəri nə mə nimwə naha nārmama kamhərəku pen mamhapri ikin ruvəukuər.

⁸ Ia kwopun naha nārmama nepwīn sə kamhətui ti sipsip kamhəmāk ia nīkare taon naha iruə, mamhətui ti sipsip me sāvənraha ia nāpīn. ⁹ Agelo riti sāvai Iərīmənu reiwaiu pehe mərər ia nīkarenraha. Nukuraanien sāvai Iərīmənu rəhiəpwīn irəha. Nənə irəha həhekīr pīk. ¹⁰ Mətə agelo naha rīni pen ti nīrəha i mə, “Kīmīaha tihəpwəh nehekīrien. Həregi ro! Iou takəvisau nəgkiariien amasan anan m kīmīaha. Nārmama pam tuhagien asori tukwe. ¹¹ Ipwet ia taon sāvai Kig Tevīt kupwən kwəti iākunouihi riti rīnətui. In Kristo, Iərīmənu səkītaha. Kumwesən ruvərfi raka in mə truvehe tukumīaha muvehimīru kīmīaha. ¹² Nəri tro nīmətīen m kīmīaha. Tihəuvən mhətōni kwəti iākunouihi kuvegi ia tīnari raməmāk ia nītətə kaməkwməni nārimīru me irə.”

¹³ Agelo naha rəgkiari pam, nənə təkwtəkwni a mwi irə nagelo me həpīk həuku pen fwe ia neiai mhərər irəha min, mamhəgnəgīni Kumwesən mamhani nīpu mə,

¹⁴ * “Kaməgnəgīni Kumwesən fwe irənhə anan.

Ia tīprənə i nāmārinuien trarə ti nārmama me səməme Kumwesən rerīn ragien ti nīrəha.”

¹⁵ Nāpīn nagelo me həpwəh irəha mhərərīg pen fwe ia neiai, nārmama me naha səməme kamhətui ti sipsip me hāni pen ti nīrəha me i mə, “Pwəh sāvən fwe Petlehem mhətə ro nəri Iərīmənu rīmāni pehe tukutaha i.”

¹⁶ *Nənə irəha havən akwauakw mhəuvən mhətōni Meri mīne Josef mīne kwəti iākunouihi sə ramapri ia nītətə kaməkwməni nārimīru me irə. ¹⁷ Nāpīn hətōni iākunouihi naha, hāni irapw nəfe agelo rīmāni pen ti nīrəha i. ¹⁸ Nənə nārmama me pam səməme hamregi həkərīnari ia nəgkiariien sāvənraha. ¹⁹ *Mətə Meri rəkwtəmhirī pam narīmīnari me naha ia rerīn mamətərīg tukwe. ²⁰ Nənə nārmama me naha səməme kamhətui ti sipsip hamərərīg mamhəgnəgīni Kumwesən mamhəuvehi utə nəghīn ti narīmīnari me naha hənətōni mhəregi rosi kīmāni pen ti nīrəha i.

Kuvehi ninhum m Iesu

²¹ *Nāpīn sə ro eit irə kuvehi ninhum m iākunouihi naha, ksegi pen nəghīn nə mə Iesu, nəhag sə agelo rīməkupwən muvei pen m Meri nāpīn rīpko mhə ihi tīpwīn.

* **1:80:** Luk 2:40, Mat 3:1 * **2:5:** Luk 1:27 * **2:7:** Mat 1:25 * **2:14:** Luk 19:38 * **2:16:** Luk 2:10-12
* **2:19:** Luk 2:51 * **2:21:** Luk 1:31,59

22 *Nənə rino nəpɪn sə Josef mine Meri tro narimnari me nəha Loa səvəi Moses rini mə tro irau krouvehe rouəmher mwi ti nəfwakiien. Ia nəpɪn nəha krouərəhi Iesu, rouevən fwe ia Jerusalem mə trouvei pen m Iərimənu. 23 *Noien nəha ramesi pen nəgkiariien i kimərai pen ia Loa səvəi Iərimənu. Rini mə, “Nəmritaik me pam nərman me tukəkwein irəha mə nəkwərəkəwərha ikinan me səvəi Iərimənu.” 24 *Irau krouevən mwi mə trouvei pen nərimiru riti tukousi əpune kuvei pen m Iərimənu. Noien nəha ramesi pen nəgkiariien i sə raməmak ia Loa səvənhi. Rini mə, “Nərmama me iamɪnhi tuhəuvei pen mak kəru uə kwəti menu kəru.”

Simeon rətoni Iesu məgnəgini Kumwesən tukwe

25 *Iərmama riti ia Jerusalem nəghɪn nə Simeon. In iaməfwaki riti. Noien səvənhi ratukwatukw. In rameitenhi nəpɪn nəha iamə nəha kani mə Kristo truvehe irə, nənə muvehimiru nəkur Isrel. Nənimwɪn Ikinan rarə ia Simeon. 26 Nənimwɪn Ikinan nəha rɪnahatən raka in mə ko in rɪpkemhə mhə meste trətoni Kristo nəha Kumwesən rɪməni mə trərhi pehe i. 27 Nənimwɪn Ikinan riri pen Simeon revən ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Nəpɪn Josef mine Meri krouərəhi iəkunouihɪ nəha Iesu, rouuvnimwə pehe mə tro narimnari me nəha Loa səvəi Iərimənu rini, 28 Simeon rərəhi pehe Iesu ia rəgɪn mi, məgnəgini Kumwesən tukwe, mɪni mə,

29 “Iərimənu. Ikino nəgkiariien səim ruvəuvehe muvəukuə.

Iou iərmama sə iakamo tukwini nari mik.

Təkwtəkwwuni nəha iakukurən nemhəien,

mətə nəmərɪnuien trarə tukw iou.

30 *Nənimək rɪnətoni suatuk səim sə tikuvehimiru nərmama me irə.

31 Ikinəpnəpenə raka suatuk i ia nəmri nərmama ia kwopun me pam.

32 *Iəkunouihɪ i truvei pen nukuraanien mine nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel.

Irəha tuhətə nari, mhəgnəgini səim nərmama me nəkur Isrel tukwe.”

33 Nəpɪn Josef mine Meri krouregi nəgkiariien nəha Simeon rani ia iəkunouihɪ səvənrau, krouərkərinari irə. 34 *Nənə Simeon rəkwein amasan mwi ia nirau, mɪni pen ti Meri mama səvəi iəkunouihɪ nəha mə, “Regi ro! Kumwesən ruvərɪ raka iəkunouihɪ i mə tro nəkur Isrel həpɪk həmwɛi, nənə marə mo mwi həpɪk hərer. In trəmwhen ia nɪmtətien riti. Nərmama həpɪk tuhəni ərəha in, 35 nənə mho nərmama hətoni nətərɪgɪen me səvənraha sə kamhərkwafə ia rerɪnraha. Nənə ik mwi tikregi nəmisəien fwe ia rerɪm rəmwhen kəpi ik ia nau.”

Ana rətoni Iesu məgnəgini Kumwesən tukwe

36-37 *Pran riti nəha ikɪn nəghɪn nə Ana. In profet riti. Tata səvənhi nəghɪn nə Fanuel. In kwənəkwus riti səvəi Aser fwe kupwən.^a Nəpɪn Ana rɪnaməprən vi ihɪ, in rerə, mamərə irau səvənhi iərman nuk sefen. Kurirə irə iərman səvənhi remhə məpwəh in. Nənə prən nəha rarə iamɪnhi muvehe meste in rɪnəprənemə. Nuk səvənhi eiti foa. Ia nəpɪn me Ana rɪpkier mhə ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Mətə ia nəpɪn mine ia ran ramsiai Kumwesən, maməpwəh nəvegɪnien, maməfwaki. 38 *Nəpɪn Simeon raməgkiari ia iəkunouihɪ nəha, təkwtəkwwuni a mwi Ana rier pehe, mɪnani tanak ti Kumwesən, mɪnaməgkiari ia iəkunouihɪ nəha m nərmama səməme kamheitenhi Kristo mə truvehe meivinari ia Jerusalem.

Josef mine Meri krouərəg rouevən fwe Nasaret

39 *Nəpɪn Josef mine Meri krino pam narimnari me nəha Loa səvəi Iərimənu rini, krouərəg rouevən fwe tənə Kalili ia taon səvənrau Nasaret. 40 *Nənə iəkunouihɪ nəha

* 2:22: Lev 12:1-8 * 2:23: Eks 13:2,12,15 * 2:24: Lev 12:8 * 2:25: Aes 40:1, 49:13 * 2:30: Aes 52:10, Luk 3:6, Taet 2:11 * 2:32: Aes 42:6, 49:6, Aes 52:10 * 2:34: Aes 8:14, Mat 21:42, 1Kor 1:23, 1Tes 2:8 * 2:36-37: 1Tim 5:5 a 2:36-37: Aser in kwənəkwus riti səvəi nəkur Isrel. * 2:38: Aes 52:9 * 2:39: Mat 2:23 * 2:40: Luk 1:80, 2:52

rapwinari. Nipwran ruvehe mamskai. Nukurānien sāvānhi rautā pehe. Ia nāpīn me Kumwesān ramākwein amasan irā.

Iesu rīmatamaruā mevān fwe Jerusalem

⁴¹ *Ia nuk me pam tata mīne mama sāvāi Iesu krauesi pen narāien sāvāi nākūr Isrel, rauevān fwe Jerusalem nāpīn kamho nāvegīnien asori nāha Pasova. ⁴² Nāpīn Iesu sāvānhi nuk twelef, hātā pen fwe ikīn rāmwhēn kamho ia nuk me pam. ⁴³ *Nāpīn hāno pam nāvegīnien asori nāha, nārmama me kamhārērig mamhāvān fwe imwānraha me, mātā tamaruā nāha Iesu ramo a fwe Jerusalem. Sāvānhi tata mīne mama kroureirei. ⁴⁴ Rerīnrau ramrhi mā ramavān irāha nārmama sāmāme kamhārērig mamhāvān fwe imwānraha. Ia nāpīn pekīn kamhāvān iamīnhi, nānā irau krīnauētui in ia kwānākwus sāvānrau mīne nārmama sāmāme krouukurān amasan irāha. ⁴⁵ Nāpīn krouāpwāh nātāien Iesu, krouārig, rouevān fwe Jerusalem, rouētui in. ⁴⁶ Nāpīn kahar rukurau, nānā krouātā in fwe ia nākwai nīmwā sāvāi Kumwesān. Ramākure ia kurkwai nahatān me sāvāi nākūr Isrel, mamātārig irāha, mamāres irāha nāresien me nepwīn. ⁴⁷ Nārmama me pam sāmāme kamhātārig in, nānimenraha rier tī nārī nā mā Iesu ramārai pen amasan nīpwrai nāgkiariien mīnraha, mukurān amasan nārī. ⁴⁸ Nāpīn tata mīne mama sāvānhi krouātā in, irau mwi nānimenrau rier. Nānā mama sāvānhi rīni pen tukwe in mā, “Nārīk, rāfo iko iamīnhi irā ia kīnrau? Ētā ro! Kīnrau tata sām iarouētui āmisā ik, rouhekīr pik.”

⁴⁹ *Mīregi Iesu rīni pen tī nīrau i mā, “Rāfo kīmirau irouētui iou? Rosi iroureirei mā takamākeikei marā ia nākwai nīmwā sāvāi Tata sāvāi?”^b ⁵⁰ Mātā irau kroureirei nīpwrai nāgkiariien nāha Iesu rāni pen tī nīrau i.

⁵¹ *Kurirā irā Iesu reiwaiu mevān fwe ia Nasaret irāhar mīnrau, mamsiai irau. Ia nāpīn me mama sāvānhi rerīn ramrhi narīmnrari me nāha, mamātārig tukwe. ⁵² *Nānā Iesu nīpwran mīne nukurānien sāvānhi krouvehe rouasori. Kumwesān mīne nārmama kamhākwein amasan irā.

3

Jon Paptāes ramāvisau fwe ia kwopun akwesakwes ikīn

¹ Taepirias Sisa, kīg sāvāi nākūr Rom, rīnārīmānu raka nuk fiftin. Ia nāpīn nāha Ponjes Paelat in iāmā Rom sā ramārīmānu ia tānā Jutia. Herot in iāmā Rom sā ramārīmānu ia tānā Kalili. Piāvi Herot nāghīn nā Filip in iāmā Rom sā ramārīmānu ia kwopun mī nāha kārū Ituria mīne Trakonaetas. Lisānias in iāmā Rom sā ramārīmānu ia Apilin. ² *Anas mīne Kaeafas irau iāmā Isrel mī sā krauehi wok sāvāi pris asori anan ia Jerusalem. Nāpīn irau krouvehi wok nāha, Kumwesān rāgkiari m Jon tīni Sekarāea ia kwopun akwesakwes ikīn. ³ *Nānā Jon revān ia kwopun me pam ipaka tī nūi arīs Jotan, mamīni irapw tī nārmama mā, “Kīmīaha tihamākeikei mhārērig ia noien ārāha me sākīmīaha, mhō paptāes, nānā Kumwesān trāpwāh nārpwīnien noien ārāha me sākīmīaha.” ⁴ Nārī nāha ramesi pen nāgkiariien i kīmārai pen ia nākukūā sāvāi Profet Aesea. Rīni mā, “Iārmama riti ramākwein āpwāmwis ia kwopun akwesakwes ikīn mamīni mā, ‘Kīmīaha tihamākeikei mhāpārhi suatuk sāvāi Iārīmānu sākītaha, mhāmri atukwatukw suatuk ouīhi me sāvānhi.

⁵ Nākwātānā me pam tukārhavān irāha.

Tākuār me mīne nahakw me tukuvehi irapw pam irāha.

Suatuk ikou me tuko irāha hāuvehe mhatukwatukw.

Suatuk me kamhāpātīapātī tukeipeni irāha pwāh hāuvehe mhāpwīā,

⁶ nānā nārmama me pam tuhātā suatuk sā Kumwesān truvehimīru nārmama me irā.’”

* **2:41:** Eks 12:24-27, Eks 23:14-17, Dut 16:1-8 * **2:43:** Eks 12:18 * **2:49:** Jon 2:16 **b 2:49:** Suatuk riti mwi tī nīnīen nāgkiariien i in i mā “Rosi kīmirau iroureirei mā takamākeikei mamō wok sāvāi Tata sāvāi.” * **2:51:** Luk 2:19 * **2:52:** 1Saml 2:26, Prov 3:4, Luk 1:80 * **3:2:** Luk 1:80 * **3:3:** Wok Me 13:24, 19:4

⁷* Nərmama həpik həuvən ti Jon mə tro paptas ia nirəha. In rani pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəmwhen ia snek me kamhahi əpune nərmama. Kumwesən niemaha rəpi. Ripko mhə tui in trərpwin noien ərəha me səkimiaha. Sin rini pehe tukumiaha i mə tihap raka irə? ⁸* Kimiaha tihaməkeikei mho noien amasan me trahatən pen mə kimiaha hiənəpwəh pərhiən noien ərəha me səkimiaha. Rərəha kimiaha tihəni pen tukumiaha me i mə Epraham in kaha səkimiaha. Iakani pehe tukumiaha i mə Kumwesən rukurən nuvehien kəruətərei me i, mo nīpwnəti Epraham me ia nirəha. ⁹* In rīnərpwi pen raka paha səvənhi ia nuai nei me na trərai. Nei me pam səməme həpkukuə mhə nukwai nei amasan in trərai əmwesi, mousə pen irəha ia napw.”

¹⁰ Nərmama me nəha həres pen Jon i mə, “Nəfe nəha kimaha taho?”

¹¹ Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iərmama karkahu səvənhi kəru traməkeikei muvehi pen riti m iərmama karkahu səvənhi riwən. Iərmama nəveginien sənəni rasori traməkeikei mo mwi iamīnhi masitu ia iərmama nəveginien sənəni riwən.”

¹²* Ia nəpīn nəha nərmama nəpwin səməme kamərəku pen takis mīnraha irəha mwi həuvehe mə Jon tro paptas ia nirəha. Irəha həni pen tukwe in mə, “Iahatən, nəfe nəha kimaha taho?”

¹³ Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nuvehien mane rəpi raka sə kiməni mə tihəuvehi.” ¹⁴ Naruagən me nəpwin irəha mwi həres pen Jon i mə, “Nənə kimaha, kimaha taho nəfe?”

Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nəkeikeien m nərmama mheikuə ia nirəha mə tiho nəmisəien mīnraha trini mīnuə həpkuvei pehe mhə mane m kimiaha. Rerimiaha traməkeikei magien ti nərəkuien səkimiaha.”

¹⁵ Ia nəpīn nəha nərmama me kamheitenhi mə Jon tro nari riti. Nərmama me pam rerīnraha rarhi mə rosi Jon in Kristo, iəmə nəha Kumwesən rīməni mə trərhi pehe i. ¹⁶* Mətə Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iou iakamo paptas ia kimiaha ia nui, mətə iərmama səvənhi nīskaiien rasori məpi raka iou, in nə rauvehe kurirə ia nirak. Iou iapkamwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia səvənhi put. In tro paptas ia kimiaha ia Nənīmwin Ikinan mīne ia napw. ¹⁷ Fok səvənhi, in rarukwi utə nuni nari me irə rīnəmak raka ia rəgin, na trīrukwi utə nuni nari me səvənhi irə ti nuaiien nunin mīne tekīn. In trīpeki nuni nari me sə ramasan mevən ia nīmwə səvənhi sə ramoeite nəveginien ikīn, mətə tekīn sə rərəha in trīhiai pen napw irə, napw sə trīpkifwə mhə.” ¹⁸ Ia nəgkiariien me rīpik mwi Jon raməvisau irapw nəgkiariien amasan m nərmama, mamousari mə tro irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha.

¹⁹* Mətə ia nəpīn nəha Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, rakres pran səvəi piəvni. Prən nəha nəghin nə Herotias. Jon rəgkiari m Herot, mīni mə noien nəha mīne noien me rīpik mwi Herot rino hərəha. ²⁰ Nənə Herot rarə makutan pen mwi nərəhaien riti mwi ia nərəhaien me nəha səvənhi, muvehi puvnimwə Jon ia kalapus.

Jon ro paptas ia Iesu

²¹ Nəpīn Jon ramo paptas ihi ia nərmama, ro paptas mwi Iesu. Ia nəpīn nəha Iesu raməfwaki, mətəni kəpuapən rəkwag, ²²* Nənīmwin Ikinan rosi mak inhəripw reiwaiu pehe məkure irə, nənə rerī Kumwesən ruku pen ia neiai, mīni mə, “Ik nərik keikei. Rerik ragien tukw ik.”

Kaha me səvəi Iesu Kristo

²³* Nəpīn Iesu rīnamostat wok səvənhi, wok səvəi nəvisaiien, nuk səvənhi rəmwhen ia toti. Nərmama me rerīnraha ramrhi mə in tini Josef.

* **3:7:** Mat 12:34, 23:33 * **3:8:** Jon 8:33,39 * **3:9:** Mat 7:19 * **3:12:** Luk 7:29 * **3:16:** Wok Me 13:25
* **3:19:** Mat 14:3-4, Mak 6:17-18 * **3:22:** Jon 1:32, Mat 17:5, Luk 9:35 * **3:23:** Luk 4:22, Jon 6:42

Josef in t̄ini Heli.^a

²⁴ Heli in t̄ini Matat. Matat in t̄ini Livae.

Livae in t̄ini Melki. Melki in t̄ini Janae.

Janae in t̄ini Josef. ²⁵ Josef in t̄ini Matatias.

Matatias in t̄ini Amos. Amos in t̄ini Neham.

Neham in t̄ini Ešli. Ešli in t̄ini Nangae.

²⁶ Nangae in t̄ini Mahat. Mahat in t̄ini Matatias.

Matatias in t̄ini Semein. Semein in t̄ini Josek.

Josek in t̄ini Jota. ²⁷ *Jota in t̄ini Joanan.

Joanan in t̄ini Resa. Resa in t̄ini Serupapel.

Serupapel in t̄ini Sealtiel. Sealtiel in t̄ini Neri.

²⁸ Neri in t̄ini Melki. Melki in t̄ini Ati.

Ati in t̄ini Kosam. Kosam in t̄ini Elmatam.

Elmatam in t̄ini Ere. ²⁹ Ere in t̄ini Josua.

Josua in t̄ini Elieser. Elieser in t̄ini Jorim.

Jorim in t̄ini Matat. Matat in t̄ini Livae.

³⁰ Livae in t̄ini Simeon. Simeon in t̄ini Juta.

Juta in t̄ini Josef. Josef in t̄ini Jonam.

Jonam in t̄ini Eliakim. ³¹ *Eliakim in t̄ini Melea.

Melea in t̄ini Mena. Mena in t̄ini Matataha.

Matataha in t̄ini Natan. Natan in t̄ini Kig Tev̄it.

³² Kig Tev̄it in t̄ini Jese. Jese in t̄ini Opet.

Opet in t̄ini Poas. Poas in t̄ini Salmon.

Salmon in t̄ini Nason. ³³ *Nason in t̄ini Aminatap.

Aminatap in t̄ini Atmin. Atmin in t̄ini Arni.

Arni in t̄ini Hesron. Hesron in t̄ini Peres.

Peres in t̄ini Juta. ³⁴ Juta in t̄ini Jekop.

Jekop in t̄ini Aesak. Aesak in t̄ini Epraham.

Epraham in t̄ini Tera. Tera in t̄ini Nehor.

³⁵ Nehor in t̄ini Serug. Serug in t̄ini Rehu.

Rehu in t̄ini Pelek. Pelek in t̄ini Epar.

Epar in t̄ini Sela. ³⁶ *Sela in t̄ini Kaenan.

Kaenan in t̄ini Apaksat. Apaksat in t̄ini Sem.

Sem in t̄ini Noa. Noa in t̄ini Lamek.

³⁷ Lamek in t̄ini Metusela. Metusela in t̄ini Inok.

Inok in t̄ini Jaret. Jaret in t̄ini Mahalalel.

Mahalalel in t̄ini Kenan. ³⁸ *Kenan in t̄ini Enos.

Enos in t̄ini Set. Set in t̄ini Atam.

Atam in t̄ini Kumwes̄ən.

4

Setan r̄əmwur mə tro Iesu r̄imwei ia n̄ər̄əhaien

¹ N̄əp̄in Iesu r̄əpw̄əh nui aris Jotan mə tr̄ir̄ərig mev̄ən ia t̄ənə Kalili, rer̄in rukuər ia N̄ən̄imw̄in Ikinan. N̄ən̄imw̄in n̄əha riri pen in rev̄ən fwe ia kwopun akwesakwes ikin.

a 3:23: S̄ətoni mə Matiu in mwi r̄im̄ərai pen kw̄ənək̄wus s̄əv̄əi Iesu ia n̄əkuk̄uə s̄əv̄ənhi (Mat 1:1-17), mətə kw̄ənək̄wus n̄əha Matiu r̄im̄ərai rop̄ə ia kw̄ənək̄wus i Luk r̄im̄ərai. Kw̄ənək̄wus mi n̄əha kroupk̄əmwhen mh̄ə ti n̄əri n̄ə mə Matiu rostat ia Epraham mauvehe mamesi pen kw̄ənək̄wus s̄əv̄əi Kig Tev̄it mine t̄ini n̄əgh̄in n̄ə Solomon, mətə Luk rostat ia Iesu mamr̄ərig mamesi pen kw̄ənək̄wus s̄əv̄əi Kig Tev̄it mine t̄ini n̄əgh̄in n̄ə Natan. Rosi Luk in rani kw̄ənək̄wus s̄əv̄əi Meri, mətə Matiu in rani kw̄ənək̄wus s̄əv̄əi Josef. M̄ə n̄ip̄ər̄hienien Luk rani kw̄ənək̄wus s̄əv̄əi Meri, suatuk riti mwi ti nin̄ien kw̄əti n̄əgh̄iar̄ien ia vas 23 in i m̄ə: “N̄ərmama me rer̄inraha ramr̄hi mə in t̄ini Josef, mətə rek̄əm. In t̄ini Meri. Tata s̄əv̄əi Meri in Heli.” * **3:27:** 1Kron 3:17,19, Esra 3:2 * **3:31:** 2Saml 5:14 * **3:33:** Jen 29:35 * **3:36:** Jen 11:10-26 * **3:38:** Jen 4:25–5:32

² Ia kwopun naha Setan ramwur napin foti ma tro Iesu rimwei ia narahaien. Ia napin naha Iesu rapwah nanien nari. Napin foti me naha hauvehe mhaukurau pam, nanan in riregi nukumha rinahi.

³ Nanan Setan rini pen tukwe in ma, "Trini minua ik Tini Kumwesan parhien, ni pen ti kapwier i ma truvehe mo naveginien ira."

⁴ *Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Kimarai pen ia Nakuku Ikinan ma, 'Iarmama trapwah nimiruien ia naveginien apa.'"

⁵ Ia napin naha Setan ruvehi Iesu muta mahatan nitata me pam kig me kamharimanu ia niraha ia takure tiprana i, ⁶ *nanan mini pen tukwe in ma, "Takuvei pehe nasorien mik ikarimanu ia nitata me pam naha. Nauta amasan me pam ia niraha tuho sam ia niraha. Nauta me naha hanamak raka ia ragik. Iakukuran nuvei penien m sin naghin iakokeikei ma takuvei pen min. ⁷ Ro iamihni ira trini minua ikisiai iou, minimwi nukurhum mi ia nanimek, narimnari me pam naha tuhauvehe mho sam ira."

⁸ *Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Kimarai pen ia Nakuku Ikinan ma, 'Tikisiai Iarimanu Kumwesan sam, minimwi nukurhum mi ia nanimen. In apa na tiko nakwan.'"

⁹ Ia napin naha Setan ruvehi Iesu mevän fwe ia Jerusalem, mukurei pen in ia kwopun riti iranhä anan ia takure nimwa savai Kumwesän, nanan mini pen tukwe in ma, "Trini minua ik Tini Kumwesän parhien, ivä irapw ia kwopun i. ¹⁰ Kimarai pen ia Nakuku Ikinan ma,

'Kumwesän trini pen ti nagelo me savänhi

ma iraha tuhamakeikei mhätui amasan tukw ik,

¹¹ mhauvehi uta ik ia raginraha,

kamo ikouini nisum ia karuateri riti.'"

¹² *Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Nakuku Ikinan rani ma, 'Tikapwah neipweip-wiien Iarimanu Kumwesän sam.'"

¹³ *Setan ramosari iamihni ira ma tro Iesu rimwei ia narahaien me naha. Napin ro sampam, rapwah Iesu mamevan ma ti napin riti ruvehe mwi tukwe.

Iesu rinamavisau ia tana Kalili

¹⁴ Kurira ira Iesu rirarig, mevän ia tana Kalili, niskaiien savai Nanimwin Ikinan rarä ira. Nagkariien sä ramavisau in ruviris mevän ia kwopun me pam ia tana naha. ¹⁵ Nanan in ramahatan narmama ia nakwai nimwafwaki me savai nakur Isrel. Narmama me pam kamhauvehi uta naghin.

Nakur Nasaret hapkisiai mha Iesu

¹⁶ Nanan Iesu ruvehe ia Nasaret, kwopun naha in rimapwinari ikin. Ia Sapat in ruvniwä ia nimwafwaki savai nakur Isrel ramwhen ramo ia Sapat me pam, märer ma travsini irapw Nakuku Ikinan. ¹⁷ Nanan iarmama riti ruvehi nimwai nakuku naha kinarfe kirai pen nagkariien savai Profet Aesea ira, muvehi muvei pen m Iesu. Nanan Iesu ruvehi mivi atukw i, matui matoni kwopun kimarai pen nagkariien i rini iamihni ira minua:

¹⁸ "Nanimwin savai Iarimanu ramarä ia nirak,

ti nari na ma in ruverfi raka iou ma takamakeikei mini irapw nagkariien amasan ti narmama nauta savänraha riwän.

In rärhi pehe iou iakuvehe ma takini irapw iamihni ira ma, 'Kimiaha samame hiamarä ia kalapus takeivinari ia kimiaha,

nanan samame nanimemiaha rifwä tako kimiaha hiätui mhätä nari.'

In rärhi pehe iou iakuvehe ma takeivinari ia narmama samame kamometä iraha,

¹⁹ nanan mini irapw

ma nuk naha Iarimanu truvehimiru narmama me savänhi ira ruvauvehe."

* 4:4: Dut 8:3 * 4:6: Mat 28:18 * 4:8: Dut 6:13-14 * 4:12: Dut 6:16, 1Kor 10:9 * 4:13: Hip 2:18, 4:15

²⁰ Nəpɪn Iesu rəvsini irapw pam nəgkiariien nəha, rəsisəg nəkukuə, muvei pen mine iərmama sə ramətui ti nəkukuə me, nənə məkure. Nərmama me pam ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel nənimenraha revən tukwe. ²¹ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan kimiaha hiamregi ipwet i ruvəuvehe muvəukuə.”

²² *Nərmama me pam nəha haməni amasan Iesu. Irəha hamərkərinari ia nəgkiariien amasan me səməme kamhəuku pen ia tərhun. Mətə kurirə həni mə, “Rosi a mə tini Josef nəha uə?”

²³ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakregi kimiaha hiokeikei mə tihəni pehe tukw iou i nəgkiariien i kani rerin mə: ‘Tokta. Tikukupwən muvehimiru atukw a ik pwəh kimaha iahəni nɪpərhienien ia niram.’ Rosi nəgkiariien riti mwi kimiaha tihəni pehe tukw iou i in i mə, ‘Nɪmtətien me nəha kimaha iahamregi ikino fwe ia taon nəha Kapaneam, ramasan mə iko mwi ia kwopun i imwam.’ ”

²⁴ *Iesu rarə mini mwi mə, “Iakani nɪpərhienien tukumiaha i profet riti nəkur imwəni me ko həpkisiai mhə in. ²⁵ *Mətə pərhiēn iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən ia nəpɪn səvəi Profet Elaeja nɪpran me həpik səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha kamharə ia tənə Isrel. Nesən rɪpkauər mhə nuk kahar məkwə sikis nukumhə asori ruvehe mahi nərmama pam ia tənə nəha ²⁶ *mətə Kumwesən rɪpkərhi pen mhə Elaeja mə trasitu ia nirəha riti. In rərhi pen in revən əpa fwe ia rukwənu nəha Jerefat ia tənə Saeton mə trasitu ia pran riti sə iərman səvənhi remhə məpwəh in. ²⁷ *Kurirə irə ia nəpɪn səvəi Profet Elisa nərmama həpik səməme nemhəien skai ro tekɪnraha kamharə ia tənə Isrel. Mətə Elisa rɪpko mhə irəha riti ruvehe məmher. In ro Neman əpa iəmə Siria ruvehe məmher.”

²⁸ Nəpɪn nərmama me ia nəkwai nimwəfwaki həregi nəgkiariien me nəha, irəha pam niemaha rəpi irəha. ²⁹ Həskəmter, mhəkwtəmhiri Iesu, mhəsua in, mhəier ia taon səvənraha, mhəuvən ia nɪpəsegi təkuaər sə həno taon səvənraha ikin mə tuhəsua irapw i. ³⁰ Mətə Iesu ravən amasan a ia kurkwanraha, mamevən.

Iesu rəkoui irapw nənimwin ərəha ia iərmama riti

³¹ *Iesu reiwaiu mevən ia Kapaneam taon riti ia tənə Kalili, nənə ia Sapat ramahatən nərmama. ³² *Irəha həkəri asori nari ia nahatənien səvənhi, ti nəri nə mə nəgkiariien səvənhi nɪskaiien səvəi Kumwesən ramarə irə.

³³ *Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel nənimwin ərəha ramarə irə. Iərmama nəha rəkwein əpwəmwis mini mə, ³⁴ * “Iesu iəmə Nasaret! Ikuvehe mə tiko nəfe ia kimaha? Ikuvehe mə tikouraha kimaha uə? Iakukurən ik. Ik iəmə ikinan səvəi Kumwesən.”

³⁵ Mətə Iesu rinise nənimwin ərəha nəha, mini mə, “Əpwəh nəgkiariien, mier ia iərmama i.” Iəremhə ro iərmama nəha rɪmwei ia kurkwanraha, mier irə, məpwəh nourahaiēn in.

³⁶ Nərmama me nənimenraha rier. Həni pen ti nirəha me i mə, “Nəfe i nəgkiariien? Iəmə i rauvehi nasoriēn mine nɪskaiien sə ruku pen ti Kumwesən, məgkiari m nənimwin ərəha me mə tuhəier ia iərmama, nənə irəha həier.” ³⁷ Kurirə nəgkiariien kani ia Iesu rier mevən ia kwopun me pam ia tənə nəha.

Iesu romasan nərmama həpik səməme kamhemhə

³⁸ Iesu rərər, mier ia nimwəfwaki nəha səvəi nəkur Isrel, mevən muvnimwə ia nimwə səvəi Saemon. Kaka pran səvəi Saemon ramemhə, maməkwiei fifa. Nənə irəha həgkiari pen m Iesu tukwe. ³⁹ Iesu revən mərerer pen ipaka ti prən nəha ia kwopun ramapri

* **4:22:** Luk 3:23, Jon 6:42 * **4:23:** Mat 4:13, Jon 2:12 * **4:24:** Jon 4:44 * **4:25:** 1King 17:1,7, 1King 18:1
 * **4:26:** 1King 17:8-16 * **4:27:** 2King 5:1-14 * **4:31:** Luk 4:23 * **4:32:** Mat 7:28-29, Jon 7:46 * **4:33:** Mat 8:29, Luk 8:28 * **4:34:** Jon 6:69

ikin, minise nemhæien, nənə nemhæien raraka irə. Təkwətəkwuni a prən nəha riskəmter, minasui raka nəveginien sənənraha.

⁴⁰ Nəpɪn meri ruvəivə, nərmama pam kamhəuvehi irəha me nepwɪn səməme nemhæien me səpəmsəpə kamharə ia nirəha, həuvehi irəha, mhəuvehe ti Iesu. Nənə Iesu rəmrutə rəgɪn mi ia nirəha kuatia kuatia, mo irəha pam həuvehe mhəsənɪn. ⁴¹ *Nəremhə me mwi həier ia nərmama həpɪk, mamhəkwein əpwəmwɪs mə, “Ik Tɪni Kumwesən!” Mətə Iesu rɪnise irəha mə tuhəpwəh nəgkiariien, ti nəri nə mə irəha həukurən in mə in Kristo.

Iesu raməvisau fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel

⁴² Nəpɪn rɪnamran, Iesu rier mevən ia kwopun riti sə nərmama həiwən ikin. Nənə nərmama kamhətui in. Nəpɪn hətoni, hokeikei mə tuhənise in mə trəpwəh nəpwəhien irəha. ⁴³ *Mətə in rɪni pen ti nirəha i mə, “Takaməkeikei mevən ia taon me nepwɪn mwi, məvisau irapw nəgkiariien amasan sə raməgkiari ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. In i wok Kumwesən rɪnərhi pehe iou tukwe.” ⁴⁴ *Ro pen Iesu revən maməvisau ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel ia tənə Jutia.

5

Iesu rəkwein nərmama nepwɪn mə tuhəkurirə in

¹ *Nəpɪn riti, nəpɪn Iesu ramərer ia nɪkare nui asori nəha Kenesaret, nərmama həpɪk housəsɪmwɪn pen irəha ipaka tukwe mə tuhətərig nəgkiariien səvəi Kumwesən. ² Nənə Iesu rətoni nɪtətə ouihi kəru krouəmək ia nɪkare nui. Nərmama səvəi nɪviiien nəmu me hənəpwəh irau, mamhaikuas ia net me səvənraha. ³ Nɪtətə ouihi mi nəha riti səvəi Saemon. Iesu rəputə irə, mərəs pen Saemon mə trarhɪr i pwəh ruveraha ouihi kwopti. Nənə Iesu rəkure ia nəkwai nɪtətə ouihi nəha, mɪnamahatən nərmama.

⁴ Nəpɪn rəgkiari pam, mɪni pen ti Saemon i mə, “Kɪmiaha tihəsua mhəuvən ia kwopun əmwhenɪmw, merukw irapw net me səkɪmiaha, mhəvi nəmu me nepwɪn.”

⁵ *Mɪregi Saemon rɪni mə, “Iərimənu. Kɪmaha iahəmwur meste rɪran mhəpkuvi mhə nəmu riti. Mətə ti nəri nə mə ikani pwəh iakevən mwi mherukw irapw net me səkɪmaha.”

⁶ Nəpɪn irəha həuvən mho iamɪnha irə, nəmu me həuvən pɪk ia net me səvənraha. Ti nəri nə mə nəmu me həpɪk anan net me səvənraha hənəməkəw əmsəmweris. ⁷ Irəha həkwein nərmama səməme kamhəvi pəri nəmu me irəha mɪnraha fwe ia nɪtətə ouihi əpə mə tuhəuvehe mhasitu. Irəha həuvehe, hərki pen nəmu me ia nɪtətə ouihi mi səvənraha rukuər. Ipaka nɪtətə ouihi mi krouəmwhenɪmw.

⁸ Nəpɪn Saemon Pita rətoni, rɪnimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mɪni mə, “Iərimənu. Evən isipwɪn tukw iou. Iou iəmə ərəha i.” ⁹ Pita rəgkiari iamɪnhi irə ti nəri nə mə in mɪne nərmama me ia nəkwai nɪtətə ouihi səvənhi hətə nəmu me nəha həvi, mhətoni həpɪk anan. Nənimenraha rier. ¹⁰ *Nənə Jemes mɪne Jon, tɪni Sepeti mi sə kamharəvi pəri nəmu irəhar Saemon, nəmrɪnrau mwi rier.

Mətə Iesu rɪni pen ti Saemon i mə, “Tikəpwəh nehekɪriien. Ik iərmama səvəi nɪviiien nəmu, mətə təkwətəkwuni nəha mamevən tikuvi nərmama.” ¹¹ *Nənə irəha həvi parei nɪtətə ouihi mi nəha, mhəpwəh pam narɪnnari me səvənraha, mhəkurirə Iesu.

Iesu ro iərmama riti nemhæien skai ro tekɪn ruvehe məsanɪn

¹² Nəpɪn riti Iesu revən ia taon riti. Iərmama riti ruvehe nemhæien skai ramo tekɪn mamouraha nɪpwran me pam. Nəpɪn rətoni Iesu, rɪmwei mɪnimwi irapw nənimen ia tɪprənə, mamase in mə, “Iərimənu. Mə rerɪm ragien, ko iko iou ikəmher?”

¹³ Nənə Iesu rosə pen rəgɪn, mɪrapi in, mɪni mə, “Rerɪk ragien. Tiko məmher.” Təkwətəkwuni a nəmhien raraka ia iərmama nəha.

* **4:41:** Mat 8:29, Mak 3:11-12 * **4:43:** Luk 8:1 * **4:44:** Mat 4:23 * **5:1:** Mat 13:1-2, Mak 3:9-10, 4:1 * **5:5:** Jon 21:3-8 * **5:10:** Mat 13:47 * **5:11:** Mat 19:27

14 *Nənə Iesu rīnise in, mīni mə, “Tikəpwəh nīnīien nəfe iakino mik ti iərmama riti, mətə tikevən atukwatukw ti pris pwəh in rətoni nīpwram mə rəmher. Tikuvei pen nəfe m Kumwesən sə Moses rīmāni. Nərmama me tuhətoni həukurən mə nemhəien i ruvəiwən ia nīpwram.”

15 Mətə nəgkiariien sə raməvisau Iesu rier mevən mwi ia kwopun me. Nənə nərmama həpik anan həuvehe ia kwopun kuatia mə tuhətərig in, mhəuvehe mwi mə truvehi raka nemhəien me səvənraha, mo irəha həuvehe mhəsanin. 16 *Mətə ia nəpīn me Iesu ramier mamevən ia kwopun me nərmama həiwən ikin maməfwaki.

Iesu ro iərmama riti nisun mi krouemhə ruvehe məsanin

17 Nəpīn riti Iesu ramahatən nərmama me. Farisi me mīne nahatən me səvəi Loa kamhəkure mamhətərig in. Irəha həməier ia Jerusalem mīne rukwənu me ia tənə Kalili mīne tənə Jutia mhəuvehe. Niskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia Iesu, nənə in ramo nərmama səməme nemhəien ramarə ia nīrəha həuvehe mhəsanin. 18 Ia nəpīn nəha nərmama nepwīn həuvehi iərmama riti ramapri ia nīməhan səvənhi nisun mi krouemhə. Hokeikei mə tuhəuvehi, mhəuvnimwə, mhəmri pen in ia nəmri Iesu, 19 mətə həpkətə mhə suatuk riti ti nəri nə mə nərmama həpik anan. Ro pen irəha həputə ia təkure nimwə, mho ruei nimwə riti, mhəuvehi irapw iərmama nəha irau nīməhan sə in ramapri irə, kroueiwaiu rouəmak ia nəmri Iesu ia kurkwanraha.

20 *Nəpīn Iesu rətə nahatətəien səvənraha, in rīni mə, “Iərman. Iakinenouenou raka noien ərəha me səim.”

21 *Nəpīn nahatən me səvəi Loa mīne Farisi me həregi nəgkiariien nəha, hənaməres irəha me i mə, “Sin i iərmama i rani ərəha Kumwesən iamīnhi? Kumwesən əpa rukurən nenouenouien noien ərəha me. Sin mwi rukurən noien?”

22 Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mīni pen ti nīrəha i mə, “Rəfo rerīmīaha ramrhi iamīnhi? 23 Nəgkiariien mi sə pəku nəha rīməru tukw iou ti nīnīien ti iərmama i nisun mi krouemhə: nəgkiariien i mə, ‘Iakinenouenou raka noien ərəha me səim,’ uə nəgkiariien i mə, ‘Ərer mavən?’ 24 *Mətə iakokeikei mə kīmīaha tihəukurən mə iou, Iəmətī Iərmama, iakəuvehi nasoriien ia tīprənə i. Iakukurən nenouenouien noien ərəha me.” Nənə Iesu rīni pen ti iərmama sə nisun mi krouemhə mə, “Iakani pehe tukw ik i mə ərer, muvehi nīməhan səim, mavən mamevən fwe imwam.” 25 Təkwtəkwuni a iərmama nəha rərer ia nəmrīnraha, muvehi nīməhan səvənhi, mamevən fwe imwəni, maməgnəgini Kumwesən. 26 Nərmama me pam hətoni, həhekīr. Nənimenraha rier. Həuvehi utə nəghi Kumwesən, mamhəni mə, “Kwa kitaha i sənətoni narimnari me nepwīn ipwet rusəpə.”

Iesu rəkwein Livae mə trukurirə in

27 Kurirə irə Iesu rier mətətoni iərmama riti sə kamərukū pen takis min. Nəghin nə Livae. Raməkure ia nimwə kamərukū pen takis ikin. Iesu rīni pen tukwe in mə, “Kurirə iou.”

28 Nənə in rəpwəh narimnari me pam səvənhi, mīskəmter, mukurirə in.

29 Kurirə irə Livae ro nəveginien asori ia nəkwai nimwə səvənhi sənəi Iesu. Nərmama kamərukū pen takis mīnraha mīne nərmama nepwīn mwi həpik kamhəni pəri nari irəha mīnrau. 30 *Nənə Farisi me mīne nepwīn mwi ia nīrəha nahatən me səvəi Loa rerīnraha rīpkagien mhə. Həni pen ti nərmama me səvəi Iesu i mə, “Rəfo kīmīaha hiamani nari kīmīaha nərmama kamərukū pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi?”

31 Mīregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Nərmama həsanin tuhətui tokta ti nəfe? Mətə nərmama kamhəmhə kamhətui tokta. 32 Iou iapkuvehe mhə mə takəkwein nərmama atukwatukw me, mətə iakuvehe mə takəkwein nərmama ərəha me, mə irəha tuhətərig ia noien ərəha me səvənraha.”

* 5:14: Lev 14:1-32 * 5:16: Mak 1:35 * 5:20: Luk 7:48 * 5:21: Luk 7:49, Aes 43:25 * 5:24: Jon 5:8

* 5:30: Luk 15:1-2

Noien vi ko ripkuvehe mhə mo kuatia irau noien ivis

³³ Nənə irəha hani pen ti Iesu i mə, “Nəpin ripik nərmama me səvəi Jon Paptas həpwəh naniien nari ti nəfwakiien. Nərmama me səvəi Farisi me irəha mwi kamho iamini. Mətə rəfo səim me nərmama me kamhəvegən mamhənimwi?”

³⁴ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama ia nəveginiien kamo ti narə viien səvəi iərman mine pran tuhaməkeikei mhani nari, mamhagien, ti nəri nə mə iərman sə ripkarə vi a irau pran səvənhi ramarə irəha minraha. Ripkatukwatukw mhə mə tihəkeikei minraha mə tuhəpwəh naniien nari ia nəpin nəha. ³⁵ Mətə tripkuvehe ia nəpin sə tukuvehi raka iərman sə ripkarə vi a irau pran səvənhi tripkarə mhə mwi irəha minraha. Ia nəpin nəha irəha tuhəpwəh naniien nari.”

³⁶ Iesu rini mwi nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Iərmama riti riwən ko reitehi raka nipəri tinari vi mitiri tukuahag ia ruei tinari ivis. Trini minuə ro iamini irə, trouaha tinari vi səvənhi, nənə nipəri tinari vi ko ripkripin amasan mhə ia tinari ivis səvənhi. ³⁷ Iərmama riti riwən ko rətəgi pen waen vi ia tiki waen tui me sə kino ia teki nani. Trini minuə ro iamini irə, waen vi trəse tiki waen tui me həsisi mhəpəruə. Nənə tiki waen tui me mine waen vi irau pəri trouərəha. ³⁸ Mətə waen vi tukətəgi pen ia tiki waen vi me. ³⁹ Nənə iərmama riti mwi riwən nəpin rinənimwi raka waen tui rokeikei mə trənimwi waen vi, ti nəri nə mə in rini mə, ‘Sə tui ramasan pik.’ ”

6

Iesu in Iərimənu səvəi Sapat

¹ *Nəpin riti ia Sapat Iesu ravən maməpi simwin ia nime wi me nepwin, nənə nərmama me səvənhi kamhesi raka tipwe wi me, mamhəveri raka tekini ra ha ia rəginraha, mamhani kwənunin me. ² *Mətə Farisi me nepwin hani mə, “Rəfo kimiaha hiamo noien riti ripkatukwatukw mhə ia Loa səkita ha mə tuko ia Sapat?”

³ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə ia Nəkukua İkinan nəfe Kig Tevit rino fwe kupwən uə? Nəpin nukumhə ramahi in mine nərmama me səvənhi, ⁴ *ruvni mwə ia nimwə səvəi Kumwesən, muvehi bred ikinan sə raməmak ia nifatə. Ripkatukwatukw mhə ia Loa səkita ha mə in trəni bred nəha, pris me əpa həkuran naniien. Mətə Kig Tevit rani, muvei pen mwi m nərmama me səvənhi hani” ⁵ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iou, Iəməti Iərmama, iakamərimənu ia Sapat.”

Iərmama riti rəgin rərfe

⁶ Ia Sapat riti mwi Iesu ruvni mwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mamahatən nərmama. Iərmama riti ia nəkwai nimwəfwaki nəha rəgin rərfe. ⁷ *Nahatən me səvəi Loa mine Farisi me kamhətə amasan Iesu mə tuhətoni mə trəfo irə mine. Trini minuə romasan iərmama nəha ia Sapat, tuhəni ərəha in tukwe. ⁸ *Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, mini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Uvehe, mərer ia kurkwai nərmama.” Iərmama nəha ruvehe, mərer ia kurkwānraha.

⁹ Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakuə takəres kimiaha nari riti. Ratukwatukw ia Loa səkita ha mə ia Sapat tuko noien amasan uə tuko noien ərəha? Ratukwatukw mwi mə tukuvehimiru iərmama uə tukousi əpune in?”

¹⁰ Nəpin Iesu rəti ərari mətə pam raka irəha, mini pen ti iərmama sə rəgin rərfe mə, “Tiko mivi atukw rəgin.” Nənə in rivi atukw rəgin. Rəgin ruvehe mamasan mwi. ¹¹ Mətə nərmama me nəha niemaha rəpi pik irəha. Hənaməgiari minraha me, mamhəres mə tuhəfo ia Iesu.

Aposol me səvəi Iesu Kristo

* **5:34:** Jon 3:29 * **6:1:** Dut 23:25 * **6:2:** Jon 5:10 * **6:3:** 1Saml 21:1-6 * **6:4:** Lev 24:5-9 * **6:7:** Luk 14:1 * **6:8:** Luk 5:22, 9:47

¹² Ia nāpīn nāha Iesu rier mutə ia təkuaer riti mā trəfwaki. In rəfwaki m Kumwesən nāpīn pekīn ia nāpīn. ¹³ *Nāpīn rīnamran, rəkwein nārmama me sāvənhi, nənə mārpxwi rəgīn ia nepwīn irəha pam twelef, misegi pen nəghīnraha mā aposol me. ¹⁴ Nəghīnraha me i: Saemon (iəmə sə Iesu rīsegi pen nəghīn sə vi mā Pita), mīne Antru piəvi Saemon, mīne Jemes mīne Jon, mīne Filip, mīne Patolomiu, ¹⁵ mīne Matiu, mīne Tomas, mīne Jemes tīni Alfeas, mīne Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mā tuhəkoui irapw nəkur Rom), ¹⁶ mīne Jutas tīni Jemes, mīne Jutas Iskariot (iəmə sə ruvei pen Iesu ia rəgi nārmama səməme haməmwəki in).

Iesu ramahatən nārmama, mamomasan səməme kamhemhə

¹⁷ Nənə Iesu mīne nārmama me nāha sāvənhi heiwaiu pehe ia təkuaer, mamhərer ia kwopun rətəni ikīn irəha nārmama həpīk mwi sāvənhi mīne nārmama həpīk mwi səməme haməuku pen ia tənə Jutia mīne Jerusalem mīne ia nīkare təsi ipaka ti taon mi nāha Taea mīne Saeton. ¹⁸ Irəha nāha həuvehe mā tuhətərig Iesu, mhəuvehe mwi mā in tro irəha səməme nemhəien rarə ia nīrəha həuvehe mhəsānīn. Nənə səməme nənīmwīn ərəha me kamhouraha irəha, Iesu romasan irəha. ¹⁹ Nārmama me pam hamousari mā tuhərapī in ti nəri nə mā nəgsen raku pen irə, mamō irəha pam həuvehe mhəsānīn.

Iesu rəkwein amasan ia nārmama nepwīn, məkwein ərəha mwi ia nepwīn

²⁰ Nənə Iesu rəti pen mamətə nārmama me sāvənhi, mīni mā,
 “Kīmiaha səməme nautə səkīmiaha riwən rerīmiaha tragien,
 ti nəri nə mā nītətə sə Kumwesən ramərīmānu irə səkīmiaha.
²¹ *Kīmiaha səməme nukumhə ramahi kīmiaha ipwet mīne rerīmiaha tragien,
 ti nəri nə mā tīpwīmīaha trəsisi.
 Kīmiaha səməme hīamasək ipwet mīne rerīmiaha tragien,
 ti nəri nə mā kīmiaha tihāris.
²² *Rerīmiaha tragien nāpīn nārmama tuhaməmwəki kīmiaha,
 uə tuhəpkəsēni mhə kīmiaha mā kīmiaha tihəuvehe mho kuatia kīmiaha mīnraha,
 uə tuhəni ərəha kīmiaha, mhəni nəghīmīaha mā kīmiaha nəremhə me,
 ti nəri nə mā kīmiaha nārmama me səiou, Iou Iəməti Iərmama.
²³ Ia nāpīn nāha kīmiaha tihāgien, mho tanis. Nərəkuien səkīmiaha rasori fwe ia neiai.
 Kaha kupwən me sāvənraha hənō iamīnha irə ia profet me.
²⁴ *Mətə kīmiaha səməme nautə səkīmiaha rasori trərəha anan tukumīaha,
 ti nəri nə mā kīmiaha hīəuvəuvehi raka nīmīruien səkīmiaha sə rīməru.
²⁵ Kīmiaha səməme tīpwīmīaha raməsisi ipwet mīne trərəha anan tukumīaha,
 ti nəri nə mā nukumhə trahi kīmiaha.
 Kīmiaha səməme hīamarīs ipwet mīne trərəha anan tukumīaha,
 ti nəri nə mā kīmiaha tihəregi rərəha mhasək.
²⁶ Trərəha anan tukumīaha nāpīn nārmama me pam kamhəni amasan kīmiaha.
 Kaha kupwən me sāvənraha hənō iamīnha irə ia profet eikuə me.”

Iesu rīni mā nārmama sāvənhi tuhaməkeikei mhokeikei nārməpə me

²⁷ “Mətə iou iakani pehe tukumīaha i səməme hīamətərig ia nīrak mā kīmiaha tihaməkeikei mhokeikei nārmama səməme haməmwəki kīmiaha, nənə mho noien amasan m nārmama səməme kamho noien ərəha m kīmiaha. ²⁸ Kīmiaha tihaməkeikei mhəkwein amasan ia nārmama səməme kamhəkwein ərəha ia kīmiaha, nənə mhəfwaki ti nārmama səməme kamhometə kīmiaha. ²⁹ Trīni mīnuə iərmama riti rəpxwi nīkare nīkapwīm, tikuvei pen mwi nīkaren min. Trīni mīnuə iərmama riti ruvehi raka səim kot, ramasan mā ikuvei pen mwi karkahu səim min. ³⁰ Trīni mīnuə iərmama riti rəres ik nari riti, ikuvei pen min. Trīni mīnuə iərmama riti rīpeki raka narīmīnari me səim, tikəpwəh

* 6:13: Jon 6:70 * 6:21: Rev 7:16-17, Sam 126:5-6, Aes 61:3 * 6:22: Jon 15:19, 16:2 * 6:24: Jem 5:1

næresien in mə tripeki pehe mwi. ³¹ *Næfe noien kimiaha hiokeikei mə nærmama tuho ia kimiaha, kimiaha mwi tiho ia nirəha.

³² Trini minuə kimiaha hiokeikei a nærmama me səməme hokeikei kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti næfe? Nəkur ərəha me irəha mwi hokeikei nærmama me səməme hokeikei irəha! ³³ Trini minuə kimiaha hio noien amasan mine nærmama səməme ho noien amasan m kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti næfe? Nəkur ərəha me irəha mwi kamho iaminha irə. ³⁴ Trini minuə kimiaha hiəuvei pen mane m iərmama riti sə hiətigite irə mə trərpwin pehe mwi m kimiaha, Kumwesən trəgnəgini kimiaha ti næfe? Nəkur ərəha me irəha mwi kamhəuvei pen mane me minraha me mə tukərpwin pen tai mane atukwatukw minraha me. ³⁵ *Mətə kimiaha tihaməkeikei mhokeikei nærmama səməme haməmwəki kimiaha, mho noien amasan minraha, mhəuvei pen mane minraha, mhəpwəh nətərigien mə tihəuvehi nari riti rəmwhen ia tain. Kimiaha tiho iaminh i irə nənə nəəkuien səkimiaha trasori. Tukini mə Kumwesən sə rasori anan nīpwnətīn me nə kimiaha ti nəri nə mə in ramo noien amasan m nærmama səməme həpkini mhə tanak tukwe mine nærmama ərəha me. ³⁶ Kimiaha tihaməkeikei mhəpi nærmama rəmwhen ia Tata səkimiaha raməpi irəha.”

Nəkirien nærmama ti noien ərəha me səvənraha

³⁷ **“Kimiaha tihəpwəh nəkirien nærmama ti noien ərəha me səvənraha, nənə Kumwesən trəpwəh nəkirien kimiaha ti noien ərəha me səkimiaha. Tihəpwəh nəripwiniēn noien ərəha me səvəi nærmama, nənə Kumwesən trəpwəh nəripwiniēn noien ərəha me səkimiaha. Tihenouenou noien ərəha me səvəi nærmama, nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkimiaha. ³⁸ *Kimiaha tihaməkeikei mhəriari pen narimnari me m nærmama, nənə Kumwesən trəriari pehe narimnari me m kimiaha. In truvei pehe rasori pik ia rəgimiahā rəmwhen ia iərmama rarigīn pen ia tənəripw, mikiukiu irə meste ruvehe mukuər məsas. Trini minuə kimiaha hiəriari pen asori, Kumwesən trəriari pehe rasori m kimiaha. Mətə mə kimiaha hiəriari pen ouihi, in trəriari pehe m kimiaha rouihi.”*

Noien atukwatukw

³⁹ *Iesu rini mwi nusipekinien riti ti nirəha i mə, “Rəfo, ko iərmama riti sə nənimen rīfwə ramiri pen iərmama riti mwi nənimen rīfwə ia suatuk sə trouesi? Tuko ro iaminh i irə irau pəri krouivə irapw ia ruei tənə. ⁴⁰ *Iərmama sə kamahatən in rīpkasori mhə ia iahtən səvənhi. Mətə mə kamahatən in keste rukurən pam nari, in trəmwhen ia iahtən səvənhi.

⁴¹ Rəfo ikamətə nīmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam, mətə ipkətə mhə nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem? ⁴² Trini minuə nīpəri nei asori raməmak ia nənimem, rəfo iakamini pen ti piam mə, ‘Piak, əseni iou pwəh iakiskəri raka nīmwəkmwəki nei sə raməmak ia nənimem?’ Ik iərmama sə ikamo kəuətksuə tikaməkeikei mukupwən muvehi raka nīpəri nei asori sə raməmak ia nənimem, kurirə irə ikətə amasan nari mə tikiskəri raka nīmwəkmwəki nei sə raməmak ia nəmri piam.

⁴³ Nei amasan riti riwən rukuə kwənkwai nei ərəha. Rəmwhen a mwi nei ərəha rəpwəh nukuəien kwənkwai nei amasan. ⁴⁴ Nərmama hətə sas ia nei me ia kwənkwanraha. Kipkesi raka mhə kwənkwai niemis ia rəhi, uə kwənkwai krep ia nəkwus ərəha. ⁴⁵ Rəmwhen a mwi iərmama amasan rani irapw nəgkariien amasan ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien amasan. Iərmama ərəha rani irapw nəgkariien ərəha ti nəri nə mə rerin rukuər ia nətərigien ərəha. Iakani iaminh i irə ti nəri nə mə iərmama raməgkiari, ramini irapw a næfe nətərigien rerin rukuər irə.”

Iərmama kəru sə krauvrhəkin nīmwa

* **6:31:** Mat 7:12 * **6:35:** Lev 25:35-36 * **6:37:** Mat 6:14 * **6:38:** Mak 4:24 * **6:39:** Mat 15:14 * **6:40:** Mat 10:24-25

46 * “Rəfo kimiaha hiaməkwein iou mə ‘Iərimənu, Iərimənu,’ mətə hiəpwəh noien nəfe iakini pehe tukumiaha i? 47 Iərmama sə ruvehe tukw iou, miregi nəgkiariien me səiou, mamə nəfe iakiməni, pwəh iakini irapw noien səvənhi tukumiaha. 48 In rəmwhen ia iərmama sə rəuvrhəkən nimwə səvənhi. In reri ruə rəmwhenimw, məmri nəri sə nimwə trərer pen irə ia kəruətərei. Nəpən nesən asori rauə, iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha mətə ko rəpkikiukiuhə mhə irə, ti nəri nə mə iərmama nəha rəməuvrhəkən amasan nimwə nəha. 49 Mətə iərmama sə riregi nəgkiariien səiou, məpwəh noien narimnari me iakiməni, rəmwhen iərmama sə ruvrhəkən nimwə səvənhi ia təkure tiprənə, mətə rəpkəmri pen mhə nari sə raməkwtəmhirə əknekən nisui nimwə. Nəpən iapiwən raiu muvehe meri nimwə nəha, təkwtəkwi a nimwə nəha rəmwəi. Nənə nəpən rəmwəi irə, ruvehe mərəha pam.”

7

Iaruagən riti səvəi nəkur Rom rahatətə pərhien ia Iesu

1 Nəpən Iesu rini pam nəgkiariien me nəha ti nərmama, revən mapirapw ia taon nəha Kapaneam. 2 Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha ikən in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Səvənhi fwe iərmama sə ramo tukwini nari min. In rokeikei pik iərmama nəha, mətə ramemhə na tremhə. 3 Nəpən iaruagən nəha riregi kani mə Iesu ruvəuvehe, rərhi pen nəmə asori me nepwən səvəi nəkur Isrel həuvən mə tuhəres in mə ko ruvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari min rəsənən. 4 Nəpən irəha həuvehe ti Iesu, kamhase in, mamhəni mə, “Ramasan mə tikasitu ia iəmə nəha 5 ti nəri nə mə in rokeikei pik kitaha nəkur Isrel. Iəmə nəha in nəha rəməuvei pehe mane masitu ia kimaha iahəuvrhəkən nimwəfwaki səkimaha ia kwopun i.” 6 Nənə Iesu rukurirə irəha.

Nəpən ruvehe ipaka ti nimwə nəha, iaruagən nəha sə in rasori ia naruagən me irəha pam hantret rərhi pen in me nepwən həuvən, mhəni pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Tikəpwəh nəmwurien iamənhi. Rəpko mhə iou iəmə amasan riti. Iapkamwhen mhə mə tikuvehe, muvnimwə ia nimwə səiou. 7 Ro iamənhi irə iou iakregi mə ko iou iapkuvehe mhə tukw ik. Mətə tikini a nəkwam pwəh səiou iotukwininari ruvehe məsənən. 8 Iou mwi iərmama riti iakamarə tegin nəmə asori me. Naruagən me nepwən mwi kamharə tegin iou. Nəpən iakini pen ti riti mə ‘Evən,’ in trevən. Nəpən iakini pen ti riti mwi mə ‘Uvehe,’ in truvehe. Nəpən iakini pen ti iərmama sə ramo tukwini nari miou mə ‘O nəri,’ in tro.”

9 Nəpən Iesu riregi nəgkiariien nəha, rərkərinari ia iəmə nəha, muvsini mətoni nərmama səməme kamhəkurirə in, mīni mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i mə iou iapkatə raka mhə iəmə Isrel riti nahatətəien səvənhi riskai rəmwhen ia nahatətəien səvəi iəmə Rom i.” 10 Nənə nəpən nərmama me nəha iaruagən nəha rərhi pen irəha hərərig mhapirapw ia nimwə səvənhi, hətoni iərmama sə ramo tukwini nari min rənəsənən.

Iesu rəsəpwiri iəkunouihə riti sə ruvəmhə

11 Kurirə irə nəpən ouihə a rukurau Iesu revən fwe ia taon riti nəghən nə Naen. Nərmama səvənhi me mīne nərmama nepwən mwi həpik həkurirə in. 12 Nəpən Iesu ruvehe ipaka ti kwəruə asori səvəi taon nəha, rətoni nərmama kamhəier irə, mamhəuvehi iəkunouihə riti sə remhə, mamhəuvən mə tuhənimwi. Mama səvəi iəkunouihə nəha tīni riti mwi riwən. Səvənhi iərman ruvəmhə raka, məpwəh in. Nərmama həpik ia taon nəha kamhəkurirə prən nəha. 13 * Nəpən Iərimənu səkitaha rətə prən nəha, rərən rərkwəpər tukwe. Nənə in rini mə, “Prən i, tikəpwəh nasəkien.”

14 * Nənə Iesu revən ipaka, mīrapi nīkoukau səvəi iəkunouihə nəha. Nərmama səməme kamhəuvehi hərərer. Nənə Iesu rini mə, “Iəkunouihə! Iakini pehe tukw ik i mə tiko mərər!”

15 * Nənə iəkunouihə nəha sə remhə riskəmter, məkure, mīnaməgkiari. Nənə Iesu ruvehi in, muvei pen m mama səvənhi.

* 6:46: Mal 1:6, Mat 7:21 * 7:13: Luk 8:52 * 7:14: Luk 8:54 * 7:15: 1King 17:23, 2King 4:36

16 *Nərmama me pam hətoni həhekir, mhəgnəgini Kumwesən, mhəni mə, “Profet asori riti ruvəier pehe tukutaha.” Nənə irəha həni mwi mə, “Kumwesən ruvəuvehe raka mə truvehimiru nərmama me səvənhi.” 17 Nənə nəgkiariien sə raməvisau nəri nəha Iesu rino ruviris mevən ia kwopun me pam ia tənə Jutia mine kwopun me nepwin mwi ipaka ti tənə nəha.

Jon Paptaes rərhi pen nərmama nepwin həuvən mhətoni Iesu

18 Nərmama me səvəi Jon Paptaes həvisau pen narimnari me pam i min. Nəpin Jon riregi, 19 rəkwein səvənhi iərmama kəru krouvehe tukwe. Nənə in rərhi pen irau krouevən ti Iərimənu səkītaha mə trouəres in mə, “Ik i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?”

20 Nəpin iəmə mi nəha krouvehe ti Iesu, krouni mə, “Jon Paptaes rərhi pehe kimrau iarouvehe mə trouəres ik mə, ‘Ik i in i profet kupwən me kamhəni ik mə tikuvehe uə rekəm? Mə ripko mhə ik i rosi kimaha tahətui səpə iti uə?’ ”

21 Ia nəpin nəha Iesu raməkoui irapw nemhəien me səpəmsəpə mine nənimwin ərəha me ia nərmama həpik, mamə irəha həuvehe mhəsənin. Nərmama həpik nənimenraha rifwə in ro irəha hətui mhətə nari. 22 *Nənə in rini pen ti iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau mə, “Kimirau tirouevən rouni pen ti Jon i nəfe irouregi rouətoni. Nərmama me nəmrinraha rifwə hətui mhətə nari, səməme nisunraha rərfe həvi atukw i mhavən. Nərmama nemhəien skai ro tekınraha həuvehe mhəmher, səməme nəkwəregınraha ruvisimw rəkweg həregi nari. Nərmama me nepwin səməme kupwən həuvamhə, təkwtəkwi nənə həuvəmiru mwi. Nənə nərmama nautə səvənraha riwən kaməvisau nəgkiariien amasan minraha. 23 *Iərmama sə ramətə iou trini minuə in ripkimwei mhə ia nahatətəien səvənhi ti nari riti iakamo rerin tragien.”

24 Nəpin iəmə mi nəha Jon rərhi pen irau krouerig rouevən, Iesu rinaməgkiari ia Jon, minamini pen ti nərmama me i mə, “Fwe kupwən kimiaha hiəier ia taon me mine rukwənu me mhəuvən ia kwopun akwesakwes ikin mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rəmwhen ia kwənkwai nig ripkərer atukwatukw mhə nəpin mətəgi rauini? Rekəm. 25 Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Iərmama riti sə rauvei pen tinari amasan me? Rekəm. Nərmama səməme kamhəuvei pen tinari amasan me, mamharə ia narəien sə riməru, irəha fwe ia nimwə me səvəi kig me. 26 *Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə nəfe? Profet riti? Ouəh, nipərhiəien. Kimiaha hiəier mhəuvən mə tihətə profet riti. Mətə iakani pehe tukumiaha i iəmə i in rasori məpi raka profet. 27 In iərmama sə Nəkukua Ikinan raməgkiari irə nəpin rini mə,

‘Ətə ro, takərhi pen iərmama sə trəgkiari tukwini səiou,
in trukupwən ia niram mevən, məpərhi səim suatuk.’

28 Iakani nipərhiəien tukumiaha i mə nərmama me sə nipran me hərəhi irəha ia tiprənə i riti riwən rasori məpi raka Jon. Mətə nərmama me pam ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə sə in reiwaiu anan ia nirəha in rasori məpi raka Jon.”

29 *Nəpin nərmama əpnəpen me mine nərmama səməme kamərəku pen takis minraha həregi nəgkiariien i, həni mə Kumwesən in ratukwatukw. Irəha həni iamınhi irə ti nəri nə mə Jon rino raka paptaes ia nirəha. 30 *Mətə Farisi me mine nahatən me səvəi Loa hənəpwəh nəseniien mə Jon tro paptaes ia nirəha. Ro iamınhi irə irəha hənəpwəh suatuk sə Kumwesən riməni mə irəha tuhesi pen.

31 Iesu rarə mini mwi mə, “Takini nəfe nəgkiariien mahatən pen noien səvəi nərmama ipwet mine? Noien səvənraha rəfo? 32 Irəha həmwhen ia nəkwərhwərha kamhəkure ia kwopun kaməpər ikin, mamhəkwein pen ia irəha me nepwin mə,
‘Kimaha iahani nipu səvəi nagienien tukumiaha,

* 7:16: Luk 1:68, 19:44 * 7:22: Aes 35:5-6 * 7:23: Aes 61:1, Luk 4:18 * 7:26: Luk 1:76 * 7:29: Luk 3:12

* 7:30: Mat 21:32

mətə kímiaha hiəpko mhə tanis.
Iahani nīpu səvəi nemhəien,
mətə kímiaha hiəpkasək mhə.’

³³ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Jon Paptaes rīməuvehe, mīpkəni mhə nari, məpwəh nənīmwiien waen, nənə kímiaha hiaməni mə, ‘Iəremhə rarə irə.’ ³⁴ *Iou, Iəməti Iərmama, iakīməuvehe, maməni nari, mamənīmwi rəmwhen a ia kímiaha, nənə kímiaha hiaməni mə, ‘Hətə ro iəmə nəha, in raməni pik nari, mamənīmwi mamakonə i, mamavən pəri irəha nərmama səməme kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi!’ ³⁵ Mətə nərmama səməme kamhesi pen nukurənien səvəi Kumwesən kamho noien amasan me. Noien amasan me nəha kamhahatən pen mə nukurənien nəha ro nīpərhienien.”

Prən ərəha riti

³⁶ *Nəpīn riti Farisi riti rəres Iesu mə truvehe mənī nari irau min. Ro pen Iesu revən muvnmwə ia nīmwe səvəi Farisi nəha, məkure mə trəni nari. ³⁷ *Ia taon nəha pran riti sə ramo noien ərəha. Nəpīn rīregi mə Iesu raməni nari fwe nəkwai nīmwe səvəi Farisi nəha, ruvehi senta mevən fwe ikīn. Senta nəha raməmak ia nəkwai potel riti kīno ia kəruətərei nəghīn nə alapasta. ³⁸ Prən nəha revən mərəer ia təkutai Iesu ipaka ti nisun mi, mamasək. Nise nənimen rətəg pen ia nisui Iesu mi krouəpwtig. Nənə reiwaiu muvei pen nīmwai nukwənen, mīrai raka i, makei m nisun mi, mahakwi nisun mi ia senta.

³⁹ Nəpīn Farisi nəha sə rəkwein Iesu mə trəni pəri nari irau min rətə prən nəha, rerīn ramrhi mə, “Kamo iəmə nəha in profet pərhien, ko rukurən mə nəfe nəha pran ramrapi in. Kwa pran sə ramo noien ərəha.”

⁴⁰ Nənə Iesu rīni pen tukwe in mə, “Saemon, iou iakuə takīni nari riti tukw ik i.”

Mīregi Saemon rīni mə, “Ni pehe ro ia hatən.”

⁴¹ Mīregi Iesu rīni mə, “Iəmə asori riti ruvei pen mane m iərmama kəru mə ti nəpīn riti krouərpwīn pen min. Kaon səvəi riti silin kīno ia silva irəha pam faef hantret. Nənə kaon səvəi riti silin kīno ia silva irəha pam fifti. ⁴² Iərmama mi nəha riskai ti nīrau ti nərpwīn penien min. Ro pen iəmə asori rərai raka kaon səvənrau mīni mə irau trouəpwəh nərpwīnien. Tuko ro iamīnha irə sin nəha ia iərmama mi nəha trokeikei pik iəmə asori nəha?”

⁴³ Mīregi Saemon rīni mə, “Rosi sə nəha sə kaon səvənhi rasori nənə iəmə asori rərai raka.”

Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Nəkiriien səim ratukwatukw.”

⁴⁴ *Nənə in ruvsini, məti pen mətə prən nəha, mīni pen ti Saemon i mə, “Ikətə prən i? Nəpīn iakīməuvnmwə pehe ia nīmwe səim, ipkaikuas mhə ia nisuk mi ia nui, mətə prən i raikuas ia nisuk mi ia nise nənimen, mīrai raka ia nīmwai nukwənen. ⁴⁵ Ik ipkakei mhə miou, mətə nəpīn iakuvnmwə pehe, prən i rīnamakei m nisuk mi, məpwəh napwīsien. ⁴⁶ *Ik ipkahakwi mhə nukwənek ia oel, mətə prən i rahakwi nisuk mi ia senta. ⁴⁷ Ro iamīnhi irə iakani pehe tukw ik i mə noien ərəha me rīpik prən i rīno iou iakīnenouenou raka. Ro pen in rokeikei pik iou. Mətə iərmama sə rīpko pik mhə noien ərəha trīni mīnuə iakenouenou noien ərəha me nəha səvənhi iərmama nəha ko in rīpkokeikei pik mhə iou tukwe.”

⁴⁸ *Nənə Iesu rīni pen ti prən i mə, “Iakīnenouenou raka noien ərəha me səim.”

⁴⁹ Nənə nərmama me nəha səməme kamhāni pəri nari irəha min, kənamhəni pen ti nīrəha me i mə, “Sin i iərmama i rukurən nenouenouien noien ərəha me iamīnhi?”

⁵⁰ *Mətə Iesu rīni pen ti prən i mə, “Nahatətəien səim ruvəuehimīru ik. Evən. Nəmərīnuien trarə tukw ik.”

* **7:34:** Luk 15:2 * **7:36:** Luk 11:37 * **7:37:** Mat 26:7, Mak 14:3, Jon 12:3 * **7:44:** Jen 18:4 * **7:46:** Sam 23:5 * **7:48:** Luk 5:20-21 * **7:50:** Luk 8:48, 17:19, Luk 18:42

8

Nipran sɔmɔme kamhasitu ia Iesu

¹ *Kurirɛ irɛ nɛpɪn ouihɪ a rukurau, Iesu ramevɛn ia taon me mɪne rukwɛnu me, mamɪni irapw nɛgkiariien amasan sɛ ramɛvisau nitɛtɛ sɛ Kumwesɛn ramɛrimɛnu irɛ. Nɛrmama sɛvɛnhi twelef ² *mɪne nipran me nepwɪn mwi kamhɛkurirɛ in. Fwe kupwɛn Iesu rɪnomasan nipran me nɛha, mɛkoui irapw nɛnimwɪn ɛrɛha me ia nepwɪn, muvehi raka nemhɛien me ia nepwɪn. Nɛghɪnraha me i: Meri sɛ kamɛkwein mwi nɛghɪn nɛ mɛ Maktala, pran nɛha Iesu rɪnɛkoui irapw nɛremhɛ sefen irɛ; ³ nɛnɛ Joana, pran sɛvɛi Jusa, iɛmɛ asori riti sɛ ramowok ipaka ti Herot; nɛnɛ Susana, mɪne nipran me hɛpɪk mwi sɛmɔme kamhɛuvehi nɛmri narimnari me ia mane me sɛvɛnraha, mamhɛuvei pen m Iesu mɪne nɛrmama me sɛvɛnhi mɛ trasitu ia nirɛha.

Iɛrmama sɛ ruini nuni nari me ia nɛmhien sɛvɛnhi

⁴ Nɛrmama hɛpɪk anan hɛier ia taon me pam ia kwopun nɛha, mhɛuvehe ti Iesu. Nɛpɪn hɛnɔusɛsimwɪn raka irɛha me, in rɪni nusipekɪnien riti ti nirɛha i mɪnuɛ, ⁵ “Iɛrmama riti revɛn mɛ truini nuni nari me ia nɛmhien sɛvɛnhi. Nɛpɪn rauini pen nuni nari me, nuni nari me nepwɪn hɛsas pen ia suatuk, nɛnɛ nɛrmama havɛn ia nirɛha, menu me ia nimagouagou hɛuvehe mhani pam. ⁶ Nɛnɛ nuni nari me nepwɪn hɛsas pen ia tɛkure kɛpwier tiprɛnɛ rouihɪ ikɪn. Hɛuverɛ mɛtɛ ti nɛri nɛ mɛ nui riwɛn haukei pam. ⁷ Nɛnɛ nuni nari me nepwɪn hɛsas pen ia tiprɛnɛ nɛkwus ɛrɛha rauviris ikɪn. Nɛnɛ nɛkwus ɛrɛha me hɛuviris mhɛuvehe mhousɛman pam irɛha. ⁸ Nɛnɛ nuni nari me nepwɪn hɛsas pen ia tiprɛnɛ amasan, mhɛutɛ, mhɛukuɛ kwɛnkwan hantret.”

Nɛpɪn Iesu rɪni pam nɛgkiariien me nɛha, rɛkwein ɛpwɛmwɪs, mɪni mɛ, “Iɛrmama sɛ nɛkwɛregɪn rarɛ ti nɪregɪien nari tramɛkeikei mɛtɛrig amasan.”

Iesu rɪni irapw nipwrai nusipekɪnien nɛha

⁹ Nɛpɪn nɛrmama me sɛvɛi Iesu hɛres pen in mɛ nɛfe nipwrai nusipekɪnien nɛha, ¹⁰ in rɪni mɛ, “Kimiaha nɛrmama me sɛiou kɪnɛsevɛr ia suatuk tukumiaha hiɛukurɛn narimnari me i ia nitɛtɛ sɛ Kumwesɛn ramɛrimɛnu irɛ hɛnamɛrkwafɛ fwe kupwɛn. Mɛtɛ nɛrmɛpɛ me kamhɛregi iakamɛgkiari ia narimnari me nɛha iakausipekɪn a irɛ. Iakamo iamɪnhi irɛ mɛ ‘irɛha tuhɛtɛ, mɛtɛ tuhɛpwɛh nɛtɛien mhɛukurɛn.

Irɛha tuhɛregi, mɛtɛ tuhɛpkregi mhɛ mhɛukurɛn.’

¹¹ *Nɛnɛ nipwrai nusipekɪnien i iakimɛni ro iamɪnhi irɛ. Nuni nari in nɛ nɛgkiariien sɛvɛi Kumwesɛn. ¹² Sɛmɔme hɛsas pen ia suatuk hɛmwhɛn ia nɛrmama sɛmɔme hɛregi nɛgkiariien sɛvɛi Kumwesɛn. Nɛpɪn hɛuvɛregi raka Setan ruvehe, muvehi raka nɛgkiariien nɛha ia nɛtɛrigɪen sɛvɛnraha, kamo irɛha hɛni nipɛrhienien irɛ nɛnɛ Kumwesɛn ruvehimɪru irɛha. ¹³ Nɛnɛ sɛmɔme hɛsas pen ia tɛkure kɛpwier tiprɛnɛ rouihɪ ikɪn hɛmwhɛn ia nɛrmama sɛmɔme hɛregi nɛgkiariien sɛvɛi Kumwesɛn, nɛnɛ mhɛuvehi, mhagɪen tukwe. Mɛtɛ nɛgkiariien nɛha ripkeiwaiu amasan mhɛ ia rerɪnraha rɛmwhɛn ia nuai nei me. Irɛha tuhɛni nipɛrhienien irɛ nɛpɪn ouihɪ a. Nɛpɪn narimnari me tuhɛuvehe mhɛ nɛmisɛien mɪnraha mɛ tro mɛtɛ sas ia nahatɛtɛien sɛvɛnraha, irɛha hɛmwei. ¹⁴ Nɛnɛ sɛmɔme hɛsas pen ia tiprɛnɛ nɛkwus ɛrɛha rauviris ikɪn hɛmwhɛn ia nɛrmama sɛmɔme hɛregi nɛgkiariien nɛha, mɛtɛ nɛpɪn irɛha kamhesi pen suatuk sɛvɛnraha mamhɛuvɛn, kamhɛtɛrig pik ti narimnari me sɛvɛi tiprɛnɛ i rɛmwhɛn ia mane mɪne nɛfe m nɛfe mwi irɛha hokeikei mɛ tuhɛuvehi mhɛregi ramasan irɛ ia nimɪruien sɛvɛnraha. Nɛtɛrigɪen me nɛha hɛuviris ia rerɪnraha, hɛuvehe, mhousɛman nɛgkiariien sɛvɛi Kumwesɛn. Nɛnɛ nɛgkiariien nɛha rɛpwɛh nukuɛien. ¹⁵ Mɛtɛ sɛmɔme hɛsas pen ia tiprɛnɛ amasan irɛha nɛha hɛmwhɛn ia nɛrmama sɛmɔme hɛregi nɛgkiariien

* 8:1: Luk 4:43 * 8:2: Mat 27:55-56, Mak 15:40-41, Luk 23:49 * 8:11: 1Pit 1:23

səvəi Kumwesən, nənə mhəkwtəmhiri ia rerinraha sə ratukwatukw mamasan. Irəha həkwtəmhiri əknekın mamhəuvən nənə mhəukuə.”

Iesu rəgkiari ia laet sə kousəman

¹⁶ * “Iərmama riti riwən ko rihiai pen napw ia laet məuiui ia nari riti uə rukurei pen kwopun afafa ikin. Mətə traməkeikei mukurei utə i ia nari sə kakurei utə laet irə mə nərmama tuhətoni raməhiapw nəpın həuvnimwə pehe. ¹⁷ * Rəmwən a mwi narimnari me pam səməme haməkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme haməmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. ¹⁸ * Ro iamınhi irə kımiaha tihaməkeikei mhətərig amasan ia nəfe hiamregi ti nəri nə mə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvei raka pam tukwe.”

Mama səvəi Iesu mīne piəvi Iesu me

¹⁹ Ia nəpın nəha piəvi Iesu me mīne mama səvənhi həuvehe mə tuhətə in, mətə ko həpkəuvən mhə ipaka tukwe ti nəri nə mə nərmama me həpik. ²⁰ Ro pen nərmama me həni pen ti Iesu i mə, “Səim mama mīne piəm me kamhərer fwe iruə. Irəha hokeikei mə tuhətə ik.”

²¹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho nəfe rani irəha nə səiou mama mīne piak me.”

Iesu rinise nīmətagi asori

²² Nəpın riti Iesu rəputə ia nitətə ouihi irəha nərmama me səvənhi, rini pen ti nirəha i mə, “Pwəh səuvən mhəpi simwın pen fwe ia nıkare nui asori.” Ro pen həvi nivən, mənəmhəuvən. ²³ Nəpın kamhaiu ia nitətə ouihi mamhəuvən, Iesu revən mapri. Nīmətagi asori reiwaiu ia nəkwai nui asori nəha, nitətə ouihi səvənraha rinakuər ia nui, na tuhəmwhenimw.

²⁴ Nərmama me səvəi Iesu həuvən, mhəsəwpwiri in, mhəni mə, “Iərimənu. Iərimənu. Na tsəmwhenimw!”

Iesu rərer mīnise nīmətagi mīne peiau peiau asori me, nənə heiwaiu mhəiwən. Narimnari me həuvehe mhəmərinu. ²⁵ Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nahətətəien pəku səkımiaha?”

Mətə irəha həhekır. Nənimenraha rier. Kamhəni pen ti nirəha me i mə, “Nəfe nəha iərmama? Raməgkiari m nīmətagi mīne nui krauo nəkwən!”

Iesu rəkoui irapw iəremhə ia iamə Karasa riti

²⁶ Irəha həier ia tənə Kalili, mhaiu ia nitətə ouihi nəha, mhəpi simwın ia nui asori, mhəuvən ia tənə səvəi nəmə Karasa. ²⁷ Nəpın Iesu ruvarei, iərmama riti ia taon riti fwe ikin ruvehe tukwe. Iərmama nəha nəremhə me kamharə irə. Nəpın rıpik rıpkarkahu mhə tinari, mıpkapri mhə mwi ia nəkwai nimwə səvənhi, mətə ramarə ia kwopun kanimwi nərmama ikin. ²⁸ Nəpın iərmama nəha rətə Iesu, rasək əpwəmwis, muvehe mīnimwi nukurhun mi ia nənimen, məgkiari asori mīni mə, “Iesu, Kumwesən sə rasori anan tını nə ik. Ikuvehe mə tikəfo iou irə? Iakase ik tikəpwəh noien nəmisəien miou.” ²⁹ Nənimwın ərəha nəha raməgkiari iamınhi irə, ti nəri nə mə Iesu ruvəni pen raka tukwe in mīnuə trier ia iərmama nəha. (Nəpın me rıpik nənimwın ərəha nəha rinəkwtəmhiri iərmama nəha. Nərmama hənərihi rəgin mi mīne nisun mi ia jen me, mhərer tukuahag in, mətə in rəvi əmwesi jen me, iəremhə rəkoui pen in revən ia kwopun akwesakwes ikin.)

³⁰ Nənə Iesu rəres in mə, “Nəghim sin?”

* **8:16:** Mat 5:15, Luk 11:33 * **8:17:** Mat 10:26, Luk 12:2 * **8:18:** Mat 25:29, Luk 19:26

Miregi rini mæ, “Iou naghik Nækuær.” In rini iaminihi iræ ti næri næ mæ næremhæ me hæpik hæmæuvnimwæ ia reri iærmama næha. ³¹ Nænæ næremhæ me næha hase Iesu mæ træpwæh nærhi penien iræha hæuvæn ia nipæg sæ rameiwaiu nukunen riwæn.

³² Mætæ toue pikæ me hæpik kamhærku ia kwopun næha. Næremhæ me hase Iesu mæ træseni iræha hæuvnimwæ ia rerinraha. Ro pen Iesu ræseni iræha. ³³ Nænæ næremhæ me hæier ia iærmama næha, mhæuvnimwæ ia reri pikæ me. Pikæ me haiu, mheiwaiu ia næpatu, mhæsas pen ia tæmwei nui asori, mhæmwhenimw.

³⁴ Næpin nærmama sëmæme kamhætui ti pikæ me hætoni, hap, mhæni irapw ia taon sævænraha mine rukwænu me. ³⁵ Nænæ nærmama me hæier mhæuvæn mæ tuhæspau i mæ ræfo. Næpin hæuvehe ti Iesu hæti pen mhætoni iærmama næha næremhæ me hæmæier iræ, rarkahu, mamækure irapw ia nisui Iesu, nætærigien sævænhi rinæmak amasan. Iræha hætoni hæhekir. ³⁶ Nænæ sëmæme hænætoni næri næha, hæni irapw ti nærmama me i mæ iærmama næha rinæfo muvehe mæsanin. ³⁷ Nænæ nækur Karasa sëmæme kamharæ ipaka ti kwopun næha hæres Iesu mæ træpwæh iræha mamevæn ti næri næ mæ hæhekir pik anan. Ro iaminihi iræ in ræputæ ia nitætæ ouihi mæ trirærig.

³⁸ Iærmama sæ næremhæ me hæmæier iræ rase in mæ træseni in pwæh revæn irau min. Mætæ Iesu rærhi pen i ramevæn, mini mæ, ³⁹ “Tikrærig mevæn fwe imwam, mini irapw narimnari me i Kumwesæn rino mik.” Nænæ iærmama næha revæn ia kwopun me pam fwe ia taon sævænhi, mamini irapw narimnari me næha Iesu rino min.

Pran sæ rirapi tinari sævæi Iesu mine præn ouihi sævæi Jaeras

⁴⁰ Næpin Iesu rirærig pehe mwi ia nikare nui asori, nærmama me hæuvæn tukwe. Rerindraha ragien ti næri næ mæ kamheitenhi in. ⁴¹ Iærmama riti fwe ikin næghin næ Jaeras. In iæmæ asori riti sævæi nimwæfwaki sævæi nækur Isrel. Ruvehe minimwi nukurhun mi ia næmri Iesu, mamase in mæ truvehe ia nimwæ sævænhi, ⁴² ti næri næ mæ præn ouihi sævænhi ramemhæ na tremhæ. Prænouihi næha sævænhi in æpa kuatia. Nuk sævænhi ipaka reste twelef.

Næpin Iesu ravæn mamevæn, nærmama hæpik hæukuraukurau iræ. ⁴³ Pran riti næha ikin ruvehe ramemhæ ia nemhæien sævæi nipran. Nemhæien næha rinæræ rerin iræ muvehi nuk twelef. In rinouraha pam mane sævænhi ia tokta me, mætæ iærmama riti riwæn ko ro in ræsanin. ⁴⁴ Præn næha rukuriræ Iesu, muvehe, mirapi nusvenhi tinari sævænhi. Tækwætækwuni a mwi nimwapw rama, nemhæien sævænhi ro sampam.

⁴⁵ Nænæ Iesu rini mæ, “Sin næha rirapi iou?”

Miregi nærmama pam hæni mæ ripko mhæ iræha. Nænæ Pita rini mæ, “Iærimænu. Nærmama hæpik kamhærer kurkurau ik, mamhæsigiæsigi ik.”

⁴⁶ Mætæ Iesu rini mæ, “Rekæm. Iakukuræn mæ iærmama riti rirapi iou. Iakregi nægsek rier ia nirak, mevæn mo nari riti.”

⁴⁷ Nænæ næpin præn næha rætoni mæ ko in ripkærkwafæ mhæ, ruvehe mamætæmnimwin, minimwi nukurhun mi ia næmri Iesu, mini irapw ia næmri nærmama me pam mæ in rirapi Iesu ti næfe mine rinæfo mæsanin akwauakw. ⁴⁸ *Nænæ Iesu rini pen ti præn i mæ, “Nærik, nahatætæien sæim rino raka ik ikuvehe mæsanin. Evæn. Næmærinuieren træræ tukw ik.”

⁴⁹ Næpin Iesu ramægkiari ihi, iærmama riti ruku pen ia nimwæ sævæi iæmæ asori næha Jaeras, muvehe mini mæ, “Sæim præn ouihi ruvamhæ raka. Ramasan mæ ikini pen ti iahatæn i mæ in træpwæh pehe.”

⁵⁰ Mætæ næpin Iesu riregi nægkiariien næha, rini pen ti Jaeras i mæ, “Tikæpwæh nehækirien, mini a nipærhienien ia nirak, nænæ præn ouihi sæim træsanin.”

⁵¹ Næpin Iesu rapirapw ia nimwæ sævæi Jaeras, ripkæseni mhæ nærmama me pam mæ tuhæuvnimwæ iræha min, mætæ ræseni æpa Pita mine Jon mine Jemes mine tata mine mama sævæi præn ouihi næha. ⁵² *Nærmama me pam kamhasæk mamhækwein æpwæmwis ti præn

* 8:48: Luk 7:50 * 8:52: Luk 7:13

ouihi naha, mətə Iesu rini mə, “Rəfo kimiaha hiamasək? Prənouihi naha rīpkemhə mhə, mətə ramapri a.”

⁵³ Irəha həregi haris ia Iesu. Irəha həukurən mə prən ouihi naha ruvamhə raka. ⁵⁴ *Mətə Iesu ruvehi rəgi prən ouihi naha, mini mə, “Prənouihi, ərer.” ⁵⁵ Nənə nimiruien səvənhi ruvehe. Təkwətəkwuni a mwi riskəmter. Nənə Iesu rini mə tukuvei pen nəveginien min pwəh rəni. ⁵⁶ *Tata mine mama səvəi prən ouihi naha nənimenrau rier, mətə Iesu rinise pen ti nirau i mə trouəpwəh niniien ti iərmama riti nəfe in rino.

9

Iesu rərhi pen nərmama səvənhi twelef mə tuhəuvən mhəvisau

¹ Iesu rəkwein nərmama səvənhi twelef həuvehe mhousəsimwīn irəha me. Nənə in ruvei pen niskaiien minraha. Ia niskaiien naha irəha həukurən nifi rakaiien nemhəien me ia nərmama. Nənə in ruvei pen mwi nasoriiien minraha. Ia nasoriiien naha irəha həukurən nəkoui irapwien nəremhə me pam. ² Nəpīn Iesu ruvei pen pam, rərhi pen irəha mə tuhəuvən mhəvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nənə mho nərmama səməme kamhemhə həuvehe mhəsanin. ³ In rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh nuvehien narimnari me səvəi suatuk səkimiaha rəmwhen ia kaskin, uə tənəripw, uə nəveginien, uə mane. Kimiaha tiharkahu ia karkahu kuatia a. ⁴ *Nəpīn tihəuvən ia kwopun riti, nənə mhəuvnimwə ia nimwə riti, nimwə nə in nə tiharə irə meste hiəier ia kwopun naha. ⁵ *Trini minuə hiəuvən ia taon riti, mətə nərmama me ikin həpkəsevər mhə ia rerinraha tukumiaha, nəpīn hiəier ia taon səvənraha, tihounouini raka niməkwrur ia nisumiaha ti nahatən penien mə irəha həno noien ərəha.” ⁶ Nənə nərmama me twelef səvəi Iesu həier, mhəuvən ia rukwənu me, mamhəvisau irapw nəgkariien amasan, mamho nərmama səməme kamhemhə ia kwopun me pam həuvehe mhəsanin.

Herot raməgkiari ia Iesu

⁷ *Herot, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Kalili, riregi narimnari me naha Iesu ramo. Ia nəpīn naha nətərigien səvənhi rəvsausini ti nəri nə mə nərmama me nepwīn kamhəni mə Jon Paptəes rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁸ Nənə nərmama me nepwīn kamhəni mə Profet Eləja ruvəier pehe mwi. Nənə nərmama me nepwīn mwi kamhəni mə profet kupwən riti rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁹ *Nənə Herot rini mə, “Jon iakinərai raka kənkəpwə. Mətə sin mwi iərmama i iakəmregi nəvisaiien irə?” Ro iamīnhi raməmwur mə trətə Iesu.

Iesu rəkwməni nərmama me həpik kəvsini nərman me əpa irəha pam faef-taosən

¹⁰ Nəpīn aposol me hərərig mhəuvehe mwi ti Iesu, həni pen tukwe in narimnari me pam səməme həno. Nənə in riri raka əpa irəha, mharaka ia nərmama mhəuvən ia taon riti nəghin nə Petsaeta. ¹¹ Nəpīn nərmama me həregi mə Iesu ramevən fwe ikin, kamhəkurirə pen in. Nəpīn Iesu rətoni irəha, rerin ragien. In rəkwein irəha həuvehe, nənə rəgkiari minraha ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mo səməme nemhəien ramarə ia nirəha həuvehe mhəsanin.

¹² Rinaməruarəv meri na trivə. Nərmama səvənhi twelef həuvehe, mhəni pen tukwe in mə, “Ramasan mə tikərhi pen nərmama me i həuvən ia rukwənu me mine nəmhien me kwərha ipaka pwəh hətui kwopun me səvəi napriien mine nəveginien ti nəri nə mə kwopun i narimnari me həiwən ikin.”

¹³ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha nə tihəuvei pen nəveginien minraha.”

Miregi həni mə, “Kimaha iahəuvehi a bred krirum mine nəmu kəru. Rəfo? Ikokeikei mə kimaha tahəuvən mhəuvehi nəmri nəveginien sənəi nərmama me pam i?” ¹⁴ (Irəha həni iamīnhi ti nəri nə mə nəpīn həvsini a nərman me ia nirəha mətə ipaka faef-taosən.)

* **8:54:** Luk 7:14 * **8:56:** Mak 7:36, Luk 5:14 * **9:4:** Luk 10:4-11 * **9:5:** Luk 10:11 * **9:7:** Mat 16:14, Mak 8:28, Luk 9:19 * **9:9:** Luk 23:8

Nənə Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, “Kimiaha tihəuvən mho irəha həuai irəha me mhəkure əpəməpə me fifti ia təmwen kuatia.” ¹⁵ Nənə irəha həuvən mho nərmama me həkure rəmwhən Iesu rīməni. ¹⁶ Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum mine nəmu i kəru, məkwətə ia nimagouagou, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, mauvei pen m səvənhi nərmama me mə irəha tuhəpeki pen m nərmama me. ¹⁷ Nərmama me pam hani nari tīpwīnraha rəsisī. Nənə nərmama me səvəi Iesu həvai pen nīpərpəri nəveginien me nəha sə hənani mhəpwəh rukuər ia tənəripw irəha pam twelef.

Pita rini irapw mə Iesu in Kristo

¹⁸ Nəpīn riti Iesu in əpa raməfwaki irəha səvənhi me nərmama. Nənə rini pen ti nirəha i mə, “Nərmama kamhəni iou mə iou sin?”

¹⁹ *Miregi həni mə, “Nərmama nepwīn kamhəni ik mə Jon Paptas. Mətə nepwīn kamhəni ik mə Profet Elaeja. Nepwīn mwi kamhəni ik mə profet kupwən riti sə rinətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

²⁰ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə kimiaha hiaməni mə iou sin?”

Miregi Pita rini mə, “Ik Kristo sə Kumwesən rīməni mə trərhi pehe ik ikuvehe.”

²¹ Nənə Iesu rinise pen əknekin ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəpwəh niniien nəgkiariien i ti iərmama riti.” ²² *Nənə in riripin nəgkiariien səvənhi mīni mə, “Iou Iəməti Iərmama takaməkeikei miregi nəmisəien me rīpik. Nəmə asori me mine pris asori me mine nahatən me səvəi Loa tuhəuvei pehe təkutanraha miou. Tukousi əpune iou, nənə nəpīn sə ro kahar irə iakətui mwi.”

Iərmama sə trukurirə Iesu traməkeikei māvranī nei kamarkuauī

²³ *Nənə Iesu rini pen ti nərmama me pam mə, “Iərmama sə rokeikei mə truvehe mo iərmama riti səiou traməkeikei məpwəh nətəriɡien səvənhi, muvehi utə nei kamarkuauī səvənhi ia nəpīn me, māvranī mukurirə iou. ²⁴ *Iərmama sə rokeikei mə trəkwətəmhirī nīmīruien səvənhi trarfai irə. Mətə iərmama sə traraka ia nīmīruien səvənhi tukw iou truvehi nīmīruien rerin. ²⁵ Trini minuə iərmama riti rīpeki pam narimnari me ia tīprənə i mo səvənhi i, nənə kurirə ikin remhə, mətə rīpkuvehi mhə nīmīruien rerin, noien nəha trəfasitu irə? ²⁶ *Iərmama sə trauris ia nəmri nərmama ti niniien mə in iərmama riti səiou, mauris mwi ti nəvisauien nəgkiariien me səiou mīnraha, Iou mwi Iəməti Iərmama, ia nəpīn nəha takuvehe ia niskaiien səiou mine ia niskaiien səvəi tata səiou mine nagelo ikinan me, takauris ti niniien mə iərmama nəha in iərmama riti səiou. ²⁷ Mətə iakani nīpərhienien tukumiaha i nərmama nepwīn kamhərer ia kwopun i tuhəpkemhə mhə meste tuhətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rier pehe.”

Nīpwrai Iesu ruvehe mopə

²⁸ Nəpīn Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, ipaka nəpīn eit ruvehe mukurau, nənə in riri Pita mine James mine Jon mutə parei ia təkue riti mə trəfwaki. ²⁹ Nəpīn raməfwaki, nənimen ruvehe mopə. Tinari səvənhi ruvehe məpsan mamser. ³⁰ Təkwtəkwwuni a iərmama kəru krauəgkiari irəhar min. Irau nə Moses mine Profet Elaeja. ³¹ *Krouier pehe ia nukuraanien asori, rauni narimnari me ia nīkaren səvəi nemhəien səvənhi sə tīpko mhə tui in revən mo sampam irə fwe ia Jerusalem. ³² *Ia nəpīn nəha Pita mine James mine Jon haremhə napriien. Mətə nəpīn harətui, harətoni nīpwrai Iesu ramser iərmama kəru nəha krouərer irəhar min. ³³ Nənə nəpīn irau krinouəpwəh Iesu rauevən, Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ramasan mə kimrahar iaharuvehe i. Pwəh kimrahar iaharo tənīmwə kahar, riti səim, riti səvəi Moses, riti səvəi Profet Elaeja.” (Mətə Pita raməgkiari əpnəpen, mīpkukurən amasan mhə nəfe rani.)

* 9:19: Luk 9:7-8 * 9:20: Jon 6:68-69 * 9:22: Luk 9:44, Luk 18:32-33 * 9:23: Mat 10:38, Luk 14:27 * 9:24: Mat 10:39, Luk 17:33, Jon 12:25 * 9:26: Mat 10:33, Luk 12:9, 2Tim 2:12 * 9:31: Luk 9:22, 13:33 * 9:32: Jon 1:14, 2Pit 1:16-18

³⁴ Nəpɪn in raməgkiari ihi, nəpuə riti rinauvehe minamousəman irəhar. Irəhar harətoni mə nəpuə nəha truvegi irəhar. Harətoni harhekir. ³⁵ *Nənə reri Kumwesən ruku pen ia nəpuə nəha, mini mə, “In nəha nərik sə iakuvərɸi raka in. Kimiaha tihətərig in.” ³⁶ Nəpɪn Kumwesən rəgkiari pam, harəti pen mharətoni Iesu əpa ramərer. Kurirə ia nəpɪn nəha irəhar harəpnəpen, mharəpwəh niniien ti iərmama riti nəfe harənətoni.

Iesu rəkoui irapw nənimwɪn ərəha ia iəkunouihɪ riti

³⁷ Kini rakwakwi irə, nəpɪn irəha həneiwaiu raka ia təkuər nəha, nərmama həpik həuvehe ti Iesu. ³⁸ Nənə iərmama riti sə ramərer ia reri nərmama me nəha rəkwein əpwəmwiɸ, mini mə, “Iahatən. Iakase ik. Tiko muvehe mətə ro nərik. In kwənkwan kuatia. ³⁹ Ia nəpɪn me nənimwɪn ərəha riti raməkwtəmhirɪ in, mamə in ramərkərinari mamasək əpwəmwiɸ, mamərkəkəkər, nisəkwan ramaiu. Nənimwɪn ərəha nəha ro pik nəmisəien min, ko ripkaraka akwauakw mhə irə. ⁴⁰ Iakinəres raka səim nərmama me mə irəha tuhəkoui irapw i, mətə ko həpko mhə.”

⁴¹ Miregi Iesu rini mə, “Kimiaha nəkur ipwet mine nahatətəien səkimiaha riwən. Noien səkimiaha rikou. Tsarə kitaha miou meste nəfe nəpɪn? Tineisən mine iakapwiɸ kimiaha? Tiko miri nərim muvehe i.”

⁴² Nəpɪn iəkunouihɪ nəha ramavən ihi mauvehe, iəremhə ruvehi in mouini irapw ia tiprənə, mamə in ramərkəkəkər. Mətə Iesu rinise pen ti nənimwɪn ərəha, mo iəmə ouihɪ nəha ruvehe məsanin. Nəpɪn rinəsanin raka Iesu ruvehi in muvei pen m səvənhi tata. ⁴³ Nənə nərmama pam səməme hətoni nəri asori nəha Iesu rino ia niskaiien səvəi Kumwesən nənimenraha rier.

Mətə nəpɪn irəha pam kamhərkəri ihi nari ia narimnari me nəha in ramo, Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me i mə, ⁴⁴ * “Pwəh nəgkiariien me i həuvnimwə amasan ia nəkwəregimiaha. Tripkə mhə tui kuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nərmama.” ⁴⁵ *Mətə irəha həregi nəgkiariien i həreirei nɪpwran. Kumwesən rərkwafə i mə ko irəha həpkətoni mhə. Nənə həhekir ti nəresien Iesu mə nəfe nɪpwrai nəgkiariien i.

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəuvehi irapw irəha

⁴⁶ *Ia nəpɪn nəha nərmama me səvəi Iesu hənaməvisə minraha me mə sin ia nirəha in rasori. ⁴⁷ Mətə Iesu rukurən nətərigien səvənraha. Ro pen in ruvehi iəkunouihɪ riti, mərpwi ia nɪkaren, ⁴⁸ *nənə mini pen ti nirəha i mə, “Iərmama sə trəsevər ia rerin ti iəkunouihɪ i ia nəghik, raməsevər mwɪ ia rerin tukw iou. Iərmama sə raməsevər ia rerin tukwe iou rəmwhen mə raməsevər mwɪ ia rerin ti Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə truvehi irapw in ia kimiaha in nə iərmama sə rasori ia kimiaha.”

⁴⁹ Miregi Jon rini mə, “Iahatən, kimaha iahətoni iərmama riti raməkoui irapw nəremhə me ia nəghim. Iahaməmwur mə tahənise in ti nəri nə mə ripko mhə in kimaha riti.”

⁵⁰ *Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Kimiaha tihəpwəh nɪniseien in. Iərmama sə ripkɪni ərəha mhə kimiaha in kimiaha riti.”

Nəkur Sameria həpwəh nəkəikeiien Iesu mə truvehe imwənrəha

⁵¹ *Rinauvehe ipaka ti nəpɪn nəha Kumwesən truvehi Iesu mutə mevən ia neiai. Iesu nətərigien səvənhi ruvehe miskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem. ⁵² Nənə in rərhi pen nərmama nəpwɪn mə tuhəkupwən irə. Irəha həuvən mhəier pen ia rukwənu riti səvəi nəkur Sameria mə tuhəpnəpenə ia narimnari me kurirə Iesu ruvehe. ⁵³ *Mətə nərmama ia kwopun nəha həpkəsəni mhə Iesu mə truvehe imwənrəha ti nəri nə mə irəha həuvəkurən raka nətərigien səvənhi riskai mə traməkeikei mevən fwe Jerusalem. ⁵⁴ *Nəpɪn iərmama mi kəru səvənhi mi Jemes mine Jon krouətə noien nəha, krouni mə,

* 9:35: Luk 3:22 * 9:44: Luk 9:22 * 9:45: Luk 18:34 * 9:46: Luk 22:24 * 9:48: Mat 10:40 * 9:50: Mat 12:30, Luk 11:23 * 9:51: Mak 10:32 * 9:53: Jon 4:9 * 9:54: 2King 1:9-16

“Iarimānu. Ikokeikei mā kīmrau trouækwein napw pwəh ruku pen fwe ia neiai meiwaiu pehe mahi əmwesi irəha?”^a ⁵⁵ Mətə Iesu ruvsini in minise pen əknekin ti nirau i. ⁵⁶ Nənə irəha həuvən mwi ia rukwənu əpə riti.

Nərmama nepwīn hokeikei mā tuhəkuriə Iesu

⁵⁷ Nəpīn riti Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk mamhəuvən. Nənə iərmama riti rīni pen tukwe in mā, “Takukurirə ik kwopun pəku tikevən ikīn.”

⁵⁸ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Kuri əprmin me səvənraha nīpəg rarə. Menu me ia nīmagouagou təpwagenraha rarə. Mətə iou, Iəməti Iərmama, kwopun səiou riwən mā takapri ikīn.”

⁵⁹ Nənə Iesu rīni pen ti iərmama riti mwi mā, “Kurirə iou.”

Mətə iərmama nəha rīni mā, “Iarimānu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakukupwən mevən minimwi raka səiou tata.”

⁶⁰ Miregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Nərmama səməme həkukurirə mhə iou rəmwhen mā həuvamhə raka. Pwəh irəha hənīmwi nərmama me səvənraha səməme həuvamhə. Mətə ik tiko muvehe, mevən məvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimānu irə.”

⁶¹ *Nənə iərmama riti mwi rīni mā, “Iarimānu. Takukurirə ik, mətə pwəh iakevən məsəkir raka m nəkur imwak me.”

⁶² Miregi Iesu rīni pen tukwe in mā, “Trīni minuə iərmama rauvehi kəkur i kau ravi, minamostat minamərar, maməti kurirə, rīpko mhə in iəmə amasan riti sə truvehi wok ia nitətə sə Kumwesən ramərimānu irə.”

10

Iesu rərhi pen nərmama me sefenti-tu mā tuhəuvən mhəvisau

¹ *Kurirə irə Iarimānu səkitaha rərpwi rəgin ia nərmama me nepwīn mwi irəha pam sefenti-tu, mərhi pen irəha mā tuhəkupwən irə, mhəuvən kəru kəru ia taon me mine rukwənu me pam sə in mwi trukurirə pen irəha mevən ikīn. ² *In rīni pen ti nirəha i mā, “Nəveginien sə ruvəmruə raka fwe ia nəmhien rasori pik, mətə nərmama səməme kamhəpeki pehe houihi a. Ro iamīnhi irə kīmiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən sə ramərimānu ia nəmhien, mhəres in mā trərhi pen nərmama nepwīn mwi həuvən fwe ia nəmhien səvənhi mhəpeki nəveginien sə ruvəmruə, mhəpeki mhəuvehe. ³ *Kīmiaha tihəuvən, mətə tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Iakamərhi pen kīmiaha mā tihəuvən mhəmwhen ia kwəti sipsip me sə kamhərer ia kurkwai kuri əprmin me. ⁴ *Tihəpwəh nuvehien tənəripw sə kavai pen mane irə, uə tənəripw sə kavai pen nəveginien irə, uə put səkīmiaha. Tihəpwəh napwīsien ia suatuk, mhəgkiari kīmiaha iərmama riti.

⁵ Nəfe nimwə tihəuvnimwə irə, tihəkupwən mhəni mā, ‘Nəmərinuēn ramarə ia nimwə i.’ ⁶ Trīni minuə iərmama səvəi nimwə nəha rokeikei nəmərinuēn nəha, nəmərinuēn səkīmiaha trəuiui in. Mətə mā rekəm, trirərig mwi tukumiaha. ⁷ *Kīmiaha tihamarə rerin ia nimwə kuatia a, mhəpwəh nevən əpnəpenien ia nimwə me. Nəfe nari irəha tuhəuvei pehe m kīmaha, tihəuvehi mhəni mhənīmwi. Tiho iamīnha irə ti nəri nə mā kīmiaha hiəmwhen ia nərmama kamhowok. Ratukwatukw mā irəha tuhərəku pehe narimnari me nəha m kīmiaha.

⁸ *Trīni minuə kīmiaha hiəuvən ia taon riti, nənə nərmama me ikīn həuvehi puvnimwə kīmiaha ia nimwə me səvənraha, tihani nəfe nəveginien sə tuhəuvei pehe m kīmiaha. ⁹ Nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, tiho irəha həuvehe mhəsənīn. Tihəni pen ti nirəha i mā, ‘Nitətə sə Kumwesən ramərimānu irə ruvəuvehe ipaka tukumiaha.’ ¹⁰ Mətə trīni minuə kīmiaha hiəuvən ia taon riti, nənə nərmama me ikīn həpwəh nəsevərien ia

^a **9:54:** Nəkur Isrel mine nəkur Sameria hāmhwəki irəha me. Əvsini mwi Jon 4:9. * **9:61:** 1King 19:20 * **10:1:** Mak 6:7 * **10:2:** Mat 9:37-38, Jon 4:35 * **10:3:** Mat 10:16 * **10:4:** Mat 10:7-14, Mak 6:8-11, Luk 9:3-5, 2King 4:29 * **10:7:** 1Kor 9:6-14, 1Tim 5:18 * **10:8:** 1Kor 10:27

rerinraha tukumiaha, tihəuvən, mhərer ia kurkwai suatuk me, mhəni irapw iamini irə mə, ¹¹*Niməkwurur ia taon i səkimiaha i raməmak ia nisumaha, kimaha tahahakwi raka ti nəri nə mə kimiaha hiəno noien ərəha. Kimiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe ipaka tukumiaha, mətə kimiaha hiənəpwəh.’
¹²*Iou iakani pehe tukumiaha i ia nəpin nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpinien səvəi nərmama ia taon nəha triskai məpi raka nərpinien səvəi nəkur Sotom.”

Iesu raməgkiari skai m nərmama nerpwin

¹³*“Trərəha anan tukumiaha nəkur Korasin! Trərəha anan tukumiaha nəkur Pet-saeta! Iakino raka nimtətien asori me ia taon mi səkimiaha, mətə kimiaha hiəpkəpwəh mhə noien ərəha me səkimiaha. Ripini minuə iakino nimtətien me nəha ia taon mi nəha Taea mine Saeton, tui raka ko nərmama me ikin hənarkahu raka tinari ivis, mhəkure ia nimwrakw, mhəpwəh noien ərəha me səvənraha. ¹⁴Mətə ia nəpin nəha Kumwesən trərpwin noien ərəha me irə nərpinien səkimiaha triskai məpi raka nərpinien səvəi nəkur Taea mine Saeton. ¹⁵Nənə kimiaha nəkur Kapaneam. Tukəfo ia kimiaha? Ko kuvehi utə kimiaha hiəuvən ia neiai? Rekəm! Tukuvehi irapw kimiaha hiəuvən inhəripw Imwei Nəkur Həuvamhə.”

¹⁶*Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Iərmama sə ramətərig ia nəgkiariien səkimiaha rəmwhen mə ramətərig mwi ia nəgkiariien səiou. Iərmama sə rauvei pen təkutan m kimiaha rəmwhen mə rauvei pehe mwi təkutan miou. Nənə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou rəmwhen mə rauvei pen mwi təkutan m Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe.”

Nərmama me nəha irəha pam sefenti-tu hərərig mhəuvehe mwi ti Iesu

¹⁷Nərmama me nəha irəha pam sefenti-tu hərərig mwi mhəuvehe ti Iesu, mamhəgien, mamhəni mə, “Iərimənu. Nəremhə me irəha mwi ho nəkwamaha nəpin iahəgkiari minraha ia nəghim.”

¹⁸*Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakinətoni kərarki irapw Setan rier ia neiai meiwaiu pehe rəmwhen ia nouapirien. ¹⁹*Həregi ro. Iakuvəuvei pehe raka nasorien m kimiaha. Kimiaha hiəukurən neivəien ia snek me mine mimi me sə kamhəpi mamho nəmisəien m nərmama. Iakiməuvehi utə kimiaha hiasori ia niskaiien me pam səvəi Setan. Nari riti riwən tro nəmisəien m kimiaha. ²⁰*Nəri nəha ro nipərhiien. Mətə rərəha kimiaha hiaməgien ti nəri nə mə nəremhə me kamho nəkwamiaha. Kimiaha tihaməkeikei mhəgien ti nəri nə mə Kumwesən ruvərai pen raka nəghimiaha fwe ia neiai.”

Iesu rerin ragien

²¹Ia nəpin a mwi nəha Iesu rerin ruvehe mukuər ia nagienien səvəi Nənimwin Ikinan, nənə in rini mə, “Tata səiou Iərimənu ia neiai mine tīprənə iakani tanak tukw ik ti nəri nə mə ikinərkwafə narimnari me i. Nərmama səməme həukurən nari mine səməme kinahatən amasan irəha həkətoni mhə. Mətə iko pui pen m nərmama səməme həmwhen ia nipwnəti nəkwərhakwərha me hətoni. Ouəh, Tata. Nəri nəha ikino ramesi pen a nətərigien amasan səim.

²²*Tata səiou rinəmri pehe raka narimnari me pam ia tīpage rəgik, iou tini. Nənə iərmama riti riwən rukurən iou, mətə Tata səiou əpa. Nənə iərmama riti riwən rukurən səiou Tata. Iou əpa mine nərmama me nəha səməme rerik ragien mə tako pui pen in minraha.”

* **10:11:** Wok Me 13:51, 18:6 * **10:12:** Jen 19:24-25, Mat 10:15, 11:24 * **10:13:** Mat 11:21-23 * **10:16:** Mat 10:40, Luk 9:48, Jon 5:23 * **10:18:** Jon 12:31, Rev 12:8-9 * **10:19:** Sam 91:13, Mak 16:18 * **10:20:** Mat 7:22, Eks 32:32, Fil 4:3, Rev 3:5 * **10:22:** Jon 3:35, 10:15

23 *Iesu ruvsini in, mægkiari pen əpa m səvənhi nərmama me, mini mə, “Rerimiahaha tragien ti nəri nə mə kimiahaha hiamətə narimnari me i ia nəmrimiahaha. 24 *Iakani pehe tukumiahaha i mə fwe kupwən profet me həpik mine kig me həpik hokeikei mə tuhətə narimnari me i hiamətə, mətə həpkətə mhə. Hokeikei mə tuhəregi nægkiariien me i hiamregi, mətə həpkregi mhə.”

Iesu rusipekin ia iəmā Sameria rasiu ia iəmā Isrel

25 *Ia nəpın nəha, iahatən riti səvəi Loa rokeikei mə triregi atukwatukw ro Iesu mə trəfni irə. Ro pen riskəmter, mini mə, “Iahatən. Takəfo irə muvehi nimiruien rerin?”

26 Miregi Iesu rini mə, “Nəkukuə Ikinan rani nəfe? Nəpın ikəvsini Loa nəha miregi rıməfni irə?”

27 *Miregi iahatən səvəi Loa rini mə, “Tikaməkeikei mokeikei Iərimənu Kumwesən səim ia rerim me pam, mokeikei in ia nimiruien me pam səim, mokeikei in ia niskaiien me pam səim, mokeikei in ia nətərigien me pam səim, nənə tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.”

28 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nægkiariien səim ratukwatukw. Trini minuə iko narimnari me i Nəkukuə Ikinan rani, tikuvehi nimiruien irə.”

29 Mətə iahatən səvəi Loa rokeikei mə treikuə irə mə in iəmā atukwatukw. Ro pen rini pen ti Iesu i mə, “Sin nə piak?”

30 Miregi Iesu rini mə, “Iərmama riti rier ia Jerusalem mameiwaiu mamevən ia Jeriko. Nərmama nepwin sə kamhakres həkwətəmhiri, mhəpeki raka mane mine tinari səvənhi, mhousi in, mhəp raka irə, mhəpwəh raməmak ipaka remhə. 31 Ia nəpın nəha pris riti ramesi pen suatuk nəha, mətəni iəmā nəha, rukurau irə ia nıkare suatuk mamevən. 32 Kurirə irə kwənəkwus riti səvəi Livae sə ramasitu ia pris me ro mwi iamınhi, muvehe ia kwopun nəha, mətəni iəmā nəha, mukurau mwi irə ia nıkare suatuk mamevən. 33 Mətə iəmā Sameria riti in mwi ramesi pen suatuk nəha, ruvehe ia kwopun nəha iəmā nəha raməmak ikın. Nəpın rətəni iəmā nəha, rerin rərkwəpir tukwe. 34 In revən ipaka tukwe maikuas ia nımwapw me səvənhi ia oel mine waen, nənə muvegi tərini nımwapw me, mərəhi utə iəmā nəha mukurei pen in ia təkure togki səvənhi, nənə muvehi mevən ia nımwə sə kaməraku pen kamapri ikın, mamətui amasan tukwe. 35 Kını rakwakwi irə, ruvehi irapw silin kəru kino ia silva, muvei pen m iərmama nəha sə kaməraku pen min kamapri ia nımwə səvənhi, mini mə, “Tikətui amasan ti iəmā i. Trini minuə ikouraha mane me nepwin səim məpi raka səməmi iakauvei pehe mik, nəpın takrərig muvehe, takərpwin pehe mik.’”

36 Nənə Iesu rəres mə, “Ikaməfətərig irə? Sin ia nirəhar i ro rəmwhen ia in piəvi iəmā nəha nərmama səməme kamhakres həkwətəmhiri?”

37 Miregi iahatən səvəi Loa rini mə, “Sə nəha rinapi tukwe masitu irə.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik tikevən mo mwi iamınhi.”

Iesu ruvnimwə ia nımwə səvəi Marta mine Meri

38 Nəpın Iesu mine nərmama me səvənhi kamhesi pen suatuk səvənraha mamhəuvən, həier pen ia rukwənu riti. Pran riti fwe ikın nəghin nə Marta rəsevər ia nımwə səvənhi mə Iesu ruvnimwə irə. 39 *Prən nəha piəvni riti nəghin nə Meri. Nəpın Iərimənu səkitaha ruvnimwə pehe, Meri revən məkure ipaka tukwe, mamətərig nægkiariien səvənhi sə ramahatən nərmama me irə. 40 Mətə Marta ko ripkəkure mhə mhətərig i ti nəri nə mə rasui raka pik nəveginien sənəi nərmama. Nənə in revən ti Iesu, mini mə, “Iərimənu. Rəfo? Ratukwatukw mə piak rəpwəh iou, iou əpa iakasui raka nəveginien sənəi nərmama me? Ni pen tukwe in mə traməkeikei masitu ia nirak.”

* 10:23: Mat 13:16-17 * 10:24: 1Tes 1:10 * 10:25: Mat 22:35-40, Luk 18:18 * 10:27: Dut 6:5, Lev 19:18

* 10:28: Lev 18:5, Rom 10:5, Kal 3:12 * 10:39: Jon 11:1, 12:2-3

⁴¹ Mətə Iərimənu səkitaha rini pen tukwe in mə, “Marta, Marta! Ikamətərig ti narimnari me ripik. Rerim ko ripkapwis mhə. ⁴² *Mətə nari kuatia a kimiaha tihaməkeikei mho. Tihətərig ia nəgkiariien səiou. In nə ramasan pik, Meri ramo. Ro pen iou takəpwəh niniseien in.”

11

Iesu rahatən nərmama səvənhi mə tuhəfwaki irə

¹ *Nəpin riti Iesu raməfwaki ia kwopun riti, məfwaki pam, nənə iərmama riti səvənhi rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Tikahatən ro kimaha tahəfwaki irə rəmwhen ia Jon rinahatən nərmama me səvənhi irə.”

² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpin kimiaha tihəfwaki, tihəni iaminihi irə mə, ‘Tata, pwəh nərmama həsiai nəghim ro ikinan i. Pwəh nitətə sə ikamərimənu irə ruvehe.

³ Tikuvei pehe nəveginien sənəmaha rəmwhen səvəi nəpin ipwet.

⁴ Tikenouenou noien ərəha me səkimaha ti nəri nə mə kimaha mwi iahamenouenou noien ərəha me səməme nərmama hamo ia kimaha.

Tikəpwəh niri penien kimaha ia kwopun tahəmwei ia nərəhaien ikin.’ ”

⁵ Nənə Iesu rarə mini pen mwi ti nirəha i mə, “Sin ia kimiaha trevən ti in riti ia kurkwai nəpin ia nəpin, nənə mini pen tukwe in mə, ‘Iou riti. Uvei pehe ro bred kahar. ⁶ Piak riti ruku pen isipwin muvehe təkwtəkwuni, mətə nəveginien sənək riwən mə takuvei pen min’?”

⁷ Iəmə nəha ia nəkwai nimwə trəgkiari mə, “Tikəpwəh nometəien iou. Iakinərapinhə raka. Kimaha nəkwərhakwərha me səiou iahənəpri raka. Ko iakəpwəh niskəmterien muvei pehe nari riti mik.’ ”

⁸ *Nənə Iesu rini mə, “Nipərhienien iəmə nəha rini minuə ko in ripkiskəmter mhə muvei pen nari riti min. Mətə iakani pehe tukumiaha i in triskəmter muvei pen nəfe nari iərmama nəha raməres i. In tripko mhə iaminihi irə ti nəri nə mə raməkwein iərmama nəha mə in riti, mətə in tro ti nəri nə mə iərmama nəha rəres in, məpwəh naurisien.

⁹ Iakani pehe tukumiaha i trini minuə kimiaha hiokeikei nari riti, ramasan mə tihəres, nənə tukuvei pehe m kimiaha. Tihətui əmisə i, nənə tihətoni. Tihəkunkun ia təpinhə, nənə tukəsevər tukumiaha. ¹⁰ Iərmama sə raməres nari truvehi nari. Iərmama sə ramətui əmisə nari trətoni. Iərmama sə rakunkun ia təpinhə tukəsevər tukwe.

¹¹ Sin ia kimiaha tata me nəpin iəkunouihə səvənhi rəres nəmu, trəpwəh nuvei penien nəmu, mətə truvei pen snek min? ¹²⁻¹³ Uə trini minuə rəres kwənəre menu, truvei pen mimi sə trəpi mo nəmisəien min? Rekəm! Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen narimnari amasan me m nəkwərhakwərha me səkimiaha. Mə kimiaha nəkur ərəha hiəukurən noien iaminihi irə, hiaməfətərig ia Tata səkimiaha ia neiai? In truvei pen Nənimwin Ikinan rasori mwi m nərmama səməme kamhəres in tukwe.”

Iesu mine Pielsepul

¹⁴ Nəpin riti Iesu raməkoui irapw iəremhə riti sə ramarə ia iərmama riti. Iərmama nəha ko ripkəgkiari mhə, mətə nəpin iəremhə ruvəier irə, rinaməgkiari. Nənə nərmama me hətoni həkərinari irə. ¹⁵ *Mətə irəha me nepwin həni mə, “Iəmə nəha raməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Pielsepul, iəremhə sə in rasori ia nəremhə me.”

¹⁶ *Nərmama nepwin mwi kamhəres pen Iesu i mə, “Ko iko ro nimtətien riti sə ruku pen ia neiai pwəh iahətoni mhəukurən mə ik pərhien Kumwesən rərhi pehe ik?”

¹⁷ Mətə Iesu ruvəukurən raka nətərigien səvənraha, nənə rini pen ti nirəha i mə, “Trini minuə ieni riti ruai narəien səvənhi ro kəru irə, nərmama me səvənhi kamhousi irəha me, nitətə sə ieni nəha ramərimənu irə truvehe mərəha. Trini minuə nərmama səməme

kamharə ia nəkwai nimwə riti həuəi narəien səvənraha ro kəru irə, kamhousi irəha me, irəha ko həpkarə amasan mhə. ¹⁸ Trini minuə Setan ruai narəien səvənhi ro kəru irə, raməkoui irapw nəremhə me səvənhi ia nərmama, nitətə sə in ramərimənu irə trəfərer əpwəmwis? Trəsas miwən. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha hiaməni iou mə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Pielsepul. ¹⁹ Trini minuə nəgkiariien nəha səkimiaha ro nīpərhiēnien, rəfo ia nərmama me səkimiaha? Irəha kamhəkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi sin? Səvəi Setan? Rekəm! Ro pen ramasan mə irəha həkiri nəgkiariien i səkimiaha. ²⁰ *Mətə iou iakaməkoui irapw nəremhə me ia niskaiien səvəi Kumwesən. Noien nəha ramahatən pen mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvəuvehe raka tukumiaha.

²¹ Nəpīn iəmə skai riti rauvehi narimnari me səvəi naruagəniēn ia rəgīn, mamərer tukuahag ia nimwə səvənhi, nautə me səvənhi iərmama riti ko rīpkuvehe mhə makres i. ²² *Mətə trini minuə iəmə riti niskaiien səvənhi rasori mwi irə ruvehe, in traruagən irau min ruvehi irapw in, mīpeki raka narimnari me səvənhi sə ramərer irə mamaruagən. Nənə kurirə irə, in truai narimnari me sə in rīməpeki raka ia rəgi iəmə skai nəha, mīpeki pen mīne in me nepwīn.

²³ *Iərmama sə rīpkukurirə mhə iou in raman əpə ia nirak. Nənə iərmama sə rīpkasitu mhə ia nirak, mīpeki nərmama mhəuvehe tukw iou, in raməkoui kirkiri irəha.”

Iesu raməgkiari ia nənimwīn ərəha

²⁴ “Nəpīn kinəkoui irapw nənimwīn ərəha riti ia iərmama, nənimwīn ərəha nəha trəfo irə? Trevən mavən ia kwopun me sə nui riwən ikin, mamətui kwopun trapwis ikin. Nəpīn rīpkətoni mhə, trəgkiari iamīnhi irə mə, ‘Takrərig mwi mevən ti nimwə fwe səiou sə iakiməier irə.’ ²⁵ Nənə nəpīn rīrərig muvehe, trətoni mə nimwə nəha kinaies amasan irə, narimnari me pam kamhərmimər a ia təmwhekīnraha. ²⁶ *Nənə in trevən miri mwi nənimwīn ərəha me sefen səməme hərəha mhəpi raka in, miri irəha mhəuvehe, mhəuvnimwə mwi, nənə mharə ia reri iərmama nəha. Nənə nīmīruien səvəi iərmama nəha truvehe mərəha anan məpi raka sə kupwən.”

Iərmama sə ramo nəkwai Kumwesən trīregi ramasan

²⁷ *Nəpīn Iesu rani irapw narimnari me nəha, pran riti ia reri nərmama rəkwein əpwəmwis, mīni pen ti Iesu i mə, “Pran sə rərəhi ik, muvei pen kənunu mik, rukurən nagienien.”

²⁸ *Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Mətə nərmama səməme kamhəregi nəgkiariien səvəi Kumwesən, nənə mamho nəkwān həukurən nagienien mwi mhəpi raka.”

Nərmama hokeikei mə Iesu tro nīmtətien riti

²⁹ *Nəpīn nərmama me həuvehe mənəmhəpik, Iesu rini mə, “Nərmama ipwet mīne irəha nəkur ərəha. Kamhətui a nīmtətien. Kumwesən trəpwəh nuvei penien nīmtətien riti mwi mīnraha, mətə nīmtətien əpə səvəi Profet Jona. ³⁰ Fwe kupwən Profet Jona ruvehe mo nīmtətien irə mīne nəkur Nineve. Rəmwhen a mwi iou, Iəməti Iərmama, takuvehe mo nīmtətien ia nirak mīne nərmama ipwet mīne. ³¹ *Ia nəpīn nəha Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə, prən asori sə rīnamərimənu ia tənə Sipa fwe kupwən trərer irəha nərmama ipwet mīne, nənə mīni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə prən nəha ruku pen ia nīkare tənə fwe isipwīn anan muvehe mə trīregi nukurəniēn səvəi Solomon. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Solomon in i ia kwopun i. ³² *Ia nəpīn nəha Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə, nəmə Nineve tuhərer irəha nərmama ipwet mīne, nənə mhəni mə irəha nəkur ərəha me. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə

* 11:20: Eks 8:19 * 11:22: Kol 2:15 * 11:23: Luk 9:50 * 11:26: Jon 5:14 * 11:27: Luk 1:28,42,48
* 11:28: Luk 8:15,21 * 11:29: Mat 16:4 * 11:31: 1King 10:1-10 * 11:32: Jon 3:5-10

mə nəpɪn nəmə Nineve həregi Jona raməvisau, irəha hərərig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə hətə ro! Iərmama riti in rasori ia Profet Jona in i ia kwopun i.”

Iesu raməgkiari ia nənime iərmama

³³* “Iərmama riti riwən ko rihiai pen napw ia laet mukurei pen ia kwopun afafa ikin uə rəuiui ia nari riti, mətə trukurei utə i ia nəri kakurei utə laet irə mə nərmama səməme həuvnimwə pehe tuhətoni raməhiəpwɪn nari. ³⁴ Nənimem nə rauvei pehe nukuraanien m nɪpwram. Nəpɪn nənimem rəsənɪn, nɪpwram pam rukuər ia nukuraanien. Mətə nəpɪn nənimem rərəha, nɪpwram pam rukuər ia nəpɪtəvien. ³⁵ Ro iamɪnhi irə tikaməkeikei mhəskun amasan nukuraanien nəha ia rerɪm mə rɪpko mhə nəpɪtəvien irə. ³⁶ Mə nɪpwram pam rukuər ia nukuraanien sə nəpɪtəvien riti riwən irə, trəhiəpw amasan rəmwhen ia laet sə raməhiəpw mauvei pehe nukuraanien mik.”

Iesu rəgkiari ia Farisi me mɪne nahatən me səvəi Loa

³⁷* Nəpɪn Iesu raməgkiari ihi, Farisi riti rəres pen in mə trevən ia nimwə səvənhi, mənɪ pəri nari irau min. Ro pen Iesu revən muvnimwə məkure mə trəni nari. ³⁸ Nənə Farisi nəha rərkərinari nəpɪn rətoni mə Iesu rɪpkukupwən mhə məkwerig kurirə rəni nari.

³⁹* Nənə Iərimənu səkitaha rɪni pen tukwe in mə, “Kimiaha Farisi me noien səkimiaha rəmwhen ia tikikap mɪne tikinari kamaikuas irə iruə rəmher mətə nəkwən rəmkekik. Fwe imwə rerɪmiaha rukuər ia nakresien mɪne nərəhaien. ⁴⁰ Kimiaha me i hiəreirei nari. Hiaməfətərig irə mə Kumwesən sə rino nəri iruə rɪpko mhə mwi sə fwe imwə? ⁴¹ Mətə ramasan mə kimiaha hiəuvehi nəveginien mɪne nui sə krouəmək ia nəkwai tikikap me mɪne tikinari me səkimiaha, mhəuvehi mhəuvei pen m nərmama nautə səvənraha riwən. Nənə tihətoni narimnari me pam tuhəmher tukumiaha.

⁴² Mətə trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə kimiaha hiaməuai narimnari me pam səkimiaha ia kusen ten, mamhəuvei pen riti m Kumwesən. Hiamo iamɪnhi irə ia nəri ouihi rəmwhen ia nɪmwai nei me səməme kavi rərəgi pen ia nəveginien. Mətə hiənənouenou noien atukwatukw səvəi nəkirien iərmama, mhənənouenou mwi noien səvəi nokeikeien Kumwesən. Ramasan mə kimiaha hio noien mi nəha, mhəpwəh nənənouenouien mwi sə nəha hiamo ia nəri ouihi.

⁴³ Trərəha anan tukumiaha Farisi me ti nəri nə mə ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hiəkeikei mə tihəkure ia kwopun amasan me. Ia kwopun kamomaket me ikin hiəkeikei mə nərmama tuhəkwein kimiaha ia nɪsiaiien.

⁴⁴ Trərəha anan tukumaha ti nəri nə mə kimiaha hiəmwhen ia kref me kɪpko mhə mak ia nɪrəha, nənə nərmama həreirei mamhavən utə ia nɪrəha.”^a

⁴⁵ Ia nəpɪn nəha iahatən riti səvəi Loa rɪni pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nəpɪn ikani nəgkiariien me nəha, ikani ərəha mwi kimaha.”

⁴⁶ Miregi Iesu rɪni mə, “Trərəha anan mwi tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə hiaməkeikei m nərmama me mə tuhesi pen loa skai me səməme həmwhen ia katipə sə rɪpam. Mətə kimiaha ko hiəpkuvei pen mhə nukwai rəgimiaha riti mhasitu ia nɪrəha ti natipəien. ⁴⁷ Trərəha anan tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvəi profet me səməme kaha kupwən me səkimiaha hənousi əpune irəha. ⁴⁸ Ia noien nəha kimiaha hiamo pui atukw a kimiaha mə rerɪmiaha ragien ia narimnari me nəha kaha kupwən me səkimiaha hənə. Irəha hənousi əpune profet me, nənə kimiaha hiəuvrhəkin kref me səvənraha. ⁴⁹ Ro iamɪnhi irə Kumwesən sə rukurən pam nari rɪni mə, ‘Iou takərhi pen profet me mɪne aposol me həuvən ti nɪrəha. Irəha tuhousi əpune nepwɪn, mhometə nepwɪn.’ ⁵⁰ In tro iamɪnhi irə mɪne mə nərmama ipwet mɪne tuhəuvehi nərpwɪnien ti nite profet me pam sə rɪnostat maiu ia nukune narəien muvehe. ⁵¹ Nite Epel muvehe meste

* **11:33:** Mak 4:21, Luk 8:16 * **11:37:** Luk 7:36, 14:1 * **11:39:** Mat 15:2 a **11:44:** Ia narəien səvəi nəkur Isrel, trɪni minuə iərmama riti rɪrapi nɪpwrai iərmama sə remhə in truvehe məmkemik ia nɪkaren səvəi nəfwakien səvənraha. Ro pen irəha tuhaməkeikei mheri amasan təmwhəki kref me mə nərmama tuhəpwəh navən pekinien ia nɪrəha.” Əvsini mwi Nam 19:16.

nite Sekaraea sə kinousi əpune in ia nimwə səvəi Kumwesən ia nimwrhenhi nifatə mine kwopun sə ro ikinan, iakani nīpərhiēnien tukumiaha i nərmama ipwet mine tuhəuvehi nərpwinien ti nitenraha pam.

⁵² Trərəha anan tukumiaha nahatən me səvəi Loa ti nəri nə mə kimiaha hiərkwafə ki sə raməsevər ia təpinhə ia nimwə nəha nukurənien raməmak ia nəkwan. Kimiaha hiəpkuvnimwə mhə, nənə mamhənise mwi səməme hokeikei mə tuhəuvnimwə.”

⁵³ Nəpīn Iesu rier ia kwopun nəha mamevən, nahatən me səvəi Loa mine Farisi me həregi niemaha rīnaməpi pik irəha. Hənaməres Iesu nəresien me ia narimnari me rīpik.

⁵⁴ *Irəha hamərer mwatuk mə tuhəkwtəmhiri in trīni minuə rəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi.

12

Nərmama səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti noien səvəi Farisi me

¹ Ia nəpīn nəha nərmama həpik həmwhen ia taosen m taosen həuvehe mhousəsimwin irəha me. Kwopun rouihi. Hameivə pen ia nisunraha me. Nənə Iesu rukupwən nəgkiari pen m nərmama me səvənhi, mīni mə, “Kimiaha tihaməsiari ti yis səvəi Farisi me. Yis nəha in nə noien səvəi kəuətkəsua. ² *Narimnari me pam səməme kamhərkwafə tuhaməkeikei mhəier irapw. Narimnari me pam səməme kamhəmak afafa tukaməkeikei kətoni kuvehi irapw ia nukuraanien. ³ Ro pen nəfe nəgkiariien kimiaha hiəni ia nəpitəvien nərmama tuhəregi ia nukuraanien. Nəfe nəgkiariien kimiaha hiəsivən irə ia kwopun afafa tukini irapw ia təkure nimwə me.”

Nərmama tuhaməkeikei mhehekīr Kumwesən

⁴ “Iou me nepwin, iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihəpwəh nehekīrien nərmama səməme həukurən nousi əpuneien nīpwrāmiaha mətə kurirə irə ko həpko mhə nari riti mwi. ⁵ Mətə takini pehe tukumiaha i sin nəha tihaməkeikei mhehekīr i. Tihaməkeikei mhehekīr Kumwesən ti nəri nə mə nəpīn in rīnousi əpune raka iərmama, rauvehi nasoriien ti nosə penien in ia kwopun napw asori rauək ikin. Ouəh, nīpərhiēnien, iakani pehe tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhehekīr in. ⁶ Rerimīaha rīrhi ro kwəti menu me. Nənimenraha reiwaiu. Kauvehi krirum ia silin sə rouihi anan kəru, mətə kwəti menu me nəha Kumwesən ko rīpkenouenou mhə riti. ⁷ *Hətə ro nimwai nukwənemiaha, mətə Kumwesən rīnəvsini pam raka irəha. Ro iamīnhi irə kimiaha tihəpwəh nehekīrien. Ia nənimen kimiaha hiamasan mwi mhəpi raka kwəti menu me nəha həpik.”

Iesu rəgkiari ia naurisien mine nehekīrien

⁸ “Iakani pehe tukumiaha i. Iərmama sə trīni irapw ia nəmri nərmama me mə in iərmama riti səiou, Iou mwi Iəməti Iərmama takini irapw ia nəmri nagelo me səvəi Kumwesən mə in iərmama riti səiou. ⁹ *Mətə iərmama sə trīni irapw ia nəmri nərmama me mə in rīreirei iou, iou mwi takini irapw ia nəmri nagelo me səvəi Kumwesən mə iakreirei in. ¹⁰ Iərmama sə trīni nəgkiariien ərəha riti, muəsi Iou Iəməti Iərmama irə, Kumwesən rukurən nenouenouien nərəhaien səvənhi, məpwəh nərpwinien. Mətə iərmama sə trīni nəgkiariien ərəha riti, muəsi Nənimwin Ikinan irə, Kumwesən rīpkenouenou mhə nərəhaien səvənhi ia nəpīn riti. Nərpwinien səvənhi trarə rerin.

¹¹ *Nərmama tuhəuvehi kimiaha, mhərpwi irapw kimiaha ia nəmri nəmə asori me səvəi nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel mine ia nəmri nərmama səməme kamhərimənu mine səməme kamhəuvehi nasoriien mə irəha tuhəkiri nəgkiariien me səkimiaha. Ia nəpīn nəha kimiaha tihəpwəh nətərig pikien mə tihəfo mhosəripin nəgkiariien səvənraha uə tihəni nəfe nəgkiariien ti nīrəha i. ¹² Tihəpwəh nətərig pikien irə, ti nəri nə mə nəpīn

* **11:54:** Luk 20:20 * **12:2:** Mat 16:6, Luk 8:17 * **12:7:** Luk 12:24, 21:18, Wok Me 27:34 * **12:9:** Luk 9:26

* **12:11:** Mak 13:11, Luk 21:12-15

atukwatukw naha saki miaha sa tihagkiari ira, Nanimwin Ikinan trahaten kimiaha ia nafe negkiariien tihani.”

Iesu ramagkiari ia naut savai tiprana i

¹³ Iarmama riti ia reri narmama me naha rini pen ti Iesu i ma, “Tahaten. Tata saiou ruvamaha raka. Ni pen ti piak i ma pwah kimrau iarouwai pari narimnari me naha tata rinamri ma saki mrau.”

¹⁴ Matē Iesu rini pen tukwe in ma, “Ierman. Sin ma takamri amasan navisaien sakimirau? Ripko mha wok saiou na.” ¹⁵ *Nana Iesu rini pen ti niraha i ma, “Kimiaha tihatu amasan, mhapwah naseniien noien i kimiaha hiokeikei ma tihavehi nautē me ripik. Nukune nimiruien savai iarmama ripko mha in na nautē asori savanhi.”

¹⁶ Nana Iesu rini nusipekinien riti ti niraha i ma, “Iarmama riti nautē savanhi rasori. Naveginien rasori pik ia namhien savanhi. ¹⁷ Rerīn rirhi minua ‘Takāfo i? Kwopun riti mwi saiou takamri amasan naveginien sanak ikin riwān.’

¹⁸ Iarmama naha ramatērig tukwe, nana mini ma, ‘Ah, iakukurān nafe tako. Takeitehi nimwā me saiou, nana muvrhākin tain me rasori mwi. Ia nimwā me naha takamri pen naveginien me sanak mine narimnari amasan me pam saiou.’ ¹⁹ Nāpīn iarmama naha rino pam, in ragkiari iamīnhi ira mini ma, ‘Saiou narimnari amasan me sa iakimafate i ruvāpik. Takimīru ira nuk ripik. Ramasan ma takapwis, mavegin, manimwi, magien.’

²⁰ Matē Kumwesān rini pen tukwe in ma, ‘Ik iarmama ikreirei nari. Ipwet ia nāpīn tako ik ikemhā. Nana tukāfo ia narimnari me naha ikināpnāpenā ira? Sin truvehi?’

²¹ *Noien naha ramwhen mwi iarmama sa ramoeite nautē me savanhi ma savanhi āpa, matē ia namri Kumwesān in iamā auar a.”

²² Nana Iesu rini pen ti savanhi narmama me i ma, “Ro iamīnhi ira iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihapwah natērig pikien ti nimiruien sakimiaha mamhāres nafe tihani. Tihapwah natērig pikien ia nipwramiaha mamhāres nafe tiharkahu i. ²³ Nimiruien ripko mha savai naveginien āpa. Nipwrai iarmama ripko mha savai tinari āpa. ²⁴ *Hātoni ro menu me ia nimagouagou. Hapwah nāpweiiēn nari, mhapwah nesiiēn nukwan. Nimwā savānraha sa kamhoeite naveginien ikin riwān. Matē Kumwesān ramakwmāni iraha. Nana ia nanimen kimiaha hiamasan pik mhāpi raka menu me. ²⁵ Sin ia kimiaha ko ro nimiruien savanhi rapwāmwis mwi savai nāpīn ouihi a trini minua ramatērig pik tukwe? ²⁶ Mā riskai tukumiaha ti noien nari naha rouihi, rāfo hiamatērig pik ti narimnari me nepwīn mwi?

²⁷ Hātoni ro tihinari me ma kamhāfūtā ira. Iraha hapwah noien wok, mhapwah nitiriēn tinari. Matē iakani pehe tukumiaha i Kig Solomon fwe kupwān nautē savanhi rasori pik, matē tinari savanhi ripkamasan mhā ramwhen ia tihinari me i. ²⁸ Kimiaha nahatātāien sakimiaha ripkiskai mhā. Kumwesān rauvei pen tinari amasan me m tihinari me, nari auar a tihinari me kamhāmiru ipwet matē trakwakwi haukei, mhāsas, kuvani ia napw. Mā Kumwesān ramo iamīnha ira, in truvei pehe mwi tinari m kimiaha māpi raka. ²⁹ Kimiaha tihapwah natui āmisāien nafe tihani uā nafe tihānimwi. Kimiaha tihapwah natērig pikien tukwe, ³⁰ ti nari na ma narmama ia tēnāmtānā me ia tākure tiprānā i kamhātuī āmisā narimnari me naha, nana Tata sakimiaha ruvāukurān raka narimnari me naha mā kimiaha tihamākeikei mhāuvehi. ³¹ Matē kimiaha tihamākeikei mhātuī āmisā nitātā sa in ramārimānu ira, nana in trāriari pehe mwi narimnari me naha m kimiaha.

³² *Kimiaha i sipsip me saiou hāpāpik mhā. Tihapwah nehekiriēn. Tata sakimiaha rerīn ragien ti nuvei peheien nitātā sa in ramārimānu ira m kimiaha. ³³ *Tihāmri pen namri nari ia narimnari me sakimiaha, mhāuvehi mane ia niraha, nana mhāuvei pen m narmama nautē savānraha riwān. Tihākusi tēnāripw me sa tuhāpki māri mhā ia nāpīn

* 12:15: 1Tim 6:9-10 * 12:21: Mat 6:19-20 * 12:24: Sam 147:9, Luk 12:7 * 12:32: Luk 22:29, Rev 1:6

* 12:33: Luk 18:22

riti mhəvai pen nautə səkimiaha ia nirəha. Tihəfate pen nautə səkimiaha fwe ia neiai. Ia kwopun nəha nautə səkimiaha ko ripkiwən mhə ia nəpɪn riti ti nəri nə mə iərmama səvəi nakresien riwən uvne me həpkouraha mhə narimnari. ³⁴ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kwopun nautə səkimiaha raməmak ikɪn, nətərigien səkimiaha traməmak mwi ikɪn.”

Iesu raməgkiari ia nuveheien səvənhi

³⁵ * “Kɪmiaha tihaməkeikei mharkahu tɪnari səvəi wok, nənə mhəhiai pen napw ia laet me səkimiaha pwəh rauək rerɪn. ³⁶ * Ho rəmwhen ia nərmama səməme kamheit-enhi iəmə asori səvənraha mə trier ia nəveginien asori səvəi iərman sə kiri pen vi a pran səvənhi, muvehe ia rukwənu səvənhi. Nəpɪn in ruvehe, mikunkun təpinhə, təkwtəkwni a irəha tuhəsevər ia təpinhə tukwe. ³⁷ * Trɪni mɪnuə iəmə asori nəha ruvehe mətoni nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə, rerɪnraha tragien. Iakani nɪpərhiendien tukumiaha i iəmə asori nəha trarkahu tɪnari səvənhi səvəi wok, nənə mɪni pen ti nirəha mə tuhəkure mhani nari. Nənə in trɪsui raka nəveginien, muvei pen mɪnraha. ³⁸ Trɪni mɪnuə iəmə asori nəha ruvehe ia kurkwai nəpɪn, uə ia nəpɪn rəiə rakaka irə, mətoni nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari min kamhətui mhəpkapri mhə, rerɪnraha tragien. ³⁹ * Mətə kɪmiaha tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trɪni mɪnuə iərmama riti rukurən mə ipwet ia nəpɪn iərmama riti truvehe, muvniwə ia nəkwai nimwə səvənhi, makres, in tramətui a məpwəh napriien. Ko in rəpwəh nəsenien iərmama riti reitehi nimwə səvənhi, muvniwə, makres. ⁴⁰ Rəmwhen a mwi kɪmiaha mwi tihaməkeikei mhəpnəpənə ti nəri nə mə iou, Iəməti Iərmama, takuvehe ia nəpɪn riti tihakiraka iou.”

⁴¹ Miregi Pita rɪni mə, “Iərimənu. Ikani nusipekɪnien nəha maməgkiari pehe m kɪmaha əpa uə ikaməgkiari pen mɪne nərmama me pam?”

⁴² Miregi Iərimənu səkitaha rɪni mə, “Iotukwininari sə rukurən nari, mamə nəkwai iəmə asori səvənhi ia nəpɪn me, iəmə asori səvənhi truvehi utə in ruvehe masori ia səvənhi iotukwininari me pam mə trəkwməni irəha ia nəpɪn atukwatukw kamhani nari irə. ⁴³ Trɪni mɪnuə iəmə asori səvəi iotukwininari nəha ruvehe, mətoni mə ramo wok me iamɪnha irə, iotukwininari nəha rerɪn tragien. ⁴⁴ * Iakani nɪpərhiendien tukumiaha i iəmə asori nəha truvehi utə iotukwininari nəha ruvehe masori ia narimnari me pam səvənhi. ⁴⁵ Mətə mə iotukwininari nəha rerɪn rɪnamrhi mə iəmə asori səvənhi ramo tanpen, məpwəh nuvehe akwauakwien, nənə rɪnamousi nərmən mɪne nɪpran səməme kamho tukwini pəri nari irəha min, maməvegin, mamənimwi, mamakonə, ⁴⁶ iəmə asori səvənhi truvehe ia nəpɪn riti in trakiraka in, uə ia aoa riti sə in rɪreirei. Iəmə asori səvənhi trərpwɪn noien ərəha me səvənhi, məmri pen in ramarə irəha nərmama səməme həpkɪni mhə nɪpərhiendien ia nəgkiariien səvənhi.

⁴⁷ * Iotukwininari sə ruvəukurən raka nəkwai iəmə asori səvənhi, mətə rɪpkəpnəpənə mhə, uə rɪpkesi pen mhə nəkwən, tukərɪsi pɪk in. ⁴⁸ Mətə iotukwininari sə rɪreirei nəkwai iəmə asori səvənhi, nənə mo nari riti ratukwatukw mə tukərɪsi in tukwe, tukərɪsi məru a in. Iərmama sə Kumwesən ruvei pen narimnari me rɪpɪk min traməkeikei mo narimnari me rɪpɪk. Nənə iərmama sə nərmama həmri pen narimnari me rɪpɪk ia rəgin, tuhəres pen in narimnari me rɪpɪk mwi.”

Nəgkiariien səvəi Iesu tro nərmama həuai irəha me

⁴⁹ Nənə Iesu rɪni mə, “Iou iakuvehe mə takərarki pehe napw ia tɪprənə i. Iakuə ko napw nəha ruvəuək raka, mətə rɪpkuək mhə ihi. ⁵⁰ * Səiou riti nəha paptəes tukaməkeikei kakiətənimw iou irə. Nənə təkwtəkwni iakamregi rərəha pɪk anan meste tuko sampam irə. ⁵¹ * Nətərigien səkimiaha rəfo? Hiənuə iakuvehe mə tako nərmama ia tɪprənə i harə

* **12:35:** Eks 12:11, Mat 25:1-13 * **12:36:** 1Pit 1:13, Mak 13:33-36 * **12:37:** Jon 13:4 * **12:39:** Mat 24:43-44, 1Tes 5:2 * **12:44:** Mat 25:21,23 * **12:47:** Jem 4:17 * **12:50:** Mak 10:38-39 * **12:51:** Mat 26:38, Jon 12:27

ia nāmārinuien? Iakani pehe tukumiaha i mā iapkuvehe mhā mā tako nārmama harā ia nāmārinuien, mātā iakuvehe mā tako nārmama hāuāi irāha me. ⁵² Tākwtākwuni mamevān trīni mīnuā nārmama krirum kamharā ia nākwai nimwā kuatia, irāha tuhāuāi irāha me. Kahar tuharām wāki kēru. Kēru trouām wāki kahar. ⁵³ *Irāha tuhāuāi irāha me. Tata trām wāki tīni iārman, tīni iārman trām wāki tata sāvānhi. Mama trām wāki tīni pran, tīni pran trām wāki mama sāvānhi. Kaka pran trām wāki prīsini pran, prīsini pran trām wāki kaka pran sāvānhi.”

Nimtātien me nāha Iesu ramo

⁵⁴ Iesu rīni nāgkiariien riti mwi tī nārmama me mā, “Nāpīn kīmiaha hiātoni nāpuā riti rutā ia nukunhi tāsī, tākwtākwuni a hiāni mā, ‘Kwa nesān trauā.’ Nānā nesān rauā. ⁵⁵ Nānā nāpīn kīmiaha hiātoni nīmātagi natogā rīskāmter, hiāni mā, ‘Kwa nukwāsikār travān.’ Nānā nukwāsikār ravān. ⁵⁶ Kīmiaha kēuāt kēsūā me! Hiāukurān nātāien tīprānā mīne nīmāgouagou, nānā mhāukurān nāfe nari irāu krouahātān pen. Mātā rāfo hiāreirei nīpwrai nīmātien me i kamo ipwet mīne?”

Iesu rāgkiari ia nāvisāien

⁵⁷ “Kīmiaha tihāmākeikei mhākiri suatuk me, mhāni mā sā pāku nāha ratukwatukw. ⁵⁸ Trīni mīnuā iko noien ārāha riti ia iārman mā, nānā in rokeikei mā kīmirāu mīn tīrouārer ia nāmri nāmā asori me pwāh hākiri noien sām, ramasan mā tīkevān akwauakw, rouāmri atukwatukw nāri nāha nāpīn ipkevān mhā ihi ia kwopun kamākiri nāgkiariien ikīn. Rārāha iārman nāha ikīno noien ārāha irā trāmri pen ik ia rāgi iāmā sā ramākiri nāgkiariien, nānā iāmā sā ramākiri nāgkiariien trāmri pen ik ia rāgi polis, nānā tukuvehi puvnimwā ik ia kalapus. ⁵⁹ Iakani nīpārhiēnien tukw ik i tikāpwāh nīerīen meste ikārāku pen pam faen me sām.”

13

Nārmama me pam tuhamākeikei mhāpwāh noien ārāha me sāvānraha

¹ Ia nāpīn a mwi nāha, nārmama nepwīn hāuvehe mhāvisāu pen m Iesu mā Paelat rīnōusi āpune nāmā Kalili me nepwīn nāpīn irāha kamhāvi nīte nārīmīru me ia nīfatā sāvāi Kumwesān. ² *Nānā Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Kīmiaha hīāmāfātārig ia nāmā Kalili me nāha? Irāha hārāha anān mhāpī raka nāmā Kalili me nepwīn tī nāri nā mā irāha hemhā iamīnha irā? ³ *Rekām! Mātā iakani pehe tukumiaha i kīmiaha tihāmākeikei mhāpwāh noien ārāha me sākīmiaha. Mā hīāpwāh noien, kīmiaha pam tihēmā rāmwhēn ia nīrāha. ⁴ Uā kīmiaha hīāmāfātārig ia nārmama me nāha eitīn nīm wā riti rāpwām wīs mutā rīmwei, mā kūrē tārīnī irāha, hemhā? Irāha hārāha anān mhāpī raka irāha me nepwīn sāmāme kamharā fwe Jerusalem? ⁵ Rekām! Mātā iakani pehe tukumiaha i kīmiaha tihāmākeikei mhāpwāh noien ārāha me sākīmiaha. Mā hīāpwāh noien, kīmiaha pam tihēmā rāmwhēn ia nīrāha.”

Iesu rusipekīn ia niemīs riti rīpkukuā mhā

⁶ *Nānā Iesu rīni nusipekīnien riti tī nīrāha i mā, “Iārman riti rāpwei niemīs riti ia nāmhiēn sāvānhi. Nānā ia nāpīn riti ruvehe mā mātūi nukwan, mātā rīpkātā mhā riti. ⁷ *Ro pen rīni pen tī iārman sā rāmāhu sāvānhi mā, ‘Ētā ro. Nuk kahar nāha tākwtākwuni iakuvehe mā mātūi kwānk wai niemīs i, mātā iāpkātā mhā riti. Ērai āmwesi! Rāmārer auā a ia tīprānā i.’

⁸ *Mīregi iārman sā rāmāhu sāvānhi rīni mā, ‘Iāmā asori. Ēpwāh rārer nuk riti mwi. Pwāh iakeri nukunen mukurāukurāu, nānā mārki pen nīm wīnāhak sā trasitū irā mutā amasan. ⁹ Trīni mīnuā rārer nuk riti mwi mukuā, ramasan. Mātā mā rīpkukuā mhā, ikukurān nārāi āmwesiēn.’ ”

* **12:53:** Maeka 7:6 * **13:2:** Jon 9:2 * **13:3:** Sam 7:12 * **13:6:** Mat 21:19 * **13:7:** Luk 3:9 * **13:8:** 2Tes 3:9,15

Iesu ro pran riti takutan rikou ruvehe masanin ia Sapat

¹⁰ Nəpin riti ia Sapat Iesu ramahatən nərmama ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ¹¹ Pran riti nəha ikin nənimwəin ərəha rinarə raka irə ia nuk eitin mamō takutan rikou. Prən nəha rəmakəmak a, ko rəpkərəer atukwatukw mhə. ¹² Nəpin Iesu rətoni, rəkwein pen prən nəha, mini pen tukwe in mə, “Prən i. Takifi raka nemhəien səim ia niram.” ¹³ Nənə Iesu rəmri pen rəgin mi irə, nənə təkwtəkwni a təkutai prən nəha ruvehe matukwatukw. Nənə in rəgnəgini Kumwesən.

¹⁴ *Mətə iəmə asori səvəi nimwəfwaki niemaha rəpi ti nəri nə mə Iesu romasan prən nəha ia Sapat. In rini pen ti nərmama i mə, “Nəpin sikis nəha ratukwatukw mə tuko wok irə. Həuvehe ia nəpin me nəha pwəh in romasan nīpwramiaha. Mətə ia Sapat kimiaha tihəpwəh nuveheien.”

¹⁵ *Miregi Iərimənu səkitaha rini pen tukwe in mə, “Kimiaha kəuətkəsua me. Sin ia kimiaha rəpwəh nifiiən səvənhi kau uə togki ia Sapat, misigi, mevən ti nui? Kimiaha pam hiamō nəri i! ¹⁶ *Nənə rəfo ia prən i Setan rirukwi nuk eitin? In kwənəkwnus riti səvəi Epraham. Ko iapkifi mhə nemhəien i irə ia Sapat?”

¹⁷ Nəpin Iesu rini nəgkiariien nəha, nərmama pam səməme kamhətə ərəha in həregi hauris. Mətə səməme həkətə ərəha mhə in rərənraha ragien ti narimnari asori me sə in ramo.

Nusipekinien səvəi kwənuni nei nəha mastat

¹⁸ Nənə Iesu rini mə, “Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rəmwhən ia nəfe nari? Takini nəfe nəgkiariien mahatən pen irə? ¹⁹ Rəmwhən ia nuni nei mastat sə rouihi anan ia nuni nei me. Iərmama riti ruvehi, məpwei ia nəmhien səvənhi, nənə rutə, muvehe mo nei irə, nənə menu me ia nimagouagou ho pen kwətəpag me səvənraha ia rəgin me.”

Nusipekinien səvəi yis

²⁰ Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Takini nəfe nəgkiariien mahatən pen nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə? ²¹ Rəmwhən ia yis sə pran riti ruvehi, muvehi mərəpi irau flaoa me rəpik, nənə məpwəh meste yis rəse floa me pam rəsis.”

Iesu rəgkiari ia kwəruə sə rouihi

²² Iesu ravən makurau ia taon me mine rukwənu me, mamahatən nərmama, mamesi pen suatuk səvənhi mamevən mə treste nari fwe Jerusalem. ²³ Nənə iərmama riti rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Nərmama me nəha Kumwesən truvehimiru irəha tuhəpik uə tuhəuhi a?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i minua, ²⁴ * “Kimiaha tihaməkeikei mhousari mhəuvnimwə ia kwəruə ouihi. Iakani pehe tukumiaha i nərmama həkik tuhousari ti nuvnimwəien, mətə tuhəpwəh nuvnimwəien. ²⁵ *Iəmə asori səvəi nimwə nəha triskəmter, məsisəg ia təpinhə ia nimwə səvənhi.

Ia nəpin nəha kimiaha tihərəer iruə, mamhərui təpinhə, mamhəni mə, ‘Iərimənu, əsevər ia təpinhə tukumaha.’

Miregi in trini pehe tukumiaha i mə, ‘Kimiaha hiəuku pəku? Iakreirei kimiaha.’

²⁶ Miregi kimiaha tihəni mə, ‘Kimaha i səməme sənəvegin, mhənənimwi pəri kitaha mik. Ikinərəer ia suatuk me səkimaha, mamahatən nərmama.’

²⁷ *Mətə in trini iamənhi mə, ‘Iakani pehe tukumiaha i iakreirei kimiaha mə hiəuku pəku. Kimiaha pam i nərmama hiamō noien ərəha, həuvən isipwəin tukw iou.’

²⁸ *Ia kwopun nəha kimiaha tihəsək mhahi tərini revimiahə nəpin tihətoni Epraham mine Aesak mine Jekop mine profet kupwən me kamhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mətə kinərarki irapw kimiaha iruə. ²⁹ *Nənə nərmama rəpko mhə irəha

* 13:14: Eks 20:9-10, Dut 5:13-14, Luk 6:7, Jon 5:16 * 13:15: Luk 14:5 * 13:16: Luk 19:9 * 13:24: Fil 3:12

* 13:25: Mat 25:10-12 * 13:27: Sam 6:8 * 13:28: Mat 8:11-12 * 13:29: Sam 107:3, Luk 14:15

nækur Isrel tuhæuku pesu, mhæuku prehi, mhæuku peraha, mhæuku parei, mhæuvehe mhækure mhani pæri nari ia nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ. ³⁰*Nænæ hæregi ro. Nærmama nepwïn kamhækuriræ tuhæuvehe mhækupwæn, nænæ nepwïn hamækupwæn tuhæuvehe mhækuriræ.”

Iesu ramasæk ti Jerusalem

³¹ Ia næpïn a mwi næha Farisi me nepwïn hæuvehe mhæni pen ti Iesu i mæ, “Araka ia kwopun i mamevæn. Herot rokeikei mæ trousi æpune ik.”

³² Miregi Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Hæuvæn mhæni pen ti kuri æprmin næha Herot mæ iakani ianhi mæ, ‘Regi ro! Iakamækoui irapw næremhæ me ia nærmama, mafi raka nemhæien me ia niræha. Tako iamïnhi iræ ipwet mine trakwakwi. Nænæ tineis iako sampam ia wok sæiou. ³³ Takamækeikei mesi pen suatuk sæiou mamevæn ipwet, trakwakwi, mine tineis, ti næri næ mæ ko kïpkousi æpune mhæ profet riti ia kwopun æpæ iti, mætæ tramækeikei memhæ fwe ia Jerusalem æpa.’

³⁴ Jerusalem, Jerusalem! Ik taon i ikamousi æpune profet me mamækwi æpune nærmama sëmæme Kumwesæn ramærho pehe iræha tukw ik! Næpïn rïpik iakokeikei mæ takousæsimwïn nïpwnætïm me ræmwhen ia rïnhi menu ramo ia tini me mauiui iræha ia tæragïn mi. Mætæ kïmiaha hiæpwæh nokeikeien. ³⁵ Hætæ ro. Tækwtækwuni næha Kumwesæn træpwæh nimwæ sækïmiaha. Nænæ iakani pehe tukumiaha i mæ kïmiaha tihæpwæh mwi nætonïien iou meste tihæni mæ, ‘Sægnægïni iærmama i rauvehe ia næghi Iærimænu sækitaha.’ ”

14

Iesu romasan iærmama riti rægïn mi mine nisun mi krouæsisi

¹*Ia Sapat riti Iesu revæn mæ træni nari ia nækwai nimwæ sævæi iæmæ asori riti sævæi Farisi me. Iræha kamhætæ amasan in mæ træfo iræ. ² Iærmama riti næha ikïn nemhæien ramaræ iræ, mamæ rægïn mi mine nisun mi krouæsisi. ³*Næpïn Iesu rætoni, ræres pen nahatæn me sævæi Loa mine Farisi me i mæ, “Ræfo? Ratukwatukw ia loa sækitaha mæ ia Sapat tuko iærmama sæ nemhæien raræ iræ ruvehe mæsanïn uæ rekæm?” ⁴ Mætæ iræha hæpwæh nïnïien nægkïariien riti. Ia næpïn næha Iesu ruvehi iærmama næha, mo nïpwræn ruvehe mæsanïn, rærho pen in ramevæn.

⁵*Kuriræ iræ Iesu rini pen ti niræha i mæ, “Sin ia kïmiaha trïni minuæ ia Sapat sævænhi iækunouïhi uæ kau rïmwei pen ia ruei tænæ trïpkevæn akwauakw mhæ mïvi utæ in?” ⁶*Mætæ rïskai ti niræha ko iræha hæpwæh nïnïien nægkïariien riti ti næresien næha.

Iærmama træpwæh næfiætæien in

⁷*Ia næpïn næha, Iesu rætæ nærmama nepwïn sëmæme iæmæ asori sævæi nimwæ næha rækwein iræha mæ tuhani pæri nari hæuvæn mhækure ia kwopun næha kamsiai nærmama ikïn. Nænæ Iesu rini nusipekïnen riti ti niræha i mæ, ⁸*“Trïni minuæ iærmama riti rækwein ik mæ tikevæn mæni nari ia nævegïnen asori sæ kamo ti iærman sæ kiri pen vi a pran sævænhi, tikæpwæh nækureien ia kwopun kamsiai nærmama me ikïn. Rærho iærmama riti sæ rasori ia nïram ruvehe, ⁹ nænæ iærmama sæ rïnækwein kïmirau pæri truvehe, mïni pehe tukw ik i mæ, ‘Araka, pwæh iærmama i rækure ia kwopun i.’ Nænæ ik tikauris ti næri næ mæ tikamækeikei mevæn mækure ia kwopun i inhæripw anan. ¹⁰ Mætæ trïni minuæ iærmama riti rækwein ik iamïnhi, tikevæn mækure ia kwopun sæ inhæripw anan. Nænæ iærmama sæ rïnækwein ik truvehe mïni pehe tukw ik i mæ, ‘Iou riti. Uvehe mækure ia kwopun i irænhæ.’ Ia noien næha in truvehi utæ ik ia næmri nærmama me pam sëmæme kamhæni pæri nari kïmiaha mïnræha. ¹¹*Iakani iamïnhi iræ ti næri næ mæ iærmama sæ rauvehi utæ

* 13:30: Mat 19:30 * 14:1: Luk 11:37 * 14:3: Luk 6:9 * 14:5: Mat 12:11, Luk 13:15 * 14:6: Mat 22:46

* 14:7: Mat 23:6 * 14:8: Prov 25:6-7 * 14:11: Mat 23:12, Luk 18:14

in, Kumwesən truvehi irapw in, nənə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in.”

¹² Nənə Iesu rini pen ti iərmama i rinəkwein in mə trəni nari ia nəkwai nimwə səvənhi mə, “Trini minuə iko nəveginien asori riti ia rukwəsikər uə ia nəpın, tikəpwəh nəkweinien ik me nepwın uə piām me uə nərmama ia kwənəkwwus səim uə nərmama səməme kamharə ipaka tukw ik nautə səvənraha rasori mə irəha tuhəuvehe mhani nari. Mə iko iamınhi irə irəha tuhəkwein mwi ik mə tikevən mənı pəri nari kimiaha mınraha. Nənə ia noien nəha irəha tuhərpwın tai noien ikino mınraha. ¹³ *Mətə nəpın tiko nəveginien asori, tikəkwein nərmama nautə səvənraha riwən, mine nərmama səməme nıpəri nıpwranraha remhə, mine səməme nisunraha rərfe, mine səməme nənimenraha rifwə mə irəha tuhəuvehe mhani pəri nari. ¹⁴ *Nənə Kumwesən trəkwein amasan ia niram ti nəri nə mə irəha ko həpkərpwın pehe mhə tai noien sə ikino mınraha. Mətə ia nəpın sampam, nəpın nəkur atukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, Kumwesən trərpwın pehe mik.”

Nusipekinien səvəi nəveginien asori

¹⁵ *Iərmama riti sə raməni pəri nari irəha Iesu riregi nəgkiariien nəha, mını pen tukwe in mə, “Iərmama sə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə mənı nari rerin tragien.”

¹⁶ Mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəpın riti iərmama riti rokeikei mə tro nəveginien asori riti, nənə mukupwən məkwein nərmama həpik mə tuhəuvehe tukwe. ¹⁷ Ia nəpın səvəi nəveginien asori nəha, in rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən ti nirəha səməme in rinəkwein irəha mə tuhəuvehe, mını pen ti nirəha mə, ‘Həuvehe, iakinəpnəpenə pam narimnari.’

¹⁸ Mətə irəha pam həni mə ko həpkuvehe mhə. Iərmama sə rukupwən məgkiari rini pen tukwe in mə, ‘Sore. Ko iapkuvehe mhə. Iapkuvehi a nəmri tıprənə riti. Takaməkeikei mevən mətoni.’

¹⁹ Riti mwi rini mə, ‘Sore. Mətə iou iapkuvehi a nəmri kau me irəha pam ten. Takaməkeikei mevən məskun irəha. Ko iou iapkuvehe mhə.’

²⁰ *Riti mwi rini mə, ‘Kiri pehe a pran səiou i. Ro iamınhi irə ko iapkuvehe mhə.’

²¹ Ia nəpın nəha iərmama sə ramo tukwini nari rırərig, mevən ti iəmə asori səvənhi, məvisau pen nəgkiariien me nəha min. Nənə iəmə asori niemaha rəpi. In rini pen ti iərmama nəha ramo tukwini nari min mə, ‘Evən akwauakw ia suatuk me mine kwopun me ia taon i, miri nərmama nautə səvənraha riwən, mine nərmama səməme nıpəri nıpwranraha remhə, mine səməme nənimenraha rifwə, mine səməme nisunraha rərfe, miri irəha mhəuvehe.’

²² Ro pen iotukwininari nəha revən, mirərig, mını mə, ‘Iəmə asori. Nəfe ikiməni iakino, mətə nimwə səim rıpkukuər mhə.’

²³ Miregi iəmə asori səvəi iotukwini nari nəha rini pen tukwe in mə, ‘Evən ia suatuk me mine kwopun me iruə ia taon, məkeikei m nərmama mə tuhəuvnimə pehe pwəh nimwə səiou rukuər amasan. ²⁴ Iakani pehe tukw ik i nərmama me nəha səməme iakinəkwein irəha fwe kupwən irəha riti ko rıpkəni mhə nəveginien səiou.’ ”

Noien səvəi nukurirəien Iesu

²⁵ Nəpın riti nərmama həpik kamhəkurirə Iesu. Nənə in ruvsini mını pen ti nirəha i minuə, ²⁶ * “Trini minuə iərmama riti ruvehe tukw iou in traməkeikei mokeikei iou məpi raka tata səvənhi mine mama səvənhi, mine pran səvənhi, mine nıpwınətin me, mine piəvni me, mine kitiriməni me, mine nimiruien atukw səvənhi. Trini minuə in rıpkokeikei mhə iou iamınhi, ko rıpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou. ²⁷ *Iərmama

* 14:13: Dut 14:29 * 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29 * 14:20: 1Kor 7:33 * 14:26: Luk 18:29

* 14:27: Luk 9:23

sə rīpkəvrani mhə nei kamarkuau i səvənhi muvehe mukurirə iou, ko in rīpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou.

²⁸ Sin ia kimiaha rokeikei mə tro nimwə riti rəpwəmwis mutə, mətə rīpkukupwən mhə məkure, məvsini nəmri narimnari me sə tro nimwə irə mə mane səvənhi rəmwhen uə rekəm? ²⁹ Trini minuə iərmama rīpko mhə iamīnhi irə, nəpīn ro sampam ia nisui nimwə nəha, ko rīpko pam mhə nimwə, nənə nərmama me pam tuhətə haris əkenhin irə, ³⁰ mhəni mə, ‘Hətə ro iərmama nəha. Rino pam nisui nimwə, mətə ko rīpko pam mhə.’

³¹ Uə nəfe kig rokeikei mə trevən maruagən irau kig riti, mətə rīpkukupwən mhə məkure, mətərig tukwe mə in rəmwhen ko riri pen səvənhi naruagən me irəha pam ten taosen həuvən mharuagən irəha kig sə ramiri pehe səvənhi me irəha pam twenti taosen? ³² Trini minuə kig nəha rətoni mə in rəpwəh nəmwhenien, nəpīn kig nəha səvənhi naruagən me irəha pam twenti taosen rauvehe ihi fwe isipwīn, in trərhi pen nərmama nepwīn səvənhi həuvən mə tuhəres mə trəfo nəha məmri nəmərīnuien. ³³ Ia noien nəha rəmwhen a mwi kimiaha tihaməkeikei mhəkupwən mhətərig tukwe. Trini minuə kimiaha riti rerīn rīpkagien mhə mə traraka ia narimnari me pam səvənhi, ko in rīpkuvehe mhə mo in iərmama riti səiou.”

Iesu rəgkiari ia sol sə nəsienien səvənhi ruvəiwən

³⁴ “Sol nəri ramasan. Mətə trini minuə sol nəsienien səvənhi ruvəiwən, tukəfo mwi rəsien mwi? ³⁵ Rīpkamasan mhə ti tīprənə uə ti nihi kau sə tukərapi ia tīprənə kəmhu irə. Ramasan a mə tukərarki a i. Iərmama sə nəkwəregīn rarə ti niregīen nari traməkeikei mətərig amasan.”

15

Iesu rusipekīn ia iərmama sə rətə wau ia səvənhi sipsip

¹ Ia nəpīn nəha nərmama səməme kamərəku pen takis mīnraha mīne nərmama ərəha me nepwīn mwi həuvehe mə tuhətərig ia Iesu. ² *Nəpīn Farisi me mīne nahatən me səvəi Loa hətoni, həni ərəha Iesu, mhəni mə, “Iəmə i raməsēni nəkur ərəha me həuvehe tukwe in. Raməni pəri nari irəha mīnraha.”

³ Ro pen Iesu rīni nusipekīnien riti ti nīrəha i mə, ⁴ * “Trini minuə kimiaha riti səvənhi sipsip me irəha pam hantret, mətə rətə wau ia riti, trəfo pen irə? In trəpwəh naenti-naen fwe ia kwopun kamhani nurhi ikīn, mevən mətui sipsip sə rīnəruei meste trətoni. ⁵ Nənə nəpīn rətoni, truvehi utə məmri pen ia nuran mi, mamagien, ⁶ mevən fwe imwəni, moeite in me nepwīn mīne nərmama səməme kamharə ipaka tukwe, mīni pen ti nīrəha i mə, ‘Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakīnətoni sipsip səiou sə rīnəruei.’ ⁷ Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i trini minuə iərmama ərəha riti rīrərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi, nagienien fwe ia neiai trasori məpi raka nagienien sə kamregi ti nərmama atukwatukw me nəha irəha pam neanti-naen səməme tuhəpkrərig mhə ia nətərigien səvənraha ti nəri nə mə noien ərəha me səvənraha riwən.”

Iesu rusipekīn ia pran sə rətə wau silin səvənhi

⁸ Nənə Iesu rīni mə, “Uə trini minuə pran səvənhi silin irəha pam ten, rətə wau ia riti, trəfo pen irə? Trihia i pen napw ia laet, maies ia nəkwai nimwə, mamətui silin nəha meste trətoni. ⁹ Nənə nəpīn rətoni, trəkwein in me nepwīn mīne nərmama səməme kamharə ipaka tukwe, mīni mə, ‘Pwəh sagien pəri ti nəri nə mə iakīnətoni silin sə iakīnətə wau irə.’ ¹⁰ Rəmwhen ia noien nəha iakani pehe tukumiaha i nagelo me səvəi Kumwesən kamhagien nəpīn iərmama ərəha riti rīrərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh noien ərəha me səvənhi.”

Iesu rusipekīn ia təmaruə sə rəruei

* 15:2: Luk 5:30 * 15:4: Esik 34:11,16, Luk 19:10

11 Nənə Iesu rini mə, “İərmama riti tini kəru iərman mi. 12 Nəpın riti tini sə rouihi rini pen ti səvənhi tata i mə, ‘Tata. Uai narimnari me səim muvei pehe səiou nəha təkwtəkwuni.’ Nənə tata səvənhi ruai narimnari me səvənhi ia nənimen kəru riti səvai tini sə rouihi.

13 *Ripko mhə tui tini sə rouihi roueite səvənhi narimnari me, ruvehi mane irə, mier, məpwəh imwəni, mevən marə ia tənə riti isipwın. Nənə ia kwopun nəha in rouraha mane səvənhi ia noien ərəha me 14 meste mane səvənhi riwən. Nəpın səvənhi mane ruvəiwən pam, nukumhə rinamavən ia tənə nəha. Nukumhə rinama. Sənəni nəveginien riwən. 15 Ro pen in revən mamowok səvai iərmama riti ia tənə nəha. Nənə iərmama nəha rərhi pen in revən mə trəkwməni pikə me səvənhi. 16 *Nəpın in raməkwməni pikə me nəha, nukumhə rahi pik anan, mətə iərmama riti ripkuvei pen mhə nari riti min. Nənə rerin rırhi mə, ‘Rosi ko iakəni nıpəri nəveginien riti sənəi pikə me i takregi ramasan.’

17 Mətə nəpın nətərigien amasan səvənhi rırəriğ muvehe, in rini mə, ‘Nərmama me nəha tata səiou ramərəku pen mınraha ti no tukwinien nari min irəha pam nəveginien sənənraha rasori məpi raka irəha, mətə iou iakamarə ia kwopun i nukumhə ramahi iou na takemhə. 18 *Takier ia kwopun i, mırəriğ, mevən ti səiou tata, mını pen tukwe in mınıuə, Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən mine ia nənimem. 19 Təkwtəkwuni nəha iapkəmwhen mhə mə tikəkwein nərim ia nırak. Tiko iou iapkəmwhen iərmama riti sə ikamərəku pen min ti no tukwinien nari mik.’ 20 Ro iamınhi irə tamaruə nəha rıskəmter, mırəriğ, mınamevən ti tata səvənhi. Mətə nəpın rauvehe ihi fwe isipwın, tata səvənhi rətoni, nənə rerin rərkwəpır tukwe. Raiu, mevən, mərəhi pehe, makei min.

21 Nənə tini rini pen tukwe in mə, ‘Tata. Iakino nari riti rərəha rəpwəh nəmwhenien ia nəmri Kumwesən mine ia nənimem. Təkwtəkwuni nəha iapkəmwhen mhə mə tikəkwein nərim ia nırak.’

22 Mətə tata səvənhi rəkwein nərmama səməme kamho tukwini nari min mını mə, ‘Həuvən akwauakw, mhəuvehi karkahu əpwəmwis riti sə ramasan pik məpi raka karkahu əpwəmwis me nepwın, nənə mharkahu pen i min, mhəuvei pen rig ia nukwai rəgin, mhəuvei pen put ia nisun mi, 23 nənə mhəuvən mhəuvehi kau nəha nıpwran rəsisi amasan mhəuvehe, mhousi əpune. Pwəh sani mhagien pəri 24 *ti nəri nə mə iəkunouihi i səiou rəmwhen mə ruvamhə raka, mətə təkwtəkwuni ruvəmıru mwi. In rınəruei, mətə təkwtəkwuni nəha iakinətoni mwi.’ Nənə irəha kənamhagien pəri.

25 Ia nəpın nəha tini sə rasori in fwe ia nəmhien. Nəpın rırəriğ mauvehe ia rukwənu, muvehe ipaka ti nimwə, rıregi nərmama kamhani nıpu, mamho tanis. 26 Nənə rəkwein iərmama riti sə ramo tukwini nari m tata səvənhi, məres mə, ‘Nəfe i hıamo?’

27 *Mıregi iərmama nəha rini pen tukwe in mə, ‘Pıam ruvəuvehe. Nənə tata səim ruəsi kau nəha nıpwran rəsisi amasan ti nəri nə mə pıam rırəriğ muvehe məsanın a.’

28 Ro iamınhi irə tini sə rasori niemaha rəpi, rəpwəh nuvnımwəien ia nəkwai nimwə. Tata səvənhi rier, məres in mə truvnimwə, 29 mətə in rini pen ti səvənhi tata i mə, ‘Ətə ro! Nuk me rıpık iakamo tukwini pehe nari mik ia kwopun i, mıpkərui mhə nəkwam. Mətə ipkuvei pehe mhə nari riti miou rəmwhen ia kwəti nəni mə tako nəveginien irə mhagien pəri kımaha iou me nepwın. 30 Mətə nəpın nərim nəha sə rınouraha narimnari me səim ti nərəkuien nıpran ia suatuk rırəriğ muvehe ia rukwənu, ikousi əpune kau nəha nıpwran rəsisi amasan mamə nəveginien irə səvənhi.’

31 Mıregi tata səvənhi rini pen tukwe in mə, ‘Nərık. Nəpın me pam krau mik krauarə. Narimnari me pam səiou səim. 32 Mətə ratukwatukw mə tso nəveginien i, mhagien, ti nəri nə mə pıam in rəmwhen mə ruvamhə raka, mətə təkwtəkwuni ruvəmıru mwi. Rınəruei, mətə təkwtəkwuni nəha sənətoni mwi.’ ”

* 15:13: Prov 29:3 * 15:16: Prov 23:21 * 15:18: Sam 51:4, Jer 3:12-13 * 15:24: Efes 2:1,5, 5:14 * 15:27: Luk 15:2

16

Iesu rægkiari ia iærmama sə ramətui ərəha ti nautə səvəi iəmə asori səvənhi

¹ Iesu rini pen ti nærmama me səvənhi mə, “Iærmama riti nautə səvənhi rasori. Səvənhi riti fwe iotukwininari ramətui ti nautə səvənhi, mətə kamini ərəha in mə ramouraha nautə nəha. ² Ro iamihhi irə iærmama sə nautə səvənhi rasori rəkwein iəmə nəha ruvehe, rəres pen in mə, ‘Nəfe nəgkiariien me i iakamregi kamini ia niram? Uvei pehe nəkukuə sə ikimərai pen səim wok irə. Təkwtəkwuni nəha tiko sampam ia wok.’

³ Miregi iotukwininari sə ramətui ti nautə səvəi iəmə asori nəha rerin rirhi mə, ‘Səiou iəmə asori trərarki irapw iou ia wok səiou. Mətə niskaiien səiou rəpwəh nəmwhenien mə takeri tīprənə muvehi mane irə. Iakamauris ti naseien mane ti nærmama. Tako nəfe nəha təkwtəkwuni? ⁴ Ah, iakukurən nəfe tako! Nærmama me nəha səməme həpkərpwīn pehe mhə ihi kaon me səvənraha sə iəmə asori səiou riməuvei pen minraha, tako rerinraha ragien. Trini minuə iako iamihhi irə, nəpīn iəmə asori səiou trərarki iou, irəha tuhəuvehi puvnimwə iou ia nəkwai nimwə me səvənraha.’ ⁵ Ia nəpīn nəha in rəkwein nærmama me nəha səməme həpkərpwīn pehe mhə ihi kaon səvənraha həuvehe kuatia kuatia tukwe in. Sə rukupwən mevən, rəres in mə, ‘Ikiməuvehi nəfe narimnari me səvəi iəmə asori səiou, mətə ipkuehi mhə ihi nənimen?’

⁶ Miregi iærmama nəha rini mə, ‘Tram me irəha pam hantret həkuear ia oel kaməvənari irə.’

Miregi iəmə nəha rini mə, ‘In i nimwai nəkukuə səvəi kaon səim. Tikuehi, məkure akwauakw, mirai pen mə fifti tram a.’ ⁷ Iəmə nəha rarə mini pen ti riti mwi mə, ‘Nənə ik ikiməuvehi nəfe mətə ipkuehi mhə ihi nənimen?’

Miregi iærmama nəha rini mə, ‘Pak flaoa irəha pam wan taosen.’

Miregi iəmə nəha rini mə, ‘In i nimwai nəkukuə səvəi kaon səim. Tikuehi mirai pen mə pak me irəha pam eit hantret a.’

⁸ *Iotukwininari sə ramətui ti nautə səvəi iəmə asori nəha ramo noien riti sə rīpkatukwatukw mhə. Mətə kurirə irə iəmə asori səvənhi ruvehe mini vivi in ti nəri nə mə in rukurən nari. Nəri nəha ramahatən pen mə nærmama ia tīprənə i həkukurən amasan nari ti noien pisnes irəha nærmama səvənraha. Irəha həkukurən amasan mhəpi raka nīpwnəti nukuraanien me. ⁹ *Nənə iakani pehe tukumiaha i kimiaha tihaməkeikei mhasitu amasan ia nærmama ia nautə me səvəi tīprənə i mə irəha tuhəuvehe mhə kimiaha me nepwīn ia nirəha. Nənə nəpīn nautə me nəha tuhəiwən, Kumwesən truvehi puvnimwə kimiaha ia nimwə me səməme tuhəpkiwən mhə ia nəpīn riti.

¹⁰ *Iærmama sə ramətui amasan ti nəri ouihi a trətui amasan mwi ti nəri asori. Nənə iærmama sə rīpkətui amasan mhə ti nəri ouihi trīpkətui amasan mhə mwi ti nəri asori. ¹¹ Trini minuə kimiaha hiəpkətui amasan mhə ti nautə səvəi tīprənə i, sin trəmri pehe nautə sə ro nīpərhienien irə ia rəgimiahha mə tihətui amasan tukwe? ¹² Nənə trini minuə kimiaha hiəpkətui amasan mhə ti narimnari me səvəi iærməpə, sin truvei pehe narimnari me m kimiaha mə tihəuvehi mhə səkimiaha irə?

¹³ *Iærmama riti riwən ramo tukwini nari ko ro nəkwai iəmə asori kəru. Trini minuə ro iamihhi irə, trokeikei riti məmwəki riti, uə trisiai riti nīpkisiai mhə riti. Kimiaha ko hiəpkuehi pəri mhə Kumwesən mīne mane mhə iəmə asori mi irə səkimiaha mə tiho pəri nəkwānrau.”

Nəgkiariien me nepwīn səvəi Iesu

¹⁴ *Nəpīn Farisi me həregi nəgkiariien me nəha haris ia Iesu ti nəri nə mə irəha hokeikei pik mane. ¹⁵ *Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha Farisi me hiameikuə ia nəmri

* 16:8: Efes 5:8, 1Tes 5:5 * 16:9: Mat 6:20, Luk 14:14 * 16:10: Luk 19:17-26 * 16:13: Mat 6:24 * 16:14: Mat 23:14 * 16:15: Mat 23:28, Luk 18:9-14, Prov 6:16-17

nərmama mə kimiaha nəmə atukwatukw, mətə Kumwesən rukurən rerimiaha. Nəfe nari nərmama kamhəfiəutə irəha me tukwe, mətə ia nəmri Kumwesən rərəha anan.

16 *Kinəvisau irapw Loa səvəi Moses mine nəgkiariien me səvəi profet kupwən me meste pehe Jon Paptaes. Kurirə irə kinəvisau irapw nəgkiariien amasan i raməgkiari ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Nənə nərmama me pam kamhəmwur mə tuhəuvnimwə ia nitətə nəha. 17 *Rəknekin mə neiai mine ti prənə krouvehe rouiwən. Mətə rəknekin pik mə nukwai nəkukuə ouih i riti sə kimərai pen ia Loa ruvehe miwən.

18 İərman sə rəpwəh pran səvənhi miri pran əpə riti mwi ramo noien ərəha. Pran nəha in ramiri ripko mhə səvənhi atukwatukw pran. Nənə iərman sə riri pran sə iərman səvənhi rinəpwəh ramo noien ərəha. Pran nəha in ramiri səvəi iərməpə.”

Iərmama kəru riti nautə səvənhi rasori riti nautə səvənhi riwən

19 Nənə İesu rini mə, “İərmama riti nautə səvənhi rasori ramarkahu tinari me nənimənraha rəknekin.^a Ia nəpin me raməni amasan nari, mamağien. 20 Ia kwəruə ia rukwənu səvənhi nərmama kamhəkure pen iərmama riti nəghin nə Lasaros. Nautə səvənhi riwən. Nimwapw me həpik ia nipwran. 21 *İəmə nə rokeikei pik mə traməni nimwəkmwəki nəveginien sə raməsas irapw ia ruei tepol səvəi iərmama nəha nautə səvənhi rasori. Kuri me mwi kamhəuvehe, mamhəpwasi nimwapw me səvənhi.

22 Nəpin iərmama nəha nautə səvənhi riwən remhə, nagelo me həuvehi nənimwin, mhəuvehi mhəuvən, mhəmri pen ia nikare Epraham. İərmama nəha nautə səvənhi rasori in mwi remhə, kinimwi in. 23 Fwe Imwei Nəkur Həuvamhə in ramregi nəmisəien asori, məkwətə, mətoni Epraham fwe isipwin kwopti Lasaros ia nikaren. 24 Nənə in rəkwein əpwəmwis mini mə, ‘Tata Epraham. Tikapi iou, mərhi pen Lasaros pwəh revən meitesi nukwai rəgin ia nui, nənə muvehe mırapi nəramik irə mə trəkwiei. İakamregi nəmisəien asori ia napw i.’

25 Mətə Epraham rini mə, ‘Nərik. Rerim tramrhi narəien səim nəpin ikamiru ihi. İk ikiməuvehi narimnari amasan me, mətə Lasaros riməuvehi narimnari ərəha me. Nənə təkwtəkwuni nəha in ramregi ramasan ia kwopun i, mətə ik ikamregi nəmisəien asori. 26 Nari riti mwi ko iapkasitu mhə ia niram ti nəri nə mə Kumwesən rinəmri təpuapəg asori riti ro tukuahag kitaha m kimiaha. Kimaha riti ko ripkier mhə ia kwopun i muvehe mətə kimiaha. Kimiaha riti ko ripkier mhə ia kwopun nə muvehe mətə kimaha.’

27 Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, ‘Ro iamınhi irə iakamase ik tata mə tikərhi pen Lasaros revən fwe ia nimwə səvəi tata səiou. 28 Piak me fwe ikin irəha pam krirum, pwəh rini pen ti nirəha i minuə tuhaməkeikei mhəsiari, kamo irəha mwi həuvehe ia kwopun i, kwopun səvəi nəmisəien asori.’

29 Mətə Epraham rini mə, ‘Moses mine profet kupwən me həuvəni raka mə nərmama tuhaməkeikei mhəsiari ti kwopun nəha. Ramasan mə pwəh piam me hətərig ia nəgkiariien me səvənraha.’

30 Miregi iərmama nəha nautə səvənhi rasori rini mə, ‘Rekəm, Tata Epraham, sə nəha ripkəmwhen mhə. Mətə mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mevən ti nirəha, irəha tuhəpwəh noien ərəha me səvənraha.’

31 *Miregi Epraham rini pen tukwe in mə, ‘Trini minuə irəha həpwəh nətərigien ia nəgkiariien səvəi Moses mine profet kupwən me, tuko iərmama riti rətui mwi ia nemhəien səvənhi, mətə ko həpkini mhə nipərhiienien ia nəgkiariien səvənhi.’ ”

17

Narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwəi ia nərəhaien

* 16:16: Mat 11:12-13 * 16:17: Mat 5:18 a 16:19: Tinari me nəha nənimənraha rəknekin kino ia linen. Nepwin həruerəv rəmwhen ia tinari səvəi kig. * 16:21: Mat 15:27 * 16:31: Jon 11:44-48

¹ Nənə Iesu rini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Nipərhiendien narimnari me tuhəuvehe mhəvi nərmama həmwei ia nərəhaien, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvehi narimnari me nəha mier pehe. ² Trini minuə in ro nəkwərhakwərha me i riti rimwei ia nərəhaien, Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənhi. Iərmama nəha triregi rərəha anan məpi raka kərihi pen kəruətərei asori ia nipətəkinuan, kosə irapw i ia təmwei təsi. ³ *Kimiaha tihaməkeikei mhatuakəm amasan tukumiaha. Trini minuə piam ro noien ərəha ia niram, tikinise pen tukwe in mə rəpwəh. Mə rirərig ia nətərigien səvənhi, məpwəh, tikenouenou i. ⁴ Trini minuə ia nəpin kuatia ro noien ərəha ia niram m sefen mətə ia noien me nəha ramo rirərig mwi irə mini pehe tukw ik i mə, ‘Noien i iakamo rərəha. Pwəh iakəpwəh,’ nənə tikaməkeikei menouenou noien ərəha səvənhi.”

Nahatətəien

⁵ *Nənə aposol me səvai Iərimənu səkitaha həni mə, “Iərimənu. Tiko mwi nahatətəien səkimaha ruvehe miskai mwi.”

⁶ *Miregi Iərimənu səkitaha rini mə, “Trini minuə nahatətəien səkimiaha rouihi a rəmwhen ia nuni nei nəha mastat sə rouihi anan ia nuni nei me, hiəukurən ninien ti nei asori i mə ‘Tiko meivi utə atukw a nuam me, mevən mərəer ia təmwei təsi,’ nənə tro nəkwamiaha.”

Noien səvai iərmama sə ramo tukwini pen nari m iəmə asori səvənhi

⁷ Nənə Iesu rini mə, “Kimiaha hiaməfətərig irə? Trini minuə iəmə asori riti rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari min revən mə trərar ia nəmhien uə ramətui ti sipisip me, nəpin iərmama nəha ruku pen fwe ia nəmhien muvehe, ko səvənhi iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Itə. Təkwətəkwuni tikuvehe krauəni pəri nari?’ ⁸ Rekəm! Mətə iəmə asori səvənhi trəgkiari pen min mini mə, ‘Itə. Evən məpnəpenə sənək riti nəveginien, nənə mevən markahu amasan səim muvehe. Nəpin iakaməvegin, mamənimwi, tikamo tukwini pehe nari miou. Nəpin ikino pam, nənə ikukurən nənien nəveginien sənəm.’ ⁹ ? Nəpin iərmama iamnhi ro nəkwai iəmə asori səvənhi, kimiaha hiəukurən mə iəmə asori nəha rini pen tanak tukwe in uə rekəm? Rekəm! ¹⁰ Kimiaha nə hiəmwhen ia nərmama səməme hiamo tukwini nari m Kumwesən. Nəpin tiho pam narimnari me nəha in riməni mə tiho, tihaməkeikei mhəni mə, ‘Kwa kimaha i nərmama me səməme iahamo tukwini nari. Kimaha iahəno a nəfe ratukwatukw mə taho.’ ”

Nərmama ten nemhəien skai ramo tekınraha həuvehe Iesu romasan irəha

¹¹ *Iesu ramevən fwe ia Jerusalem, makurau ia nimwrhenhi tənə mi nəha Same-ria mine Kalili. ¹² Nəpin rier pen ia rukwənu riti, nərmama ten nemhəien skai ro tekınraha həuvehe tukwe, mhərəer isipwin kwopti, ¹³ *mənamhəkwein əpwəmwis mə, “Iesu Iərimənu! Api tukumaha!”

¹⁴ *Nəpin Iesu rətə irəha, rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tiho mhəuvən ti pris me pwəh irəha hətə nipwramiaha.” Nəpin irəha kamhəuvən ia suatuk, nipwranraha ruvehe məmher.

¹⁵ Nənə irəha riti rətə mə nipwran rinəsanin, rirərig mwi, maməkwein əpwəmwis, maməgnəgini Kumwesən. ¹⁶ Iəmə nəha in iəmə Sameria. Ruvehe minimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, mini tanak tukwe.

¹⁷ Nənə Iesu rini mə, “Kimiaha nəha nipwramiaha ruvehe minəmher rosi kimiaha pam ten uə? Mətə nərmama naen mwi pəku? ¹⁸ Rəfo iəmə i ripko mhə in iəmə Isrel in əpa rirərig məgnəgini Kumwesən?” ¹⁹ *Nənə Iesu rini pen ti iəmə i mə, “Tiko mərəer mamevən. Nahatətəien səim rino raka ik ikuvehe məsanin.”

Tinesən nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe?

* **17:3:** Mat 18:15 * **17:5:** Mak 9:24 * **17:6:** Mat 17:20, 21:21 * **17:11:** Luk 9:51-52, Luk 13:22 * **17:13:** Lev 13:45-46 * **17:14:** Lev 14:2-3, Luk 5:14 * **17:19:** Luk 7:50

²⁰ *Farisi me nepwɪn h̄ares pen Iesu i m̄ə, “Tinesən n̄itətə s̄ə Kumwesən ram̄ərim̄ənu ir̄ə ruvehe?” M̄iregi Iesu r̄ini pen t̄i n̄ir̄əha i m̄ə, “N̄əp̄in n̄itətə s̄ə Kumwesən ram̄ərim̄ənu ir̄ə truvehe ir̄ə, n̄ərmama tuh̄əpk̄ətoni mh̄ə n̄im̄t̄ətien me. ²¹ *Ir̄əha tuh̄əpk̄ini mh̄ə m̄ə, ‘H̄ətə ro, in i!’ ūə ‘In n̄əha!’ Ir̄əha tuh̄əpw̄əh n̄in̄iien iam̄in̄ha ir̄ə t̄i n̄əri n̄ə m̄ə h̄əregi ro n̄itətə s̄ə Kumwesən ram̄ərim̄ənu ir̄ə r̄inar̄ə raka ia kurkwam̄iaha.”

²² N̄ən̄ə Iesu r̄ini pen t̄i n̄ərmama me s̄əv̄ənhi m̄ə, “N̄əp̄in n̄əha rauvehe kim̄iaha tihokeikei p̄ik m̄ə tih̄ətoni iou, Īəm̄əti Īərmama, ia n̄əp̄in riti s̄əiou, m̄ətə tih̄əpk̄ətoni mh̄ə. ²³ *N̄ərmama nepwɪn tuh̄əni pehe tukum̄iaha i m̄ə, ‘H̄ətə ro in n̄əha’ ūə ‘H̄ətə ro in i.’ M̄ətə kim̄iaha tih̄əpw̄əh nierien, mh̄əpw̄əh nukurir̄əien ir̄əha. ²⁴ N̄əp̄in rouap̄ir̄ ir̄ə n̄ərmama h̄ətoni n̄əhiapwien s̄əv̄ənhi ia n̄im̄agouagou fwe pesu meste nari fwe preh̄i. Iou, Īəm̄əti Īərmama, n̄əp̄in s̄əiou s̄ə takuvehe ir̄ə tro mwi iam̄in̄hi. ²⁵ *M̄ətə takam̄əkeikei mukupw̄ən m̄iregi n̄əm̄is̄əien me r̄ip̄ik. N̄ərmama ipwet m̄ine tuh̄əni ər̄əha iou, mh̄əuvei pehe t̄əkutanraha miou.

²⁶ N̄əp̄in iou, Īəm̄əti Īərmama, takuvehe ir̄ə tr̄əm̄when ia n̄əp̄in s̄əv̄əi Noa. ²⁷ N̄ərmama me kamh̄əveḡin, mamh̄ən̄im̄wi. N̄ər̄man me kamh̄əiri n̄ip̄ran. N̄ip̄ran me kamhesi pen n̄ər̄man. Ir̄əha kamho noien me n̄əha mamh̄əuv̄ən meste Noa ruv̄nimw̄ə ia n̄itətə asori s̄əv̄ənhi, n̄ən̄ə nui asori ruvehe, m̄əuiui ir̄əha, ir̄əha pam h̄əm̄when̄im̄w.

²⁸ *Tr̄əm̄when mwi n̄əp̄in s̄əv̄əi Lot. N̄ərmama kamh̄əveḡin, mamh̄ən̄im̄wi, mamh̄əm̄ri pen n̄əm̄ri nari ia nar̄im̄nari me, mamh̄əuvehi n̄ənim̄enraha, mamh̄əm̄hu, mamho nimw̄ə me. ²⁹ M̄ətə n̄əp̄in n̄əha Lot rier ia Sotom ir̄ə, napw̄ m̄ine t̄əp̄isi krouukrutə fwe ia n̄im̄agouagou, roueiwaiu pehe rouahi əm̄wesi ir̄əha pam.

³⁰ N̄əp̄in n̄əha iou, Īəm̄əti īərmama, takuvehe ir̄ə tr̄əm̄when a mwi. ³¹ *Ia n̄əp̄in n̄əha, tr̄ini m̄in̄ūə īərmama riti ramapw̄is̄ ia t̄əkure nimw̄ə s̄əv̄ənhi tram̄əkeikei meiwaiu map akwauakw, m̄əpw̄əh nuv̄nimw̄əien m̄ə truvehi nari riti ia n̄əkwai nimw̄ə. Tr̄ini m̄in̄ūə īərmama riti ram̄əm̄hu ia n̄əm̄hien s̄əv̄ənhi tram̄əkeikei mo r̄əm̄when a mwi, map akwauakw, m̄əpw̄əh n̄ir̄əriḡien mev̄ən fwe imw̄əni. ³² Rer̄im̄iaha tram̄rhi pran s̄əv̄əi Lot. ³³ *Īərmama s̄ə r̄əm̄wur m̄ə tr̄əkw̄t̄əm̄hiri n̄im̄ir̄uien s̄əv̄ənhi trarfai ir̄ə. M̄ətə īərmama s̄ə raraka ia n̄im̄ir̄uien s̄əv̄ənhi truvehi n̄im̄ir̄uien rer̄in. ³⁴ Iakani pehe tukum̄iaha i ia n̄əp̄in n̄əha ia n̄əp̄in īərmama k̄əru trouap̄ri p̄əri ia n̄im̄əhan kuatia, tukuvehi raka riti, k̄əpw̄əh riti. ³⁵ Pran k̄əru trouv̄ənari p̄əri, tukuvehi raka riti, k̄əpw̄əh riti.” ³⁶ a ³⁷ *M̄iregi n̄ərmama me s̄əv̄əi Iesu h̄əni pen tukwe in m̄ə, “P̄əku, Īərim̄ənu?”

M̄iregi in r̄ini pen t̄i n̄ir̄əha i m̄ə, “Ia kwopun p̄əku n̄ipw̄rai n̄əri remh̄ə ikin menu me n̄əha kamh̄ani n̄ipw̄rai n̄əri s̄ə remh̄ə tuh̄əuvehe mh̄ous̄əsimw̄in ir̄əha me, mh̄ani.”

18

Pran riti r̄əres pen īəm̄ə asori s̄ə ram̄əkiri n̄əḡkiariien m̄ə trasitu ir̄ə

¹ *N̄əp̄in riti Iesu rokeikei m̄ə trahat̄ən n̄ərmama me s̄əv̄ənhi m̄ə ir̄əha tuham̄əkeikei mh̄əfwaki ia n̄əp̄in me, mh̄əpw̄əh n̄əp̄ouien i. Ro pen in r̄ini nusipekinien riti t̄i n̄ir̄əha i ² m̄ə, “Ia rukw̄ənu riti īəm̄ə asori riti s̄ə ram̄əkiri n̄əḡkiariien. In r̄əpw̄əh nehek̄irien Kumwesən, m̄əpw̄əh mwi n̄is̄iainen n̄ərmama. ³ Ia rukw̄ənu n̄əha pran riti īər̄man s̄əv̄ənhi remh̄ə m̄əpw̄əh in. Ia n̄əp̄in me rauvehe t̄i īəm̄ə asori s̄ə ram̄əkiri n̄əḡkiariien, mam̄ini pen tukwe in m̄ə, ‘Asitu ia nirak, m̄in̄ise īərmama i ram̄ini ər̄əha iou.’

⁴ Tui kwopti īəm̄ə asori n̄əha r̄ip̄ko mh̄ə nari riti, m̄ətə kurir̄ə ir̄ə ram̄ət̄əriḡ m̄ə, ‘N̄ip̄ər̄hienien iap̄kihek̄ir mh̄ə Kumwesən, m̄əpw̄əh mwi n̄is̄iainen n̄ərmama, ⁵ *m̄ətə t̄i

* **17:20:** Jon 3:3, 18:36 * **17:21:** Mak 13:21 * **17:23:** Luk 21:8 * **17:25:** Luk 9:22 * **17:28:** Jen 18:20, Jen 19:25 * **17:31:** Jen 19:17,26, Mat 24:17-18 * **17:33:** Luk 9:24 a **17:36:** N̄əkukua me r̄ip̄ik kim̄ərai pen Niutestamen ir̄ə ia n̄əḡkiariien s̄əv̄əi n̄əkur Kris kupw̄ən kwopi n̄əḡkiariien ia vas 36 riw̄ən. M̄ətə nepwɪn h̄əni iam̄in̄hi ir̄ə m̄ə, “Īər̄man k̄əru trouəm̄hu fwe ia n̄əm̄hien, tukuvehi raka riti, k̄əpw̄əh riti. * **17:37:** Job 39:30 * **18:1:** Rom 12:12, Kol 4:2, 1Tes 5:17 * **18:5:** Luk 11:7-8

nəri nə mə prən i ramometə iou iamini irə, takasitu irə, minise iərmama nəha ramini ərəha in. Mə iapko mhə prən i trauvehe ia nəpin me, takəpou i.’ ”

⁶ Nənə İərimənu səkitaha rini mə, “Kimiaha tihətərig ro nəgkiariien səvəi iəmə asori nəha. In iəmə rərəha, mətə rini mə trasitu ia prən nəha. ⁷ Nənə kimiaha hiaməfətərig ia Kumwesən? Trəfo ia nərmama me nəha in ruvərifi raka irəha mə səvənhi səməme kamhasək pen tukwe in ia ran mine ia nəpin? Ko in ro tanpen ia nirəha, məpwəh nəmri atukwatukwien nəfe kamhasək pen in tukwe? ⁸ İakani pehe tukumiaha i mə in trasitu akwauakw ia nirəha, məmri atukwatukw nəfe kamhasək pen in tukwe. Nəgkiariien i iakani ro nıpərhiien. Mətə rəfo? Nəpin iou, İəməti İərmama, takrərig pehe mwi ia tıprənə i, takətoni nərmama həpik kamhahətətə ia nirak uə rekəm?”

İesu rusipekin ia Farisi riti mine iərmama riti sə kamərəku pen takis min

⁹ İa nəpin nəha İesu rini mwi nusipekinien riti mwi ti nərmama nepwın səməme rerınraha ramrhi minuə irəha hatukwatukw, mamhətə ərəha nərməpə. ¹⁰ In rini mə, “İərmama kəru krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mə trouəfwaki. Riti Farisi. Riti iərmama sə kamərəku pen takis min. ¹¹ *Nənə Farisi rərə əpə məfwaki iamini irə mə, ‘Kumwesən. İakini tanak tukw ik ti nəri nə mə iou iapkəmwhen mhə ia nərmama nepwın. İrəha kamhakres, mamho noien ikou, mamhəiri nıpran səvəi nərməpə. İakini tanak tukw ik ti nəri nə mə iapkəmwhen mhə ia iərmama nəha kamərəku pen takis min. ¹² *İa nəfwakiien kuation iakəpwəh nəniien nari m kəru ti nəfwakiien. İakuai narimnari me pam sə iakapeki irəha pam ten sə ro kuation irə səim.’

¹³ *Mətə iərmama nəha kamərəku pen takis min, ramərer isipwın kwopti. Ko rıpkəkwtə mhə ia nimagouagou, mətə rerin rəpou. In ramərpwərpwi a kwənpwenhin tukwe, mamini mə, ‘Kumwesən, tikapi iou. İou iəmə ərəha.’ ”

¹⁴ *Nənə İesu rini mə, “İakani pehe tukumiaha i nəpin irau kroueiwau rouevən fwe rukwənu, iərmama sə kamərəku pen takis min in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə Farisi rıpkatukwatukw mhə, ti nəri nə mə iərmama sə rauvehi utə in, Kumwesən truvehi irapw in, mətə iərmama sə rauvehi irapw in, Kumwesən truvehi utə in.”

İesu rəkwein amasan ia nəkwərəkwerha

¹⁵ Nəpin riti nərmama nepwın kamhərəhi kwəti nəkwərəkwerha me mamhəuvehe ti İesu mə in trırapı irəha, məkwein amasan ia nirəha. Nəpin nərmama me səvənhi hətoni, hənise irəha. ¹⁶ Mətə İesu rəkwein irəha həuvehe tukwe, mını mə, “Pwəh nıpwınəti nəkwərəkwerha me həuvehe tukw iou. Tihəpwəh nıniseien irəha ti nəri nə mə nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə səvəi nərmama səməme həmwhen ia nəkwərəkwerha me i. ¹⁷ *İakani nıpərhiien tukumiaha i mə iərmama traməkeikei mo rəmwhen ia iəkunouhi, muvehi nıtətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Mə rıpkə mhə trıpkuvnimwə mhə ia nıtətə nəha.”

İərmama nautə səvənhi rasori rokeikei mə truvehi nımıruien rerin

¹⁸ *İəmə asori riti səvəi nəkur İsrəl rərəs İesu i mə, “İahatən, ik iəmə amasan. Nəfe noien takaməkeikei mo mə takuvehi nımıruien rerin?”

¹⁹ Mıregi İesu rini pen tukwe in mə, “Rəfo ikini mə iou iəmə amasan? İərmama amasan riti riwən. Kumwesən əpa in ramasan. ²⁰ *İk ikuvəukurən raka loa me səvəi Kumwesən. In rini mə, ‘Tikəpwəh nakresien pran, məpwəh nousi əpuneien iərmama, məpwəh nakresien, məpwəh neikuəien. Tikaməkeikei misiai səim tata mine mama.’ ”

²¹ Mıregi iərmama nəha rini mə, “Loa me pam i iakamesi pen fwe ia nouhiien səiou muvehe meste pehe ipwet mine.”

²² Nəpin İesu rıregi nəgkiariien i, rini pen tukwe in mə, “Nari kuation rarə ikəpwəh İhi noien. Evən, məmri pen nəmri nari ia səim narimnari me. Nəpin kuvehi nənimen,

* **18:11:** Luk 16:15 * **18:12:** Aes 58:2-3, Jen 14:20, Mat 23:23 * **18:13:** Sam 51:1 * **18:14:** Mat 23:12

* **18:17:** Mat 18:3 * **18:18:** Luk 10:25 * **18:20:** Eks 20:12-16, Dut 5:17-20

tikuvehi mane, muvei pen m narmama nautə səvənraha riwən. Nənə səim nautə tripiik fwe ia neiai. Nəpin ikino pam, ikuvehe mukurirə iou.”

²³ Mətə nəpin iərmama nəha riregi nəgkiariien nəha, rerin ruvehe məpou pik, ti nəri nə mə nautə səvənhi rasori anan. ²⁴ Nəpin Iesu rətoni mə rerin rəpou pik iaminihi, rini mə, “Rəknekin ti narmama nautə səvənraha rasori mə tuhəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²⁵ Iərmama nautə səvənhi rasori rəknekin tukwe in mə truvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Rəknekin məpi raka nərimiru nəha kamel rasu pen ia ruei nitel mier.” ²⁶ Nəpin Iesu rini irapw nəgkiariien nəha, narmama səməme kamhəregi həni mə, “Mə rəknekin iaminihi, nisimə nəha ko həuvehi nimiruien?”

²⁷ *Mətə Iesu rini mə, “Nəfe nari rəknekin narmama ko həpko mhə mətə riməru ti Kumwesən.”

²⁸ Nənə Pita rini mə, “Ətə ro. Kimaha iahənəpwəh narimnari me səkimaha mamhəkurirə ik.”

²⁹ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakani nipərhiienien tukumiaha i mə narmama me pam səməme həpwəh narimnari me səvənraha ti nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə tuhəuvehi tain. Trini minuə iərmama riti rəpwəh nimwə səvənhi, uə pran səvənhi, uə piəvni me, uə tata mine mama səvənhi, uə nəkwərəkəwərha me səvənhi, ³⁰ ia nitətə ipwet mine in truvehi tain rasori mwi, nənə ia nitətə sə rauvehe in truvehi nimiruien rerin.”

Iesu rini irapw ti narmama me səvənhi mə in traməkeikei memhə

³¹ *Ia nəpin nəha Iesu riri raka əpa narmama səvənhi twelef, mini pen ti nirəha i mə, “Həregi ro. Kitaha saməutə mamhəuvən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha nəgkiariien me pam səməme kamhəgkiari ia nirak Iəməti Iərmama ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me tuhəuvehe mhəukuə. ³² *Tukuvei pen iou ia rəgi narmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə irəha tuharis əkenhin ia nirak, mho naurisien miou, mhərgəvəsi iou, ³³ mhərisi iou, nənə mhousi əpune iou. Ia nəpin sə ro kahar irə takətui mwi ia nemhəien səiou.”

³⁴ *Mətə narmama me səvənhi həreirei narimnari me i. Nəgkiariien i rərkwafə ti nirəha. Həpkuvehi amasan mhə nipwran.

Iesu ro iərmama riti nənimen rifwə rətui mətə nari

³⁵ Nəpin Iesu rinamevən ipaka ti taon nəha Jeriko, iərmama riti nənimen rifwə raməkure ia nikare suatuk, mamase mane. ³⁶ Nəpin riregi narmama me həpik kamhəuvehe mamhəukurau ia suatuk, rəres mə, “Nəfe i?” ³⁷ Miregi həni pen tukwe in mə, “Iesu iəmə Nasaret i ruvehe makurau.”

³⁸ *Ia nəpin nəha iərmama nəha rinaməkwein əpwəmwis mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

³⁹ Nənə narmama səməme kamhərer kupwən hənise in, mamhəni mə, “Afafa a, məpwəh nəgkiariien!” Mətə in raripin maməkwein əpwəmwis mwi mamini mə, “Iesu, kwənəkwus səvəi Kig Tevit! Api tukw iou!”

⁴⁰ Nənə Iesu rərer, mini pen ti narmama me mə irəha tuhəiri iərmama nəha mhəuvehe tukwe in. Nənə nəpin iərmama nəha ruvehe ipaka, Iesu rəres pen in minuə, ⁴¹ “Ikokeikei mə tako nəfe mik?”

Miregi rini mə, “Iərimənu. Iakokeikei mə takətui mətə nari.”

⁴² *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Itə. Tikətui mətə nari. Nahatətəien səim rinomasan raka nənimem.” ⁴³ Nənə təkwətəkwuni nəha rətui minamətə nari, nənə mukurirə ia Iesu, muvehi utə nəghi Kumwesən. Narmama me pam hətoni həgnəgini Kumwesən.

* 18:27: Mak 14:36 * 18:31: Luk 24:44 * 18:32: Luk 9:22,44 * 18:34: Mak 9:32 * 18:38: Mat 15:22
* 18:42: Luk 7:50

19

Iesu mine Sakias

¹ Iesu rier pen ia taon naha Jeriko, mamevan ma trapi simwin. ² Ia taon naha iarmama riti naghin na Sakias. In iam asori riti ia niraha narmama kamaraku pen takis minraha. Naut savanhi rasori. ³ In ramarkut ma trata Iesu ma in nafe iarmama. Mat narmama hapik kamherer tukuahag in. Ko ripktoni mha ti nari na ma in rukwakwa. ⁴ Ro pen raiu mukupwan ia niraha, maputa ia nei riti kani ma sikamo ma trata Iesu ia kwopun naha trukurau ikin.

⁵ Napin Iesu ruvehe muvehi tegin kwopun naha, rakwata, mini pen tukwe in ma, "Sakias. Eiwaiu akwauakw. Takamakeikei muvniwma ia niwma sam ipwet." ⁶ Nana Sakias reiwaiu akwauakw a miri Iesu rouevan fwe ia niwma savanhi. Rer in ramagien.

⁷ *Mat napin narmama hatoni, kamhani araha Iesu mhani ma, "In revan mamapwis ia nakwai niwma savai iam raraha riti."

⁸ *Fwe ia nakwai niwma Sakias riskamter, mini pen ti Iarimenu sakitaha ma, "Iarimenu. Regi ro! Takuai naut savai ia nanimen karu, muvei pen riti m narmama naut savanraha riwan. Trini minu iakinakres m iarmama riti, takarpwin pen min m kefa."

⁹ *Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Ipwet nimiruien vi ruvavehe ti narmama ia nakwai niwma i ti nari na ma iam i in mwi kwanakwus riti savai Epraham. ¹⁰ *In na iou, Iamati Iarmama, iakimavehe tukwe ma takatui narmama samame hanaruei, nana muvei pen nimiruien vi minraha."

Iesu rusipekin ia silin me kino ia kol

¹¹ *Napin narmama kamhatarig ia nagkiariien me naha, Iesu rana mini mwi nusipekinien riti ti niraha i ti nari na ma in ruvavehe ipaka ti Jerusalem rerinraha ramrhi ma rosi in truvehe mo kig ira minamariamenu ia nitata savai Kumwesan takwtakwuni.

¹² *Ro iamnhi ira Iesu rini ma, "Iam asori riti revan ia tana riti isipwin ma kig riti fwe ikin truvei pen nasorien min. Nana in trirarig marimenu ia nakur imwani. ¹³ Kurira iam asori naha rier, rakwein narmama samame kamho tukwini nari min iraha pam ten, muvei pen silin kino ia kol kuatia kuatia minraha, nana mini pen ti niraha i ma, 'Kimiaha tihavehi mane me i mhowok ira meste takrarig pehe mwi.'

¹⁴ *Mat nakur imwani me hamwaki iam asori naha, mharhi pen narmama nepwin hakurira in, mahuvan mhani pen ti kig sa truvei pen nasorien min ma, 'Kimaha iahapwah nokeikeiien ma iam i trariamenu ia kimaha.'

¹⁵ Mat kig naha rapwah ninipehiien iraha, muvei pen nasorien m iam asori naha. Nana napin iam asori naha rirarig pehe imwani, rini nakwan minu tukakwein narmama me naha kamho tukwini nari min samame in rimavei pen mane me minraha ma tuhavehe tukwe. In rokeikei ma trukuran mane me in rimavei pen minraha hanowok ira mhavehi nafe mane mwi rasori mwi.

¹⁶ Sa rukupwan muvehe marer ia nanimen mini ma, 'Iam Asori. Silin i ikimavehi pehe miou kino ia kol rukwahi mwi silin me kino ia kol iraha pam ten.'

¹⁷ *Miregi iam asori rini pen tukwe in ma, 'Sam wok ramasan. Ik iarmama sa ikamo tukwini amasan nari miou. Ikinatui amasan ti nari ouihi. Ro pen takuvei pehe nasorien mik ikariamenu ia taon me iraha pam ten.'

¹⁸ Nana sa resi pen ruvehe, mini ma, 'Iam asori. Silin i ikimavehi pehe miou kino ia kol rukwahi mwi silin me kino ia kol iraha pam krirum.'

¹⁹ Miregi iam asori rini pen tukwe in ma, 'Ik tikariamenu ia taon me iraha pam krirum.'

²⁰ Nana riti mwi ruvehe, mini ma, 'Iam Asori. Silin i in i ikimavehi pehe miou kino ia kol. Iakehekir ik, markwafa i ia kwati tinari, ²¹ ti nari na ma ik iarmama riti noien

* **19:7:** Luk 15:2 * **19:8:** Eks 22:1, Nam 5:6-7 * **19:9:** Wok Me 16:31, Luk 13:16 * **19:10:** Luk 15:4, Jon 3:17, 1Tim 1:15 * **19:11:** Mat 25:14-30 * **19:12:** Mak 13:34 * **19:14:** Jon 1:11 * **19:17:** Luk 16:10

səim riskai. Ikauehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə ipkəpwei mhə.’

²² Mətə iəmə asori rini pen tukwe in mə, ‘Ik iəmə ərəha. Ikamo tukwini ərəha nari miou. Nəgkiariien atukw səim ro pui ik. Ik ikuvəukurən raka mə iou iərmama riti noien səiou riskai. Ikauehi raka narimnari me sə iərməpə rinəmri, nənə mapeki raka mwi nəveginien ia nəmhien sə iapkəpwei mhə. ²³ Mətə rəfo ikəpwəh nəmri penien səiou mane fwe ia pag? Kamo ipkəmri pen ko iapkuvehe mipkuvehi ihi mane səiou mine sə rəkwaku pag rukwəhi.’

²⁴ Nənə iəmə asori rini pen ti səməme kamhərer ia kwopun nəha mə, ‘Həuvehi raka silin nəha kino ia kol ia rəgin mhəuvei pen m iərmama sə rauvehi silin me kino ia kol irəha pam ten.’

²⁵ Miregi irəha həni pen tukwe in mə, ‘Iəmə Asori! Mətə in ruvəuvehi raka ten.’

²⁶ *Miregi iəmə asori rini mə, ‘Iakani pehe tukumiaha i iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro wok irə, tukuvei pen sə rəkwaku min. Mətə iərmama sə kuvei pen nari riti min, ro nəri auər a irə, tukuvehi raka pam tukwe. ²⁷ Mətə nərmama me nəha səməme həmwəki iou, mhəpwəh nokeikeiien mə takərimənu ia nirəha, həuvehi irəha mhəuvehe ia nənimek, nənə mhousi əpune irəha.’ ”

Iesu revən ia Jerusalem

²⁸ Iesu rini pam nəgkiariien me nəha, mərari, mautə mamevən fwe ia Jerusalem. In rakupwən nərmama me kamhəkurirə. ²⁹ Nəpin rier pen ia təkuer nəha nəghin nə Təkuər Olif ipaka ti rukwənu mi nəha Petfas mine Petani, rərhi pen iərmama kəru səvənhi, ³⁰ mini mə, “Kimirau tirouevən ia rukwənu nəha samarəti pen i. Nəpin tirouapirapw fwe ikin, tirouətə kwəti togki riti kinəkwi tərini, iərmama ripkəkure raka mhə irə. Tiroufi raka nari irə, rouəsigi rouvehe ia kwopun i. ³¹ Trini minuə iərmama riti rəres kimirau mə, ‘Rəfo iroufi raka nari irə?’ tirouni pen tukwe in mə, ‘Iərimənu səkitaha raməres i.’ ”

³² *Ro iamənhi irə, iərmama mi nəha Iesu rərhi pen irau, krouevən rouətoni narimnari me pam rosi in riməni pen ti nirau i. ³³ Nəpin kroufi raka nari ia kwəti togki nəha, iərmama səvənhi nəha kwəti togki rini pen ti nirau i mə, “Rəfo iroufi raka nari irə?”

³⁴ Miregi krouni mə, “Iərimənu səkitaha raməres i.”

³⁵ Nənə krouəsigi kwəti togki nəha rouvehe ti Iesu, rouəpənə pen kot mi səvənrau ia təkuren, nənə rouasitu ia Iesu rəputə məkure irə. ³⁶ *Nəpin in rəkure ia kwəti togki nəha mamevən, nərmama həpənə pen kot me səvənraha ia suatuk. ³⁷ Nəpin Iesu rameiwaiu ia Təkuər Olif, minamevən ipaka ti Jesusalem, nərmama me pam səvənhi həpik anan, hənamagien, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəgnəgini Kumwesən ti nimtətien asori me hənətoni, ³⁸ *mamhəni mə, “Səgnəgini kig i rauvehe ia nəghi Iərimənu səkitaha!

Nəmərinuien fwe ia neiai.

Kauvehi utə nəghi Kumwesən fwe irənhə anan!”

³⁹ Ia nəpin nəha Farisi me nepwin ia reri nərmama həni pen ti Iesu i mə, “Iahatən. Nise əknekən səim me nərmama mə tuhafafa.”

⁴⁰ Miregi Iesu rini mə, “Iakani pehe tukumiaha i. Trini minuə irəha hafafa, kəruətəri me i tuhəkwein əpwəmwis.”

Iesu ramapi ti Jerusalem

⁴¹ *Nəpin Iesu ruvehe ipaka ti taon nəha Jerusalem mətoni, ramapi ti nərmama me ikin, ⁴² *mini mə, “Rosi ko ramo kimiaha hiəukurən ipwet i narimnari me sə trəmri nəmərinuien, mətə təkwtəkwuni mine kamhərkwafə ko kimiaha hiəpkətoni mhə. ⁴³ Mətə

* **19:26:** Mat 13:12, Luk 8:18 * **19:32:** Luk 22:13 * **19:36:** 2King 9:13 * **19:38:** Luk 2:14 * **19:41:** Jon 11:35 * **19:42:** Aes 6:9-10, Mat 13:14, Rom 11:8

nəpɪn nəha rauvehe nərmama səməme haməmwəki kimiaha tuhəuvehe mheikurkurau ia kimiaha. Naruagən me səvənraha tuheri tɪprənə mhərkurau ia taon səkimiaha mhəkure tukuahag ia kimiaha. ⁴⁴ *Irəha tuhousi testesi nimwə me səkimiaha, mharə mhousi əpune pam mwi kimiaha ia kwopun i. Ko irəha həpkəpwəh mhə kəpwier riti raməkure əknekin ia riti, tɪ nəri nə mə Kumwesən ruvəuvehe raka mə truvehimiru kimiaha, mətə kimiaha hiəpkətə sas mhə ia nəpɪn nəha.”

Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən

⁴⁵ Nənə Iesu revən ia nimwə səvəi Kumwesən, mɪnaməkou i irapw nərmama səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari me mə tukuvehi nənimen, ⁴⁶ mɪni pen tɪ nirəha i mə, “Kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan mɪnuə ‘Nimwə səiou tro nimwəfwaki irə.’ Mətə kimiaha hiəno ruvəuvehe kwopun rakres me kamhərkwafə ikin.”

⁴⁷ *Ia nəpɪn me Iesu ramevən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamahatən nərmama me. Pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa mɪne nəmə asori me nepwɪn mwi səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhousi əpune in. ⁴⁸ *Mətə rɪskai tɪ nirəha. Ko həpkətəni mhə suatuk riti tɪ noien tɪ nəri nə mə nərmama me pam hokeikei pɪk mə tuhətərig ia nəgkiariien me səvənhi.

20

Nəmə asori me hərəs Iesu mə sin rɪməuvei pen nasoriien mɪn

¹ Nəpɪn riti, Iesu ramahatən nərmama ia nimwə səvəi Kumwesən, maməvisau nəgkiariien amasan mɪnraha, nənə pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe, ² mhəni pen tukwe in mə, “Ni pehe tukumaha i. Ikamo narimnari me i ia nəkwai sin, uə sin rəsəni ik mə tiko narimnari me i?”

³ Mɪregi Iesu rɪni pen tɪ nirəha i mə, “Iou mwi takərəs kimiaha nəresien riti. Həni pehe tukw iou i. ⁴ Fwe kupwən sin rərhi pehe Jon mə tro paptas ia nərmama, Kumwesən uə iərmama riti?”

⁵ Nənə irəha həgkiari pəri, mamhəni mə, “Tsəfni irə i? Tuko səni mə Kumwesən rərhi pehe Jon Iesu trɪni pehe tukutaha i mə ‘Ro iamɪnhi irə rəfo kimiaha hiəpwəh nɪniien nɪpərhiien ia nəgkiariien səvəi Jon?’ ⁶ Mətə tuko səni mə iərmama riti rərhi pehe Jon, nərmama me pam i tuhəkwi əpune kitaha ia kəruətərei me, tɪ nəri nə mə irəha kamhəni nɪpərhiien ia Jon mə in profet riti.”

⁷ Ro pen irəha həni pen tɪ Iesu i mə, “Kimaha iahəreirei mə sin rərhi pehe Jon mə tro paptas ia nərmama.”

⁸ Mɪregi Iesu rɪni pen tɪ nirəha i mə, “Iou mwi ko iakəpwəh nɪniien tukumiaha i mə iakamo narimnari me i ia nəkwai sin.”

Iesu rusipekin ia iəmə asori riti mɪne nɪmei krep səvənhi

⁹ *Iesu rɪnaməgkiari m nərmama mɪni irapw nusipekinien riti tɪ nirəha i, mɪni mə, “Iəmə asori riti rəpwei nəkwus nəha krep ia nəmhien səvənhi, məpwei pam, nənə məseni nərmama nepwɪn həuvehe mhətui tɪ nɪmei krep səvənhi. Irəha tuhəmhu ikin, mhesi kwənkwa i krep, mhəuai, mhəuvei pen nɪpərɪn m iəmə asori. Iəmə asori rəmri nɪmei krep səvənhi ia rəgɪnraha, mier mevən ia tənə əpə iti marə kɪni tui fwe ikin. ¹⁰ *Nəpɪn kwənkwa i krep rɪmruə, iəmə asori rərhi pen iərmama riti sə ramo tukwini nari mɪn revən mətə nəmə hamətui tɪ nɪmei krep səvənhi mə tuhəuvei pen nukwai krep me nepwɪn mɪn. Mətə nəmə kamhətui tɪ krep həuəsi iəmə nəha, mhərhi pen i ramevən, mhəpwəh nuvei penien nari riti mɪn. ¹¹ Nənə iəmə asori rərhi pen mwi iərmama riti mwi sə ramo tukwini nari mɪn revən. Mətə ho rəmwhən a mwi irə, mhəuəsi in, mho naurisien mɪn, mhərhi pen in rɪrərɪg, mhəpwəh nuvei penien nari riti mɪn. ¹² Nənə iəmə asori rərari

* **19:44:** Luk 21:6, 1:68 * **19:47:** Luk 21:37, 22:53, Jon 18:20 * **19:48:** Mat 21:46, Mak 14:1-2, Luk 20:19

* **20:9:** Aes 5:1 * **20:10:** 2Kron 36:15-16

mərhi pen sə ro kahar irə revən. Sə nəha mwi həuəsi in nīpwran me rəpəruəpəruə, mhərarki irapw i.

¹³ Ia nəpīn nəha iəmə asori səvəi nimeī krep rīni mə, ‘Takəfo i? Ramasan mə pwəh iakərhi pen nərik keikei. Irəha tuhətoni, mhəsiai in.’

¹⁴ Mətə nəpīn nəmə me nəha hətoni tīni iəmə asori rauvehe, həni pen tī nīrəha me i mə, ‘Kwa tīni iəmə asori nəha. Nəpīn tata səvənhi tremhə, nəmhien i ruvehe mo səvənhi. Pwəh sousi əpune nənə nəmhien səvənhi truvehe mo səkitaha i.’ ¹⁵ Nənə irəha həkwtəmhirī, mhousi əpune, mhərarki irapw ia tanīruə.

Ro iamīnhi irə iəmə asori səvəi nimeī krep trəfo ia nəmə me nəha? ¹⁶ In truvehe, mousi əpune irəha, nənə məseni pen nimeī krep səvənhi ia rəgi nərməpə.”

Nəpīn nərmama me həregi nəgkiariien nəha, həni mə, “Rekəm. Ko rīpko mhə iamīnhi.”

¹⁷ Mətə Iesu rəti pen mətə irəha mīni mə, “Mə trīpko mhə iamīnhi nəfe nīpwrai nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan?

‘Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrəkīn nīmwə hənuə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkwi nənə ruvəuvehe mīno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwtəmhirī əknekīn pam nīmwə.

¹⁸* Iərmama sə trīmwei pen ia kəruətərei nəha,

nīkəkriin me trərkwəpīrəkwi pīr.

Trīni mīnuə kəruətərei nəha rīmwei pen ia iərmama riti,

iərmama nəha trīpwarīspwarīs.’”

Nəresien ia nīkaren səvəi nəmri takis

¹⁹* Nahatən me səvəi Loa mīne pris asori me hənuə tuhəkwtəmhirī a Iesu ia nəpīn nəha tī nəri nə mə həregi mə in rīni nusipekīnien nəha muəsi irəha i, mətə hənhekīr a nərmama.

²⁰* Ro pen irəha kamhətə amasan in, mhərhi pen nərmama nepwīn sə kamhətə afafa nari həuvən mə tuheikuə ia Iesu mhəres pen nəresien me nepwīn mīn. Nəmə asori me hokeikei mə Iesu trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həkurən nəkwtəmhirīien in tukwe, nənə mhəuvei pen in ia rəgi iəmə Rom sə rauvehi nasoriien mamərimənu ia kwopun nəha. ²¹ Nəmə me nəha sə kamhətə afafa nari həuvən mhəres pen Iesu i mə, “Iahatən. Kīmaha iahəkurən mə nəgkiariien me səim sə ikamahatən nərmama me irə ratukwatukw. Ipko pəiti mhə ia nərmama me nepwīn, mətə ikamahatən pərhien suatuk sə Kumwesən rokeikei mə nərmama tuhesi pen. ²² Ro iamīnhi irə tiko mīni pehe ro tukumaha i nətərigien səim. Ratukwatukw ia Loa səkitaha mə tsərəku pen nəmri takis m Kig Sisa uə rekəm?”

²³ Mətə Iesu ruvəkurən raka mə irəha kamheikuə a, mamhəres nəresien nəha mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi. Ro pen in rīni pen tī nīrəha i mīnuə, ²⁴ “Həuvei pehe silin riti pwəh iakətə ro. Nənīmwi iərmama sin i ia silin? Nənə nəghi sin i?”

Mīregi irəha həni mə, “Nənīmwi Kig Sisa mīne nəghi Kig Sisa.”

²⁵ Mīregi Iesu rīni pen tī nīrəha i mə, “Ianhi irə, narimnari me səvəi Kig Sisa hiəuvei pen m Kig Sisa. Narimnari me səvəi Kumwesən hiəuvei pen m Kumwesən.”

²⁶ Nənə irəha ko həkəkwtəmhirī mhə Iesu ia nəmri nərmama tī nəri nə mə rīpkəfwəkour mhə ia nəgkiariien səvənhi. Mətə həkərinari ia nəgkiariien səvənhi, nənə mhəuvehe mhəpnəpen.

Nəresien ia nīkaren səvəi nərmama səməme həuvamhə

²⁷ Satusi me nepwīn həuvehe tī Iesu. (Satusi me irəha kamhəni mə iərmama sə ruvamhə ko rīpkətui mhə mwi.) ²⁸ Irəha həuvehe mhəres in nəresien riti, mhəni mə, “Iahatən. Moses rīmərai pen ia Loa səkitaha mə trīni mīnuə iərman riti remhə, məpwəh səvənhi pran, mətə tīnīnrau rīwən, piəvi iərman nəha traməkeikei miri pran nəha rouərəhi nəkwərəkəwərha me, rouəsīhagīn piəvi iəmə nəha. ²⁹ Mətə nərmən sefen,

* **20:18:** Aes 8:14-15 * **20:19:** Luk 19:47-48 * **20:20:** Luk 11:54

irəha piəvnraha me. Sə rasori riri pran riti, rouəpwəh nərəhiien iəkunouihhi riti, remhə, məpwəh səvənhi pran. ³⁰ Piəvni sə resi pen in mwi ro mwi iamihhi irə. ³¹ Nənə piəvni sə ro kahar, mamevən meste irəha pam sefen həiri prən nəha, mhemhə pam. ³² Nənə prən nəha rəpwəh nərəhiien iəkunouihhi riti, memhə mwi. ³³ Ni pehe ro tukumaha i. Ia nəpən nəha Kumwesən tro nərman hətui mwi ia nemhəien, prən nəha səvəi sin ia nərman me nəha sefen, ti nəri nə mə irəha pam həməri in?”

³⁴ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ia nitətə ipwet mine nərman kamhəri nīpran, nīpran kamhesi pen nərman. ³⁵ Mətə ia nitətə vi sə truvehe, nərman mine nīpran me tuhəpwəh noien iamihhi irə. Nərman mine nīpran səməme Kumwesən trətə irəha mə hatukwatukw tuhətui mwi ia nemhəien, nənə mharə ia nitətə vi nəha. ³⁶ *Irəha tuhəpwəh nemhəien mwi ti nəri nə mə irəha həmwhen ia nagelo me. Irəha nīpwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə in ro irəha hətui mwi ia nemhəien. ³⁷ Mətə Moses in mwi rinahatən mə nərman səməme həuvamhə tuhətui mwi. Ia kwopi nəgkariien sə raməgkari ia nei nəha napw rauək irə mətə rīpkahi əmwesi mhə, Moses rinəkwein Iərimənu mīni mə in Kumwesən səvəi Epraham mine Kumwesən səvəi Aesak mine Kumwesən səvəi Jekop. ³⁸ *Nəgkariien nəha ramahatən pen mə Kumwesən rīpko mhə in Kumwesən səvəi nərman me səməme həuvamhə, mətə in Kumwesən səvəi nərman me səməme kamhəmīru. Ro iamihhi irə ti nəri nə mə ia nənimen nərman me pam kamhəmīru.”

³⁹ Ia nəpən nəha nahatən me nepwīn səvəi Loa həni mə, “Iahatən. Nəgkariien səim ratukwatukw.” ⁴⁰ Irəha həni iamihhi irə ti nəri nə mə Satusi me hənauris, ko həpwəh nəresien nari riti mwi min.

Kristo in tini sin?

⁴¹ Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo kamini mə Kristo in tini Kig Tevit? ⁴² Kig Tevit atukwatukw rīməni ia Nəkukuə Ol Sam mə, ‘Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkure ia nīkarek mwatuk,

⁴³ meste tako nərman səməme haməmwəki ik həuvehe, tikərpwi utə tipage nisum mi ia nirəha.’

⁴⁴ Ia nəgkariien nəha Kig Tevit rinəkwein Kristo mə Iərimənu səvənhi. Mə ro iamihhi irə rəfo kamini mə in tini Kig Tevit?”

Nərman səvəi Iesu tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa

⁴⁵ Nəpən nərman me pam kamhətərig irə, Iesu rini pen ti nərman me səvənhi mīnuə, ⁴⁶ “Kimiha tihaməkeikei mhəsiari ti nahatən me səvəi Loa. Irəha hokeikei mə tuharkahu ia karkahu əpwəmwis me, mamhan. Ia kwopun kamomaket me ikin hokeikei mə nərman tuhəkwein irəha ia nisaiien. Ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel hokeikei mə tuhəkure ia kwopun amasan me. Ia nəveginien asori me hokeikei mə tuhəkure ia kwopun kamsiai nəmə asori me ikin. ⁴⁷ Irəha kamheikuə ia nīpran me səməme nərman me səvənraha həuvamhə, mamhakres narimnari me səvənraha, nənə mamho mwi nəfwakiien əpwəmwis me mə nərman tuhətoni həsiai irəha tukwe. Kumwesən trərpwīn noien ərəha me səvənraha rasori mwi.”

21

Pran riti ruvei pen səvənhi mane sampam m Kumwesən

¹ Iesu rəti pen mətəni nərman nautə səvənraha rasori kamherukw pen mane me səvənraha ia kwopun kamerukw pen mane m Kumwesən ikin. ² Ia nəpən nəha pran riti ruvehe. Prən nəha iərman səvənhi remhə məpwəh in. Nautə səvənhi riwən. Ruvehe merukw pen silin ouihhi mi kəru.

* 20:36: 1Jon 3:1-2 * 20:38: Rom 14:8-9

Iesu rətoni, ³* mɪni mə, “Iakani nɪpərɪhienien tukumiaha i prən i nautə səvənhi riwən iərman səvənhi remhə məpwəh in rerukw pen mane rasori məpi raka nərmana me pam nəha. ⁴Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmana me nəha nautə səvənraha rasori. Həuvehi raka nɪpərɪn a mhəuvei pen m Kumwesən. Mətə prən i nautə səvənhi riwən ruvei pen mane me pam səvənhi sə truvehi nəveginien irə.”

Iesu rəgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən

⁵ Nərmana nepwɪn səvəi Iesu kamhəgkiari ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəni mə ramasan pɪk ti nəri nə mə kɪno ia kərɪuterei amasan me mɪne narimnari amasan me kɪməuvei pen m Kumwesən. Nənə Iesu rɪni mə, ⁶* “Narimnari me i kɪmiaha hiamətoni, tukamevən tukousi testesi pam, kərɪuterei riti ko rəpwəh nərər əknekɪnien ia riti.”

⁷ Mɪregi irəha hərəs pen in mə, “Iahatən. Narimnari me i tuhəuvehe tinesən? Nəfe nɪmtətien truvehe mahatən pen mə nəpɪn səvəi narimnari me i ruvəuvehe ipaka?”

⁸ Mɪregi Iesu rɪni mə, “Kɪmiaha tihaməsiari kamo iərmana riti reikuə ia kɪmiaha. Nərmana həpɪk tuhəuvehe ia nəghɪk, mhəni mə irəha Kristo, mhəni mwɪ mə nəpɪn səvəi narimnari me i ruvəuvehe ipaka. Mətə kɪmiaha tihəpwəh nukurɪəien ia nɪrəha.

⁹ Kɪmiaha tihəregi nərmana tuhəvisau ia naruagənien me səməme nərmana kamho ia nɪrəha me, mamho mwɪ ia nərmana səməme kamhərɪmənɪ. Nəpɪn tihəregi, tihəpwəh nehekɪrien, ti nəri nə mə nəri nəha traməkeikei mukupwən muvehe, mətə rɪpko mhə ihɪ nəpɪn sampam.”

¹⁰ Iesu rarə mɪni pen mwɪ ti nɪrəha i mə, “Nərmana ia kwənəkwus riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmana ia kwənəkwus əpə. Nərmana səvəi kɪg riti tuhəskəmter mharuagən irəha nərmana səvəi kɪg əpə. ¹¹ Nɪmwɪnmwɪen asori me tuhəkiu. Ia kwopun me nepwɪn nukumhə trahi nərmana. Nemhəien skai me tuhəuvehe mhouraha nərmana. Nənə narimnari me nərmana tuhətoni həhekɪr i mɪne nɪmtətien asori me tuhəku pen ia nɪmagouagou.

¹² Mətə nəpɪn narimnari me nəha həpkuvehe mhə ihɪ, nərmana tuhəkwətəmhirɪ kɪmiaha ia rəginraha, mhometə kɪmiaha. Irəha tuhəuvei pen kɪmiaha ia rəgi nəmə asori me ia nəkwai nɪmwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ti nəri nə mə kɪmiaha nərmana me səiɪu, nəmə asori me nəha tuhəuvehi puvnɪmwə kɪmiaha ia kalapus, nənə mhərpwɪ irapw kɪmiaha ia nəmri kɪg me mɪne nəmri nərmana səməme kamhərɪmənɪ. ¹³ In i nəpɪn səkɪmiaha tihəni irapw nəgkiariien amasan səiɪu irə. ¹⁴* Ro iamɪnhi irə mɪne kɪmiaha tihəpwəh nətərig pɪkɪen ia nəfe nəgkiariien səkɪmiaha tihəni pen ti nɪrəha i. ¹⁵* Iou takuvei pehe nəgkiariien mɪne nukurənien m kɪmiaha. Nərmana me nəha səməme kamhəmɪwəki kɪmiaha tuhəregi nəgkiariien me səkɪmiaha, irəha riti ko rɪpkousi raka mhə, uə trɪni neikuəien irə. ¹⁶* Tata me mɪne mama me səkɪmiaha me, mɪne pɪəvmiaha me, mɪne nərmana ia kwənəkwus me səkɪmiaha me, mɪne kɪmiaha me nepwɪn tuhəuvei pen kɪmiaha ia rəgi nərmana səməme haməmɪwəki kɪmiaha. Nənə irəha tuhousi əpune kɪmiaha nepwɪn. ¹⁷ Nərmana me pam tuhəmɪwəki kɪmiaha ti nəri nə mə kɪmiaha nərmana me səiɪu. ¹⁸* Mətə nɪmwai nukwənemiaha nə ia kəmkapwəmiaha kuatia ia nɪrəha trɪpkiwən mhə. ¹⁹* Kɪmiaha tihaməkeikei mhərər əknekɪn ia nahatətəien səkɪmiaha. Ia noien i tuhəuvehi nɪmɪruien.”

Naruagən me səvəi nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha Jerusalem

²⁰ “Mətə nəpɪn kɪmiaha tihətoni naruagən me həpɪk həuvehe mheikurkurau ia Jerusalem, tihaməkeikei mhəukurən mə trɪpko mhə tui nənə irəha tuhouraha pam kwopun i. ²¹ Ia nəpɪn nəha, nərmana ia tənə Jutia tuhaməkeikei mhəp mhəuvən ia təkɪuər me. Səməme kamharə ia nəkwai taon i tuhaməkeikei mhəier. Nənə səməme kamharə iruə tuhəpwəh nuvnɪmwə peheien mwɪ irə. ²²* Nəpɪn nəha in nəpɪn sə Kumwesən

* 21:3: 2Kor 8:12 * 21:6: Luk 19:44 * 21:14: Luk 12:11-12 * 21:15: Wok Me 6:10 * 21:16: Mat 10:21-22

* 21:18: 1Saml 14:45, Luk 12:7 * 21:19: Hip 10:36 * 21:22: Dut 32:35, Jer 5:29, 46:10, Hos 9:7

trərpwɪn noien ərəha me irə, mo nəgkiariien me pam səməme kɪmərαι pen ia Nəkukuə Ikinan həuvehe mhəukuə. ²³ *Trərəha anan ti nɪpran me səməme tuhəpəmpəm mɪne səməme tuhaməuvei pen kənunu m nəkwərhakwərha əmtəmetə me ia nəpɪn nəha, ti nəri nə mə nəmisəien asori treste tɪprənə i. Niemaha səvəi Kumwesən trəuiui nərmmama me ia kwopun i. ²⁴ *Tukəpi əpune nepwɪn ia nau, nənə kəkwtəmhiri nepwɪn kuvehi irəha həuvən mho slef me ia nɪrəha ia tənəmtənə me. Nənə nərmmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel tuhavən testesi Jerusalem, mhərɪmənυ ia nəkur me ikɪn meste nəpɪn səvəi nərmmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel tro sampam.”

Iəməti Iərmama truvehe mwɪ

²⁵ * “Nənə nɪmtətien me tuhəuku pen ia meri, məkwə, mɪne kəməhau me. Ia təkure tɪprənə i nərmmama ia tənəmtənə me tuhəhekɪr, mhəreirei ti nəri nə mə təsi ramərkwəpahar pɪk, mamο peiau peiau asori me. ²⁶ Nərmmama tuhətoni nəfe truvehe meste tɪprənə i, nənə həhekɪr pɪk, mhemhə rasi tukwe. Narimnari me ia nɪmagouagou həskai pɪk, Kumwesən trɪkiukiu ia nɪrəha. ²⁷ *Ia nəpɪn nəha irəha tuhətoni iou, Iəməti Iərmama, ia reri nəpuə riti, iakauvehe ia nɪskaiien mɪne nukuraanien asori. ²⁸ *Nəpɪn kɪmiaha tihətoni narimnari me nəha hənəməier pehe, tihərer atukwatukw, mhəkwtə, ti nəri nə mə nəpɪn səkɪmiaha sə takeivinari nari ia kɪmiaha ruvəuvehe ipaka.”

Iesu rusipekɪn ia nei niemɪs

²⁹ Nənə Iesu rɪni nusipekɪnien riti ti nɪrəha i mə, “Hətə ro nei niemɪs mɪne nei me pam. ³⁰ Nəpɪn hənəməierpɪr kɪmiaha hiətoni mhəukurən mə nəpɪn səvəi nəpnəpanien ruvəuvehe ipaka. ³¹ Rəmwhen a mwɪ, nəpɪn kɪmiaha tihətoni narimnari me i hənəməier pehe, tihəukurən mə nɪtətə sə Kumwesən ramərɪmənυ irə ruvəuvehe ipaka.

³² Iakani nɪpərhiienien tukumiaha i mə nərmmama səməme kəmhəmɪru təkwtəkɪwuni mɪne tuhəpwəh nemhə pamien meste narimnari me pam i həier pehe. ³³ *Neiai mɪne tɪprənə trouiwən, mətə nəgkiariien me səiou tuhəpkiwən mhə.”

Nərmmama tuhaməkeikei mhətui amasan mhəpwəh napriien

³⁴ *Nənə Iesu rɪni mə, “Mətə kɪmiaha tihaməkeikei mhəsiari, mhəpwəh nourahaiien nəpɪn səkɪmiaha ia noien lafet me, uə ia nənimwɪien nənimwɪien skai mhakonə irə, uə ia nətərig pɪkien ia narəien səkɪmiaha ia tɪprənə i. Rərəha nəpɪn nəha səiou truvehe məsgatukw ia kɪmiaha rəmwhen kwənkru ruəsi kɪmiaha. ³⁵ Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn nəha treste nərmmama pam ia təkure tɪprənə i. ³⁶ *Mətə ia nəpɪn me kɪmiaha tihaməkeikei mhətui amasan, mhəpwəh napriien. Tihəfwaki mə nəpɪn narimnari me nəha truvehe irə nɪskaiien səkɪmiaha trəmwhen ti narakaiien irə, nənə mhərer ia nənimək, Iou Iəməti Iərmama.”

³⁷ *Ia nəpɪn me pam Iesu ramahatən nərmmama ia nɪmwə səvəi Kumwesən, mətə ia nəpɪn rier ia taon, mevən mapri ia Təkuər Olif. ³⁸ Nənə ia nəpnəpɪn anan nərmmama me həuvehe mwɪ tukwe fwe ia nɪmwə səvəi Kumwesən mə tuhətərig in.

22

Nəmə asori me hərai sun mə tuhəkwtəmhiri Iesu

¹ Nəveginien asori nəha nəkur Isrel kəmhani bred sə yis riwən irə ruvəuvehe ipaka. Nəveginien asori nəha nəghɪn nə Pasova. ² *Pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa kəmhətui suatuk riti mə tuhəuvən afafa mhousi əpune Iesu ti nəri nə mə kəmhhekɪr nərmmama. ³ *Ia nəpɪn nəha Setan ruvɪnimwə ia reri Jutas, iəmə nəha kani mwɪ in mə

* **21:23:** 1Kor 7:26 * **21:24:** Esra 9:7, Sam 79:1, Aes 63:18, Rom 11:25, Rev 11:2 * **21:25:** Sam 46:2-3, Sam 65:7-8 * **21:27:** Dan 7:13, Mat 26:64, Rev 1:7 * **21:28:** Rom 13:11 * **21:33:** Luk 16:17 * **21:34:** Mat 24:48-50, Mak 4:19, Luk 17:27, 1Tes 5:3 * **21:36:** Mak 13:33, Rev 6:17 * **21:37:** Luk 19:47 * **22:2:** Luk 20:19 * **22:3:** Jon 13:2,27

Iskariot, in riti ia narmama me twelef sāvai Iesu. ⁴ Nənə Jutas rəpwəh irəha mevən ti pris asori me mine nəmə asori me sāvai naruagən me sə kamhətui ti nimwə sāvai Kumwesən, mægkiari minraha mini mə rukurən nətuiien suatuk riti ti nuvei penien Iesu ia rəginraha. ⁵ Nəpən irəha həregi, rerinraha rəgien. Həni simwən mə tuhəuvei pen mane min. ⁶ Ro pen Jutas rəsəni, nənə minamətui nəpən riti narmama həiwən irə mə truvei pen Iesu ia rəginraha.

Iesu raməpnəpenə mə trəni nəveginien sāvai Pasova

⁷* Nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis riwən irə ruvəuvehe. Ia nəpən nəha kamhousi əpune kwəti sipsip me sāvai Pasova. ⁸ Ro pen Iesu rərhi pen Pita mine Jon, mini mə, “Rouevən, rouəpnəpenə ia nəveginien sāvai Pasova sənətaha, pwəh sani.”

⁹ Miregi krouni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə kimrau trouəpnəpenə irə pəku?”

¹⁰ Miregi in rini pen ti nirau i mə, “Rouregi ro. Nəpən kimirau tirouier pen fwe ia taon, iərman riti trəpi raka kimirau ia suatuk, mauvehi tikinari riti nui rukuər irə. Iroukurirə pen in rouuvnimwə ia nimwə nəha in truvnimwə irə, ¹¹ nənə rouni pen ti iəmə asori sāvai nimwə nəha mə, ‘Iahatən səkita rani pehe tukw ik i mə nimwə əfo nəha tahani pəri nəveginien sāvai Pasova kimaha səiou me narmama me ikin?’ ¹² Nənə in triri kimirau mevən fwe irənhə ia nimwə nəha mahatən rum asori riti. Narimnari me pam hənəmak raka fwe ikin. Ia rum nəha kimirau tirouəpnəpenə tukutaha.”

¹³* Nənə irau krouevən rouətə narimnari me pam rosi Iesu riməni pen ti nirau i. Nənə krouəpnəpenə ia nəveginien sāvai Pasova.

Iesu raməni nari irəha narmama me sāvənhə

¹⁴ Nəpən sāvai nənien nari ruvəuvehe. Iesu rəkure ia kwopun kaməni nari ikin irəha aposol me sāvənhə. ¹⁵ Ia nəpən nəha in rini pen ti nirəha i mə, “Takinokeikei pik mə kurirə ko nəmisəien miou, takukupwən mənə nəveginien i sāvai Pasova kitaha m kimiaha. ¹⁶* Iakani pehe tukumiaha i iou tapkəni mhə mwi nəveginien sāvai Pasova meste nipwrai nəveginien i truvehe mukuə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.”

¹⁷ Nənə Iesu ruvehi kap waen, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, nənə mini mə, “Kimiaha pam tuhəuvehi nəri, mhənimwi. ¹⁸ Iakani pehe tukumiaha i ipwet mine mamevən tapkənimwi mhə mwi waen meste nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə truvehe.”

¹⁹* Kurirə irə in ruvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, muvei pen minraha, mini mə, “In i nipwrak sə takuvei pen tukumiaha. Kimiaha tihəməkeikei mamho iamihə irə mə reriməiaha ramrhi iou.”

²⁰ Rəmwhən a mwi nəpən irəha hənani raka nari, Iesu ruvehi kap waen, mini mə, “Kap i in i nəgkiariien vi sāvai Kumwesən. Nitək sə traiu tukumiaha trərihi tərini əknekən nəgkiariien nəha. ²¹* Mətə həregi ro. Iərmama sə truvei pen iou ia rəgi narmama səməme kamhəmwəki iou raməkure kimrau min. ²² Iou, Iəməti Iərmama, takaməkeikei memhə rəmwhən kimərfi mə tuko ia nirak, mətə trərəha anan ti iərmama sə truvei pen iou ia rəgi narmama səməme kamhəmwəki iou.” ²³ Nəpən Iesu rini nəgkiariien nəha, irəha hənəməres irəha me i mə sin nəha ia nirəha tro iamihə irə mine.

Nərmama me sāvai Iesu hərəs irəha me mə sin ia nirəha in rasori

²⁴* Ia nəpən nəha narmama me sāvai Iesu hənəməvisə minraha me, mamhəres irəha me i mə sin ia nirəha in rasori. ²⁵* Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kig me sāvai narmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel kamhərimənu ia nirəha. Səməme hasori ia nirəha kani irəha mə Nərmama sāvai Nasituien. ²⁶* Mətə kimiaha tihəpwəh noien iamihə irə ia kimiaha me, rekəm. Iərmama nəha ia kimiaha in rasori traməkeikei muvehe

* **22:7:** Eks 12:1-27 * **22:13:** Luk 19:32 * **22:16:** Luk 13:29 * **22:19:** Luk 24:30 * **22:21:** Sam 41:9, Jon 13:21-22 * **22:24:** Luk 9:46 * **22:25:** Mat 20:25-27, Mak 10:42-45 * **22:26:** Mat 23:11, Mak 9:35

məmwhen iərmama nəha ia kīmiaha nuk səvənhi rouihi. Nənə iərmama nəha ia kīmiaha in ramiri pen kīmiaha ia suatuk sə tihesi, traməkeikei muvehe məmwhen iərmama sə ramo tukwini nari m kīmiaha. ²⁷ *Sin nəha in rasori, iəmə asori sə raməkure maməni nari uə səvənhi iotukwininari sə rasui raka nəveginien sənəni? Kīmiaha hiəukurən mə iəmə asori sə raməkure maməni nari in rasori. Mətə ia rerīmiaha iou iakamo rəmwhen iotukwininari sə rasui raka nəveginien sənəmiaha.

²⁸ Kīmiaha i hiəpkap raka mhə ia nirak nəpīn iakinərə ia nəsesauien me səiou. ²⁹ *Ro pen rəmwhen ia Tata səiou rīməuvei pehe nasoriien miou mə takərimənu, iou mwi takuvei pehe nasoriien m kīmiaha mə tihərimənu. ³⁰ *Ia nitətə səiou sə takərimənu irə, kīmiaha tihəkure ia tepol səiou, mhəvegin, mhənīmwi, nənə mhəkure ia jea me, mhərimənu ia kwənəkwus me twelef səvəi nəkur Isrel.”

Iesu rini mə Saemon Pita trini m kahar mə in rīreirei Iesu

³¹ *Saemon, Saemon. Regi ro! Setan rīnəres raka Kumwesən i mə trəsəni pen kīmiaha ia rəgin. In rokeikei mə truai kīmiaha rəmwhen iərmama ruai nuni wit mīne tekīn. ³² *Mətə iakinəfwaki raka tukw ik mə nahatətəien səim trəpwəh nīmweiiēn. Nənə nəpīn tikrərig muvehe mwi tukw iou, tikaməkeikei mo nahatətəien səvəi piām me ruvehe mīskai.”

³³ *Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Iakamərer mwatuk mə takuvnimwə ia kalapus krau mik, uə takemhə krau mik.”

³⁴ Miregi Iesu rini mə, “Pita. Iakani pehe tukw ik i ia nəpīn a i rəiə trəpwəh nakakaiēn meste tikini m kahar mə ikreirei iou.”

Nəgkiariēn ia Nəkukua Ikinan traməkeikei muvehe mukuə

³⁵ *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Fwe kupwən, nəpīn iakinərhi pen kīmiaha mə tihəuvən mhəvisau, hio rəmwhen iakiməni, hiəpwəh nuvehiiēn tənəripw sə hiaməvai pen mane uə tinari irə mīne put me səkīmiaha. Nənə rəfo? Nari riti rīməiwən təni kīmiaha?”

Miregi irəha həni mə, “Rekəm. Nari riti riwən.”

³⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Mətə təkwtəkwuni trini mīnuə iərmama riti səvənhi fwe tənəripw sə ravai pen mane uə tinari irə, pwəh ruvehi. Nənə trini mīnuə iərmama riti səvənhi nau səvəi naruagəniēn riwən, pwəh rəmri pen nəmri nari ia kot səvənhi, muvehi riti irə. ³⁷ *Iakani pehe tukumiaha i nəgkiariēn i ia Nəkukua Ikinan traməkeikei muvehe mukuə ia nirak. Rini mīnuə ‘Kəvsini pen in irəha nərmama səməme kamhərui loa.’ Nəgkiariēn i kīmərai pen ia Nəkukua Ikinan raməgkiari ia nirak, rīnakuə nəha təkwtəkwuni.”

³⁸ Miregi irəha həni mə, “Iərimənu. Ətə ro! Nau kəru i səvəi naruagəniēn.”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəmwhen.”

Iesu raməfwaki ia Təkuər Olif

³⁹ *Iesu rier ia taon, mevən ia Təkuər Olif rəmwhen ramo ia nəruarəv me pam. Nərmama me səvənhi kamhəkuriərə in. ⁴⁰ Nəpīn in rapirapw ia kwopun nəha, rini pen ti nirəha i mə, “Kīmiaha tihəfwaki mə tihəpwəh nīmweiiēn ia nərhəiēn.” ⁴¹ Nənə in rəpwəh irəha mevən isipwīn kwopti, mīnimwi nukurhun mi, məfwaki, ⁴² *mīni mə, “Tata. Trini mīnuə ratukwatukw ia nətərigiēn səim, tikuvehi raka kap i pwəh iakəpwəh nənimwiēn. Mətə tikəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei, tiko rəmwhen sə ikokeikei.” ⁴³ Ia nəpīn nəha agelo riti ruku pen ia neiai mier irapw ti Iesu mo in rīskai mwi. ⁴⁴ Nənə ti nəri nə mə Iesu rīregi rərhə anan, rəfwaki əmisə mwi. Nīseseiēn səvənhi ruvehe məmwhen ia netə sə rəmərəməri pen ia tiprənə.

* 22:27: Jon 13:12-15 * 22:29: Luk 12:32 * 22:30: Mat 19:28 * 22:31: 2Kor 2:11 * 22:32: Jon 17:11,15,20, Sam 51:13 * 22:33: Luk 22:54 * 22:35: Luk 9:3, 10:4 * 22:36: Luk 22:49 * 22:37: Aes 53:12, Luk 22:52 * 22:39: Luk 21:37, Jon 18:1 * 22:42: Mat 6:10

⁴⁵ Nəpɪn in rəfwaki pam, mɪskəmter, mevən mwi ti nərmama me səvənhi, mətoni mə hənəpri ti nəri nə mə rerɪnrəha rəpou. ⁴⁶ In rini pen ti nərəha i mə, “Rəfo kimiaha hiaməpri? Hətui, mhəfwaki mə tihəpwəh nımweien ia nərəhaien.”

Nərmama həkwtəmhiri Iesu

⁴⁷ Nəpɪn Iesu raməgkiari ihi, nərmama həpik həuvehe. Iəmə nəha, nəghɪn nə Jutas, riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu, ramiri irəha. In ruvehe ipaka ti Iesu mə trakei min, ⁴⁸ mətə Iesu rini pen tukwe in mə, “Jutas. Rəfo? Ikuə tiko pui iou, Iəməti Iərmama, ia nakeien?”

⁴⁹ *Nəpɪn nərmama səməme kəmhərer ipaka ti Iesu hətoni nəfe trukurirə mier pehe, həni mə, “Iərimənu. Kimaha tahəfo? Tahərai irəha ia nau me səkimaha me uə rekəm?” ⁵⁰ Nənə irəha riti rərai iərmama səramo tukwini nari m pris asori anan mərəi raka nıkare nıfregɪn mwatuk.

⁵¹ Mətə Iesu rini mə, “Nəmwhen nə!” Nənə mırapi nıfregɪn, momasan.

⁵² *Iesu rəgkiari m pris asori me, mɪne naruagən me nəha kəmhətui ti nımwə səvəi Kumwesən, mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel səməme həuvehe mə tuhəkwtəmhiri in. In rini mə, “Rəfo hiaməuvehi nau me mɪne nıpərpəri nei me mamhəuvehe mə tihəkwtəmhiri iou iamɪnhi irə? Nətərigien səkimiaha rınuə iou rakres riti uə? ⁵³ Nərineiv m neis mɪne kıtaha miou samarə ia nəkwai nımwə səvəi Kumwesən. Rəfo hiəpwəh nəkwətəmhirien iou ia rəgımiaha ia nəpɪn nəha? Mətə in i nəpɪn səkimiaha, nəpɪn nıskaiien səvəi nəpıtəvien trərimənu ia kimiaha.”

Pita rini mə in rıreirei Iesu

⁵⁴ *Ia nəpɪn nəha nərmama me nəha həkwtəmhiri Iesu, mhəiri mhəuvən ia nımwə səvəi pris asori anan. Pita rakurirə, mətə rəpwəh nevənien ipaka. ⁵⁵ Nəpɪn irəha həkwwumen pam napw riti ia nıkare nımwə nəha, mhəkure pəri, Pita raməkure irəha mınraha. ⁵⁶ *Nənə pran riti səramo tukwini nari rətoni in raməkure ipaka ti napw. Ramətə amasan in, nənə mɪni mə, “Iəmə i in mwi rınamavən pəri irau Iesu.”

⁵⁷ Mətə Pita rini mə, “Rekəm, prən i. Iakreirei iəmə nəha.”

⁵⁸ Nəpɪn ouihı a rukurau, nənə iərmama riti mwi rətoni in mɪni mə, “Ik riti mwi ia nərəha.”

Mətə Pita rini mə, “Iəmə i, rıpkə mhə iou.”

⁵⁹ Nəpɪn ouihı a rəmwhen ia aoa riti rukurau, nənə iərmama riti mwi rəgkiari skai, mɪni mə, “Nıpərhienien i. Iəmə i in mwi rınamavən pəri irau Iesu. Kwa in mwi iəmə Kalili nəha.”

⁶⁰ Mətə Pita rini mə, “Iəmə i, iakreirei nəfe i iakaməgkiari irə.” Təkwtəkwuni a mwi, nəpɪn raməgkiari ihi, rəiə rakaka. ⁶¹ *Nənə Iərimənu səkıtaha ruvsini, məti pen mətə Pita. Nənə Pita rerɪn rırhi nəgkiariien i səvəi Iərimənu səkıtaha. Rıməni pen tukwe in mə, “Ia nəpɪn a i kurirə rəiə rakaka, tikini m kəhar mə ikreirei iou.” ⁶² Nənə Pita rier mevən iruə mırapi nasəkien.

Iesu rərər ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel

⁶³ Ia nəpɪn nəha nəmə me nəha səməme kəmhərer tukuahag Iesu, kəmhəuəsi in, mamharis əkenhɪn irə. ⁶⁴ Irəha housəman mwi nənimen, nənə mamhəres in mə, “Ni ro nəgkiariien sə ruku pen ti Nənımwɪn mə sɪn ruəsi ik!” ⁶⁵ Nənə həni mwi nəgkiariien me rıpk mwi, mamhəni ərəha in irə.

⁶⁶ Nəpɪn ruvəran nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mɪne pris asori me mɪne nahatən me səvəi Loa housəsımwɪn irəha me. Nənə nərmama me həiri Iesu, mhəuvən, mhərpwi irapw in ia nəmrɪnrəha. Nənə nəmə asori me i həni mə, ⁶⁷ * “Trini mɪnuə ik Kristo, ni pehe tukumaha i.”

* 22:49: Luk 22:36 * 22:52: Luk 22:37, Jon 7:30, 8:20, Kol 1:13 * 22:54: Sam 31:11, Luk 22:33 * 22:56: Wok Me 4:13 * 22:61: Luk 22:34 * 22:67: Jon 3:12, 8:45, Jon 10:24

Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Ko iakini pehe tukumiaha i, ko kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien irə. ⁶⁸ Ko iakəres nəresien riti m kimiaha, ko hiəpkosəripin pehe mhə miou. ⁶⁹ *Mətə nəha təkwtəkwuni mine mamevən iou, Iəməti Iərmama, takəkure ia nīkare Kumwesən mwatuk sə in nīskaiien səvənhi rasori.”

⁷⁰ *Miregi irəha pam həni mə, “Ro iamīnhi irə ik Tini Kumwesən?”

Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Hiaməni mə iou i in i.”

⁷¹ Miregi həni mə, “Kitaha tsətui mwi iərmama riti mwi mə trini pui in ti nəfe? Səuvəregi raka mə in rini ərəha Kumwesən. Ruku pen atukwatukw ia tərhun.”

23

Iesu rərer ia nəmri Paelat

¹ Ia nəpin nəha nərmama pam ia kusen nəha həskəmter, mhəiri Iesu, mhəuvən, mhərer ia nəmri Paelat. ² *Nəpin kamhərer ia nəmri Paelat, həni ərəha Iesu i mə, “Kimaha iahətoni iəmə i ramiri əpə iti kimaha nəkur Isrel, mamīnise kimaha mə tahəpwəh nərəku penien nəmri takis m Kig Sisa. In rani mwi mə in Kristo, iərmama sə trərimənu ia kimaha.”

³ *Miregi Paelat rəres Iesu i mə, “Ik kig səvəi nəkur Isrel?”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ik ikani.”

⁴ Nənə Paelat rini pen ti pris asori me mine nərmama me pam nəha mə, “Takətə iamīnhi irə mə nərhəien riwən ia iəmə i.”

⁵ Mətə irəha həgkiari skai, mhəni mə, “Mətə iəmə i ramahatən nərmama me pam ia tənə Jutia, mamō irəha haməvisə mīnraha me. In rino stat fwe ia tənə Kalili muvehe meste nari ia kwopun i.”

Iesu rərer ia nəmri Herot

⁶ Nəpin Paelat riregi nəgkiariien nəha, rəres mə, “Iəmə i in iəmə Kalili uə rekəm?”

⁷ *Nənə nəpin Paelat riregi mə Iesu ruku pen ia kwopun nəha Herot ramərimənu ikin, rərhi pen in revən tukwe, ti nəri nə mə ia nəpin nəha Herot mwi fwe Jerusalem.

⁸ *Nəpin Herot rətə Iesu, rerin ragien pīk. Tui kwopti rokeikei mə trətoni, ti nəri nə mə ramregi kani nəghin, nənə mokeikei mwi mə trətoni Iesu ro nīmtətien riti. ⁹ Ro pen Herot rəres Iesu nəresien me rīpīk, mətə Iesu rīpkini mhə nəgkiariien riti. ¹⁰ Ia nəpin nəha pris asori me mine nahatən me səvəi Loa həskəmter, mamhəgkiari skai, mamhəni ərəha Iesu. ¹¹ Herot mine naruagən me səvənhi kamhətə ərəha in, mamharis əkenhīn irə. Nənə Herot rini nəkwan mə irəha tuharkahu pen karkahu amasan riti min. Nəpin hənarkahu pen raka min, Herot rərhi pen in rirərig mevən ti Paelat. ¹² Ia nəpin nəha Herot mine Paelat krouvehe rouəkwein irau me mə iou riti. Mətə kupwən krouəmwəki irau me.

Paelat rəsəni pen Iesu ia rəgi naruagən me

¹³ Paelat rousəsimwīn pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel ¹⁴ mīni pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəməuvehi iəmə i, mhəuvehe, mhərpwi ia nənimek, mamhəni mə ramiri raka nərmama ia suatuk atukwatukw. Iakinəkiri raka noien səvənhi ia nəmrimiaha, mətə iapkətoni mhə nari riti ro rərəha rəmwhen nəgkiariien me nəha kimiaha hiaməni, mamhəuəsi in irə. ¹⁵ Herot mwi rīpkətoni mhə nari riti ro rərəha. Ro pen rərhi pehe in rirərig mwi muvehe tukutaha. Hətə ro! Iəmə i rīpko mhə nari riti sə rəmwhen mə tukousi əpune in tukwe. ¹⁶ Ro iamīnhi irə takərisi in, nənə məsəni in rier ia kalapus mamevən.” ¹⁷ a

¹⁸ Mətə nərmama me nəha irəha pam həkwein əpwəmwis mə, “Uvehi irapw iəmə nə məsəni Parapas rier ia kalapus tukumaha.” ¹⁹ (Iəmə nəha Parapas raməmak ia kalapus

* 22:69: Wok Me 7:56 * 22:70: Luk 4:3,9 * 23:2: Luk 20:25 * 23:3: 1Tim 6:13 * 23:7: Luk 3:1 * 23:8: Luk 9:9 a 23:17: Nəkukua me rīpīk kimərai pen Niutestamen irə ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris kupwən kwopi nəgkiariien ia vas 17 riwən.

ti nəri nə mə rımərkwumen naruagənien riti ia taon nəha Jerusalem, nənə mousi əpune mwi iərmama.)

²⁰ Paelat rarə mægkiari mwi mınraha ti nəri nə mə rokeikei mə trəsəni Iesu rier ia kalapus mamevən. ²¹ Mətə irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

²² Nənə Paelat rarə mægkiari sə ro kahar irə, mını pen ti nırəha i mə, “Ti nəfe? Nəfe nərəhaien in rino? İakınətə raka in mə rıpkə mhə noien ərəha riti sə rəmwhen mə tukousi əpune in tukwe. Ro iamınhi irə takərisi in, nənə, məseni in rier ia kalapus mamevən.”

²³ Mətə irəha haməmwur, mamhəkwein əpwəmwis, mamhəni mə tukaməkeikei kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau. İrəha həkwein əpwəmwis iamınha irə mamhəuvən meste ²⁴ Paelat rini mə tro nəkwanraha. ²⁵ İəmə nəha Parapas sə kiməuvehi puvnimwə in ia kalapus ti naruagənien mine nousi əpuneien iərmama Paelat rəsəni in rier ia kalapus mamevən, mətə ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən me səvənhi mə irəha tuho irə rəmwhen ia nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hokeikei.

Naruagən me hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

²⁶ Naruagən me nəha həiri Iesu, mhəier ia taon, mhətoni iəmə Saerin riti nəghin nə Saemon. Ruku pen ia kwopun riti iruə mauvehe ia taon. İrəha həkwtəmhirin in, mhəmri pen nei kamarkuau səvəi Iesu ia nuran, nənə mhəkeikei min mə trəvrani mukurirə Iesu.

²⁷ Nərmama me həpik kamhəkurirə Iesu. Nıpran me həpik irəha mınraha kamhəpi, mamhasək asori tukwe. ²⁸ Mətə Iesu ruvsini, məti pen mətə irəha, mını mə, “Nıprən Jerusalem me. Kimiaha tihəpwəh nasəkien tukw iou, mətə tihəsək tukumiaha me mine nıpwənətimiaha me. ²⁹ *Nəpın riti sə rauvehe trərəha anan. Tukini iamınhi irə mə nıpran me səməme həpkəkəwəhakwen mhə, mhəpkuvei pen raka mhə kənunu m iəkunouihı, irəha həukurən nagienien. ³⁰ İa nəpın nəha nərmama tuhəni pen ti təküər me mə ‘Həkure tərini kimaha’ mine nəpatu me ‘Housəman kimaha.’ ³¹ *Mə nərmama kamho narimnari me i nəpın nei ramərə ihı tukəfo irə nəpın nei ruvehe mımhiə?”

³² Nənə naruagən me kamhəiri iəmə ərəha mi kəru, mhəier mə tuhousi əpune irau irəhar Iesu. ³³ İrəha həuvehe ia kwopun nəha kani mə Kerhə səvəi İərmama. İa kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mhərui tərini pen mwi iəmə ərəha mi nəha ia nei kamarkuau, riti ia nıkare Iesu mwatuk, riti ia nıkaren mour. ³⁴ *Nənə Iesu rini mə, “Tata. Tikəpwəh nərpwinien tai noien ərəha səvənraha ti nəri nə mə həreirei nəfe i kamho.” Nənə irəha həuai kirkiri tınari me səvənhi, mhəuini nari riti sə trahətən pen sin truvehi nəfe tınari səvənhi.

³⁵ *Nərmama ia kwopun nəha kamhərer mamhəspau ia Iesu, mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamharis əkenhın irə, mamhəni mhənua, “In rıməuvehimıru nərmama me həpik. Trini mınua in Kristo pərhiən sə Kumwesən ruvərfi raka in, ramasan mə ruvehimıru atukw a in.”

³⁶ *Naruagən me irəha mwi kamharis əkenhın irə, mamhəuvehe ipaka tukwe, mamhəmwur mə tuhəuvei pen waen sə rəfiə min, ³⁷ mamhəni mə, “Trini mınua ik kig səvəi nəkur Isrel pərhiən, uvehimıru atukw ik!”

³⁸ İa kənkəpwə irənhə irə nəkukuə riti kimərai mə Iesu tremhə ti nəfe. Rini mə: *In İKİG Səval Nəkur Isrel*

³⁹ İəmə ərəha mi nəha sə krouəgher ia kwopun nəha riti rini ərəha Iesu i, mını mə, “İk Kristo uə rekəm? Uvehimıru atukw ik mine kimrau!” ⁴⁰ Mətə in riti rınise in, mını mə, “Rosi ipkehekır mhə Kumwesən uə? Kwa kiməuvei pehe nərpwinien mik rəmwhen a mwi irə. ⁴¹ Ratukwatukw a mə kamousi əpune krau iamınhi. In i tai noien ərəha səkrau. Mətə iəmə i rıpkə mhə nari riti rərəha.”

⁴² *Nənə iəmə nəha rarə mını mwi mə, “İesu. Rerim tramrhi iou nəpın tikərimənu ia

* 23:29: Luk 21:23, Rev 6:16 * 23:31: 1Tes 4:17 * 23:34: Aes 53:12, Mat 5:44, Wok Me 7:60, Sam 22:18

* 23:35: Sam 22:7-8 * 23:36: Sam 69:21 * 23:42: Mat 16:28

nitətə səim.”

⁴³ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iakani nipərhiendien tukw ik i. Ipwet tikarə krau mik ia kwopun amasan nəha Parataes.”

Iesu remhə

⁴⁴⁻⁴⁵ *Ipaka ti kurkwai nəpin ia ran nukuraanien səvəi meri riwən. Nəpitəvien ruvehe mousəman kwopun me pam ia tənə nəha meste aoa kahar rukurau. Ia nəpin nəha tinari sə rəgher tukuahag rum sə ro ikinan anan fwe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən reitehi nipərin kəru. ⁴⁶ *Nənə Iesu rəkwein əpwəmwis mini mə, “Tata. Iakəmri pehe nənimwik ia rəgim.” Rini nəgkiariien nəha, nənə muvehi neiahagien səvənhi sampam, memhə.

⁴⁷ Iaruagən riti səvəi nəkur Rom nəha in rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Nəpin rətoni Iesu mə rinəfemhə irə, rəgnəgini Kumwesən, mini mə, “Nipərhiendien. Iəmə i in iəmə atukwatukw.” ⁴⁸ *Nənə nərmama me pam səməme hənousəsimmwin irəha me fwe ikən ti nəspauien ia nəri nəha kino ia Iesu, nəpin hətoni, hərərig pen imwənraha, mhəregi rərəha, mamhərui kwənpwenhinraha tukwe. ⁴⁹ *Nərmama me pam səməme həukurən Iesu, mine nipran me nəha səməme hənəməkurirə in fwe ia tənə Kalili, kamhərer isipwin, mamhəspau ia narimnari me nəha.

Josefrərkwafə nipwrai Iesu ia nipəgi kəruətərei

⁵⁰⁻⁵¹ Iərmama riti nəghin nə Josef. Imwəni nə Aramatia taon riti səvəi nəkur Isrel. Josef in raməkure irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel nəpin housəsimmwin irəha me. Noien səvənhi ramasan matukwatukw. Nəpin nəmə asori me hənərai simwin mə tukousi əpune Iesu, Josef ripkəsəni mhə. Ia nəpin me in rameitenhi mə trətoni nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə ruvehe. ⁵² Josef revən ti Paelat, mərəs mə ko rəsəni in ruvehi nipwrai Iesu. ⁵³ Nəpin Paelat rəsəni, Josef revən, muvehi raka nipwrai Iesu ia nei kamarkuau, nənə muvegi ia tinari kani mə linen, mevən məmri pen ia nipəgi kəruətərei sə kinərai ərori raka, kipkəmri pen raka mhə nipwrai iərmama riti ikən. ⁵⁴ In i nəpin kaməpnəpenə irə ti Sapat, Sapat ruvəuvehe ipaka.

⁵⁵ *Nipran me nəha səməme həməier ia tənə Kalili, mhəkurirə Iesu mhəuvehe, irəha həkurirə Josef i, nənə mhətoni nipəgi kəruətərei nəha mine Josef rəfəmri pen nipwrai Iesu irə. ⁵⁶ *Nəpin hətoni pam, hərərig, mhəpnəpenə nimwai nari me nepwin sə nipekinraha rapein amasan, mhəpnəpenə mwi senta me nepwin. Nənə ia Sapat hapwis rəmwhen sə Loa riməni.

24

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Ia Sante, nəpnəpin anan, nipran me nəha həuvehi nimwai nari me səməme hənəpnəpenə raka ia nirəha nipekinraha rapein amasan, mhəuvehi mhəuvən ia nipəgi kəruətərei nəha kinərkwafə nipwrai Iesu ikən, ² nənə mhətoni kəruətərei asori nəha kinərpinhə pen ia tərhui nipəg kinəsəkwusəkwu raka i. ³ Mətə nəpin hasu puvnimwə ia nipəg, həkətoni mhə nipwrai Iesu Iərimənu səkitaha. ⁴ *Nəri nəha ro nətərigien səvənraha rəvsəusini pik. Nəpin kamhərer mamhətərig tukwe, təkwəkwwuni a mwi iərmama kəru krouier irapw ti nirəha. Tinari səvənrau raməhiarpw. ⁵ *Irəha hətoni həhekir mhənimwi irapw nənimenraha ia tiprənə. Nənə iərmama mi nəha krouni pen ti nirəha i mə, “Rəfo kimiaha hiamətui iərmama sə rimiru ia kwopun i kamərkwafə nipwrai nərmama sə hemhə ikən? ⁶ *In riwən i, mətə in rinətui mwi. Rerimiahə tramrhi nəgkiariien i in riməni pehe tukumiaha i nəpin rinamarə ihi fwe ia tənə Kalili. ⁷ In riməni mə, ‘Irəha tuhaməkeikei mhəuvei pen iou, Iəməti Iərmama, ia rəgi nəmə ərəha me. Nənə

* **23:44-45:** Amos 8:9, Eks 36:35 * **23:46:** Sam 31:5, Wok Me 7:59 * **23:48:** Luk 18:13 * **23:49:** Sam 38:11, 88:8, Luk 8:2-3 * **23:55:** Luk 23:49 * **23:56:** Eks 20:10, Dut 5:14 * **24:4:** Wok Me 1:10 * **24:5:** Luk 2:9 * **24:6:** Luk 9:22, 17:25

nəmә әрәһа me nəһа tuhәruı tәrını pen iou ia nei kamarkuauı. Takemhә, mәtә nəpın sә ro kahar irә takәtui mwi.’ ” ⁸ Nәнә nıpran me nəһа rerınraha rırhi mwi nəgkiariien nəһа sәvәnhi.

⁹ Hәrәrıg ia nıpәg, mhәuvән, mhәtonı eleven nәrmama me sәvәı Iesu mıne nepwın mwi, hәni pen narımnarı me i tı nırәһа. ¹⁰ *Nıpran me nəһа sәmәme hәni irapw narımnarı me i tı aposol me sәvәı Iesu irәһа nəһа Merı Maktala, mıne Joana, mıne Merı mama sәvәı Jemes, mıne nıpran me nepwın mwi irәһа mınrakar. ¹¹ Mәtә aposol me rerınraha rırhi mә rosi nəgkiariien nəһа sәvәnraka ro nәrı auәr a irә. Irәһа hәpkını mhә nıpәrhıenıen irә. ¹² Mәtә Pıta rıskәmter, maıu, mevән ia nıpәgı kәruәterei nəһа kınәrkwafә nıpwrai Iesu ikın, mәrpәsuk, mәtı puvnımwә, mәtonı tınarı me nəһа lınen sә kımәvegı nıpwrai Iesu irә ramrımәr, mәtә narı rıtı mwi rıwән. Nәнә in rәpwәh kwopun nəһа mamevән mәrkәrıarı ia nəfe rınәtonı.

Iәrmama kәru sәvәı Iesu krauesı pen suatuk rauevән fwe Emeas

¹³ Ia nəpın a mwi nəһа iәrmama kәru sәvәı Iesu krauevән ia rukwәnu rıtı nəghın nə Emeas. Rukwәnu nəһа ipaka tı Jerusalem kavән rәmwhen ia kilometa irәһа pam eleven. ¹⁴ İrau krauegkiarı pәrı ia narımnarı me nəһа kınо. ¹⁵ *Nәpın nəһа krauegkiarı pәrı irә, Iesu ruvehe ipaka, mamavән irәhar mınraru, ¹⁶ mәtә narı rıtı ruvegı nәtәrıgıen sәvәnraru, kroureırei mә Iesu nəһа.

¹⁷ Nәнә Iesu rını pen tı nırau i mә, “Nәfe i irauavән raunı pen tukumırau me i?”

Nәнә krouәrer, nәnımenrau rıpkagıen mhә. ¹⁸ İrau rıtı, nəghın nə Kleopas, rını pen tukwe in mә, “Rosi ik әpa ia nәrmama me sәmәme kamhavән fwe ia Jerusalem ikreırei narımnarı me nəһа kınо nәrıneıv m neıs mıne?”

¹⁹ *Mıregı Iesu rını pen tı nırau i mә, “Nәfe narımnarı?”

Mıregı krounı pen tukwe in mә, “Narımnarı me nəһа kınо ia Iesu, iәmә Nasaret. İәmә nəһа in profet rıtı. Ia nәmrı Kumwesән mıne ia nәmrı nәrmama narımnarı me sә in rınо mıne nəgkiariien sәvәnhi ro nәnımwın mıskai. ²⁰ Prı asorı me mıne nәmә asorı me sәkıtaha hәmәuveı pen in ia rәgı nәkur Rom mә irәһа tuhәni mә in tramәkeıkeı memhә. Nәнә irәһа hәruı tәrını pen in ia nei kamarkuauı. ²¹ *Mәtә kımaha iahәnәmrı pen әknekın nәtәrıgıen sәkımaha irә mә in iәrmama sә treıvınarı ia kıtaha nәkur İsel. Narımnarı me nəһа kınо, mәtә narı rıtı mwi, ipwet i nəpın sә ro kahar irә. ²² *Rıtı mwi, nıpran nepwın ia tәmwen sәkımaha ho nәmrımaha rıer. Ia nәpnәpın anan hәuvән fwe ia nıpәg sә kınәrkwafә iәmә nəһа ikın, ²³ mәtә hәpkәtonı mhә nıpwran. Nәpın irәһа hәrәrıg pehe, hәni mwi mә hәnәtonı agelo mı kәru krouıer pehe tı nırәһа, krounı mınuә in rınәtui mwi ia nemhәıen sәvәnhi. ²⁴ *Nәrmama nepwın ia tәmwen sәkımaha hәuvән fwe ia nıpәgı kәruәterei nəһа, nәнә mhәtonı rәmwhen atukwatukw mә nıpran me nəһа hәmәni, mәtә hәpkәtonı mhә nıpwrai iәmә nəһа.”

²⁵ Mıregı Iesu rını pen tı nırau i mә, “Kwa rosi kımıaha hıәreırei nəgkiariien me pam sә profet kupwән me hәmәni. Rәfo kımıaha hıamo tanpen ia rerımıaha, mhәpwәh nını akwauakwıen nıpәrhıenıen irә? ²⁶ *Kumwesән ruvәni raka mә iәmә nəһа kanı mә Krısto tramәkeıkeı mıregı nәmısaıen me nəһа kurırә revән muvehi nasorıen sәvәnhi.” ²⁷ *Nәнә Iesu rәusıәre pui pen amasan tı nırau i nıpwrai nəgkiariien me pam sә kımәrı pen ia Nәkukuә İkınan sәmәme hamәgkiarı ia in. Ia nəgkiariien sәvәnhi rәgkiarı ia nәkukuә sәvәı Moses muvehe meste nәkukuә me sәvәı profet me. ²⁸ Nәpın irәhar haruvehe ipaka tı rukwәnu nəһа irau krauevән ikın, Iesu ramо rәmwhen mә in trәpwәh irau mavән mamevән. ²⁹ Mәtә irau krouәkeıkeı mıın, rounı mә, “Samarо pәpım kıtakar

* **24:10:** Luk 8:2-3 * **24:15:** Mat 18:20 * **24:19:** Mat 21:11 * **24:21:** Luk 2:38, 19:11, Wok Me 1:6 * **24:22:** Luk 24:1-11 * **24:24:** Jon 20:3-10 * **24:26:** Luk 9:22, 24:44 * **24:27:** Sam 22:1-21, Aes 53, Jon 13:31, Wok Me 3:13

mik. Rinaməruarəv. Ripko mhə tui meri rivə.” Ro pen Iesu ruvniwə irəhar minrau mə tuamharo pəpim.

³⁰ *Nəpim in rəkure mə trəni pəri nari irəhar minrau, ruvehi bred, məfwaki mini vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, muvei pen minrau. ³¹ Ia nəpim nəha nətərigien səvənrau rəsevər, krinəuətə rinaukurən mə Iesu nəha. Nənə təkwtəkwuni a mwi in riwən ia nəmminrau. ³² Nənə irau krouni pen tukunrau me i mə, “Pərhiən. Nəpim raməgkiari pehe m krau ia suatuk, maməusiəre pui pehe nipwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, nəgkiariien səvənhi ramasan pik, mamə rerirau ramagien.”

³³ Nənə ia nəpim nəha krouəskəmter, rourərig rouevən fwe ia Jerusalem. Ia kwopun nəha krouətə nərmama me eleven səvəi Iesu mine nərmama nepwin mwi irəha minraha hənousəsimwin raka irəha me, ³⁴ *mamhəni mə, “Nipərhiənien. Iərimənu səkitaha rinətui mwi. In ruvəier irapw raka ti Saemon.” ³⁵ Nənə iəmə mi nəha krouni irapw nəfe krinəuətoni ia suatuk, rouni mwi krinəfo rouətoni sas ia Iesu nəpim in raməkwsen bred.

Iesu rier irapw ti nərmama səvənhi

³⁶ *Nəpim irau krauəgkiari ihi ia nari m nari me nəha, təkwtəkwuni a mwi hətoni Iesu ramərer ia kurkwanraha, mini pen ti nirəha i mə, “Nəməriniuen trarə tukumiaha.”

³⁷ *Mətə irəha həkərinari irə, mhehekir. Rerirraha rirhi mə kamhətoni nənimwi iərmama riti. ³⁸ Ro pen Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rəfo hiamhekir iaminihi irə? Rəfo nəsien me kamhəutə ia rerimiahaha mamho kimiahaha hiəpwəh ninien nipərhiənien ia nirak? ³⁹ Hətoni ro rəgik mi mine nisuk mi. Kwa iou i. Hərap iou, mhəregi, mhəukurən mə nusak i mine nikəkrik i. Mətə nənimwi iərmama nusan mine nikəkrin riwən.”

⁴⁰ Iesu rini nəgkiariien nəha, misəni irapw rəgin mi mine nisun mi ti nirəha hətoni. ⁴¹ *Nəpim hətoni nəmminraha rier. Rerirraha ragien. Mətə nahatətəien səvənraha ramərməru ihi. Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Sənəmiaha i nəveginien uə rekəm?” ⁴² Nənə irəha həuvei pen nipəri nəmu afə riti min. ⁴³ In ruvehi mən i nəmminraha.

⁴⁴ *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Narimnari me i kamhesi pen nəgkiariien me səiou sə iakiməni pehe tukumiaha i fwe kupwən nəpim iakinamarə pəri ihi kitaha m kimiahaha. Iakiməni minuə nəgkiariien me pam nəha kimərai pen ia Loa səvəi Moses mine nəkukuə me səvəi profet kupwən me mine Ol Sam səməme kamhəgkiari ia nirak tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə.”

⁴⁵ *Nənə in rəsevər ia nətərigien səvənraha mə irəha tuhəukurən nipwrai nəgkiariien me ia Nəkukuə Ikinan, ⁴⁶ rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien me nəha kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan həni iaminihi mə iou Kristo takaməkeikei mukupwən miregi nəmisiən, memhə, nənə ia nəpim sə ro kahar irə iakətui mwi. ⁴⁷ *Tukəvisau irapw mə nərmama tuhaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me, mhahatətə ia nirak, nənə Kumwesən trəpwəh nərwinien noien ərəha me səvənraha. Tukukupwən kəvisau irapw nəgkiariien i ia Jerusalem kurirə revən ti nərmama ia tənəmtənə me pam. ⁴⁸ *Kimiahaha nəha hiənətoni narimnari me i ia nənimemiahaha. ⁴⁹ *Həregi ro! Iou takərhi pehe Nənimwin Ikinan reiwaiu pehe tukumiaha rəmwhen ia Tata səiou rino raka promes irə. Mətə kimiahaha tihəpwəh nierien ia taon i meste niskaiien nəha trukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Kumwesən trarkahu pehe m kimiahaha.”

Iesu rutə mevən fwe ia neiai

⁵⁰ Nənə Iesu riri irəha mhəier mhəuvən mheste nari fwe rukwənu nəha Petani. Ia kwopun nəha in ruvehi utə rəgin mi, məkwein amasan ia nirəha. ⁵¹ Nəpim raməkwein amasan ia nirəha, raraka ia nirəha, nənə kuvehi utə in revən fwe ia neiai. ⁵² *Irəha

* 24:30: Luk 22:19 * 24:34: 1Kor 15:4-5 * 24:36: 1Kor 15:5 * 24:37: Mat 14:26 * 24:41: Jon 21:5
* 24:44: Luk 9:22 * 24:45: Luk 24:27 * 24:47: 1Tim 3:16 * 24:48: Jon 15:27, Wok Me 1:8 * 24:49: Jon 14:16, 15:26, Jon 16:7, Wok Me 1:4 * 24:52: Jon 14:28, 16:22

hənimwi nukurhunraha, mhəuvei pen nisaiien səvənraha min. Nəpən hərərig mhəuvən fwe ia Jerusalem, rerinraha ragien pik. ⁵³ Ia nəpən me kamhəuvən ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəgnəgini in.

Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rımərai nəkukuə sə ro kefə irə raməgkiari ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Jon in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. Iesu rokeikei pik in. Jon rımərai nəkukuə i ia nuk 90-100. In rokeikei mə kitaha nərmama tsəvsini nəkukuə i pwəh ro nukurəniēn i tukutaha mə Iesu in Kristo, Tini Kumwesən. Jon rokeikei mə kitaha tsəni nıpərhienien irə, nənə mhəuvehi nımıruien ia nəghi Iesu (Jon 20:31). Jon raməgkiari ia nımıruien mine wok səvəi Iesu Kristo. Mətə nəkukuə səvənhi ropə ia nəkukuə səvəi Matiu, Mak, mine Luk. Ia nəkukuə səvənhi Jon rini irapw nımtətien krirum səməme Matiu, Mak, mine Luk həpwəh nəgkiariien irə. Mətə ia nəkukuə Matiu, Mak, mine Luk haməgkiari ia nımtətien kəru a səməmi Jon raməgkiari mwi irə. Nəkukuə i nusipekinien me səvəi Iesu riwən irə, mətə raməgkiari pik ia navəniēn səvəi Iesu irəha in me nepwın. Jon rımərai nəkukuə i mə kitaha tsaməkeikei mhəukurən nımtətien me səməme Iesu Kristo rino. Nımtətien me nəha hamo pui mə Iesu Kristo in Kumwesən in rauvehi nıskaiien asori me. Nıpərhienien Jon ramahatən mə Iesu Kristo in Tini Kumwesən, mətə in ramahatən mwi mə Iesu in iərmama rəmwhen ia kitaha nəpın nepwın rerin rəpou, nəpın nepwın tipwın rəpou, mamə mwi nokeikeiien.

Nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvehe mo iərmama i nıpwran rəmwhen ia nıpwrataha

¹ *Fwe tui, nəpın tiprənə ramiwən ihi, Nəgkiariien səvəi Kumwesən rınarə raka. a Nəgkiariien nəha ramarə irau Kumwesən. Nəgkiariien nəha in Kumwesən. ² In rınarə raka irau Kumwesən fwe tui nəpın tiprənə ramiwən ihi. ³ *Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Narimnari me pam səməme kamharə riti riwən rıpkuku pen mhə irə marə. ⁴ *Nəgkiariien nəha in nukune nımıruien. Nımıruien nəha in nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama. ⁵ *Nukuraanien nəha raməhiəpw ia nəpitəvien, nəpitəvien ko rıpkousəman mhə.

⁶ *Iərman riti Kumwesən rərhi pehe i nəghin nə Jon. ⁷ In ruvehe mə trərer irapw məgkiari ia nukuraanien nəha pwəh nərmama həregi nəgkiariien səvənhi, nənə mhəni nıpərhienien irə. ⁸ *Rıpkə mhə Jon in nukuraanien nəha, mətə ruvehe mə trərer irapw məgkiari irə, ⁹ *mıni mə nukuraanien pərhien sə raməhiəpwın nərmama me pam na truvehe ia tiprənə i.

¹⁰ *Nıpərhienien nukuraanien nəha ruvehe ia tiprənə i. In nəha Nəgkiariien nəha tiprənə i mine nərmama me pam həuku pen irə mharə, mətə nəpın rier pehe irə irəha həreirei mə in sin. ¹¹ In ruvehe imwəni atukwatukw, mətə nəkur imwəni me həpkəsevər mhə ia rerınraha tukwe. ¹² *Mətə nərmama me səməme həsevər ia rerınraha tukwe, in ruvei pen nasoriien mınraha mə irəha nıpwınəti Kumwesən me. In ruvei pen nasoriien nəha m nərmama me pam səməme kamhəni nıpərhienien ia nəghin. ¹³ *Mətə nəpın həuvehe mhə nıpwınəti Kumwesən me ia nırəha, irəha həpkətui pehe mhə ia nite tata mine mama, uə ia nokeikeiien səvəi nıpwranrau, uə ia nətəriğien səvəi iərman riti, rekəm. Kumwesən əpa ruvei pen nımıruien vi mınraha ro irəha həuvehe nıpwınətın me.

¹⁴ *Nəgkiariien səvəi Kumwesən^b ruvehe mo iərmama i nıpwran rəmwhen ia nıpwrataha rarə ouihi a kımaha min. Kımaha iahənətoni nasoriien səvənhi, nasoriien

* **1:1:** Jon 17:5, 1Jon 1:1-2, Rev 19:13 **a 1:1:** Uə “Nəgkiariien rınarə raka.” * **1:3:** 1Kor 8:6, Kol 1:16-17, Hip 1:2

* **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19 * **1:6:** Mat 3:1, Luk 1:13-17,76 * **1:8:** Jon 1:20 * **1:9:** Jon 8:12, 1Jon 2:8

* **1:10:** Jon 1:3, 17:25 * **1:12:** Kal 3:26 * **1:13:** Jon 3:3-6, Jem 1:18, 1Pit 1:23 * **1:14:** Aes 60:1-2, Kal 4:4, Fil

2:7, Hip 2:14, Luk 9:32, Jon 2:11 **b 1:14:** Uə “Nəgkiariien ruvehe mo iərmama i nıpwran rəmwhen ia nıpwrataha.”

sə in rauvehi ti nəri nə mə in Tini Kumwesən anan kuatia. Iahənətoni mə rerin rukuər ia namasanien mine nipərhiēnien.

15 *Jon rərer irapw mægkiari irə, məkwein əpwəmwis, mini mə, “Iəmə i in i iəmə sə iakinəgkiari irə nəpin iakini mə, ‘Iəmə sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, ti nəri nə mə nəpin iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rinarə raka.’ ” 16 *Nənə ti nəri nə mə rerin rukuər ia namasanien mine nipərhiēnien, nəpin me kitaha pam saməuvehi narimnari amasan me raku pen tukwe. 17 *Loa sə Kumwesən ruvei pehe ruku pen ti Moses, mətə namasanien mine nipərhiēnien ruku pen ti Iesu Kristo. 18 *Iərmama riti ripkətoni raka mhə Kumwesən, mətə Tini Kumwesən anan kuatia in Kumwesən. Ia nəpin me in ipaka ti Tata səvənhi. In rino pui pehe Tata səvənhi m kitaha.

Nəgkiariien səvəi Jon Paptas

19 Nəgkiariien səvəi Jon ro iamīnhi irə. Nəpin riti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hərhi pen pris me nepwīn mine Livaet me nepwīn həier ia Jerusalem mhəuvən mə tuhəres pen in mə, “Ik sin?” 20 *Nənə Jon ripkəpnəpen mhə, mətə rəgkiari, mo nukurənien i, mini mə, “Ripko mhə iou Kristo.”^c

21 *Miregi irəha həres pen in mə, “Ik Elaeja?”

Miregi in rini mə, “Rekəm. Ripko mhə iou Elaeja.”

Miregi irəha həni mə, “Ik profet nəha kiməni mə truvehe?”

Miregi in rini mə, “Rekəm.”

22 Ro iamīnhi irə irəha həni pen tukwe in mə, “Ik sin? Kimaha tahaməkeikei mhəuvei pen nəgkiariien m səməme hənərhi pehe kimaha. Ikəfni irə ia niram?”

23 *Miregi Jon rini mə, “Iou iəmə i kamregi rerik ia kwopun akwesakwes ikin. Iakaməkwein əpwəmwis mə, ‘Kimiaha tihaməkeikei mhəpərhi^d suatuk səvəi Iərimənu səkitaha.’ Noien i iakamo ramesi pen nəgkiariien səvəi Profet Aesea kupwən.”

24 Nərmama me i səməme kinərhi pehe irəha nepwīn Farisi me. 25 *Irəha həres pen Jon i mə, “Rəfo ikamo paptas ia nərmama, mətə ripko mhə ik Kristo uə Elaeja uə profet nəha Nəkukuə Ikinan rani mə truvehe?”

26 Miregi Jon rini pen ti nirəha i mə, “Iakamo paptas ia kimiaha ia nui, mətə iərmama riti ramərer kurkwan ia kimiaha hiəreirei. 27 *Iou iakiməkupwən muvehe, iəmə nəha in trukurirə. Iapkəmwhen mhə mə takifi raka nəkwus ia put səvənhi.”

28 *Narimnari me i həier pehe ia rukwənu Petani fwe nīkare nui aris Jotan pen, kwopun Jon ramo paptas ikin.

Kwəti sipsip səvəi Kumwesən

29 *Kini rakwakwi irə Jon rətoni Iesu ravən mauvehe. Nəpin rətoni, rini mə, “Hətə ro in i kwəti sipsip səvəi Kumwesən. In truvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tiprənə i. 30 *Iəmə i in i iakaməgkiari irə nəpin iakiməni mə, ‘Iəmə sə trukurirə pehe iou, in rasori ia nirak, ti nəri nə mə nəpin iapkətui pehe mhə ihi, mətə in rinarə raka.’ 31 Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə iakiməuvehe, mamə paptas ia nui mə takətə sas in, nənə mahatən nəkur Isrel irə pwəh irəha hətoni mhəukurən.”

32 *Nənə Jon rarə mini irapw mwi mə, “Iou iakinətoni Nənimwīn Ikinan ruku pen fwe ia neiai meiwaiu rəmwhen ia mak inhəripw muvehe məkure irə. 33 *Fwe kupwən iou iakreirei iəmə i, mətə Iəmə sə rīnərhi pehe iou mə tako paptas ia nui rini pehe tukw iou

* 1:15: Jon 1:27,30, Mat 3:11 * 1:16: Kol 2:10 * 1:17: Eks 34:28, Rom 6:14, 10:4 * 1:18: Eks 33:20, Jon 6:46, 1Tim 6:16, 1Jon 4:12, Mat 11:27 * 1:20: Jon 3:28 C 1:20: Nəhag nəha “Kristo” raməgkiari ia iəmə nəha profet kupwən me hāməni mə truvehe muvehimīru nərmama. * 1:21: Dut 18:15,18, Mat 11:14, Jon 6:14, 7:40 * 1:23: Aes 40:3 d 1:23: Uə “Kimiaha tihaməkeikei mhəmri atukwatukw suatuk səvəi Iərimənu səkitaha.” * 1:25: Mat 21:25, Jon 1:33 * 1:27: Jon 1:15, Wok Me 13:25 * 1:28: Mat 3:6, Jon 10:40 * 1:29: Aes 53:6-7, Jon 1:40, 1Pit 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32: Mat 3:16 * 1:33: Luk 3:2-3

i mæ, 'Ik tikætoni Nænimwîn Ikinan reiwaiu mækure ia iærmama riti. Iærmama næha in næha tro paptæes ia Nænimwîn Ikinan.' ³⁴ *Iou Jon iakinætoni næri i, nænæ mani minuæ iæmæ i in Tîni Kumwesæn."

Iesu rinamækwein nærmama me sævænhi

³⁵ Kini rakwakwi iræ, Jon ramærer ia kwopun a mwi næ iræhar iærmama kæru sævænhi. ³⁶ *Næpîn ræti pen mætoni Iesu ramavæn makurau, rîni mæ, "Hætæ ro in i kwæti sipsip sævæi Kumwesæn."

³⁷ Iærmama mi næha sævæi Jon krouregi in rîni nægkiariien næha, nænæ kraukuriræ ia Iesu. ³⁸ Iesu ruvsini mætoni irau kraukuriræ in, nænæ rîni pen ti nirau i mæ, "Kimirau irouætui næfe?"

Mîregi krouni pen tukwe in mæ, "Rapai, ikamaræ pæku?" (Nægkiariien næha "Rapai" nîpwran mæ Iahatæn.)

³⁹ Mîregi in rîni pen ti nirau i mæ, "Rouvehe rouætoni." Ro pen irau krouevæn, rouætoni kwopun in ramaræ ikîn. Nænæ irau krouaræ iræhar min ia næpîn næha ti næri næ mæ rinamæruaræv ipaka meri rivæ.

⁴⁰ *Irau riti rîregi Jon rægkiari nænæ rukuriræ ia Iesu in næ Antru, piævi Saemon Pita. ⁴¹ *Næri sæ rukupwæn mo in revæn mætoni piævni Saemon, nænæ mîni pen tukwe in mæ, "Kimaha iahætoni Mesæea." (Mesæea nîpwran mæ Kristo.)^e ⁴² *Nænæ in riri Saemon mevæn ti Iesu. Iesu ræti pen mætoni Saemon, mîni mæ, "Ik Saemon, tîni Jon. Tukækwein ik mæ Kefas." (Kefas nîpwran mæ Pita.)

Iesu rækwein Filip mîne Nataniel

⁴³ *Kini rakwakwi iræ, Iesu rokeikei mæ trevæn ia tænæ Kalili. In rætui Filip, mætoni, mîni pen tukwe in mæ, "Kuriræ iou."

⁴⁴ Filip næha in iæmæ Petsæeta, imwei Antru mîne Pita. ⁴⁵ *Nænæ Filip rætui Nataniel, mætoni, mîni pen tukwe in mæ, "Kimaha iahætoni iæmæ i Moses rimærai ia nækukuæ sævæi Loa mîne profet me mwi hæmærai mamhægkiari iræ. In iæmæ Nasaret, tîni Josef. Næghîn næ Iesu."

⁴⁶ *Mîregi Nataniel rîni pen tukwe in mæ, "Ko nari amasan riti ruku pen ia Nasaret uæ?"

Mîregi Filip rîni pen tukwe in mæ, "Uvehe mætoni."

⁴⁷ Næpîn Iesu rætoni Nataniel ravæn muvehe, in rægkiari iræ, mîni mæ, "Hætæ ro. Iæmæ Isrel pærhien i. Neikuæien riwæn iræ."

⁴⁸ *Mîregi Nataniel rîni pen tukwe in mæ, "Ikæfukuræn iou?"

Mîregi Iesu rîni mæ, "Næpîn ikamækure tegîn niemis, Filip ræpwæh ihi nækweinien ik, iakinætæ raka ik."

⁴⁹ *Mîregi Nataniel rîni pen tukwe in mæ, "Iahatæn. Ik Tîni Kumwesæn pærhien. Ik pærhien kig sævæi nækur Isrel."

⁵⁰ Mîregi Iesu rîni mæ, "Ræfo? Ikini nîpærhienien ia nirak ti næri næ mæ iakini nægkiariien i mæ 'Iakinætæ raka ik ikamækure tegîn niemis'? Ik tikætoni narimnari me nepwîn mwi hasori ia sëmæme næha." ⁵¹ *Iesu raræ mîni pen mwi tukwe in mæ, "Iakani nîpærhienien tukumiaha i kimiaha tihætoni kæpuapen trækweg nænæ nagelo me sævæi Kumwesæn tuhamæutæ mamheiwaiu ia Iæmæti Iærmama."

* **1:34:** Mat 3:17, 17:5, Mat 27:54 * **1:36:** Jon 1:29 * **1:40:** Mat 4:18-20 * **1:41:** 1Saml 2:10, Sam 2:2, Jon 4:25 ^e **1:41:** Nægkiariien mi næha "Mesæea" mîne "Kristo" krouæmnamwhen a. Mesæea nægkiariien Hipru. Kristo nægkiariien Krik. Næhag mi næha krouægkiari ia iæmæ næha profet kupwæn me hæmæni mæ Kumwesæn trærhi pehe i ruvehe muvehimîru nærmama. * **1:42:** Mat 16:18, Mak 3:16 * **1:43:** Mat 8:22, Mak 2:14 * **1:45:** Dut 18:18, Aes 7:14, 9:6, Jer 23:5, Esik 34:23 * **1:46:** Jon 7:41,52 * **1:48:** Sam 32:2 * **1:49:** Mat 14:33, 16:16, Mat 27:42, Mak 3:11 * **1:51:** Jen 28:12

2

Nəkur Kena həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi mhagian irəha mınrau

¹*Kini neis irə nərmana nepwın ia rukwənu Kena ia tənə Kalili həiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, mharə mho mwi nəveginien asori riti mamhagian pəri irəha mınrau. Mama səvəi Iesu irəha mınraha. ²Kinəkwein Iesu mine nərmana me səvənhi mə irəha mwi tuhəuvən mhani pəri nari irəha mınraha. ³Nəpın waen ruvəiwən, mama səvəi Iesu rini pen tukwe in mə, “Sənmwınraha waen ruvəiwən.”

⁴*Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i. Ikəfo mani pehe nəri i tukw iou? Nəpın səiou rıpkuvehe mhə ihi.”

⁵*Miregi mama səvənhi rini pen ti nərmana səməme kamho tukwini nari mə, “Kimiaha tihəməkeiki mho nəfe nəghın in trini pehe tukumiaha i.”

⁶Ia kwopun nəha nəri kamərəmın pen nui irə irəha pam sikis kino ia kəruətərei. Irəha kuatia kuatia rukurən nuvehien eiti uə hantret twenti lita. Nui nəha səvəi nəkur Isrel kamhərkwerig irə.)*

⁷Iesu rini pen ti nərmana me nəha kamho tukwini nari mə, “Kimiaha tihərəmın pen nui ia nəri kamərəmın pen nui ia nırəha.” Irəha hərəmın meste pehe rukuər.

⁸Nənə Iesu rini pen ti nırəha i mə, “Nəha təkwtəkwuni kimiaha tihəkwəhi raka nepwın, mhəuvehi mhəuvən mhəuvei pen m iəmə asori səvəi nəveginien asori.” Ro pen irəha həuvehi mhəuvən. ⁹Nəpın iəmə asori səvəi nəveginien asori rənımwi əghan nui nəha, nui sə Iesu rino ruvehe mo waen i, in rıreirei mə waen ruku pəku. (Mətə iotukwininari me səməme həkəwəhi raka nui irəha həkurən.) Ro iamınhi irə iəmə asori səvəi nəveginien nəha rəkwein iərman sə rıpkarə vi a irau pran səvənhi ruvehe, ¹⁰rini pen tukwe in mə, “Samarə kamo nəveginien asori iamınhi kukupwən kukwəhi raka waen sə ramasan pik kauvei pen m nərmana. Nənə nəpın nərmana me hənənımwi asori kwopti, kukwəhi raka sə rıpkamasan pik mhə kauvei pen mınraha hənımwi. Mətə ik ikəpwəh nukwəhi rakaien waen sə ramasan pik meste nəha təkwtəkwuni.”

¹¹*In i nımtətien sə Iesu rukupwən mo ia rukwənu Kena ia tənə Kalili. Ia nımtətien nəha in rahatən pen nasorien səvənhi. Nənə nərmana me səvənhi hənı nıpərhiennien irə.

Iesu rəkoui irapw nərmana səməme kamho maket ia nimwə səvəi Kumwesən

¹²*Kurirə irə Iesu rewaiu pen fwe taon Kapaneam irəha mama səvənhi mine piəvni me mine nərmana me səvənhi. Nənə irəha harə nəpın ouihi a fwe ikın.

¹³*Nəveginien asori səvəi nəkur Isrel kani mə Pasova rınauvehe ipaka. Iesu rutə pen fwe Jerusalem, ¹⁴mətəni nərmana nepwın ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən kamhəmri pen nəmri nari ia kau me mine sipsip me mine menu me. Nepwın kamhəkure mamhəvriwei mane. In rətəni irəha, ¹⁵ruvehi nəkwus me, mo kwənkırkır irə, məkoui irapw irəha pam mine sipsip me mine kau me həier irapw ia nimwə nəha. In rətəgi irapw mane səvəi nərmana kamhəvriwei i, muvsini tepol me səvənraha. ¹⁶Nənə səməme kamhəmri pen nəmri nari ia menu me, in rini pen ti nırəha i mə, “Kimiaha tihəuvehi nəri me i mharaka, mhəpwəh noien nimwə səvəi Tata səiou ro kwopun kauvehi nəmri nari ikın.”

¹⁷*Ia nəpın nəha nərmana me səvənhi rerınraha rırhi nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rini mə, “Iakəkeiki pik nimwə səim. Nokeikeien nəha rauək rəmwhen ia napw ia rerik.”

¹⁸Ro pen nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənı pen tukwe in mə, “Sin rıməuvei pehe nasorien mik mə tiko narımınari me i? Nəfe nəha nımtətien tiko m kimaha pwəh iahətəni mhəkurən?”

* **2:1:** Jon 1:43 * **2:4:** Mat 12:48, Jon 19:26 * **2:5:** Jon 7:30, 8:20 * **2:6:** Mak 7:3-4 * **2:11:** Luk 9:32, Jon 1:14, 4:54, Jon 11:40 * **2:12:** Mat 4:13 * **2:13:** Eks 12:1-27, Jon 6:4, 11:55 * **2:17:** Sam 69:9

19 *Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, "Housi testesi nimwa i savai Kumwesan, nana ia napin saro kahar ira takuvehi uta mwi."

20 Miregi namo asori me savai nakur Isrel hani ma, "Kwa nimwa i savai Kumwesan kuvrhakin nuk iraha pam foti-sikis. Tikafu muvehi uta mwi ia napin kahar?" 21 *Mat ma nimwa naha savai Kumwesan Iesu ramagkiari ira in na nipwran. 22 *Ro iaminhi ira napin Iesu ratui mwi ia nemhien savanhi, narmama me savanhi rerinraha rirhi ma in rimani nagkiariien i, nana iraha hani niparhienien ia Nakuku Ikinan mine nagkiariien naha Iesu rimani.

23 *Napin Iesu in fwe Jerusalem ti naveginien asori naha kani ma Pasova, narmama hapik hatoni nimtaten me naha in ramo, mhani niparhienien ia naghin. 24 Mat Iesu ripkini ma niparhienien ia niraha, mhapwah nini pamien rerin ti niraha i, ti nari na ma in ruvukuran raka narmama me pam. 25 *In ripkatui ma iarmama riti tro pui pen natarigien savai iarmama min, ti nari na ma in ruvukuran raka nafe ramaro ia reri iarmama.

3

Nikotimas revan ia napin mamagkiari m Iesu

1 *Iama asori riti savai nakur Isrel naghin na Nikotimas. In Farisi riti. 2 *Iama i ruvehe ti Iesu ia napin, mini pen tukwe in ma, "Iahaten. Kimaha iahukuran ma ik iahaten riti sa Kumwesan rarihe pehe ik. Iarmama riti riwan ko ro nimtaten me i samame ikamo trini minu Kumwesan ripkara ma tukwe."

3 *Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Iakani niparhienien tukw ik i trini minu iarmama kipkukwahi ma mwi in, ko in ripkat ma nitata sa Kumwesan ramarimanu ira."

4 Miregi Nikotimas rini pen tukwe in ma, "Tukafa kukwahi mwi iarmama sa ruvopwinari raka? Ko in revan mwi ia tipwi mama savanhi ma tukukwahi mwi in uo rekam?"

5 *Miregi Iesu rini ma, "Iakani niparhienien tukw ik i trini minu iarmama kapwah nukwahien in ia nui mine Nanimwin, ko in ripkuvnimwa ma ia nitata sa Kumwesan ramarimanu ira. 6 *Nari sa iarmama rukwahi in iarmama. Nari sa Nanimwin rukwahi in nanimwin. 7 Tikapwah narkariien nari ma iakini pehe tukw ik i ma 'Tukamakeikei kukwahi mwi ik.' 8 *Nimatagi ravan mamevan ia kwopun paku rokeikei ma trevan ikin. Kimaha hiamregi rameikweikwi nimwai nari, mata hareirei ma ruku paku mauvaku. Narmama me pam samame Nanimwin rukwahi iraha ho mwi iaminhi."

9 Miregi Nikotimas rini pen tukwe in ma, "Tukafu narimnari me i ruvehe mo iaminha ira?"

10 Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, "Ik iahaten savai nakur Isrel. Raho ikreirei narimnari me i? 11 *Iakani niparhienien tukw ik i kimaha iahamani nafe iahukuran, mamhagkiari ia nafe iahanatoni ia namrimaha, mata kimaha hapkini ma niparhienien ia nagkiariien sakimaha. 12 *Iakinagkiari raka ia narimnari me ia tiprana i, mata kimaha hapkini ma niparhienien ia nagkiariien saiou. Ro iaminhi ira tihafu mhani niparhienien ia nagkiariien saiou trini minu iakagkiari ia narimnari me ia neiai? 13 *Iarmama riti riwan ruvutata raka mevana ia neiai. Iamati Iarmama in opa ruku pen ia neiai meiwaiu. 14 *Fwe kupwan Moses ruvehi uta snek riti kino ia aean na pras ia kwopun akwesakwes

* 2:19: Mat 21:23, 26:61, Mat 27:40, Wok Me 6:14 * 2:21: 1Kor 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8, Jon 12:16, 14:26
 * 2:23: Jon 7:31 * 2:25: Mak 2:8 * 3:1: Jon 7:50, 19:39 * 3:2: Mat 22:16, Jon 9:16 * 3:3: Mat 18:3, 1Pit 1:23 * 3:5: Esik 36:25-27, Taet 3:5 * 3:6: Sam 51:5, Jon 1:13 * 3:8: Pri 11:5 * 3:11: Jon 3:32, 8:26
 * 3:12: Luk 22:67 * 3:13: Prov 30:4, Rom 10:6 * 3:14: Nam 21:9, Jon 8:28, 12:32

ikin. Rəmwhen a mwi tukaməkeikei kuvehi utə Iəməti Iərmama ¹⁵ *mə iərmama sə rani nīpərhienien irə truvehi nīmīruien rerin.

¹⁶ *Kumwesən rokeikei pik nərmama ia tīprənə i, məriari pehe Tini anan kuatia mə nərmama me pam səməme tuhəni nīpərhienien irə tuhəpkemhə mhə, mətə tuhəuvehi nīmīruien rerin. ¹⁷ *Kumwesən rīpkərhi pehe mhə Tini ruvehe ia tīprənə i mə trərpwīn noien ərəha me səvəi nərmama, mətə in rərhi pehe Tini mə truvehimīru irəha.

¹⁸ *Iərmama sə rani nīpərhienien ia Tini Kumwesən, Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səvənhi. Mətə iərmama sə rīpkini mhə nīpərhienien irə, Kumwesən ruvəni raka mə in trərpwīn noien ərəha me səvənhi ti nəri nə mə iərmama nəha rīpkini mhə nīpərhienien ia Tini anan kuatia. ¹⁹ *Kumwesən ruvəni raka mə in truvei pen nərpwīnien m nərmama ti noien i iakani. Nukuraanien ruvəuvehe raka ia tīprənə i, mətə nərmama həpkokeikei mhə nukuraanien, mhokeikei a nəpitəvien, ti nəri nə mə noien me səvənraha hərəha.

²⁰ *Iərmama sə ramo noien ərəha me rəmwəki nukuraanien. Ko in rīpkuvehe mhə irə kamo nukuraanien nəha rəhiərpwīn noien me səvənhi. ²¹ Mətə iərmama sə ramo nīpərhienien ruvehe ia nukuraanien mə tro nukurənen i mə noien me səvənhi in ramo ti nəri nə mə ramsiai Kumwesən.”^a

Jon Paptaes rəgkiari mwi ia Iesu

²² *Kurirə ia nəri nəha, Iesu mine nərmama me səvənhi həuvən ia tənə Jutia. In ramarə ikin irəha mīnraha, mamō paptaes ia nərmama. ²³ Jon mwi ramo paptaes ia nərmama fwe Aenon kwopun riti ipaka ti Salim, ti nəri nə mə nui me həpik fwe ikin. Nərmama me kamhəuvehe tukwe, nənə in ramo paptaes ia nīrəha. ²⁴ *(Ia nəpīn nəha kīpkuvehi puvnimwə mhə ihi Jon ia kalapus.)

²⁵ Nəpīn riti nərmama nepwīn səvəi Jon mine iəmə Isrel riti hənəməvisə mīnraha me ti nəresien riti mə tuhəfərkwərig irə. ²⁶ *Nənə irəha həuvehe ti Jon, mhəni pen tukwe in mə, “Iahatən. Rerim ramrhi iəmə nəha fwe kupwən kimirau min ia nīkare nui aris Jotan pen, iəmə sə ikinərəer irapw məgkiari irə? Ətə ro. In ramo paptaes ia nərmama. Nərmama pam kamhəuvən tukwe.”

²⁷ *Miregi Jon rini mə, “Iərmama ko rīpkuvehi atukw mhə nari riti, mətə nəfe nari in ruvehi Kumwesən traməkeikei muvei pen min. ²⁸ *Kimiaha i hiəuvəregi raka iou iakiməni iamīnhi irə mə, ‘Rīpko mhə iou Kristo, mətə Kumwesən rərhi pehe iou mə takukupwən ia Kristo muvehe.’ ²⁹ *Nəpīn kiri pen vi a pran riti m iərman səvənhi, prən nəha səvəi sin? Kwa səvəi iərman nəha! Mətə nəpīn kamo nəveginien asori səvəi narə viien səvənrau, in riti ramərəer ipaka, mamregi iərman nəha raməgkiari, rerin ragien pik tukwe. Ro iamīnhi irə təkwtəkwuni iakamregi rerik ramagien pik. ³⁰ Iərman nəha traməkeikei mutə masori, mətə iou takaməkeikei meiwaiu mouihi.

³¹ *Iəmə sə ruku pen fwe irənhə rasori ia nərmama me pam. Iəmə sə ruku pen ia tīprənə in səvəi tīprənə, nənə raməgkiari ia narimnari me səvəi tīprənə. Mətə iəmə sə ruku pen ia neiai rasori ia nərmama me pam. ³² *In rani irapw nəfe rīnətoni mīregi, mətə iərmama riti riwən rini nīpərhienien ia nəgkiariien səvənhi. ³³ Mətə iərmama sə rini nīpərhienien ia nəgkiariien səvənhi ramahatən pen mə nəgkiariien nəha Kumwesən rini ro nīpərhienien. ³⁴ *Iəmə sə Kumwesən rīnərhi pehe i rani irapw nəgkiariien me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə Kumwesən rauvei pen Nənīmwiin Ikinan min rasori pik. ³⁵ *Tata

* **3:15:** Jon 20:31 * **3:16:** Jon 3:36, 10:28, Rom 5:8, 8:32, 1Jon 4:9-10 * **3:17:** Luk 19:10, Jon 5:22, 12:47, Wok Me 17:31 * **3:18:** Jon 3:36, 5:24 * **3:19:** Jon 1:5,9, 8:12 * **3:20:** Efes 5:11-13 ^a **3:21:** Suatuk riti mwi ti niniien nəgkiariien ia vas 21 in i mə: “Mətə iərmama sə ramo nīpərhienien ruvehe ia nukuraanien mə nukuraanien trəhiərpwīn kətoni mə noien me sə in ramo, mətə Kumwesən rinasitu irə mə tro.” * **3:22:** Jon 4:1-2 * **3:24:** Mat 4:12 * **3:26:** Jon 1:26-34 * **3:27:** Jon 19:11, 1Kor 4:7, Hip 5:4 * **3:28:** Jon 1:20,23, Mat 11:10 * **3:29:** Mat 9:15 * **3:31:** Jon 8:23, 1Jon 4:5 * **3:32:** Jon 3:11 * **3:34:** Jon 1:32 * **3:35:** Mat 11:27, Jon 5:20, 10:17

Kumwesən in rokeikei Tini, minəmri pen raka narimnari me pam ia rəgin. ³⁶ *Iərmama sə rani nīpərhienien ia Tini Kumwesən nimiruien rerin rinarə raka irə. Mətə iərmama sə ripko mhə nəkwai Tini Kumwesən, in tripkətə mhə nimiruien ia nəpin riti, mətə niemaha səvəi Kumwesən raməmak rerin irə.”

4

Iesu raməgkiari m pran Sameria

¹ *Kəvisau pen m Farisi me mə Iesu ravi nərmama həpik həuvehe mho nərmama me səvənhi, nənə in ramo paptas ia nirəha. Nərmama me nəha həpik mhəpi raka səməme Jon ravi irəha, mamə paptas ia nirəha. ² (Mətə nīpərhienien ripko mhə Iesu atukwatukw ramo paptas ia nirəha, mətə nərmama səvənhi me a kamho.) ³ Nəpin Iesu rukurən mə Farisi me həuvəregi raka nəgkiariien nəha, in rəpwəh tənə Jutia, minamevən mwi ia tənə Kalili.

⁴ Ia suatuk səvənhi Iesu riregi mə traməkeikei məpi simwin ia tənə Sameria. ⁵ *Ro iamīnhi irə in ruvehe ia taon riti ia Sameria nəghin nə Saeka. Taon nəha ipaka ti kwopwi tiprənə Jekop riməuvei pen m tini nəghin nə Josef. ⁶ Wel sə Jekop rineri fwe kupwən in nəha ia kwopun nəha. Nənə Iesu riregi rəpou pik ti navənien səvənhi, revən, maməkure ia nīkare wel nəha. Ipaka ti kurkwai nəpin ia ran.

⁷ Nənə prən Sameria riti ruvehe mə trukwəhi nui. Iesu rini pen tukwe in mə, “Vei pehe nui riti miou iakənīmwi.” ⁸ (Nərmama me səvəi Iesu həuvavən fwe taon mə tuhəuvehi nəmri nəveginien.)

⁹ *Miregi prən Sameria i rini pen tukwe in mə, “Ik iəmə Isrel. Iou prən Sameria. Rəfo ikaməres pehe nui miou?” (Prən i rini iamīnhi irə ti nəri nə mə nəkur Isrel mīne nəkur Sameria ko həpkənīmwi mhə nui ia kap kuatia.)

¹⁰ *Iesu rini pen ti prən i mə, “Ikreirei nəfe nari Kumwesən rokeikei mə truvei pehe mik. Ikreirei mwi iou sə iakani pehe tukw ik i minuə ‘Vei pehe nui riti miou iakənīmwi.’ Kamo ikukurən ko ikəres iou nənə iakuvei pehe nuimīru mik.”

¹¹ *Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Teki nəri tikukwəhi nui irə riwən. Wel i rəmwhenīmwi. Nənə tikuvehi pəku nuimīru nəha? ¹² *Rəfo? Ik iəmə asori məpi raka kaha kupwən səkitaha Jekop? In riməuvei pehe wel i m kitaha, minamənīmwi nui irə. Nīpwnətīn me mīne kau me səvənhi irəha mwi hənəmənīmwi.”

¹³ Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, “Iərmama sə rənīmwi nui i trəkwakwa mwi, ¹⁴ *mətə iərmama sə trənīmwi nui takuvei pen min tripkəkwa mwə mhə mwi ia nəpin riti. Nui sə takuvei pen min trakwərkwər ia reri iərmama nəha rəmwhen ia nəmri nui riti mauvei pen nimiruien rerin min.”

¹⁵ Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Uvei pehe nui nəha miou pwəh iapkakwakwa mhə mwi, məpwəh nuveheien ia kwopun i mukwəhi nui!”

¹⁶ Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, “Evən, məkwein səim iərman, rouvehe mwi ia kwopun i.”

¹⁷ Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Səiou iərman riwən.”

Miregi Iesu rini mə, “Ikani atukwatukw mə səim iərman riwən. ¹⁸ Ikinesī pen raka nərman irəha pam krirum, nənə sə nəha ikamesi pen ipwet mīne ripko mhə iərman atukwatukw səim. Nəri i ikini ro nīpərhienien.”

¹⁹ *Prən i rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Iakətə ik mə ik profet riti. ²⁰ *Kaha kupwən me səkimaha nəkur Sameria kamhəfwaki pen m Kumwesən ia təkuer i, mətə kimiaha

* **3:36:** Jon 3:16-18, 1Jon 5:12, Luk 3:7 * **4:1:** Jon 3:22,26 * **4:5:** Luk 9:52, Jen 33:19, Jos 24:32 * **4:9:** Esra 4:1-5, Esra 9:1-10:44, Luk 9:52-53 * **4:10:** Jon 4:26 * **4:11:** Jon 7:37-38, Rev 21:6 * **4:12:** Jon 8:53 * **4:14:** Jon 6:35 * **4:19:** Jon 7:40, 9:17, 1Kor 14:24-25 * **4:20:** Dut 12:5-14, Sam 122:1-5

nəkur Isrel hiaməni mə Jerusalem kwopun atukwatukw nərmama tuhaməkeikei mhəfwaki pen m Kumwesən ikin.”

²¹ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i. Ni nīpərhienien ia nəgkiariien səiou. Nəpīn nəha rauvehe kīmiaha tihəpwəh nəfwakiien m Tata Kumwesən ia təkuaer i mine fwe Jerusalem. ²² *Kīmiaha hiaməfwaki mhəreirei Kumwesən, mətə kīmaha iahaməfwaki mhəukurən amasan in, ti nəri nə mə suatuk Kumwesən rauvehimiru nərmama irə ruku pen ia kīmaha nəkur Isrel. ²³ Nəpīn riti nəha rauvehe, mətə ruvəuvehe raka. Ia nəpīn nəha nərmama səməme kamhəfwaki pərhien tuhəfwaki m Tata Kumwesən ia nənimwīn mine nīpərhienien, ti nəri nə mə Tata Kumwesən ramətui nərmama səməme kamho iamīnhi mə irəha tuhəfwaki pen min. ²⁴ *Kumwesən in nənimwīn, nənə nərmama me səməme kamhəfwaki pen min tuhaməkeikei mhəfwaki ia nənimwīn mine nīpərhienien.”

²⁵ *Miregi prən i rini pen tukwe in mə, “Iakukurən mə Mesaea truvehe (iamə sə kaməkwein in mə Kristo). Nəpīn in truvehe, in trini pehe narimnari me pam tukutaha.”

²⁶ *Miregi Iesu rini pen ti prən i mə, “Kwa iou i iou iakaməgkiari mik.”

Nərmama me səvəi Iesu hərərig pehe mwi mhətoni in

²⁷ Təkwtəkwuni a mwi nərmama me səvəi Iesu hərərig mwi, mhətoni Iesu raməgkiari m pran riti. Hətoni həkərinari irə, mətə irəha riti rīpkīni mhə mə, “Iakamətui nəfe?” uə “Ikaməgkiari kīmirau prən i ti nəfe?”

²⁸ Ro iamīnhi irə prən nəha rəpwəh teki nəri rakwəhi nui irə, mevən ia taon, mīni pen ti nərmama me fwe ikīn mīnuə, ²⁹ “Həuvehe, mhətoni iərmama riti sə rini pehe tukw iou i narimnari me pam sə iakīno. Rosi iamə i in Kristo uə?” ³⁰ Nənə irəha həier ia taon, mamhəuvehe ti Iesu. ³¹ Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Iesu kamhəni pen tukwe in mə, “Iahatən, əni nəri.”

³² Mətə in rini pen ti nīrəha i mə, “Sənək nəveginien sə takəni kīmiaha hiəreirei.”

³³ Ro iamīnhi irə nərmama me səvənhi həni pen ti nīrəha me i mə, “Rəfo? Iərmama riti ruvəuvei pen raka nəveginien min uə?”

³⁴ *Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Sənək nəveginien in i. Takaməkeikei mo nəkwai Iamə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, mo sampam ia wok səvənhi. ³⁵ *Kīmiaha hiəukurən nəgkiariien i kamīni rerīn mə, ‘Məkwə kefə mwi nəha ikīn kesi raka nukwai wit sə rīmrūə ia nəmhien.’ Mətə iakani pehe tukumiaha i həti pen ro wit ia nəmhien me. Nīmwanraha me həuvəmhiə. Rīno nəpīn sə tukesi nukwanraha. ³⁶ Iərmama sə ramesi nukwai wit, in ruvəuvehi raka nərəkuien səvənhi, mamousəsīmwīn nukwai wit me mə tuhəuvehi nīmruuien rerīn. Ia noien nəha iərmama sə raməpwei wit mine iərmama sə ramesi nukwan irau trouagien pəri. ³⁷ Nəgkiariien i kamīni ro nīpərhienien irə mə, ‘Iərmama əpə rəpwei wit, nənə iərməpə ramesi nukwan.’ ³⁸ Iou iakərhi pen kīmiaha mə tihəuvən mhesi nukwai wit me. Rīpko mhə kīmiaha hiənəpwei wit me nəha. Nərməpə hənəpwei, nənə təkwtəkwuni kīmiaha tihəkurirə ia nīrəha, mho pam nəfe irəha hənostat mho.”

Nəkur Sameria həpīk həni nīpərhienien ia Iesu

³⁹ Nəkur Sameria həpīk həni nīpərhienien ia Iesu ti nəri nə mə hərəgi prən i rini ianhi irə mə, “In rini pehe tukw iou i narimnari me pam sə iakīno.” ⁴⁰ Ro iamīnhi irə, nəpīn nəkur Sameria me nəha həuvehe tukwe, hərəs pen Iesu mə trarə irəha mīnraha. Nənə in rarə ikīn nəpīn kəru. ⁴¹ Kurirə irə nəkur Sameria həpīk mwi həni nīpərhienien ia Iesu ti nəri nə mə hərəgi nəgkiariien səvənhi.

⁴² *Irəha həni pen ti prən nəha mə, “Kupwən kīmaha iahaməni nīpərhienien ia iamə i ti nəri nə mə iahəregi nəgkiariien səim. Mətə təkwtəkwuni kīmaha iahaməni nīpərhienien

* 4:22: 2King 17:29-41, Aes 2:3, Rom 9:4-5 * 4:24: 2Kor 3:17, Rom 12:1, Fil 3:3 * 4:25: Jon 1:41 * 4:26: Mak 14:61-62, Jon 9:37 * 4:34: Jon 6:38, 17:4 * 4:35: Luk 10:2 * 4:42: 1Jon 4:14

irə ti nəri nə mə iahəregi atukwatukw nəgkiariien səvənhi, nənə kimaha iahəukurən mə nīpərhienien in iərmama sə rauvehimīru nərmama ia tənəmtənə me.”

Iesu ro iakunouhi riti səvəi iəmā asori riti ruvehe məsanin

⁴³*Kini neis irə Iesu rəpwəh kwopun nəha, mamevən ia tənə Kalili, ⁴⁴*ti nəri nə mə fwe kupwən in atukwatukw rīmāni mə, “Profet riti nəkur imwəni me ko həkisīai mhə in.”

⁴⁵*Ro iamīnhi irə, nəpīn in rapirapw ia tənə Kalili, nəkur Kalili me həsevər ia rerīnraha tukwe ti nəri nə mə irəha mwi hāmavən fwe Jerusalem ia nəpīn səvəi nəvegīnien asori Pasova. Irəha hənətoni narimnari me pam in rīno ia kwopun nəha.

⁴⁶*Ro iamīnhi irə Iesu rapirapw ia tənə Kalili, mevən mwi ia rukwənu Kena, kwopun nəha in rīno nui ruvehe mo waen irə. Iəmā asori riti tīni ramemhə mamapri fwe taon Kapaneam. ⁴⁷*Nəpīn iəmā i rīregi mə Iesu ruku pen ia tənə Jutia muvəuvehe raka ia tənə Kalili, revən tukwe mīni mə, “Səiou iakunouhi ramemhə na tremhə. Ko ikeiwaiu pehe ia Kapaneam mo in ruvehe məsanin?”

⁴⁸*Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Kīmīaha hiokeikei mə tako nīmətīen me mīne narimnari me tihərkərinari irə. Mə hiəpkətoni mhə tihəpwəh nīnīien nīpərhienien ia nīrak.”

⁴⁹Mīregi iəmā asori nəha rīni pen tukwe in mə, “Iəmā asori. Tikuvehe akwauakw. Trīpko mhə tui nərik remhə.”

⁵⁰*Mīregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Tiko mevən. Nərim trīpkemhə mhə.”

Iəmā nəha rīni nīpərhienien ia nəgkiariien nəha Iesu rīmāni pen tukwe in, nənə mīrərig mamevən. ⁵¹Nəpīn rameiwaiu pen imwəni, iotukwininari me səvənhi həuvehe, mhəvisau pen mīn mə tīni ramīru. ⁵²Ro iamīnhi irə in rəres pen irəha i nəfe taem tīni rīnəsānīn irə.

Mīregi irəha hāni pen tukwe in mə, “Nərineiv ia wan klok ia nəruarəv nemhəien raraka irə.”

⁵³*Tata səvəi iakunouhi nəha rukurən mə ia nəpīn atukwatukw nəha Iesu rīmāni pen tukwe in mə, “Nərim trīpkemhə mhə.” Ro iamīnhi irə in mīne nərmama pam sāməme kamharə ia nəkwai nīmwə səvənhi hāni nīpərhienien ia Iesu.

⁵⁴*In i nīmətīen sə ro kəru irə Iesu rīno nəpīn rier ia tənə Jutia muvehe ia tənə Kalili.

5

Fwe nui Petsata Iesu ro iərmama riti sə ramemhə ruvehe məsanin.

¹Kurirə irə nəvegīnien asori riti səvəi nəkur Isrel ruvehe nənə Iesu rutə pen fwe Jerusalem. ²Nui riti fwe ia Jerusalem rametīmw rerīn ipaka ti kwəruə nəha kani mə Kwəruə Səvəi Sipsip Me. Ia nəgkiariien Hipru kani nui nəha mə Petsata. Ia nīkarkare nui nəha kīno nari krirum ia kəpwier hāmwhen ia tənīmwə me. ³Nərmama kamhemhə həpīk kamhəmak tegīn tənīmwə me nəha. Nəpwīn nənimenraha rīfwə. Nəpwīn nīsunraha rərfe. Nəpwīn nīpəri nīpwranraha remhə. Irəha kamheitenhi nui nəha trīkiu. ⁴Nəpīn nəpwīn agelo riti səvəi Iərimānu reiwaiu ia reri nui nəha mo rīkiu. Nənə iərmama sə rukupwən meiwaiu ia reri nui nəfe nemhəien ro in raraka irə. Nənə in ruvehe məsanin.

⁵Iərmama riti nəha ikīn nemhəien səvənhi narə irə nuk toti-eit. ⁶Nəpīn Iesu rətoni iəmā nəha raməmak ia kwopun nəha, mukurən mə rīnəmak tui, in rīni pen tukwe in mə, “Ikokeikei mə tikuvehe məsanin?”

⁷Iəmā sə ramemhə rīni pen tukwe in mə, “Iəmā asori. Sin truvehi iou meiwaiu ia nui nəpīn nui rīkiukiu irə? Iərmama riti rīwən. Nənə nəpīn iakuə takevən, mətə iərməpə iti rukupwən ia nīrak meiwaiu ia nui.”

* 4:43: Jon 4:40 * 4:44: Mat 13:57 * 4:45: Jon 2:23 * 4:46: Jon 2:1-11 * 4:47: Mat 8:5-6 * 4:48: Jon 2:18, 1Kor 1:22 * 4:50: Mat 8:13, Mak 7:29 * 4:53: Wok Me 16:14-15,31 * 4:54: Jon 2:11,23

8 *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ərer, muvehi səim niməhan, mavən.” 9 Nənə təkwtəkwuni a mwi iəmə nəha ruvehe məsanin, muvehi niməhan səvənhi, mavən. Nəpin nəha ia Sapat. 10 *Ro iamınhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen ti iəmə i Iesu rino in rəsanin mə, “İpwet i Sapat. Rəpwəh natukwatukwien ia Loa səkitaha mə tikuvehi səim niməhan.”

11 Miregi in rini pen ti nirəha i mə, “Mətə iəmə sə rino iou iakəsanin, in rini pehe tukw iou i mə takuvehi niməhan səiou mavən.”

12 Miregi irəha həni pen tukwe in mə, “Sin nə iəmə rini pehe tukw ik i mə tikuvehi niməhan səim mavən?”

13 Mətə iəmə nəha rirərei mə sin nəha rino in ruvehe məsanin. In rirərei ti nəri nə mə Iesu rukurau akwauakw a, nərmama həpik anan ia kwopun nəha.

14 *Kurirə irə Iesu rətui iəmə nəha mətoni ia nimwə səvəi Kumwesən, mını pen tukwe in mə, “Ətə ro, ikinəsanin! Tikevən maraka ia noien ərəha, kamo nərəhaien riti rasori məpi raka sə kupwən ruvehi ik.” 15 Iəmə nəha rier mevən mını pen ti nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə Iesu nəha rino in ruvehe məsanin.

Nimiriuen kauvehi ruku pen ia Tini Kumwesən

16 *Nənə ti nəri nə mə Iesu ramo narimnari me nəha ia Sapat, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəni ərəha in. 17 *Mətə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Səiou Tata ramowok ia nəpin me. Ro pen iou mwi takaməkeikei mowok.” 18 *Nəgkariien nəha ro nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kənamhəmwur pik mə tuhousi əpune Iesu, ti nəri nə mə in rıpkərui mhə Loa səvəi Sapat əpa, mətə rini mwi Kumwesən mə Tata səvənhi, mamə in rəmwhen a mwi Kumwesən.

19 *Ro iamınhi irə Iesu rini pen ti nirəha i mə, “İakani nıpərhiyenien tukumiaha i Tini Kumwesən ko rəpwəh no atukwien nari riti, mətə rukurən noien əpa nəfe nari rətə Tata səvənhi ramo. Nəfe nəghin Tata Kumwesən ramo, nəri nəha Tini mwi ramo. 20 *İakini iamınhi irə ti nəri nə mə Tata Kumwesən rokeikei pik Tini, maməsəni Tini rətoni narimnari me pam sə in ramo. Nənə in trəsəni Tini rətoni narimnari me nepwın hasori mwi mə kımiaha tihətoni mhərkərinari irə. 21 *Tata Kumwesən ramo nərmama səməmə həuvamhə hətui mwi. In rauvei pen nimiriuen mınraha. Rəmwhen a mwi Tini rukurən nuvei penien nimiriuen m nərmama səməmə rerin ragien mə truvei pen mınraha. 22 *Tata Kumwesən rəpwəh nəkiriien noien səvəi iərmama riti, mətə wok səvəi nəkiriien noien səvəi iərmama, in rınəmri pen pam ia rəgi Tini 23 *mə nərmama me pam tuhəsiəi Tini rəmwhen kamhəsiəi Tata səvənhi. İərmama sə rıpkisiəi mhə Tini Kumwesən, rıpkisiəi mhə Tata səvənhi sə rınərhi pehe in ruvehe.

24 *İakani nıpərhiyenien tukumiaha i. İərmama sə ramregi nəgkariien səiou, mamını nıpərhiyenien ia İəmə sə rınərhi pehe iou iakuvehe, nimiriuen rerin rınərə raka irə. Ia nəpin nəha tukərpwın noien ərəha me irə, tıpkini mhə mə iərmama nəha traməkeikei memhə. Mətə in rınəraka raka ia nemhəien muvəuvehe ti nimiriuen. 25 *İakani nıpərhiyenien tukumiaha i. Nəpin riti nəha rauvehe, ruvəuvehe, nəpin sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən irə, nənə səməmə kamhəregi tuhəmıru mwi. 26 Tata Kumwesən in nukune nimiriuen. Ro pen in rınəsəni Tini mə Tini mwi in nukune nimiriuen. 27 *Tata Kumwesən rıməuvei pen nasoriien m Tini mını mə trəkiri noien səvəi nərmama, mərpwın pen mınraha. In rauvehi nasoriien iamınha irə ti nəri nə mə Tini nə in nə İəməti İərmama.

* 5:8: Mat 9:6 * 5:10: Jon 9:14, Neh 13:19, Jer 17:21, Luk 13:14 * 5:14: Jon 8:11 * 5:16: Mat 12:14 * 5:17: Jon 9:4 * 5:18: Mat 26:4, Jon 7:1,30, Jon 10:30,33 * 5:19: Jon 5:30, 8:28 * 5:20: Jon 3:35 * 5:21: Rom 4:17, Efes 2:5, Jon 11:25 * 5:22: Jon 3:17, 5:27, Jon 9:39, Wok Me 10:42 * 5:23: Fil 2:10-11, 1Jon 2:23 * 5:24: Jon 3:15-18, Jon 8:51, 1Jon 3:14 * 5:25: Mat 8:22, Efes 2:5-6 * 5:27: Jon 1:4, 5:22

28 Nənimemiaha trəpwəh nierien ia nəgkiariien i. Nəp̄in riti nəha rauvehe nəp̄in sə nərmama həuvamhə tuhəregi reri Tini Kumwesən, 29 *nənə mharaka ia kwopun kimənimwi irəha ik̄in. Səməme kənamho noien amasan tuhətui mwi mhəuvehi nimiruien. Səməme kənamho noien ərəha tuhətui mwi tukərpw̄in noien ərəha me səvənraha. 30 *Iou ko iakəpwəh no atukwien nari riti. Iakaməkiri noien səvəi nərmama mamesi pen a nəfe iakamregi. Nənə nəkiriien səiou ratukwatukw ti nəri nə mə iapkəmwur mhə ti nəfe iakokeikei, mətə iakaməmwur ti nəfe Iəmə sə r̄inərhi pehe iou iakuvehe rokeikei. 31 *Tr̄ini minuə iakərer irapw mægkiari atukw ia nirak nəgkiariien səiou ko k̄ipk̄ini mhə n̄ipərhiēnien irə.”

Nəri sə ramahatən pen mə Iesu in nəfe iərmama

32 *Mətə riti nəha ramərer irapw mægkiari ia nirak. Iakukurən mə nəgkiariien səvənhi ro n̄ipərhiēnien.

33 Fwe kupwən kimiaha hiərhi pen nərmama nepw̄in həuvən ti Jon. In rərer irapw mægkiari ia nirak mə n̄ipərhiēnien i iou nəfe iərmama. 34 *Iapkægkiari mhə iam̄inhi irə m̄ine ti nəri nə mə iakamət̄igite ia iərmama riti mə tr̄ini irapw mə iou sin, rekəm. Mətə iakam̄ini Jon mə kimiaha tihəni n̄ipərhiēnien ia nəgkiariien səvənhi nənə mhəuvehi nimiruien. 35 Jon nəha rəmwhen ia nari riti rauək, mukuraan. Rer̄imiaha r̄inagien ti nukuraanien səvənhi nəp̄in ouihi a.

36 *Mətə nari riti nəha ik̄in ram̄ini irapw iou mə iou sin riskai mwi məpi raka nəgkiariien səvəi Jon. In nə wok me sə Tata Kumwesən r̄inəsēni iou mə tako. Wok me i iakamo kamhəni irapw iou mə n̄ipərhiēnien Tata Kumwesən r̄inərhi pehe iou iakuvehe.

37 *Nənə Tata Kumwesən sə r̄inərhi pehe iou iakuvehe, in mwi ramərer irapw, mamægkiari ia nirak mə iou sin. Mətə kimiaha hiəpkregi raka mhə rer̄in, mhəpkətə raka mhə mwi nənimen. 38 *Nəgkiariien səvənhi r̄ipkarə mhə ia rer̄imiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpk̄ini mhə n̄ipərhiēnien ia iərmama sə in r̄inərhi pehe i. 39 *Kimiaha hiaməvsini p̄ik Nəkukuə Ikinan. Rer̄imiaha ramrhi mə ia nəgkiariien me nəha tihəuvehi nimiruien rer̄in. Mətə nəgkiariien me nəha kwa hægkiari ia nirak, 40 mətə kimiaha hiəpwəh nokeikeien mə tihəuvehe tukw iou mhəuvehi nimiruien.

41 Iakəpwəh noien nəri anan ia nəgnəḡiniien səvəi nərmama, 42 mətə iakukurən kimiaha. Nokeikeien səvəi Kumwesən riwən ia rer̄imiaha. 43 *Iou iakiməuvehe ia nəghi Tata səiou, mətə kimiaha hiəpkəsevər mhə ia rer̄imiaha tukw iou. Mətə mə iərməpə riti truvehe ia nəgh̄in əpa kimiaha tihəsevər ia rer̄imiaha tukwe. 44 *Kimiaha tihəfo mhəni n̄ipərhiēnien ia nirak? Rəknek̄in ti nəri nə mə kimiaha hiokēikei mə tihəuvehi nəgnəḡiniien səkimiaha me, mətə hiəpkəmwur mhə mho nari riti mə Kumwesən i Kumwesən pərhiēn trəgnəḡini kimiaha tukwe.

45 *Rer̄imiaha trəpwəh n̄irhiēn mə iou tak̄ini irapw noien ərəha me səkimiaha ia nəmri Tata Kumwesən. Iərmama riti nəha ik̄in in tr̄ini irapw noien ərəha me səkimiaha. In nəha Moses sə hiaməmri pen əknek̄in nətərigien səkimiaha irə. 46 *R̄ip̄inuə kimiaha hiaməni n̄ipərhiēnien ia Moses, tihəni mwi n̄ipərhiēnien ia nirak, ti nəri nə mə in r̄imərai nəgkiariien me kamhægkiari ia nirak. 47 *Mətə kimiaha hiəpk̄ini mhə n̄ipərhiēnien ia nəgkiariien me səvənhi sə in r̄imərai. Ro iam̄inhi irə tihəfo mhəni n̄ipərhiēnien ia nəgkiariien me səiou?”

* 5:29: Dan 12:2, Mat 16:27, Jon 6:40, Wok Me 24:15 * 5:30: Jon 5:19, 6:38 * 5:31: Jon 8:13-14 * 5:32: Jon 5:36-37, 1Jon 5:9 * 5:34: Jon 1:19-34, Jon 3:27-30 * 5:36: Jon 3:2, Jon 10:25,38, Jon 14:11 * 5:37: Mat 3:17, Jon 5:32, 8:18 * 5:38: Jon 6:29 * 5:39: Luk 24:27,44, Wok Me 13:27, 2Tim 3:15-17, 1Pit 1:10-11 * 5:43: Mat 24:5 * 5:44: Jon 12:43 * 5:45: Dut 31:26-27 * 5:46: Dut 18:15, Wok Me 3:22 * 5:47: Luk 16:31

6

Iesu rækwmāni nārman me irəha pam faef-taosen

¹ Kurirə ia narimnari me nəha, Iesu rəpi simwīn ia nui asori fwe Kalili, muvarei ia nīkaren pen. Nui nəha nəghīn riti mwi mə Nui Asori Səvəi Taepirias. ² Nərmama həpīk kamhəkurirə in ti nəri nə mə irəha hənətoni nīmətātien me nəha ramo ia nərmama kamhemhə. ³ Nənə Iesu rutə ia təkūər riti maməkure ikīn irəha nərmama me səvənhi. ⁴ * (Ia nəpīn nəha, nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel nəghīn nə Pasova ruvəuvehe ipaka.)

⁵ Iesu rəti pen mamətə mə nərmama həpīk kamhəuvehe mə tuhətə in. Ro pen rīni pen ti Filip i mə, “Tsəuvehi nəmri nəveginien pəku pwəh nərmama me i hani?” ⁶ (Iesu ruvəukurən raka nəfe in tro, mətə rīni nəgkiariien nəha mə trətoni mə Filip trəfni irə.)

⁷ Mīregi Filip rīni pen tukwe in mə, “Trīni mīnuə kuvehi nəmri nəveginien ia silin kīno ia silva irəha pam tu-hantret, mətə rəpwəh ihi nəmwhenien. Irəha kuatia kuatia tuhāni ouihi a.”

⁸ Iərmama riti səvəi Iesu nəghīn nə Antru piəvi Saemon Pita. In rīni pen ti Iesu i mə, ⁹ “Təmaruə riti ia kwopun i sənəni bred krirum kīno ia pale mīne nəmu kəru. Mətə sə nəha rīpkəmwhen mhə ti nərmama me i. Irəha həpīk anan.”

¹⁰ Mīregi Iesu rīni mə, “Kīmiaha tiho nərmama me həkure.” Ia kwopun nəha nurhi rīpīk ikīn. Nərmama həkure. Nəpīn kəvsini nərman əpa irəha pam ipaka faef-taosen. ¹¹ Nənə Iesu ruvehi bred me nəha krirum məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe, muvei pen m nərmama me nəha səməme kamhəkure. Ro mwi iamīnhi irə ia nəmu mi nəha kəru. Irəha hani reste irəha.

¹² Nəpīn hənani raka nari tīpwīnraha rəsisī, Iesu rīni pen ti nərmama me səvənhi mə, “Kīmiaha tihəuvən mhəuvehi nīpərpəri nəveginien sə hənani mhəpwəh. Rərəha souraha nīpərin.” ¹³ Ro iamīnhi irə irəha həuvən mhəuvehi nīpərpəri bred krirum kīno ia pale nərmama hənani mhəpwəh, mhəvai pen ia tənəripw me irəha pam twelef.

¹⁴ * Nəpīn nərmama me hətoni nīmətātien nəha Iesu rīno, hənī mə, “Nīpərhienien iəmə i in i profet nəha kīmāni mə truvehe ia tīprənə i.” ¹⁵ * Iesu rukurən mə irəha hokeikei mə tuhəuvehe mhəkwtəmhirī in, mho in mə iəmə asori sə trərimənu ia nīrəha. Ro iamīnhi irə in rəpwəh irəha, mevən in əpa fwe ia təkūər.

Iesu ravən ia təkure nui asori

¹⁶ Nəpīn rīnaməruarəv, nərmama me səvənhi heiwaiu mhəuvən ia nui asori Kalili, ¹⁷ mhəputə ia nītətə ouihi, mhəier, mənāmhəpi simwīn ia nui asori, mamhəuvən fwe taon nəha Kapaneam. Rīnəpitəv, mətə Iesu rəpwəh ihi nuveheien ti nīrəha. ¹⁸ Nui asori ruvehe mīnaməsəsau ti nəri nə mə nīmətāgi asori riti rīskəmter. ¹⁹ Nəpīn irəha həsūə mhəuvən isipwīn kwopti rəmwhen ia kilometa krirum uə sikis, hətoni Iesu ravən ia təkure nui, mauvehe ipaka ti nītətə ouihi səvənraha. Irəha hətoni həkəkīr. ²⁰ Mətə in rīni pen ti nīrəha i mə, “Kīmiaha tihəpwəh nehekīrien. Iou a i.” ²¹ Ro iamīnhi irə rerīnraha ragien həuvehi in mhəuvehi utə ia nəkwai nītətə ouihi səvənraha. Nənə təkwtəkwni a mwi nītətə ouihi səvənraha ruvarei ia tənə nəha kamhəuvən ikīn.

²² Kīni rakwakwi irə, nərmama nepwīn kamharə ihi ia nīkare nui asori ipaka ti kwopun nəha nərmama me səvəi Iesu həməier ikīn. Nərmama me nəha hətoni mə nərīneiv nītətə ouihi kuatia a ramərer ia kwopun nəha. Irəha həkurən mə Iesu rīnapkəputə mhə irə irəha nərmama me səvənhi, mətə nərmama me səvənhi irəha əpa hənəsūə mamhəuvən. ²³ * Nītətə ouihi me nepwīn həier ia taon Tīperias, mhəuvehe ipaka ti kwopun nəha Iərimənu səkītaha rīmāni vivi Kumwesən ti bred, nənə nərmama hani. ²⁴ Ro iamīnhi irə nəpīn nərmama hətoni mə Iesu mīne nərmama me səvənhi həiwən ia kwopun nəha, həputə ia nītətə ouihi me nəha, mhəuvən fwe Kapaneam, mamhətui Iesu.

* 6:4: Jon 2:13 * 6:14: Dut 18:15, Jon 5:46 * 6:15: Jon 18:36, Mat 14:23 * 6:23: Jon 6:11

Iesu in nāvegīnien kauvehi nīmīruien irā

²⁵ Nāpīn irāha hātōni in ia nīkare nui asori, hāni pen tukwe in mā, “Iahatān. Ikimāuvehe nesān ia kwopun i?”

²⁶ *Mīregi Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Kīmīaha hiamətui iou tī nāfe? Tī nāri nā mā hīānətā nīmētīen me nepwīn? Rekām! Mətā iakani nīpārhiēnien tukumīaha i mā kīmīaha hiamətui iou tī nāri nā mā hīānani bred tīpwīmīaha rāsisi. ²⁷ *Tihāpwāh nāmwwurien mā tihāuvehi nāvegīnien sā ramārīr mətā tihāmwwur mā tihāuvehi nāvegīnien sā ramāmāk rerīn mauvei pehe nīmīruien rerīn. Nāvegīnien nāha Iāmətī Iārmama truvei pehe m kīmīaha. Iāmətī Iārmama in nāha Tata Kumwesān rīnāmri pen raka mak sāvānhi irā.”

²⁸ Mīregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Kīmaha tahamākeikei mhāfo irā, mho narīm-nari me nāha Kumwesān rokeikei?”

²⁹ *Mīregi Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “In i nāri Kumwesān rokeikei. Kīmīaha tihāni nīpārhiēnien ia iāmā sā in rīnārhi pehe i.”

³⁰ *Mīregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Ro iamīnhi irā tiko nāfe nīmētīen pwāh kīmaha iahātōni, nānā mhāni nīpārhiēnien ia nīram? Nāfe nari tiko? ³¹ *Kaha kupwān me sākītaha hānani nāvegīnien nāha mana fwe kwopun akwesakwes ikīn. Nāgkiariēn riti kīmārāi pen ia Nākukuā Ikinan ramīni iamīnhi irā mā, ‘In ruvei pen mīnraha nāvegīnien sā ruku pen ia neiai mā tuhāni.’ ”

³² Mīregi Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Iakani nīpārhiēnien tukumīaha i. Rīpko mhā Moses ruvei pehe m kīmīaha nāvegīnien sā ruku pen ia neiai, mətā Tata sāiou rauvei pehe m kīmīaha nāvegīnien pārhiēn sā ruku pen ia neiai. ³³ Nāvegīnien i Kumwesān rauvei pehe m kīmīaha in i iāmā rukrutā ia neiai meiwaiu pehe. In rauvei pehe nīmīruien m nārmama ia tīprānā i.”

³⁴ *Mīregi irāha hāni pen tukwe in mā, “Iāmā asori. Tikuvei pehe nāvegīnien nāha m kīmaha ia nāpīn me.”

³⁵ *Mīregi Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Iou nāvegīnien sā kauvehi nīmīruien irā. Iārmama sā rauvehe tukw iou nukumhā tīpīkahi mhā in, nānā iārmama sā rani nīpārhiēnien ia nīrak tīpīkākwa mā mwi ia nāpīn riti. ³⁶ *Mətā iakuvāni pehe raka tukumīaha i mā kīmīaha hīānətā raka iou, mətā hīāpīkīni mhā nīpārhiēnien ia nīrak.

³⁷ *Nārmama me pam sāmāme Tata Kumwesān rauvei pehe miou tuhāuvehe tukw iou. Nānā iārmama sā rauvehe tukw iou tapkākoui irapw mā in ia nāpīn riti. ³⁸ *Iakani iamīnhi irā tī nāri nā mā iou iāpkukrutā mhā ia neiai meiwaiu pehe mā tako narīm-nari me sā iou āpa iakokeikei, mətā iakukrutā ia neiai meiwaiu pehe mā tako narīm-nari me Iāmā sā rīnārhi pehe iou rokeikei. ³⁹ *Nānā in i nāri Iāmā sā rīnārhi pehe iou rokeikei. Nārmama me pam sāmāme in ruvei pehe miou takāpwāh nətā waiēn ia nīrāha riti, mətā ia nāpīn sampam tako irāha pam hātui mwi ia nemhāien. ⁴⁰ *Nīpārhiēnien nāri i in i Tata sāiou rokeikei. Nārmama me pam sāmāme hətā Tīni, mhāni nīpārhiēnien irā, tuhāuvehi nīmīruien rerīn. Ia nāpīn sampam tako irāha hātui mwi ia nemhāien.”

⁴¹ Mīregi nākūr Isrel kamhāgkiari afafa mīnraha me, mamhāni ārāha Iesu tī nāri nā mā in rāgkiari mīni iamīnhi irā mā, “Iou nāvegīnien sā rukrutā ia neiai meiwaiu pehe.”

⁴² *Irāha hāni mā, “Rosi Iesu āpa nāha tīni Josef uā? Kītaha sākūrān tata mīne mama sāvānhi. Ro iamīnhi irā rāfo in ramīni tākwākūwuni mīnuā ‘Iou iākimāukruutā ia neiai meiwaiu pehe?’ ”

* **6:26:** Jon 6:11-12 * **6:27:** Jon 4:14, Jon 6:48-58 * **6:29:** 1Jon 3:23 * **6:30:** Mat 16:1, Jon 2:18 * **6:31:** Eks 16:14-15, Nam 11:7-9, Sam 78:24 * **6:34:** Jon 4:15 * **6:35:** Jon 4:14, Jon 6:48-58 * **6:36:** Jon 20:29 * **6:37:** Jon 17:6-8, Mat 11:28 * **6:38:** Mat 26:39, Jon 4:34 * **6:39:** Jon 10:28-29, Jon 17:12 * **6:40:** Jon 11:24 * **6:42:** Mat 13:55

⁴³ Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, “Tihəpwəh nəgkiari afafaien m kimiaha me iamihhi irə. ⁴⁴ *Iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou, mətə Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou traməkeikei mivi in ruvehe tukw iou, nənə ia nəpən sampam tako in rətui mwi ia nemhəien. ⁴⁵ *Kimərai pen ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me ma, ‘Irəha pam nə Kumwesən trahatən irəha.’ Ro iamihhi irə nərmama me səməme kamhətərig ia Tata Kumwesən mamhəuvehi nukurənien tuhəuvehe tukw iou. ⁴⁶ *Nəgkiariien nəha nipwran ripko mhə mə iərmama riti rinətə raka Tata Kumwesən, rekəm. Iərmama əpa sə ruku pen ia Kumwesən, in nə rinətə Tata Kumwesən. ⁴⁷ *Iakani nipərhiendien tukumiaha i. Iərmama sə rani nipərhiendien ia nirak nimiruien rerin rinərə raka irə. ⁴⁸ *Iou nəveginien kauvehi nimiruien irə. ⁴⁹ Kaha me səkimiaha hənani nəveginien nəha mana fwe ia kwopun akwesakwes ikin, nənə mhemhə. ⁵⁰ In i nəveginien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe mə iərmama ko rəni nənə məpwəh nemhəien. ⁵¹ Iou nəveginien sə ramiru rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Trini minuə iərmama riti rəni nəveginien i in trimiru rerin. Nənə nəveginien sə takuvei pen mə nərmama ia tīprənə i tuhəuvehi nimiruien in i nipwrak.”

⁵² Iesu rini nəgkiariien nəha, nənə nəkur Isrel me hənəməvisə minraha me, mhəni mə, “Iəmə nəha trəfo muvei pehe nipwran m kitaha sani?”

⁵³ Miregi Iesu rini pen ti niraha i ma, “Iakani nipərhiendien tukumiaha i. Kimiaha tihəməkeikei mhəni nipwrai Iəməti Iərmama, mhənimwi niten. Mə kimiaha hiəpwəh, nimiruien riwən ia kimiaha. ⁵⁴ Iərmama sə raməni nipwrak mamənimwi nitek, nimiruien rerin rinərə raka irə, nənə ia nəpən sampam iou tako in rətui mwi ia nemhəien. ⁵⁵ Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə nipwrak in nəveginien pərhiendien mine nitek in nənimwien pərhiendien. ⁵⁶ Iərmama sə raməni nipwrak, mamənimwi nitek, rəpwit əknek in ia nirak iakəpwit əknek in irə. ⁵⁷ *Tata Kumwesən sə rinərhi pehe iou iakuvehe in ramiru. Iou iakauvehi nimiruien ruku pen irə. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama sə kəkwməni in ia nipwrak mine nitek truvehi nimiruien ruku pen ia nirak. ⁵⁸ In i nəveginien sə rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Ropə ia mana nəha kaha kupwən me hənani, mhemhə. Iərmama sə raməni nəveginien i trimiru rerin.” ⁵⁹ Iesu rini nəgkiariien me nəha ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel nəpən ramahatən nərmama me fwe Kapaneam.

Nərmama həpik həpwəh Iesu mhəvən kirkiri

⁶⁰ Nərmama kamhəkuriə ia Iesu həpik həregi nəgkiariien nəha həni mə, “Nəgkiariien nəha riskai. Sin ko rətərig irə?”

⁶¹ Mətə Iesu ruvəukurən atukw raka ia rerin mə nərmama me səvənhi rerinraha ripkagien mhə ti nəgkiariien nəha, kamhəsiwənəsiwən tukwe. Ro pen in rini pen ti niraha i ma, “Rəfo? Rosi nəgkiariien i ro kimiaha hiəmwei ia nahatətəien səkimiaha?

⁶² *Mə nəgkiariien nəha riskai tukumiaha, tihəfətərig irə mə hiətoni Iəməti Iərmama rutə mwi ia kwopun rinamarə ikin kupwən? ⁶³ *Nənimwin Ikinan əpa rauvei pehe nimiruien. Nipwrai iərmama ko ripko mhə nəri nəha. Nəgkiariien me i iakiməni pehe tukumiaha i ho nənimwin mhəuvei pehe nimiruien. ⁶⁴ *Mətə kimiaha nepwin hiəpkini mhə nipərhiendien ia nirak.” (Iesu rini ianhi ti nəri nə mə ruvəukurən raka fwe kupwən nisimə nəha ia niraha tuhəpwəh ninien nipərhiendien irə mine sin nəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in.) ⁶⁵ *Nənə Iesu rarə mini mwi mə, “Kimiaha nepwin hiəpkini mhə nipərhiendien ia nirak. Ro pen iakiməni pehe tukumiaha i mə iərmama riti riwən ko ruvehe atukw tukw iou trini minuə Tata Kumwesən ripkəsəni mhə in.”

* 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Aes 54:13 * 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:31,58 * 6:57: Jon 15:4-5, 1Jon 3:24 * 6:62: Jon 3:13, Wok Me 1:9-11 * 6:63: 2Kor 3:6 * 6:64: Jon 13:11 * 6:65: Jon 6:44

⁶⁶ Nəpɪn Iesu rini pam nəgkiariien nəha nərmama me səvənhi həpɪk həpwəh in mhərərɪg, mhəpwəh mwi nukurirəien in. ⁶⁷ Ro pen Iesu rini pen ti səvənhi nərmama me twelef mə, “Kɪmiaha mwi hiokeikei mə tihəpwəh iou mamhəuvən?”

⁶⁸ Miregi Saemon Pita rini pen tukwe in mə, “Tərimənu. Kɪmaha tihəuvən ti sin? Ik əpa ikauvehi nəgkiariien sə rauvei pehe nɪmɪruien rerin. ⁶⁹ *Kɪmaha iahəuvəuvehe raka mhəni nɪpərhiēien ia niram, mhəuvəukurən raka mə ik nə Iəmə Ikinan səvəi Kumwesən.”

⁷⁰ Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha i twelef nərmama me səiou, iakinərpwi rəgɪk ia kɪmiaha, mətə kɪmiaha riti in iərəmhə.” ⁷¹ In raməgkiari ia Jutas tɪni Saemon Iskariot, ti nəri nə mə Jutas riti ia twelef nərmama səvəi Iesu truvei pen Iesu ia regi nərmama səməme haməmwəki in.

7

Iesu revən ia nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamho tənɪmwə me irə

¹ *Kurirə irə Iesu ramavən mamərkurau ia tənə Kalili, məpwəh nokeikeiien mə trevən ia tənə Jutia, ti nəri nə mə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in mə tuhousi əpune.

² *Ipaka ti nəveginien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghin nə Nəveginien səvəi Tənɪmwə Me. ³ Ro pen piəvi Iesu me həni pen tukwe in mə, “Tikier ia kwopun i, mevən ia tənə Jutia, mə səim me nərmama me irəha mwi tuhətoni narimnari me i sə ikamo. ⁴ Trini mɪnuə iərmama riti rokeikei mə nərmama tuhəukurən in, ko in ripkərkwafə mhə narimnari me sə in ramo. Ikamo narimnari me i, ramasan mə iko ia nəmri nərmama pam ia tɪprənə i pwəh hətə ik.” ⁵ *(Piəvi Iesu me həni iamɪnhi irə ti nəri nə mə irəha mwi həpkini mhə nɪpərhiēien irə.)

⁶ *Ro pen Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəpɪn səiou ripkuvehe mhə ihi, mətə nəpɪn səkɪmiaha rauvehe ia nəpɪn me. ⁷ *Nərmama ia tɪprənə i ko həpkəmwəki mhə kɪmiaha, mətə irəha kamhəmwəki iou, ti nəri nə mə iakaməgkiari ia nirəha, mamɪni mə noien me səvənraha hərəha. ⁸ Ramasan mə kɪmiaha hiətə mhəuvən ia nəveginien asori. Mətə iou tapkevən mhə ia nəveginien asori nəha, ti nəri nə mə nəpɪn səiou ripkuvehe mhə ihi.” ⁹ Iesu rini pam nəgkiariien i, nənə mamə a ia tənə Kalili.

¹⁰ Mətə nəpɪn piəvni me həuvətə raka mhəuvavən ia nəveginien asori, in mwi rutə mevən, mɪpkavən irapw mhə mətə ravən afafa. ¹¹ *Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhətui in ia nəveginien asori, mamhəni mə, “In pəku?”

¹² Nənə nərmama kamhəsiwən mamhəgkiari pɪk ia Iesu. Nəpwɪn həni mə, “In iəmə amasan.” Nəpwɪn mwi həni mə, “Rekəm. In rameikuə ia nərmama.” ¹³ *Mətə iərmama riti riwən rini irapw Iesu ia nəmri nərmama, ti nəri nə mə irəha həhekɪr nəmə asori me səvəi nəkur Isrel.

Iesu fwe ia nəveginien asori ramahatən nərmama me

¹⁴ Nəpɪn nəha kamo nəveginien asori irə ruvehi nəfwakiiēien riti. Ia kurkwai nəfwakiiēien nəha Iesu rutə mevən ia nɪmwə səvəi Kumwesən, mɪnamahatən nərmama me. ¹⁵ *Ro iamɪnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkərinari, mhəni mə, “Rəfo iəmə i rukurən amasan narimnari me i ia Nəkukuə Ikinan mətə kɪpkahatən raka mhə in?”

¹⁶ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Nəgkiariien i iakamahatən nərmama me irə ripko mhə nəgkiariien səiou, mətə nəgkiariien səvəi Iəmə sə rɪnərhi pehe iou iakuvehe. ¹⁷ Trini mɪnuə iərmama riti rokeikei mə tro nəkwai Kumwesən, in trətə sas nəgkiariien i iakamahatən nərmama me irə mə ruku pen ti Kumwesən uə iakani irapw nəgkiariien atukw səiou. ¹⁸ *Iərmama sə rani irapw nəgkiariien atukw səvənhi raməmwur mə

* **6:69:** Mat 14:33, 16:16, Mak 1:24, Jon 1:49 * **7:1:** Jon 5:18 * **7:2:** Lev 23:34 * **7:5:** Mat 13:55, Wok Me 1:14 * **7:6:** Jon 2:4 * **7:7:** Jon 15:18 * **7:11:** Jon 11:56 * **7:13:** Jon 9:22, 12:42, Jon 19:38, 20:19 * **7:15:** Mat 13:54, Luk 2:47 * **7:16:** Jon 12:49, 14:10 * **7:18:** Jon 5:44, 8:50

nərmama tuhəuvehi utə nəghin. Mətə iərmama sə raməmwur mə nərmama tuhəuvehi utə nəghi iəmə sə rinərhi pehe in, in nəha iərmama sə rani nīpərhiēnien. Ia reri iərmama nəha neikuəien riwən. ¹⁹ *Moses rīməuvei pehe Loa m kimiaha uə rekəm? Ouəh nīpərhiēnien, mətə kimiaha riti riwən ramesi pen Loa nəha. Rəfo hiaməmwur mə tihousi əpune iou?”

²⁰ *Miregi nərmama me həni mə, “Iəremhə riti ramarə ia niram! Sin raməmwur mə trousi əpune ik?”

²¹ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakino nīmtətien kuatia a kimiaha pam hiamərkərinari irə. ²² *Moses rīməni pen tukumiaha mə nəpīn iəkunouihī riti iərman səkimiaha ruvehi nəpīn səvənhi eit kuvehi ninhum min. Nənə ti loa nəha nəri auər a mə nəpīn eit rəmak pen ia Sapat kimiaha tihaməuvehi ninhum m nəkwərhakwərha me səkimiaha. (Nīpərhiēnien ripko mhə Moses rīməkupwən mo noien nəha, mətə kaha kupwən me haməkupwən mhə.) ²³ *Mə kimiaha hiaməuvehi ninhum m iəkunouihī ia Sapat kamo hiərui loa səvəi Moses, rəfo niemaha raməpi kimiaha ti nəri nə mə ia Sapat iakino iərman riti nīpwran me pam ruvehe məsanin? ²⁴ *Kimiaha tihəpwəh nəkiriiēn nari ia noien i sə hiamətoni əpa, mətə tihaməkeikei mhəkiri nari ia noien sə ratukwatukw.”

Iesu in Kristo sə Kumwesən rīməni mə trərhi pehe i uə rekəm?

²⁵ *Ro iamīnhi irə nəkur Jerusalem me nepwīn həni mə, “Rosi iəmə i in i nəmə asori me kamhəmwur mə tuhousi əpune uə? ²⁶ Hətoni ro in raməgkiari ia nəmri nərmama me pam, mətə irəha həkkinise mhə in. Rosi nəmə asori me həukurən pərhiēn mə iəmə i in Kristo uə? ²⁷ *Mətə kitaha səukurən kwopun sə iəmə i ruku pen ikīn. Nəpīn iəmə nəha Kristo trier pehe, iərmama riti trīpkukurən mhə kwopun ruku pen ikīn.”

²⁸ *Ro iamīnhi irə nəpīn Iesu ramahatən nərmama ia nīmwə səvəi Kumwesən, in rəkweīn əpwəmwīs, mīni mə, “Rerimīaha ramrhi mə hiəukurən iou, mhəukurən mwi kwopun iakuku pen ikīn, mətə kimiaha hiəreirei. Iou iapkuvehe mhə ia nətərigien atukw səiou. Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe in pərhiēn. Kimiaha hiəreirei in. ²⁹ Iou iakukurən in, ti nəri nə mə iakuku pen irə, nənə in rərhi pehe iou iakuvehe.”

³⁰ *Ro iamīnhi irə nəmə asori me kamhəmwur mə tuhəkwtəmhirī Iesu, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhirī in ti nəri nə mə nəpīn səvənhi rīpkuvehe mhə ihi. ³¹ *Mətə nərmama həkik ia kwopun nəha həni nīpərhiēnien ia Iesu, mamhəni mə, “Nəpīn iəmə nəha Kristo trier pehe, in trəpwəh noien nīmtətien me rīpik mwi məpi raka səməme iəmə i rino.”

³² Farisi me həregi nərmama me kamhəsīwən mamhəni narimnari me i ia Iesu. Ro pen irəha mīne pris asori me hərhi pen iotukwininari me nepwīn həuvən mə tuhəkwtəmhirī in.

³³ *Ia nəpīn nəha Iesu rini mə, “Takarə nəpīn ouihī a kitaha m kimiaha nənə mevən ti Iəmə sə rinərhi pehe iou iakuvehe. ³⁴ *Kimiaha tihətui iou, mhəpwəh nətoniiēn iou, ti nəri nə mə kwopun takarə ikīn ko kimiaha hiəpkəuvən mhə ikīn.”

³⁵ Ro iamīnhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həkkiari mīnraha me, mamhəni mə, “In nəha təkwtəkwuni iəmə i trevən pəku səpwəh nətoniiēn in? Rosi trevən ia tənəmtənə me ia kwopun me nəha nəkur Isrel kamharə ikīn irəha nəkur Kris, mahatən nəkur Kris uə? ³⁶ In rini iamīnhi irə mə, ‘Kimiaha tihətui iou, mhəpwəh nətoniiēn iou. Kwopun takarə ikīn ko kimiaha hiəpkəuvən mhə ikīn.’ ?Nəgkiariēn nəha nīpwran rəfo irə?”

* **7:19:** Wok Me 7:53, Rom 2:21-24 * **7:20:** Jon 8:48,52, Jon 10:20 * **7:21:** Jon 5:16 * **7:22:** Lev 12:3, Jen 17:9-13 * **7:23:** Jon 5:8-10,16 * **7:24:** Lev 19:15, Aes 11:3-4, Jon 8:15 * **7:25:** Jon 5:18 * **7:27:** Jon 7:41, 9:29 * **7:28:** Mat 11:27, Jon 8:55 * **7:30:** Jon 7:44, 8:20, Jon 13:1 * **7:31:** Jon 2:23, 8:30, Jon 10:42, 11:45, Jon 12:11,42 * **7:33:** Jon 13:33 * **7:34:** Jon 8:21, 13:36, Jon 17:24

37 *Nəpɪn sampam səvəi nəvegɪnien asori nəha, in nə nəpɪn sə rasori ia nəpɪn me nepwɪn, Iesu riskəmter, məkwəin əpwəmwɪs, mɪni mə, “Trɪni mɪnuə kɪmɪaha riti rəkʷakʷa, uvehe tukw iou, mənimwi. 38 *Iərmama sə rani nɪpərhienien ia nirak, Nəkukuə Ikinan ruvəni raka iamɪnhi irə mɪnuə nui sə rauvei pen nɪmɪruien trier fwe ia rerɪn maiu rəmwhen ia nui aris me.” 39 *Iesu rɪni nəgkiariien i maməgkiari ia Nənimwɪn Ikinan. In i Nənimwɪn sə nərmama səməme kəmhəni nɪpərhienien ia Iesu tuhəuvehi. Mətə ia nəpɪn nəha kəpwəh ihi nuvei penien Nənimwɪn nəha mɪnrəha, tɪ nəri nə mə kɪpkuvehi utə mhə ihi Iesu rɪrərig pen fwe ia neiai.

40 *Nəpɪn irəha həregi nəgkiariien me nəha, nərmama nepwɪn həni mə, “Nɪpərhienien iəmə i in profet nəha kɪməni mə truvehe.”

41 *Nepwɪn həni mə, “In i Kristo.” Mətə nepwɪn həni mə, “Rekəm. Iəmə nəha Kristo tripkuku pen mhə ia tənə Kalili. 42 *Nəkukuə Ikinan rɪni mə Kristo truku pen ia kwənəkʷus səvəi Kig Tevit. In trətui ia Petlehem, rukwənu səvəi Kig Tevit ia tənə Jutia.” 43 *Ro iamɪnhi irə nərmama me nəha həuai irəha me tɪ Iesu. 44 *Nepwɪn hokeikei mə tuhəkwtəmhirɪ in, mətə iərmama riti riwən rəkwtəmhirɪ.

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpkɪni mhə nɪpərhienien ia Iesu

45 *Ia nəpɪn nəha iotukwɪnɪnari me nəha hərərig mhəuvehe tɪ pris asori me mɪne Farisi me, nənə nəmə asori me i həres pen irəha i mə, “Rəfo kɪmɪaha hiəpwəh nuvehien Iesu mhəuvehi mhəuvehe?”

46 *Miregi iotukwɪnɪnari me həni mə, “Kɪmaha iahəpkregi raka mhə iərmama riti raməgkiari rəmwhen ia iəmə nəha.”

47 Miregi Farisi me həni pen tɪ nirəha i mə, “Rosi in reikuə ia kɪmɪaha, mo kɪmɪaha mwɪ hiəruəi uə? 48 *Rəfo? Kɪmɪaha hiətoni iəmə asori riti səkɪtaha uə Farisi riti rɪni nɪpərhienien irə? Rekəm! 49 Mətə nərmama me nəha səməme kəmhəkurirə in həreirei Loa səvəi Moses. Ro pen Kumwesən raməkweɪn ərəha ia nirəha.”

50 *Nikotimas, iəmə sə rɪmavən mətə Iesu fwe kupwən, in riti ia Farisi me i. In rɪni pen tɪ nirəha i mə, 51 * “Loa səkɪtaha raməfni irə? Ko kɪtaha səkɪri iərmama riti mə noien səvənhi rərha mətə səpkukupwən mhə mhəregi nəgkiariien səvənhi, mhətui nəfe noien in ramo?”

52 *Miregi irəha həni mə, “Rosi ik mwɪ ik iəmə Kalili uə? Əvsini Nəkukuə Ikinan mətoni ro mə profet riti tripkutə mhə fwe tənə Kalili.”

53 Nərmama havən kɪrkiri, mamhəuvən fwe imwənraha me.

8

1 *Mətə Iesu revən ia Təkuər Olif.

Pran sə ramo əpnəpen nari irau iərman riti rɪpkə mhə iərman səvənhi

2 Kɪni rakʷakwi irə, ia nəpnəpɪn in rɪrərig mevən ia nimwə səvəi Kumwesən. Nərmama me pam həuvehe tukwe, nənə in rəkure, mɪnamahatən irəha. 3 Ia nəpɪn nəha nahatən me səvəi Loa mɪne Farisi me həuvehi pran riti sə kətə pui in ramo əpnəpen nari irau iərman riti rɪpkə mhə səvənhi. Irəha həuvehi mhəuvehe mhərpwi irəpw in ia nəmri nərmama me pam, 4 nənə mhəni pen tɪ Iesu i mə, “Iahatən. Kətə pui prən i ramo əpnəpen nari irau iərman riti rɪpkə mhə səvənhi. 5 *Ia Loa səkɪtaha Moses rɪməni mɪnuə kɪtaha tsaməkeikei mhəkwi əpune nɪpran me səməme kəmhə iamɪnhi irə. Mətə ik mə tso nəfe ia pran i?”

* 7:37: Lev 23:36, Aes 55:1, Jon 4:10,14 * 7:38: Aes 58:11, Sek 14:8 * 7:39: Jon 16:7, 20:22, Wok Me 2:4
 * 7:40: Jon 6:14 * 7:41: Jon 1:46, 4:29 * 7:42: Sam 89:3-4, Maeka 5:2, Mat 2:5-6 * 7:43: Jon 9:16 * 7:44:
 Jon 7:30 * 7:45: Jon 7:32 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:51: Dut 1:16
 * 7:52: Jon 7:41-42 * 8:1: Luk 21:37 * 8:5: Lev 20:10, Dut 22:22-24

6 *Irəha həni nəgkiariien nəha mə tuhəregi mə Iesu trəfni irə. Hokeikei mə in trəfwəkour ia nəgkiariien səvənhi, nənə irəha həukurən nini ərəhaien in tukwe.

Mətə Iesu rərpəsuk mınamrai pen nəkukuə ia tıprənə ia nukwai rəgin. 7 *Mətə irəha kamhəmwur a mamhəres in. Ro iamınhi irə in riskəmter, mını pen ti nirəha i mə, “Sin ia kımiaha nərəhaien səvənhi riwən? Pwəh in rukupwən mərarki pen kəruətərei ia prən i.”

8 Nənə in rərpəsuk mwi mınamrai nəkukuə ia tıprənə ia nəkwai rəgin.

9 *Nənə nəpın irəha həregi nəgkiariien nəha, havən mamhəuvən kuatia kuatia. Nərgharə me həkupwən ntəmaruə me həkurirə, mhəpwəh Iesu əpa mıne prən nəha ramərer. 10 Iesu riskəmter, mını pen ti prən i mə, “Prən i. Irəha isə? Riti rıpkını mhə mə tikemhə?”

11 *Miregi prən i rini mə, “Rekəm, iəmə asori. Riti rıpkını mhə.”

Miregi Iesu rini mə, “Iou mwi iakəpwəh niniien mə tikemhə, mətə tiko mamevən məpwəh nərəhaien.”

Iesu in nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tıprənə

12 *Iesu rəgkiari mwi m Farisi me mını mə, “Iou nukuraanien sə raməhiəpwın nərmama ia tıprənə i. İərmama sə rakurirə iou trəpwəh navənien ia nəpıtəvien, mətə trətoni nukuraanien sə kauvehi nimiruien irə.”

13 Miregi Farisi me həni pen ti Iesu i mə, “Ikamərer irapw maməgkiari atukw ia niram iamınhi irə, mətə nıpəri nəgkiariien səim riwən tukw ik, ro pen nəgkiariien səim ko kıpkını mhə nıpərhiəvien irə!”

14 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Pərhiəvien iakamərer irapw maməgkiari atukw ia nırak, mətə nəgkiariien səiou ko kını nıpərhiəvien irə, ti nəri nə mə iakukurən kwopun iakuku pen ikın mıne kwopun iakamevən ikın. Mətə kımiaha hiəreirei kwopun iakuku pen ikın uə kwopun iakamevən ikın. 15 *Kımiaha hiəməkiri nari ia nətərigien səvəi iərmama a, mətə iou iapkəkiri mhə iərmama riti. 16 *Mətə trını mınuə iakəkiri iərmama riti, nəkirien səiou ro nıpərhiəvien ti nəri nə mə rıpkı mhə iou əpa iakaməkiri in, mətə iou mıne Tata sə rınərhi pehe iou iakuvehe. 17 *Hiəukurən nəgkiariien i kımərai pen ia Loa səkımiaha rini iamınhi irə mə, ‘İərmama kəru krouərer irapw rouni nəgkiariien kuatia tukını nıpərhiəvien irə.’ 18 *Təkwtəkwuni nəha iou mıne Tata Kumwesən sə rınərhi pehe iou iakuvehe kımrau iarouərer irapw rouəgkiari ia nırak rouni nəgkiariien kuatia.”

19 *Miregi irəha həni pen ti Iesu i mə, “Səim isə Tata?”

Miregi Iesu rini mə, “Kımiaha hiəuvəreirei iou, mhəuvəreirei mwi Tata səiou. Kamo hiəpkukurən iou, ko hiəukurən mwi Tata səiou.” 20 *Iesu rıməni nəgkiariien me i nəpın in ramahatən nərmama fwe ia nımwə səvəi Kumwesən ia kwopun kamerukw pen mane səvəi nəfwakiiien ikın, mətə iərmama riti rəpwəh nəkwətəmhiriiien in ti nəri nə mə nəpın səvənhi tukəkwtəmhiri in irə rıpkıvehe mhə ihi.

21 *Ro iamınhi irə Iesu rini pen mwi ti nirəha i mə, “Iou takəpwəh kımiaha mamevən. Kımiaha tihətui iou mhemhə kımiaha noien ərəha me səkımiaha. Kımiaha tihəpkəuvən mhə ia kwopun nəha iakamevən ikın.”

22 *Ro iamınhi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni mə, “Nəgkiariien nəha in rani mə kwopun nəha ramevən ikın, kitaha tsəpkəuvən mhə ikın, nıpwran rəfo irə? Rosi in trousi əpune atukw a in uə?”

23 *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Kımiaha imwəmiaha inhəripw. Iou imwak irənhə. Kımiaha nərmama səvəi tıprənə i. Iou rıpkı mhə iou iərmama səvəi tıprənə i.

* 8:6: Mat 22:15 * 8:7: Dut 17:7 * 8:9: Mat 22:22 * 8:11: Jon 5:14 * 8:12: Aes 49:6, Jon 1:4-9, 9:5, Jon 12:46 * 8:14: Jon 5:31-32, Jon 7:28, 9:29 * 8:15: Jon 7:24, 12:47 * 8:16: Jon 5:30, 8:29 * 8:17: Dut 17:6, 19:15 * 8:18: 1Jon 5:9 * 8:19: Jon 14:7 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34,36, Jon 13:33 * 8:22: Jon 7:35 * 8:23: Jon 3:31

²⁴ Iakuvəni raka tukumiaha i mə kımiaha tihemhə kımiaha noien ərəha me səkimiaha. Iakıməni iamınha irə ti nəri nə kımiaha tihəməkeikei mhəni nıpərhiēnien ia nırak mə iou i in i. Mə hiəpwəh tihemhə kımiaha noien ərəha me səkimiaha.”

²⁵ Mıregi irəha həres pen in mə, “Ik sin nə?”

Mıregi İesu rini pen ti nırəha i mə, “Tou iərmama i iakani pehe tukumiaha i fwe kupwən meste pehe ipwet. ²⁶ *Səiou me nəgkiariien me rıpik iakukurən nınıien ia kımiaha. Narımnari me rıpik hiəno iakukurən nəkiriien mə hərəha. Mətə İəmə sə rınərhi pehe iou iakuvehe nəgkiariien səvənhi ro nıpərhiēnien, nənə iou iakani irapw ti nərmama ia tıprənə i nəfe nəgkiariien iakregi in rıməni pehe tukw iou i.”

²⁷ Mətə irəha həreirei mə İesu raməgkiari ia Tata Kumwesən. ²⁸ *Ro iamınhi irə İesu rini pen ti nırəha i mə, “Nəpın kımiaha tihəuvehi utə raka iou, İəməti İərmama, tihəukurən mə iou i in i. Kımiaha tihəukurən mwi mə iapko əpa raka mhə nari riti, mətə iakəgkiari mamesi pen a nəfe Tata Kumwesən rahatən iou irə. ²⁹ *İəmə sə rınərhi pehe iou iakuvehe in ramarə kımrau min. In rıpkəpwəh mhə iou iakamavən əpa, ti nəri nə mə nəpın me pam iakamo narımnari me səməme rerin ramagien tukwe.” ³⁰ *Nəpın İesu rani nəgkiariien me nəha nərmama həpik həni nıpərhiēnien irə.

Nıpwənəti Epraham me

³¹ Ro iamınhi irə İesu rini pen ti nəkur İsel me i səməme həni nıpərhiēnien irə mə, “Trini mınuə kımiaha hıamrıpin mamho nəgkiariien səiou, kımiaha atukwatukw nə nərmama me səiou. ³² Nənə kımiaha tihəukurən nəgkiariien sə ro nıpərhiēnien, nəgkiariien pərhiēn i trifi nari ia kımiaha.”

³³ *Mıregi irəha həni pen ti İesu i mə, “Kımaha kwənəkwus me səvəi Epraham. İərmama riti rıpkə raka mhə slef ia kımaha. Rəfo ikini nəgkiariien i mə nəgkiariien pərhiēn trifi nari ia kımaha?”

³⁴ *Mıregi İesu rini pen ti nırəha i mə, “Iakani nıpərhiēnien tukumiaha i iərmama sə ramo noien ərəha, noien ərəha səvənhi ramərimənu irə mamoslef irə. ³⁵ Slef riti in ko rəpwəh narə rerinien ia nəkwai nımwə səvəi iəmə asori səvənhi, mətə tını əpa rukurən narə rerinien ikın. ³⁶ Ro iamınhi irə trini mınuə Tını Kumwesən rıfi nari ia kımiaha, in trifi pərhiēn nari ia kımiaha. ³⁷ *Iakukurən mə kımiaha kwənəkwus me səvəi Epraham, mətə hıaməmwur mə tihousi əpune iou ti nəri nə mə kımiaha hiəpwəh nokeikeien mə tihəregi nəgkiariien səiou. ³⁸ Iou iakaməgkiari ia nəfe iakınətoni kımrau Tata səiou, mətə kımiaha hıamo nəfe hıamregi tata səkimiaha rıməni pehe tukumiaha.”

³⁹ *Mıregi irəha həni pen ti İesu i mə, “Səkimaha tata Epraham.”

Mıregi İesu rini pen ti nırəha i mə, “Trini mınuə kımiaha nıpwənəti Epraham pərhiēn me, tihamo nəfe noien in rınamo fwe kupwən. ⁴⁰ Iou i iəmə sə iakani irapw tukumiaha nəgkiariien pərhiēn sə iakregi ruku pen ti Kumwesən. Mətə təkwtəkwuni kımiaha hıaməmwur mə tihousi əpune iou. Epraham rıpkə mhə noien i. ⁴¹ *Kımiaha hıamo a nəfe noien tata səkimiaha rino.”

Mıregi irəha həni pen ti İesu i mə, “Rıpkə mhə kımaha iəkun iərmwın me. Kumwesən in əpa tata səkimaha.”

Nıpwənəti Setan me

⁴² *Mıregi İesu rini pen ti nırəha i mə, “Trini mınuə Kumwesən in tata pərhiēn səkimiaha, kımiaha tihəkeikei iou ti nəri nə mə iou iakuku pen irə muvehe ia kwopun i. Iapkuvehe mhə ia nətərigien atukw səiou, mətə in rınərhi pehe iou iakuvehe.

⁴³ *Rəfo kımiaha hiəreirei nıpwrai nəgkiariien i iakani? Hiəreirei ti nəri nə mə kımiaha

* **8:26:** Jon 7:28, 12:49 * **8:28:** Jon 3:14, 5:19 * **8:29:** Jon 8:16, 16:32 * **8:30:** Jon 7:31 * **8:33:** Mat 3:9

* **8:34:** Rom 6:16,20, 2Pit 2:19 * **8:37:** Jon 5:18 * **8:39:** Mat 3:9 * **8:41:** Dut 32:6, Aes 63:16, 64:8 * **8:42:**

1Jon 5:1, Jon 16:28 * **8:43:** Rom 8:7, 1Jon 3:8

hiəpkokeikei anan mhə mə tihətərig ia nəgkiariien səiou. ⁴⁴ Kimiaha nīpwnəti Setan me. Hiokeikei mə tihamo a nəkwai tata səkimiaha. Fwe kupwən muvehe meste pehe ipwet mine in iərmama sə ramousi əpune nərmama. In raməmwəki nīpərhienien ti nəri nə mə nīpərhienien riwən irə. Nəpīn in rameikuə, in ramesi pen a noien səvənhi, ti nəri nə mə in iərmama səvəi neikuəien, in nukune neikuəien me pam. ⁴⁵ Mətə iou iakani a nəgkiariien pərhien ro pen kimiaha hiəpkīni mhə nīpərhienien ia nirak. ⁴⁶ *Sin ia kimiaha rukurən no puīen noien ərəha riti iakino? Trīni minuə iakani a nəgkiariien pərhien me rəfo kimiaha hiəpkīni mhə nīpərhienien ia nirak? ⁴⁷ *Iərmama sə ruku pen ia Kumwesən, in ramətərig ia nəgkiariien səvəi Kumwesən. Mətə kimiaha hiəpkuku pen mhə ia Kumwesən ro pen hiəpkətərig mhə nəgkiariien səvənhi.”

Epraham rīpkətui pehe mhə ihi mətə Iesu rīnarə raka

⁴⁸ *Miregi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Kimaha iahaməni atukwatukw ik iəmə Sameria iəremhə ramarə ia niram uə rekəm?”

⁴⁹ Miregi Iesu rīni mə, “Iəremhə riwən ia nirak. Iou iakamsiai tata səiou, mətə kimiaha hiəpkīsiai mhə iou. ⁵⁰ *Iou iapkwur mhə mə nərmama tuhəuvehi utə nəghik. Riti nəha ikīn in raməmwur tukwe. In Iəmə sə raməkiri nərmama. ⁵¹ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i. Iərmama sə ramo nəgkiariien səiou trīpkemhə mhə ia nəpīn riti.”

⁵² Miregi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Təkwtəkwuni nəha kimaha iahəukurən mə iəremhə riti ramarə ia niram! Epraham ruvəmhə, profet me həuvəmhə mwī, mətə ik ikani mə iərmama sə ramo nəgkiariien səim trīpkemhə mhə ia nəpīn riti. ⁵³ *Rəfo? Ik ikasori məpi raka tata səkitaha Epraham fwe ruvəmhə raka? Profet kupwən me irəha mwī həuvəmhə raka! Ikuə ik nəfe iərmama?”

⁵⁴ Miregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Trīni minuə iakuvehi utə atukw a iou nīsiaiien sə kuvei pehe miou ro nəri auər a i. Mətə Tata səiou in nə Iəmə sə rauvehi utə iou. Kimiaha hiaməkwein in mə Kumwesən səkimiaha, ⁵⁵ *mətə kimiaha hiəuvəreirei in. Iou iakukurən in. Trīni minuə iakini mə iakreirei in, iou iəmə iakameikuə rəmwhen ia kimiaha. Mətə iou iakukurən in, mamə nəgkiariien səvənhi. ⁵⁶ Tata səkimiaha Epraham rīnagian pīk nəpīn rīməregi mə trətōni nəpīn sə takuvehe irə. In rətōni nənə rerīn ragien.”

⁵⁷ Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Nuk səim rīpkeste mhə ihi fifti! Ikəfo mətōni Epraham?”

⁵⁸ *Miregi Iesu rīni pen ti nīrəha i mə, “Iakani nīpərhienien tukumiaha i nəpīn Epraham rīpkətui pehe mhə ihi, iou iakīnarə raka.” ⁵⁹ *Iesu rīni nəgkiariien nəha ro pen irəha həpekī kəruətərei me mə tuhəkwi in irə, mətə Iesu rərkwafə mier ia nīmwə səvəi Kumwesən mamevən.

9

Iesu romasan iərmama riti nənimen rīfwə

¹ Nəpīn riti Iesu rukurau mətōni iərmama riti nəpīn rīnətui pehe irə nənimen rīfwə. ² *Nənə nərmama me səvəi Iesu həres pen Iesu i mə, “Iahatən. Sin rīno nərəhaien ro iəmə i rīnətui pehe nənimen rīfwə, in uə səvənhi tata mine mama?”

³ *Miregi Iesu rīni mə, “Rīpko mhə nərəhaien səvəi iəmə i uə nərəhaien səvəi tata mine mama səvənhi, mətə in rīnətui pehe nənimen rīfwə mə Kumwesən rukurən noien nərmama hətōni nīskaiien səvənhi nəpīn tromasan in. ⁴ *Nəpīn ia ran kitaha tsaməkeikei mho wok me səvəi Iəmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe. Nəpitəvien rauvehe. Iərmama

* **8:46:** 2Kor 5:21, 1Pit 2:22, 1Jon 3:5 * **8:47:** Jon 18:37, 1Jon 4:6 * **8:48:** Mak 3:21-22, Jon 7:20 * **8:50:** Jon 5:41 * **8:51:** Jon 5:24, Jon 6:40,47 * **8:53:** Jon 4:12 * **8:55:** Jon 7:28-29 * **8:58:** Jon 1:1 * **8:59:** Jon 10:31 * **9:2:** Eks 20:5, Esik 18:20, Luk 13:2,4 * **9:3:** Jon 11:4 * **9:4:** Jon 5:17,20, Jon 11:9, 12:35

riti ko rīpko mhə wok ia nəpīn nəha. ⁵ *Nəpīn iakamarə ia tīprənə, iou nukuraanien sə raməhiəpwin nərmama ia tīprənə.”

⁶ *Iesu rīni pam nəgkiariien me nəha, mərgəvəsi tīprənə, mo nəmtigei ia nisəkwan, nənə muvehi nəmtigei nəha, mahakwi pen ia nəmri iəmə nəha, ⁷ *mīni pen tukwe in mə, “Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtigei ia nənimem.” Nəhag nəha Saeloam nīpwrān mə “Kərhi pen.” Ro pen iəmə nəha revən, maikuas raka nəmtigei ia nənimen, mīrərig muvehe mamətə nari.

⁸ Nənə nəkur imwəni me mīne səməme hənətoni in ramase mane fwe kupwən kamhəni mə, “Rosi iəmə nəha in nəha fwe kupwən raməkure mamase mane uə rekəm?”

⁹ Irəha nepwīn kamhəni mə, “Kwa in nə!”

Mətə nepwīn həni mə, “Rekəm. Rīpko mhə in, mətə iərmama riti rəmwhen irə.”

Mətə iəmə nəha rīni mə, “Kwa iou i iəmə nəha hiaməni!”

¹⁰ Ro pen irəha həni pen tukwe in mə, “Kīnəfo irə nənimem rətui?”

¹¹ Mīregi iəmə nəha rīni mə, “Iəmə nəha nəghīn nə Iesu ro nəmtigei, mahakwi pehe ia nənimek, mīni pehe tukw iou i mə, ‘Evən ia nui Saeloam, maikuas raka nəmtigei ia nənimem.’ Ro pen iakevən maikuas raka, nənə mətə nari.”

¹² Mīregi irəha həni pen tukwe in mə, “Iəmə nəha in pəku?”

Mīregi iəmə nəha rīni mə, “Iakreirei.”

Farisi me hərəs iəmə nəha mə kīnəfo irə nənimen rīnamasan

¹³ Irəha həri iəmə nəha fwe kupwən nənimen rīfwə mhəuvən tī Farisi me. ¹⁴ * (Sapat riti nəha Iesu rīno nəmtigei mo nəmri iərmama nəha rətui.) ¹⁵ Ro iamīnhi irə Farisi me kənamhərəs pen mwi iəmə nəha mə, “Ikinəfo mətə nari?”

Mīregi in rīni pen tī nīrəha i mə, “In rahakwi pehe nəmtigei ia nənimek, iakaikuas raka irə, nənə təkwtəkwuni iakətə nari.”

¹⁶ *Mīregi Farisi me nepwīn kamhəgkiari ia Iesu, mamhəni mə, “Iəmə i rīpko mhə Kumwesən rərhi pehe in tī nəri nə mə in rīpkisiai mhə Sapat.” Mətə Farisi me nepwīn mwi kamhəni mə, “Rəfo? Ko iəmə ərəha riti ro nīmtətien me iamīnhi? Rekəm!” Nənə irəha həuai irəha me tī nəgkiariien nəha.

¹⁷ *Ro iamīnhi irə irəha həni pen mwi tī iəmə nəha nənimen rīfwə fwe kupwən mə, “Ikaməfni irə ia iəmə nəha rīno nənimem rətui? In nəfe iərmama?”

Mīregi iəmə nəha rīni mə, “In profet riti.”

¹⁸ Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien mə tuhəni nīpərhienien ia iəmə nəha mə fwe kupwən nənimen rīfwə, mətə təkwtəkwuni nəha ramətə nari. Ro pen həkwein tata mīne mama səvənhi, ¹⁹ mhərəs pen irau i mə, “Rəfo? In i tīnimirau? Ko kīmirau irouni mə nīpərhienien nəpīn rīnətui pehe irə nənimen rīfwə? Nənə mə ro nīpərhienien rəfo in ramətə nari təkwtəkwuni?”

²⁰ Mīregi tata mīne mama səvənhi krouni mə, “Kīmrau iaroukuran mə tīnimrau i. Iaroukuran mwi mə nəpīn rīnətui pehe irə nənimen rīfwə. ²¹ Mətə təkwtəkwuni in ramətə nari kīmrau iaroureirei mə rəfo irə. Iaroureirei mwi mə sin rīno nənimen rətui. Ramasan mə kīmiaha hiərəs pen in i. In ruvəpwinari raka. Pwəh in rīni nəgkiariien səvənhi.” ²² * (Tata mīne mama səvənhi krouni nəgkiariien me nəha tī nəri nə mə krouhekīr nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Irəha hənərai sun raka mīnuə iərmama sə trīni irapw mə Iesu in Kristo, tuhəkoui irapw in, mhəpwəh nəseniien mwi in ruvnmwə pehe ia nīmwəfwaki səvənraha.) ²³ Nəri nəha ro irau krouni ianhi mə, “In ruvəpwinari raka. Ramasan mə kīmiaha hiərəs pen in i.”

* **9:5:** Mat 5:14, Jon 8:12 * **9:6:** Mak 8:23 * **9:7:** 2King 5:10 * **9:14:** Luk 13:14 * **9:16:** Jon 3:2, 7:43, Jon 9:31-33 * **9:17:** Jon 4:19 * **9:22:** Jon 7:13

²⁴ *Ro iam̄inhi irə irəha həkwein pen mwi iamə nəha fwe kupwən nənimen rifwə nənə mhəni pen tukwe in mə, “Tikuvehi utə nəghi Kumwesən, m̄ini n̄ipər̄hienien. Kimaha iahəukurən mə iamə i in iamə ərəha.”

²⁵ M̄iregi in r̄ini mə, “Iou iakreirei mə iamə nəha in iamə ərəha uə rekəm. Mətə nəri kuatia iou iakukurən. Kupwən nənimek rifwə, mətə təkwtəkwni nəha iakamətə nari.”

²⁶ M̄iregi irəha həni pen tukwe in mə, “In r̄ino nəfe ia niram? Məfo irə mo nənimem rətui?”

²⁷ M̄iregi in r̄ini mə, “Iakuvəni pehe raka tukumiaha i, mətə kimiaha hiəpkregi mhə. Rəfo hiokeikei mə tihəregi mwi? Rosi kimiaha mwi hiokeikei mə tihəuvehe mho kimiaha nərmama me səvənhi uə?”

²⁸ M̄iregi irəha həni ərəha iamə nəha, mhəni mə, “Ik iərmama riti səvənhi, mətə kimaha nərmama me səvəi Moses. ²⁹ *Kimaha iahəukurən mə Kumwesən r̄inəgkiari m̄ Moses, mətə iamə i kimaha iahəreirei mə in ruku pəku.”

³⁰ M̄iregi iamə nəha r̄ini mə, “Kwa nəri i ro nari riti. Kimiaha hiəreirei mə iamə i ruku pəku, mətə in r̄ino nənimek rətui. ³¹ *Kitaha səkukurən mə Kumwesən r̄ipkregi mhə nəfwakiiien me səvəi nəkur ərəha me, mətə tr̄ini m̄inuə iərmama riti ramsiai Kumwesən, mamō nəkwān, Kumwesən ramregi nəfwakiiien me səvənhi. ³² Fwe kupwən k̄ino t̄iprənə meste pehe ipwet k̄ipkregi raka mhə mə iərmama riti ro nəmri iərmama sə nənimen rifwə rətui. ³³ *Mə iamə i r̄ipkuku pen mhə t̄i Kumwesən in ko r̄ipko mhə nari riti.”

³⁴ *M̄iregi irəha həni pen tukwe in mə, “Kwa ik iamə ərəha fwe nəp̄in ikinətui pehe irə meste pehe ipwet. Ikuə tikəfo? Tikahatən kimaha uə?” Nənə irəha həkoui irapw in ia nimwəfwaki, mhəpwəh nəsənien mwi in ruv̄nimwə pehe.

Iesu ruvehe ia t̄iprənə i mə truai nərmama

³⁵ K̄ini pen t̄i Iesu i mə irəha həkoui irapw iamə nəha iam̄inhi. Ro pen in revən mətui iamə nəha, mətōni, m̄ini pen tukwe in mə, “Ik̄ini n̄ipər̄hienien ia Iəm̄ati Iərmama uə rekəm?”

³⁶ M̄iregi iamə nəha r̄ini mə, “Iəm̄a asori. Ni pehe ro tukw iou i mə sin nə Iəm̄ati Iərmama pwəh iak̄ini n̄ipər̄hienien irə.”

³⁷ *M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Ikinətə raka in. Iou i sə iakaməgkiari mik, iou Iəm̄ati Iərmama.”

³⁸ M̄iregi iamə nəha r̄ini mə, “Iərimənu. Iak̄ini n̄ipər̄hienien ia niram.” Nənə in r̄inimwi nukurhun mi ia nəmri Iesu, m̄isiai in.

³⁹ *Iesu r̄ini mə, “Iou iakuvehe ia t̄iprənə i mə takəkiri nərmama. Səməme nənimenraha rifwə tuhətui mhətə nari, mətə səməme hamətə nari nənimenraha truvehe m̄ifwə.”

⁴⁰ *Farisi me nepw̄in ipaka t̄i Iesu həregi nəgkiariien nəha, nənə mhəni pen tukwe in mə, “Kimaha mwi nənimemaha rifwə uə rekəm?”

⁴¹ *M̄iregi Iesu r̄ini pen t̄i n̄irəha i mə, “Ko nəm̄rimiaha rifwə ko nərəhaien sək̄imiaha riwən. Mətə t̄i nəri nə mə təkwtəkwni kimiaha hiaməni mə hiamətə nari nərəhaien sək̄imiaha raməmak ihi ia kimiaha.”

10

Iəm̄a sə ramətui t̄i sipsip me səvənhi

¹ “Iakani n̄ipər̄hienien tukumiaha i. Iərmama sə r̄ipkukurau mhə ia kwəruə muv̄nimwə ia koupə səvəi sipsip me, mətə rəputə ia kwopun əpə iti mati pen ia nəkwai koupə nəha, iərmama nəha in iərmama sə ramakres, mamousi iərmama. ² Mətə iərmama sə rukurau ia kwəruə muv̄nimwə ia koupə, in iərmama sə ramətui t̄i sipsip me. ³ Iərmama

* 9:24: Jos 7:19 * 9:29: Jon 8:14 * 9:31: Sam 34:15, Sam 66:18, Aes 1:15, Prov 15:29 * 9:33: Jon 9:16

* 9:34: Sam 51:5, Jon 9:2 * 9:37: Jon 4:26 * 9:39: Jon 3:17, Jon 8:15-16, Mat 13:11-15 * 9:40: Mat 15:14,

23:26 * 9:41: Jon 15:22

sə ramərer ia kwəruə raməsevər ia təpinhə ti iərmama nəha. Sipsip me kamhəregi rerin. In raməkwein nəghi sipsip me səvənhi kuatia kuatia, nənə miri irəha mhəier. ⁴*Nəpin in riri səvənhi sipsip me pam mhəier, makupwən ia nirəha, nənə sipsip me kamhəkurirə in, ti nəri nə mə həukurən rerin. ⁵Iərməpə riti sipsip me tuhəpwəh nukurirəien in, mətə tuhap raka irə ti nəri nə mə həreirei rerin.” ⁶*Iesu rini nusipekinien i ti nirəha, mətə irəha həreirei nəfe nəha rani.

⁷Ro pen Iesu rini pen mwi ti nirəha i mə, “Takani nīpərhienien tukumiaha i. Iou kwəruə səvəi sipsip me. ⁸*Irəha pam səməme haməkupwən ia nirak mhəuvehe irəha nərmama səməme kənamhakres, mamhousi iərmama, mətə sipsip me həkətərig mhə irəha. ⁹*Iou kwəruə. Trini minuə iərmama riti ruvniwə pehe ia nirak, in trarə amasan, mukurən nuvniwə peheien, mitei irapw, mətui nəveginien sənəni. ¹⁰Iərmama nəha ramakres rauvehe a mə trakres, mousi əpune sipsip me, mouraha irəha. Mətə iou iakuvehe mə irəha tuhəuvehi nimiruien nənə mhəuvehi asori.

¹¹*Iou iərmama sə iakamətui amasan ti sipsip me. Iərmama sə ramətui amasan ti sipsip me rerin ragien a mə tremhə ti sipsip me səvənhi. ¹²*Mətə iərmama sə kaməraku pen min mə trətui ti sipsip me rīpko mhə in iərmama pərhien sə ramətui ti sipsip me ti nəri nə mə sipsip me nəha səvəi iərməpə. Nəpin iərmama nəha rətə kuri əprmin riti rauvehe, rəpwəh sipsip me maiu map. Nənə kuri əprmin nəha ruvehe muvehi nepwin, mīripwi kirkiri nepwin. ¹³Iərmama nəha raiu map ti nəri nə mə in iərmama riti kaməraku a in. In ro nəri auər a ia sipsip me nəha.

¹⁴*Iou iərmama sə ramətui amasan ti sipsip me. Iou iakukurən sipsip me səiou, sipsip me səiou həukurən mwi iou. ¹⁵*Ia noien nəha rəmwhen a mwi Tata Kumwesən rukurən iou, iou mwi iakukurən Tata Kumwesən, nənə iou rerik ragien a mə takemhə ti sipsip me səiou. ¹⁶*Səiou me nepwin sipsip me həiwən ia koupə i. Takaməkeikei mīpeki pehe mwi irəha, nənə irəha tuhəregi rerik. Ro iamīnhi irə sipsip me nəha tuhəuvehe mho touen kuatia. Iərmama kuatia tramətui ti nirəha. ¹⁷*Tata Kumwesən rokeikei pik iou ti nəri nə mə rerik ragien a mə takemhə ti nirəha. Takemhə ti nirəha, nənə marə muvehi mwi nimiruien səiou rirərig. ¹⁸*Rīpko mhə iərmama riti truvehi raka nimiruien səiou, mətə iou atukw takəsəni pen nimiruien səiou rəmwhen sə iakokeikei. Iakauvehi nasorien ti nəsenien nimiruien səiou, mauvehi mwi nasorien ti nuvehien mwi nimiruien səiou rirərig. In i nəri Tata səiou rīmāni tukw iou i mə takaməkeikei mo.”

¹⁹*Iesu rini pam nəgkariien me nəha nənə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuai mwi irəha me tukwe. ²⁰*Irəha həkik hənī mə, “Iəmə nəha iəremhə ramarə irə. In ramarməri. Rəfo kimiaha hiamətərig in?”

²¹Mətə irəha nepwin hənī mə, “Rekəm. Iərmama sə iəremhə riti ramarə irə ko rīpkəgkiari mhə iamīnhi. Ko iəremhə riti ro iərmama nənimen rīfwə rətui mətə nari?”

Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hənuə tuhəkwi əpune Iesu ia kəruətere

²²Nəpin nəha ruvəuvehe nəkur Isrel kamho nəveginien asori nəha kani mə Nəveginien səvəi Tetekesen. Kamho nəveginien nəha fwe Jerusalem ia nəpin səvəi nəkwieien. ²³Iesu ramavən ia kwopun riti ia nimwə səvəi Kumwesən kani mə Vrandā səvəi Solomon. ²⁴*Nənə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe mheikurkurau irə, mhəni pen tukwe in mə, “Kimaha tahameitenhi ik minesən? Trini minuə ik Kristo sə Kumwesən rīmāni mə trərhi pehe i, ni pehe tukumaha i, məpwəh nərkwafəien.”

²⁵*Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakuvəni raka tukumiaha i, mətə kimiaha

* **10:4:** Jon 10:27 * **10:6:** Jon 16:25 * **10:8:** Jer 23:1-2, Esik 34:2-3 * **10:9:** Sam 118:20, Jon 14:6 * **10:11:** Sam 23:1, Rev 7:17 * **10:12:** Wok Me 20:29 * **10:14:** Jon 10:27, 2Tim 2:19 * **10:15:** Mat 11:27, Jon 15:13, 1Jon 3:16 * **10:16:** Aes 56:8, Jon 11:52, 1Pit 2:25, Esik 34:23, Esik 37:24 * **10:17:** Fil 2:8-9 * **10:18:** Jon 5:26, 14:31, Jon 19:11 * **10:19:** Jon 7:43 * **10:20:** Jon 7:20, 8:48 * **10:24:** Wok Me 3:11, 5:12, Luk 22:67 * **10:25:** Jon 4:26, 5:36, Jon 10:38

hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak. Narimnari me nəha səməme iakamo ia nəghi Tata səiou kamhahatən pen mə iou sin. ²⁶ *Mətə kimiaha hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak ti nəri nə mə rīpko mhə kimiaha sipsip me səiou. ²⁷ *Sipsip me səiou kamhəregi rerik. Iou iakukurən irəha, nənə irəha kamhəkuriə iou. ²⁸ *Iakauvei pen nimiruien rerin minraha. Irəha tuhəpkemhə mhə ia nəpīn riti. Iərmama riti riwən truvehi raka irəha ia rəgik. ²⁹ Tata səiou sə ruvei pehe irəha miou, niskaiien səvənhi rəpi raka nərmama me pam. Iərmama riti riwən ko ruvehi raka irəha ia rəgin. ³⁰ Iou mine Tata səiou kimrau kuatia.”

³¹ *Ia nəpīn nəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpeki mwi kəruətərei me mə tuhəkwi əpune in. ³² Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Iakino raka noien amasan me rīpik ia nəmrīmiaha Tata Kumwesən ruvei pehe mə tako. Sə rəfo nəha mə tihəkwi əpune iou tukwe?”

³³ *Miregi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tukwe in mə, “Kimaha tahəpkəkwi əpune mhə ik ti noien amasan riti sə ikino, mətə kimaha tahəkwi əpune ik ti nəri nə mə ikani ərəha Kumwesən. Ik iərmama a, mətə ikani mə ik Kumwesən.”

³⁴ *Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mə, “Rosi kimiaha hiəpkəvsini raka mhə nəgkiariien i kimərai pen ia Loa səkimiaha uə? Rini iamīnhi irə minuə ‘Iakini minuə kimiaha nə kumwesən me.’ ³⁵⁻³⁶ *Kitaha səukurən mə nəfe Nəkukuə Ikinan rani ko kīpkətəfi mhə. Ro iamīnhi irə mə Kumwesən rīnəkwein nərmama me nəha səməme in rīməuvei pen nəgkiariien səvənhi minraha minuə ‘kumwesən me,’ rəfo kimiaha hiaməni ərəha iou? Iou iərmama i Kumwesən ruvərfi raka iou, mərhi pehe iou iakuvehe ia tīprənə i, mətə kimiaha hiaməni mə iakani ərəha in, ti nəri nə mə iakini mə, ‘Iou Tini Kumwesən.’ ³⁷ Mə iou iapko mhə narimnari me səiou Tata rokeikei mə tako rərəha mə kimiaha hiəni nīpərhienien ia nirak. ³⁸ *Mətə mə iakamo narimnari me nəha, pərhien hiəpkini mhə nīpərhienien ia nirak, mətə tihaməkeikei mhəni nīpərhienien ia narimnari me nəha sə iakamo. Ia noien i kimiaha tihəkuriən, mhəkuriən amasan mə Tata Kumwesən in i ia nirak iou nə irə.”

³⁹ *Irəha haməmwur mwi mə tuhəkwtəmhiri Iesu, mətə in ramkeies raka ia rəginraha, ⁴⁰ *mavən məpi simwīn mwi ia nui aris Jotan, mevən ia kwopun nəha Jon ramo paptəes ikīn fwe kupwən, mamarə ia kwopun nəha. ⁴¹ Nərmama həpik həuvehe tukwe, mhəni mə, “Jon rīpko nīmtətien riti, mətə nəgkiariien me pam səməme in rīməni ia iəmə i ho nīpərhienien.” ⁴² *Ro pen nərmama həpik ia kwopun nəha həni nīpərhienien ia Iesu.

11

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ *Iərmama riti ramemhə nəghin nə Lasaros. Imwəni fwe Petani. Petani in rukwənu səvəi Meri mine piəvi Meri nəghin nə Marta. ² *Meri nəha in pran sə rīnətəgi pen senta ia nisui Iərimənu səkitaha, mahakwi raka ia nīmwai nukwənen. Lasaros nəha in kitiriməni. ³ *Lasaros ramemhə iamīnhi irə ro pen kitiriməni mi nəha krouərhi pen nəgkiariien riti revən ti Iesu, rouni mə, “Iərimənu. Ik riti sə ikokeikei pik ramemhə.”

⁴ *Mətə nəpīn Iesu riregi nəgkiariien nəha, rini mə, “Nemhəien i ko rīpko mhə Lasaros remhə anan. Ramarə irə mə nərmama tuhətoni nasoriien səvəi Kumwesən. Nemhəien i in suatuk sə Kumwesən truvehi utə nəghi Tini irə.”

⁵ Iesu rokeikei pik Marta mine piəvni Meri mine kitirimənrau Lasaros. ⁶ Ro iamīnhi irə nəpīn in riregi mə Lasaros ramemhə, in rarə mwi nəpīn kəru mwi ia kwopun nəha in ramarə ikīn.

* **10:26:** Jon 6:64, 8:45 * **10:27:** Jon 8:47, 10:3 * **10:28:** Jon 3:16, 6:39, Jon 18:9 * **10:31:** Jon 8:59 * **10:33:** Lev 24:16, Mat 26:65, Jon 5:18 * **10:34:** Sam 82:6 * **10:35-36:** Mat 5:18 * **10:38:** Jon 14:10-11 * **10:39:** Luk 4:30, Jon 8:59 * **10:40:** Jon 1:28 * **10:42:** Jon 7:31 * **11:1:** Luk 10:38-39 * **11:2:** Jon 12:3 * **11:3:** Jon 11:36 * **11:4:** Jon 9:3, 11:40

⁷ Nəp̄in nəha kəru rukurau nənə in r̄ini pen ti nərmama me səvənhi mə, “Pwəh səuvən mwi fwe tənə Jutia.”

⁸ *M̄iregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Iahatən. Təkwtək̄wuni a kwər̄ha nəmə asori me ia Jutia hokeikei mə tuhək̄wi əpune ik ia kəruət̄erei me. Mətə ikokeikei mə tikr̄ərig mevən mwi fwe ikin?”

⁹ *M̄iregi Iesu r̄ini mə, “K̄imiaha hiəukurən mə aoa twelef ia ran. Tr̄ini m̄inuə iərmama riti ramavən ia ran, tr̄ipkarət̄i mhə ti nəri nə mə in ramətə nukuraanien sə raməhiəpw̄in nərmama ia tiprənə i. ¹⁰ *Mətə tr̄ini m̄inuə iərmama riti ramavən ia nəp̄in in trapət̄i ti nəri nə mə nukuraanien nəha riwən irə.”

¹¹ *Iesu r̄ini pam nəgkiariien me nəha, mar̄ip̄in mani pen ti nirəha i mə, “Kitaha riti Lasaros ramapri, mətə iakinamevən takəsūəpw̄iri in.”

¹² M̄iregi nərmama me səvənhi həni pen tukwe in mə, “Iərimənu. Tr̄ini m̄inuə in ramapri in truvehe məsan̄in.” ¹³ (Iesu rəgkiari ia Lasaros mə ruvəmhə, mətə rer̄inraha ramr̄hi mə n̄ipwrai nəgkiariien səvənhi mə in ramapri a.)

¹⁴ Ro pen Iesu r̄ini pen atukwatukw ti nirəha i mə, “Lasaros ruvəmhə. ¹⁵ Nənə nəp̄in rer̄ik r̄ir̄hi k̄imiaha, iakagien mə iou iapkarə mhə ia kwopun nəha nəp̄in remhə irə. Nəri nəha trasitu ia k̄imiaha mo k̄imiaha hiəni n̄ipər̄hienien ia nirak. Mətə pwəh səuvən tukwe.”

¹⁶ *Ro iam̄inhi irə Tomas nəha kani in mə “Mwirmwir,” r̄ini pen ti nərmama me nəha irəha min kamhək̄urirə ia Iesu mə, “Ramasan. Pwəh kitaha pam səuvən mhemhə kitaha min.”

Iesu rəgkiari vivi m Marta mine Meri

¹⁷ Nənə Iesu rapirapw ia Petani mətoni Lasaros r̄inəmak nəp̄in kefə raka ia n̄ipəgi kəruət̄erei. ¹⁸ *Rukwənu nəha Petani ipaka ti Jerusalem, kavən rəmwhen ia kilometa kahar. ¹⁹ Nəkur Isrel me həp̄ik həməuvehe ti Marta mine Meri mə tuhəgkiari vivi m̄inrau ti nəri nə mə k̄itirim̄nrau ruvəmhə. ²⁰ Ro iam̄inhi irə nəp̄in Marta r̄iregi mə Iesu rauvehe, in revən mətə in. Mətə Meri raməkure a ia nəkwai nimwə.

²¹ *Marta r̄ini pen ti Iesu i mə, “Iərimənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko k̄itirimak rəpwəh nemhəien. ²² Mətə iou iakukurən mə təkwtək̄wuni nəfe nəgh̄in tikəres Kumwesən tukwe, in truvei pehe mik.”

²³ M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “K̄itirimam trət̄ui mwi ia nemhəien səvənhi.”

²⁴ *M̄iregi Marta r̄ini pen tukwe in mə, “Iou iakukurən mə in trət̄ui mwi ia nəp̄in sampam, nəp̄in nərmama tuhət̄ui mwi ia nemhəien.”

²⁵ M̄iregi Iesu r̄ini pen tukwe in mə, “Iou iərmama i iakamo nərmama səməme həuvəmhə hət̄ui mwi ia nemhəien. Iou n̄im̄iruien. Iərmama sə rani n̄ipər̄hienien ia nirak nəri auər a mə remhə mətə tr̄im̄iru. ²⁶ *Nənə iərmama sə ram̄iru, mani n̄ipər̄hienien ia nirak, tr̄ipkemhə mhə ia nəp̄in riti. Ikin̄i n̄ipər̄hienien ia nəgkiariien i?”

²⁷ *M̄iregi Marta r̄ini pen tukwe in mə, “Ouəh, Iərimənu. Iakani n̄ipər̄hienien mə ik iəmə i kani mə Kristo. Ik Tr̄ini Kumwesən. Ik iəmə i profet kupwən me həməni mə tikuvehe ia tiprənə i.”

²⁸ Marta r̄ini nəgkiariien nəha, nənə mərari mevən mə trəkwein piəvni Meri. In revən məgkiari afafa min, m̄ini mə, “Iahatən səkrau in i ruvəuvehe, maməres ik.”

²⁹ *Nənə nəp̄in Meri r̄iregi nəgkiariien nəha, r̄iskəmter akwauakw, mevən ti Iesu. ³⁰ Iesu r̄ipkuvehe mhə ihi ia rukwənu nəha, mətə ramərer ihi ia kwopun nəha Marta r̄inət̄oni in ikin. ³¹ Nəkur Isrel me nəha səməme kamhəkure irəha Meri ia nəkwai nimwə mamhəgkiari vivi min, hətoni Meri r̄iskəmter akwauakw mier irapw iruə. Ro pen irəha

* 11:8: Jon 8:59 * 11:9: Jon 9:4-5 * 11:10: 1Jon 2:11 * 11:11: Mat 9:24 * 11:16: Mak 14:31 * 11:18: Mat 21:17 * 11:21: Jon 11:32 * 11:24: Jon 5:29 * 11:26: Jon 8:51 * 11:27: Jon 6:69 * 11:29: Jon 11:20

hækurirə in. Rerɪnraha ramrhi mə rosi in ramevən mə trasək ia kwopun kinərkwafə nɪpwrai kɪtiriməni ikin.

³² *Nəpɪn Meri ruvehe ia kwopun nəha Iesu ramərer ikin, mətoni, in rɪnimwi nukurhun mi ia nənimen, mɪni pen tukwe in mə, “Iərɪmənu. Ko ramo ik ia kwopun i ko kɪtirimak rəpwəh nemhəien.”

³³ Ia nəpɪn nəha Meri ramasək. Nəkur Isrel me nəha səməme həuvehe irəha min irəha mwi kamhasək. Iesu rətoni rerɪn rərkwəpɪr, meiahag əfi tukwe, ³⁴ mɪni mə, “Kɪmiaha hiənərkwafə nɪpwrən pəku?”

Mɪregi irəha həni pen tukwe in mə, “Iərɪmənu. Uvehe mətoni.”

³⁵ *Iesu rasək.

³⁶ Ro pen nəkur Isrel me həni mə, “Hətoni ro. Rosi in rokeikei pɪk anan Lasaros.”

³⁷ *Mətə irəha nepwɪn həni mə, “Iəmə i rɪnomasan raka iərmama riti nənimen rɪfwə. Rəfo in rɪpkomasan mhə mwi Lasaros mə trəpwəh nemhəien?”

Iesu ro Lasaros rətui mwi ia nemhəien

³⁸ *Ro iamɪnhi irə Iesu rɪregi mwi rərəha anan. In ruvehe ia kwopun kinərkwafə nɪpwrai Lasaros ikin. Kɪnərkwafə nɪpwrən ia nɪpəgi kəruətərei riti. Nənə kəruətərei riti mwi ramərer tukuahag tərhui nɪpəg nəha. ³⁹ Iesu rɪni mə, “Həuvehi raka kəruətərei nəha.”

Mətə Marta, kɪtiriməi iəmə nəha sə ruvəmhə, rɪni pen tukwe in mə, “Iərɪmənu. In ruvəpəin raka. In i nəpɪn sə ro kefə səvənhɪ.”

⁴⁰ *Mɪregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Rosi ikinenouenou nəfe iakɪməni pehe tukw ik uə? Trɪni mɪnuə ikɪni nɪpərhiənien ia nirak, tikətə nasoriən səvəi Kumwesən.”

⁴¹ Ro iamɪnhi irə irəha həuvehi raka kəruətərei nəha. Nənə Iesu rəkwtə, mɪni mə, “Tata. Iakani tanak tukw ik tɪ nəri nə mə ikuvəregi raka iou. ⁴² *Iakukurən mə ikamregi iou ia nəpɪn me pam, mətə iakani nəgkiariən i mə trasitu ia nərmama me i kamhərer kuraukurau. Iakuə irəha tuhəni nɪpərhiənien mə ikinərhi pehe iou.”

⁴³ Nəpɪn Iesu rɪni pam nəgkiariən me nəha, rəkweɪn əpwəmwɪs, mɪni mə, “Lasaros! Ier irapw!” ⁴⁴ Nənə iəmə nəha sə ruvəmhə rier irapw. Tɪnari me nəha sə kɪnərkwɪ rəgɪn mi mɪne nɪsun mi irə mɪne sə nəha kɪnərkwɪ nənimen irə kamhəmak ihɪ ia nɪpwrən. Nənə Iesu rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Həfi raka tɪnari irə, pwəh ravən.”

Nəmə asori me hərai sun mə tuhousi əpune Iesu

⁴⁵ *Nəkur Isrel me nəha səməme həməuvehe mhəti pehe Meri irəha həpɪk hətoni nəfe Iesu rɪno, nənə mhəni nɪpərhiənien ia Iesu. ⁴⁶ *Mətə irəha nepwɪn həuvən tɪ Farisi me, mhəni pen nəfe Iesu rɪno. ⁴⁷ Ro iamɪnhi irə pris asori me mɪne Farisi me housəsɪmwɪn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mhəni mə, “Kɪtaha tsəfo i? Kwa iəmə i ramo nɪmtətɪen me rɪpɪk. ⁴⁸ Trɪni mɪnuə kɪtaha səsəni in ramo iamɪnhi irə marɪpɪn, nərmama me pam tuhəni nɪpərhiənien irə. Nənə nəkur Rom tuhəuvehe mhouraha nɪmwəfwaki səkɪtaha mɪne nərmama me səkɪtaha.”

⁴⁹ Mətə irəha riti nəghɪn nə Kaeafas in rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha. In rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Kɪmiaha hiəreirei nari. ⁵⁰ *Rəfo kɪmiaha hiəpkətə mhə mhəkurən? Ko iərmama kuatia remhə tɪ nəkur Isrel ramasan məpɪ raka kousi əpune kɪtaha nəkur Isrel me pam.”

⁵¹ *Kaeafas rɪpkɪni atukw mhə nəgkiariən i, mətə in rauvehi wok səvəi pris asori anan ia nuk nəha, manɪ irapw nəgkiariən sə ruku pen tɪ Nənɪmwɪn Ikinan. Nəri nəha rɪpkier pehe mhə ihɪ, mətə in rukupwən mɪni irapw mə Iesu tremhə tɪ nəkur Isrel. ⁵² *Mətə in trɪpkemhə mhə tɪ nɪrəha əpa nəkur Isrel, in tremhə mwi tɪ nɪpwnətɪ Kumwesən me

* **11:32:** Jon 11:21 * **11:35:** Luk 19:41 * **11:37:** Jon 9:6 * **11:38:** Mat 27:60 * **11:40:** Jon 11:4,23-26

* **11:42:** Jon 12:30 * **11:45:** Jon 4:48, 7:31 * **11:46:** Luk 16:31 * **11:50:** Jon 18:14 * **11:51:** Jen 50:20

* **11:52:** Jon 10:16, 17:21, 1Jon 2:2

səməme kamharə kirkiri ia tənəmtənə me, nənə mousəsīmwin irəha ia kusen kuatia. ⁵³* Ia nəp̄in nəha nəmə asori me nəha hənəmrai sun mə tuhousi əpune Iesu.

⁵⁴* Ro iam̄inhi irə Iesu rəpwəh navən irapwien ia nəmri nəkur Isrel ia tənə Jutia, mətə in rəpwəh tənə səvənraha mevən ia taon riti nəghin nə Efrem. Taon nəha ipaka ti kwopun akwesakwes ikin. Iesu ramarə ikin irəha nərmama me səvənhi.

⁵⁵* Nəveginien asori nəha səvəi nəkur Isrel nəghin nə Pasova ruvəuvehe ipaka. Ro pen nərmama həpik həier ia kwopun me mhətə pen fwe Jerusalem mə tuho irəha həmher ia nəmri Kumwesən kurirə Pasova ruvehe. ⁵⁶* Irəha kamhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhətui Iesu, mamhəgkiari m̄inraha me, mamhəni mə, “K̄imiahā hiaməfətərig irə? Rosi ko in r̄ipkuvehe mhə ia nəveginien asori uə?” ⁵⁷ Irəha həni ianhi ti nəri nə mə pris asori me m̄ine Farisi me həuvəni raka nəkwanraha mə tr̄ini m̄inuə iərmama riti rukurən kwopun Iesu ramarə ikin traməkeikei m̄ini pen ti n̄irəha i nənə irəha tuhəuvən mhəkwtəmhiri in.

12

Meri rətəgi pen senta ia nisui Iesu

¹* Nəp̄in sikis a mwi nəveginien asori nəha Pasova ruvehe. Ro pen Iesu revən ia Petani, imwei Lasaros. Lasaros nə iəmə sə Iesu r̄inəsūəpwiri in ia nemhəien. ²* Irəha həpnəpenə nəveginien riti sənəi Iesu fwe ikin. Marta rasui raka nəveginien. Lasaros in mwi riti ia nərmama me nəha səməme kamhāni pəri nari irəha min. ³* Ia nəp̄in nəha Meri ruvehi n̄ipəri senta k̄ino ia nat atukwatukw nənimen rutə p̄ik. In ruvehi mətəgi pen ia nisui Iesu mi, nənə m̄inamrai n̄isun mi ia nimwai nukwənen. Nəkwai nimwə ruvehe mukuər ia n̄ipeki senta.

⁴* Mətə iərmama riti səvəi Iesu, nəghin nə Jutas Iskariot, iəmə nəha r̄ipko mhə tui truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in, in r̄ini mə, ⁵* “Rəfo k̄ipkəmri pen mhə nəmri nari ia senta nəha? Kukurən nuvehien silin me k̄ino ia silva irəha pam tri hantret, kuvei pen m̄ nərmama nautə səvənraha riwən.” ⁶ Jutas r̄ipk̄ini mhə nəgkiariien nəha ti nəri nə mə in rokeikei mə trasitu ia nərmama nautə səvənraha riwən. Mətə in r̄ini nəgkiariien nəha ti nəri nə mə in rauvehi tənəripw irəha kamhəvai pen mane irə, nənə nəp̄in nepwin ramakres afafa n̄ipərin səvənhi.

⁷* Mətə Iesu r̄ini mə, “Əpwəh nəskiien prən i. In r̄ino nəri i rerin ramrhi nəp̄in tukinimwi iou irə. ⁸* Nərmama nautə səvənraha riwən tiharə k̄imiahā m̄inraha nəp̄in me, mətə iou tapkarə pəri mhə k̄itaha m̄ k̄imiahā nəp̄in me.”

⁹* Nəkur Isrel me həpik həregi mə Iesu in ia kwopun nəha, həregi həuvən tukwe. Irəha həpkəuvən mhə mə tuhətoni Iesu əpa, mətə həuvən mə tuhətoni mwi Lasaros. Lasaros nə in iəmə sə Iesu r̄inəsūəpwiri in ia nemhəien. ¹⁰ Pris asori me hərəi sun mə tuhousi əpune Lasaros mwi, ¹¹* ti nəri nə mə nəkur Isrel me həpik, nəp̄in hətoni mə in ruvəm̄iru mwi, həni n̄ipər̄hienien ia Iesu, nənə mhəpwəh nukur̄iəien nəmə asori me səvənraha.

Iesu revən mapirapw fwe ia Jerusalem nərmama həgnəgini in

¹² Kini rakwakwi irə, nərmama me nəha səməme həuvən ti nəveginien asori nəha Pasova həregi mə Iesu rauvehe ia Jerusalem. Nərmama me nəha həpik. ¹³* Həuvehi nimwai nəm̄wir mhəuvehi mhəier ia taon mhəuvən mhətə in rauvehe ia suatuk, kamhəkwein əpwəm̄wis mə, “Səgnəgini Kumwesən!

Səkwein amasan ia iəmə i rauvehe ia nəghi Iərimənu sək̄itaha!

* **11:53:** Jon 5:18 * **11:54:** Jon 7:1 * **11:55:** 2Kron 30:17, Wok Me 21:26 * **11:56:** Jon 7:11 * **12:1:** Jon 11:1,43 * **12:2:** Luk 10:40 * **12:3:** Luk 7:37-38 * **12:4:** Jon 18:3 * **12:5:** Mat 19:21 * **12:7:** Jon 19:40 * **12:8:** Dut 15:11 * **12:9:** Jon 11:43-44 * **12:11:** Jon 11:45 * **12:13:** Mat 27:42, Jon 1:49

Səkwəin amasan irə, in kig səvəi nəkur Isrel!”

¹⁴ Iesu rətə kwəti togki riti nənə rəkure irə. Nəri nəha ramesi pen nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan. Rini iamīnhi irə minuə,

¹⁵ “Nəkur Saeon^a tihəpwəh nehekīrien.

Hətə ro kig səkimiaha rauvehe,
maməkure ia kwəti togki riti.”

¹⁶ *Ia nəpīn nəha nərmama me səvəi Iesu hərəirei nīpwrai narimnari me i. Mətə kurirə irə, kuvehi utə raka Iesu revən fwe ia neiai, rerīnraha rīrhi mə kimərai pen narimnari me i ia Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə. Rerīnraha rīrhi mwi mə nərmama me hənə narimnari me i irə.

¹⁷ *Iesu rino Lasaros rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nərmama me nəha səməme kamhərer irəha min ia nəpīn nəha in rīnəkweīn Lasaros irə mə trier ia nīpəgi kəruətərei irəha kamhəripīn mamhəni irapw nəfe irəha hənətoni. ¹⁸ Nərmama həpīk hənətuə tuhətoni Iesu ti nəri nə mə irəha kamhəregi mə in rino nīmətətien nəha. ¹⁹ *Ro iamīnhi irə Farisi me kamhəni pen ti nīrəha me i mə, “Hətəni ro, kitaha ko səpko anan mhə nari riti! Təkwtəkwuni nəha nərmama me pam kamhəkurirə in!”

Iesu rini irapw mə traməkeikei memhə

²⁰ Nəkur Kris me nepwīn nəha ikīn kamhəfwaki irəha nərmama me nəha səməme hāməutə pen fwe Jerusalem ti nəvegīnien asori. ²¹ *Nəkur Kris me nəha həuvehe ti Filip. (Filip imwəni fwe Petsaeta ia tənə Kālili.) Həuvehe mhəni pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Kimaha iahokeikei mə tahətoni Iesu.” ²² Ro iamīnhi irə Filip revən mīni pen ti Antru, nənə rouevən rouni pen ti Iesu.

²³ *Nənə Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “Təkwtəkwuni nəha nəpīn sə Kumwesən truvehi utə nəghi Iəməti Iərmama irə ruvəuvehe. ²⁴ *Iakani nīpərhienien tukumiaha i. Nuni nari riti ko rīpkukuə mhə kwənkwan trīni minuə rīpkukupwən mhə mīmwei irapw ia tīprənə memhə. Mətə mə remhə trukue kwənkwan rīpīk. ²⁵ *Iərmama sə rokeikei pīk nīmīruien səvənhi trarfai irə, mətə iərmama sə rəmwəki nīmīruien səvənhi ia tīprənə i in trəkwtəmīri nīmīruien səvənhi mamevən muvehi nīmīruien rerīn. ²⁶ *Iərmama sə ramo tukwini nari miou traməkeikei mukurirə iou. Nənə kwopun pəku iakamarə ikīn iərmama sə ramo tukwini nari miou in mwi trarə ikīn. Iərmama sə ramo tukwini nari miou Tata Kumwesən trisiai in.

²⁷ *Təkwtəkwuni nəha iakregi rərəha anan. Nənə takəfni mwi irə? Ko iakini mə “Tata uvehi raka nəmisəien sə rauvehe tukw iou”? Rekəm, kwa in nə iakiməuvehe tukwe mə nəpīn i treste iou iamīnhi irə. ²⁸ *Tata uvehi utə nəghīm!”

Təkwtəkwuni a mwi kregi nəgkiariien riti ruku pen ia neiai muvehe. Nəgkiariien nəha rini mə, “Iou iakuvəuvehi utə raka nəghīk, nənə təkwtəkwuni nəha takuvehi utə mwi.”

²⁹ *Nərmama səməme kamhərer ipaka tukwe həregi hənəni mə, “Kwa karuəruə!” Nepwīn hənəni mə, “Agelo riti rəgkiari pen min.”

³⁰ *Miregi Iesu rini pen ti nīrəha i mə, “nəgkiariien nəha rīpkuvehe mhə mə iou takregi. Mətə ruvehe mə kimiaha tihəregi. ³¹ *Təkwtəkwuni nəha rino nəpīn sə Kumwesən trərpwīn noien ərəha me kamo ia tīprənə i. Təkwtəkwuni nəha in trəkoui irapw Setan sə ramərimənu ia tīprənə i. ³² *Nənə iou, nəpīn kuvehi utə iou iakaraka ia tīprənə, takvi pehe nərmama pam həuvehe tukw iou.” ³³ *Iesu rini nəgkiariien i mani əuenhīn mə trəfemhə irə.

^a **12:15:** Nəgkiariien i ‘Saeon’ nəghi Jerusalem. * **12:16:** Jon 2:22 * **12:17:** Jon 11:43-44 * **12:19:** Jon 11:48 * **12:21:** Jon 1:44, Luk 19:3, 23:8 * **12:23:** Jon 13:31-32, Jon 17:1 * **12:24:** 1Kor 15:36 * **12:25:** Mat 16:25 * **12:26:** Jon 14:3, 17:24 * **12:27:** Sam 6:3, 42:5, Mat 26:38 * **12:28:** Mat 3:17 * **12:29:** Wok Me 23:9 * **12:30:** Jon 11:42 * **12:31:** Jon 9:39, 14:30 * **12:32:** Jon 3:14 * **12:33:** Jon 18:32

³⁴*Ro pen nærmama hani pen tukwe in mā, “Kimaha iahəuvəregi raka ia Loa səkitaha mā næp̄in Kristo truvehē in tramarə rerin. Rəfo ikani mā tukuvehi utə Iəməti Iərmama? Sin nəha Iəməti Iərmama nəha?”

³⁵*Miregi Iesu rini pen ti nirəha i mā, “Nukuraanien sə raməhiəpwin kimiaha trarə næp̄in ouihi a mwi kimiaha min. Havən næp̄in nukuraanien i ramarə ihi kimiaha min, kamo næpitəvien ruvehē mousəman kimiaha. Iərmama sə ramavən ia næpitəvien rireirei kwopun ramevən ikin. ³⁶*Nəp̄in nukuraanien i ramarə ihi kimiaha min, tihəni n̄ipərhienien irə. Ia suatuk nəha kimiaha tihəuvehē mho n̄ipwnəti nukuraanien ia kimiaha.” Nəp̄in Iesu rini pam nəgkiariien me i, in rəpwəh irəha, mevən məkəwfə.

Nəkur Isrel həpwəh n̄iniien n̄ipərhienien ia Iesu

³⁷Iesu rino auər a n̄imtətien me r̄ip̄ik ia nəmri nəkur Isrel mətə irəha həkini mhə n̄ipərhienien irə. ³⁸*Noien i rier pehe iam̄inhi mā nəgkiariien i Profet Aesea r̄iməni fwe kupwən truvehē mukuə irə. In r̄iməni iam̄inhi irə m̄inuə, “Iərimənu. Sin rini n̄ipərhienien ia nəgkiariien səkimaha?

Iərimənu ro pui n̄iskaiien səvənhi m sin?”

³⁹*Ro iam̄inhi irə irəha ko həkini mhə n̄ipərhienien ia Iesu ti nəri nə mā Profet Aesea r̄iməni mwi m̄inuə,

⁴⁰“Kumwesən rino nənimenraha r̄ifwə,
nənə məsisəg ia nətərigien səvənraha.
In rino iam̄inhi kamo irəha hətə nari ia nənimenraha,
mhəukurən nari ia rerinraha,
mhərərig,
nənə tako irəha həuvehē mhəsənin.”

⁴¹*Profet Aesea r̄iməni nəgkiariien me i ti nəri nə mā in r̄inətoni nasoriien səvəi Iesu, nənə mək̄iari irə.

⁴²*Mətə pərhien nəmə asori me həp̄ik kwopti irəha mwi hani n̄ipərhienien ia Iesu. Mətə ti nəri nə mā kəmhəhek̄ir Farisi me, həpwəh n̄ini irəpwien. Irəha həpwəh nokeikeien mā Farisi me tuhərhi irəpw irəha ia n̄imwəfwaki səvənraha. ⁴³*Nəmə asori me i hokeikei mā nærmama tuhaməmwur ia nəgnəḡiniien irəha. Irəha hokeikei sə nəha m̄əpi raka mā Kumwesən trəgnəḡini irəha.

⁴⁴*Ia næp̄in nəha Iesu rəkwe in əpwəmwis, m̄ini mā, “Iərmama sə rani n̄ipərhienien ia nirak, r̄ip̄k̄ini əpa mhə n̄ipərhienien ia nirak, mətə rani n̄ipərhienien ia Iəmə sə r̄inərhi pehe iou. ⁴⁵*Nənə iərmama sə ramətə iou, ramətə mwi Iəmə sə r̄inərhi pehe iou. ⁴⁶*Iou iak̄iməuvehē ia t̄iprənə i iak̄əmwhen ia nukuraanien. Ro iam̄inhi irə, iərmama sə rani n̄ipərhienien ia nirak t̄ipkarə mhə ia næpitəvien.

⁴⁷*Iərmama sə ramregi nəgkiariien me səiou, məpwəh noien nəfə iakani, tapkərpwin mhə noien ərəha səvənhi. Iou iapkuvehē mhə ia t̄iprənə i mā takərpwin noien ərəha səvəi nærmama, mətə iakuvehē mā takuvehim̄iru irəha. ⁴⁸*Mətə iərmama sə rauvei pehe təkutan miou, məpwəh mwi n̄iniien n̄ipərhienien ia nəgkiariien me səiou, nari riti nəha ikin tukərpwin pen min tukwe. Ia næp̄in sampam tukərpwin pen min ti nəri nə mā rini nəri auər a ia nəgkiariien səiou sə iak̄iməni. ⁴⁹Tro iam̄inhi irə ti nəri nə mā nəgkiariien me i səiou r̄ip̄kuku pehe mhə ia nirak a. Mətə Tata Kumwesən sə r̄inərhi pehe iou iakuvehē, in nə r̄iməni pehe nəkwən tukw iou i mā nəfə noien səvəi nəgkiariien takesi pen m̄ine nəfə nəgkiariien takini. ⁵⁰*Nənə iakukurən mā nəgkiariien i səvənhi in nə nukune n̄im̄iruien

* **12:34:** Sam 89:4,36, Sam 110:4, Aes 9:7, Dan 7:14 * **12:35:** Jon 7:33, 8:12, 1Jon 2:10-11 * **12:36:** Efes 5:8
* **12:38:** Rom 10:16 * **12:39:** Mat 13:15 * **12:41:** Aes 6:1 * **12:42:** Jon 7:48, 9:22 * **12:43:** Jon 5:44
* **12:44:** Mat 10:40 * **12:45:** Jon 14:9 * **12:46:** Jon 8:12, 12:35 * **12:47:** Jon 3:17, 8:15 * **12:48:** Hip 4:12
* **12:50:** Jon 8:26,28

rerin. Ro iamihni irə nəfe iakani, mani makurirə a nəfe nəgkiariien Tata Kumwesən riməni pehe tukw iou i.”

13

Iesu raikuas ia nisui nərmama me səvənhi

¹ *Trakwakwi tuko nəveginien asori nəha Pasova. Iesu rukurən mə nəpin səvənhi ruvəuvehe ipaka na trəpwəh tiprənə i mevən ti Tata Kumwesən. Nəpin me in ramokeikei nərmama me səvənhi səməme kamharə ia tiprənə i, mamokeikei irəha nəpin me meste pehe nəpin in tremhə irə.

² *Ia nərUARƏV Iesu mine nərmama me səvənhi kamhani pəri nari. Setan rinəmri pen raka nətərigien riti ia reri Jutas Iskariot, tini Saemon, mə truvei pen Iesu ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in. ³ *Iesu rukurən mə Tata Kumwesən ruvəuvei pen raka narimnari me pam ia rəgin. In rukurən mwi mə fwe kupwən in rəpwəh Kumwesən muvehe, nənə təkwtəkwuni in trirərig mevən mwi ti Kumwesən. ⁴ Ro iamihni irə in riskəmter ia kwopun nəha kamhani pəri nari ikin, muvehi raka karkahu səvənhi, nənə muvehi tinari riti mwi kamərai raka nəpwtigien irə, mətoti. ⁵ Mətoti pam, mivi pen nui ia nari kamaikuas ia nisui iərmama irə, nənə minamaikuas ia nisui nərmama me səvənhi, nənə mamrai raka nəpwtigien ia tinari sə in rinətoti irə.

⁶ Nəpin in ruvehe ti Saemon Pita, Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ikuə tikaikuas mwi ia nisuk mi?”

⁷ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəri i iakamo ikreirei təkwtəkwuni, mətə kurirə ikin tikukurən.”

⁸ Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Rekəm. Ko iakəpwəh nəsənien ik ikaikuas ia nisuk mi ia nəpin riti.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Mə iapkaikuas mhə ia niram, tukəpwəh ninien mwi mə ik iərmama riti səiou.”

⁹ Miregi Saemon Pita rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Mə ro iamihni irə, tikəpwəh naikuas əpaien ia nisuk mi, mətə tikaikuas mwi ia tipage rəgik mi mine nukwənek.”

¹⁰ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iərmama sə rinaru raka traru mwi ti nəfe? Nipwran rinəmher pam raka, mətə nisun mi əpa traməkeikei maikuas mwi ia nirau. Kimiaha hianəmher raka, mətə ripko mhə kimiaha pam.” ¹¹ Iesu ruvəukurən raka sin ia nirəha truvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in. Ro pen in rini ianhi mə, “Ripko mhə kimiaha pam hianəmher.”

¹² Nəpin Iesu raikuas pam ia nisunraha, rarkahu mwi karkahu səvənhi, mevən mwi məkure ia təmwhekin, nənə mini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha hiəukurən nipwrai nəri i iako m kimiaha? ¹³ *Kimiaha hiaməkwein iou mə ‘Iahatən’ mine ‘Iərimənu.’ Nənə hiaməni atukwatukw a, ti nəri nə mə nipərhiēnien iou Iahatən səkimiaha mine Iərimənu səkimiaha. ¹⁴ *Ro iamihni irə mə iou iakinaikuas ia nisumiaha iamihni, ramasan mə kimiaha mwi tihaikuas ia nisumiaha me. ¹⁵ *Iou iako noien i mahatən kimiaha irə mə kimiaha tiho rəmwhen iou iakino m kimiaha. ¹⁶ *Iakani nipərhiēnien tukumiaha i. Iərmama sə ramo tukwini nari ripkasori mhə ia iəmə asori səvənhi. Iərmama sə kamərhi in ti nuvehien nəgkiariien in ripkasori mhə ia iərmama sə ramərhi in. ¹⁷ *Təkwtəkwuni nəha kimiaha hiəukurən amasan narimnari me i, ro iamihni irə trini minuə hio iaminha irə, kimiaha rerimiahā tragien.”

Iesu rini irapw mə tukuvei pen in ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in

* **13:1:** Jon 7:30, 12:23, Jon 15:13, 1Jon 3:16, Fil 2:8 * **13:2:** Luk 22:3, Jon 13:27 * **13:3:** Jon 3:35, 16:28 * **13:10:** Jon 15:3, Jon 6:64,70-71 * **13:13:** Mat 23:8,10 * **13:14:** Mat 20:28, Luk 22:27 * **13:15:** Fil 2:5, Kol 3:13, 1Pit 2:21 * **13:16:** Mat 10:24 * **13:17:** Mat 7:24, Jem 1:25

18*“Iou iapkaḡkiari mhə ia kímiaha pam. Iakukurən amasan səməme iakinərpwi rəḡik ia nirəha. Mətə nəḡkiariien i ia Nəkukuə Ikinan traməkeikei muvehe mukuə. Rini mə, ‘Tərmama sə kupwən iarouəni nari kímrau min, mətə təkwtəkwuni nəha in ruvəuvehe minəmwəki iou.’

19* Iou iakani irapw nəri i tukumiaha təkwtəkwuni, nəpın rəpwəh ihi nier peheien. Mətə nəpın trier pehe irə, nənə kímiaha tihəni nıpərhiienien ia nirak mə iou i in i.

20* Iakani nıpərhiienien tukumiaha i. Tərmama sə raməsevər ia rerin ti iərmama riti səiou sə takərhi pen i rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin tukw iou. Nənə iərmama sə raməsevər ia rerin tukw iou rəmwhen mə raməsevər mwi ia rerin ti Kumwesən sə rınərhi pehe iou iakuvehe.”

21* Nəpın Iesu rini pam nəḡkiariien me nəha, rıregi rərəha fwe ia rerin, mını irapw mə, “Iakani nıpərhiienien tukumiaha i mə kímiaha riti truvei pen iou ia rəḡi nərmama səməme kamhəmwəki iou.”

22 Nənə nərmama me səvənhi həti pen mhətoni irəha me, mhəreirei mə Iesu rani sin.

23* Irəha riti Iesu rokeikei pık, in raməkure ipaka ti Iesu. 24 Ro pen Saemon Pita ruini pen kənkəpwə min mə trəres ro Iesu mə iərmama sin nəha in rani.

25 Ro iamınhi irə iərmama nəha rəkure pəpən ipaka ti Iesu, mərəs in mə, “Tərimənu, sin nəha ikani?”

26 Mıregi Iesu rini mə, “Tərmama sə takəkwsen bred meitesi ia nıse nari muvei pen min, iərmama nəha i nəha.” Nənə in ruvehi nıpəri bred riti, meitesi ia nıse nari, muvei pen m Jutas tını Saemon Iskariot. 27* Nənə Jutas ruvehi bred, təkwtəkwuni a mwi Setan ruvnimwə ia rerin.

Nənə Iesu rini pen tukwe in mə, “Nəfe nəha ikuə tiko, iko akwauakw.” 28 Iesu rini nəḡkiariien nəha ti Jutas, mətə nərmama me nəha kamhani pəri nari irəha min həreirei mə rini pen ti nəfe. 29* Nəpwın rerinraha rırhi mə rosi Iesu rıməni pen tukwe in mə trevən muvehi nəmri nəveḡinien riti uə trevən muvei pen mane nəpwın m nərmama nautə səvənraha riwən. Rerınraha rırhi iamınhi ti nəri nə mə Jutas ramətui ti tənəripw sə irəha kamhəvai pen mane me səvənraha irə. 30 Ro iamınhi irə nəpın Jutas ruvehi raka bred, rərər, mier akwauakw a. Ia nəpın nəha ruvəpitəv.

Saemon Pita trini mə rıreirei Iesu

31* Nəpın Jutas ruvəier raka, Iesu rini mə, “Təkwtəkwuni nəha rino nəpın sə tukuvehi utə nəḡhi Iəməti Iərmama irə, nənə na in truvehi utə nəḡhi Kumwesən. 32* Trini minuə in ruvehi utə nəḡhi Kumwesən, Kumwesən in mwi truvehi utə in revən marə irau min. In tro təkwtəkwuni a mwi.

33* Nıpwnətık me. Ko iapkarə əpwəmwıs mhə kıtaha m kímiaha. Kímiaha tihəpkətui iou, mətə takini pehe mwi nəḡkiariien kuatia a m kímiaha nəha təkwtəkwuni sə iakıməni pen m nəmə asori me səvəi nəkur Isrel fwe kupwən. Iakıməni pen ti nirəha i mə, ‘Kímiaha ko hiəpkəuvən mhə nəha kwopun iakamevən ikin.’

34* Nəḡkiariien vi riti takuvei pehe m kímiaha təkwtəkwuni mə tiho. Kímiaha tihəməkeikei mhəkeikei kímiaha me. Rəmwhen iou iakokeikei kímiaha ia noien a mwi nəha kímiaha tihəməkeikei mhəkeikei kímiaha me. 35 Trini minuə kímiaha hiəkeikei kímiaha me iamınhi irə, nərmama me pam tuhəukurən mə kímiaha nərmama me səiou.”

36* Nənə Saemon Pita rərəs pen in mə, “Tərimənu, tikevən pəku?”

Mıregi Iesu rini mə, “Kwopun pəku iakamevən ikin nəha təkwtəkwuni, ko ipkukurirə mhə iou mətə kurirə irə tipkukurirə iou.”

37 Mıregi Pita rini mə, “Tərimənu takəpwəh nukurirəien ik nəha təkwtəkwuni ti nəfe? Iou rerik ragien a mə takemhə tukw ik.”

* 13:18: Sam 41:9 * 13:19: Jon 14:29, 16:4 * 13:20: Mat 10:40 * 13:21: Jon 12:27 * 13:23: Jon 19:26, 20:2, Jon 21:7,20 * 13:27: Jon 13:2 * 13:29: Jon 12:6 * 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5 * 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon 15:12,17, 1Jon 3:23, 2Jon 5 * 13:36: Jon 7:34, Jon 21:18-19

³⁸ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Ikini mə rerim ragien a mə tikemhə tukw iou? Iakani nipərhiendien tukw ik i kurirə rəiə rakaka tikini m kahar mə ikreirei iou.”

14

Iesu raməgkiari vivi m nərmama me səvənhi

¹ *Nənə Iesu rini pen ti nirəha i minuə, “Rerimiahə rəpwəh nəpouien. Kimiahə tihaməkeikei mhəni nipərhiendien ia Kumwesən, mhəni mwi nipərhiendien ia nirak. ² Ia nəkwai nimwə səvəi Tata səiou nəkwən rīpik. Iakinamevən takəpnəpenə ia kwopun riti səkimiahə. Nəgkiariien i ro nipərhiendien. Mə neikuəien ko iakəpwəh ninien tukumiahə. ³ *Takevən məpnəpenə ia kwopun riti səkimiahə, məpnəpenə pam nənə mīrərig pehe mwi mīpeki pehe kimiahə ia nirak mə kimiahə tiharə ia kwopun iakamarə ikin. ⁴ Kwopun nəha iakamevən ikin kimiahə hiəuvəukurən raka suatuk səvənhi.”

Iesu in suatuk ti nevəniendien ti Tata Kumwesən

⁵ Miregi Tomas rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Kimahə iahəreirei kwopun nəha ikamevən ikin. Tahəfukurən suatuk ramevən ia kwopun nəha?”

⁶ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Iou suatuk. Iou nipərhiendien. Iou nimiruien. Iərmama riti ko rīpkeven atukw mhə ti Tata Kumwesən trini minuə iou iapkuvehi mhə in mevən. ⁷ *Trini minuə kimiahə hiəukurən iou, tihəukurən mwi səiou Tata. Təkwtəkwuni mamevən hiəuvəukurən raka in, mhənətoni raka in.”

⁸ Miregi Filip rini pen tukwe in mə, “Iərimənu. Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kimahə iahətoni. Nəri nə in nə kimahə iahəkeikei.”

⁹ *Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Filip, iakinarə tui kitaha m kimiahə, mətə ikamreirei ihi iou? Iərmama sə ramətoni iou, ramətoni Tata səiou. Rəfo ikini mə ‘Ahatən ro Tata Kumwesən pwəh kimahə iahətoni?’ ¹⁰ *Kwa iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak. Ipkini mhə nipərhiendien irə uə? Nəgkiariien me i səməme iakani pehe tukumiahə i rīpko mhə nəgkiariien atukw səiou, mətə Tata Kumwesən ia nirak ramo wok me səvənhi. ¹¹ *Ro iamīnhi irə kimiahə tihaməkeikei mhəni nipərhiendien ia nirak nəpīn iakini iamīnhi irə minuə ‘Iou nə ia Tata Kumwesən, Tata Kumwesən in i ia nirak.’ Mə rekəm tihaməkeikei mhəni nipərhiendien ia nirak ti nəri nə mə hiamətoni wok me i iakamo. ¹² *Iakani nipərhiendien tukumiahə i iərmama sə rani nipərhiendien ia nirak, in mwi tro wok me i iakamo. Ouəh pərhiendien in tro wok asori me məpi raka wok me i iakamo ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən. ¹³ *Nəfe nari kimiahə tihəres ia nəghik, iou tako mə wok me i Tini Kumwesən ramo truvehi utə nəghi Tata səvənhi. ¹⁴ Trini minuə hiəres nari riti miou ia nəghik, iou tako.”

Iesu rini mə traməkeikei mərhi pehe Nənimwīn Ikinan

¹⁵ *Trini minuə kimiahə hiəkeikei iou, tihaməkeikei mho nəgkiariien me səiou. ¹⁶ *Nənə takəres Tata Kumwesən, nənə in truvei pehe Iasitu riti mwi m kimiahə in trarə rerin kimiahə min. ¹⁷ *Iasitu nə in nə Nənimwīn nə nukune nipərhiendien. Nərmama səvəi tīprənə i ko həkvehi mhə Nənimwīn nə ti nəri nə mə irəha həkətoni mhə, mhəreirei in. Mətə kimiahə hiəukurən in, ti nəri nə mə in ramarə kimiahə min nənə tīpkarə ia rerimiahə. ¹⁸ *Iou tapkəpwəh mhə kimiahə rəmwhen ia nəkwərhakwərha kemhə tənī irəha. Takrərig mwi tukumiahə. ¹⁹ *Tīpko mhə tui nərmama səvəi tīprənə i tuhəkətoni mhə iou, mətə kimiahə tihətoni iou. Nənə ti nəri nə mə iou iakamīru, kimiahə mwi tihəmīru. ²⁰ *Tro nəpīn səvəi narimnari me i, nənə kimiahə tihəukurən mə iou

* **14:1:** Jon 14:27 * **14:3:** Jon 12:26, 17:4 * **14:6:** Jon 11:25, Rom 5:1-2, Hip 10:20 * **14:7:** Jon 8:19 * **14:9:** Jon 12:45, Kol 1:15, Hip 1:3 * **14:10:** Jon 12:49, 14:24 * **14:11:** Jon 10:38, 14:20 * **14:12:** Mak 16:19-20 * **14:13:** Mat 7:7, Jon 15:16 * **14:15:** Jon 15:10, 1Jon 5:3 * **14:16:** Jon 14:26, 15:26, Jon 16:7 * **14:17:** Mat 10:20, Jon 16:13, Rom 8:26 * **14:18:** Jon 14:3 * **14:19:** Jon 16:16 * **14:20:** Jon 17:21-23

nə ia Tata səiou, kímiaha i ia nírak, nənə iou nə ia kímiaha. ²¹ *Iərmama sə ruvəregi raka nəgkiariien me səiou, trīni mīnuə ramo nəgkiariien me nəha, in nəha iərmama sə rokeikei pərhien iou. Iərmama sə rokeikei pərhien iou iamīnhi irə, səiou Tata trokeikei in, nənə iou mwi takokeikei in, mo pui pen iou min.”

²² *Miregi Jutas (ripko mhə Jutas Iskariot) rəres pen Iesu i mə, “Iərimənu. Tikəfo mo pui ik m kímaha əpa, mətə tikəpwəh no puien ik m nərmama səvəi tīprənə?”

²³ *Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Trīni mīnuə iərmama riti rokeikei iou, in tro nəgkiariien səiou, nənə səiou Tata trokeikei in, kīmrau Tata səiou tarouvehe tukwe, iarauo rukwənu səkimrau mhararə kīmrahar min. ²⁴ *Iərmama sə rəpwəh nokeikeien iou, in trəpwəh noien nəgkiariien me səiou. Nəgkiariien i sə hiamregi ripko mhə nəgkiariien atukw səiou, mətə in i nəgkiariien səvəi Tata Kumwesən sə rīnərhi pehe iou iakuvehe.

²⁵ Narimnari me i iakani irapw tukumiaha i nəpīn iakamarə ihi kītaha m kímiaha. ²⁶ *Mətə Nənimwīn Ikinan i in Iasitu sə Tata Kumwesən trərhi pehe i ia nəghik, in trahatən kímiaha ia narimnari me pam. In tro rerimīaha ramrhi narimnari me i iakani pehe tukumiaha mə kímiaha tihəpwəh nenouenouien irə. ²⁷ *Na takəpwəh kímiaha, mətə iakəmri nəmərīnuien tramarə tukumiaha. Nəmərīnuien i səiou sə iakauvei pehe ripkəmwhen mhə ia nəmərīnuien sə nərmama səvəi tīprənə i tuhəuvei pehe. Rerimīaha rəpwəh nəpouien, məpwəh nehekīrien.

²⁸ *Kímiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səiou. Iakīmāni pehe tukumiaha i mə, ‘Iou tapkəpwəh kímiaha, mətə kurirə takrərig pehe tukumiaha.’ Trīni mīnuə hiokeikei pərhien iou, nənə rerimīaha tragien a mə tihətoni iou iakamevən tī Tata Kumwesən, tī nəri nə mə in rasori məpi raka iou. ²⁹ *Iou iakani pehe raka narimnari me i tukumiaha nəha təkwtəkwuni kurirə hāier pehe, ro iamīnhi nəpīn hāier pehe tihəni nīpərhienien ia nírak. ³⁰ *Ko iapkəgkiari əpwəmwis mhə m kímiaha nəha təkwtəkwuni tī nəri nə mə Setan i iərimənu səvəi tīprənə i rīnauvehe. In ripkasori mhə ia nírak, ³¹ *mətə nərmama səvəi tīprənə i tuhaməkeikei mhəukurən mə iakokeikei Tata Kumwesən ro pen iakamesi pen atukwatukw nəfe nəgkiariien sə in rīmāni pehe tukw iou i mə tako. Həuvehe pwəh saraka ia kwopun i.”

15

Nukune nei pərhien mīne rəgrəgīn me

¹ “Iou iakəmwhen ia nukune nei nəha krep sə ro nīpərhienien i. Səiou Tata in rəmwhen ia iərmama sə raməpərhi nei nəha. ² *Rəgi nei me pam səməme həkukuə mhə in ramərai raka irəha. Rəgi nei me pam səməme kamhəukuə in raməpərhi amasan mə trukua kwənkwan ripik mwi. ³ *Kímiaha hiəmwhen ia rīgi nei nəha, nənə iakinəpərhi raka kímiaha ia nəgkiariien me səməme iakani pehe tukumiaha. ⁴ *Tihəpwit əknekīn ia nírak, nənə iou takəpwit əknekīn ia kímiaha. Rīgi nei ko rəpwəh nukuəien trīni mīnuə ripkərer əknekīn mhə ia nīpren. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nīmīruien səkímiaha ko ripkukuə mhə kwənkwan trīni mīnuə hiəpwəh nəpwit əknekīnien ia nírak.

⁵ *Iou i, iou nukune nei nəha krep. Kímiaha nə rəgrəgīn me. Iərmama sə rəpwit əknekīn ia nírak, nənə iakəpwit əknekīn irə, iərmama i in trukua kwənkwan me ripik. Mətə kímiaha ko hiəpko mhə nari riti trīni mīnuə hiəpəpwit əknekīn mhə ia nírak.

⁶ *Iərmama sə ripkəpwit əknekīn mhə ia nírak in rəmwhen ia rīgi nei riti sə kīnərai

* **14:21:** Jon 15:10, 16:27 * **14:22:** Wok Me 10:41-42 * **14:23:** Mat 18:20, Jon 13:34, 2Kor 6:16, Efes 3:17
 * **14:24:** Jon 7:16 * **14:26:** Jon 14:16 * **14:27:** Jon 14:1, 16:33, Fil 4:7 * **14:28:** Jon 14:3, 16:28, Jon 20:17, Luk 24:52 * **14:29:** Jon 13:19 * **14:30:** Jon 12:31, 16:11, Efes 2:2 * **14:31:** Jon 10:18, 12:49, Mat 26:46 * **15:2:** Mat 3:10 * **15:3:** Jon 13:10 * **15:4:** Jon 6:56 * **15:5:** Jon 15:16, 2Kor 3:5 * **15:6:** Mat 7:19, 13:42

raka ruvĩmhĩa. Rĩgi nei me sãmame hãuvãmhiã iamĩnhi, tukĩpeki irãha kãrki pen irãha ia napw. ⁷*Trĩni minuã hiãpwit ãknekĩn ia nirak, nãnã nãgkĩariien me sãiou ramarã ia rerĩmiaha, nãfe hiokẽkei, hiãukurãn nãresien, nãnã tuko m kĩmiaha. ⁸*Nĩmiruien sãkĩmiaha tramãkeikei mukuã kwãnkwan me rĩpĩk. Nãrmama me tuhãtoni mhãukurãn mã pãrhien kĩmiaha i nãrmama me sãiou. Ia noien nãha tihãuvehi utã nãghi Tata sãiou.

⁹ Iakokeikei kĩmiaha rãmwhen Tata Kumwesãn rokeikei iou. Hãpwit ãknekĩn ia nokeikeiien sãiou. ¹⁰*Trĩni minuã hiamo nãgkĩariien me sãiou, nãnã tihãpwit ãknekĩn ia nokeikeiien sãiou, rãmwhen iou iakĩno nãgkĩariien me sãvãi Tata sãiou mamãpwit ãknekĩn ia nokeikeiien sãvãnhi. ¹¹*Iakani irapw narimnari me i tukumiaha mã rerĩmiaha tramagien rãmwhen iou rerĩk ramagien, nãnã nagienien i sãkĩmiaha trasori pĩk. ¹²*Nãgkĩariien sãiou sã iakani pehe tukumiaha i mã tiho ro iamĩnhi irã: Hokeikei kĩmiaha me rãmwhen iou iakokeikei kĩmiaha. ¹³*Samarã iãrmama riti rãseni kousi ãpune in mã nemhãien sãvãnhi truvehimĩru in me nepwĩn hiãukurãn mã nokeikeiien riti mwi riwãn rasori mãpi raka nokeikeiien nãha. ¹⁴*Trĩni minuã hiamo narimnari me i iakani pehe tukumiaha, ramahatãn mã iou me nepwĩn nã kĩmiaha. ¹⁵Iou tapkãkwein mhã mwi kĩmiaha mã iotukwininari me sãiou ti nãri nã mã iotukwininari rĩreirei narimnari me sãmame iãmã asori sãvãnhi ramo. Mãtã tãkwtãkwuni nãha takãkwein kĩmiaha mã iou me nepwĩn ti nãri nã mã narimnari me pam sãmame iakĩmãregi sãiou Tata ramĩni iakuvãni pehe raka tukumiaha. ¹⁶Kĩmiaha hiãpkukupwãn mhã mhãrpwi rãgĩmiaha ia nirak, mãtã iou iakukupwãn mãrpwi rãgĩk ia kĩmiaha, muvehi utã kĩmiaha mã tihãuvãn nĩmiruien sãkĩmiaha trukũã rãmwhen ia nei, nãnã kwãnkwaniamiaha trarã. Ro iamĩnhi irã trĩni minuã hiãres nari riti m Tata Kumwesãn ia nãghĩk, nãnã in truvei pehe m kĩmiaha. ¹⁷*Nãgkĩariien sãiou sã iakani pehe tukumiaha i mã tiho ro iamĩnhi irã: Hokeikei kĩmiaha me.”

Nãrmama sãvãi tĩprãnã tuhãmwãki nãrmama me sãvãi Iesu

¹⁸*“Trĩni minuã nãrmama sãvãi tĩprãnã i kamhãmwãki kĩmiaha, rerĩmiaha trĩrhi mã fwe kupwãn irãha hãnãmãmwãki mwi iou. ¹⁹*Trĩni minuã kĩmiaha nãrmama sãvãi tĩprãnã i, irãha tuhokeikei kĩmiaha ti nãri nã mã kĩmiaha nãrmama me sãvãnrãha. Mãtã rĩpko mhã kĩmiaha nãrmama sãvãi tĩprãnã i. Iou iakĩnãrpwi rãgĩk ia kĩmiaha mã kĩmiaha tiharaka ia nãrmama sãvãi tĩprãnã i. Ro iamĩnhi irã nãrmama sãvãi tĩprãnã i kamhãmwãki kĩmiaha. ²⁰*Rerĩmiaha trĩrhi nãgkĩariien i iakuvãni raka tukumiaha i mã, ‘Iãrmama sã ramo tukwini nari rĩpkasori mhã ia iãmã asori sãvãnhi.’ Irãha hãnometã iou, ro iamĩnhi irã hiãukurãn mã tuhometã mwi kĩmiaha. Irãha hãnãpwãh noien nãgkĩariien me sãiou, ro iamĩnhi irã hiãukurãn mã tuhãpwãh mwi noien nãgkĩariien me sãkĩmiaha. ²¹*Nãrmama me sãvãi tĩprãnã i tuho narimnari me i ia kĩmiaha ti nãri nã mã kĩmiaha i nãrmama me sãiou. Irãha tuhometã kĩmiaha ti nãri nã mã hãreirei Iãmã sã rĩnãrhi pehe iou iakuvehe. ²²Trĩni minuã iakãpwãh nuveheien mãgkĩari minrãha, nãrãhãien sãvãnrãha triwãn. Mãtã tãkwtãkwuni nãha iakuvãuvehe raka, ko hãpkãrkwafã mhã noien ãrãha sãvãnrãha. ²³*Iãrmama sã ramãmwãki iou, in ramãmwãki mwi sãiou Tata. ²⁴*Iakĩno narimnari me i ia nãnimenrãha, narimnari me sã iãrmãpã riti ko rĩpko mhã. Trĩni minuã iapko mhã iamĩnhi nãrãhãien sãvãnrãha triwãn. Mãtã tãkwtãkwuni irãha hãnãtã raka iou, mamhãmwãki kĩmrau Tata sãiou. ²⁵Mãtã nãgkĩariien i kĩmãrai pen ia Loa sãvãnrãha tramãkeikei muvehe mukuã. Rĩni iamĩnhi irã mã, ‘Iou iapko mhã nari riti ia nirãha, mãtã irãha hãmãwãki iou.’

* **15:7:** Mat 7:7 * **15:8:** Mat 5:16 * **15:10:** Jon 14:15, 1Jon 2:5 * **15:11:** Jon 17:13 * **15:12:** Jon 13:34
 * **15:13:** Jon 10:11, 1Jon 3:16 * **15:14:** Mat 12:50 * **15:17:** Jon 13:34 * **15:18:** Mat 10:22, 1Jon 3:13 * **15:19:** 1Jon 4:5, Jon 17:14 * **15:20:** Jon 13:16 * **15:21:** Mat 5:11, Mak 13:13 * **15:23:** Luk 10:16 * **15:24:** Jon 9:41, 14:11

26 *Iasitu riti naha ikin Tata Kumwesən truvei pehe iou takərhi pehe i tukumiaha. Iasitu naha in nə Nənimwīn nə nukune nīpərhiēnien sə ramier ia Tata Kumwesən. Nəpīn truvehe, trərer irapw mægkiari ia nirak. 27 *Nənə kīmiaha mwi tihaməkeikei mhərer irapw mhægkiari ia nirak, ti nəri nə kītaha miou sənarə fwe ia nukune wok səiou muvehe meste pehe təkwtəkwuni.”

16

1 “Iakani pehe narimnari me i tukumiaha mə nahatətəien səkimiaha trəpwəh nīmweiiēn. 2 *Irəha tuhəpkərhi irapw kīmiaha ia nīmwəfwaki me səvənraha. Pərhiēn nəpīn naha ikin rauvehe, nəpīn nərmama tuhousi əpune kīmiaha rerīnraha rīrhi mə kamho wok amasan riti səvəi Kumwesən. 3 *Irəha tuho noien me naha ti nəri nə mə hərəirei Tata səiou mhərəirei mwi iou. 4 *Mətə iou iakukupwən mīni pehe narimnari me i tukumiaha mə nəpīn tuko narimnari me i ia kīmiaha nənə rerīmiaha trīrhi mə iakuvəni pehe raka tukumiaha. Iou iapki ni pehe mhə narimnari me i tukumiaha fwe kupwən ti nəri nə mə iakinamarə kītaha m kīmiaha.”

Narimnari me Nənimwīn Ikinan truvehe mo

5 *Təkwtəkwuni naha iakinamevən ti ləmə sə rīnərhi pehe iou iakuvehe, mətə kīmiaha riti rīpkəres mhə iou mə, ‘Ikamevən pəku?’ 6 Ti nəri nə mə iakani pehe narimnari me i tukumiaha, rerīmiaha rəmisə pik. 7 *Mətə iakani nīpərhiēnien tukumiaha i ramasan pik tukumiaha mə takevən. Trīni mīnuə iapkevən mhə, nənə Iasitu trīpkuvehe mhə tukumiaha. Mətə trīni mīnuə iakevən, nənə takərhi pehe in ruvehe tukumiaha. 8 Nənə nəpīn in truvehe, tro pui nərmama səvəi tīprənə i hətə sas narimnari me ia nīkaren səvəi noien ərəha, noien atukwatukw, mīne nərpwīnien noien ərəha. 9 *In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nīkaren səvəi noien ərəha ti nəri nə mə irəha həpwəh nīniēn nīpərhiēnien ia nirak. 10 *In tro pui irəha hətə sas narimnari ia nīkaren səvəi noien atukwatukw, ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən, nənə kīmiaha tihəpkətə mhə mwi iou. 11 *In tro pui irəha hətə sas narimnari me ia nīkaren səvəi nərpwīnien noien ərəha ti nəri nə mə Setan sə ramərīmənu ia tīprənə i, Kumwesən ruvəni raka mə trərpwīn noien ərəha səvənhi.

12 *Narimnari me rīpik mwi naha ikin takini pehe tukumiaha. Mətə ko hiəpkregi pam mhə naha təkwtəkwuni. 13 *Nəpīn Nənimwīn i in nukune nīpərhiēnien truvehe, in triri pen kīmiaha ia nīpərhiēnien me pam. In ko rīpkīni atukw a mhə nəgkiariēn səvənhi, mətə nəfe nəgkiariēn in rīregi in trīni. Nənə in trīni irapw tukumiaha narimnari me səməme tuhəpkuvehe. 14 In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mīni irapw tukumiaha i. Ia noien naha in truvehi utə nəghik. 15 Narimnari me pam səvəi Tata Kumwesən, irəha narimnari me səiou. Ro pen iakani nəgkiariēn i mə, ‘In truvehi nəfe səiou iakuvei pen min, nənə mani irapw tukumiaha i.’ 16 *Trīpko mhə tui hiəpwəh nətoniēn iou, kurirə irə trīpko mhə tui nənə hiətoni mwi iou.”

17 Iesu rīni nəgkiariēn naha nənə nərmama nəpwīn səvənhi kamhəres irəha me i mə, “Nəgkiariēn naha nīpwran rəfo irə? In rīni pehe tukutaha i mə trīpko mhə tui səpwəh nətoniēn in, kurirə irə trīpko mhə tui nənə sətoni mwi in. In rīni mwi mə, ‘ti nəri nə mə iakamevən ti Tata Kumwesən.’ ” 18 Ro iamīnhi irə irəha kamhəni mə, “Nəgkiariēn i ‘trīpko mhə tui,’ nīpwran rəfo irə? Kītaha səreirei nəfe naha in ramægkiari irə.”

19 Iesu ruvəukurən raka mə irəha hokeikei mə tuhəres in nari riti, ro pen in rīni pen ti nīrəha i mə, “Rəfo? Iou iakiməni mə, ‘Trīpko mhə tui hiəpwəh nətoniēn iou, kurirə irə

* 15:26: Jon 14:26 * 15:27: Luk 1:2, Wok Me 1:8,21-22 * 16:2: Mat 24:9, Luk 6:22, Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21 * 16:4: Jon 13:19 * 16:5: Jon 7:33, 13:36 * 16:7: Jon 14:16 * 16:9: Jon 3:18 * 16:10: Wok Me 5:31, Rom 4:25 * 16:11: Jon 12:31 * 16:12: 1Kor 3:1-2 * 16:13: Jon 14:26, 1Jon 2:27 * 16:16: Jon 14:19

tripko mhə tui nənə hiətoni mwi iou.’ ?Hiaməres kيمياha me ti nipwrai nəgkiariien i? ²⁰ Iakani nipərhiēnien tukumiaha i mə kيمياha tihəregi rərəha mhasək, mətə nərmama səvəi tīprənə i tuhagien. Kimiaha tihəregi rərəha anan, mətə nəmisəien səkimiaha truvsini pehe ia nagienien. ²¹ *Nəpīn pran sə rīpəmpəm nəpīn səvənhi rukwakwa mə trərhi tīni, in trīregi rərəha ti nəri nə mə rīno nəpīn səvənhi mə trīregi nəmisəien ia nipwran. Mətə kurirə nəpīn tīni rīnətui, nənə in renouenou ia nəmisəien nəha. In rerīn ramagien pīk, ti nəri nə mə tīni rīnətui pehe ia tīprənə i. ²² *Noien nəha rəmwhen a ia kيمياha. Təkwtəkwni nəha rerīmiaha rəmisə, mətə kurirə irə iou takətoni mwi kيمياha, nənə rerīmiaha tragien. Iərmama riti kō rīpko mhə mwi rerīmiaha rəpou. ²³ *Ia nəpīn nəha sə truvehe, tihəpkəres mhə mwi nari riti miou. Iakani nipərhiēnien tukumiaha i trīni mīnuə hiəres Tata Kumwesən nari riti ia nəghīk, in truvei pehe m kيمياha. ²⁴ *Meste pehe təkwtəkwni hiəpkəres mhə Tata Kumwesən nari riti ia nəghīk. Ramasan mə hiəres. In truvei pehe nəfe nari hiaməres i mə rerīmiaha tragien.

²⁵ *Iou iakani narimnari me i tukumiaha ia nusipekīnien me. Mətə nəpīn nəha ikīn sə truvehe iou takəpwəh mwi nəgkiariien m kيمياha ia nusipekīnien me, mətə takəgkiari ia Tata Kumwesən m kيمياha ia noien riti sə kيمياha tihəukurən amasan in. ²⁶ Ia nəpīn nəha kيمياha tihəres ia nəghīk. Həregi ro nəgkiariien i sə iakani pehe tukumiaha. Iapkiini mhə iamīnhi irə mə iou takəgkiari m Tata Kumwesən mərəs tukwini səkimiaha. ²⁷ *Rekəm. Kwa Tata Kumwesən in rokeikei kيمياha ti nəri nə mə kيمياha hiokeikei iou, nənə mamhəni nipərhiēnien mə iakuku pen tukwe in. ²⁸ Pərhiēn iakuku pen ti Tata Kumwesən muvehe ia tīprənə i. Nənə təkwtəkwni takəpwəh tīprənə i mīrərig mevən ti Tata Kumwesən.”

²⁹ Miregi nərmama me səvənhi həni mə, “Təkwtəkwni ipkusipekīn mhə. Ikani atukwatukw a tukumaha. ³⁰ *Təkwtəkwni kīmaha iahəukurən mə ik ikukurən pam narimnari me. Iərmama riti trəres pehe nəresien riti tukw ik ti nəfe? Kurirə in rəres ik i, mətə ikuvəukurən raka nətərigien səvənhi. Nəri i ro kīmaha iahəni nipərhiēnien mə ikuku pen ti Kumwesən.”

³¹ Miregi Iesu rīni pen ti nīrəha mə, “Kيمياha hiəni nipərhiēnien ia nīrak nəha təkwtəkwni? ³² *Həregi ro, nəpīn nəha rauvehe, ruvəuvehe raka, nəpīn sə nərmama tuhərpwi kيمياha irə, hīaiu kīrkīri pam, mhəuvən kuatia kuatia imwəmiaha me, mhəpwəh əpa iou. Mətə kō iapkavən əpa mhə ti nəri nə mə kīmrau səiou Tata.

³³ *Iakuvəni raka narimnari me i tukumiaha mə in i ia nīrak tihəuvehi nəmərīnuien. Ia tīprənə i tuko nəmisəien m kيمياha, mətə tihəpwəh nehekīrien, iou iakuvəuvehi irapw raka nīskaiien səvəi tīprənə i.”

17

Iesu raməfwaki ti in atukw

¹ *Iesu rīni pam nəgkiariien me i, məkwətə ia nīmagouagou, mīni mə, “Tata, nəpīn səiou ruvəuvehe raka. Uvehi utə nəghi nərīm mə in mwi truvehi utə nəghīm. ² *Ikīməuvehi pen nasoriien mīn mə trərīmənu ia nərmama me pam, nənə muvei pen nīmīruien rerīn m səməme ik ikīməuvehi pen irəha mīn. ³ *Nənə nīmīruien rerīn i nipwran mə nərmama tuhəukurən ik Kumwesən əpa pərhiēn, mhəukurən mwi Iesu Kristo sə ikīnərhi pehe i. ⁴ *Iou iakuvəuvehi utə raka nəghīm ia tīprənə i, mo pam wok sə ikuvei pehe miou mə tako. ⁵ *Nənə təkwtəkwni, Tata, uvehi utə iou iakuvehe

* **16:21:** Aes 26:17 * **16:22:** Aes 66:14 * **16:23:** Mat 7:7 * **16:24:** Jon 15:11 * **16:25:** Jon 10:6 * **16:27:** Jon 14:21,23 * **16:30:** Jon 2:25 * **16:32:** Mat 26:31,56, Jon 8:29 * **16:33:** Jon 14:27, Rom 5:1, 2Tim 3:12, 1Jon 5:4 * **17:1:** Jon 11:41, 12:23 * **17:2:** Mat 11:27 * **17:3:** 1Jon 5:20 * **17:4:** Jon 4:34 * **17:5:** Jon 1:1, 17:24

marə krau mik. Uvei pehe nasoriien miou rəmwhen ia sə iakinauvehi kupwən krau mik nəpɪn tɪprənə ramiwən ihi.

Iesu raməfwaki tɪ nərmama me səvənhi

⁶ Nərmama me i səməme hənaraka ia nərmama səvəi tɪprənə, ikuvei pehe irəha miou, iou iakino pui pen raka nəghim minraha. Kupwən irəha səim. Ikuvei pehe irəha miou, nənə irəha hənə nəgkiariien səim. ⁷ Təkwtəkwuni nəha, irəha həukurən mə narimnari me pam səməme ikuvei pehe miou kamhəuku pehe tukw ik. ⁸ *Nəgkiariien me səməme ikiməni pehe tukw iou i, iou iakuvəni pen raka tɪ nirəha, nənə irəha həuvehi. Irəha həukurən mə iakiməuku pehe pərhiien tukw ik, nənə hənə nɪpərhiienien mə ik ikinərhi pehe iou. ⁹ *Iou iakaməfwaki tɪ nirəha. Iapkəfwaki mhə tɪ nərmama me səvəi tɪprənə, mətə iakaməfwaki tɪ nərmama me nəha səməme ikiməuvehi pehe irəha miou, tɪ nəri nə mə irəha nərmama me səim. ¹⁰ *Nərmama me səiou irəha pam nə səim. Nərmama me səim irəha pam nə səiou. Nənə irəha həuvəuvehe raka mamhəuvehi utə nəghik. ¹¹ *Tripkə mhə tui iakəpwəh narəien ia tɪprənə i, mauvehe tukw ik, mətə nərmama me i tuhamarə ia tɪprənə i. Tata Ikinan, tikətui amasan tɪ nirəha ia nəghim, nəhag sə ikiməsegi pehe miou. Tiko iamɪnhi irə mə irəha tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen krau krauo kuatia. ¹² *Nəpɪn iakinamarə kimaha minraha iakamətui amasan tɪ nirəha ia nəghim, nəhag sə ikiməsegi pehe miou. Iou iakinərər tukuahag tɪ nirəha, nənə irəha riti rəpwəh nərueiien. Iərmama kuatia a ia nirəha rəruei, in nəha iərmama sə tukouraha in mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə.

¹³ *Təkwtəkwuni iakinauvehe tukw ik, mətə iakamɪni nəgkiariien me i nəpɪn iakamarə ihi ia tɪprənə mə irəha mwi rerɪnraha tragien rəmwhen ia iou rerik ramagien. ¹⁴ *Iou iakuvəuvei pen raka nəgkiariien səim minraha. Ro iamɪnhi irə nərmama səvəi tɪprənə kamhəmwəki irəha, tɪ nəri nə mə rɪpkə mhə irəha nərmama səvəi tɪprənə rəmwhen a ia iou rɪpkə mhə iou iərmama səvəi tɪprənə. ¹⁵ *Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka irəha ia tɪprənə i, mətə iakokeikei mə tikərəpinhə iəremhə ərəha nəha Setan mə in trəpwəh nevənien mouraha irəha. ¹⁶ Rɪpkə mhə irəha nərmama səvəi tɪprənə rəmwhen a ia iou rɪpkə mhə iou iərmama səvəi tɪprənə. ¹⁷ Tiko nəgkiariien səim kani mə nɪpərhiienien rəpərhi irəha pwəh həuvehe mhəmher, mho nərmama ikinan səim. ¹⁸ *Ik ikinərhi pehe iou iakuvehe ia tɪprənə i. Ia noien nəha iakərhi pen irəha həuvən ia tənəmtənə me. ¹⁹ *Iakuvei pehe nɪmɪruien pam səiou mik mə takasitu ia nərmama me i. Iakuə irəha mwi tuhəuvehe mhəmher, mho nərmama ikinan pərhiien səim.”

Iesu raməfwaki tɪ nərmama me səməme tuhəni nɪpərhiienien irə

²⁰ “Iapkəfwaki əpa mhə tɪ nərmama me i, mətə iakaməfwaki mwi tɪ nərmama səməme tuhəregi nəvisaiien səvənraha, nənə həregi hənə nɪpərhiienien ia nirak tukwe. ²¹ *Tata iakəfwaki mə irəha pam tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen a ia krau, ik ia nirak iou ia niram. Iakəfwaki mə irəha tuhəuvehe mho kuatia a kitaha mik mə nərmama səvəi tɪprənə tuhəni nɪpərhiienien mə ik ikinərhi pehe iou. ²² *Nasoriien i sə ikiməuvehi pehe miou iakuvei pen minraha mə irəha tuhəuvehe mho kuatia rəmwhen krau kuatia ²³ iou ia nirəha ik ia nirak. Iakuə irəha tuhəuvehe mho kuatia ia narimnari me pam mə nərmama me səvəi tɪprənə tuhətoni mhəukurən mə ik ikinərhi pehe iou, mhəukurən mwi mə ikokeikei nərmama me i səiou rəmwhen ikokeikei iou.

* **17:8:** Jon 16:30 * **17:9:** Jon 6:37,44 * **17:10:** Jon 16:15 * **17:11:** Jon 10:30, 17:21 * **17:12:** Jon 6:39, 13:18, Jon 18:9 * **17:13:** Jon 15:11 * **17:14:** Jon 15:19 * **17:15:** Mat 6:13, 2Tes 3:3, 1Jon 5:18 * **17:18:** Jon 20:21 * **17:19:** Hip 10:10 * **17:21:** Jon 4:11, Kal 3:28 * **17:22:** Wok Me 4:32

²⁴*Tata iakokeikei mā nārmama me i sāmame ikimāuvehi pehe miou irāha mwi tuharā kīmahā mīnraha ia kwopun iakamevān ikīn. Iakokeikei mā irāha tuhātōni nasorīien sēiou sē ikimāuvehi pehe miou tī nārī nā mā ikīnokeikei iou nāpīn tīprānā ramiwān ihi.

²⁵*Tata noien sām ratukwatukw. Nīpārhiēnien nārmama sāvāi tīprānā i hāreirei ik, mātā iou iakukurān ik. Nānā nārmama me i sēiou hāukurān mā ik ikīnārhi pehe iou. ²⁶Iou iakino pui pen nāghīm mīnraha, nānā takarīpīn mamo pui pen nāghīm iamīnhi irā mā nokeikeiēn i sē ikīnokeikei iou irā tramārā ia nīrāha, nānā iou mwi ia nīrāha.”

18

Kākwātāmhirī Iesu

¹*Iesu rīni pam nāgkiariēn me nāha, mier irāha nārmama me sāvānhi, mhāuvān mhāpī simwīn ia nākwātānā nāha nāghīn nā Ketron. Nākwai nīmai riti nāha ikīn. Iesu mīne nārmama me sāvānhi hāuvān pen fwe ia rerīn.

²*Jutas, iāmā nāha ruvei pen Iesu ia rāgi nārmama sāmame kāmhamwāki in, in mwi rukurān kwopun nāha, tī nārī nā mā nāpīn me rīpīk Iesu mīne nārmama me sāvānhi hānamousāsīmwīn irāha me ikīn. ³*Ro iamīnhi irā Jutas rīri naruagān me nepwīn sāvāi nākur Rom mīne nārmama me nepwīn sāmame pris asori me mīne Farisi me hārhi pen irāha. In rīri irāha hāuvān ia nākwai nīmai nāha, mhāuvehi kwānhiā me mīne nuksepāk mīne narīmīnari me sāvāi naruagānien.

⁴Iesu ruvāukurān raka narīmīnari me pam sē tuko irā. Ro pen raraka ia nārmama me sāvānhi mevān, mīni pen tī nīrāha i mā, “Kīmīaha hiamātui sin?”

⁵Mīregī irāha hāni mā, “Iesu iāmā Nasaret.”

Mīregī Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Iou i in i.” (Jutas iāmā sē ruvei pen Iesu ia rāgi nārmama me i kāmhamwāki in kāmharer irāha mīnraha.) ⁶Nāpīn Iesu rīni pen tī nīrāha i mā, “Iou i in i,” irāha havān tākutanraha mhāmwei irapw ia tīprānā.

⁷Nānā Iesu rāres mwi irāha mā, “Kīmīaha hiamātui sin?”

Mīregī hāni mā, “Iesu iāmā Nasaret.”

⁸Mīregī Iesu rīni mā, “Iakuvāni raka tukumīaha i mā iou i in i. Mātā mā hiamātui iou, ramasan mā hīapwāh nārmama me i sēiou me pwāh hārārig mhāuvān imwānraha me.”

⁹*In rīni iamīnhi irā mā nāgkiariēn i sē in rīmāni kupwān truvehe mukuā. “Tata. Iapkatā wau mhā ia nīrāha riti sē ikimāuvehi pehe miou.”

¹⁰*Saemon Pita sāvānhi riti nau sāvāi naruagānien. In reivi nau nāha, mārāi iārmama riti sē ramo tukwīni nari m pris asori anan, mārāi raka nīfregīn mwatuk. (Iotukwīnari nāha nāghīn nā Malkas.)

¹¹*Mātā Iesu rīni pen tī Pita i mā, “Ērpwi pen nau sām ia tāmwhēkīn. Iou takamākeikei mīregī nāmīsiēn i rāmwhēn ia kap riti sē Tata Kumwesān ruvei pehe miou mā takānīmwi.”

Iesu rārēr ia nāmri pris asori anan nāghīn nā Anas

¹²Nānā naruagān me sāvāi nākur Rom mīne nāmā asori me sāvānraha mīne iotukwīnari me sāvāi nāmā asori me sāvāi nākur Isrel hākwātāmhirī Iesu, mhārīhi tārīni, ¹³mhākupwān mhārī in mhāuvān tī Anas. Irāha hārī pen in tī Anas tī nārī nā mā Anas in kaka sāvāi Kaeafas, iāmā sē rauvehi wok sāvāi pris asori anan ia nuk nāha. ¹⁴*Kaeafas in iāmā nāha rīmāni pen tī nāmā asori me sāvāi nākur Isrel mīnuā ko iārmama kuatīa remhā tī nākur Isrel ramasan māpī raka kousi āpune nārmama hāpīk.

Saemon Pita rīni mā in rīreirei Iesu

* **17:24:** Jon 12:26, 17:5 * **17:25:** Jon 8:55 * **18:1:** Mat 26:36 * **18:2:** Luk 21:37 * **18:3:** Jon 7:45
* **18:9:** Jon 6:39, Jon 17:12 * **18:10:** Luk 22:38 * **18:11:** Mat 26:39 * **18:14:** Jon 11:49-51

15 *Saemon Pita rukurirə Iesu. Iərmama riti mwi səvəi Iesu rukurirə mwi. Pris asori anan rukurən iəmə nəha mo pen kəsəni in rukurirə ia Iesu rouuvnimwə pehe ia nīkare nimwə səvəi pris asori anan. 16 Mətə Pita ramərer a fwe iruə ia kwəruə. Ro iamīnhi irə iərmama nəha səvəi Iesu pris asori anan rukurən in rier mwi mevən iruə, mægkiari m pran sə ramərer tukuahag ia kwəruə mə trəsəni Pita pwəh ruvnimwə pehe.

17 Prən sə ramərer tukuahag ia kwəruə rīni pen ti Pita i mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”

Miregi Pita rīni mə, “Rekəm. Ripko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

18 Nəpīn nə nəpīn səvəi nəkwieiiēn. Ro pen slef me mīne iotukwininari me hərkwumen napw, mamhərer kuraukurau irə, mamhərhiəpw. Pita revən mərəer irəha mīnraha, mamərhiəpw mwi.

Pris asori rəres Iesu nəresien me nepwīn

19 Nənə pris asori anan raməres Iesu nəresien me nepwīn ia nīkaren səvəi nərmama me səvənhi mīne nəgkiariien sə in ramahatən irəha irə.

20 *Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Iou iakiməni irapw nəgkiariien me səiou ia nəmri nərmama me pam. Ia nəpīn me iakamahatən irəha ia nəkwai nimwəfwaki me mīne ia nimwə səvəi Kumwesən, kwopun mi nəha nəkur Isrel me kamhousəsīmwin irəha me ikin. Iapkini mhə nəgkiariien səiou ia kwopun afafa. 21 Rəfo ikaməres pehe miou? Ramasam mə tikəres pen səməme nəha sə həuvəregi raka iou mə nəfe iakiməni pen ti nīrəha i. Irəha həukurən nəfe iakiməni.”

22 *Nəpīn Iesu rīni nəgkiariien me i, iotukwininari riti səvəi pris asori anan ramərer ipaka tukwe rəpwi nənimen, mīni mə, “Rəfo ikaməgkiari skai mīne pris asori anan iamīnhi?”

23 Miregi Iesu rīni pen tukwe in mə, “Mə nəgkiariien i iakini ripkatukwatukw mhə, ni irapw kwopun nəha iakəfwəkour ikin. Mətə mə nəgkiariien i iakini ratukwatukw a ikəpwi iou ti nəfe?” 24 Nənə Anas rərhi pen Iesu revən ti pris asori anan Kaeafas. Kīpkīfi raka mhə nəkwus sə kīnərihi tərini rəgīn mi irə.

Pita rīni mwi mə in rīreirei Iesu

25 Saemon Pita ramərer ihi ia nīkare napw mamərhiəpw. Ro iamīnhi irə irəha hənī pen tukwe in mə, “Ik mwi iərmama riti səvəi iəmə nəha uə rekəm?”

Miregi in rīni mə, “Rekəm. Ripko mhə iou iərmama riti səvənhi.”

26 *Nərmama me nəha səməme kamho tukwini nari m pris asori anan irəha anan riti ia kwənəkwus sə Pita rərāi raka nīfregīn rəres mə, “Iakinətoni ik kīmirau iəmə nəha ia nīmei nəmhien uə rekəm?”

27 *Miregi Pita rīni mwi mə, “Rekəm. Ripko mhə iou.” Təkwtəkwuni a mwi rəiə rakaka.

Iesu rərer ia nəmri Paelat

28 Ia nəpnəpīn anan, nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həiri Iesu, mhəier ia nimwə səvəi Kaeafas, mhəuvən ia nimwə səvəi Paelat. (Paelat in iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Jutia. Nimwə səvənhi nəghīn nə mə Praetoream.) Irəha atukwatukw həkuvnimwə mhə kamo həuvehe mhəmkemik ia nīkaren səvəi nəfwakiiēn səvənraha, nənə mhəpwəh naniien nəvegīnien nəha Pasova. 29 Ro iamīnhi irə Paelat rier irapw iruə mə trətə irəha, mīni mə, “Nəfe i noien ərəha iəmə i ro kīmiaha hiamərpwi tukwe?”

30 Miregi irəha hənī pen tukwe in mə, “Rīpkamo iəmə i ripko mhə noien ərəha riti, ko kīmiaha iahəpkuvehi mhə in mhəuvehe tukw ik.”

31 *Miregi Paelat rīni pen ti nīrəha i mə, “Ramasam mə kīmiaha atukwatukw a hiəuvehi iəmə i, mhəkiri noien səvənhi pwəh resi pen loa səkīmiaha.”

* 18:15: Jon 20:3, 21:20, Wok Me 3:1, Mat 26:58 * 18:20: Mat 26:55, Jon 7:26 * 18:22: Wok Me 23:2 * 18:26: Jon 18:10 * 18:27: Jon 13:38 * 18:31: Jon 19:6-7, Wok Me 18:15

Miregi nāmā asori me sāvai nākur Isrel hāni pen tukwe in mā, “Mətə kinise kimaha ko iahəpkousi əpune iərmama riti.” ³² *Nəri i rier pehe iamīnhi mā nəgkiariien Iesu ruvāni raka truvehē mukuə, nəgkiariien sə raməgkiari ia nemhəien sāvānhi mā trəfemhə irə.

³³ Ro iamīnhi irə Paelat rirərig muvniwə mwi ia nimwə sāvānhi, məkwein Iesu, mīni pen tukwe in mā, “Ik kig sāvai nākur Isrel?”

³⁴ Miregi Iesu rini mā, “Ik atukw ikani ianhi uə nərməpə kamhāni iou mamhāni pehe tukw ik i?”

³⁵ *Miregi Paelat rini mā, “Ripko mhə iou iāmā Isrel riti. Nākur imwam me a mīne pris asori me həuvei pehe ik ia rəgik. Nəfe noien ərəha ikino?”

³⁶ Miregi Iesu rini mā, “Nitətə səiou iakamərimənu irə ripkəmwhen mhə ia nitətə me sāvai kig me ia tīprənə i. Ko nitətə sə iakamərimənu irə rəmwhen ia nitətə me sāvai kig me ia tīprənə i, iotukwininari me səiou ko hənaruagən raka mhəpwəh nəsēniien iou mā takevən ia rəgi nāmā asori me sāvai nākur Isrel. Mətə nitətə səiou iakamərimənu irə ripkəmwhen mhə ia nitətə me sāvai kig me ia tīprənə i.”

³⁷ *Miregi Paelat rini pen tukwe in mā, “Ro ianhi ik kig riti?”

Miregi Iesu rini mā, “Ik ikani mā iou kig riti. Iakīnətui pehe ia tīprənə i tī nəri kuatia, mā takīni irapw nəgkiariien sə ro nīpərhienien. Iərmama sə ramərer ia nīpərhienien ramətərig nəgkiariien səiou.”

³⁸ Miregi Paelat rini pen tukwe in mā, “Nəfe nə nīpərhienien?” Nənə nəpīn Paelat rini pam nəgkiariien i, rirərig mevən mwi mətə nāmā asori me sāvai nākur Isrel fwe iruə, mīni pen tī nīrəha i mā, “Iapkətə mhə nari riti in ro rərəha. ³⁹ Mətə noien riti səkimiaha hiamo ia Pasova me pam. Hiamāni pehe tukw iou i nəghi iərmama riti sə raməmak ia kalapus, nənə iakəsēni in rier irapw mamevən. Ro iamīnhi irə kimiaha hiokēikei mā takəsēni iāmā i in kig səkimiaha nākur Isrel rier mamevən?”

⁴⁰ Miregi irəha həkwein əpwəmwis mwi mā, “Rekəm! Kimaha iahəpwəh nokeikeiien iāmā nəha! Kimaha iahokēikei Parapas!” (Parapas in iāmā ramakres, mamousi iərmama.)

19

¹ Ia nəpīn nəha Paelat ruvehi Iesu mīni nəkwan mā naruagən me sāvānhi tuhərisi in. ² *Ro pen irəha həuvehi in mhərisi, nənə mhəuvehi rəhi mhəuvnhi kəfəfau sāvai kig irə, mhəfəfau pen ia kənkəpwə, nənə mhəuvehi mwi karkahu riti rəruevən məpwəmwis məmwhen ia karkahu sāvai kig, mharkahu pen min, ³ *mhəuvehe ipaka tukwe, mamhāni mā, “Ik kig sāvai nākur Isrel kimaha iahəsiai ik!” Irəha hāni ianhi, nənə mhəpwi in.

⁴ *Paelat rirərig revən mwi iruə, mīni pen tī nīrəha i mā, “Hətə ro. Iakauvehi in mauvehe təkwtəkwuni mā tihətoni in mhəkurən mā iapkətə mhə nari riti ro rərəha.”

⁵ Ro iamīnhi irə Iesu rier irapw pehe iruə, məfəfau ia rəhi nəha kuvnhi kəfəfau sāvai kig irə, markahu karkahu nəha rəpwəmwis kala sāvānhi rəmwhen ia tihinatis. Nənə Paelat rini pen tī nīrəha i mā, “Hətə ro! Iāmā i in i!”

⁶ *Nəpīn pris asori me mīne iotukwininari me sāvānrəha hətoni Iesu, həkwein əpwəmwis mā, “Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

Miregi Paelat rini pen tī nīrəha i mā, “Kīmiaha əpa tihəuvehi in mhərui tərini pen ia nei kamarkuau. Kwa iou iapkətə mhə nari riti ro rərəha.”

⁷ *Miregi nāmā asori me sāvai nākur Isrel hāni pen tukwe in mā, “Səkimaha riti loa. Loa nəha rāni mā iāmā i traməkēikei memhə tī nəri nə mā rini mā in Tīni Kumwesən.”

* **18:32:** Mat 20:19, Jon 3:14, 12:33 * **18:35:** Jon 1:11 * **18:37:** 1Tim 6:13, Jon 8:47 * **19:2:** Luk 23:11

* **19:3:** Jon 18:22 * **19:4:** Jon 18:38 * **19:6:** Jon 18:31 * **19:7:** Lev 24:16, Jon 5:18

⁸ Nəpɪn Paelat rɪregi nəgkiariien i, rɪregi rehekɪr pɪk mwi. ⁹ *Ro pen rɪrəɪg muvnmwə mwi ia nimwə səvənhi, mɪni pen tɪ Iesu i mə, “Ik iəmə pəku?” Mətə Iesu rəpnəpen. ¹⁰ Ro pen Paelat rɪni pen tukwe in mə, “Rəfo ipkəgkiari mhə miou? Rosi ikreirei mə iakauvehi nasoriien iakukurən nəseniien ikier mamevən, nənə iakauvehi mwi nasoriien iakukurən nɪniien mə tukərui tərini pen ik ia nei kamarkuau?”

¹¹ *Miregi Iesu rɪni pen tukwe in mə, “Ko ipkasori mhə ia nirak iamɪnhi trɪni mɪnuə Kumwesən rɪpkuvei pehe mhə nasoriien nəha mik. Ro iamɪnhi irə iəmə nəha rɪməuvei pehe iou ia rəgɪm nərəhaien sə in rɪno rərəha məpi raka nərəhaien i ikamo.”

¹² *Ia nəpɪn nəha mamevən Paelat raməmwur mə trəsəni Iesu rier mamevən, mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəkwein əpwəmwɪs mə, “Trɪni mɪnuə ikəsəni iəmə i rier mamevən, Kig Sisa^a ko rɪpkɪni mhə mə in riti nə ik. Iərmama sə rɪni mə in kig riti ramərui nəkwai Kig Sisa.”

¹³ Ro iamɪnhi irə nəpɪn Paelat rɪregi nəgkiariien me nəha, riri Iesu mier irəpw iruə, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikɪn. Kani kwopun nəha mə Kwopun keipeni kərətərei me ikɪn. Nənə nəgkiariien Hipru rani mə Kapata. ¹⁴ Ro kurkwai nəpɪn ia ran ia nəpɪn nəha kaməpnəpenə narimnari me irə səvəi nəvegɪniien asori nəha Pasova. Paelat rɪni pen tɪ nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mə, “Hətə ro in i kig səkimiaha.”

¹⁵ Miregi irəha həkwein əpwəmwɪs mə, “Uvehi raka iəmə i! Uvehi raka iəmə i! Ərui tərini pen in ia nei kamarkuau!”

Miregi Paelat rɪni pen tɪ nirəha i mə, “Kɪmiaha hiokēiki mə takərui tərini pen kig səkimiaha ia nei kamarkuau?”

Miregi pris asori me həni mə, “Sisa əpa in kig səkimaha. Kig riti mwi riwən.”

¹⁶ Ro pen Paelat ruvei pen Iesu ia rəgi naruagən me səvənhi mə tuhərui tərini pen in ia nei kamarkuau.

Kərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

¹⁷ Nənə irəha həuvehi Iesu, mhəier ia taon, raməvrani nei kamarkuau səvənhi, mamevən meste kwopun nəha kani mə Kerhə ia Iərmama. Ia nəgkiariien Hipru rani mə Kolkota. ¹⁸ Ia kwopun nəha irəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau, mhərui tərini pen mwi iərmama kəru ia nei kamarkuau irəhar min, riti ia nɪkaren mwatuk, riti ia nɪkaren mour, Iesu ia kurkwānrau.

¹⁹ Paelat rɪrai nəgkiariien riti, mɪni nəkwān mə tuhərui pen ia nei kamarkuau səvəi Iesu. Nəgkiariien nəha rɪni iamɪnhi irə mə:

IESU, IƏMƏ NASARET, KIG SƏVƏI NƏKUR ISREL.

²⁰ Nəkur Isrel me həpɪk həvsini nəgkiariien nəha tɪ nəri nə mə kwopun nəha hərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau ikɪn ipaka tɪ taon. Kɪmərai pen nəgkiariien nəha ia nəgkiariien mirəhar i Hipru mɪne Latin mɪne Krik.^b ²¹ Ro iamɪnhi irə pris asori me səvəi nəkur Isrel həni pen tɪ Paelat i mə, “Tikəpwəh nɪrai penien mə ‘Kig səvəi Nəkur Isrel.’ Mətə tikaməkeiki mɪrai pen mə, ‘Iəmə i rɪni mə in Kig səvəi Nəkur Isrel.’ ”

²² Miregi Paelat rɪni mə, “Rekəm. Nəfe iakimərai pen iakimərai pen.”

²³ Nəpɪn naruagən me hənərui tərini pen raka Iesu ia nei kamarkuau, həuvehi tɪnari me səvənhi, mhəuai ia kusen kefə. Kusen riti səvəi iaruagən riti. Irəha həuvehi mwi karkahu əpwəmwɪs səvənhi, mətə iərmama sə rɪmətiri karkahu nəha rɪpkɪrɪpɪn mhə tɪnari me. Rɪmətiri fwe irənhə meiwaiu meste inhərɪpw ia tɪnari kuatia.

²⁴ Ro iamɪnhi irə naruagən me həni pen tɪ nirəha me i mə, “Pwəh səpwəh neitehiien, mətə pwəh səuini pen kəpwier me pwəh rahatən mə sin truvehi səvənhi.” Noien nəha rier pehe mə nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə, nəgkiariien sə rɪni iamɪnhi irə mɪnuə,

* **19:9:** Mat 26:62-63, Mat 27:12, Luk 23:9 * **19:11:** Jon 10:18, Wok Me 2:23, Rom 13:1 * **19:12:** Luk 23:2, Wok Me 17:7 a **19:12:** Sisa in kig səvəi nəkur Rom ramərimənu ia tənəmtənə me. b **19:20:** Hipru nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. Latin nəgkiariien səvəi nəkur Rom. Krik nəgkiariien səvəi nəkur Kris.

“Irəha həuui tinari me səiou ia nirəha me,
nənə mhəuini pen kəpwier me ti karkahu səiou.”

In i narimnari me nəha naruagən me nəha həno.

²⁵ *Mama səvəi Iesu, mine piəvi mama səvənhi, mine Meri pran səvəi Klopas, mine Meri Maktala, irəha kamhərer ipaka ti nei kamarkuauui səvəi Iesu. ²⁶ *Iərmama riti səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pik in, in mwi ramərer ipaka. Nəpin Iesu rətoni iəmə nəha mine mama səvənhi, rini pen ti mama səvənhi mə, “Prən i. Iəmə i in i nərim.” ²⁷ Nənə rini pen ti iərmama səvənhi mə, “Prən i in i mama səim.” Ro iamini irə ia nəpin atukwatukw nəha mamevən iərmama nəha səvəi Iesu ramətui amasan ti prən nəha rəmwhen ia in mama səvənhi.

Iesu remhə

²⁸ *Iesu rini pam nəgkiariien i, mukurən mə narimnari me pam səməme in ruvehe mə tro, rino pam. Nənə mə tro nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan ruvehe mukuə, in rini mə, “Iakinəkwakwa.” ²⁹ *Nari riti raməkure ikin rukuər ia waen sə rəfiə. Ro pen irəha heitesi pen koten riti ia waen nəha, mhəpiri pen ia rəgi nei riti kani mə hisop, nənə mhəuvehi utə pen ia tərhui Iesu. ³⁰ Nəpin Iesu ruvətimwi raka waen nəha, rini mə, “Narimnari me pam iakino pam.” Nənə in rərpəsuk, məseni pen nimiruien səvənhi, memhə.

³¹ *Nəpin nəha kaməpnəpenə irə narimnari me səvəi nəveginien asori nəha Pasova. Trakwakwi irə Sapat riti sə rasori musəpə ia Sapat me nepwin. Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həpwəh nokeikeiien mə nipwrai nəmə me nəha kahar tuamharəgher ia nei kamarkuauui ia nəpin nəha. Ro pen həuvən mhəres Paelat mə trətefi nisunraha mə irəhar tuharemhə akwauakw nənə irəha həukurən nuvehi rakaien nipwranraha. ³² Ro iamini irə naruagən me nepwin həuvən mhətefi nisui iəmə mi nəha kəru kəru tərini pen irau ia nei kamarkuauui irəhar Iesu. Hətefi sə rukupwən məgher, nənə mhətefi mwi sə rukurirə i. ³³ Mətə nəpin irəha həuvehe ti Iesu, mhətoni mə ruvamhə raka, həpwəh nətefiien nisun mi. ³⁴ Mətə iaruagən riti ia nirəha rəpi nikau irə ia nitei, nənə təkwtəkwuni a mwi netə mine nui krouier. ³⁵ *Iərmama riti nəha ikin rinətə narimnari me nəha ia nənimen. In rinəgkiari raka irə, mə kimiaha mwi hiəukurən ninien nipərhiienien irə. Nəgkiariien səvənhi ro nipərhiienien. Nənə in rukurən mə in rani nəgkiariien sə ro nipərhiienien. ³⁶ *Kino narimnari me nəha mə nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan truvehe mukuə. Rini mə, “Tukəpwəh nətefiien nikəkrin riti.” ³⁷ *Nənə nəgkiariien riti mwi ia Nəkukuə Ikinan rini mə, “Irəha tuhəti pen mhətoni iəmə nəha hənəpi in ia nitei.”

Kərkwafə nipwrai Iesu

³⁸ *Kino pam narimnari me nəha nənə iəmə Aramatia riti nəghin nə Josef revən məres Paelat mə trəsəni in ruvehi raka nipwrai Iesu. Josef in iərmama riti səvəi Iesu, mətə ramərkwafə in ti nəri nə mə ramhekir nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Paelat rəsəni, ro pen Josef revən muvehi raka nipwrai Iesu. ³⁹ *Nikotimas, iəmə sə rimavən mətə Iesu ia nəpin, in mwi revən irau Josef, mauvehi kuse nari penpen mi nəha mir mine alos.^c Kuse nəri nəha in rauvehi nipamien səvənhi ipaka ti toti kilo. ⁴⁰ Irau krouvehi nipwrai Iesu rouvegi ia tinari kani mə linen irəhar nari penpen mi nəha mir mine alos. Noien nəha ramesi pen nəfe nəkur Isrel kamho ia iərmama remhə. ⁴¹ Nənə nəmhien riti ipaka ti kwopun nəha kinəruui tərini pen Iesu ia nei kamarkuauui ikin. Ia reri nəmhien nəha nipəgi kəruətərei riti sə vi kipkərkwafə raka mhə nipwrai iərmama remhə irə. ⁴² Nəpin nəha nəpin nəkur Isrel kamhəpnəpenə ti Sapat irə. Nənə ti nəri nə mə nipəgi kəruətərei nəha ipaka, irau krouəmri pen nipwrai Iesu irə.

* **19:25:** Mat 27:55-56 * **19:26:** Jon 13:23 * **19:28:** Sam 22:15 * **19:29:** Sam 69:21 * **19:31:** Dut 21:22-23
 * **19:35:** Jon 21:24 * **19:36:** Eks 12:46, Nam 9:12, Sam 34:20 * **19:37:** Sek 12:10, Rev 1:7 * **19:38:** Jon 7:13
 * **19:39:** Jon 3:1-2 C **19:39:** Mir mine alos kaməmri pen ia nipwrai iərmama remhə. Nipekinrau rapein amasan.

20

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənh

¹ Sante ia nəpnəpən anan rapitpitəv ihi, Meri Maktala revən ia nīpəgi kəruətərei kinərkwafə nīpwrai Iesu ikin, mətoni mə kəruətərei sə ramərer tukuahag tərhuī nīpəg nəha kinəpəkīr raka raka i. ²*Ro pen Meri raiu mevən ti Saemon Pita mine iərmama riti mwi səvəi Iesu, sə Iesu rokeikei pik in, nənə mīni pen ti nirau i mə, “Irəha həuvehi raka nīpwrai Iərimənu səkitaha ia nīpəgi kəruətərei, nənə kimaha iahəreirei mə həmri pen in pəku.”

³ Ro iamīnhi irə Pita rier irau in riti nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu, krauaiu rauevən fwe ia nīpəg. ⁴ Irau krauaiu pərpəri rauevən, mətə iəmə nəha in mwi iərmama riti səvəi Iesu rəvtənhi Pita, mukupwən mier pen fwe ia nīpəg, ⁵ mərpəsuk, məti puvnimwə, mətoni tīnari me nəha linen kamhəmak, mətə in rīpkuvnimwə mhə. ⁶ Nənə Saemon Pita rukurirə in muvehe, muvnimwə ia nīpəg, mətoni tīnari me nəha linen kamhəmak. ⁷*In rətoni mwi tīnari nəha kiməvegi kənkəpwə Iesu irə rīpkəmak pəri mhə irəha tīnari me nəha linen, mətə kinərfe kəmri ia kwopun əpə. ⁸ Nənə iərmama nəha səvəi Iesu, sə rukupwən mier pen fwe ia nīpəg, in mwi ruvnimwə mətoni narimnari me nəha, nənə mīni nīpərhienien irə. ⁹*(Mətə meste pehe nəpən nəha irau kroureirei ihi nīpwrai nəgkiariien me nəha ia Nəkukuə Ikinan səməme kamhəni mə Iesu traməkeikei mətui mwi ia nemhəien səvənh.)

Meri Maktala rətoni Iesu

¹⁰ Nənə iərmama mi nəha səvəi Iesu krouərəig rauevən fwe imwənrəu. ¹¹ Mətə Meri ramərer iruə ia nīpəgi kəruətərei mamasək. In ramasək ihi, mərpwəsuk, məti puvnimwə ia nīpəg, ¹² mətoni agelo mi kəru tīnari səvənrəu rəpsan krauəkure ia kwopun nīpwrai Iesu rīnaməmak ikin, riti ia kənkəpwə riti ia nisun.

¹³ Nənə irau krouni pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək ti nəfe?”

Miregi Meri rini pen ti nirau i mə, “Irəha həuvehi raka nīpwrai Iərimənu səiou, nənə iakreirei mə hənəmri pen in pəku.” ¹⁴*Meri rini pam nəgkiariien i, muvsini in, mətoni Iesu ramərer ia kwopun nəha, mətə rīreirei mə Iesu nəha.

¹⁵ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Prən i. Ikamasək ti nəfe? Ikamətui sin?”

Mətə Meri rerin rirhi mə iəmə nə iəmə sə ramətui ti nəmhien nəha. Ro pen rini pen tukwe in mə, “Iəmə asori. Trīni mīnuə ik ikiməuvehi raka nīpwran, ni pehe tukw iou i kwopun nəha ikinəmri pen ikin, nənə iou takevən muvehi raka.”

¹⁶ Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Meri.”

Meri ruvsini in, nəgkiari pen min ia nəgkiariien Hipru, mīni mə, “Raponi.” (Raponi nīpwran mə Iahatən.)

¹⁷*Miregi Iesu rini pen tukwe in mə, “Tikəpwəh nəgherien ia nirak. Iapkutə mhə ihi mevən ti Tata Kumwesən. Mətə tikevən mətə piak me, mīni pen ti nirəha i mə iakani iamīnhi irə mə, ‘Iakautə mamevən ti Tata səiou mine Tata səkimiaha. Iakamevən ti Kumwesən səiou mine Kumwesən səkimiaha.’”

¹⁸ Ro pen Meri Maktala revən, mīni irapw ti nərmama me səvəi Iesu mə, “Iakinətə Iərimənu səkitaha,” marə mīni mwi narimnari me i Iesu rīmāni pen tukwe.

Nərmama me səvəi Iesu hətoni in

¹⁹*Nəpən nəha Sante. Ia nəruarəv nərmama me səvəi Iesu housəsīmwin irəha me ia nəkwai nimwə riti, mhərəpīnhə əknekīn ia təpīnhə me ti nəri nə mə həhekīr nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Ia nəpən nəha Iesu ruvehe mərəer ia kurkwanraha, mīni pen ti nirəha i mə, “Nəmərīnuīen tramarə tukumiaha.” ²⁰*In rini pam nəgkiariien i, nənə

* 20:2: Jon 13:23 * 20:7: Jon 11:44 * 20:9: Wok Me 2:24-32, 1Kor 15:4 * 20:14: Luk 24:16, Jon 21:4

* 20:17: Rom 8:29, Hip 2:11-12 * 20:19: Jon 19:38 * 20:20: Jon 16:22, 19:34, 1Jon 1:1

mahatən təmwiki nil ia rəgin mi mine təmwiki nitei ia nīkau irə. Nəpīn nərmama me səvənhi hətoni İərimənu səvənraha, rerīnraha ragien.

21 *Nənə İesu rīni pen mwi tī nīrəha i mə, “Nəmərīnuīen tramarə tukumiaha. Tata Kumwesən rərhi pehe iou iakuvehe. Ia noien nəha iou mwi iakamərhi pen kīmiaha tihəuvən.” 22 Nəpīn in rīni pam nəgkiariien i, reiahag pen ia nīrəha, mīni pen tī nīrəha i mə, “Həuvehi Nənīmwin İkinan. 23 *Trīni mīnuə kīmiaha hīəni pen tī İərmama riti mə ‘Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səim,’ nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien. Rəmwhen a mwi trīni mīnuə kīmiaha hīəni pen tī İərmama riti mə, ‘Kumwesən trərpwin noien ərəha me səim,’ nənə Kumwesən trərpwin pen min.”

İesu mine Tomas

24 *İa nəpīn nəha Tomas, riti ia nərmama me twelef səvəi İesu, kani mwi in mə “Mwirmwir” riwən irəha mīnraha nəpīn İesu rīməuvehe irə. 25 Ro pen nərmama me səvəi İesu səməme hənətoni in həni pen tī Tomas i mə, “Kīmahā İahənətə İərimənu səkitaha.”

Mətə Tomas rīni pen tī nīrəha i mə, “Takaməkeikei mətoni təmwiki nil ia rəgin mi, mīrapī ruei nil mi nəha ia nəkwai rəgik. Təmwiki nitei ia nīkau irə takaməkeikei mīrapī ia rəgik. Mə iapko mhə İamīnhi ko iapki ni mhə nīpərhiēnien irə.”

26 Nəfwakīien riti ruvehe mukurau, nərmama me səvəi İesu həuvnīmwe mwi ia nīmwe nəha, Tomas irəha mīnraha. Nəri auər a hərəpīnhə əknekīn ia təpīnhə me, mətə İesu ruvehe mərer ia kurkwānraha, mīni mə, “Nəmərīnuīen tramarə tukumiaha.” 27 Marə mīni pen tī Tomas i mə, “Osə pehe nəkwai rəgim, mīrapī rəgik mī. Osə pehe rəgim, mīrapī nīkau ia nīrak. Tikaməkeikei mīni nīpərhiēnien, məpwəh nīnīien mwi mə neikuəien.”

28 Mīregi Tomas rīni mə, “İərimənu səiou mine Kumwesən səiou.”

29 *Mīregi İesu rīni pen tukwe in mə, “İkani nīpərhiēnien ia nīrak tī nəri nə mə İkətə iou. Nərmama me nəha səməme həpkətə mhə iou, mətə kamhəni nīpərhiēnien ia nīrak, rerīnraha tragien.”

Rəfo Jon rīmərāi nəkukuə i?

30 *İesu rīno nīmətətien me rīpik mwi ia nəmri nərmama me səvənhi İapkrāi pen mhə irəha ia nəkukuə i. 31 *Mətə səməme i İakīmərāi pen ia nəkukuə i İakrāi pen mə kīmiaha tihəni nīpərhiēnien ia İesu mə in nə Kristo, Tīni Kumwesən. İakuə kīmiaha tihəni nīpərhiēnien irə, nənə mhəuvehi nīmīruīen ia nəghīn.

21

İesu rier İrapw mwi ia nəmri nərmama nepwin səvənhi

1 Kurirə İkin İesu rier İrapw mwi ia nəmri nərmama me səvənhi ia nīkare nūi asori Taepirias. In rier İrapw ia nəmīnraha İamīnhi irə: 2 *Nəpīn riti Saemon Pita, mine Tomas sə kani in mə “Mwirmwir,” mine Nataniel sə ruku pen ia Kena ia tənə Kalili, mine tīni Sepeti mī, mine İərmama kəru mwi səvəi İesu housəsimwin irəha me ia kwopun kuatia. 3 Nənə Saemon Pita rīni pen tī nīrəha i mə, “İakamevən takvi nəmu me.”

Mīregi irəha həni pen tukwe in mə, “İtə. Pwəh kītaha pam səuvən.” Ro pen irəha heiwaiu mhəputə ia nītətə ouīhi riti, mhəuvən mhəvi net meste rīran, mətə həpkuvi mhə nəmu riti.

4 Nəpīn rīnamran İesu ramərer ia nīkare nūi asori, mətə nərmama me səvənhi həreirei mə İesu nəha.

5 *İesu rīni pen tī nīrəha i mə, “Nəkwərhakwərha me, nəmu riti nə hīəvi uə?”

Mīregi həni mə, “Rekəm.”

* 20:21: Jon 17:18 * 20:23: Mat 16:19 * 20:24: Jon 11:16, 14:5, Jon 21:2 * 20:29: 1Tes 1:8 * 20:30: Jon 21:25 * 20:31: Jon 3:15, Rom 1:17, 1Jon 5:13 * 21:2: Jon 1:45-51, Jon 20:24 * 21:5: Jon 20:14, Luk 24:41

⁶ Miregi in rini pen ti niraha i ma, “Herukw ro net sakimiaha ia nikare nitata ouihi mwatuk, nana tihetoni nepwin.” Ro iaminhi ira iraha herukw irapw net, mhauvareirei nivi utaien mwi ti nari na ma namu me hauvaukuar ia nakwai net.

⁷ *Nana iarmama savai Iesu, sa naha Iesu rokeikei pik in, rini pen ti Pita i ma, “Kwa Iarimanu naha sakitaha.” Ia napin naha Saemon Pita rimapeki raka tinari me savanhi mamavi namu me, mata napin riregi ma Iarimanu naha, in ruvei pen mwi tinari me savanhi, maruarau irapw ia nui, meiai muvarei. ⁸ Narmama savai Iesu ia nakwai nitata ouihi hasua a mhauvarei, mhavkagini net sa namu me haukuar ira. Ripko mha iraha isipwin ti nikare nui, mata hasua a ramwhen ia hantret meta. ⁹ Napin hauvarei ira hetoni bred mine namu me ramrimar pen ia nukumheav ia napw.

¹⁰ Nana Iesu rini pen ti niraha i ma, “Hapeki namu me nepwin sa hiapkuvi a i, mhapeki mhauvehe.”

¹¹ *Ro iaminhi ira Saemon Pita raputa ia nitata ouihi, muvi parei net rukuar ia namu asori me iraha pam wan hantret fifti tri. Nari auar a ma namu me hapik iaminhi, mata net ripkaperuaperua mha. ¹² Iesu rini pen ti niraha i ma, “Hauvehe mhani nari.” Ia napin naha narmama me savanhi hahakar. Iraha riti riwan reres in ma, “Ik sin i?” Iraha hauvaukurən raka ma in na Iarimanu savanraha. ¹³ *Nana Iesu ruvehe, muvehi bred, muvei pen minraha, mara mo mwi iaminhi ia namu me. ¹⁴ *In i napin sa ro kahar ira Iesu rier irapw ia namri narmama me savanhi napin rinatui mwi ia nemhien savanhi.

Iesu mine Saemon Pita

¹⁵ *Napin iraha hanani raka nari, Iesu rini pen ti Saemon Pita i ma, “Saemon, tini Jon, ikokeikei parhien iou mapi raka iraha i ua rekam?”

Miregi Pita rini pen tukwe in ma, “Ouah, Iarimanu, ikukurən ma iakokeikei parhien ik.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, “Okwməni kwəti sipsip me saiou.”

¹⁶ *Nana Iesu reres mwi sa ro karu ira, mini ma, “Saemon, tini Jon, ikokeikei parhien iou ua rekam?”

Miregi Pita rini pen tukwe in ma, “Ouah, Iarimanu, ikukurən ma iakokeikei parhien ik.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, “Ətui amasan ti sipsip me saiou.”

¹⁷ *Nana Iesu reres mwi sa ro kahar ira, mini ma, “Saemon, tini Jon, ikokeikei parhien iou ua rekam?”

Pita riregi rərəha ti nari na ma Iesu reres sa ro kahar ira minuə “Ikokeikei parhien iou ua rekam?” Ro pen rini pen tukwe in ma, “Iarimanu, ikukurən narimnari me pam, mukurən mwi ma iakokeikei parhien ik.”

Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, “Okwməni sipsip me saiou. ¹⁸ Iakani niparhienien tukw ik i fwe kupwan napin ikinamouihi ira ikinamarkahu atukw saim, mamavan ia kwopun paku ikokeikei, mata napin tikargharə, tikus atukw ragim mi, nana iarmama əpə iti trarkahu pehe mik, muvehi ik ikevən ia kwopun sa ipkokeikei mha ma tikevən ikin.” ¹⁹ *(Iesu rini nagkariien i mahatən nəfe nemhien Pita tremhə ira muvehi utə nəghi Kumwesən.) Napin rini pam, mini pen ti Pita i ma, “Kurirə iou.”

²⁰ *Ia napin naha Pita rəti kurirə, mətoni iarmama riti savai Iesu, sa Iesu rokeikei pik in, rakurirə ia nirau. Iarmama na in na iarmama sa fwe kupwan ramakure ipaka ti Iesu napin kamhani pari nari ira, nana mares pen in ma, “Iarimanu, sin na truvei pen ik ia rəgi narmama saməme haməmwəki ik?” ²¹ Napin Pita rətoni iamə naha rakurirə ia nirau, rini pen ti Iesu i ma, “Iarimanu mata rəfo ia iamə naha?”

²² *Miregi Iesu rini pen tukwe in ma, “Rəfo ikəres iamə naha miou? Trini minuə iakokeikei ma in trimiru mamevən meste napin sa takuvehe ira, sakimrau min əpa. Mata

* **21:7:** Jon 13:23, Mat 14:29 * **21:11:** Luk 5:6 * **21:13:** Jon 6:11 * **21:14:** Jon 20:19,26 * **21:15:** Mat 26:33, Jon 1:42 * **21:16:** Wok Me 20:28 * **21:17:** Jon 13:38, 16:30 * **21:19:** Mat 16:24-25, Mak 1:17, 2Pit 1:14 * **21:20:** Jon 13:23-25 * **21:22:** Mat 16:28

ik tikukurirə iou.” ²³ Ro iam̄inhi irə nəgkiariien riti rauvir̄is ia piəvtaha me mə iərmama nəha səvəi Iesu tripkemhə mhə. Mətə Iesu ripk̄ini pen mhə ti Pita i minuə “Iəmə nəha tripkemhə mhə.” In r̄ini mə, “Rəfo ikəres iəmə nəha miou? Tr̄ini minuə iakokeikei mə in trim̄iru mamevən meste nəp̄in sə takuvehe irə, səkimrau min əpa.”

²⁴ *Iərmama nəha səvəi Iesu in a mwi nəha rani irapw narimnari me i, mamrai nəgkiariien me i. Nənə kitaha səukurən mə nəgkiariien səvənhi ro n̄ipərhiēnien.

²⁵ *Nənə narimnari me rip̄ik mwi nəha ik̄in Iesu r̄ino. Tuko kirai pen pam irəha ia nəkukuə, rosi ko təkure tiprənə i ripkəmwhen mhə mə trəkwtəmhiri nəkukuə me pam.

* **21:24:** Jon 19:35 * **21:25:** Jon 20:30

Wok Me

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Wok me in nəkukuə səro kəru irə sə Luk rımərai. Luk rımərai nəkukuə i revən ti in riti nəghin nə Teofilas. Ia nəkukuə i kitaha sətoni nukune nəfwakiiien səvəi Iesu Kristo mine rınəfuvehe mevən ia tənəmtənə me. Nəkukuə i raməgkiari ia wok səvəi Pita mine Pol, irau aposol mi səvəi Iesu Kristo. Pita in aposol riti sə ramətui amasan ti nakalasia me fwe Jerusalem nəpın nəfwakiiien rıməuvehe vi a. Pol in aposol riti sə Kumwesən rərhi pen i revən ia tənəmtənə me. Wok me nəghin riti mwi mə Wok Me Səvəi Nənimwın Ikinan. Kani nəhag nəha ti nəri nə mə nəkukuə i raməgkiari ia nuveheien mine wok səvəi Nənimwın Ikinan. Wok me rani irapw nəgkiariien sə nakalasia me fwe kupwən hənəməvisau irə. Wok me raməgkiari ia nəkur Isrel mine həfo mhəpwəh nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. Rani mwi mə Kumwesən rəfo mərhi pen aposol me həuvən ti nərmana rıpkə mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha hənı nıpərhiienien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Wok me raməgkiari mwi ia nəkur Rom səməme hənəmərımənu ia kwopun me fwe kupwən. Rani mə irəha həfo mhəmwəki nakalasia me səvəi Iesu.

Iesu revən fwe ia neiai

1* Iou riti Teofilas:

Ia nəkukuə kupwən səiou sə iakuvərai raka mik iakuvəni raka narimnari me pam Iesu ramo mine nəgkiariien me pam ramahatən nərmana me irə fwe kupwən. Iakiməni fwe ia nukune wok səvənhi muvehe **2*** meste nəpın nəha in raməvəhag m aposol me səvənhi səməme in rınərpwi rəgin ia nırəha. In raməvəhag mınraha, mauvei pen nəgkiariien riti rauku pen ti Nənimwın Ikinan. Nəpın ruvei pen pam, kuvehi utə in revən fwe ia neiai. **3*** Nəpın Iesu ruvəregi raka nəmisəien səvənhi, rarə mwi nəpın foti. Ia nəpın me nəha ramier irapw ti aposol me nəha. Nəpın rıpkə ramərer ia nəmrınraha, mamə irəha hamətoni mə ruvəmıru pərhiien. Irəha kamhətə in, nənə in rani narimnari me ia nıkaren səvəi nıtətə sə Kumwesən ramərımənu irə.

4* Nəpın riti raməni pəri nari irəha mınraha, nənə mını pen ti nırəha i mə, “Tihəpwəh nierien ia Jerusalem, mətə tihameitenhi Nənimwın Ikinan sə Tata səiou rıno raka promes mə truvei pehe m kımiaha. Hiəuvəregi raka iou iakaməgkiari irə fwe kupwən, mamını mə, **5*** ‘Jon rıno paptas ia nui, mətə rıpkə mhə tui Kumwesən tro paptas ia kımiaha ia Nənimwın Ikinan.’”

6* Nənə nəpın riti mwi, nəpın aposol me housəsimwın irəha me, kamhəres pen Iesu i mə, “Iərımənu, tikərımənu ia nəkur Isrel nəha təkwtəkwuni rəmwhen ia kig kupwən me səvənraha uə rekəm?”

7* Mətə Iesu rını pen ti nırəha i mə, “Tata səiou rauvehi nasoriien mınəmri raka nəpın me pam. Rıpkə mhə səkımiaha tihəukurən mə tinesən nəpın me nəha tuhəier irapw. **8*** Mətə nəpın Nənimwın Ikinan truvehe ia kımiaha, tihəuvehi nıskaiien. Nənə tihəməkeikei mhəuvən, mhəvisau irapw iou fwe Jerusalem, mine ia kwopun me pam fwe ia tənə Jutia mine Sameria, mhəuvən mheste tənəmtənə me pam.”

9* Nəpın Iesu rını pam nəgkiariien me nəha, kuvehi utə in rautə. Nərmana me səvənhi kamhəti pen mamhətoni in meste nəpuə riti rousəman. Kurirə irə həkətoni mhə mwi in.

* **1:1:** Luk 1:3 * **1:2:** Mak 16:19, Luk 24:49-51 * **1:3:** Luk 24:36-49, Wok Me 10:41 * **1:4:** Luk 24:49, Jon 14:16-17, Wok Me 2:33 * **1:5:** Mat 3:11 * **1:6:** Luk 24:21 * **1:7:** Mak 13:32 * **1:8:** Mat 28:19, Luk 24:48, Wok Me 2:32, 3:15, Wok Me 5:32 * **1:9:** Jon 6:62

10 *Nəpɪn Iesu rautə mamevən, irəha kamhəkwtə ihɪ ia nɪmagouagou, nənə təkwtəkwtuni a iəmə mi kəru səvənrau tɪnari rəpsan krouier irapw tɪ nɪrəha, rouərer ia nɪkarenraha, 11 *rouni mə, “Nəmə Kalili! Rəfo hiamərer ia kwopun i, mamhəti utə ia nɪmagouagou? Iesu i sə kuvehi raka tukumiaha, kuvehi utə revən fwe ia neiai, in truvehə rəmwhen a mwi hɪənətoni rautə ia nɪmagouagou mamevən.”

Matias truvehɪ təmwiki Jutas

12 *Kurirə ikin aposol me həier ia təkuer nəha kani mə Təkuer Olif mhərərig mamhəuvən fwe Jerusalem. (Təkuer nəha Olif raməkure ipaka tɪ Jerusalem rəmwhen ia wan kilometa.) 13 *Nəpɪn irəha həier pen fwe taon, mhəutə pen fwe ia rum nəha irənhə kwopun kamharə ikin. Nəghɪnraha me i: Pita, Jon, Jemes, Antru, Filip, Tomas, Patolomiu, Matiu, Jemes tɪni Alfeas, Saemon (iəmə sə kupwən rakurirə ia səməme haməmwur mə tuhəkoui irapw nəkur Röm), mɪne Jutas tɪni Jemes. 14 *Ia nəpɪn me nərmana me nəha nətərigien səvənraha kuatia. Kamhousəsimwɪn irəha me, mamhəfwaki. Meri, mama səvəi Iesu, mɪne piəvi Iesu me, mɪne nɪpran səməme kamhəni nɪpərhienien ia Iesu irəha mɪnraha.

15 Nəpɪn me nepwɪn həukurau, nənə piəvtaha me housəsimwɪn irəha me ia kwopun kuatia. (Irəha pam ipaka tɪ wan hantret twenti.) Nənə Pita riskəmter ia rerɪnraha mɪni mə, 16 *Nərman, piak me, fwe kupwən Nənɪmwɪn Ikinan ruvei pen nəgkiariien səvənhi m Kig Tevit mə trukupwən mɪni irapw Jutas, iəmə sə rɪməiri nərmana me həuvən mhəkwtəmhirɪ Iesu. Nəgkiariien nəha ruvəuvehe muvəukuə raka, tɪ nəri nə mə nəgkiariien me pam kɪmərai pen ia Nəkukuə Ikinan tuhaməkeikei mhəuvehe mhəukuə. 17 Jutas nəha fwe kupwən Iesu rɪnərpwi rəgɪn irə mə truvehə mo aposol riti səvənhi kɪmaha mɪn.”

18 *(Iəmə nəha rɪno noien ərəha, muvehi mane irə, muvehi mevən muvehi nəmri tɪprənə i. Fwe ia tɪprənə nəha in rɪmwei irapw, tɪpwɪn rəpəruə, nənɪnhə irə rier. 19 Nərmana səməme kamharə fwe Jerusalem həregi nəvisauien səvənhi, nənə həuvei pen nəghɪ kwopun nəha ia nəgkiariien səvənraha mə Akeltama. Nɪpwrai nəgkiariien nəha in i mə Tɪprənə sə Netə Rɪnaiu Ikin.)

20 Pita rɪrɪpɪn nəgkiariien mɪni mə, “Nəgkiariien i sə kɪmərai pen ia nəkukuə nəha Ol Sam raməgkiari ia Jutas. Rɪni mə,

‘Pwəh səvənhi rukwənu ruvehe məkun.

Iərmama trəpwəh narəien ikin.’

Kɪmərai pen mwi mə,

‘Pwəh iərmama riti mwi ruvehi təmwhəkɪn,

mo səvənhi wok.’

21-22 *Ro iamɪnhi irə kɪtaha tsaməkeikei mhəuvehi utə iərmama riti truvehɪ təmwiki Jutas. Kɪmaha mɪn tahəvisau irapw mə iahənətoni ia nəmri maha mə Iesu rɪnətui mwi pərhien ia nemhəien səvənhi. Pwəh səuvehi utə iərman riti sə rɪnakurirə ia kɪmaha ia nəpɪn me pam nəha Iesu Iərimənu səkɪtaha rɪnamavən kɪmaha mɪn. Rɪnostat mukurirə ia kɪmaha ia nəpɪn nəha Jon rɪnamo paptas ia nərmana muvehe meste nəpɪn nəha kuvehi utə Iesu revən fwe ia neiai.”

23 Pita rɪni pen pam, nənə irəha həni irapw nəghɪ iərmama kəru. Nəghɪnrau Josef mɪne Matias (Josef nəha kaməkwein mwi in mə Pasapas mɪne Jastas.) 24 *Nənə irəha həfwaki, mhəni mə, “Iərimənu, ikukurən nətərigien səvəi nərmana me pam. Tiko mahatən ro m kɪmaha i mə iərman mi sə pəku nəha ikokeikei mə 25 truvehə mo in aposol, muvehi təmwiki Jutas, iəmə sə rɪnəpwəh wok nəha mə trevən ia kwopun atukwatukw səvənhi.”

* 1:10: Luk 24:4 * 1:11: Mat 26:64, Luk 21:27 * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mat 10:2-4 * 1:14: Jon 6:42, 7:5 * 1:16: Sam 41:9 * 1:18: Mat 27:3-10 * 1:21-22: Jon 15:27 * 1:24: Jon 2:25

26 Nənə irəha həuini nəri sə ramahatən pen nari mə sin nəha truvehi wok nəha. Nənə nəri nəha rahatən pen mə Matias. Nənə həvsini pen in irəha aposol me eleven.

2

Nəp̄in asori nəha Pentekos

¹ *Nəp̄in asori nəha Pentekos^a ruvəuvehe. Ia nəp̄in nəha nərmama pam səvəi Iesu housəsimw̄in irəha me ia kwopun kuatia. ² Təkwtək̄wuni a həregi nari riti rəmwhen ia n̄imət̄agi asori ruku pen ia n̄imagouagou muv̄nimwə masori ia n̄imwə nəha kamhəkure ikin. ³ *Hətə nər̄ami napw me həivə kirk̄iri, mhəuvən, mhərer ia kənkapwənraha kuatia kuatia. ⁴ *Irəha pam rer̄inraha ruvehe mukuər ia Nən̄imw̄in Ikinan. Nənə Nən̄imw̄in nəha ruvei pen nəgkiariien m̄inraha hən̄aməgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə.

⁵ Ia nəp̄in nəha nəkur Isrel me həp̄ik kamharə fwe Jerusalem. Irəha nəha nəməfwaki me həməuku pen fwe ia tənəmtənə me mhəuvehe. ⁶ Nəp̄in həregi narimnari me nəha, housəsimw̄in pen irəha me ipaka tukwe. Irəha hamərkərinari ti nəri nə mə nəgkiariien me səvənraha səpəmsəpə sə hənətui pen irə, irəha kamhəregi nərmama me səvəi Iesu kamhəgkiari ia nəgkiariien me nəha. ⁷ *Nən̄imenraha rier. Həreirei, mamhəni pen ti nirəha me i mə, “Hətə ro. Nərmama me nəha kamhəgkiari irəha pam nəkur Kalili. ⁸ Mətə rəfo kitaha saməregi kamhəgkiari ia nəgkiariien me sək̄itaha me səpəmsəpə sə sənətui pehe irə? ⁹ *Kitaha i nəmə Patia, m̄ine nəmə Metia, m̄ine nəmə Elam. Kitaha nepw̄in samarə ia Mesopotemia, m̄ine Jutia, m̄ine Kapatasia, m̄ine Pontas, m̄ine Esia, ¹⁰⁻¹¹ m̄ine Frijia, m̄ine Pamfilia, m̄ine Ijip, m̄ine Krit, m̄ine Arepia, m̄ine tənə nəha Lipia ipaka ti Saerin. Kitaha nepw̄in həuku pen fwe ia Rom. Kitaha nepw̄in nəkur Isrel atukwatukw, nənə kitaha nepw̄in r̄ipko mhə kitaha nəkur Isrel, mətə samarə ia narəien səvənraha. Mətə kitaha pam saməregi nərmama me nəha kamhəgkiari ia nəgkiariien me sək̄itaha me, mamhəni irapw wok asori me Kumwesən r̄ino.” ¹² Nənə irəha nən̄imenraha rier. Həreirei, mamhəres pen irəha me i mə, “Nəri nəha n̄ipwran rəfo irə?”

¹³ Mətə irəha me nepw̄in haris, mhəni mə, “Nərmama me nəha kamhən̄imwi waen, mamhakonə irə!”

Nəvisauien səvəi Pita

¹⁴ Mətə Pita riskəmter irəha Eleven Aposol me, məgkiari asori, m̄ini pen ti nirəha i m̄inuə, “Nəmə Jutia m̄ine k̄im̄iaha pam nərmama hiamarə ia Jerusalem, tiho mhətərig ro iou, pwəh iak̄ini pehe n̄ipwrai nəri nəha tukumiaha i. ¹⁵ Hiaməni mə nərmama me i hakonə ia waen, mətə rekəm. Irəha həpwəh nakonəien. Kwa naen klok a i ia nəpnəp̄in. ¹⁶ Nəri nəha hiamətoni ramesi pen nəgkiariien i Joel Profet r̄iməni fwe kupwən:

¹⁷ Kumwesən r̄ini mə, “Tramevən ipaka ti nəp̄in sampam,

iou takərhi irapw nən̄imw̄in səiou trevən ti nərmama me pam.

N̄ipwnət̄im̄iaha me nər̄man m̄ine n̄ipran tuhəni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Nən̄imw̄in səiou.

Ntəmaruə me sək̄im̄iaha me tuhətə v̄ison me.

Nərḡharə me sək̄im̄iaha me tuhəməkrəha.

¹⁸ Ia nəp̄in nəha nərmama me səiou kani irəha mə iotukwininari me,

nəri auər a mə irəha nər̄man uə n̄ipran,

mətə takərhi irapw Nən̄imw̄in səiou trevən ti nirəha,

nənə irəha tuhəni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Nən̄imw̄in səiou.

¹⁹ Tako narimnari me fwe irənhə ia n̄imagouagou.

Nərmama tuhətoni, mhərkərinari irə.

Ia təkure tənə tako n̄imtətien me:

* **2:1:** Lev 23:15-21, Dut 16:9-11 **a 2:1:** Wok Me 2:1; 20:16, Fas Korin 16:8, Lev 23:15-21, Dut 16:9-12, Nam 28:26-31.

* **2:3:** Mat 3:11 * **2:4:** Wok Me 4:31, Wok Me 10:44-46, Wok Me 19:6, Mak 16:17 * **2:7:** Wok Me 1:11 * **2:9:** 2Tim 1:15

netə, mine napw, mine nise napw.

20 Meri truvehe mipitəv.

Məkwə truvehe məruerəv məmwhen ia netə.

Kurirə irə nəpɪn səvəi Iərimənu truvehe.

Nəpɪn nəha trasori mopə ia nəpɪn me pam.

21 *Ia nəpɪn nəha nərmama me pam səməme tuhəkwein ia Iərimənu in truvehimiru irəha.'

22 *Nəmə Isrel tiho ro mhəregi nəgkiariien me i. Iesu nəha iəmə Nasaret Kumwesən rɪnahatən atukwatukw m kimiaha i mə in pərhiən rərhi pehe i ruvehe tukumiaha. Nəpɪn Iesu rɪnamavən ia rerimiahə fwe kupwən, Kumwesən rauvei pen niskaiien min, ramo nɪmtətien me mine narimnari asori me hiamətoni hiamərkərinari irə rəmwhen hiəuvəukurən raka. 23 *Nəpɪn Kumwesən ruvei pen Iesu ia rəgimiahə, in ro iamɪnhi irə mamesi pen a nətərigien səvənhi mine nəfe in ruvəukurən raka fwe kupwən mə tro. Nənə kimiaha hiouisi əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə. Hiəmri pen in ia rəgi nəmə ərəha me, nənə hərui tərini pen in ia nei kamarkuau. 24 *Mətə Kumwesən rɪfi Iesu ia nəmisəien səvəi nemhəien, mo in rətui mwi. In rino iamɪnhi irə ti nəri nə mə nemhəien ko rɪpkəkwtəmhiri mhə Iesu. 25 Rəmwhen ia nəgkiariien i Kig Tevit rɪməni irə mɪnuə: 'Iakamətə ik krau mik Iərimənu səiou ia nəpɪn me.

Ikamarə ipaka tukw iou.

Nari riti riwən tro iou iakətəmnimwin.

26 Ro iamɪnhi irə rerik ragien pik.

Tərhuik raməgnəgini ik Iərimənu səiou.

Nɪpwraik mwi trarə amasan, məpwəh nehekɪrien,

27 *ti nəri nə mə nəpɪn takemhə

tikəpwəh nəpwəhien iou iakarə Imwei Nəkur Həuvamhə.

Tikəpwəh nəsenien nɪpwrai iəmə ikinan səim rɪməri.

28 Ikinahatən raka iou ia suatuk me səvəi nɪmɪruien.

Tiko iou krau mik krauarə rerik ramagien.'

29 *Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə Kig Tevit, kaha kupwən səkitaha, in rɪpkəgkiari atukw a mhə irə. In ruvamhə. Kuvənimwi raka. Səvənhi kref raməmak ihi. Fwe tui meste pehe ipwet mine samətoni. 30 *Mətə in profet riti. Rukurən amasan mə Kumwesən rɪməuvehi kwəsuaahi mɪni pen tukwe in mɪnuə ti nəpɪn riti in ro kwənəkwas riti səvənhi ruvehi təmwhekɪn mərimənu. 31 *Kig Tevit rɪməkupwən mətoni Kristo^b nəha mə trətui mwi ia nemhəien səvənhi. In nəha Kig Tevit rəgkiari irə ia Ol Sam nəpɪn rini mɪnuə 'Kumwesən trəpwəh nəpwəhien in ramarə Imwei Nəkur Həuvamhə. Nɪpwran trɪpkiməri mhə.' 32 *Iesu nəha, Kumwesən rɪnəsəpwiri in ia nemhəien səvənhi. Kimaha i iahənətoni, mamhəni irapw mə ro nɪpərhienien. 33 *Kumwesən, tata səvəi Iesu, ruvehi utə in mukurei pen in ia nɪkaren mwatuk. In ruvei pen Nənimwin Ikinan min rəmwhen rino raka promes fwe kupwən mə tro. Iesu ruvehi Nənimwin nəha, mərhi pehe i. Nəri nəha hiamətə, mamhəregi Nənimwin Ikinan nəha. 34 Kig Tevit rəpwəh nutəien fwe ia neiai, mətə in atukwatukw nəha rəgkiari ia Kristo, mɪni mə, 'Kumwesən rini pen ti Iərimənu səiou mə,

Əkure ia nɪkarek mwatuk

* 2:21: Rom 10:13 * 2:22: Jon 3:2 * 2:23: Wok Me 4:28, 1Pit 1:20 * 2:24: Wok Me 3:15 * 2:27: Wok

Me 13:35 * 2:29: 1King 2:10, Wok Me 13:36 * 2:30: 2Saml 7:12, Sam 89:3-4, Sam 132:11 * 2:31: Sam 16:10

^b 2:31: Nəgkiariien i 'Kristo' nəgkiariien riti səvəi nəkur Kris kupwən. Nɪpwran mə iəmə kətəgi pen oel ia nukwənen. Fwe kupwən nəpɪn tuhəmter kig riti, hətəgi pen oel ia nukwənen. Ətoni ro Fas Samuel 10:1 mine Fas Samuel 16:13. Nənə profet kupwən me həməni mə iərmama riti truku pen ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit, nənə in truvehe mo kig irə. Nəkur Isrel kamheitenhi iəmə nəha truvehe. Kani nəghin nə mə 'Kristo.' Ətoni ro ikin Seken Samuel 7:12. * 2:32:

Wok Me 1:8 * 2:33: Wok Me 1:4, 7:55-56

³⁵ meste tako narmama samame hamamwaki ik hauvehe,
tikarpwi utə tɪpage nisum mi ia nirəha.’

³⁶ *Ro iamɪnhi irə kimiaha pam nəkur Isrel tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu nəha hianərui tərini pen ia nei kamarkuau, in nəha təkwtəkwuni Kumwesən ro in ruvehe mo Iərimənu mine Kristo.”

³⁷ *Nəpɪn narmama me nəha həregi nəgkiariien səvəi Pita, rerɪnraha rəpou pik. Həres pen Pita mine aposol me i mə, “Piak me, təkwtəkwuni nəha tahəfo nəha?”

³⁸ *Miregi Pita rini pen tɪ nirəha i mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhərərɪg ia noien ərəha me səkimiaha mhəuvehe pwəh iaho paptəes ia kimiaha ia nəghi Iesu Kristo. Tiho iamɪnhi irə mine nənə Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkimiaha. Kimiaha tihəuvehi Nənimwin Ikinan. ³⁹ *Promes nəha raməmak tukumiaha, maməmak mwi tɪ nərimiaha me, mine narmama samame kamharə isipwin. Raməmak tɪ narmama me pam samame Iərimənu Kumwesən səkitaha trəkwein ia nirəha.”

⁴⁰ *Pita rini irapw nəgkiariien me rɪpik mwi tɪ nirəha i, maməkeikei mɪnraha, mamɪni mə, “Narmama ipwet mine hamo noien ikou. Tiharaka ia nirəha tɪ nəri nə mə Kumwesən trərpwin noien ərəha me səvənraha.” ⁴¹ *Ia nəpɪn nəha narmama me həpik həmwhen ia 3000 həni nɪpərhiennien ia nəgkiariien səvəi Pita, mhəuvehe, ko paptəes ia nirəha.

Narəien səvəi narmama me samame kamhəni nɪpərhiennien ia Iesu

⁴² *Ia nəpɪn me irəha kamhousəsimwin irəha me, mamhətərɪg nəgkiariien sə aposol me kamhahatən irəha irə. Kamhəkwsen bred, mamhəni pəri nari, mamhəfwaki pəri.

⁴³ *Narmama me pam kamhəhekɪr, tɪ nəri nə mə Kumwesən rauvei pen niskaiien m aposol me səvəi Iesu. Ia niskaiien nəha irəha kamho nɪmtətien me rɪpik mine narimnari me narmama kamhətoni hamərkərinari irə. ⁴⁴ *Narmama me pam samame kamhəni nɪpərhiennien ia Iesu, kamharə pəri ia kwopun kuatia, mamhəuai narimnari me səvənraha mɪnraha me. ⁴⁵ Irəha kamhəmri pen nəmri nari ia səvənraha tɪprənə mine nautə me mamhəuvehi mane irə. Nəpɪn nari riti riwən tɪ nirəha riti, kamhəuai mane nəha, mamhəuvei pen m iərmama nəha. ⁴⁶ *Ia nəpɪn me kamhavən pəri, mamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe ia nəkwai nimwə me səvənraha, kamhəkwsen bred, mamhəni pəri nari. Rerɪnraha ragien. ⁴⁷ *Kamhəgnəgɪni Kumwesən. Nəpɪn narmama me hətoni irəha, kamhəsiai irəha. Ia nəpɪn me Iərimənu rauvehimɪru narmama me nepwin mwi, nənə hauvehe mho kuatia irəha mɪnraha.

3

Pita romasan iərmama riti nisun mi krouemhə

¹ *Ia nəpɪn riti, tri klok ia nəruarəv, nəpɪn səvəi nəfwakiiien ruvəuvehe. Pita mine Jon krouutə pen fwe ia nimwə səvəi Kumwesən. ² *Iərmama riti fwe ikɪn. Nəpɪn rɪnətui pehe nisun mi krouemhə ko rɪpkavən mhə. Ia nəpɪn me in me nepwin həuvehi mhəkure pen i ia nɪkare nimwə səvəi Kumwesən ipaka tɪ təpɪnhə nəha kani mə Təpɪnhə sə Ramasan. Nəpɪn narmama me kamhəuvehe mə tuhəuvnimwə, iərmama nəha ramase mane mɪnraha. ³ Pita mine Jon krouvehe ipaka mə trouuvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən. Nəpɪn iərmama nəha rətoni, rase mane mɪnrau. ⁴ *Pita mine Jon krouəti pen rouətə in. Pita rini mə, “Tiko məti pehe mətə kimrau.” ⁵ Iərmama nəha rəti pen mətə irau. Rerɪn ramrhi mə rosi trouvei pen nari riti min.

⁶ *Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Səiou silva mine kol riwən, mətə nəfe iakauvehi

* **2:36:** Wok Me 5:30-31 * **2:37:** Luk 3:10,12, Wok Me 16:30 * **2:38:** Luk 24:47, Wok Me 3:19 * **2:39:** Aes 57:19 * **2:40:** Dut 32:5, Fil 2:15 * **2:41:** Wok Me 2:47, 4:4, Wok Me 5:14 * **2:42:** Wok Me 20:7 * **2:43:** Wok Me 5:11 * **2:44:** Wok Me 5:12, 6:8, Wok Me 4:32-35 * **2:46:** Luk 24:53 * **2:47:** Wok Me 2:41, 6:7, Wok Me 11:21,24 * **3:1:** Wok Me 10:3,9,30 * **3:2:** Jon 9:1, Wok Me 14:8 * **3:4:** Wok Me 14:9 * **3:6:** Wok Me 3:16, 4:10, Wok Me 16:18

takuvei pehe mik. Ia nęghi Iesu Kristo, iәмә Nasaret, tiko mәrer mavән.” ⁷ Pita ruvehi rәgin mwatuk miivi utә. Tәkwтәkwuni a iәrmama nәha nisun mi krouvehe rouskai. ⁸ *Riskәmter mavән, mukurirә ia Pita mine Jon, mharuvnimwә ia nimwә sәvәi Kumwesән. Ramavән, mamәruәrau utә, mamәgnәgini Kumwesән. ⁹ Nәrmama me pam hәti pen mhәtә iәrmama nәha ramavән mamәgnәgini Kumwesән. ¹⁰ Hәtә hәukurән mә iәrmama nәha in nәha ramәkure rerin mamase mane fwe ia nikare nimwә sәvәi Kumwesән ipaka ti Tәpinhә sә Ramasan. Irәha hәrkәrinari irә. Nәnimenraha rier ti nәfe kino irә.

Pita ramәvisau fwe ia nimwә sәvәi Kumwesән

¹¹ Iәrmama nәha ramәgher pen ia Pita mine Jon. Nәrmama pam haiu mhәuvehe ti nirәhar fwe ia kwopun nәha kani mә Vranda sәvәi Solomon. Nәnimenraha rier. ¹² Nәpin Pita rәtә nәrmama me nәha, rini pen ti nirәha i mә, “Nәmә Isrel. Rәfo hiamәrkәrinari ia iәrmama i? Hiamәti pehe mamhәtә kimrau ti nәfe? Hiamәfәtәrig irә? Ko kimrau iaromasan iәrmama i ia sәkimrau atukw niskaiien uә ti nәri nә mә kimrau iәмә ikinan mi? Rekәm! ¹³ *Kumwesән sәvәi Epraham mine Aesak mine Jekop, Kumwesән sәvәi kaha kupwән me sәkitaha, in ruvehi utә nęghi Iesu, iәмә sә ramo tukwini nari min. Iesu nәha hiәuvei pen ia rәgi nәkur Rom. Nәpin Paelat rini mә trәseni Iesu rier irapw ia kalapus, hiәrer ia nәnime Paelat, mamhәni mә hiәpwәh nokeikeiien mә tro iamihhi irә. ¹⁴ Iesu nәha in iәмә atukwatukw mine iәмә ikinan, mәtә kimiaha hiәnpwәh in, mhәres pen Paelat i mә tripkәseni mhә in rier irapw ia kalapus mәtә trәseni a iәrmama sә rinousi әpune iәrmama rier irapw. ¹⁵ *Ia noien nәha hiәnousi әpune Iәмә sә in Nukune Nimiruien. Mәtә Kumwesән rino in rәtui mwi ia nemhәien. Kimaha ia hәnәtoni nәri nәha, mamhәni irapw mә ro nipәrhienien. ¹⁶ Nәgse nęghi Iesu nәha in nәha rino nisui iәмә i krouvehe rouskai. Hiamәtoni iәмә i, mhәukurән in. In rini nipәrhienien ia nęghi Iesu, mo pen ramәrer ia nәmrimiaha nipwran rinәsanin pam.

¹⁷ *Piak me iakukurән mә ia nәpin nәha hiәnousi әpune Iesu, kimiaha mine nәmә asori me sәkimiaha hiәreirei nәfe nәha hiamo. ¹⁸ *Mәtә ia noien nәha hiәno irә Kumwesән rino nәgkiariien me sәvәnhi sә in rimәuvei pen m profet kupwән me sәvәnhi hәuvәuvehe mhәuvәukuә. Profet me nәha hamәkupwән mhәni irapw mә Kristo sәvәnhi tramәkeikei miregi nәmisәien. ¹⁹ *Ro iamihhi irә kimiaha tihamәkeikei mhәrәrig ia noien әrәha me sәkimiaha pwәh Kumwesән raikuas raka nәrәhaien me sәkimiaha. ²⁰ Trini minuә hio iamihha irә, nәpin sәvәi napwisien truku pen ia nәmri Kumwesән. In trәrhi pehe Kristo sә kimәni irapw fwe kupwән mә truvehe tukumiaha. Kristo nәha iakani in Iesu. ²¹ In tramәkeikei marә fwe ia neiai meste Kumwesән tro narimnari me hәuvehe mho sә vi rәmwhen ia profet ikinan me sәvәnhi fwe kupwән hәmәni. ²² *Moses rimәni mә, ‘Iәrimәnu Kumwesән sәkimiaha truvehi utә profet riti rәmwhen ruvehi utә iou. Profet nәha truku pen ia kimiaha in piәvimiaha riti. Tihamәkeikei mhәtәrig ia narimnari me pam profet nәha trini pehe tukumiaha i. ²³ Trini minuә iәrmama riti rәpwәh nәtәrigien ia profet nәha, Kumwesән truvehi raka in, mәpwәh nәvsini penien in ia nәrmama me sәvәnhi.’

²⁴ Samuel mine profet me pam sәmәme hәnәkurirә pen i mhәuvehe hәmәni narimnari me i kamo ipwet mine. ²⁵ *Nәkur Isrel, kimiaha nә nipwnәti profet kupwән me. Kimiaha nә nipwnәti kaha kupwән me. Promes nәha Kumwesән rimәuvei pen minraha in nә promes sәkimiaha. In rimәni pen ti Epraham i mә, ‘Iәrmama riti truku pen ia kwәnәkwus sәim. Namasanien sәiou truku pen irә, mevән ti nәrmama me pam ia tәnәmtәnә me.’

* **3:8:** Jon 5:14, Wok Me 14:10 * **3:13:** Eks 3:6,15, Mat 22:32, Luk 23:13-25, Wok Me 2:23, 7:32 * **3:15:** Wok Me 1:8, 2:36, Wok Me 4:10 * **3:17:** Luk 23:34, 1Tim 1:13 * **3:18:** Luk 24:27 * **3:19:** Wok Me 2:38 * **3:22:** Dut 18:15,18-19, Wok Me 7:37 * **3:25:** Jen 22:18, Kal 3:8

26 *Nəpɪn Kumwesən ruvehi utə Tini, in rukupwən mərhi pehe i tukumiaha nəkur Isrel mə trəkweɪn amasan m kɪmiaha, mo hiəpwəh nərhəhien me səkimiaha.”

4

Pita mine Jon krouərer ia nəmri nəmə asori me

1 *Nəpɪn Pita mine Jon krauəgkiari ihi m nərmama, pris me mine Satusi me^a həuvehe irəha iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən.

2 *Niemaha rəpi irəha ti nəri nə mə Pita mine Jon krauahatən nərmama me, rauni mə Iesu rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ia nəgkiariien nəha krauahatən pen mə nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. 3 *Nəmə asori me nəha həkwtəmhiri irau, mətə ti nəri nə mə rɪnaməruarəv, hosə pen irau ia kalapus mə trouəmak fwe ikin roueste trakwakwi.

4 *Mətə nərmama me səməme həməregi nəgkiariien səvənrau, həpik ia nirəha həni nɪpərhiəniən ia Iesu. Kəvsini nərman me əpa səməme həni nɪpərhiəniən ia Iesu, irəha pam ipaka faef-taosen.

5 Kɪni rakwakwi irə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine elta me mine nahatən me səvəi Loa housəsɪmwɪn irəha me fwe Jerusalem. 6 Irəha housəsɪmwɪn irəha me irəha pris asori anan nəghɪn nə Anas, mine Kaeafas, mine Jon, mine Aleksanta, mine sin sin mwi irəha kwənəkwus səvəi pris asori anan. 7 *Irəha həuvehi Pita mine Jon, mhərpwi irapw irau ia kurkwanraha, mhəres pen irau i mə, “Sin ruvei pehe nɪskaiien m kɪmirau uə irauo nəri i ia nəghi sin?”

8 *Ia nəpɪn nəha Pita rerɪn ruvehe mukuər ia Nənɪmwɪn Ikinan, rɪni pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel mine elta me. 9 Təkwtəkwuni hiaməres pehe kɪmrau i ia namasanien sə iarouo m iərmama i nisun mi krouemhə. Hiaməres mə iarouəfo irə ro in ruvehe məsanɪn. 10 *Ramasan. Kɪmiaha pam i tihaməkeikei mhəukurən. Nəkur Isrel me pam mwi tuhaməkeikei mhəukurən. Iəmə i ramərer ia nəmrɪmiaha nisun mi krouskai, ti nəri nə mə iaromasan in ia nəghi Iesu Kristo, iəmə Nasaret. Hiənəruɪ tərɪni pen in ia nei kamarkuauɪ, remhə, mətə Kumwesən rɪno in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. 11 *Iesu in iəmə nəha Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mamɪni mə,

‘Kəruətərei nəha kɪmiaha nəmə hiamuvrhəkɪn nimwə hiənuə rərəha, mhəpwəh, təkwtəkwuni nəha ruvəuvehe mɪno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me, məkwtəmhiri əknekɪn pam nimwə.’”

12 *Pita rɪrɪpɪn nəgkiariien mɪni mə, “Iesu əpa rauvehi nɪskaiien ti nuvehimɪruien kɪtaha. Ia tənəmtənə me pam, iərmama riti mwi riwən Kumwesən rərhi pehe i mɪni mə tsaməkeikei mhahatətə ia nəghɪn mə in truvehimɪru kɪtaha.”

13 Nəpɪn nəmə asori me hətoni mə Pita mine Jon krouəpwəh nehekɪriən ia nəmrɪnraha, hərkərinari irə. Hənətə sas mə irau iəmə auər a mi. Krouəpwəh nevəniən ia kwopun sə kaukurən nari ikin. Irəha hamətərig tukwe, mhəukurən mə irau nəha krɪnamavən pəri irəha Iesu fwe kupwən. 14 Mətə ko həpwəh nɪniien nəgkiariien riti, ti nəri nə mə hətoni iəmə nəha krɪnomasan nisun mi ramərer ia nɪkarenrau. 15 Ia nəpɪn nəha nəmə asori me həni mə irəhar tuharevən fwe iruə. Nəpɪn harier irə, kamhəgkiari mɪnraha me mə, 16 * “Tso nəfe ia iəmənmi nəha? Nəkur Jerusalem me pam həukurən mə krɪno nɪmtətien asori nəha. Ko kɪtaha səpwəh nɪniien mə neikuəien. 17 Mətə rərəha mə nəgkiariien nəha truvirɪs mevən mwi ti nərmama me. Pwəh sənise pen əknekɪn ti nirau i mə trouəpwəh mwi nɪniien nəghi Iesu i ti iərmama riti mwi.”

* 3:26: Wok Me 13:46 * 4:1: Luk 22:4,52 a 4:1: Əvsini mwi Mak 12:18. Satusi me həni mə iərmama sə ruvamhə ko rɪpkətui mhə mwi ia nemhəien səvənhi. * 4:2: Wok Me 23:8 * 4:3: Wok Me 3:1 * 4:4: Wok Me 2:41 * 4:7: Mat 21:23 * 4:8: Mat 10:19-20 * 4:10: Wok Me 3:6,13-16 * 4:11: Mat 21:42 * 4:12: Mat 1:21 * 4:16: Jon 11:47

18 *Irəha həkwein irəhar haruvnimwə pehe mwi. Həni pen ti Pita mine Jon mə trouəpwəh mwi niniien uə nahatəniien nərmama me ia nəghi Iesu.

19 *Miregi Pita mine Jon krouni mə, “Kimiaha əpa tihaməkeikei mhəkiri mə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kimrau taro nəkwən uə nəkwamiaha. 20 Mətə kimaha ko iahəpwəh nəkwumwi təriniien tərhumaha. Tahaməkeikei mhəvisau irapw nəfe iahənətə mhəregi.”

21 Nənə nəmə asori me hənise əknekən pen ti nirau i, mhərhi pen irau krauevən, mhəpkətə mhə suatuk riti ti nousiien irau. Rəknekən ti nirəha ti nəri nə mə nərmama me haməgnəgini Kumwesən ti nəfe irau krino ia iəmə nəha nisun mi krouemhə. 22 Iəmə nəha krinomasan in ia nəghi Iesu nuk səvənhi rəpi raka foti.

Nərmama me səvəi Iesu həfwaki

23 Nəpən Pita mine Jon krouier, krouevən rouətə nərmama me səvəi Iesu, nənə rouəvisau narimnari me pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həməni pen ti nirau i. 24 *Nəpən irəha həregi, housəsımwın irəha me mhəfwaki pəri m Kumwesən, mhəni mə, “Iərimənu Asori ikino neiai mine tıprənə mine təsi mine narimnari me pam ia nirəhar. 25 Fwe kupwən, nəgkiariien səim sə ruku pen ia Nənımwın Ikinan, rier ia nıpəgi nəkwai iərmama səim sə ro tukwini nari mik, kaha səkimaha Kig Tevit, mını mə, ‘Rəfo nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel niemaha raməpi irəha?’

Rəfo nərmama me ia tıprənə i haməkure ti nətərigien səvənraha, mətə hamo teki nari?

26 Kig me ia tıprənə i həpnəpenə ti naruəgənien.

Nəmə asori me pam housəsımwın irəha me, mamhəni ərəha Iərimənu, mamhəni ərəha mwi Kristo səvənhi.’

27 *Kumwesən, nəgkiariien nəha ro nıpərhienien. Ia taon i Jerusalem, Kig Herot mine Ponjes Paelat hənousəsımwın pəri irəha nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel mine nəkur Isrel. Irəha hənousəsımwın irəha me, mhəmwəki Iesu iəmə ikinan səim sə ramo tukwini nari mik. 28 *Irəha həno narimnari me nəha mamhesi pen atukwatukw nəfe ikiməni mə tuko ia nətərigien səim. 29 *Mətə Iərimənu, təkwtəkwwuni tikregi ro nəgkiariien skai me nəha nəmə asori me həməni pehe tukumaha i. Kimaha iahase ik mə tikasitu ia kimaha. Kimaha i nərmama iahamo tukwini nari mik. Pwəh iahəvisau irapw nəgkiariien səim, mhəpwəh nehekiriien. 30 Osə pehe rəgim əsanın, momasan nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha. Ia nəghi Iesu, iəmə ikinan sə ramo tukwini nari mik, pwəh kimaha iaho nımtətien me mine narimnari me nərmama tuhətoni, həkərinari irə.”

31 *Nəpən həfwaki pam, Kumwesən rikiukiu ia kwopun nəha kamhəkure ikin. Rerınraha ruvehe mukuər ia Nənımwın Ikinan. Nənə həuvən mhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mhəpwəh nehekiriien.

Nərmama me səvəi Iesu hasitu ia nirəha me

32 *Ia nəpən nəha nərmama səməme kamhəni nıpərhienien ia Iesu, rerınraha mine nətərigien səvənraha ro a kuatia. Riti ia nirəha riwən raməpwıg ti nautə me səvənhi, mını mə səvənhi əpa. Mətə həuai narimnari me mhəuvehi rəmwhen ia nirəha me. 33 *Aposol me kamhəvisau irapw skai mə Iesu Iərimənu rınətui pərhiien mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə Kumwesən ramasitu asori ia nirəha ia namasanien səvənhi. 34 *Nərmama me səvəi Iesu riti ia nirəha riwən rini mə nari riwən tənı tukwe, ti nəri nə mə sin sin ia nirəha səvənraha tıprənə uə nimwə rarə həmri pen nəmri nari irə. Nəpən kuvehi nənimen,

* 4:18: Wok Me 5:28,40 * 4:19: Wok Me 5:29 * 4:24: Eks 20:11, Neh 9:6, Sam 146:6 * 4:27: Mat 27:1-2, Luk 23:7-11, Wok Me 3:13 * 4:28: Wok Me 2:23 * 4:29: Efes 6:19 * 4:31: Wok Me 2:4 * 4:32: Wok Me 2:44 * 4:33: Wok Me 2:47 * 4:34: Wok Me 2:45

həuvehi mane, ³⁵ mhəuvən, mhəfate pen ia nisui aposol me. Nənə aposol me həuai, mhəuvei pen m nərmama səməme nari riwən ti nirəha.

³⁶ *Iərmama riti nəha ikən nəghin nə Josef. In iəmə Isrel sə ruku pen ia kwənəkwas səvəi Livae. Rinətui ia tənə əmweris nəha Saepras. Aposol me həsegi pen nəghin sə vi mə Panapas. Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə Iəmə sə Ramərpwi Əknekin Nərmama. ³⁷ Josef i rəmri pen nəmri nari ia tiprənə səvənhi. Nəpən kuvehi nənimen, ruvehi mane, mevən, mifate pen ia nisui aposol me.

5

Ananaeas mine pran səvənhi Safaera

¹ Mətə iərmama riti nəghin nə Ananaeas mine pran səvənhi Safaera krouəmri pen nəmri nari ia səvənrau tiprənə. ² *Nəpən kuvehi nənimen, krouvehi mane, rouni pəri mə trouvehi raka nipərən səvənrau. Kurirə irə Ananaeas ruvehi nipərən a, mevən, mifate pen ia nisui aposol me, mameikuə mə mane me pam nəha rauvei pen.

³ Pita rini mə, “Ananaeas, rəfo ikəsəni Setan ruvehe mukuər ia rerim, mamə ikameikuə ia Nənimwin Ikinan? Nəmri tiprənə sə kuvei pehe mik, rəfo ikəkwtəmhiri nipərən səim? ⁴ Nəpən ikəpwəh nəmri penien ihi nəmri nari irə, tiprənə ramo ihi səim irə. Nəpən ikuvehi mane, ia nəpən nəha mwi mane nəha ramo ihi səim irə. Mətə rəfo rerim rirhi mə tiko noien i? Ikəpwəh neikuəien ia nirak, mətə ikeikuə ia Kumwesən.”

⁵⁻⁶ Nəpən Ananaeas riregi nəgkiariien nəha, təkwtəkwni a mwi rimwei memhə. Ntəmaruə me nepwin həskəmter, mhəvegi nipwran, mhəuvehi mhəier, mhəuvən mhənimwi. Nərmama me həregi həhekir.

⁷ Nəpən aoa kahar rukurau, pran səvəi Ananaeas ruvnimwə pehe, mətə rəpwəh nukurənien mə səvənhi iərman ruvamhə. ⁸ Pita rini pen tukwe in mə, “Tiko mini pehe ro tukw iou i mə nəmri tiprənə sə kuvei pehe m kimirau, in pam i?”

Miregi Safaera rini mə, “Ouəh, nəmri tiprənə ihi nəha?”

⁹ Mətə Pita rini pen tukwe in mə, “Rəfo kimirau iərman səim irouni pəri mə tirouni mə mane me pam i? Ikukurən mə ko ikeikuə ia Nənimwin səvəi Iərimənu? Ətə ro! Nərmama səməme hamənimwi səim iərman, irəha fwe ia kwəruə. Tuhəuvehi mwi ik, mhəuvən fwe iruə.”

¹⁰ Təkwtəkwni a Safaera rimwei ia nisui Pita memhə. Nəpən ntəmaruə me həuvnimwə pehe, hətə raməmak muvamhə. Nənə həuvehi, mhəier, mhənimwi ia nikare səvənhi iərman. ¹¹ Nakalasia me mine nərmama səməme həregi nəri nəha, irəha pam həhekir asori.

Aposol me kamho nimtətien me

¹² *Ia nəpən nəha aposol me kamhavən ia reri nərmama me, mamho nimtətien me ripik mine narimnari me ripik nərmama hətoni mhərkərinari irə. Ia nəpən me nərmama səməme kamhəni nipərhiēnien ia Iesu kamhousəsimwin irəha me ia vrandə səvəi Solomon ia nimwə səvəi Kumwesən. ¹³ Nəpən nərmama əpnəpen a hətoni irəha, həgnəgini irəha, mətə həpwəh nevənien ipaka, ti nəri nə mə həhekir. ¹⁴ *Mətə nərman me həpik mine nipran me həpik kamhəuvehe ti Iesu Iərimənu, mamhəni nipərhiēnien irə. ¹⁵ Aposol me kamho nimtətien me ripik ia Jerusalem. Ro pen nərmama me kamhəuvehi nərmama səməme nemhəien rarə ia nirəha, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia suatuk, mhəmri pen irəha ia təkure nikoukau me mine kafete me. Irəha kamho iamini irə minuə Pita ruvehe mukurau mətə nənimwin a trukurau pen ia nirəha, nənə irəha həuvehe mhəsənin. ¹⁶ *Nərmama me fwe ia rukwənu me ipaka ti Jerusalem, irəha mwi kamhəuvehi nərmama me səvənraha səməme nemhəien rarə ia nirəha mine səməme

* **4:36:** Wok Me 11:22-26, Wok Me 13:2-3 * **5:2:** Wok Me 4:34-35 * **5:12:** Wok Me 2:43, 14:3 * **5:14:** Wok Me 2:41, 21:20 * **5:16:** Mak 6:56, Wok Me 19:11-12

nənimwɪn ərəha me kamharə ia nirəha, kamhəuvehi irəha, mhəuvehe, nənə aposol me ho irəha pam həuvehe mhəsanin.

Nəmə asori me kamhometə aposol me

¹⁷ *Ia nəpɪn nəha pris asori anan mine Satusi me nepwɪn housəsɪmwɪn pəri irəha me. Rerɪnraha ramrhi ərəha aposol me səvəi Iesu. ¹⁸ Mo pen həkwtəmhiri irəha, mhəuvehi puvnimwə irəha ia kalapus. ¹⁹ *Mətə ia nəpɪn irə agelo riti səvəi Iərɪmənə ruvehe məsevər ia təpinhə me səvəi nimwə nəha, miri irapw aposol me, mini pen ti nirəha i mə, ²⁰ “Tihəuvən mhərer ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəni irapw ti nərmama me nəgkiariien me pam ia nikaren səvəi nimiruien vi i.”

²¹ Ia nəpɪn rinamran həuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən mamhahatən nərmama rosi agelo rɪmənɪ pen tukunraha i.

Nəpɪn pris asori anan mine in me nepwɪn həuvehe, housəsɪmwɪn nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Nəmə asori me nəha hərhi pen nərmama nepwɪn mə tuhəuvən fwe kalapus, mhəuvehi aposol me, mhəuvehi mhəuvehe. ²² Mətə nəpɪn nərmama me nəha kərhi pen irəha həuvən ia kalapus, həpwəh nətoniien aposol me. Nənə hərərig, mhəni pen ti nəmə asori me i mə, ²³ “Kimaha iahəuvən mhətoni kalapus rəsɪsəg əknekin. Nərmama səməme kamhətui ti kwopun nəha kamhərer tukuahag pam ia kwəruə me. Mətə nəpɪn həsevər ia təpinhə, kimaha iahəuvnimwə, mətə nərmama me nəha həiwən.”

²⁴ Nəpɪn pris asori me mine iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən həregi nəgkiariien nəha, nətərigien səvənraha rəvsausini pik ti aposol me. Həreirei mə nəfe ro irəha.

²⁵ Ia nəpɪn nəha iərmama riti ruvnimwə pehe, mini pen ti nirəha i mə “Nəmə me nəha hiənəsisəg tukuahag ia nirəha, irəha fwe ia nimwə səvəi Kumwesən kamhahatən nərmama me.” ²⁶ *Nənə iəmə asori səvəi naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən riskəmter, miri naruagən me nepwɪn səvənhi, mhəuvən, mhəkwtəmhiri aposol me, mhəri irəha mhəuvehe. Mətə həpwəh nousiien irəha, ti nəri nə mə həhekɪr nərmama me. Kamo nərmama me həkwi irəha ia kəruətərei.

²⁷ Irəha həuvehi aposol me mhəuvehe, mhərpwi irapw irəha ia nəmri nəmə asori me. Nənə pris asori anan rəgkiari mɪnraha, ²⁸ *mini mə, “Iahəuvəni pehe raka nəgkiariien skai tukumiaha i mə tihəpwəh rə nahatənien nərmama ia nəghi iəmə nəha. Mətə hiənərui nəkwamaha. Hətə ro. Təkwtəkwwuni nəha nərmama me pam ia Jerusalem həuvəregi raka nəgkiariien səkimiaha. Rəfo mə tihərukwi pehe nemhəien səvəi iəmə nəha ia kimaha.”

²⁹ *Mətə Pita mine aposol me hənɪ pen ti nəmə asori me i mə, “Kimaha tahaməkeikei mho nəkwai Kumwesən, rɪpko mhə nəkwai nərmama. ³⁰ *Kimiaha hiənousi əpune Iesu ia noien nəha hiəno irə, mhərukwi utə ia nei kamarkuau. Mətə Kumwesən səvəi kaha kupwən me səkitaha rɪno rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ³¹ *Kumwesən i ruvəuvehi utə raka in mukurei pen in ia nikaren mwatuk mə in iəmə sə triri nərmama mine iəmə sə truvehimiru nərmama. Kumwesən ro iamɪnha irə mə truvei pehe nəpɪn m kitaha nəkur Isrel. Trini minuə sərərig ia noien ərəha me səkitaha, Kumwesən trenouenou noien ərəha me səkitaha, məpwəh nəripwɪnien. ³² *Kimaha iahənətə narimnari me nəha, mamhəvisau irapw mə ro nɪpərhiien. Nənimwɪn Ikinan sə Kumwesən rauvei pen m nərmama səməme hamo nəkwən in mwi ramərer kimaha min.”

³³ *Nəpɪn nəmə asori me həregi nəgkiariien səvəi aposol me niemaha rəpi irəha. Hənə tuhousi əpune irəha. ³⁴ *Mətə iəmə asori riti nəha ikɪn ia rerɪnraha nəghɪn nə Kamaliel. In Farisi riti. In iahatən riti sə ramahatən Loa səvəi Moses. Nərmama pam kamhəsiai in. In riskəmter, mini pen ti naruagən me mə, “Tiho mhəuvehi nəmə i mhəier. Pwəh kimaha

* 5:17: Wok Me 4:1-2,6 * 5:19: Wok Me 12:7-10 * 5:26: Mat 14:5 * 5:28: Wok Me 4:18, Mat 27:25 * 5:29: Wok Me 4:19 * 5:30: Wok Me 3:15 * 5:31: Wok Me 2:33-34, Efes 1:20, Hip 2:10, 12:2 * 5:32: Wok Me 1:8 * 5:33: Wok Me 7:54 * 5:34: Wok Me 22:3

iahəgkiari ouihi a.” ³⁵ Nəp̄in aposol me həier irə, Kamaliel rəgkiari pen m nəmə asori me i mə, “Nəmə Isrel, tihətərig amasan ti nəfe hiamo ia nəmə me i. ³⁶ *Rerimiahā tr̄irhi Teutas fwe kupwən.^a R̄ini mə in iərmama riti. Nərmama həp̄ik, ipaka ti 400, həuvən mhəkuriṛə i. Mətə kousi əpune iəmə nəha. Nərmama səməme kamho nəkwān havən k̄irkiri. Kusen səvənraha rəsas miwən. ³⁷ *Kurirə ikin, ia nəp̄in sə kaməvsini nərmama me irə, Jutas iəmə Kalili^b rərer m̄ivi nərmama həp̄ik həuvən mhəkuriṛə i. Mətə in mwi kousi əpune. Nərmama səməme kamho nəkwān havən k̄irkiri. ³⁸ Ro iam̄inhi irə iakuə takini pehe tukumiaha i mə, nəmə me i hamərer ia nəmritaha ipwet, ramasan mə tihəpwəh irəha, mhəfi raka rəgimiahā ia nirəha. Tr̄ini minuə nəri nəha hamo ruku pen ti iərmama, trəsas miwən. ³⁹ Mətə tr̄ini minuə Kumwesən ramərer kurirə ia nirəha, ko hiəpwəh niniseien irəha. Tihətərig amasan ti nəfe hiamo ia nəmə me i. Kitaha səreirei, mətə rərəha mə tihətə sas kurirə mə hiamousari m Kumwesən.”

⁴⁰ *Ro iam̄inhi irə nəmə asori me ho rosi Kamaliel r̄iməni pen ti nirəha i. Həkwein mwi aposol me həuvnimwə pehe, mhərisi irəha, mhənise pen əknek̄in ti nirəha mə tuhəpwəh nəvisaiien mwi m nərmama ia nəghi Iesu, nənə mhəfi raka rəginraha ia nirəha.

⁴¹ *Aposol me həier ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, mamhəgien, ti nəri nə mə Kumwesən rətə irəha mə həmwhen ko naurisien m̄inraha ti nəghi Iesu. ⁴² *Nənə ia nəp̄in me kamhəuvən fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhəuvən mwi ia nimwə me, mamhərip̄in, mamhəhatən nərmama me, mamhəvisau m̄inraha mə Iesu in Kristo.

6

Nasituien me irəha pam sefen

¹ *Nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhəp̄ik mwi. Ia nəp̄in nəha nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həvisə irəha nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien Hipru. Nəkur Isrel səməme kamhəgkiari ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris həni mə ia nəp̄in me, nəp̄in kauvei pen mane m̄ine nəveginien m nərmama me trasitu ia nirəha, k̄ipkuvei pen mhə m n̄ipran me səvənraha səməme nərman me səvənraha həuvamhə. ² Ro iam̄inhi irə, aposol me twelef həkwein pen nərmama me səvəi Iesu mə irəha pam tuhəuvehe. Nəp̄in həuvehe, aposol me həni pen ti nirəha i mə, “Kimaha iahaməvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Ripkatukwatukw mhə mə tahəpwəh wok nəha mhəuvehe mhəsui raka nəveginien. ³ *Ro pen piəvmaha me, kimiahā tihərpwi rəgimiahā ia nərman me sefen ia kimiahā nəgh̄inraha ramasan, rer̄inraha rukuəṛ ia Nən̄imw̄in Ikinan, nukurəniēn səvənraha rəpwəmwis. Kimaha tahəuvehi utə irəha mə tuhəsui raka nəveginien. ⁴ Mətə wok səkimaha tahaməfwaki, mamhəvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən ia nəp̄in me.”

⁵ *Nərmama me pam səvəi Iesu rer̄inraha ragien ti nəgkiariien nəha səvəi aposol me. Hərpwi rəginraha ia Stifen, iərman riti nahatətəien səvənhi riskai, rer̄in rukuəṛ ia Nən̄imw̄in Ikinan. Hərpwi mwi rəginraha ia Filip, m̄ine Prokoras, m̄ine Nikanor, m̄ine Timon, m̄ine Pamenas, m̄ine Nikolas, iəmə Antiok. Ripko mhə in iəmə Isrel, mətə ramarə ia narəien səvənraha. ⁶ *Irəha həiri nərman me nəha sefen, mhəuvehe, mhərer ia nəmri aposol me. Aposol me həmrutə rəginraha ia nirəha, məfwaki m̄inraha.

⁷ *Ia nəp̄in nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rəuvir̄is mamevən. Nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem həuvehe mhəp̄ik mwi. Pris me nepw̄in həuvehi nahatənien səvəi Iesu, mhəhatətə irə. Pris me nəha həp̄ik kwopti.

* **5:36:** Wok Me 21:38 **a 5:36:** Teutas in iərmama riti r̄iməiri nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mharuagən irəha nəkur Rom. Rəpwəh nokeikeien mə nəkur Rom tuhərimənu ia nəkur Isrel. * **5:37:** Luk 2:1-2 **b 5:37:** Jutas in iəmə Kalili riti. Fwe kupwən r̄iməiri nərmama me səvənhi həuvən mharuagən irəha nəkur Rom. * **5:40:** Wok Me 4:18 * **5:41:** Mat 5:10-12, 1Tes 4:13 * **5:42:** Wok Me 9:22, 17:3 * **6:1:** Wok Me 4:35 * **6:3:** 1Tim 3:7
* **6:5:** Wok Me 8:5 * **6:6:** Wok Me 13:3, 14:23 * **6:7:** Wok Me 2:41, 16:5

Nəkur Isrel həkwətəmhiri Stifen

8 *Stifen in iərmama riti Kumwesən rauvei pen niskaiien min, mamasitu irə ia namasanien səvənhi. Nəpən riti Stifen ramavən ia reri nərmama, mamō nīmətətien asori me mīne narimnari me nərmama hətoni, hamərkəri asori nari irə. 9 *Mətə nərmama me nepwīn nəha ikīn. Irəha nərmama səvəi nīmwfəwaki riti səvəi nəkur Isrel kani mə Nīmwfəwaki Səvəi Nərmama Me Kīnifi Raka Nari ia Nirəha.^a Nepwīn həuku pen fwe Saerin mīne Aleksantria. Nepwīn mwi həuku pen fwe Silisia mīne Əsia. Irəha həskəmter mamhousari m Stifen. 10 *Mətə rəknekīn ti nirəha. Ko həpkousi tərini mhə nəgkiariien səvənhi, ti nəri nə mə Nənīmwiin Ikinan rauvei pen nukurənien min.

11 *Ro iamīnhi irə hərəku pen nərmama nepwīn mə tuheikuə irə. Nərmama me nəha həskəmter, mhəni mə, “Kīmaha iahəregi iəmə i raməgkiari ərəha ia Moses mīne Kumwesən.”

12 Nəpən nərmama me mīne nəmə asori me səvənraha mīne nahatən me səvəi Loa həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi irəha. Həuvən ti Stifen, mhəkwətəmhiri, mhəuvehi mhəuvən, mhərpwi irapw in ia nəmri nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. 13 *Irəha hərpwi irapw nərmama nepwīn mə tuheikuə ia Stifen. Nərmama me nəha həni mə, “Ia nəpən me iəmə i ramīni ərəha kwopun ikīnan i mīne Loa səvəi Moses. 14 Iahəregi rini mə Iesu nəha iəmə Nasaret in trousi testesi nīmwfə səvəi Kumwesən, mərarki narəien sə Moses rīməuvei pehe m kitaha, məmri səpə riti.”

15 Nəmə asori me pam səvəi nəkur Isrel haməkure ia nousəsīmwiinien səvənraha, mamhəti pen mamhətə Stifen, mhətoni mə nənimen rəmwhen ia nəmri agelo riti.

7

Nəvisaiien səvəi Stifen

1 Ia nəpən nəha pris asori anan rini pen ti Stifen i mə, “Rəfo irə? Nəgkiariien i ro nīpərhienien?”

2 *Miregi Stifen rini mə, “Piak me mīne tata me, həregi ro. Fwe kupwən, nəpən kaha kupwən səkitaha Epraham rīpkevən mhə ihi fwe Haran, Kumwesən asori rier irapw tukwe fwe Mesopotemia, 3 *mīni pen tukwe in mə, “Tikier ia tənə imwam mīne nəkur imwam, mier mevən fwe ia tīprənə takahatən ik irə.”

4 *Epraham rier ia tənə Koltia,^a mevən marə fwe ia taon nəha Haran. Nəpən səvənhi tata remhə, Kumwesən rərui irapw mwi in ruvehe marə ia tīprənə i sə hiamarə irə ipwet mīne. 5 *Mətə ia nəpən nəha Kumwesən rīpkuvei pen mhə tīprənə riti ia kwopun i mə tro səvənhi irə. Rīpkuvei pen anan mhə kwənpərīn riti min. Mətə rino promes a mə tīpkuvei pen min mīne nīmwiipwīni me səməme tuhətui kurirə. Nəpən Kumwesən rīməni promes nəha, tīni Epraham ramiwən ihi. 6 *Nəgkiariien sə Kumwesən rīməni pen ti Epraham i ro iamīnhi irə: ‘Nīmwiipwīm me tuhəuvən mharə ia tīprənə səvəi nərməpə. Nəkur ia kwopun nəha tuhəuvehi pen wok skai mīnraha, mhometə irəha meste nuk fo hantret.’

7 *Kumwesən rarə mīni mwi mə, ‘Mətə iou takərpwīn noien ərəha səvəi nəkur me nəha nīmwiipwīm me tuhəwok skai mīnraha. Kurirə irə nīmwiipwīm me tuhəier ia tənə nəha, mhəuvehe, mhəfwaki pehe miou ia kwopun i.’ 8 *Ia nəpən nəha Kumwesən rini mə Epraham mīne kwənəkwus me səvənhi tukaməkeikei kuvehi ninhum mīnraha. Noien nəha rahatən pen promes nəha Kumwesən rīməuvei pen m Epraham. Kurirə irə tīni Epraham rətui, nəghīn nə Aesak. Nəpən ruvehi nəpən eit səvənhi, səvənhi tata ruvehi

* 6:8: Wok Me 2:43 * 6:9: 2Tim 1:15 a 6:9: Nərmama me nəha səməme kamhəfwaki ia nīmwfəwaki nəha irəha nəkur Isrel. Fwe kupwən kamoslef ia nirəha, nənə kīnifi raka nari ia nirəha. Həpko mhə mwi slef ia nirəha.

* 6:10: Luk 21:15 * 6:11: Mat 26:59-61 * 6:13: Jer 26:11 * 7:2: Jen 11:31 * 7:3: Jen 12:1 * 7:4: Jen 11:31-12:5 a 7:4: Koltia nəghīn riti mwi Pabilon. * 7:5: Jen 12:7, 15:18, Jen 17:8, Dut 2:5 * 7:6: Jen 15:13-14, Eks 12:40 * 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14, Jen 21:4

ninhum min. Nənə Aesak rərəhi Jekop. Nənə Jekop rərəhi nərman me irəha pam twelef. Irəha me nəha kaha kupwən me səkitaha.

⁹*Kaha kupwən me nəha səkitaha, rerinraha ramrhi ərəha piəvnraha Josef. Həuvehi pen in ia rəgi nərmana me nepwin, mhəuvehi mane irə. Nərmana me nəha həuvehi Josef, mhəuvən fwe Ijip. Ia kwopun nəha Josef ramowok slef, mətə Kumwesən ramarə tukwe, ¹⁰*mauvehi raka in ia nipəmpəmien me pam səvənhi. Nəpin Josef revən mərəer ia nəmri Fero, kig səvəi nəkur Ijip, Kumwesən ruvei pen namasanien mine nukurənen min. Ro pen Fero ruvei pen nasorien m Josef. Nənə Josef ruvehe mo in iəmə asori ramətui amasan ti nəkur Ijip, nənə mamətui amasan mwi ti narimnari me sə kamo ia nəkwai nimwə səvəi Kig Fero.

¹¹*Kurirə ikin nəpin səvəi nukumhə ruvehe muvehi pam nəkur Ijip mine nəkur Kenan, mamə nərmana həmisə pik. Kaha kupwən me səkitaha hənəmətui sənənraha nəveginien, mətə ruvəivən. ¹²*Nəpin Jekop riregi nəvisaiien mə nəveginien fwe Ijip, rərhi pen kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvən fwe ikin. Ro səvi ti nirəha ti nevənen ia kwopun nəha. ¹³*Nəpin irəha həuvən səro kəru irə, nənə Josef rini pui in ti piəvni me, nənə Kig Fero ruvehe mukurən nərmana ia kwənəkwus səvəi Josef. ¹⁴*Kurirə irə Josef rərhi pen nəgkariien revən ti səvənhi tata Jekop irəha nərmana me pam ia kwənəkwus səvənhi mə tuhəuvehe fwe Ijip. Irəha pam sefenti-faef nərmana. ¹⁵*Nəpin Jekop riregi nəgkariien nəha, reiwaiu mevən fwe Ijip. Kurirə ikin in mine kaha kupwən me səkitaha hemhə fwe ikin. ¹⁶*Nənə həuvehi nipwranraha mhərərig mhəuvən fwe taon nəha Sekem, mhənimwi irəha fwe ikin ia nipəg riti sə Epraham riməuvehi nənimen ti nipwnəti iəmə asori riti nəghin nə Hamor.

¹⁷*Ruvəuvehe ipaka ti nəpin nəha Kumwesən truvei pen tiprənə m kaha kupwən me səkitaha rəmwhən rino promes m Epraham fwe kupwən. Ia nəpin nəha nərmana me səkitaha fwe Ijip həuvehe mhasori mhəpik. ¹⁸*Nənə kig əpə ruvehe mərimənu ia nəkur Ijip, mətə rinəpkukurən mhə Josef. ¹⁹*In reikuə ia kaha kupwən me səkitaha, məmərhiərhi irəha mə tuhərui irəpw nəkwərəkəwərha me sə həkətui a i mə tuhəmhə.

²⁰*Ia nəpin atukwatukw nəha Moses rətui. In ramasan pik ia nəmri Kumwesən. Səvənhi tata mine mama krouətui amasan tukwe ia nəkwai nimwə səvənrau meste in ruvehi məkwə kahar. ²¹*Nəpin irəu krouəmri irəpw irəu, prən ouihə səvəi Kig Fero rətoni, mərəhi səvənhi, mətui amasan tukwe rəmwhən mə in tini anan. ²²Kinhatən Moses ia nukurənen me pam səvəi nəkur Ijip. Səvənhi nəgkariien mine wok krouəsanin.

²³Nəpin Moses reste nuk foti, rerin rirhi mə trevən mətəni piəvni me nəkur Isrel. ²⁴*In revən mətəni iəmə Ijip riti ramousi piəvni riti, mətə ripkatukwatukw mə tro irə iaminha irə. Ro pen Moses revən mə trasitu ia piəvni, mərpwin pen noien səvəi iəmə Ijip ramo. Rousi iəmə Ijip nəha, mousi əpune. ²⁵Moses rerin rirhi mə piəvni me tuhətoni mhəukurən mə Kumwesən ramərhi pen in mə truvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Mətə irəha həkətə sas mhə irə. ²⁶Kini rakwakwi irə Moses revən mwi mətəni iəmə Isrel kəru krouousi irəu me. In revən mə trəmri nəmərinuien ti nirəu i, mini mə, ‘Iəmənmi kimirəu piəvmirəu me a. Rəfo irouousi kimirəu me?’

²⁷Mətə iəmə sə ramousi ərəha anan piəvni rəsua raka Moses, mini mə, ‘Sin riməuvehi utə ik mə tikərimənu ia kimaha məkiri noien səkimaha?’ ²⁸Rosi ikuə tikousi əpune iou rəmwhən ikinousi əpune iəmə Ijip nərineiv?’ ²⁹*Nəpin Moses riregi nəgkariien nəha,

* **7:9:** Jen 37:11,28, Jen 39:1-3, Jen 39:21-23 * **7:10:** Jen 41:37-44, Sam 105:21 * **7:11:** Jen 41:54 * **7:12:** Jen 42:1-5 * **7:13:** Jen 45:1-4,16 * **7:14:** Jen 45:9-11, Jen 46:27 * **7:15:** Jen 46:1-7, Jen 49:33 * **7:16:** Jen 23:2-20, Jen 33:19, Jos 24:32 * **7:17:** Eks 1:7 * **7:18:** Eks 1:8 * **7:19:** Eks 1:10-22 * **7:20:** Eks 2:2, Hip 11:23 * **7:21:** Eks 2:3-10 * **7:24:** Eks 2:11-15 * **7:29:** Eks 2:21-22, Eks 18:3-4

rap fwe Ijip, mevən mo in iərmama pwispwis ia tənə Mitia. Ia kwopun nəha tini kəru krouətui, iərman mi.

³⁰ *Kurirə irə nuk foti rukurau, nənə agelo riti səvəi Kumwesən rier pen ti Moses i fwe ia kwopun akwesakwes ikin, ipaka ti təkuaer Sinae, mamərer ia nei riti napw rauək irə, mətə ripkahi əmwesi mhə. ³¹ Moses rətoni nei nəha rərkərinari irə. Nənə nəpən revən ipaka tukwe mə trəspau irə, reri Iərimənu ruvehe, mīni mə, ³² 'Iou Kumwesən səvəi kaha kupwən me səim. Kumwesən səvəi Epraham mine Aesak mine Jekop.' Moses riregi, mətə rehekir mətəmnimwin, məpwəh nəti penien mətəni.

³³ Nənə Iərimənu rini pen tukwe in mə, 'Uvehi raka səim put, ti nəri nə mə tīprənə nə iakamərer ikin ro ikinan i. ³⁴ Iou iakinətə raka nərmama me səiou fwe Ijip. Kamometə irəha. Iakuvəregi raka nasəkien səvənraha. Nənə iou iakeiwaiu irapw pehe i mə takuvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. Tiko muvehe, təkwtəkwuni takərhi pen ik ikevən fwe Ijip.'

³⁵ In nəha Moses sə kupwən nəkur Isrel həpwəh nokeikeien in, mhəni pen tukwe in mə, 'Sin rīməuvehi utə ik mə tikərimənu ia kimaha məkiri noien səkimaha?' Mətə Moses nəha in nəha Kumwesən rərhi pen agelo riti səvənhi rier pen tukwe ia kwəti nei, mərhi pen in revən mə trərimənu ia nəkur Isrel, muvehi raka irəha ia rəgi nəkur Ijip. ³⁶ *Moses nəha riri irəha mhəier ia Ijip, mhəuvən fwe ia Təsi Əruverəv, mhəuvən mharə nuk foti fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Nənə ia kwopun me nəha ramo nīmətien me mine narimnari me nərmama hətoni hamərkərinari irə.

³⁷ *Moses nəha in nəha rīməni pen ti nəkur Isrel i mə, 'Kumwesən truvehi utə profet riti rəmwhen ruvehi utə iou. Profet nəha truku pen ia kimiaha in piəvimiaha riti.'^b

³⁸ *Moses nəha in nəha ramarə irəha nəkur Isrel nəpən kamhavən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. In ramarə irəha kaha kupwən me səkitaha nəpən agelo nəha rəgkiari min ia Təkuaer Sinae. Kumwesən ruvei pen nəgkiariien sə ramiru m Moses mə truvei pehe m kitaha.

³⁹ *Mətə kaha kupwən me səkitaha həpwəh nokeikeien mə tuho nəkwai Moses. Həsua karen in. Nənə rerinraha rinamrhi Ijip. Hokeikei mə tuhərərig mhəuvən fwe ikin. ⁴⁰ *Ro pen həni pen ti Eron i mə, 'Tiko kumwesən me nepwin, pwəh həiri kitaha, ti nəri nə mə səreirei mə Moses nəha rīməiri raka kitaha ia tənə Ijip ruvəwəku.' ⁴¹ *Ia nəpən nəha irəha ho nənimwi kau riti. Nəpən həno pam, həpeki pehe nərimiru me mə tuhousi əpune irəha mhəuvei pen m nənimwi kau nəha. Irəha haməgnəgini nəri nəha həno ia rəginraha. ⁴² *Ro iamīnhi irə Kumwesən ruvehi pen təkutan mīnraha, məpwəh irəha həuvən mhəfwaki pen m meri, məkwə, mine kəməhau me. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia nəkukuə səvəi profet me rani:

'Nəkur Isrel. Ia nəpən nəha hiənarə nuk foti fwe kwopun akwesakwes ikin, nərimiru me səməme hiamousi əpune, mamhəmri utə ia təkure nifətə, hiəuvei pehe miou uə rekəm?

Rekəm. Hiəpwəh nuvei peheien miou.

⁴³ Mətə hiaməuvehi nimwə tapolen səvəi kumwesən nəha Molek, mine kəməhau səvəi kumwesən nəha səkimiaha Refan.

Irau mi nəha kumwesən eikuə mi sə hiəno ia rəgimīaha mə tihaməfwaki pen mīnrau. Kimiaha hiamo iamīnhi ro pen takuvehi raka kimiaha ia tīprənə səkimiaha hiəuvən ia nīkare Papilon.'

⁴⁴ *Fwe ia kwopun akwesakwes ikin, Kumwesən rīməni pen ti Moses i mə traməkeikei mo nimwə tapolen riti. Moses ro, mesi pen atukwatukw rəmwhen ia Kumwesən

* **7:30:** Eks 3:1-10 * **7:36:** Eks 7:3, 14:21, Nam 14:33 * **7:37:** Wok Me 3:22 **b 7:37:** Profet nəha Moses rīməni mə tīpkuvehe in nəha Iesu. Əvsini mwi Dut 18:15. * **7:38:** Eks 19:3, Dut 5:5, 9:10, Wok Me 7:53 * **7:39:** Nam 14:3 * **7:40:** Eks 32:1,23 * **7:41:** Eks 32:2-6 * **7:42:** Jer 19:13 * **7:44:** Eks 25:40

rino rətoni. Kurirə ikin kaha kupwən me səkitaha həuvehi nimwə tapolen nəha mamhəuvən. ⁴⁵ *Nəpin Josua riri kaha kupwən me səkitaha mə tuhəuvehe mhəuvehi raka tiprənə ia rəgi nəmə Kenan, həuvehi nimwə tapolen nəha, mhəuvehi mhəuvehe. Irəha kənamhəuvehe ia Kenan, Kumwesən raməkoui irapw nəmə ikin. Nimwə Tapolen nəha raməmak iaminihni meste nəpin səvəi Kig Tevit. ⁴⁶ *Kig Tevit nəha Kumwesən rerin ragien tukwe. In rini pen ti Kumwesən i mə, 'Ik Kumwesən səvəi Jekop. Ko ikəsəni iou iako nimwə riti sə tikamarə irə?' ⁴⁷ *Mətə Kumwesən rəpwəh nəsenien. Kig Tevit rəpko mhə nimwə riti səvəi Kumwesən. Solomon ro.

⁴⁸ Mətə kitaha səukurən mə Kum wesən sə rasori anan, in rəpkarə mhə ia nəkwai nimwə me səməme nərmama həno ia rəginraha. Rəmwhen ia nəgkiariien i Profet Aesea riməni mə,

⁴⁹ 'Neiai in jea səiou sə iakaməkure irə mamərimənu.

Tiprənə in nəri sə iakamərpwi utə tipage nisuk mi irə.

Kimiaha ko hio nimwə riti mə takarə irə?

Kimiaha ko hio kwopun riti mə takapwis ikin?

⁵⁰ Həni ro, sin rino narimnari me pam i?

Iou əpa Kumwesən iakino.' "

⁵¹ *Stifen rini pen ti nəmə asori me i mə, "Kimiaha i kəmkapwəmiaha riskai. Nətərigien səkimiaha rəpitəv hiəmwhen ia nərmama səməme həreirei lərimənu. Hiəpkegi mhə nəgkiariien səvənhi. Hiamo rəmwhen kaha kupwən me səkimiaha. Ia nəpin me hiamənise nəfe nari Nənimwin Ikinan rani pehe tukumiaha i. ⁵² *Rəfo? Profet riti nəha ikin kaha kupwən me səkimiaha həpkometə mhə in? Rekəm! Həmwəki pam irəha, mhousi əpune səməme haməkupwən mhəni irapw mə ləmə Atukwatukw riti truevehe. Nənə nəpin ləmə Atukwatukw nəha ruvehe, kimiaha hiəuvei pen in ia rəgi nəmə Rom. Ia noien nəha hiousi əpune in. ⁵³ *Kimiaha hiəuvəuvehi raka Loa səvəi Kumwesən sə nagelo me həuvei pehe fwe kupwən, mətə hiamərui Loa nəha ia nəpin me."

Kəkwi əpune Stifen ia kəruətəri

⁵⁴ *Nəpin nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həregi Stifen raməgkiari, niemaha rəpi pək irəha. Kamhahi tərini revinraha tukwe. ⁵⁵ *Mətə Stifen rerin ruvehe mukuər ia Nənimwin Ikinan. Rəkwətə ia nimagouagou, mətoni nukuraanien asori ruku pen ia kwopun Kumwesən ramarə ikin, mətoni mwi Iesu ramərer ia nikare Kumwesən mwatuk. ⁵⁶ *Stifen rini mə, "Hətoni ro. Kəpuapen reitehi. Iakamətə ləməti lərmama fwe ia neiai ramərer ia nikare Kumwesən mwatuk."

⁵⁷ Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel hasək əpwəmwis, mho tukuahag nəkwəreginraha. Irəha pam haiu, mhəuvən mə tuhəkwtəmhiri Stifen. ⁵⁸ *Irəha həkwtəmhiri Stifen, mhəuvehi, mhəier ia Jerusalem, mənəmhəkwi in ia kəruətəri mə tremhə. Nərmama səməme haməuəsi Stifen həpeki raka karkahu əpwəmwis me səvənraha, mhəfate pen ia nisui lərmama riti nəghin nə Sol.

⁵⁹ *Nəpin kamhəkwi Stifen, raməfwaki mīni mə, "Iesu lərimənu, tikuvehi nənimwik."

⁶⁰ *Kurirə irə rinimwi nukurhun mi, məkwein əpwəmwis, mīni mə, "lərimənu, tikəpwəh nərpwinien noien ərəha i irəha kamho ia nirak." Nəpin rini iaminihni irə, in remhə.

8

1-2 *Sol rerin ragien a mə irəha housi əpune Stifen iaminihni. Nəpin Stifen ruvəmhə raka, nəmə əfwaki me nepwin hənimwi nəpwran mhasək asori tukwe.

* 7:45: Jos 3:14-17, Jos 23:9, 18:1 * 7:46: 2Saml 7:1-16, Sam 132:1-5 * 7:47: 1King 6:1 * 7:51: Eks 32:9, Jer 9:26, Aes 63:10 * 7:52: 2Kron 36:16, Mat 23:31 * 7:53: Wok Me 7:38, Kal 3:19, Hip 2:2 * 7:54: Wok Me 5:33 * 7:55: Mat 22:44, Wok Me 2:33-34, Wok Me 5:31 * 7:56: Kol 3:1 * 7:58: Wok Me 22:20 * 7:59: Sam 31:5, Luk 23:46 * 7:60: Luk 23:34 * 8:1-2: Wok Me 7:58, 8:4, Wok Me 11:19

Kinamometə nərmama me səvəi Iesu fwe Jerusalem

Ia nəpɪn nəha nərmama me nepwɪn həskəmter, mənəmhomətə asori nakalasia me fwe Jerusalem. Ro pen nakalasia me pam hap kirkiri mhəuvən fwe ia kwopun me ia tənə Jutia mɪne Sameria. Aposol me əpa kamharə fwe Jerusalem. ³*Sol mwi ramousari mə trouraha nakalasia me, mauvniwə ia niwə me kuatia kuatia, maməkwtəmhiri nərman mɪne nɪpran, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus.

Filip raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu fwe Sameria

⁴*Mətə irəha nəha hənəp kirkiri, mamhəuvən ia kwopun me, mamhəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu. ⁵Filip reiwaiu pehe ia taon riti fwe Sameria, maməvisau irapw Iesu Kristo m nərmama me fwe ikin. ⁶Nərmama pam kamhətərig amasan ti nəfe Filip rani, ti nəri nə mə raməgkiari mamə nɪmtətien me. ⁷*Nərmama həpik nənimwɪn ərəha me həier ia nirəha, mamhasək əpwəmwis. Nərmama həpik mwi nisunraha me hemhə, ko həpkavən mhə, həuvehe mhəsanɪn. ⁸Ro pen nəkur ia taon nəha rerinraha ragien asori.

⁹Mətə iərmama riti nəghɪn nə Saemon, rɪnarə tui kwopti ia taon nəha, mamə nɪmtətien me ia nɪskaiien səvəi nəremhə me, mamə nəkur Sameria nənimenraha ramier. Saemon rani mə in iəmə asori. ¹⁰Nəkur Sameria me pam kamhətərig ia nəgkiariien səvənhi. Nəkwərhakwərha me men meste nəmə asori me kamhəni mə, “Iəmə i rauvehi nɪskaiien səvəi kumwesən nəha kani mə kumwesən asori.” ¹¹Irəha kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Saemon, ti nəri nə mə nəpɪn rɪpik ramo nɪmtətien me ia nɪskaiien səvəi nəremhə me, mamə nənimenraha ramier. ¹²Mətə nəpɪn Filip raməvisau irapw Iesu Kristo mɪne nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nərman me mɪne nɪpran me həni nɪpərhiɪnien ia nəgkiariien amasan səvənhi. Nənə ko paptəes ia nirəha. ¹³Saemon in mwi rɪni nɪpərhiɪnien ia nəgkiariien səvəi Filip. Nəpɪn kɪno raka paptəes irə, Saemon rukurirə ia Filip, mamətoni nɪmtətien me mɪne narimnari asori me Filip ramo ia nɪskaiien səvəi Kumwesən. Nəpɪn rətoni, nənimen rier.

¹⁴Kurirə irə, nəpɪn aposol me fwe Jerusalem həregi mə nəkur Sameria həuvəni raka nɪpərhiɪnien ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, hərhi pen Pita mɪne Jon mə trouevən rouətə irəha. ¹⁵Irau kroueiwaiu pen fwe Sameria, rouəfwaki ti nirəha mə irəha tuhəuvehi Nənimwɪn Ikinan, ti nəri nə mə ¹⁶Nənimwɪn Ikinan rɪpkeiwaiu mhə ihi ia nirəha. Mətə kɪno paptəes əpa ia nirəha ia nəghɪ Iesu Iərimənu. ¹⁷*Nəpɪn Pita mɪne Jon krouəmruətə rəginrau ia nukwənenraha, həuvehi Nənimwɪn Ikinan.

¹⁸Saemon rətoni mə aposol mi nəha krouəmruətə rəginrau ia nukwənenraha, nənə Kumwesən ruvei pen Nənimwɪn Ikinan mɪnraha. Ia nəpɪn nəha rətoni, Saemon ruvehi mane mə truvei pen mɪnrau, ¹⁹mɪni mə, “Rouvei pehe mwi nasoriien nəha miou. Iakokeikei mə takəmruətə rəgik ia nukwəne nərmama pwəh irəha həuvehi Nənimwɪn Ikinan.”

²⁰Miregi Pita rini pen tukwe in mə, “Pwəh kɪmirau mane səim irouen ia napw, ti nəri nə mə ikuə tikuvehi nəmri nəri sə Kumwesən rauvei pen auər a m nərmama. ²¹*Ikiwən ia wok i səkimaha, ti nəri nə mə nətərigien səim rɪpkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən. ²²Tikəpwəh noien ərəha i ikamo, məfwaki m Iərimənu, mərəs mə ko in renouenou nərəhaien səim, məpwəh nərpwɪnien nətərigien ərəha i ikuə tiko. ²³*Iakɪni iamɪnhi irə, ti nəri nə mə iakətə mə rerim ramakres pɪk. Nərəhaien rɪnərkwi ik.”

²⁴Miregi Saemon rɪni mə, “Kɪmirau tirouəfwaki miou, rouəres Iərimənu mə narimnari me i irauni tuhəpwəh nesteien iou.”

²⁵Kurirə ikin Pita mɪne Jon krouni irapw nəgkiariien səvəi Iərimənu ia taon nəha, rouni mə ro nɪpərhiɪnien i. Nəpɪn krouni sampam, krouərɪg rauevən fwe Jerusalem.

* **8:3:** Wok Me 9:1,13, 22:4, Wok Me 26:9-11 * **8:4:** Wok Me 6:5 * **8:7:** Mat 10:1, Mak 16:17 * **8:17:** Wok Me 19:6 * **8:21:** Sam 78:37 * **8:23:** Hip 12:15

Ia suatuk krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me ia rukwənu me ia tənə Sameria.

Filip mine iəmə Itiopia riti

²⁶ Ia nəpɪn nəha agelo riti səvəi Iərimənu rɪni pen tɪ Filip i mə, “Tikərer, mevən fwe prehi^a meste suatuk sə raku pen ia Jerusalem meiwaiu pen fwe Kasa.” (Suatuk nəha rukurau ia kwopun akwesakwes ikin.) ²⁷ *Filip rərer mamevən, mətoni iəmə Itiopia^b riti. Iəmə nəha in Yunik^c riti. In iəmə asori. Ramətui amasan tɪ mane səvəi Kantis, prən asori sə ramərimənu ia nəkur Itiopia. Iəmə nəha ruvavən raka fwe Jerusalem məfwaki m Kumwesən, ²⁸ nənə mɪrərig mamevən fwe imwəni. In raməkure ia kat riti hos ravi, maməvsini nəkukuə nəha Profet Aesea rımərai. ²⁹ Nənə Nənimwɪn Ikinan rɪni pen tɪ Filip i mə, “Tiko mevən ipaka tɪ kat nəha hos ravi.”

³⁰ Ro pen Filip raiu mevən ipaka tukwe, mɪregi iəmə nəha raməvsini nəkukuə nəha Profet Aesea rımərai. Nənə rəres pen in i mə, “Ikaməvsini nəkukuə nəha, mukurən nɪpwran uə rekəm?”

³¹ *Mɪregi iəmə nəha rɪni mə, “Iou takəfukurən nɪpwran? Iərmama riti riwən mə trəusiəre pui pehe miou.” Rɪni pen tɪ Filip i mə trəputə məkure irau min.

³² Nəgkiariien ia Nəkukuə Ikinan iəmə Itiopia nəha raməvsini in i mə: “Ho irə rəmwhen ia in sipsip riti, mhəiri, mhəuvən mə tuhousi əpune.

Rəmwhen ia kwəti sipsip sə kaməkihi raka nɪmwherɪn ramərer mamətərig a, in mwi rəpwəh nəgkiariien.

³³ Ho naurisien min, mhəuvei pen nərpwɪnien riti sə rɪpkatukwatukw mhə.

Iərmama riti riwən trəgkiari ia tɪni me, tɪ nəri nə mə housi əpune in, nɪmɪruien səvənhi rukwakwa a ia tɪprənə i.”

³⁴ Iəmə Itiopia nəha rɪni pen tɪ Filip i mə, “Ni pehe ro tukw iou i mə sin nəha profet i raməgkiari irə? In raməgkiari atukw a irə uə raməgkiari ia iərməpə?” ³⁵ Nənə Filip rɪnaməgkiari. Ro stat ia nəgkiariien nəha iəmə Itiopia raməvsini ia Nəkukuə Ikinan, Filip raməvisau nəgkiariien amasan səvəi Iesu min.

³⁶ *Irau krauesi suatuk nəha, rauevən, roueste kwopun riti nui ikin. Iəmə Itiopia rɪni mə, “Ətə ro, nui nəha. Ko iako paptəes uə nari riti nəha ro tukuahag iou?”

³⁷ Mɪregi Filip rɪni pen tukwe in mə, “Trɪni mɪnuə ikahətətə pərhiən ia Iesu, ikukurən noien paptəes.”

Mɪregi iəmə nəha rɪni mə, “Iakani nɪpərhiənien ia Iesu mə in Tɪni Kumwesən.”^d

³⁸ Ia nəpɪn nəha iəmə Itiopia rɪni mə kat səvənhi sə hos ravi trərer. Irau Filip kroueiwaiu irapw ia nui. Filip ro paptəes irə. ³⁹ *Nəpɪn irau krouutə pehe ia nui, Nənimwɪn səvəi Iərimənu ruvehi raka Filip. Iəmə Itiopia rəpwəh mwi nətoniien, mətə ramesi pen suatuk səvənhi mamevən mamagien. ⁴⁰ *Mətə Filip rətoni mə in ramərer fwe taon nəha Astot. Kurirə ikin in revən ia rukwənu me, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu meste nari fwe taon nəha Sisaria.

9

Sol rɪni nɪpərhiənien ia Iesu

¹ *Ia nəpɪn nəha Sol raməgkiari skai ihi, mamini mə trousi əpune nərmama me səvəi Iərimənu. Riskəmter, mevən tɪ pris asori anan, ² məres pen in mə trɪrai nəkukuə me nepwɪn həuvən tɪ nɪmwəfwaki me səvəi nəkur Isrel fwe Tamaskes. Trɪni mɪnuə

a 8:26: Uə “mevən fwe ia saot.” * **8:27:** Aes 56:3-7 **b 8:27:** Itiopia tənə riti fwe Afrika. **c 8:27:** Nɪpwrai nəgkiariien nəha “Yunik,” in i mə “Iəmə sə kinərai raka nəren.” Fwe kupwən kamo noien nəha ia nərman me səməme hamowok ipaka tɪ pran asori riti sə ramərimənu ia nərmama. * **8:31:** Jon 16:13 * **8:36:** Wok Me 10:47 **d 8:37:** Ia Niutestamen me nepwɪn səməme kimərai tui ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris nəgkiariien me nəha ia vas 37 riwən.

* **8:39:** 1King 18:12 * **8:40:** Wok Me 21:8 * **9:1:** Wok Me 8:3

Sol rətoni nərmama me nepwɪn fwe ikɪn kamhesi pen Suatuk səvəi Iesu, nərman uə nɪpran, nəkukuə me nəha tuhəni sas pen mə Sol rauvehi nasorijen ti nəkwətəmhirien irəha, mɪpeki pen irəha fwe Jerusalem. ³ Sol rauvehe ipaka ti Tamaskes. Ia nəpɪn nəha nukuraanien riti ruku pen ia nɪmagouagou, məhiəpɪn kurau kurau irə. ⁴ Sol rɪmwei irapw ia tɪprənə, mɪregi reri iərmama riti raməgkiari mamɪni mə, “Sol, Sol, rəfo ikamometə Iou?”

⁵ *Mɪregi Sol rəres mə, “Iəmə asori, ik sin i?”

Mɪregi rini mə, “Iou i Iesu sə ikamometə. ⁶ Mətə tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikɪn trɪni pehe tukw ik i nəfe nari tikaməkeikei mo.”

⁷ Nərmama səməme kamhəkurirə ia Sol kamhərer kwənamrɪg. Irəha hamregi reri iərmama riti, mətə həpwəh nətonien nɪpwrən. ⁸ Sol rɪskəmter, mətui, mətə rəpwəh nətonien nari. Ro pen irəha həuvehi rəgɪn, mhəiri, mhəuvən fwe Tamaskes. ⁹ Sol rəpwəh nətonien nari meste nəpɪn kahar, mɪpkəni mhə nari, mɪpkənɪmwi mhə nari riti.

¹⁰ Iərmama riti səvəi Iesu ramarə ia Tamaskes nəghɪn nə Ananaeas. Iərimənu rini pen tukwe in ia vison riti mə, “Ananaeas.”

Mɪregi rini mə, “Iou fa, Iərimənu.”

¹¹ *Mɪregi Iərimənu rini pen tukwe in mə, “Tikərer mevən fwe ia nɪmwə səvəi Jutas. Nɪmwə nəha ramərer ia suatuk nəha kani mə Suatuk Atukwatukw. Tikevən fwe ikɪn mərəs iəmə Tasas riti nəghɪn nə Sol. In raməfwaki, ¹² mɪnətə vison riti. Ia vison nəha rətoni iərmama riti nəghɪn nə Ananaeas ruvɪnmwə pehe, məmrutə rəgɪn mi irə mə trətə mwi nari.”

¹³ *Mɪregi Ananaeas rini mə, “Mətə Iərimənu, nərmama həpɪk hənəvisau raka iərmama nəha miou, mhəni irapw noien ərəha me ramo ia nərmama me səim fwe Jerusalem.

¹⁴ *Pris asori me həuvei pen nasorijen min mə truvehe ia kwopun i məkwətəmhiri nərmama səməme kamhəfwaki pehe mik.”

¹⁵ *Mətə Iərimənu rini pen tukwe in mə, “Tiko mevən, iakɪnərpwi raka rəgɪk irə. In trɪni irapw nəghɪk ti nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, mɪne kig me, mɪne nəkur Isrel mwi. ¹⁶ *Iou tako in rətoni mə traməkeikei mɪregi nəmisəien asori ti nəghɪk.”

¹⁷ Ia nəpɪn nəha Ananaeas revən, muvɪnmwə ia nɪmwə nəha, məmri pen rəgɪn mi ia Sol, mɪni mə, “Sol, piak, Iesu Iərimənu sə rɪməier pehe tukw ik ia suatuk nəha ikesi pen mauvehe, in i rərhi pehe iou mə takomasan nənimem. Nənə rerɪm truvehe mukuər ia Nənɪmwɪn Ikinan.” ¹⁸ Ananaeas rini iamɪnhi irə, nənə təkwətəkwuni a nari riti rəmwhen ia rɪrevi nəmu raraka fwe ia nənime Sol mi. Sol rətə mwi nari, mɪskəmter, ko paptəes irə. ¹⁹ Nənə rəni nari, mɪregi nɪskaiien səvənhi ruvehe mwi, nənə mamarə nəpɪn me nepwɪn fwe Tamaskes irəha nərmama me səvəi Iesu.

Sol fwe Tamaskes mɪne Jerusalem

²⁰ Sol revən atukwatukw muvɪnmwə ia nɪmwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, məməvisau irapw Iesu, mamɪni mə, “In Tini Kumwesən.” ²¹ *Nəpɪn nərmama me həregi, irəha pam hərkərinari ia Sol, mhəni mə, “Kwa iəmə i ramouraha nərmama me fwe Jerusalem səməme kamhəkwein nəghɪ Iesu i. Nənə ruvehe ia kwopun i mə trəkwətəmhiri irəha muvi irəha həuvən ti pris asori me. Mətə təkwətəkwuni rɪnəfə nəha?”

²² *Mətə Sol ruvehe mɪskai pɪk, mamə nərmama me hətoni mə nɪpərhienien Iesu in Kristo. Ro pen nəkur Isrel me fwe Tamaskes səməme həpkini mhə nɪpərhienien ia Iesu ko həpkini mhə nəgkiariien riti.

²³ *Nəpɪn rɪpɪk rukurau, nənə nəkur Isrel hərai sun mə tuhousi əpune Sol. ²⁴ Mətə Sol rɪregi nətərigien səvənraha. Ia nəpɪn mɪne ia ran, irəha kamhərer mwatuk ia kwəruə

* **9:5:** Wok Me 5:39, 1Kor 15:8 * **9:11:** Wok Me 21:39, 16:9 * **9:13:** Wok Me 8:3 * **9:14:** Wok Me 9:1-2, 21, 1Kor 1:2 * **9:15:** Wok Me 25:13, 27:24, Rom 1:5 * **9:16:** 2Kor 11:23-28 * **9:21:** Wok Me 8:3 * **9:22:** Wok Me 17:3, Wok Me 18:5, 28 * **9:23:** Wok Me 23:12

me sāvai taon, mamheitenhi in mə tuhousi əpune. ²⁵*Mətə nəpɪn riti ia nəpɪn, nərmama nəpɪn səməme kəmhəkʊrɪrə ia Sol, həvai pen Sol ia tənəɪpɪw, mhəuvehi irapw ia nɪkare nəpai sə rukurau kurau ia Tamaskes.

²⁶*Sol revən fwe Jerusalem. Nəpɪn rapirapw fwe ikin, raməmwur mə tuhousəsimwɪn pəri irəha nərmama me sāvai Iesu. Mətə irəha pam kəmhəhekɪr i, mhəpwəh nɪniien nɪpərhienien irə mə in iərmama riti sāvai Iesu. ²⁷*Mətə Panapas ruvehe, miri in rouen rouətə aposol me. Nənə Panapas rini pen ti nɪrəha i mə, “Sol i rɪnətə Iərimənu ia suatuk, rɪnəgkiari min. Fwe Tamaskes, Sol raməvisau irapw nəghi Iesu, məpwəh nehekɪrien.”

²⁸Ro pen Sol ramarə irəha mɪnrəha, mamavən fwe ia Jerusalem, maməvisau ia nəghi Iərimənu səkɪtəha, məpwəh nehekɪrien. ²⁹Nəpɪn riti Sol raməgkiari irəha nəkur Isrel səməme kəmhəni nəgkiariien Kris, mamhousari mɪnrəha me. Mətə hənuə tuhousi əpune in. ³⁰*Nəpɪn piəvtəha me həregi, həuvehi Sol, mheiwiəu mhəuvən fwe ia təsi ia taon nəha Sisaria, mhərhi pen i ramevən fwe taon nəha Tasas.

³¹Ia nəpɪn nəha nakalasia me pam fwe tənə Jutia, mine tənə Kalili, mine tənə Sameria hamarə ia nəmərɪnuien. Iərmama riti riwən ramometə irəha. Nənɪmwɪn Ikinan rama-situ ia nɪrəha, mamərpwi əknekɪn irəha. Nəpɪn irəha kəmhəvən, mamhəsiaɪ Iərimənu səvənraha, in ramo irəha kəmhəpɪk mwi.

Aeneas mine Tokas

³²Pita ramevən ia kwopun me maməti pen nakalasia me. Ia nəpɪn nəha reiwaiu pehe mwi fwe ia taon nəha Lita mə trəti pen nərmama me sāvai Kumwesən fwe ikin.

³³Iərmama riti ia taon nəha nəghɪn nə Aeneas. Nuk eit ramapri a ia kafete. Nɪsun mi krouemhə ko rɪpkavən mhə. ³⁴Pita rini pen tukwe in mə, “Aeneas, Iesu Kristo tro amasan nɪpwram. Ərer, mərfe səim kafete.” Təkwətəkwuni a Aeneas rərə. ³⁵Nərmama me pam fwe Lita mine Saron hətoni iəmə nəha hərərig mhəuvehe ti Iərimənu.

³⁶Ia taon nəha Jopa, pran riti ramahatətə ia Iesu. Nəghɪn nə Tapita. Nɪpwrai nəhag nəha ia nəgkiariien Kris in i mə Tokas. Ia nəpɪn me prən nəha ramo wok amasan, mamasitu ia nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³⁷Ia nəpɪn riti, in ruvehi nemhəien riti, memhə. Irəha haikuas ia nɪpwran, mhəmri pen ia nəkwai nɪmwə səvənhi ia rum riti fwe irənhə. ³⁸Taon nəha Jopa ipaka ti taon nəha Lita. Nəpɪn nərmama me sāvai Iesu fwe Jopa həregi Pita mə in fwe Lita, hərhi pen iərmama kəru mə trouevən rouni pen tukwe in mə tiruvehe akwauakw, mətoni ro irəha.

³⁹Ro iamɪnhi irə Pita rərə, mukurɪrə ia nɪrau i. Nəpɪn harapirapw fwe imwei Tokas, həiri in mhəuvən fwe ia rum nəha irənhə. Nɪpran səməme nərmən me səvənraha həuvəmhə kəmhərə kuraukurau Pita mamhasək, mamhasansani karkahu me mine tinari me Tokas rɪmətɪri ia nəpɪn ramarə ihi irəha mɪnrəha.

⁴⁰*Pita rini pen ti nɪrəha i mə tuhəuvən fwe iruə. Nəpɪn həier irə, in rɪnimwi nukurhun mi məfwaki, muvsini, məti pen mətoni nɪpwrai prən nəha, mɪni mə, “Tapita, tiko mərer!” Tapita rɪfi nənimen. Nəpɪn rətoni Pita, rɪskəmter, məkure. ⁴¹Pita ruvehi rəgin, mivi utə rərə. Kurɪrə irə Pita rəkwein pen nərmama me sāvai Kumwesən mine nɪpran me səməme nərmən me səvənraha həuvəmhə həuvehe. Irəha hətoni mə Tapita ruvəmɪru. ⁴²Kurɪrə irə kəməvisau nəri nəha ia kwopun me pam ia Jopa. Nərmama həpɪk həni nɪpərhienien ia Iərimənu. ⁴³*Nənə Pita rarə əpwəmwɪs ia Jopa irau iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Iərmama nəha nəghɪn nə Saemon.

10

Kumwesən rəgkiari m Konilias

¹*Iərmama riti, nəghɪn nə Konilias, ramarə fwe Sisaria. In iaruağən riti sāvai Rom.

* **9:25:** 2Kor 11:32-33 * **9:26:** Kal 1:17-19 * **9:27:** Wok Me 9:4,20, 1Kor 9:1, 15:8 * **9:30:** Wok Me 11:25, Kal 1:21 * **9:40:** Mak 5:40-41 * **9:43:** Wok Me 10:6 * **10:1:** Mat 8:5, Wok Me 27:1,3

In rasori ia naruagən me irəha pam hantret. Kani irəha mə Naruagən me səvəi Itali. ² Konilias in iəməfwaki riti. In mine nərmama pam ia nəkwai nimwə səvənhi kamhəšiai Kumwesən. Konilias rauvei pen mane asori m nəkur Isrel trasitu ia nirəha. Ia nəpın me raməfwaki m Kumwesən səvənraha. ³ *Nəpın riti, ipaka ti tri klok ia nəruarəv, Konilias rətoni vison riti. Ia vison nəha agelo riti səvəi Kumwesən ruvniwə pehe, mını mə, “Konilias.”

⁴ Konilias rəti pen mətoni agelo nəha, mehekır, mını mə, “Iəmə asori, rəfo?”

Miregi agelo rini mə, “Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim, mətoni narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. Rerın ramrhi ik. ⁵ Təkwtəkwwuni tikərhi pen nərmama me nəpwin həuvən fwe taon nəha Jopa pwəh həiri iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mə Pita mhəiri mhəuvehe. ⁶ *In ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti sə ramo narimnari me ia teki kau. Nəghin nə Saemon. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.”

⁷ Nəpın agelo rəpwəh in mamevən, Konilias rəkwein iərmama kəru sə krauo tukwini nari min, məkwein mwi iaruagən riti ia nirəha səməme kamho nəkwən. Iaruagən nəha in mwi iəməfwaki riti. Irəhar haruvehe ⁸ nənə Konilias rini irapw narimnari me pam mınrahar, mərhi pen irəhar, harevən fwe Jopa.

Pita rətoni vison riti

⁹ Kini rakwakwi irə, ia kurkwai nəpın ia ran, nəpın irəhar haruvehe ipaka ti taon nəha Jopa, Pita rutə pen fwe təkure nimwə mə trəfwaki. ¹⁰ Riregi nukumhə rinahi, mokeikei mə trəni nari. Nəpın irəha kamhəuvani ihi nəveginien sənəni, in rətoni vison riti. ¹¹ *Ia vison nəha rətoni kəpuapen reitehi, nənə, nari riti rəmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefə səvənhi rameiwaiu irapw pehe ia tiprənə. ¹² Ia nəkwai tapolen nəha, nərimiru me səpəmsəpə mine snek me mine menu me i kamhəivə ia nimagouagou. ¹³ Pita riregi reri iərmama riti rini mə, “Pita, tiko mərər, mousi əpune nəri nə riti, məni.”

¹⁴ *Mətə Pita rini mə, “Rekəm, Iərimənu! Iou iapkəni mhə ihi nari riti ikiməni mə tukəpwəh nəniien, uə nari riti sə rəmkemik ia nənimem.”

¹⁵ *Miregi reri iərmama nəha rəgkiari mwi min mə, “Nəfe Kumwesən rıməni mə rəmher, tikəpwəh niniien mə rəmkemik.”

¹⁶ Nəgkiariien nəha ruvehe ti Pita m kahar, nənə tapolen nəha kuvehi utə revən fwe ia neiai.

¹⁷ Kurirə ikın Pita ramətərig mə trəfukurən nipwrai vison nəha in rinətoni. Iərmama kahar Konilias rərhi pen irəhar, harətui, mharənətə raka nimwə səvəi Saemon, mamharərer ia kwəruə səvənhi fwe iruə. ¹⁸ Irəhar harəkwein pen, mharəres mə, “Iərmama riti nəghin nə Saemon kani mwi in mə Pita ramarə ia kwopun i uə rekəm?”

¹⁹ *Pita rerın ramrhi ihi vison nəha rinətoni mamətərig tukwe. Ia nəpın nəha Nənimwin Ikinan rini pen tukwe in mə, “Ətə ro. Iərmama kahar fwe kamharətui ik. ²⁰ Tikərərer, meiwaiu, mevən kimiaha mınrahar. Tikəpwəh nehekiriien, ti nəri nə mə iou iakərhi pehe irəhar haruvehe.”

²¹ Ro iamınhi irə Pita reiwaiu, mevən ti iəmənmirəhar nəha, mını mə, “Iou i iərmama nə hiamarətui. Hiaruvehe ti nəfe?”

²² *Miregi harni pen tukwe in mə, “Konilias, iəmə asori riti səvəi naruagən me, rərhi pehe kimrahar. In iəmə atukwatukw sə ramsiai Kumwesən. Nəkur Isrel me pam həgnəgini in mə in iəmə amasan riti. Agelo ikinan riti səvəi Kumwesən rini pen ti Konilias i mə trəkwein pehe ik mə tikevən fwe nimwə səvənhi pwəh in riregi nəgkiariien səim.”

²³ *Miregi Pita rini pen ti nirəhar i mə “Kimirəhar tiharuvmiwə pehe pwəh sapri. Trakwakwi a saməuvən.”

* **10:3:** Wok Me 3:1 * **10:6:** Wok Me 9:43 * **10:11:** Wok Me 11:5-17 * **10:14:** Lev 11:1-47, Esik 4:14
* **10:15:** Mak 7:15,19 * **10:19:** Wok Me 11:12, 13:2 * **10:22:** Wok Me 10:1-2 * **10:23:** Wok Me 10:45, 11:12

Pita revən mətoni Konilias məvisau nəgkiariien amasan min

Kini rakwakwi irə, Pita rətui ia nəpnəpən, mhəier irəha minrahar. Piəvtaha me nepwın səməme kamharə fwe Jopa həkurirə in. ²⁴ Nənə rakwakwi mwi irə, həuvən mhəpirapw fwe ia Sisaria. Konilias rameitenhi irəha. In rinoeite raka nərmama ia kwənəkwus səvənhi mine in me nepwın fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. ²⁵ Nəpən Pita ruvehe ipaka ti nimwə səvəi Konilias, Konilias ruvehe, minimwi nukurhun mi ia nənimen, mamsiai in. ²⁶ *Mətə Pita rivi utə, mini mə, “Ərer, iou iakəmwhen a ia niram.”

²⁷ İrau krouəgkiari, rouuvnimwə. Nəpən Pita rəti pen mətoni nərmama həpik hənəusəsımwın raka irəha me, ²⁸ in rini pen ti nirəha i mə, “Kimiaha i hiəuvəukurən raka mə Loa səkimaha nəkur İsrəl raməsisəg əknekin kimaha. Ko iahəpkuvnimwə mhə ia nəkwai nimwə me səvəi nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur İsrəl uə mamhavən pəri kimaha minraha. Mətə Kumwesən ro iakətoni mə ko iakəpwəh niniiən mə iərmama riti in rəmkemik ia nənimen. ²⁹ Ro pen nəpən hiəkwein iou mə takuvehe, iakuvehe a, məpwəh niniiən nari riti. Nənə təkwətəkwuni iakuə takəres kimiaha i mə hiəkwein pehe iou ti nəfe?”

³⁰ *Miregi Konilias rini mə, “İrəkahar ia nəruarəv, rəmwhen təkwətəkwuni, iakəməfwaki ia nəkwai nimwə səiou. Nənə iakətə iərmama riti ramərer ia nənimek. Tinari səvənhi rəpsan. ³¹ Rini pehe tukw iou i mə, ‘Konilias, Kumwesən ruvəregi raka nəfwakiien me səim. Rerın ramrhi narimnari me səim sə ikauvei pen m nərmama səməme nautə səvənraha riwən. ³² Tikərhi pen nərmama nepwın həuvən fwe taon nəha Jopa mə tuhəres iərmama riti nəghin nə Saemon Pita. Ramarə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghin mwi nə Saemon. In iəmə sə ramo narimnari me ia teki kau. Nimwə səvənhi ipaka ti təsi.’ ³³ Agelo nəha rini iamınhi, ro pen təkwətəkwuni a irə iakərhi pehe nərmama me nepwın tukw ik. Ik iko noien amasan muvehe tukumaha i. Təkwətəkwuni kimaha pam iahaməkure ia kwopun i ia nəmri Kumwesən, mamheitenhi mə tahəregi nəfe nəgkiariien in ruvei pehe mik mə tikini pehe tukumaha i.”

³⁴ *İa nəpən nəha Pita rinaməgkiari mini minuə, “İakətə pərhiən mə Kumwesən ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam. ³⁵ *Trini minuə iərmama riti ramsiai in, mamə noien amasan, Kumwesən trəkwein amasan irə. Nəri auər a mə iəmə nəha in iəmə İsrəl uə in iərməpə. ³⁶⁻³⁷ *Kimiaha hiəukurən nəgkiariien nəha Kumwesən rinərhi pen ti nəkur İsrəl. Raməvisau nəgkiariien amasan səvəi nəməriniən kauvehi raku pen ti İesu Kristo sə in İərimənu səvəi narimnari me pam. Kinostat kini irapw nəgkiariien amasan nəha ia tənə Kalili fwe kupwən nəpən Jon rinəvisau raka mə nərmama tuhaməkeikei mhə paptəes. Kini irapw fwe ia kwopun me pam ia tənə Jutia. ³⁸ *Kimiaha hiəukurən mwi nəvəniən səvəi İesu, iəmə Nasaret. Fwe kupwən, Kumwesən ruvei pen Nənimwın İkinan mine niskaiien min. Nənə ti nəri nə mə Kumwesən ramarə tukwe, İesu ramevən ia kwopun me, mamə noien amasan. Nərmama səməme kamharə ia rəgi Setan, in rapeki raka irəha, maməmasan irəha.

³⁹ Kimaha i iahənətoni narimnari me nəha İesu rino fwe tənə səvəi nəkur İsrəl mine ia Jerusalem. İrəha hərui tərini pen in ia nei kamarkuau, remhə. ⁴⁰ *Mətə ia nəpən səro kahar irə, Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kurirə irə İesu rier irapw ti nərmama. ⁴¹ *In rıpkier irapw mhə ti nərmama me pam, mətə rier irapw tukumaha i səməme Kumwesən rinərpwi rəgin ia kimaha mini mə tahətoni. Nəpən İesu rinətui mwi ia nemhəien səvənhi, kimaha iahani pəri nari, mhənimwi pəri kimaha min. ⁴² *In rini pehe tukumaha i mə tahaməkeikei mhəvisau m nərmama, mhəni irapw mə Kumwesən ruvəvehi utə raka in. İesu nəha in nəha iərmama sə trəkiri noien me səvəi nərmama

* **10:26:** Wok Me 14:13-15, Rev 19:10 * **10:30:** Wok Me 3:1, 1:10 * **10:34:** 1Saml 16:7, Rom 2:11, Kal 2:6

* **10:35:** Jon 9:31 * **10:36-37:** Sam 107:20, Aes 52:7, Rev 17:14, Mat 4:12-17 * **10:38:** Mat 3:16, Luk 4:17-20

* **10:40:** 1Kor 15:4-7 * **10:41:** Jon 14:19,22-24, Jon 15:27, Wok Me 1:8, Luk 24:42-43 * **10:42:** Wok Me 17:31, 2Tim 4:1, 1Tes 4:5

me pam, narmama kamhamiru mine samame hauvamha. ⁴³ *Profet kupwan me pam hægkiari ia Iesu naha, mamhani ma narmama samame kamhahateta ira, ti nari na ma kamhani niparhienien ia naghin, Kumwesan trenouenou noien araha me savanraha, mapwah narpwinien.”

⁴⁴ *Nepin Pita ramægkiari ihi, Nanimwin Ikinan reiwaiu ia narmama me pam naha kamhatarig ia nægkiariien savanhi. ⁴⁵ Nækur Isrel me naha kamhani niparhienien ia Iesu hamæuku pen fwe Jopa iraha Pita hamærkærinari ti nari na ma Kumwesan ræhi irapw Nanimwin Ikinan, muvei pen mwi m narmama me naha ripko mhæ iraha nækur Isrel. ⁴⁶ *Hamærkæri asori nari ia niraha ti nari na ma kamharegi iraha kamhægkiari ia nægkiariien me sarpæmsapæ, mamhægnægini Kumwesan ti narimnari amasan me sa rino.

Ia nepin naha Pita rini ma, ⁴⁷ *“Ko iarmama riti ræsisæg narmama me naha mini ma tuhæpwah noien paptæes ia nui? Iraha hauvæuveh i raka Nanimwin Ikinan ræmwhen mwi ia kitaha.” ⁴⁸ *Ro iaminihi ira Pita rini nækwan ma tukamækeikei ko paptæes ia niraha ia nagh i Iesu Kristo. Nepin kino raka paptæes ia niraha, hæres pen Pita ma traræ pæpim iraha minraha.

11

Pita ramægkiari m nakalasia me fwe Jerusalem

¹ Aposol me mine piævtaha me fwe ia tæna Jutia hæregi ma narmama me ripko mhæ iraha nækur Isrel, iraha mwi hauvæni niparhienien ia nægkiariien savæi Kumwesan. ² Ia nepin naha Pita rutæ pen fwe Jerusalem. Nækur Isrel me nepwin fwe ikin kamhani niparhienien ia Iesu, mamhani mwi ma narmama me i ripko mhæ iraha nækur Isrel tuhamækeikei mhæuvæn kuvehi ninhum minraha ti Loa savæi Moses. Nækur Isrel me i hæski Pita, ³ *mhæni pen tukwe ma, “Ræfo ikuvnimwæ mæni pæri nari kimiaha narmama me naha kæpwah nuvehien ninhum minraha?”

⁴ Pita riskæmter, mini pen ti niraha i narimnari me sa kino. In rini fwe nukunen muvehe, mini ma, ⁵ *“Kupwan, iakamæfwaki fwe taon naha Jopa. Nænæ iakætoni vison riti. Nari riti ræmwhen ia tapolen asori kauvehi ia kona kefæ savanhi ruku pen ia neiai meiwaiu irapw pehe ipaka tukw iou. ⁶ Iakæti pen mætæ amasan ia nækwan mætoni narimuru me sa hæpou mine sa kamhæhekir mine snek me mine menu me sa kamhæivæ ia nimagouagou. ⁷ Nænæ iakregi reri iarmama riti rini pehe tukw iou i ma, ‘Pita, tikærer, mousi æpune nari na riti, mæni.’

⁸ Mætæ iakini ma, ‘Rekæm, Iærimænu! Iou iapkæni mhæ ihi nari riti ikimæni ma tukæpwah næniien, uæ nari riti sa ræmkemik ia nænimem.’

⁹ Miregi reri iarmama naha ruku pen fwe ia neiai, mini mwi ma, ‘Næfe nari Kumwesan rimæni ma ræmher, tikæpwah mwi ninien ma ræmkemik.’ ¹⁰ Nægkiariien naha ruvehe tukw iou m kahar. Nænæ kuvehi utæ tapolen naha revæn mwi fwe ia neiai.

¹¹ Tækwækwuni a ira, iarmama kahar haruvehe mharapirapw ia nimwæ naha iakamaræ ira. Iarmama riti fwe Sisaria rinæhi pehe iræhar haruvehe tukw iou. ¹² *Nænæ Nanimwin Ikinan rini pehe tukw iou i ma, ‘Tikevæn kimiaha minrahar, mapwah nehekærien.’ Ro pen iakevæn. Piævtaha me i sikis iraha mwi hækuriræ ia nirak. Iahæuvæn, mhæuvnimwæ ia nimwæ savæi iarmama riti fwe Sisaria. Næghin næ Konilias. ¹³ Nænæ in rini pehe tukumaha i ma rinætæ agelo riti ramærer ia nækwai nimwæ savanhi, mani pen tukwe in ma, ‘Tikæhi pen narmama nepwin hæuvæn fwe taon naha Jopa mhæiri iarmama riti naghin næ Saemon Pita mhæiri mhæuvehe. ¹⁴ *In trini pehe nægkiariien riti tukw ik. Nægkiariien naha truvehimuru ik mine narmama me pam ia nækwai nimwæ sæim.’

* **10:43:** Aes 33:24, Aes 53:5-6, Jer 31:34, Dan 9:24 * **10:44:** Wok Me 11:15, 15:8 * **10:46:** Wok Me 2:4, 19:6
 * **10:47:** Wok Me 8:36 * **10:48:** Wok Me 2:38 * **11:3:** Wok Me 10:28, Kal 2:12 * **11:5:** Wok Me 10:9-48
 * **11:12:** Wok Me 10:23,45 * **11:14:** Wok Me 16:31

15 *Nənə ia nəp̄in nəha iakinaməgkiari irə, Nənimw̄in Ikinan reiwaiu ia nirəha, mo rəmwhen rino ia kitaha fwe kupwən. 16 *Ia nəp̄in nəha rerik rirhi nəgkiariien səvəi Iərimənu. In r̄iməni mə 'Jon rino paptas ia nui, mətə Kumwesən tro paptas ia kimiaha ia Nənimw̄in Ikinan.' 17 Fwe kupwən, nəp̄in kitaha i nəkur Isrel səni n̄ipərhiēnien ia Iesu Kristo Iərimənu sək̄itaha, Kumwesən ruvei pehe Nənimw̄in Ikinan m̄ kitaha. Nənə sətōni ruvei pen rəmwhen a mwi m̄ nərmama me nəha r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel. Ro iam̄inhi irə iou nəfe iərmama mə takərer məsisəg Kumwesən?"

18 *Pita rəgkiari pam. Nənə nəp̄in hərəgi nəgkiariien nəha, həpwəh mwi nəgkiariien, mətə kamhəgnəgini Kumwesən mə, "Nəri nəha Kumwesən rino raka suatuk səvəi nərmama r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel, irəha mwi ko hərərig ia noien ərəha me səvənraha, nənə mhəuvehi n̄im̄ruien."

Nakalasia me fwe Antiok

19 *Nərmama me səvəi Iesu səməme hənəp̄ kirkiri fwe kupwən, ti nəri nə mə kousi əpune Stifen nənə kənamometə mwi irəha, hap mhəuvən isipw̄in m̄heste nari fwe Fonisia, mine Saep̄ras, mine Antiok, mamhəvisau irapw̄ nəgkiariien amasan səvəi Iesu m̄ nəkur Isrel əpa. 20 Mətə nepw̄in, nəkur Saep̄ras mine Saerin, həuvehe ia Antiok, mamhəvisau irapw̄ Iesu Iərimənu m̄ nəkur Kris mwi. 21 *Niskaiien səvəi Iərimənu ramarə mwi ti nirəha. Ro iam̄inhi irə nərmama həp̄ik həni n̄ipərhiēnien ia nəgkiariien səvənraha, mhərari, mhəuvehe ti Iərimənu.

22 *Nəp̄in kəvisau pen m̄ nakalasia me fwe Jerusalem mə nərmama me nepw̄in fwe Antiok həuvəni n̄ipərhiēnien ia Iərimənu, hərhi pen Panapas ramevən fwe ikin. 23 *Nəp̄in Panapas rier pen fwe Antiok, mətōni namasanien səvəi Kumwesən ramarə pərhiēn ti nirəha, rerin ragien. In rərpwi əknek̄in irəha mam̄ini mə, "Kimiaha pam tihaməkeikei mhəkwtəm̄hiri əknek̄in Iərimənu. Nətərigien sək̄imiaha trəpwəh n̄im̄weien." 24 *Panapas in iəmə amasan riti. Rerin rukuər ia Nənimw̄in Ikinan. Nahatətəien səvənhi r̄iskai. In r̄ivi nərmama həp̄ik həuvehe ti Iərimənu.

25 *Kurirə irə rier mevən fwe Tasas mə trətui Sol. 26 *Nəp̄in rətōni, riri Sol rourərig rouvehe mwi ia Antiok. Meste nuk kuatia irau krouarə irəha nakalasia me fwe ikin, rouahatən nərmama me həp̄ik. Fwe ia Antiok kiməkupwən kisegi pen nəhag nəha "Kristin me" m̄ nərmama me səvəi Iesu.

27 *Ia nəp̄in nəha profet me nepw̄in həkuku pen fwe Jerusalem, m̄heiwaiu pehe Antiok. 28 *Irəha riti nəghin nə Akapus r̄iskəmter. Nənimw̄in Ikinan ruvei pen nəgkiariien min mə trukupwən m̄ini irapw̄ mə r̄ipko mhə tui nukumhə asori riti trahi nərmama pam ia tiprənə i. (Nukumhə nəha ruvehe ia nəp̄in nəha Klotias ramərimənu ia nitətə səvəi nəkur Rom.) 29 Akapus r̄ini irapw̄ nəgkiariien nəha ro pen piəvtaha me fwe Antiok rerinraha ram̄rhi mə tuhəuvei pen mane me nepw̄in rəmwhen ti nirəha kuatia kuatia, mhərhi pen i revən trasitu ia nərmama me səvəi Iesu səməme kamharə fwe ia tənə Jutia. 30 *Nənə ho. Həuvei pen mane ia rəgi Sol mine Panapas mə irau trouvehi, rouevən rouvei pen m̄ elta me səvəi nəfwakiien fwe Jerusalem.

12

Kig Herot rousi əpune Jemes

1 Ia nəp̄in nəha Kig Herot^a rinamometə nakalasia me nepw̄in, 2 m̄ini pen ti nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mhəkwtəm̄hiri Jemes piəvi Jon. Irəha həuvən mhəkwtəm̄hiri,

* 11:15: Wok Me 2:4 * 11:16: Wok Me 1:5 * 11:18: Wok Me 13:48, 14:27 * 11:19: Wok Me 8:1-4 * 11:21: Wok Me 2:41 * 11:22: Wok Me 4:36 * 11:23: Wok Me 13:43 * 11:24: Wok Me 2:41, 6:5 * 11:25: Wok Me 9:30 * 11:26: 1Tes 4:16 * 11:27: Wok Me 13:1, 15:32 * 11:28: Wok Me 21:10 * 11:30: Wok Me 12:25
^a 12:1: Herot i mwipwi Herot nəha rinousi əpune nəkwər̄hakwər̄ha me nəp̄in Iesu rətui irə.

mhərai əpune in ia nau. ³*Nəp̄in Herot rətoni mə nəkur Isrel^b rerinraha ragien ti noien nəha, in revən, mərhi pen nərmama me səvənhi mə tuhəuvən mhəkwtəmhiri mwi Pita. Nometəien nəha kino ia nəp̄in atukwatukw səvəi Pasova mine nəveginien asori nəha nəkur Isrel hani bred sə yis riwən irə. ⁴Nəp̄in həkwtəmhiri Pita, həuvehi puvnimwə ia kalapus. Herot ruvehi pen in ia rəgi naruagən me kusen kefə. Naruagən me kefə ia kusen kuatia. Rer̄in r̄irhi mə nəveginien asori tro sampam, nənə in r̄ivi irapw Pita ia nəmri nərmama. ⁵*Pita raməmak ia kalapus, mətə nakalasia me kamhəfwaki m Kumwesən tukwe, mhəpkapw̄is mhə.

Agelo riti riri raka Pita ia kalapus

⁶*Herot rer̄in ramrhi mə trakwakwi r̄ivi irapw Pita ia nəmri nərmama. Ia nəp̄in nəha, ia nəp̄in, Pita ramapri ia kurkwai iaruagən mi kəru. Kərihi tərini in ia jen kəru. Iaruagən mi kəru krouərer ia təpinhə səvəi kalapus rouətui ti nərmama me fwe imwə mə riti trəpwəh napien. ⁷Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Iərimənu rier irapw. N̄ipwran rəhiapw məhiəpw̄in rum nəha Pita ramapri ikin. Agelo nəha rousi n̄ikare Pita, məsuəpwiri in, m̄ini mə, “Əskəmter akwauakw!” Ia nəp̄in nəha jen rier raka ia rəgi Pita.

⁸Nənə agelo r̄ini pen tukwe in mə, “Ətoti, muvehi pen səim put.” Pita rətoti, muvehi pen səvənhi put. Nənə agelo r̄ini pen tukwe in mə, “Arkahu ia səim karkahu əpwəmwis, mukurirə iou.” ⁹Pita rier irapw ia rum səvənhi mukurirə agelo nəha, m̄ipkukurən mhə mə nəfe nəha agelo ramo irə ro n̄ipərhienien, mətə rer̄in r̄irhi mə raməməkrəha. ¹⁰*Irau krouəpi raka iaruagən sə ramərer kupwən mamətui ti nərmama me mə riti trəpwəh napien, rouəpi raka mwi iaruagən sə resi pen, roueste təpinhə sampam kino ia aean. Nərmama me kamhəukurau irə mamhəuvən fwe taon. Təpinhə nəha rəsevər atukw a ti nirau i, nənə irau krouier irapw, rouevən roueste suatuk riti. Təkwtəkwuni a agelo rəpwəh Pita mamevən.

¹¹Ia nəp̄in nəha Pita rətə mukurən nəfe kino min, m̄ini mə, “Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə n̄ipərhienien. Iərimənu rərhi irapw pehe agelo səvənhi, muvehi raka iou ia rəgi Herot mine ia narimnari me sə nəkur Isrel rerinraha ramrhi mə tuko ia nirak.”

¹²*Nəp̄in Pita rukurən, revən ia nimwə səvəi Meri, mama səvəi Jon sə nəgh̄in riti mwi nə Mak. Nərmama həp̄ik hənousəs̄imw̄in raka irəha me fwe ikin, mamhəfwaki. ¹³Pita revən m̄ikunkun ia təpinhə ia kwəruə fwe iruə. Rota, pran riti sə ramasitu, mamə tukwini nari fwe ia nəkwai nimwə səvəi Meri, in r̄iregi, mevən ipaka ti təpinhə mamətərig. ¹⁴Nəp̄in r̄iregi reri Pita, rukurən mə Pita nəha. Nənə rer̄in ragien p̄ik. Rota rəpwəh nəsevəriən ia təpinhə, mətə raiu a, m̄irərig, mevən fwe nəkwai nimwə, m̄ini pen ti nirəha i mə, “Pita i ramərer iruə.”

¹⁵*M̄iregi irəha həni pen tukwe in mə, “Ikamenin.” Mətə Rota r̄ini mə, “Rekəm, iakani pərhien.” M̄iregi həni mə, “Rosi agelo nəha səvənhi uə?”

¹⁶Mətə Pita rakunkun ihi ia təpinhə. Nənə irəha həuvən, mhəsevər ia təpinhə. Nəp̄in hətoni Pita, nənimenraha rier. ¹⁷*Ia nəp̄in nəha Pita ruvehi utə rəgin m̄ir̄ipwi tete irəha mə tuhafafa. Kurirə irə r̄ini irapw Iərimənu r̄inəfuvehi raka in ia kalapus, marə m̄ini mwi mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəvisau pen narimnari me i m Jemes^c mine piəvtaha me.” Nənə Pita rier, mevən ia kwopun əpə riti.

¹⁸*Kini rakwakwi irə, ia nəpnəp̄in, naruagən me fwe ia kalapus kamhəhek̄ir, mhəreirei mə Pita ruvəku. ¹⁹Nəp̄in Herot ramətui amasan Pita, mətəni mə riwən, rəres pen naruagən me səməme kamhərer tukuahag nərmama me fwe ia kalapus mə Pita

* **12:3:** Wok Me 4:3 **b 12:3:** Ro stat ia Wok Me sə rasori twelef mamevən nəp̄in r̄ip̄ik nəgkiariien i “nəkur Isrel” raməgkiari ia nəkur Isrel səməme həpkini mhə n̄ipərhienien ia Iesu. * **12:5:** Jem 5:16 * **12:6:** Wok Me 5:23
* **12:10:** Wok Me 5:19 * **12:12:** Wok Me 12:25, 15:37 * **12:15:** Wok Me 26:24, Mat 18:10 * **12:17:** Wok Me 13:16, 19:33, Wok Me 21:40 **c 12:17:** Jemes i in Jemes piəvi Iesu. * **12:18:** Wok Me 5:22-24

ruvəwəku, mətə irəha həreirei. Ro pen Herot rini nəkwān mə tukousi əpune irəha. Kurirə ikīn in rier ia tənə Jutia, meiwaiu pen fwe taon nəha Sisaria, mamarə fwe ikīn.

Herot remhə

²⁰*Ia nəpīn nəha Herot niemaha raməpi pik ti nəkur Taea mine Saeton. Ro pen nəkur asori me səvəi taon mi nəha housəsimwīn irəha me ia kwopun kuatia. Irəha həkupwən mhətoni Plastus, iərmama riti sə ramətui ti nimwə asori səvəi Kig Herot. Irəha həres pen in i mə trasitu ia nirəha. Nəpīn hənəres raka nasituien səvənhi, irəha min həuvən mhətoni Herot, mhəres pen in mə trəmri nəməriniuen, ti nəri nə mə nəkur Taea mine Saeton haməkwməni nərmama me fwe ia tənə səvənraha ia nəveginien sə rautə ia tənə səvəi Herot i.

²¹Nənə Herot rəmri nəpīn riti səvənhi trəgkiari irə. Ia nəpīn nəha rarkahu tinari səvəi kig, məkure ia kwopun raməkiri nəgkiariien ikīn, maməgkiari minraha. ²²Miregi irəha həkwein əpwəmwis mə, “Reri kumwesən riti nəha. Ripko mhə reri iərmama.”

²³*Təkwtəkwuni a agelo riti səvəi Kumwesən rousi Herot, ti nəri nə mə Herot ripkuvehi utə mhə nəghi Kumwesən. Nənə irər me hani nəninhə irə, remhə.

²⁴*Ia nəpīn nəha nəgkiariien səvəi Kumwesən rəuvirīs mamevən. Nərmama həpik mwi hani nīpərhienien irə.

²⁵*Panapas mine Sol krino sampam ia wok sə kinərhi pen irau tukwe. Kurirə irə krouier ia Jerusalem, rourərig, rouevən fwe Antiok. Jon sə nəghin riti mwi nə Mak irəhar minrau.

13

Kumwesən rərpwi rəgin ia Panapas mine Sol mə irau trouwok səvənhi

¹*Nakalasia me fwe Antiok, nepwīn profet me mine nepwīn nahatən me: Panapas, mine Sol, mine Simeon (Simeon in iəmə pitəv), mine Lusias (iəmə Saerin), mine Manaen (in rīməpwinari pəri irau Herot Antipas, iəmə asori sə ramərimənu ia tənə Kalili). ²*Ia nəpīn riti, irəha həkani mhə nari, mamhəfwaki m Iərimənu. Nənə Nənimwīn Ikinan rini pen ti nirəha i mə, “Tihəmri əpə Panapas mine Sol. Iakinəkwein irau mə trouwok riti səiou.”

³*Ro iamīnhi irə irəha həpwəh mwi nanien nari, mhəmrutə rəginraha ia nirau, mhəfwaki minrau, mhərhi pen irau mə trouevən rouowok.

Panapas mine Sol fwe Saepras

⁴*Nəpīn Nənimwīn Ikinan rinərhi pen raka Panapas mine Sol, irau kroueiwaiu pen fwe taon nəha Selusia. Ia kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti rouevən fwe ia tənə əmweris nəha Saepras. ⁵*Nəpīn krouəpirapw fwe taon nəha Salamis, krouevən rouni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Jonmak ramarə irəhar minrau, mamasitu ia nirau.

⁶Irəhar harevən mharəpi simwīn ia tənə əmweris nəha, mharier pen ia taon nəha Pafos. Ia kwopun nəha harətoni kleva riti nəghin nə Parjisas. In iəmə Isrel riti. Ramini mə in profet, mətə neikuəien. ⁷Kleva nəha ramowok irau Sejas Polas, iəmə Rom riti sə ramərimənu ia tənə əmweris nəha Saepras, mukurən mwi nari. Nəpīn riti Sejas Polas rəkwein Panapas mine Sol, in rokeikei mə triregi nəgkiariien səvəi Kumwesən.

⁸*Mətə Parjisas sə nəghin riti mwi mə Elimas (nīpwrai nəhag nəha kleva) in ramərai raka nəgkiariien səvənrau, mamousari mə truvsiini nətərigien səvəi iəmə asori nəha mə trəpwəh ninien nīpərhienien ia Iesu. ⁹Mətə Sol (kani mwi in mə Pol) rerin ruvehe

* **12:20:** 1King 5:11, Esik 27:17 * **12:23:** Dan 5:20 * **12:24:** Aes 55:11, Wok Me 6:7, 19:20 * **12:25:** Wok Me 11:29-30, Wok Me 12:12, 15:37 * **13:1:** Wok Me 11:27 * **13:2:** Wok Me 9:15 * **13:3:** Wok Me 6:6 * **13:4:** Wok Me 15:39 * **13:5:** Wok Me 12:12, 13:13 * **13:8:** 2Tim 3:8

mukuær ia Nənimwɪn Ikinan. In rəti pen mətoni kleva nəha, ¹⁰ mɪni mə, “Ik tɪni Setan. Ik iəmə ikəmwəki narimnari amasan me pam. Rerim rukuær ia neikuæien mɪne nifeifeien ərəha me. Nəpɪn me pam ikamo suatuk atukwatukw səvəi lərimənu, ramikou. ¹¹ *Ətə ro! Təkwtəkɰuni nəha rəgi lərimənu raməmak ia niram. Nənimem trifwə. Tikəpwəh mwi nətonien niranien rəpwəmwɪs kwopti.” Təkwtəkɰuni a nari riti rəmwhen nise napw rɪpɪtəv muvehe muvegi nənimen. Parjisas raman, mamətui iərmama riti truvehi rəgin miri in. ¹² Nəpɪn iəmə asori nəha Sejas rətoni, nənimen rier ti nəgkiariien səvəi lərimənu sə krɪnouahatən in irə. Nənə in rini nɪpərhienien irə.

Pol mɪne in me nepwɪn həuvən fwe Antiok ia Pisitia

¹³ *Ia nəpɪn nəha Pol mɪne in me nepwɪn həputə ia nɪtətə riti fwe Pafos, mhəier, mhəuvən fwe Peka, taon riti ia profens nəha Pamfilia. Ia kwopun nəha Jonmak rəpwəh irəha mɪrərig mevən fwe Jerusalem. ¹⁴ Irəha həier fwe Peka, mhavən, mhəuvən fwe taon nəha Antiok ia profens nəha Pisitia. Ia Sapat həuvnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, mhəkure. ¹⁵ *Iərmama riti rəvsini irapw nəgkiariien me nepwɪn ia Loa səvəi Moses mɪne nəgkiariien me nepwɪn ia nəkukuə me səvəi profet kupwən me. Nəpɪn iərmama nəha rəvsini pam, nəmə asori me səvəi nimwəfwaki nəha hərhi pen nəgkiariien revən ti Pol mɪne in me nepwɪn mɪni mə, “Pɪəvmaha me, trɪni mɪnuə nəgkiariien riti hianuə tihəni irapw mhasitu ia nərmama, həni irapw.”

¹⁶ *Ro iamɪnhi irə Pol riskəmter, muvehi utə rəgin, mɪni mə: “Kɪmɪaha nəkur Isrel mɪne kɪmɪaha rɪpko mhə kɪmɪaha nəkur Isrel mətə hiaməsiai Kumwesən səkimaha. Kɪmɪaha pam tihətərig iou. ¹⁷ *Fwe kupwən Kumwesən səkimaha nəkur Isrel rɪnərpwi rəgin ia kaha kupwən me səkimaha. Nəpɪn nəkwərhakwərha me səvənraha həuvən mamharə fwe ia tənə Ijip, ro irəha həuvehe mhəpik. Ia nɪskaiien səvənhi, in riri raka irəha. ¹⁸ *Ia nuk foti, in ramarə irəha mɪnraha fwe ia kwopun akwesakwes ikɪn. Irəha kamho noien ərəha, mətə in rɪpkəpwəh mhə irəha ¹⁹ *Kurirə irə in rousi əpune nərmama me nəha kamharə ia tənə Kenan. Nərmama me nəha haməuku pen ia kwənəkwus me irəha pam sefen. Nəpɪn Kumwesən rousi əpune irəha mo sampam, in ruvei pen tənə səvənraha m kaha kupwən me səkimaha. Nənə ro səvənraha i. ²⁰ *Narimnari me nəha ruvehi nuk me irəha pam ipaka ti fo hantret fifti mɪne.

Kurirə ikɪn Kumwesən ruvehi utə nərmama me nəha kani irəha mə ‘Jaj me.’ Irəha həiri kaha kupwən me səkimaha, mhəuvehe mheste nəpɪn səvəi Samuel Profet. ²¹ *Ia nəpɪn nəha kaha kupwən me səkimaha həres pen Kumwesən mə ko rəsəni kɪg riti rərimənu ia nɪrəha. Nənə Kumwesən ruvei pen Sol, tɪni Kis, mɪnraha. Sol nə ruku pen ia kwənəkwus səvəi Penjamin. In ramərimənu ia nɪrəha meste nuk foti. ²² *Kurirə ikɪn Kumwesən ruvehi raka Sol nəha, nəmə muvehi utə Təvit mə truvehe mo kɪg səvənraha. Kumwesən rəgkiari irə, mɪni mə, ‘Iakinətə raka mə Təvit, tɪni Jese, in iərmama riti sə rerik rokeikei. In tro pam nəfe iakini pen tukwe.’

²³ *Rəmwhen mə Kumwesən rino raka promes kupwən mə tro, in rərhi pehe iərmama riti ia kwənəkwus səvəi Kɪg Təvit mə truvehe muvehimɪru nəkur Isrel. Iərmama nəha Iesu. ²⁴ *Ia nəpɪn nəha Iesu rəpwəh ihi noien wok səvənhi, Jon raməvisau irapw m nəkur Isrel me pam mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, nəmə mho paptəes. ²⁵ *Nəpɪn Jon ruvehe ipaka ti noien sampam ia wok səvənhi, ramɪni mə, ‘Rerimɪaha ramrhi iou mə iou sin? Rɪpko mhə iou iərmama sə hiameitenhi. Mətə tihətərig

* **13:11:** Wok Me 9:8 * **13:13:** Wok Me 13:5, 15:38 * **13:15:** Wok Me 15:21 * **13:16:** Wok Me 12:17 * **13:17:** Eks 1:7, 6:6, Eks 12:51 * **13:18:** Eks 16:35, Nam 14:34, Dut 1:31 * **13:19:** Dut 7:1, Jos 14:1 * **13:20:** Jaj 2:16, 1Saml 3:20 * **13:21:** 1Saml 8:5,19, 1Saml 10:20-24 * **13:22:** 1Saml 13:14, 1Saml 16:13, Sam 89:20 * **13:23:** 2Saml 7:12-16, Aes 11:1 * **13:24:** Mat 3:1-2 * **13:25:** Jon 1:20,27

iou. Iærmama riti næha rauvehe kuriræ ia nirak. Iapkwæmwhen mhæ mæ takifi raka put ia nisun.'

²⁶*Nærmann, piak me, kitaha sæmæme sæmæuku pen ia kwænækwus sævæi Epraham, mine kimiaha iesa ripko mhæ kimiaha nækur Isrel, mætæ hiamæsiæi Kumwesæn sækimaha, tukutaha i, Kumwesæn rærhi pehe nægkiariien i sæ rauvehimiru nærmama. ²⁷*Næpîn Iesu ruvehe, nærmama sæmæme kamharæ fwe Jerusalem mine næmæ asori me sævænraha hæpkætæ sas mhæ in, mhæreirei mwi nîpwrai nægkiariien sævæi profet kupwæn me kamævisau irapw ia Sapat me pam. Ro iamînhi iræ iræha ho nægkiariien me næha hæuvehæ mhæukuæ. Hækiri Iesu mæ tramækeikei memhæ. ²⁸*Iræha hæpkætæ mhæ noien æræha riti rîno ræmwhen mæ tukousi æpune in tukwe, mætæ kamhæmwur ihi a, mhæres pen Paelat mæ træseni pen Iesu ia rægi nærmama me sævænhi mæ tuhousi æpune. ²⁹*Næpîn ho pam næfe Nækukuæ Ikinan rimæni mæ tuko iræ, hæuvehæ raka nîpwræn ia nei kamarkuau, mhæmri pen ia nîpægi kærætereiti riti. ³⁰*Mætæ Kumwesæn rîno in rætui mwi ia nemhæien. ³¹*Næpîn Iesu rætui mwi, rier irapw ti nærmama sæmæme hænæmækuriræ in fwe ia tænæ Kalili meste Jerusalem. Iræha hætæ in ia næpîn ripik. Tækwækwuni iræha kamhævisau irapw Iesu m nækur Isrel.

³²*Kimaha iahæuvehæ ia kwopun i, mamhævisau irapw nægkiariien amasan i m kimiaha. Næfe Kumwesæn rîno raka promes ti sækitaha kaha kupwæn me mæ in tro, ³³rîno m kitaha i nîpwnæti kaha kupwæn me. In rîno Iesu rætui mwi ia nemhæien. Ræmwhen mwi nægkiariien i kimærai pen ia Ol Sam sæ rasori kæræ rani: 'Ik nærik.

Ipwet iakuvehæ mo iou tata sæim.'

³⁴Kumwesæn ruvæni raka ia Nækukuæ Ikinan mæ tro Iesu rætui mwi ia nemhæien. Nænæ in tripkemhæ mhæ mwi. Nîpwræn tripkimærir mhæ. Kumwesæn rîni iamînhi iræ minuæ: 'Nîpærhienien takuvei pehe nari amasan anan me mik sæmæme iakîno raka promes m Kig Tevit kupwæn.'

³⁵*Nænæ Kig Tevit rimærai pen nægkiariien riti mwi ia Nækukuæ Ikinan. Rimæni mæ, 'Tikæpwæh næsenien nîpwrai iæmæ ikinan sæim rimærir.'

³⁶*Næpîn Kig Tevit ramîru ihi, ramo nækwai Kumwesæn. Kuriræ iræ remhæ. Kinimwi ia kwopun kanimwi kaha me sævænhi ikîn. Nîpwræn rimærir. ³⁷Mætæ Iesu, iæmæ næha Kumwesæn rînæsæpwiri in ia nemhæien, nîpwræn ripkimærir mhæ.

³⁸*Ro iamînhi iræ, piak me, tihæmækeikei mhæukuræn næfe i iakamîni irapw tukumiaha i. Iesu i rukuræn nuvehæ rakaien næræhæien me sækimiaha, mo Kumwesæn træpwæh nærpwînien. Loa sævæi Moses ko ripkifi raka mhæ næræhæien me pam sækimiaha. ³⁹*Mætæ nærmama me pam sæmæme kamhæni nîpærhienien ia Iesu, in trifi raka næræhæien me pam sævænraha. ⁴⁰Kimiaha tihæmækeikei mhæsiari, mamhætærig amasan ia nægkiariien i, kamo nægkiariien i profet me hæmæni treste kimiaha.

⁴¹'Hætæ amasan kimiaha næmæ hiamæris ækenhin ia nirak.

Ia næpîn sækimiaha tako nari riti.

Trîni minuæ iærmama riti rîni amasan næri tukumiaha,

kimiaha tihæpwæh nîniien nîpærhienien iræ.

Tihærkærinari iræ, mhæmhæ.' "

Nærmama me rerînraha ragien mæ tuhæregi nægkiariien amasan

⁴²⁻⁴³*Nækur Isrel hæfwaki pam fwe ia nækwai nimwæfwaki sævænraha. Næpîn Pol mine Panapas krouier irapw, hæres pen irau i mæ ko krouvehe mwi ia nîkare Sapat, rouni irapw mwi nægkiariien næha ti niræha. Nækur Isrel hæpik mine nærmama me hæpik

* **13:26:** Wok Me 13:16 * **13:27:** Jon 16:3, Wok Me 3:17 * **13:28:** Mat 27:22-23 * **13:29:** Mat 27:59-60
 * **13:30:** Wok Me 2:24 * **13:31:** Wok Me 1:3,8 * **13:32:** Wok Me 13:23 * **13:35:** Wok Me 2:27 * **13:36:** Wok Me 2:29 * **13:38:** Wok Me 10:43 * **13:39:** Rom 10:4 * **13:42-43:** Wok Me 11:23, 14:22

səmame rīpko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel, irəha kamhəkurirə ia Pol mine Panapas. Nənə irau krouəgkiari mīnraha rauni mə, “Kīmīaha tihāməkeikei mhəuvehi namasanien səvəi Kumwesən, mharə irə, mamhəuvən.”

⁴⁴ Ia nīkare Sapat irə ipaka nərmama me pam ia taon nəha housəsīmwin irəha me mə tuhəregi nəgkiariien səvəi Iərimənu. ⁴⁵ *Nərmama me nəha həpik. Nəpīn nəkur Isrel hətoni, rerīnraha rīrhi ərəha Pol. Nəpīn in rəgkiari, irəha kamhəni səpə, mamhəni ərəha in.

⁴⁶ *Mətə Pol mine Panapas krouəpwəh nehekīrien. Irau krouni mə, “Kīmrau iarouəkeikei roukupwən rouni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən tukumīaha i nəkur Isrel. Mətə rəfo? Hīəpkokeikei mhə mə tihəuvehi nīmīruien rerīn? Hətə ro! Tī nəri nə mə hiamərarki karen nəgkiariien səkīmrau iamīnhi, kīmrau trouəpwəh kīmīaha, rouevən rouni irapw nəgkiariien i tī nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ⁴⁷ Iərimənu ruvəni pehe raka tukumaha i mə tahāməkeikei mho iamīnhi. In rīmāni mīnuə:

‘Tako ik ikəmwhen ia nukuraanien,

məhīəpwīn nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel.

Tikīni pen tī nərmama me ia tənəmtənə me mə takuvehimīru irəha.’ ”

⁴⁸ *Nəpīn nərmama me nəha rīpko mhə irəha nəkur Isrel həregi nəgkiariien nəha, rerīnraha ragien. Həni mə nəgkiariien səvəi Iərimənu ramasan pīk. Nənə sin sin ia nīrəha Kumwesən rīnərpwi raka rəgīn ia nīrəha mə tuhəuvehi nīmīruien rerīn, irəha həni nīpərhienien ia Iesu.

⁴⁹ Ia nəpīn nəha nəgkiariien səvəi Iərimənu rauvirīs mamevən ia kwopun me ipaka tī taon nəha. ⁵⁰ *Mətə nəkur Isrel həuvən tī nīpran asori me nepwīn səməme kamharə ia narəien səvəi nəkur Isrel mine nəmə asori me səvəi taon nəha, mhəvi irəha mə tuhometə Pol mine Panapas. Nəkur asori me nəha hərhi irapw irau ia tənə səvənraha. ⁵¹ *Mətə irau krounouini raka nīməkwrur ia nīsunrau, rouahatən pen mə nərmama me ia taon nəha həno noien ərəha. Kurirə ikīn krauevən fwe taon nəha Ikoniam. ⁵² Nənə nərmama me səvəi Iesu fwe Antiok rerīnraha ragien mukuər ia Nənīmwin Ikinan.

14

Pol mine Panapas fwe Ikoniam

¹ Fwe taon nəha Ikoniam Pol mine Panapas irau pəri krouuvnīm wə ia nīm wəfwaki səvəi nəkur Isrel rouəvisau. Nəvisaiuen səvənrau ramasan pīk. Ro pen nərmama həpik, nəkur Isrel mine nəkur Kris mwi, həni nīpərhienien ia Iesu. ² *Mətə nəkur Isrel səməme həpkīni mhə nīpərhienien ia nəgkiariien səvənrau ho nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel niemaha rəpi irəha tī piəvtaha me. ³ *Ro pen Pol mine Panapas krouarə əpwəmwīs fwe ikīn, rouəvisau irapw Iesu Iərimənu rouəpwəh nehekīrien. Ia nəpīn nəha Iesu Iərimənu rauvei pen nīskaiien mīnrau, krauo nīm tətien me mine narimnari me nərmama me hətoni mhərkərinari irə. Nəpīn nərmama me hətoni, mhətə sas ia nəgkiariien səvənrau sə raməvisau irapw namasanien səvəi Iesu mə ro nīpərhienien. ⁴ Nərmama ia taon nəha həuai irəha ia kusen kəru. Nepwīn hərəer irəha nəkur Isrel səməme həpwəh nīnīien nīpərhienien ia Iesu. Nepwīn hərəer irəha aposol mi nəha.

⁵ *Ia nəpīn nəha nəkur Isrel nepwīn mine nərmama nepwīn rīpko mhə irəha nəkur Isrel mine nəmə asori me səvənraha kamhəni mə tuhouraha irau, mhəkwi əpune irau. ⁶⁻⁷ *Mətə irau krouregi, rouap, rouevən fwe Listra mine Tepe, taon mi kəru fwe ia profens nəha Likaonia. Fwe ia taon mi nəha mine ia rukwənu me ipaka tī nīrau, Pol mine Panapas krouəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu.

* **13:45:** Wok Me 14:2 * **13:46:** Luk 7:30, Wok Me 3:26, 18:6 * **13:48:** Wok Me 11:18 * **13:50:** Wok Me 17:4,12 * **13:51:** Mat 10:14, Wok Me 18:6 * **14:2:** Wok Me 13:45 * **14:3:** Mak 16:20, Wok Me 19:11, Hip 2:4 * **14:5:** Wok Me 14:19, 2Tim 3:11 * **14:6-7:** Mat 10:23

Pol mine Panapas fwe Listra

⁸ *Fwe Listra, iərmama riti raməkure. Nəpɪn rɪnətui irə, nisun mi krouemhə. Ko rɪpkavən mhə. ⁹ *Iərmama nəha ramətərig ia nəgkiariien səvəi Pol. Nənə Pol rəti pen mamətə in, mukurən mə iərmama nəha ramahatətə ia Iesu mə Iesu nɪskaiien səvənhi rəmwhən mə tromasan nisun mi. ¹⁰ Ro pen Pol rəgkiari asori mɪni mə, “Tiko miskəmter, mərəer ia nisun mi.” Təkwtəkɰuni a iərmama nəha riskəmter, mavən.

¹¹ *Nəpɪn nərmama me hənətoni nəfe Pol rino, həkwein əpwəmwis ia nəgkiariien səvəi nəkur Likaonia, mhəni mə, “Kwa, kumwesən me hənəiwaiu irapw pehe tukutaha, mhəmwhən ia nərmama me.” ¹² Irəha həkwein Panapas mə Sus, kumwesən riti səvənraha. Nənə ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw nəgkiariien, həkwein pen in mə Heremes, kumwesən riti mwi səvənraha. ¹³ Nimwəfwaki səvəi kumwesən nəha Sus, ramərəer iruə ia taon nəha. Pris riti sə ramowok fwe ikɪn, ruvehi kau me nepwɪn mɪne tihi nei me nepwɪn, muvehi muvehe ti kwəruə səvəi taon nəha. Rokeikei mə in mɪne nərmama me tuhousi əpune kau me nəha mho pen nisaiien mhəfwaki pen m Panapas mɪne Pol.

¹⁴ Mətə nəpɪn aposol mi nəha krouregi nəgkiariien nəha, kroueitehi tɪnari səvənrau, rouaiu, rouevən fwe ia kurkwai nərmama, rouəkwein əpwəmwis, rouni mə, ¹⁵ * “Nərman me, rəfo hiamo iamɪnhi irə? Kimrau iarouəmwhən a ia kimiaha. Iarouvehe mə trouəvisau irapw nəgkiariien amasan m kimiaha mə kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh kumwesən eikuə me, mhərərɪg mhəuvehe ti Kumwesən sə ramɪru. In əpa rino neiai, mɪne tɪprənə, mɪne təsi, mɪne narimnari me pam səməme kamharə ia nirəhar. ¹⁶ *Fwe kupwən, in rɪnəsəni nərmama me ia tənəmtənə me mə hamesi pen a suatuk me səvənraha mamhəuvən. ¹⁷ *Mətə ia nəpɪn me in ramo hiamətoni noien amasan səvənhi. In ramərhi irapw pehe nesən, mamə nəmhien ro nɪpwrən ia nəpɪn atukwatukw səvənhi. In rauvei pehe nəveginien m kimiaha, mamə rerimɪaha ramagien.” ¹⁸ Pol mɪne Panapas krouni nəgkiariien nəha, mətə ipaka ko kroupkinise mhə nərmama me mə tuhəpwəh nousi əpuneien kau me nəha ti nəfwakiien mɪnrau.

¹⁹ *Mətə nəkur Isrel me nepwɪn həuku pen fwe Ikoniam mɪne Antiok ia profens nəha Pisitia, mhəuvehe ti Listra, mhəvi nərmama həpɪk həuvən mhəkwtəmhiri Pol, mhəkwi ia kəruətərei, mhəvkəkini, mhəuvən fwe iruə ia taon, mhəpwəh. Rerɪnraha rɪrhi mə ruvəmhə. ²⁰ Mətə nəpɪn nərmama me səvəi Iesu həuvehe mhərər kuraukurau irə, Pol riskəmter, mevən mwi ia taon. Kɪni rakwakwi irə, irau Panapas krouier, rouevən fwe taon nəha Tepe.

Pol mine Panapas krouərɪg rouevən fwe Antiok ia profens nəha Siria

²¹ *Pol mɪne Panapas krouəvisau irapw nəgkiariien amasan fwe ia Tepe, ravi nərmama həpɪk həuvehe mho irəha nərmama me səvəi Iesu. Kurirə ikɪn krouərɪg rouevən fwe Listra, mɪne Ikoniam, mɪne Antiok ia profens nəha Pisitia. ²² *Ia kwopun me nəha irau krauo nətərigien səvəi nərmama me səvəi Iesu ruvehe miskai mwi. Krouəvəhəg mɪnraha mə tuhərər əknekɪn ia nahatətəien səvənraha, rauni mə, “Saməkeikei mhəukurau ia nəmisəien me rɪpɪk kurirə səuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə.” ²³ *Ia kwopun me pam krouvehi utə elta me mə tuhətui amasan ti nakalasia me. Nəpɪn krouvehi utə irəha, krouəpwəh nəniien nari, rouəfwaki, rouəmri pen irəha ia rəgi Iərimənu səvənraha sə kamhahatətə irə. ²⁴ Irau krouəpi sɪmwɪn ia profens nəha Pisitia, roueiwaiu pehe ia profens nəha Pamfilia, ²⁵ rouevən ia taon nəha

* **14:8:** Jon 9:1, Wok Me 3:2 * **14:9:** Wok Me 3:4, Mat 9:28 * **14:11:** Wok Me 28:6 * **14:15:** Wok Me 10:26, Sam 146:6 * **14:16:** Wok Me 17:30 * **14:17:** Sam 147:8, Jer 5:24 * **14:19:** Wok Me 17:13, 2Kor 11:25, 2Tim 3:11 * **14:21:** Mat 28:19 * **14:22:** Mat 7:14, Wok Me 11:23, 15:32, Wok Me 18:23, 1Tes 3:3 * **14:23:** Wok Me 13:3

Peka, rouəvisau irapw nəgkiariien amasan fwe ikin. Nəpin krouəvisau irapw pam, kroueiwau rouevən fwe taon nəha Atalia.

²⁶ *Ia kwopun nəha krouəputə ia nitətə riti, rouier, rouevən fwe Antiok ia profens Siria. Kwopun nəha kupwən nərmama me hənəfwaki ti nirau, mhəmri pen irau ia rəgi Kumwesən, mamhase in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau, marə mwi ti wok sə krino pam. ²⁷ *Irau krouapirapw fwe ikin, roueite nakalasia me, rouni pen ti nirəha i narimnari me Kumwesən rino irəhar minrau, rouni mə in rinəsevər ia təpinhə mə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həuvehe mhahatətə ia Iesu. ²⁸ Nənə krouarə əpwəmwis mwi kwopti ia kwopun nəha irəha nərmama me səvəi Iesu.

15

Nəmə asori me səvəi nəfwakiiien housəsimwin irəha me fwe ia Jerusalem

¹ *Mətə nəkur Isrel me nepwin həier fwe tənə Jutia mheiwau pehe ia Antiok. Irəha kamhahatən nərmama me səvəi Iesu səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel mə, “Kimiaha tihaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kimiaha rəmwhen ia Loa səvəi Moses rani. Mə hiəpwəh, Kumwesən tripkuehimiru mhə kimiaha.” ² *Pol mine Panapas krauousari irəha minraha mamhəgkiari pik ti nəgkiariien nəha. Kurirə ikin, nakalasia me fwe Antiok hərpwi rəginraha ia Pol mine Panapas mine nərmama me nepwin mwi, mhəni mə irəha tuhəutə pen fwe ia Jerusalem mhətoni aposol me mine elta me səvəi nəfwakiiien ti nəgkiariien nəha. ³ Nəpin nakalasia me hərhi pen irəha, irəha hənəməuvən fwe Jerusalem. Ia rukwənu me ia nikare suatuk fwe ia tənə Fonisia mine tənə Sameria kamhəni sas pen mə nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi həuvəni nipərhiien ia Iesu. Nəgkiariien nəha ro piəvtaha me rerinraha ragien. ⁴ *Kurirə irə, nəpin irəha həier pen fwe Jerusalem, aposol me mine elta me səvəi nəfwakiiien mine nakalasia me hətoni irəha rerinraha ragien. Nənə Pol mine Panapas mine səməme hənəkurirə ia nirau həni pen ti nirəha i narimnari me Kumwesən rino minraha.

⁵ Mətə Farisi me nepwin səməme kamhəni nipərhiien ia Iesu həkəmter, mhəni mə, “Nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel səməme kamhəni nipərhiien ia Iesu tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum minraha. Kimiaha tihaməkeikei mhəni pen ti nirəha i mə tuhəkurirə ia Loa səvəi Moses.”

⁶ Aposol me mine elta me səvəi nəfwakiiien housəsimwin irəha me, mamhəgkiari ti nəresien nəha. ⁷ *Nəpin həgkiari əpwəmwis, Pita riskəmter, mini pen ti nirəha i mə, “Piak me, kimiaha hiəuvəukurən raka mə fwe kupwən Kumwesən rərpwi rəgin ia nirak ia kusen səkitaha, muvei pehe nəpin miou iakevən minəvisau raka m nərmama me nepwin ripko mhə irəha nəkur Isrel. Nəpin irəha həregi nəgkiariien amasan səvəi Iesu ruku pen ia tərhuuk, həni nipərhiien irə. ⁸ *Nənə Kumwesən sə rukurən amasan nətərigien səvəi nərmama rahatən amasan tukutaha i minuə rerin ragien ti nuvehien irəha, mo irəha nərmama me səvənhi. In ruvei pen Nənimwin Ikinan minraha rəmwhen a mwi riməuvei pehe m kitaha i fwe kupwən. ⁹ *In ripkopəiti mhə ia nirəha, mətə raikuas ia rerinraha, ti nəri nə mə irəha həni nipərhiien ia Iesu rəmwhen rino m kitaha i. ¹⁰ *Rəfo hianuə tiho Kumwesən niemaha rəpi? Hiokeikei mə tsəmri pen Loa səvəi Moses ia nurai nərmama me səvəi Iesu səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel, mətə Loa nəha rəmwhen ia katipə sə ripam. Kitaha i nəkur Isrel mine kaha kupwən me səkitaha ko səpkəvrani mhə. ¹¹ *Mətə kitaha saməni nipərhiien ia nəgkiariien i. Iesu lərimənu səkitaha truvehimiru kitaha ia namasanien səvənhi rəmwhen a mwi in tro ia nirəha.”

* 14:26: Wok Me 13:1-2, Wok Me 15:40 * 14:27: Wok Me 15:4,12, Wok Me 11:18 * 15:1: Kal 5:2 * 15:2: Wok Me 11:30, Kal 2:1 * 15:4: Wok Me 14:27 * 15:7: Wok Me 10:1-43 * 15:8: Wok Me 10:44, 11:15 * 15:9: Wok Me 10:34-35 * 15:10: Mat 11:30, Kal 3:10, 5:1 * 15:11: Kal 2:16, Efes 2:5-8

12 *Pita rægkiari pam. Kurirə irə nərmama me ia nəkureien nəha həkure afafa, mamhətərig Pol mine Panapas. Irau krauni amasan ti nirəha i nəfe Kumwesən rino nəpin irau krauəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu m nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel. Krouni mə in riməuvei pen niskaiien minrau, krauo nimtətien me mine narimnari me nərmama me hətoni, mhərkərinari irə.

13 *Nəpin irau krouægkiari pam, Jemes rərer mini mə, “Piak me, tihətərig iou.

14 *Saemon ruvəni amasan raka tukutaha i mə rəfo fwe kupwən Kumwesən revən ti nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel mə tripeki raka nepwın mə irəha nərmama me səvənhi. 15 Profet kupwən me həməni mə in tro iamınha irə. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan, rani mə,

16 ‘Kurirə ia nəri, iou takrərig

muvehi utə nitətə səvəi Kig Tevit sə riməmwei.

Nitətə sə in rinamərimənu irə kineitehi rəmwhen ia nimwə,
iou takuvrhəkin mwi, momasan.

17-18 Tako iamınhi minuə nərmama ia tənəmtənə me tuhəuvehe tukw iou.

Nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel,

irəha pam səməme iakinəkwein raka irəha, tuhəuvehe.

In i nəgkiariien səiou. Iou Iərimənu. Iako nərmama həuvəukurən raka narimnari me i fwe kupwən.’ ”

19 Nənə Jemes rini mə, “Ro iamınhi irə nəkirien səiou mə nərmama me nəha ripko mhə irəha nəkur Isrel, mətə kamhərig mamhəuvehe ti Kumwesən, rərəha mə kitaha tso rəknekın ti nirəha. 20 *Mətə pwəh sərai nəkukuə riti revən ti nirəha. Ia nəkukuə nəha tsəni pen ti nirəha i mə irəha tuhəpwəh naniien nəveginien i rəmkemik sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nıpran. Nıpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərman. Irəha tuhəpwəh naniien nərimiru riti sə kətiri nıpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nənə irəha tuhəpwəh naniien netə.

21 *Natuakəmien me nəha rinəmwhen, ti nəri nə mə fwe tui muvehe meste pehe ipwet mine, ia Sapat me pam nərmama me kamhəvsini Loa səvəi Moses ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel. Ia taon me pam kamhəvisau irapw nəgkiariien səvənhi.”

Nəkukuə sə revən ti nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel

22 Aposol me, mine elta me səvəi nəfwakiien, mine nakalasia me pam fwe Jerusalem həni simwın mə tuhərpwi rəginraha ia nərmama nepwın ia nirəha, mhərhi pen irəha həuvən irəha Pol mine Panapas fwe Antiok. Hərpwi rəginraha ia Saelas mine Jutas (nəghın riti mwi nə Pasapas). Iəmənmi nəha, piəvtaha me kamhəsiəi pik irau. 23 Irəha həuvei pen nəkukuə nəha minrau mə trouvehi rouevən. Nəkukuə nəha rini mə:

Aposol me mine elta me səvəi nəfwakiien, piəvmiaha me fwe Jerusalem.

Iahərhi pehe nəkukuə i tukumiaha piəvmaha me səməme ripko mhə kimiaha nəkur Isrel,
hiamarə fwe Antiok mine Siria, mine Silisia.

Iahəmənı ramasan tukumiaha.

24 *Kimaha iahəregi mə nərmama nepwın həməier ia kimaha, mhəuvehe tukumiaha,
mho kimiaha hiəregi rərəha ti nəgkiariien səvənraha.

Irəha ho nətərigien səkimiaha rəvsəusini pik, mətə kimaha iahəpkuvei pen mhə nəgkiariien riti mə tuhəuvehe mhəni pehe tukumiaha i.

25 Ro pen kimaha iahousəsimwın kimaha me mhəni simwın mə tahərpwi rəgimaha ia iərmama kəru, mhərhi pehe i tukumiaha.

* 15:12: Wok Me 14:27 * 15:13: Kal 2:9 * 15:14: Wok Me 15:7-9 * 15:20: Jen 9:4, Eks 34:15-17, Lev 17:10-16 * 15:21: Wok Me 13:15 * 15:24: Wok Me 15:1

Irau trouvehe tukumiaha irəha Panapas mine Pol, iəmənmi nəha sokeikei pik irau.

²⁶ Ipaka krouemhə ti wok səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkitaha.

²⁷ Iəmənmi nəha iahamərhi pehe irau tukumiaha irau i Jutas mine Saelas.

Irau trouvehe rouni nəgkariien kuatia rəmwhen ia nəgkariien i iahamrai.

²⁸ *Rerimaha ragien ti nesi penien nətərigien i Nənimwɪn Ikinan rinahatən kimaha irə.

In rini mə kimaha tahəpwəh nəmrutəien nəri sə ripam ia nuramiaha, mətə natuakəmien me a i:

²⁹ *Kimiaha tihəpwəh naniien nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha.

Kimiaha nərman tihəpwəh niri əpnəpenien nīpran.

Kimiaha nīpran tihəpwəh nesi pen əpnəpenien nərman.

Kimiaha tihəpwəh naniien nərimiru riti sə kətiri nīpətəkinuan remhə mətə netə raməmak ihi ia nušan.

Tihəpwəh naniien netə.

Trini minuə hiətui amasan tukumiaha, mhəpwəh nəruiien natuakəmien me i, tihəregi ramasan.

In i nəgkariien səkimaha sampam.

³⁰ Nəmə asori me i hərhi pen irau heiwaiu irəha Pol mine Panapas mhəuvən fwe Antiok. Nəpin hapirapw fwe ikin, hoeite nakalasia me, mhəuvei pen nəkukuə minraha.

³¹ Irəha həvsini nəkukuə nəha, rerinraha ragien ti nasituien səvənhi. ³² *Jutas mine Saelas irau profet mi. Krouəvhag m piəvtaha me ia nəgkariien me ripik, rouərpwi əknekin irəha. ³³ Irau krouarə əpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Kurirə ikin piəvtaha me fwe Antiok hase Kumwesən mə nəməriniuen səvənhi tramarə ti nirau. Nənə həsəkir minrau, mhərhi pen irau krouarərig rouevən fwe Jerusalem rouətə nərmana me səməme hənərhi irau. ³⁴ a ³⁵ Mətə Pol mine Panapas irau krouarə pəpim fwe Antiok. Irəha nərmana me nepwɪn mwi kamhahatən nərmana me, mamhəvisau irapw nəgkariien səvəi Iərimənu.

Pol mine Panapas krouəpwəh irau me

³⁶ Nəpin nepwɪn rukurau, Pol rini pen ti Panapas i mə, “Pwəh krau krouarərig pen mwi, rouətə piəvtaha me fwe ia taon me pam nəha krouvəvisau raka nəgkariien səvəi Iərimənu minraha, rouətoni ro irəha mə kamhəfarə irə.” ³⁷ *Nənə Panapas rokeikei mə Jon sə nəghin riti mwi nə Mak trukurirə ia nirau, ³⁸ *mətə Pol rəpwəh nokeikeien, ti nəri nə mə fwe kupwən Jonmak ripkarə mhə irəhar minrau meste wok səvənrahar rino sampam. Mətə fwe Pamfilia rəpwəh irau mirərig. ³⁹ Nənə Pol mine Panapas krouousari minrau me, rouəpwəh irau me. Panapas ruvehi Mak, rouəputə ia nītətə riti, rouier, rouevən fwe Saepras. ⁴⁰ *Mətə Pol rərpwi rəgin ia Saelas mə trukurirə in. Kurirə irə piəvtaha me həmri pen irau ia rəgi Iərimənu, mhəse in mə namasanien səvənhi tramarə ti nirau i. Nənə Pol rier irau Saelas, ⁴¹ mevən ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia, mamərpwi əknekin nakalasia me.

16

Timoti rukurirə Pol mine Saelas

¹ *Ia nəpin nəha Pol revən fwe taon mi nəha Tepe mine Listra. Ia Listra iərmama riti səvəi Iesu nəghin nə Timoti. Mama səvənhi in prən Isrel. In mwi rani nīpərhienien ia Iesu. Mətə tata səvəi Timoti in iəmə Kris. ² *Piəvtaha me fwe Listra mine Ikoniam

* **15:28:** Mat 23:4 * **15:29:** Wok Me 15:20 * **15:32:** Wok Me 11:27, 13:1, Wok Me 14:22 a **15:34:** Niutestamen me nepwɪn sə kupwən kimərai ia nəgkariien səvəi nəkur Kris rani iaminihi ia vas toti-fo mə, “Mətə Saelas rətə mə ramasan mə pwəh ramo pəpim ia kwopun nəha Antiok.” * **15:37:** Wok Me 12:12,25 * **15:38:** Wok Me 13:13, Kol 4:10 * **15:40:** Wok Me 4:36, 13:4, Wok Me 14:26 * **16:1:** Wok Me 14:6, 2Tim 1:5 * **16:2:** Fil 2:19-22

kamhæni Timoti mæ in iæmæ amasan riti. ³*Pol rokeikei mæ Timoti trukuriræ in rouier rauevæn. Ro pen in ruvehi ninhum m Timoti ti næri næ mæ nækur Isrel fwe ikin hæukuræn mæ tata sævæi Timoti in iæmæ Kris riti. ⁴*Næpîn Pol mine in me nepwîn hæier pen fwe ia taon me, hamævisau irapw m nærmama me sævæi Iesu natuakæmien me næha aposol me mine elta me sævæi næfwakiiën fwe Jerusalem hæmæni. Kamhahatæn nakalasia me mæ iræha tuhamækeikei mhesi pen. ⁵*Ia noien næha nakalasia me pam ia kwopun me fwe ikin nahatætæien sævænraha ruvehe miskai. Ia næpîn me iræha hæuvehe mhæpik mwi.

Pol rætoni næmækræhaien riti

⁶*Pol mine in me nepwîn hæuvæn mhæpi simwîn ia profens mi næha Frijia mine Kalesia, ti næri næ mæ Nænîmwîn Ikinan rinise iræha mæ tuhæpwæh nevænien mhævisau nægkiariien amasan fwe ia profens næha Esia. ⁷*Næpîn iræha hæuvehe ipaka ti profens næha Misia, hæmwur mæ tuhæuvæn fwe ia profens næha Pitinia. Mætæ Nænîmwîn sævæi Iesu ripkæseni mhæ iræha. ⁸Ro pen hæukurau ia profens næha Misia, mheiwaiu mhæuvehe ia taon næha Troas. ⁹Ia næpîn Pol rætæ næmækræhaien riti. Iæmæ Masetonia riti ramærer, mamase in mæ, “Tikuvehe ro i ia Masetonia, masitu ia kimaha.” ¹⁰Næpîn Pol rinætæ pam næmækræhaien næha, tækwætækwuni a mwi kimaha iahænamæpnæpenæ mæ tahæier, mhæuvæn fwe Masetonia, ti næri næ mæ iahæregi mæ Kumwesæn ramækwein kimaha mæ tahævisau irapw nægkiariien amasan sævæi Iesu m nærmama me fwe ikin.

Litia rini nîpærhienien ia Iesu

¹¹Kimaha iahæputæ ia nitætæ riti, mhæier ia Troas, mhaiu atukwatukw mhæuvæn fwe tæna æmweris næha Samotres. Kini rakwakwi iræ iahaiu mhæuvæn fwe ia taon næha Neapolis. ¹²Iahæier ia kwopun næha mhavæn mhæuvæn fwe Filipae, taon asori riti ia tiprænæ sævæi Masetonia profens. Nærmama me ia taon næha iræha sitisin me sævæi Rom. Kimaha iahapirapw fwe Filipae, mharæ ikin næpîn ripik.

¹³Næpîn riti ia Sapat iahæier irapw ia kwæruæ asori sævæi taon næha, mhæuvæn ia nîkare nui aris ia kwopun riti iahæukuræn mæ nærmama kamhæfwaki ikin. Iahæuvæn, mhækure, mamhævisau pen Iesu m nîpran me sæmæme hænousæsimwîn raka iræha me fwe ikin. ¹⁴Pran riti sæ ramætærîg ia kimaha næghîn næ Litia. Ruku pen ia taon næha Tuatira. Sævænhi fwe stoa kauvehi næmri tinari sæ kala sævænhi tihinatis. Ia næpîn me Litia ramæfwaki m Kumwesæn. Iærîmænu ræsevær ia nætærîgien sævæi præn i, rini nîpærhienien ia næfe Pol rani. ¹⁵*Næpîn kîno raka paptæes ia Litia iræha nærmama me pam ia nækwai nimwæ sævænhi, Litia rini pehe tukumaha i mæ, “Mæ hiæukuræn mæ iakamahatætæ pærhien ia Iærîmænu, ramasan pwæh hiæuvehe mharæ ia nækwai nimwæ sæiou.” In ramækeikei pehe m kimaha, nænæ iahæuvæn.

Kuvehi puvnimwæ Pol mine Saelas ia kalapus fwe Filipae.

¹⁶*Næpîn riti iahamæuvæn fwe kwopun næha kamæfwaki ikin, mhæpi raka pran riti kamo slef iræ. Nænîmwîn æræha ramaræ iræ, mammo præn næha ramætoni narimnari me sæmæme kamhærkwafæ. Præn næha rauvehi mane asori sævæi næmæ asori me sævænhi, ti næri næ mæ nærmama kamhærukæ in ti nîniien narimnari me sæmæme tuhæpkuvehe. ¹⁷*Kimaha Pol iahamavæn. Præn næha rakuriræ kimaha, mamækwein æpwæmwîs, mamîni mæ, “Nærmama me i kamho tukwini nari m Kumwesæn Asori, mamhæni irapw tukumi-aha i mæ tihæfo in ruvehimîru kimiaha.” ¹⁸*Ia næpîn me ripik præn næha ramo iamînhi. Pol rîregi rinæpou iræ, ruvsini, mægkiari pen m nænîmwîn æræha mæ, “Ia næghi Iesu Kristo iakani pehe tukw ik i mæ tikier ia præn i.” Tækwætækwuni a nænîmwîn æræha rier.

¹⁹Næpîn næmæ asori me sævæi præn næha hænamætoni mæ tuhæpwæh nuvehien mwi mane ia præn næha, hækwætæmhiri Pol mine Saelas, mhævi irau, mhæuvæn ti næmæ asori

* **16:3:** Kal 2:3-5 * **16:4:** Wok Me 15:23-29 * **16:5:** Wok Me 2:47 * **16:6:** Wok Me 18:23 * **16:7:** 2Tim 1:15 * **16:15:** Wok Me 16:33, 18:8 * **16:16:** Wok Me 19:24 * **16:17:** Mak 1:24,34 * **16:18:** Mak 16:17

me fwe ia kurkwai taon naha. ²⁰ *Iraha havi irapw irau ia namri iamə asori mi səvai Rom, mhəni pen ti iamə asori mi naha mə, “Iəmənmi irau iamə Isrel mi. Kraurukwumen nərəhaien ia taon i səkitaha, ²¹ rauni irapw narəien me nepwɪn rɪpkatukwatukw mhə tukutaha i nəkur Rom mə tsəuvehi uə tsarə irə, ti nəri nə mə kamhərui loa səkitaha.”

²² *Nərmama me ia kwopun naha iraha mwi həkəmter, mamhəni əvəha irau. Ro iamɪnhi irə iamə asori mi naha səvai Rom krouni pen ti naruagən me nepwɪn mə tuhəuvehi raka tɪnari səvənrau, mhousi irau. ²³ Nənə housi pik irau. Kurirə irə həuvehi puvnimwə irau ia kalapus, mhəni pen ti iərmama sə ramətui ti kalapus mə, “Tikətui amasan ti iəmənmi.” ²⁴ Nəpɪn iərmama sə ramətui ti kalapus rɪregi nəgkiariien naha, ruvehi irau, mevən fwe ia rum riti fwe imwə ia nəkwai kalapus, muvehi pen nisunrau nei asori rəkure tərini.

Kumwesən ruvehi raka Pol mɪne Saelas ia kalapus

²⁵ Ia kurkwai nəpɪn, Pol mɪne Saelas krouəfwaki, rouəni nɪpu me, rouəgnəgɪni Kumwesən. Nərmama me fwe ia kalapus kamhətərig ia nirau. ²⁶ Təkwtəkɔwuni a nɪmwɪnmwien asori ruvehe. Kalapus rɪkiuki uə pik. Təpɪnhə me pam həuvehe mhəkɔwag. Jen me pam səməme kamhəkwtəmhirɪ nərmama me həsas. ²⁷ *Ia nəpɪn naha nɪmwɪnmwien rɪkiu irə, iərmama sə ramətui ti kalapus rətui, mətə təpɪnhə me pam həkɔwag. Rerɪn rɪrhi mə nərmama me ia kalapus hənəp. Ro pen reivi raka nau səvənhi mə trəpi əpune atukw a in. ²⁸ Mətə Pol rəkweɪn asori, mɪni mə, “Tikəpwəh nousi əpune atukwien ik. Kimaha pam a i.”

²⁹ Iərmama sə ramətui ti kalapus rərəs laet me nepwɪn, maiu, mevən, mɪnɪmwɪ nukurhun mi ia namri Pol mɪne Saelas, mehəkɪr mətəmnɪmwɪn. ³⁰ *Kurirə irə rɪskəmter, miri raka irau mhərevən fwe iruə, mərəs pen irau i mə, “Iəmə asori mi, takaməkeikei məfo irə mə Kumwesən ruvehimɪru iou?”

³¹ Mɪregi krouni mə, “Tikaməkeikei mɪni nɪpərhiɪnien ia Iesu Iərimənu, nənə Kumwesən truvehimɪru ik mɪne nərmama me pam ia nəkwai nɪmwə səim.” ³² Nənə irau krouni irapw nəgkiariien səvai Iərimənu revən tukwe mɪne nərmama me pam fwe ia nəkwai nɪmwə səvənhi. ³³ *Ia nəpɪn naha nəpɪn anan, mətə iərmama naha ruvehi irau, maikuas ia təmwki nousiien ia nɪpwrənrau. Kurirə irə in mɪne nərmama me ia nəkwai nɪmwə səvənhi ko pəptaes ia nɪrəha. ³⁴ Nəpɪn kɪno pam pəptaes ia nɪrəha, iərmama naha riri Pol mɪne Saelas, harutə pen ia nɪmwə səvənhi. In ruvei pen nəvegɪnien mɪnrau. In mɪne nərmama me pam ia nəkwai nɪmwə səvənhi rerɪnraha ragien pik, ti nəri nə mə təkwtəkɔwuni naha hənəhatətə ia Kumwesən.

³⁵ Nəpɪn naha ruvəran iamə asori mi səvai Rom krouərhi polis me nepwɪn, rouni mə, “Pwəh iəmənmi nə krouier ia kalapus.” ³⁶ Iərmama sə ramətui ti kalapus rəvisau pen nəgkiariien səvənrau m Pol, mɪni mə, “Iəmə asori mi səvai Rom krouərhi nəgkiariien riti mə takəsəni kɪmirau irouier. Ro pen tirouier raevən. Pwəh nəmərinuien ramərə tukumirau.”

³⁷ *Mətə Pol rɪni pen ti polis me i mə, “Nəfe naha? Kɪmrau sitisin mi səvai Rom. Iəmə asori mi səvai Rom kroupkətə mhə nari riti iarouo rərəha. Mətə hənousi raka kɪmrau ia namri nərmama me, mhəuvehi puvnimwə kɪmrau ia kalapus. Mətə təkwtəkɔwuni irau krouokeikei mə trouvehi raka kɪmrau iarouevən afafa. Rekəm! Pwəh irau əpa krouvehe, rouvehi raka kɪmrau.”

³⁸ Polis me naha həuvən mhəni pen ti iamə asori mi naha səvai Rom nəfe Pol rɪməni. Nəpɪn irau krouregi mə Pol mɪne Saelas irau sitisin mi səvai Rom, krouhekɪr.

³⁹ *Irau krouevən rouni pen sore ti Pol mɪne Saelas. Kurirə irə krouiri irapw irau fwe ia kalapus, rouni pen ti nirau i mə trouəpwəh taon səvənraha raevən. ⁴⁰ Ro iamɪnhi

* 16:20: Mak 13:9, Wok Me 17:6, Mat 5:11 * 16:22: 2Kor 11:25, Fil 1:30, 1Tes 2:2 * 16:27: Wok Me 12:18-19

* 16:30: Wok Me 2:37 * 16:33: Wok Me 16:15 * 16:37: Wok Me 22:25 * 16:39: Mat 8:34

irə Pol mine Saelas krouier irapw ia kalapus, rouevən fwe ia nimwə səvəi Litia. Nəpɪn krouətə piəvtaha me fwe ikin, krouəvhag minraha. Kurirə irə krouier.

17

Pol mine Saelas krouevən fwe Tesalonaeka

¹ *Ia nəpɪn nəha Pol mine Saelas krouəpi simwɪn ia taon kəru nəha Amfipolis mine Apolonia, rouevən fwe taon nəha Tesalonaeka. Ia kwopun nəha nimwəfwaki riti səvəi nəkur Isrel ramərer. ² Pol ruvnimwə rəmwhen ramo ia nəpɪn me. Ia Sapat kahar raməgkiari irəha minraha. In ramahatən vas me ia Nəkukuə Ikinan, maməusiəre pui pen nɪpwran, ³ *mamini amasan ti nirəha i minuə Nəkukuə Ikinan rani pərhien mə Kristo traməkeikei miregi nəmisəien ia nɪpwran, memhə, marə mətui mwi. Pol rɪni mə, “Iesu nəha iakani pehe tukumiaha i in nə Kristo.” ⁴ *Nəkur Isrel me nepwɪn mine nɪpran asori me həpɪk mine nəkur Kris həpɪk səməme kamhəfwaki m Kumwesən irəha həregi mə nəgkiariien nəha ro nɪpərhienien. Nənə həuvehe mhəkurirə Pol mine Saelas.

⁵ Mətə nəkur Isrel me nepwɪn rerɪnraha ramrhi ərəha irau. Həuvən fwe ia maket mhəiri nərmama nepwɪn kənkəpwənraha riskai. Irəha həuvehe mhəpɪk, mhousəsimwɪn irəha me, mamho nurigrigien asori ia taon nəha. Həuvən mheitehi raka təpinhə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghɪn nə Jeson, mamhətui Pol mine Saelas mə tuhəvi irapw irau ia nəmri nərmama. ⁶ *Nəpɪn həkətə mhə irau, həkwtəmhiri Jeson mine piəvtaha me nepwɪn mwi, mhəvi irapw irəha, mhəuvən mhərer ia nəmri nəmə asori me səvəi taon nəha. Irəha həkwein asori, mhəni mə, “Iəmənmi nəha Pol mine Saelas krauo pɪk nərəhaien ia kwopun me, rouvəuvehe mwi ia taon i səkɪtaha. ⁷ *Jeson i rɪməuvehi irau krouevən ia nimwə səvənhi. Mətə irau krouərui loa me səvəi Kig Sisa, rauni mə kig riti mwi nəha ikin nəghɪn nə Iesu.” ⁸ Nəpɪn nəmə asori me mine nərmama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi irəha. ⁹ Nəmə asori me həni mə Jeson mine in me nepwɪn tuhaməkeikei mhəuvei pen mane minraha. Nənə nəpɪn həuvei pen pam mane, nəmə asori me həfi raka rəgɪnraha ia nirəha.

Pol mine Saelas krouevən fwe Perea

¹⁰ Ia nəpɪn nəha ruvəpitəv, piəvtaha me hərhi pen Pol mine Saelas krouevən fwe taon nəha Perea. Nəpɪn krouevən rouapirapw fwe ikin, krouuvnimwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ¹¹ *Nəkur Isrel fwe Perea irəha hamasan mhəpi raka nəkur Isrel fwe Tesalonaeka, ti nəri nə mə rerɪnraha ragien ti niregiien nəgkiariien səvəi Pol mine Saelas. Ia nəpɪn me kamhəvsini amasan Nəkukuə Ikinan mə tuhətoni mə nəgkiariien səvənrau ro nɪpərhienien uə rekəm. ¹² Ro pen həpɪk ia nirəha həni nɪpərhienien ia Iesu. Nɪpran Kris me i irəha nɪprən asori me həpɪk həni nɪpərhienien. Nəmə Kris mwi həpɪk.

¹³ *Mətə nəpɪn nəkur Isrel fwe Tesalonaeka həregi mə Pol revən mwi fwe Perea, mamini irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən fwe ikin, həuvən mwi fwe Perea, mamhərhiərhi nərmama me mə tuhəni ərəha Pol mine Saelas. ¹⁴ Ro pen piəvtaha me ia Perea hərhi irapw akwauakw Pol ramevən fwe ia təsi. Mətə Saelas mine Timoti krauarə a fwe ia Perea. ¹⁵ Nənə nərmama nepwɪn həkurirə Pol, mhəuvən irəha min meste nari fwe taon nəha Atens. Nəpɪn nəha hənəmrrərig irə, Pol rɪni pen ti nirəha i mə, “Kimiaha tihəuvən mhəni pen ti Saelas mine Timoti mə trouvehe akwauakw rouətə iou.”

Pol fwe Atens

¹⁶ Nəpɪn Pol rameitenhi ihi Saelas mine Timoti fwe Atens, rerɪn rəpou, ti nəri nə mə ramətə taon nəha rukuər ia nənɪmwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha. ¹⁷ *Ro

* 17:1: 1Tes 1:1,2 * 17:3: Luk 24:26, Wok Me 3:18, 9:22 * 17:4: Wok Me 13:50 * 17:6: Wok Me 16:20

* 17:7: Luk 23:2, Jon 19:12 * 17:11: Jon 5:39 * 17:13: Wok Me 13:50, 14:19 * 17:17: Wok Me 18:19

pen ia Sapat me in rauvnmwə ia nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari m nəkur Isrel mine nəməfwaki me nepwɪn mwi, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Ia nəpɪn me ramevən fwe kwopun kamo maket ikin, maməgkiari irəha nərmama əpnapen me, mamousari mə truvi mwi irəha. ¹⁸ Nəpɪn riti Pol raməgkiari m nahatən me nepwɪn kani irəha mə Epikurien me mine Stoik me. Nəpɪn irəha həregi nəgkiariien səvənhi, kamhousari irəha min. Nepwɪn kamhəni mə, “Nəfe i iarməri i ramini?” Nepwɪn mwi kamhəni mə, “Rosi raməgkiari ia kumwesən me kitaha səreirei.” Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə Pol raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Iesu, mamini mə in rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi. ¹⁹ Irəha həiri Pol, mhəuvən ti nəmə asori me nəha kamhəkiri nəgkiariien kani nousəsɪmwɪnien səvənraha mə Areopakus. Nəmə asori me nəha həni pen ti Pol i mə, “Kɪmaha iahokeikei mə tahəukurən nəfe nəha nəgkiariien vi ikamahatən. ²⁰ Narimnari me nepwɪn ikamini kɪmaha iahəregi ropəiti. Ro pen iahokeikei mə tahəukurən nɪpwrai nəgkiariien me nəha səim.” ²¹ Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə nəpɪn me nəmə Atens mine nərməpə səməme kamharə fwe ikin, hokeikei mə tuhaməkure a, mamhətərig ia nəgkiariien vi, mamhəgkiari ti nɪpwran.

²² Ia nəpɪn nəha Pol rərəer ia nəmri nəmə asori me nəha kani nousəsɪmwɪnien səvənraha mə Areopakus, mini mə, “Nəmə Atens, iakinətə raka mə kɪmiaha hiaməskai pɪk ti nəfwakiien m kumwesən me səpəmsəpə. ²³ Nəpɪn iakamavən ia taon i səkɪmiaha, maməspau ia nənimwi nari me səməme hiaməfwaki pen minraha, iakətə mwi nifatə riti. Kɪmərəi pen nəgkiariien riti ia nɪkaren rani mə:

NIFATƏ I SƏVƏI KUMWESƏN NƏHA IAHƏREIREI IN

Kumwesən nəha hiaməfwaki pen min mətə hiəreirei, təkwtəkwuni nəha takəvisau pehe m kɪmiaha i.

²⁴ *Kumwesən sə rɪno tɪprənə i mine narimnari me pam irə, in ramərimənu ia neiai mine tɪprənə, mɪpkarə mhə ia nimwəfwaki me səməme nərmama ho ia rəgɪnraha.

²⁵ *Nərmama me həpko tukwini pen mhə nari min ia rəgɪnraha rəmwhen kamo ia iərmama sə raməres nari. Rekəm! In əpa rauvei pen nɪmɪruien mine neiahagien mine narimnari me pam m nərmama me. ²⁶ Fwe ia nukune narəien, in rɪno iərmama kuatia a mə nərmama me pam tuhəuku pen irə, mhəuvən, mharə ia tənəmtənə me ia təkure tɪprənə i. In əpa rɪməkupwən məmri mak səvəi tɪprənə səvənraha, mini mwi mə tuharə ikin meste tɪnesən. ²⁷ *Kumwesən rɪno iamɪnhi irə mə irəha tuho rəmwhen iərmama nənimen rɪfwə. Tuhamərapərap nari, nənə mhərapɪ in. Mətə pərhien, Kumwesən rɪpkarə mhə isipwɪn tukutaha. ²⁸ Rəmwhen ia iərmama riti kupwən rɪməni mə, ‘In nukune nɪmɪruien səkitaha, mine nukune navəniien səkitaha, mine nukune narimnari me pam samo.’ Rəmwhen mwi ia nəgkiariien i nərmama me nepwɪn səkɪmiaha səməme kamhərai nɪpu me həməni mə, ‘Kitaha mwi nɪpwnətɪn me.’

²⁹ *Trɪni mɪnuə nɪpərhienien i kitaha i nɪpwnətɪ Kumwesən me, ratukwatukw mə ko səni Kumwesən in rəmwhen ia nənimwi nari sə reri iərmama ramrhi, nənə ro ia nukurəniien səvənhi ia kol mine silva mine kəruətərei? Rekəm! ³⁰ *Fwe kupwən, nəpɪn nərmama həreirei Kumwesən, Kumwesən ramətɪ karen. Mətə təkwtəkwuni, in ramini pen ti nərmama ia kwopun me pam mə irəha tuhaməkeikei mhəərig ia noien ərəha me səvənraha. ³¹ *Irəha tuhaməkeikei mho iamɪnhi irə, ti nəri nə mə in rɪnəmri raka nəpɪn riti. Ia nəpɪn nəha iərmama riti sə in rɪnərpwi raka rəgɪn irə trəkiri ia natukwatukwien nərmama me pam ia tɪprənə i ti noien me səvənraha. Kumwesən rɪnahatən raka nərmama me pam sin nəha iərmama nəha, ti nəri nə mə rɪno rətui mwi ia nemhəien səvənhi.”

* **17:24:** 1King 8:27, Wok Me 7:48 * **17:25:** Sam 50:12, Aes 42:5 * **17:27:** Dut 32:8, Aes 55:6, Sam 145:18, Jer 23:23 * **17:29:** Aes 40:18-20, Aes 44:10-17, Wok Me 19:26 * **17:30:** Wok Me 14:16 * **17:31:** Sam 9:8, 96:13, Wok Me 10:42

³² Nəpɪn nəmə Atens həregi nəgkiariien nəha mə iərmama riti rətui mwi ia nemhəien, nepwɪn haris irə. Mətə nepwɪn həni pen ti Pol i mə, “Kɪmaha ia hokeikei mə tahəregi mwi nəgkiariien səim.” ³³ Nənə Pol rəpwəh irəha mamevən. ³⁴ Mətə nərman me nepwɪn həkurirə i, mamhəni nɪpərhiēnien ia Iesu. Nərman me nəha riti nəghɪn nə Taionusios. In iəmə asori riti sə raməkure irəha nəmə asori me ia nousəsɪmwɪnien nəha kani mə Areopakus. Pran riti nəghɪn nə Tamaris mine nərman me nepwɪn mwi həkurirə ia Pol, mamhəni nɪpərhiēnien ia Iesu.

18

Pol revən fwe Korin

¹ Pol rəgkiari pam fwe Atens, mier, mevən fwe taon nəha Korin. ² *Ia kwopun nəha revən mətoni iəmə Isrel riti nəghɪn nə Akwila. Akwila rɪnətui fwe profens nəha Pontas. Fwe kupwən, in mine pran səvənhi Prisila krauarə fwe ia tənə Itali ia taon nəha Rom, mətə ti nəri nə mə Klotias, iəmə asori səvəi nəkur Rom, rɪni mə nəkur Isrel me pam tuhaməkeikei mhəier ia Rom, irau krouier, nənə rouvehe ia Korin. Irau krouarə nəpɪn ouihɪ a ia Korin, nənə Pol ruvehe mətə irau. ³ *Nənə ti nəri nə mə wok səvənhi sə rauvehi mane irə rəmwhen a mwi wok səvənrau, ramarə irəhar mɪnrau, mamharo pəri wok. Irəhar haro nimwə tapolen me. ⁴ Nənə ia Sapat me pam fwe ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, Pol raməgkiari pɪk, mamousari mə trivi nəkur Isrel mine nəkur Kris mə tuhəuvehe mhəni nɪpərhiēnien ia Iesu.

⁵ *Saelas mine Timoti krouier ia Masetonia, roueiwaiu pehe ia Korin. Ia nəpɪn nəha Pol rəpwəh noien nimwə tapolen me, maməvisau irapw a nəgkiariien amasan ia nəpɪn me pam, mamɪni irapw ti nəkur Isrel mə Iesu in Kristo. ⁶ *Mətə irəha həni ərəha Pol, mhəpkɪni mhə nɪpərhiēnien ia nəgkiariien səvənhi. Nəpɪn ho iamɪnhi, Pol rounouini raka nɪməkwrur ia səvənhi karkahu, mɪni pen ti nɪrəha i mə, “Trɪni mɪnuə Kumwesən rərpwɪn noien ərəha səkimiaha, ramarə ia kimiaha əpa. Iou iakiwən ia kimiaha. Təkwtəkwni nəha mamevən takevən ti nərman rɪpko mhə irəha nəkur Isrel.”

⁷ Ro pen Pol rəpwəh irəha, mevən muvnimwə ia nimwə səvəi iərmama riti nəghɪn nə Titias Jastas. Rɪpko mhə Titias in iəmə Isrel, mətə raməfwaki m Kumwesən. Nimwə səvənhi ipaka ti nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. ⁸ *Iəmə asori səvəi nimwəfwaki nəha nəghɪn nə Krispas. In mine nərman me pam ia nəkwai nimwə səvənhi həni nɪpərhiēnien ia Iərimənu. Nəkur Korin həpɪk kamhətərig ia nəgkiariien səvəi Pol, mhəni nɪpərhiēnien ia Iesu, nənə ko paptas ia nɪrəha.

⁹⁻¹⁰ *Ia nəpɪn riti ia nəpɪn, Iərimənu rəgkiari pen m Pol ia nəməkrəhaien riti, mɪni mə, “Iakamarə tukw ik. Tikəpwəh nehekɪriēn, mətə tikaməmwur, mamɪni irapw nəgkiariien səiou, məpwəh napwɪsien. Iərmama riti riwən trouraha ik, ti nəri nə mə səiou me nərman həpɪk ia taon i.” ¹¹ Ro pen Pol rarə ia kwopun nəha meste nuk kwatia məkwə sikis, mamahatən nərman ia nəgkiariien səvəi Kumwesən.

Pol rərər ia nəmri Kalio

¹² Nəpɪn Kalio ramərimənu ia tənə Akaea, nəkur Isrel housəsɪmwɪn irəha me, mhəkwtəmhiri Pol, mhəuvehi, mhəuvən fwe ia kwopun Kalio raməkiri nəgkiariien ikɪn. ¹³ Irəha həni mə, “Iəmə i ramousari mə truvi nərman həuvehe mhəfwaki pen m Kumwesən ia noien riti sə raməruɪ loa səkimaha.”

¹⁴ Mətə nəpɪn Pol rɪnaməkwaɡ mə trəgkiari, Kalio rɪni pen ti nəkur Isrel i mə, “Kɪmiaha nəkur Isrel, trɪni mɪnuə iərmama riti ro nari riti rɪpkatukwatukw mhə, məruɪ loa səvəi

* **18:2:** Rom 16:3 * **18:3:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 * **18:5:** Wok Me 17:14-15, Wok Me 9:22 * **18:6:** Wok Me 13:46,51, Wok Me 20:26 * **18:8:** 1Kor 1:14 * **18:9-10:** 1Kor 2:3, Jos 1:9, Aes 41:10, Jer 1:8, Jon 10:16

nəkur Rom, takaməkeikei mamətərig ia kimiaha. ¹⁵ *Mətə ti nəri nə mə hiamousari ti nəgkiariien me mine nahag me ia loa səkimiaha, ramarə a ia kimiaha. Tihəmri amasan. Iakəpwəh nokeikeiien mə takəkiri narimnari me sə ro iaminha irə.” ¹⁶ Nənə Kalio rəkoui irapw irəha həier ia kwopun nəha in raməkiri nəgkiariien ikin. ¹⁷ Nəpən həuvən fwe iruə, nərmama me fwe iruə həkwətəmhiri Sostenes, iəmə asori səvəi nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Irəha hənamousi in ipaka ti kwopun nəha Kalio raməkiri nəgkiariien ikin, mətə Kalio ro nəri auər a ia narimnari me nəha kamho.

Pol rirərig pen fwe Antiok ia profens nəha Siria

¹⁸ *Pol rarə nəpən rīpik fwe Korin irəha piəvtaha me, nənə rəpwəh irəha, meiwaiu pehe ia taon nəha Kegkria. Ia kwopun nəha in rərari nukwənen, mahatən pen mə natuakəmien riti səvənhi sə rīməuvehi kwəsuahe tukwe ia nəmri Kumwesən rino sampam. Kurirə irə in rəputə ia nitətə riti irəhar Akwila mine Prisila, mharier, mharevən fwe Siria. ¹⁹⁻²¹ *Nəpən irəhar harapirapw fwe Efesas, Pol revən ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel, maməgkiari minraha, mamousari mə truvi irəha həuvehe ti Iesu. Irəha həres pen in mə tuharə kwopti irəha min, mətə Pol rīpkəsəni mhə. Nəpən nəha rinaməpwəh irəha irə, rini pen ti nirəha i mə, “Mə ratukwatukw ia nətərigien səvəi Kumwesən, iou takrərig pehe mwi tukumiaha.” Nənə rəputə ia nitətə riti mier fwe Efesas, məpwəh Akwila mine Prisila irau krouarə fwe ikin.

²² Pol rier fwe Efesas meiwaiu pehe ia taon nəha Sisaria, muvarei mutə pen fwe Jerusalem. Nəpən rinətə raka nakalasia me fwe ikin, reiwaiu pen fwe Antiok. ²³ Pol rarə nəpən nepwən fwe ikin, nənə mier mevən ia kwopun me fwe ia profens mi nəha Kalesia mine Frija, mamərpwi əknekin nərmama me səvəi Iesu.

Apolos fwe Efesas mine Korin

²⁴ Ia nəpən nəha iəmə Isrel riti ruvehe ia Efesas nəghin nə Apolos. Rinətui fwe taon riti kani mə Aleksantria. In iərmama riti səvəi nəgkiariien, mukurən amasan nəfe Nəkukuə Ikinan rani. ²⁵ *Nərmama nepwən hənahatən raka in ia Suatuk səvəi Iesu Iərimənu. Ia nəpən me in riregi rəsanin ti nəvisaiuen. Nənə nəpən ramahatən nərmama me, nəgkiariien səvənhi ia nīkaren səvəi Iesu ratukwatukw a, mətə in rukurən a paptas nəha Jon rino fwe kupwən. ²⁶ *Nəpən Apolos ruvehe ia Efesas, rinaməvisau ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel məpwəh nehekiriien. Mətə nəpən Prisila mine Akwila krouregi nəgkiariien səvənhi, krouiri in, rouevən fwe nimwə səvənrau. Nənə krouni pen amasan Suatuk səvəi Kumwesən tukwe mə in trukurən amasan mwi.

²⁷ *Kurirə ikin Apolos rokeikei mə trevən fwe profens Akaea. Ia nəpən nəha piəvtaha me fwe Efesas hasitu irə, mhərai nəkukuə riti, mhərhi pen i revən ti nərmama me səvəi Iesu fwe Akaea. Həni pen ti nirəha i mə tuhəuvehi Apolos revən fwe rukwənu me səvənraha. Nəpən Apolos rapirapw fwe ikin, ramasitu asori ia nərmama səməme namasanien səvəi Kumwesən rino irəha həni nīpərhiienien ia Iesu. ²⁸ *Apolos ramasitu asori ia nirəha, ti nəri nə mə ia nəmri nərmama me in ramousi tərini nəgkiariien səvəi nəkur Isrel, mamahatən ia Nəkukuə Ikinan mə Iesu in Kristo.

19

Pol revən fwe Efesas

¹ *Nəpən Apolos ramarə ihi ia Korin, Pol rukurau parei meiwaiu pehe ia Efesas, mətə nərmama me nepwən səvəi Iesu fwe ikin. ² *In rəres pen irəha i mə, “Rəfo? Fwe kupwən, nəpən hiəni nīpərhiienien ia Iesu, hiəuvehi Nənimwən Ikinan uə rekəm?”

* **18:15:** Wok Me 23:29, Wok Me 25:18-19, Jon 18:31 * **18:18:** Wok Me 21:24 * **18:19-21:** Wok Me 17:17, Rom 1:10, 1Kor 4:19, Jem 4:15 * **18:25:** Rom 12:11, Wok Me 19:3 * **18:26:** Wok Me 19:8 * **18:27:** 2Kor 3:1, Kol 4:10 * **18:28:** Wok Me 9:22 * **19:1:** 1Kor 3:6 * **19:2:** Wok Me 2:38, 8:16

Miregi hani mā, “Rekām. Kimaha iahəpkregi raka mhə mā Nənimwīn Ikinan rarə.”

³ Miregi Pol rini mā, “Ro iamīnhi nāfe naha paptaes kimiaha hiəuvehi?”

Miregi hani mā, “Kimaha iahəuvehi paptaes səvəi Jon.”

⁴ *Miregi Pol rini mā, “Paptaes naha Jon rino səvəi nərmama səməme həuvəreig ia noien ərəha me səvənraha. Mətə Jon rini irapw mā nərmama me tuhaməkeikei mhəni nīpərhienien ia iərmama sə tripkukurirə i muvehe. Iərmama naha Jon rəgkiari irə in naha Iesu.” ⁵ Nərmama me naha həregi nəgkiariien naha, ko paptaes ia nirəha ia nəghi Iesu Iərimənu. ⁶ *Nəpīn Pol rəmrutə rəgin mi ia nirəha, Nənimwīn Ikinan ruvehe ia nirəha, nənə kənamhəgkiari ia nəgkiariien me səpəmsəpə, mənəmhəni irapw nəgkiariien sə raku pen ti Nənimwīn Ikinan. ⁷ Nərmama me naha rosi irəha pam twelef.

⁸ Ia taon naha Efesas, Pol raumnimwə ia nəkwai nimwəfwaki səvəi nəkur Isrel. Ia məkwə kahar, ia Sapat me pam, rani irapw nəgkiariien amasan fwe ikin, məpwəh nehekiriien. In raməvisau, mamousari mā trivi irəha həuvehe mhəni nīpərhienien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ⁹ *Mətə nərmama nepwīn kənkəpwənraha riskai. Həpwəh niniien nīpərhienien ia nəgkiariien səvənhi, mamhəni ərəha suatuk səvəi Iesu ia nəmri nərmama me fwe nəkwai nimwəfwaki. Ro pen Pol rəpwəh irəha, muvehi nərmama me səvəi Iesu, mamhəvən irəha min. Ia nəpīn me pam ramahatən nərmama me fwe ia nəkwai skur riti kani mā Skur səvəi Tiranas. ¹⁰ *Pol ramahatən nərmama me iamīnhi irə meste nuk kəru. Ro pen nərmama me pam fwe profens Esia, nəkur Isrel mine nəkur Kris, həregi nəgkiariien səvəi Iərimənu.

¹¹ *Ia nəpīn me rīpik Kumwesən rauvei pen niskaiien m Pol, nənə Pol ramo nīmətien me nepwīn ropəiti. ¹² *Nərmama me həpeki raka nīpəri tinari me sə Pol rirai raka niseseien irə uə tinari me sə rīnarkahu raka i, həuvehi, mhəvən mhəmri pen ia nərmama səməme nəmhaien rarə ia nirəha. Nənə nəmhaien me səvənraha haraka ia nirəha. Nənimwīn ərəha me həier ia nirəha.

Tini Skeva me

¹³⁻¹⁴ *Nəmə Isrel me nepwīn irəha pam sefen. Irəha nīpwnəti pris asori anan riti səvəi nəkur Isrel nəghin nə Skeva. Ia nəpīn me kamhəvən ia kwopun me, mamhəkoui irapw nənimwīn ərəha me ia nərmama. Nəpīn riti hənəuə tuhəkoui irapw irəha ia nəghi Iesu Iərimənu. Ro iamīnhi irə həvən mhərer ia nəmri iərmama riti nənimwīn ərəha rarə irə, hani pen ti nənimwīn ərəha i mā, “Kimaha iahəni pehe tukw ik i ia nəghi Iesu, iəmə naha Pol raməvisau i, tikier ia iərmama i.”

¹⁵ *Mətə nənimwīn ərəha rini pen ti nirəha i mā, “Iakukurən Iesu, mukurən mwi Pol. Mətə kimiaha nisiməme i?” ¹⁶ Nənə iəmə naha nənimwīn ərəha ramarə irə rivə pen ia nirəha. Nəgsen rasori məpi raka nəgsenraha pam. Ramousi irəha. Nənə irəha hap raka ia nimwə naha. Tinari səvənraha ruvəiwən. Nīpwranraha rəpəruəpəruə.

¹⁷ *Nəkur Isrel me pam mine nəkur Kris me pam səməme kamharə ia Efesas həregi nəvisaiien səvəi noien naha. Nəpīn həregi, həhekir asori. Nənə nərmama me həuvehi utə nəghi Iesu Iərimənu rutə mwi. ¹⁸ Nərmama səməme hani nīpərhienien ia Iesu həpik həuvehe mamhəni pui noien ərəha me səvənraha ia nəmri nərmama me. ¹⁹ Nepwīn ia nirəha səməme hənəmo nahak fwe kupwən həpeki nəkukuə me səvənraha səvəi nahak, mhəpeki mhəuvehe, mhəuvani ia nəmri nərmama me pam. Nənə nərmama me həvsini nəmri nəkukuə me naha, mhətə mā rutə pik. ²⁰ *Ro iamīnhi irə nəgkiariien səvəi Iərimənu riskai pik muviris mamevən.

Nurigrigien asori fwe Efesas

²¹ *Kurirə ia narimnari me naha, Pol rerin ramrhi mā trəpi simwīn ia profens mi naha

* 19:4: Mat 3:11 * 19:6: Wok Me 8:17, Wok Me 10:44,46 * 19:9: 2Kor 6:14-18 * 19:10: 2Tim 1:15 * 19:11: Wok Me 14:3 * 19:12: Wok Me 5:15 * 19:13-14: Mak 9:38 * 19:15: Mak 1:24,34 * 19:17: Wok Me 5:5,11 * 19:20: Wok Me 12:24 * 19:21: Wok Me 23:11, Rom 1:13

Masetonia mine Akaea, mevən fwe Jerusalem. In rini mə, “Nəpın takevən raka fwe Jerusalem, takaməkeikei mətoni mwi Rom.” ²² *In rərhi pen Timoti mine Erastas, iəmə mi sə krouasitu irə, krouevən fwe Masetonia. Mətə in rarə ouihi a mwi fwe ia Esia.

²³ *İa nəpın nəha krukwumen naruagənien riti fwe Efesas ti Suatuk səvəi İesu.

²⁴ *İərmama riti nəghın nə Temetrius. In iərmama sə ramo narimnari me ia silva. İa nəpın me ramo nimwə ouihi me ia silva, mauvnhi nimwəfwaki səvəi kumwesən eikuə riti. In pran kani mə Atemis. Temetrius mine nərmama me səməme kamhowok irəha min kamhəmri pen nəmri nari ia nimwə ouihi me nəha, mamhəuvehi mane asori me irə. ²⁵ Nəpın riti Temetrius roeite nərmama me pam səməme kamho narimnari me ia silva. In rini pen ti nırəha i mə, “Nərman, hiəuvəukurən raka mə kitaha saməuvehi mane asori ia wok i səkitaha. ²⁶ *Kimiaha hiəuvəregi raka nəgkiariien səvəi iəmə nəha Pol, mhənətə raka narimnari me nəha in ramo. Ripko mhə ia taon əpa i Efesas, mətə ipaka rukurau pam ia profens i Esia, in ravi nərmama me həpik həpwəh nətərigien səvənraha, mhəkürirə in. In rani mə nənimwi kumwesən me i nərmama kamho ia rəginraha ripko mhə irəha kumwesən pərhiien me. ²⁷ Kitaha tsaməkeikei mhəsiari kamo Pol ro nərmama həni ərəha wok i səkitaha. Rukurən noien mwi nərmama hətə ərəha nimwəfwaki səvəi kumwesən asori səkitaha Atemis. Nənə pəpim nəpın riti rukurən nuvehi rakaiien nəhag nəha Atemis, mo ruvehe mo nəri auər a i. Mətə nərmama me pam ia Esia mine ia kwopun me pam ia tıprənə i kamhəfwaki m prən i.”

²⁸ Nəpın nərmama me həregi nəgkiariien nəha, niemaha rəpi pik irəha. Həskəmter, mənəmhəkwein asori, mə, “Səgnəgini Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas.”

²⁹ *Nərəhaien nəha raiu mevən meste kwopun pam ia taon nəha. Nərmama me haiu, mhəuvən, mhəkwtəmhiri Kaius mine Aristakas, iəmə Masetonia mi nəha kamharavən pəri irəhar Pol. Həkwtəmhiri irau, mhəvi irau, mhəuvən fwe kwopun asori riti kamrai sun nəgkiariien ikin. ³⁰ Pol rokeikei mə trevən ia reri nərmama məkğiari, mətə nərmama me səvəi İesu həpkəsəni mhə. ³¹ *Nəmə asori me nepwın mwi səvəi Esia, səməme həukurən amasan Pol, hərhi pen nəgkiariien min, mamhase in mə trəpwəh nevənien fwe kwopun nəha kamrai sun ikin.

³² Fwe nəkwai kwopun nəha kamrai sun ikin, nurıgrıgien asori. Nərmama kamhəkwein əpwəmwis. Nepwın kamhəni nəgkiariien riti, nepwın kamhəni əpə. İrəha həpik həreirei mə hənousəsımwın irəha me ti nəfe. ³³ İa nəpın nəha nəkur İsrəl hərui irapw iərmama riti nəghın nə Aleksanta. Nərmama nepwın hətoni, həni pen tukwe in mə trəkğiari. Nəpın Aleksanta riskəmter ia nəmri nərmama me pam, ruvehi utə rəgin, mokeikei mə trini irapw nəgkiariien səvəi nəkur İsrəl. ³⁴ Mətə nəpın nərmama me hətə sas Aleksanta mə in iəmə İsrəl, irəha pam kamhəkwein əpwəmwis, rerınraha kuatia a, mamhəni mə, “Səgnəgini Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas. Səgnəgini Atemis, kumwesən səvəi nəkur Efesas.” İrəha kamhəkwein əpwəmwis iamınhi mhəuvehi aoa kəru.

³⁵ Kurirə irə iəmə asori riti səvəi Efesas riskəmter minise irəha. Nəpın həuvehe mhafafa, in rini mə, “Nəmə Efesas, nərmama me pam həukurən mə nimwəfwaki səvəi kumwesən asori nəha Atemis ramərer ia taon i səkitaha. Kitaha i nəkur Efesas samətui amasan tukwe. Samətui amasan mwi ti kəpwier ikinan nəha rıməukrutə ia nıməgouəgou meiwaiu pehe. ³⁶ İərmama riti riwən ko ripkını mhə mə iakameikuə. Ro iamınhi irə kimiaha tıhaməkeikei mhafafa, mhəpwəh noien nari riti kurirə tıhəmisə irə. ³⁷ Kimiaha hiəməuvehi iəmənmi nəha, mhəuvehe ia kwopun i. Mətə irau kroupkakres mhə nari riti ia nimwəfwaki riti səkitaha, rouəpwəh nini ərəhaien Atemis, prən nəha in kumwesən səkitaha. ³⁸ Trini minuə Temetrius mine nərmama səməme kamhowok irəha min hənətə nəri ərəha riti iərmama riti rino, pwəh həuvən fwe nimwə me nəha

* 19:22: Rom 16:23, 2Tim 4:20 * 19:23: 2Kor 1:8 * 19:24: Wok Me 16:16 * 19:26: Wok Me 17:29, 2Tim 1:15 * 19:29: Wok Me 20:4, 27:2, Kol 4:10, Flm 24 * 19:31: 2Tim 1:15

kamækiri nægkiariien ikin. Nimwə me nəha kamhəkwaḡ a. Nəmə asori me səməme kamhækiri nægkiariien irəha fwe ikin. ³⁹ Mətə trini minuə hiokeikei nari riti mwi, tihaməkeikei mheitenhi nəpin nəha nəmə asori me kamhousəsimwɪn irəha me irə. Ia nəpin nəha tihəmri amasan. ⁴⁰ Kitaha tsaməsiari, kamo tukini mə samərui loa ipwet, mamhərükwumen nərəhaien asori. Nənə tsəfni ia nəmri nəmə asori me? Nægkiariien səkitaha riwən tsəni mə səfo mamho nurigrigien asori i.” ⁴¹ Nəpin iəmə asori nəha rini pam nægkiariien nəha, rərhi pen nərmama me kamhəuvən.

20

Pol revən fwe profens mi nəha Masetonia mine Akaea

¹ Nəpin nurigrigien asori nəha rinei waiu, Pol rəkwein nərmama me səvəi Iesu həuvehe rəvəhag minraha. Nəpin rəvəhag pam minraha, rəsəkir minraha, mier, mamevən fwe Masetonia. ² In ramevən ia kwopun me ia profens nəha, mamini nægkiariien me rɪpɪk, maməvəhag m nərmama me səvəi Iesu fwe ikin. Kurirə irə in ruvehe ia profens nəha Akaea. ³ Pol ruvehi məkwə kahar fwe ikin. Nəpin rinaməpnəpenə mə trəputə ia nitətə riti, mevən fwe profens nəha Siria, in riregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune in ia nəkwai nitətə nəha. Ro pen in rəpwəh, mini mə in travən a məpi simwɪn ia profens nəha Masetonia ti nɪrərigien mevən fwe Siria. ⁴ *Nərmama nepwɪn mwi həkurirə in: Sopata, tɪni Piras iəmə Perea; mine Aristakas irau Sekantas, iəmə Tesalonaeka mi; mine Kaius iəmə Tepe, irau Timoti; mine iəmə Esia kəru nəha Tikikas mine Trofimas. ⁵ Irəha nəha həkupwən mhəuvən mamheitenhi kimaha fwe Troas. ⁶ Nəpin nəveginien asori nəha nəkur Isrel kamhani bred sə yis riwən irə rukurau, kimaha iahəputə ia nitətə riti mhəier ia Filipae. Nəpin krirum rukurau, nənə iahəuvən mheste irəha fwe Troas, mamharə fwe ikin mhəuvehi nəfwakiien kuatia.

Pol ramo navənien səvənhi sampam fwe Troas

⁷ *Ia Sapat riti, ia nəpin, kimaha iahousəsimwɪn kimaha me mə tahəkwsen bred. Pol ramahatən nərmama me. Ti nəri nə mə trakwakwi rəpwəh irəha, rægkiari əpwəmwis meste kurkwai nəpin. ⁸ Kimaha iahousəsimwɪn kimaha me ia nəkwai nimwə ia kwopun riti fwe irənhə. Ia kwopun nəha laet me rɪpɪk rauək. ⁹ Təmaruə riti nəha ikin. Nəghɪn nə Iutikas. Raməkure utə ia ruei winto. Nəpin Pol raməgkiari pɪk mamevən, napriien ruvehi təmaruə nəha. Ravi kəviəmu, mɪmwei irapw fwe ia stori kahar, meiwaiu mouini. Nərmama me heiwaiu mə tuhəuvehi utə, mətə ruvəmhə. ¹⁰ *Mətə Pol reiwaiu irapw, mɪnimwi nukurhun mi ia nɪkaren, mərəui əmwesi, mini mə, “Tihəpwəh niregiien rərəha, in ruvəmɪru mwi.” ¹¹ Kurirə ikin, nəpin Pol rutə mevən mwi fwe irənhə, rəkwsen bred, maməni pəri nari irəha minraha. In rægkiari mwi meste rinamran, məpwəh irəha mamevən. ¹² Nənə irəha həiri təmaruə nəha Iutikas, mamhəuvən fwe ia rukwənu. Rerindraha ragien mə in ruvəmɪru mwi.

Irəha həier ia Troas mhəuvən fwe Maelitas

¹³ Pol rokeikei mə travən a, mukurau parei, mevən fwe taon nəha Asos. Ro iamɪnhi irə in rərhi pen kimaha iahəputə ia nitətə, mhəkupwən irə, mhəuvən, mamheitenhi in fwe ikin. ¹⁴ Nəpin in rier pehe tukumaha fwe Asos, rəputə ia nitətə kimaha min, nənə iahəuvən fwe taon nəha Mitulen. ¹⁵ Kini rakwakwi irə iahəier ia kwopun nəha, mhəuvehe, mhaiu iruə ia tənə əmweris nəha Kios. Nəpin kuatia rukurau, iahəuvehe ia tənə əmweris nəha Samos. Nəpin kuatia mwi rukurau, iahəuvehe ia taon nəha Maelitas. ¹⁶ *Kimaha iahaiu iamɪnhi irə ti nəri nə mə Pol rɪməni mə tahəukurau iruə mhəpwəh nuvareien fwe Efesas. Rəpwəh nokeikeien mə trouraha nəpin səvənhi fwe profens

* 20:4: Wok Me 19:29, 21:29, Efes 6:21 * 20:7: Wok Me 2:42,46 * 20:10: 1King 17:21 * 20:16: 2Tim 1:15

nəha Esia, ti nəri nə mə in ramevən akwauakw mə trukupwən mapirapw fwe Jerusalem kurirə nəpɪn asori nəha Pentekos.

Pol rəvəhag m elta me səvəi nəfwakiien fwe Efesas

17 *Nəpɪn kɪmaha iahəuvarei fwe Maelitas, Pol rərhi pen nəgkiariien revən fwe Efesas, məres elta me səvəi nəfwakiien mə tuhəuvehe mhətə in. 18 *Irəha həuvehe, nənə Pol rini pen ti nirəha i mə, “Kɪmiaha hiəuvəukurən raka mə iakinəfarə irə kitaha m kɪmiaha fwe iakiməuvehe ia Esia meste iakəpwəh kɪmiaha mamevən. 19 *Iakamo wok səvəi Iərimənu, mɪpkəfiəutə mhə iou. Ia nəpɪn me nise nənimek ramaiu tukumiaha. Ia nəpɪn me iakamregi ramərəha, ti nəri nə mə nəkur Isrel hənuə tuhousi əpune iou. 20 Kɪmiaha hiəukurən mə iapkərkwafə mhə ia nəgkiariien me nepwɪn sə tuhasitu ia kɪmiaha. Mətə nəpɪn iakaməvisau uə iakamahatən kɪmiaha ia nəmri nərmama me uə ia nəkwai nimwə me səkɪmiaha, iakani irapw pam tukumiaha. 21 Iakaməvisau pen pəri m nəkur Isrel mine nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, nənə mhahatətə ia Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

22 *Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakamevən fwe Jerusalem, ti nəri nə mə Nənɪmwɪn Ikinan raməkeikei miou. Iou iakreirei nəfe treste iou ia kwopun nəha. 23 *Mətə in a i iakukurən. Ia taon me pam sə iakamevən ikin, Nənɪmwɪn Ikinan ramahatən amasan iou, mamini mə tukousi iou, kuvehi puvnimwə iou ia kalapus. 24 *Mətə iou iakətoni mə nimɪruien səiou ro nəri auər a tukw iou. Iapkətərig pik mhə i. Iakokeikei a mə takeste nusvenhi suatuk səiou, mo sampam ia wok nəha Iesu Iərimənu ruvei pehe miou. In rini mə takaməkeikei mini irapw ti nərmama nəgkiariien i sə raməvisau namasanien səvəi Kumwesən.

25 Nənə hətə ro. Təkwtəkwuni nəha iakukurən mə kɪmiaha pam i səməme iakuvəukurau raka ia nimwrhenimiahə, məvisau nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə m kɪmiaha, tihəpkətə mhə mwi nənimek ia nəpɪn riti. 26 *Ro pen ia nəpɪn i ipwet iakani irapw tukumiaha i mə trini minuə Kumwesən rərpwɪn noien ərəha me səkɪmiaha, ramarə ia kɪmiaha. Iou iakiwən ia kɪmiaha, 27 ti nəri nə mə iapkərkwafə mhə nari riti tukumiaha. Iakuvəni irapw pam narimnari me Kumwesən rokeikei. 28 *Kɪmiaha tihaməkeikei mhətə amasan kɪmiaha me, mamhətə amasan mwi sipsip me pam səməme Nənɪmwɪn Ikinan rɪnəmri pehe ia rəgimiahə. Tihaməkeikei mhəiri amasan nakalasia me səvəi Kumwesən, ti nəri nə mə in rɪnəraku raka irəha ia nitən. 29 *Iakuvəukurən raka mə nəpɪn takaraka ia kɪmiaha, nərmama me nepwɪn həmwən ia kuri əprmin me tuhəuvehe ia rərimiahə, mhərɪpwi kɪmiaha nərmama me səvəi Iesu, rəmwən mə kɪmiaha sipsip me. 30 *Nənə kɪmiaha i nərmama nepwɪn tuhəskəmter, mheikuə mə tuhəvi raka nərmama me səvəi Iesu, həvən mhəkurirə ia nirəha. 31 *Ro iamɪnhi irə, kɪmiaha tihaməkeikei mhəsiari. Rərimiahə tramrhi mə nuk kahar iakəpwəh napwisien, mətə ia nəpɪn mine ia ran iakamahatən kɪmiaha kuatia kuatia. Nise nənimek ramaiu tukumiaha.

32 *Təkwtəkwuni nəha iakaməmri pen kɪmiaha ia rəgi Kumwesən. Rərimiahə traməkeikei mamrhi nəgkiariien sə raməvisau namasanien səvənhi. Nəgkiariien nəha riskai, mukurən nərpwi əknekɪnien kɪmiaha, muvei pehe narimnari amasan me səməme Kumwesən riməni mə truvei pen m nərmama me səvənhi. 33 *Rerik rɪpkakres mhə mane uə tɪnari səvəi iərmama riti. 34 *Kɪmiaha hiəuvəukurən raka mə iou iakinowok

* 20:17: Wok Me 18:21 * 20:18: Wok Me 18:19, 19:10 * 20:19: Wok Me 20:3 * 20:22: Wok Me 19:21

* 20:23: Wok Me 9:16, Wok Me 21:4,11 * 20:24: Wok Me 21:13, 2Tim 4:7 * 20:26: Wok Me 18:6 * 20:28:

1Tim 4:16, 1Tes 5:2-4 * 20:29: Mat 7:15, Jon 10:12 * 20:30: 1Jon 2:19 * 20:31: Mak 13:37, Wok Me 19:8,10,

1Tes 2:11 * 20:32: Wok Me 26:18 * 20:33: 1Saml 12:3, 1Kor 9:11-12 * 20:34: Wok Me 18:3, 1Tes 2:9

ia rægik mæ takuvehi narimnari me sævai naraien s'aiou mine sævai iou me nepw'in. ³⁵ *Ia noien me pam s'aiou, iakamahatæn kimiaha mæ kitaha tsamækeikei mhæmwur iam'inhi iræ, mamhasitu ia nærmama hæpkiskai mhæ. Reritaha tramækeikei mamrhi nægkiariien i sævai Iesu Iærimænu. In rimæni mæ, 'Næriariien nari ramasan pik mæpi raka nuvehien a nari.' "

³⁶ *Næpin Pol rægkiari pam, rinimwi nukurhun mi, mæfwaki iræha minraha. ³⁷ Iræha pam hasæk, mhækwætæmhiri Pol, mhakei min. ³⁸ *Rerindraha ræpou pik ti nægkiariien næha rimæni mæ tuhæpkætoni mhæ mwi nænimen. Nænæ havæn pæri iræha min, mhæuvæn ramevæn ia nitætæ.

21

Pol revæn fwe Jerusalem

¹ Kimaha iahæsækir raka minraha, mhæputæ ia nitætæ, mhæier, nænæ mhæuvæn atukwatukw ia tænæ æmweris næha Kos. Kini rakwakwi iræ, iahæuvæn ia tænæ æmweris næha Roj. Nænæ iahæier ia kwopun næha, mhæuvæn ia taon næha Patara. ² Ia kwopun næha iahætoni nitætæ riti rinamevæn fwe tænæ Fonia. Nænæ iahæputæ iræ, mhæier, ³ mhæuvæn mheste iahæti pen mhætoni tænæ æmweris næha Sæpras. Nænæ iahæukurau ia nikaren saot, mhæuvæn fwe profens næha Siria, nænæ mheiwaiu pehe ia taon næha Taea. Nitætæ sækimaha rærer ia kwopun næha, ti næri næ mæ tukpeki parei kago sævænhi fwe ikin.

⁴ *Kimaha iahæuvarei, mhæuvæn mamhætui nærmama me sævai Iesu. Mhætoni iræha, nænæ Nænimw'in Ikinan ro iræha hætoni næfe tuko ia Pol fwe Jerusalem. Ro pen iræha hæni pen ti Pol i mæ træpwæh nevænien. Iaharæ fwe Taea kimaha minraha meste næfwakiien kuatia.

⁵ Næpin sækimaha sampam tahæier iræ iahæuvehi suatuk sækimaha mamhæuvæn, nærman me pam iræha nipran me sævænraha mine nækwærhakwæra me sævænraha havæn kimaha minraha. Iahæier ia taon, mhæuvæn fwe nipækir. Nænæ ia kwopun næha, iahænimwi nukurhumaha mhæfwaki. ⁶ *Næpin iahæsækir raka m kimaha me, iahæputæ ia nitætæ, mhæier. Nænæ iræha hærærig mhæuvæn fwe imwænraha.

⁷ Nitætæ sækimaha rier ia Taea, maiu, muvehe ia taon næha Toleme. Nænæ iahæuvarei, mhæuvæn mhætoni piævtaha me fwe ikin, mharæ kimaha minraha næpin pek'in. ⁸ *Kini rakwakwi iræ, iahæputæ mwi ia nitætæ, mhæier, mhæuvehe ia taon næha Sisaria. Iahæuvarei, mhæuvnimwæ ia nimwæ sævai Filip, iærmama riti sæ ramævisau irapw nægkiariien amasan. In riti ia nærman me næha iræha pam sefen. Fwe kupwæn aposol me hænærpwi rægindraha ia niræha mæ tuhasitu ia niræha.^a Iaharæ kimaha min. ⁹ *Sævænhi præn ouihi me kefæ. Hæpkesi pen mhæ ihi iærmæn. Ia næpin me kabhæni irapw nægkiariien sæ raku pen ti Nænimw'in Ikinan.

¹⁰ *Kimaha iaharæ mheste næpin kahar uæ kefæ ia kwopun næha, profet riti næghin næ Akapus ruku pen fwe Jutia meiwaiu pehe ¹¹ *mætæ kimaha. Nænæ in ruvehi kætoti sævai Pol, mærihi atukw a ræg'in mi mine nisun mi iræ, nænæ m'ini mæ, "Nænimw'in Ikinan rani mæ, 'Nækur Isrel fwe Jerusalem tuhærihi iam'inhi iærmama sæ sævænhi i kætoti, nænæ mhæuvehi pen in ia ræg'i nærmama ripko mhæ iræha nækur Isrel.' "

¹² *Næpin iahæregi nægkiariien næha, kimaha mine nærmama ia kwopun næha iahasæk, mamhæres Pol mæ træpwæh nutæ penien fwe Jerusalem. ¹³ *Mætæ Pol rini mæ, "Ræfo hiamasæk iam'inhi iræ, mamho rerik ramækwæpir? Iakinæpnæpenæ raka mæ tukærihi iou iam'inhi. Mætæ ripko mhæ in æpa næha. Trini minuæ kousi æpune iou fwe Jerusalem ti næghi Iesu Iærimænu sækitaha, iakinæpnæpenæ raka." ¹⁴ Nænæ næpin iahætæ mæ ko iahæpkinise mhæ in, iahæpwæh, nænæ mhæni mæ, "Pwæh tuko ræmwhen Iærimænu rokeikei."

* **20:35:** Mat 10:8 * **20:36:** Wok Me 21:5 * **20:38:** Wok Me 20:25 * **21:4:** Wok Me 20:23 * **21:6:** Wok Me 20:36 * **21:8:** Wok Me 6:5, 8:40 ^a **21:8:** Wok Me 6:5 * **21:9:** Wok Me 2:17 * **21:10:** Wok Me 11:28 * **21:11:** Jon 21:18, Wok Me 20:23, 21:33 * **21:12:** Mat 16:22 * **21:13:** Wok Me 20:24

15 Kimaha iaharə rəpwəmwis kwopti ia kwopun nəha. Nənə kurirə irə iahəpnəpenə narimnari me səkimaha, nənə mhəier mhəutə pen fwe Jerusalem. 16 Nərmama nepwin səvəi Iesu fwe Sisaria həuvən kimaha minraha, mhəiri pen kimaha iahəuvən fwe nimwə səvəi Minason. In iəmə Saepras riti. Rīməuvehe mo in iərmama riti səvəi Iesu fwe tui. Kimaha iahapri fwe nəkwai nimwə səvənhi.

17 Nəpin kimaha iahəuvehe ia Jerusalem, piəvtaha me hətə kimaha. Rerinraha ragien. 18 *Kini rakwakwi irə, Pol ruvnimwə kimaha min mevən mətə Jemes. Elta me səvəi nəfwakiiən irəha mwi fwe ikin. 19 *Pol rini ramasan ti nirəha i, marə mini mwi narimnari me kuatia kuatia sə Kumwesən rino ia nəpin nəha Pol rinamowok fwe kwopun me səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

20 *Nəpin irəha həregi, həgnəgini Kumwesən, nənə mhəni pen ti Pol i mə, “Piəvmaha, ikinətə raka mə nəkur Isrel me taosen m taosen həuvəni raka nīpərhienien ia Iesu. Nənə irəha pam həskai ti Loa səvəi Moses. 21 *Irəha həuvəregi raka nərmama kəmhəni ik mə ikamevən ia kwopun me səvəi nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, mamahatən nəkur Isrel me pam ia kwopun me nəha mə tuhəpwəh Loa səvəi Moses. Irəha həregi mə ikamini pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nuvehien ninhum m nəkwərhəkwərha me səvənraha uə nesi penien narəien səkitaha nəkur Isrel. 22 Irəha tuhəregi mə ikuvəuvehe raka ia kwopun i. Ro iamini irə, kitaha tsəfo irəha? 23 Tiko nəri kimaha tahəni pehe tukw ik i. Nərman kəfə ia kwopun i. Fwe kupwən həuvehi kwəsuaahi ia nəmri Kumwesən mamhatuakəm tukwe. 24 *Tikuvehi nəmə me i, mo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien kimiaha minraha hiəmher ia nəmri Kumwesən, muvehi tukwini nəmri narimnari me səvənraha, mo pam, nənə irəha tuhərai nukwənenraha rahatən pen mə natuakəmien səvənraha həno pam. Ia noien nəha nərmama me tuhətoni mhəukurən mə nəgkiariien me nəha kamini ia niram ro neikuəien i. Ikamesi pen ihi Loa səvəi Moses. 25 *Mətə nərmama me nəha kəmhəni nīpərhienien ia Iesu, səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel, kimaha iahənərhi pen raka nəkukuə riti minraha, mhəni pen nəkwamaha ti nirəha i. Iahəni mə irəha tuhəpwəh nanien nəveginien sə kiməuvei pen m nənimwi nari me səməme kəməfwaki pen minraha. Tuhəpwəh nanien netə. Tuhəpwəh nanien nərimiru riti sə kətiri nīpətəkinuan remhə, mətə netə raməmak ihi ia nusan. Nərman me tuhəpwəh niri əpnəpenien nīpran. Nīpran me tuhəpwəh nesi pen əpnəpenien nərmən.”

26 *Kini rakwakwi irə, Pol ruvehi nərmən me nəha kəfə, mevən, minamo nəfe Loa səvəi Moses rani ti noien irəha minraha həməher ia nəmri Kumwesən. In ruvnimwə ia nimwə səvəi Kumwesən, mini sas pen ti pris me mə nəpin sefen trukurau, nənə in mine nərmən me nəha kəfə tuhəməher. Ia nəpin nəha nərmən me nəha kəfə tuhəuvei pen nərimiru me səvənraha kuatia kuatia mə tukousi əpune kuvei pen m Kumwesən.

Nərmama me həkwətəmhiri Pol

27 *Ipaka nəpin me nəha sefen həukurau pam. Nənə nəkur Isrel me nepwin səməme həuku pen fwe ia Esia hətoni Pol ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə nəpin hətoni, həkwətəmhiri in, mamhərhiərhi nərmama me, 28 *mamhəkwein əpwəmwis mə, “Nəmə Isrel, hasitu! Iəmə i in i ramahatən nərmama ia kwopun me, mamini ərəha kitaha nəkur Isrel, mamini ərəha mwi loa səkitaha mine kwopun i. Təkwətəkwuni nəha riri nəkur Kris me nepwin həuvnimwə pehe i ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən. Ia noien nəha in ramo kwopun ikinan i ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən.” 29 *(Irəha həni nəgkiariien nəha ti nəri nə mə fwe kupwən hətoni iəmə Efesas nəha Trofimas ramavən irau Pol fwe ia taon. Rerinraha rirhi mə Pol riri in muvnimwə pehe ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.)

* 21:18: Wok Me 15:2,13, Kal 1:19 * 21:19: Wok Me 15:12 * 21:20: Wok Me 15:1,5 * 21:21: Wok Me 16:3, Kal 2:3 * 21:24: Nam 6:1-20, Wok Me 18:18 * 21:25: Wok Me 15:29 * 21:26: 1Kor 9:20 * 21:27: 2Tim 1:5 * 21:28: Esik 44:7, Wok Me 6:13 * 21:29: Wok Me 20:4, 2Tim 4:20

³⁰ Nægkiariien naha ro nakur Jerusalem hærer, mhaiu mhauvehe. Iraha həkwtəmhiri Pol, mhəvi, mhəier irapw ia nimwə səvəi Kumwesən. Təkwtəkwuni a pris me hərəpinhə. ³¹ Nərmama me naha kamhousi Pol mə tuhousi əpune. Ia nəpın naha nægkiariien rutə mevən ti iaruağən səvəi Rom sə in rasori ia naruagən me iraha taosen. In riregi mə nərmama me pam ia Jerusalem kamho nurigrigien asori. ³² Təkwtəkwuni a riri naruagən me nepwın səvənhi mine nəmə asori me səvənraha haiu mheiwaiu ti nərmama me. Nəpın nərmama me hətoni iəmə asori naha mine naruagən me səvənhi, iraha həpwəh nousiien Pol.

³³ *Iəmə asori səvəi naruagən me revən ti Pol, mini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəkwtəmhiri in, mhərihi ia jen kəru. Nənə in rəres pen nərmama me i mə, “Nəfe i iərmama? Rino nəfe?” ³⁴ Nərmama ia nəkuər naha nepwın kamhəni nægkiariien riti, nepwın kamhəni səpə. Mətə rəknekin ti iəmə asori səvəi naruagən me ko rıpkregi atukwatukw mhə nari riti ti nəri nə mə nurigrigien rasori. Ro iamınhi irə in rini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi, mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me. ³⁵ Nəpın Pol reste kwopun naha kavən kautə ikin, naruagən me həvrani in mamhəutə. Iraha ho iamınha irə, ti nəri nə mə nərmama me niemaha raməpi pik iraha. ³⁶ *Kamhəkurirə ia Pol mine naruagən me, mamhəkwein əpwəmwis mə, “Housi əpune iəmə naha.”

³⁷ Ipaka naruagən me həuvehi Pol mhəuvnimwə ia nimwə səvənraha, nənə Pol rini pen ti iəmə asori səvəi naruagən me i mə, “Ko iakəgkiari ro mik?”

Miregi iəmə asori səvəi naruagən me rini mə, “Kwa ikukurən nægkiariien səvəi nakur Kris. ³⁸ *Rosi ik iəmə Ijip naha fwe kupwən ikrukwomen naruagənien riti kimiaha nakur Rom, miri nərman me səməme kamhousi əpune iərmama, iraha pam fo-taosen, hiəuvən fwe kwopun akwesakwes ikin?”

³⁹ Miregi Pol rini mə, “Rekəm. Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe profens naha Silisia ia taon naha Tasas. Iou sitisen riti səvəi taon asori naha. Iakase ik mə ko ikəsəni ro iou iakəgkiari m nərmama me naha.”

⁴⁰ Iəmə asori səvəi naruagən me rəsəni Pol. Nənə Pol rərer naha kavən kautə ikin, muvehi utə rəgin, miripwi tete nərmama me. Nəpın iraha həuvehe mhafafa, rəgkiari mınraha ia nægkiariien Hipru, mini mə,

22

Pol rini irapw nægkiariien səvənhi ti nakur Isrel

¹ “Tata me mine piak me, hətərig ro iou, pwəh iakini irapw nægkiariien səiou tukumi-aha i.” ² Nəpın iraha hərəgi Pol raməgkiari mınraha ia Hipru, nægkiariien ihi səvənraha, həuvehe mhafafa mwi.

Nənə in rınamini mə, ³ * “Iou iəmə Isrel. Iakinətui fwe Silisia, ia taon naha Tasas, mətə iakiməpwınari ia taon i Jerusalem mo skur ia skur səvəi iahtən naha Kamaliel. In rınahatən iou ia loa səvəi kaha kupwən me səkitaha mə takesi pen atukwatukw. Ia nəpın naha iakiskai mə tako narimnari me səməme Kumwesən rokeikei rəmwhen ia kimiaha i ipwet mine. ⁴ *Fwe kupwən, iakamometə nərmama me naha səməme kamhesi pen Suatuk səvəi Iesu. Iakaməkwtəmhiri iraha, nəri auər a mə nərman uə nıpran, mauvehi puvnimwə iraha ia kalapus mə tukousi əpune iraha. ⁵ Pris asori anan mine nəmə asori me səkitaha nakur Isrel tuhəni mə iakani pərhiən. Nəpın riti iakiməuvehi nəkukuə me səvənraha həmərari m piəvtaha me fwe Tamaskes. Iakier, mamevən ia kwopun naha mə takəkwtəmhiri nərmama me səvəi Iesu, mərihi iraha ia jen, miri iraha mirərig, muvehe mwi ia Jerusalem mə tukousi iraha.

* **21:33:** Wok Me 20:23 * **21:36:** Luk 23:18, Wok Me 22:22 * **21:38:** Wok Me 5:36-37 * **22:3:** Wok Me 5:34, Rom 10:2 * **22:4:** Wok Me 8:3, 22:19

⁶ Ia nəpɪn nəha iakinauvehe ipaka ti Tamaskes, ipaka kurkwai nəpɪn ia ran, təkwtəkɥuni a nukuraanien asori ruku pen ia nimagouagou, məhiəpɥin iou. ⁷ Iakimwei irapw ia tɪprənə, mɪregi reri iərmama riti rini pehe tukw iou i mə, ‘Sol, Sol, rəfo ikamometə iou?’

⁸ Mɪregi iakini mə, ‘Iəmə asori, ik sin i?’

Mɪregi rini pehe tukw iou i mə, ‘Iou Iesu, iəmə Nasaret sə ikamometə.’ ⁹ Nərmama kimaha minraha hətoni nukuraanien nəha, mətə həpkregi amasan mhə nəfe nəha reri iərmama nəha rani pehe tukw iou i.

¹⁰ Nənə iakəres pen in i mə, ‘Iərimənu, takəfo nəha təkwtəkɥuni?’

Mɪregi Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, ‘Tikərer, mevən fwe Tamaskes. Iərmama riti fwe ikɪn trɪni pehe tukw ik i narimnari me pam i Kumwesən ruvərɥi raka mə tiko.’

¹¹ Ia nəpɪn nəha ko iapkətə mhə nari, ti nəri nə mə nukuraanien sə raməhiəpɥin iou raməhiəpɥ pɪk. Ro pen nərmama kimaha minraha həuvehi rəgik, mhəiri iou, mhəuvən fwe Tamaskes.

¹² Ia kwopun nəha iərmama riti nəghɪn nə Ananaeas. In iəməfwaki riti ramsiai Loa səkitaha. Nəkur Isrel me pam səməme kamharə fwe Tamaskes kamhəni amasan in.

¹³ In ruvehe mərəer ipaka tukw iou, mɪni pehe tukw iou i mə, ‘Sol, piak, tiko mətə nari.’ Təkwtəkɥuni a mwi irə, iakətə nari, mətɪ pen mətɪni in.

¹⁴ Nənə in rini mə, ‘Kumwesən i səvəi kaha kupwən me səkitaha rinərpwi raka rəgɪn ia niram, mɪni mə tikaməkeikei mukurən narimnari me sə in rokeikei, mətɪni Iəmə Atukwatukw nəha səvənhi, nənə mɪregi rerɪn atukwatukw rəgkiari. ¹⁵ Ro iamɪnhi irə, ik tikuvehe mo iərmama riti səvənhi. Tikaməkeikei məvisau irapw m nərmama me pam narimnari me sə ikɪnətɪni mɪregi. ¹⁶ *Təkwtəkɥuni nəha, ikameitenhi nəfe? Əskəmter, mo paptəes. Tikəfwaki m Iesu, pɥəh in raikuas raka nərhəien me səim.’

¹⁷ Nəpɪn iakrərig muvehe mwi ia Jerusalem, iakevən maməfwaki ia nimwə səvəi Kumwesən. Nənə iakətɪni vison riti. ¹⁸ *Ia vison nəha iakətə Iərimənu raməgkiari pehe miou mə, ‘Tikap akwauakw, mier ia Jerusalem. Nərmama me i tuhəpkregi mhə nəgkiariien səim nəpɪn ikəvisau irapw iou minraha.’

¹⁹ *Mɪregi iakini mə, ‘Iərimənu, irəha həukurən amasan iou mə fwe kupwən iakamevən fwe nəkwai nimwəfwaki me pam səvəi nəkur Isrel, maməkwtəmhiri nərmama səməme kamhəni nɪpərhienien ia niram. Iakamouisi irəha, mauvehi puvnimwə irəha ia kalapus.

²⁰ *Stifen, iərmama sə raməvisau irapw ik, nəpɪn nɪten rinaiu irə, iou mwi iakamərer ia kwopun nəha, mamətui ti karkahu me səvəi nərmama səməme kamhəkwi əpune in. Rerik ragien a ti nəfe nəha kamho.’

²¹ *Mətə Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, ‘Tiko mier. Takərhi pen ik ikevən ti nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel.’ ”

²² *Nərmama me kamhətərig amasan ia Pol, mətə nəpɪn həregi nəgkiariien nəha, həgkiari asori, mhəni mə, “Həuvehi raka iəmə nə, mhousi əpune! Tihəpɥəh nəpɥəhien in rimiru!”

²³ Irəha kamhəkweɪn əpɥəmɥis, mamhərarki əpnəpen tɪnari me səvənraha mamhərarki utə niməkɥrur. ²⁴ Ro iamɪnhi irə iəmə asori səvəi naruagən me rini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəuvehi Pol, mhəuvehi mhəuvnimwə ia nimwə səvəi naruagən me. In rini mə tuhaməkeikei mhərisi in pɥəh rini irapw mə rəfo nərmama me kamhəkweɪn əpɥəmɥis pen irə iamɪnhi irə. ²⁵ *Naruagən me hərihi tərini Pol mə tuhərisi. Iaruagən riti sə ramərer ipaka in rasori ia naruagən me irəha hantret. Pol rini pen tukwe in mə, “Noien i hiamo ratukwatukw ia loa səvəi nəkur Rom uə rekəm? Hiənuə tihərisi sitisin riti səvəi Rom, mətə kɪpkətə raka mhə nari riti rərəha rino.”

* 22:16: Wok Me 2:21 * 22:18: Wok Me 9:29-30 * 22:19: Wok Me 8:3, 26:9-11 * 22:20: Wok Me 8:1

* 22:21: Wok Me 9:15, 13:2 * 22:22: Wok Me 21:36 * 22:25: Wok Me 16:37

²⁶ Nəp̄in iaruağən nəha r̄iregi nəgkiariien nəha, revən ti iəmə asori səvənhi, mini pen tukwe in mə, “Nəfe nəha ikamo? Iəmə nəha in sitisin riti səvəi Rom.”

²⁷ Ro pen iəmə asori səvəi naruagən me revən ipaka ti Pol, mini pen tukwe in mə, “Ni amasan ro tukw iou i mə pər̄hien ik sitisin riti səvəi Rom?”

M̄iregi Pol r̄ini mə, “Ouəh.”

²⁸ M̄iregi iəmə asori səvəi naruagən me r̄ini mə, “Rəfo? Iou iakinərəku mane asori mə takuvehe mo iou sitisin səvəi Rom.”

M̄iregi Pol r̄ini mə, “Mətə nəp̄in iakinətui irə iou sitisin səvəi Rom.”

²⁹ *Ia nəp̄in a mwi nə naruagən me səməme hənər̄er ipaka mə tuhər̄isi Pol, irəha həhek̄ir, mharaka irə. Nənə iəmə asori səvənraha, in mwi rehek̄ir, ti nəri nə mə rətə mə Pol in sitisin riti səvəi Rom, mətə r̄inər̄ihi tər̄ini in ia jen.

Pol r̄er̄er ia nəmri nəm̄ə asori me səvəi nəkur Isrel

³⁰ Mətə iəmə asori səvəi naruagən me rokeikei mə tr̄iregi atukwatukw nəgkiariien nəha mə nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol ti nəfe. Kini rakwakwi irə rər̄hi pen nəgkiariien revən ti pris asori me m̄ine nəm̄ə asori me səvəi nəkur Isrel mə tuhaməkeikei mhousəs̄imw̄in irəha me. Kurirə irə r̄ini pen ti naruagən me səvənhi mə tuhəfi raka rəginraha ia Pol. Nənə ruvehi Pol, mevən, r̄er̄er ia nəmri nəm̄ə asori me səvəi nəkur Isrel.

23

¹ *Ia nəp̄in nəha Pol rət̄i pen mət̄oni nəm̄ə asori me səvəi nəkur Isrel, mini mə, “Piak me, fwe kupwən meste pehe ipwet m̄ine iakamarə, mamousari mə rer̄ik tramasan məm̄her ia nəmri Kumwesən.” ² *Nəp̄in Pol r̄ini iam̄inhi, pris asori anan Ananaeas r̄ini pen ti nər̄mama səməme kamhər̄er ipaka ti Pol mə riti tr̄əpwi tər̄hun. ³ *Riti ia nirəha ro, nənə Pol r̄ini pen ti pris asori anan i mə, “Kumwesən tr̄əpwi ik. Ikəmwhen ia n̄ikare nimwə kuvrhəkin ia prikis. Kahakwi amasan iruə ia prasta, mətə fwe imwə r̄imərməru. Rəfo ikaməkure mə tikəkiri iou ti nət̄onien mə iakamesi pen Loa səvəi Moses uə rekəm, mətə ikamər̄ui loa nəha, mam̄ini mə riti tr̄əpwi iou?”

⁴ M̄iregi nər̄mama ipaka ti Pol hən̄i mə, “Rəfo ikaməs̄ki pris asori anan səvəi Kumwesən?”

⁵ *M̄iregi Pol r̄ini mə, “Piak me, sori. Iapkukurən mhə mə in pris asori anan. Kimər̄ai pen ia Nəkukuə Ikinan mə ‘Tikəpwəh n̄ini ərəhaien iəmə asori sək̄im̄iaha.’ ”

⁶ *Pol ruvəukurən raka mə nər̄mama ia nousəs̄imw̄inien nəha səvəi nəm̄ə asori me səvəi nəkur Isrel nepw̄in Satusi me m̄ine nepw̄in Farisi me. Ro iam̄inhi irə rəgkiari asori ia kwopun nəha, mini mə, “Piak me, iou Farisi riti. Tata səiou m̄ine kaha me səiou irəha mwi Farisi me. Iakamər̄er ia nəm̄rim̄iaha ipwet mə tihək̄iri nəgkiariien səiou, ti nəri nə mə iou iakaməm̄ri pen əknek̄in nət̄ərigien səiou ia nəgkiariien nəha sək̄itaha ram̄ini mə nər̄mama səməme həuvamhə tuhət̄ui mwi ia nemhəien.” ⁷ Nəp̄in Pol r̄ini iam̄inhi, nousəs̄imw̄inien səvənraha reitehi. Farisi me m̄ine Satusi me hənəm̄əs̄ki irəha me. ⁸ *(Irəha kamhəs̄ki irəha me ti nəri nə mə Satusi me kamhəni mə nər̄mama səməme həuvamhə tuhəpwəh nət̄uiien mwi. Kamhəni mwi mə nagelo me m̄ine nən̄imw̄i nər̄mama me həiwən. Mətə Farisi me kamhəni n̄ipər̄hienien ia nirəha pam.)

⁹ *Nəm̄ə asori me ia nousəs̄imw̄inien nəha nəgkiariien səvənraha rutə pik. Nahatən me nepw̄in səvəi Loa, irəha mwi Farisi me, hək̄əm̄ter, mamhəni irapw skai mə, “Kimaha iahət̄oni mə noien ərəha riwən ia iəmə i. Rosi nən̄imw̄in riti uə agelo riti rəgkiari min uə?” ¹⁰ Nəvisəien səvənraha ruvehe masori. Hənəm̄ousi irəha me. Nəp̄in iəmə asori səvəi naruagən me rət̄oni, rehek̄ir mə irəha tuhousi Pol m̄heitehi n̄ipw̄ran. Ro pen rər̄hi pen naruagən me səvənhi heiwaiu irapw mhəuvehi raka Pol ia rəginraha, mhəuvehi mhəuvən fwe nəkwai nimwə səvəi naruagən me.

* 22:29: Wok Me 16:38 * 23:1: Wok Me 24:16 * 23:2: Jon 18:22-23 * 23:3: Mat 23:27 * 23:5: Eks 22:28

* 23:6: Wok Me 4:2, Wok Me 24:15,21, Wok Me 26:5 * 23:8: Mat 22:23 * 23:9: Wok Me 25:25

11 *Nənə ia nəp̄in Iərimənu rier pen ti Pol, mini mə, “Tikəpwəh nehek̄irien. Ik ikuvəni irapw raka iou ia Jerusalem. Tikaməkeikei mini irapw mwi iou fwe Rom iam̄inhi.”

Nəkur Isrel me nepw̄in hərai sun mə tuhousi əpune Pol

12 Kini rakwakwi irə nəkur Isrel me nepw̄in housəs̄imw̄in irəha me, mhərai sun mə tuhousi əpune Pol. Həuvehi kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniien nari, mhəpwəh nən̄imw̄iien nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol. 13 Nərmama me nəha hərai sun iam̄inhi irəha həpi raka foti. 14 Irəha həuvən ti pris asori me mine nəmə asori me səvəi nəkur Isrel, həni pen ti nirəha i mə, “Kimaha iahəuvəuvehi raka kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mə tahəpwəh naniien nari mheste tahousi əpune raka Pol. 15 *Ro pen kimiaha mine nəmə asori me səməme kamhəkure ia nousəs̄imw̄inien səvəi nəmə asori me səvəi nəkur Isrel tihərhi pen nəgkiariien revən ti iəmə asori səvəi naruagən me. Tihəres pen in mə triri Pol meiwaiu pehe mwi tukumiaha. Tiheikuə irə mə hiokeikei mə tihəregi mwi Pol rəgkiari. Nənə kimaha tahərer mwatuk tukwe mə tahousi əpune in ia suatuk.”

16 Mətə kənkwənien Pol r̄iregi nəfe tuho irə. Ro pen revən, muv̄nimwə ia nimwə səvəi naruagən me, mini pui pen ti Pol i.

17 Pol rəkwein iaruagən riti sə in rasori ia naruagən me irəha hantret, mini pen tukwe in mə, “Ko ikuvehi iəkunouihi i mevən ti iəmə asori səim. Nəgkiariien riti nəha tr̄ini pen tukwe in.”

18 Ro iam̄inhi irə ruvehi in mevən ti səvənhi iəmə asori, mini mə, “Pol, iəmə nəha fwe ia kalapus, rəkwein iou, mərəs iou mə takuvehi iəkunouihi i muvehe tukw ik, nəgkiariien riti nəha tr̄ini pehe tukw ik i.”

19 Nənə iəmə asori səvəi naruagən me ruvehi rəgi iəkunouihi nəha, miri raka, mərəs pen in əpa mə, “Nəfe nəha ikuə tik̄ini pehe tukw iou i?”

20 M̄iregi r̄ini mə, “Nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvərai sun raka mə trakwakwi həres ik mə ko ikiri Pol, meiwaiu, mevən fwe ia nousəs̄imw̄inien səvənraha. Irəha tuheikuə ia niram mə irəha hokeikei mə tuhəregi Pol rəgkiari mwi. 21 Mətə tikəpwəh nəseniien irəha, ti nəri nə mə nərman me səvənraha həpi raka foti tuhərkwafə ia suatuk mamheitenhi in. Nərman me nəha həuvəuvehi raka kwəsuahe ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh naniien nari, mhəpwəh nən̄imw̄iien nari riti mheste tuhousi əpune raka Pol. Nənə təkwtək̄wuni nəha hənəpnəpenə raka, mamheitenhi a nəgkiariien səim mə tikəfni irə.”

22 M̄iregi iəmə asori səvəi naruagən me r̄ini mə, “Tikəpwəh n̄iniien ti iərmama riti mə ikuvəni pehe raka nəgkiariien nəha tukw iou i.” Nənə in rərhi pen kənkwənien Pol ramevən.

Kərhi pen Pol revən ti iəmə asori nəha Filiks

23 Ia nəp̄in nəha iəmə asori səvəi naruagən me rəkwein iaruagən mi kəru səvənhi, mini pen ti nirau i mə, “Tirouevən rouni pen ti naruagən me irəha pam fo-hantret-sefenti mə tuhəpnəpenə ti nevənien fwe Sisaria. Tuhəier ia naen klok ia nəp̄in. Hantret kəru tuhavən. Sefenti tuhəkure ia hos me. Hantret kəru tuhəuvehi nitei. 24 Pwəh həpnəpenə mwi ia hos me nepw̄in səvəi Pol trəkure ia nirəha. Kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi in ia namasanien, mhəuvən ti Filiks, iəmə Rom sə ramərimənu ia tənə Jutia.” 25 Nənə iəmə asori səvəi naruagən me r̄irai nəkukuə riti, mini iam̄inhi irə minuə:

26 “Filiks, ik iəmə asori pərhien. Iou, Klotias Lisias, iakrai nəkukuə i ruvehe tukw ik. 27 *Kupwən, nəkur Isrel həkwtəm̄hiri iəmə i, mamhousi in. Ipaka housi əpune, mətə kimaha naruagən me səiou iahəuvehe mhəuvehi raka in ia rəginraha. Kurirə ik̄in, iakregi mə in sitisin riti səvəi Rom. 28 *Nənə iakokeikei mə takukurən amasan həni ərəha in ti nəfe noien. Ro pen iakiri in, mevən ia nəkureien səvəi nəmə asori me səvənraha.

* 23:11: Wok Me 18:9, 19:21, Wok Me 27:24, Wok Me 28:16,23 * 23:15: Wok Me 25:3 * 23:27: Wok Me 21:30-33, Wok Me 22:25-27 * 23:28: Wok Me 22:30

²⁹ *Nənə iakətoni mə in ripko mhə nari riti rərəha mə tukousi əpune in tukwe uə trəmak ia kalapus tukwe. Mətə irəha həni ərəha a in ti nəresien me nepwin ia loa səvənraha.

³⁰ *Kurirə ikin, iakregi mə nəkur Isrel hənərai sun mə tuhousi əpune iəmə i. Nəpin iakregi, iakərhi pehe akwauakw in mə truvehe tukw ik. Iakini pen ti nərmama səməme kamhəni ərəha in mə irəha mwi tuhaməkeikei mhəuvehe tukw ik, mhəni irapw ia nənimem nəfe nəha noien iəmə i rino rerinraha ripkagien mhə tukwe. In i nəgkiariien səiou sampam.”

³¹ Kurirə irə naruagən me ho nəkwai iəmə asori səvənraha, mhəuvehi Pol ia nəpin, mhəuvehi mhəuvən mheste nari fwe kwopun nəha Antipatris. ³² Kini rakwakwi irə, irəha səməme kamhavən a, hərərig mamhəuvən fwe nimwə səvəi naruagən me. Naruagən me səməme kamhəkure ia hos me, irəha əpa həuvehi Pol mamhəuvən. ³³ Nəpin irəha hapirapw fwe Sisaria, mhəuvən ti Filiks, mhəuvei pen nəkukuə nəha iəmə asori səvənraha rīmərai, mhəmri pen mwi Pol ia rəgi Filiks. ³⁴ Filiks rəvsini nəkukuə nəha, marə mərəs pen Pol i mə, “Ik iəmə pəku?”

Miregi Pol rini mə, “Imwak fwe profens nəha Silisia.”

Miregi Filiks ³⁵ rini mə, “Nəpin nərmama səməme kamhəni ərəha ik tuhəuvehe, iou takregi ik tikini irapw nəgkiariien səim.” Nənə Filiks rini pen ti səvənhi naruagən me mə tuhəuvehi puvnimwə Pol ia nimwə asori sə Herot rino fwe kupwən,^a nənə mhərer tukuahag.

24

Nəkur Isrel hərer ia nəmri Filiks, mhəni ərəha Pol

¹ Nəpin krirum rukurau, nənə pris asori anan Ananaeas reiwaiu pehe ia Sisaria irəha nəmə asori me nepwin səvəi nəkur Isrel mine iərmama riti səvəi nəgkiariien nəghin nə Tetalas. Irəha həuvehe mə tuhərer ia nəmri Filiks, mhəni irapw nəfe nəha Pol rino rerinraha ripkagien mhə tukwe. ² Kəkwein Pol ruvnimwə pehe, nənə Tetalas rani irapw nəgkiariien səvəi nəkur Isrel ti Filiks i, mamini mə, “Ti nəri nə mə ikamərimənu amasan ia kimaha, iahamarə əpwəmwis ia nəmərinuien. Ikinəmri amasan narimnari me ripik mo narəien səkimaha nəkur Isrel ruvehe mamasan mwi. ³ Iəmə asori Filiks, ia nəpin me rerimaha ragien ti narimnari me nəha ikamo, iahaməni tanak tukw ik. ⁴ Iou iapkokeikei mhə mə takouraha nəpin səim, mətə iakase ik mə tikapi kimaha, mətərig ro ia nəgkiariien kwakwa səkimaha. ⁵ *Kimaha iahətoni mə iəmə i, in iəmə ərəha riti. Ia kwopun me pam rarukwumen nərəhaien, mamə nəkur Isrel kamhəski irəha me. In iəmə asori riti səvəi nərmama me nəha hənati irapw ia nəfwakiiien atukwatukw səkimaha, mamhesi pen iəmə Nasaret nəha. ⁶⁻⁷ *Nəpin riti in raməmwur mə trərui loa səkimaha, mo nimwəfwaki səkimaha ruvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən, nənə iahəkwtəmhiri in tukwe. ⁸ Trini minuə ikəres pen iəmə i, ikukurən niregiiien raməgkiari ia narimnari me pam i iahaməni irə.” ⁹ Nənə nəkur Isrel hasitu ia Tetalas, mhəni mə narimnari me nəha Tetalas rani ro nipərhiienien.

¹⁰ Ia nəpin nəha Filiks ranuanu pen m Pol mə trəgkiari. Nənə Pol rini mə, “Iou iakukurən amasan mə nuk ripik ik iəmə asori sə iakaməkiri nəgkiariien səvəi nəkur Isrel ia kwopun i. Ro pen rerik ragien mə takini irapw nəgkiariien səiou ia nənimem.

¹¹ *Ikukurən nətəien mə ripkəpi raka mhə ihi nəpin twelef iou iakiməutə pen fwe Jerusalem mə takəfwaki. ¹² Ia nəpin nəha nəkur Isrel həpkətoni mhə iou iakamousari m iərmama riti. Həpkətoni mhə iou iakarukwumen nərəhaien riti ia nimwə səvəi Kumwesən uə ia nimwəfwaki me səvənraha uə ia kwopun me fwe ia taon. ¹³ Nəgkiariien

* **23:29:** Wok Me 18:14-15 * **23:30:** Wok Me 24:5-8 a **23:35:** Herot sə rousi əpune nəkwərəkəwərha me nəpin Iesu rətui irə, ruvamhə raka. Mətə Herot nəha in nəha rino nimwə asori riti fwe Sisaria. Nənə nəpin Pol revən fwe ikin, nimwə nəha rəmwhen ia nimwə səvəi Provens. Kavmen ramowok fwe ikin. Nipəri nimwə nəha rəmwhen mwi ia kalapus. * **24:5:** Wok Me 17:6 * **24:6-7:** Wok Me 21:28-30 * **24:11:** Wok Me 21:17

me i kambahani ia nirak takwtakwuni raknekin ti niraha ma tuho ikatoni ma niparhienien. ¹⁴ *Mata nari takini pehe tukw ik i ro niparhienien. Iou iarmama riti iakamarer pen ia kuse nafwakiien i kani ma Suatuk savai Iesu. Ia suatuk naha iakamafwaki pen m Kumwesan savai kaha kupwan me sakimaha. Iraha i kambahani ma suatuk naha suatuk ikou. Mata iou iakani niparhienien ia nagkiariien me pam kimarai pen ia Loa savai Moses mine nakuku me savai profet kupwan me. ¹⁵ *Iakamamri pen aknekin natarigien saiou ia Kumwesan mameitenhi ramwhen mwi ia nam me i ma ti napin riti in ro narmama samame houvamha hatui mwi, nakur amasan mine nakur araha. ¹⁶ *Mo pen ia napin me iakamousari mapwah noien nari riti sa tro iakregi fwe ia rerik ma iakino narahaien ia namri Kumwesan ua ia namri narmama. ¹⁷ *Ia nuk me nepwin iapkevahn ma fwe ia Jerusalem. Kurira ira iakevan ikin ma takuvei pen narimnari me nepwin m Kumwesan, nana muvei pen mwi mane trasitu ia narmama me saiou nakur Isrel. ¹⁸ *Iakevan fwe nimwa savai Kumwesan ma tako narimnari me naha. Napin iakevan mo pam nafe Loa savai Moses rani ti noien iou iakamher ia namri Kumwesan, nakur Isrel me nepwin hatu iou. Narmama me hapwah nipikien kimaha minraha, nurigrigien asori riwan. ¹⁹ *Mata nakur Isrel me nepwin samame hauku pen fwe Esia, iraha mwi fwe nakwai nimwa naha. Trini minua iraha hanata iou iakino noien araha ramasan pawh hovuhe mharer ia nanimem, mhani irapw. ²⁰ Ma rekam pawh nam me i hani irapw tukw ik i nafe iakino ripkatukwatukw ma hanatoni ia napin naha iakamarer ia namri nam asori me savanraha. ²¹ *Mata niemaha rapi iraha ti nagkiariien kuatia a i iakimani. Napin iakamarer ia namrinraha, iakagkiari asori, mini ma, 'Ipwet, iakamarer ia namrimiaha ma tihakiri nagkiariien saiou, ti nari na ma iakani parhien ma narmama samame houvamha tuhaturi mwi.' "

²² *Filiks rukuran amasan suatuk naha savai Iesu. Ro pen ro sampam ia nagkiariien, mini ma, "Napin Lisias, iam asori savai naruagan me, truku pen fwe Jerusalem meiwaiu pehe i, iakini irapw natarigien saiou ia nagkiariien me i sakimiaha." ²³ *Nana Feliks rini pen ti iaruagan riti savanhi ma, "Tikatui amasan ti iarmama i, mata ikukurun nuvehi rakaien jen ia rugin, maseni in pawh ravahn auer a kwopti. Trini minua in me nepwin hovuhe ma tuhasitu ira, tikapwah niniseien iraha."

Pol ragkiari m Filiks mine Trusila

²⁴ Napin nepwin rukurau, Feliks ruvehe irau pran savanhi naghin na Trusila. In pran Isrel. Filiks rahi pen nagkiariien ma Pol truvehe. Nana in riregi Pol ragkiari ia nahatataien ia Iesu Kristo. ²⁵ Mata napin Pol ramagkiari ia noien atukwatukw, mine noien sa iarmama rasisag noien araha ia nimiruien savanhi, mine napin sa rauvehe Kumwesan trakiri narmama ti noien me savanraha, Filiks rehekir, mini pen ti Pol i ma, "Takwtakwuni namwhen. Tiko mevahn. Ti napin riti, saiou wok riwan, iakakwein mwi ik." ²⁶ Ia napin mwi naha, Filiks ramatarig ma rosi Pol truvei pen mane min ma traseni in rier ia kalapus mamevahn. Ro pen ramakwein Pol ia napin me, mamagkiari irau min.

²⁷ *Nuk karu rukurau, nana Filiks rapwah wok sa rauvehi, mata rapwah Pol ramamak ia kalapus, ti nari na ma rokeikei ma tro nakur Isrel haregi ramasan tukwe. Nana Posias Festas ruvehi tamwheki Filiks.

25

Pol rinua trevan marer ia namri Kig Sisa

* **24:14:** Wok Me 24:5 * **24:15:** Jon 5:28-29 * **24:16:** Wok Me 23:1 * **24:17:** Rom 15:25-26, Kal 2:10
 * **24:18:** Wok Me 21:26-27 * **24:19:** 2Tim 1:15 * **24:21:** Wok Me 23:6 * **24:22:** Wok Me 23:26 * **24:23:**
 Wok Me 27:3, Wok Me 28:16,30 * **24:27:** Wok Me 25:9

¹ Nəpɪn Festas ruvehe ia profens səvənhi, muvehi nəpɪn kahar fwe Sisaria, nənə mier mutə pen fwe Jerusalem. ² *Ia kwopun nəha pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəni ərəha Pol, mamhəres Festas i mə ³ *trasitu ia nirəha mərhi Pol rutə pehe ia Jerusalem. Irəha hənərai sun raka mə tuhərkwafə ia suatuk, mhousi əpune in. ⁴ Mətə Festas rini mə, “Pol fwe Sisaria ia kalapus. Ripko mhə tui, iou iakrərig mevən fwe ikin. ⁵ Ramasan mə nəmə asori me ia kimiaha heiwaiu mhəuvən fwe Sisaria kimaha mɪnraha. Nənə mə iəmə nəha rino nari riti rərəha, pwəh irəha həni pehe tukw iou i.”

⁶ Festas rarə nəpɪn eit uə ten irəha mɪnraha. Kurirə ikin reiwaiu pen fwe Sisaria. Kini rakwakwi irə in revən məkure ia kwopun sə kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mɪni pen ti naruagən me mə tuhəuvehi Pol mhəuvehe. ⁷ *Nəpɪn Pol ruvehe, nəkur Isrel səməme həier ia Jerusalem mheiwaiu pehe, mhərer kuraukurau irə, mənəmhəni irapw narimnari me rɪpik rərəha anan Pol rino, mətə rəknekin ti nirəha mə tuho Festas rətə mə nɪpərhiien.

⁸ Ia nəpɪn nəha Pol rini irapw nəgkiariien səvənhi, mɪni mə, “Iapko mhə nari riti rərəha mərui loa səvəi nəkur Isrel uə loa səvəi nimwə səvəi Kumwesən, uə loa səvəi Kig Sisa.”

⁹ *Mətə Festas rokeikei mə tro nəkur Isrel rerɪnraha ragien tukwe. Ro pen rini pen ti Pol i mə, “Rəfo? Rerɪm ragien mə tikutə pen fwe Jerusalem, nənə ia kwopun nəha tikərer ia nənimek mə takəkiri nəgkiariien səim mɪne nəgkiariien me i kamhəni ərəha ik irə?”

¹⁰ Miregi Pol rini mə, “Kwopun i iakamərer ikin, Kig Sisa rɪməni mə tikəkiri nəgkiariien səvəi sitisin me səvəi Rom ikin. Ratukwatukw mə tikəkiri nəgkiariien səiou ia kwopun i. Ikuvəukurən amasan raka mə iapko mhə nari ərəha riti, mouraha nəkur Isrel i. ¹¹ Mə pərhiien iou iəmə ərəha riti sə iakino narimnari me nepwɪn loa səvəi nəkur Rom rani mə takemhə tukwe, ramasan. Iapkəres mhə ik mə tikuvehi raka iou ia nemhəien. Mətə mə nəgkiariien səvənraha kamhəni ia nirak ro neikuəien i, iərmama riti riwən ko ruvei pen iou ia rəginraha. Iou iakokeikei mə takevən mərəer ia nəmri Kig Sisa pwəh in riregi nəgkiariien səiou.”

¹² Nənə Festas rəgkiari irəha nərmama me səvənhi. Nəpɪn həgkiari pam, rini pen ti Pol i mə, “Ikini mə ikokeikei mə tikətoni Kig Sisa ti nəgkiariien səim. Ramasan, takərhi pen ik, tikevən mətoni Kig Sisa.”

Pol rərəer ia nəmri Akripa

¹³ Nəpɪn nepwɪn rukurau, Kig Akripa mɪne kɪtiriməni Pernis krouvehe ia Sisaria rouevən rouətə Festas. ¹⁴ *Krouarə ia kwopun nəha nəpɪn rɪpik. Ia nəpɪn nəha Festas rini irapw ti Kig Akripa narimnari me kɪno ia Pol, mɪni mə, “Iərmama riti ia kwopun i nəpɪn Filiks ramevən, məpwəh rəmāk ia kalapus. ¹⁵ Nəpɪn iakevən fwe Jerusalem, pris asori me mɪne nəmə asori me səvəi nəkur Isrel həuvehe mamhəni ərəha in, mamhəres iou mə takousi əpune. ¹⁶ Mətə iakini pen ti nirəha i mə narəien səvəi nəkur Rom ropə. Trini mɪnuə kini iərmama riti mə rɪnərui loa, ko iapkəsəni akwauakw mhə in mə tukousi əpune. Takaməkeikei mukupwən mousəsɪmwɪn in mɪne nərmama səməme kamhəni ərəha in ia kwopun kuatia. Iərmama nəha traməkeikei muvehi nəpɪn səvənhi pwəh in trini irapw nəgkiariien səvənhi ia nɪkaren səvəi nəgkiariien me nəha nərmama kamhəni ərəha in irə.

¹⁷ Ro iamɪnhi irə, nəpɪn irəha həuvehe i, iapko mhə tanpen irə, mətə rakwakwi irə iakevən məkure ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikin, nənə mɪni pen ti naruagən me mə tuhəuvən mhəuvehi iəmə nəha mhəuvehi mhəuvehe. ¹⁸ Nəpɪn nərmama səməme kamhəni ərəha Pol həskəmter, nətərigien səiou mə irəha tuhəni irapw narimnari me nepwɪn sə rərəha anan in rino. Mətə həpko mhə iamɪnhi. ¹⁹ *Irəha həskəmter, mamhousari irəha mɪn ti nəresien me nepwɪn ia nɪkaren səvəi nəfwakiien səvənraha,

* 25:2: Wok Me 24:1, 25:15 * 25:3: Wok Me 23:15 * 25:7: Wok Me 24:5-6,13 * 25:9: Wok Me 24:27

* 25:14: Wok Me 24:27 * 25:19: Wok Me 18:15

mamhousari mwi ti iærmama riti næghin næ Iesu. Ruvamhæ, mætæ Pol rini næ rinætui mwi ia nemhæien sævænhi. ²⁰* Næpin iakregi nægkiariien me næha, iakuværeirei næ takæfætoni nîpærhienien iræ. Ro pen iakæres pen iæmæ i næ 'Rerim ragien næ tikevæn fwe Jerusalem, nænæ takækiri nægkiariien sæim mîne nægkiariien sævænraha fwe ikîn?' ²¹ Mætæ Pol rini næ rekæm. In rokeikei næ tramo a ia kalapus pwæh Kig Sisa rîregi nægkiariien sævænhi, mækiri. Ro pen iakini pen ti nærmama me sæiou næ tuhætui amasan tukwe fwe ia kalapus meste takærhi pen revæn ti Kig Sisa."

²² Næpin Festas rini pen pam, Akripa rini pen tukwe in næ, "Iou mwi iakokeikei næ takregi iæmæ næha rægkiari."

Mîregi Festas rini næ, "Ramasan, pwæh trakwakwi ikregi."

²³* Kîni rakwakwi iræ, nukupwænien asori riri Akripa mîne Pernis mîne næmæ asori me sævæi naruagæn me mîne næmæ asori me sævæi taon næha hæuvnimwæ ia nækwai nimwæ sæ kamregi nægkiariien ikîn. Nænæ Festas rini pen ti nærmama me sævænhi næ tuhæuvehi Pol mhæuvnimwæ pehe. ²⁴* Næpin Pol ruvnimwæ pehe, Festas rini næ, "Kig Akripa mîne kîtaha pam ia kwopun i. Hiætæ iæmæ i. Nækur Isrel me pam fwe Jerusalem kamhæni pehe tukw iou i, mamhæni asori næ takamækeikei mousi æpune. Nænæ kuriræ ho mwi iamînhi ia kwopun i Sisaria. ²⁵ Mætæ iapkætæ mhæ nari riti rino ræræha næ tukousi æpune in tukwe. Nænæ ti næri næ næ rinokeikei næ trevæn fwe Rom pwæh Kig Sisa rækiri nægkiariien sævænhi, iakuæ takærhi pen i revæn, ²⁶ mætæ iou iakreirei næ takrai pen næfe ia nækukuæ ia nîkaren sævæi iæmæ i, mærhi pen i, revæn ti Kig Sisa. Ro pen iakuvehi iæmæ i, muvehe, mærpwi irapw in ia nænimem, Kig Akripa, mîne ia næmrîmiaha pam. Iakuæ næpin særegi, mhækiri pam nægkiariien sævænhi, tihæuvei pehe nætærigien riti miou pwæh iakrai pen ia nækukuæ. ²⁷ Trîni mînuæ iakærhi pen iærmama riti sæ ramæmak ia kalapus revæn ti iæmæ asori sækîtaha, mætæ iakrai pen atukwatukw mhæ næfe næha loa in rinæru, tukw iou iakregi rîpkatukwatukw mhæ."

26

Akripa ræseni Pol næ trægkiari

¹ Akripa rini pen ti Pol i næ, "Iakæseni ik, ikîni nægkiariien sæim." Nænæ Pol ruvehi utæ rægîn mînani irapw nægkiariien sævænhi, mînamîni næ, ² "Kig Akripa. Iakamærer ia nænimem ipwet næ takîni irapw nægkiariien sæiou ti nægkiariien me pam i nækur Isrel kamhæni æræha iou iræ. Rerik ragien, ³ ti næri næ næ ik ikukuræn amasan naræien sævæi nækur Isrel mîne nousariien me sævænraha. Ro pen iakase ik tiko nætærigien sæim ræpwæmwis, mætærig ia nîrak.

⁴ Nækur Isrel me pam hæukuræn amasan naræien sæiou. Næpin iakînamouïhi, iakamaræ kîmaha mînræha fwe imwak ikîn. Kuriræ ikîn iakamavæn kîmaha mînræha fwe ia Jerusalem. ⁵* Iræha hæuvæukuræn raka iou fwe kupwæn. Mæ rerînraha ragien ti nîniien, tuhæni iou næ pærhien iakînaræ ia naræien sævæi Farisi me. Farisi me hæskai ti Loa sævæi Moses mhæpi raka tæmwei næfwakiien me nepwîn sækîmaha nækur Isrel. ⁶* Nænæ tækwækwuni iakamærer ia kwopun i næ tikækiri nægkiariien sæiou, ti næri næ næ iakamæmri pen æknekîn nætærigien sæiou ia promes næha Kumwesæn rîmæni pen ti kaha kupwæn me sækîmaha. ⁷ Promes næha kwænækwus me twelef sækîmaha kamhæmri pen æknekîn nætærigien sævænraha iræ, mamhæfwaki skai ia næpin mîne ia ran, mamheitenhi næ tuhæuvehi. Promes æpa næha, Kig Akripa, ti næri næ næ iakamæmri pen æknekîn nætærigien sæiou iræ, nækur Isrel me i kamhæni æræha iou. ⁸ Kîmiaha i, Kumwesæn rukuræn noien nærmama sæmæme hæuvamhæ hætui mwi. Ræfo ræknekîn tukumiaha ti nîniien nîpærhienien iræ?

* **25:20:** Wok Me 25:9 * **25:23:** Mat 10:18, Mak 13:9 * **25:24:** Wok Me 25:2,7, Wok Me 22:22 * **26:5:** Fil 3:5-6 * **26:6:** Wok Me 23:6, 28:20

⁹ *Fwe kupwən, iou mwi rerik ramrhi mə takaməkeikei mo narimnari me nepwın, mouraha nəghi Iesu, iəmə Nasaret. ¹⁰ In nəha noien səiou sə iakinamo fwe ia Jerusalem. Pris asori me həməuvei pehe nasorijen miou, nənə iakəkwtəmhiri nərmama səvəi Iesu həpik, muvehi puvnimwə irəha ia kalapus. Nəpın kamhəni mə tukousi əpune irəha, iou mwi iakini mə ratukwatukw, pwəh housi əpune. ¹¹ Nəpın rıpik iakamousi irəha fwe ia nəkwai nimwəfwaki me səvəi nəkur Isrel, mamousari mə tako irəha həni ərəha Iesu. Iakaməmwəki pik irəha. Ro pen iakamevən mwi fwe ia taon me isipwın mə takometə irəha.

¹² Nəpın riti pris asori me həuvei pehe nasorijen miou, mhərhi pen iou mə takevən fwe Tamaskes. ¹³ Kig Akripa, fwe ia suatuk, ia kurkwai nəpın ia ran, iakətə nukuraanien ruku pen ia nimagouagou, məhiəpwın iou mine nərmama me səməme haməkurirə ia nirak. Raməhiəpw pik məpi raka meri. ¹⁴ Ia nəpın nəha kimaha pam iahəmwei ia tiprənə, nənə iakregi reri iərmama riti rəgkiari pehe miou ia nəgkiariien Hipru, mını mə, ‘Sol, Sol, rəfo ikamometə iou? Ikamo a nəmisəien mik. Ikəmwhen ia kau nəha nəpın iəmə asori səvənhi raməpi ia nei əhiə, ramerukw kurirə nisun, nei əhiə raməpi.’

¹⁵ Miregi iakini mə, ‘Iəmə asori, ik sin i?’

Miregi Iərimənu rini mə, ‘Iou i Iesu sə ikamometə. ¹⁶ Mətə tiko miskəmter, mərəer ia nisum mi. Iou iakier pehe tukw ik i iamınhi irə mınıuə takuvehi utə ik, ikuvehe mo iərmama sə ramo tukwini nari miou. Tikaməkeikei mını irapw ti nərmama me narimnari me sə iako ikətoni ipwet mine narimnari me sə tako ikətoni. ¹⁷ Takuvehi raka ik ia rəgi nəkur Isrel mine ia rəgi nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Iakamərhi pen ik ti nirəha i. ¹⁸ *Tikaməkeikei mevən mo nənimenraha rukuraan. Pwəh həpwəh nəpitəvien, mhərari, mhəuvehe ti nukuraanien. Pwəh həpwəh niskaiien səvəi Setan, mhərari, mhəuvehe ti Kumwesən. Nənə Kumwesən trenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə irəha tuhəuvehi kwopun riti səvənraha irəha nərmama me i Kumwesən raməmri əpə irəha mə irəha nəkur ikinan me səvənhi, ti nəri nə mə kamhahatətə ia nirak.’

¹⁹ Ro iamınhi irə, Kig Akripa, iakəpwəh nəruvien vison nəha ruku pen ia neiai. ²⁰ *Mətə iakukupwən fwe Tamaskes, nənə fwe Jerusalem, mine ia kwopun me nepwın mwi fwe ia tənə Jutia, mine ia tənə me səvəi nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. Iakəvisau irapw mə nərmama me tuhaməkeikei mhərərig ia noien ərəha me səvənraha, mhəuvehe ti Kumwesən, mho noien amasan me səməme tuhahatən pen mə irəha həvərərig pərhiēn ia rerınraha. ²¹ *Nənə ti noien nəha iakamo, nəkur Isrel me i həkwtəmhiri iou fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamhousari mə tuhousi əpune iou. ²² Mətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia nəpın me. Ro pen iakamərər ia kwopun i ia nəmrımiəha ipwet, məməvisau m nəmə asori me mine nəmə auər a me. Nəgkiariien i iakani rıpkə mhə nəgkiariien əpə riti, mətə iakani a narimnari me səməme profet me mine Moses həməni kupwən mə tuko. ²³ *Irəha həməni mə Kristo traməkeikei miregi nəmisəien, memhə, mukupwən ia nərmama me pam mətui mwi ia nemhəien, nənə məvisau irapw nəgkiariien amasan sə trəhiəpwın nəkur Isrel mine nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel.”

²⁴ Nəpın Pol rani irapw nəgkiariien səvənhi iamınhi irə, Festas rəgkiari asori, mını mə, “Pol ikamarməri. Nukurənien me rıpik kınahatən ik irə hamo ik ikamarməri.”

²⁵ Mətə Pol rini mə, “Festas, iəmə asori, iakəpwəh narməriien. Nəgkiariien me i iakani ho nıpərhiēnien anan. ²⁶ *Kig Akripa, ikukurən narimnari me i. Ro pen iakukurən nəgkiariien mik, məpwəh nehekəriēn. Ia nətəien səiou rosi ikinətə pam raka narimnari me i, ti nəri nə mə həpkier irapw mhə ia kwopun afafa. ²⁷ Kig Akripa, rəfo? Ikamini nıpərhiēnien ia profet me səvəi nəkur Isrel? Iakukurən mə ikani nıpərhiēnien ia nirəha.”

* 26:9: Wok Me 8:3 * 26:18: Aes 35:5, Aes 42:7,16, Efes 2:2, Kol 1:13, Wok Me 20:32 * 26:20: Mat 3:8 * 26:21: Wok Me 21:30-31 * 26:23: Luk 24:44-47, 1Kor 15:20 * 26:26: Jon 18:20

²⁸ Miregi Akripa rini pen ti Pol i mæ, “Ikukuræn mæ ia næpîn ouihi kwærha ko ikuvi iou iakuvehe mo iou Kristin?”

²⁹ Miregi Pol rini mæ, “Iakæpwæh næfwaki penien m Kumwesæn tukw ik æpa, mætæ tukumiaha pam i hiamætærig ia sæiou nægkiariien ipwet. Iakamæres mæ næpîn ouihi uæ næpîn æpwæmwis, kimiaha pam tihæuvehe mhæmwhen ia nirak. Jen me i a sæ kinærihi iou iræ, iakæpwæh nokeikeiien mæ tukærihi kimiaha iræ.”

³⁰ Ia næpîn næha Kig Akripa mine Festas mine Pernis mine nærmama sëmæme kamhækure iræha minraha hæskæmter, ³¹*mhæier. Næpîn hæier pam, hæni pen ti niræha me i mæ, “Iæmæ næha ripko mhæ nari riti sæ tukousi æpune in tukwe uæ tukuvehi puvnimwæ in ia kalapus tukwe.” ³²*Nænæ Akripa rini pen ti Festas i mæ, “Ripkæpwæh a næresien mæ Kig Sisa trækiri nægkiariien sævænhi, sæseni rier irapw ia kalapus mamevæn.”

27

Næmæ Asori me hærihi Pol mæ trevæn fwe Rom

¹*Næmæ asori me hæni mæ kimaha tahæputæ ia nitætæ riti, mhæuvæn fwe Itali. Iræha hæuvehi Pol mine nærmama nepwîn sëmæme kamhæmak ia kalapus, mhæuvehi mhæuvei pen ia rægi iaruaagæn riti næghin næ Julias. In rasori ia naruagæn me iræha hantret. Kani iræha mæ Naruaagæn me sævæi Kig Sisa. ²*Nitætæ riti sæ ruku pen fwe Antramitiam muvehe minamevæn fwe kwopun me fwe Esia. Iahæputæ iræ mhæier. Iæmæ Masetonia riti sæ ruku pen ia taon næha Tesalonaeka ruvehe kimaha min. Næghin næ Aristakas. ³*Kini rakwakwi iræ iahapirapw fwe taon næha Saeton. Julias rerin ræpou ti Pol, mæseni in ruvarei mætoni in me nepwîn. Nænæ iræha hasitu iræ. ⁴Næpîn iahæputæ mwi ia nitætæ sækimaha mhæier ia kwopun næha, iahaiu tegin nikare tænæ æmweris næha Sæpras, ti næri næ mæ nimætagi ramæpwi nitætæ. ⁵Iahæpi simwîn ia tæsi næha iruæ ia profens mi næha Silisia mine Pamfilia. Kuriræ ikin iaheiwaiu pehe ia taon næha Maera ia profens næha Lisia mhæuvarei. ⁶Ia kwopun næha iæmæ asori sævæi naruagæn me rætoni nitætæ riti sæ ruku pen fwe Aleksantria minamevæn fwe Itali. Nænæ ruvei pen kimaha iræ.

⁷Nitætæ næha ramaiu mæru. Næpîn ripik rukurau, nænæ iahamæmwur mhapirapw iruæ ia taon næha Nitas. Mætæ ia kwopun næha nimætagi riskai. Ko nitætæ ripkærer mhæ. Ro pen iahaiu tegin tænæ æmweris næha Krit, mhæukurau ia poen næha Salmone. ⁸Iahæmwur, mhaiu, mhesi pen nikare Krit, mhæuvehe ia kwopun riti kani mæ Pasis Amasan ipaka ti taon næha Lasea. ⁹Ia naiuien sækimaha iahænouraha raka næpîn ripik. Ripko mhæ næpîn amasan ti niripin penien naiuien sækimaha mamhæuvæn, ti næri næ mæ næpîn asori sævæi nækur Isrel kani mæ Næpîn Kauvehi Raka Næræhaien Iræ^aruvæukurau raka. Næpîn sævæi nimætagi ruvæuvehe ipaka. Ro iamînhi iræ Pol rægkiari pen m nærmama, mini mæ, ¹⁰*“Nærman, trini minuæ samæsuæ mamhæuvæn, iakætæ mæ narimnari me ripik træmwhenimw. Ripko mhæ kago æpa mine nitætæ, mætæ tukouraha mwi nimiruien me sækitaha.” ¹¹Mætæ iæmæ asori sævæi naruagæn me ripkætærig mhæ ia nægkiariien sævæi Pol, mætæ ramætærig ia kaptæn sævæi nitætæ mine iæmæ i sævænhi næha nitætæ. ¹²Nænæ ti næri næ mæ ræknekin ti nitætæ me mæ tuhærer ia pasis næha ia næpîn sævæi nækwieiiien, nærmama me hæpik ia nitætæ sækimaha hokeikei mæ tahæier ia kwopun næha, mharkut mæ ko iaheste Finiks, pasis riti mwi fwe Krit sæ ramæti pen saotwes mine notwes. Hæni mæ pwæh nitætæ sækimaha rærer afafa fwe ikin meste næpîn sævæi nækwieiiien rukurau.

Nimætagi asori rousi nitætæ

¹³Næpîn mætagi natogæ rærer, mavæn ouihi a, kru me sævæi nitætæ sækimaha hæregi mæ rosi ko haiu mheste Finiks. Ro pen hæuvehi utæ aean sæ hænosæ irapw i ramækwætæmhiri

* **26:31:** Wok Me 23:29, 25:25 * **26:32:** Wok Me 25:11 * **27:1:** Wok Me 25:12 * **27:2:** Wok Me 19:29, Kol 4:10, Flm 24 * **27:3:** Wok Me 24:23 a **27:9:** ðvsini mwi Lev 16:30; 23:27-28, Nam 25:9. * **27:10:** Wok Me 27:22

nitətə. Nənə iahæier, mhaiu parei a, mamhesi pen nīkare tənə əmweris nəha Krit. ¹⁴ Mətə rīpkō mhə tui, mətāgi asori riti kani mə Nīpərapu rīskəmter muku parei, ¹⁵ muəsi nitətə, məkəkini nīpəsegin. Iaharkut mə tahəkəkini nitətə, raiu atukwatukw, mətə rəknekin. Ro pen iahəpwəh, mhəmak pen ia nīmətāgi, mamhəuvən. ¹⁶ Iahəuvən ipaka ti tənə əmweris ouihi nəha Kaota, mhaiu tegin. Ia kwopun nəha kru me həmwur mhəuvehi utə kwəti bot səvəi nitətə. ¹⁷ Nəpīn həuvəuvehi utə raka kwəti bot nəha mhəmri amasan, hosə irapw nəkwus rukurau irapw ia nitətə mutə pehe ia nīkaren. Həvi tərini mə trəkwtəmhiri nīpwrai nitətə. Kurirə ikin həhekīr mə nīmətāgi trouini ərori pen nitətə ia nīmaha fwe ia kwopun riti kani mə Sirtis. Ro pen həvi əse nivən, mhəmak pen ia nīmətāgi mamhəuvən. ¹⁸ Nīmətāgi nəha rasori pīk, mauəsi pīk kīmaha. Ro pen rakwakwi irə kru me hənəmərarki irapw kago me. ¹⁹ Kīni neis irə, həuvehi nore nitətə me ia rəginraha, mhərarki irapw. ²⁰ Ia nəpīn me rīpīk, iahəpkətə mhə meri ia ran mīne kəməhau me ia nəpīn. Mətāgi nəha ramavən a, mamousi kīmaha. Ro pen iahəregi mə na tahemhə pam.

²¹ Ia nəpīn nəha tui kwopti, kīmaha pam iahəpkani mhə nari. Nənə Pol rərər ia nəmri maha mīni mə, “Nərman, hiəpkətərig iou. Səpkəpwəh a nəputəien ia nitətə i, mhəier ia Krit, ko ramasan. Ko narimnari me həpkərəha mhə, mhəmwhenimw iamīnhi. ²² *Mətə təkwtəkuni iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nehekīrien. Kīmīaha riti trīpkouraha mhə nīmīruien səvənhi, mətə nitətə a trəmwhenimw. ²³ Kumwesən sə iakaməfwaki min in səvənhi iou. Nərīneiv ia nəpīn agelo riti səvənhi rier pehe tukw iou, ²⁴ *mīni mə, ‘Pol tikəpwəh nehekīrien. Tikaməkeikei mərər ia nəmri Kig Sisa fwe Rom. Ətə ro. Kumwesən ramasan tukw ik. Truvehimīru ik kīmīaha nərmana me pam ia nitətə i.’ ²⁵ Ro iamīnhi irə, nərman, tihəpwəh nehekīrien. Iakahatətə ia Kumwesən səiou. In truvehimīru kitaha pam i rəmwhen atukwatukw agelo nəha səvənhi rīmāni pehe tukw iou i. ²⁶ *Mətə tsaməkeikei mhaiu mhəuvehi pekīn nīmaha ia tənə əmweris riti.”

²⁷ Nīmətāgi asori nəha rousi kīmaha, məpwī irapw kīmaha ia nəkwai təsi nəha kani mə Təsi Atrias.^b Nəpīn səro fotin irə, ia kurkwai nəpīn, kru me rerīnraha rīrhi mə rosi iahənamuvehe ipaka ti tənə riti. ²⁸ Ro pen irəha hosə irapw kwənəkwus riti let raməgher pen ia nusvenhīn, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia toti sefen meta. Həfwini ouihi a, mhosə irapw mwi, mhətoni mə təsi reiwaiu rəmwhen ia twenti eit meta. ²⁹ Irəha həhekīr mə kamo nitətə səkīmaha rouini ərori pen ia nīmaha riti. Ro iamīnhi irə həuvən fwe kurirə ia nitətə, mhosə irapw aean kefə tuhəvi tərini nitətə, mamhəfwaki mə trīran akwauakw. ³⁰ Ia nəpīn nəha kru me hokeikei mə tuhəivə raka ia nitətə mhəp. Harhīr irapw kwəti bot ia təsi, mamheikuə mə tuhəuvən fwe nīpəsegi nitətə, mhosə irapw aean me nepwīn mwi tuhəvi tərini nitətə. ³¹ *Mətə Pol rīni pen ti iəmə asori səvəi naruagən me mīne naruagən me səvənhi mə, “Nəmə me nəha tuhamo a ia nəkwai nitətə. Kamo Kumwesən trīpkuvehimīru mhə kīmīaha.” ³² Ro iamīnhi irə naruagən me həuvən mhərāi əmwesi nəkwus me səvəi kwəti bot, mharaka irə ramevən.

³³ Ipaka rīnamran, Pol raməkeikei mīnraha mə tuhāni nari, mamīni mə, “Ipwet səneste nəpīn fotin, mətə kīmīaha hiəpkani mhə ihi nari. ³⁴ *Ro iamīnhi irə iakani pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhāni nari, pwəh rasitu ia kīmīaha. Kīmīaha riti trīpkemhə mhə.” ³⁵ *Pol rīni iamīnhi irə, nənə mərər ia nəmri nraha, muvehi bred, məfwaki mīni vivi Kumwesən tukwe, məkwsen, mīnamāni. ³⁶ Nənə irəha hətoni, hənəməpwəh nehekīrien. Irəha pam mwi hənāmāni nari. ³⁷ (Kīmaha pam tu-hantret-sefenti-sikis nərmana ia nəkwai nitətə nəha.) ³⁸ Nəpīn hāni nari nəmwhen, həuvehi pak flaoa me fwe ia nəkwai nitətə, mhərarki irapw fwe ia təmwei təsi mə tuho nitətə rəruvərevə.

* 27:22: Wok Me 27:10,31 * 27:24: Wok Me 23:11 * 27:26: Wok Me 28:1 b 27:27: Təsi Atrias nəghīn riti mwi Təsi Metiterenian. * 27:31: Wok Me 27:22 * 27:34: Mat 10:30 * 27:35: Mat 15:36, 1Tim 4:4-5

³⁹ Nəpɪn rɪnamran, kru me həti pen mhətoni tənə riti. Həreirei mə nəfe nəha tənə, mətə hətə pasis riti nɪpəkɪr fwe ikɪn. Nənə hənuə ko həuvehi nɪtətə, mhəuvarei fwe ikɪn. ⁴⁰ Ro pen hərai əmwesi raka nəkwus ia aean me səməme kamhəvi tərini nɪtətə, həmwənimw. Həfi raka kwənəkʷus ia niveiə mi sə krouəkəkini nɪtətə. Həvi nivən fwe ia nɪpəsegi nɪtətə, rutə mə nɪmətagi trəkure irə. Nənə iahənamuvən mə tahəuvarei. ⁴¹ Mətə iahəuvən ia kwopun rəkʷətə ikɪn, mhəuvehi pekɪn nɪmaha. Nɪpəsegi nɪtətə rəkəkɪr pen əknekɪn ia nɪmaha. Kurirə irə təsi rɪnaməpwi ərori.

⁴² Ia nəpɪn nəha naruaɡən me kamhərai sun mə tuhousi əpune nərmama me səməme hamarə ia kalapus. Kamo heiai mhəuvarei mhap. ⁴³ Mətə iəmə asori səvəi naruaɡən me rokeikei mə truvehimiru Pol. Ro pen rɪnise nətəriɡien səvəi naruaɡən me, marə mɪni pen ti nərmama səməme həukurən neiaien mə tuhəivə irapw, mheiai, mhəuvarei. ⁴⁴ *Səməme heiai mhəreirei, irəha tuhəkurirə, mheiai pen ia nɪpərpəri timpa mɪne nore nɪtətə me nepwɪn.

28

Pol fwe Molta

¹ Nəpɪn kɪmaha iahəuvarei amasan a, iahəregi mə tənə nəha nəghɪn nə Molta. ² *Nəkʷur Molta hamasitu asori ia kɪmaha. Irəha həse napw, mamhəni pehe tukumaha pam i mə tahəuvən mhərhiəpʷ irə, ti nəri nə mə nesən ramauə, nəkwieien rasori. ³ Ia nəpɪn nəha Pol ruvehi kuse nei mhiə, mousə pen ia napw. Snek riti sə ramahi əpune iərmama rɪregi nəpnəpanien, rier irapw fwe ia kuse nei nəha, mahi rəgi Pol. ⁴ Nəpɪn nəkur Molta hətoni snek nəha raməgher pen ia rəɡɪn, həni pen ti nɪrəha me i mə, “Hətə ro. Rosi iəmə nəha in iəmə sə ramousi əpune iərmama. Pərhiən in rousari mukurau ia təsi asori, mətə kumwesən me ko həpkəsəni mhə in rɪmɪru.” ⁵ *Mətə Pol rouniətukus pen snek nəha ia napw, mɪregi ramasan a. ⁶ Nəkʷur Molta kamhərer mamheitenhi mə rəgi Pol trəsisi uə Pol trɪmwei memhə təkʷtəkʷuni. Hərer əpwəmʷis mamheitenhi, mətə həpkətə mhə nari riti sə rərəha ro Pol. Ro pen irəha harə mhərari ia nətəriɡien səvənraha, mhəni mwɪ mə, “Kumwesən riti nəha!”

⁷ Kwopun nəha iahəuvarei ikɪn ipaka ti tɪprənə səvəi iərmama riti nəghɪn nə Puplias. In iəmə asori səvəi nərmama me ia tənə əmweris nəha Molta. In ramasan tukumaha, miri kɪmaha mevən fwe imwəni, mamətui amasan tukumaha meste nəpɪn kahar. ⁸ Ia nəpɪn nəha tata səvəi Puplias ramapri a ia nɪməhan səvənhi, mɪregi rərəha, maməkʷiei fifa, mamaiu netə. Mətə Pol ruvniwə pehe, məmrutə rəɡɪn mi irə, məfwaki, in ruvehe məsanɪn. ⁹ Kurirə irə nəkur Molta me pam səməme nemhəien rarə ia nɪrəha, irəha mwɪ həuvehe ti Pol, nənə in ro irəha həuvehe mhəsanɪn. ¹⁰ Irəha həsiai kɪmaha, mhəuvei pehe narimnari me rɪpɪk m kɪmaha. Nəpɪn iahənaməpnəpenə irə mə tahəputə ia nɪtətə riti mhəier ia kwopun nəha, nəfe nəghɪn riwən tənɪ kɪmaha, nəkur Molta həuvehi, mhəmri pen ia nəkwai nɪtətə.

Pol rier ia Molta mevən fwe Rom

¹¹ Kɪmaha iahəuvehi məkwə kahar fwe Molta. Kurirə irə iahəputə ia nɪtətə riti sə rɪnərkʷafə fwe ikɪn meste nəpɪn səvəi nəkwieien ruvehe mukurau. Nɪtətə nəha ruku pen fwe Aleksantria. Kɪməsegi pen nəghɪn nə mə Kastə mɪne Polakis kumwesən kəru irau mwɪrmwɪr mi. ¹² Iahəputə ia nɪtətə nəha mhəier mhəuvən mhapirapw fwe taon nəha Saerakus, nənə mhəuvehi nəpɪn kahar fwe ikɪn. ¹³ Nənə mhəier mwɪ, mhəuvən mhapirapw fwe taon nəha Rejiam. Kini rakwakwi irə, mətagi uritogə riskəmter, nənə iahəripɪn mamhəuvən. Nəpɪn kəru rukurau, nənə iahapirapw ia taon nəha Puteoli. ¹⁴ Ia kwopun nəha kɪmaha iahətoni piəvɪtaha me nepwɪn. Həres pehe kɪmaha i mə tuharə kɪmaha mɪnraha səvəi nəfwakien kuatia. Kurirə irə iahəvən mənəmhəuvən

* 27:44: Wok Me 27:22-25 * 28:2: 2Kor 11:27 * 28:5: Mak 16:18

fwe ia Rom. ¹⁵ Piəvtaha me fwe Rom, nəpɪn həregi mə kɪmaha iahənamuvehe, həier, mhəuvehe tukumaha, mheste maket səvəi Apias mɪne kwopun nəha kɪno nɪmwə kahar ikin kamərəku pen kamapri irə. Nəpɪn Pol rətoni irəha, rɪni tanak tɪ Kumwesən. Rerɪn ragien. ¹⁶ *Iahəuvən mhəpirapw fwe Rom, nənə kəsəni Pol ramarə in əpa irau iaruaɡən kuatia sə ramətui tukwe.

¹⁷ *Nəpɪn kahar rukurau, Pol rəkwein nəmə asori me səvəi nəkur Isrel me fwe Rom mə tuhəuvehe. Irəha həuvehe, mhousəsɪmwɪn irəha me, nənə Pol rɪni pen tɪ nɪrəha i mə, “Piak me, iou iapko mhə nari riti, mouraha kitaha nəkur Isrel, uə iapko mhə nari riti, mouraha narəien səkitaha sə kaha kupwən me həməuvei pehe. Mətə irəha fwe Jerusalem həkwətəmhiri iou, mhəuvei pen iou ia rəgi nəkur Rom. ¹⁸ *Nəpɪn nəkur Rom me nəha hənəres raka iou nəresien me rɪpɪk, hənuə tuhəfi raka rəɡɪnrəha ia nɪrak, tɪ nəri nə mə həpkətə mhə nari riti iakɪno rərəha tuhousi əpune iou tukwe. ¹⁹ *Mətə nəkur Isrel həni mə rekəm. Nənə iakregi mə noien nəha səvənraha raməkeikei miou. Iakəres pen iəmə asori səvəi nəkur Rom mə ko in rəsəni iou iakuvehe i pwəh Kig Sisa rəkiri nəɡkiariien səiou. Iakəres pen iamɪnhi, mətə səiou riti nəɡkiariien riwən takɪni muəsi nəkur imwak me i. ²⁰ *Kɪno iamɪnhi irə ia nɪrak. Ro pen iakəres mə takətə kɪmiaha ipwet, məɡkiari m kɪmiaha. Iakuə takɪni sas pehe tukumiaha i mə hənərihi iou ia jen i tɪ Kristo, iəmə nəha kitaha nəkur Isrel saməmri pen əknekɪn nətəriɡien səkitaha irə mə truvehe.”

²¹ Pol rɪni pen pam, nənə irəha həni pen tukwe in mə, “Kɪmaha iahəpkuvehi mhə nəkukuə me nəpwɪn sə nəkur Jutia həmərai, mhərhi pehe i tɪ nɪniien ik. Piəvtaha me nəpwɪn həiwən həuku pen fwe ikin, mhəuvehe, mhəvisau pehe ik uə həməni ərəha ik.

²² *Mətə kɪmaha iahokeikei mə təhəregi nətəriɡien səim, tɪ nəri nə mə iahəukurən mə ia kwopun me pam kamhəni ərəha kuse nəfwakɪien nəha kamɪni mə Suatuk səvəi Iesu.”

²³ Ro iamɪnhi irə irəha Pol hərkwəpɪn. Nənə ia nəpɪn nəha nəkur Isrel həpɪk həuvehe tɪ Pol ia nɪmwə nəha ramarə ikin. Nənə in rəɡkiari mɪnrəha nəpɪn pekɪn. In raməvsini Loa səvəi Moses mɪne nəkukuə me səvəi profet kupwən me, maməɡkiari ia nɪtətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamousari mə tro irəha hətoni mə pərhiien Iesu in Kristo. ²⁴ Irəha me nəpwɪn həni nɪpərhiienien ia nəfe Pol rani, mətə nəpwɪn həpkɪni mhə nɪpərhiienien irə.

²⁵ *Nənə tɪ nəri nə mə nətəriɡien səvənraha rɪpkuvehe mhə mo kuatia, irəha həpwəh mənəmhəuvən. Nəɡkiariien sampam Pol rɪni pen tɪ nɪrəha i, in i mə, “Nəɡkiariien sə Nənɪmwɪn Ikinan rɪməuvei pen m Profet Aesə fwe kupwən mə trɪni irapw tɪ kaha kupwən me səkɪmiaha in ratukwatukw a. ²⁶ Kumwesən rɪməni pen tɪ profet i mɪnuə:

‘Evən mɪni irapw tɪ nərmama me i,

mə iou Kumwesən iakamɪni mə,

Tihəregi, mhəregi, mhəregi, mətə tɪ nəpɪn riti tihəpkregi sas mhə.

Tihətoni, mhətoni, mhətoni, mətə tɪ nəpɪn riti tihəpkətə sas mhə.

²⁷ Tro iamɪnhi irə, tɪ nəri nə mə reri nərmama me i ruvəskai raka.

Hənəsɪsəɡ raka ia nəkwəregɪnrəha mɪne nənimenraha.

Mətə trɪni mɪnuə həpwəh noien iamɪnha irə,

nəfe nəɡhɪn tuhəukurən nətoniien ia nənimenraha

nənə mhəregi ia nəkwəregɪnrəha,

uə tuhəukurən ia rerɪnrəha,

nənə mhərari mhəuvehe tukw iou, nənə tako irəha həuvehe mhəsənɪn.’ ”

²⁸ *Pol rarə mɪni mwi mə, “Kɪmiaha tihəməkeikei mhəukurən nəri. Kumwesən rauvehimɪru nərmama me səməme kamhəni nɪpərhiienien ia Iesu. Nəɡkiariien sə raməvisau irapw i ruvəvən raka tɪ nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Irəha tuhətəriɡ irə.”

²⁹⁻³⁰ *Pol rarə fwe ikin nuk kəru ia nɪmwə riti sə ramərəku pen, mamapri irə,

* **28:16:** Wok Me 24:23 * **28:17:** Wok Me 25:8 * **28:18:** Wok Me 26:31 * **28:19:** Wok Me 25:11 * **28:20:**

Wok Me 24:15, Wok Me 26:6-7 * **28:22:** Wok Me 24:14 * **28:25:** Mat 13:14 * **28:28:** Sam 67:2, Luk 3:6, Wok

Me 13:46, 18:6 * **28:29-30:** Wok Me 28:16

maməsevər ia nimwə səvənhi ti nərmama me pam səməme haməuvehe tukwe.
31 *In raməvisau irapw nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, mamahatən nərmama
ia nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo, lərimənu səkitaha. Nəpən Pol raməgkiari, in
ripkhekər mhə. lərmama riti riwən rinise in.

* 28:31: Wok Me 28:23

Rom Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Navəniən səvənhi səro kahar irə rino sampam nənə in rirai nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Rom ia nuk 56 uə 57. Ia navəniən səvəi Pol in rokeikei mə trukupwən mevən fwe Jerusalem nənə mevən mwi fwe taon Rom mine tənə Spen. In rirai nəkukuə i mə irəha tuhəpnəpenə ti nuveheien səvənhi. Nægkiariien asori ia nəkukuə i in i natukwatukwien. Pol ramahatən ia nəkukuə i mə: 1) iərmama riti riwən ratukwatukw; 2) Iesu Kristo əpa in ratukwatukw, məmher; 3) trini minuə səni nīpərhienien ia Iesu Kristo, in truvehi raka kitaha ia nīskaiien səvəi nərəhaien, nənə muvei pehe nīmīruien vi m kitaha, nənə mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən; 4) kitaha nakalasia me tsaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan sə Kumwesən rokeikei.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Iou Pol. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Kumwesən rinəkwein iou mə aposol, nənə məmri karen iou mə iou iərmama takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi. ² *Nægkiariien amasan i, in ruvəni raka tui ia nəgkiariien me səvəi profet me səvənhi səməme kamharə ia Nəkukuə Ikinan. ³⁻⁴ *Nægkiariien amasan nəha raməgkiari ia Tini, in nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. In riməuvehe iərmama riti riməuku pen ia kwənəkwus səvəi Kig Tevit. In rimamhə nənə Kumwesən rahatən mə in Tini atukwatukw nəpīn ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia nīskaiien səvəi Nənimwīn Ikinan. ⁵ *Ia Kristo, Kumwesən ro ramasan m kimaha, muvehi pehe wok amasan m kimaha mə kimaha aposol me. Riməuvei pehe wok i m kimaha mə tahəkwein ia nərmama ia tənəmtənə me pam mə tuhəni nīpərhienien irə, mho nəkwan. Nənə nəpīn irəha kamho iamīnha irə, mamhəuvehi utə nəghi Iesu.

⁶ Wok i rineste kimiaha mwi. Kimiaha nərmama Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə kimiaha səvəi Iesu Kristo. ⁷ *Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam fwe taon nəha Rom. Kumwesən rokeikei kimiaha, məkwein kimiaha mə kimiaha nərmama ikinan me səvənhi. Pwəh Kumwesən tata səkitaha, mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmīruien m kimiaha.

Pol rokeikei mə trevən mətoni nərmama me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha Rom

⁸ *Kurirə iakəgkiari iakuə ia nəghi Iesu Kristo takini vivi Kumwesən səiou tukumiaha pam ti nəri nə mə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhəregi nəvisaiuen ia nahatətəien səkimiaha. ⁹ *Kumwesən sə iakamo tukwini nari min ia rerik pam ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Tini, in rinətə raka noien səiou mukurən mə ia nəpīn me pam iakani kimiaha ¹⁰ *ia nəfwakiien me səiou. Iakaməres mə trini minuə nətərigien pərhien səvəi Kumwesən, in trəsevər ia suatuk riti pwəh iakuvehe mətoni kimiaha rəmwhen iakineitenhi tui mə tako.

¹¹ Iakokeikei pik mə takuvehe mətoni kimiaha muvehi pehe nasituien riti səvəi Nənimwīn Ikinan pwəh rərpwi əknekīn mwi kimiaha. ¹² Nīpwrai nəgkiariien i mə nahatətəien səkimiaha rukurən nasituien ia nirak nənə səiou mwi rukurən nasituien ia kimiaha. ¹³ *Piak me ramasan mə tihəukurən mə nəpīn rīpik rerik ramrhi mə takuvehe məti pehe ia kimiaha, mətə nəpīn me pam narimnari me rīpik raməsisəg iou ti nuveheien.

* **1:1:** Wok Me 9:15, 13:2, Kal 1:15 * **1:2:** Rom 16:25-26 * **1:3-4:** Mat 22:42, Wok Me 13:33, Rom 9:5, 2Tim 2:8
 * **1:5:** Wok Me 26:16-18, Rom 15:18, Kal 2:7-9 * **1:7:** Nam 6:25-26, 1Kor 1:2, 2Kor 1:1, Efes 1:2 * **1:8:** 1Tes 1:8
 * **1:9:** Efes 1:16, Fil 1:8, 1Tes 2:5,10 * **1:10:** Wok Me 19:21, Rom 15:23,32 * **1:13:** Wok Me 19:21, Jon 15:16

Iakokeikei mā wok səiou trukua mo kwənkwan ia nimiruien səkimiaha rəmwhen ia nimiruien səvəi nərmama me ripko mhə irəha nəkur Isrel ia kwopun me.

14 Iou iərmama riti sə takaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m nərmama me pam, nərmama səməme həukurən nəgkiariien səvəi nəkur Kris mine noien səvənraha, mine nərmama səməme irəha həreirei, mine səməme irəha həukurən amasan nari, mine səməme həpwəh nukurən amasanien nari. 15 Ro iamīnhi irə iakokeikei pik mā takəvisau irapw mwi nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m kimiaha fwe taon nəha Rom.

16 *Iakaməgkiari iamīnhi irə iou iapkauris anan mhə ti nəgkiariien amasan nəha ti nəri nə mā nəgkiariien amasan nəha in niskaiien səvəi Kumwesən ti nuvehimiruien nərmama me pam səməme kamhəni nīpərhienien irə, rīməkupwən muvehe ti nəkur Isrel, kurirə revən ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. 17 *Ia nəgkiariien amasan səvənhi, Kumwesən ramo nərmama kamhətoni suatuk sə in rīnəmri irəha tuhesi pen tro irəha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha in nahatətəien fwe nukunen mamevən meste nəkrəkwerin sampam.^a Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mā,

“Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi, in truvehi nimiruien.”

Kumwesən niemaha raməpi ti noien ərəha me səvəi nərmama

18 *Kumwesən fwe ia neiai ramo nərmama kamhətoni mā niemaha raməpi pik in. In ramərpwīn noien ərəha me pam səvəi nərmama səməme kamhəri nəkwan mamhərer tukuahag ia nīpərhienien səvənhi ia noien ərəha me səvənraha. 19 *In ramərpwīn noien ərəha me səvənraha ti nəri nə mā irəha həukurən nətoni atukwatukwien narimnari me pam səməme nərmama həukurən nətoniien Kumwesən irə. Kamho iamīnha irə ti nəri nə mā Kumwesən atukw rīnahatən atukwatukw irəha irə. 20 *Fwe nukune narəien muvehe meste pehe ipwet mine nərmama me pam həukurən nətoniien ia nənimenraha narimnari me səməme Kumwesən rīno ia neiai mine tīprənə, nənə ro iamīnhi irə nəri auər a mā irəha ko həpkətoni mhə Kumwesən ia nənimenraha, mətə həukurən nətoniien ia narimnari me nəha mā niskaiien səvənhi ramevən a mipko mhə sampam mine nīpərhienien mā in Kumwesən. Ro iamīnhi irə nəgkiariien riti riwən ko irəha həni.

21 *Irəha həuvəukurən raka Kumwesən, mətə həpwəh nuvehi utəien nəghin mā in Kumwesən, nənə mhəpwəh nīniien tanak tukwe in. Mətə rerinraha ruvehe mipkrhi amasan mhə nari, nənə nətərigien səvənraha ruvehe mireirei nari rəmwhen mā kamharə ia nəpitəvien. 22 *Irəha kamhəni mā həukurən nari, mətə irəha həreirei nari, 23 *mhənəpwəh nəfwakiien m Kumwesən asori sə tīpkemhə mhə ia nəpīn riti, nənə mhəuvən mhəfwaki pen m nənīmwi nari me səməme həmwhen ia iərmama sə tremhə, uə menu me, uə nərīmiru me səməme kamhavən uə kamhərkou.

24 *Ro iamīnhi irə Kumwesən rəpwəh irəha, məseni irəha mā irəha tuhamesi pen a noien ərəha me səməme rerinraha rokeikei pik mā tuho. Ro pen irəha kamho ia nīrəha me noien me ia nīpwrənraha sə ro a naurisien. 25 *Irəha hənəpwəh nīpərhienien səvəi Kumwesən, mhəkwtəmhiri neikuəien, nənə mamhəfwaki pen m narimnari me səməme Kumwesən rīno ia neiai mine tīprənə, mamho tukwini nari mīnraha, mətə həpwəh nəfwakiien m Kumwesən sə rīno neiai mine tīprənə, mhəpwəh no tukwiniien nari min. In nə Kumwesən sə kaməgnəgini rerin in. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

* **1:16:** Sam 119:46, Mak 8:38, 1Kor 1:18-24, Wok Me 13:46 * **1:17:** Rom 3:21-22, Hab 2:4 a **1:17:** Suatuk riti mwi ti nīniien nəgkiariien i ia vas 17 in i mā, “Ia nəgkiariien amasan səvənhi Kumwesən ramo nərmama kamhətoni natukwatukwien səvənhi sə raku pen ti nahatətəien mamevən ia nahatətəien.” * **1:18:** Efes 5:6, Kol 3:6, 2Tes 2:12

* **1:19:** Wok Me 14:15-17, Wok Me 17:24-28 * **1:20:** Job 12:7-9, Sam 19:1, Hip 11:3 * **1:21:** Efes 4:17-18

* **1:22:** Jer 10:14, 1Kor 1:20 * **1:23:** Dut 4:15-19, Sam 106:20 * **1:24:** Wok Me 14:16 * **1:25:** Jer 13:25, Jer 16:19, Rom 9:5

²⁶ Ti noien naha iraha kamho, Kumwesən rəpwəh iraha, məseni iraha mə iraha tuhamesi pen a noien əraha me səməme rerinraha rokeikei pik mə tuho sə ro a naurisien. Ro iamınhi irə nıpran me nepwın səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə pran ramesi pen iərman səvənhi, nənə mhəuvən mamho noien i rıpkatukwatukw mhə, noien sə pran ramiri pran. ²⁷ *İa noien a mwi naha, nərman me nepwın səvənraha kamhəpwəh noien i ratukwatukw, noien sə iərman ramiri pran səvənhi, nənə mhəuvən rerinraha ramevən pik ia niraha me. Nərman kamho noien me nepwın ia niraha me sə ro a naurisien. Mətə Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwınien mınraha resi pen atukwatukw noien əraha me səvənraha.

²⁸ Ti nəri nə mə nərmana həkokeikei mhə mə tuhəukurən Kumwesən, in rəpwəh iraha, məseni iraha mə iraha tuhamesi pen a nətərigien ikou me səvənraha, mamho noien me həpwəh nəmwhenien. ²⁹ Rerınraha rukuər ia noien əraha mine noien ourour me pam. İrəha kamhəpwıg ti nautə səvənraha, mamhəmwəki nərmana. Rerınraha rukuər ia nakresien, nousi əpuneien iərmana, nəvisəien, neikuəien, mine nətuiien suatuk ti nourahaien iərmana. İrəha kamhəni nıkare nərmana, ³⁰ mamhouraha nəghi nərmana ia neikuəien me. İrəha kamhəmwəki Kumwesən. İrəha kamhəkwağ raka ia nəgkiariien, mamhəfiəutə ia niraha, mamhərpwi irəha ia nəpın me. İrəha kamhətui suatuk ti noien noien əraha me səməme nərmana həpwəh ihi nukurənien. İrəha kamhərui nəkwai tata mine mama. ³¹ İa rerınraha irəha hərəirei nari. İrəha kamhətəfi nəgkiariien me səvənraha. Nokeikeiien səvənraha riwən ti iərmana. İrəha həpwəh nətərigien nasəkien səvəi nərmana ti nasituien ia niraha. ³² İrəha həuvəukurən raka mə nəgkiariien atukwatukw səvəi Kumwesən rani mə nərmana səməme kamho noien me i iamınha irə tuhaməkeikei mhemhə, mətə irəha kamhəmwur pen ia noien me naha. Rıpkə mhə noien əpa naha irəha kamho, mətə kamhəsəni mwi nərmana me səməme kamho noien me naha mə ramasan a.

2

Kumwesən ramərpwın noien əraha səvəi nərmana ia noien atukwatukw

¹ *Ro pen nəri auər a mə ik nəfe iərmana, ikamo noien riti rəpwəh nəmwhenien nəpın ikaməkiri noien səvəi iərməpə. Trini mınuə ikini pen ti iərmana riti mə səvənhi noien rərəha, mətə ia nəgkiariien naha ikani ikamousi atukw a ik. İk nə iərmana sə ikaməkiri noien səvənhi, mətə ik mwi ikamo noien əraha rəmwhen irə. ² Kitaha səukurən mə Kumwesən ramo noien sə ratukwatukw a nəpın ramərpwın noien əraha me səvəi nərmana sə ro me iamınha irə. ³ İk sə ikaməkiri noien səvəi nərməpə, nətərigien səim rəfo? Mə ik mwi ikamo noien əraha me naha irəha kamho, nəpın Kumwesən trəkiri noien əraha me səim ko ikap raka irə? Rekəm! ⁴ *Uə rosi ikamətə əraha noien i sə Kumwesən ramo ia niram uə? In ramo ramasan pik tukw ik, nənə məpwəh nəmwəki akwauakwien ik, nətərigien səvənhi rəpwəmwıs tukw ik. İkukurən uə rekəm mə ramo noien amasan me mik mə noien naha triri pen ik ikevən məpwəh noien əraha me səim mırərig ia rerim?

⁵ Mətə ti nəri nə mə kəmkapwə riskai, ikəpwəh narakaien ia noien əraha me səim mırərig ia rerim. Nənə ro iamınhi irə ikamoeite niemaha sə tukuvei pehe mik ia nəpın səvəi niemaha. İa nəpın naha Kumwesən tro nərmana hətoni nəkiriien səvənhi sə ratukwatukw, ⁶ *ti nəri nə mə in trərəku nərmana kuatia kuatia resi pen nəfe noien me həno. ⁷ *Nərmana me səməme kamhərer əknekin ti noien noien amasan ia nəpın me mə tuhəuvehi nəgnəginiiien, mine nisaiien, mine nımıruien i nemhəien riwən irə, Kumwesən truvei pen nımıruien rerin mınraha. ⁸ Mətə nərmana me səməme kamho a nari rerınraha rokeikei, nənə, mamhəuvei pen təkutanraha m nıpərhiienien, mamhesi pen a noien əraha me, Kumwesən truvei pen niemaha asori səvənhi mınraha.

* **1:27:** Lev 18:22, Lev 20:13, 1Kor 6:9 * **2:1:** Mat 7:1-2, Jon 8:7 * **2:4:** Efes 1:7, 2:9, 2Tes 3:15 * **2:6:** Mat 16:27, Jon 5:29, 2Kor 5:10 * **2:7:** 2Tes 1:8

9 *Nərmama me pam səməme kamho noien ərəha, Kumwesən tro nəmisəien mınraha, mo nəknekinien mınraha, trukupwən ia nəkur Isrel kurirə nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. 10 Mətə nərmama me pam səməme kamho noien amasan, Kumwesən truvei pen nəgnəginiien, mine nisaiien, mine nəməriniien mınraha, trukupwən ia nəkur Isrel, kurirə nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel. 11 *Ro iamınhi irə ti nəri nə mə Kumwesən tro rəmnəmwhen pam ia nərmama me pam.

12 In trərpwın noien ərəha me səvəi nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel nəri auər a həpkuvehi mhə Loa səvəi Moses. Nənə nəkur Isrel me kamhəuvehi Loa nəha, Kumwesən trəkiri noien me səvənraha ia nəgkiariien səvəi Loa nəha, nənə mərpwın noien ərəha me səvənraha irə. 13 *Ro iamınhi irə ti nəri nə mə rıpkə mhə nərmama səməme kamhəregi Loa nəha irəha nə hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə nərmama me səməme kamho nəri Loa nəha rani, irəha nəha Kumwesən trini irapw mə irəha hatukwatukw. 14 *Nipərhiienien nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel irəha həpwəh nuvehiiien Loa səvəi Moses, mətə nəpın me nepwın irəha kamhesi pen a nətərigien səvənraha, mamho nəri sə ratukwatukw rəmwhen a ia Loa nəha rani. Irəha həmwhen ia loa riti ramiri atukw a irəha, nəri auər a irəha həpkuvehi mhə Loa nəha. 15 Noien səvənraha ramahatən pen mə nipwrai Loa nəha ikın kimərai pen raməmak ia rerınraha ti nəri nə mə nəpın nepwın irəha həregi pen fwe ia rerınraha mə həno noien ərəha, nəpın nepwın mwi mə həno noien amasan. 16 *Irəha tuhəregi pen nəri me i iamınha irə fwe ia rerınraha ia nəpın nəha Kumwesən trəsəni Iesu Kristo irə mə trəkiri nətərigien me səvəi nərmama, nətərigien me səməme kamhərkwafə. Nəgkiariien i ramesi pen nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i.

Nəkur Isrel mine Loa səvəi Moses

17 *Mətə mə ik iərmama riti nə ikani mə ik iəmə Isrel rəfo ia niram? Ik ikətigite ia Loa səvəi Moses, maməfiətə ik mə ik ikukurən Kumwesən, nənə in rukurən ik. 18 Ik ikani mə ikuvəukurən raka nəfe Kumwesən rokeikei mə tiko, nənə, mukurən suatuk sə ratukwatukw amasan ti nəri nə mə Loa nəha rınahatən ik irə. 19 Ikani mə ik iərmama ikamiri nərmama me səməme nənimenraha rıfwə, nənə maməhiəpwın suatuk səvəi nərmama səməme kamhavən ia kwopun rıpitəv ikın, 20 *nənə mamahatən nərmama me səməme hərəirei nari mine nəkwərhwəkərha me. Ik ikani iamınhi irə ti nəri nə mə ikauvehi Loa sə nukurənien mine nipərhiienien me pam kamharə irə. 21 *Ik ikamahatən nərmama əpə me, mətə rəfo ipkahatən atukw a mhə ik? Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien, mətə ikamakres uə rekəm? 22 Ikamahatən nərmama me mə irəha tuhəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamakres pran səvəi iərməpə uə rekəm? Ikaməmwəki nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen mınraha, mətə ikamakres ia narimnari me ia nimwəfwaki me səvəi nənimwi nari me nəha uə rekəm? 23 Ikaməfiətə ik ia Loa səvəi Moses, mətə ikamərui Loa nəha mamouraha nəghi Kumwesən uə rekəm? 24 *Ouəh, ikamo noien ərəha me pam nəha. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama me rıpkə mhə irəha nəkur Isrel kamhəni ərəha nəghi Kumwesən ti noien ərəha me səkimiaha.”

25 *Ik iəmə Isrel, trini mınuə ikamesi pen Loa səvəi Moses, noien nəha kınə ia niram kuvehi ninhum mik ti Loa nəha rukurən nasituien ia niram. Mətə mə ikamərui Loa nəha, nənə rəmwhen a mə kəpwəh nuvehiiien ninhum mik. 26 *Ia noien a mwi nəha, iərmama riti rıpkə mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehiiien ninhum min, mətə ramesi pen narimnari me səməme Loa nəha rani, Kumwesən trətoni mə kuvəuvehi raka ninhum min, nənə in iərmama səvənhi. 27 Iərmama sə rıpkə mhə in iəmə Isrel, kəpwəh nuvehiiien ninhum min,

* 2:9: Rom 1:16 * 2:11: Efes 6:9, 1Pit 1:17 * 2:13: Mat 7:21, 1Jon 3:7 * 2:14: Wok Me 10:35 * 2:16: 2Tim 2:8 * 2:17: Jem 2:19 * 2:20: 2Tim 3:5,15, Mat 15:14, Luk 18:9 * 2:21: Sam 50:16-21, Mat 23:3-4 * 2:24: Aes 52:5, Esik 36:20 * 2:25: Jer 4:4, 9:25 * 2:26: Kal 5:6

mætə ramesi pen Loa nəha, in trəkiri ik mə noien səim rərəha. Ro iam̄nhi irə ti nəri nə mə nəri auər a mə ik ikauvehi Loa sə k̄imərai, nənə kuvehi ninhum mik, mætə ikamərui Loa nəha. ²⁸*Iərmama i in iəmə Isrel ia n̄ipwran iruə r̄ipko mhə in iəmə Isrel pərhiēn, nənə, noien pərhiēn s̄əvəi nuvehiiēn ninhum m iərmama r̄ipko mhə in nari riti s̄ə kamo ia n̄ipwrai iərmama iruə. ²⁹*Mætə iərmama i in iəmə Isrel pərhiēn ia rer̄in in iəmə Isrel. Nənə noien pərhiēn s̄əvəi nuvehiiēn ninhum m iərmama, in nari riti raməm̄ak ia rer̄i iərmama Nən̄imw̄in Ikinan ramo, mætə r̄ipko mhə Loa ramo. Nənə r̄ipko mhə nərmama kamhəgnəḡini iərmama nəha, mætə Kumwesən əpa raməgnəḡini in.

3

Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəp̄in me

¹ Mə ro iam̄nhi irə, rəfo noien nəha ramasan mə iərmama riti in iəmə Isrel? Uə rəfo noien nəha ramasan mə kuvehi ninhum min? ²*Tr̄ini minuə iərmama riti in iəmə Isrel ramasan p̄ik anan. Nəri s̄ə ramasan mukupwən, nəkur Isrel irəha nə nərmama Kumwesən rinəm̄ri pen nəḡkariien s̄əvənhi ia rəḡinraha mə tuhətui amasan tukwe.

³*N̄ipərhiēnien irəha me nepw̄in h̄əpwəh n̄iniēn n̄ipərhiēnien ia nəḡkariien nəha, mætə noien nəha irəha h̄əno, mh̄əpwəh n̄iniēn n̄ipərhiēnien ia nəḡkariien s̄əvənhi, ko r̄ipkinise mhə ia Kumwesən mə tr̄əpwəh noien nəḡkariien s̄əvənhi. ⁴Rekəm! Nəri auər a nərmama me pam ia tiprənə kamheikuə, mætə Kumwesən r̄ipkeikuə mhə. Rəmwhen ia nəḡkariien i k̄imərai pen ia Nəkukuə Ikinan raməḡkari ia Kumwesən mani minuə: “Nəp̄in ikaməḡkari, nəḡkariien səim trahatən mə ik ikatukwatukw.

Nəp̄in nərmama tuhəkiri noien me səim, mhəni mə ik̄ino noien ərəha me, mætə ik tikəs̄isəḡ ia tərhunraha.”

⁵ Mætə mə noien ərəha s̄əkitaha ramahatən pen mə Kumwesən ramo noien atukwatukw ia nəp̄in me nənə kitaha tsəfni irə? R̄ipkatukwatukw mhə tr̄ini minuə Kumwesən ruvei pehe niemaha m kitaha? Iakaməres iam̄nha irə mamesi pen nətərigien s̄əvəi nərmama nepw̄in. ⁶Mætə nətərigien nəha r̄ipkatukwatukw mhə. Tr̄ini minuə nətərigien nəha ro n̄ipərhiēnien, nənə Kumwesən tr̄əfəkiri nərmama ia tiprənə ti noien me s̄əvənraha? ⁷Mætə rəfo iərmama riti r̄ini mə, “Tr̄ini minuə iakeikuə, nənə neikuəien s̄əiou rahatən pen mə Kumwesən rani a n̄ipərhiēnien, nənə nərmama kamhəuvehi utə nəgh̄in tukwe, rəfo Kumwesən raməkiri ihi mə iou s̄əiou noien rərəha?” ⁸*Nənə rəfo iərmama riti r̄ini mə, “Ramasan mə kitaha tsamo a noien ərəha pwəh rukuə ia namasanien.” N̄ipərhiēnien, nərmama nepw̄in kamhəni ərəha nəgh̄imaha, mamheikuə mə k̄imaha iahaməḡkari iam̄nha irə. Kumwesən tr̄ərpw̄in noien ərəha s̄əvənraha, nənə, ratukwatukw a mə in tro.

Iərmama riti riwən ratukwatukw

⁹*Ro pen, rəfo? K̄imaha nəkur Isrel iahatukwatukw ia nəm̄ri Kumwesən mhəpi raka nərmama nepw̄in? Rekəm! Iakuvəni raka mə n̄iskaiien s̄əvəi noien ərəha ramərimənu ia nərmama me pam, nəkur Isrel mine nərmama me r̄ipko mhə irəha nəkur Isrel. ¹⁰*Rəmwhen ia nəḡkariien i k̄imərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama riti riwən ratukwatukw, kwatia anan riwən.

¹¹Iərmama riti riwən rukurən nari.

Iərmama riti riwən ramətui ia Kumwesən.

¹²Nərmama me pam anan kamhəuvei pen təkutanraha m Kumwesən, irəha pam h̄əpkamasan mhə ti nari riti.

Iərmama riti riwən anan ramo noien amasan, kwatia anan riwən.”

* **2:28:** Jon 7:24, 8:39 * **2:29:** Dut 30:6, Kol 2:11, 1Kor 4:5, 2Kor 10:18 * **3:2:** Sam 147:19-20, Rom 9:4 * **3:3:** Rom 9:6, 11:29, 2Tim 2:13 * **3:8:** Rom 6:1,15 * **3:9:** Rom 1:18–2:24, Rom 3:23 * **3:10:** Sam 53:1-3, Pri 7:20

13 **“Rukwinau ia niraha rəmwhen ia nipəgi kəruətərei raməkwaɡ sə kinərkwafə pen nipwrai iərmama remhə ikin,*

ia nəpɪn me kamhəni nəɡkiariien ia nəraminraha, mamheikuə ia nərmama.”

“Ia tərhunraha pirapw nisəkwai snek, snek sə ramahi əpune iərmama”

14 *“Nipəgi nəkwannraha rukuər ia nəkunanien iərmama mine nəɡkiariien əfiə.”*

15 **“Nisunraha me kamhaiu akwauakw ti nousi əpuneien iərmama.*

16 *Ia kwopun me pam kamhəuvən ikin, iraha kamhouraha narimnari, mamho nərmama kamhəregi rərəha.*

17 *Iraha hərəirei anan suatuk səvəi nəməriniuen.”*

18 *“Iraha həpwəh nehekirien Kumwesən.”*

19 *Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme Loa səvəi Moses rani narimnari me nəha səvəi nərmama me nəha Kumwesən rıməuvei pen Loa nəha minraha. Loa nəha raməɡkiari minraha, maməsisəɡ ia tərhunraha pam, mamə nərmama pam ia təkure tiprənə hətoni mə noien səvənraha rərəha ia nəmri Kumwesən. 20 *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmama riti sə tratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa riwən, mətə ia Loa kitaha pam səukurən mə kitaha samo noien ərəha.*

Nərmama səməme kamhahatətə ia Iesu Kristo iraha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən

21 **Mətə təkwtəkwuni Kumwesən rino raka nərmama kamhətoni suatuk sə in rinəmri tuhesi pen tro iraha hatukwatukw ia nənimen. Suatuk nəha ripko mhə in i tuhesi pen Loa səvəi Moses. Mətə nəɡkiariien me ia Loa nəha mine nəɡkiariien me səvəi profet me fwe kupwən kamhəɡkiari ia suatuk nəha mə ro nipərhiienien. 22 *Suatuk nəha in i nərmama tuhahatətə ia Iesu Kristo. Nərmama me pam səməme kamhəni nipərhiienien irə Kumwesən ramo iraha hatukwatukw ia nənimen. Nəri auər a mə iraha nəfe nərmama ti nəri nə mə iraha pam həmnəmwhen a. 23 *Nərmama me pam həno noien ərəha nənə mharfai ia suatuk atukwatukw səvəi Kumwesən sə ramasan mamser, 24 *mətə ia namasanien səvənhi Kumwesən ramasitu ia niraha, mamə iraha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə Iesu Kristo rinərəku suatuk səvənraha, meivi nari ia niraha ia nemhəien səvənhi. 25 *Kumwesən rərhi pehe Kristo ruvehe niten raiu ti nuvehi rakaien noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə Kumwesən ruvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama nəpɪn iraha hahatətə ia Kristo mə in rımamhə ti niraha. Kumwesən rino suatuk nəha mə trahatən mə noien səvənhi ratukwatukw ti nəri nə mə nətəriɡien səvənhi rəpwəmwis in rəpwəh nərpwinien noien ərəha me səvəi nərmama səməme həno fwe kupwən. 26 Kumwesən ro iamɪnha irə ipwet mine mə trahatən mə in ratukwatukw, nənə in ramini nərmama me pam səməme kamhahatətə ia Iesu mə iraha hatukwatukw ia nənimen.*

27 **Ro iamɪnhi irə nəfe mwi nəha ikin kitaha səukurən nəfiəutəien kitaha tukwe? Nari riti mwi riwən! Ti nəfe? Ti nəri nə mə kitaha səpkatukwatukw ia nəmri Kumwesən ia noien me səkitaha, mətə kitaha satukwatukw ia nənimen ia nahatətəien səkitaha.*

28 **Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kitaha saməni nipərhiienien ia nəɡkiariien i mə iərmama sə ramahatətə ia Iesu in ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mətə ripko mhə ia nesi penien Loa. 29 *Uə rəfo? Kumwesən in Kumwesən səvəi nəkur Isrel əpa? Rosi in mwi Kumwesən səvəi nərmama ripko mhə iraha nəkur Isrel uə? Ouəh, in mwi Kumwesən səvənraha, 30 *ti nəri nə mə Kumwesən kuatia a. Nənə in trini irapw mə nərmama me i kamhahatətə ia Iesu Kristo iraha hatukwatukw ia nənimen. Noien nəha tro rəmwhen a mwi ia nəkur Isrel mine nərmama ripko mhə iraha nəkur Isrel. 31 *Rəfo*

* 3:13: Sam 140:3 * 3:15: Prov 1:16 * 3:20: Sam 143:2, Rom 7:7, Kal 2:16 * 3:21: Wok Me 10:43 * 3:22: Rom 1:17, Kal 2:16 * 3:23: Rom 3:9, 5:2 * 3:24: Rom 5:1, Efes 2:8 * 3:25: Efes 1:7 * 3:27: 1Kor 1:31
* 3:28: Kal 2:16 * 3:29: Rom 10:12 * 3:30: Dut 6:4, Rom 4:11-12, Kal 3:20 * 3:31: Mat 5:17, Rom 8:4

nəha təkwtəkwni ia Loa nəha? Nahatətəien nəha ramo Loa nəha in nəri auər a? Rekəm! Mətə nəpɪn samahatətə ia Kumwesən, samesi pen atukwatukw suatuk pərhiən səvəi Loa.

4

Epraham ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi

¹ Epraham kaha kupwən səkimaha nəkur Isrel, kitaha tsəgkiari irə mhəfni irə? In rinətəni nəfe nari ia nimiruien səvənhi? ² In rətəni mə Kumwesən rīməni mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rɪpko mhə ia noien me səvəi Epraham. Trini minuə Epraham ratukwatukw ia noien me səvənhi, nənə in rukurən nəfiətəien in tukwe. Mətə ia nəmri Kumwesən Epraham ko rɪpkəfiətə mhə in tukwe. ³ *Nəkukuə Ikinan rani nəfe? “Epraham rini nɪpərhiənien ia Kumwesən, nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamɪnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.”

⁴ *Iərmama sə ramo wok ti nərəkuien, nərəkuien nəha səvənhi rɪpko mhə nari riti sə kuvei pen auər a min, mətə nərəkuien nəha sə kuvei pen min in rino wok tukwe. ⁵ Mətə iərmama sə rəpwəh noien wok ti nərəkuien, mətə ramətigite ia Kumwesən sə rani nəkur ərəha mə irəha hatukwatukw ia nənimen, rəmwhen mə Kumwesən ruvei pen auər a nari riti min. Ti nəri nə mə iərmama nəha ramahatətə iamɪnhi, Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen. ⁶ Kig Tevit fwe kupwən, in mwi rinəgkiari ia noien nəha nəpɪn rinəkwein amasan ia iərmama sə Kumwesən ramətə in mə in ratukwatukw ia nənimen, mətə rɪpko mhə ia noien me sə iərmama nəha ramo. ⁷ In rīməni mə, “Nərmama me i səməme Kumwesən rinenouenou noien ərəha me səvənraha, nənə minousəman nərəhaien me səvənraha irəha rerinraha tragien.

⁸ Iərmama i sə Kumwesən trɪpkəvsini mhə noien ərəha me səvənhi, in rerin tragien.”

⁹ *Nəgkiariien nəha Kig Tevit rinəkwein amasan m nərmama irə, in səvəi nəkur Isrel me a, uə nəgkiariien nəha səvəi nərmama me mwi i rɪpko mhə irəha nəkur Isrel? Ouəh, səvəi nərmama me mwi rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Kitaha saməni nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan sə rani mə, “Epraham rini nɪpərhiənien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamɪnhi, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ¹⁰ Mətə Kumwesən rīməni nesən mə Epraham in ratukwatukw, nəpɪn kuvəvehi raka ninhum min, uə ia nəpɪn kəpwəh ihi nuvehien ninhum min? Kumwesən rīməkupwən mini raka iamɪnha irə kurirə kuvehi ninhum min. ¹¹ *Nənə kuvehi ninhum m Epraham ti nəfe? Ro iamɪnha irə rahatən pen mə Epraham rinatukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi nəpɪn kəpwəh ihi nuvehien ninhum min. Ro iamɪnhi irə in tata səvəi nərmama me pam səməme kəpwəh ihi nuvehien ninhum minraha mətə kamhəni nɪpərhiənien ia Kristo, nənə ia suatuk nəha həuvehe nərmama Kumwesən ramətə irəha mə hatukwatukw ia nənimen. ¹² *Nənə in tata səvəi nərmama nepwɪn mwi səməme kuvəvehi raka ninhum minraha, nərmama me nəha irəha nəkur Isrel. Mətə rɪpko mhə səvənraha tata ti nəri nə mə kiməvehi ninhum minraha, mətə ti nəri nə mə irəha kamhesi pen suatuk səvəi nahatətəien. Fwe kupwən tata səvənraha Epraham ramesi pen suatuk nəha nəpɪn kəpwəh ihi nuvehien ninhum min.

¹³ *Kumwesən rino promes m Epraham mine kwənəkwus me səvənhi mə ti nəpɪn riti tɪprənə i truvehe mo səvənraha irə. Promes nəha rɪpkuvehe mhə ti Epraham ti nəri nə mə Epraham ramesi pen Loa, mətə ruvehe tukwe ti nəri nə mə in rahatətə nənə Kumwesən rini mə in ratukwatukw ia nənimen. ¹⁴ *Trini minuə promes nəha ruvehe mo nɪpərhiənien irə ti nərmama səməme kamhesi pen Loa, nərmama tuhahatətə ti nəfe? Nahatətəien in nari riti ro a tekɪn a, nənə promes nəha ruvehe mo nəri auər a irə. ¹⁵ *Loa

* 4:3: Jen 15:6, Kal 3:6, Jem 2:23 * 4:4: Rom 11:6 * 4:9: Rom 4:3 * 4:11: Jen 17:10-11 * 4:12: Mat 3:9

* 4:13: Jen 17:4-6, Jen 22:17-18, Kal 3:29 * 4:14: Kal 3:18 * 4:15: Rom 3:20, 5:13, Rom 7:8

ravi pehe niemaha sāvai Kumwesən, mətə mə loa riwən ko iərmama rəpwəh nətəfiien loa.

¹⁶ *Ro iamīnhi irə promes naha ruvehe ti Epraham ia suatuk sāvai nahatətəien mə promes naha truvehe ia namasanien sə Kumwesən raməriari pehe irə m kitaha nənə mo nari riti sə nīpwnəti Epraham me pam tuhəuvehi sāvənraha, rīpko mhə nīpwnəti Epraham əpa i Kumwesən rīməuvei pen Loa mīnraha, mətə nīpwnəti Epraham me i sāməme kamhesi pen suatuk sāvai nahatətəien sāvai Epraham ti nəri nə mə in tata səkitaha pam. ¹⁷ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iakino ik tata sāvai kwənəkwus me həpik.” In tata səkitaha ia nəmri Kumwesən i Epraham rīməni nīpərhienien irə, Kumwesən sə rauvei pen nīmīruvien m nərmama sāməme həuvamhə, nənə in rukurən noien narimnari me sāməme həiwən həuvehe mharə.

¹⁸ *Kumwesən rino promes m Epraham mə in truvehe tata sāvai kwənəkwus me həpik, nənə nīmwiwini me tuhəpik mhəpi raka kəməhau me. Nənə Epraham rəmri pen əknekin nətərigien sāvənhi ia Kumwesən mahatətə əknekin irə mə nəgkiariien sāvənhi ro nīpərhienien. Nəri auər a rəknekin mə promes naha truvehe mo nīpərhienien irə, ¹⁹ *mətə nahatətəien sāvai Epraham rəpwəh neiwaiuiven nəpīn in rətoni nīpwrən mə rīnərgarə mīnəmwhen mə tremhə ti nəri nə mə nuk sāvənhi wan hantret, uə nəpīn in rətoni Sera mukurən mə rīnəprənemə ko rīpkərəhi mhə iəkunouihī. ²⁰ Epraham rəpwəh nəmkiəmkiien ti promes naha Kumwesən rīməuvei pen min, mətə ruvehe mīskai ia nahatətəien sāvənhi nənə maməgnəgini Kumwesən. ²¹ In rukurən amasan ia rerin mə Kumwesən rauvehi nīskaiien ti noien promes sāvənhi ruvehe mo nīpərhienien. ²² *Nənə ti nəri nə mə Epraham rahatətə ia Kumwesən iamīnhi, Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ²³ Nəgkiariien i sə rani mə, “Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen,” kīnapkrai mhə sāvai Epraham əpa, ²⁴ *mətə kīmərai mwi mə səkitaha nərmama sāməme Kumwesən ramətə kitaha mə kitaha satukwatukw ia nənimen. Kitaha nərmama saməni nīpərhienien ia Kumwesən sə rino Iesu Iərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien sāvənhi. ²⁵ *Kīnəsəni pehe Iesu ruvehe memhə ti noien ərəha me səkitaha, nənə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien mə in tro suatuk mə kitaha satukwatukw ia nənimen.

5

Nəmərinuiven mīne nagienien

¹ *Nənə ti nəri nə mə kitaha sāvəuvehe mhənətukwatukw raka ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səkitaha, ro pen təkwtəkwuni kitaha mīn samarə ia nəmərinuiven, nəmərinuiven i Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rīnəmri. ² *Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu Kristo, in rīpeki puvnimwə pehe kitaha ia namasanien i kitaha samərer irə təkwtəkwuni mīne. Nənə ia nəpīn me kitaha saməgien, mamhəmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən, mamheitenhi mə nasoriien sāvənhi trier pehe tukutaha. ³ *Nənə nari riti mwi, kitaha saməregi nəmīsəien me, reritaha raməgien a tukwe, ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nəmīsəien ramo kitaha samərer əknekin. ⁴ Nənə nərəer əknekinien iamīnha irə ramo Kumwesən rerin raməgien tukutaha. Nənə mə rerin raməgien tukutaha, noien naha ramo kitaha saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə. ⁵ *Nənə mə nətərigien səkitaha raməmak əknekin ia Kumwesən, reritaha ko rīpkəpou mhə, ti nəri nə mə Nənīmwin Ikinan sə Kumwesən rīməuvei pehe m kitaha rərəmīn pehe nokeikeiien sāvai Kumwesən ia reritaha.

* **4:16:** Kal 3:7 * **4:17:** Jen 17:5, Aes 48:13 * **4:18:** Hip 11:1, Jen 15:5 * **4:19:** Jen 17:17 * **4:22:** Jen 15:6
 * **4:24:** Rom 15:4, 1Pit 1:21 * **4:25:** Aes 53:4-5, 1Kor 15:17 * **5:1:** Rom 3:24,28, Rom 4:24 * **5:2:** Efes 2:18, 3:12 * **5:3:** Jem 1:2-3, 1Tes 1:5-7 * **5:5:** Sam 22:5, 25:20, Hip 6:18-19

⁶ Fwe kupwæn, næþin niskaiien sækitaha ramiwæn ihi, nænə ia næþin atukwatukw sævənhi Kristo remhə ti nækur ərəha me. ⁷ Ræknekin anan mə iərmama riti trəsəni nimiruien sævənhi memhə ti iərmama riti mwi næri auər a mə iərmama nəha in tremhə tukwe in iərmama atukwatukw. Mətə rosi iərmama riti rukurən nəseni penien nimiruien sævənhi memhə ti iərmama riti mwi sə noien sævənhi ramasan anan ti nærmama. ⁸ *Mətə Kumwesən rahatən nokeikeiien asori sævənhi m kitaha ia Kristo. Næþin kitaha samo ihi noien ərəha, nænə in ruvehe memhə tukutaha.

⁹ *Nænə ti næri nə mə təkwtəkwuni mine kitaha sənaturukwatukw raka ia næmri Kumwesən ia nite Kristo, ro a nukurənien irə mə Kumwesən niemaha tripkəpi mhə mwi tukutaha, mətə Iesu Kristo truvehimiru kitaha. ¹⁰ *Fwe kupwæn næþin kitaha saməmwəki ihi Kumwesən, in ro suatuk ia nemhəien səvəi Tini mə kitaha tsəuvehe in me nepwīn. Ro pen təkwtəkwuni səuvəuvehe in me nepwīn ro a nukurənien irə mə in truvehimiru kitaha ia nimiruien səvəi Tini. ¹¹ Nænə ripko mhə næri əpa nəha, mətə nari riti mwi, ia næþin me kitaha saməgien ti nəfe Kumwesən rino. In rinəriari pehe namasanien i saməuvehi rauku pen ti Iərimənu sækitaha Iesu Kristo. Namasanien nəha ramo mə in me nepwīn i kitaha.

Atam ruvei pehe nemhəien, mətə Kristo ruvei pehe nimiruien

¹² *Fwe tui anan, noien ərəha riməuvehe ia tīprənə i riməuku pen ti iərmama kuatia nə Atam. Nænə ti næri nə mə iərmama nəha rino noien ərəha, in remhə. Nænə ro pen kwənkwai noien nəha nærmama me pam tuhaməkeikei memhə ti næri nə mə irəha pam kamho noien ərəha. ¹³ *Nipərhiēnien nærmama ia tīprənə i kamho noien ərəha kurirə Kumwesən ripkuvei pehe Loa səvəi Moses, mətə Kumwesən rəpwəh nəvsini penien noien ərəha me səvənraha ti næri nə mə Loa ramiwæn ihi. ¹⁴ *Mətə nemhəien ramərimənu ihi ia næþin nəha. Fwe Atam meste pehe Moses nærmama me pam hemhə, næri auər a mə irəha nepwīn noien ərəha me səvənraha həpkəmwhen mhə ia noien ərəha səvəi Atam. Atam in iərmama riti kamətə pen Iesu Kristo irə sə truvehe kurirə irə.

¹⁵ Mətə næri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nærmama ropə iti ia noien ərəha səvəi Atam. Noien ərəha səvəi iərmama kuatia i Atam ruvei pehe nemhəien ti nærmama həpik, nænə næri i ro nari asori. Mətə næri asori sə rəpi raka, in i namasanien səvəi Kumwesən mine næri sə rinəriari pehe auər a i m nærmama həpik, nænə næri nəha riməuvehe ia namasanien səvəi iərmama kuatia a in i Iesu Kristo. ¹⁶ Nænə næri sə Kumwesən rinəriari pehe auər a i m nærmama in ropə iti ia kwənkwai noien ərəha səvəi iərmama kuatia a nəha Atam. Iakani iamīnhi irə ti næri nə mə Atam rino noien ərəha kuatia, nænə Kumwesən rəkiri in ti noien sævənhi, mini mə nærmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Mətə kurirə, næþin nærmama həpik ho noien ərəha rīpik nænə Kumwesən rəriari pehe auər a næri amasan m kitaha, mo mə kitaha tsaturukwatukw ia nənimen nænə mhəuvehi nimiruien. ¹⁷ Nipərhiēnien mə noien ərəha səvəi iərmama kuatia a Atam rino nemhəien ramərimənu ia nærmama me pam, nænə næri i ro nari asori. Mətə Iesu Kristo rino nari riti rasori məpi raka. Nərmama me pam səməme kamhəuvehi namasanien asori səvəi Kumwesən sə rinəriari pehe auər a i m nærmama, in i namasanien sə ramo irəha hatukwatukw ia nənimen, irəha tuhəuvehi nimiruien mharə irə mamhərimənu ti næri i Iesu Kristo rino.

¹⁸ *Ro iamīnhi irə sətoni mə noien ərəha kuatia a səvəi Atam rino mə nærmama me pam tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen a mwi noien atukwatukw kuatia a səvəi Kristo rino suatuk mə nærmama tuhəukurən mhəuvehe mhatukwatukw ia næmri Kumwesən. Nænə natukwatukwien nəha ramo mə nærmama pam həukurən nuvehien nimiruien. ¹⁹ *Iərmama kuatia rinərui nəkwai Kumwesən, nænə noien nəha ro nærmama həpik

* 5:8: Jon 3:16, 1Jon 4:10 * 5:9: Rom 1:18, 2:5,8 * 5:10: Rom 8:7-8 * 5:12: Jen 2:17, Jen 3:6,19, Rom 6:23

* 5:13: Rom 4:15 * 5:14: 1Kor 15:21-22, 1Kor 15:45 * 5:18: 1Kor 15:22 * 5:19: Aes 53:11

həuvehe nəkur ərəha. Rəmwhen a mwi iərmama kuation rino nəkwai Kumwesən nəno noien nəha tro nərmama həpik həuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən.

²⁰*Kumwesən rıməuvei pehe Loa səvəi Moses mə noien ərəha truvehe masori, nəno mə nərmama tuhəukurən noien ərəha me səvənraha. Mətə nəpın noien ərəha rıməuvehe masori, nəno namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori məpi raka mwi, ²¹*mə rəmwhen ia noien ərəha rınamərimənu ia nərmama me pam mavi pehe nemhəien ia nırəha fwe kupwən, ipwet mine namasanien səvəi Kumwesən rukurən nərimənuien, mamə nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, nəno irəha həuvehi nimiruien rerin ruku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

6

Ia nikaren səvəi noien ərəha nərmama me səvəi Iesu Kristo həuvamhə raka

¹*Ro pen kitaha tsəfni irə? Ramasan mə kitaha tsaməmwur pen a ia noien ərəha pwəh namasanien səvəi Kumwesən ruvehe masori mwi ia kitaha? ²*Rekəm! Ia nikaren səvəi noien ərəha kitaha səuvamhə raka. Tsəfo mhəuvən mharə mwi irə? ³*Hiəukurən uə rekəm? Kitaha pam səməme kino paptas ia kitaha ti nuveheien mho kuation ia Iesu Kristo, ia paptas nəha səuvehe mho kuation kitaha min ia nemhəien səvənhi. ⁴*Ro pen ia nəpın nəha kino paptas ia kitaha, rəmwhen mə kitaha səuvamhə kitaha Kristo, nəno kinimwi kitaha min, mə rəmwhen Kristo rınətui mwi ia nemhəien səvənhi ia niskaiien səvəi Tata səvənhi, kitaha mwi səukurən nuvehien nimiruien vi, mharə irə, mamhavən.

⁵*Ro iamınhi irə ti nəri nə mə səməuvehe mho kuation kitaha min ia nemhəien səvənhi, nəno tsəuvehe mwi mho kuation kitaha min ia noien sə Kumwesən rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁶*Kitaha səukurən mə nəpın kinərui tərini pen Kristo ia nei kamarkuau, kərui tərini pen irəha nimiruien akuas me səkitaha mə trouraha noien akuas ia nıpwrataha sə rokeikei pik noien ərəha. Nəno rino mə noien ərəha trəpwəh mwi nərimənuien ia kitaha, ⁷*ti nəri nə mə iərmama sə remhə, niskaiien səvəi noien ərəha rıpkərimənu mhə mwi irə.

⁸Mətə mə kitaha səmamhə kitaha Kristo, saməni nıpərhiēien irə mə tsəmıru mwi kitaha min. ⁹Kitaha səukurən mə Kumwesən rino Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro pen Kristo rıpkemhə mhə mwi ia nəpın riti. Nemhəien ko rıpkərimənu mhə mwi irə. ¹⁰*In remhə m kuation a mə trətəfi niskaiien səvəi noien ərəha, mətə ipwet mine in ramıru irau Kumwesən.

¹¹*Ia noien a mwi nəha rerımıaha traməkeikei mamrhi mə ia nikaren səvəi noien ərəha kımıaha hiəuvamhə raka, mətə ia nikaren səvəi Kumwesən kımıaha hıaməmıru ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuation kımıaha Iesu Kristo. ¹²*Ro pen noien ərəha trəpwəh nərimənuien ia nıpwramıaha me səməme tuhəmhə. Kımıaha tıhəpwəh noien noien ərəha me nəha nıpwramıaha me hokeikei pik. ¹³*Tıhəpwəh nəseni penien nıpwramıaha me həuvən ia rəgi noien ərəha mə noien ərəha truvehi mo nərəhaien me ia nıpwramıaha, mətə tıhəsəni pen kımıaha m Kumwesən rəmwhen ia nərmama səməme kıməpeki raka irəha ia nemhəien mhəpeki pen ia nimiruien. Tıhəsəni pen nıpwramıaha me ia rəgin mə in truvehi mo noien atukwatukw ia nıpwramıaha. ¹⁴*Noien ərəha trəpwəh nərimənuien ia kımıaha ti nəri nə mə hiəpkarə tegin mhə Loa səvəi Moses mətə hıamarə tegin namasanien səvəi Kumwesən.

Noien atukwatukw ramərimənu ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

¹⁵*Nəno rəfo? Ramasan mə kitaha tsamə a noien ərəha ti nəri nə mə səpkarə tegin mhə Loa səvəi Moses mətə samarə tegin namasanien səvəi Kumwesən? Rekəm! ¹⁶*Hiəukurən

* **5:20:** Rom 4:15, Kal 3:19 * **5:21:** Rom 6:23 * **6:1:** Rom 3:5-8 * **6:2:** 1Tes 4:1 * **6:3:** Kal 3:27 * **6:4:** Kol 2:12 * **6:5:** Fil 3:10-11 * **6:6:** Kal 5:24 * **6:7:** 1Tes 4:1 * **6:10:** Hip 9:26-28, 1Pit 3:18 * **6:11:** 2Kor 5:15, Kal 2:19, 1Pit 2:24 * **6:12:** Jen 4:7 * **6:13:** Rom 12:1, Efes 2:5, 5:14 * **6:14:** 1Jon 3:6 * **6:15:** Rom 6:1 * **6:16:** Jon 8:34, 2Pit 2:19

uə rekəm? Trini minuə hiəseni pen kímiaha kərkwí tərini kímiaha mə tihamo nəkwai iərmama riti, nənə, kímiaha nə iotukwininari me səvəi iərmama nəha hiamo nəkwān. Suatuk kəru ti nesi penien. Ia suatuk riti kímiaha iotukwininari me səvəi noien ərəha, nənə suatuk nəha ramevən ti nemhəien. Nənə ia suatuk riti mwi kímiaha iotukwininari me hiamo nəkwai Kumwesən, nənə suatuk nəha ramevən ti natukwatukwien ia nəmri Kumwesən. ¹⁷ Mətə kitaha səni tanak ti Kumwesən mə nəri auər a fwe kupwən noien ərəha rínərkwi tərini kímiaha hiamo nəkwān, mətə kurirə hio nəgkiariien pərhiēn sə kínahatən kímiaha irə ia rerímiaha pam. ¹⁸ *Kíməfi raka noien ərəha ia kímiaha, hiəuvəuvehe raka mhəno kímiaha iotukwininari me səvəi noien atukwatukw.

¹⁹ Iakaməgkiari ia noien riti sə nərmama həkurən, in i noien səvəi iotukwininari mine iəmə asori, ti nəri nə mə nətərigien səkimaha rípkəmwhen mhə ti nukurəniēn narimnari me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən hiənəseni pen nípwrámiaha me kərkwí tərini irəha kamho nəkwai noien əmkemik mine noien ərəha sə rautə mamasori. Mətə ipwet mine tihəseni pen nípwrámiaha me pwəh kərkwí tərini irəha kamho a noien sə ratukwatukw, nənə kímiaha tihəuvehe mhəmher mho nərmama ikinan me səvəi Kumwesən. ²⁰ Fwe kupwən, noien ərəha rínərkwi tərini kímiaha hiamo nəkwān. Ia nəpín nəha noien atukwatukw rípkərimənu mhə ia kímiaha. ²¹ *Namasaniēn riti riwən hiaməuvehi ríməuku pen ti noien ərəha me səməme hiamauris tukwe nəha təkwtəkwuni. Kwənkwaí noien ərəha me nəha, in nə nemhəien a. ²² Mətə təkwtəkwuni, kíməfi raka noien ərəha ia kímiaha. Kímiaha hiəuvəuvehe mhəno raka iotukwininari me səvəi Kumwesən. Namasaniēn sə hiaməuvehi ruku pen tukwe in nə kímiaha tihəuvehe mhəmher mho nəkur ikinan me səvənhi. Nənə kwənkwaí namasaniēn nəha in nə nímíruien rerin. ²³ *Ro iamínha irə ti nəri nə mə nərəkuēn səvəi noien ərəha in nə nemhəien, mətə nəri sə Kumwesən raməriari pehe auər a i, in nə nímíruien rerin saməuvehi raku pen ti Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

7

Loa ko rípkəkwətəmhiri mhə iərmama sə ruvámhə raka

¹ Piak me, iakaməgkiari m kímiaha səməme hiəkurən noien səvəi loa. Kímiaha hiəkurən uə rekəm? Loa rərkwi tərini iərmama riti nəpín in ramíru ihi. ² Rəmwhen ia nəri i. Pran riti sə rínərə raka loa rərkwi tərini irau səvənhi iərman nəpín iərman səvənhi ramíru, mətə trini minuə iərman səvənhi remhə, nənə kifi raka loa nəha irə sə rínərkwi tərini irau səvənhi iərman. ³ Mətə trini minuə in ramesi pen iərman əpə riti nəpín səvənhi iərman ramíru ihi, kani in mə pran sə rínərə raka kamakres i. Mətə trini minuə iərman səvənhi remhə, kifi raka loa nəha ia prən nəha. Nənə trini minuə in ramesi pen iərman əpə, kəpwəh níniiēn in mə pran sə rínərə raka kamakres i.

⁴ *Piak me, kímiaha mwi hiəmwhen ia prən nəha nemhəien rífi nari irə. Fwe kupwən iərman səkimiaha in nə Loa səvəi Moses, mətə ti nəri nə mə kímiaha hiəuvámhə raka ia nípwrái Kristo, təkwtəkwuni kímiaha hiəkurən nesi penien iərman əpə, iərman əpə nə in nə Kristo sə Kumwesən rino rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Kitaha samesi pen in mə rəmwhen ia nei rukuə kwənkwan kitaha mwi səukurən nukuəien noien amasan me səvəi Kumwesən. ⁵ *Fwe kupwən nəpín kitaha samarə, mamhesi pen a noien ərəha səvəi nípwrataha, noien ərəha me nəha kitaha sokeikei pik Loa nəha raməsəpwiri irəha kamhərimənu ia nípwrataha, mamhəukuə kwənkwan nə nemhəien. ⁶ *Ia nəpín nəha, Loa nəha raməkwtəmhiri kitaha rəmwhen samarə ia kalapus, mətə ipwet mine nəpwəh nəkwətəmhiriiēn kitaha, ti nəri nə mə rəmwhen mə kitaha səuvámhə raka. Təkwtəkwuni kitaha samo tukwini nari m Kumwesən, mhəpwəh nesi penien suatuk akuas səvəi Loa nəha kímərai, mətə kitaha samesi pen suatuk vi səvəi Nənimwín Ikinan.

Loa in ramasan mətə nərmama niskaiēn səvənraha riwən

* **6:18:** Jon 8:32 * **6:21:** Rom 7:5, 8:6,13 * **6:23:** Rom 5:12,15 * **7:4:** Rom 6:2,11, Kal 2:19 * **7:5:** Rom 6:21 * **7:6:** Rom 8:2, 6:4

7 *Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə Loa səvəi Moses rərəha? Rekəm! Kwa Loa nəha ramahatən iou mə noien ərəha rəfo irə. Mə Loa nəha riwən ko iapkukurən mhə. Trini minuə Loa nəha rīpkini mhə mə, “Rerim trəpwəh nakresien narimnari me səvəi iərməpə,” nənə ko iapkukurən mhə mə noien nəha rəfo irə. 8 *Mətə noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa, mo rerik fwe imwə ramakres narimnari me səpəmsəpə səvəi iərməpə. Mətə trini minuə Loa riwən, noien ərəha ro nəri emhə irə. 9 *Fwe kupwən, iakamreirei ihi Loa nəha, iakamiru a. Mətə nəpīn nəgkiariien səvəi Loa nəha ruvehe, noien ərəha ruvehe mīmīru nənə iou iakemhə. 10 *Nəgkiariien nəha səvəi Loa rīməuvehe mə tro iərmama rīmīru, mətə iou iakətoni mə ro iou iakemhə.

11 *Noien ərəha rīnətoni suatuk ia nəgkiariien nəha səvəi Loa reikuə ia nirak, nənə ia noien nəha rousi əpune iou. 12 *Ro pen Loa in ro ikinan, nənə, nəgkiariien səvənhi ro ikinan, matukwatukw, mamasan. 13 *Nənə rəfo iərmama riti rīni mə, “Rəfo mə Loa in nəri amasan riti, mətə ro iou iakemhə?” Mətə rekəm, nəgkiariien nəha rīpkatukwatukw mhə! Nəpīn iakukurən nəgkiariien səvəi Loa sə ramasan, noien ərəha sə rerik rokeikei ro iou iakemhə. Nənə təkwtəkwuni iakukurən mə noien ərəha me səiou irəha noien ərəha pərhiən. Nənə nəpīn iakətoni nəgkiariien səvəi Loa, iakukurən mə noien ərəha rərəha anan.

14 *Kitaha səukurən mə Loa rīməuku pen ti Kumwesən, mətə iou iərmama a, nīskaiien səiou riwən. Iou iakəmwhen a ia iərmama riti sə noien ərəha rīnərki tərini mamərīmənu ia nirak. 15 *Iou iapkukurən mhə narimnari me səməme iakamo. Nəri amasan me səməme iakokeikei mə tako ipko mhə, mətə iakamo a nəri sə iapkokeikei mhə. 16 Nənə mə iakamo nəfe iapkokeikei mhə, iakaməsəni a mə Loa nəha ramasan. 17 Ro iamīnhi irə rīpko mhə iou pərhiən i sə iakamo noien ərəha, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo. 18 *Iakukurən mə iou iərmama a, nəri amasan riti riwən ramarə ia nirak. Nəri auər a mə nəpīn nepwīn iakokeikei mə tako nəri amasan riti, mətə ko iapko mhə. 19 Nəfe nəghīn iakamo rīpko mhə nəri amasan sə iakokeikei mə tako, mətə iakamo a noien ərəha sə iapkokeikei mhə mə tako. 20 Nənə trini minuə iako nəfe nəghīn sə iapkokeikei mhə mə tako, rīpko mhə iou pərhiən i iakamo, mətə noien ərəha sə ramarə ia nirak ramo.

21 Ro pen iakamətoni mə ramo iamīnhi irə ia nəpīn me pam. Nəpīn iakokeikei mə tako nəri amasan, mətə iakamo a noien ərəha. 22 Iou iakokeikei pīk Loa səvəi Kumwesən fwe imwə ia rerik. 23 *Mətə iakamətoni ia nīpwrak noien riti mwi sə ramaruagən irau noien səvəi nətərīgīen səiou. Nənə noien nəha rərkwī iou, mamə iou iakamo a nəfe noien ərəha səvəi nīpwrak rokeikei. 24 Eh, iou iəmə iapkreği mhə ramasan! Sin trasitu ia nirak mə nīpwrak i sə tro iou iakemhə trīpkərīmənu mhə ia nirak? 25 *Iakini tanak ti Kumwesən. Iesu Kristo Iərīmənu səkitaha in tro!

Ro pen noien səiou ro iamīnhi irə: Ia nətərīgīen səiou iakamo nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə ia nīpwrak iakamo nəkwai noien ərəha.

8

Nīmīruien vi səvəi Nənīmwin Ikinan

1 Mətə təkwtəkwuni nəha, nərmama səməme həməuvehe mho kuatia irəha Iesu Kristo nərpwīnien riwən sə Kumwesən tro mīnraha ti noien ərəha, 2 *ti nəri nə mə ia nəpīn me Nənīmwin Ikinan rauvei pen nīmīruien mīnraha kamhəuvehi raku pen ti Iesu Kristo. Noien nəha Nənīmwin Ikinan ramo rīneivinari ia nirak iakīnaraka raka ia nīskaiien səvəi noien ərəha mīne nemhəien. 3 *Loa səvəi Moses rīreirei neivīien nari ia nərmama iamīnha irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nīpwranraha ramouraha nəgse Loa nəha.

* 7:7: Eks 20:17, Dut 5:21 * 7:8: Rom 4:15 * 7:9: Jem 1:15 * 7:10: Lev 18:5, Rom 10:5 * 7:11: Jen 3:13, Hip 3:13 * 7:12: 1Tim 1:8 * 7:13: Rom 5:20 * 7:14: Sam 51:5, Jon 3:6 * 7:15: Kal 5:17 * 7:18: Jen 6:5, 8:21 * 7:23: Kal 5:17, Jem 4:1, 1Tes 2:11 * 7:25: 1Kor 15:57 * 8:2: Rom 7:23-24 * 8:3: Wok Me 13:38, 15:10, Fil 2:7, Hip 4:15

Mətə nəri sə Loa nəha rīreirei noien Kumwesən rīno. In i rīnərhi pehe Tīni atukwatukw mə tremhə ti noien ərəha. Nənə Tīni ruvehe iərmama nīpwrān rəmwhen ia nīpwrāi nərmama ərəha me, nənə, Kumwesən rərpwīn noien ərəha me səvənraha ia nīpwrāi Tīni. ⁴*In ro iamīnha irə mə nəgkiariien atukwatukw me ia Loa nəha tuhəuvehe mho nīpərhiēnien ia kitaha, kitaha nərmama me i samarə mhəpkesi pen mhə noien ərəha səvəi nīpwrataha mətə samarə mamhesi pen Nənīmwin Ikinan.

⁵Nərmama səməme kamharə mamhesi pen noien ərəha səvəi nīpwrānraha, narimnari me nəha noien ərəha səvəi nīpwrānraha rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha, mətə nərmama səməme kamharə mamhesi pen Nənīmwin Ikinan, narimnari me nəha Nənīmwin Ikinan rokeikei kamhərimənu ia nətərigien səvənraha. ⁶*Trīni mīnuə iərmama riti noien ərəha səvəi nīpwrān ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukue kwənkwan, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trīni mīnuə Nənīmwin Ikinan ramərimənu ia nətərigien səvənhi, noien nəha trukue kwənkwan in nə nīmīruien mīne nəmərīnuien. ⁷*Trīni mīnuə noien ərəha səvəi nīpwrāi iərmama ramərimənu ia nətərigien səvəi iərmama, nətərigien səvəi iərmama trīpkeiwaiu mhə mīsiai Loa səvəi Kumwesən. Nīpərhiēnien mə in rīreirei anan noien. ⁸Nənə nərmama me səməme noien ərəha səvəi nīpwrānraha ramərimənu ia nīrəha ko həpko mhə reri Kumwesən ragien.

⁹*Mətə kīmiaha i, noien ərəha səvəi nīpwrāmīaha rīpkərimənu mhə ia kīmiaha iamīnha irə, rekəm. Kīmiaha nərmama Nənīmwin səvəi Kumwesən ramarə ia rerīmīaha, ro pen hīamarə mamho nəkwān. Trīni mīnuə iərmama riti Nənīmwin səvəi Kristo rīpkarə mhə ia rerīn, iərmama nəha rīpko mhə in iərmama riti səvəi Kristo. ¹⁰*Mətə mə Kristo ramarə ia rerīmīaha, nəri auər a nīpwrāmīaha traməkeikei memhə ti noien ərəha, mətə nənīmwmīaha ramīru ti noien atukwatukw. ¹¹Kumwesən rīno Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə trīni mīnuə Nənīmwin səvənhi ramarə ia rerīmīaha, Kumwesən sə rīno Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi, in truvei pehe mwi nīmīruien m nīpwrāmīaha me səməme tuhemhə.

¹²Ro pen piak me, nari riti nəha ikīn kitaha tsaməkeikei mho. Nəri nəha in i tsamarə mamhesi pen a Nənīmwin Ikinan. Rərəha mə tsamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nīpwrataha. ¹³*Trīni mīnuə hīamarə mamhesi pen noien ərəha səvəi nīpwrāmīaha, tihaməkeikei mhemhə. Mətə trīni mīnuə ia nīskaiien səvəi Nənīmwin Ikinan hīamousi əpune noien ərəha me səməme hīamo ia nīpwrāmīaha, nənə tihəmīru. ¹⁴Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama me pam səməme Nənīmwin Ikinan ramīri irəha, irəha nīpwnəti Kumwesən me. ¹⁵*Nənə Nənīmwin Ikinan i Kumwesən ruvəuvei pehe raka m kīmiaha in rīpko mhə kīmiaha hīhəkīr Kumwesən rəmwhen ia nərmama me i kīnərkwi tərīni irəha kamho nəkwai nəmə asori me səvənraha, mamhəhekīr irəha. Mətə Nənīmwin nəha ro kīmiaha hīəuvehe nīpwnəti Kumwesən me. Ia nīskaiien səvəi Nənīmwin nəha, kitaha samasək Kumwesən mə, “Rīmīmaha, Tata!” ¹⁶*Nənīmwin nəha in rani pehe ti nənīmwitaha mə nīpərhiēnien kitaha nīpwnəti Kumwesən me. ¹⁷*Nənə mə kitaha nīpwnəti tata riti, tsaməkeikei mhəuvehi nautə səvəi tata. Nīpərhiēnien, Kumwesən truvei pehe nautə səvənhi m kitaha, nənə kitaha tsəuvehi pəri nautə nəha kitaha Kristo. Mətə mə kitaha tsəuvehi pəri nautə kitaha Kristo, tsaməkeikei mhəuvehi pəri mwi nəmīsəien kitaha min, nənə ro iamīnhi irə Kumwesən truvehi utə kitaha, kitaha mwi tsəuvehi nasoriien kitaha Kristo.

Nasoriien sə trier pehe tukətoni ia nərmama me səvəi Iesu Kristo

¹⁸*Ia nətərigien səiəu, nəpīn reritaha ramrhi nasoriien sə trier pehe tukətə ia kitaha, nənə nəmīsəien me i kitaha saməuvehi ipwet mīne ho nəri auər a ia nīrəha.

* **8:4:** Kal 5:16,25 * **8:6:** Rom 6:21 * **8:7:** Mat 12:34, Jon 8:43, 12:39, Jem 4:4 * **8:9:** 1Kor 3:16, 12:3 * **8:10:** Kal 2:20, Efes 3:17, 1Tes 4:6 * **8:13:** Kal 6:8, Kol 3:5 * **8:15:** 2Tim 1:7, Mak 14:36 * **8:16:** 2Kor 1:22 * **8:17:** Kal 4:5-7, Rev 21:7 * **8:18:** Rom 5:2, 2Kor 4:17

19 *Təkwtəkwni neiai mine tiprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhəti pen min mamheitenhi nəp̄in sə tuhətoni n̄ipwnəti Kumwesən me tuhəier pehe irə. 20 *Iakani iam̄inha irə ti nəri nə mə neiai mine tiprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino həuvəuvehe mhəuvəreirei mə Kumwesən rinəmri irəha ti nəfe. Nənə ro iam̄inha irə ti nəri nə mə r̄ipko mhə narimnari me nəha hokeikei mə tuho iam̄inha irə, mətə ti nəri nə mə Kumwesən in rokeikei iam̄inha irə. In ro irəha həuvehe mhəreirei mə in rinəmri irəha ti nəfe mə irəha tuhəti pen min mamheitenhi 21 *nəp̄in sə in tr̄ifi nari ia nirəha. Ia nəp̄in nəha irəha tuharaka ia noien i rər̄kwi tərini irəha, noien sə ro mə irəha kamhəmər̄ir auər a. Nənə nəp̄in Kumwesən tr̄ifi raka nari ia nirəha, tuhagien asori irəha n̄ipwnəti Kumwesən me səməme kiməfi mwi nari ia nirəha.

22 Kitaha səukurən mə fwe kupwən anan meste pehe nəha təkwtəkwni, neiai mine tiprənə mine narimnari me pam səməme Kumwesən rino kamhasək rəmwhen ia pran riti sə ramregi nəm̄isəien mə trər̄ahi t̄ini. 23 *Nənə r̄ipko mhə narimnari me əpa nəha səməme Kumwesən rino irəha kamhasək iam̄inha irə. Kitaha i Nən̄imw̄in Ikinan r̄iməkupwən mo səvənhi wok ia kitaha, kitaha mwi saməregi nəm̄isəien nəha rer̄itaha fwe imwə ramasək, sameitenhi Kumwesən mə tresi kitaha səuvehe n̄ipwnət̄in me. Ia nəp̄in nəha in tr̄ifi nari ia n̄ipwrataha. 24 *Fwe kupwən, ia nəp̄in nəha Kumwesən r̄iməvehim̄iru kitaha irə, kitaha saməti pen narimnari me nəha mamheitenhi. Tr̄ini m̄inuə iərmama riti ruvehi nari riti sə in rameitenhi, nənə treitenhi mwi ti nəfe? 25 Mətə kitaha saməti pen nari riti sə səpkətoni mhə ihi, nənə mho nətər̄igien sək̄itaha rəpwəm̄w̄is mameitenhi mə trier pehe.

26 Ia noien a mwi nəha, Nən̄imw̄in Ikinan mwi ramasitu ia kitaha nər̄mama me i niskaiien sək̄itaha riwən, ti nəri nə mə kitaha səreirei mə nəfe noien ratukwatukw mə kitaha tsesi pen mhəfwaki, mətə Nən̄imw̄in Ikinan nəha in əpa raməgkiari m Kumwesən ia nəp̄in me tukutaha, mamasək ia nasəkien me ko kipkregei mhə. 27 *Nənə Kumwesən sə ramətə pui reri nər̄mama, in rukurən nətər̄igien səvəi Nən̄imw̄in Ikinan, ti nəri nə mə Nən̄imw̄in nəha raməgkiari m Kumwesən ti nər̄mama me səvənhi, mamesi pen nəkwai Kumwesən.

Nari riti riwən truvehi raka kitaha ia nokeikeiien səvəi Iesu Kristo

28 *Kitaha səukurən mə narimnari me pam səməme kamhəuvehe, Kumwesən ramo kamhəuvehe mə tuho nəri amasan m nər̄mama hokeikei in, səməme in r̄inəkwein ia nirəha mesi pen nətər̄igien səvənhi. 29 *Iakani iam̄inha irə ti nəri nə mə nər̄mama səməme Kumwesən ruvəukurən raka irəha fwe tui anan, in rəmri əpə irəha mə irəha tuhəuvehe mhəmwhen ia T̄ini. Kumwesən ro iam̄inha irə mə T̄ini truvehe mo nəm̄ritaik ia piəvni me həp̄ik. 30 Nənə səməme in rəmri əpə irəha, in rəkwein irəha. Nənə səməme in rəkwein irəha, in r̄ini mə irəha hatukwatukw ia nənimen. Nənə səməme in r̄ini mə irəha hatukwatukw ia nənimen, in ruvehi utə irəha həuvehi nasoriien.

31 *Ro pen kitaha tsəfni ia narimnari me i? Kumwesən ramarə tukutaha, nənə iərmama riti riwən riskai məpi raka sə trəm̄wəki kitaha. 32 *In r̄ipkhek̄ir mhə ti T̄ini atukwatukw mə tremhə tukutaha pam, mətə in r̄inəseni a irə. Nənə in r̄iməuvei pehe T̄ini m kitaha, nənə in tr̄ipkək̄wtəm̄hiri əknek̄in mhə mwi narimnari me nepw̄in mwi səvənhi, in truvei pehe a m kitaha. 33 *Kitaha nər̄mama me i Kumwesən r̄imər̄fi kitaha mə səvənhi, iərmama riti riwən rukurən n̄in̄iien nəgkiariien me nepw̄in ia kitaha mə kitaha səno noien ərəha, ti nəri nə mə Kumwesən əpa in ruvəni raka mə kitaha satukwatukw ia nənimen. 34 *Iərmama riti riwən rukurən n̄in̄iien mə kitaha səno noien ərəha tsaməkeikei mhemhə tukwe. Iesu Kristo tr̄ipk̄ini mhə iam̄inha irə, kwa in remhə tukutaha, nənə kurirə irə Kumwesən ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nənə

* 8:19: Kol 3:4 * 8:20: Jen 3:17-19 * 8:21: 2Tes 3:13, 1Jon 3:2 * 8:23: 2Kor 5:2-4, Kal 5:5 * 8:24: 2Kor 5:7 * 8:27: Sam 139:1, 1Kor 4:5 * 8:28: Efes 1:11 * 8:29: Kol 1:18, Hip 1:6 * 8:31: Sam 118:6 * 8:32: Jon 3:16 * 8:33: Aes 50:8 * 8:34: Sam 110:1, Wok Me 7:55-56, 1Jon 2:1

təkwtəkwuni Kristo in fwe ia nıkare Kumwesən mwatuk, raməgkiari tukwini səkitaha m Kumwesən. ³⁵ Nənə iərmama riti riwən rukurən nuvehi rakaien kitaha ti nokeikeien səvəi Kristo. Nəri auər a mə səregi nəmisəien, uə sarə ia nəpın əknekin, uə nərmama hometə kitaha, uə nukumhə rahi, uə nautə səkitaha riwən, uə ipaka semhə, uə nərmama housi əpune kitaha, mətə narimnari me i ko həpkuvehi raka mhə kitaha ti nokeikeien səvənhi. ³⁶ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Ti nəghim, Kumwesən, kamousi əpune kımaha ia nəpın me pam.

Kamətə kımaha iahəmwhen ia sipsip me səməme tukousi əpune irəha.”

³⁷ *Nipərhiienien, ia narimnari me pam nəha Kristo sə rokeikei pik kitaha ramo kitaha saməskai mhəpi raka. ³⁸ Iou iakukurən amasan mə nemhəien uə nimiruien, uə nagelo me uə nəremhə me, uə narimnari me səməme haməuvehe nəha təkwtəkwuni uə narimnari me səməme tuhəpkuvehe, uə niskaiien me, ³⁹ uə narimnari me fwe irənhə uə narimnari me fwe inhəripw Imwei Nəkur Həuvamhə, uə narimnari me səməme Kumwesən rino kamharə ia neiai mine tiprənə, ko irəha pam həpkuvehi raka mhə kitaha ti nokeikeien sə Kumwesən ramo m kitaha ti nəri nə mə səməuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

9

Noien sə Kumwesən rarfi nərmama me səvənhi irə

¹ Iakani pərhiien ia nəmri Kristo iapkeikuə mhə. Iakamregi Nənimwin Ikinan fwe ia rerik mə nəgkiariien i iakamini ro nipərhiienien. ² Rerik rəkwəpir məmisə pik ia nəpın me pam ³ *ti səiou me nərmama me nəkur Isrel, ti nəri nə mə irəha həpkini mhə nipərhiienien ia Iesu Kristo. Irəha həmwhen ia piak me ti nəri nə mə ia nipwramaha kımaha kwənəkwus kuatia. Trini minuə ko Kumwesən ruvehi raka iou ia rəgi Kristo, mo suatuk minraha həuvehe mho kuatia irəha min, mətə iou rerik ragien a mə tuko iamınha irə ia nirak. ⁴ *Nəkur Isrel me nəha, Kumwesən rinəkwəin irəha mə nipwnətın me, mo pui pen nasoriien səvənhi minraha, muvei pen nəgkiariien me səvənhi sə rinərihi tərini əknekin irəha, nənə muvei pen Loa səvənhi minraha, mine nəfwakiien fwe ia nimwə tapolen, mine promes me səvənhi. ⁵ *Kaha kupwən me səvənraha irəha nəha Epraham, Aesak, mine Jekop. Nənə ia nipwran Kristo ruku pen ia kwənəkwus səvənraha. In Kumwesən sə rasori ia narimnari me pam. Pwəh nəgnəginiiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

⁶ *Nipərhiienien nəkur Isrel me həpik həpkini mhə nipərhiienien ia Iesu Kristo, mətə ia noien nəha ripko mhə mə nəgkiariien səvəi Kumwesən ruvəmwei. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Isrel ripko mhə irəha pam nəha Isrel pərhiien. ⁷ *Nənə nərmama me nəha ia kwənəkwus səvəi Epraham, ripko mhə irəha pam nəha nipwnəti Epraham me. Mətə Kumwesən riməni pen ti Epraham i mə, “Kwənəkwus me səim tuhəuku pen ia Aesak.” ⁸ *Nipwrai nəgkiariien nəha in i mə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse nipwrai iərmama ripko mhə irəha nəha nipwnəti Kumwesən me, mətə nəkwərhakwərha me səməme hətui pehe ia nəgse promes səvəi Kumwesən kaməvsini irəha mə kwənəkwus me səvəi Epraham. ⁹ *Ro iamınha irə ti nəri nə mə in i nəfe Kumwesən riməni: “Ia nəpın atukwatukw nəha takrərig pehe mwi irə nənə Sera rinərəhi raka nərım riti iərman.”

¹⁰ *Mətə ripko mhə in əpa nəha. Takəgkiari mwi ia Repeka. In rərəhi mwirmwir Jekop mine Isau. Tata səvənrau nə Aesak, kaha kupwən səkimaha. ¹¹⁻¹² *Mətə nəpın mwirmwir mi nəha krouəpwəh ihi nətuiien, nənə rouəpwəh ihi noien nari riti ramasan uə rərəha,

* **8:36:** 2Kor 4:11 * **8:37:** Jon 16:33 * **9:3:** Eks 32:32 * **9:4:** Eks 4:22, Dut 7:6, 14:1-2 * **9:5:** Mat 1:1-16, Jon 1:1, Rom 1:25 * **9:6:** Nam 23:19, Rom 2:28 * **9:7:** Jen 21:12 * **9:8:** Kal 4:23 * **9:9:** Jen 18:14 * **9:10:** Jen 25:21 * **9:11-12:** Jen 25:23

Kumwesən ruvəni pen raka ti Repeka i mə, “Nərim sə rasori tro tukwini nari m nərim sə rouihi.” Nənə nəgkiariien nəha ramahatən amasan mə Kumwesən rarfi nərmama mamesi pen a nətərigien səvənhi maməkwein irəha, mətə rīpko mhə ti noien me irəha kamho. ¹³ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Jekop iakokeikei, mətə Isau iakəmwəki.”

¹⁴ Ro pen kitaha tsəfni irə? Tsəni mə noien səvəi Kumwesən rīpkatukwatukw mhə? Rekəm! Kitaha ko səpkini mhə iamīnha irə. ¹⁵ Mətə fwe kupwən Kumwesən rəgkiari m Moses, mīni mə,

“Trīni mīnuə iakokeikei mə takapi iərmama riti, takapi in,

trīni mīnuə iakokeikei mə tako ramasan m iərmama riti, nənə tako ramasan min.”

¹⁶ *Ro pen sətōni mə noien sə Kumwesən rarfi iərmama irə rəpwəh nesi penien nokeikei-ien uə niseseien səvəi iərmama, mətə ramesi pen a napiien səvəi Kumwesən. ¹⁷ *Ia Nəkukuə Ikinan, Kumwesən rīni pen ti Fero, kīg səvəi nəkur Ijip mə,

“Iakīməuvehi utə ik ti nari kuatia a,

mə nərmama tuhətoni nīskaiien səiou ia niram, nənə mhəni irapw nəghik ia tənəmtənə me pam.”

¹⁸ *Ro pen sətōni mə Kumwesən ramesi pen a nətərigien səvənhi. Trīni mīnuə rokeikei mə trapi iərmama riti, in trapi. Trīni mīnuə rokeikei mə tro iərmama riti kənpəwə ruvehe mīskai, in tro kənpəwə ruvehe mīskai.

¹⁹ Mətə kīmīaha riti trīni pehe tukw iou i mə: “Mə ro iamīnhi irə, rəfo Kumwesən rani ihi mə noien səkitaha rərəha? Iərmama riti rīwən ko rīnise nəkwan.” ²⁰ *Mətə ik sin i? Ik iərmama a. Rəfo ikaməkwağ raka ia nəgkiariien səvəi Kumwesən iamīnhi? Rerim trīrhi ro tekinari kīno ia nise tīprənə rərpwu muvehe mīskai. Ko rīni pen ti iərmama rīno mə, “Ikinəfo mo iou iamīnhi irə?” Rekəm! ²¹ *Iərmama sə ramo tekinari me ia nise tīprənə iamīnhi, in rasori ia nise tīprənə, mukurən nuvehien nise tīprənə riti mo tekinari kəru irə, riti səvəi nəpīn amasan, nənə riti mwi səvəi wok auər a me.

²² Mətə Kumwesən in mwi rīno rəmwhen ia iərmama sə ramo tekinari ia nise tīprənə. In rīno nərmama nepwīn mə trouraha irəha. Nənə ia nəpīn me in ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwīs mameitenhi nəpīn trərpwīn noien ərəha me səvənraha mə nərmama tuhətoni niemaha səvənhi. ²³ *In tro iamīnha irə mo nərmama hətōni nasoriien səvənhi rasori pīk anan, in truvei pen m nərmama me i rīnapi irəha, səməme in rīməkupwən məpnəpenə ia nīrəha mə tuhəuvehi nasoriien. ²⁴ Iakaməgkiari ia kitaha i nərmama səməme in rīnəkwein ia kitaha, rīpko mhə nəkur Isrel əpa mətə nərmama mwi rīpko mhə irəha nəkur Isrel. ²⁵ Rəmwhen ia nəgkiariien sə Kumwesən rīməni ia nəkukuə səvəi Profet Hosea, rani mə,

“Nərmama me i rīpko mhə irəha nərmama me səiou, takəkwein irəha mə, ‘Səiou me nərmama.’

Nənə nərmama me i iakīnəpwəh nokeikeien irəha fwe kupwən, takəkwein irəha mə,

‘Nərmama keikei me səiou.’ ”a

²⁶ Nənə rani mwi mə:

“Ia kwopun atukwatukw nəha kīməni pen ti nīrəha i mə,

‘Rīpko mhə kīmīaha nərmama me səiou,’

tukəkwein irəha mə, ‘Kumwesən sə ramīru nīpwnətīn me nə kīmīaha.’ ”

²⁷ Nənə Profet Aesea rəgkiari ia nəkur Isrel ia nəgkiariien i rani mə,

“Nəri auər a mə nəkur Isrel tuhəpīk rəmwhen ia nīpəkīr ia nīkare təsi,

mətə tukuvehimīru a kwənkwan nepwīn,

²⁸ ti nəri nə mə Iərimənu tro pam akwauakw a

* **9:13:** Mal 1:2-3 * **9:16:** Efes 2:8 * **9:17:** Eks 9:16 * **9:18:** Eks 4:21, 9:12, Eks 14:4 * **9:20:** Aes 29:16, 45:9 * **9:21:** Jer 18:6 * **9:23:** Rom 8:29, Efes 1:3-12 a **9:25:** Uə “Pran i kəpwəh nokeikeien in fwe kupwən, takəkwein in mə, ‘Pran keikei səiou.’ ” Hos 1:6; 2:23

nāfe nāghin rīmāni mā tro ia tākure tiprānā i.”

²⁹ Nānā rāmwhēn ia nāgkiariien i Profet Aesea rīmāni fwe kupwān mā:
 “Iārimānu sē rauvehi niskaiien me pam rīmāuvehimīru kitaha me nepwīn nākur Isrel.
 Mā in rīnapko mhā iamīnhi,
 ko kitaha sāmwhēn ia nākur Sotom
 kitaha sāvūvehe raka mhānāmwhēn ia nākur Komora.”

Nākur Isrel me hāpik hāpkini mhā nīpārhiēnien ia Iesu Kristo

³⁰ *Ro pen kitaha tsāfni irā? Nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel hāpkousari mhā mā tuhatukwatukw ia nāmri Kumwesān, mātē tī nāri nā mā irāha hāni nīpārhiēnien ia Iesu Kristo nānā Kumwesān ro irāha hatukwatukw ia nānimen. ³¹ *Mātē nākur Isrel housari pīk ia suatuk sāvāi nesi penien Loa mā irāha tuhatukwatukw ia nāmri Kumwesān, mātē irāha hāpwāh natukwatukwien. ³² *Tī nāfe? Tī nāri nā mā irāha kamhousari pīk mā tuhatukwatukw ia nāmri Kumwesān ia noien me sāvānraha, mātē hāpkesi pen mhā suatuk sāvāi nahatātāien. Irāha hānapāti raka ia kāruātereī sē nārmama kamhāpāti irā. ³³ *Rāmwhēn ia nāgkiariien i kīmārai pen ia Nākukuā Ikinan rani mā,
 “Hātoni ro! Iakamāmri kāruātereī riti fwe Saeon sē nārmama tuhāpāti irā,
 kāpwier sē tro irāha hāmwei,
 nānā iārmama sē rani nīpārhiēnien irā, in trīpkauris mhā.”

10

¹ Piak me, ia rerik iakokeikei pīk mā Kumwesān truvehimīru nākur Isrel, nānā ia nāpīn me pam iakamāfwaki tukwe. ² Iakāsēni mā pārhiēn irāha kamhāgien pīk tī Kumwesān, mātē noien sāvānraha rīpkesi pen mhā nukurānien. ³ Iakani iamīnhi irā tī nāri nā mā irāha hāpkukurān amasan mhā mā tuhāfo mhāuvehe mhatukwatukw ia nāmri Kumwesān. Nānā suatuk sāvāi natukwatukwien Kumwesān rīnāmri, in i nahatātāien ia Iesu Kristo, irāha hāpkisīai mhā irā, mātē irāha kamhousari mā tuhāmri atukw sāvānraha riti, in i nesi penien Loa. ⁴ *Mātē Kristo in rīno sampam ia noien sāvāi nesi penien Loa mā nārmama me pam sāmāme kamhāni nīpārhiēnien irā hāukurān nuveheien mhatukwatukw ia nāmri Kumwesān.

⁵ *Moses ramāgkiari ia natukwatukwien sē raku pen tī Loa ia nāgkiariien i sē in rīmārai mā, “Iārmama sē ramo nāgkiariien me sāvāi Loa, in truvehi nīmīruien ia nāgkiariien me nāha.” ⁶ *Mātē natukwatukwien sē raku pen tī nahatātāien rani mā, “Rerimīaha trāpwāh nīrhīēn nāgkiariien i mā, ‘Sin trēvān fwe irānhā ia neīai’ ” muvehi Kristo meiwaiu pehe? ⁷ “uā ‘Sin trēvān fwe inhāripw ia nīpāg sē rameiwaiu nukunen rīwān’ ” muvehi raka Kristo ia reri nākur hāvamhā muvehi mutē pehe? ⁸ Natukwatukwien sē raku pen tī nahatātāien rīpkini mhā iamīnha irā, mātē rani mā, “Nāgkiariien nāha ipaka tukw ik. In fwe ia tārhum mīne ia rerīm.” In i nāgkiariien i sāvāi nahatātāien kīmaha iahamāvisau irapw i. ⁹ Trīni mīnuā ikini irapw ia tārhum mā “Iesu in Iārimānu,” nānā mīni nīpārhiēnien irā fwe imwā ia rerīm mā Kumwesān rīno in rātui mwi ia nemhāien sāvānhi, nānā Kumwesān truvehimīru ik. ¹⁰ Nāpīn iārmama riti ruvehi Iesu ia rerīm mīni nīpārhiēnien irā, Kumwesān trīni irapw in mā in ratukwatukw ia nānimen. Nānā in truvehimīru mwi iārmama sē rani irapw ia tārhum mā Iesu in Iārimānu sāvānhi. ¹¹ *Rāmwhēn ia Nākukuā Ikinan rani mā, “Nārmama me pam sāmāme kamhāni nīpārhiēnien ia iārmama nāha, irāha tuhāpkauris mhā.” ¹² *Nāgkiariien nāha sāvāi nārmama pam nāri auēr a mā ik iāmā Isrel uā rīpko mhā ik iāmā Isrel. Iakani iamīnhi irā tī nāri nā mā Iārimānu kuatia a i ramārimānu ia nārmama me pam, mamāriari pen ia namasanien sāvānhi m nārmama sāmāme kamhākwein in. ¹³ *Rāmwhēn ia nāgkiariien

* **9:30:** Rom 10:20 * **9:31:** Rom 10:2-3 * **9:32:** Aes 8:14 * **9:33:** 1Tes 2:6, Rom 10:11 * **10:4:** Mat 5:17,
 Jon 3:18 * **10:5:** Rom 7:10, Kal 3:12 * **10:6:** Dut 30:12-14 * **10:11:** Rom 9:33 * **10:12:** Wok Me 15:9
 * **10:13:** Joel 2:32

i Nækukuə Ikinan rani mə,
 “Nərmama me pam səməme kamhəkwein ia nəghi Iərimənu,
 in truvehimiru irəha.”

14 Mətə nərmama tuhəfo mhəkwein ia Iərimənu trini minuə həpkini mhə nīpərhienien irə? Nənə tuhəfo mhəni nīpərhienien irə trini minuə həpwəh niregiien nəvisaiien sə raməgkiari irə? Nənə tuhəfo mhəregi trini minuə iərmama riti səvəi nəvisaiien riwən?

15 *Nənə nərmama tuhəfo mhəvisau trini minuə Kumwesən rəpwəh nərhi penien irəha? Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nækukuə Ikinan rani mə,
 “Ramasan pik anan nəpīn nərmama kamhəuvehe
 mə tuhəvisau nəgkiariien amasan!”

16 *Mətə rīpko mhə nəkur Isrel me pam həməni nīpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha. Rəmwhen ia nəgkiariien səvəi Profet Aesea rani mə, “Iərimənu, nərmama houihi a həni nīpərhienien ia nəgkiariien səkimaha.” 17 *Ro pen nahatətəien raku pen ia nəri kamregi, nənə nəri kamregi raku pen ia nəgkiariien sə kaməvisau ia Kristo. 18 Mətə iakaməres mə nəkur Isrel həuvəregi raka nəgkiariien nəha uə rekəm? Ouəh, həuvəregi. Rəmwhen ia Nækukuə Ikinan rani mə,
 “Nərmama me pam həuvəregi raka rerinraha,
 nəgkiariien me səvənraha həuvəvən mhəneste tənəmtənə me pam.”

19 Nənə iakaməres nəresien riti mwi mə nəkur Isrel həuvəukurən raka uə rekəm? Ouəh, həuvəukurən. Moses rīməkupwən mini irapw nəgkiariien i səvəi Kumwesən mə,
 “Iou tako ramasan m nərmama nepwīn ia tənə əpə iti,
 kimiaha tihətoni mhəmwəki irəha.
 Tako ramasan m nərmama nepwīn hərəirei nari,
 kimiaha tihətoni niemaha rəpi kimiaha.”

20 Nənə Profet Aesea rini amasan mwi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə,
 “Nərmama səməme həpwəh nətuiien iou, hənətoni iou.
 Iakino pui pen iou m nərmama səməme həpwəh nəresien iou.”

21 Mətə ia nəkur Isrel Kumwesən rani mə,
 “Ia nəpīn mə pam iakavi atukw rəgik mə takasitu ia nərmama me i
 səməme kamhərui nəkwak, mamhəni ərəha iou.”

11

Nəkur Isrel kwənkwan nepwīn nəha ikin Kumwesən rīmərifi irəha

1 *Ro iamīnhi irə iakaməres mə pərhien Kumwesən rīməuvei pen təkutan m nərmama me səvənhi? Rekəm! Hətoni ro iou. Iou iəmə Isrel. Iou iakuku pen ia kwənəkwus səvəi Epraham mine kwənəkwus səvəi Penjamin. 2 Kumwesən rīnəpwəh nuvei penien təkutan m nərmama me səvənhi səməme in ruvəukurən raka irəha fwe tui anan. Hiəukurən uə rekəm nəfe Nækukuə Ikinan rani ia Profet Elaeja ia nəpīn nəha raməgkiari m Kumwesən ti noien ərəha me səməme nəkur Isrel kamho? 3 *In rini mə,
 “Iərimənu, irəha hənousi əpune profet me səim,
 mhousi testesi nifatə me səim.
 Iou əpa iakamarə,
 nənə irəha haməmwur mwi mə tuhousi əpune iou.”

4 *Mətə Kumwesən rīməni pen nəfe ti Profet Elaeja? In rīməni mə,
 “Iakaməkwətəmhiri əknekin nərman me sefen taosen irəha nərmama me səiou.
 Irəha həpkinimwi mhə nukurhunraha mhəsiai kumwesən eikuə i Paal.”

5 *Nənə rəmwhen a mwi ipwet mine nəkur Isrel kwənkwan nepwīn nəha ikin səməme Kumwesən rīmərifi irəha ia namasanien səvənhi. 6 *In rīmərifi irəha ia namasanien

* 10:15: Aes 52:7 * 10:16: Aes 53:1, Jon 12:38 * 10:17: Jon 17:20 * 11:1: 1Saml 12:22, Sam 94:14, Fil 3:5

* 11:3: 2King 19:10,14 * 11:4: 1King 19:18 * 11:5: Rom 9:27 * 11:6: Kal 3:18

səvənhi, mətə rīpko mhə mə rīrfi irəha ti noien me səməme irəha kamho. Trīni minuə rīrfi irəha ti noien me səməme irəha kamho, nənə namasanien sə trəriari irə minraha riwən rəmwhen mə ramərəku irəha ti wok səvənraha.

⁷ *Ro pen, rəfo? Nəri nəha nəkur Isrel kamhətui, irəha həpwəh nətoniien. Mətə nərmama səməme Kumwesən rīmərifi irəha, irəha hətoni mhəuvehi. Səməme nəha nepwīn səməme həpwəh nətoniien, Kumwesən ro irəha kənkəpwənraha ruvehe miskai.

⁸ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən ro nətərigien səvənraha rapri meste pehe ipwet,
irəha ko həpkətoni mhə mwi nari riti ia nənimenraha,
mhəpwəh mwi niregiien nari riti ia nəkwəreginraha.”

⁹ *Nənə Kig Tevit rani mə,

“Pwəh tepol sə irəha kamhani nari irə ruvehe mo kwənkru sə trouisi tərini irəha
mine net sə tuhəvsausini pen irəha irə.

Pwəh ruvehe mo nəri sə tro irəha həmwei,

mine nəri sə tro irəha həuvehi nərpwīnien ti noien ərəha me səvənraha.

¹⁰ Pwəh nənimenraha rīfwə həpwəh mwi nətoniien nari.

Pwəh irəha həregi rərəha ia nəpīn me rəmwhen ia iərmama ramikou ti təkutan.”

Rigi nei Kumwesən rīrīpīn pen ia nīpwren

¹¹ *Ro pen iakaməres mə nəkur Isrel hənəpəti mhəmwei ko həpkərer mhə mwi? Rekəm, irəha həukurən nərərien mwi. Mətə ti nəri nə mə irəha ho noien ərəha, Kumwesən rauvehimīru nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə tro nəkur Isrel rerinraha revən ia namasanien nəha mə tuhəuvehi səvənraha. ¹² Noien ərəha sə nəkur Isrel həno ro namasanien revən ia tənəmtənə me. Nīmweiiien səvənraha ro namasanien revən ti nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Mə ro iamīnhi irə tukəfo nəpīn nəkur Isrel me pam tuhərərig mwi ti Kumwesən? Kumwesən tro minraha namasanien rasori mwi.

¹³ Təkwtəkwuni iakaməgkiari m kimiaha nərmama rīpko mhə kimiaha nəkur Isrel. Iou aposol səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, ro pen iakəgnəgini wok i sə Kumwesən rīməuvei pehe miou. ¹⁴ Iakamo iamīnhi irə mə tako iou me nepwīn nəkur Isrel rerinraha revən ia namasanien i kamo m kimiaha nənə mhokeikei mə tuhəuvehi səvənraha, nənə ia noien nəha takuvehimīru irəha nepwīn. ¹⁵ Mə noien i Kumwesən rīno mārarki nəkur Isrel ro nərmama ia tənəmtənə me həuvehe mho in me nepwīn, tukəfo nəpīn in rīpeki pehe mwi nəkur Isrel? Noien nəha trukənoien i nərmama tuhətui mwi ia nemhəien. ¹⁶ *Trīni minuə nərmama həmri karen nīkare bred səvəi nəveginien vi mə səvəi Kumwesən, nənə bred pəpwīə səvəi Kumwesən. Nənə ia nəgkiariien səvəi nei, trīni minuə nukune nei səvəi Kumwesən, rəgrəgin me mwi səvəi Kumwesən.^a

¹⁷ *Mətə kətəftefi raka rəgrəgi nei nəha nepwīn, nənə kuvehi kimiaha, kimiaha rəgrəgi nei olif sə rəpīn, kripīn pen kimiaha ia təmwhəkīnraha mə tihəuvehi pəri namasanien səvəi nukune olif nəha. ¹⁸ *Nənə ro iamīnhi irə rərəha mə kimiaha hiaməfiūtə ia kimiaha mamhətə ərəha rəgrəgi olif nəha. Mə hiaməfiūtə ia kimiaha iamīnhi, rerimīaia tramrhi mə nukune nei raməkwməni kimiaha, mətə rīpko mhə kimiaha rəgrəgi nei tihəkwməni nukune nei. ¹⁹ Rosi kimiaha riti trəfiūtə in mə, “Kīnətəftefi raka rīgi nei me nepwīn kuvehi iou kripīn iou ia təmwhəkīnraha.” ²⁰ *Nīpərhiienien kīnətəftefi raka irəha, ti nəri nə mə irəha həpwəh nahatətəien ia Kumwesən, mətə ik ikamərer ia təmwhəkīnraha ti nəri nə mə iakamahatətə irə. Ro iamīnhi irə tikəpwəh nəfiūtəien ik, mətə tikaməkeikei mehekīr. ²¹ Trīni minuə Kumwesən rīnətəftefi raka rəgrəgi nei atukwatukw ti nəri nə mə hənəpwəh nahatətəien, in trətəfi raka mwi ik mə ik ikəpwəh nahatətəien.

* **11:7:** Rom 9:31 * **11:9:** Sam 35:8 * **11:11:** Wok Me 13:46, Rom 10:19 * **11:16:** Nam 15:17-21, Esik 44:30
a **11:16:** Nəgkiariien i, nīpwran mə trīni minuə Epraham mine kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel irəha nərmama me səvəi Kumwesən, nənə nərmama ia kwənəkwws səvənraha irəha mwi nərmama me səvəi Kumwesən. * **11:17:** Efes 2:11-19 * **11:18:** Jon 4:22 * **11:20:** Rom 12:16

²² *Ro pen sətōni mē Kumwesən rukurən noien ramasan m nər̄mama, mətə rukurən noien mwi rəknek̄in m̄inraha. In ramo rəknek̄in m nər̄mama sēməme haməmwei raka, mətə in ramo ramasan tukumiaha. Nənə tr̄ini m̄inuə kimiaha hiamesi pen noien amasan sāvənhi, in tr̄ir̄ip̄in mamo ramasan tukumiaha. Mətə tr̄ini m̄inuə kimiaha hiəpwəh noien iam̄in̄ha irə, nənə in trətēfi raka mwi kimiaha. ²³ Nənə tr̄ini m̄inuə nək̄ur Isrel hərəriḡi pehe mwi mhəni n̄ip̄ər̄hienien ia Iesu Kristo, nənə Kumwesən tr̄ir̄ip̄in mwi irəha ia nukunen, t̄i nəri nə mē in rauvehi n̄iskaiien t̄i noien iam̄in̄ha irə. ²⁴ N̄ip̄wrai n̄əḡkiariien i mē kimiaha nər̄mama r̄ip̄ko mhə kimiaha nək̄ur Isrel hiəmwhen ia r̄igi nei əpr̄m̄in i olif sē Kumwesən r̄inər̄ai raka, nənə m̄ir̄ip̄in pen ia nei nəha olif fwe ia nəm̄hien sāvənhi. Noien nəha r̄ip̄ko mhə noien atukwatukw r̄iti sāvai nei t̄i nuveh̄ien r̄igi nei əpə r̄iti m̄ir̄ip̄in pen ia nei əpə r̄iti. Mətə nək̄ur Isrel həmwhen ia r̄igi nei nəha olif fwe ia nəm̄hien. Nənə tək̄wtək̄wuni r̄imər̄u mē Kumwesən tr̄ir̄ip̄in mwi irəha ia nukunenraha atukwatukw.

Kumwesən truvehim̄iru nək̄ur Isrel me pam

²⁵ *Piak me, n̄əḡkiariien pər̄hien r̄iti Kumwesən r̄inər̄kwafə i fwe kupwən iakokeikei mē kimiaha t̄ihək̄urən, t̄i nəri nə mē rər̄əha kimiaha hiəm̄fiūtə ia kimiaha mē hiək̄urən nari. Kumwesən r̄ino nək̄ur Isrel me n̄əpw̄in k̄ənk̄apwənraha ruvehe m̄iskai, mətə noien nəha trəpwəh nəm̄akien ia n̄əp̄in me. Nər̄mama me r̄ip̄ko mhə irəha nək̄ur Isrel sēməme tuhəuvehe t̄i Kumwesən tuhaməkeikei mhəuvehe pam, nənə, noien nəha ramo nək̄ur Isrel k̄ənk̄apwənraha r̄iskai tro sampam. ²⁶ *Nənə kurirə irə, Kumwesən truvehim̄iru pam nək̄ur Isrel. Rəmwhen ia n̄əḡkiariien i k̄imər̄ai pen ia Nək̄ukuə Ikinan rani mē,

“Iər̄mama sē truvehim̄iru nər̄mama truku pen fwe Saeon.

In truvehi raka noien ərəha sāvai kwənək̄wus me sāvai Jekop.”

²⁷ “Nənə in i promes s̄aiou tako m̄inraha

ia n̄əp̄in nəha takuvehi raka noien ərəha me sāvənraha.”

²⁸ Nək̄ur Isrel hənəpwəh n̄əḡkiariien amasan sāvai Iesu Kristo, nənə ro iam̄in̄hi irə irəha həmwhen ia nər̄mama kamhəm̄wəki Kumwesən. Nəri nəha ro iam̄in̄hi irə trasitu ia kimiaha nər̄mama r̄ip̄ko mhə kimiaha nək̄ur Isrel. Mətə t̄i nəri nə mē Kumwesən r̄imər̄fi kaha kupwən me sāvənraha, ro pen in ramokeikei ihi irəha. ²⁹ Ro iam̄in̄hi irə t̄i nəri nə mē n̄əp̄in Kumwesən ruvər̄fi raka nər̄mama, məriari auər a narimnari me m̄inraha, ko r̄ip̄kər̄ari mhə mwi ia nətər̄iḡien sāvənhi. ³⁰ Kimiaha i nər̄mama r̄ip̄ko mhə kimiaha nək̄ur Isrel fwe kupwən hiəmər̄ui nək̄wai Kumwesən, mətə tək̄wtək̄wuni Kumwesən r̄ipi kimiaha t̄i nəri nə mē nək̄ur Isrel hənər̄ui nək̄wan. ³¹ Ia noien a mwi nəha, t̄i nəri nə mē Kumwesən r̄inapi kimiaha ipwet m̄ine nənə nək̄ur Isrel kamhər̄ui nək̄wai Kumwesən, ro pen Kumwesən tr̄ipi mwi irəha. ³² *Nər̄mama me pam kamhər̄ui nək̄wai Kumwesən. Rəmwhen mē Kumwesən rərihi irəha kamharə ia kalapus. In ro iam̄in̄ha irə mē in rukurən nap̄ien irəha pam.

Nəḡkiariien sampam kəgnəḡini Kumwesən irə

³³ Hətōni ro, nautə m̄ine nukurənien m̄ine nətər̄iḡien sāvai Kumwesən harəmwhenimw p̄ik!

Samətui nək̄ir̄ien me sāvənhi m̄ine suatuk me sāvənhi ko səpkətə pam mhə!

³⁴ * “Sin rukurən nətə pūien nətər̄iḡien sāvai Kumwesən, uə sin rukurən nāvəhaḡien min?”

³⁵ “Uə sin ruvəuvei pen raka nari r̄iti min ia n̄əp̄in r̄iti mē Kumwesən traməkeikei m̄ərp̄w̄in pen min?” Iər̄mama r̄iti riwən!

³⁶ *Ro iam̄in̄hi irə t̄i nəri nə mē Kumwesən r̄ino narimnari me pam,

* 11:22: Jon 15:2,4, Hip 3:14 * 11:25: Rom 12:16, Luk 21:24, Jon 10:16 * 11:26: Mat 23:39, Sam 14:7 * 11:32: Kal 3:22, 1Tim 2:4 * 11:34: Aes 40:13, 1Kor 2:16 * 11:36: 1Kor 8:6

nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə niskaiien səvənhi raməkwtəmhiri irəha,
narimnari me pam in rino mə səvənhi.
Pwəh nəgnəginiien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

12

Pwəh səuvei pen nimiruien səkitaha m Kumwesən

¹ *Piak me, ti nəri nə mə Kumwesən rino narimnari me i ia napiiien səvənhi ro pen iakaməres skai m kīmiaha mə tihaməkeikei mhəuvei pen nīpwramiaha me min rəmwhen ia nari riti səramīru mo ikinan i kauvei pen m Kumwesən ia təkure nifatə rerin ramagien tukwe. In i suatuk atukwatukw sə tihəfwaki m Kumwesən irə. ² *Tihəpwəh nuvehiiien noien səvəi nərmama ia tīprənə i, mətə pwəh Kumwesən ro nətərigien səkīmiaha ruvehe mərməvi hiəsehu ro ia noien akuas səkīmiaha. Mə hio iamīnha irə hiəukurən nəkiriien noien me, mhətoni mə sə pəku nəha nəkwai Kumwesən, noien sə ramasan, rerin ragien tukwe, matukwatukw pam.

³ *Nənə ti nəri nə mə Kumwesən rasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, iou iakani pehe tukumiaha pam mə rerimīaha trəpwəh nīrhiiien mə kīmiaha iərmama riti. Kīmiaha tihaməkeikei mhəuvehi irapw nətərigien səkīmiaha, mhəkiri mə ik nəfe iərmama pwəh resi pen atukwatukw nahatətəien sə Kumwesən rīməuvei pehe mik rasori uə rōuihi.

⁴ *Nīpwrai iərmama nīpərpərin me həpik, nənə nīpərpərin me nəha səvənraha wok səpəmsəpə. ⁵ *Rəmwhen a mwi kitaha səpik, mətə kitaha səmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia, ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo. Kitaha kuatia kuatia saməripin pen ia kitaha me rəmwhen ia nīpərpəri nīpwrai iərmama, ⁶ *mamhəuvehi niskaiien me səpəmsəpə resi pen namasanien sə Kumwesən rīnəriari irə m kitaha. Ro iamīnhi irə kitaha tsaməkeikei mhəuvehi niskaiien me nəha mhasitu ia kitaha me irə. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nini irapwien nəgkiariien sə raku pen ti Kumwesən, pwəh in rini irapw nəgkiariien nəha mesi pen nahatətəien səvənhi. ⁷ Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti no tukwiniien nari, pwəh in ro tukwini nari. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nahatənien, pwəh in rahatən. ⁸ *Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nuvehi utəien nətərigien səvəi iərmama, pwəh in ruvehi utə. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nəriariien nautə, pwəh in rəriari rasori. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti niriien nakalasia me, pwəh in riri irəha misese tukwe. Trini mīnuə iərmama riti rauvehi niskaiien ti nasituien ia nərmama, pwəh in rasitu ia nirəha ia rerin agien.

Nokeikeiien

⁹ *Pwəh nokeikeiien səkīmiaha hiaməkeikei nərmama irə ro nokeikeiien pərhien. Tihaməkeikei mhəm wəki noien sə rərəha, mhəkwtəmhiri əknekīn noien sə ramasan. ¹⁰ *Tihaməkeikei mhəkeikei kīmiaha me rəmwhen mə kīmiaha piəvmīaha me, mhəsiai kīmiaha me. ¹¹ *Tihaməkeikei mho wok səvəi lərimənu səkitaha ia nəpin me pam rəmwhen ia napw rauək ia rerimīaha mhəpwəh nəpouien. ¹² *Rerimīaha traməkeikei magien ia nəpin me ti nəri nə mə hiaməmri pen əknekīn nətərigien səkīmiaha ia Kumwesən. Trini mīnuə hiəuvehi nəmisəien, tihaməkeikei mho nətərigien səkīmiaha rəpwəmwis, nənə mhəfwaki ia nəpin me. ¹³ *Trini mīnuə nərmama nepwīn səvəi Kumwesən səvənraha narimnari riwən, tihaməkeikei masitu ia nirəha, mhətə amasan iəpwispwis me səməme kamhəuvehe imwəmiaha.

* **12:1:** Rom 6:11,13, 1Tes 2:5, Jon 4:24 * **12:2:** Efes 4:23, Efes 5:10,17 * **12:3:** 1Kor 12:11, Efes 4:7 * **12:4:** 1Kor 12:12 * **12:5:** 1Kor 12:27, Efes 4:25 * **12:6:** 1Kor 12:4-11, 1Tes 4:10-11 * **12:8:** 2Kor 9:7 * **12:9:** 1Tim 1:5, 1Pit 1:22, Amos 5:15 * **12:10:** 2Tes 1:7, Fil 2:3 * **12:11:** Wok Me 18:25, Rev 3:15 * **12:12:** 1Tes 5:17
* **12:13:** Hip 13:2

14 *Tihəkwein amasan ia nərmama səməme kamhometə kimiaha. Tihəkwein amasan ia nirəha, mhəpwəh nəkwein ərhəien ia nirəha. 15 *Nəpən nərmama kamhəgien, kimiaha mwi tihəgien kimiaha mənraha. Nənə nəpən nərmama rerənraha rəpou, kimiaha mwi tihəsək kimiaha mənraha. 16 *Ramasan mə hiamarə nətərigien səkimiaha truvehə mo kuatia. Tihəpwəh nəfiutəien ia kimiaha, mətə tihəuvehi nətərigien sə reiwaiu. Rerimiahə trəpwəh nərhiien mə kimiaha hiəukurən pik nari.

17 *Trini minuə iərmama riti ramo rərəha ia kimiaha, tihəpwəh nərpwiniien noien səvənhi. Tihousari mə tiho noien sə nərmama pam tuhətoni mə ramasan. 18 *Kimiaha tihousari mho narimnari me pam səməme hiəukurən noien mə tiharə ia nəməriniien ia nəpən me kimiaha nərmama pam. 19 *Nərmama keikei me, tihəpwəh nərpwiniien noien ərəha səvəi iərmama riti, mətə tihəpwəh a pwəh Kumwesən ruvei pen niemaha səvənhi min. Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə kimerai pen nəgkariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iou takərpwin noien ərəha səvəi nərmama, niperhienien iou tako.” 20 *Mətə tiho iamənhi irə:

“Trini minuə iərmama riti sə raməmwəki ik nukumhə rahi, tikaməkeikei məkwməni.

Trini minuə rəkwakwa, tikaməkeikei mhəuvei pen nui min rənimwi.

Ia noien nəha tiko in rauris pik anan.”

21 Tihəpwəh nəsenien noien ərəha mə truvehə irapw niskaiien səkimiaha, mətə ia noien amasan tihəuvehi irapw niskaiien səvəi noien ərəha.

13

Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu

1 *Pwəh nərmama pam həsiai nərmama asori me səməme kamhərimənu. Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə nəriniien ruku pen əpa ti Kumwesən, nənə, nərmama me pam səməme kamhərimənu Kumwesən rinəmri irəha. 2 Ro iamənhi irə trini minuə iərmama riti rərui nəkwai nərmama kamhərimənu, in rinərui nəri sə Kumwesən riməuvehi utə. Nənə nərmama səməme kamho iamənha irə tukərpwin noien ərəha səvənraha. 3 *Nərmama səməme kamho noien amasan tuhəhekir nərmama kamhərimənu ti nəfe? Mətə nərmama səməme kamho noien ərəha irəha nəha tuhekir. Ikoikei mə tikəpwəh nehekiriien ia iərmama sə ramərimənu? Tikaməkeikei mo noien amasan, nənə in trəgnəgini ik tukwe. 4 *Iakani iamənhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamə nari amasan ramasitu ia niram. Mətə trini minuə ikamo noien ərəha, tikaməkeikei mehekir ti nəri nə mə niskaiien sə in rauvehi ti nərpwiniien noien ərəha ro niperhienien. Iərmama sə ramərimənu in ramo tukwini nari m Kumwesən, mamərpwin noien ərəha me səvəi nərmama. Nənə noien nəha ramahatən pen niemaha səvəi Kumwesən. 5 Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu. Tihəpko mhə ti nəri nə mə hiamhekir əpa niemaha səvəi Kumwesən, mətə tiho mwi ti nəri nə mə hiəukurən mə in noien atukwatukw. 6 Ro iamənhi irə kimiaha hiaməraku pen mwi takis me, ti nəri nə mə nərmama səməme kamhərimənu irəha nərmama kamho tukwini nari m Kumwesən mamə wok səvənhi. 7 *Kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen m nərmama me pam nəfe səvənraha. Iərmama sə rauvehi mane səvəi takis me səpəmsəpə, tihaməkeikei mhəraku pen takis me nəha min. Iərmama sə kamsiai, tihaməkeikei mhəsiai. Nənə iərmama sə kamo nəkwən, tihaməkeikei mho nəkwən.

Kitaha tsaməkeikei mhəkeikei kitaha me

* 12:14: Mat 5:44, Wok Me 7:60, 1Kor 4:12 * 12:15: Sam 35:13 * 12:16: Rom 15:5, 11:20, Prov 3:7, Aes 5:21

* 12:17: 1Tes 5:15 * 12:18: Mak 9:50, Hip 12:14 * 12:19: Dut 32:35, Mat 5:39, Rom 13:4, 1Tes 1:6-7, Hip 10:30

* 12:20: Prov 25:21-22, Mat 5:44 * 13:1: Taet 3:1, Prov 8:15, Jon 19:11 * 13:3: 1Tes 2:13-14, 1Tes 3:13 * 13:4:

Rom 12:19 * 13:7: Mat 22:21

⁸ *Ripkamasan mhə mə tiho kaon m nərmama nepwɪn. Mətə nari riti nəha ikin sə rəmwhen ia kaon səkimiaha tihaməkeikei mho. In i kimiaha tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iərmama sə ramokeikei piəvni in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani. ⁹ Loa nəha rani mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama,” “Tikəpwəh nakresien,” “Rerim trəpwəh nakresien narimnari səvəi iərmama riti,”* nənə Loa me nepwɪn mwi nəha ikin. Mətə nəgkiariien riti nəha in rəuiui pam irəha, rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piam rəmwhen ikokeikei atukw a ik.” ¹⁰ *Trini minuə iərmama riti rokeikei piəvni, ko ripko mhə nərəhaien min. Ro pen iərmama sə ramokeikei nərmama in ramo narimnari me pam Loa səvəi Kumwesən rani.

¹¹ *Kimiaha tihaməkeikei mho iamɪnha irə ti nəri nə mə hiəukurən nəpɪn i samarə irə nəha təkwtəkwuni mə rino raka nəpɪn atukwatukw sə tihətui mhəpwəh mwi napriien. Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn sə Kumwesən truvehimiru kitaha irə ruvəuvehe ipaka, in ipaka mwi məpi raka fwe kupwən nəpɪn səpkuvehe vi a mhəni nɪpərhiien ia Iesu Kristo. ¹² *Triipko mhə tui nəpitəvien ro sampam nənə nukuraanien ruvehe. Ro pen pwəh saraka ia noien me səvəi nəpitəvien nənə mho noien me səvəi nukuraanien. Noien me nəha həmwhen ia karkahu iərmama rarkahu irə mo tukuahag nɪpwran ti naruagənien. ¹³ *Pwəh kitaha so noien amasan me rəmwhen ia nərmama səməme kamhavən ia nukuraanien. Tsəpwəh noien lafet ərəha me, mhəpwəh nənimwiien nənimwiien skai mhakonə irə, mhəpwəh nakresien nɪpran, mhəpwəh noien nəfe nəghɪn nətərigien ərəha səkitaha rokeikei, mhəpwəh nəvisəien, nənə reritaha trəpwəh nɪrhi ərəhaien kitaha me. ¹⁴ *Mətə tiharkahu Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rəmwhen karkahu səkimiaha, nənə rerimiaha trəpwəh mwi nɪrhiien suatuk me nepwɪn səvəi noien ərəha səvəi nɪpwramiaha mə tiho nəfe rokeikei.

14

Tukəfo ia iərmama nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə

¹ *Trini minuə iərmama riti nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə ruvehe tukumiaha, nənə kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerimiaha tukwe, mətə tihəpwəh nəvisəien kimiaha min ti nətərigien me səvənhi. ² *Iərmama riti rini nɪpərhiien mə in rukurən nəniien nəveginien me pam, mətə iərmama riti mwi nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə in raməni a nəveginien ia nəmhien. ³ *Pwəh iərmama sə raməni nəveginien me pam rəpwəh nətoni ərəhaien iərmama sə ripkəni mhə nəveginien me pam. Nənə pwəh iərmama sə in ripkəni mhə nəveginien me pam rəpwəh niniien mə iərmama sə raməni nəveginien me pam ramo noien ərəha. In trəpwəh niniien iamɪnha irə ti nəri nə mə Kumwesən rinəsevər raka ia rerin ti iərmama nəha, minəsəni raka in ruvehe tukwe in. ⁴ *Ik nəfe iərmama mə tikini mə iərmama sə ramo tukwini nari səvəi iərmama əpə riti mwi rino noien ərəha? Ia nəmri Iərimənu a səvənhi in trərer uə trimwei. Nənə in trərer ti nəri nə mə Iərimənu səvənhi rukurən noien mə in trərer.

⁵ *Iərmama riti raməkiri mə nəpɪn kuatia ropə ia nəpɪn me nepwɪn, mətə iərmama riti mwi raməkiri mə nəpɪn me pam həmnəmwhen a. Pwəh nərmama kuatia kuatia hətərig ia nətərigien me səvənraha mə sə pəku nəha ro nɪpərhiien. ⁶ Iərmama sə rerin ramrhi mə nəpɪn kuatia ropə ia nəpɪn nepwɪn, in ramo noien nəha mə trisiai Iərimənu səkitaha. Nənə iərmama sə raməni nəveginien me pam raməni mə trisiai Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə in rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. Nənə iərmama sə ripkəni mhə nəveginien me pam in mwi raməpwəh nəniien ti nisaiien Iərimənu səkitaha, nənə in mwi

* **13:8:** Mat 22:39-40, Jem 2:8 * **13:9:** Eks 20:13-15, 17, Dut 5:17-19, Dut 5:21 * **13:10:** 1Kor 13:4-7 * **13:11:** Efes 5:14, 1Tes 5:6-7 * **13:12:** 1Jon 2:8, Efes 5:11, 6:11 * **13:13:** Luk 21:34, Efes 5:18 * **13:14:** Kal 3:27
* **14:1:** Rom 15:7 * **14:2:** Jen 1:29, 9:3 * **14:3:** Kol 2:16 * **14:4:** Mat 7:1, Jem 4:11-12 * **14:5:** Kal 4:10

rani tanak m Kumwesən ti nəveginien sənəni. ⁷ Iərmama riti rīpkərimənu atukw mhə ia nimiruien səvənhi, nəri auər a mə in ramīru uə in remhə. ⁸*Trīni minuə kitaha saməmīru, nimiruien səkitaha in səvəi Iərimənu səkitaha. Nənə trīni minuə kitaha semhə, nemhəien səkitaha in səvəi Iərimənu səkitaha. Ro iamīnhi irə trīni minuə saməmīru uə səuvamhə, kitaha səvəi Iərimənu səkitaha. ⁹ Kristo rīmamhə marə mətui mwi ti nəri, mə in truvehe Iərimənu səvəi nərmama səməme kamhəmīru mine səməme həuvamhə raka. ¹⁰*Ro pen rəfo ikaməkiri noien səvəi piam mə rərəha? Uə ik, rəfo ikamətə ərəha piam? Kitaha pam tsərer ia nəmri Kumwesən, in trəkiri kitaha ti noien me səkitaha. ¹¹ Iakani iamīnhi irə ti nəri mə nə nəkīariien i kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iou Iərimənu iakamīru, iakani nīpərhienien mə nərmama me pam tuhənimwi nukurhunnaha ia nənimek, nənə nərmama me pam tuhəni irapw mə iou, iou Kumwesən.”

¹²*Nəkīariien nəha nīpwran mə kitaha pam tsaməkeikei mhəni irapw noien me səkitaha ia nəmri Kumwesən.

¹³ Ro iamīnhi irə pwəh kitaha səpwəh mwi nəkīriien noien me səkitaha me mə rərəha mətə pwəh səuvehi nətərigien riti sə rani mə tsəpwəh noien nari riti ia nəpīn riti sə tro piəvtaha riti rapəti mīmwei. ¹⁴*Iou iakukurən amasan mə nəveginien me pam hamasan a ti nəniien həpko mhə iərmama riti rəmkekīk ia nəmri Kumwesən. Iesu Iərimənu səkitaha rasitu ia nirak mo iakuvehe mīni nīpərhienien ia nəri nəha. Mətə trīni minuə iərmama riti rerīn rīrhi mə nari riti rəmkekīk ia nəmri Kumwesən, nəri nəha rəmkekīk atukw a tukwe in. ¹⁵*Nəpīn iko piam riti rīregi rərəha ti nəveginien me səməme ikaməni ramahatən pen mə ikīnəpwəh narəien i sə ikamarə irə mamə nokeikeien. Tikəpwəh noien mə nəri ikīməni trouraha piam riti sə Kristo rīmamhə tukwe. ¹⁶*Nənə tikəpwəh noien mə nəri ikətəni mə ramasan a tukīni ərəha. ¹⁷ Nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə rīpko mhə in nə nəniien nari mine nənimwiien nari, mətə nitətə nəha in nə natukwatukwien, mine nəmərīnuien, mine nagienien sə Nənimwīn Ikinan rauvei pehe. ¹⁸ Iərmama sə ramə tukwini nari m Kristo ia suatuk iamīnha irə Kumwesən rerīn ramagien tukwe, nənə nərmama mwi həukurən nīniien mə noien səvənhi ratukwatukw.

¹⁹*Ro pen pwəh sousari ti noien sə raməmri nəmərīnuien mine narīmīnari me səməme tuhasitu ia kitaha ti nuvrhəkīnien kitaha me səuvehe mhəutə. ²⁰*Tikəpwəh nəsenien nəveginien sənəm rouraha wok səvəi Kumwesən. Nəveginien me pam hamasan a həpko mhə iərmama riti rəmkekīk ia nəmri Kumwesən, mətə rīpkatukwatukw mhə mə tiko piam rīmwei ti nəniien nari. ²¹ Ro iamīnha irə ramasan mə tikəpwəh nəniien nusai nari uə ikəpwəh nənimwiien nənimwiien skai rəmwhen ia waen uə noien nari riti mwi sə tro piam rapəti mīmwei.

²² Nahatətəien səim ti narīmīnari me nəha ramasan mə tikəkwtəmīhri ramarə a tukw ik mine Kumwesən. Trīni minuə iərmama riti ramesi pen noien sə in rukurən mə ramasan a, mīpkregi mhə rərəha tukwe, in rerīn tragien. ²³*Mətə trīni minuə iərmama riti nətərigien səvənhi ramə kəru ti nəveginien riti, nənə in raməni, ramə noien ərəha ia nəmri Kumwesən, ti nəri nə mə in raməni nəveginien nəha, mətə rəpwəh nīniien nīpərhienien irə mə ratukwatukw a mə tro iamīnhi irə. Nəfe nəghīn iərmama rəpwəh nīniien nīpərhienien irə mə ratukwatukw a mə tro, trīni minuə ramə, ramə noien ərəha ia nəmri Kumwesən.

15

¹ Kitaha nərmama nahatətəien səkitaha rīskai tsaməkeikei mhasitu ia nərmama nahatətəien səvənraha rəpwəh nīskaiien, mhəvrani nari pəmpəm me səvənraha, nənə

* **14:8:** Luk 20:38, Kal 2:20, 1Tes 5:10 * **14:10:** Mat 25:31-32, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Fil 2:10-11 * **14:12:** Kal 6:5 * **14:14:** Wok Me 10:15, Taet 1:15 * **14:15:** 1Kor 8:11-13 * **14:16:** Taet 2:5 * **14:19:** Rom 12:18, Rom 15:2 * **14:20:** 1Kor 8:13 * **14:23:** Taet 1:15

mhəpwəh nəvraniien mə reritaha tragien tukwe. ² *Mətə pwəh kitaha sousari mə tso piəvtaha me rerinraha ragien, mho ramasan minraha, mhəuvrhəkin irəha həuvehe mhəutə. ³ *Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə Kristo ripkousari mhə mə tro rerin əpa ragien. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nini ərəhaien me nərmama səpəmsəpə kamhəni ia niram, həuvehe mhəmak ia niram.”

⁴ *Kitaha səukurən mə nəgkiariien me pam səməme kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan fwe kupwən kimərai pen irəha mə tuhəvəhag m kitaha mə tsəmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən. Kitaha səukurən noien noien nəha ti nəri nə mə samərer əknekin ia nəpin me nənə nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan kamhəuvehi utə nətərigien səkitaha.

⁵ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsərer əknekin ia nəpin me, nənə in əpa rauvehi utə nətərigien səkitaha. Nənə təkwətəkwuni iakaməres in mə trasitu ia kimiaha ia nətərigien səkimiaha mə truvehe mo kuatia rəmwhen ia noien səvəi Iesu Kristo. ⁶ Nənə iakaməres iaminiha irə mə kimiaha pam rerimiaha rukurən nuveheien məmwhen ia reri iərmama kuatia a ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

⁷ *Ro pen mə piəvtaha riti ruvehe tukumiaha tihəsevər ia rerimiaha tukwe rəmwhen ia Kristo rinəsevər ia rerin tukumiaha nəpin hiəuvən tukwe in. Tiho iaminiha irə pwəh nərmama həuvehi utə nəghi Kumwesən. ⁸ *Iakani pehe tukumiaha i mə Kristo riməuvehe iərmama sə ro tukwini nari m nəkur Isrel^a mə trahatən mə Kumwesən in nipərhiienien, nənə mə tro promes me səməme Kumwesən rino m kaha kupwən me səvəi nəkur Isrel həuvehe mho nipərhiienien. ⁹ *Nənə in riməuvehe mə tro nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel həuvehi utə nəghi Kumwesən ti napiien səvənhi. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Ro iaminihi irə takəgnəgini ik ia reri nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, takəni nipu muvehi utə nəghim.”

¹⁰ Nənə in rani mwi mə:

“Kimiaha nərmama me ripko mhə kimiaha nəkur Isrel tihagien kimiaha nərmama me səvənhi.”

¹¹ Nənə rani mwi mə:

“Kimiaha nərmama me pam i ripko mhə kimiaha nəkur Isrel tihəgnəgini Kumwesən,^b kimiaha pam ia kwənəkwus me pam tihəuvei pen nəgnəginiien min.”

¹² *Nənə Profet Aesea rani mwi mə:

“Nuai nei riti trukwesər ia Jese muvehe, mutə, mərimənu ia nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel.

Nərmama me nəha tuhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha irə.”

¹³ Kumwesən əpa ramasitu ia kitaha mə tsəmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə. Nənə təkwətəkwuni iakaməres in mə tro rerimiaha ragien məpwiuən nəpin kimiaha hiəni nipərhiienien ia Iesu Kristo. Iakaməres mə in tro iaminiha irə mə ia niskaiien səvəi Nənimwin Ikinan kimiaha hiəukurən nuveheien mhəskai mwi ti nəmri pen əknekinien nətərigien səkimiaha irə.

Pol in aposol riti səvəi Iesu Kristo

¹⁴ Piak me, iou iakukurən amasan mə nimiruien səkimiaha rukuər ia namasanien, nənə hiaməuvehi nukurəniien me pam, nənə hiəmwhen ti nəvəhagien m kimiaha me.

¹⁵ Nəgkiariien me nepwin ia nəkukuə i həknekin kwopti, mətə iakətigase mirai pen m kimiaha mə tako a pwəh rerimiaha ramrhi. Ratukwatukw a mə takəgkiari iaminiha irə

* 15:2: Rom 14:19, 1Kor 9:19, 1Kor 10:24,33 * 15:3: Sam 69:9 * 15:4: Rom 4:23-24, 1Kor 10:11 * 15:7: Rom 14:1 * 15:8: Mat 15:24 a 15:8: Uə nərmama kuvehi ninhum minraha * 15:9: Wok Me 3:25, Rom 11:30, 2Saml 22:50 b 15:11: Uə Iərimənu * 15:12: Rev 5:5

ti nəri nə mə Kumwesən rıməuvei pehe namasanien səvənhi miou, ¹⁶ * muvehi utə iou irə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo^C kərhi pen iou iakamevən ti nərmama rıpkō mhə irəha nəkur Isrel. Iou iakamowok rəmwhen ia pris riti, maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən. Rəmwhen ia pris rauvei pen narimnari me m Kumwesən ia təkure nıfatə, iou mwi iakauvei pen nari riti min. Nəri nəha iakauvei pen m Kumwesən in i nərmama rıpkō mhə irəha nəkur Isrel. Nənə iakokeikei mə Nənımwın Ikinan tro irəha həuvehe mhəmher, mho ikinan i, nənə Kumwesən rerin tragien ti nuvehien irəha.

¹⁷ Ti nəri nə mə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ro pen iakukurən nəfiütəien iou ti wok səvəi Kumwesən. ¹⁸ * Mətə rəknekın mə takəgkiari ia nari riti iou atukw iakino. Takini a nəfe Kristo rino ia nırak ti nuvıien nərmama rıpkō mhə irəha nəkur Isrel həuvehe mho nəkwai Kumwesən. Kristo rino wok ia nəgkiariien səiου mine noien me səiου. ¹⁹ Nənə in rino wok ia nıskaiien səvəi nımtətien me mine narimnari me kamətoni kamərkərinari irə. In rino irəha pam ia nıskaiien səvəi Nənımwın Ikinan. Ro pen iakini irapw pam nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakıməkupwən fwe Jerusalem mevən ia kwopun me pam meste pen tənə nəha Ilirikam. ²⁰ * Nənə ia nəpın me iakokeikei mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən ia kwopun me nepwın səməme kıpkreği raka mhə nəghi Kristo ikın. Iakəpwəh nokeikeiien mə takuvrhəkin nari ia təkure nəri sə iərməpə rınəmri irapw. ²¹ Mətə rəmwhen ia nəgkiariien i kımərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmama səməme kıpkini irapw mhə iərmama nəha mınraha, irəha tuhətoni in nənə nərmama səməme həkregi raka mhə, irəha tuhəukurən.”

²² * Noien i iakamo mamevən ia kwopun me səpəmsəpə nəpın rıpık raməsisəg iou ti nuveheien mətoni kımiaha.

Pol rokeikei mə trətoni nakalasia me fwe taon nəha Rom

²³ Mətə təkwtəkwni wok səiου ia kwopun i rino sampam. Ia nuk me rıpık iakokeikei mə takuvehe mətoni kımiaha. ²⁴ * Ro iamınhi irə rerık rırhi mə takuvehe mətoni kımiaha nəpın takevən ia tənə i Spen. Nəpın takuvehe tsarə nəpın kwakwa a, nənə iakokeikei mə tıhasitu ia nırak ia navənien səiου. ²⁵ * Mətə təkwtəkwni iakamevən fwe Jerusalem mə takasitu ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikın. ²⁶ * Nakalasia me fwe ia profens mi nəha Masetonia mine Akaea rerınraha ragien həuvei pehe mane me nepwın trasitu ia nərmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem səməme nautə səvənraha riwən. ²⁷ * Rerınraha ragien a ti noien nəha. Nənə nıpərhiienien səvənraha kaon rarə ti nəkur Isrel ti nəri nə mə irəha həuvehe mamhəuvehi pəri narimnari amasan me səvəi nəkur Isrel ramasitu ia nənımwınraha. Ro iamınhi irə ratukwatukw mə nərmama rıpkō mhə irəha nəkur Isrel irəha mwi tuhasitu ia nəkur Isrel, mhəuvei pen narimnari amasan me səvənraha trasitu ia nıpwranraha. ²⁸ Takuvehi mane i həməuvei pehe miou mevən muvei pen mınraha. Nənə nəpın iako sampam ia nəri i, iakier mevən ia tənə i Spen, nənə ia navənien səiου takuvehe mətoni kımiaha. ²⁹ * Nənə iakukurən mə nuveheien səiου sə takuvehe tukumiaha irə, trukuar ia narimnari amasan me səvəi Kristo mə kımiaha tihəregi ramasan.

³⁰ * Piak me, ti nəri nə mə kıtaha samahatətə ia Iesu Kristo Iərimənu səkıtaha, nənə Nənımwın Ikinan ramo kıtaha samokeikei kıtaha me, iakaməres kımiaha mə tihəfwaki əknekın m Kumwesən tukw iou rəmwhen iou mwi iakaməfwaki tukwe. ³¹ Tihəfwaki mə Kumwesən truvehi raka iou ia rəgi nəkur Jutia səməme həkini mhə nıpərhiienien ia Iesu. Nənə tihəfwaki mwi mə nəpın takevən mier pen fwe Jerusalem, nərmama me səvəi Kumwesən fwe ikın rerınraha tragien ti nasituien səiου. ³² Nənə ia noien nəha, trini mınuə nəkwai Kumwesən pərhiien, takuvehe mətoni kımiaha ia nagienien, nənə kıtaha

* **15:16:** Rom 1:5, 12:3, Rom 11:13, Fil 2:17 ^C **15:16:** Uə iərmama sə ramo tukwini nari m Iesu Kristo * **15:18:** 2Kor 3:5 * **15:20:** 2Kor 10:15-16 * **15:22:** Rom 1:10-13 * **15:24:** 1Kor 16:6 * **15:25:** Wok Me 19:21 * **15:26:** 1Kor 16:1, 2Kor 8:1, 2Kor 9:2,12, Wok Me 24:17 * **15:27:** Rom 9:4, 1Kor 9:11 * **15:29:** Rom 1:11 * **15:30:** 2Kor 1:11, Kol 4:3, 2Tes 3:1

pam reritaha tragien. ³³ Pwəh Kumwesən i in nukune nəməriniuen tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iaminihi.

16

Pol rani ramasan revən ti nərmama me səpəmsəpə fwe taon nəha Rom

¹ Iou iakani pehe tukumiaha i mə kitirimətaha Fipi, ramasitu ia wok səvəi nəfwakiiien fwe Kegkria, in prən amasan riti. ² Ramasan mə tihəuvehi in ruvehe mo kuatia kimiaha min ia nəghi Iərimənu səkitaha, noien nəha ratukwatukw mə nərmama me səvəi Kumwesən tuho. Trini minuə nari riti səvənhi riwən, ramasan mə tihasitu irə, ti nəri nə mə in rinasitu ia nərmama həpik, masitu mwi ia nirak.

³ *Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Prisila mine Akwila, kimrahar minrau iamharo pəri wok səvəi Iesu Kristo. ⁴ Irau krinouərer irapw mə trouemhə ti nasituien ia nirak. Ripko mhə iou əpa, mətə iou mine nakalasia me pam səməme ripko mhə irəha nəkur Isrel kimaha iahaməni tanak ti nirau. ⁵ *Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti nakalasia me səməme kamhousəsimwin irəha me fwe ia nimwə səvənrau.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti iərmama keikei səiou Epainetas, in rīməkupwən mīni nīpərhienien ia Kristo fwe ia profens nəha Esia.

⁶ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Meri, in raməmwur pik ti nasituien ia kimiaha.

⁷ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Antronikas mine Junias kimrahar nəkur Isrel kimrahar minrau iamharevən ia kalapus. Aposol me kamhəsiai irau, irau krīməkupwən ia nirak rouni nīpərhienien ia Kristo.

⁸ Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Ampliatas keikei səiou.

⁹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Urpanas, kitaha min samo pəri wok səvəi Kristo. Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti Stakis keikei səiou.

¹⁰ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Apeles, in rinahatən pen raka mə in iərmama pərhien səvəi Kristo.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Aristopolas mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi.

¹¹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Herotion iəmə Isrel riti mwi.

Tihəni tukwini ramasan səiou ia nəghi Iərimənu səkitaha revən ti Narkisos mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi. ¹² Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Trifaena mine Trifosa, prən mi nəha krauo wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Persis keikei, pran riti sə ramo pik wok səvəi Iərimənu səkitaha.

¹³ *Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Rufas, iərmama riti sə raməmwur pik ti noien wok səvəi Iərimənu səkitaha.

Tihəni tukwini ramasan səiou revən mwi ti mama səvənhi. In rino ramasan miou rəmwhen ia mama atukwatukw səiou.

¹⁴ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Asukritas mine Flekon, mine Heremes mine Patropas mine Heremas mine piəvtaha me nepwin səməme kamharə irəha minraha.

¹⁵ Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti Filolokas, mine Julia mine Nereas irau kitiriməni, mine Olimpās, mine nərmama me nepwin səvəi Kumwesən səməme kamharə irəha minraha.

¹⁶ *Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kimiaha me ia nakeiiien sə rəmher. Nakalasia me pam səvəi Kristo kamhəni ramasan tukumiaha.

¹⁷ *Piak me, iakaməgkiari skai m kimiaha mə tihaməsiari ti nərmama nepwin nəha ikin. Irəha kamhərukumen nəvisəien me, mamhouraha nahatətəien səvəi nərmama, mamhahatən nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien i kinahatən raka kimiaha irə. Tihəpwəh

* **16:3:** Wok Me 18:2,18,26 * **16:5:** 1Kor 16:15,19, 2Tim 1:15 * **16:13:** Mak 15:21 * **16:16:** 1Kor 16:20, 1Tes 5:14 * **16:17:** Mat 7:15, Taet 3:10

nevānien ipaka ti nirāha, ¹⁸*ti nāri nā mā nārmama sāmāme kamho iamīnha irā, irāha hāpko tukwini mhā nari m Kristo Iārimānu sākītaha, mātā irāha kamho tukwini nari m tipwīnraha. Nānā ia nāgkariien āsien me mīne nāgkariien me hāpwāh nāmwhenien, irāha kamheikuā ia nārmama me sāmāme hāpkukurān amasan mhā nari. ¹⁹*Nārmama hāuvāregi raka nāvisaiuen mā kīmiaha hīamo nākwai Kristo, ro pen rerik ragien pik tukumiaha. Mātā iakokeikei pik mā tihāukurān amasan nari ti noien atukwatukw me, nānā mhāpwāh nevānien ia noien ārāha me.

²⁰*Kumwesān in nukune nāmārinuien tripko mhā tui in trāsēni kīmiaha hieivā tesi Setan ia nisumiaha. Pwāh namasanien sāvai Iesu Iārimānu sākītaha tramārā tukumiaha.

²¹*Timoti iārmama sē iarauo pāri wok kīmrāu min rani ramasan tukumiaha.

Nānā Lusias mīne Jeson mīne Sosipata, irāhar nākur imwak mirāhar, harni mwi ramasan tukumiaha.

²²Iou Tertius i iakmārai tukwini nāgkariien sāvai Pol ia nākukuā i iakani ramasan tukumiaha ia nāghi Iārimānu sākītaha.

²³*Iāmā i Kaius rani ramasan tukumiaha. Iou Pol, iakamarā ia nimwā sāvānhi, nānā nakalasia me kamhousāsimwīn irāha me ia nimwā sāvānhi irāha pam kamhāni ramasan tukumiaha. Erastas i ramārimānu ia mane me sāvai taon nāha mīne piāvtaha Kwotas, irāu mwi krauni ramasan tukumiaha. ²⁴a

²⁵*Pwāh sāvūvehi utā nāghi Kumwesān revān fwe irānhā ia nāpīn me. In āpa rukurān noien kīmiaha hīārer āknekīn ia nahatātāien sākīmiaha. Noien nāha ramesi pen nāgkariien amasan sāiou mīne nāvisaiuen ia Iesu Kristo. Ramesi pen mwi nāgkariien sāvai Kumwesān sē nīpwran rīnārkwafā fwe tui, ²⁶mātā tākwtākwuni mīne Kumwesān rīno pui nārmama hātoni. In Kumwesān sē ramārā rerīn. Profet me sāvānhi me fwe kupwān hāmārai pen nāgkariien nāha sāvānhi ia nākukuā me sāvānraha. In rīni mā nāgkariien nāha tramākeikei mevān ti nārmama ia tēnāmētānā me pam mā irāha tuhahātātā irā mho nākwān. ²⁷*Kumwesān āpa in Kumwesān, in āpa rukurān nari. Pwāh nāgnāgīniien revān tukwe in ia nuk nuk me ti nāri i Iesu Kristo rīno. Ouāh, pwāh ro iamīnhi.

* **16:18:** Fil 3:19, Kol 2:4, 2Tes 2:3 * **16:19:** Rom 1:8, Mat 10:16, 1Kor 14:20 * **16:20:** Rom 15:33, Jen 3:15

* **16:21:** Wok Me 16:1-2, Wok Me 19:22, 20:4 * **16:23:** 1Kor 1:14 a **16:24:** Niutestamen me nepwīn kīmārai pen ia nāgkariien sāvai nākur Kris fwe kupwān nāgkariien riti ia vas 24 rani iamīnhi irā mīnuā: “Pwāh namasanien sāvai Iārimānu sākītaha Iesu Kristo tramārā tukumiaha pam.” * **16:25:** Efes 1:9, 3:5,9, Kol 1:26, Rom 1:5 * **16:27:** 1Tim 1:17, Jut 25

Fas Korin

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i kani mə Fas Korin Pol rımərai revən ti nakalasia me fwe Korin ia nuk 55. Pol ramarə fwe Efesas mərhi pen nəkukuə i revən ti nakalasia me fwe Korin ti niriḡwenien nəkukuə səvənraha. Korin raməmak ia nıkare təsi Metiterenian. In taon asori riti. Səvənhi nautə rasori. Mətə noien səvəi nəkur Korin rərəha. Ia tənəmtənə me pam nərmama həukurən mə Korin in taon ərəha riti. Ti nəri nə mə nakalasia me fwe Korin həuvehe vi a mhahatətə ia Iesu Kristo, rəknekin ti nirəha ti noien noien amasan. Irəha kamho ihi noien ərəha. Nakalasia me fwe Korin haməvisə mınraha me. Irəha nepwın kamho noien ərəha anan. Pol rırai nəkukuə i mægkiari skai mınraha mamahatən irəha mə irəha tuhfərə irə. In rırai nəgkiariien me nepwın ia nəkukuə i mə trahatən irəha ia narəien səvənraha. Trini mınuə irəha hesi pen nəgkiariien me nəha nənə tuhfəkurən noien amasan mine noien ərəha.

¹ Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ti nəri nə mə Kumwesən rino rəmwhen ia sə in rokeikei, məkwein iou mə tako wok i, mine piəvtaha Sostenes.

² *Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, kimiaha nərmama me i Iesu Kristo rınəpərhi kimiaha hiəmher, nənə Kumwesən rınəkwein kimiaha mə nəkur ikinan me səvənhi, kimiaha mine nərmama ia kwopun me pam səməme hiaməfwaki m Iesu Kristo Iərimənu səkitaha sə in Iərimənu səkitaha pam.

³ *Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəməriniuen m kimiaha.

Pol rani vivi Kumwesən ti nakalasia me fwe Korin

⁴ Ia nəpın me iakani vivi Kumwesən tukumiaha, ti nəri nə mə rınəriari pehe namasanien səvənhi m kimiaha ia Iesu Kristo, ⁵ mo hiəuvehe mhəmwhen ia iərmama riti nautə səvənhi rasori. Nautə nəha in nəha niniien me pam mine nukurənien me pam hiaməuvehi raku pen ti Iesu Kristo. ⁶ Kumwesən rınəriari namasanien nəha m kimiaha iamınha irə ti nəri nə mə kimiaha hiaməni mə nəgkiariien sə raməvisau Kristo ro nıpərhiienien. ⁷ *Ro pen kimiaha hiəuvəuvehi raka nıskaiien me pam səməme Nənimwın Ikinan rauvehi pehe, hiaməuvehi mamheitenhi nəpın nəha tukətoni Iərimənu səkitaha Iesu Kristo trier pehe. ⁸ *In tro kimiaha hiərer əknekin meste nəpın sampam mə tukəpwəh nətoniien noien ərəha riti ia kimiaha ia nəpın nəha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehe mwi irə. ⁹ *Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpın me. In rınəkwein kimiaha, mo kimiaha hiəuvehe mho kuatia kimiaha tini, Iesu Kristo, sə in Iərimənu səkitaha.

Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi kusen səvənraha

¹⁰ *Piak me, ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha iakaməres skai tukumiaha mə kimiaha pam tihəni a nari kuatia, mhəpwəh noien mə nətərigien riti truvehe meitehi kimiaha. Mətə nəpın me nətərigien səkimiaha mine rerimiaha trouvehe rouo kuatia. ¹¹ Iakani iamınhi irə, piak me, ti nəri nə mə nəkur imwei Kloe nepwın haməni pehe tukw iou i mə kimiaha hiaməvisə. ¹² *Nıpwrai nəgkiariien sə iakani ro iamınhi irə. Kimiaha kuatia kuatia hiamægkiari. Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Pol.” Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Apolos.” Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Pita.” Riti rani mə, “Iou iərmama səvəi Kristo.”

* **1:2:** 1Kor 6:11, Wok Me 9:14 * **1:3:** Rom 1:7 * **1:7:** Luk 17:30, 2Tes 1:7, Taet 2:13 * **1:8:** Fil 1:6, 1Tes 3:13, 5:23 * **1:9:** 1Jon 1:3, 1Kor 10:13, 1Tes 5:24 * **1:10:** Fil 2:2 * **1:12:** 1Kor 3:4, Wok Me 18:24-28, Jon 1:42

¹³ Hiānuə ko hieitehieitehi Kristo iamīnha irə? Rəfo? Kīnərui tərini pen iou Pol ia nei kamarkuauī tukumiaha? Uə kīno baptaes ia kīmiaha ia nəghi Pol? ¹⁴* Iou iakamīni tanak ti Kumwesən mə iapko mhə paptaes ia kīmiaha riti, mətə iakīno a paptaes ia Krispas mīne Kaius. ¹⁵ Rerik ragien iamīnha irə ti nəri nə mə iərmama riti ko rīpkīni mhə mə kīno baptaes irə ia nəghik. ¹⁶* (Nīpərhienien iakīno mwi paptaes ia Stefanas mīne nərmama me fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. Kurirə ia in, iakenouenou mə iakīno mwi baptaes ia iərmama riti uə rekəm.) ¹⁷* Kīmiaha hiəukurən mə Kristo rīpkərhi pehe mhə iou mə tako paptaes ia nərmama, mətə rərhi pehe iou mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi. Iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan nəha mīpkesi pen mhə nukurənien səvəi iərmama kamo nei kamarkuauī səvəi Kristo ruvehe nīskaiien səvənhi riwən.

Kristo in nukurənien mīne nīskaiien səvəi Kumwesən

¹⁸* Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nəvisauien Kristo ia nei kamarkuauī ro narīsien i ti nərmama səməme kamhəuvən mə tuhemhə, mətə tukutaha i nərmama səməme Kumwesən rauvehimīru kītaha, nəvisauien nəha in nīskaiien səvəi Kumwesən. ¹⁹ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iou takouraha nukurənien səvəi nərmama səməme həukurən amasan nari, nənə mo nəri auər a ia nukurənien səvəi nahatən me.”

²⁰* Iərmama sə rukurən amasan nari in pəku? Iahatən pəku səvəi Loa? Iərmama sə rarīpwen nəresien me ia tīprənə i in pəku? Həiwən! Kumwesən rīno nukurənien səvəi nərmama ia tīprənə i ruvehe mo narīsien irə. ²¹* Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə ia nukurənien səvəi Kumwesən in rīno mə nərmama səvəi tīprənə i tuhəpwəh nukurənien in ia nukurənien səvənraha. Mətə Kumwesən rerin ragien mə truvehimīru nərmama səməme kamhəni nīpərhienien ia nəgkiariien i kītaha saməvisau irə, nəgkiariien sə nərmama haməni mə ro narīsien irə. ²²* Nəkur Isrel hokeikei mə tuhətoni nīmətien me. Nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel kamhətui nukurənien, ²³* mətə kītaha saməvisau Kristo kīnərui tərini pen in ia nei kamarkuauī. Nəgkiariien nəha nəkur Isrel kamhapəti irə mamhəmwei, nənə nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel kamhəni mə nəgkiariien nəha ro narīsien i. ²⁴* Mətə nərmama səməme Kumwesən rīnəkwein irəha, nəkur Isrel nepwīn mīne nərmama nepwīn rīpko mhə irəha nəkur Isrel, irəha hənətoni mə Kristo in nīskaiien səvəi Kumwesən mīne nukurənien səvəi Kumwesən. ²⁵* Noien nəha səvəi Kumwesən sə nərmama kamhəni mə ro narīsien i rukurən nari məpi raka nukurənien səvəi nərmama pam. Nənə noien nəha səvəi Kumwesən sə nərmama kamhəni mə nīskaiien səvənhi riwən rīskai məpi raka noien səvəi nərmama pam.

²⁶* Piak me, rerimīaha tramrhi nəpīn Kumwesən rīnəkwein kīmiaha irə fwe kupwən. Ia nəpīn nəha kīmiaha hiəpīk hiəpkukurən mhə nari ia nəmri nərmama. Kīmiaha hiəpīk hiəpkuvehi mhə nīskaiien, rīpko mhə kīmiaha hiəpīk nīpwnəti nəmə asori me nepwīn. ²⁷ Mətə Kumwesən rīmərfi narimnari me səməme nərmama ia təkure tīprənə i haməni mə ro narīsien i, mə ia noien nəha in tro naurīsien m nərmama səməme həukurən nari. In rīmərfi narimnari me səməme nərmama ia təkure tīprənə i haməni mə nīskaiien səvənraha riwən, mə ia noien nəha in tro naurīsien m nərmama səməme nīskaiien səvənraha rarə. ²⁸ In rīmərfi narimnari auər a me, mīne narimnari me kamətə ərəha irəha, mə ia noien nəha in tro nərmama me kamətə irəha mə irəha nərmama anan me nepwīn tuhəuvehe mho nərmama auər a ia nīrəha. ²⁹* Kumwesən rīno iamīnhi irə mə iərmama riti riwən trəgkiari ərpwi ia nənimen. ³⁰* Mətə in rīno kīmiaha hiəuvehe mho kuatia kīmiaha Iesu Kristo. Nənə Kristo in nukurənien səkītaha ruku pen ti Kumwesən. In rīno kītaha səuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. In rīno kītaha səuvehe mho

* **1:14:** Wok Me 18:8, Rom 16:23 * **1:16:** 1Kor 16:15 * **1:17:** Mat 28:19, Jon 4:2 * **1:18:** 2Kor 4:3, Rom 1:16 * **1:20:** Aes 19:12, Aes 33:18, Aes 44:25, Job 12:17 * **1:21:** Mat 11:25 * **1:22:** Mat 12:38, Wok Me 17:28,32
* **1:23:** Rom 9:32, 1Kor 2:14 * **1:24:** Kol 2:3 * **1:25:** 2Kor 13:4 * **1:26:** Mat 11:25, Jon 7:48, Jem 2:1-5
* **1:29:** Rom 3:27, Efes 2:9 * **1:30:** Jer 23:5-6, Jon 17:19, 2Kor 5:21

nəkur ikinan me səvənhi. In rīnərəku suatuk mifi raka nari ia kitaha. ³¹ *Ro iamīnhi irə, rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Pwəh iərmama sə raməgkiari ərpwi, trəgkiari ərpwi a ia narimnari me səməme Iərimənu səkitaha rino.”

2

¹ *Piak me, nəpīn iakiməuvehe tukumiaha, iakuvehe mīni irapw tukumiaha nəgkiariien i Kumwesən rīnərkwafə irə fwe kupwən, mətə iapkiini irapw mhə nəgkiariien uə nukurənien sə rutə pik, rekəm. ² *Nəpīn iakinamarə kitaha m kīmiaha, rerik riskai mə tapkiini irapw mhə mwi nari riti, mətə Iesu Kristo a mīne nemhəien səvənhi ia nei kamarkuau. ³ *Nəpīn iakiməuvehe mətōni kīmiaha, nīskaiien səiou riwən anan, mamhekīr ia nəpīn me, mamətəmnīmwin. ⁴ *Nənə nəgkiariien səiou mīne nəvisaiien səiou, iapkiini irapw mhə mesi pen nukurənien səvəi nərmama tī nuvi peheien kīmiaha. Mətə nəpīn iakinəgkiari, hiətōni nīskaiien səvəi Kumwesən mīne wok səvəi Nənīmwin Ikinan. ⁵ Iakino iamīnha irə mə nahatətəien səkīmiaha trəpwəh nərər penien ia nukurənien səvəi nərmama, mətə trərər pen ia nīskaiien səvəi Kumwesən.

Nukurənien sə rauku pen ti Nənīmwin səvəi Kumwesən

⁶ *Mətə nīpərhienien, nərmama me i həuvəskai raka ia nīmīruvien səvənraha, kīmaha iahaməvəhag mīnraha ia nukurənien. Mətə nukurənien nəha rīpkuku pehe mhə tī tīprənə i uə ia nəmə asori me səməme kamhərimənu ia tīprənə i. Nəmə asori me nəha tuhəuvehe mho nəmə auər a ia nīrəha. ⁷ *Mətə kīmaha iahaməgkiari ia nukurənien səvəi Kumwesən sə rīnamərkwafə fwe kupwən nərmama me həpkətōni mhə. Nukurənien nəha Kumwesən rīnəmri raka fwe tui anan mə truvehi utə kitaha irə tsəuvehi nasoriien. ⁸ *Nərmama səməme kamhərimənu ia tīprənə i irəha pam həpkukurən mhə nəgkiariien nəha. Ko həpkukurən həpkərui tərini pen mhə Iərimənu asori səkitaha ia nei kamarkuau. ⁹ Mətə rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama riti riwən rīnətə raka ia nənimen,
uə ruvəregi raka ia nəkwəregīn,

uə rerīn ruvərhi raka

nəfe Kumwesən rīnəpnəpenə irə mə truvei pen m nərmama səməme hokeikei in.”

¹⁰ *Mətə Kumwesən rino pui pehe narimnari me nəha m kitaha ia Nənīmwin səvənhi.

Nənīmwin səvənhi rukurən noien iamīnha irə tī nəri nə mə in ramətə pui narimnari me pam, mamətə pui mwi nətərigien səvəi Kumwesən sə rəmwhenimw. ¹¹ *Narimnari me səməme iərmama rerīn ramrhi, nənīmwin əpa səvənhi fwe imwə rukurən. Ia noien a mwi nəha, narimnari me nəha səməme Kumwesən rerīn ramrhi, Nənīmwin əpa səvənhi rukurən. ¹² *Nənīmwin i kīməuvei pehe m kitaha rīpko mhə Nənīmwin səvəi tīprənə i, mətə Nənīmwin sə raku pen tī Kumwesən. Kīməuvei pehe m kitaha mə tsəukurən nəfe Kumwesən rauvei pehe auər a m kitaha. ¹³ *In i nəgkiariien i kīmaha iahaməni irapw. Nənə nukurənien səvəi nərmama rīpkahatən mhə kīmaha ia nəgkiariien me nəha, mətə Nənīmwin nəha rīnahatən kīmaha irə. Nənə iahaməni irapw nəgkiariien pərhien me səvənhi ia nəgkiariien me səməme in rauvei pehe. ¹⁴ *Iərmama sə Nənīmwin səvəi Kumwesən riwən irə ko rīpkuvehi mhə narimnari me Nənīmwin nəha raməriari pehe i. In rətōni narimnari me nəha ho a narīsien irə. Ko rīpkukurən mhə irəha tī nəri nə mə kaukurən narimnari me nəha ia Nənīmwin səvəi Kumwesən. ¹⁵ *Iərmama Nənīmwin səvəi Kumwesən ramarə irə raməkiri mamətə sas narimnari me pam, mətə iərmama riti

* **1:31:** Jer 9:24, 2Kor 10:17 * **2:1:** 1Kor 1:17 * **2:2:** Kal 6:14 * **2:3:** Wok Me 18:9, 2Kor 10:1 * **2:4:** 1Tes 1:5 * **2:6:** Efes 4:13, Fil 3:15 * **2:7:** Rom 16:25 * **2:8:** Luk 23:34, Jem 2:1 * **2:10:** Mat 13:11 * **2:11:** Prov 20:27 * **2:12:** Jon 16:13-14 * **2:13:** 1Kor 2:4 * **2:14:** Jon 8:47, 14:17, 1Kor 1:23 * **2:15:** 1Jon 2:20

riwən ko rəkiri noien səvəi iərmama nəha. ¹⁶*Ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Sin rukurən nətərigien səvəi Iərimənu səkītaha
 mə trahātən in?”
 Mətə kitaha saməuvehi nətərigien səvəi Kristo.

3

Kumwesən əpa trəkiri wok səvəi nərmama me səvəinhi

¹*Piak me, fwe kupwən, nəp̄in iakinamarə kitaha m kimiaha, ko iapkəgkiari mhə m kimiaha rəmwhen iakaməgkiari m nərmama Nənimw̄in səvəi Kumwesən rinarə raka ia n̄rəha, mətə iakinəgkiari m kimiaha rəmwhen mə kimiaha nərmama me a səvəi tiprənə, uə kimiaha nəkwərhakwərha me a ia n̄im̄ruien vi sək̄imiaha ia Kristo. ²*Nəp̄in iakinamahatən kimiaha rəmwhen iakauvei pehe a nəveginien mərməru m kimiaha. Iapkuvei pehe mhə nəveginien sikai m kimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəpkəmwhen mhə ti nən̄ien nəveginien sikai. Nənə n̄ipərhiēnien təkwtək̄wuni hiəpwəh ihi nəmwhenien ti nən̄ien nəveginien sikai. ³*Noien sək̄imiaha rəmwhen a ia noien səvəi nərmama səvəi tiprənə i. Kimiaha hiamətərig ərəha ia kimiaha me, mamhəvisə m kimiaha me. Noien nəha hiamo ramahātən pen mə kimiaha nərmama me a, noien sək̄imiaha rəmwhen a ia nərmama n̄epw̄in səvəi tiprənə i. ⁴*Nəp̄in iərmama riti r̄ini mə, “Iou iərmama səvəi Pol,” nənə riti mwi r̄ini mə, “Iou iərmama səvəi Apolos,” noien nəha ramahātən pen mə kimiaha nərmama me a səvəi tiprənə.

⁵Hətoni ro. Apolos in nəfe iərmama? Pol in nəfe iərmama? Kimrau iotukwininari mi a iar̄inouasitu ia kimiaha mə tihəni n̄ipərhiēnien ia Iesu. Kimrau iarauo wok sə Iərimənu səkītaha r̄iməuvei pehe m kimrau kuatia kuatia mə trouo. ⁶Rəmwhen mə iou iakinəpwei nuni nari, nənə Apolos in r̄inəfw̄i ia nui, mətə Kumwesən r̄ino rutə. ⁷Ro iam̄inhi irə iərmama sə raməpwei nuni nari, uə iərmama sə raməfw̄i ia nui, in nəri auər a, mətə Kumwesən in nukune wok nəha, ti nəri nə mə in ramo narimnari haməm̄iru mamhəutə. ⁸Iərmama sə raməpwei nuni nari m̄ine iərmama sə raməfw̄i ia nui irau krouəmnəmwhen a. Kumwesən trərəku irau mesi pen atukwatukw wok sə irau kro. ⁹*Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə kimrau iotukwininari mi səvəi Kumwesən iarauo pəri wok. Nənə kimiaha hiəmwhen ia nəm̄hien səvəi Kumwesən uə nimwə səvəi Kumwesən.

¹⁰*Ia namasanien səvəi Kumwesən sə r̄inəriari pehe irə miou, iako rəmwhen ia iərmama sə rukurən amasan nuvrhək̄inien nimwə, məmri irapw nəri skai riti tuku- vrhək̄in pen nimwə ia təkuren, nənə təkwtək̄wuni iərməpə rauvrhək̄in pen nimwə ia təkure nəri skai nəha iakinəmri irapw. Pwəh nərmama hətui amasan mə kamhəfo mamhəuvrhək̄in pen nimwə irə. ¹¹*Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə iərmama riti ko r̄ipkəmri irapw mhə nəri skai riti sə tukuvrhək̄in pen nimwə irə ropə ia nəri skai nəha k̄inəmri irapw raka. Nəri skai nəha in nəha Iesu Kristo. ¹²Nərmama n̄epw̄in haməuvehi narimnari me səməme tuhəuvrhək̄in nimwə irə rərər k̄ini tui rəmwhen ia aean mi nəha kol m̄ine silva m̄ine kəpwier amasan me səməme nənimenraha rək̄nek̄in. Nərmama me n̄epw̄in mwi haməuvehi narimnari me səməme ko hək̄kərər əpwəmw̄is mhə rəmwhen ia nei m̄ine nig m̄ine n̄imwai nari. ¹³*Tukətoni wok səvəi nərmama kuatia kuatia ti nəri nə mə nəp̄in səvəi Kristo tro pui irəha. Ia nəp̄in nəha napw trahi wok səvəi nərmama kuatia kuatia mahātən pen wok səvənraha mə ramasan uə rərəha. ¹⁴Tr̄ini m̄inuə napw rəpwəh nahi əmwesiien wok sə iərmama riti ruvrhək̄in pen ia təkure nəri skai k̄inəmri irapw, iərmama nəha truvehi nərəkuien riti. ¹⁵Mətə tr̄ini m̄inuə napw rahi əmwesi wok səvəi iərmama riti, iərmama nəha trarfai ia nərəkuien səvəinhi. Mətə Kumwesən truvehim̄iru

* **2:16:** Rom 11:34 * **3:1:** Jon 16:12 * **3:2:** Hip 5:12-13, 1Tes 2:2 * **3:3:** 1Kor 1:10-11, 1Kor 11:18 * **3:4:** 1Kor 1:12 * **3:9:** Mat 13:3-9, Efes 2:20-22 * **3:10:** 1Kor 15:10, 2Tes 3:15 * **3:11:** Aes 28:16, 1Tes 2:4-6 * **3:13:** 1Kor 4:5, 2Tes 1:7-10

in rəmwhen ia iərmama riti sə napw rīnahi nimwə səvənhi mīne narimnari me səvənhi nənə in əpa ramīru.

16 *Hiəukurən uə rekəm? Nimwə səvəi Kumwesən in nə kimiaha. Nənimwīn Ikinan ramarə ia kimiaha. 17 Trīni mīnuə iərmama riti rouraha nimwə səvəi Kumwesən, Kumwesən trouaha in. Iakani iamīnha irə tī nəri nə mə nimwə səvəi Kumwesən ro ikinan i, nənə nimwə nəha in nə kimiaha.

18 Rərəha mə iərmama riti treikuə atukw a irə. Trīni mīnuə kimiaha riti rerīn ramrhi mə in rukurən nari nəha təkwtəkwni ia nəmri nərmama, ramasan mə pwəh ruvehe iərmama riti nərmama harīs irə. Ia suatuk nəha in truvehe mukurən nari. 19 *Ro iamīnhi irə tī nəri nə mə nukurənien səvəi nərmama ia tīprənə i ro narīsien i ia nəmri Kumwesən. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən ramo mə nərmama səməme həukurən nari
noien ikou me səvənraha trouisi tərini irəha rəmwhen ia kwənkru.”

20 *Nəkukuə Ikinan rani mwi mə,

“Iərimənu rukurən mə nətərigien səvəi nərmama səməme həukurən nari
ho a nəri auər a ia nīrəha.”

21 Ro iamīnhi irə tihəpwəh nīnien mə kimiaha nərmama səvəi iərmama i uə kimiaha nərmama səvəi iərmama nəha mə tihəuvehi utə atukw a kimiaha tukwe. Kumwesən rauvei pehe narimnari me pam mə trasitu ia kimiaha. 22 Pol uə Apolos uə Pita uə təkure tīprənə uə nīmīruien uə nemhəien uə nəpīn ipwet mīne uə nəpīn sə tīpkuvehe, mətə irəha pam səkimiaha, 23 kimiaha nəha səvəi Kristo, nənə Kristo in səvəi Kumwesən.

4

Aposol me səvəi Kristo

1 *Ro iamīnhi iərmama riti trəfətə kimaha irə? In trətə kimaha rəmwhen ia kimaha iotukwininari me səvəi Kristo. Nəgkiariien me i səvəi Kumwesən hənəmərkafe fwe kupwən, Kumwesən rīnəmri pehe nəgkiariien me nəha ia rəgīmaha mə tahətui amasan tukwe. 2 *Nənə kimiaha hiəukurən nərmama me səməme iəmə asori riti rəmri pen narimnari me səvənhi ia rəgīnraha hamətui tukwe, irəha tuhaməkeikei mho wok səvənraha ramasan mə nəpīn iəmə asori rətōni wok səvənraha nənə rīni nīpərhiēnien ia nīrəha. 3 Mətə tukw iou, ro a nəri ouīhi riti trīni mīnuə kimiaha uə nərmama əpə me nepwīn hənūə tuhəkiri noien səiou. Iou mwi ko iapəkiri atukw mhə noien səiou iamīnhi irə. 4 *Ia nətərigien səiou, iou iakino a sə ramasan, mətə rīpkō mhə iakani mə iakatukwatukw. Iərimənu səkitaha in əpa ratukwatukw tī nəkiriēn noien səiou. 5 *Ro iamīnhi irə tihəpwəh nəkiri akwauakwien noien səvəi nərmama ia nəpīn sə rīpkatukwatukw mhə mə tukəkiri noien səvəi nərmama irə. Tihəfwini meste nəpīn Iərimənu səkitaha truvehe irə. In truvehe mīpeki irapw narimnari səməme hamərkwafə ia nəpītəvien, mīpeki pehe ia nukuraanien, nənə mīni irapw nətərigien afafa me səvəi nərmama ia nukuraanien. Ia nəpīn nəha Kumwesən trəgnəgīni nərmama kuatia kuatia mesi pen atukwatukw noien amasan me səməme hənō.

6 *Piak me, iakiməni nəgkiariien me i ia kimrau Apolos mə trasitu ia kimiaha. Iakokeikei mə tihəuvehi nukurənien ia kimrau nənə mhəukurən nīpwrai nəgkiariien i sə rani mə, “Tikamevən məpwəh nəpi rakaien nəfe kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan.” Rərəha mə tihəpwī kimiaha tī iərmama riti mamhəni ərəha riti. 7 *Rəfo? Kimiaha hiasori mhəpi raka nərmama me pam? Rekəm! Kimiaha hiəpkuvehi mhə nari riti sə ruku pehe atukw tukumiaha. Narimnari me pam səməme hiaməuvehi, Kumwesən rauvei pehe auər a m kimiaha. Ro pen rīpkəmwhen mhə mə tihaməgkiari ərpwi.

* 3:16: 1Kor 6:19, 2Kor 6:16 * 3:19: Job 5:13 * 3:20: Sam 94:11 * 4:1: Taet 1:7 * 4:2: Luk 12:42
* 4:4: Sam 143:2 * 4:5: 1Kor 3:8 * 4:6: Rom 12:3 * 4:7: Rom 12:6

8 *Rəfo nəha? Rosi kímiaha hiəuvəukuər raka uə? Rosi nautə səkímiaha ruvəuvehe mīnatori raka uə? Rosi kímiaha hiənəvtənhi raka kímaha mhəuvehe mho kig me ia kímiaha uə? Kamo hiamərimənu pərhien kímaha iahokeikei pwəh sərimənu pəri kitaha m kímiaha. 9 *Kímaha aposol me, mətə iakamətoni mə Kumwesən ruvehi irapw kímaha inhəripw anan. Kímaha iahəmwhen ia nərmama səməme kīnəkiri raka irəha mə tuhaməkeikei mhemhə. Rəmwhen mə iahamərer ia nəmri nagelo me mīne nərmama me pam səvəi tīprənə mə irəha tuhəspau ia noien səvəi nemhəien səkímaha. 10 *Kímaha nərmama səvəi Kristo ro pen nərmama kamharis ia kímaha mə kímaha iahəreirei nari. Mətə rəfo? Rosi kímiaha hiəukurən nari ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kímiaha Kristo uə? Kímaha niskaiien səkímaha riwən. Mətə rəfo? Rosi niskaiien səkímiaha rarə uə? Nərmama kamhəni ərəha kímaha. Mətə rəfo? Rosi irəha kamhəsiai kímiaha uə? 11 *Meste pehe ipwet mīne nukumhə ramahi kímaha, kímaha iahaməkwakwa, mamharkahu ia tinari eitehi me, nərmama hamousi kímaha, nimwə səkímaha riwən. 12 *Kímaha iahaməsese mamhowok ia rəgímiaha ti nuvehien nəveginiien sənəmaha. Nəpīn nərmama həni ərəha kímaha, kímaha iahəkwein amasan ia nirəha. Nəpīn nərmama hometə kímaha, kímaha iahəsəni a mhərer əknekīn. 13 *Nəpīn nərmama houraha nəghímaha ia neikuəien, mətə kímaha iahəgkiari pen amasan a mīnraha. Meste pehe ipwet mīne ia nəmri nərmama kamətə kímaha rəmwhen ia nəri əmkemik me səməme kamərariki mīne nīpware narimnari me pam ia təkure tīprənə i.

14 Iapkraihə mhə nəgkiariien me i mə tako kímiaha hiauris, rekəm. Kímiaha hiamwhen ia nīpwnətik keikei me səiou ro pen iakaməvəhag m kímiaha. 15 *Nahatən me səkímiaha həpik səməme tuhatən kímiaha ia Kristo. Rosi irəha həmwhen ia tata karen i səkímiaha irəha pam ten taosen, mətə tata atukwatukw səkímiaha kuatia a, in i iou, ti nəri nə mə iou iakíməuvehe mo tata səkímiaha ia Iesu Kristo nəpīn iakīnaməvisau pehe nəgkiariien amasan səvənhi m kímiaha fwe kupwən. 16 *Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə ramasan mə tihəuvnhi iou. 17 *Ro iamīnhi irə iakərhi pehe Timoti ruvehe tukumiaha. In nərik keikei riti ia Iərimənu səkitaha. Iou iakukurən nətigiteien irə. In trahatən mwi kímiaha ia suatuk me səiou ia Iesu Kristo, suatuk me nəha iakamahatən nakalasia me irə ia kwopun me pam.

18 Kímiaha me nepwīn hiamərpwi kímiaha ti nəri nə mə rerímiaha ramrhi mə tapkuvehe mhə mətōni kímiaha. 19 *Mətə tīpko mhə tui iakuvehe mətōni kímiaha trīni mīnuə Iərimənu səkitaha rəsəni iou. Nənə iou tapkregi mhə nəgkiariien me səvəi nərmama səməme hamərpwi irəha, mətə takuvehe mətə sas ia niskaiien səvənraha. 20 *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə rīpko mhə nītətə səvəi nəgkiariien, mətə nītətə səvəi niskaiien. 21 Nənə hiokeikei nəfe? Takuvehe mətōni kímiaha mərīsi kímiaha uə takuvehe masitu ia kímiaha ia noien məru ti nəri nə mə iakokeikei kímiaha?

5

Kímiaha tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nimwrhenímiaha

1 *Kíməni pehe tukw iou i mə kímiaha riti ramo noien riti rərəha anan. Kīpkətōni mhə nərmama səməme həreirei Kumwesən kamho noien ərəha nəha. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərman riti rīməiri pran kurirə səvəi tata səvənhi krauarə pəri nəha təkwtəkwuni. 2 Nənə kímiaha hiamərpwi kímiaha tukwe mə ramasan a! Mətə rəfo kímiaha hiəpcregi mhə rərəha mhasək tukwe? Iəmə sə rino noien nəha, kímiaha tihaməkeikei mhərhi irapw in ia nimwrhenímiaha. 3 *Təkwtəkwuni iapkarə mhə kitaha

* 4:8: Rev 3:17,21 * 4:9: Rom 8:36, Hip 10:33 * 4:10: 1Kor 3:18 * 4:11: 2Kor 11:23-27 * 4:12: Wok Me 18:3, 1Kor 9:14-15, 2Tes 3:8, Sam 109:28, Mat 5:44 * 4:13: Krae 3:45 * 4:15: Kal 4:19 * 4:16: Fil 3:17, 1Tes 1:6 * 4:17: Wok Me 19:22 * 4:19: Wok Me 18:21 * 4:20: 1Kor 2:4 * 5:1: Lev 18:7-8, Dut 22:30, Dut 27:20 * 5:3: Kol 2:5

m kimiaha ia nipwraak, mətə ia nənimwɪk iakamarə kitaha m kimiaha. Trini minuə iakamarə kitaha m kimiaha, iakuvəni raka ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha nəfe tso ia iəmə nəha. ⁴*Nəpɪn hiouəsəimwɪn kimiaha me, nənə ia nənimwɪk iou mwi iakamarə kitaha m kimiaha, nənə ia nɪskaiien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha, ⁵*kimiaha tihəmri pen iəmə nəha ia rəgi Setan mə tukouraha nipwran. Tiho iamɪnha irə mə tukuvehimɪru nənimwi iəmə nəha ia nəpɪn nəha Iərimənu səkitaha Iesu truvehe irə.

⁶*Noien sə hiaməgkiari mamhərpwi kimiaha irə ripkamasan mhə. Hiəukurən uə rekəm? Yis ouihi raməse bred pəpwɪə. ⁷*Tihəuvehi raka yis akuas mə kimiaha tihəmwhen ia bred vi sə yis riwən irə. Nipərhiienien kimiaha hiəmwhen ia bred nəha ti nəri nə mə Kristo, kwəti sipsip səkitaha səvəi nəveginien asori nəha Pasova, kinousi əpune niten ruvehimɪru kitaha. ⁸*Ro pen pwəh kitaha tso nəveginien asori nəha, mhəpwəh nəmwəkiiien kitaha me, mhəpwəh noien ərəha. Noien me nəha həmwhen ia yis akuas. Mətə pwəh so nəveginien asori nəha mho noien sə rəmher matukwatukw rəmwhen ia bred sə yis riwən irə.

⁹*Iakuvərai raka nəkukuə riti m kimiaha, mɪni mə tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərman mɪne nipran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me, ¹⁰ mamhəpwtig ti nautə səvənraha, mamhakres, mamhəfwaki m nənimwi nari me. Ripko mhə nipwrai nəgkiariien nəha səiou mə kimiaha tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərmama me səvəi tiprənə i səməme kamho noien ərəha me nəha. Rəknekin ko hiəpkaraka mhə ia nirəha ti nəri nə mə kitaha mɪnraha samarə ko səpkaraka mhə ia təkure tiprənə i. ¹¹*Mətə nəkukuə sə iakimərai m kimiaha, nipwran ro iamɪnhi irə mə tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərman mɪne nipran səməme kamhəni mə irəha nəkur əfwaki me, mətə kamhəiri əpnəpen irəha me, mamhəpwtig ti nautə səvənraha, mamhəfwaki m nənimwi nari me, mamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mamhənimwi pik nənimwiien skai mamhakonə irə, mamhakres. Kimiaha tihəpwəh nəkure pəriien kimiaha nərmama me nəha mhani nari kimiaha mɪnraha.

¹²⁻¹³*Ripko mhə səiou nəha wok mə takəkiri noien səvəi nərmama iruə me. Kumwesən əpa trəkiri noien səvənraha. Mətə kimiaha nakalasia me kimiaha nərmama me i nəkwai nimwə nənə tihaməkeikei mhəkiri noien me səkimiaha me. Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihərhi irapw iərmama sə ramo noien ərəha ia nimwrhenimiaha.”

6

Nakalasia me mɪne nəvisəien me səvənraha

¹ Nəpɪn kimiaha mi kəru krouəski irau me, nənə ro naurisien mə irau trouvehi nəvisəien səvənrau rouevən ti nərmama səməme hərəirei Kumwesən mə tuhəkiri nəgkiariien səvənrau. Irau trouəkeikei rouuvehi nəvisəien səvənrau rouevən ti nərmama səvəi Kumwesən pwəh irəha həkiri. ²*Hiəukurən uə rekəm? Ia nəpɪn sə tripkuvehe nərmama me səvəi Kumwesən tuhəkiri nərmama ia təkure tiprənə i ti noien me səvənraha. Trini minuə kimiaha tihəkiri nərmama ia təkure tiprənə i rəfo, ko hiəpkəkiri atukw mhə noien kwərhakwərha me səkimiaha? ³ Hiəukurən uə rekəm? Kitaha tsəkiri nagelo me ti noien me səvənraha. Mə ro iamɪnhi irə, noien me səvəi tiprənə i haməru a ti nəkiriien. ⁴ Ro pen rəfo kimiaha hiaməuvən ti nərmama me nəha səməme nakalasia me həpkisiai mhə irəha mə irəha tuhəkiri kimiaha ti nəvisəien me səkimiaha sə ro me iamɪnha irə? ⁵ Iakani nəgkiariien nəha ramo naurisien m kimiaha. Rəfo, kimiaha riti riwən sə nukurənien səvənhi rəmwhen mə trəmri amasan nəvisəien səvəi piəvtaha

* **5:4:** Mat 16:19, 2Kor 13:10 * **5:5:** 1Tim 1:20, 1Tes 4:6 * **5:6:** Kal 5:9 * **5:7:** Eks 13:7, 12:21, Aes 53:7, 1Pit 1:19 * **5:8:** Dut 16:3 * **5:9:** Mat 18:17, 2Tes 3:14 * **5:11:** 2Tes 3:6, Taet 3:10, 2Jon 10 * **5:12-13:** Dut 13:5, 17:7, Dut 22:24, Mak 4:11 * **6:2:** Dan 7:22, Mat 19:28, Rev 2:26, 3:21, 20:4

mi kəru? ⁶ Mətə piəvtaha mi krouəvisə mīnrau me rouuvehi rouevən ti nərmama səməme həkini mhə nīpərhienien ia Kristo mə irəha tuhəkiri nəgkiariien səvənrau.

⁷ *Noien nəha hiaməuvən ti iərmama riti mə trəkiri kīmiaha ti nəvisəien me səkīmiaha ramahatən pen me hiənarfai raka ia suatuk səvəi Kumwesən ia nīmīruien səkīmiaha. Rəfo, trīni mīnuə iərmama riti ramo rərəha ia niram, ramasan mə tikenouenou a irə. Trīni mīnuə rameikuə ia niram, mamakres mik, ikenouenou a mwi irə. ⁸ Mətə rekəm. Kīmiaha piəvmiaha me a, mətə hiamo rərəha ia kīmiaha me, mamheikuə ia kīmiaha me, mamhakres m kīmiaha me.

⁹ *Kīmiaha tihaməkeikei mhəukurən. Nərmama səməme həkaturkwatukw mhə irəha ko həkuvimwə mhə ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Tihəpwəh neikuə atukwien ia kīmiaha. Nərman mīne nīpran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me, mīne nərmama səməme kamhəfwaki m nənīmwi nari me, mīne nərman mīne nīpran səməme kamhakres ia nīrəha me, mīne nərman səməme kamhəiri atukw a irəha me, ¹⁰ mīne rakres me, mīne nərmama səməme kamhəpwitig ti nautə səvənraha, mīne nərmama səməme kamhənīmwi pīk nənīmwiien skai mamhakonə, mīne nərmama səməme kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, mīne nərmama səməme kamheikuə mamhakres, irəha ko həkuvnimwə mhə ia nītətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ¹¹ *Fwe kupwən kīmiaha me nepwīn hiənamo iamīnha irə. Mətə təkwtəkwuni nəha, ia nəghi Iərimənu səkītaha Iesu Kristo mīne ia nīskaiien səvəi Nənīmwiin Ikinan, Kumwesən rīnəpərhi raka kīmiaha hiəmher. In rīno hiəuvehe nəkur ikinan me səvənhi, muvəni raka mə kīmiaha hiaturkwatukw ia nənimen.

Nərman mīne nīpran kamhəiri əpnəpen irəha me rərəha ia nəmri Kumwesən

¹² *Kamīni mə, “Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien,” nīpərhienien, mətə rīpko mhə irəha pam tuhasitu. “Narimnari me pam ramasan a iou iakukurən noien,” mətə iou ko iəpkəsəni mhə mə nari riti trərkwi iou, mamərimənu ia nīrak. ¹³ *Kamīni mə, “Nəvegīnien kīno səvəi tīpwi iərmama, nənə tīpwi iərmama kīno səvəi nəvegīnien.” Nīpərhienien, mətə Kumwesən trouraha irau pəri. Nīpwrai iərmama komhə kīno mə iərman triri əpnəpen nīpran irə, mətə kīno nīpwrai iərmama mə trəgnəgīni Iərimənu irə, nənə Iərimənu ramarə ti nīpwrai iərmama. ¹⁴ *Kumwesən rīno Iərimənu səkītaha rətui mwi ia nemhəien, nənə ia nīskaiien səvənhi in tro mwi kītaha sətui mwi. ¹⁵ *Hiəukurən uə rekəm? Nīpwrataha irəha nīpəri nīpwrai Kristo. Nənə rerīmiaha rīrhi mə ko iakuvehi nīpwrak i sə in nīpəri nīpwrai Kristo mevən mo kuatia irə irau pran ia suatuk? Rekəm! Ko rīpko mhə iamīnhi irə mīne. ¹⁶ *Hiəukurən uə rekəm? Iərmama sə ramiri pran ia suatuk, irau krouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia. Rəmwhen ia nəgkiariien i kīmərāi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Irau trouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmama kuatia.” ¹⁷ *Mətə iərmama sə rauvehe mamō kuatia irau Iərimənu səkītaha, in ruvehe mo kuatia irau min ia nənīmwiin.

¹⁸ Tiharaka mhəpwəh nevənien ipaka ti noien i sə iərman ramiri əpnəpen nīpran. Noien ərəha me nepwīn səməme iərmama ramo, irəha fwe iruə ko həkuvnimwə mhə ia nīpwrai iərmama. Mətə iərman sə ramiri əpnəpen nīpran ramo noien ərəha riti ia nīpwran atukw. ¹⁹ *Hiəukurən uə rekəm? Nīpwramiaha rəmwhen ia nīmwe riti səvəi Nənīmwiin Ikinan fwe ia rerīmiaha. Kumwesən ruvei pehe Nənīmwiin nəha m kīmiaha. Nənə rīpko mhə səkīmiaha atukw a nə nīpwramiaha. ²⁰ *Kumwesən rīnərəku raka kīmiaha ia nərəkuien riti rəknekīn. Ro pen tihaməkeikei mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəfe hiamo ia nīpwramiaha.

* **6:7:** Mat 5:39, 1Tes 5:15, 1Tes 3:9 * **6:9:** Kal 5:19-21, Efes 5:5, Rev 22:15 * **6:11:** Taet 3:3-7 * **6:12:** 1Kor 10:23 * **6:13:** 1Tes 4:3-5 * **6:14:** Rom 8:11, 1Kor 15:20, 2Kor 4:14 * **6:15:** Rom 12:5, Efes 5:30 * **6:16:** Mat 19:5 * **6:17:** Jon 17:21-23, Rom 8:9-11 * **6:19:** 1Kor 3:16 * **6:20:** 1Kor 7:23, 1Pit 1:18-19, Fil 1:20

7

Nerāien

¹ Ia nīkaren sāvai nāresien me nāha hiāmārai mhārhi pehe miou. Ramasan mā iārman riti trāpwāh niriien pran. ² Mātə nārman mine nīpran kamhāiri āpnāpen pik irāha me ro pen ramasan mā iārman riti tramākeikei miri pran riti sāvānhi, nānə pran riti tramākeikei mesi pen iārman riti sāvānhi. ³ Iārman tramākeikei mapri irau pran sāvānhi trini minuə pran rokeikei, nānə pran tramākeikei mapri irau iārman sāvānhi trini minuə iārman rokeikei. ⁴ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mā pran rāpwāh nārīmānu atukwien ia nīpwran, mātə iārman sāvānhi ramārīmānu irə. Rāmwhen a mwi iārman in rāpwāh nārīmānu atukwien ia nīpwran, mātə pran sāvānhi ramārīmānu irə. ⁵ Rīpkamasan mhə mā pran uə iārman rehekīr ti nīpwran trini minuə riti rokeikei. Mātə trini minuə irau pəri krouāsēni mā trouāpwāh napri pəriien nāpīn ouihi a ti nāfwakīien, nānə ramasan a. Mātə irau trouākeikei rouvehe rouapri pəri mwi kamo rīmāru ti Setan mā tro irau kroumwei ia nārāhaien ti nəri nə mā irau kroupkiskai mhə. ⁶ Nəgkiariien nāha iakīni mā, “Trouāpwāh napri pəriien nāpīn ouihi a ti nāfwakīien,” ramarə a ia kimiaha mā tiho uə tihāpwāh noien, rīpko mhə loa riti. ⁷ *Iakregi mā ko nārmama me pam hāmwhen a ia nīrak, sāiou pran riwān, ramasan, mātə Kumwesān rāpwāh nuvei penien nīskaiien m nārmama me pam mā tuharə āpa. Riti rauvehi nīskaiien mā tro iamīnhi irə, riti mwi mā tro iamīnha irə.

⁸ Nārmama sāməme hāpkarə pəri mhə mine sāməme nārman uə nīpran me sāvānraha hāvamhə raka, iakani mā ramasan mā irāha tuhāpwāh narə pəriien rāmwhen a ia nīrak. ⁹ *Mātə trini minuə rəknekīn ti nīrāha mā tuhavān ia suatuk atukwatukw nānə ramasan mā irāha tuhamākeikei mharə pəri pwāh iārman rerīn rāpwāh nevān pikien ia pran, pran rerīn rāpwāh nevān pikien ia iārman.

¹⁰ *Nārmama me sāməme kamharə pəri, iakani pehe tukumiaha i, rīpko mhə nəgkiariien sāiou mātə sāvai Iārīmānu sākītaha, mā pran trāpwāh nāpwāhien iārman sāvānhi. ¹¹ Mātə trini minuə pran rāpwāh iārman sāvānhi, in trāpwāh mwi narə pəriien irau iārman riti mwi, mātə mā rəfo in trīrārig pen a mwi ti iārman sāvānhi. Nānə iārman trāpwāh nāpwāhien pran sāvānhi.

¹² Trini minuə piəvtaha riti pran sāvānhi rīpkahatətə mhə ia Kristo, mātə rāsēni mā trouarə irau iārman nāha, iārman trāpwāh nāpwāhien prān nāha. Nəgkiariien i iakani rīpko mhə sāiou mātə sāvai Iārīmānu sākītaha. ¹³ Trini minuə pran riti sāvānhi iārman rāpwāh nahatətāien ia Kristo, mātə rāsēni mā trouarə irau prān nāha, prān nāha trāpwāh nāpwāhien in. ¹⁴ Kimiaha hiūkūrən. Iārman sə rīpkahatətə mhə ia Kristo, nahatətāien sāvai pran sāvānhi rīno raka iārman nāha ruvehe māmwhen ia nari riti kīnāmri āpə ro ikinan i sāvai Kumwesān. Nānə pran sə rīpkahatətə mhə ia Kristo, nahatətāien sāvai iārman sāvānhi rīno raka prān nāha ruvehe māmwhen ia nari riti kīnāmri āpə ro ikinan i sāvai Kumwesān. Mə rīpko mhə iamīnhi irə nəkwrhākwrha me sāvānrau tuhāmkemīk ia nāmri Kumwesān, mātə təkwtəkwni irāha hāvəuvehe mhəno ikinan i.

¹⁵ *Mātə trini minuə sə nāha rīpkahatətə mhə ia Kristo rokeikei mā irau trouāpwāh irau me, pwāh ro iamīnhi irə. Piəvtaha riti uə kītirimətaha riti nari riti mwi riwān rərihi irau pran uə iārman sə rīnāpwāh in iamīnha irə. Mātə Kumwesān rīnəkwein kītaha mā tsarə ia nāmārinuien. ¹⁶ *Ik pran sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuvehimīru iārman sām uə? Nānə ik iārman sə ikamahatətə ia Kristo, tikəfukurən? Rosi tikuvehimīru pran sām uə?

¹⁷ *Mātə nəri kuatia i mā pwāh kimiaha kuatia kuatia tihamarə ia narāien sə Iārīmānu sākītaha rīməuvei pehe m kimiaha fwe kupwān sə hīnāmarə irə ia nāpīn nāha in rīnəkwein ia kimiaha. In i nāvāhāgien sāiou iakauvei pen m nakalasia me pam.

* **7:7:** Mat 19:12 * **7:9:** 1Tim 5:14 * **7:10:** Mat 5:32, 19:9 * **7:15:** Rom 14:19 * **7:16:** 1Tes 3:1 * **7:17:** 1Kor 7:20,24

18 Kimiaha sãmame kuvæuvehi raka ninhum m kimiaha fwe kupwæn, kuriræ Kumwesæn rækwein ia kimiaha, ræraha mæ ipwet mine hiamæmwur mæ tihamærkwafæ noien næha kino m kimiaha. Kimiaha sãmame kæpwæh nuvehien ninhum m kimiaha fwe kupwæn, kuriræ Kumwesæn rækwein kimiaha, ræraha mæ ipwet mine tihæuvæn mæ tukuvehi ninhum m kimiaha. 19 *Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ ro næri auær a iræ mæ kuvehi ninhum m iærmama uæ kæpwæh nuvehien, mætæ næri anan riti in i tsamækeikei mho nægkiariien me sævæi Kumwesæn. 20 Kimiaha kuatia kuatia tihamækeikei mharæ a ia naræien sæ hiænamaræ iræ fwe kupwæn ia næpîn næha Kumwesæn rinækwein ia kimiaha. 21 Trîni minuæ ik slef riti næpîn Kumwesæn rækwein ik, tikæpwæh nætærig pikien. Mætæ trîni minuæ ikukuræn suatuk sæ tukifi nari ia niram, ikesi pen. 22 *Kimiaha hiæukuræn. Trîni minuæ Iærimænu rækwein ia iærmama riti sæ in slef, iærmama næha ræmwhen ia iærmama riti kuvæfi raka raka nari iræ in sævæi Iærimænu. Ia noien a mwi næha, trîni minuæ Iærimænu rækwein ia iærmama riti sæ ripko mhæ in slef, iærmama næha in slef riti sævæi Kristo. 23 Kumwesæn rinæræku raka kimiaha ia nærækuien riti nænimen ræknekîn. Ro pen tihæpwæh nuveheien mho kimiaha slef me sævæi nærmama. 24 Piak me, næfe naræien kimiaha kuatia kuatia hiænamaræ iræ fwe kupwæn ia næpîn næha Kumwesæn rinækwein ia kimiaha, ramasan mæ tihamaræ a iræ kimiaha Kumwesæn.

25 *Ia nikaren sævæi næresien næha mæ ræfo ia nækur vi me sãmame hæpkaræ pæri mhæ ihi, iou iapkuvehi atukwatukw mhæ nægkiariien riti ti Iærimænu sækitaha. Mætæ takîni nætærigien sæiou, nænæ ti næri næ mæ Iærimænu sækitaha rinapi pik tukw iou, ro pen hiæukuræn niniiien nîpærhienien ia næfe takîni. 26 Ia nætæien sæiou, ti næri næ mæ kitaha samaræ ia næpîn æknekîn ipwet mine, ramasan mæ iærmama riti tramaræ a iamînhi iræ mamevæn. 27 Ik iærmama sæ ikînaræ pæri raka kimirau pran, tikæpwæh neitehien naræien sæim. Nænæ ik iærmama sæ ikæpwæh ihi naræ pæriien kimirau pran, tikæpwæh nætuiien pran riti sæim. 28 *Mætæ trîni minuæ ikuæ tikaræ pæri kimirau pran, ipko mhæ noien æraha. Nænæ trîni minuæ pran vi riti rinuæ traræ pæri irau iærman, in ripko mhæ noien æraha. Mætæ nærmama sãmame kamho iamînha iræ tuhæregi næmisæien ia tækure tîprænæ i, nænæ iakæpwæh nokeikeiien mæ tihæregi næmisæien me næha.

29 *Piak me, in i nîpwrai nægkiariien sæiou. Næpîn sævæi tîprænæ i ruvæuvehe muvækwakwa. Ro pen ipwet mine muvehe mamevæn nærman me sævænraha me fwe nîpran me tuhamaræ ræmwhen mæ nîpran me sævænraha me hæiwæn. 30 Nærmama sãmame rerînraha ræpou, iræha tuhamaræ ræmwhen mæ rerînraha ræpwæh næpouien. Nærmama sãmame rerînraha ragien, iræha tuhamaræ ræmwhen mæ rerînraha ræpwæh nagienien. Nærmama sãmame kamhæuvehi næmri narimnari me, iræha tuhamaræ ræmwhen mæ ripko mhæ sævænraha. 31 *Nærmama sãmame kamho narimnari me sævæi tîprænæ i, iræha tuhamaræ ræmwhen mæ narimnari me næha ripko mhæ nîmiruien ihi sævænraha. Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ tîprænæ i sævæi tækwtækwuni mine rinæuvehe triwæn.

32 Nænæ iakokeikei mæ tihæpwæh nætærig pikien ti nari riti sævæi tîprænæ i. Iærman sævænhi pran riwæn, in ramætærig pik ti narimnari me sævæi Iærimænu mæ træfo mo reri Iærimænu ragien. 33 Mætæ iærman sævænhi fwe pran in ramætærig pik ti narimnari me sævæi tîprænæ mæ træfo mo reri pran sævænhi ragien. 34 Nænæ nætærigien sævænhi ro kæru. Ræmwhen a mwi pran sævænhi iærman riwæn, uæ pran vi, in ramætærig pik ti narimnari me sævæi Iærimænu mæ in træfo marei ti Iærimænu sækitaha ia nîpwran mine nænimwîn. Mætæ pran sævænhi fwe iærman, in ramætærig pik ti narimnari me sævæi tîprænæ mæ træfo mo reri iærman sævænhi ragien. 35 Iapkinî pehe mhæ nægkiariien me i mæ takærkouani pehe nækwus ia kimiaha, mætæ iakani ti namasanien sækimiaha. Iakokeikei mæ tiharæ ia noien

* 7:19: Rom 2:25, Kal 5:6, 6:15 * 7:22: Flm 16, Efes 6:6, 1Tes 2:16 * 7:25: 1Tim 1:12-13 * 7:28: Luk 21:33

* 7:29: Rom 13:11 * 7:31: 1Jon 2:17

atukwatukw, mamho tukwini nari m Iərimənu səkitaha, mho a nətərigien səkimiaha irə kuatia.

³⁶ Mətə trini minuə iərman riti mine pran vi riti kimərfi irau mə trouarə pəri, nənə iərman rini mə trouəpwəh pəpim, mətə rerin rirhi mə ripko mhə noien atukwatukw ia prən nəha, nənə trini minuə prən nəha rarə amasan a meste nuk me nepwin, nənə iərman rerin rirhi mə traməkeikei miri prən nəha, nənə ramasan a, in rukurən niriien. In ripko mhə noien ərəha. Ramasan mə irau trouarə pəri.^a ³⁷ Mətə mə iərman nəha rəpwəh nokeikeien mə trarə pəri irau prən vi nəha kimərfi mə səvənhi, iərmama riti riwən sə raməkeikei min mə trəpwəh niriien prən nəha, mətə in nə nətərigien atukw a səvənhi, iərman nəha in mwi ro noien amasan. ³⁸ Ro iamihhi irə iərman sə riri pran vi səvənhi, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə ripkiri mhə pran in ramo noien amasan məpi raka.

³⁹ *Pran sə rinerə raka kinərkwi tərini irau iərman səvənhi nəpən iərman səvənhi ramiru. Mətə trini minuə iərman səvənhi ruvamhə, kifi nari irə rukurən nesi penien iərman riti mwi sə in rokeikei, mətə nari kwatia in traməkeikei mesi pen iərman riti sə ramahatətə ia Iərimənu səkitaha. ⁴⁰ Mətə ia nətərigien səiou trini minuə in ramarə a iamihhi irə mine məpwəh nesi penien iərman riti mwi rerin tragien. Rerik rirhi mə Nənimwin səvəi Kumwesən ruvei pehe nətərigien nəha miou.

8

Nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha

¹ *Ia nīkaren səvəi nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, kitaha səukurən mə kitaha pam saməuvehi nukurənien. Nukurənien in nari riti sə iərmama raməfiutə in tukwe, mətə nokeikeien rauvrhəkin iərmama ruvehe mautə. ² *Trini minuə iərmama riti rerin ramrhi mə rukurən pik nari, in ripkukurən anan mhə narimnari me səməme in traməkeikei mukurən. ³ *Mətə trini minuə iərmama riti rokeikei Kumwesən, Kumwesən rukurən in.

⁴ *Rəfo ia nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha? Ko sani nəveginien me nəha uə rekəm? Kitaha səukurən mə nənimwi nari sə kaməfwaki pen min ramahatən pen nipwrai nari riti sə ripkimiru mhə. Səukurən mwi mə Kumwesən riti mwi riwən mətə kuatia a. ⁵ Mətə kumwesən eikuə me i kamini mə kamharə ia neiai mine ia təkure tīprənə i ko kamharə pərhiən ko rəfo? Nīpərhiēnien i mə kamini mə “kumwesən me” mine “iərimənu me” irəha həpik, ⁶ *mətə tukutaha i, səkitaha Kumwesən kuatia a, Tata Kumwesən. In nukune narimnari me pam. Ro iamihhi irə nimiruien səkitaha səvənhi. Iərimənu səkitaha kuatia a, Iesu Kristo. Narimnari me pam həuku pen irə mharə. Ro iamihhi irə nimiruien səkitaha ruku pen tukwe.

⁷ Mətə nərmama pam həpkukurən amasan mhə nəri nəha. Nərmama nepwin nəha ikin irəha hənəməfwaki pik m nənimwi nari me fwe kupwən. Ro pen ipwet mine nəpən hani nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari me səməme kaməfwaki pen minraha, rerinraha rirhi mə haməsiai ihi nənimwi nari me nəha. Irəha həregi pen ia nirəha mə həno noien

a 7:36: Suatuk riti mwi ti nuvsiniien nəgkiariien i ia vas 36-38 ro iamihhi irə: “Trini minuə iərman riti ia nətərigien səvənhi rətə mə ripkatukwatukw mhə mə trəkwtəmhiri əknekin prən ouihhi vi səvənhi, nənə mətə mə nuk səvəi prən ouihhi vi nəha rinəmwhen raka, nənə iərman nəha riregi rəmwhen mə in trevən merə, ramasan mə tro rəmwhen sə rokeikei, maraka irə pwəh revən merə. Mə ro ianha irə ripko mhə noien ərəha. Mətə iərman sə nətərigien səvənhi riskai, nari riti ripkəkeikei mhə min, rinətərig raka irə fwe ia rerin mə trəkwtəmhiri əknekin prən ouihhi vi nəha səvənhi məpwəh nəsenien mə trevən merə, iərmama nəha in mwi ramo noien amasan. Ro iamihhi irə, iərman sə ruvei pen prən ouihhi vi səvənhi mə trevən merə, in ramo noien amasan. Nənə iərman sə rəkwtəmhiri əknekin prən ouihhi vi səvənhi mə trəpwəh nevənien merə, in ramo noien amasan məpi raka. * 7:39: Rom 7:2-3 * 8:1: Wok Me 15:29 * 8:2: Kal 6:3 * 8:3: Kal 4:9 * 8:4: 1Kor 10:19, Kal 4:8, Dut 4:35,39, Dut 6:4 * 8:6: Mal 2:10, 1Kor 12:5,6, Efes 4:5,6, Jon 1:3

ərəha ti nəri nə mə nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə. ⁸*Mətə nəveginien ko ripkuvehi mhə kitaha səuvehe ipaka ti Kumwesən. Sani uə səpkani mhə ro nəri auər a irə.

⁹*Kuvəfi raka nari ia kimiaha hiəukurən nənien nəveginien me nəha, mətə tihaməkeikei a mhətui amasan tukwe. Rərəha mə noien səkimiaha tro nərmama səməme nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə həmwei ia noien ərəha. ¹⁰Ik sə ikukurən mə ikukurən nənien nəveginien i kauvei pen m nənimwi nari sə kaməfwaki pen min. Trini minuə iərmama riti nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə rətoni ikaməni nəveginien me nəha, truvi mwi in rəni rino noien ərəha. ¹¹*Trini minuə iko iaminha irə, nukurənien nəha səim trouraha iərmama i nahatətəien səvənhi ripkiskai mhə, in piəvtaha riti sə Kristo rimamhə tukwe. ¹²Ia suatuk nəha kimiaha hiamo noien ərəha ia Kristo ti nəri nə mə hiamo noien ərəha ia piəvtaha me. Rəmwhen hiamo noien riti mamhəuəsi irəha irə nəpən nahatətəien səvənraha ripkiskai mhə. ¹³*Ro iaminhhi irə trini minuə nəveginien riti sə iakaməni ramo piak mə trimwei ia nərəhaien, ramasan mə takəpwəh nənien mwi nəveginien nəha nəpən riti mə in trəpwəh nīmweiien.

9

Pol raməgkiari m nərmama me səməme kamhəkiri noien səvənhi mə rəpwəh nəmwhenien

¹*Iou iərmama riti sə iakukurən noien nəfe iakokeikei uə rekəm? Ouəh! Iou aposol riti uə rekəm? Ouəh! Iou iakinətoni Iesu Iərimənu səkitaha ia nənimek uə rekəm? Ouəh! Kimiaha nə kwənkwai wok me səiou sə iakamo tukwini m Iərimənu səkitaha uə rekəm? Ouəh! ²*Rosi nərmama nəpwən kamhətoni iou mə ko mhə iou aposol, mətə kimiaha ko hiəpkətə mhə iaminha irə. Nīmīruien səkimiaha sə hiaməuvehe mho kuatia kimiaha Iərimənu səkitaha ramahatən pen mə iou aposol pərhien riti.

³In i nəgkiariien səiou takini pen ti nərmama me i səməme kamhəkiri noien səiou mə rəpwəh nəmwhenien. ⁴*Kimiaha hiaməni mə ripkatukwatukw mhə mə tihəuvei pehe nəveginien mine nəri kamənimwi m kimaha ti wok səkimaha, mətə ratukwatukw a mə tihəuvei pehe narimnari me nəha. ⁵*Kimiaha hiaməni mə ripkatukwatukw mhə mə ia navəniien səkimaha tahəiri nīpran me səkimaha həkurirə ia kimaha rəmwhen ia aposol me nəpwən mwi mine piəvi Iərimənu səkitaha me mine Pita kamho, mətə ratukwatukw a mə kimaha taho iaminha irə. ⁶Uə rəfo, rosi rerimiahha rirhi mə iou mine Panapas kimrau əpa trouəkeikei rauo atukw wok ti narəien səkimrau? Nətərigien nəha ripkatukwatukw mhə.

⁷Sin ramo iaruağən in mətə rəpwəh nokeikeien mə tukəraku in irə? Uə sin raməmhu mətə ripkuvehi mhə nəveginien riti sənəni ia nəmhiien nəha? Uə sin raməkwməni nərīmīru me mətə rəpwəh ihi nənien riti? ⁸Rerimiahha rirhi mə narimnari me səməme iakaməgkiari irə haməuku pen a ia nətərigien səvəi iərmama? Rekəm! Loa rani a nari kuatia. ⁹*Kimərai pen nəgkiariien i ia Loa səvəi Moses rani mə, “Tihəpwəh nərihi təriniien tərhui kau nəpən rameivə testesi kwənuni wit mə tekīn trier raka.” Rəfo, Kumwesən rerin ramrhi a kau me, ¹⁰*uə in rini nəgkiariien nəha rerin ramrhi mwi kitaha? Ouəh, kimərai nəgkiariien nəha tukutaha. Iakani iaminhhi irə ti nəri nə mə nərmama səməme haməkupwən mhəmhu ia nəmhiien, nənə səməme həkurirə mhavən ia nəmhiien nəha, nətərigien səvənraha kuatia a mə tuhəuvehi nəveginien ia nəmhiien nəha. ¹¹*Ia wok səkimaha kimaha iahəmwhen ia iərmama riti rinəpwei nuni nari ia nəmhiien. Nəmhiien nəha in nə kimiaha. Nəri sə iahənəpwei in nə narimnari me səməme tuhasitu ia nənimwimiahha. Ro iaminhhi irə ratukwatukw mə kimiaha tihəuvei pehe narimnari me tuhasitu ia nīpwramaha. Noien nəha rəmwhen ia iərmama sə ramesi kwənkwai nari

* **8:8:** Rom 14:17 * **8:9:** Rom 14:13-15, Kal 5:13 * **8:11:** Rom 14:15,20 * **8:13:** Rom 14:21 * **9:1:** Wok Me 22:17-18, Wok Me 26:16, 1Kor 15:8 * **9:2:** 2Kor 3:2-3 * **9:4:** Luk 10:8, 1Kor 9:13-14 * **9:5:** Jon 1:42 * **9:9:** Dut 25:4, 1Tim 5:18 * **9:10:** 2Tim 2:6 * **9:11:** Rom 15:27

ia nāmhiēn sə rīmāsese tukwe. ¹² *Rosi nārmama əpə me nepwīn həkurən nāresien nāvegīnien tukumiaha nənə ratukwatukw a tī nəri nə mə irəha kamhasitu ia kimiaha, mamho wok səvəi Kumwesən. Mətə rəfo ia kimaha? Nāresien səkimaha ratukwatukw anan məpi raka irəha.

Mətə kimaha iahəpko mhə ia kimiaha rəmwhēn mə kimaha iahəkurən noien. Kimaha iahəpwəh nokeikeiēn mə taho nari riti rəsisəg ia nəgkiariēn amasan səvəi Kristo. Ro pen nəfe nari sə rīpam rauvehe tukumaha mətə iahaməvrani. ¹³ *Hiəkurən uə rekəm? Nārmama səməme kamho wok ia nimwə səvəi Kumwesən haməuvehi nāvegīnien sənənraha ia nimwə nəha. Nənə səməme kamhəvi netə ia nifatə, irəha kamhani nīpərpəri nərīmīru me i səməme kamhousi əpune irəha mamhəuvei pen m Kumwesən. ¹⁴ *Ia suatuk kuatia Iərimənu səkītaha rīməni nəkwān mə nārmama səməme kamhəni irapw nəgkiariēn amasan səvənhi, nārmama me nəha səməme kamhəregi irəha tuhaməkeikei mhəuvei pen narimnari me səvəi narəien səvənraha.

¹⁵ *Mətə iou iapko anan mhə narimnari me nəha ratukwatukw a mə tako. Nənə nəkukuə i iakamrai təkwtəkwi iapkra i mhə mə takəres nərəkuēn sə ro iamīnha irə. Iakaməgkiari ərpwi kwopti mə iakani irapw nəgkiariēn amasan kīpkərəkū mhə iou irə. Nənə iakəpwəh nokeikei ananien mə takesi pen suatuk əpə. Nemhəien ramasan məpi raka suatuk əpə. ¹⁶ *Trīni mīnuə iakaməvisau irapw nəgkiariēn amasan səvəi Kristo, takəgkiari ərpwi tī nəfe? Kīnəmri pehe wok nəha ia rəgik takaməkeikei mo. Aueh nāmīsəien asori truvehe tukw iou trīni mīnuə iakəpwəh nəvisau irapwien nəgkiariēn amasan nəha! ¹⁷ *Trīni mīnuə iou iakīmərfi wok i mə tako, nənə ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuēn irə. Mətə in Kumwesən sə rīmərfi iou məmri wok i ia rəgik, nənə ro pen takaməkeikei mo. ¹⁸ Nənə nəfe nəha nərəkuēn səiou? In i mə iakaməvisau irapw nəgkiariēn amasan səvəi Kristo mauvei pen auər a m nārmama irəha həpwəh nərəkuēn iou irə. Ratukwatukw a mə takuvehi nərəkuēn irə, mətə iou iakəpwəh.

¹⁹ *Nīpərhienien iərmama riti rīpkərimənu mhə ia nirak, mətə iou iakīməuvehi irapw atukw iou mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m nārmama me pam mə takuvi pehe nārmama həpik həuvehe tī Kristo. ²⁰ *Nəpīn iakavən kimaha nəkur Isrel, iakuvehe məmwhēn ia nirəha mə takuvi pehe irəha həuvehe tī Kristo. Irəha kamharə tēgīn Loa səvəi Moses, ro pen nəpīn iakavən kimaha mīnraha iakuvehe məmwhēn ia nirəha. Nīpərhienien i iou iapkarə tēgīn mhə Loa səvəi Moses, mətə iakuvehe məmwhēn ia nirəha mə takuvi pehe irəha həuvehe tī Kristo. ²¹ *Nəpīn iakavən kimaha nārmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel, həpkuvehi mhə Loa nəha, iakuvehe məmwhēn ia nirəha. Mətə iakəpwəh nərarkiēn Loa səvəi Kumwesən, rekəm. Iakamarə tēgīn Loa səvəi Kristo. Iakamo iamīnhi irə mə takuvi pehe irəha həuvehe tī Kristo. ²² *Nəpīn iakavən kimaha nārmama nahatətəien səvənraha rəpwəh nīskaiēn, iakuvehe məmwhēn ia nirəha, mə takuvi pehe irəha həuvehe tī Kristo. Nārmama me pam noien səvənraha səpəmsəpə, mətə nəpīn iakavən kimaha mīnraha iakuvehe məmwhēn ia nirəha, mə ia suatuk me pam takuvi pehe nepwīn həuvehe tī Kristo. ²³ Iakamo iamīnhi irə tī nəgkiariēn amasan səvəi Kristo, mə iou mwi takuvehi namasanien me səməme həkū pen ia nəgkiariēn amasan nəha.

²⁴ Hiəkurən uə rekəm? Ia naiuēn, nārmama me pam hamaiu, mətə kuatia a trəvtənhi nārmama me pam kuvei pen nərəkuēn min. Nənə ramasan mə tihaiu ia noien səvəi naiuēn mə tihəuvehi nərəkuēn nəha.

²⁵ *Nārmama me pam səməme kamhaiu, ia narimnari me pam kamho tuhaməkeikei mhare i tukwe. Irəha kamho mə tuhəuvehi nərəkuēn sə triwən, mətə kītaha samo mə

* **9:12:** Wok Me 20:34-35, 2Kor 11:9, 1Kor 13:7 * **9:13:** Nam 18:8,31, Dut 18:1-3 * **9:14:** Mat 10:10, Luk 10:7, Kal 6:6 * **9:15:** Wok Me 18:3 * **9:16:** Jer 20:9 * **9:17:** 1Kor 4:1 * **9:19:** Mat 20:26-27 * **9:20:** Wok Me 21:20-26 * **9:21:** Kal 2:3 * **9:22:** 2Kor 11:29, Rom 11:14 * **9:25:** Fil 3:14, 2Tim 4:7-8, 2Tim 2:4-5, Jem 1:12, 1Tes 5:4

tsəuvehi nərəkuien sə ramarə rerin. ²⁶ Ro iaminihi irə, rəmwhen ia naiuien, iou iapkaiu əpnəpən mhə. Nənə rəmwhen ia iərmama sə ramərui iərmama, iou iapkarkuai mhə rəmwhen ia iərmama sə ramərui kwənmahan. ²⁷ *Mətə iakamo nəmisəien m nīpwrak mə nīpwrak truvehe mīskai mo rəmwhen sə iakokeikei. Iakamo iaminihi irə kamo nəpīn iakinəvisau raka m nərmmama mə tuhəuvehe mhəiu ia naiuien nəha, mətə kurirə irə iakərui natuakəmien me səvəi naiuien nəha nənə kərarki iou ia naiuien.

10

Noien səvəi nəkur Isrel fwe kupwən trəsəpwiri kitaha

¹ *Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə nəpīn kaha kupwən me səkimaha həməier fwe Ijip, irəha pam havən tegin nəpuə riti.* Irəha pam həpi simwin ia təsi əruerəv. ² Ia nəpuə nəha mīne təsi Kumwesən ro paptas ia nirəha pam mə irəha nərmmama me səvəi Moses. ³ *Irəha pam hani nəveginien kuatia a sə Kumwesən ruvei pen mīnraha. ⁴ *Irəha pam hənīmwi nui kuatia a sə Kumwesən ruvei pen mīnraha. Irəha hamənīmwi nui ia kəpwier səvənhi sə rakurirə ia nirəha,* nənə kəpwier nəha in Kristo. ⁵ *Irəha pam həno iaminihi irə, mətə Kumwesən rerin rīpkagien mhə ti nirəha həpik, ro pen irəha hemhə əpnəpən a fwe ia kwəpun akwesakwes.

⁶ *Narimnari me nəha həmwhen ia nīmətəien me səməme tuhəsəpwiri kitaha. Rərəha mə kitaha tsokeikei noien ərəha me rəmwhen irəha hənəmo fwe kupwən. ⁷ *Rərəha mə kitaha tsəfwaki m nənīmwi nari me rəmwhen irəha nēpwīn hənəmo fwe kupwən. Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Nərmmama me nəha irəha həkure mhəni nari, mhənīmwi, kurirə irə həkəmter mamhotanis.” ⁸ *Rərəha mə kitaha tsəiri əpnəpən nīpran rəmwhen irəha nēpwīn hənəmo fwe kupwən, nənə irəha pam twenti-tri-taosən həmamhə ia nəpīn kuatia a. ⁹ *Rərəha mə kitaha tseipweipwi Iərimənu səkitaha^a rəmwhen irəha me nēpwīn hənəmo fwe kupwən, nənə snek me hahi əpune irəha. ¹⁰ *Rərəha mə kitaha tsəgkiari əgkiari mhəni ərəha Kumwesən rəmwhen irəha me nēpwīn hənəmo fwe kupwən, nənə agelo sə ramousi əpune iərmama rousi əpune irəha.

¹¹ *Narimnari me nəha həier pehe ia nərmmama me nəha fwe kupwən mhəmwhen ia nīmətəien riti tukunraha, mətə kimərai pen ia nəkukuə mə trəvəhag m kitaha nərmmama me i səməme samarə təkwtəkwuni nəpīn sampam rinauvehe ipaka. ¹² Ro iaminihi irə iərmama sə rerin ramrhi mə ramərer əknēkin traməkeikei māməsiari kamo in mwī rīmwei ia noien ərəha me nəha. ¹³ *Narimnari me nəha səməme kamhəuvehe ia nīmīruien səkimiaha mə tuhətə sas ia nahatətəien səkimiaha kamhəuvən ti nərmmama me pam. Mətə nəpīn me pam Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi, nənə in tripkəsēni mhə narimnari me nəha həuvehe mhəskai ia nīmīruien səkimiaha mhəpi raka nīskaiien səkimiaha. Mətə nəpīn narimnari me nəha tuhəuvehe ia nīmīruien səkimiaha, Kumwesən tro suatuk riti mə hiəukurən nuvehien nərərien səkimiaha mə narimnari me nəha tuhəpwəh noien kimiaha hiəmwei ia noien ərəha.

Nakalasia me tuhəpwəh nuveheien mho kuatia irəha nərəmhə me

¹⁴ *Ro iaminihi irə nərmmama keikei me səiou, tiharaka mhəpwəh nevənien ipaka mə tihəfwaki m nənīmwi nari me. ¹⁵ Kimiaha nərmmama səməme hiəukurən nari, tihəkiri ro nəgkiariien səiou mə ramasan uə rərəha. ¹⁶ *Kap amasan nəha saməgnəgini Kumwesən tukwe, nəpīn kitaha sənīmwi irə, səuvehe mho kuatia kitaha Kristo ia niten. Bred nəha

* **9:27:** Rom 8:13, 13:14 * **10:1:** Eks 13:21-22, Eks 14:22-29 * **10:1:** Eks 13:20-21, Sam 105:39 * **10:3:** Eks 16:35 * **10:4:** Eks 17:6, Nam 20:11 * **10:4:** Nam 20:2-17 * **10:5:** Nam 14:26-30, Hip 3:17, Jut 5 * **10:6:** 1Kor 10:11, Nam 11:4,34 * **10:7:** Eks 32:6 * **10:8:** Nam 25:1-9 * **10:9:** Nam 21:5-6 ^a **10:9:** Uə “Rərəha mə kitaha tseipweipwi Kristo.” * **10:10:** Nam 16:41-49, Hip 3:11,17 * **10:11:** 1Kor 10:6, 1Tes 4:7 * **10:13:** 1Kor 1:9 * **10:14:** 1Jon 5:21 * **10:16:** Mat 26:26-28

saməkwsen, nəp̄in sani, səuvehe mho kuation kitaha Kristo ia n̄ipwran. ¹⁷*Kitaha səp̄ik, mətə səmwhen a ia n̄ipwrai iərmama kuation, ti nəri nə mə bred kuation a, nənə kitaha pam sani bred nəha.

¹⁸*Rerim̄iaha tramrhi ro nəkur Isrel. Irəha kamhani nusai n̄erim̄iru me nəha səməme kinousi əpune irəha kauvei pen m Kumwesən ia təkure nifatə. Ro pen irəha həuvehe mho kuation ia noien nəha ho ia nifatə. ¹⁹*N̄ipwrai nəgkiariien səiou rəfo irə? Ripko mhə n̄ipwran i mə nəveginien i kauvei pen m n̄anim̄wi nari me səməme kaməfwaki pen m̄inraha in nari riti uə n̄anim̄wi nari sə kaməfwaki pen min in nari riti, rekəm. ²⁰*Mətə nəgkiariien səiou n̄ipwran in i mə nəp̄in n̄armama kamhousi əpune n̄erim̄iru me mamhəuvei pen m n̄anim̄wi nari me səməme kaməfwaki pen m̄inraha, irəha kamhəuvei pen m n̄arem̄hə me mhəpkuvei pen mhə m Kumwesən. Nənə iakəpwəh nokeikeien mə tihəuvehe mho kuation kimiaha n̄arem̄hə me. ²¹*Kimiaha ko hiəpkənim̄wi mhə ia kap səvəi Iərim̄ənu səkitaha irau kap səvəi n̄arem̄hə me. Kimiaha ko hiəpkəkure mhə mhani nari ia tepol səvəi Iərim̄ənu səkitaha irau tepol səvəi n̄arem̄hə me. ²²*Rərəha mə kitaha tsəkurirə n̄arem̄hə me mho Iərim̄ənu səkitaha niemaha rəpi rəmwhen ia iərman pran səvənhi revən ti iərməpə. Rərəha mə reritaha rirhi mə kitaha səskai mhəpi raka in.

Tiho narimnari me pam mhəuvehi utə nəghi Kumwesən

²³*Kam̄ini mə, “Narimnari me pam ramasan a kitaha səukurən noien,” n̄ipərhiēnien, mətə ripko mhə irəha pam tuhasitu. “Narimnari me pam ramasan a kitaha səukurən noien,” mətə ripko mhə irəha pam tuhəuvrhəkin iərmama ruvehe mutə. ²⁴*Rərəha mə kimiaha riti trətui suatuk ti nasituien ia in əpa, mətə traməkeikei mətui mwi suatuk ti nasituien ia n̄armama nepw̄in mwi.

²⁵Nusai n̄erim̄iru me pam səməme kauvehi n̄animen ia kwopun kauvehi n̄əmri nusai n̄erim̄iru me ik̄in kimiaha hiəukurən naniien. Tihani mhəpwəh n̄eresien tukwe ia n̄ətərigien səkimiaha mə hiamo noien ərəha uə rekəm. ²⁶*Tihəpwəh n̄eresien tukwe ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “T̄iprənə i m̄ine narimnari me pam irə səvəi Iərim̄ənu səkitaha.”

²⁷*Tr̄ini m̄inuə iərmama riti sə ripkahatətə mhə ia Kristo rəres ik mə tikevən m̄ani nari kimirau min fwe ia nimwə səvənhi, nənə rerim̄ ragien mə tikevən, ikevən m̄ani a nəfe nəveginien truvei pehe mik, məpwəh n̄eresien tukwe ia n̄ətərigien səim mə ikamo noien ərəha uə rekəm. ²⁸*Mətə tikəfo tr̄ini m̄inuə kimirau iərmama nəha irauəni pəri nari, nənə in ruvei pehe nusai n̄erim̄iru riti mik, m̄ini pehe tukw ik i ianhi mə, “Nusai n̄erim̄iru i kiməuvei pen m n̄anim̄wi nari riti sə kaməfwaki pen min”? Tr̄ini m̄inuə iərmama nəha r̄ini pui pehe nəri nəha mik iam̄inhi irə, ramasan mə rerim̄ tramrhi iərmama nəha, mamrhi mwi n̄ətərigien səvənhi. ²⁹Tr̄ini m̄inuə n̄ətərigien səvənhi rətə mə ikaməni nusai n̄erim̄iru nəha mamsiai n̄anim̄wi nari sə kaməfwaki pen min, nənə tikəpwəh n̄aniien, mətə rerim̄ a trukurən mə ramasan a. Rosi iərmama riti trəres iam̄inhi irə mə, “Kuvəfi raka raka nari ia nirak, mətə rəfo n̄ətərigien səvəi iərməpə rəsisəg iou mə takəpwəh noien rəmwhen sə iakokeikei? ³⁰*Tr̄ini m̄inuə iakani tanak m Kumwesən ti nəveginien, rəfo kani ərəha iou ti nari riti sə iakuvəni raka tanak m Kumwesən tukwe?”

³¹*Nukune nəgkiariien me pam nəha ro iam̄inhi irə. Nəfe tiho, uə nəfe nəveginien tihani, uə nəfe nari tihənim̄wi, tihaməkeikei mho ia noien sə rauvehi utə nəghi Kumwesən.

³²*Tihəpwəh noien mə nəkur Isrel, uə n̄armama ripko mhə irəha nəkur Isrel, uə nakalasia me səvəi Kumwesən ho rəmwhen ia iərmama riti sə rapəti m̄imwei. ³³*Tiho noien nəha rəmwhen ia noien səiou sə iakaməmwur mə tako reri n̄armama me pam

* **10:17:** Rom 12:5, Efes 4:16 * **10:18:** Lev 7:6 * **10:19:** 1Kor 8:4 * **10:20:** Dut 32:17, Rev 9:20 * **10:21:** 2Kor 6:15-16 * **10:22:** Dut 32:21 * **10:23:** 1Kor 6:12 * **10:24:** Rom 15:2 * **10:26:** Sam 24:1 * **10:27:** Luk 10:8 * **10:28:** 1Kor 8:7 * **10:30:** 1Tim 4:4 * **10:31:** Kol 3:17 * **10:32:** Rom 14:13 * **10:33:** 1Kor 9:20-22

ragien ia noien me pam sãmame iakamo. Iakamo iamĩnhi irə ti nəri nə mə iapkətui atukw mhə namasanien səiou, mətə iakamətui namasanien səvəi nərmama həpik mə Kumwesən truvehimiru irəha.

11

¹*Kĩmiaha tihaməkeikei mhəuvnhi iou rəmwhen ia iou iakauvnhĩ Kristo.

Nĩpran me tuhəfo irə nəpĩn nakalasia me housəsĩmwĩn irəha me ti nəfwakĩien

² Iakaməgnəgĩni kĩmiaha ti nəri nə mə hiəpkenouenou mhə iou ia nəpĩn me, nənə mamhəkwtəmhĩri noien me sãmame iakĩnahatən kĩmiaha irə.

³*Mətə iakokeikei mə kĩmiaha tihəukurən mə kənkəpwə nərman me pam nə in nə Kristo, kənkəpwə pran nə in nə iərman səvənhi, nənə kənkəpwə Kristo nə in nə Kumwesən. ⁴ Trĩni minuə iərman riti ruvegi kənkəpwə maməfwaki uə mani irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rĩməuvei pen min, ramo auris Kristo. ⁵ Mətə pran sə rəpwəh nuvegiien kənkəpwə maməfwaki uə rani irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rĩməuvei pen min, in ramo auris iərman səvənhi. Noien nəha rəmwhen mə kĩnəkĩhi nukwəne prən nəha rĩpwĩə. ⁶ Trĩni minuə pran riti rəpwəh nokeikeiien mə truvegi kənkəpwə iamĩnha irə ramasan mə trərari a nukwənen. Mətə ti nəri nə mə ro a naurisien mə pran trəkĩhi nĩmwai nukwənen uə tro kĩpwĩə ia kənkəpwə, nənə ramasan mə trauvegi a kənkəpwə.

⁷*Rərəha mə iərman riti truvegi kənkəpwə ti nəri nə mə iərman in rəmwhen ia nənĩmwĩ nari riti kamətə pen Kumwesən irə mĩne noien amasan səvəi Kumwesən irə. Mətə pran kamətə pen noien amasan səvəi iərman irə. ⁸*Ro iamĩnhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən rĩpkuvehi mhə pran mo iərman irə, mətə in ruvehi iərman mo pran irə.

⁹*Nənə Kumwesən rəpwəh noien iərman mə in iasitu səvəi pran mətə rĩno pran mə in iasitu səvəi iərman. ¹⁰Ro pen pran traməkeikei muvegi kənkəpwə mə nagelo me tuhətoni mə in ramsiai iərman səvənhi.

¹¹ Mətə tukutaha i sãməuvehe mho kuatia kĩtaha Iərĩmənu səkĩtaha, pran ko rĩpko əpa mhə narĩmnari, nənə iərman mwĩ ko rĩpko əpa mhə narĩmnari, irəu trouo pəri wok. ¹²Ro iamĩnhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən ruvehi iərman mo pran irə, mətə təkwtəkwiuni iərman rətui pehe ia pran. Nənə narĩmnari me pam haməuku pen ti Kumwesən. ¹³Həkĩri ro nəri i mə pran sə raməfwaki m Kumwesən, məpwəh nuvegiien kənkəpwə, noien nəha ratukwatukw uə rekəm? ¹⁴Noien səkĩtaha nərmama ramahatən kĩmiaha ia nəri i takĩni uə rekəm? Iərman sə nukwənen rəpwəmwĩs ramo auris in, ¹⁵mətə trĩni minuə pran riti nukwənen rəpwəmwĩs, rerĩn tragien tukwe, ti nəri nə mə Kumwesən rĩməuvei pen nĩmwai nukwənen min mə trauvegi kənkəpwə. ¹⁶Mətə trĩni minuə iərmama riti rokeikei mə trəvisə ia noien nəha iakani, nənə iou takĩni iamĩnhi irə mə noien riti mwĩ riwən nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me hamo, mətə həmnəmwhen a.

Nəveginien ikinan

¹⁷Ia nəgkiariien me i takĩni pehe tukumiaha nəha təkwtəkwiuni, tapkəgnəgĩni mhə kĩmiaha ti nəri nə mə nousəsĩmwĩnien səkĩmiaha rĩpkasitu mhə ia kĩmiaha mətə ramouraha a kĩmiaha. ¹⁸*Nəri kĩməkupwən kĩni pehe tukw iou i iakregi mə nəpĩn kĩmiaha nakalasia me hiamousəsĩmwĩn kĩmiaha me, nənə mamheitehieitehi kĩmiaha me. Nənə rerik rĩrhi mə nəgkiariien me nəha nepwĩn ho nĩpərhiienien, ¹⁹*ti nəri nə mə tihaməkeikei meitehieitehi kĩmiaha me nənə tukətə mə nĩsimə nəha ia kĩmiaha kamho noien atukwatukw. ²⁰Nəpĩn hiamousəsĩmwĩn kĩmiaha me mə tihani nəveginien ikinan səvəi Iərĩmənu səkĩtaha, rĩpko mhə nəveginien nəha hiamani. ²¹Iakani iamĩnhi irə ti nəri nə mə kĩmiaha kuatia kuatia hiaməmwur ia nənien nari. Kĩmiaha nepwĩn nukumhə

* **11:1:** 1Kor 4:16 * **11:3:** Jen 3:16, Efes 5:23, 1Kor 3:23 * **11:7:** Jen 1:26-27, Jem 3:9 * **11:8:** Jen 2:21-23, 1Tim 2:13 * **11:9:** Jen 2:18 * **11:18:** 1Kor 1:10-12, 1Kor 3:3 * **11:19:** Dut 13:3, 1Jon 2:19

ramahi irəha. Nepwɪn kamhənimwi nənɪmwɪien skai mamhakonə. ²² *Rəfo, rosi nimwə me səkimiaha riwən mə tihəkupwən mhəuvən mhəvegɪn mhənɪmwi fwe ikin uə? Uə rəfo, rosi hiamətə ərəha a nakalasia me səvəi Kumwesən, nənə hiokeikei mə tiho auris nərmama nautə səvənraha riwən uə? Takəfni pehe m kimiaha? Takəgnəgini kimiaha ti noien nəha? Rekəm, ko iapkəgnəgini mhə kimiaha!

²³ Iou iakinahatən raka kimiaha ia nəgkiariien sə Iərimənu səkitaha rɪməuvei pehe miou. Iakini mə ia nəpɪn kurirə kəsəni pen Iesu Iərimənu səkitaha ia rəgi nərmama səməme haməmwəki in, in ruvehi bred, ²⁴ məfwaki mɪni vivi Kumwesən tukwe, nənə məkwsen, mɪni mə, “In i nɪpwɪrak sə takuvei pen tukumiaha. Kimiaha tihaməkeikei mamho iamɪnhi irə mə rerɪmiaha ramrhi iou.” ²⁵ *Rəmwhən a mwi nəpɪn irəha hani raka nari, in ruvehi kap waen, mɪni mə, “Kap i in i nəgkiariien vi səvəi Kumwesən nɪtek trərihi tərini əknekɪn nəgkiariien nəha. Tihamarə mamhəuvən nəpɪn tihamənɪmwi ia kap i tihaməkeikei mamho iamɪnhi irə rerɪmiaha tramrhi iou.” ²⁶ Ro iamɪnhi irə nəpɪn hiani bred i, uə hiamənɪmwi kap waen i, hiaməni irapw nemhəien səvəi Iərimənu səkitaha. Tihamo iamɪnhi irə mamhəuvən mheste in truvehə mwi.

²⁷ *Ro iamɪnhi irə iərmama sə raməni bred uə ramənɪmwi kap waen i səvəi Iərimənu səkitaha ia noien riti sə rəpwəh natukwatukwien, in ramo noien ərəha, mamə nəri auər a ia nɪpwɪrai Iərimənu səkitaha sə ro ikinan i, mamə mwi nəri auər a ia nɪten sə ro ikinan i. ²⁸ *Ro pen iərmama riti traməkeikei mukupwən məkiri atukw a noien səvənhi kurirə rəni bred nəha, mənɪmwi kap waen nəha. ²⁹ In traməkeikei mo iamɪnha irə ti nəri nə mə iərmama sə raməni bred nəha, mamənɪmwi kap waen nəha, mətə rɪpkətə sas mhə nɪpwɪrai Iərimənu səkitaha, in ravi pehe atukw a nərɪpwɪnien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi. ³⁰ Nəri nəha rino mə təkwtəkwuni nəha kimiaha hiəpɪk hiaməpou mamhemhə irə, nənə kimiaha nepwɪn həuvamhə raka. ³¹ Mətə trini mɪnuə kitaha səkupwən mhəkiri atukw a noien səkitaha kurirə sani nəvegɪnien ikinan, Iərimənu səkitaha ko rəpwəh nərɪpwɪnien noien ərəha səkitaha. ³² *Nəpɪn Iərimənu səkitaha rərɪpwɪn noien ərəha səkitaha, in ramo mə trəkoui atukwatukw kitaha irə, mə nəpɪn trərɪpwɪn noien ərəha me səvəi nərmama ia tɪprənə i, nənə kitaha tsəpkuvehi mhə nərɪpwɪnien nəha kitaha mɪnraha.

³³ Ro pen piak me, nəpɪn hiousəsɪmɪn kimiaha me mə tihani nəvegɪnien ikinan, tiheitenhi kimiaha me. ³⁴ Trini mɪnuə kimiaha riti nukumhə rahi, ramasan mə trəni nari fwe imwəni, mə nəpɪn hiousəsɪmwɪn kimiaha me, Kumwesən trəpwəh nərɪpwɪnien noien ərəha səkimiaha.

Narimnari me nepwɪn mwi nəha ikin ia noien nəha, mətə takuvei pehe nəgkiariien tukwe nəpɪn takuvehe.

12

Niskaiien me səməme Nənɪmwɪn səvəi Kumwesən rauvei pehe

¹ Ia nɪkaren səvəi nɪskaiien me səməme Nənɪmwɪn səvəi Kumwesən rauvei pehe, piak me, iakokeikei mə kimiaha tihaməkeikei mhəukurən. ² *Kimiaha hiəukurən mə fwe kupwən, nəpɪn hiəpkahatətə mhə ihi ia Kristo, nari riti ruvi pen kimiaha mə tihəfwaki m nənɪmwi nari me səməme həpkəgkiari mhə, mətə hiaməuvən a. ³ *Ro pen iakokeikei mə kimiaha tihəukurən. Iərmama sə Nənɪmwɪn səvəi Kumwesən ramiri in ko rɪpkɪni mhə mə “Iesu in rərəha.” Nənə iərmama sə Nənɪmwɪn Ikinan rəpwəh niriien in, ko in rəpwəh niniien mə “Iesu in Iərimənu.”

⁴ *Kitaha saməuvehi nɪskaiien me səpəmsəpə, mətə Nənɪmwɪn i səvəi Kumwesən sə rauvei pehe nɪskaiien me nəha in kuatia a. ⁵ *Kitaha samo tukwini nari ia suatuk me

* **11:22:** Jem 2:5-6 * **11:25:** Eks 24:6-8, Sek 9:11, Hip 8:8-13 * **11:27:** Hip 10:29 * **11:28:** Mat 26:22, 2Kor 13:5 * **11:32:** Hip 12:5-6 * **12:2:** Hab 2:18-19 * **12:3:** 1Jon 4:2-3 * **12:4:** Rom 12:6, Efes 4:4 * **12:5:** Efes 4:11

səpəmsəpə, mətə Iərimənu i samo tukwini nari min in kuatia a. ⁶ Kitaha samo wok me ripik səpəmsəpə, mətə Kumwesən kuatia a ramo wok ia nimiruien səvəi nərmama me pam mə irəha tuho pam wok me nəha.

⁷ *Nənimwīn səvəi Kumwesən rauvei pehe niskaiien me səvənhi m kitaha kuatia kuatia, mauvei pehe mə niskaiien me nəha tuhasitu ia kitaha pam. ⁸ Iərmama riti, Nənimwīn rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nəgkariien sə nukurənien rarə irə. Riti mwi, Nənimwīn kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trini irapw nətərigien amasan. ⁹ Riti mwi, Nənimwīn kuatia a rauvei pen niskaiien min mə trahətətə əknekīn ia Kumwesən. Riti mwi, Nənimwīn kuatia a rauvei pen niskaiien min ti noien nərmama səməme hamemhə həuvehe mhəsanin. ¹⁰ *Riti mwi, Nənimwīn rauvei pen niskaiien min ti noien nīmətətien me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənimwīn rauvei pen niskaiien min ti nini irapwien nəgkariien sə Kumwesən ruvei pehe. Riti mwi, Nənimwīn rauvei pen niskaiien min ti nəkiriiien nənimwīn me səpəmsəpə. Riti mwi, Nənimwīn rauvei pen niskaiien min ti nəgkariien ia nəgkariien me səpəməpə, nənə mauvei pen m iərmama riti mwi niskaiien ti niniien nipwrai nəgkariien me nəha. ¹¹ *Niskaiien me nəha, irəha pam haməuku pen a ia Nənimwīn kuatia a, nənə in rauvei pehe m kitaha kuatia kuatia mamesi pen a nəfe in rokeikei.

¹² *Nipwrai iərmama kuatia a, mətə nourenouren me ripik. Nənə nəri auər a nourenouren me səpəmsəpə, mətə haməripin ia nipwrai iərmama kuatia a. Nənə ro iamīnhi irə rəmwhen a ia Kristo. ¹³ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Nənimwīn kuatia a rino paptas ia kitaha pam ia nipwrai Kristo kuatia, nəkur Isrel uə nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel, slef me uə nərmama komhə irəha slef me. Kumwesən rino mə kitaha pam səuvehi Nənimwīn kuatia a rarə ia kitaha rəmwhen ia nui kamənimwi.

¹⁴ Nipwrai iərmama komhə nouren kuatia a, mətə nourenouren me ripik. ¹⁵ Trini minuə nisun rini mə, “Ripko mhə iou rəgin nənə ro pen ripko mhə iou nipəri nipwrai iərmama riti,” nəgkariien nəha ko rəpwəh noien mə nisun komhə in nipəri nipwrai iərmama. ¹⁶ Nənə trini minuə nifregin rini mə, “Ripko mhə iou nənimen nənə ro pen ripko mhə iou nipəri nipwrai iərmama riti,” nəgkariien nəha ko rəpwəh noien mə nifregin komhə in nipəri nipwrai iərmama. ¹⁷ Trini minuə nipwrai iərmama riti in nənimen me pam, nənə trəfo miregi nari? Nənə trini minuə nipwrai iərmama riti in nifregin me pam, in trəfo miregi nari? ¹⁸ Mətə rekəm, Kumwesən rino nipwrai iərmama nourenouren me rarə rəmwhen in rokeikei. ¹⁹ Trini minuə nourenoure nipwrai iərmama nə kuatia a, nənə nipwran pəku? In riwən. ²⁰ Mətə nipərhiien nourenouren me ripik, mətə nipwran kuatia a.

²¹ Nənimen ko ripkini pen mhə ti rəgin mə, “Iou iakəpwəh ik, iou iakinəmwhen raka.” Nənə kənpəwə ko ripkini pen mhə ti nisun mi mə, “Iou iakəpwəh kimirau, iou iakinəmwhen raka.” ²² Ripko mhə iamīnhi irə. Nourenoure nipwrataha me səməme reritaha ramrhi mə həpou anan, mətə irəha tuhaməkeikei mharə. ²³ Nənə nourenoure nipwrataha me səməme reritaha ramrhi mə irəha nəri auər a me, samasan pen minraha. Nənə nourenoure nipwrataha me samauris tukwe, səuvən ia tinari tukwe. ²⁴ Mətə nourenoure nipwrataha me səməme həpko mhə naurisien, səpwəh a iamīnhi irə. Mətə Kumwesən rinousəsimwīn nourenoure nipwrataha me, nənə mauvehi utə səməme samo pen a irəha hasori mhəpi raka nourenoure nipwrataha nepwīn. ²⁵ Nənə ia noien nəha, nourenoure nipwrataha me ko həpwəh neitehieitehiien irəha me, mətə irəha tuhətoni amasan pam irəha me. ²⁶ Trini minuə nouren riti ramregi nəmisəien, nənə nouren me pam tuhəregi nəmisəien irəha min. Nənə trini minuə kauvei pen nisaiien m nouren riti nouren me pam tuhəgien irəha min.

* **12:7:** 1Kor 14:26 * **12:10:** Wok Me 2:4, 1Kor 14:5 * **12:11:** Rom 12:3, 1Kor 7:7 * **12:12:** 1Kor 10:17

* **12:13:** Kal 3:28

27 *Nipwrai nægkiariien i mə kımiaha pam nipwrai Kristo, nənə kımiaha kuatia kuatia kımiaha nourenoure nipwran me. 28 *Nənə ia nousəsımwinien səvəi nakalasia me Kumwesən rinəmri pen nərmama me ia kwopun me səvənraha. In rinəmri kupwən aposol me, profet me kambahəkurirə pen irəha, nənə nahatən me kambahəkurirə pen mwi irəha. Irəha raka nənə nərmama kamho nımtətien me, nənə nərmama kamhomasan nərmama kamhemhə, nənə nərmama kamhasitu ia nərmama, nənə nərmama kambahəkəkini nakalasia me ia nəfe wok kamho, nənə nərmama kambahəkıari ia nægkiariien əpə me. 29 Ripko mhə irəha pam aposol me, uə profet me, uə nahatən me. Ripko mhə irəha pam nərmama səvəi noien nımtətien me, 30 uə kambahəvehi nıskaiien ti noien nərmama kamhemhə həuvehe mhəsanın. Irəha pam həpkuvehi mhə nıskaiien ti nægkiariien ia nægkiariien əpə me, uə nıskaiien ti nıni irapwien nipwrai nægkiariien əpə me nəha. 31 *Mətə tihousari əknekın mə tihəuvehi nıskaiien me nəha Nənımwin rauvei pehe səməme hasori mhəpi raka nıskaiien me nepwin.

Mətə təkwtəkwni takini pehe suatuk sə ramasan məpi raka.

13

Noien səvəi nokeikeiien

1 Trini minuə iakaməgkiari ia nægkiariien əpə me səvəi nərmama mine nagelo me, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, iou iakəmwhen a ia təmtəm riti kauəsi ramierig asori, uə bel kauəsi ramasək. 2 *Trini minuə iakəuvehi nıskaiien ti nıni irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə iakukurən pam nipwrai narimnari me səməme kambahəkufə mine nukurənien me pam, uə nahatətəien sə iakəuvehi riskai məmwhen mə takuvehi raka takuər me irə, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, iou iakəmwhen a ia nəri auər a. 3 *Trini minuə iakıpeki pen pam narimnari me səiou m nərmama me səməme nautə səvənraha riwən, uə iakəsəni nipwrak mə napw trahi, mətə nokeikeiien riwən ia nirak, noien nəha iakino ko ripkasitu mhə ia nirak.

4 Noien səvəi nokeikeiien ikamo nətərigien səim raməpwəmwis, nənə mamə ramasan m nərmama, ik rerim rəpwəh nırhi ərəhaien nərmama, uə ipkəgkiari ərpwi mhə, nənə məpwəh nuvehi utəien ik. 5 *Noien səvəi nokeikeiien ikəpwəh no penien nərmama, mıpkəmwur mhə ti tipwım, mıpkə akwauakw mhə niemaha, uə ikəpwəh nəkwtəmhiri əknekinien nərəhaien sə iərmama riti rino mik ia rerim. 6 *Rerim ripkagien mhə ti noien sə ripkatukwatukw mhə, mətə rerim ramagien a ti nipərhiienien. 7 *Noien səvəi nokeikeiien ikəvrani nəfe nəghın kamo mik, ia nəpın me ikani nipərhiienien ia Kumwesən, maməmri pen əknekın nətərigien səim irə. Nəpın nərəhaien reste ik, mətə ikamərer əknekın.

8 Noien səvəi nokeikeiien ko ripkiwən mhə ia nəpın riti. Mətə noien səvəi nıni irapwien nægkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, uə noien səvəi nægkiariien ia nægkiariien əpə me, uə noien səvəi nukurənien nari, noien mirəhar nəha tuhariwən. 9 Ro iamınhi irə ti nəri nə mə ipwet mine nukurənien səkitaha ro nipərpərin, nənə nægkiariien me i Kumwesən rauvei pehe saməni irapw ro nipərpərin. 10 Mətə nəpın sə pekin trier pehe, sə ro nipərpərin triwən. 11 Nəpın iakınamouihi, iakaməgkiari rəmwhen ia iəkunouihi, nukurənien səiou rəmwhen səvəi iəkunouihi, nənə noien səvəi nətərigien səiou rəmwhen səvəi iəkunouihi. Mətə nəpın iakuvehe masori, iakəmri noien me səvəi iəkunouihi ia təkutak. 12 *Ipwet mine kitaha samətoni rəmwhen saməti pen ia klas sə rakwhakw, mətə ia nəpın nəha tsətoni rəmwhen saməti pen ia nəmrıtaha atukwatukw. Ipwet mine iakukurən a nipərin, mətə ia nəpın nəha takukurən amasan pam rəmwhen ia Kumwesən rukurən amasan pam iou nəha təkwtəkwni. 13 *Nənə təkwtəkwni noien mirəhar i

* 12:27: Rom 12:5, Efes 5:30 * 12:28: Efes 4:11-12 * 12:31: 1Kor 14:1 * 13:2: Mat 17:20 * 13:3: Mat 6:2 * 13:5: Fil 2:4 * 13:6: Rom 12:9 * 13:7: Rom 15:1, 1Tes 4:8, 1Kor 9:12 * 13:12: 2Kor 5:7, Jem 1:23 * 13:13: 1Tes 1:3, 1Jon 4:16

kahar hamarærer: noien sævai nahatætæien, noien sævai neitenhien næri amasan mæ truvehæ, mine noien sævai nokeikeien. Mætæ noien sæ ramasan pik anan ia niræhar in i noien sævai nokeikeien.

14

Nægkiariien sæ Kumwesæn rauvei pehe mine nægkiariien æpæ me

¹ *Pwæh nokeikeien næri hiamousari tukwe ia nimiruien sækimiahæ. Niskaiien me sëmæme Nænimwîn Ikinan rauvei pehe, ramasan mæ rerimiahæ tramevæn ia niræha, mætæ sæ ramasan pik anan rerimiahæ tramevæn iræ in i nini irapwien nægkiariien sæ Kumwesæn rauvei pehe. ² Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ iærmama sæ ramægkiari ia nægkiariien æpæ riti, in ripkægkiari mhæ m nærmama, mætæ ramægkiari m Kumwesæn. Pærhien iærmama riti riwæn sæ rukuræn nægkiariien sæ in rani, mætæ ia niskaiien sævai Nænimwîn Ikinan, in rani irapw nægkiariien me nepwîn nipwran rærkwafæ. ³ Mætæ iærmama sæ ramini irapw nægkiariien sæ Kumwesæn rauvei pehe, in ramægkiari m nærmama, nænæ mauvrhækin iræha, mamærpwi æknekîn iræha, mauvehi utæ nætærigien sævænraha. ⁴ Iærmama sæ ramægkiari ia nægkiariien æpæ riti, in ramasitu atukw a iræ. Mætæ iærmama sæ rani irapw nægkiariien sæ Kumwesæn rauvei pehe, in ramasitu ia nakalasia me. ⁵ *Iakokeikei mæ kimiahæ pam anan tihægkiari ia nægkiariien æpæ me, mætæ ramasan pik mæ tihæni irapw nægkiariien sæ Kumwesæn rauvei pehe. Iærmama sæ rani irapw nægkiariien sæ Kumwesæn rauvei pehe, in ramasitu pik ia nakalasia me mæpi raka iærmama sæ ramægkiari ia nægkiariien æpæ me. Mætæ nipærhienien trîni minuæ iærmama riti rini irapw nipwrai nægkiariien æpæ næha, noien næha trasitu mwi ia nakalasia me.

⁶ Piak me, trîni minuæ iakuvehe mætoni kimiahæ, nænæ mamægkiari m kimiahæ ia nægkiariien æpæ me iamînha iræ, takæfo masitu ia kimiahæ? Hiæukuræn mæ takamækeikei muvehe mîni pui pehe nari vi riti m kimiahæ, uæ nukurænien riti, uæ nægkiariien riti Kumwesæn ruvei pehe, uæ nahatænien riti. Mæ rekæm, ko iapkasitu anan mhæ ia kimiahæ. ⁷ Rerimiahæ tramrhi ro narimnari me i hæpkimîru mhæ mætæ rerinraha fwe ikîn ræmwhen ia tærhæ nau uæ kitar. Trîni minuæ rerinraha ripkatukwatukw mhæ, nænæ iærmama riti træfo mukuræn næfe nipu kamhani? ⁸ Uæ kisipw i kamæse ti næsuæpwirien nærmama ti naruagænien trîni minuæ rerin ræpwæh nasæk amasanien mo nukurænien i m nærmama, nænæ sin træpnæpenæ ti naruagænien? ⁹ Ræmwhen a ia kimiahæ. Trîni minuæ hiamægkiari ia nægkiariien sæ nærmama hæreirei, tuhæfo mhæukuræn nipwrai nægkiariien sæ hiamæni? Kimiahæ hiamægkiari a m kwænmahan, nærmama hæpkukuræn mhæ nipwran. ¹⁰ Pærhien, nægkiariien me ripik ia tækure tiprænæ i, nænæ iræha pam nipwranraha fwe ikîn. ¹¹ Mætæ trîni minuæ iapkukuræn mhæ nipwrai nægkiariien sæ iærmama riti rani pehe tukwe iou, iou iæpwispwis tukwe in, nænæ in iæpwispwis tukw iou. ¹² Ræmwhen a ia kimiahæ. Rerimiahæ ramevæn pik ia niskaiien me sëmæme Nænimwîn Ikinan rauvei pehe, nænæ ro pen tihousari mæ tihæuvrhækin nakalasia me ia niskaiien me sëmæme tuhasitu pik ia niræha.

¹³ Ro iamînhi iræ iærmama sæ ramægkiari ia nægkiariien æpæ riti, in tramækeikei mæfwaki mæres niskaiien ti nini irapwien nipwran. ¹⁴ Trîni minuæ iakamæfwaki mani irapw nægkiariien æpæ me, nænimwîk fwe imwæ ramæfwaki, mætæ ia nætærigien sæiou iapkukuræn mhæ nipwrai nægkiariien me i iakani. ¹⁵ *Ro iamînhi takæfo iræ? Takæfwaki ia nænimwîn, mæfwaki mwi ia nætærigien sæiou. Takani nipu ia nænimwîn, mæni mwi nipu ia nætærigien sæiou. ¹⁶ Mæ rekæm, trîni minuæ ikæfwaki ia nænimwîn ia nægkiariien æpæ mægnægini Kumwesæn, iærmama auær a riti ia kwopun næha, in træfo mîni “Ouæh” ia næfwakiien sæim? Ræknekîn ti næri næ mæ in rireirei næri ikani. ¹⁷ Nipærhienien næfwakiien sæim sævai niniien tanak m Kumwesæn ramasan pik, mætæ ko ripkasitu anan mhæ ia iærmama næha.

* 14:1: 1Kor 12:31, 1Kor 14:39 * 14:5: Nam 11:29 * 14:15: Efes 5:19

18 Iakani tanak m Kumwesən mə iakaməgkiari ia nəgkiariien əpə me məpi raka kimiaha pam. 19 Mətə ia nousəsımwinien səvəi nakalasia me, trini minuə iakahatən nərmama ia kwopi nəgkiariien me krirum a səməme həukurən ramasan məpi raka mə iakini kwopi nəgkiariien me ten-taosen ia nəgkiariien əpə sə həreirei.

20 *Piak me, rərəha mə tihəmwhen ia nəkwərəkəkərha ia nətərigien səkimiaha. Ramasan mə tihəreirei noien ərəha rəmwhen ia nəkwərəkəkərha me, mətə ia nətərigien səkimiaha tihəməkəkəkəi mhəmwhen ia nərmama həuvəpwınari raka. 21 Kimərai pen nəgkiariien riti ia nəkukuə səvəi Loa rani mə, “Iou takəgkiari m nərmama me i.

Nəgkiariien səiou trier ia nərmama səməme kəmənəi nəgkiariien əpə me, miər mwi ia tərhuı iəpwıspwıs me.

Nəri auər a mə takəgkiari minraha iamınhi irə, mətə irəha tuhəpkətərig mhə iou.

Iou İərimənu iakani iamınhi irə.”

22 Ro iamınhi irə sətoni mə nıskaiien ti niniien nəgkiariien əpə me ro nımtətien riti ramevən ti nərmama səməme həpkini mhə nıpərhiienien ia Kristo. Rıpkəvən mhə ti nərmama səməme haməni nıpərhiienien irə. Mətə nıskaiien ti nini irəpwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe ro nımtətien riti ramevən ti nərmama səməme haməni nıpərhiienien ia Kristo. Rıpkəvən mhə ti nərmama səməme həpkini mhə nıpərhiienien irə.

23 *Ro iamınhi irə, trini minuə nərmama iruə me uə səməme həpkini mhə nıpərhiienien ia Kristo həuvnimwə pehe ia kwopun kimiaha nakalasia me hiamousəsımwin ikın, nənə mhətoni kimiaha pam hiaməgkiari ia nəgkiariien əpə me, rəfo? Irəha tuhəni mə kimiaha hiamarməri. 24 *Mətə trini minuə kimiaha pam hiaməni irəpw nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, nənə iərmama riti sə rıpkini mhə nıpərhiienien ia Kristo uə iərmama iruə riti ruvnimwə pehe, nəgkiariien səkimiaha pam trö in rukurən mə in iərmama riti sə ramo noien ərəha, nənə in trəkiri noien səvənhi. 25 *Nəgkiariien me nəha səkimiaha trini pui nətərigien səvənhi in ramərkwafə irə fwe ia rerin, nənə ro iamınha irə iərmama nəha treiwaiu nənimen trırapı tıprənə, in truvei pen nısiailien səvənhi m Kumwesən, mani irəpw mə Kumwesən ramarə pərhiien tukumiaha.

Tihousəsımwin kimiaha me ti nəfwakiien, mhəfwaki, mhəsi pen suatuk tukwe

26 *Ro iamınhi irə, piak me, rəfo? Nəpın hiamousəsımwin kimiaha me ti nəfwakiien, kimiaha kuatia kuatia, riti rəni nıpu, riti ramahatən, riti rani irəpw nari riti Kumwesən rıno pui pen min, riti raməgkiari ia nəgkiariien əpə riti, riti mwi rani irəpw nıpwrai nəgkiariien nəha. Tihəməkəkəkəi mhə narımınari me nəha mhasitu ia kimiaha me irə.

27 Trini minuə nərmama me nepwin haməgkiari ia nəgkiariien əpə me, ramasan mə iərmama kəru a uə kahar həgkiari. Nəpın iərmama riti rəgkiari, in əpa rəgkiari meste ro sampam, kurirə riti rəgkiari. Nənə iərmama riti traməkəkəkəi mını irəpw nıpwrai nəgkiariien me nəha. 28 Mətə trini minuə iərmama riwən ti nini irəpwien nıpwrai nəgkiariien me nəha, iərmama sə raməgkiari ia nəgkiariien əpə, in trəpwəh nəgkiari asoriiien ia nəmri nakalasia me, in trəgkiari afafa a pwəh irau əpa Kumwesən krouregi.

29 *Nərmama səməme kəməuvehi nıskaiien ti nini irəpwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, ramasan mə kəru a uə kahar həgkiari, nənə nərmama nepwin həkiri amasan nəgkiariien sə haməni. 30 Mətə trini minuə iərmama riti sə raməkure kimiaha min rıregi mə Kumwesən ro pui nəgkiariien riti min, nənə iərmama sə raməgkiari trəpwəh nəgkiariien. 31 Ro iamınhi irə, kimiaha pam hiəukurən nini irəpwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, riti rukupwən məgkiari raka nənə riti. Tiho iamınha irə mə nərmama me pam tuhəuvehi nukurənien, nənə trasitu ia

* 14:20: Efes 4:14, Fil 3:15 * 14:23: Wok Me 2:13 * 14:24: Jon 16:8 * 14:25: Aes 45:14, Sek 8:23, Jon 4:19

* 14:26: 1Kor 12:8-10, Efes 4:12 * 14:29: Wok Me 17:11, 1Tes 5:21

nərmama me pam. ³² Kìmiaha hiəukurən. Nərmama səməme kamhəuvehi nìskaiien ti nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe, irəha hamərimənu atukw a ia nənimwīnraha me, mhəukurən nəgkiariien, mhəukurən mwi nafafaien. ³³ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rīpko mhə in Kumwesən səvəi noien nireireien ia nari, mətə in Kumwesən səvəi nəmərīnuien.

Rəmwhen ia nakalasia me pam, nəpīn kamhousəsīmwin irəha me, ³⁴ *nīpran tuhəpwəh nəgkiariien ia nousəsīmwinien me nəha. Rəpwəh natukwatukwien mə tuhəgkiari, mətə tuhaməkeikei mheiwaiu mho nisiaien rəmwhen Loa səvəi Moses rani. ³⁵ Trīni mīnuə hokeikei mə tuhəukurən nari riti, tuhaməkeikei mhəres ti səvənraha me nəрман fwe ia rukwənu. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə ro naurisien mə pran trəgkiari ia nousəsīmwinien səvəi nakalasia me.

³⁶ Rəfo? Rerīmīaha rīrhi mə nəgkiariien səvəi Kumwesən rīməkupwən ia kīmiaha muvehe? Uə rerīmīaha rīrhi mə nəgkiariien səvəi Kumwesən rīməuvehe a tukumīaha?

³⁷ *Trīni mīnuə kīmiaha riti rerīn rīrhi mə in profet riti, uə Nənimwīn Ikinan rīməuvei pen nìskaiien riti min, ramasan. Mətə in traməkeikei mukurən mə nəgkiariien i iakamrai m kīmiaha in nəkwai lərimənu səkītaha. ³⁸ Trīni mīnuə rəpwəh nīnīien nīpərhienien ia nəgkiariien i, tukəpwəh mwi nīnīien nīpərhienien ia nəgkiariien səvənhi.

³⁹ Ro iamīnhi irə, piak me, nìskaiien sə tihokeikei pik, in i nini irapwien nəgkiariien sə Kumwesən rauvei pehe. Mətə tihəpwəh nīniseien nìskaiien i sə nərmama haməgkiari ia nəgkiariien əpə me. ⁴⁰ *Narimnari me pam səməme hiamo, tihaməkeikei mho ia noien sə ratukwatukw mhesi pen suatuk tukwe.

15

Kristo rīnətui mwi ia nemhəien səvənhi

¹ Piak me, iakokeikei mə tako kīmiaha hiəukurən nəgkiariien amasan sə iakinəvisau irə m kīmiaha fwe kupwən. Nəgkiariien amasan i kīmiaha hiəuvəni raka nīpərhienien irə mamhərer irə. ² Trīni mīnuə hiaməkwtəmhirī əknekīn nəgkiariien amasan i iakinəvisau raka m kīmiaha, Kumwesən truvehimīru kīmiaha irə. Mətə trīni mīnuə hiaraka ia nəgkiariien amasan i, nənə hiəuvəni auər a nīpərhienien irə.

³ *Narimnari me səməme iakiməregi, iou iakuvəni raka tukumīaha. Iakiməni mə nəri sə tihaməkeikei mhəkupwən mhəukurən in i mə Kristo rīmamhə ti noien ərəha me səkītaha ramesi pen nəgkiariien me kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan. ⁴ *Kīmənīmwi nənə rətui mwi ia nemhəien səvənhi ia nəpīn sə ro kahar irə ramesi pen nəgkiariien me kīmərai pen ia Nəkukuə Ikinan. ⁵ *Nənə in rīməkupwən mier irapw ti Pita, marə mier irapw mwi ti nərmama səvənhi twelef. ⁶ Kurirə irə in rier irapw mwi ti piəvtaha me həpik həpi raka faef hantret ia nəpīn kuatia a. Irəha həpik haməmīru ihi, mətə nepwīn həuvamhə raka. ⁷ *Nəpīn in rier irapw raka ti nīrəha, marə mier irapw mwi ti Jemes, nənə mier irapw mwi ti aposol me pam. ⁸ *Kurirə ia nīrəha pam, in rier irapw mwi tukw iou, mətə iou iakəmwhen ia iəkunouihī əmtəmetə riti rīpkətui mhə ia nəpīn atukwatukw səvənhi.

⁹ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iou inhəripw anan ia aposol me pam, nənə iakəpwəh nəmwhenien mə nərmama tuhəkwein iou mə iou aposol riti, ti nəri nə mə iakinamometə nakalasia me səvəi Kumwesən fwe kupwən. ¹⁰ *Mətə Kumwesən rīnasitu ia nīrak ia namasanien səvənhi, mo iakuvehe mo iamīnhi irə nəha təkwtəkwuni. Nənə namasanien səvənhi sə rīno miou rəpwəh nuvehe əpnəpənien, mətə rukuə kwənkwan. Nīpərhienien, iakīno wok məpi raka aposol me pam, mətə rīpko mhə ia nìskaiien atukw səiou, mətə

* **14:34:** 1Kor 11:3, 1Tim 2:12, Taet 2:5 * **14:37:** 1Jon 4:6 * **14:40:** Kol 2:5 * **15:3:** Aes 53:8-9 * **15:4:** Mat 12:40, Wok Me 2:24-32 * **15:5:** Luk 24:34, Mat 28:16-17 * **15:7:** Luk 24:50 * **15:8:** Wok Me 9:3-6, 1Kor 9:1 * **15:9:** Efes 3:8, 1Tim 1:15 * **15:10:** Wok Me 8:3, 2Kor 6:1, 2Kor 11:5,23

ia namasanien sə Kumwesən rauvei pehe miou. ¹¹ Ro iam̄nhi irə nəri auər a mə iou iakani irapw nægkiariien amasan i m̄ kimiaha, uə irəha haməni irapw m̄ kimiaha, mətə nægkiariien kuatia a i səkimaha pam iahaməni irapw tukumiaha nənə hiəuvəni raka n̄pərhiēnien irə.

Nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi ia nemhəien

¹² Kimiaha hiəukurən mə ia nægkiariien səkimaha, kimaha iahaməni irapw mə Kristo rinətui mwi ia nemhəien. Mə iahaməvisau iam̄nha irə, rəfo kimiaha nepw̄in hiaməni mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi? ¹³ Tr̄ini m̄inuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, nənə ko Kristo mwi rəpwəh nətuiien ia nemhəien. ¹⁴ Nənə tr̄ini m̄inuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien, wok i səkimaha sə iahaməni irapw nægkiariien amasan ro nəri auər a irə rəmwhen a mwi ia nahatətəien səkimiaha. ¹⁵ *Nari riti mwi, tr̄ini m̄inuə Kristo rəpwəh nətuiien ia nemhəien, kimaha iahəneikuə ia Kumwesən, t̄i nəri nə mə iahaməni irapw mə Kumwesən r̄ino Kristo rətui mwi ia nemhəien. Tr̄ini m̄inuə nægkiariien nəha ro n̄pərhiēnien mə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə Kumwesən ko rəpwəh noien mwi Kristo rətui ia nemhəien. ¹⁶ Tr̄ini m̄inuə nərmama səməme həuvamhə raka ko həpkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə ko Kristo r̄ipkətui mhə mwi ia nemhəien. ¹⁷ Tr̄ini m̄inuə Kristo r̄ipkətui mhə mwi ia nemhəien, nənə nahatətəien səkimiaha n̄pwr̄an riwən, kimiaha hiamarə ihi ia noien ərəha me səkimiaha. ¹⁸ Nənə tr̄ini m̄inuə nægkiariien nəha ro n̄pərhiēnien, nərmama səməme haməni n̄pərhiēnien ia Kristo fwe kupwən həuvamhə raka, irəha həuvəiwən ko həpkətui mhə mwi. ¹⁹ Kitaha saməmri pen əknek̄in nətərigien səkitaha ia Kristo, mətə mə noien nəha səvəi n̄im̄ruien a i səvəi t̄iprənə, rərəha anan tukutaha m̄əpi raka nərmama me nepw̄in.

²⁰ *Mətə nægkiariien sə ro n̄pərhiēnien ro iam̄nhi irə. Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. In rukupwən mətui mwi rəmwhen ia nukwai nei kukupwən kesi. Nərmama səməme həuvamhə raka irəha tuhətui mwi ia nemhəien kurirə. ²¹ *Iakani iam̄nhi irə t̄i nəri nə mə nemhəien r̄iməuvehe ia iərmama riti, nənə ia suatuk kuatia a, nətuiien mwi ia nemhəien r̄iməuvehe ia iərmama riti. ²² Nərmama me pam tuhemhə t̄i nəri nə mə haməuku pen ia Atam. Ia noien a mwi nəha, nərmama me pam səməme haməuvehe mho kuatia irəha Kristo tuhətui mwi ia nemhəien. ²³ *Mətə irəha nəha tuhətui mwi ia n̄əp̄in atukwatukw səvənraha. Kristo in r̄iməkupwən mətui mwi. N̄əp̄in in truvehe mwi irə, nərmama me səvənhi tuhətui mwi. ²⁴ Nənə n̄əp̄in sampam truvehe, Kristo trouraha n̄ənimw̄in me pam səməme kamhəuvehi n̄ərim̄nuiien m̄ine nasoriien. In trouraha n̄iskaiien me pam. Kurirə irə in raraka ia n̄itətə sə in ramərim̄ənu irə revən ia rəgi Tata Kumwesən. ²⁵ *Ro iam̄nhi irə t̄i nəri nə mə Kristo traməkeikei mamərim̄ənu meste Kumwesən trəmri narimnari me pam səməme in raməmwəki irəha kamharə inhəripw ia t̄ipage n̄isui Kristo mi. ²⁶ *Sə trouraha sampam ia n̄irəha nemhəien. Nənə nemhəien triwən mwi. ²⁷ *Iakani iam̄nhi irə t̄i nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kumwesən r̄inəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia t̄ipage n̄isun mi.” Mətə ro nukurənien i mə nægkiariien nəha sə rani mə “narimnari me pam,” k̄ipkəvsini pen mhə Kumwesən ia narimnari me nəha. In r̄inəmri pen narimnari me nəha kamharə inhəripw ia t̄ipage n̄isui Kristo mi. ²⁸ Narimnari me pam tuheiwaiu Kristo tr̄ərim̄ənu ia n̄irəha. Irəha pam tuheiwaiu raka, nənə T̄ini Kumwesən truvehi irapw atukw a in, meiwaiu marə teḡin n̄ərim̄nuiien səvəi Tata səvənhi sə r̄inəmri irapw narimnari me pam ia t̄ipage n̄isun mi. Ro iam̄nhi irə m̄ine Kumwesən tr̄ərim̄ənu ia narimnari me pam.

²⁹ Rəfo ia nərmama səməme kamo paptəes ia n̄irəha t̄i nərmama səməme həuvamhə raka? Tr̄ini m̄inuə nərmama səməme həuvamhə raka tuhəpkətui mhə mwi ia n̄əp̄in

* 15:15: Wok Me 1:22, 4:33, Wok Me 5:32 * 15:20: Kol 1:18 * 15:21: Rom 5:12,18 * 15:23: 1Tes 4:16, Rev 20:5 * 15:25: Mat 22:44 * 15:26: Rev 20:14, 21:4 * 15:27: Sam 8:6

riti, nənə rəfo kamo paptas ia nərmama ti nirəha? ³⁰ *Rəmwhen a ia kimaha. Rəfo iahaməuvehi pekin nəpın sikai me ia nimiruien səkimaha ia nəpın me pam? ³¹ Iakani kwəsua hi piak me mə nəpın ripik nərmama haməmwur mə tuhousi əpune iou! Rerik ragien pik tukumiaha ti nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. Nənə mo pen nəgkiariien i iakani ro nıpərhiien. ³² *Ia kwopun i Efesas, rəmwhen mə iakaruagən kimaha nəri əprmin me. Mətə rəfo? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, iakinaruagən ti nəfe? Trini minuə nərmama səməme həuvamhə ko həpkətui mhə mwi, ramasan mə tihesi pen a nəgkiariien i sə rani mə,

“Pwəh sani nari mhənimwi,
ti nəri nə mə trakwakwi semhə.”

³³ Tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Nəgkiariien i kamini ro nıpərhiien. “Nəpın nərmama səvənraha noien ramasan havən pəri irəha nərmama səməme noien səvənraha rərəha, səməme noien səvənraha rərəha houraha noien amasan səvənraha.”

³⁴ *Hərərig pehe mwi mhəuvehi atukwatukw nətərigien səkimiaha sə ratukwatukw, nənə mharaka ia noien ərəha me. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimiaha nepwın hiamreirei ihi Kumwesən, nənə ro naurisien asori m kimiaha.

Nərmama tuhətui mwi ia nemhəien mətə nıpwrənraha trəfo irə?

³⁵ *Mətə iərmama riti trəres nəresien i mə, “Nərmama səməme həuvamhə tuhətui mhətui mwi? Nıpwrənraha trəfo irə?” ³⁶ Ik iərmama ikreirei nari, nuni nari sə ikəpwei traməkeikei memhə kurirə ruverə mutə. ³⁷ Nənə nəri sə ikəpwei ropə ia nıpwrən sə trutə. Sə ikəpwei in nə nuni nari, rosi nuni wit uə nuni nari riti mwi. ³⁸ *Mətə Kumwesən rauvei pen nıpwrən rəmwhen sə in rokeikei. Nənə nuni nari me kuatia kuatia, in rauvei pen nıpwrənraha me. ³⁹ Rəmwhen a mwi nusai nari rəpwəh nəmnəmwhenien, mətə nusai nari səpəmsəpə. Nusai iərmama ropə ia səi nərimiru me, uə menu me, uə nəmu me. ⁴⁰ Narimnari me ia nimagouagou ho nıpwrənraha. Rəmwhen a mwi narimnari me ia təkure tıprənə i ho nıpwrənraha. Mətə narimnari me nəha kamətə fwe ia nimagouagou kamhəser ropə ia nıpwrəi narimnari me nəha kamətə ia təkure tıprənə. ⁴¹ Nukuraanien səvəi meri ropə ia nukuraanien səvəi məkwə mine nəhiapwien səvəi kəməhau me. Nəhiapwien səvəi kəməhau me nepwın hopə ia səvəi nepwın mwi.

⁴² Tro mwi iamınhi irə ia nəpın nəha nərmama səməme həuvamhə tuhətui mwi. Iərmama sə kimənimwi nıpwrən trımərir, mətə nəpın in trətui mwi nıpwrən trıpkimərir mhə mwi. ⁴³ *Iərmama sə kimənimwi nıpwrən rıpkamasan mhə, mətə nəpın in trətui mwi nıpwrən tramasan. Iərmama sə kimənimwi nıpwrən nıskaiien səvənhi riwən, mətə nəpın in trətui mwi nıpwrən trıskai. ⁴⁴ Nəpın kimənimwi iərmama nıpwrən ro nusan, mətə nəpın in trətui mwi nıpwrən tro nənimwın.

Trini minuə nıpwrəi iərmama sə ro nusan, nənə nıpwrəi iərmama sə ro nənimwın in mwi fwe ikın. ⁴⁵ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimərai pen nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama sə rıməkupwən, Atam, in rıməuvehe iərmama riti sə ramıru.” Atam sampam, in i Kristo, rıməuvehe mo in nənimwın i rauvei pehe nimiruien. ⁴⁶ Mətə rıpkə mhə nıpwrətaha i sə ro nənimwın trukupwən, mətə nıpwrətaha sə ro nusan, nənə kurirə irə nıpwrətaha sə ro nənimwın. ⁴⁷ *Iərmama sə rıməkupwən in səvəi tıprənə i. Kumwesən rino in ia tıprənə. Mətə iərmama sə rıməkurirə rıməuku pen ia neiai. ⁴⁸ Nərmama me pam səvəi tıprənə, nıpwrənraha rəmwhen ia nıpwrəi iərmama nəha Kumwesən rino ia tıprənə. Nərmama səməme tuhəuvən ia neiai, nıpwrənraha trəmwhen ia nıpwrəi iərmama sə rıməuku pen ia neiai. ⁴⁹ Təkwtəkwuni kitaha səmwhen

* **15:30:** Rom 8:36 * **15:32:** 2Kor 4:10-11, Luk 12:19-20 * **15:34:** Rom 13:11, Wok Me 26:8, 1Kor 6:5 * **15:35:** Jon 12:24 * **15:38:** Jen 1:11 * **15:43:** Fil 3:20-21 * **15:45:** Jen 2:7, Jon 6:63, 2Kor 3:6,17 * **15:47:** Jen 2:7

ia iærmama naha sã Kumwesãn rino ia tiprãnã. Ia noien a mwi naha kitaha tsãmwhen a mwi ia iærmama naha sã rimæuku pen fwe ia neiai muvehe.

⁵⁰ *Iakani irapw tukumiaha, piak me, nipwrai iærmama sã ro nusan mo niten ko ripkuvnimwã mhã ia nitõtã sã Kumwesãn ramærimænu irã. Rãmwhen a mwi næri mærir ko ripkuvehi mhã næri sã ramarã rerin. ⁵¹⁻⁵² *Hæregi ro. Nægkiariien i iakani pehe tukumiaha i naha tækwætækwuni in nægkiariien riti sã rinamærkwafã fwe kupwãn. Ripko mhã kitaha pam tsemhã, mætã næpin kisipw sampam trasæk kitaha pam tsæuvehe mhærmævi. Kurirã iærmama riti rapri m kuation ia nænimen, mætã næri naha rino sampam akwauakw a. Næpin kisipw sampam trasæk, nãnã nærmama sãmæme hæuvamhã tuhætui mwi mhæpwæh mwi nemhæien, nãnã kitaha tsæuvehe mhærmævi. ⁵³ *Nipwrataha sã ro næri mærir i tramækeikei muvehe mo næri sã ko ripkimærir mhã. Nipwrataha i sævai nemhæien tramækeikei muvehe mo næri sã ramarã rerin. ⁵⁴ *Nipærhienien, nipwrataha sã ro næri mærir i tramækeikei muvehe mo næri sã ko ripkimærir mhã. Nipwrataha i sævai nemhæien tramækeikei muvehe mo næri sã ramarã rerin. Næpin næri naha truuehe mo sampam, nãnã nægkiariien sã kimærai pen ia Nækukuã Ikinan ruuehe mo nipærhienien, rani mæ, “Nemhæien ruvæiwãn. Kuvæuvehi irapw in ia naruaagænien.”

⁵⁵ “Eh, nemhæien, tikæfo masori ia kimaha?”

Eh, nemhæien, tikæfo mo næmisæien m kimaha?”

⁵⁶ *Næri sã nemhæien rauvehi niskaiien sævænhi irã ti noien næmisæien m iærmama in næ noien æræha, nãnã næri sã noien æræha rauvehi niskaiien sævænhi irã in næ Loa. ⁵⁷ Mætã pwæh sæni tanak m Kumwesãn sã rauvei pehe m kitaha noien i samæuvehi raku pen ti Iærimænu sækitaha Iesu Kristo, noien sã ramo kitaha sækai mhæpi raka nemhæien.

⁵⁸ *Ro pen piak keikei me, kimiaha tihamækeikei mhærer æknekin, mhæpwæh næsenien nari riti rikiukiu ia kimiaha. Næpin me tihamo wok sævai Iærimænu sækitaha ia rerimiaha pam, ti næri næ mæ hiæukuræn mæ wok sævai Iærimænu sækitaha sã hiamo hiæpko auær a mhã.

16

Mane sævai nasituïen ia nærmama me sævai Kumwesãn

¹ *Ia nikaren sævai mane sævai nasituïen ia nærmama me sævai Kumwesãn fwe Jerusalem, tihamækeikei mho rãmwhen sã iakimæni pen ti nakalasia me fwe ia profens naha Kalesia. ² Ia Sante me pam, kimiaha pam kuation kuation tihamækeikei mhæmri karen mane me nepwin. Iærmama sã rauvehi mane asori træmri karen ripik. Iærmama sã rauvehi mane ouïhi træmri karen ouïhi a. Ro iamînhi irã næpin iakuvehe ko hiæpkæmwur mhã mwi mæ tiho pam næri naha ia næpin kuation. ³ Tihæruï irapw kimiaha me nepwin mæ tuhæuvehi mane mhæuvæn. Nãnã næpin iakuvehe, iakrai nækukuã mæni irapw iræha ti nækur Jerusalem nãnã mærho pen iræha hæpeki mane mhæuvæn fwe ikin. ⁴ Trini minuã iakætoni mæ ramasan mæ iou mwi takevæn, nãnã iræha tuhækurirã iou.

Pol ramæres narimnari me nepwin mæ nækur Korin tuhamækeikei mho

⁵ *Kurirã iakuvehe mæti pehe kimiaha, takevæn raka fwe profens naha Masetonia, ti næri næ mæ takamækeikei mukupwæn mevæn fwe Masetonia. ⁶ *Rosi takarã kwopti kitaha m kimiaha mæ ræfo sarã a meste næpin sævai nækwieïien tro sampam. Nãnã hiæukuræn nasituïen ia nirak ia navænien sæiou sã iakamevæn pen me ikin. ⁷ *Iapkokeikei mhã mæ takuvehe mætoni kimiaha nãnã mier mwi, mætã iakokeikei mæ takuvehe sarã kwopti trini minuã Iærimænu sækitaha ræseni iou. ⁸ Mætã takarã a ia kwopun i ia Efesas meste næpin sævai Pentekos, ⁹ *ti næri næ mæ Kumwesãn rinæsevær ia suatuk tukw iou mæ tako

* **15:50:** 1Kor 6:13 * **15:51-52:** Mat 24:31, 1Tes 4:15-17 * **15:53:** 2Kor 5:4 * **15:54:** Aes 25:8 * **15:56:** Rom 6:14, 7:13 * **15:58:** 2Kron 15:7, Rev 14:13 * **16:1:** Rom 15:25-26, 2Kor 8:1-9, Kal 2:10 * **16:5:** Wok Me 19:21 * **16:6:** Rom 15:24, Taet 3:12 * **16:7:** Wok Me 18:21 * **16:9:** Wok Me 19:8-10, 2Kor 2:12, Kol 4:3, Rev 3:8

wok amasan sə trukua kwənkwan rɪpɪk, nəri auər a mə nərmama həpɪk haməmwur mə tuhəsisəg iou ti noien wok.

¹⁰ *Trɪni mɪnuə Timoti ruvehe mətoni kimiaha, hio ramasan min, mhəuvei pen nisaiien min, ti nəri nə mə in ramo wok səvəi Iərimənu səkitaha rəmwhen a ia nirak.

¹¹ *Rərəha mə tihamətoni in rəmwhen mə in iərmama auər a riti. Mətə tihaməkeikei mhasitu irə ia navənien səvənhi nəpɪn in rɪrərɪg muvehe mətoni iou. Iou iakameitenhi piəvtaha me irəha Timoti mə tuhəuvehe mhətoni iou.

¹² *Ia nɪkaren səvəi piəvtaha Apolos, iakiməni pen tukwe in mə in traməkeikei mukurirə piəvtaha me muvehe mətoni kimiaha. Mətə in rəpwəh nokeikeiien mə truvehe nəha təkwtəkwuni, mətə in truvehe ia nəpɪn sə ratukwatukw tukwe.

¹³ *Hətui mhəpwəh napriien, nənə mhərər əknekɪn ia nahatətəien səkimiaha, mhəpwəh nehekirien, mho mə hiəskai. ¹⁴ Narimnari me pam səməme hiamo, tiho ia nokeikeiien.

¹⁵ *Kimiaha hiəukurən mə Stefanas mɪne nərmama ia nəkwai nimwə səvənhi, irəha haməkupwən mhəni nɪpərhiien ia Iesu fwe profens nəha Akaea, nənə irəha həmwur pɪk ti nasituien ia nərmama me səvəi Kumwesən. Piak me, iakuə takini pehe tukumiaha i mə ¹⁶ *tihəuvei pen nisaiien m nərmama sə ro me iamɪnha irə, mɪne nərmama me pam səməme kamhowok mamhəsese pəri irəha mɪnrəha. ¹⁷ Nəpɪn Stefanas, Fotunatas, mɪne Akaekas harier pehe rerik rəgien, ti nəri nə mə nari auər a mə kimiaha hiəiwən, mətə nəpɪn iakətoni irəhar rəmwhen mə iakɪnətoni kimiaha. ¹⁸ *Irəhar haro iou iakuvehi napwɪsien ia rerik rəmwhen irəhar haro mwi ia kimiaha. Nərmama me iamɪnha irə, ramasan mə tihəgnəgini irəha pwəh nərmama hətoni mhəukurən irəha.

Nəgkiariien sampam

¹⁹ *Nakalasia me ia profens fwe Esia haməni ramasan tukumiaha. Akwila mɪne Prisila krouokeikei pɪk mə trouni ramasan tukumiaha ia nəghi Iərimənu səkitaha irəha nakalasia me səməme hamousəsimwɪn irəha me ia nimwə səvənrau. ²⁰ *Piəvtaha me pam ia kwopun i haməni ramasan tukumiaha. Tihəni ramasan tukumiaha me mhakei m kimiaha me ia nakeiien sə rəmher.

²¹ *Iou Pol, iakamrai nəgkiariien i səvəi nɪniien ramasan tukumiaha, mamrai ia rəgɪk atukwatukw.

²² *Trɪni mɪnuə iərmama riti rəpwəh nokeikeiien Iərimənu səkitaha, pwəh Kumwesən rəkwein ərəha irə. Iərimənu səkitaha, uvehe rə!

²³ Pwəh namasanien səvəi Iesu Iərimənu səkitaha ramarə tukumiaha.

²⁴ Pwəh nokeikeiien səiou ramarə tukumiaha pam səməme hiəuvəuvehe mhəno kuatia kimiaha Iesu Kristo. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

* **16:10:** 1Kor 4:17 * **16:11:** 1Tim 4:12 * **16:12:** 1Kor 1:12, 3:6 * **16:13:** Sam 31:24, Efes 6:10 * **16:15:** Rom 16:5, 1Kor 1:16 * **16:16:** 1Tes 5:12 * **16:18:** Fil 2:29 * **16:19:** 2Tim 1:15, Wok Me 18:2,18,26, Rom 16:5 * **16:20:** Rom 16:16, 2Kor 13:12 * **16:21:** Kol 4:18, 2Tes 3:17 * **16:22:** Kal 1:8-9

Seken Korin

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rımərai nəkukuə i kani mə Seken Korin. In ruvərai raka Fas Korin məkwə nepwın həukurau nənə in rırai mwı sə i mərhi pen i revən. Nakalasia me fwe Korin kamheitehieitehi ihi kusen səvənraha, mamho ihi noien ərəha me. Pol revən fwe Korin mətə rarə ouihi a ti nəri nə mə irəha həpkrərig mhə ia noien ərəha me səvənraha. Nənə nəkur əfwaki me nepwın həpkıni mhə nıpərhiendien ia Pol mə in aposol pərhiien riti səvəi Kumwesən. Nəpın Pol rəpwəh irəha mevən fwe profens Masetonia, in rerin ragien pik nəpın Taetas ruvehi nəgkiariien amasan muvehe mə nakalasia me fwe Korin hənətə sas ia noien ərəha me səvənraha nənə mhərərig ia noien ərəha me səvənraha. Nəpın Pol rıregi nəgkiariien nəha, in rırai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nəkur Korin. Ia nıpəri nəkukuə i sə rakupwən Pol rıni pen ti nəkur Korin mə rerin ragien ti nəri nə mə irəha hənəpwəh noien ərəha me səvənraha mamho noien amasan sə Kumwesən rokeikei. Ia nıpəri nəkukuə sə rakurirə Pol raməgkiari atukw a ia in mine nərmama səməme kamhəmwəki in mamhəni ərəha in.

¹*Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo, ti nəri nə mə Kumwesən rıməni nəkwan mə tako, mine piəvtaha Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Korin, mine nərmama me pam səvəi Kumwesən fwe profens nəha Akaea.

²*Pwəh Kumwesən Tata səkitaha, mine Iesu Kristo İərimənu səkitaha, krouəriari pehe namasanien mine nəmərınuien m kimiaha.

Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituien

³*Pwəh səgnəgıni Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi İərimənu səkitaha Iesu Kristo, in Tata sə in nukune napıien, nənə in Kumwesən sə in nukune noien səvəi nasituien me pam. ⁴In ramasitu ia kimaha ia nəmisəien me pam səkimaha, mə kimaha iahəukurən nasituien ia nərmama ia nəmisəien me səpəmsəpə səməme irəha haməregi. Nənə kimaha tahasitu ia nırəha ia noien səvəi nasituien sə Kumwesən rıno m kimaha.

⁵*Rəmwhen a ia nəmisəien sə Kristo rıməuvehi, nəmisəien nəha rauvehe pik mwı ia nımıruien səkimaha. Ia noien a mwı nəha, ti nəri nə mə kimaha iahaməuvehe mho kuatia kimaha Kristo, Kumwesən ramasitu pik ia kimaha, nənə noien nəha ramevən mwı ti nərmama nepwın. ⁶*Trıni mınuə kimaha iahamregi nəmisəien, mətə in nə trasitu ia kimiaha muvehimıru kimiaha. Trıni mınuə Kumwesən rasitu ia kimaha ramo mə kimaha iahəukurən nasituien ia kimiaha. Nənə kwənkwai nasituien nəha raukuə ia nımıruien səkimiaha, nənə nəpın hiarə ia nəmisəien kuatia a tsarə irə trasitu ia kimiaha mə tihərer əknekın ia nəpın me. ⁷Kimaha iahənəmri pen əknekın nətərigien səkimaha ia Kumwesən tukumiaha mə tihərer əknekın. Ro iamınhi irə ti nəri nə mə kitaha pam samarə ia narəien kuatia a mə kimiaha tihəregi nəmisəien sə iahamarə irə, nənə ia noien a mwı nəha Kumwesən trasitu ia kimiaha rəmwhen ramasitu ia kimaha.

⁸*Piak me, kimaha iahokeikei mə tihəukurən amasan nəpın sikai sə iahənarə irə ia profens nəha Esia. Nəpın nəha riskai pik tukumaha, mo rerımaha rırhı mə ko iahəpkımiru mhə mamhəuvən. ⁹Kimaha iahamregi rəmwhen kınəkiri raka kimaha mə tahemhə. Mətə narımnari me nəha haməuvehe mə kimaha tahəpwəh nətığiteien ia nıskaiien atukw səkimaha, mətə tahətığite ia Kumwesən sə ramo nərmama hēmhə hətui mwı. ¹⁰*İa nəpın nəha ipaka kimaha iahemhə, mətə in rıməuvehimıru kimaha. Nənə in trauvehimıru kimaha iamınhi irə mamevən. İahənəmri pen əknekın nətərigien

* **1:1:** 1Kor 1:1 * **1:2:** 1Kor 1:3 * **1:3:** Efes 1:3, 1Tes 1:3, Rom 15:5 * **1:5:** Sam 34:19, Sam 94:19 * **1:6:** 2Kor 4:15 * **1:8:** Wok Me 19:23, 1Kor 15:32 * **1:10:** 2Tim 4:18

səkimaha irə mə in truvehimiru mwi kimaha. ¹¹ Mətə kimiaha tihaməkeikei mhasitu ia kimaha mhəfwaki tukumaha. Tiho iamınha irə mə nərmama həpik tuhəni tanak m Kumwesən ti narimnari amasan me səməme in tro m kimaha ti nəri nə mə nərmama həpik hənəfwaki tukumaha.

Pol rərari ia nətərigien səvənhi mīne nəfe tro

¹² *Nari riti kimaha iahaməgkiari ərpwi irə. Kimaha iahamregi fwe ia rerimaha mə ro nıpərhienien. In i mə noien səkimaha ia təkure tıprənə iahəno m nərmama nepwın, mhəno mwi m kimiaha rəpi raka, in noien sə raməmak irapw ia kwopun ukuraan. Iahaməni a nəgkiariien pərhien rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Iahəpkəgkiari mhə ia nukurənien səkimaha səvəi tıprənə, mətə iahaməgkiari ia namasanien səvəi Kumwesən. ¹³⁻¹⁴ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə iahəpkrai mhə nəgkiariien riti sə riskai tukumiaha ti nəvsiniien, uə ti nukurənien nıpwran. Təkwtəkwuni hiəuvəukurən nətərigien səkimaha kwopti, mətə iakokeikei pik mə nəpın riti tihəukurən pam. Nənə ia noien nəha, nəpın Iesu İərimənu səkitaha truvehe mwi, kimiaha tihagien tukumaha rəmwhen a mwi mə kimaha iahamagian tukumiaha.

¹⁵⁻¹⁶ *Ti nəri nə mə iakukurən mə hiamagian tukumaha, nətərigien kupwən səiou mə takevən fwe profens nəha Masetonia, mukupwən muvehe mətoni kimiaha, nənə nəpın takrərig takuvehe mwi mətoni kimiaha. Ro pen tihəuvehi namasanien m kəru, nənə kurirə irə tihəsitu ia nırak ia suatuk səiou ti nevənien fwe ia tənə Jutia. ¹⁷ Mətə iakinəpwəh. Ro pen rosi rerimiaha rırhi mə nəpın iakamətərig mə tako iamınha irə nətərigien səiou ramaiuaiu? Uə rosi iakəmwhen a ia nərmama nepwın səvəi tıprənə kamhəni nəgkiariien mi nəha “Ouəh” mīne “Rekəm” ia nəgkiariien kuatia a?

¹⁸ Kimiaha hiəukurən mə Kumwesən ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpın me. Nənə kimaha mwi nəgkiariien səkimaha tukumiaha rıpkə mhə “Ouəh” mīne “Rekəm.”

¹⁹ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Tini Kumwesən i Iesu Kristo sə iahamarəvisau irapw tukumiaha kimrahar Saelas mīne Timoti, rıpkə mhə “Ouəh” mīne “Rekəm,” mətə ia Kristo, nəpın me pam nəgkiariien səkimaha in nə “Ouəh.” ²⁰ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə promes me pam səvəi Kumwesən həuvehe mho nıpərhienien i ia Iesu Kristo. Kitaha səuvəuvehe mhəno kuatia kitaha min, ro pen səukurən niniien “Ouəh” ti nuvehi utəien nəghi Kumwesən. ²¹ Kumwesən a ramo kimaha iahamərer əknekın ia Kristo kitaha m kimiaha. In rımərfi kitaha, ²² *məmri Nənımwın səvənhi ia rerıtaha rahatən pen mə kitaha nərmama me səvənhi. Ti nəri nə mə Nənımwın nəha ramarə ia rerıtaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me səməme rınəmri karen mə səkitaha.

²³ *Təkwtəkwuni iakaməkwein Kumwesən mə trıregi nəgkiariien i səiou. Trini mınua iapkını mhə nıpərhienien, pwəh in rərpwın noien ərəha səiou. İou iakinəpkuvehe mhə fwe Korin ti nəri nə mə iapkoikei mhə mə takını nəgkiariien sıkai riti tukumiaha.

²⁴ *Kimaha iahəpwəh nokeikeiien mə tahərimənu ia nahatətəien səkimiaha, rekəm. Mətə taho wok kitaha m kimiaha ti nagienien səkimiaha, ti nəri nə mə hiənərer əknekın raka ia nahatətəien səkimiaha.

2

¹ *Ro pen iakuvəni raka ia rerik mə ko iapkuvehe mhə mwi mətoni kimiaha mo rerimiaha rəmisə. ² Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimiaha a hıamo rerik ramagian, mətə trini mınua iako rerimiaha rəmisə, nənə iərmama riti riwən sə tro rerik ragien. ³ Nənə iakımərai nəkukuə nəha mə nəpın iakuvehe mətoni kimiaha tapkregi mhə rerik rəmisə.

* **1:12:** Hip 13:18, 2Kor 2:17, 1Kor 1:17 * **1:13-14:** 2Kor 5:12, Fil 2:16 * **1:15-16:** 1Kor 16:5-6 * **1:19:** Wok Me 18:5 * **1:20:** Rev 3:14 * **1:22:** 1Jon 2:27, Efes 1:13-14, 2Kor 5:5, Rom 8:16-17 * **1:23:** Rom 1:9, 2Kor 11:31 * **1:24:** 1Tes 5:3 * **2:1:** 1Kor 4:21, 2Kor 12:21

Iakəpwəh nokeikeien mə nərmama səməme tuhaməkeikei mho rerik ragien, tuho rerik rəmisə. Iou iakuvəukurən raka mə kitaha kuation a, nənə nəpən rerik ragien, kimiaha mwi rerimiahaha tragien. ⁴*Ro pen nəpən iakimərai nəkukuə nəha m kimiaha rerik rəmisə pik tukumiaha, məkəwəpər, nise nənimek raiu tukumiaha. Iapkraihə nəkukuə nəha mə tro rerimiahaha rəmisə, mətə iakimərai mə tihəukurən nokeikeien i səiou rasori tukumiaha.

Nakalasia me fwe Korin tuhaməkeikei mhenouenou noien ərəha sə iərmama nəha rino

⁵*Mətə iərmama nəha rino noien ərəha, in ripko mhə rerik rəmisə, mətə rino mə kimiaha pam rerimiahaha rəmisə kwopti. Iakani nəgkiariien i məpwəh nokeikeien mə triskai pik ti iərmama nəha, ⁶ti nəri nə mə nərpwəniien nəha kimiaha hiəpik hiəno min ti noien ərəha səvənhi rinəmwhen raka. ⁷Təkwtəkuni nəha tihaməkeikei mhenouenou noien ərəha səvənhi nənə mhomasan rerin, mə rerin trəpwəh nəmisə pikien muvehi irapw nətərigien səvənhi. ⁸Iakaməres kimiaha mə tiho pwəh in rukurən nokeikeien səkimiaha tukwe. ⁹*Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə in nə nəri iakimərai nəkukuə nəha tukwe, mə takətoni ro kimiaha mə tiho nəkwak ia narimnari me pam uə rekəm. ¹⁰Trini minuə hiənenouenou noien ərəha səvəi iərmama riti, iou mwi takenouenou irə. Trini minuə iərmama nəha rino nəri ərəha me nepwən mə iou takaməkeikei menouenou noien səvənhi, mətə iou iakinouenou raka noien səvənhi ia nəmri Kristo ti nasituien ia kimiaha. ¹¹*Iakamo noien nəha kamo Setan rouraha kitaha ia neikuəien me səvənhi. Iakani iaminihi ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka nətərigien me səvənhi səməme in ramesi pen.

Kumwesən ramo nərmama kambahəukurən Kristo ia aposol me səvənhi

¹²*Nəpən iakevən fwe ia taon nəha Troas mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, iakətoni mə Iərimənu səkitaha rinəsevər ia təpinhə miou mə tako wok fwe ikin. ¹³*Mətə iakamətərig pik mīpkəpwis mhə, ti nəri nə mə iapkətoni mhə piak Taetas ia kwopun nəha. Nənə iakəsəkir minraha mier mevən fwe ia profens nəha Masetonia.

¹⁴Mətə iakaməgnəgini Kumwesən ti nəri nə mə ia nəpən me in ramiri kimaha ia Kristo, mamə kimaha iahəmwhen ia nərmama me i kambahəkurirə ia kig riti sə rinaruagən pam, mamrərig pen fwe imwəni. Ia nəpən me Kumwesən ramo nukurəniien ia Kristo rauku pen ia kimaha mamevən ia kwopun me. Nərmama kambahəregi nukurəniien nəha rəmwhen ia nari riti kamregi nipekin. ¹⁵*Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə kimaha iahəmwhen ia nīmwəkmwəki nari nipekin rapein amasan Kristo rauvani ti nəgnəginiien Kumwesən nise napw irə ramevən ti nərmama səməme Kumwesən rauvehimiru irəha, mamevən mwi ti səməme kambahəuvən mə tuhemhə. ¹⁶*Səməme kambahəuvən mə tuhemhə həregi kimaha iahəmwhen ia nipeki nise napw nəha sə rauku pen ia nemhəien mamevən ti nemhəien. Səməme Kumwesən rauvehimiru irəha həregi kimaha iahəmwhen ia nise napw nəha sə rauku pen ia nimiruien mamevən ti nimiruien. Wok nəha wok asori. Sin rukurən noien? ¹⁷*Kimaha iahəpkəmwhen mhə ia nərmama me nəha həpik kambahəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən ti nuvehien a mane, rekəm. Mətə Kumwesən rinərhi pehe kimaha. Ia Kristo kimaha iahəməni irapw nəgkiariien amasan səvənhi ia nəmri Kumwesən, nənə nəgkiariien səkimaha rauku pen a ia rerimaha sə ratukwatukw.

3

Nəkukuə riti kimərai rani sas ia Pol mine in me nepwən

¹*Rosi rerimiahaha rirhi mə iahənaməfiəutə mwi kimaha ia nəmrimiahaha, mətə ripko mhə iaminihi irə. Nəpən nərmama pwispwis me həuvehe imwəmiaha, tuhaməkeikei mhəuvehi nəkukuə riti kimiaha me nepwən həmərai ti nini irapwien irəha tukumiaha, ti

* **2:4:** Wok Me 20:31 * **2:5:** 1Kor 5:1 * **2:9:** 2Kor 7:15, 10:6 * **2:11:** Luk 22:31 * **2:12:** Wok Me 14:27, 1Kor 16:9 * **2:13:** Wok Me 20:1 * **2:15:** 1Kor 1:18 * **2:16:** Luk 2:34, 2Kor 3:5-6 * **2:17:** 2Kor 1:12, 1Tes 4:11 * **3:1:** 2Kor 5:12, Wok Me 18:27, Rom 16:1

nəri nə mə hiäreirei irəha. Nənə nəpın həier mhəpwəh kimiaha, tuhaməkeikei mhəuvehi nəkukuə səkimiaha ti noien kimiaha me nepwin həukurən irəha. Kimiaha hiənuə tiho iamınhi irə ia kimaha? Rekəm! ^{2*}Kimiaha atukwatukw hiəmwhen ia nəkukuə səkimaha rani sas ia kimaha. Nəkukuə nəha kimərai pen ia rerimaha, nərmama pam tuhəvsini mhəukurən. ^{3*}Ro nukurənien i tukunraha hətoni mə Kristo əpa rımərai nəkukuə nəha, məmri pehe ia rəgimaha mə tahərhi pen i ramevən. In rıpkrai mhə nəkukuə nəha ia nəri kamrai nari irə, mətə rımərai nəkukuə nəha ia Nənimwin i in səvəi Kumwesən sə ramıru. Nənə rıpkrai pen mhə ia kəruətərei sə rıpwıəpwıə, mətə rımərai pen ia reri nərmama.

^{4*}Kimaha iahəpkəhekır mhə mə tahəni iamınhi irə, ti nəri nə mə kimaha iahəuvəuvehe mhəno kuatia kimaha Kristo, nənə mamhahətətə əknekın ia Kumwesən. ⁵Kimaha iahəmwhen ti noien wok i, mətə ko iahəpkını mhə mə nari riti rauku pehe atukw a tukumaha. Kimaha iahəmwhen ti nəri nə mə Kumwesən ramasitu ia kimaha. ^{6*}In rıno kimaha iahənəmwhen ti noien wok kimaha iotukwininari me səvəi nəgkiariien vi səvənhi sə in rınərihi tərini əknekın. Nəgkiariien vi nəha rıpkuku pen mhə ia Loa sə kimərai, mətə rıməuku pen ia Nənimwin səvəi Kumwesən. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Loa sə kimərai ramousi əpune iərmama, mətə Nənimwin səvəi Kumwesən rauvei pehe nimiruien.

Nəgkiariien vi kınərihi tərini əknekın ramser pik anan rınəpi raka Loa

^{7*}Fwe kupwən, nəpın Loa sə kimərai pen ia kəruətərei kəru rıməuvehe vi a, rıməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən. Nukuraanien nəha rəhiəpwın nənime Moses ramser pik. Nəkur Isrel ko həpkəti əter pen mhə ia nənime Moses, nəri auər a mə nukuraanien nəha ia nənimen rınəmeiwaiu. Noien səvəi Loa nəha ramo mə iərmama remhə, mətə rıməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən. ^{8*}Mə ro iamınhi irə rəfo ia noien səvəi Nənimwin İkinan? Tukətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser pik məpi raka. ^{9*}Nəgkiariien akuas səvəi Loa sə raməkiri nərmama mə tuhaməkeikei mhemhə kamətə nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser, mətə mə ro iamınhi irə nəgkiariien vi kınərihi tərini əknekın sə ramo nərmama hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, tukətoni mwi nukuraanien səvəi Kumwesən irə ramser pik məpi raka. ^{10*}Nıpərhiəniəni, nəgkiariien akuas səvəi Loa sə kamətoni nukuraanien səvəi Kumwesən irə, təkwtəkwuni nəha kəpwəh nətoniien nukuraanien nəha irə, ti nəri nə mə nəgkiariien vi kınərihi tərini əknekın ramser pik anan rınəpi raka Loa nəha. ¹¹Nəgkiariien akuas səvəi Loa rıməuvehe irau nukuraanien səvəi Kumwesən, mətə triwən mwi rəmwhen ia nukuraanien sə rıməser ia nəmri Moses. Mətə nəgkiariien vi Kumwesən rınərihi tərini əknekın trarə rerin, miser pik məpi raka.

¹²Ti nəri nə mə kimaha iahəukurən amasan nəri nəha mə ro iamınhi irə, ro pen kimaha iahamətigase, ^{13*}mhəpkəmwhen mhə ia Moses. In rınousəman nənimen ia tınari əgeigei mə nəkur Isrel tuhəpwəh nətoniien mə nukuraanien sə raməhiəpwın nənimen rınəmiwən. ^{14*}Mətə nətəriğien səvəi nəkur Isrel me nəha fwe kupwən kınərəpinhə i. Nənə meste pehe nəha ipwet mine nəpın irəha həvsini nəgkiariien akuas səvəi Loa, irəha həpkregi sas mhə nəfe rani, ti nəri nə mə nari riti ramərəpinhə nətəriğien səvənraha rəmwhen ia tınari əgeigei sə rınousəman nənime Moses. Mətə Kristo əpa rukurən nuvehi rakaien nəri nəha ia nətəriğien səvəi iərmama nəpın iərmama ruvehe mo kuatia irau min. ¹⁵Ouah meste pehe nəha ipwet mine, nəpın həvsini Loa səvəi Moses, nari riti raməsisəg ia nətəriğien səvənraha rəmwhen ia tınari əgeigei nəha sə rınousəman nənime Moses fwe kupwən. ^{16*}Mətə trini minuə iərmama riti ruvsini in muvehe ti İərimənu səkitaha, tınari nəha trier raka. ^{17*}İərimənu nəha səkitaha in Nənimwin

* **3:2:** 1Kor 9:2 * **3:3:** Eks 24:12, Jer 31:33, Esik 36:26-27 * **3:4:** 2Kor 2:16 * **3:6:** Jer 31:31, 1Kor 11:25, Jon 6:63, Rom 7:6 * **3:7:** Eks 34:30 * **3:8:** Kal 3:2,5 * **3:9:** Dut 27:26, Rom 1:17, 3:21 * **3:10:** Eks 34:29 * **3:13:** Eks 34:33-35 * **3:14:** Rom 11:25 * **3:16:** Rom 11:23,26 * **3:17:** Jon 8:32,36, Rom 8:2, Kal 5:1

Ikinan. Nənə kwopun Nənimwɪn Ikinan ramarə ikin, in rafi nari ia nərmama. ¹⁸* Kitaha pam i səpkuvegi mhə nəmritaha rəmwhen ia Moses, mətə nəmritaha ramser kamətə nukuraanien səvəi Iərimənu ia kitaha. Ia nəpin me in rauvsini nimiruien səkitaha mə tsəuvehe mhəmwhen irə sarə ia nukuraanien riti mharə mhəuvən mwi ia riti. Noien i rauku pen ti Iərimənu səkitaha in nə Nənimwɪn Ikinan.

4

Kumwesən ruvei pen wok m aposol me

¹* Kumwesən rapi tukumaha nənə muvei pehe wok i m kimaha ro pen tahəpwəh nəpouien i. ²* Kimaha iahəuvəuvei pen raka təkutamaha ia noien afafa me mine noien me səməme ho naurisien. Iahəpkavən mhə ia noien səvəi neikuəien, uə iahəpkuvsini mhə nəgkiariien səvəi Kumwesən, rekəm. Mətə kimaha iahaməni irapw nəgkiariien pərhien ia nəmri nərmama me pam mə irəha tuhəkiri noien səkimaha mhəukurən ia rerinraha mə kimaha iahamo noien atukwatukw ia nəmri Kumwesən. ³ Rosi nəgkiariien amasan sə iahaməni irapw ramərkwafə ti nərmama nepwin, mətə ramərkwafə a ti nərmama səməme kamhəuvən mə tuhemhə. ⁴* Irəha ko həpkini mhə nıpərhienien ia nəgkiariien amasan nəha, ti nəri nə mə Setan i, iəremhə sə ramərimənu ia tıprənə i, rinousəman nətərigien səvənraha, mamə irəha həpwəh nətoniien nukuraanien sə raməhiəpwɪn irəha. Nukuraanien nəha rauku pen ia nəgkiariien amasan sə raməvisau nəsoriiien səvəi Kristo. Kristo nəha in rəmwhen atukwatukw ia Kumwesən. ⁵* Kimaha iahəpkəvisau atukw mhə kimaha, mətə iahaməvisau Iesu Kristo mə in Iərimənu, nənə kimaha nərmama iahamo tukwini nari m kimiaha ia nəghi Iesu. ⁶* Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən nəha riməni mə, “Pwəh nukuraanien ruək məhiəpwɪn kwopun rıpitəv ikin,” in raməhiəpw ia rerimaha, mə kimaha iahəukurən nətoniien nukuraanien səvəi Kumwesən, nənə iahətoni nukuraanien nəha ramser ia nənime Kristo.

Aposol me həpkiskai mhə ia niskaiien atukw səvənraha

⁷* Mətə kimaha iahaməuvehi nəri amasan nəha ia nıpwramaha me i kino ia tıprənə həpkiskai mhə. Ro iamɪnhi irə mə trahatən pen mə niskaiien amasan nəha rəpi raka riməuku pen ti Kumwesən, rıpkuku pehe mhə tukumaha. ⁸* Ia nəpin me kimaha iahamregi rərəha ia narimnari me rıpiək, mətə iahəpkimwei mhə. Nəpin me nepwin iahəreirei suatuk, mətə iahaməmwur mhəpwəh nəpwəhien. ⁹ Nərmama hamo nərəhaien m kimaha, mətə Kumwesən rıpkəpwəh mhə kimaha. Hamousi kimaha, mətə həpkouraha mhə kimaha. ¹⁰* Ia nəpin me rəmwhen mə kimaha iahaməuvehi nemhəien səvəi Iesu ia nıpwramaha, ro iamɪnhi irə mə nərmama həukurən nətoniien mwi nimiruien səvəi Iesu ia nıpwramaha. ¹¹* Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kimaha iahamarə, nəpin me pam kauvei pen kimaha mə tahemhə ti nəghi Iesu. Ro iamɪnhi irə mə nərmama tuhətoni nimiruien səvənhi ia nıpwramaha sə tıpkemhə ia nəpin riti. ¹² Noien nəha nıpwrən mə nemhəien ramowok ia kimaha, mətə nimiruien ramowok ia kimiaha.

¹³* Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iakinahatətə ro pen iakani.” Ia noien kuatia a səvəi nahatətəien kimaha mwi iahənahatətə ro pen iahaməni. ¹⁴* Kimaha iahəukurən amasan mə Kumwesən sə rino Iərimənu səkitaha rətui mwi ia nemhəien, in tro kimaha mine kimiaha, kitaha pam sətui mwi ia nemhəien kitaha Iesu, nənə mərpwi irapw kitaha ia nənimen. ¹⁵* Narimnari me i, kimaha iahamo ramasitu ia kimiaha mə nəpin namasanien səvəi Kumwesən rivi pehe nərmama həpiək mwi həuvehe ti Kristo, nənə nərmama həpiək mwi tuhəni tanak ti Kumwesən, mhəuvehi utə nəghin irənhə anan.

* **3:18:** Eks 16:7, 24:17 * **4:1:** 2Kor 3:6 * **4:2:** 2Kor 2:17, 1Tes 2:5, 1Kor 1:18 * **4:4:** Efes 2:2, Kol 1:15, Hip 1:3 * **4:5:** 2Kor 1:24 * **4:6:** Jen 1:3, Aes 9:2, 2Kor 3:18 * **4:7:** 2Kor 5:1 * **4:8:** 2Kor 1:8, 7:5 * **4:10:** 1Kor 15:31 * **4:11:** Rom 8:36 * **4:13:** Sam 116:10 * **4:14:** 1Kor 6:14 * **4:15:** 2Kor 1:3-6

16 *Narimnari me naha ho kimaha iahapwäh nepouien i. Nari auer a ma nipwramaha irua ramevan ma traraha, mata rerimaha fwe imwa Kumwesän ramo ma ramarmävi ia napin me. 17 *Ro iamihhi irä ti nari na ma namisäien me i samaregi ia takure tipränä i iraha nari auer a, hapkarä apwämwis mhä, mata hamäpnäpenä ia kitaha ti naräien rerin sä ramähiapw mamasan pik mäpi raka. 18 *Nänä ro iamihhi irä, nänimemaha hapkärer pen mhä ia narimnari me kamätoni, mata hamärer pen ia narimnari me kipkätoni mhä. Iakani iamihhi irä ti nari na ma narimnari me kamätoni iraha narimnari me sävai takwtäkwuni a, tuhäpkiwän, mata narimnari me kipkätoni mhä iraha tuharä rerin.

5

Nipwrataha sä vi fwe ia neiai

1 *Iakani iamihhi irä ti nari na ma nipwrataha rämwhen ia nimwä tapolen samarä irä sävai napin ouihhi a ia tipränä i. Nänä kitaha säukurän ma trini minuä nipwrataha i ruvehe memhä maraha, mata fwe ia neiai nipwrataha vi fwe ikin sä rämwhen ia nimwä riti ripko mhä iärmama rino mata Kumwesän a rino nänä in trarä rerin. 2 *Napin samarä ia nipwrataha i, samaregi räräha, mamhävi kwakwa neiahagien tukwe, mamhokeikei anan ma tsäuvän mharä ia nimwä vi naha fwe ia neiai. 3 Kitaha tsarkahu nipwrataha vi naha rämwhen ia karkahu, tipkäta mhä ma samavän auer a. 4 *Napin samarä ihhi ia nimwä tapolen i säkitaha ia tipränä i, samaregi räräha pik, mamhävi neiahagien tukwe, mhäpwäh nokeikeien ma tukuvehi raka nipwrataha i rämwhen ia karkahu. Mata sokeikei ma tukarkahu pehe nipwrataha sä fwe ia neiai ma nipwrataha i sä ko ripkarä rerin mhä truvehe märmävi marä rerin. 5 *Kumwesän äpa rino kitaha ti narimnari me naha. In rimäuvei pehe Nänimwin Ikinan m kitaha. Ti nari na ma Nänimwin naha ramarä ia kitaha, nänä, kitaha säukurän amasan ma Kumwesän truvei pehe pam narimnari amasan me sämäme rinämri karen ma säkitaha. 6 *Ro iamihhi irä kitaha samätigase ia napin me, mamhäukurän ma napin samo imwätaha ia nipwrataha i, säpkarä mhä fwe imwei Iärimänu. 7 *Iakani iamihhi irä ti nari na ma kitaha samarä ia nahatätäien, säpkarä mhä ia näfe samätoni. 8 *Kitaha samätigase mamhäregi ma ko säpwäh nipwrataha i mhäuvän mho imwätaha fwe ia neiai kitaha Iärimänu säkitaha sä naha ramasan pik mäpi raka. 9 *Ro iamihhi irä mine nari auer a ma samarä kitaha min uä säpkarä mhä kitaha min, mata sämämwur ma rerin tragien tukutaha. 10 *Iakani iamihhi irä ti nari na ma kitaha pam tsamäkeikei mhärer kupwän ia nämri Kristo ma in träkiri noien me säkitaha. Kitaha kuatia kuatia tsäuvehi näräkuien resi pen noien me säno ia naräien i samarä irä ia nipwrataha i, noien amasan uä noien äräha.

Kumwesän rino suatuk ia Kristo ma kitaha säukurän nuveheien mho in me nepwin

11 *Nänä takwtäkwuni kimaha iahäuväukurän amasan mamhähekir Iärimänu säkitaha. Ro pen iahamämwur ma tahävi pehe närmama. Kumwesän rukurän amasan kimaha. Rerik rirhi ma kimiaha mwi häukurän amasan kimaha. 12 *Kimaha iahäpwäh nokeikeien ma tahäuvehi utä kimaha ia nänimemiaha, mata tahäuvei pehe nätarigien säkimaha ma räfo rerimäiaha tragien tukumaha. Nänä takwtäkwuni häukurän nripwenien nägkiariien sävai närmama sämäme hamärpwi iraha ti noien sä närmama kamhätoni, mata rerinraha ripkrhi mhä nari sä ramarä ia reri iärmama. 13 Trini minuä rerimäiaha rirhi ma iahamärmäri, mata kwa iahamo wok sävai Kumwesän. Nänä trini minuä rerimäiaha rirhi ma iahäukurän nari, mata kwa iahamasitu ia kimiaha. 14 Ro iamihhi irä ti nari na ma nokeikeien sävai Kristo ramärimänu ia kimaha. Kimaha

* 4:16: Efes 3:16 * 4:17: Rom 8:17-18 * 4:18: Kol 1:16, Hip 11:1-3 * 5:1: 2Kor 4:7, 2Pit 1:13-14 * 5:2: Rom 8:23 * 5:4: 1Kor 15:53-54 * 5:5: Rom 8:16,23 * 5:6: Hip 11:13-16 * 5:7: 1Kor 13:12 * 5:8: Fil 1:23 * 5:9: Kol 1:10, 1Tes 4:1 * 5:10: Pri 12:14, Rom 2:16, 14:10 * 5:11: 2Kor 4:2 * 5:12: 2Kor 3:1, 1:14

iahəukurən amasan mə iərmama kuatia a rımamhə ti nərmama pam, nənə ro pen rəmwhen mə nərmama me pam həuvamhə. ¹⁵ *Nənə rımamhə ti nərmama pam mə səməme kamhəmıru tuhəpwəh noien narımnari me səməme irəha a hokeikei, mətə irəha tuhaməkeikei mho noien me səməme İesu rokeikei. In rımamhə ti nırəha, nənə mətui mwi ia nemhəien.

¹⁶ Ro pen ipwet mıne kımaha iahəpkəkiri mhə nərmama ia noien sə nərmama səvəi tıprənə haməkiri nərmama irə. Nıpərhıenien kımaha iahənəkiri Kristo ia noien nəha ia nəpın riti, mətə təkwtəkwuni iahəpko mhə mwi. ¹⁷ *Ro iamınhi irə trını mınua iərmama riti ruvehe mo kuatia irau Kristo, in rıməuvehe mo in iərmama vi. Noien akuas səvənhi ruvəiwən, nənə noien vi ruvəuvehe. ¹⁸ *Narımnari me pam nəha haməuku pen ti Kumwesən. In rıno suatuk ia Kristo mə kımaha tahəpwəh mwi nəmwəkien in mhəuvehe in me nepwın. Nənə in rınəmri pehe wok i ia rəgımıaha, mə kımaha tahəvi pehe mwi nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in me nepwın. ¹⁹ *Nəgkiariien sə iahaməvisau i mamhəni mə Kumwesən rıno suatuk ia Kristo mə tro nərmama səməme haməmwəki in ia tıprənə i həuvehe in me nepwın, nənə məpwəh nəvsiniien noien ərəha me səvənraha. Nənə muvei pehe nəgkiariien i m kımaha mə tahəni irapw mə Kumwesən rıno raka suatuk ti nərmama haməmwəki in mə tuhəuvehe in me nepwın. ²⁰ Ro pen kımaha nərmama səməme iahaməgkiari tukwini səvəi Kristo. Rəmwhen mə Kumwesən raməkwein nərmama ia nəgkiariien səkımaha. Nənə iahaməres kımıaha ia nəghi Kristo mə tihəpwəh nəmwəkien Kumwesən nənə mhəuvehe in me nepwın. ²¹ *Kristo noien ərəha səvənhi riwən. Mətə ti nasituien ia kitaha, Kumwesən ro in ruvehe məmwhen ia noien ərəha. In ro iamınhi irə mə ia Kristo kitaha tsəukurən nuveheien mhəmwhen ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən.

6

¹ *Kımaha iahamo wok pəri kımaha Kumwesən. Ro pen iahaməres kımıaha mə nəpın Kumwesən raməriari pehe namasanien səvənhi m kımıaha, tihəpwəh nuvehien rəmwhen ia nəri auər a, ² *ti nəri nə mə Kumwesən rani mə, “İa nəpın səvəi nasituien ia iərmama, iakregi kımıaha.

İa nəpın səvəi nuvehimıruien iərmama, iakasitu ia kımıaha.” Hətə ro. Təkwtəkwuni rıno nəpın səvəi Kumwesən ti nasituien ia iərmama. Təkwtəkwuni rıno nəpın səvəi nuvehimıruien iərmama.

Pol mıne in me nepwın kamhəregi rərəha ia narımnari me rıpık

³ Kımaha iahəpko mhə nari riti mə iərmama riti trımwei irə, ti nəri nə mə iahəpwəh nokeikeien mə tukıni ərəha wok səkımaha. ⁴ *Mətə ia narımnari me pam səməme kımaha iahamo iahamahatən pen mə kımaha iotukwininari me pərhien səvəi Kumwesən, mamhərer əknekın ia nəpın səvəi nəmısəien, mıne nəpın skai me, mıne nəpın iahamregi rərəha. ⁵ *Nərmama hənousi kımaha, nənə kuvei pen kımaha ia kalapus, nənə karıpwı kımaha mə tukousi kımaha. İahəno pık wok, mhəpwəh napriien ia nəpın, nukumhə rahi kımaha. ⁶ *Ro nukurənien i mə kımaha iotukwininari me pərhien səvəi Kumwesən ti nəri nə mə iahamo wok noien səkımaha rəmher, kımaha iahəukurən nari, nətərigien səkımaha rəpwəmwıs, iahamo ramasan m nərmama, Nənımwın İkinan rukuər ia rerımaha, kımaha iahokeikei nərmama ia nokeikeien pərhien, ⁷ *mamhəni a nıpərhıenien, nənə nıskaiien səvəi Kumwesən ramarə ia kımaha. Kımaha iahamo noien atukwatukw rəmwhen ia narımnari me səvəi naruagənien iahaməuvehi ia rəgımıaha mwatuk mıne mour. ⁸ Nərmama nepwın haməsıai kımaha, nepwın hamo aurıs kımaha.

* **5:15:** 1Tim 2:6, Rom 14:7-8 * **5:17:** Rom 8:1,10, Kal 6:15, Aes 43:18, Rev 21:5 * **5:18:** Rom 5:10 * **5:19:** Rom 3:23-25, Kol 1:19-20 * **5:21:** Jon 8:46, Hip 4:15, Kal 3:13, 1Kor 1:30, Fil 3:9 * **6:1:** 2Kor 5:20 * **6:2:** Luk 4:19-21 * **6:4:** 2Kor 4:2 * **6:5:** 2Kor 11:23-27 * **6:6:** 1Tim 4:12 * **6:7:** 1Kor 2:4

Nepwɪn haməni ərəha kɪmaha, nepwɪn haməni amasan kɪmaha. Nepwɪn haməni mə kɪmaha ieikuə me, mətə kɪmaha iahaməni a nəgkiariien pərhiən. ⁹ *Kamo m kɪmaha rəmwhen mə kɪmaha nərmama kreirei kɪmaha, mətə kɪmaha kukurən amasan kɪmaha. Kamo m kɪmaha rəmwhen mə iahəuvamhə raka, mətə hətə ro iahaməmɪru ihi. Kamousi kɪmaha, mətə kɪpkousi əpune mhə ihi kɪmaha. ¹⁰ *Kɪmaha iahamreji rərəha, mətə ia nəpɪn me rerɪmaha ramagien. Nautə səkɪmaha riwən, mətə iaho nərmama həpɪk nautə səvənraha rɪpɪk. Nari riti səkɪmaha riwən, mətə iahaməuvehi narimnari me pam.

¹¹ Nəkur Korin, kɪmaha iahaməni pehe pam nəgkiariien me m kɪmiaha mhəpkəpwəh mhə riti. Nənə iahamokeikei kɪmiaha ia rerɪmaha pam. ¹² Kɪmaha iahəpkəsisəg mhə nokeikeiien səkɪmaha tukumiaha, mətə kɪmiaha hiəməsisəg səkɪmiaha tukumaha. ¹³ *Təkwtəkwni nəha iakaməgkiari m kɪmiaha rəmwhen mə nɪpwnətɪk atukwatukw me nə kɪmiaha. Ratukwatukw a mə kɪmiaha mwi tihokeikei kɪmaha ia rerɪmiaha pam.

Kumwesən sə ramɪru nimwə səvənhi nə kɪtaha

¹⁴ *Kɪmiaha tihəpwəh nuvehien rəgimɪaha me kɪmiaha nərmama səməme həpkɪni mhə nɪpərhiənien ia Kristo mho pəri wok. Iakani iamɪnha irə ti nəri nə mə kɪmiaha hiəukurən. Noien amasan mɪne noien ərəha trouəfo rouo pəri nari riti? Uə nukuraanien mɪne nəpɪtəvien trouəfo rouavən pəri? ¹⁵ Kristo mɪne Setan trouəfo rouni nəgkiariien kuatia? Uə iərmama sə rani nɪpərhiənien ia Kristo mɪne iərmama sə rɪpkɪni mhə nɪpərhiənien irə trouəfo ro nari ia nətərigien kuatia? ¹⁶ *Nimwə səvəi Kumwesən tukəfo kəfwaki m nənimwi nari me ikin? Kumwesən sə ramɪru nimwə səvənhi nə kɪtaha. Rəmwhen Kumwesən rɪməni mə,

“Takarə kɪmaha nərmama me səiou,
nənə mavən kɪmaha mɪnraha,
iou takuvehe Kumwesən səvənraha,
irəha tuhəuvehe nərmama me səiou.”

¹⁷ *Nənə Iərimənu səkɪtaha rɪməni mə,
“Ro iamɪnhi irə, tiharaka ia nirəha,
mhavən isipwɪn ti nirəha,
mhəpwəh nɪrapɪien nəri sə rəmkekɪk ia nənimək,
rerɪk ragien mə takuvehi kɪmiaha,

¹⁸ *iou takuvehe tata səkɪmiaha,
nənə kɪmiaha tihəuvehe nɪpwnətɪk me.
Iou Iərimənu sə iakauvehi nɪskaiien me pam,
iakani nəgkiariien nəha.”

7

¹ Nərmama keikei me səiou, promes me i səkɪtaha. Ro pen pwəh səpərhi atukw a kɪtaha, mhəpeki raka narimnari me pam səməme hamo nɪpwrataha mɪne nənimwitaha həkemɪk ia nəmri Kumwesən. Pwəh so mə noien səkɪtaha ratukwatukw pam, mo ikinan i, ti nəri nə mə kɪtaha samhekɪr Kumwesən.

Nagienien səvəi Pol

² *Tihəsevər ia rerɪmiaha tukumaha. Kɪmaha iahəpko mhə rərəha ia iərmama riti. Iahəpkɪvi pen mhə iərmama riti ia kwopun ərəha ikin. Iahəpkəmwur mhə mə tahəuvehi nari riti səvəi iərmama riti ia noien ikou. ³ *Iou iapɪni mhə nəgkiariien i, mɪni mə hiəno noien ərəha, rekəm. Iakuvəni raka tukumiaha i mə nəri auər a mə tsəmɪru pəri uə tsemhə pəri, mətə kɪmiaha hiamarə ia nətərigien səkɪmaha ia nəpɪn me. ⁴ Iou iakamahatətə

* **6:9:** 2Kor 4:10, Sam 118:18 * **6:10:** 2Kor 7:4, Fil 2:17, Kol 1:24 * **6:13:** 1Kor 4:14 * **6:14:** Efes 5:7,11
* **6:16:** 1Kor 3:16, Lev 26:12, Esik 37:27 * **6:17:** Rev 18:4 * **6:18:** 2Saml 7:14, Aes 43:6, Jer 31:9, Rev 1:8 * **7:2:**
Wok Me 20:33, 2Kor 12:17 * **7:3:** 2Kor 6:11-12

əknekin ia kimiaha. Ia nəpɪn me rerik ramagien tukumiaha. Ia nəmisəien me pam səkimaha, kimiaha hiamo rerik raməpwuən, mamagien pik.

⁵ *Nəpɪn iahaməuwehe ia profens Masetonia iahəpkarwis mhə, mətə ia nəpɪn me nərəhaien rauvehi kimaha, nərmama hənua tuhəvisə m kimaha, nənə kimaha iahekir.

⁶ *Mətə Kumwesən sə rauvehi utə nətərigien səvəi iərmama sə rerin rəpou, ruvehi utə nətərigien səkimaha ia nuveheien səvəi Taetas. ⁷ Ripko mhə nuveheien a səvənhi ruvehi utə nətərigien səkimaha, mətə rerimaha ragien mwi ti nəgkiariien səkimiaha sə hiəmāni pen tukwe in rīməuwehi utə mwi nətərigien səvənhi. In rīmāni pehe tukumaha mə hiokeikei pik mə tihətoni iou, nənə mīni mə rerimiaha rəpou pik, hiamərer mwatuk mə tihənise nəgkiariien ərəha me kamini ia nirak. Nəpɪn iakregi narimnari me nəha rerik ragien pik.

⁸ *Rosi nəkukuə kupwən səiou ro kimiaha hiəregi rərəha, mətə iou iapkregei mhə rərəha tukwe. Mətə kupwən iakregi rərəha tukwe, ti nəri nə mə iakətoni mə nəkukuə nəha rino kimiaha hiəregi rərəha, mətə səvəi nəpɪn ouihi a. ⁹ Mətə təkwtəkwuni rerik ramagien, mətə ripko mhə rerik ramagien mə iakino kimiaha hiəregi rərəha, mətə ti nəri nə mə nəpɪn hiəregi rərəha, hiərərig ia noien ərəha səkimiaha. Kimiaha hiəpkouraha mhə kimiaha, ti nəri nə mə nəpɪn hiəregi rərəha, mətə hiaməti pen ia Kumwesən. ¹⁰ *Nəpɪn səregi rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei trukua kwənkwan in i kitaha tsəpwəh noien ərəha me səkitaha mhəuwehe Kumwesən ruvehimiru kitaha. Nənə reritaha trəpwəh nəpouien ti noien nəha. Mətə nəpɪn səregi rərəha rəmwhen nərmama səvəi tiprənə kəmhəregi trukua kwənkwan in i kitaha tsemhə. ¹¹ Kimiaha hiəuvəregi raka rərəha rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Nənə hətə ro nəfe raukuə ia kimiaha. Hiamo akwauakw mə tukətoni kimiaha mə nərəhaien riwən ia kimiaha, niemaha raməpi kimiaha ti noien ərəha səvəi iərmama nəha, kimiaha hiaməhekir, mamhokeikei pik mə tihətə iou, rerimiaha raməreuən, mamhərer mwatuk ti nəkoui atukwatukwien iərmama sə ramo noien ərəha. Ia noien me pam səkimiaha hiənəhatən mə hiəpko mhə nari riti rərəha ia narimnari me i. ¹² Iakimərai nəkukuə nəha m kimiaha, mətə iapkraihə mhə m iərmama i sə rino noien ərəha. Nənə iapkraihə mhə mwi m iərmama sə iərmama nəha rino noien ərəha irə, rekəm. Iakimərai mə tihətə sas ia nəmri Kumwesən mə hiamokeikei pərhiən kimaha. ¹³ Ro iamīnhi irə narimnari me pam nəha haməuwehi utə nətərigien səkimaha. Ouəh, nəgkiariien səvəi Taetas ruvehi utə nətərigien səkimaha.

Nari riti mwi, rerimaha ragien pik nəpɪn iahətoni nagienien səvənhi, ti nəri nə mə kimiaha hio nətərigien səvənhi rapwis. ¹⁴ Fwe kupwən iakimāni pen tukwe in mə iakamərpwi iou tukumiaha, nənə kimiaha hiəpko mhə iou iakauris. Narimnari me pam səməme iahəmāni tukumiaha ho nīpərhiənien. Ia noien a mwi nəha, narimnari me pam ia kimiaha iahəmāni pen ti Taetas i, mamhərpwi kimaha tukwe, ho nīpərhiənien. ¹⁵ *Taetas rerin ramrhi ihi mə kimiaha pam anan hiəno nəkwən, nənə mhehekir mhətəmnimwīn nəpɪn hiəsəni in mə truvehe mətəni kimiaha. Nəpɪn rerin rirhi narimnari me nəha, nokeikeiien səvənhi ramosori pik anan mwi tukumiaha. ¹⁶ Rerik ramagien pik tukumiaha ti nəri nə mə iakani nīpərhiənien ia kimiaha mə kimiaha hiamo noien atukwatukw.

8

Nakalasia me fwe Korin tuho sampam ia wok sə həno vi a ia nuk kurirə

¹ *Piak me, kimaha iahokeikei mə tihəukurən namasanien səvəi Kumwesən sə raməriari pen irə m nakalasia me fwe profens Masetonia mə irəha həukurən nasituien ia nərmama nepwīn mwi. ² Irəha hənərə ia nəpɪn sikai riti rəknekin ti nirəha, mətə rerinraha ramagien a ia nəpɪn me. Nautə səvənraha riwən, mətə housəsīmwiən mane

* **7:5:** 2Kor 2:13 * **7:6:** 2Kor 1:3-4 * **7:8:** 2Kor 2:4 * **7:10:** Mat 27:3-5, Hip 12:16-17 * **7:15:** 2Kor 2:9

* **8:1:** Rom 15:26

asori mhəuvei pen m nakalasia me ia kwopun me. ³ Iakani nīpərhiēnien tukumiaha i mā irəha həuvei pen mane səvənraha sə raməmak rəmwhen a, harə mhəuvei pen asori anan mwi. Rerīnraha ragien a mā pwəh ho. ⁴ *Irəha hənəres kimaha nəpīn rīpīk mā tahəsēni pwəh irəha hasitu ia wok səvəi nuvei penien mane m nərmmama me səvəi Kumwesən fwe Jerusalem. ⁵ Rerīmaha rīpkrihi mhə mā irəha tuho rasori iamīnha irə, mətə hənō. Irəha haməkupwən mhəuvei pen nīmīruien səvənraha m Iərimənu səkītaha, kurirə həuvei pehe mwi nīmīruien səvənraha m kimaha ia noien sə Kumwesən rokeikei. ⁶ Nəpīn hiəno vi a wok nəha ti nousəsīmwinien mane nəha, rerīmīaha ragien a tukwe. Ti nəri nə mā Taetas ramiri kimīaha irə, iahaməni pen tukwe in mā tro wok kimīaha min meste wok nəha ro sampam. ⁷ *Ia narimnari me pam kimīaha hiaməuvehi raməpi raka anan. Ia noien səvəi nahatətəien, noien səvəi nəgkiariien, mīne noien səvəi nukurəniēn, kimīaha hiəuvehi rəpi raka. Kimīaha hiəskai mwi ti nasituiēn, nənə mhokeikei pīk mwi kimaha. Ro iamīnhi irə kimaha iahokeikei mā ia nokeikeiēn səkīmiāha tihāsitu asori mwi ia wok i.

⁸ Iapkinī mhə mā tihaməkeikei mho. Mətə iakamahatən m kimīaha mā nərmmama əpə me rerīnraha ragien ti nasituiēn ia wok nəha. Nənə təkwtəkwuni nəha iakuə takətə sas ia nokeikeiēn səkīmiāha mā ro nīpərhiēnien rəmwhen ia nokeikeiēn səvənraha uə rekəm. ⁹ *Kimīaha hiəukurən amasan namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkītaha sə rīnəriari pehe irə m kimīaha. Nautə səvənhi rasori, mətə rīno tukumiaha mā nautə səvənhi riwən. Nənə ti nəri nə mā in rīno mā nautə səvənhi riwən, nənə mo kimīaha nautə səkīmiāha rasori.

¹⁰ In i nətəriēn səiou sə trasitu ia kimīaha ia narimnari me i. Ramasan mā tiho sampam ia wok sə hiəno vi a ia nuk kurirə. Rerīmīaha rīməkupwən mīrhi mā tiho wok nəha, nənə kimīaha hiaməkupwən mho. ¹¹ Ramasan mā təkwtəkwuni tihaməmwur ia noien wok nəha mho sampam irə. Ramasan mā tihəskai mwi ti noien sampam irə rəmwhen ia nətəriēn səkīmiāha rīməskai fwe kupwən ti noien. Nənə ramasan mā tiho ia mane me səkīmiāha. ¹² *Trīni mīnuə rerīmīaha ragien ti nuvei penien, Kumwesən rerīn tragien ti nuvehiēn a narimnari me səməme hiaməuvehi mamhəuvei pen min. In rīpkərəs mhə narimnari me səməme həiwən tukumiaha.

¹³ Iakəpwəh nokeikeiēn mā nīmīruien səvəi nərmmama nepwīn trīməru ti nəri nə mā haməuvehi mane me səkīmiāha, mətə nīmīruien səkīmiāha trīskai ti nəri nə mā hiənasitu ia nīrəha, rekəm. Iakokeikei mā trəmnamwhen a tukumiaha pam. ¹⁴ *Təkwtəkwuni, ti nəri nə mā narimnari me səkīmiāha ruvəpīk, ramasan mā tihāsitu ia nərmmama nepwīn səməme narimnari me səvənraha riwən. Nənə trīni mīnuə nəpīn nepwīn səkīmiāha riwən nənə səvənraha rasori, irəha tuhasitu mwi ia kimīaha. In i suatuk nərmmama tuhəuvehi rəmnamwhen a. ¹⁵ *Rəmwhen ia nəgkiariēn i kīmərəi pen ia Nəkukuə Ikinan rani mā,

“Iərmama sə rousəsīmwin nəveginien rīpīk, mətə rəmwhen a rīpkəpi raka mhə.

Nənə iərmama sə rousəsīmwin nəveginien rouihi, mətə rəmwhen a rīpkīwən mhə.”

Kərhi pen Taetas revən fwe Korin

¹⁶ Iakani tanak m Kumwesən ti Taetas, ti nəri nə mā Kumwesən rīno in rerīn rokeikei pīk mā trasitu ia kimīaha rəmwhen iakokeikei. ¹⁷ Nənə Taetas rerīn ragien mā tro narimnari me nəha səməme iahaməni pen tukwe, mətə nari riti mwi, rerīn ragien pīk mā trasitu ia kimīaha. Nənə nətəriēn a səvənhi mā truvehe mətōni kimīaha. ¹⁸ Nənə tahərhi pehe mwi piəvtaha riti mwi ruvehe irau min. Iərmama nəha raməvisau irapw nəgkiariēn amasan səvəi Kristo, nakalasia me pam haməgnəgini in tukwe. ¹⁹ Rīpko mhə nəri əpa nəha, mətə nakalasia me hənərpwi rəginraha ia iərmama nəha mā truvehe kimaha min iahəuvehi mane sə rerīmīaha ragien hiəuvei pehe. Kimaha tahəuvehi mane

* **8:4:** 2Kor 9:1-2 * **8:7:** 1Kor 1:5, 1Kor 16:1-2 * **8:9:** Mat 8:20, Fil 2:6-7 * **8:12:** Mak 12:43 * **8:14:** 2Kor 9:12 * **8:15:** Eks 16:18

nəha, mhəuvehi mhəuvən, mhəuvei pen m nakalasia me fwe Jerusalem, mhəuvehi utə nəghi lərimənu səkitaha irə, nənə mamhahatən mə rerimaha ragien pik ti nasituien. ²⁰ Kimaha iahamətui amasan ti mane asori i kamo iərmama riti rini ərəha kimaha mə iahənəfo irə ia mane. ²¹ Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə kimaha iahaməmwur mə taho nəri atukwatukw, mətə ripko mhə ia nəmri lərimənu a səkitaha, mətə ia nəmri nərmama me mwi.

²² Nənə tahərhi pehe piəvtaha riti mwi ruvehe irəhar iəmənmi i. Iərmama nəha, kimaha iahaməmwur mə tahətə sas irə nəpīn ripik. Nənə ia nəpīn me kimaha iahətoni mə rerin ragien pik mə trasitu. Nənə təkwtəkwuni nəha rerin ragien pik mwi mə trasitu ia nirau, ti nəri nə mə in rini nīpərhienien ia kimiaha. ²³ Kimiaha hiəuvəukurən raka Taetas. In ramo wok pəri kimrau min ti nasituien ia kimiaha. Nənə piəvtaha mi səməmi kroukurirə in, irau iəmə mi sə nakalasia me hənərhi irapw irau, nənə irau krauvehi utə nəghi Kristo. ²⁴ *Ramasan mə tiho ramasan ia nirəhar pwəh irəhar mine nakalasia me pam hətoni nokeikeien səkimiaha mə ro nəri pərhien riti. Pwəh irəha hətoni mə nəgkiariien səkimaha iahaməni mamhəuvehi utə nəghimiaha irə ro nīpərhienien.

9

¹ *Trini mīnuə iapkraihə nəkukuə i m kimiaha, ramasan a ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka wok i səvəi nasituien ia nakalasia me fwe Jerusalem. ² Iou iakukurən mə hiokeikei mə tihasitu. Iakauvehi utə noien amasan səkimiaha ia nəmri nəkur Masetonia, mani pen ti nirəha mə ia nuk kurirə kimiaha fwe Akaea hiənərər mwatuk ti nasituien. Nəpīn hətoni rerimiahaha ragien pik ti nasituien, ro mwi irəha həpik hokeikei mə tuhasitu mwi. ³ Mətə təkwtəkwuni nəha iakərhi pehe piəvtaha me i mə irəhar tuharuvehe mharətoni kimiaha mə kimiaha tihəuvei pen mane me nəha mīnraha rəmwhen iakuvəni raka tukumiaha. Ro iamīnhi irə nəgkiariien səkimaha səvəi nuvehi utəien noien amasan səkimiaha ripko mhə nəri auər. ⁴ Mətə trini mīnuə hiəpko mhə, nəpīn iakuvehe kimaha nəkur Masetonia nepwīn, tuhətoni mə hiəpko mhə ihi. Noien nəha tro kimaha iahauris ti nəri nə mə iahəuvəuvehi utə raka kimiaha. Tro kimiaha hiauris mwi məpi raka. ⁵ Ro pen rerik rirhi mə takaməkeikei mərəs piəvtaha mirəhar mə irəhar tuharukupwən mharuvehe mharətoni kimiaha nənə mharo sampam ia wok ti nuvei peheien mane sə hiəuvəni raka mə tihəuvei pen. Mətə iakokeikei mə mane nəha sə tihəuvei pen ruku pen a ia rerimiahaha mə tihəuvei pen ripko mhə iərmama riti raməkeikei m kimiaha mə tihəuvei pen.

Kumwesən ramokeikei iərmama sə rauvei pen nasituien m nərmama ia rerin agien

⁶ *Tihəpwəh nenouenouien nəri i. Iərmama sə rəpwei ouihi nuni nari tresi ouihi. Iərmama sə rəpwei ripik tresi ripik. ⁷ Kimiaha kuatia kuatia tihaməkeikei mhəuvei pen nəfe hiaməni ia rerimiahaha mə tihəuvei pen. Trini mīnuə rerim ripkagien mhə tukwe, rəpwəh namasanien mə tikuvei pen. Trini mīnuə ikuvei pen ti nəri nə mə iərmama riti raməkeikei mik mə tikuvei pen, ripkamasan mhə mwi. Iakini iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rokeikei iərmama i rauvei pen ia rerin agien. ⁸ Kumwesən rukurən nəriari peheien namasanien me pam anan m kimiaha mə ia nəpīn me ia narimnari me pam tihəuvehi narimnari me pam səməme hatukwatukw mə tihaməkeikei mhəuvehi, nənə mhəuvehi ripik mwi mə tihauai m nərmama. ⁹ *Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə İkinan rani mə,

“In ruai narimnari me səvənhi ripik m nərmama nautə səvənraha riwən, nənə noien amasan səvənhi ramarə rerin.”

¹⁰ *Kumwesən in rauvei pen nuni nari m iərmama sə raməmhū, mauvei pen nəveginien ti nəniien. Ia suatuk kuatia a in truvei pehe narimnari ripik m kimiaha mo rasori mwi mə kimiaha hiəukurən nasituien ia nərmama nepwīn mwi. In tro kwənkwan ripik

* **8:24:** 2Kor 7:13-14 * **9:1:** 2Kor 8:1-7 * **9:6:** Prov 11:24, 22:9, Rom 12:8 * **9:9:** Sam 112:9 * **9:10:** Aes 55:10, Hos 10:12

sə ruku pen ia noien atukwatukw səkimiaha. ¹¹ *Ia narimnari me pam ia nimiruien səkimiaha, Kumwesən truvei pehe namasanien səvənhi m kimiaha mə kimiaha hiəukurən nəriariien ia nəpın me. Nəpın kimaha tahəuvehi nasituien səkimiaha, mhəuai, mhəuvei pen m nərmama, irəha tuhəni tanak m Kumwesən tukwe.

¹² *Wok amasan i sə hiamo trıpkasitu əpa mhə ia nakalasia me səməme narimnari me səvənraha riwən, mətə tro nərmama həpik rerınraha ragien, nənə həni tanak m Kumwesən tukwe. ¹³ Ti nəri nə mə kimiaha hiamo wok amasan i, ro pen hiamo pui noien səkimiaha m nərmama həpik. Irəha tuhəuvehi utə nəghi Kumwesən tukwe ti nəri nə mə kimiaha hiamo pərhiien noien səvəi nərmama səməme haməni nıpərhiienien ia nəgkiariien amasan səvəi Kristo, rerımiaha ragien hiəuvei pen mane asori səkimiaha mınraha mıne nərmama me. ¹⁴ Irəha tuhəfwaki tukumiaha, nənə mhokeikei kimiaha, ti nəri nə mə hətoni mə Kumwesən rınəriari pehe namasanien səvənhi m kimiaha rəpi raka anan mə tihasitu ia nırəha. ¹⁵ Pwəh səni tanak m Kumwesən ti nəfe in rıməuvei pehe m kitaha ramasan pik məpi raka.

10

Pol raməgkiari m nərmama nepwın kamhəni ərəha in

¹ *Nərmama nepwın haməni mə nəpın kitaha m kimiaha nətərigien səiou reiwaiu, mətə nəpın iakier məpwəh kimiaha, noien sə iakamo m kimiaha riskai pik. Mətə iou Pol, iakokeikei mə takıni nari riti tukumiaha i. Kristo, in nətərigien səvənhi reiwaiu. In iərmama riti noien səvənhi ramasan mıməru. Ia noien a mwi nəha ² *iakaməres kimiaha mə tiho noien səkimiaha ratukwatukw mə nəpın iakuvehe, iakəpwəh nəgkiari skaiien m kimiaha. Mətə iakukurən amasan mə takəgkiari skai m nərmama me nepwın səməme haməni mə iahamesi pen noien səvəi tıprənə i. ³ Nıpərhiienien, kimaha iahamarə ia tıprənə i, mətə iahamaruagən, mhəpkesi pen mhə noien kamaruagən irə səvəi tıprənə i. ⁴ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə narimnari me səkimaha iahamərer irə mamharuagən rıpkə mhə narimnari me səvəi tıprənə i, mətə həskai ia nıskaiien səvəi Kumwesən. Ia narimnari me nəha kimaha iahaməuvehi irapw kwopun skai me kamərkwafə ikın. Iahaməuvehi irapw mwi nəgkiariien eikuə me ⁵ mıne nəgkiariien ərpwi me səməme hamənise nərmama ti nukurənien Kumwesən. Iahamaruagən ia nətərigien me pam səvəi nərmama, mamho irəha həuvehe mho nəkwai Kristo. ⁶ *Nəpın kimiaha tihamo nəkwai Kristo ia narimnari me pam, kimaha tahamərer mwatuk ti nəkoui atukwatukwien kimiaha trıni mınuə hio mwi noien ərəha me.

⁷ Kimiaha hiaməkiri nari mamhesi pen a nəfe hiamətoni iruə, mətə tihaməkeikei mhəukurən nəri i. Trıni mınuə iərmama riti rukurən pərhiien mə in iərmama səvəi Kristo, nənə in trətəriğ amasan mwi mə kimaha mwi nərmama səvəi Kristo iahəmwhen irə. ⁸ *Nəri auər a mə iakaməgkiari mamərpwi iou kwopti ti nasoriien sə İərimənu səkitaha rıməuvei pehe miou, mətə ko iapkauris mhə tukwe. Rıməuvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkin kimiaha hiəuvehe mhəutə, mətə rıpkuvei pehe mhə nasoriien nəha miou mə takuvehi irapw kimiaha. ⁹ Iakəpwəh nokeikeiien mə kimiaha tihətə mə iakamrai nəkukuə me i mə kimiaha tihəhekır. ¹⁰ Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nərmama nepwın haməni iou mə, “Nəkukuə səvənhi riskai mıpam, mətə nəpın ramavən kitaha min, rıpkə mhə in iəmə sikai riti, nənə nəgkiariien səvənhi ro nəri auər a irə.” ¹¹ *Pwəh nərmama sə ro me iamınha irə həukurən nəri i. Nəfe kimaha iahamərai ia nəkukuə nəpın iahamarə isıpwın, tahamo rəmwhen nəpın samarə pəri.

¹² *Rəknekin tukumaha ko iahəpkərer mhə kimaha nərmama me nəha səməme haməgnəğini atukw a irəha. Rəknekin mwi tukumaha ko iahəpkətə əmwhen mhə kimaha

* 9:11: 2Kor 1:11, 4:15 * 9:12: 2Kor 8:14 * 10:1: 1Kor 2:3 * 10:2: 1Kor 4:21 * 10:4: Efes 6:13-17

* 10:6: 2Kor 2:9 * 10:8: 2Kor 13:10, 2Kor 12:6 * 10:11: 2Kor 13:2,10 * 10:12: 2Kor 3:1, 5:12

minraha. Nərmama me nəha hamətə əmwhen irəha me mamhəkiri irəha me mə sin in iəmə asori mine sin rīpko mhə in iəmə asori. Mətə nəpīn kamho iamīnha irə ramahatən pen mə həpkukurən mhə nari. ¹³ *Mətə kimaha tahəpkəgkiari ərpwi mhə məpi raka nari. Kimaha tahəgkiari ərpwi əpa ti wok sə Kumwesən rīməuvei pehe m kimaha. Wok i kimaha iahamo rīneste raka mwi kimiaha. ¹⁴ Ro pen kimaha iahəukurən nəgkiari ərpwiien. Nəpīn iahamo iamīnhi irə, iahəpwəh nəpi rakaien wok səkimaha, ti nəri nə mə kimaha nə nərmama iahaməkupwən mhəuvehi nəgkiariien amasan səvəi Kristo mhəuvehe tukumiaha. ¹⁵ *Kimaha iahəpkəgkiari ərpwi mhə ti wok sə iərməpə rino, mətə iahaməgkiari ərpwi a ia wok sə Kumwesən rīnəmri pehe m kimaha. Kimaha iahokeikei mə nahatətəien səkimiaha truvehe masori, ro pen wok səkimaha ia rerimiaha truvehe masori mwi, ¹⁶ *mo kimaha iahəukurən nəvisaiien nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia tənə me ia kwopun səkimiaha mevən evən mwi. Ia noien nəha kimaha iahəpko mhə wok ia kwopun riti sə iərmama riti rino raka wok ikīn, nənə mhəpkəgkiari ərpwi mhə ti wok səvəi iərməpə. ¹⁷ *Mətə Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Pwəh iərmama sə raməgkiari ərpwi,

trəgkiari ərpwi a ia narimnari me səməme Iərimənu səkitaha rino.”

¹⁸ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kīpkəsəni mhə iərmama sə raməgnəgīni atukw a in, mətə kaməsəni iərmama sə Iərimənu səkitaha raməgnəgīni in.

11

Pol raməgkiari ia nərmama nepwīn komhə irəha aposol pərhien me səvəi Kristo

¹ Iakokeikei mə tihəpwəh nəpouien iou pwəh iakini narməriien səiou kwopti m kimiaha. Hətərig iou mhəpwəh nəpouien. ² *Rerik ramevən pik ia kimiaha məpwəh nokeikeiien mə tihəkurirə iərməpə. Noien nəha səiou raku pen ti Kumwesən. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə iakimərfi kimiaha mə tihesi pen iərman kuatia a in nə Kristo. Iakino iamīnha irə mə takuvei pen kimiaha min hiəmwhen ia prən vi riti rəmher ramreirei ihi iərman. ³ *Mətə iakamhekīr kimiaha kamo hiəmwhen ia If, prən nəha sə snek rīneikuə irə ia nəgkiariien əsien səvənhi. Iakamhekīr mə kamo iərmama riti rivi pen nətərigien səkimiaha ia kwopun əpə nənə hiəpwəh nokeikeiien i ratukwatukw məmher sə hiamo m Kristo. ⁴ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə rerimiaha ragien a hiaməsəni nərmama nepwīn kamhəuvehe mamhəvisau m kimiaha Iesu riti sə ropə ia Iesu i kimaha iahaməni irapw. Rerimiaha ragien a hiaməsəni irəha kamhəuvei pehe m kimiaha nənimwīn riti uə nəgkiariien amasan riti sə ropə ia Nənimwīn i mine nəgkiariien amasan i kimiaha hiəuvəuvehi raka tukumaha. ⁵ *Nərmama me nəha kamhəuvehe tukumiaha, kimiaha hiaməni mə irəha “aposol asori me,” mətə ia nətərigien səiou iapkətoni mhə mə irəha hasori mhəpi raka iou. ⁶ *Rosi kīpkahatən amasan mhə iou ia nəgkiariien, mətə iakukurən amasan nukune nəgkiariien amasan. Kimaha iahənahatən kimiaha ia nəri nəha ia noien me pam nəpīn rīpik.

⁷ *Nəpīn iakinani irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən m kimiaha, iapko mhə mə tihəraku iou tukwe. Iou iakuvehi irapw atukw a iou ti nuvehi utəien kimiaha. Nənə rəfo? Noien nəha in noien ərəha riti? Rekəm! ⁸ *Nəpīn iakinamo wok kitaha m kimiaha, nakalasia me ia kwopun əpə me kamhəraku iou. Ipaka rəmwhen mə iakamakres minraha ti nasituien ia kimiaha. ⁹ *Nənə nəpīn iakamarə kitaha m kimiaha, nari riti səiou riwən, iapkəres mhə iərmama riti ti nasituien ti nəri nə mə piəvtaha me səməme haməuku pen ia Masetonia haməpeki pehe səiou me narimnari səməme həiwən. Ro

* **10:13:** Rom 12:3 * **10:15:** Rom 15:20 * **10:16:** Wok Me 19:21 * **10:17:** 1Kor 1:31 * **10:18:** 1Kor 4:4-5
 * **11:2:** Efes 5:26-27 * **11:3:** Jen 3:4,13 * **11:4:** Kal 1:8-9 * **11:5:** 1Kor 15:10, 2Kor 12:11, Kal 2:6 * **11:6:** 1Kor 2:1,13, Efes 3:4
 * **11:7:** 1Kor 9:12,18 * **11:8:** Fil 4:15-18 * **11:9:** 2Kor 12:13

pen iapkāres mhā nari riti tukumiaha, nānā mīpkuvei pehe mhā wok sikai m kīmiaha tī nātoniien iou, nānā takamo iamīnha irā ia nāpīn me. ¹⁰ *Iou iakamārpwi iou tī nāri nā mā iakamāvisau irapw nāgkiariien amasan kīpkāraku mhā iou irā. Rāmwhen ia nīpārhiēnien sāvai Kristo ramarā ia nirak, iakani pārhiēn mā iou tapko āpāiti mhā mwi ia kwopun riti ia profens Akaea. ¹¹ Rāfo iakāpwāh nāresien nari riti tukumiaha? Tī nāri nā mā iapkokeikei mhā kīmiaha? Rekām! Kumwesān rukurān mā iakokeikei kīmiaha. ¹² Ia noiēn i sē iakamo takarīpīn mamō nāha tākwātākwuni mā trīnise nāgkiariien sāvai nārmama me nāha sāmāme hamāfiūtā ia nirāha mā irāha aposol me. Iakokeikei mā tako rāknekīn tī nirāha tī nāniēn mā kamho wok ia noiēn i kīmaha iahamo wok irā. ¹³ *Nārmama me iamīnha irā, irāha aposol eikuā me. Hameikuā ia nārmama ia wok sāvānraha, mamhāuvsini noiēn sāvānraha tī noiēn mā nārmama tuhātōni mā irāha hāmwhen ia aposol me sāvai Kristo. ¹⁴ Mātā nānimetaha trāpwāh nierien ia noiēn nāha. Nāri auēr a mā Setan, mātā rukurān nuvsiniēn noiēn sāvānhi tī noiēn mā nārmama tuhātōni mā in rāmwhen ia agelo riti sāvai nukuraanien. ¹⁵ Ro pen rīpko mhā nari riti sē nānimetaha trier tukwe trīni mīnuā iotukwininari me sāvai Setan hāuvsini noiēn sāvānraha mā tuho nārmama hātōni irāha rāmwhen mā irāha iotukwininari me sāvai noiēn atukwatukw. Nāpīn sampam sāvānraha tuhāuvehi nārpwīnien tresi pen a noiēn me sāvānraha.

Pol ramāgkiari ārpwi tī nāmisiēn me sāvānhi

¹⁶ *Iaksmwatuk mwi. Pwāh iārmama riti riwān rerīn rīrhi mā iou iakamārmāri. Mātā trīni mīnuā rerīmiaha rīrhi iamīnha irā, nānā hiāsēni iou pwāh iako noiēn sāvai nārmāriēn kwopti, nānā māgkiari ārpwi kwopti. ¹⁷ Nāgkiariēn i sēiou, Iārimānu sākītaha rīpkīni pehe mhā miou mā takīni. Mātā iakamāgkiari a rāmwhen ia iārmāri riti. ¹⁸ Nārmama hāpīk hamāfiūtā ia nirāha tī noiēn me sāvai tīprānā, nānā ro iamīnhi irā, iou mwi takāgkiari ārpwi. ¹⁹ Rerīmiaha rīrhi mā hiāukurān amasan nari, nānā ro pen hiamāsēni a nārmama me sāmāme hamārmāri. ²⁰ Nāri auēr a mā nārmama me nāha hārkwī kīmiaha mā tiho nākwanraha, uā hamakres m kīmiaha, uā hamāuāsi kīmiaha rāmwhen ia kwānkru, uā hamāuvehi utā irāha ia nānimemiaha, uā hamārpwi nānimemiaha, mātā rerīmiaha ragiēn a tī nāsēniēn irāha ho iamīnha irā. ²¹ *Iou iakamāuris tī nāniēn mā kīmaha nīskaiēn sākīmaha riwān ko iahāpko mhā noiēn me nāha ia kīmiaha.

Iakamāgkiari rāmwhen ia iārmāri riti, mātā nāfe nāghīn sē nārmama me nāha hokeikei mā tuhāfiūtā irāha tukwe, iou mwi takāgkiari ārpwi tukwe. ²² Irāha nākur Hipru? Iou mwi. Irāha nākur Isrel? Iou mwi. Irāha kwānākwus me sāvai Epraham? Iou mwi. ²³ *Irāha iotukwininari me sāvai Kristo? Iou mwi, mātā iou iakāpi raka irāha. Rosi iakamāgkiari rāmwhen ia iārmāri riti, mātā iakīno pīk wok māpi raka irāha. Nānā kuvei pen iou ia kalapus nāpīn rīpīk rāpi raka irāha. Kārisi iou rāpi raka irāha. Nānā ipaka iakēmhā nāpīn rīpīk. ²⁴ *Nāpīn krīrum nākur Isrel hārisi iou m toti-naēn. ²⁵ *Nāpīn kahar nākur Rom hāuāsi iou ia kwārgi nei. Nāpīn riti kākwi iou ia kāruātērei. Nāpīn kahar iakevān ia nītātā nānā nītātā rāmwhenīmw. Nāpīn riti iakeiai fwe ia tāmwei tāsī nāpīn pekīn riti ia nāpīn mīne ia ran. ²⁶ *Nāpīn me pam iakamāvān tī noiēn wok sēiou, māmasiari tī iāpiwān asori me ia nākwtānā me, nānā māmarā ia kwopun ārāha ikīn imwei rakres me, mīne ia kwopun ārāha ikīn imwei nākur imwak me nākur Isrel, mīne ia kwopun ārāha ikīn imwei nārmama rīpko mhā irāha nākur Isrel, mīne ia kwopun ārāha ikīn ia taon asori, mīne ia kwopun ārāha ikīn ia kwopun akwesakwes ikīn, mīne ia kwopun ārāha ikīn fwe ia tāsī, mīne ia kwopun ārāha ikīn imwei nārmama sāmāme hamāni mā iou me nepwīn nāha irāha, mātā hameikuā. ²⁷ *Iakīnowok pīk mīsese,

* 11:10: 1Kor 9:15 * 11:13: 2Kor 2:17, Fil 3:2 * 11:16: 2Kor 12:6 * 11:21: Fil 3:5 * 11:23: Wok Me 16:23, 1Kor 15:10 * 11:24: Dut 25:3 * 11:25: Wok Me 16:22, 14:19 * 11:26: Wok Me 9:23, 14:5 * 11:27: 1Kor 4:11, 2Kor 6:5

nənə nəpɪn rɪpɪk iapkapri mhə ia nəpɪn. Nəpɪn me nepwɪn nukumhə rahi iou, nənə iakəkwa kwa. Nəpɪn rɪpɪk nəveginien sənək riwən. Nənə nəpɪn rɪpɪk iakaməkure tinari me səiou rɪpkəmwhen mhə ti nəkwieien. ²⁸ *Narimnari nepwɪn mwi səməme iapki ni mhə, mətə riti ia nirəha in i ia nəpɪn me rerik ramrhi pik nakalasia me ia kwopun me, iakamregi rəmwhen ia nəri pam riti iakaməvrani. ²⁹ *Nəpɪn iərmama riti rɪpkiskai mhə, nənə iou mwi iakamregi mə iapkiskai mhə. Nəpɪn ko iərmama riti rɪmwei ia nərəhaien, nənə rerik raməmisə pik tukwe.

³⁰ *Iou takaməkeikei mægkiari ərpwi, mətə takægkiari ərpwi a ti narimnari me səməme kamhahatən pen mə nɪskaiien səiou riwən. ³¹ *Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iesu Iərimənu səkitaha sə kaməgnəgini in ia nəpɪn me ia nuk nuk me, in rukurən mə iou iapkeikuə mhə. ³² *Fwe taon nəha Tamaskes iəmə asori sə ramarə tegin Kig Aretas rokeikei mə trəkwtəmhiri iou. Rəmri naruagən me səvənhi ia kwəruə asori səvəi taon mə tuhəkwtəmhiri iou mhəuvehi puvnimwə iou ia kalapus. ³³ Mətə kiməvai pen iou ia tənəripw asori riti krukwi pen nəkwus irə kuvei pen ia ruei nəpai riti, nəpai sə ramərer kuraukurau ia taon nəha, karaka mərməru ia nəkwus reiwaiu, nənə iakap iəmə asori nəha rəpwəh nəkwətəmhirien iou.

12

Pol ramægkiari ia vison me səməme Kumwesən rɪnəriari pen min

¹ Takaməkeikei mægkiari ərpwi nəri əuər a mə noien nəha ko rɪpko mhə nari riti ramasan. Mətə takaməkeikei mevən mini vison me nepwɪn mine narimnari me nepwɪn Iərimənu səkitaha rino pui miou. ² Iakukurən iərman riti sə rɪməni nɪpərhi enien ia Kristo.^a Nuk fotin rukurau raka, Kumwesən rɪməuvehi in mevən fwe irənhə ia neiai nəha sə ro kahar irə. Iakreirei mə revən ia nɪpwran uə nənimwɪn rier ia nɪpwran mevən, Kumwesən əpa rukurən. ³ Iakini mwi mə iakreirei mə revən ia nɪpwran uə nənimwɪn rier ia nɪpwran mevən, Kumwesən əpa rukurən. Mətə iakukurən mə iəmə nəha, ⁴ Kumwesən rɪməuvehi utə revən fwe kwopun nəha Parataes, nənə in rɪməregi nəgkiariien afafa me səməme iərmama rɪreirei niniien. ⁵ *Iou takægkiari ərpwi ti sə ro iamɪnha irə, mətə tapkægkiari ərpwi mhə tukw iou atukw. Narimnari me səməme kamhahatən pen mə nɪskaiien səiou riwən, irəha əpa nə takægkiari ərpwi tukwe. ⁶ *Mətə rəfo? Trini mɪnuə iakokeikei mə takægkiari ərpwi, komhə iou iərmama riti iakamarməri, ti nəri nə mə nəgkiariien sə iakani ro nɪpərhi enien. Mətə iapkægkiari ərpwi mhə iamɪnha irə ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeien mə iərmama riti truvehi utə iou irənhə məpi raka nəri sə ratukwatukw. Iakokeikei mə trətəni iou rəmwhen ia nəfe tako uə takini.

⁷ *Vison me nəha Iərimənu rino pui miou rɪpɪk.^b Ti niniseien iou mə takəpwəh nəfiətəien iou ia vison me nəha iakinətəni, kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia təsi nɪmɪrhi riti raməpi nɪpwra k, məmwhen mwi ia iəremhə riti ruku pen ti Setan mamə nəmisi enien miou. Kuvei pehe nəri nəha miou mə takəpwəh nəfiətəien iou ia narimnari me nəha Iərimənu səkitaha rino pui miou. ⁸ Iakinəres Iərimənu səkitaha m kahar mə truvehi raka nəri nəha pwəh rəpwəh noien nəmisi enien miou. ⁹ *Mətə Iərimənu rini pehe tukw iou i mə, “Namasanien səiou rɪnəmwhen raka trasitu ia niram. Nəpɪn nɪskaiien səim riwən, nɪskaiien səiou truvehe masori ia niram.” Ro pen rerik ramagien mə takægkiari ərpwi ia nɪmɪruien səiou sə nɪskaiien riwən irə, mə nɪskaiien səvəi Kristo trarə ia nɪmɪruien səiou. ¹⁰ Ro pen iou rerik ramagien a ia nəpəui en me, nini ərəhaien me, nəpɪn skai me, nomətəien me, mine nərəhaien me nepwɪn mwi səməme kamo ia nirak ti

* **11:28:** Wok Me 20:18-21,31 * **11:29:** 1Kor 9:22 * **11:30:** 2Kor 12:5 * **11:31:** 2Kor 1:23 * **11:32:** Wok Me 9:23-25 ^a **12:2:** Ia kwopun i Pol ramægkiari ia iərman riti, mətə iərman nə in nə Pol. * **12:5:** 2Kor 11:30
* **12:6:** 1Kor 10:8, 1Kor 11:16 * **12:7:** Job 2:6 ^b **12:7:** Narimnari me i Pol ramægkiari irə Kumwesən rino pui pen min ia vison me rətəni fwe ia neiai sə ro kahar irə. * **12:9:** Fil 4:11-13

nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Kristo. Rerik ramagien a ti nəri nə mə nəpɪn niskaiien səiou riwən, nənə nəpɪn nəha in nəha iakauvehi niskaiien.

Pol raməgkiari skai m nəkur Korin

11 *Təkwtəkwni iakaməgkiari iakəmwhen ia iərmama riti ramarməri, mətə kɪmiaha hiənəkeikei miou ti noien iamɪnhi irə ti nəri nə mə ratukwatukw mə tihəgnəgini iou, mətə hiənəpwəh noien. Rosi iou iəmə auər a, mətə aposol me nəha səməme hiaməni mə irəha hasori, iou iapkətoni anan mhə mə irəha hasori anan ia nirak. 12 *Nəpɪn iakinamarə kɪtaha m kɪmiaha, iakamo nɪmtətien me səməme kamhahatən mə iou aposol pərhiēn riti. Iakinamo nɪmtətien me, mɪne narimnari me səməme nərmmama hətōni nənimenraha rier. Iakinamo narimnari me nepwɪn mwi ia niskaiien səvəi Kumwesən ia rerɪmiaha, nənə mo nətərigien səiou rəpwəmwi. 13 *Noien amasan sə iakino m kɪmiaha rəmwhen a iakino m nakalasia me pam, mətə nari kuatia ropə in nə iapkəres mhə mane tukumiaha. Mə noien nəha rərəha enouenou ia nərəhaiēn səiou.

14 *Təkwtəkwni iakamərer mwatuk mə takuvehe mətɪ pehe kɪmiaha səro kahar irə. Nənə tapkəres mhə mane tukumiaha, ti nəri nə mə iakəpwəh nokeikeiēn nautə səkɪmiaha, mətə iakokeikei a kɪmiaha. Həregi ro. Ripko mhə wok səvəi nəkwərhakwərha me mə tuhəmri karen mane sə trasitu ia tata mɪne mama səvənraha kurirə. Mətə wok səvəi tata mɪne mama irau tro iamɪnha irə rasitu ia nəkwərhakwərha me səvənrau. 15 *Ro pen rerik ramagien mə takuvei pehe pam narimnari me səiou m kɪmiaha, nənə muvei pen mwi nɪmɪruēn səiou tukumiaha. Nokeikeiēn səiou rasori tukumiaha, mətə səkɪmiaha rouihi a tukw iou. Noien nəha rəpwəh natukwatukwien! 16 Kɪmiaha hiəukurən mə nɪpərhiēnien iou iapkəres mhə mane m kɪmiaha, mətə rosi kɪmiaha nepwɪn hiaməni mə iakino noien ikou me, muvehi kɪmiaha ia neikuəien me rəmwhen ia kwənkru. 17 Rəfo? Iakakres m kɪmiaha ia nərmmama me nəha iakinərhi pehe irəha həuvehe tukumiaha? Rekəm! 18 *Iakinəres Taetas mə truvehe mətōni kɪmiaha, nənə mərhi pehe piəvtaha riti irau min. Mətə Taetas nəha in ripkakres mhə m kɪmiaha. Kɪmiaha hiəukurən mə kɪmrau min irauavən pəri nətərigien səkɪmrau mɪne noien kuatia.

19 Rosi rerɪmiaha rɪrhi mə ia nəgkiariēn me pam nəha kɪmaha iahaməgkiari m kɪmiaha, mamhənise nəgkiariēn ərəha me nepwɪn səməme kamɪni ia kɪmaha, mətə rekəm. Ia nəmri Kumwesən kɪmaha iahaməgkiari, mamhəni rəmwhen sə Kristo rokeikei. Nərmmama keikei me, narimnari me pam səməme iahamo, mətə iahamo mə tahəuvrhəkin kɪmiaha hiəuvehe mhəutə. 20 *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə iakamhekɪr mə kamo nəpɪn takuvehe, takətoni mə hiopə, hiəpko mhə noien sə iakokeikei. Nənə kɪmiaha mwi tihətōni mə iakopə, iapko mhə noien sə hiokeikei. Iakamhekɪr mə takətoni kɪmiaha nepwɪn hiaməvisə, nepwɪn rerɪnraha ramrhi ərəha irəha me, nepwɪn niemaha raməpi irəha, nepwɪn kamhətərig əpa ti nirəha, nepwɪn kamhəni neikuəien mamhouraha nəghi iərmama irə, nepwɪn kamhəni nɪkare iərmama, nepwɪn kamhərpwi irəha, mamho əpnəpen noien me. 21 *Iakamhekɪr mə kamo nəpɪn takuvehe mwi Kumwesən səiou ro iou iakauris ia nəmɪmɪmiaha. Nənə rerik trərkwəpɪr iakasək tukumi-aha me nepwɪn səməme hənamo noien ərəha fwe kupwən, nənə mhəpwəh nɪrərigien ia noien ərəha me səvənraha səməme kamho ia nəpɪn me. Irəha kamho noien me səməme həkemik, irəha nərman mɪne nɪpran kamhəiri əpnəpen irəha me, mamho mwi noien ərəha nepwɪn mwi.

13

Nəgkiariēn sə Pol rani ti nəsuəpwiriēn nakalasia me fwe Korin

* 12:11: 2Kor 11:5 * 12:12: Rom 15:19 * 12:13: 2Kor 11:9 * 12:14: 2Kor 13:1 * 12:15: Fil 2:17
* 12:18: 2Kor 8:6,16-18 * 12:20: 2Kor 2:1-4 * 12:21: 2Kor 13:2

¹* In i navəniēn səiou səro kahar irə takuvehe mətoni kimiaha. Nəkukuə Ikinan rani mā, “Nəpīn iərmama riti rarukwi pen nəgkiariien ia iərmama riti, iərmama kəru uə kahar tuhaməkeikei mhəni nəgkiariien kuatia, nənə nərmama tuhəukurən mə nəgkiariien nəha karukwi pen ia iərmama nəha ro nīpərhienien.”

² Iakokeikei mə takini nəgkiariien riti tukumiaha səməme fwe kupwən hiamō noien ərəha, iakokeikei mə takini mwi tukumiaha pam. Iakuvəni raka nəgkiariien i tukumiaha kupwən nəpīn iakiməuvehe tukumiaha sə ro kəru irə, nənə təkwtəkwuni iakamarə isipwīn tukumiaha, mətə iakokeikei mə takini mwi. Trīni mīnuə iakuvehe mətoni mwi kimiaha, mətə kimiaha nepwīn hiamō ihi noien ərəha, tako riskai mīnraha məkoui atukwatukw irəha irə. ³ Tako iamīnhi irə ti nəri nə mə hiamətui nari riti sə tako trahātən pen mə nīpərhienien i Kristo raməgkiari ramier ia nəgkiariien səiou. Nəfe Kristo ramo m kimiaha rīpkəpou mhə tukwe, mətə in ramo kamətə nīskaiien sāvənhi ia kimiaha.

⁴* Nīpərhienien, nəpīn kīnəruī tərini pen in ia nei kamarkuauī, nīskaiien sāvənhi riwən. Mətə ipwet mīne in ramīru ia nīskaiien sāvəi Kumwesən. Kimaha nīskaiien səkīmaha riwən rəmwhen mwi ia Kristo fwe kupwən. Mətə nəpīn tahəuvehe mhətoni kimiaha, tihətoni mə kimaha iahaməmīru ia nīskaiien sāvəi Kumwesən rəmwhen a ia Kristo ipwet mīne.

⁵* Ramasan mə kimiaha atukw tihətə amasan kimiaha me, mhəkiri noien səkīmiaha, mhətə sas mə hiaməkwtəmhirī pərhien noien sāvəi nahatətəien uə rekəm. Tihaməkeikei mhəukurən mə Iesu Kristo in fwe ia rerimīaha, mətə mə nahatətəien səkīmiaha ro neikuəien i, Kristo in riwən fwe ia rerimīaha. ⁶ Nənə rerik ramrhi mə tihətə sas ia kimaha mə nahatətəien səkīmaha rīpko mhə neikuəien i. ⁷ Mətə kimaha iahəpkəfwaki m Kumwesən mə kimiaha riti trīpko mhə nari riti rərəha. Kimaha iahəpkəfwaki mhə iamīnhi irə mə tuko kəgnəgīni kimaha mə wok səkīmaha ramasan, rekəm. Mətə ia-hokeikei mə kimiaha tiho noien sə ratukwatukw nəri auər a mə ia nətəien sāvəi nərmama nepwīn həni mə wok səkīmaha rərəha. ⁸* Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə ko iahəpko mhə nari riti sə rəsisəg nīpərhienien, mətə iahəukurən a noien nəri sə rauvehi utə nīpərhienien.

⁹ Nəri auər a mə kamətə kimaha mə nīskaiien səkīmaha riwən, mətə mə kimiaha hiəskai rerimaha ragien. Ro iamīnhi irə iahaməfwaki mə tihəuvehe matukwatukw amasan.

¹⁰* Iakamarə isipwīn tukumiaha mīrai nəkukuə i mərhi pehe i tukumiaha. Iako iamīnha irə mə nəpīn takuvehe tapko mhə riskai m kimiaha. Iou aposol riti, Kumwesən ruvei pehe nasoriien nəha miou mə takuvrhəkīn kimiaha hiəuvehe mhəutə, mətə in rīpkuvei pehe nasoriien nəha miou mə takouraha kimiaha hiewaiu.

Nəgkiariien sampam

¹¹* Piak me, in i nəgkiariien sampam səiou iakini məsəkīr m kimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mheipeni suatuk me səkīmiaha, mhəregi nəgkiariien səiou, mho nətərigien səkīmiaha pwəh ruvehe mo kuatia, mharə ia nəmərīnuīen, nənə Kumwesən sāvəi nokeikeiien mīne nəmərīnuīen tramarə tukumiaha.

¹²* Həni ramasan tukumiaha me mhakei m kimiaha me ia nakeiien sə rəmher. ¹³ Nərmama me pam sāvəi Kumwesən kamhəni pehe ramasan tukumiaha.

¹⁴ Pwəh namasanien sāvəi Iesu Kristo Iərimənu səkītaha mīne nokeikeiien sāvəi Kumwesən mīne no pəriien nari sāvəi Nənīmwiīn Ikinan tramarə tukumiaha pam.

* **13:1:** 2Kor 12:14, Mat 18:16, 1Tim 5:19 * **13:4:** Fil 2:7-8 * **13:5:** 1Kor 11:28 * **13:8:** 1Kor 13:6 * **13:10:** 2Kor 2:3, 10:8 * **13:11:** Rom 15:33 * **13:12:** Rom 16:16

Kalesia

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol rımərai nəkukuə i revən ti nakalasia me ia profens riti səvəi Rom kani mə Kalesia. Nakalasia me ia Kalesia nətərigien səvənraha raməvsausini pik ti nahatən eikuə me nəghinraha mə Juteiaisa me. Nahatən eikuə me nəha həni pen ti nərmana rıpkə mhə irəha nəkur Isrel mə Kumwesən trəpwəh nuvehimiruien irəha. Irəha həni mə nərmana rıpkə mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhesi pen loa səvəi nəkur Isrel rəmwhen ia kuvehi ninhum mınraha, mine nənien nari, mine nousəsimwinien ia nəpin səvəi nəveginien asori me səvəi nəkur Isrel. Nahatən eikuə me nəha həni mwi mə Pol rıpkuvehi mhə nasoriien səvəi Kumwesən. Ro iamınhi irə tuhəpwəh nətərigien in. Ia nukune nəkukuə i Pol rıməni pen ti nəkur Kalesia mə nəfe nəgkiariien amasan in raməvisau. In rani mwi mə Kumwesən ruvei pen nasoriien min. Ko kıpkuvehimıru mhə kıtaha trıni mınuə samesi pen Loa səvəi Moses. Mətə tukuvehimıru kıtaha nəpin səni nıpərhiēnien ia Iesu Kristo. Nahatətəien in nəha suatuk ti nuvehiēn nımıruien vı. Pol rıni mə tsahatətə ia Iesu Kristo, mho nokeikeien, nənə mharə ia Nənımwin İkinan.

¹* İou Pol. İou aposol riti. Nərmana me həkəkwein mhə iou mə takowok i. İərmama riti rəpwəh nuvehi utəien iou, mətə Iesu Kristo mine səvənhi Tata Kumwesən sə rıno rətui mwi ia nemhəien səvənhi, irau nəha krouvehi utə iou. ² İou mine piəvmiaha me nepwin kımaha mınraha ia kwopun i iahamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe profens nəha Kalesia. ³* Nəfwakıien səiou mə Kumwesən tata səkıtaha mine Iesu Kristo İərimənu səkıtaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərınuien m kımiaha. ⁴* İesu rınəsəni nımıruien səvənhi memhə ti noien ərəha me səkıtaha. In rıno iamınha irə mə truvehi raka kıtaha ia nıtətə ərəha i samarə irə ipwet mine. In remhə mesi pen nəkwai Kumwesən Tata səkıtaha. ⁵ Pwəh nəgnəginien revən tukwe ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi.

Nəgkiariien amasan sə ro nıpərhiēnien kuatia a

⁶ İou iakərəkərinari ia kımiaha ti nəri nə mə Kumwesən rınəkwein kımiaha mə tıhəuvehe mharə tegin namasanien səvəi Kristo, mətə nəpin ouıhi a rukurau, nənə kımiaha hiəuvei pen təkutamiaha min, mamhəuvən ti nəgkiariien amasan riti mwi. ⁷* İakıni iamınhi irə mətə nəgkiariien amasan riti mwi riwən. Nəgkiariien amasan sə ro nıpərhiēnien kuatia a. Mətə nərmana nepwin nəha ikın kamho kımiaha hıamhekır pik. Irəha hokeikei mə tuhəvsini nəgkiariien amasan səvəi Kristo ruvehe nəgkiariien əpə riti. ⁸* Mətə iakani pehe tukumiaha i trıni mınuə kımaha riti uə agelo riti sə ruku pen ia neiai trəvisau pehe m kımiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha iahənəvisau raka m kımiaha i, pwəh iərmama nəha revən ia napw. ⁹ Kımaha iahəvəni raka nəgkiariien i tukumiaha fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni takıni mwi. Trıni mınuə iərmama riti raməvisau m kımiaha nəgkiariien amasan riti ropə ia nəgkiariien amasan nəha hiəuvəvehi raka, pwəh iərmama nəha revən ia napw. ¹⁰* Kımiaha hıaməfətərig irə? İpwet mine iakaməmwur mə sin trəkwein amasan ia nırak, iərmama uə Kumwesən? Rerımiaha ramrhi mə iakaməmwur ti nəfe, mə tako nərmana rerınraha ragien tukw iou uə? Trıni mınuə iakaməmwur ihi mə tako nərmana rerınraha ragien tukw iou rıpkə mhə iou pərhiēn iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo.

Pol ramıni irapw mə kınəfo irə ruvehe mo aposol riti

* **1:1:** Kal 1:11-12 * **1:3:** Rom 1:7, Fil 1:2 * **1:4:** Kal 2:20, 1Tim 2:6, Taet 2:14, 1Jon 5:19 * **1:7:** Wok Me 15:1,24 * **1:8:** 1Kor 16:22 * **1:10:** 1Tes 2:4

11 *Piak me, iakokeikei mē kīmiaha tihəukurən nəri. Nəgkiariien amasan i iakinəvisau m kīmiaha rīpko mhə nəvisaiuen səvəi iərmama. 12 *Iapkuvehi mhə ruku pen ti iərmama riti. Iərmama riti rīpkahatən mhə iou irə. Mətə iakīməuvehi ia nəpīn nəha Iesu Kristo rier pehe tukw iou. 13 *Kīmiaha hiəuvəregi raka noien səiou sə iakinəfo irə kupwən ia nəpīn nəha iakinaməfwaki ihi ia nəfwakiien səvəi nəkur Isrel. Iakinamometə pik nakalasia me səvəi Kumwesən, mamousari mē takouraha irəha. 14 *Ia nəpīn nəha iakinəuvehe mamskai ia nəfwakiien səvəi nəkur Isrel mēpi raka iou me nepwīn ti nəri nə mē iakamousari pik mamesi pen narəien nəha kaha kupwən me səiou hāməuvei pehe. 15 *Mətə Kumwesən sə ruvərfi raka iou fwe ia tipwi mama səiou, in rəkwein iou, ti nəri nə mē rerīn ramasan tukw iou. 16 *Nəpīn rəkwein iou irə, rerīn ragien ti nəseniien iou iakətə Tini mē takəvisau irapw nəgkiariien amasan səvənhi m nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Nənə nəpīn iakətoni Tini, təkwtəkwi a iapkevən mhə ti iərmama riti mē trahatən iou. 17 Iapkevən mhə fwe Jerusalem mē takətoni nərmama me nəha haməkupwən ia nirak mho irəha aposol me. Mətə iakier mevən fwe tənə nəha Arepia. Kurirə irə iakrərig mwi mevən fwe Tamaskes. 18 *Nəpīn nuk kahar rukurau, nənə iakutə pen fwe Jerusalem mē takətoni Pita. Iakuvehi nəfwakiien kəru fwe ikin kīmrau min. 19 *Mətə iapkətoni mhə aposol me nepwīn mwi, Jemes əpa, piəvi Iərimənu səkitaha. 20 (Nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha ia nəmri Kumwesən iakəpwəh neikuəien irə.) 21 *Nəpīn iakier ia Jerusalem, iakevən fwe ia kwopun me ia profens mi nəha Siria mine Silisia. 22 Ia nəpīn nəha, nakalasia me səvəi Kristo ia tənə Jutia həkətə raka mhə iou, mhəreirei ihi iou. 23 Kamhəregi a nərmama me kamhəvisau iamīnhi mē, “Iəmə i kupwən ramometə kitaha, təkwtəkwi raməvisau irapw nahatətəien səkitaha sə kupwən ramousari mē trouraha.” 24 Nənə irəha həgnəgīni Kumwesən tukwe iou.

2

Pol revən məgkiari irəha aposol me nepwīn fwe Jerusalem

1 *Nəpīn nuk fotin rukurau, iakutə pen fwe Jerusalem kīmrau Panapas. Iakiri mwi Taetas ruvehe kīmrahar min. 2 Iakutə pen iamīnhi ti nəri nə mē Kumwesən rīnahatən raka iou iakinətoni mē takaməkeikei mevən. Nənə iakevən mətəni nəmə asori me səvəi nakalasia me. Nəpīn kīmaha əpa, iakīni pen amasan ti nirəha i nəgkiariien amasan səiou sə iakamīni irapw ti nərmama me rīpko mhə irəha nəkur Isrel. Iakamo iamīnhi irə ti nəri nə mē iakəpwəh nokeikeiien mē narimnari me səməme iakamo mine iakīno raka, iakamo auər a. 3 *Ia nəpīn nəha Taetas kīmrau min. Nīpərhiienien in iəmə Kris, mətə irəha həkəpwəh nīniien mē tukaməkeikei kuvehi ninhum min. 4 *Mətə noien səvəi nuvehiien ninhum m iərmama kīmaha iahəgkiari irə ti nəri nə mē nərmama me nepwīn kamhəkurirə afafa kitaha, mamheikuə mē irəha piəvtaha me. Irəha həuvehe mamhətə afafa kitaha, ti nəri nə mē Iesu Kristo rīneivinari ia kitaha. Nənə hokeikei mē tuhətoni mē saməfarə irə. Irəha hənəuə tuhəsisəg mwi kitaha ia natuakəmien me səvənraha. 5 Mətə kīmaha iahəkəpwəh nəseni ananien irəha mē tuhasori ia kīmaha, ti nəri nə mē iahokeikei mē nəgkiariien amasan i sə ro nīpərhiienien trarə amasan tukumiaha mamevən.

6 *Ia nəpīn nəha, nərmama nepwīn fwe ikin kani irəha mē nəmə asori me. (Mə irəha hasori mhəfo pen irə, mətə iakəpwəh nətərig penien irə. Iou iakukurən mē Kumwesən ramo rəmnəmwhən a ia nərmama me pam.) Nəmə asori me nəha həkəpwəh nīniien nəgkiariien riti mhərīpīn pen ia nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw i. 7 *Irəha həkəpwəh mhə iamīnhi irə, mətə hətə sas mē Kumwesən rəmri pehe nəgkiariien amasan

* 1:11: Mat 16:17 * 1:12: Kal 1:1 * 1:13: Wok Me 8:3 * 1:14: Wok Me 22:3 * 1:15: Aes 49:1, Jer 1:5, Rom 1:1 * 1:16: Wok Me 9:3-6, Kal 2:7 * 1:18: Jon 1:42, Wok Me 9:26 * 1:19: Mat 13:55 * 1:21: Wok Me 9:30 * 2:1: Wok Me 15:2 * 2:3: Wok Me 16:3 * 2:4: Kal 1:7, Kal 5:1,13 * 2:6: Wok Me 10:34 * 2:7: Wok Me 22:21

səvənhi ia tɪpage rəgik mə takəvisau irapw irə ramevən ti nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Noien nəha Kumwesən ro miou rəmwhen a mwi sə rino raka m Pita. Pita nəha raməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kumwesən ramevən ti nəkur Isrel. ⁸ Nəmə asori me nəha hətə sas mə Kumwesən ramasitu ia kimrau pəri ia wok mi nəha iarauo. Ramasitu ia Pita ia wok səvənhi sə in ramo in aposol riti səvəi nəkur Isrel, mamasitu mwi ia nirak ia wok səiou sə iakamo iou aposol riti səvəi nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. ⁹ *Nənə Jemes, mine Pita, mine Jon, iəmə mirəhar nəha kani irəhar mə pos me səvəi nimwəfwaki, nəpɪn irəhar harənətə Kumwesən ramasitu ia nirak ia namasanien səvənhi, harosə pehe rəgɪnrəhar mwatuk m kimrau Panapas rəmwhen mə kimaha kusen kuatia. Nənə kimaha pam iahəsəni mə təhəuəi kimaha me. Kimrau Panapas tarouevən rouəvisau m nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, nənə irəha təhəuvən mhəvisau m nəkur Isrel. ¹⁰ *Mətə nəgkiariien kuatia a həməni pehe tukumrau i mə rerimrau tramrhi nərmama me nautə səvənraha riwən, iarouasitu ia nirəha. Mətə nəri nəha iakinətə raka takaməkeikei mo. Rerik rəgɪen tukwe.

Pol rəgkiari skai m Pita

¹¹ Mətə nəpɪn Pita ruvehe ia Antiok, iakərer ia nənimen, məgkiari skai min, ti nəri nə mə ramo noien riti rəpwəh nəmwhenien. ¹² *Nəpɪn rɪməuvehe vi a ia Antiok, raməni pəri nari irəha piəvtaha me səməme rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Mətə kurirə irə Jemes rərhi nərmama nepwɪn həuvehe. Nəpɪn hapirapw, Pita rɪnaməpwəh nəni pəriien nari irəha nərmama me rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, nənə minamərer əpə ia nirəha. In ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə rehekɪr nəkur Isrel me nəha səməme kamhəni mə nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhūm minraha ti Loa səvəi Moses. ¹³ Nənə piəvtaha me nepwɪn səməme irəha nəkur Isrel həhekɪr mwi, mhəkurirə ia Pita ia noien nəha ramo. Panapas mwi in rehekɪr, mukurirə irəha. ¹⁴ Mətə nəpɪn iakətoni mə irəha həpkesi pen mhə nəgkiariien amasan sə ro nɪpərhiēnien, iakəgkiari skai m Pita ia nəmɪnraha pam. Iakini pen tukwe in mə, “Pita. Ik iəmə Isrel, mətə ikinəpwəh raka narəien səvəi nəkur Isrel, mamarə ia narəien səvəi nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel. Ro iamɪnhi irə rəfo təkwətəkwuni ikamərhiərhi nərmama me i rɪpko mhə irəha nəkur Isrel mə tuharə ia narəien səvəi nəkur Isrel? ¹⁵ Ia nətuīien səkrau krɪnouətui pehe iəmə Isrel mi. Rɪpko mhə krau iərmama mi səvəi kwənəkwus əpə riti sə nəkur Isrel kamhəni mə kwənəkwus səvəi nəkur ərəha me. ¹⁶ *Mətə krau krouukurən mə iərmama sə ramesi pen Loa səvəi nəkur Isrel rɪpkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən, mətə iərmama sə ramahatətə ia Iesu Kristo, in əpa nə ratukwatukw ia nənimen.^a Nətərigien nəha rino mə kitaha mwi nəkur Isrel səni nɪpərhiēnien ia Iesu Kristo. Kitaha samahatətə ia Kristo ti nəri nə mə noien iamɪnha irə tro kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə səpkətɪgite mhə ia nesi penien Loa, ti nəri nə mə iərmama riti riwən ko ruvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən nəpɪn ramesi pen Loa. ¹⁷ Kitaha i nəkur Isrel səuvəuvehe raka ti Iesu mə in tro kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən. Mətə mə kitaha sətəni mə kitaha nəkur ərəha rəmwhen ia nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel, rəfo irə? Kristo ro kitaha səuvehe nərmama kamho noien ərəha? Rəkəm! ¹⁸ Mətə trɪni minuə iakuvrhəkin mwi Loa nəha sə fwe kupwən iakineitehi, noien nəha iakamo ramahatən pen mə pərhiēn iou iərmama sə iakamərui Loa. ¹⁹ *Ia nɪkaren səvəi Loa, iakuvamhə raka. Loa nəha rousi əpune iou. Nənə ti nəri nə mə iakuvamhə raka ia nɪkaren səvəi Loa, iakukurən nɪmɪruīen ia nɪkaren səvəi Kumwesən. Rəmwhen mə kinərui tərini pen iou ia nei kamarkuəui kimrau Kristo. ²⁰ *Rɪpko mhə iou iakamɪru təkwətəkwuni, mətə Kristo ramɪru ia nirak. Nɪmɪruīen sə iakamarə irə təkwətəkwuni ia

* **2:9:** Jon 1:42 * **2:10:** Wok Me 11:29-30 * **2:12:** Wok Me 11:3 * **2:16:** Wok Me 15:10-11, Rom 3:20-28, Rom 4:5, 11:6, Kal 3:11 ^a **2:16:** Suatuk riti mwi ti nɪniēn nəgkiariien nəha ia vas 16 in i mə “Mətə krau krouukurən mə iərmama rɪpkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən ia nesi penien Loa, mətə nahatətəien ia Iesu Kristo ramo in ratukwatukw ia nənimen.” * **2:19:** Rom 7:6 * **2:20:** Jon 13:1, Kal 1:4

tiprənə i, iakamarə irə, mamahatətə ia Tini Kumwesən. In rokeikei iou memhə tukw iou. ²¹ Ko iapkərarki mhə namasanien i səvəi Kumwesən sə ruvei pehe miou. Trini minuə Loa in suatuk iərmama tresi pen ti nuveheien matukwatukw ia nəmri Kumwesən, ro iamini irə Kristo remhə auər a.”

3

Sin ro nifeifeien ro nəkur Kalesia hatə wau ia nəgkariien pərhiən?

¹ Nəkur Kalesia, kimiaha hiamarməri! Kinəvisau raka Iesu Kristo m kimiaha rəmwhen hiənətoni ia nəmrimiaha mə remhə ia nei kamarkuau. Mətə nisimə nəha həno nifeifeien mhəuvehi raka kimiaha? ² Iakuə takəres nəresien riti tukumiaha i. Fwe kupwən, nəpin hiəuvehe vi a mhəuvehi Nənimwın Ikinan, hiamo nəfe noien ro Kumwesən ruvei pehe Nənimwın nəha m kimiaha? Rosi hiamesi pen Loa səvənhi uə? Kimiaha hiəukurən mə ripko mhə iamini. Mətə kimiaha hiəregi nəgkariien amasan səvənhi, mhəni nīpərhiēnien irə, ro pen Kumwesən ruvei pehe Nənimwın səvənhi m kimiaha. ³ Rəfo kimiaha hiamarməri iamini irə? Fwe kupwən, nəpin hiəuvehe vi a mhəhatətə ia Iesu, hiamətigite ia niskaiien səvəi Nənimwın Ikinan. Mətə rəfo nəha təkwtəkwuni, ko hiəuvehe mhatukwatukw ia niskaiien atukw səkimiaha? ⁴ Mətə rəfo ia nəmisəien me həpik hiəuvəregi raka ti Iesu? Hiaməregi auər a uə? ⁵ Kumwesən sə ruvei pehe Nənimwın Ikinan m kimiaha, nənə mamə nīmətəien me ia nəmrimiaha, in ramo noien me nəha ti nəfe? Ti nəri nə mə hiamesi pen Loa? Rekəm! Mətə in ramo noien me nəha ti nəri nə mə nəpin hiəregi nəgkariien amasan səvəi Iesu, hiəni nīpərhiēnien irə. ⁶ *Rerimiaha tramrhi Epraham fwe kupwən. Nəkukuə Ikinan rani mə Epraham “rini nīpərhiēnien ia Kumwesən. Nənə ti nəri nə mə in rahatətə iamini, Kumwesən rətə in mə in ratukwatukw ia nənimen.” ⁷ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəukurən mə nərmama səməme kamhahatətə, irəha nəha nīpwnəti Epraham me. ⁸ Nəkukuə Ikinan ruvəni raka fwe kupwən mə Kumwesən trini nərmama i ripko mhə irəha nəkur Isrel mə irəha hatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə kamhahatətə irə. Nəpin noien nəha ripkuvehe mhə ihi, Nəkukuə Ikinan rinəvisau pen nəgkariien amasan i m Epraham. Rini mə, “Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehi namasanien səiou truku pen ia kwənəkwus səim.” ⁹ Ro iamini irə sətəni mə Kumwesən raməkwein amasan ia nərmama səməme kamhahatətə irə rəmwhen raməkwein amasan ia Epraham ti nəri nə mə Epraham ramahatətə irə. ¹⁰ *Mətə nərmama me pam səməme kamhətigite ia nesi penien Loa mə tro irəha hatukwatukw ia nəmri Kumwesən, Kumwesən raməkwein ərəha ia nirəha. Iakani iamini irə ti nəri nə mə nəgkariien i sə kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rəuiui irəha. Rini mə, “Kumwesən trəkwein ərəha ia nərmama me pam həpko mhə narimnari me pam kimərai pen ia nəkukuə səvəi Loa.” ¹¹ *Nənə ruvehe mino nukurənien i ti nərmama mə iərmama riti riwən ko resi pen Loa nənə muvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən. Rino nukurənien i ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Iərmama sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ia nahatətəien səvənhi, in truvehi nīmīruien.” ¹² *Mətə Loa in ropə ia nahatətəien. Iakani iamini irə ti nəri nə mə Loa rani mə, “Iərmama sə ramo narimnari me pam nəha Loa rani truvehi nīmīruien irə.” ¹³ *Mətə Kristo ruvəfi raka nari ia kitaha. Loa nəha ko ripkəkwein ərəha mhə mwi ia kitaha, ti nəri nə mə Iesu rīməuvehi təmwkitaha, muvehe mo in iərmama sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Rəmwhen ia nəgkariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Trini minuə kousi əpune iərmama riti nīpwrən rəgher ia nei, ramahatən pen mə Kumwesən raməkwein ərəha irə.” ¹⁴ Mətə təkwtəkwuni, ti nəri nə mə Iesu Kristo remhə iamini, namasanien sə Kumwesən rīməuvei pen m Epraham ko ruvehe ti nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel. Ti nəri nə mə kitaha samahatətə ia Iesu, səukurən nuvehien Nənimwın nəha Kumwesən ruvəni raka mə truvei pehe m kitaha.

* **3:6:** Rom 4:3 * **3:10:** Dut 27:26 * **3:11:** Rom 1:17, Kal 2:16 * **3:12:** Rom 10:5 * **3:13:** Rom 8:3, 2Kor 5:21, Kal 4:5, Dut 21:23

Promes mine Loa

¹⁵ Piak me, iakuə takini noien riti səkitaha nərmama, mahatən nəri nəha iakaməgkiari irə. Nəpɪn iərmama kəru krourai sun nəgkiariien riti nənə rouərihi nipekə tukwe, rəknekin ti iərmama riti mə trifi nipekə səvənrau, mərihi atukw a səvənhi riti. ¹⁶ *Fwe kupwən, Kumwesən rino promes me səvənhi m Epraham mine mwipwini. Kumwesən rəpwəh ninien mə ramo promes me səvənhi m Epraham mine “nimwipwini me.” Nəgkiariien i mə “Nimwipwini me” ramini nərmama həpik. Mətə Kumwesən rini mə ramo promes me səvənhi m Epraham “mine mwipwini.” Nəgkiariien i “mwipwini” ramini iərmama kuatia. Mwipwi Epraham nəha Kumwesən rəgkiari irə in nə Kristo. ¹⁷ *Nipwrai nəgkiariien səiou ro iamɪnhi: Fwe kupwən, Kumwesən rino promes riti səvənhi m Epraham, marə mini mwi mə nəgkiariien nəha səvənhi traməkəikei mukuə. Nəpɪn nuk fo-hantret-toti rukurau, nənə Loa ruvehe. Mətə Loa nəha ko ripkousi ərəgrəgi mhə promes nəha Kumwesən rinəmri raka m Epraham fwe kupwən. ¹⁸ *Trini minuə kitaha saməuvehi narimnari me sə Kumwesən rauvei pehe ti nəri nə mə samesi pen Loa, noien nəha ramahatən pen mə promes nəha səvəi Kumwesən ruvehe muvəiwən. Nənə ko səpkuvehi mhə narimnari me nəha ruku pen ti promes nəha. Mətə Epraham ruvehi narimnari me nəha Kumwesən riməuvei pen min ti nəri nə mə Kumwesən rino promes mə tro iamɪnhi.

Kumwesən riməuvei pehe Loa ti nəfe?

¹⁹ *Ro iamɪnhi irə Kumwesən riməuvei pehe Loa ti nəfe? Ti nəri nə mə nərmama kamho noien ərəha me, ro pen in riripin pen Loa ia promes səvənhi, mə Loa traməmak meste mwipwi Epraham sə promes səvənhi rinəgkiari irə truvehe. Nəpɪn Loa ruvehe irə, nagelo me həuvei pen m Moses, nənə kimaha iahəuvehi ia rəgi Moses, iəmə sə ramərer ia nimwrhenhi Kumwesən mine kimaha. ²⁰ Mətə iərmama sə ramərer ia nimwrhenhi iərmama kəru iamɪnha irə mə truvi simwin irau, ripko mhə səvəi iərmama kuatia nə in, mətə Kumwesən in kuatia a.

²¹ *Ro iamɪnhi irə kitaha tsəgkiari ia narimnari me i mhəfni irə? Loa səvəi Kumwesən rərəha mətə promes me səvəi Kumwesən hamasan? Rekəm, kitaha ko səpkini mhə iamɪnhi irə. Trini minuə Kumwesən riməuvei pehe loa riti sə rukurən nuvei peheien nimiruien, kitaha tsesi pen loa nəha nənə mhəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. ²² *Mətə ripko mhə iamɪnhi irə. Nəkukuə Ikinan rani mə noien ərəha rəuiui nərmama me pam, mərihi tərini irəha. Ro iamɪnhi irə narimnari me pam Kumwesən rino promes mə truvei pehe m kitaha, kitaha səukurən nuvehien ti nəri nə mə səni nipərhiendien ia Iesu Kristo. ²³ *Fwe kupwən, nəpɪn Kristo ripkuvehe mhə ihi mə tsahatətə irə, kitaha samarə tegin Loa səvəi Moses. Loa nəha raməkwtəmhiri kitaha. Rəmwhen mə samarə ia kalapus mamheitenhi mheste Kristo tripkier pehe tukutaha mə tsahatətə irə. ²⁴ *Fwe kupwən, Loa nəha rasori ia kitaha, mamətui tukutaha. Sənamarə tegin Loa nəha meste Kristo ruvehe. Nənə nəpɪn Kristo ruvehe, kitaha sahatətə irə mə tsəuvehe mhatukwatukw ia nəmri Kumwesən. ²⁵ Mətə təkwtəkwuni nəha, ti nəri nə mə Kristo ruvəuvehe raka, nənə samahatətə irə, səpkarə tegin mhə Loa. ²⁶ *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kimiaha pam nə nipwnəti Kumwesən me ti nəri nə mə hiamahatətə ia Iesu Kristo. ²⁷ *Kimiaha pam sə hiəno raka paptəes mə tihəuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiəuvəuvehi raka Kristo rəmwhen hiamarkahu karkahu. ²⁸ *Nənə təkwtəkwuni ripko mhə kimiaha nepwin nəkur Isrel mine nepwin ripko mhə nəkur Isrel. Ripko mhə kimiaha nepwin nərmama səməme hiamo slef mine nepwin hiəpko mhə slef. Ripko mhə kimiaha nepwin nipran mine nepwin nərman. Iakini iamɪnhi irə ti nəri nə mə kimiaha

* **3:16:** Wok Me 7:5 * **3:17:** Eks 12:40 * **3:18:** Rom 4:14, 11:6 * **3:19:** Rom 5:20, Wok Me 7:38 * **3:21:** Rom 8:2-4 * **3:22:** Rom 3:9-19, Rom 11:32 * **3:23:** Kal 4:3 * **3:24:** Rom 10:4 * **3:26:** Jon 1:12 * **3:27:** Rom 6:3, 13:14 * **3:28:** Rom 10:12, 1Kor 12:13

pam kuatia a ia Iesu Kristo. ²⁹ *Trini minua sɔvɛi Kristo nɛ kimiaha, nɪpwnɛti Epraham me nɛ kimiaha. Kimiaha nɛ nɛkwɛrhakwɛrha me tihɔuvehi narimnari amasan me nɛha Kumwesɛn rino raka promes mɛ truvei pen m Epraham.

4

Kimiaha nɛ nɪpwnɛti Kumwesɛn me

¹ Nɪpwrɛi nɛgkiariien sɔiou ro iamɪnhi irɛ. Nɛpɪn iɛrmama remhɛ, nautɛ me pam sɔvɛnhi sɔvɛi tini. Mɛtɛ trini minua tini ramouihi ihi, ko in rɪpkasori mhɛ ia nautɛ me nɛha, mɛtɛ in rɛmwhɛn a ia slef. ² Nɛpɪn ramouihi ihi trɛrɛ tegɪn nɛmɛ asori me nɛpwin. Irɛha tuhɛtui amasan ti nautɛ sɔvɛnhi meste nɛpɪn nɛha tata sɔvɛnhi rɪmɛni. ³ *Rɛmwhɛn a mwi ia kitaha. Nɛpɪn sɛnamɛkwɛrhakwɛrha ihi samarɛ tegɪn nɛnimwin me i irɛha nukune noien me sɔvɛi tiprɛnɛ i. Irɛha kamhɛrɪmɛnu ia kitaha sɛmwhɛn ia slef me. ⁴ Mɛtɛ nɛpɪn atukwatukw nɛha Kumwesɛn rɪmɛni ruvehe, nɛnɛ in rɛrhi pehe Tɪni. Pran riti rɛrɛhi. Rɛtui pehe, marɛ tegɪn Loa sɔvɛi Moses, ⁵ *mɛ in trɛrɛku raka sɛmɛme kamharɛ tegɪn Loa nɛha. Kumwesɛn ro iamɪnhi irɛ mɛ tresi kitaha sɔuvehe mhɛ nɪpwnɛtin me. ⁶ *Ti nɛri nɛ mɛ nɪpwnɛtin me i kitaha, rɛrhi pehe Nɛnimwin sɔvɛi Tɪni ruvehe mamarɛ ia rɛritaha. Ia Nɛnimwin nɛha kitaha samɛkwein Kumwesɛn mɛ, “Rɪmɪmaha, Tata!” ⁷ *Ro iamɪnhi irɛ rɪpkɛ mhɛ kimiaha hiamɛ ihi slef ia kimiaha, mɛtɛ kimiaha nɪpwnɛti Kumwesɛn me. Ti nɛri nɛ mɛ kimiaha nɪpwnɛti Kumwesɛn me, ro pen Kumwesɛn truvei pehe m kimiaha narimnari me nɛha rɪmɛni mɛ truvei pen m nɪpwnɛtin me.

Pol rɛrɪn rɛpou ti nɛkur Kalesia

⁸ *Fwe kupwɛn, nɛpɪn kimiaha hiamrɛrɛi Kumwesɛn, hiɛmwhɛn ia slef me sɔvɛi kumwesɛn eikuɛ me. ⁹ Mɛtɛ tɛkwɛtɛkwuni nɛha hiɔuvɛuvehe mhɔuvɛukurɛn raka Kumwesɛn, uɛ ramasan mwi iakɪni mɛ tɛkwɛtɛkwuni Kumwesɛn ruvɛukurɛn raka kimiaha. Mɛtɛ rɛfo hiamrɛrɪg mwi ti nɛnimwin me i irɛha nukune narɛien kupwɛn sɛkimiaha. Irɛha nɛgsɛnrɛha riwɛn. Ho nɛri auɛr a. Hiokɛikɛi mɛ tihɛmwhɛn mwi ia slef me sɔvɛnrɛha uɛ? ¹⁰ *Hiamɛsɪai nɛpɪn ikinan me, mɪnɛ mɛkwɛ me, mɪnɛ nuk me. ¹¹ Iakamhɛkɪr tukumiaha. Rosi iakɪnɛmwur auɛr a ia kimiaha uɛ? ¹²⁻¹³ *Piak me, iakase kimiaha mɛ tihamɛkɛikɛi mhɔuvehi noien sɔiou. Hɛtɛ ro. Iakuvɛuvehi raka noien sɛkimiaha. Kimiaha hiɔuvɛukurɛn raka mɛ fwe kupwɛn iakɪmɔuvehe tukumiaha ti nɛri nɛ mɛ nemhɛien riti rarɛ ia nɪpwrɛk. Ia nɛpɪn nɛha iakɪmɛkupwɛn mɛvisau irapw nɛgkiariien amasan sɔvɛi Iesu m kimiaha. Mɛtɛ kimiaha hiɛpkɛ mhɛ nɛmɪsɛien miou. ¹⁴ Nɪpɛrhɪɛnɪɛn nemhɛien sɔiou riskai, hiamarkut pɪk irɛ, mɛtɛ hiɛpwɛh nɛmwɛkɪɛn iou tukwɛ, uɛ hiɛpkɛrhi irapw mhɛ iou, rɛkɛm. Hiɔuvehi puvnɪmwɛ pehe iou rɛmwhɛn ia iou agelo riti sɔvɛi Kumwesɛn, uɛ iou nɛha Iesu Kristo. ¹⁵ Ia nɛpɪn nɛha rɛrɪmɪaha ragɪɛn pɪk. Mɛtɛ nagɪɛnɪɛn nɛha sɛkimiaha ruvɛwɛku? Iakani pehe tukumiaha i mɛ pɛrhɪɛn fwe kupwɛn trini minua rɪmɛru tukumiaha, hiɛpkukumwiri raka a nɛnimɛmɪaha mhɔuvei pehe miou iakomasan sɔiou irɛ. ¹⁶ *Mɛtɛ rɛfo nɛha tɛkwɛtɛkwuni? Rosi ti nɛri nɛ mɛ iakamɪni pehe tukumiaha i nɛgkiariien pɛrhɪɛn hiamɛmwɛki iou tukwɛ uɛ? ¹⁷ Nɛrmama me nɛha kamhɛmwur pɪk tukumiaha, mɛtɛ hɛpkɛ mhɛ ti nɛri amasan riti. Irɛha hokɛikɛi mɛ tuhɛvi raka kimiaha mɛ tihamɛmwur ɛpa ti nirɛha. ¹⁸ Ramasan mɛ hiamɛmwur ti noien narimnari me, mɛtɛ tihamɛkɛikɛi mhɛmwur ti noien amasan. Nɛgkiariien nɛha ro nɪpɛrhɪɛnɪɛn ia nɛpɪn me, nɛri auɛr a mɛ samarɛ kitaha miou uɛ sɛpkarɛ mhɛ kitaha miou. ¹⁹ Nɛkwɛrhakwɛrha me sɔiou. Iakregi iakamɛmɪsɛ pɪk mwi tukumiaha rɛmwhɛn ia pran tɛkutan ramɛmɪsɛ mɛ trɛrɛhi iɛkunouihi. Takregi iamɪnhi meste kimiaha tihɔuvehi noien atukwatukw sɔvɛi Kristo ia nɪmɪruɪɛn sɛkimiaha. ²⁰ Ko ramo

* **3:29:** Rom 4:13 * **4:3:** Kal 3:23, Kol 2:20 * **4:5:** Kal 3:13 * **4:6:** Rom 8:15-16 * **4:7:** Rom 8:17, Kal 3:29

* **4:8:** 1Kor 8:4-6 * **4:10:** Rom 14:5, Kol 2:16 * **4:12-13:** 1Kor 2:3 * **4:16:** Amos 5:10

kitaha m kimiaha naha takwtakwuni, nana ko iapkægkiari skai mha m kimiaha. Matə iou iakamarə isipwın, iakreirei mə takəfo masitu ia kimiaha.

Pol rusipekin ia Heka mine Sera

²¹ Kimiaha saməme hiokeikei mə tiharə tegin Loa səvəi Moses, tiho mhəni pehe ro tukw iou i. Hiəuvəregi raka nəfe Loa naha rani uə rekəm? ²² *Kimərai pen iamınhi mə Epraham tını kəru iərman. Pran sə in slef rərəhi riti, nana pran sə ripko mhə in slef rərəhi riti. ²³ *Tini slef rətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwın a. Matə tını pran naha ripko mhə in slef rətui ti nəri nə mə Kumwesən rino promes iamınha irə ia pran naha. ²⁴ *Nəgkiariien naha ro nipərhiienien irə, matə ramasan mə iakusipekin irə. Pran mi naha kəru krouəmwhen ia nəgkiariien kəru Kumwesən rinərihi tərini əknekin. Pran naha Heka rəmwhen ia Loa səvəi Moses sə Kumwesən riməuvei pen fwe təkuər Sinae. Loa naha ramərəhi nəkwərhakwərha, matə irəha slef me. ²⁵ Heka rəmwhen ia təkuər Sinae fwe Arepia, məmwhen mwi ia taon naha Jerusalem ipwet mine, ti nəri nə mə taon naha ro slef irə, nana nəkwərhakwərha me səvənhi irəha mwi slef me. ²⁶ *Matə Jerusalem naha fwe ia neiai rəmwhen ia pran naha ripko mhə in slef. Nana in nə mama səkitaha. ²⁷ Rəmwhen ia nəgkiariien i kimərai pen ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Agien, pran sə ipkəkəwəhakwen mhə! Əkwein əpwəmwis, magien, pran sə ipkəmisə raka mhə ti nərəhiien iəkunouihi! Nəkwərhakwərha me səvəi pran naha kinəpwəh in, tuhəpik mhəpi raka nəkwərhakwərha me səvəi pran sə səvənhi fwe iərman.” ²⁸ *Piak me, kimiaha nə nipwnəti Kumwesən me. Hiəmwhen ia Aesak, iəkunouihi sə rinətui ti nəri nə mə Kumwesən rino promes mə tro iamınhi. ²⁹ Matə fwe kupwən, iəkunouihi naha Ismael sə rinətui rəmwhen ia nəkwərhakwərha me nepwın, ramometə iəkunouihi naha Aesak sə rinətui ia niskaiien səvəi Nənimwın səvəi Kumwesən. Rəmwhen a mwi ipwet mine. ³⁰ *Matə Nəkukuə Ikinan raməfni irə? Rani mə, “Ərhi irapw pran naha in slef irau tını, ti nəri nə mə tını slef naha ko ripkipeki pəri mhə nautə səvəi tata səvənhi irau tını pran naha ripko mhə in slef.” ³¹ *Ro pen, piak me, ripko mhə kitaha nipwnəti pran naha in slef, matə kitaha nipwnəti pran naha ripko mhə in slef.

5

¹ *Kristo rineivi raka nari ia kitaha. In rino noien naha mə nari riti trəpwəh nəsisəgien mwi kitaha. Ro iamınhi irə kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekin, mhəpwəh nəseniien Loa naha rəkwətəmhiri kimiaha hiəuvehe mwi mho slef ia kimiaha.

² Həregi ro, iou Pol iakani pehe tukumiaha i, trini minuə hiəsəni kuvehi ninhum m kimiaha ti Loa naha, nemhəien səvəi Kristo tripkasitu anan mhə ia kimiaha. ³ Iakuə takini irapw mwi tukumiaha i. Trini minuə iərman riti rəsəni kuvehi ninhum min ti Loa naha, in traməkeikei mesi pen pam nəfe Loa naha rani. ⁴ Ik sə ikuə tikesi pen Loa naha mə tikuvehe matukwatukw ia nəmri Kumwesən, kinərai raka ik. Ikinəpwəh noien kuatia kimirau Kristo, minəpwəh namasaniien səvəi Kumwesən. ⁵ Matə kitaha i saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha ia Kumwesən mə in tro kitaha satukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə samahatətə ia Kristo. Nənimwın Ikinan ramo kitaha saməskai mə tsameitenhi meste nəri naha trier irapw. ⁶ *Nəpin səuvehe mho kuatia kitaha Iesu Kristo, nəri auər a mə iərmama riti kuvehi ninhum min uə kipkuvehi mhə ninhum min. Matə nəri asori kitaha tsaməkeikei mhahatətə ia Iesu, nana mhokeikei Kumwesən mine nərmama me. ⁷ *Fwe kupwən, kimiaha hiamaiu amasan. Sin rərər tukuahag kimiaha minise kimiaha mə tihəpwəh nesi penien nəgkiariien sə ro nipərhiienien? ⁸ Noien naha ripkuku pen mhə ti Kumwesən sə raməkwein kimiaha. ⁹ *Kimiaha tihaməsiari. “Yis ouihi trəsə bred asori

* 4:22: Jen 16:15, 21:2 * 4:23: Rom 9:7-9 * 4:24: Rom 8:15, Kal 5:1 * 4:26: Hip 12:22, Rev 3:12, Rev 21:2,10

* 4:28: Rom 9:7, Kal 3:29 * 4:30: Jen 21:10, Jon 8:35 * 4:31: Kal 3:29 * 5:1: Jon 8:32,36, Kal 2:4, 5:13, Wok

Me 15:10 * 5:6: 1Kor 7:19, Kal 6:15 * 5:7: Kal 1:6 * 5:9: 1Kor 5:6

rəsisı.” ¹⁰ *Mətə iou iakətıgıte ia İərımənu səkitaha mə nətərigien səkimiaha trıpkuvehe mhə mopə ia nətərigien səiou. İərmama nəha rameikuə ia kimiaha, iou iakreirei mə in sin, mətə Kumwesən trərpwin noien ərəha səvənhi. ¹¹ *Piak me, hətərig ro, trıni mınuə iakaməvisau ihi mə nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel tuhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum mınraha, rəfo nəkur Isrel kamhometə ihi iou? Trıni mınuə iakaməvisau ihi nəgkiariien nəha, ko niemaha rıpkəpi mhə irəha. Mətə niemaha raməpi irəha ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nemhəien səvəi İesu ia nei kamarkuauı. ¹² Nərmama me nəha səməme kamhəni mə tıhaməkeikei mhəuvən kuvehi ninhum m kimiaha ti Loa, iakregi mə ko irəha hərai raka mwatuk səvənraha, rərık ragien!

¹³ *Piak me, Kumwesən rınəkwein raka kimiaha, mıneivi raka nari ia kimiaha. Mətə tihəpwəh nıniien iamınhi irə mə, “Loa nəha rəpwəh nəkwtəmhirıien iou, ro pen iakukurən noien narımnari me i noien ərəha səvəi nıpwrak rokeikei.” Kimiaha tihəpwəh nıniien iamınhi irə, mətə tıhaməkeikei mho tukwini nari m kimiaha me, ti nəri nə mə hiokəikei kimiaha me. ¹⁴ *Nəgkiariien riti nəha ia Loa səvəi Moses rəuiui loa me pam. In i nəgkiariien i rani mə, “Tıkaməkeikei mokeikei piəm rəmwhen ikokəikei atukw a ik.” ¹⁵ Mətə trıni mınuə hıamahıahı kimiaha me rəmwhen ia kuri me, tıhaməsiari kamo hiouraha pam kimiaha me.

Nənimwin İkinan mine noien ərəha səvəi nıpwrai İərmama

¹⁶ *Mətə iakani pehe tukumiaha i mə tıhaməkeikei mhəuvehi nıskaiien səvəi Nənimwin İkinan mharə irə. Nəpın hıamo iamınhi irə tihəpkə mhə narımnari me i noien ərəha səvəi nıpwramiaha rokeikei. ¹⁷ *İakani iamınhi irə ti nəri nə mə noien ərəha səvəi nıpwrai İərmama rokeikei narımnari me səməme Nənimwin İkinan rəpwəh nokeikeiien. Rəmwhen a mwı Nənimwin İkinan rokeikei narımnari me i noien ərəha səvəi nıpwrai İərmama rəpwəh nokeikeiien. Noien ərəha səvəi nıpwrai İərmama mine Nənimwin İkinan irau krouəmwəki irau me. Ro pen rəknekın tukumiaha mə tiho narımnari me hiokəikei mə tiho. ¹⁸ *Mətə trıni mınuə Nənimwin İkinan ramiri kimiaha, Loa nəha ko rıpkəkwtəmhirı mhə mwı kimiaha. ¹⁹ *Nərmama me i noien ərəha səvəi nıpwranraha ramiri irəha rıməru a ti nətoniien. İrəha nərmən mine nıpran kamhəiri əpnəpen irəha me. İrəha kamho noien me nepwin həmkemik mine nəfe nari nətərigien ərəha səvənraha rokeikei. ²⁰ İrəha kamhəfwaki m nənimwi nari me, mamho nahak, mamhəmwəki irəha me, mamhəvisə. Rerınraha ramrhi ərəha irəha me. Niemaha raməpi irəha. İrəha kamhəfiəutə ia nırəha me, mamho nərmama həmwəki irəha me mhərai narəien səvənraha. ²¹ Rerınraha ramakres. İrəha kamhənimwi nənimwiien skai mamhakonə irə, mamho lafet ərəha me, mamho mwı narımnari me nepwin iamınhi. İou takıni pehe tukumiaha i nəgkiariien i iakuvəni raka fwe kupwən. Nərmama səməme kamho noien iamınha irə tuhəpwəh nuvnımwəien ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. ²² *Mətə nərmama səməme Nənimwin İkinan ramiri irəha həukuə kwənkwanraha sə ramasan me i. İrəha hokəikei nərmama. Rerınraha ragien. İrəha kamharə ia nəmərinuien, mamho nətərigien səvənraha rəpwəmwıs. Rerınraha ramasan ti nərmama. İrəha kamho noien amasan. İa nəpın me irəha kamhəkwtəmhirı əknekın nəgkiariien səvənraha mine nəfe həni mə tuho. ²³ *Noien səvənraha ramasan məpou. İrəha kamhəkoui atukw a irəha mə tuhəpkə mhə noien ərəha. Loa riti riwən raməsisəg kimiaha mə tihəpwəh noien iamınha irə. ²⁴ *Nərmama me səvəi İesu Kristo rəmwhen mə hənərui tərini pen raka noien ərəha səvəi nıpwranraha mine narımnari me nəha noien ərəha nəha rokeikei pik ia nei kamarkuauı. ²⁵ *Nənimwin İkinan rauvei pehe nımiruien vi m kitaha. Ro iamınhi irə pwəh səkurirə Nənimwin nəha. ²⁶ *Rərəha mə saməfiəutə ia

* 5:10: Kal 1:7, 2Kor 11:15 * 5:11: 1Kor 1:23 * 5:13: 1Tes 2:16 * 5:14: Mat 5:43, Rom 13:9 * 5:16: Rom 8:4, Kal 5:25 * 5:17: Rom 7:15-23, 1Tes 2:11 * 5:18: Rom 6:14, 8:14 * 5:19: 1Kor 6:9-10 * 5:22: Efes 5:9 * 5:23: 1Tim 1:9 * 5:24: Rom 6:6, Kol 3:5, 1Tes 2:11 * 5:25: Rom 8:4 * 5:26: Fil 2:3

kitaha me, uə samo niemaha m kitaha me, uə reritaha ramakres narimnari me səkita me.

6

Kimiaha tihasiu ia kimiaha me

¹*Piak me, trini minuə kimiaha riti rimwei ia nərəhien, kimiaha səmame hiəuvəskai ia Nənimwin Ikinan tihaməkeikei mhəiri məru in, pwəh rirərig mwi ti suatuk amasan. Mətə tihaməsiari kamo kimiaha mwi tihəregi noien ərəha ruvi nətərigien səkimiaha mo kimiaha hiəmwei. ²*Tihasiu ia kimiaha me mhəvrani nari pəmpəm me səkimiaha me. Noien nəha tiho nənə mhesi pen nəkwai Kristo. ³Rərəha mə iərmama auər a riti rerin tramrhi atukw a in, mamini iamini irə mə, “Eh, iou iərmama riti.” Iərmama sə ramo noien nəha rameikuə atukw a irə. ⁴*Iərmama riti traməkeikei mətə sas əpa ia wok səvənhi mə rəmwhen. Mə wok səvənhi ramasan, rukurən nəfiətə atukwien in ti səvənhi əpa wok. Mətə rərəha raməfiətə atukw a in ti wok səvəi iərməpə. ⁵*Iakini iamini ti nəri nə mə nərmama kuatia kuatia tuhaməkeikei mhətui amasan ti səvənraha wok. ⁶*Iərmama sə kamahatən in ia nəgkariien səvəi Kumwesən, nəpin ruvehi nari amasan riti, ramasan mə ruvehi pen nipərin m iahatən səvənhi.

Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan

⁷ Kimiaha tihəpwəh neikuə atukwien ia kimiaha. Hiəukurən mə ko hiaris ia Kumwesən? Rekəm! Nəfe nuni nari iərmama trəpwei tresi əpa mwi nukwan. ⁸ Trini minuə iərmama rəpwei noien ərəha sə nipwran rokeikei, noien nəha səvənhi truvei pen nukwan min, in nə iərmama nəha tremhə. Mətə trini minuə iərmama rəpwei noien amasan sə Nənimwin Ikinan rokeikei, Nənimwin Ikinan truvei pen nukwan min, in nə nimiruien rerin. ⁹*Kitaha tsaməkeikei mho noien amasan, mhəpwəh nəpouien irə, ti nəri nə mə tsesi nukwai noien nəha samo ia nəpin atukwatukw səvənhi. ¹⁰ Ro iamini irə, rino nəpin səvənhi pwəh so noien amasan, mhasitu ia nərmama me pam. Irənhə irə, tsaməkeikei mho iamini irə ia nərmama me nəha irəha piəvtaha me mine kitirimətaha me ti nəri nə mə irəha mwi kamhahatətə ia Iesu.

Nəgkariien sampam

¹¹ Hətoni ro nukwai nəkukuə me i həpwinari. Iakrai atukw ia rəgik ia nəkukuə səkimiaha. ¹²*Nərmama me nəha səmame kamhərhiərhi kimiaha mə tihəvən kuvəhi ninhum m kimiaha ti Loa səvəi Moses, irəha kamho noien nəha mə nəkur Isrel tuhəgnəgini irəha. Irəha həpwəh nokeikeien mə nəkur Isrel tuhometə irəha, ro pen həpwəh nəvisaien nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuau. ¹³ Nərmama me nəha səmame kuvəvehi raka ninhum minraha ti Loa səvəi Moses, irəha mwi həpwəh nesi penien Loa nəha. Mətə hokeikei mə tuhəvehi ninhum m kimiaha, nənə kurirə irə tuhəfiətə ia nirəha ia nəmri nəkur Isrel ti noien nəha kino ia nipwramiaha. ¹⁴*Mətə iou takəpwəh nəfiətəien ia nirak. Takəfiətə a ia nei kamarkuau səvəi Iesu Kristo, Iərimənu səkita me. Ia nei kamarkuau nəha iakuvamhə raka minəpwəh raka noien me səvəi tiprənə i. ¹⁵*Ro nəri auər a mə iərman kuvəhi ninhum min uə kipkuvəhi mhə ninhum min, mətə nari pərhien in i mə Kumwesən ro nimiruien səvəi iərmama ruvehe mo sə vi irə. ¹⁶ Nərmama me pam səmame kamhəkurirə nəgkariien nəha pwəh nəmərinien mine napien trouarə ti nirəha, pwəh trouarə mwi ti Isrel səvəi Kumwesən.

¹⁷*Iakəpwəh nokeikeien mə iərmama tro iou iakəmwur mwi. Iakuvəvehi raka təmwki nousien ia nipwrak ti nəri nə mə iou iərmama riti səvəi Iesu.

* **6:1:** Mat 18:15, Jem 5:19 * **6:2:** Rom 15:1 * **6:4:** 1Kor 11:28 * **6:5:** Rom 14:12 * **6:6:** 1Kor 9:11,14
* **6:9:** 1Tes 3:13 * **6:12:** Kal 5:11, Fil 3:18 * **6:14:** 1Kor 1:31, 2:2 * **6:15:** Kal 5:6, 2Kor 5:17 * **6:17:** 2Kor 4:10

¹⁸ Piak me, pwəh namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha. Ouəh, pwəh ro iaminihi.

Efasas

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk 60 Pol ramarə ia kalapus fwe taon nəha Rom nuk kəru, nənə mīrai nəkukuə i revən ti nakalasia me rukurau ia taon nəha Efasas. Efasas in taon asori riti. Nægkiariien asori səvəi Pol ia nəkukuə i in i mə nəkur Isrel mine nərmmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel tuhəuvehe mhəmwhen nīpwrai iərmmama kuatia ia Kristo. Noien nəha ramesi pen nətərigien sə Kumwesən rīnamərkwafə irə fwe kupwən. Pol rīni mə səuvehe mho kuatia ia Iesu Kristo, ro pen tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Pol ramahatən kitaha mə tsaməkeikei mharə ia nōkeikeiien rəmwhen ia iərman rokeikei səvənhi pran, mine tata mine mama krouokeikei səvənrau iəkunouihī, mine slef trokeikei səvənhi iəmə asori. Pol raməgkiari mwi ia nakalasia me. Rīpko mhə nousəsīmwinien əpa səvənraha fwe Efasas, mətə nərmmama səməme hahatətə ia Iesu Kristo rukurau ia tīprənə i. Pol rīni mə Iesu rokeikei kitaha rəmwhen kitaha sokeikei nīpwrataha mine rəmwhen ia iərman rokeikei pran səvənhi. Ia nəkukuə i rusipekin ia nakalasia me mīni mə irəha həmwhen ia nīpwrai Kristo, mhəmwhen ia nimwə riti sə Kumwesən rauvrhəkin, mhəmwhen mwi ia pran səvəi Kristo.

Nægkiariien sə rakupwən

¹*Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rīno rəmwhen ia sə in rokeikei muvehi utə iou mə tako.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmmama me səvənhi ia taon nəha Efasas kimiaha hiamahatətə pərhiēn ia Iesu Kristo.

²*Nəfwakiiēn səiou mə Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərīmənu səkitaha, trouəriari pehe namasanien mine nəmərīnuēn m kimiaha.

Kumwesən rəkwein amasan ia kitaha səməme səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo

³*Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mine Tata səvəi Iərīmənu səkitaha Iesu Kristo. In rīnəkwein amasan ia kitaha nərmmama səməme səməuvehe mho kuatia kitaha Kristo, məriari pehe ia nənimwitaha mine narimnari amasan me pam səməme kamhəuku pen ia nitətə ia neiai. ⁴*In ruvərfi raka kitaha fwe tui nəpīn tīprənə ramiwən ihī, mə tsəuvehe mho kuatia kitaha Kristo, nənə mhəuvehe mho nəkur ikinan me səvənhi, tsatukwatukw pam ia nənimen. Ti nəri nə mə in rokeikei kitaha, ⁵*in rīnəmri əpə raka kitaha fwe tui anan, mə kitaha tsəuvehe mho nīpwnətīn me ia Iesu Kristo. Noien nəha ramesi pen nətərigien amasan səvənhi mine nəfe in rokeikei mə tro. ⁶*Kumwesən ro iamīnhi irə mə tsaməgnəgini in ti namasanien səvənhi sə ramasan məpi raka. In rəriari pehe auər a namasanien nəha m kitaha səməuvehi raku pen ti Tīni keikei. ⁷*Ti nəri nə mə kitaha səməuvehe mho kuatia kitaha min, nīten rīfi nari ia kitaha, mo Kumwesən trəpwəh nərpwinien noien ərəha me səkitaha. Noien nəha ramesi pen namasanien səvənhi sə rasori pīk anan. ⁸In rətəgi irapw namasanien nəha m kitaha rəpi raka, mo kitaha səukurən mhətə sas ia narimnari me pam. ⁹*In ro pui pehe m kitaha nəfe in rīnamərkwafə i fwe kupwən mokeikei mə tro. Nəri nəha ramesi pen nətərigien amasan səvənhi sə in tro kīni nəghi Kristo irə. ¹⁰*Kumwesən tro nəri nəha ia nəpīn atukwatukw səvənhi, mousəsīmwin narimnari me pam ia neiai mine ia tīprənə həuvehe Kristo trasori ia nīrəha.

* **1:1:** Rom 1:1,7, 1Kor 1:1, Kol 1:1, Wok Me 18:19-21, Wok Me 19:1 * **1:2:** 2Kor 1:2, Kol 1:2 * **1:3:** Efes 2:6
 * **1:4:** Jon 15:16, 17:24, 2Tes 2:13, Efes 5:27, Kol 1:22 * **1:5:** Jon 1:12 * **1:6:** Mat 3:17, Kol 1:13 * **1:7:** Efes 2:7, Kol 1:14,20 * **1:9:** Rom 16:25 * **1:10:** Kal 4:4, Kol 1:16,20

11 *Kumwesən rımərfi kimaha mwi mə kimaha tahəuvehe nərmama səvənhi, mho kuation kimaha Kristo. In ro iamınha irə mesi pen nətərigien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe tui anan. In Kumwesən sə ramo narimnari me pam mamesi pen nətərigien səvənhi mine nəfe rokeikei mə tro. 12 Nənə in rokeikei mə kimaha səməme iahəməukupwən mhəmri pen əknekin nətərigien səkimaha ia Kristo tahaməkeikei mhəgnəgini in ti nasoriien səvənhi. 13 *Nənə kimiaha mwi hiəməuvehe mho kuation kimiaha min nəpın hiəregi nəgkiariien pərhiem, nəgkiariien amasan sə Kumwesən rauvehimiru kimiaha irə. Ti nəri nə mə kimiaha hiəni nıpərhiemien ia Kristo, Kumwesən rəmri pen mak səvənhi ia kimiaha rahatən pen mə kimiaha nərmama me səvənhi. Mak nə in nə Nənimwın İkinan sə Kumwesən rıməni mə truvei pehe. 14 *Ti nəri nə mə Nənimwın İkinan ramarə ia kitaha, nənə, kitaha səukurən amasan mə Kumwesən truvei pehe pam narimnari amasan me nəha in rınəmri karen mə səkitaha. Kitaha tsəuvehi narimnari amasan me nəha nəpın Kumwesən trıfi anan nari ia kitaha. Pwəh səgnəgini in ti nasoriien səvənhi!

Nəfwakiiem mine nini viviiem

15-16 *Ro pen, ia nəpın me pam iakani vivi Kumwesən tukumiaha, məpwəh nəpwəhiem, ti nəri nə mə iakuvəregi raka kamini nahatətəien səkimiaha ia İərimənu səkitaha İesu, mine nokeikeiiem səkimiaha sə ramevən ti nərmama me pam səvənhi. Ia nəpın me pam iakani kimiaha ia nəfwakiiem me səiou, 17 *maməres Kumwesən səvəi İərimənu səkitaha İesu Kristo, Tata sə ramasan pik, mə in truvei pehe Nənimwın səvənhi m kimiaha. Nənimwın nəha tro kimiaha hiəukurən nari, mo pui Kumwesən m kimiaha mə tihəukurən amasan in. 18 *İakaməres mə fwe imwə ia reriməiaha nəmriməiaha trukuraan mə tihətə sas nəri nəha Kumwesən rınəkwein kimiaha tukwe mini mə tihəmri pen əknekin nətərigien səkimiaha irə. Tihətə sas mwi ia narimnari amasan me rıpk səməme in truvei pen m nərmama me səvənhi, 19 *mine niskaiiem səvənhi sə rasori anan ia kitaha nərmama saməni nıpərhiemien ia Kristo. Niskaiiem nəha rəmwhen ia niskaiiem asori səvənhi 20 *sə in rino Kristo irə rətui mwi ia nemhəiem səvənhi, marə mo mwi in rəkure ia nıkaren mwatuk ia nitətə ia neiai. 21 Kwopun Kristo raməkure ikin in fwe irənhə anan məpi raka pam nənimwın me səməme kamhəuvehi nasoriem mine nərimənuiem, məpi raka pam nəmə skai me mine nərimənu me. Rəmwhen a mwi nəhag sə Kumwesən rıməuvei pen min in irənhə anan məpi raka nahag me pam səməme kamini. Rıpk mə nəhag me əpa i səməme kamini ia nəpın i ipwet mine mətə nəhag me nəha mwi səməme tukini ia nəpın sə trıpkuvehe. 22 *Kumwesən rınəmri narimnari me pam kamharə inhəripw ia tipage nisui Kristo nənə mo in ruvehe masori ia narimnari me pam. Ro iamınhi irə mə trasitu ia nakalasia me səvənhi. 23 *Nakalasia me nəha irəha nə nıpwrai Kristo, Kristo rukuər ia nırəha, nənə ia noiem a mwi nəha in rukuər ia narimnari me pam.

2

Kumwesən rıməuvehimiru kitaha ia namasanien səvənhi

1 *Fwe kupwən kimiaha hiəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hiəmərui nəkwai Kumwesən, nənə mamho noiem ərəha me. 2 *Fwe kupwən hiəməvən mamho noiem ərəha me nəha, mamhesi pen suatuk səvəi tıprənə i, mamhəkurirə iəremhə asori sə ramərimənu ia nənimwın ərəha me ia nımagouagou. In nəha nənimwın sə ramowok nəha təkwtəkwuni ia reri nərmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən. 3 *Fwe kupwən kitaha pam səmwhen a ia nırəha. Noiem ərəha me reritaha rokeikei pik kamhəri kitaha samo nəfe nəghin nıpwrataha mine nətərigien səkitaha krouokeikei. Ro pen ia

* 1:11: Rom 8:28-29 * 1:13: Kol 1:4-6, Efes 4:30 * 1:14: 2Kor 1:22 * 1:15-16: Kol 1:3-4, 1Tes 1:2 * 1:17: Kol 1:9 * 1:18: Efes 4:4, Kol 1:12 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: 2Kor 13:4, Kol 2:12, Hip 1:3, Kol 1:16, 2:10 * 1:22: Sam 8:6, Mat 28:18 * 1:23: Efes 4:10,15, Rom 12:5, Kol 1:18 * 2:1: Kol 1:21, 2:13 * 2:2: Kol 3:7, Taet 3:3, Jon 12:31, Efes 5:6, 6:12 * 2:3: Kol 3:6

noien səkıtaha kıtaha səmwhen a ia nərmama me pam səməme hamo niemaha raməpi pık Kumwesən. ⁴ Mətə Kumwesən napiien səvənhi rasori. Nokeikeien rokeikei kıtaha irə rasori pık anan, ⁵ mo in ruvei pehe nimiruien m kıtaha nəpın səmwhen ia nərmama həuvamhə raka ia noien ərəha me, sətui mwi ia nemhəien kıtaha Kristo. (Kumwesən rınasitu ia kımiaha ia namasanien səvənhi nənə muvehimıru kımiaha.) ⁶ *Nənə ia noien nəha sə Kumwesən ro kıtaha səməuvehe mho kuatia kıtaha Iesu Kristo, in ruvehi utə kıtaha min, səkure kıtaha min ia nıtətə ia neiai. ⁷ *In rokeikei mə ia nəpın me səməme kamhəuvehe in trukurən noien nərmama hətoni namasanien i səvənhi rasori pık anan irau nokeikeien krauvehe tukutaha ia Iesu Kristo. ⁸ *Kumwesən rınasitu ia kımiaha ia namasanien səvənhi, nənə muvehimıru kımiaha, ti nəri nə mə hiaməni nıpərhiienien ia Kristo. Narimnari me nəha rıpkə mə kımiaha atukw hiəno, mətə rəmwhen ia nari riti sə Kumwesən rıməuvei pehe auər a m kımiaha. ⁹ *Ro pen ko iərmama riti rıpkəfiutə atukw mə in tukwe, ti nəri nə mə rıpkə mə kımiaha hiəno narimnari me nəha. ¹⁰ *Ro iamınhi irə ti nəri nə mə kıtaha nərmama Kumwesən rıno wok ia nimiruien səkıtaha, mo kıtaha səuvehe mho kuatia kıtaha Iesu Kristo mə kıtaha tsamo noien amasan me. Kumwesən rınəpnəpənə raka ia noien amasan me nəha fwe kupwən mə kıtaha tsamarə mamho.

Nəkur Isrel mine nərmama rıpkə mə irəha nəkur Isrel

¹¹ *Ro iamınhi irə kımiaha nərmama rıpkə mə kımiaha nəkur Isrel ia nıpwramiaha rerımiaha tramrhi narəien kupwən səkımiaha. Nəkur Isrel kamıni irəha mə nərmama kauvehi ninhum mınraha irəha kamhəni ərəha kımiaha ti nəri nə mə kıpkuvehi mə ninhum m kımiaha. Nuvehien ninhum nəha iakani kamo ia nıpwrai iərmama, nərmama kamho ia rəgınraha. ¹² *Kımiaha rerımiaha tramrhi mə fwe kupwən kımiaha hiamarə Kristo riwən tukumiaha, kımiaha nəkur iruə me, rıpkə mə kımiaha nəkur Isrel, kımiaha nəkur pwıspwıs me, ko hiəpkuvehi mə narimnari me səməme Kumwesən rıno promes fwe kupwən mə truvei pen m nərmama me səvənhi. Fwe kupwən narəien səkımiaha ia təkure tıprənə i nari amasan riti riwən irə sə tihameitenhi mə truvehe, nənə hiəreirei anan Kumwesən. ¹³ *Fwe kupwən kımiaha hiaməuvən isıpwın ti Kumwesən, mətə təkwtəkwni hiaməuvehe mho kuatia kımiaha Iesu Kristo, nənə mhəuvehe ipaka ti Kumwesən ia nıte Kristo.

¹⁴ *Ro iamınhi irə ti nəri nə mə Kristo in nə nəmərınuien səkıtaha in rıno kıtaha nəkur Isrel mine səməme rıpkə mə kıtaha nəkur Isrel səuvehe mho kuatia. Nəpai kınə ia kəruətərei sə fwe kupwən ro kıtaha saməmwəki kıtaha me, rərpıfi kıtaha səpkuvehe mə mho kuatia, Kristo rınousi ətestesi nəpai nəha rımwei ia nemhəien səvənhi. ¹⁵ *In ruvehi raka Loa səvəi nəkur Isrel irəha natuakəmien me irə, mə in rukurən nuvi sımwınien ia nıpwran nəkur Isrel mine nərmama rıpkə mə irəha nəkur Isrel krouvehe iərmama vi riti ia nırau. Ia noien nəha in rəmri nəmərınuien. ¹⁶ *Ia nei kamarkuauı in rousəsımwın kıtaha pəri ia nıpwran kuatia, mıpeki kıtaha səuvehe ti Kumwesən, mousı əpune noien i saməmwəki kıtaha me. ¹⁷ *In rıməuvehe məvisau nəgkiariien amasan səvəi nəmərınuien revən ti nərmama isıpwın ti Kumwesən, nənə məvisau mwi nəgkiariien nəha revən ti nərmama ipaka tukwe. ¹⁸ *Nənə ti nəri nə mə kıtaha səməuvehe mho kuatia kıtaha min, kıtaha nəkur Isrel mine səməme rıpkə mə kıtaha nəkur Isrel kıtaha pam səukurən nuvnımwəien ia Nənimwın kuatia mhəuvən ti Tata Kumwesən.

¹⁹ *Ro iamınhi irə rıpkə mə kımiaha nəkur iruə me rəmwhen sə fwe kupwən, rıpkə mə kımiaha nərmama pwıspwıs me, mətə kımiaha hiəuvəuvehe mhəno kuatia kımiaha nərmama ikinan me səvəi Kumwesən, kımiaha nərmama ia nəkwai nımwə səvənhi. ²⁰ *Kuvrhəkin nımwə nəha ia təkure nəri sə aposol me mine profet me hənəmri irapw.

* **2:6:** Kol 2:12 * **2:7:** Efes 1:7 * **2:8:** Jon 4:10, Hip 6:4 * **2:9:** 1Kor 1:29-31, 2Tim 1:9 * **2:10:** Taet 2:14
 * **2:11:** Efes 5:8 * **2:12:** Kol 1:21, Rom 9:4, 1Tes 4:13 * **2:13:** Kol 1:20 * **2:14:** Aes 9:6, 1Kor 12:13, Kol 2:14
 * **2:15:** 2Kor 5:17, Kol 1:20,22 * **2:16:** Sek 9:10 * **2:17:** Aes 57:19 * **2:18:** Efes 3:12 * **2:19:** Efes 3:6, Hip 12:22-23 * **2:20:** Mat 16:18, 1Kor 3:11

Iesu Kristo in rəmwhen ia kəruətərei nəha kukupwən kukurei pen ia kona kostat kuvrhəkin nimwə irə. ²¹*In raməkwtəmhiri pam nimwə nəha, mamō nimwə nəha rautə muvehe mo nimwə ikinan irə səvəi Iərimənu. ²²*Tɪ nəri nə mə kɪmɪaha hiəməuvehe mho kuatia kɪmɪaha min, in rauvehi mwi kɪmɪaha, mauvrhəkin pen kɪmɪaha ia nimwə nəha, mə tihəuvehe mhəmwhen ia nimwə sə Kumwesən ramarə irə ia Nənimwin.

3

Pol in iərmama sə raməvisau m nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel

¹*Ro iamɪnhi irə, iou Pol, iərmama səvəi Iesu Kristo sə iakamarə ia kalapus tukumiaha nərmama rɪpko mhə kɪmɪaha nəkur Isrel, iakaməfwaki tukumiaha.

²*Rosi kɪmɪaha hiəuvəregi raka mə Kumwesən rɪno ramasan miou, muvei pehe wok i miou mə takasitu ia kɪmɪaha. ³*Rəmwhen ia nəgkiariien sə iakuvrai raka, məgkiari ouihi a irə, iakani mə Kumwesən rɪno pui pehe nari riti miou nari sə fwe kupwən ramərkwafə. ⁴Nəpɪn hiəvsini nəgkiariien nəha, nənə tihəukurən nɪpwrai nəgkiariien səiou ia nəgkiariien i raməgkiari ia Kristo, nəgkiariien sə ramərkwafə ⁵kɪpkɪni irapw mhə tɪ nɪpwɪnəti nərmama me fwe kupwən, mətə təkwtəkɪwuni Kumwesən rɪno pui nəgkiariien nəha m aposol ikinan me mɪne profet me səvənhi. In rɪno pui pen mɪnrəha ia Nənimwin səvənhi. ⁶*Nəgkiariien nəha ro iamɪnhi irə. Nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel həuvəuvehe mhəno kuatia irəha nəkur Isrel nənə tuhəuvehi pəri nautə amasan me səməme Kumwesən rɪnəmri karen mə səvəi nərmama me səvənhi. Irəha tuhəuvehi pəri nəfe Kumwesən rɪno promes irə ia nəgkiariien amasan səvənhi truku pen ia Iesu Kristo.

⁷*Iou iasitu riti sə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan nəha. Noien nəha ramesi pen namasanien i Kumwesən ruvei pehe auər a miou ia nɪskaiien səvənhi. ⁸*Nəri auər a mə iou inhəripw anan ia nərmama me pam səvəi Kumwesən, mətə in ruvei pehe namasanien nəha miou mə takəvisau m nərmama rɪpko mhə irəha nəkur Isrel nautə me səvəi Kristo ko səpkətə pam mhə. ⁹*Takaməkeikei mamō nərmama me pam hətə mhəukurən mə Kumwesən rəfo mo nətərigien səvənhi sə fwe kupwən ramərkwafə rier pehe. Ia nuk nuk me fwe kupwən Kumwesən sə rɪno narimnari me pam rɪnərkwafə nətərigien nəha. ¹⁰*Kumwesən ro iamɪnhi irə tɪ nəri nə mə təkwtəkɪwuni rokeikei mə tro nənimwin me səməme kamhəuvehi nasoriien mɪne nərimənuien ia nɪmagouagou hətoni nukurənien səvənhi. Nukurənien nəha səvənhi suatuk me səvənhi səpəmsəpə. Nənə irəha tuhətoni nukurənien səvənhi nəpɪn irəha tuhətoni nakalasia me səvənhi. ¹¹In i ramesi pen nətərigien səvənhi sə rɪnarə raka fwe tui nəpɪn tɪprənə ramiwən ihi, nənə rɪməuvehe mo nɪpərhienien irə ia Iesu Kristo Iərimənu səkɪtaha. ¹²*Tɪ nəri nə mə kɪtaha samahətətə irə, kɪtaha səməuvehe mho kuatia kɪtaha min, nənə ro iamɪnhi irə kɪtaha səukurən nuveheien mhərer ia nəmri Kumwesən mhəpwəh nehekɪrien. ¹³*Ro pen iakaməres kɪmɪaha mə tihəpwəh noien nətərigien səkɪmɪaha rɪmwei ia nəmisəien sə iakamarə irə ia kwopun i. Iakamregi nəmisəien tukumiaha, nənə nəmisəien sə iakamarə irə truvehi utə kɪmɪaha.

Pol raməfwaki tɪ nərmama me səvəi Iesu fwe Efasas

¹⁴Mətə ia narimnari me nəha səməme iakuvəni raka, iakɪnimwi nukurhuk mi ia nəmri Tata Kumwesən, ¹⁵sə in əpa in nukune nahag me səvəi nərmama me pam ia neiai mɪne təkure tɪprənə. ¹⁶*In rauvehi nasoriien sə rasori pɪk. Iakaməres in mə truvei pehe nɪskaiien m kɪmɪaha tihəuvehi ruku pen tɪ Nənimwin səvənhi, nənə tro rerɪmɪaha

* **2:21:** Efes 4:15-16, Kol 2:19, 1Kor 3:16 * **2:22:** 1Tes 2:5 * **3:1:** Efes 4:1, Fil 1:7,13, Flm 1,9 * **3:2:** Kol 1:25

* **3:3:** Efes 1:9-10, Kol 1:26 * **3:6:** Efes 2:13,16-19 * **3:7:** Kol 1:23,25 * **3:8:** 1Kor 15:9-10, Kal 1:16, Efes

1:7 * **3:9:** Rom 16:25 * **3:10:** Rom 11:33, 1Pit 1:12 * **3:12:** Jon 14:6, Rom 5:2, Hip 4:16 * **3:13:** Kol 1:24

* **3:16:** Kol 1:11

riskai tihærer æknekin. ¹⁷ *Iakamæres in mæ Kristo tramaræ ia rerimiahaha ti næri næ mæ kimiahaha hiamahatætæ iræ. Iakamæres in mæ tro nimiruien sækimiahaha rærer pen ia noien i sævæi Kristo sæ ramokeikei nærmama, ræmwhen mæ nuai nei ramækwætæmhiri tiprænæ, ræmwhen mæ nimwæ ræpwit pen æknekin ia tiprænæ sæ ramærer ikin. ¹⁸ *Ro iamînhi iræ kimiahaha nærmama me pam sævæi Kumwesæn tihæukuræn amasan nokeikeiien sævæi Kristo, ræmwhenimw pik, mæpwæmwis pik, masori pik, mutæ pik. ¹⁹ *Nokeikeiien næha sævæi Kristo iærmama ko ripkukuræn pam mhæ ti næri næ mæ ræpi raka nukurænien sævæi iærmama. Mætæ iakamæfwaki mæ tihæukuræn amasan nokeikeiien næha mæ Kumwesæn rukuær ia rerimiahaha ia noien amasan me pam sævænhi.

²⁰ *Tækwætækwuni pwæh sæuvehi utæ næghi Kumwesæn! Ia niskaiien sævænhi sæ ramo wok ia reritaha, in rukuræn noien narimnari ræpi raka anan narimnari me pam sæmæme reritaha ramrhi uæ samæres in tukwe. ²¹ Pwæh nægnæginiien revæn tukwe in ia nuk nuk me mipko mhæ sampam ti namasanien sævænhi kamætæ ia nakalasia me mine Iesu Kristo. Ouæh, pwæh ro iamînhi.

4

Nærmama me sævæi Iesu Kristo hæuvæuhe mhæno kuatia

¹ *Ro pen iou iærmama sæ iakamaræ ia kalapus ti Iærimænu sækitaha, iakamase kimiahaha mæ tihamækeikei mharæ ia naræien sæ ratukwatukw ræmwhen sæ Kumwesæn rinækwein kimiahaha mæ tiho. ² *Tihamaræ mamhæuvehi irapw nætærigien sækimiahaha ia næpîn me, mhæpwæh næfiutæien kimiahaha. Ia næpîn me pam tiho nætærigien sækimiahaha ræpwæmwis, mhokeikei kimiahaha me, nænæ, mhæpwæh næseniien niemaha ræpi akwauakw kimiahaha. ³ *Nænimwîn Ikinan rino kimiahaha hiæuvehe mho kuatia, ro pen tihæmwur mharæ ia næmærinuien næha sæ rukuræn noien kimiahaha hiæuvehe mho kuatia ia næpîn me. ⁴ *Iakani iamînhi iræ ti næri næ mæ nipwrai Kristo kuatia a, Nænimwîn kuatia a, ræmwhen a mwi næri kuatia a ramasan hiameitenhi mæ truvehe sæ Kumwesæn rinækwein kimiahaha tukwe. ⁵ *Nænæ Iærimænu kuatia a, nahatætæien kuatia a, paptæes kuatia a, ⁶ *Kumwesæn sækitaha pam kuatia a, in Tata sækitaha pam. In ramærimænu ia kitaha pam, mammo wok ia nimiruien sækitaha pam, nænæ mamaræ ia reritaha pam. ⁷ *Mætæ kitaha kuatia kuatia samæuvehi niskaiien me sæpæmsæpæ ramesi pen namasanien sæ Kristo rinæriari iræ m kitaha. ⁸ *Ræmwhen ia Nækukuæ Ikinan rani mæ, “Næpîn in rutæ mevæn fwe irænhæ anan, nænæ miri nærmama sæmæme ruvehi irapw niskaiien sævænraha ia naruagænien, miri iræha mevæn kamho kalapus fwe imwæni, nænæ mæriari pen narimnari amasan me m nærmama.”

⁹ *Mætæ nægkiariien i sæ rani mæ, “In rutæ,” nipwran rani mæ in rineiwaiu pehe ia tiprænæ i inhæripw anan. ¹⁰ Iærmama i sæ rineiwaiu pehe, in iærmama kuatia sæ rimæutæ mwi fwe irænhæ anan mæpi raka neiai mæ in trukuær ia narimnari me pam. ¹¹ *Nænæ in rimæuvei pen niskaiien me sæpæmsæpæ m nærmama mæ nepwîn tuhæuvehe mho aposol ia niræha, nepwîn tuhæuvehe mho profet ia niræha, nepwîn tuhæuvehe mho iræha nærmama sævæi nini irapwien nægkiariien amasan, nepwîn tuhæuvehe mho pasta ia niræha mine nahatæn me. ¹² *Kuvei pen niskaiien me næha minraha mæ iræha tuhasitu mhæpnæpenæ ia nærmama me sævæi Kumwesæn hæukuræn noien wok sævænhi. Wok næha in næha wok sævæi nuvrhækinien nipwrai Kristo. ¹³ *Iræha tuho wok iræ meste kitaha pam sæuvehe mho kuatia ia nahatætæien sækitaha mine nukurænien sækitaha ramo nukurænien ti Tini

* **3:17:** Jon 14:23, Kol 1:23, 2:7 * **3:18:** Kol 2:2 * **3:19:** Kol 2:10 * **3:20:** Kol 1:29 * **4:1:** Efes 3:1, Kol 1:10
 * **4:2:** Kol 3:12-13 * **4:3:** Kol 3:14-15 * **4:4:** Rom 12:5, Efes 2:16,18 * **4:5:** Jon 10:16 * **4:6:** 1Kor 12:6
 * **4:7:** Rom 12:3,6 * **4:8:** Kol 2:15 * **4:9:** Jon 3:13 * **4:11:** 1Kor 12:28 * **4:12:** 2Tim 3:17 * **4:13:** Kol 1:28

Kumwesən, nənə kitaha səmwhen ia iərmama sə ruvəpwinari mhəmwhen a mwi ia Kristo.

¹⁴*Nənə ro iam̄nhi irə kitaha tsəpkəmwhen mhə mwi ia nəkwərhakwərha, nahatənien eikuə me səvəi nərmama səməme kamho ikouikou ti niriien nərmama ia mour ko həpko mhə kitaha səmwhen ia kinu riti sə təsi rauvsiniuvsini nənə nimətagi raməpwi irapw mamevən. ¹⁵Mətə kitaha tsaməkeikei mamhəni irapw nəgkiariien pərhiēn, mamhəni irapw ia nokeikeiēn, nənə mhəuvehe mhəpwinari ia narimnari me pam mhəmwhen ia Kristo. Kristo in kənkəpwə, ¹⁶nənə kitaha səmwhen ia nīpwran. In ramo kitaha səuvehe mho kuatia mhəmwhen ia nīpwrai iərmama kuvi tərini nīpərpərin me ia kwopun nīkəkrin me kamhəripin ikin, nənə nəpin nīpərpəri nīpwran nəha kamho wok me səvənraha kuatia kuatia, nīpwran pam ruvehe mīpwinari, nənə mamō in atukw ruvehe mamskai mwi ia nokeikeiēn.

Kitaha tsaməkeikei mharə mhəmwhen ia nīpwnəti nukuraanien me

¹⁷*Ro pen ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani pehe skai tukumiaha mə kimiaha tihəpwəh mwi narəien rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən. Irəha kamharə mamhesi pen nətəriēn səvənraha sə ro nəri auər a irə. ¹⁸*Nətəriēn səvənraha raməmak ia nəpitəvien. Irəha isipwīn ti nimiruiēn səvəi Kumwesən ti nəri nə mə kənkəpwənraha riskai, həreirei nari. ¹⁹*Irəha hənəpwəh naurisien, mhəsēni pen atukw a irəha ia noien ərəha mamho noien əmkemik me səpəmsəpə, ko kīpkuvi raka mhə irəha irə ti nəri nə mə hokeikei pik.

²⁰Mətə nəpin kinahatən kimiaha ia Kristo, nahatənien nəha ropə anan ia sə nəha!
²¹Kimiaha hiəuvəregi raka nəgkiariēn səvənhi. Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvənhi, nərmama hənahatən raka kimiaha ia nəgkiariēn pərhiēn sə ruku pen ti Iesu, ²²*mhahatən kimiaha mə tihaməkeikei mharaka ia noien akuas me səkimiaha səməme hiənamo ia narəien səkimiaha fwe kupwən. Noien me nəha hiamokeikei pik kamheikuə ia kimiaha mamhouraha kimiaha. ²³*Nimiruiēn mine nətəriēn səkimiaha tuhaməkeikei mhəuvehe mhərməvi mwi. ²⁴*Nənə kimiaha tihaməkeikei mharkahu ia nimiruiēn vi. Nimiruiēn vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən rino mə trəmwhen irə. In rino iərmama nəha mə tratukwatukw pərhiēn, məmher.

²⁵*Kimiaha pam tihaməkeikei mhəpwəh noien səvəi neikuəien, nənə mamhəni a nīpərhiēnien m kimiaha me, ti nəri nə mə kitaha pam kuatia ia nīpwrai Kristo. ²⁶*Trini minuə niemaha raməpi kimiaha, rərəha mə hio noien ərəha riti. Tihəpwəh nuvehien niemaha meste meri rivə, ²⁷kamo hiəuvei pen kwənmahan m Setan. ²⁸*Iərmama sə ramakres traməkeikei məpwəh noien nəha. In traməkeikei mamsese, mamowok sə ramasan ia rəgin mə in rukurən nasituiēn ia nərmama nautə səvənraha riwən.

²⁹*Tihəpwəh niniēn nəgkiariēn ərəha ia tərhumiaha, mətə tihəni a nəgkiariēn amasan sə rukurən nasituiēn ia nərmama səməme həpou həuvehe mhəskai mwi. Nəgkiariēn nəha rukurən nasituiēn ia nərmama səməme kamhəregi. ³⁰*Tihəpwəh noien Nənimwīn Ikinan riregi rərəha tukumiaha, ti nəri nə mə Nənimwīn nəha rəmwhen ia mak riti sə Kumwesən rinəmri raka ia kimiaha ramahatən pen mə ia nəpin sampam in treivinari ia kimiaha. ³¹*Kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh nəgkiariēn əfiə me pam, mine niemaha, mine nətəpahariēn, mine niniēn nīkare iərmama irəha nəmwəkiēn me pam.

³²*Kimiaha tihaməkeikei mho ramasan m kimiaha me, nənə mho rerimiahā riməru tukumiaha me. Trini minuə kimiaha riti ro rərəha m kimiaha riti mwi, tihenouenou

* **4:14:** 1Kor 14:20 * **4:17:** 1Pit 1:14, Rom 1:21 * **4:18:** Efes 2:12 * **4:19:** Kol 3:5 * **4:22:** Rom 8:13, Kol 3:9 * **4:23:** Rom 12:2 * **4:24:** Jen 1:26, Kol 3:10 * **4:25:** Kol 3:8-9, Sek 8:16 * **4:26:** Sam 4:4, Jem 1:19-20 * **4:28:** 1Tes 4:11 * **4:29:** Efes 5:4, Kol 3:8, 4:6 * **4:30:** Aes 63:10, 1Tes 5:19, Efes 1:13-14 * **4:31:** Kol 3:8 * **4:32:** Mat 6:14, Mat 18:22-35, Kol 3:12-13

irə rəmwhen ia Kumwesən rinenouenou ia noien ərəha me səkimiaha ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuatia kimiaha Kristo.

5

¹ *Ro pen tihousari mə tihəmwhen ia Kumwesən ti nəri nə mə kimiaha nıpwnətın me in rokeikei pik kimiaha. ² *Tihamarə mamho nokeikeien rəmwhen ia Kristo rokeikei kitaha nənə muvehe memhə tukutaha. Nemhəien səvənhi rəmwhen ia nəri kauvani ia təkure nifatə nıpekın rapein amasan kauvei pen m Kumwesən.

³ *Ti nəri nə mə kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən nənə tihəpwəh anan noien nari riti mə tukini ərəha kimiaha tukwe. Iakani noien ərəha me rəmwhen ia nərman mine nıpran kamhəiri əpnəpen irəha me, mine noien ərəha me pam səməme ro a naurisien, mine noien i iərmama rerin ramakres. ⁴ *Rıpkamasan mhə mə tihəni nəgkiariien sə ro naurisien ti niniien, uə nəgkiariien ərəha, uə nəfkəmanəien ərəha, uə naien. Nəgkiariien me iamınha irə rıpkatukwatukw mhə mə tihəni. Mətə tihəni tanak m Kumwesən ti narimnari səməme in ramo m kimiaha. ⁵ *Tihaməkeikei mhəukurən nəri i mə pran uə iərman sə ramo əpnəpen nari, uə iərmama sə ramo noien ərəha sə ro a naurisien, uə iərmama sə rerin ramakres, (iərmama nəha rəmwhen mə raməfwaki pen m nənımwi nari), kwopun riti səvənhi riwən mə trevən muvehi ia nitətə sə Kristo mine Kumwesən krauərimənu irə. ⁶ *Tihəpwəh nəsəniien mə iərmama riti truvei pen kimiaha ia nəgkiariien eikuə me səvənhi səməme nıpərhienien riwən irə. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə noien ərəha me nəha kamho Kumwesən niemaha raməpi, nənə in trərpwın noien ərəha me səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwən. ⁷ Ro iamınhi irə kimiaha tihəpwəh navən pəriien kimiaha nərmama me səməme ho iamınha irə.

⁸ *Fwe kupwən kimiaha hiamarə ia nəpitəvien, mətə təkwtəkwuni ti nəri nə mə hiəuvəuvehe ti İərimənu səkitaha, hiənarə ia nukuraanien. Ro iamınhi kimiaha tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nıpwnəti nukuraanien me, ⁹ ti nəri nə mə nukwai nukuraanien kamətoni ia noien me pam səməme hamasan, mhatukwatukw, mho nıpərhienien. ¹⁰ *Nənə tihousari mhətui ia noien me səməme İərimənu səkitaha rerin ragien tukwe. ¹¹ *Tihəpwəh nukurirəien nərmama me səvəi nəpitəvien mhəpwəh noien noien ərəha kimiaha mınraha. Nəri amasan riwən ia noien me nəha. Mətə tihəuvehi noien me nəha mhəuvehe ia nukuraanien. ¹² Nıpərhienien ro a naurisien mə tikini narimnari me səməme irəha kamho afafa, ¹³ *mətə narimnari me pam nukuraanien raməhiəpwın həuvehe mho nıpwran kamətoni. ¹⁴ *Ro iamınhi irə ti nəri nə mə nəpın nukuraanien raməhiəpwın nari riti, nəri nəha ruvehe mo nukuraanien irə. Ro iamınhi irə kani mə,

“Ik sə ikamapri, ikətui rə,
mətui mwi ia nemhəien səim,
pwəh Kristo rəhiəpwın ik.”

¹⁵ Ro pen tihətui amasan ti narəien səkimiaha mə hiaməfarə irə. Rərəha hiamarə mhəmwhen nərmama hərəirei nari, mətə tihaməkeikei mharə mhəmwhen ia nərmama səməme həukurən nari. ¹⁶ Nənə trini minuə hiətoni suatuk səvəi namasanien, hiesi pen ti nəri nə mə ipwet mine samarə ia nəpın ərəha. ¹⁷ *Həpwəh nıreireien nari, mətə tihəmwur mhəukurən nəri sə İərimənu səkitaha rokeikei. ¹⁸ *Tihəpwəh nakonəien nənımwiien skai rəmwhen ia waen ti nəri nə mə tro kəmkapwəmiaha rətə wau miri pen kimiaha ia noien ərəha. Mətə pwəh Nənımwın İkinan rukuər ia kimiaha. ¹⁹ *Tihəgkiari m kimiaha me ia nıpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mine nıpu me səvəi nəfwakiien, mine

* **5:1:** Mat 5:48 * **5:2:** Rom 14:15, Kal 2:20, Hip 10:10, Eks 29:18 * **5:3:** Kol 3:5 * **5:4:** Efas 4:29 * **5:5:** 1Kor 6:9-10, Kol 3:5 * **5:6:** Kol 2:4,8, Rom 1:18 * **5:8:** Efas 2:11,13, Kol 1:13, 1Tes 2:9, Jon 12:36 * **5:10:** Rom 12:2 * **5:11:** 2Jon 10-11 * **5:13:** Jon 3:20-21 * **5:14:** Aes 26:19, 60:1, Rom 13:11 * **5:17:** Rom 12:2, Kol 1:9
* **5:18:** Luk 21:34 * **5:19:** Kol 3:16, Sam 33:2-3

nīpu me sāmame kāmħauku pen ia Nānimwīn Ikinan. Nānə tihani nīpu me ia rerīmīaha ti nāgnāginīien Iārimānu. ²⁰ *Ia nāghi Iesu Kristo Iārimānu sākītaha, tihamāni tanak m Tata Kumwesən ti narimnari me pam ia nāpīn me.

²¹ *Kīmīaha tihamākeikei mhāsiai kīmīaha me ti nəri nə mə kīmīaha hiamāsiai Kristo.

Nīpran me mine nərman me sāvənraha

²² *Kīmīaha nīpran me, tihamākeikei mhāsiai nərman me sākīmīaha rəmwhen hiamāsiai Iārimānu sākītaha. ²³ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə iərman in kənkarpwə rasori ia pran sāvənhi rəmwhen ia Kristo in kənkarpwə rasori ia nakalasia me sāvənhi. Nakalasia me nəha irəha həmwhen ia nīpwrai Kristo, nənə in rauvehimīru irəha. ²⁴ Rəmwhen ia nakalasia me kāmħāsiai Kristo, pwəh nīpran mwi kāmħāsiai nərman me sāvənraha ia narimnari me pam.

²⁵ *Kīmīaha nərman me, tihamākeikei mhokeikei nīpran me sākīmīaha rəmwhen ia Kristo rokeikei nakalasia me sāvənhi, nənə māsēni nīmīruien sāvənhi ti nīrəha. ²⁶ *In rīmāmħə ti nīrəha mə trəmri karen irəha mə sāvəi Kumwesən, mēpərhi irəha ia nui irau nāgkiariien sāvənhi. ²⁷ *In rīno iamīnha irə mə in trukurən nərpwī irapwien nakalasia me sāvənhi ia nənimen, irəha tuhəmwhen ia pran riti tīnari sāvənhi ramasan pīk, nāmķemīkien uə nəri pitəv uə nari riti iamīnhi riwən, mətə irəha tuhəmher, mhatukwatukw pam. ²⁸ Ia noien a mwi nəha, nərman tuhamākeikei mhokeikei nīpran me sāvənraha rəmwhen mə irəha kāmħokeikei atukw a nīpwrānraha. Iərman sə rokeikei pran sāvənhi, in rokeikei atukw a in. ²⁹ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmana riti riwən sə raməmwəki atukw ia nīpwrān, mətə in ramāni amasan nari mə tro nīpwrān ruvehe mīskai, nənə mamətui amasan ti nīpwrān rəmwhen ia Kristo in ramətui amasan ti nakalasia me sāvənhi, ³⁰ *ti nəri nə mə kītaha səmwhen ia nīpərpəri nīpwrān.

³¹ *Rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
“Ro iamīnhi irə iərman traraka ia tata mine mama sāvənhi,
mēvən rouarə pəri irau pran sāvənhi,
nənə irau trouvehe rouəmwhen ia nīpwrai iərmana kuatia.”

³² *Nāgkiariien nəha rani nari riti rasori nīpwrān rərkwafə, mətə iou iakani mə ramāgkiari ia Kristo mine nakalasia me sāvənhi. ³³ Mətə ramāgkiari mwi ia kīmīaha kuatia kuatia. Ro pen iərman tramākeikei mokeikei pran sāvənhi rəmwhen ramokeikei atukw a in, nənə pran tramākeikei mīsiai iərman sāvənhi.

6

Nəkwərħakwərha me irəha tata me mine mama me sāvənraha

¹ *Kīmīaha nəkwərħakwərha me sāvəi Iārimānu, tihamākeikei mho nəkwai tata mine mama me sākīmīaha ti nəri nə mə noien i ratukwatukw mə kīmīaha tiho. ² *“Tikīsiai səim tata mine mama.” In i loa kīməkupwən kīni irau promes riti. ³ *Promes nəha rani mə, “Trīni mīnuə ikamo iamīnha irə, narimnari me ia nīmīruien səim tuhaiu amasan, nənə nīmīruien səim ia tīprənə i trəpwəmwis.” ⁴ *Kīmīaha tata me, tihəpwəh noien nəkwərħakwərha me sākīmīaha niemaha rəpi irəha, mətə tihətoni amasan irəha, mhəkoui amasan irəha, nənə mhahatən irəha ia suatuk sāvəi Iārimānu.

Slef me mine nəmə asori me sāvənraha

⁵ *Kīmīaha slef me, tihamākeikei mho nəkwai nəmə asori me sākīmīaha ia təkure tīprənə i mhehekīr mhətəmnīmīwīn, nənə tiho ia rerīmīaha pam rəmwhen a mə iəmə

* **5:20:** Kol 3:17 * **5:21:** 1Tes 5:5 * **5:22:** Kol 3:18, 1Tes 3:1 * **5:23:** 1Kor 11:3, Efes 1:22 * **5:25:** Kol 3:19, 1Tes 3:7, Kal 1:4 * **5:26:** Taet 3:5, Hip 10:10 * **5:27:** 2Kor 11:2, Kol 1:22 * **5:30:** 1Kor 6:15, Efes 1:22-23 * **5:31:** Mat 19:5 * **5:32:** Rev 19:7 * **6:1:** Kol 3:20 * **6:2:** Mat 15:4 * **6:3:** Dut 5:16 * **6:4:** Kol 3:21, Dut 6:7,20-25, Sam 78:4, Prov 22:6 * **6:5:** Kol 3:22-23, Taet 2:9-10, 1Tes 2:18

asori sækimiaha in Kristo. ⁶ Tihəpwəh noien nəpɪn kəmhətoni a kɪmiaha rəmwhən ia nərmama səməme kəmhəmwur mə tuho nərmama rerɪnrəha ragien, mətə tiho nəkwənrəha rəmwhən mə kɪmiaha slef me səvəi Kristo, nənə mamho nəkwai Kumwesən ia rerɪmiaha pam. ⁷ Tiho wok sækimiaha ia nətərigien amasan rəmwhən a mə lərimənu in iəmə asori sækimiaha, rɪpko mhə iərmama a riti in iəmə asori sækimiaha. ⁸ *Kɪmiaha hiəukurən mə lərimənu truvei pen nərəkuien m nərmama me pam ti noien amasan me səməme hənə, nəri auər a mə in slef uə rɪpko mhə in slef.

⁹ *Nənə kɪmiaha nəmə asori me, tihəməkəikei mhətoni amasan mwi slef me sækimiaha iamɪnha irə, mhəpwəh nəgkiari skaiien mɪnrəha mə tuho nəkwəmiaha, ti nəri nə mə hiəukurən mə iəmə asori sækimiaha mɪnrəha kuatia a fwe ia neiai, nənə in tro rəmnməwhən m nərmama me pam.

Narimnari me səvəi naruaɡənien Kumwesən rɪpeki pehe m kitaha

¹⁰ *Səiou nəgkiariien sampam ro iamɪnhi irə. Tihərer əknekɪn ia lərimənu səkɪtaha mɪne nɪskaiien asori səvənhi. ¹¹ *Tihəməkəikei mharkahu narimnari me pam səvəi naruaɡənien səməme Kumwesən rɪpeki pehe m kɪmiaha, mə hiəukurən nərerien mhənise neikuəien me səvəi Setan. ¹² *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə kitaha səpkaruagən mhə kitaha nərmama, mətə samaruagən kitaha nənimwɪn me səməme kəmhəuvehi nasoriien mɪne nərimənuien. Irəha i nənimwɪn skai me səməme kəmhərimənu ia noien me səvəi nəpitəvien ia təkure tɪprənə i mɪne nənimwɪn ərəha me ia nɪmagouagou. ¹³ Ro iamɪnhi irə kɪmiaha tihəməkəikei mharkahu ia narimnari me pam səvəi naruaɡənien səməme Kumwesən rɪpeki pehe m kɪmiaha, mə nəpɪn nərəhaien sə Setan ramo ruvehe hiəukurən nərerien mhənise nərəhaien nəha. Nənə nəpɪn hiənaruaɡən pam, tihərer əknekɪn. ¹⁴ *Ro pen kɪmiaha tihəməkəikei mhərer mwatuk ti naruaɡənien. Tihəkwtəmhiri əknekɪn nəgkiariien pərhiən rəmwhən kətoti sə hiərihi tərini kurkwəmiaha irə. Tiho noien atukwatukw rəmwhən ia aean sə ramo tukuahag kwənpwenhɪmiaha. ¹⁵ *Tihəvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi nəmərɪnuien rəmwhən ia put skai sə rauvegi nɪsumiaha. ¹⁶ Tihahətətə ia Kumwesən rəmwhən ia nari sə hiaməuvehi mamhərkwafə pen irə. Ia nəri nəha hiəukurən no tukuahagien nukwai nɪfagə me napw rauək ia nɪrəha səməme iəremhə asori ramerukw ia nɪrəha. ¹⁷ *Tihəni nɪpərhiənien ia Kumwesən mə in rauvehimɪru kɪmiaha rəmwhən ia kəfəfau kɪno ia aean sə ramo tukuahag kəmkapwəmiaha. Tihəkwtəmhiri nəgkiariien me səvəi Kumwesən rəmwhən ia nau səvəi naruaɡənien sə Nənimwɪn Ikinan rauvei pehe m kɪmiaha. ¹⁸ *Tihəfwaki ia nəpɪn me ia nɪskaiien səvəi Nənimwɪn Ikinan, mamhəfwaki mamhəres narimnari me səpəmsəpə. Tihamo noien nəha, mamhətui a, mhəpwəh nəpouien, nənə mamhəfwaki ti nərmama me pam səvəi Kumwesən.

¹⁹ *Tihəfwaki mwi tukw iou mə nəpɪn iakuə takəgkiari Kumwesən in truvei pehe nəgkiariien miou mə takɪni irapw nəgkiariien nəha məpwəh nehekɪrien. Nənə takɪni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo sə rɪnamərkwafə fwe kupwən. ²⁰ *Təkwtəkwi ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nəgkiariien amasan nəha ia nəghi Kristo, ro pen iakamarə ia kalapus. Həfwaki ro tukw iou mə takarɪpɪn mamɪni irapw nəgkiariien amasan nəha məpwəh nehekɪrien rəmwhən sə ratukwatukw mə tako.

Nəgkiariien sampam

²¹ *Iou iakəkəikei mə kɪmiaha tihəregi nəgkiariien səiou mɪne nəfe iakamo ia kwopun i. Ro pen takərhi pehe Tikikas ruvehe. In piəvtaha kəikei riti sə kɪmaha iahəukurən

* **6:8:** 2Kor 5:10, Kol 3:24-25 * **6:9:** Kol 4:1, Rom 2:11 * **6:10:** 1Kor 16:13 * **6:11:** Rom 13:12, 2Kor 10:4, Efes 4:14 * **6:12:** Jon 14:30, 1Tes 5:8-9 * **6:14:** Aes 11:5, 59:17, 1Tes 5:8 * **6:15:** Aes 40:9, Neham 1:15, Rom 10:15 * **6:17:** 1Tes 5:8, Aes 49:2, Hip 4:12 * **6:18:** Luk 18:1, Kol 4:2, 1Tes 5:17 * **6:19:** Wok Me 4:29, Kol 4:3-4, 2Tes 3:1 * **6:20:** 2Kor 5:20, Flm 9 * **6:21:** Wok Me 20:4, Kol 4:7-8, 2Tim 4:12

nətiġiteien irə, ramasitu mamō tukwini nari m Iərimənu səkitaha. In trini pehe tukumiaha narimnari me pam. ²² Takərhi pehe in tukumiaha ti noien i, mə in tro kimiaha hiəregi ramasan, mini irapw tukumiaha mə kimaha iahaməfarə irə.

²³ Pwəh Tata Kumwesən mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe nəməriniuen mine nokeikeien m kimiaha, rauo nahatətəien səkimiaha riskai. ²⁴ *Pwəh Kumwesən trəriari pen namasanien səvənhi m nərmama me pam səməme hokeikei Iesu Kristo Iərimənu səkitaha ia nokeikeien sə tripkwən mhə.

* **6:24:** 1Tes 1:8

Filipae

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk i 60, Pol ramarə ia kalapus fwe Rom nənə mirai nəkukuə me i Filipae, Kolosi, Filimon, mine Efesas. Nəkur Filipae hərəhi pen Epafrotaetas ruvehi nari riti mevən muvei pen m Pol. Nəpin Epafrotaetas ramarə fwe Rom, in ramemhə pik. Nənə nakalasia me fwe Filipae rerinraha rəpou tukwe. Nəpin in rəsanin, Pol rərhi pen in ruvehi nəkukuə i mevən fwe Filipae. Pol rokeikei pik nakalasia me fwe Filipae. In raməgkiari minraha rəmwhen mə in tata səvənraha. Pol rini tanak minraha ti nokeikeien mine nasituien səvənraha. Nəri auər a Pol ramarə fwe ia kalapus, mətə səvənhi nəkukuə raməgkiari pik ia nagienien. Nəpin rīpik nəkukuə i raməgkiari ia “nagienien” mine “nəgnəginiien.” Pol rini irapw nətəien səvənhi ia nikaren səvəi nimiruien səvəi ipwet mine samarə irə ia təkure tīprənə i. In rini mə, “Trini minuə iakimīru, nimiruien səiou in səvəi Kristo. Nənə trini minuə iakemhə, ramasan pik anan mwi” (1:21). Rəmwhen ia nəkukuə me pam səvənhi, ia nəkukuə i Pol rauvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me, maməvəhag minraha mə irəha tuhaməkeikei mharə pwəh nətərigien səvənraha kuatia. Irəha tuhaməkeikei mharə mamho nəkwai Kumwesən.

Nægkiariien sə rakupwən

¹*Iou Pol mine Timoti, kimrau iərmama mi səvəi Iesu Kristo iarauo tukwini nari min.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha pam nərmama me səvəi Iesu Kristo səməme hiamarə ia taon nəha Filipae, mauvehe mwi ti nəmə asori me nəha kamhətui amasan tukumiaha mine tikon me.

²*Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərinuien m kimiaha.

Pol raməfwaki m Kumwesən ti nəkur Filipae

³*Nəpin me, nəpin rerik ramrhi kimiaha, iakani tanak m Kumwesən tukumiaha.

⁴Nənə nəpin me pam, nəpin iakaməfwaki tukumiaha, iakaməfwaki rerik ramagien ⁵ti nəri nə mə fwe iakinərer vi a mani irapw nəgkiariien amasan muvehe meste pehe ipwet mine saməuvehi pəri rəgītaha me tukwe. ⁶*Nənə iakukurən amasan mə Kumwesən sə rino stat ia noien amasan ia kimiaha, in traməkeikei mamə noien nəha mamevən meste tro sampam irə ia nəpin sə Iesu Kristo truvehe irə.

⁷Nəpin me rerik ramrhi kimiaha, nənə ratukwatukw a mə iakamo iamnhi irə, ti nəri nə mə kimiaha pam hiamasitu ia nirak ia wok i Kumwesən riməuvei pehe miou ia namasanien səvənhi mə tako. Nənə nəpin iakamarə ia kalapus, mine nəpin iakamərer irapw ia nəmri nərmama, maməvisau mə nəgkiariien amasan ro nīpərhienien i, kimiaha hiamasitu ia nirak ia wok i. ⁸*Kumwesən rukurən mə nəgkiariien i iakani ro nīpərhienien. Iakokeikei mə takətoni kimiaha ti nəri nə mə iakokeikei pik kimiaha rəmwhen a ia Iesu Kristo rokeikei kimiaha.

⁹Nənə in i nəfwakiien səiou mə nokeikeien səkimiaha truvehe masori mwi irəhar nukurənien mine nəkiri amasanien nari tuharuvehe mharasori ia kimiaha ¹⁰*mə kimiaha hiəukurən nətə sasien nəfe noien ramasan pik mə tiho. Nənə ia noien nəha kimiaha tihəmher, tukəpwəh nətoniien noien ərəha riti ia kimiaha ia nəpin sə Kristo truvehe irə, ¹¹*kimiaha tihəukuər ia noien atukwatukw me səməme Iesu Kristo rino həukuə ia kimiaha, nərmama tuhətoni mhəuvehi utə nəghi Kumwesən mhəgnəgini in tukwe.

* **1:1:** Wok Me 16:12-40 * **1:2:** Rom 1:7, Kal 1:3, Flm 3 * **1:3:** Rom 1:8, 1Kor 1:4 * **1:6:** 1Kor 1:8, Fil 2:13
* **1:8:** Rom 1:9, 2Kor 1:23 * **1:10:** Hip 5:14, Fil 1:6, 2:16, 1Tes 5:23 * **1:11:** Jon 15:8

Pol in fwe ia kalapus

¹² *Piak me, iakokeikei mə tihəukurən mə iakamarə ia kalapus, mətə noien i rinasitu pik mo nəgkiariien amasan səvəi Kristo ruviris mwi mamevən. ¹³ *Ro pen naruagən me səməme kamhətui ti nimwə səvəi Kig Sisa mine nərmama həpik mwi həuvəukurən raka mə iakamarə ia kalapus ti nəri nə mə iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kristo. ¹⁴ Nərəien səiou ia kalapus ramasitu ia piəvtaha me həpik, mamə irəha hahatətə əknekən mwi ia Iərimənu səkitaha, nənə mamə nətərigien səvənraha riskai ti nini irapwien nəgkiariien səvəi Kumwesən mhəpwəh nehekiriien.

¹⁵ Nipərhiienien nepwın kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə irəha kamhəmwəki iou nənə mhokeikei mə irəha tuhasori ia nirak. Mətə nepwın kamhəni irapw Kristo ia nətərigien amasan. ¹⁶ Nərmama me i nətərigien səvənraha ramasan irəha kamhəni irapw Kristo ti nəri nə mə hokeikei iou, nənə mhəukurən mə kinəmri iou iakamarə ia kalapus mə takərer irapw ti nəgkiariien amasan səvəi Kristo mə ro nipərhiienien i. ¹⁷ Mətə nepwın səməme kamhəmwəki iou həpkini irapw mhə Kristo ia rerinraha pərhiien. Irəha kamho iamınhi irə mamhokeikei mə tuhəuvehi utə atukw a irəha, nənə rerinraha ramrhi mə tuho nərəhaien miou nəpın iakamarə ia kalapus. ¹⁸ Mətə nəri auər a mə kamho ia noien atukwatukw uə rekəm, mətə kamhəni irapw Kristo nənə ro iamınhi irə iou rerik ramagien.

Pərhiien, nənə takagien mwi ¹⁹ *ti nəri nə mə iakukurən amasan mə nəri i tro Kumwesən ruvehimiru iou ia nəfwakiien me səkimiaha mine nasituien səvəi Nənimwın səvəi Iesu Kristo. ²⁰ *Iou iakukurən amasan, maməmri pen əknekən nətərigien səiou ia Kumwesən, mə in trəpwəh nəseniien iou iako nari riti takauris tukwe. Iakokeikei mə ia nəpın me takətigase rəmwhen iakamo təkwtəkwuni, nənə nəri auər a mə tukini mə takimiru uə takemhə, mətə noien sə iakamo ia nipwrak truvehi utə nəghi Kristo. ²¹ *Trini minuə iakimiru, nimiruien səiou in səvəi Kristo. Nənə trini minuə iakemhə, ramasan pik anan mwi. ²² *Trini minuə iakəpwəh nemhəien, iakukurən noien wok me nepwın sə truckuə kwənkwan. Mətə iakreirei mə sə pəku nəha iakokeikei. ²³ *Təkwtəkwuni nəha nətərigien səiou ro kəru. Iakokeikei pik mə takemhə, məpwəh nipwrak, nənə marə kimrau Kristo. Iakregi mə sə nəha ramasan pik məpi raka. ²⁴ Mətə iakətoni mə narimnari me nepwın nəha takaməkeikei mo masitu ia kimiaha, ro pen iakukurən amasan mə tapkemhə mhə. ²⁵ Ti nəri nə mə iakukurən mə nəri i ro nipərhiienien, nənə iakukurən mə takamiru a maripın mamarə kitaha m kimiaha pam, nənə mamasitu ia kimiaha mə tihəuverə mwi, nənə rerimiaha tragien mwi ia nahatətəien səkitaha. ²⁶ Ro iamınhi irə kimiaha tihəukurən nəgnəgini pikien mwi Iesu Kristo tukw iou, ti nəri nə mə takuvehe mwi tukumiaha.

²⁷ *Mətə nəri kuatia i mə pwəh nərəien səkimiaha hiamarə irə ratukwatukw amasan mesi pen nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Nənə nəri auər a mə takuvehe mətoni kimiaha uə takəpwəh nuveheien, mətə pwəh iakregi mə hiamərer əknekən ia Nənimwın kuatia, nətərigien səkimiaha kuatia, hiamousari pəri mə tihasitu ia nərmama mə tuhahatətə ia nəgkiariien amasan, ²⁸ nənə mhəpwəh nehekiriien ia nərmama səməme haməmwəki kimiaha. Noien nəha tiho ro nimtətien i irəha tuhətoni mhəukurən mə tukouraha irəha, mətə tukuehimiru kimiaha, nənə nəri i ruku pen ti Kumwesən. ²⁹ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə kinəsəni pehe m kimiaha mə kimiaha nərmama hiaməni nipərhiienien ia Kristo mamho tukwini nari min, mətə kinəsəni pehe mə kimiaha mwi tihəuvehi nəmisəien tukwe. ³⁰ *Kimiaha hiamregi nəmisəien sə hianətoni kino miou fwe kupwən, nənə təkwtəkwuni hiamregi mə kamo ihi nəmisəien nəha miou. Rəmwhen mə kitaha samaruagən pəri ia naruagəniien riti.

* **1:12:** 2Tim 2:9 * **1:13:** Wok Me 28:30, Efes 3:1 * **1:19:** 2Kor 1:11 * **1:20:** 1Tes 4:16 * **1:21:** Kal 2:20

* **1:22:** Rom 1:13 * **1:23:** 2Kor 5:8 * **1:27:** Efes 4:1, 1Tes 2:12, Fil 4:3 * **1:29:** Wok Me 16:19-40 * **1:30:**

Fil 1:13

2

Nətərigien səkitaha traməkeikei məmwhen ia nətərigien səvəi Iesu Kristo

¹ Rerimiahā riskai ia Kristo ti nəri nə mə hiəuvəuvehe mhəno kuation kimiaha min uə rekəm? Ouəh! Hiamregi ramasan ia nokeikeien səvənhi uə rekəm? Ouəh! Nənimwīn Ikinan ramarə ia kimiaha uə rekəm? Ouəh! Hiamo ramasan m kimiaha me nənə mamhapi tukumiaha me uə rekəm? Ouəh! ² Mə ro iamīnhi irə iakokeikei mə tiho rerik pwəh ragien mwi. Kimiaha pam tihaməkeikei mhəuvehe mho kuation ia nətərigien səkimiaha, mho nokeikeien m kimiaha me, mho pəri nari ia nətərigien kuation rəmwhen mə kimiaha iərmama kuation. ³ *Tihəpwəh noien nari riti ia nətərigien səkimiaha əpa, uə mho mhəuvehi utə kimiaha irə, mətə tihei waiu nənə mhətərig ia kimiaha me nepwīn rəpi raka kimiaha atukw. ⁴ *Nənə tihəsitu ia kimiaha me ti nimiruien me səkimiaha. Ripkamasan mhə mə iərmama riti ramətui amasan ti nimiruien əpa səvənhi.

⁵ Nətərigien səkimiaha traməkeikei məmwhen ia nətərigien səvəi Iesu Kristo:

- ⁶ *Nipərhiēnien in Kumwesən pərhiēn,
mətə in ripkəmwur mhə mə trəkwtəmhirī əknekīn noien nəha sə in mīne Kumwesən
krouəmnəmwhen a,
- ⁷ *in rəmri karen nasoriēn səvənhi,
muvehi noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari,
mətui pehe ia tiprənə i nipwran rəmwhen ia nipwrai nərmama.
- ⁸ *Nənə nəpīn kamətə in mə ramarə ia narəien səvəi iərmama,
in ruvehi irapw atukw in,
mamo nəkwai Kumwesən ia narimnari me pam meste memhə, nipərhiēnien remhə
ia nei kamarkuauī.
- ⁹ *Ro iamīnhi irə Kumwesən ruvehi utə in revən fwe irənhə anan,
muvei pen nahag min sə rəpi raka pam nahag me,
- ¹⁰ *mə ia nəghi Iesu narimnari me pam səməme kamhəmīru ia kwopun me pam ia neiai,
mīne tiprənə, mīne Imwei Nəkur Həuvamhə,
tuhənimwi nukurhunraha mhəuvei pen nisaiēn min,
- ¹¹ *nənə irəha pam tuhəni irapw mə Iesu Kristo in Iərimənu,
nənə noien nəha truvehi utə nəghi Tata Kumwesən.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo kamhəsər rəmwhen ia kəməhau me

¹² *Nərmama keikei me səiou. Nəpīn iakamarə ihi kitaha m kimiaha, hiamo nəkwak ia nəpīn me. Nənə təkwtəkwuni nəha iakamarə isipwīn tukumiaha, kimiaha tihaməkeikei mhousari mho nəkwak mamhəuvən. Tihəhekīr mhətəmnimwīn mamho narimnari me nəha Kumwesən rīməuvehimīru kimiaha tukwe. ¹³ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə in nə Kumwesən fwe ia rerimiahā ramo kimiaha hiokēikei noien narimnari me kamhesi pen nətərigien amasan səvənhi.

¹⁴ Ia narimnari me pam səməme hiamo, tihəpwəh nəgkiari əgkiariēn tukwe mhəpwəh nəvisaiēn m kimiaha me tukwe. ¹⁵ Ia noien nəha kimiaha nipwnəti Kumwesən me tihatukwatukw, mhəmher, tukəpwəh nətoniēn noien ərəha riti səkimiaha nəpīn hiamarə ia kurkwai nərmama ikou me səməme kamho noien ərəha. Ia rerinraha kimiaha hiaməsər mhəmwhen ia kəməhau me ia niməgouəgou, ¹⁶ mamhəuvei pen nəgkiariēn səvəi nimiruien mīnraha. Kimiaha tiho iamīnhi irə mə nəpīn sə Kristo truvehe irə iou rerik tragien tukumiaha, nənə iakukurən mə iapkaieu auər a mhə uə iapkisese auər a mhə. ¹⁷ *Nahətətəien səkimiaha rəmwhen ia nari riti hiaməuvei pen m Kumwesən kauvani ia təkure nifatə. Trīni mīnuə kousi əpune iou nitek raiu rəmwhen ia waen kətəgi irapw ia

* **2:3:** Kal 5:26, Rom 12:10 * **2:4:** 1Kor 10:24,33 * **2:6:** Jon 1:1-2, 17:5 * **2:7:** 2Kor 8:9, Jon 1:14 * **2:8:** Rom 8:3, Jon 10:17, Hip 5:8, 12:2 * **2:9:** Wok Me 2:33, Efes 1:20-21, Hip 1:3-4 * **2:10:** Rom 14:11 * **2:11:** Rom 10:9 * **2:12:** Sam 2:11, 1Pit 1:17 * **2:13:** Jon 15:5, 1Kor 12:6, 15:10, 2Kor 3:5, 1Tes 2:13 * **2:17:** Rom 15:16, 2Tim 4:6

nəri nəha, mətə iou iakokeikei a mamagien kitaha m kimiaha. ¹⁸ *Nənə ia noien kuation kimiaha tihaməkeikei mhokeikei a mamhagien kitaha miou.

Timoti mine Epafrotaetas

¹⁹ Trini minuə Iesu Iərimənu səkitaha rəsəni, iakokeikei mə tripko mhə tui iakərhi pehe Timoti ruvehe mətoni kimiaha mə nəpən in rirərig muvehe məvisau pehe kimiaha miou, nənə iou mwi rerik tragien. ²⁰ Iərmama riti mwi riwən ia kwopun i nətərigien səvənhi rəmwhen ia səvəi Timoti, in rerin ramrhi pik kimiaha. ²¹ *Nərmama əpə me kamhətərig a ia wok me səvənraha, mhəpwəh nətərigien ia wok səvəi Iesu Kristo. ²² Mətə Timoti noien səvənhi ramasan pik. Kimiaha hiəuvəukurən raka mə in ramasitu ia nirak ia wok səvəi nəgkiariien amasan səvəi Kristo rəmwhen iəkunouihi ramo wok irau tata səvənhi. ²³ Ro iamənhi irə rerik ramrhi mə nəpən iakukurən mə nari riti tro iou, iakərhi pehe in ruvehe mətoni kimiaha. ²⁴ Nənə iakətigite ia Iərimənu səkitaha mə tripko mhə tui iou mwi iakuvehe mətoni kimiaha.

²⁵ *Mətə rerik ramrhi mə takaməkeikei mərhi pehe Epafrotaetas rirərig muvehe mətoni kimiaha. In piak sə kimrau min iarauo pəri wok nənə rauaruagən pəri. Fwe kupwən hiənərhi pehe in ruvehe muvei pehe narimnari me nepwən masitu ia nirak irə ia nəghimiaha. ²⁶ In rokeikei pik mə trətoni pam kimiaha. In ramregi rərəha anan ti nəri nə mə hiəregi mə in ramemhə. ²⁷ Pərhiən nemhəien riti rīməuvehi ipaka remhə, mətə Kumwesən rāpi in mapi mwi iou nənə momasan in ia nemhəien səvənhi. Mətə trini minuə rīmamhə pərhiən iou takregi rərəha pik anan mwi. ²⁸ Ro iamənhi irə iakokeikei pik mə takərhi pehe in nəpən hiətoni rerimiaha tragien mwi, nənə iou mwi nətərigien sə iakamregi rərəha irə tukumiaha truvehe miwən. ²⁹ *Ro iamənhi irə nəpən in truvehe tukumiaha, kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerimiaha tukwe ia nəghi Iərimənu səkitaha mhagien asori. Nənə tihəuvei pen nisaien m nərmama sə ro me iamənha irə, ³⁰ ti nəri nə mə ipaka in remhə ti wok səvəi Kristo. In ripkhekər mhə ti nimiruien səvənhi ia nəpən skai me mə trasitu ia nirak nəpən suatuk səkimiaha riwən ti nasituien.

3

Kitaha saməfiutə kitaha ti Iesu Kristo əpa

¹ *Piak me, iakuə takəgkiari ia nari riti mwi. Kimiaha tihaməkeikei mhagien ti Iərimənu səkitaha. Iou iakuvəni raka nəgkiariien me i tukumiaha fwe kupwən, nənə təkwtəkwwuni iakamrai pen mwi ia nəkukuə i. Ripkiskai mhə tukw iou ti noien ti nəri nə mə iakukurən mə trasitu ia kimiaha.

² *Kimiaha tihaməkeikei mhəsiari ti nərmama me nəha irəha həmwhen ia kuri me. Tihaməkeikei mhəsiari ti nirəha ti nəri nə mə noien səvənraha rərəha. Irəha kamhəni mə tukaməkeikei kuvehi ninhum m nərmama ti nahatən penien mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən.^a ³ *Mətə kitaha i nərmama pərhiən me səvəi Kumwesən səməme Nənəmwən səvənhi ramarə ia reritaha mamə kitaha saməfwaki ia nipərhiənien. Kitaha saməfiutə kitaha ti Iesu Kristo əpa, səpwəh nətigite ananien ia noien me kino ia nipwrataha iruə. ⁴ *Nipərhiənien iou iakukurən nəfiutəien iou ti narimnari me iamənha irə.

Trini minuə iərmama riti nəha rerin ramrhi mə in rukurən nəfiutəien in ti nipwran, iou iakukurən nəfiutəien iou məpi raka. ⁵ *Kaha me səiou irəha nəkur Isrel atukwatukw, nənə iakiməuku pen ia kwənəkwwus səvəi Penjamin. Nəpən iakinətui muvehi

* **2:18:** Fil 3:1, 4:4 * **2:21:** 2Tim 4:10 * **2:25:** Fil 4:18 * **2:29:** 1Kor 16:16,18, 1Tim 5:17 * **3:1:** Fil 2:18 * **3:2:** Sam 22:16,20, Rev 22:15 ^a **3:2:** Nərmama nepwən nəha irəha kamhəuvehi ninhum m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel mə trahatən pen mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən. Mətə aposol me hənī me rekəm, nahatətəien ia Iesu Kristo in suatuk ro ik ikuvehe iərmama səvəi Kumwesən. * **3:3:** Rom 2:29 * **3:4:** 2Kor 11:18,21 * **3:5:** Luk 1:59, Rom 11:1, 2Kor 11:22, Wok Me 23:6

nəpɪn eit, nənə kuvehi ninhum miou. Trini minuə kani nəkur Isrel atukwatukw me, kwa iou riti ia nirəha. Kupwən iou Farisi riti, nənə iakamesi pen amasan Loa səvəi Moses. ⁶*Iakinokeikei pik nəfwakiien səvənraha mamometə nakalasia me səvəi Iesu Kristo. Ia nikaren səvəi natukwatukwien nəha kauvehi raku pen ti Loa səvəi Moses kɪpkətə mhə noien ərəha riti səiou.

⁷*Mətə narimnari me pam nəha səməme iakinamətɪgite ia nirəha fwe kupwən nənə rerik rirhi mə hamasan pik anan, mətə təkwtəkwni nəha iakətoni mə ho a nəri auər a me ia nirəha ti nəri nə mə iakukurən narimnari me Kristo rino. ⁸Mətə rɪpkə mhə sampam ia kwopun nəha. Təkwtəkwni iakətoni mə narimnari me pam ho a nəri auər a ia nirəha ti nəri nə mə iakətoni nari riti sə in ramasan pik anan in i mə iakukurən Iesu Kristo lərimənu səiou. Iakinəpwəh narimnari me pam nəha ti Iesu. Iakətoni narimnari me pam nəha həmwhen ia nəri pein. Iakinaraka ia nirəha mə iou iakukurən nuvehien Kristo, ⁹*nənə tukətoni iou mə iou iərmama riti sə iakiməuvehe mo kuatia kimrau min, iapkatukwatukw mhə ia nəmri Kumwesən ia niskaiien atukw səiou ia noien səvəi nesi penien Loa, mətə iakatukwatukw ia nənimen ti nəri nə mə iakamahatətə ia Kristo. Nərmama səməme kamhahatətə iamɪnhi Kumwesən ramo irəha həuvehe mhətukwatukw ia nənimen. ¹⁰*Iakokeikei mə takukurən amasan mwɪ Kristo mɪne niskaiien sə rino in rətui mwɪ ia nemhəien səvənhi. Nənə iakokeikei mə nəmisəien me səvəi Kristo tuko mwɪ ia nirak pwəh iakuvehe məmwhen irə ia nemhəien səvənhi ¹¹*mesi pen suatuk nəha meste Kumwesən tro mwɪ iou iakətui ia nemhəien.

Naiuien səvəi Pol

¹²*Iou iapkiɪni mhə mə iakineste raka noien nəha, uə iakinatukwatukw raka, rekəm. Mətə ti nəri nə mə Iesu Kristo ro iou iakuvehe mo iou iərmama səvənhi, iakamousari mə tako noien səvənhi ruvehe noien səiou. ¹³Piak me, tukwe iou, ia nətəien səiou, iapkuvehi raka mhə narimnari me nəha. Mətə nəri kuatia i iakamo. Iakamenouenou ia narimnari me ia təkutak, iakaməmwur pik mauvehi niseseien ti nəri sə raməmak kupwən ia nirak. ¹⁴*Iakamaiu pen atukwatukw ti kwopun tako sampam ia naiuien səiou ikin mə takuvehi nəri amasan riti tukuvei pehe miou. Nəri amasan nəha in i nɪmɪruien rerɪn sə Kumwesən rɪnəkwein kitaha tukwe mə tsəuvən fwe irənhə mhəuvehi ruku pen ti Iesu Kristo.

¹⁵*Nənə kitaha pam nərmama səməme səuvəskai raka ia nɪmɪruien səkitaha tsaməkeikei mhəuvehi nətərigien me nəha. Mətə trini minuə kimiaha nepwɪn nətərigien səkimiaha ropə, Kumwesən tro pui pehe nəri nəha m kimiaha hiətoni. ¹⁶*Mətə nəri kuatia i mə pwəh səkwətəmhiri əknekɪn nəfe səuvəuvehi raka mhəpwəh narakaien irə.

¹⁷*Piak me, kimiaha tihəuvehe mho kuatia mhesi pen təmwki nisuk sə iakino raka hiətoni, nənə mhətoni amasan səməme kamhesi pen təmwki nisumaha. ¹⁸*Iakuvəni pehe raka nəgkiariien i tukumiaha nəpɪn rɪpɪk, nənə təkwtəkwni iakani pehe mwɪ nise nənimək ramaiu. Nərmama həpɪk nəha irəha həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi kaməvisau nemhəien səvəi Kristo ia nei kamarkuau. ¹⁹*Ia nəpɪn sampam tukouraha irəha. Kumwesən səvənraha in nə tɪpwɪnraha. Irəha kamhəfiəutə irəha ti noien me sə ro a naurisien. Nətərigien səvənraha ramevən a ti narimnari me ia təkure tɪprənə i. ²⁰*Mətə kitaha nərmama imwətaha fwe ia neiai. Kitaha sameitenhi iərmama riti truku pen ikin muvehimɪru kitaha. Iərmama nəha in i Iesu Kristo lərimənu səkitaha. ²¹*In truksini nɪpwɪrətaha i sə rəpou, mo rəmwhen ia nɪpwɪran sə riskai mamser. In tro iamɪnhi irə ia niskaiien səvənhi sə in ramo narimnari me pam irə səvəi tɪprənə i kamhəsiai in mamho nəkwan.

* **3:6:** Wok Me 8:3 * **3:7:** Mat 13:44,46 * **3:9:** Rom 3:21-22 * **3:10:** Rom 6:3-5, Rom 8:17, Kal 6:17 * **3:11:** Wok Me 4:2, Rev 20:5-6 * **3:12:** 1Tim 6:12,19, Wok Me 9:5-6 * **3:14:** 1Kor 9:24 * **3:15:** 1Kor 2:6 * **3:16:** Kal 6:16 * **3:17:** 1Kor 4:16, 1Tes 1:7, 1Tes 5:3 * **3:18:** 1Kor 1:23, Kal 6:12 * **3:19:** Rom 16:18, Rom 8:5-6 * **3:20:** Efes 2:6,19 * **3:21:** Rom 8:29, 1Kor 15:28, 1Kor 15:43-53

4

¹*Ro pen piak keikei me kimiaha tihamækeikei mhærer æknekin iaminihi iræ ia Iærimænu sækitaha. Kimiaha nærmama keikei me sæiou iakamokeikei pik mæ takætoni kimiaha. Hiamo rerik ramagien. Iakamregi ramasan tukumiaha ræmwhen ia iærmama sæ kæfæfau pen kæfæfau sævæi nisaiien iræ.

Pol ramævæhag m nækur Filipae

²Iuotia mine Sintike, iakamægkiari vivi m kimirau mæ tirouæmwur mæ nætærigien sækimirau truvehe mo kuatia ti næri næ mæ kimirau pæri irouahatætæ ia Iærimænu sækitaha.

³*Iakamæres ik mwi, iærmama sæ ikino pæri wok krau mik,^a tikasitu ia præni mi i, ti næri næ mæ iakino pik wok kimrahar minrau, krinouasitu ia nirak rouni irapw nægkiariien amasan sævæi Kristo kimaha Klemen mine piak me nepwîn mwi sæmæme hænasitu ia wok, næghinraha fwe ia nækukuæ sævæi nimiruuen.

⁴*Tihagien ia næpin me ti Iærimænu sækitaha. Iakini mwi mæ tihagien. ⁵*Pwæh nærmama hætoni noien sækimiaha mæ ramasan mæpou. Tripko mhæ tui Iærimænu sækitaha rirærig pehe mwi. ⁶*Rerimiaha træpwæh nirhi pikien narimnari me. Næri auer a mæ næri ouihî uæ næri asori, mætæ narimnari me pam sæmæme hiokeikei tihæfwaki tukwe. Tihæfwaki mhæres Kumwesæn mhæni tanak tukwe in. ⁷*Nænæ Kumwesæn truvei pehe m kimiaha næmærinuuen sæ rasori pik mæpi raka nukurænien me pam sævæi nærmama. Næmærinuuen næha trærimænu amasan ia rerimiaha mine nætærigien sækimiaha ti næri næ mæ hiamahatætæ ia Iesu Kristo.

⁸*Piak me, næfe næghin ro nipærhienien, næfe næghin ro nisaiien, næfe næghin ratukwætukw, næfe næghin ræmher, næfe næghin kamini mæ ramasan musæpæ kamokeikei, trini minuæ nari riti næha ikin ratukwætukw mæ tukægnægini iræ, tihætærig ia narimnari me næha. ⁹*Næfe næghin hiæuværegi mhætoni iakinahatæn kimiaha iræ ia nægkiariien mine noien sæiou kimiaha tihamækeikei mho nænæ Kumwesæn i in nukune næmærinuuen tramaræ tukumiaha.

Pol rægnægini nækur Filipae ti nasituuen sævænraha

¹⁰Iærimænu sækitaha ro iou iakamagien pik ti næri næ mæ fwe tui kwopti hiæpkasitu mhæ ia nirak, mætæ tækwækwuni næha rerimiaha ramrhi mwi iou. Ripko mhæ nipwrai nægkiariien sæiou mæ kimiaha hiænenuouenou iou, mætæ suatuk riwæn mæ tihasitu ia nirak. ¹¹*Iapkini mhæ iaminihi iræ ti næri næ mæ narimnari me sæiou riwæn, rekæm. Iou iakuvæukuræn raka suatuk rerik ramagien a ia næpin me pam næri auer a mæ naræien sæiou ramasan uæ ræraha. ¹²Iou iakinaræ raka ia naræien i narimnari me sæiou riwæn iræ mukuræn, nænæ mukuræn raka mwi naræien i narimnari me sæiou ripik iræ mæpi raka iou. Næfe naræien iakamaræ iræ, næri auer a mæ næveginien sækak rasori uæ rouihî, uæ nautæ sæiou rasori uæ rouihî, mætæ iakukuræn pam raka naræien tukwe mamagien a. ¹³*Ti næri næ mæ Kristo rimæuvei pehe niskaiien sævænhi miou, nænæ iakukuræn naræien ia naræien me pam.^b

¹⁴Mætæ kimiaha hiæno noien amasan næpin hiænasitu ia nirak ia næræhaien sæ iakinaræ iræ. ¹⁵*Nipærhienien, kimiaha nækur Filipae hiæuvæukuræn raka mæ næpin hiænamregi vi a nægkiariien amasan sævæi Kristo, næpin iakimæier ia profens Masetonia, kimiaha æpa hiænasitu ia nirak ia mane. Nakalasia me nepwîn ia kwopun riti mwi hæiwæn sæ hasitu ia nirak. ¹⁶Næpin iakamaræ ia taon næha Tesalonaeka ripko mhæ næpin kuatia a hiamærhî pehe mane miou. ¹⁷Ripko mhæ iakamætui mane mæ tihæuvei pehe miou,

* **4:1:** 1Tes 2:19-20 * **4:3:** Sam 69:28, Luk 10:20, Rev 20:12 ^a **4:3:** Kipkukuræn mhæ mæ sin næha iærmama næha Pol ramægkiari iræ krinouwok irau min fwe taon næha Filipae. * **4:4:** Fil 3:1 * **4:5:** Hip 10:25,37, Jem 5:8-9
* **4:6:** Mat 6:25-34, Kol 4:2 * **4:7:** Aes 26:3, Jon 14:27, Kol 3:15 * **4:8:** Rom 12:17 * **4:9:** Rom 16:20, 1Kor 14:33, 1Tes 5:23 * **4:11:** 1Tim 6:6 * **4:13:** 2Kor 12:10, 2Tim 4:17 ^b **4:13:** Uæ "Iakukuræn noien narimnari me pam." * **4:15:** 2Kor 11:9

mætə iakokeikei mə nasituien i səkimiaha trukwə kwənkwan, in nə Kumwesən trəgnəgini kimiaha tukwe. ¹⁸ *Takiməuvehi pam narimnari me səməme hiənərhi pehe miou, nənə rəmwhen məpi raka. Nəpɪn Epafrotaetas rɪməuvehi narimnari me muvehe muvei pehe miou, təkwtəkɰuni nəha narimnari me səiou həuvəpɪk. Narimnari me nəha hiəməuvei pehe miou rəmwhen ia nəri kəuvani ia təkure nɪfatə nɪpekɪn rapein amasan kauvei pen m Kumwesən in ruvehi rerɪn ramagien tukwe. ¹⁹ Nənə Kumwesən səiou sə nautə səvənhi rasori, mauvehi nɪskaiien fwe ia neiai, in truvehi pehe m kimiaha nəfe nəghɪn riwən tənɪ kimiaha tɪ nəri nə mə hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Iesu Kristo.

²⁰ Pwəh nəgnəginiien revən tɪ Kumwesən Tata səkitaha ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

Nəgkariien sampam

²¹ Tihəni tukwini ramasan səiou revən tɪ nərmama me pam səvəi Iesu Kristo. Piəvtaha me i kimaha mɪnraha, irəha mwɪ həni ramasan tukumiaha. ²² *Nərmama me pam səvəi Kumwesən ia kwopun i kəmhəni ramasan tukumiaha, nənə nərmama nəpɪn mwɪ səməme kəmhəni nɪpərhiienien ia Kristo fwe ia nɪmwə səvəi Kɪg Sisa kəmhəni ramasan tukumiaha. ²³ Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

* 4:18: Fil 2:25, Esik 20:41, Efes 5:2 * 4:22: Fil 1:13

Kolosi

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Kolosi in nəkukuə sə ro kahar i Pol rımərai nəpın in ramarə ia kalapus fwe Rom ia nəpın riti ipaka ti nuk 59 uə 60. Epafras revən fwe Rom mini pen ti Pol mə nahatən eikuə me nepwın fwe Kolosi kamhahatən nərmama mə nahatətəien səvənraha ia Kristo rıpkəmwhen mhə. Nahatən eikuə me nəha hamahatən irəha mə tuhəfwaki m nagelo me, mhəsi pen natuakəmien me nepwın, mhəsiai mwi nəpın ikinan me nepwın. Pol rırai nəkukuə i revən ti nirəha mə tuhaməkeikei mhərər əknekın, mhəpwəh nətərigien ia nahatən eikuə me nəha. Kristo in rasori ia narimnari me pam. Nemhəien səvəi Kristo in əpa ruvehimıru kıtaha ti noien ərəha me səkitaha. Iesu rıfi nari ia kıtaha tsəpwəh mwi nisıaiien natuakəmien me səvəi iərmama.

¹ *Iou Pol, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən rıməni nəkwan mə tako, mine piəvtaha Timoti. ² *Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me səvəi Kumwesən fwe taon nəha Kolosi.

Kimiaha nə piəvmaha me hiəməuvehe mho kuatia kimiaha Kristo, hiamahatətə pərhiən irə.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha trəriari pehe namasanien mine nəmərınuien m kimiaha.

Nəgnəgıniien mine nəfwakiien

³ Nəpın me pam, nəpın kimaha iahaməfwaki tukumiaha, iahaməni tanak ti Kumwesən i in Tata səvəi Iesu Kristo İərimənu səkitaha. ⁴ Iahaməni tanak tukwe in ti nəri nə mə iahəuvəregi raka mə kimiaha hiamahatətə əknekın ia Iesu Kristo nənə mamhokeikei pik nərmama me səvəi Kumwesən. ⁵ Nahatətəien mine nokeikeiien səkimiaha ro iamınhi irə ti nəri nə mə hiəukurən amasan ia rerımiaha mə Kumwesən truvei pehe nəfe nari sə rınəpnəpenə irə m kimiaha fwe ia neiai. Hiəuvəregi raka narimnari me nəha ia nəgkiariien pərhiən, in i nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo. ⁶ Ia kwopun me pam ia təkure tiprənə nərmama kamhəni irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo, nənə raukuə mamə kwənkwan mauverə mamə amasan nımıruien səvəi nərmama me həpik. Rəmwhen a mwi ia kimiaha nəpın hiamregi mhəukurən nıpərhienien nəha ia namasanien səvəi Kumwesən, nənə rauverə mwi mukuə ia nımıruien səkimiaha. ⁷ Epafras rınahatən kimiaha ia nəgkiariien nəha. In iərmama riti səkimaha iahokeikei pik in, iahamo tukwini pəri nari kimaha min. Kimaha iahəukurən nətıgiteien irə, ramasitu ia wok səvəi Kristo maməgkiari tukwini səkimaha. ⁸ In rıməni pehe tukumaha i mə nokeikeiien səkimiaha rasori raku pen ti Nənımwın İkinan.

⁹ *Ro iamınhi irə nəpın iahəregi nəvisaiien nəha, nənə iahaməfwaki tukumiaha ia nəpın me pam, mamhəres mə kimiaha tihəuvehe mhəukurən amasan pam nəkwai Kumwesən ia nukurənien sə raku pen ti Nənımwın səvənhi. ¹⁰ *Ro iamınhi irə mine kimiaha tihamarə ia narəien atukwatukw sə ramə İərimənu səkitaha rerın ramagien, mamhəukuə kwənkwiamiaha ia noien amasan me pam, nənə ia nəpın me nukurənien səkimiaha truvehe masori mwi hiəukurən amasan mwi Kumwesən. ¹¹ *Iahaməfwaki mə nıskaiien asori səvəi Kumwesən tro kimiaha hiəskai nəpın nərəhaien truvehe, pwəh hiərer əknekın ia nəpın me pam, nənə mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, nənə mamho kimiaha hiamagien ¹² *mamhəni tanak ti Tata Kumwesən ti nəri nə mə in rıno kimiaha mə hiəukurən nuvehi pəriien nautə kimiaha nərmama ikinan me səvənhi. In rınəmri karen nautə nəha ia kwopun rukuraan ikın. ¹³ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə in

* **1:1:** Efes 1:1 * **1:2:** Rom 1:7 * **1:9:** Efes 1:9,16,17, Fil 1:9 * **1:10:** Fil 1:27, Efes 2:10 * **1:11:** Efes 1:19, 3:16 * **1:12:** Efes 1:11,18 * **1:13:** Luk 22:53, Efes 2:2

ripeki raka kitaha ia niskaiien sāvai nāpitāvien, mipeki pen kitaha ia nitətə sə Tini keikei ramərimənu irə. ¹⁴*Tini rīfi nari ia kitaha, mo mə Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien ərəha me səkita.

Kristo in rasori ia narimnari me pam

¹⁵*Tini Kumwesən in rəmwhen atukwatukw ia Tata sāvənhi sə səpkətoni mhə. In nəmritaik sə in rasori ia neiai mine tiprənə mine narimnari me pam. ¹⁶*In rasori ti nəri nə mə in rino pam narimnari me nəha, narimnari me səməme samətoni mine səməme səpkətoni mhə, kig me, uə ieni mə, uə nənīmwin me səməme kamhəuvehi nasorijen mine nərīmənuien. Narimnari me pam nəha, Tini Kumwesən rino irəha mə sāvənhi. ¹⁷*In rīməkupwən marə ia narimnari me pam, nənə narimnari me pam kamharə ti nəri nə mə niskaiien sāvənhi raməkwtəmhiri irəha. ¹⁸*In rasori ia nakalasia me sāvənhi irəha həmwhen ia nīpwran in kənkəpwə. In nukunen, iərmama sə rīməkupwən mətui mwi ia nemhəien sāvənhi, ro pen in ramasan ia narimnari me pam mukupwən. ¹⁹*Kumwesən ramarə pam ia reri Tini mukuər irə. Nənə Kumwesən rerin ragien pwəh ro iamīnhi irə. ²⁰*Rerin ragien ripeki narimnari me pam ia təkure tiprənə mine ia neiai hənəvisə irəha min, muvi simwin pehe irəha ia tini, nənə məmri nəmərinuien ia niten sə rinaiu ia nei kamarkuau.

²¹*Fwe kupwən kimiaha hiamarə isipwin ti Kumwesən. Hiaməmwəki in ti nəri nə mə rerimīaha ramrhi ərəha in, nənə mamho noien ərəha me. ²²*Mətə təkwtəkwuni, ti nəri nə mə Tini ruvehe iərmama məmwhen ia kitaha, memhə, ro pen Kumwesən ro kimiaha hiəuvehe in me nepwin. In ro iamīnhi irə mə trərpwi irapw kimiaha ia nənimen hiatukwatukw pam,^a mhəmher, kəpwəh nətonien noien ərəha riti səkīmiaha. ²³*Mətə tihaməkeikei mhəmwur pen ia nahatətəien səkīmiaha, mamhərer əknekīn irə, mhəpwəh nikiukiuien, mhəpwəh narakaiien ia noien sə hiaməmri pen əknekīn nətərigien səkīmiaha ia nəgkiariien amasan nəha hiəuvəregi raka mine nəfe rani. Kīnəvisau irapw raka nəgkiariien amasan nəha ia kwopun me ia tiprənə. Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamasitu ia wok nəha.

Pol ramasitu mamsese ti nakalasia me sāvai Iesu Kristo

²⁴*Təkwtəkwuni rerik ragien a mə kamo nəmīsəien miou tukumīaha.^b Ia nəmīsəien me i iakamregi ia nīpwrak, iakamrīpin pen a mamō sampam ia nəmīsəien me sāvai Kristo səməme in rīməregi ti nīpwran. Nīpwran nə in nə nakalasia me sāvənhi. ²⁵*Iou iərmama riti sə iakamasitu ia nakalasia me nəha. Kumwesən rīnəmri pehe wok i ia rəgik mə takasitu ia kimiaha, məvisau irapw pam nəgkiariien sāvənhi m kimiaha. ²⁶*Nəgkiariien nəha in nəgkiariien riti sāvai Kumwesən rīnərkwafə ti nərmama fwe kupwən, mətə təkwtəkwuni nəha Kumwesən rino pui m nərmama me sāvənhi. ²⁷*Kumwesən rokeikei mə tro nərmama me nəha sāvənhi hətōni mhəukurən mə nəgkiariien nəha in rīnərkwafə i truvei pen nautə amasan m nərmama rīpkō mhə irəha nəkur Isrel. Nautə amasan nəha Kristo ia rerimīaha, iəmə sə hiamətīgite irə truvei pehe nasorijen m kimiaha ia neiai.

²⁸*Kristo nəha, kimaha iahaməni irapw in, mamhəvəhag m nərmama me pam, mamhahatən nərmama me pam ia nukurənien me pam, mə irəha pam tuhəuvehe mhəmruə ia noien sāvai Kristo, nənə iahərpwi irapw irəha ia nəmri Kumwesən. ²⁹*Ia

* **1:14:** Efes 1:6,7 * **1:15:** 2Kor 4:4, Jon 1:18 * **1:16:** Jon 1:3,10 * **1:17:** Jon 1:1, 8:58 * **1:18:** Efes 1:22-23, Wok Me 26:23, Rev 1:5 * **1:19:** Jon 1:16, Kol 2:9 * **1:20:** Efes 1:10, 2:16, Rom 5:1, Efes 1:7, 2:13, 1Jon 2:2 * **1:21:** Rom 5:10, Efes 2:12, 4:18 * **1:22:** Efes 2:14-16, Efes 5:27 **a 1:22:** Uə “kimiaha nəkur ikinan me sāvənhi.” * **1:23:** Efes 3:17, Hip 3:14, Mak 16:15, 1Tim 3:16 * **1:24:** Efes 3:13 **b 1:24:** Pol raməmak fwe ia kalapus nəpin rirai nəkukuə i. Kalapus nəha in nəha nəmīsəien sə Pol raməgkiari irə ia vas 24. * **1:25:** Efes 3:2,7-8 * **1:26:** Rom 16:25-26, Efes 3:3-5,9-10 * **1:27:** Efes 1:18, 1Tim 1:1 * **1:28:** Efes 4:13 * **1:29:** Efes 3:7,20, Fil 4:13

noien naha iakamamwur mamsese tukwe mamesi pen niskaiien asori savai Kristo sa ramo wok ia nimiruien saiou.

2

¹ Iakokeikei ma tihaukurən ma iou iakamsese pik tukumiaha nakur Kolosi, mine nakur Laotisia, mine nakalasia me pam samame hapkatoni raka mhə nanimək ia napin riti. ² *Iakokeikei ma takasitu ia niraha pwəh haregi ramasan fwe ia rerinraha, mhəuvehe mho kuatia mhokeikei iraha me, mhəukurən amasan nipwrai nagkiariien parhien nənə mhəuvehi namasanien me pam savai noien i. Ro iamihni irə iraha tuhaukurən nipwrai nagkiariien sə Kumwesən rinarkwafə i fwe kupwən. Nagkiariien naha in Kristo, ³ *iamə sə Kumwesən rinarkwafə pen nukurənien amasan me pam savənhi irə. ⁴ *Iakaməgkiari iamihni irə m kimiaha ti nəsīsəgien ia nagkiariien eikuə me savai narmama sə rəsien mavi raka nətərigien səkimiaha. ⁵ *Nipərhiēnien, nipwrak ripkarə mhə kimiaha min, mətə iakamarə kitaha m kimiaha ia nanimwik. Nənə rerik ragien pik ti nəri nə mə iakamətoni mə nətərigien səkimiaha kuatia a, nənə hiamahatətə əknekīn ia Kristo.

Narmama me savai Kristo nimiruien savənraha ruvəuvehe muvəukuər raka

⁶ Ti nəri nə mə kimiaha hiaməuvehi Iesu Kristo mə in Iərimənu səkimiaha, nənə tihaməkeikei mharə ia narəien kuatia kimiaha min. ⁷ *Tihəkwətəmhirī əknekīn in rəmwhen ia nuai nei raməkwətəmhirī əknekīn tīprənə. Nimiruien səkimiaha traməkeikei mərəer əknekīn irə rəmwhen ia nimwə sə ramərəer əknekīn ia tīprənə. Nahatətəien səkimiaha traməkeikei miskai ia napin me pam rəmwhen kinahatən raka kimiaha irə. Nənə ia napin me pam tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən.

⁸ *Narmama nepwīn naha iraha kamhəni mə hokeikei pik nukurənien. Mətə nagkiariien savənraha ro neikuəien i, nipwran riwən, ti nəri nə mə ramesi pen a nahatənien savai narmama mine nanimwīn me i iraha nukune noien me savai tīprənə i. Nagkiariien savənraha ripkesi pen mhə nəvisauien ia Kristo. Tihamətui amasan mə narmama me naha tuhəpwəh narkwiien kimiaha ia nagkiariien me savənraha.

⁹ *Iakani iamihni irə ti nəri nə mə iərmama naha Kristo, Kumwesən ramarə pam ia nipwran mukuər irə. ¹⁰ *Nənə ti nəri nə mə kimiaha hiaməuvehe mho kuatia kimiaha min nimiruien səkimiaha ruvəukuər raka nari riti mwi riwən tihaməkeikei mhətui. Kristo in rasori ia nanimwīn me pam samame kamhəuvehi nasoriien mine nərimənuien. ¹¹ *Nənə ti nəri nə mə hiaməuvehe mho kuatia kimiaha min, kuvəuvehi raka ninhum m kimiaha. Mətə nuvehien ninhum naha iakani ripko mhə sə naha iərmama riti ro ia rəgin, rekəm. Iakani nuvehien ninhum naha Kristo rino mərəi raka noien ərəha savai nipwramiaha. ¹² *Nənə napin kino paptəes ia kimiaha, kinimwi kimiaha kimiaha min. Ia paptəes naha kiməuvehi utə mwi kimiaha hiətui mwi ia nemhəien kimiaha min, ti nəri nə mə hiamahatətə ia niskaiien savai Kumwesən. Ia niskaiien naha in rino Kristo rətui mwi ia nemhəien savənhi.

Ia nei kamarkuauī Kumwesən rīfi nari ia narmama me savənhi

¹³ *Kimiaha narmama ripko mhə kimiaha nakur Isrel kəpwəh nuvehien ninhum m kimiaha ia nipwramiaha, fwe kupwən rəmwhen mə hiəuvamhə raka ti nəri nə mə hianamo noien ərəha me, mətə Kumwesən ruvei pehe nimiruien vi m kimiaha napin rino Kristo rətui mwi ia nemhəien savənhi. In rinenouenou raka noien ərəha me pam səkītaha. ¹⁴ *Nəkukuə naha rərəha ia kitaha kimərəi pen noien ərəha me irə səkītaha mə tukərpwīn pehe m kitaha, Kumwesən ruvəuvehi raka raka nəkukuə naha irau nagkiariien me savai Loa samame kamhərkwi kitaha, mərui tərini pen ia

* **2:2:** Efes 3:4,18, Kol 1:26 * **2:3:** Aes 45:3, 1Kor 1:24,30, Efes 3:19 * **2:4:** Rom 16:18, Efes 5:6, Kol 2:8 * **2:5:** 1Kor 5:3 * **2:7:** Efes 3:17, Efes 2:20-22 * **2:8:** Kol 2:3 * **2:9:** Jon 1:14,16 * **2:10:** Efes 1:21-22 * **2:11:** Rom 2:29 * **2:12:** Rom 6:4, Efes 1:19-20, Kol 3:1 * **2:13:** Efes 2:1,4-5 * **2:14:** Efes 2:14-16, 1Pit 2:24

nei kamarkuau. Ro pen in rifi nari ia kitaha. ¹⁵ *Ia nei kamarkuau Kumwesən rətefi niskaiien səvəi nənimwin me səməme kamhəvehi nasoriien mine nərimənuien. Rəmwhen mə rərihi tərini rəginraha, miri irapw irəha ia nəmri nərmama, mahatən pen mə ruvəvehi irapw niskaiien səvənraha ia naruagəniien.

¹⁶ *Ro pen tihəpwəh nəseniien iərmama riti rəkiri noien səkimiaha ia nīkaren səvəi nəfe hiamani uə hiamənimwi, uə ia nīkaren səvəi nəfe hiamo ia nəpīn ikinan me, uə nəpīn səvəi məkwə vi, uə sapat. ¹⁷ *Narimnari me nəha həmwhen a ia nənimwi nari sə rəpwəh ihi nier peheien, mətə nīpwran in Kristo. ¹⁸ Nərmama nepwin nəha irəha kamhəni mə nərmama tuhaməkeikei mhəvehi irapw nətərigien səvənraha nənə mhəfwaki m nagelo me. Irəha kamhəni nəgkariien nəha mamhərer ia nəməkrəhaiien me səvənraha səməme hənətoni. Kimiaha tihəpwəh nukurirəien irəha kamo hiarfai ia nəfe nari hiamaiu tukwe. Nərmama me nəha kamhəfiəutə ia nirəha ti nəri nīpwran riwən, mamhəni nəfe ruku pen ti nətərigien atukw səvənraha. ¹⁹ *Irəha həkəkwtəmhiri əknekīn mhə Kristo, mətə in rəmwhen ia kənkəpwə iərmama. Kitaha səmwhen ia nīpwrai iərmama nəha kwənəkwus me həkwi tərini kwopun nīkəkrin me rīripīn ikin. Nəpīn Kristo raməkwməni kitaha nənə kitaha pam səuverə ia nuverəien sə ruku pen ti Kumwesən.

²⁰ Kimiaha hiəuvəmhə raka kimiaha Kristo. Hiənaraka raka raka ia nənimwin me i irəha nukune noien me səvəi tīprənə i. Mə ro iamīnhi irə rəfo kimiaha hiamarə ihi rəmwhen kimiaha nərmama me səvəi tīprənə? Rəfo kimiaha hiaməsiai natuakəmien me i kamhəni iamīnhi irə mə, ²¹ “Tikəpwəh nuvehien, məpwəh nəni əghanien, məpwəh nīrapiiien”? ²² *Natuakəmien me nəha kamhəni nəvegīnien mine narimnari me hiani uə hiəvehi nənə triwən mwi. Kamhesi pen nətərigien mine nahatəniien səvəi iərmama. ²³ Nīpərhienien, rosi nərmama me nepwin kamhətə mə natuakəmien me nəha ho nukurəniien i ti nəri nə mə ikamesi pen maməmwur mə tikəfwaki skai m Kumwesən, mauvehi irapw nətərigien səim, nīpwram raməmisə i. Mətə natuakəmien me nəha ko həkəsitu mhə mhəsisəg noien ərəha səvəi nīpwrataha.

3

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mharkahu ia nīmīruien vi

¹ *Ti nəri nə mə Kumwesən rino kimiaha hiətui mwi ia nemhəien kimiaha Kristo, ro pen təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mhətui narimnari me fwe irənhə ia kwopun nəha Iesu raməkure ikin ia nīkare Kumwesən mwatuk. ² *Nətərigien səkimiaha traməkeikei məmak ia narimnari me fwe irənhə, mətə trəpwəh nəmakien ia narimnari me ia təkure tīprənə i. ³ *Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə kimiaha hiəuvəmhə raka, nīmīruien səkimiaha kīnərkwafə pen ia Kumwesən kimiaha Kristo. ⁴ *Nīmīruien pərhien səkitaha in nə Kristo. Nənə nəpīn Kristo trīrərig pehe mwi, Kumwesən tro nərmama pam hətōni Kristo mine kitaha, nənə irəha tuhətoni namasaniien mine niskaiien səvənhi.

⁵ Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh anan noien ərəha səvəi tīprənə me i: nīpran mine nəрман kamhəiri əpnəpen irəha me, irəha kamho noien ərəha sə ro a naurisien, mamhokeikei pik irəha me ti noien ərəha, nətərigien səvənraha rukuə r i noien ərəha, rerīnraha ramakres (noien nəha rəmwhen mə kamhəfwaki pen m nənimwi nari me).

⁶ Noien me nəha kamho niemaha raməpi Kumwesən. Tripkō mhə tui in ruvehe mərpwin noien ərəha me səvəi nərmama me nəha səməme kamhəru i nəkwān. ⁷ Fwe kupwən kimiaha mwi hiamarə mamho noien ərəha me nəha nəpīn noien ərəha me nəha kamhərimənu ia kimiaha. ⁸ *Mətə təkwtəkwuni nəha tihaməkeikei mharaka pam ia nirəha: niemaha, nətəpahariien, nəmwəkīien iərmama, nīniien nīkare iərmə, mine

* **2:15:** Kol 1:13 * **2:16:** Rom 14:1-12 * **2:17:** Hip 8:5, 10:1 * **2:19:** Efes 2:21, Efes 4:15-16 * **2:22:** Aes 29:13, Mat 15:9
 * **3:1:** Kol 2:12, Mak 12:36, 16:19, Efes 1:20 * **3:2:** Mat 6:33 * **3:3:** Rom 6:2, 2Kor 5:14
 * **3:4:** Fil 1:21, 1Kor 15:43, 1Jon 3:2 * **3:8:** Efes 4:25-31, 5:4

nægkiariien æmkemik sə raku pen ia tərhui iərəmæ. ⁹*Tihəpwəh neikuəien ia kimiaha me, ti nəri nə mə hiənəpwəh raka nimiruien akuas səkimiaha mine noien ərəha me səvənhi, ¹⁰*nənə mharkahu ia nimiruien vi. Nimiruien vi nəha in nəha iərmama vi sə Kumwesən rino, mamərməvi ia nətərigien səvənhi mə truvehe məmwhen irə. ¹¹*Ti nəri nə mə kitaha səuvəuvehe mhəno nərmama vi me ia kitaha nəri auər a mə ik iəmə Isrel uə ripko mhə ik iəmə Isrel, kuvehi ninhum mik uə kipkuvehi mhə ninhum mik, ikukurən amasan nari uə ipkukurən amasan mhə nari, ik slef uə ripko mhə ik slef, mətə Kristo in narimnari me pam, mamarə ia reritaha pam.

¹²*Kimiaha nərmama Kumwesən rimərfi kimiaha. Kimiaha nərmama ikinan mine nərmama keikei me səvənhi. Ro iamənhi irə kimiaha tihaməkeikei mhəuvehi pen nimiruien vi nəha səkimiaha rəmwhen ia karkahu səkimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mhəpi ti nərmama, mho ramasan minraha, mhəuvehi irapw nətərigien səkimiaha, mhəpkəfiəutə mhə ia kimiaha, mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, ¹³*mhəpwəh nəsenien niemaha rəpi akwauakw kimiaha. Trini minuə iərmama riti ro rərəha ia kimiaha riti ramasan mə hienouenou i. Iərimənu səkimiaha rinenouenou noien ərəha me səkimiaha. Ro pen kimiaha mwi tihaməkeikei mhenouenou noien ərəha me səkimiaha me. ¹⁴*Nənə irənhə ia noien me pam nəha, tiharkahu nokeikeien sə ravi tərini amasan narimnari me pam həuvehe mho kuatia.

¹⁵*Nənə pwəh nəməriniuen səvəi Kristo rərimənu ia rerimiaha, ti nəri nə mə Kumwesən rinəkwein ia kimiaha mə tihəuvehe mhousəsimwin rəmwhen nīpwrai iərmama kuatia mharə ia nəməriniuen nəha. Nənə ia nəpən me kimiaha tihaməkeikei mhəni tanak m Kumwesən. ¹⁶*Pwəh nægkiariien səvəi Kristo ramarə pəpwia ia rerimiaha, hiamahatən mamhəvəhag m kimiaha me ia nukurənien me pam. Tihani nīpu me ia nəkukuə nəha Ol Sam, mine nīpu me səvəi nəfwakien, mine nīpu me səməme kamhəuku pen ti Nənimwin Ikinan, mhəgnəgini Kumwesən mə rerimiaha ragien tukwe. ¹⁷*Narimnari me pam səməme hiamo, mine nægkiariien me pam səməme hiaməni, tihamo mamhəni ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha, mamhəni tanak m Tata Kumwesən tukwe.

Nəvəhagien revən ti nakalasia me ia nimwə me səvənraha

¹⁸*Kimiaha nīpran me, tihaməkeikei mhəsiai nərman me səkimiaha. In nə noien atukwatukw nīpran me kamhahatətə ia Iərimənu tuho.

¹⁹*Kimiaha nərman me, tihaməkeikei mhokeikei nīpran me səkimiaha, mhəpwəh nomətəien irəha.

²⁰*Kimiaha nəkwərhakwərha me, tihaməkeikei mho nəkwai tata mine mama me səkimiaha ia narimnari me pam, ti nəri nə mə noien i ramo Iərimənu səkitaha rerin ramagien.

²¹*Kimiaha tata me, tihəpwəh noien nəkwərhakwərha me səkimiaha niemaha rəpi irəha, kamo nətərigien səvənraha rimwei.

²²*Kimiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha ia tīprənə i ia narimnari me pam, mətə tihəpwəh noien nəpən kamhətoni a kimiaha rəmwhen ia nərmama səməme kamhəmwur mə tuho nərmama rerinraha ragien, mətə tiho ia rerimiaha pam mhehekir Iərimənu səkitaha. ²³Nəfe nəghin hiamo, tiho ia rerimiaha pam rəmwhen hiamo tukwini nari m Iərimənu səkitaha, ripko mhə hiamo tukwini nari m nərmama. ²⁴Kimiaha hiəukurən mə Iərimənu səkitaha truvei pehe nərəkuien atukwatukw səvəi narimnari me səməme hiamo. Nərəkuien nəha in rinəmri karen raka mə səvəi nərmama me səvənhi. Iərimənu pərhien sə hiamo tukwini nari min in nə Kristo.

* **3:9:** Efes 4:22,25 * **3:10:** Efes 4:24 * **3:11:** Kal 3:28 * **3:12:** 1Tes 2:9, Efes 4:2,32 * **3:13:** Efes 4:32, 5:2
 * **3:14:** Rom 13:8-10, 1Kor 13:13, Efes 4:3 * **3:15:** Fil 4:7, 1Kor 12:13,27, Efes 4:4 * **3:16:** Efes 5:19 * **3:17:**
 1Kor 10:31, Efes 5:20 * **3:18:** Efes 5:22 * **3:19:** Efes 5:25 * **3:20:** Efes 6:1 * **3:21:** Efes 6:4 * **3:22:** Efes
 6:5-8

25 *Mətə iərmama sə ramo rərəha truvehi atukwatukw mwi nərəkuien səvəi noien ərəha səvənhi, ti nəri nə mə Kumwesən ramo raməmnəmwhen m nərmama me pam.

4

1 *Kimiaha nəmə asori me, tihaməkeikei mho ratukwatukw m slef me səkimiaha pwəh rəmnəmwhen a. Tiho iamīnhi irə ti nəri nə mə hiəukurən mə kimiaha mwi hiamarə tegin iəmə asori riti. Iəmə asori nəha in fwe ia neiai.

Nəvhagien me nepwin mwi

2 *Kimiaha tihaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən ia nəpīn me. Nəpīn tihəfwaki irə, tihəpwəh napriien, mamhəni tanak m Kumwesən. 3 *Tihaməfwaki mwi tukumaha mə Kumwesən trəsevər ia təpinhə tukumaha pwəh iahəni irapw nəvisaiien ia Kristo sə fwe kupwən ramərkwafə. Nəgkiariien i in i iakinani irapw nənə kuvehi puvnimwə iou ia kalapus tukwe. 4 *Tihəfwaki mə takini irapw nəgkiariien nəha trəmher amasan rəmwhen a mə takaməkeikei mo iamīnhi irə. 5 *Kimiaha tihaməkeikei mho nari ia nukurənien ia nəmri nərmama iruə me mhəpwəh nətə waiien ia nəpīn riti səkimiaha ti nuvi peheien irəha. 6 *Pwəh nəgkiariien səkimiaha ramasan ia nəpīn me məsien rəmwhen ia nəveginien kuvei pen sol irə, nənə tihaməkeikei mhəukurən amasan mə tihəfo irə mhəripwen nəgkiariien səvənraha kuatia kuatia.

Nəgkiariien sampam

7 *Tikikas trəvisau irapw pam noien me səiou ia kwopun i m kimiaha. In piəvtaha keikei riti sə kimaha iahəukurən nətigiteien irə, ramasitu mamō tukwini nari m Iərimənu səkitaha kimaha min. 8 *Takərhi pehe in tukumiaha ti noien i, mə in tro kimiaha hiəregi ramasan, mini irapw tukumiaha mə iahaməfarə irə. 9 *In truvehe irau Onesimas, piəvtaha keikei i kimaha iahəukurən nətigiteien irə, in iərmama riti səkimiaha. Irau trouəvisau narimnari me pam ia kwopun i m kimiaha.

10 *Aristakas in ramarə ia kalapus kimrau min, in rani ramasan tukumiaha. Mak, piəvi Panapas sə karen, in mwi rani ramasan tukumiaha. Mak nəha, kimaha iahəuvəni pehe raka tukumiaha i mə kimiaha tihaməkeikei mhəsevər ia rerimiahaha tukwe trini minuə ruvehe tukumiaha. 11 Nənə Josua Jastas in mwi rani ramasan tukumiaha. Ia kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel səməme kamhəni nīpərhienien ia Iesu, iəmənmirəhar i irəhar əpa kamharowok kimaha minraha ia nikaren səvəi nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə, nənə irəhar harnasitu pik ia nirak. 12 Epafras, iərmama riti səkimiaha sə ramo tukwini nari m Iesu Kristo, in mwi rani ramasan tukumiaha. Ia nəpīn me rerin ramrhi kimiaha ia nəfwakiien me səvənhi, maməres Kumwesən mə kimiaha tihərer əknekīn mhəmruə nənə mhəukurən amasan narimnari me pam səməme Kumwesən rokeikei. 13 Iou iakəsəni mə nīpərhienien in ramo wok skai ti nasituien ia kimiaha, mine nəkur Laotisia, mine nəkur Hierapolis. 14 Luk, tokta keikei səkitaha, mine Temas, irau krauni ramasan tukumiaha. 15 Tihəni tukwini ramasan səiou revən ti piəvtaha me fwe Laotisia, mine prən nəha Nimfa, mine nakalasia me səməme kamhousəsimwin irəha me ia nəkwai nimwə səvənhi.

16 Nəpīn tihəvsini raka nəkukuə i səiou, nənə tihaməkeikei mhərhi pen i revən ti nəkur Laotisia mə irəha tuhəvsini mwi m nakalasia me fwe ikīn. Ia noien a mwi nəha, kimiaha tihaməkeikei mhəvsini mwi nəkukuə səvəi nəkur Laotisia.

17 *Nənə tihaməkeikei mhəni pen ti Akipas mə in traməkeikei mo pam wok sə Iərimənu səkitaha riməuvei pen min.

* 3:25: Rom 2:11 * 4:1: Lev 25:43,53, Efes 6:9 * 4:2: Efes 6:18, Fil 4:6 * 4:3: Rom 15:30, Efes 6:19, 1Kor 16:9 * 4:4: Efes 6:20 * 4:5: Efes 5:15-16, 1Tes 4:11-12 * 4:6: Efes 4:29, 1Pit 3:15 * 4:7: Efes 6:21 * 4:8: Efes 6:22 * 4:9: Flm 10-12 * 4:10: Wok Me 19:29, 12:12, Wok Me 13:13, Flm 24 * 4:17: Flm 2

18 *Iou Pol iakauvehi nəri kamrai nari irə mamrai a ia rəgik nəgkiariien səvəi niniien ramasan m kımiaha. Tihəpwəh nenouenouien jen me i kınərihi iou irə. Pwəh namasanien tramarə tukumiaha.

* 4:18: 1Kor 16:21

Fas Tesalonaeka Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Pol ramavən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo ia kwopun me. Ia navəniən səvənhi sə ro kəru irə rərpwi vi a nousəsimwiniən səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. In rarə fwe ikın nəfwakiien kahar nənə mier ti nəri nə mə nəkur Isrel həmwəki in, mhometə in. Ia nuk 51 Timoti rərhi pen nəkukuə riti revən ti Pol maməgkiari ia narəien səvəi nakalasia me fwe Tesalonaeka. Pol ramarə fwe Korin nəpın in ruvehi nəkukuə səvəi Timoti. In rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nəkur Tesalonaeka ro pen rırai nəkukuə i. Pol rınaməgnəgini nəkur Tesalonaeka ti nəri nə mə hamərər əknekin ia nahatətəien səvənraha nəpın nərmama hamometə irəha. In ramahatən irəha ia narəien sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən, mamahatən mwi irəha ia nuveheien səvəi Iesu. Kitaha səreirei mə Iesu truvehe ia nəfe nəpın. Ro pen tsaməmwur ia noien amasan meste nuveheien səvəi Iesu Kristo.

¹*Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka. Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən tata səkitaha mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha.

Pwəh namasanien mine nəməriniən krauarə tukumiaha.

Kini vivi Kumwesən ti nahatətəien səvəi nəkur Tesalonaeka

²*Nəpın me pam iahaməni kimiaha ia nəfwakiien me səkimaha, nənə mamhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam, ³*ti nəri nə mə ia nəmri Kumwesən Tata səkitaha rerimaha ramrhi noien amasan səkimiaha sə ruku pen ia nahatətəien, mine nəmwurien səkimiaha sə ruku pen ia nokeikeien, mine nərerien səkimiaha sə hiamərər əknekin irə ti nəri nə mə hiəmri pen əknekin nətərigien səkimiaha ia Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

⁴ Piak me, Kumwesən rokeikei kimiaha, nənə muvərfi raka kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Kimaha iahəukurən amasan mə nəri nəha ro nıpərhiənien ⁵*ti nəri nə mə nəpın nəgkiariien amasan sə iahaməvisau irapw i rıməuvehe tukumiaha fwe kupwən, rıpkuvehe mhə ia nəgkiariien a, mətə ruvehe mwi ia nəgsen, mine Nənimwin İkinan, mine ia suatuk riti sə rahatən pen mə hiamahatətə pərhiən irə. Nənə nəpın iahənarə kitaha m kimiaha, hiəukurən mə iahənəfarə irə. Iahəno a narimnari me rasitu ia kimiaha. ⁶*Nənə ia nəpın nəha hiəuvehe mhəmwhen a ia kimaha mine Iərimənu səkitaha, ti nəri nə mə nəpın kuvei pehe nəgkiariien səvəi Kumwesən m kimiaha nənə hiəuvehi nərmama ho nəmisəien asori m kimiaha, mətə Nənimwin İkinan ro rerimaha ragien a. ⁷*Ia noien nəha hiənahatən suatuk amasan riti m nərmama me pam səməme kamhahatətə fwe profens mi nəha Masetonia mine Akaea mə tuhesi pen noien səkimiaha. ⁸*İakani iamınhi irə ti nəri nə mə kimiaha hiənəvisau irapw raka nəgkiariien səvəi Iərimənu kuvəregi ia kwopun me rəmwhen ia kisıpw rasək. Rıpkə mhə fwe Masetonia əpa mine Akaea, mətə nərmama ia kwopun me pam həuvəregi raka kamini mə hiənəfo mhəuvehe mhahatətə ia Kumwesən. Ro iamınhi irə kimaha tahəni nəgkiariien riti ti nəfe. ⁹*Nərmama me pam nəha kamhəgkiari ia kitaha, mamhəni mə nəpın iahəuvehe mhətə kimiaha fwe kupwən, hiəsevər ia rerimiahaha tukumaha, nənə mharaka ia nənimwi nari me səkimiaha səməme hiaməfwaki pen mınraha, mhəuvehe mhəkurirə Kumwesən səkimaha. Irəha kamhəni mə ipwet mine hiamo tukwini nari m Kumwesən pərhiən sə ramıru, ¹⁰*mamheitenhi tını sə in rino rətui mwi ia nemhəien.

* **1:1:** Wok Me 17:1-10, 2Tes 1:1 * **1:2:** Fil 1:3-4, Kol 1:3, 2Tes 1:11 * **1:3:** 1Kor 13:13, Kol 1:4-6 * **1:5:** 1Kor 2:4-5, 1Kor 4:20 * **1:6:** 1Kor 4:16, 2Tes 3:9, Wok Me 17:5-9 * **1:7:** 1Tes 5:3 * **1:8:** Rom 1:8 * **1:9:** Wok Me 14:15 * **1:10:** Taet 2:13, Wok Me 17:31, 1Tes 5:9

Tini naha Iesu sa truku pen ia neiai, muvehe, muvehi raka kitaha ti niemaha savai Kumwesan ia napin rauvehe.

2

Wok sa Pol rino fwe Tesalonaeka

¹ *Piak me, kimiaha hiakurān mā napin iahauvehe mhātoni kimiaha fwe kupwān, nuveheien sākima rīpko mhā nari auar a irā. ² *Hiakurān mā napin iahamarā ihi fwe Filipae, nārmama ho nāmisiāien m kīmaha, mhāni arāha kīmaha. Mātā Kumwesān sākītaha rīno nātārigien sākīmaha rīskai iahauvehe mhāni irapw nāgkīariien amasan savānhi tukumiaha ia nāmri nārmama hāpīk sāmāme hām wāki nāgkīariien nāha. ³ Nānā hiakurān mā nāgkīariien sākīmaha iahānāvisau irapw m kīmaha rier ia tārhumaha ti nāfe? Ti nari nā mā iahārkwafā nātārigien arāha riti ia rerīmaha, uā iahām wūr mā taheikuā ia kīmaha, uā taho nīfeifeiien m kīmaha? Rekām! ⁴ *Iahāpwāh noien iamīnha irā, mātā ia napin me iahāmāni nāgkīariien sā Kumwesān rokeikei, ti nari nā mā in rīnātā raka kīmaha mā iahām wūhen, rāmri pehe nāgkīariien amasan savānhi ia tīpage rāgīmaha. Ro iamīnhi irā iahāpkām wūr mhā mā nārmama rerīnraha tragien tukumaha, mātā iahām wūr mā Kumwesān sā ramātā nātārigien sākīmaha rerīn tragien tukumaha. ⁵ *Rām wūhen kīmaha hiāvāukurān raka kīmaha iahāpkūvehe mhā mhāni nāgkīariien āsien me tukumiaha, uā nāgkīariien sā tahāvi kīmaha irā hiāuēvehe mhāuēvei pehe mane m kīmaha. Kumwesān mwi rukurān mā nāgkīariien i ro nīpārhiēniēn! ⁶ *Nānā iahāpkām wūr mhā mā taho nārmama hāgnāgīni kīmaha. Iahāpwāh noien iamīnhi irā ia kīmaha uā ia nārmama nepwīn mwi.

⁷ Nānā nari riti ti nari nā mā kīmaha aposol me savāi Kristo iahāukurān nīniēn mā tihāmākeikei mhāsiāi kīmaha rām wūhen ia nāmā asori me, mātā iahāpkō mhā iamīnhi irā. Napin iahamarā kitaha m kīmaha fwe kupwān, noien sākīmaha rīmāru rām wūhen ia mama riti sā ramātui amasan ti nīpwnātīn me. ⁸ Iahokeikei pīk kīmaha, ro pen ia napin me nāha rerīmaha ragien ti nīni irapwīen nāgkīariien amasan savāi Kumwesān tukumiaha. Mātā rīpko mhā in āpa i, rerīmaha ragien a mwi ti nuvei peheien nīmīruēn sākīmīaha m kīmaha ti nari nā mā iahokeikei pīk kīmaha.

⁹ *Piak me, rerīmīaha ramrhi wok skai sā iahāno uā rekām? Napin iahāmāni irapw nāgkīariien amasan savāi Kumwesān tukumiaha, iahāmō wok ia rāgīmaha ia napin mīne ia ran mā tahāpwāh nāres peheien nari riti tukumiaha.

¹⁰ Kīmīaha mīne Kumwesān mwi hiakurān mā nāgkīariien i ro nīpārhiēniēn! Napin iahamarā kitaha m kīmīaha nārmama hīamahātātā ia Kumwesān, noien sākīmaha ro ikinan, matukwatukw, māmher. ¹¹ Hiakurān mā iahāno m kīmīaha rām wūhen ia tata riti ramo m nīpwnātīn me. ¹² Iahāmārpwī āknekīn kīmīaha, mām hāuēvi utā nātārigien sākīmīaha, nānā mām hāgkīari skai m kīmīaha mā tihārā ia narāien sā ratukwatukw ia nāmri Kumwesān. In ramākweīn kīmīaha mā tihāuēvehe ia nākwai nītātā sā in ramārīmānu irā mām hāhiapw.

¹³ *Nari riti mwi nāha ikīn ia napin me pam iahāmāni vīvi Kumwesān tukwe. Napin iahāni pehe nāgkīariien savāi Kumwesān tukumiaha, kīmīaha hīāregi, mhāuēvi nāgkīariien nāha, mhāni nīpārhiēniēn irā. Hīāpkūvehi mhā nāgkīariien nāha rām wūhen ia nāgkīariien savāi iārmama, mātā hīāuēvi atukwatukw mhāukurān mā nāgkīariien i in pārhiēn nāgkīariien savāi Kumwesān. Nāgkīariien nāha rauvērā ia kīmīaha sāmāme hīāmāni nīpārhiēniēn irā. ¹⁴ *Piak me, hiakurān nakalasia me savāi Kumwesān fwe tānā Jutia kām hāni nīpārhiēniēn ia Iesu Kristo. Kīmīaha hīāvāuēvehe mhānām wūhen raka ia

* **2:1:** 1Tes 1:5,9 * **2:2:** Wok Me 16:19-24, Wok Me 17:1-9 * **2:4:** 1Tim 1:11, Kal 1:10, Jer 11:20 * **2:5:** Wok Me 20:33, 2Tes 2:3, Rom 1:9, 1Tes 2:10 * **2:6:** Jon 5:41,44 * **2:9:** Wok Me 20:34, 1Kor 4:12 * **2:13:** 1Tes 1:2, 2Tes 2:13, Kal 1:11-12 * **2:14:** Wok Me 17:5

nirəha. Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə nəmisəien me nəha nəkur Isrel həno minraha nəkur imwəmiaha me həno rəmwhen a mwi ia kimiaha. ¹⁵*Nəkur Isrel me nəha irəha hənoui əpune Iesu Iərimənu səkita, mine profet kupwən me, nəhə mhəkoui irapw kimaha iahəier. Kumwesən rerin ripkagien anan mhə ti nirəha. Irəha kamhəmwəki nərmama me pam, ¹⁶*mamhəmwur mə tuhənise kimaha iahəpwəh nəgkariien m nərmama ripko mhə irəha nəkur Isrel kamo Kumwesən ruvehimuru irəha. Ia noien nəha kamhakutan pen noien ərəha səvənraha meste trukuar. Mətə təkwtəkwuni nəha niemaha səvəi Kumwesən ruvəuvehe mineste irəha.

Pol rokeikei pik mə trətoni mwi nəkur Tesalonaeka

¹⁷*Piak me, fwe kupwən kimaha iahənpwəh kimiaha ia nipwramaha mhəuvən isipwın tukumiaha səvəi nəpın ouihi, mətə nətərigien səkima raməmak ihi ia kimiaha. Ia nəpın nəha iahaməmwur pik mə tahərərig mhətoni mwi kimiaha ti nəri nə mə iahokeikei pik kimiaha. ¹⁸Iahənokeikei mə tahəuvehe mhətoni kimiaha, iou, Pol, iakani pərhiən mə iakinəmwur nəpın ripik, mətə Setan rəsisəg kimaha. ¹⁹*Nəfe nəha iahaməMRI pen əknekın nətərigien səkima irə, uə nəfe nəha nagienien səkima mine kəfəfau səvəi nisaiien sə tahərpwi kimaha tukwe ia nəmri Iərimənu səkita Iesu nəpın in truvehe irə? Rosi kimiaha nə uə? ²⁰Ouəh nipərhiənien, kimiaha nə nərmama iahamərpwi kimaha tukumiaha, nəhə rerimaha ramagien tukumiaha.

3

¹*Nəpın kimaha iahəuvavən isipwın tukumiaha, rerimaha rəpou pik ti nəri nə mə iahəreirei mə hiamarə amasan uə rekəm. Ro iaminihi irə iahəni simwın mə iou mine Saelas trauarə kimrau əpa ia taon nəha Atens, ²*mətə Timoti truvehe mətəni kimiaha. In piəvtaha riti sə ramo wok səvəi Kumwesən kimaha min, iahaməvisau irapw nəgkariien amasan səvəi Kristo. Kimaha iahərhi pehe in tukumiaha mə trasitu ia kimiaha muvehi utə nətərigien səkima, nəhə mərpwi əknekın kimiaha ia nahatətəien səkima, ³*mə nəmisəien me i kamo m kimiaha tuhəpwəh noien kimiaha riti rimwei. Hiəuvəukurən raka mə nəri in i kimərfi raka mə tuko m kitaha iaminihi irə. ⁴*Nəpın iahamarə kitaha m kimiaha fwe kupwən iahaməni pehe tukumiaha mə tuko nəmisəien m kitaha. Nəhə hiəukurən amasan mə ruvəuvehe mino nipərhiənien irə rəmwhen iahəməni tukumiaha i. ⁵*Ro iaminihi irə nəpın rerik rəpou pik ti nəri nə mə iakreirei mə hiamarə amasan uə rekəm nəhə iakərhi pehe Timoti mə truvehe mətəni ro nahatətəien səkima mə ramskai ihi uə rekəm. Iakamhekır mə ia suatuk riti Setan sə raməmwur mə tro nərmama həmwei ia nərəhaien rino raka kimiaha hiəmwei ia nərəhaien, nəhə wok səkima tro nəri auər a irə.

Timoti rirərig pehe məvisau nəgkariien amasan riti m Pol mine Saelas

⁶*Təkwtəkwuni nəha Timoti ruvərərig pehe mwi tukumaha, nəhə məvisau pehe m kimaha nəgkariien amasan i raməgkari ia nahatətəien mine nokeikeien səkima. In riməni pehe tukumaha i mə rerimaha ramrhi ihi kimaha ia nagienien, nəhə mhokeikei mə tihətoni kimaha rəmwhen a ia kimaha iahokeikei mə tahətoni kimiaha. ⁷*Ro iaminihi irə, piak me, nəri auər a iahamregi rərəha ia nəmisəien me i kamo m kimaha, mətə nəgkariien səvəi nahatətəien səkima riməvehi utə nətərigien səkima tukumiaha. ⁸Nəpın kimaha iahəregi mə kimiaha hiamərer əknekın ti Iərimənu səkita iahəregi mə iahəvehi mwi nimiruien. ⁹Ia nəmri Kumwesən səkita rerimaha ramagien tukumiaha. Nagienien nəha rasori pik mamə kimaha iahaməni vivi Kumwesən tukumiaha.

* **2:15:** Wok Me 2:23, 7:52 * **2:16:** Mat 23:32-33 * **2:17:** 1Tes 3:10 * **2:19:** Fil 2:15-16, 4:1, 2Tes 1:4 * **3:1:** Wok Me 17:15 * **3:2:** Wok Me 16:1-3 * **3:3:** Efes 3:13, 2Tim 3:12 * **3:4:** Wok Me 14:22 * **3:5:** Fil 2:16 * **3:6:** Wok Me 18:5 * **3:7:** 2Tes 1:4

¹⁰ Ia nāpīn me pam ia nāpīn mīne ia ran iahaməfwaki skai mə tahətoni mwi kīmiaha, mhahatən kīmiaha ia nəfe hiəreirei ihi mə nahatətəien səkīmiaha triskai mwi.

¹¹ *Nənə pwəh Kumwesən tata səkitaha, mīne Iesu Iərimənu səkitaha, trouo suatuk riti səkīmaha ti nuveheien mhətoni kīmiaha. ¹² Pwəh Iərimənu səkitaha tro nokeikeien i hīamo m kīmiaha me mīne nərmama me pam ruvehe masori mwi rəmwhen ia nokeikeien səkīmaha rasori tukumiaha. ¹³ *Ia noien i in tro rerīmiaha rīskai. Nənə ia nāpīn nəha Iesu Iərimənu səkitaha truvehe irə irəha nərmama ikinan me səvənhi, tihərer ia nəmri Kumwesən tata səkitaha, mhatukwatukw, mhəmher.

4

Nəfe nəha noien nəkur əfwaki me tuho Kumwesən rerīn ragien ti nīrəha

¹ *Piak me, takaməkeikei məgkiari ia narimnari nepwīn. Iahənahatən raka kīmiaha ia nəfe noien sə tiho mə Kumwesən rerīn ragien tukumiaha. Nīpərhienien i hīəno raka. Nənə təkwtəkwuni iahaməres kīmiaha nənə mamhəres skai ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha mə tihamo a iamīnhi irə mamhəuvən. ² Hīəuvəukurən raka nəvəhagien me nəha səməme iahəuvei pehe m kīmiaha fwe kupwən ia nəghi Iesu Iərimənu səkitaha.

³ *Nəri in i nəkwai Kumwesən mə kīmiaha tihəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi ia kīmiaha. Tihəpwəh nesi penien suatuk səvəi nīpran mīne nərman səməme kamhəri əpnəpen irəha me. ⁴ Kurirə kīmiaha kuatia kuatia hiəri pran tihəkupwən mhəukurən noien sə rəmher, mo ikinan, mo nīsiaien kamiri pran irə. ⁵ Tihəpwəh nīriien pran ia suatuk sə hīaməkurirə a nəfe nīpwramiaha rokeikei pīk rəmwhen ia nərmama səməme həreirei Kumwesən kamho. ⁶ *Ia narimnari me nəha, kīmiaha riti trəpwəh noien rərəha ia piəvni makres səvənhi pran uə tini. Iərimənu səkitaha trərpwīn noien ərəha səvəi nərmama me nəha səməme kamho noien nəha rəmwhen iahəuvəni skai raka tukumiaha. ⁷ *Kumwesən rīpkəkweīn mhə kitaha mə tsamesi pen noien sə rəmkekī, mətə noien sə rəmher, mo ikinan i. ⁸ *Ro pen iərmama sə ruvei pen təkutan m nəvəhagien i, rīpko mhə ruvei pen təkutan m iərmama, mətə ruvei pen təkutan m Kumwesən sə rauvei pehe Nənīmwīn Ikinan səvənhi m kīmiaha.

⁹ *Mətə ia nīkaren səvəi nokeikeien sə hīamo m piəvtaha me kīmaha tahərai nəkukuə tukumiaha ti nəfe. Kumwesən rīnahatən raka kīmiaha mə tihaməkeikei mhokeikei kīmiaha me. ¹⁰ *Nənə pərhien hiokeikei piəvtaha me pam fwe Masetonia. Mətə piak me iahaməres pehe mə tihamo a iamīnhi irə mamhəuvən.

¹¹ *Tihaməkeikei mamhəmwur mamharə ia narəien afafa, mamhətui atukw a ti narimnari me səkīmiaha, nənə mamho wok ia rəgīmiaha rəmwhen a iahəuvəni raka tukumiaha i. ¹² *Ia noien nəha nərmama iruə me tuhətoni noien sə hīamo ia nāpīn me mə ratukwatukw a. Nənə tihəpwəh nətigiteien ia nərməpə me mə tuhəuvei pehe nəfe riwən tənī kīmiaha.

Nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha

¹³ *Piak me, kīmaha iahokeikei mə tihaməkeikei mhəukurən kaməfo ia nərmama me i səməme həuvamhə mə tihəpwəh nasəkien ti nīrəha rəmwhen ia nərmama səməme nari amasan riti riwən kamheitenhi mə truvehe. ¹⁴ *Kitaha saməni nīpərhienien mə Iesu rīmamhə marə mətui mwi ia nemhəien səvənhi. Ro pen səukurən mə tuko mwi iamīnhi irə ia nərmama me i səməme həmənī nīpərhienien ia Iesu meste hemhə. Kumwesən tripeki irəha hərərig mwi irəha Iesu. ¹⁵ *Nəgkiariien i iahaməni pehe tukumiaha i təkwtəkwuni in nəgkiariien səvəi Iərimənu səkitaha. Kitaha i nərmama səməme

* **3:11:** 2Tes 2:16 * **3:13:** Fil 1:10, 2Tes 1:7,10 * **4:1:** 2Tes 3:6 * **4:3:** 1Tes 5:23, Hip 10:10, 1Pit 1:16 * **4:6:** Sam 94:1 * **4:7:** 2Tes 2:13-14, 1Pit 1:15-16 * **4:8:** Luk 10:16, Esik 36:27, Esik 37:14, 2Kor 1:22 * **4:9:** Jon 13:34 * **4:10:** 2Tes 3:4 * **4:11:** Efes 4:28, 2Tes 3:8,12 * **4:12:** 1Kor 5:12-13, Kol 4:5 * **4:13:** Efes 2:12 * **4:14:** Rom 14:9, 1Kor 15:3-4,12 * **4:15:** 1Kor 15:51

saməmiru ihi meste nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha, kitaha ko səpkukupwən mhə ia nərmama səməme həuvamhə raka. ¹⁶ *Iərimənu səkitaha truku pen fwe ia neiai mameiwaiu pehe. Ia nəpən nəha in trini nəkwən, agelo sə in rasori ia nagelo me trəkwein, kisipw səvəi Kumwesən trasək, nənə nərmama səməme həməni nīpərhiēnien ia Kristo meste hemhə irəha tuhəkupwən mhətui mwi ia nemhəien səvənraha. ¹⁷ Kurirə irə kitaha i səməme saməmiru ihi tukuvehi kitaha sətə kitaha minraha. Tsətə i nəpuə me tsətoni Iərimənu səkitaha ia nimagouagou. Nənə tsarə rerin kitaha Iərimənu səkitaha. ¹⁸ Ro pen tihəni nəgkiariēn me i tukumiaha me mhəuvehi utə nətərigien səkimiaha me irə.

5

¹ *Mətə piak me, ia nīkaren səvəi nəpən atukwatukw narimnari me nəha tuhəier pehe irə kimaha tahərai nəkukuə tukumiaha ti nəfe. ² *Kimiaha hiəuvəukurən raka mə nəpən i kani mə Nəpən səvəi Iərimənu truvehe rəmwhen ia rakres sə rauvehe ia nəpən. ³ *Nəpən nərmama kamhəni mə, “Narimnari me pam həmərinu, nari riti tro nehekəriēn i riwən,” nənə, nərahəien truvehe akwauakw ti nīrəha rəmwhen ia pran sə təkutan rīnaməmīsə ti nərahīēn tīni. Nənə ko irəha həpkap mhə.

⁴ Mətə piak me, kimiaha hiəpkarə mhə ia nəpitəvien rəmwhen ia nīrəha. Ripkatukwatukw mhə mə nəpən nəha tro kimiaha hiərkərinari rəmwhen ia rakres riti. ⁵ *Kimiaha nīpwnəti nukuraanien me mine nīranien. Ripko mhə kitaha nīpwnəti nəpitəvien me mine nəpən. ⁶ Ro iamīnhi pwəh səpwəh nəmwhenien ia nərmama me i kamhapri, mətə pwəh samətui a, mhəpwəh noien rəmwhen ia nərmama me i kamhənimwi nənimwiēn skai mamhakonə irə. ⁷ Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə nərmama me i kamhapri, irəha kamhapri ia nəpən. Nənə nərmama səməme kamhənimwi nənimwiēn skai mamhakonə irə, irəha kamho noien nəha ia nəpən. ⁸ Mətə kitaha i nīpwnəti nukuraanien me. Pwəh sətui mhəpwəh nakonəien nənimwiēn skai. Pwəh səkwətəmhiri noien səvəi nahatətəien mine nokeikeiēn. Noien nəha rəmwhen ia tinari kīno ia aean ramo tukuahag kwənpwenhi iərmama ti naruagəniēn. Pwəh səmri pen əknekīn nətərigien səkitaha ia Kumwesən mamheitēnhi in mə truvehimīru kitaha. Noien nəha rəmwhen ia kəfəfau kīno ia aean ramo tukuahag kənkəpwə iərmama ti naruagəniēn. ⁹ *Kumwesən rīpkrfi mhə kitaha mə niemaha səvənhi truvehe tukutaha, mətə rīmərfi kitaha mə Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehimīru kitaha. ¹⁰ *In rīmamhə tukutaha mə saməmiru uə səuvamhə raka tsəukurən narəien kitaha min.^a ¹¹ *Ro iamīnhi irə tihəuvehi utə nətərigien səkimiaha me, nənə mhərpwi əknekīn kimiaha me rəmwhen sə hīamo ipwet mine.

Nəvəhəgien me sampam

¹² *Piak me, iahaməres pehe m kimiaha mə tihəsiai nərmama me nəha kamhəsese kimiaha minraha, səməme Iərimənu səkitaha rīməuvehi utə irəha hasori ia kimiaha, nənə mamhəvəhag m kimiaha. ¹³ Tihəsiai amasan irəha mhəkeikei irəha ti wok sə kamho. Kimiaha tihaməkeikei mharə ia nəmərinuiēn, mhəpwəh nəvisəien m kimiaha me. ¹⁴ *Nənə piak me iahaməni pehe tukumiaha i mə tihaməkeikei mhəgkiari skai m nərmama səməme kamharpaha. Nərmama səməme rerinraha rəpou tihəgkiari vivi minraha mhəuvehi utə nətərigien səvənraha. Hasitu ia nərmama səməme nīskaiēn səvənraha riwən. Niemaha trəpwəh nəpi akwauakwien kimiaha, mətə tiho nətərigien səkimiaha rəpwəmwīs ti nīrəha pam. ¹⁵ *Trini minuə nərmama kamho rərəha ia

* **4:16:** 1Tes 1:10, 2Tes 1:7, 1Kor 15:52 * **5:1:** Mat 24:36 * **5:2:** Mat 24:42-44, 2Tes 3:10, Rev 3:3 * **5:3:** Esik 13:10, Mat 24:39, Luk 21:34-35, Jon 16:21-22 * **5:5:** Rom 13:12, Efes 5:9 * **5:9:** 1Tes 1:10, 2Tes 2:14 * **5:10:** Rom 14:8-9, 1Tes 4:14 ^a **5:10:** Suatuk riti mwi ti nīnīēn nəgkiariēn i ia vas 10 in i mə: “In rīmamhə tukutaha mə samapri uə samətui tsəukurən narəien kitaha min.” * **5:11:** Jut 20 * **5:12:** 1Kor 16:18, 1Tim 5:17 * **5:14:** 2Tes 3:6,11,15 * **5:15:** Prov 20:22, Rom 12:17, 1Tes 3:9

kimiaha, mətə tihəpwəh nərpwinien tai noien səvənraha. Nəpɪn me pam tihəməkeikei mhousari mə tiho ramasan m kimiaha me mine nərmama me pam.

¹⁶ *Rerimiahaha traməkeikei mamagien ia nəpɪn me pam, ¹⁷ *nənə, mhəgkiari m Kumwesən ia nəfwakiiien ia nəpɪn me pam. ¹⁸ *Nəpɪn me pam tihəni tanak ti Kumwesən nəri auər a mə hiamarə ia namasanien uə nərəhaien. Tiho iamɪnhi ti nəri nə mə in i nəkwai Kumwesən sə in rokeikei mə kimiaha nərmama səvəi Iesu Kristo tiho.

¹⁹ *Tihəpwəh niniseien Nənɪmwɪn Ikinan. ²⁰ *Tihəpwəh nətə ərəhaien nəgkiariien səvəi iərmama riti sə rini mə Kumwesən riməuvei pen nəgkiariien nəha min. ²¹ Hətoni amasan nənə mhəkiri amasan narimnari me pam, nənə, mhəkwtəmhiri əknekɪn nəri amasan, ²² nənə, mhəpwəh narimnari me pam səməme hərəha.

²³ *Pwəh Kumwesən əpa i Kumwesən səvəi nəmərinuien ro kimiaha hiəuvehe mhəmher pam. Pwəh in ro nənɪmwɪn me pam səkimiaha, mine nɪmɪruien me pam səkimiaha, mine nɪpwramiaha me pam tuhatukwatukw ia nəpɪn Iərimənu səkitaha Iesu Kristo truvehe irə. ²⁴ Kumwesən rinəkwein raka kimiaha, nənə, kimiaha hiəukurən nətigiteien irə mə in tro narimnari me nəha.

²⁵ *Piak me, tihəfwaki tukumaha. ²⁶ *Tihəni ramasan ti piəvtaha me, mhakei mɪnraha ia nakeiien sə rəmher. ²⁷ Ia nəghi Iərimənu səkitaha iakani skai tukumiaha i mə tihəvsini irapw nəkukuə i m piəvtaha me pam.

²⁸ Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha.

* **5:16:** Fil 4:4 * **5:17:** Luk 18:1 * **5:18:** Efes 5:20 * **5:19:** Efes 4:30 * **5:20:** 1Kor 14:1,39 * **5:23:** 1Kor 1:9, 2Tes 3:3
 * **5:25:** Kol 4:3, 2Tes 3:1 * **5:26:** Rom 16:16

Seken Tesalonaeka Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Seken Tesalonaeka Pol rımərai. In ramarə fwe Korin muvərai raka Fas Tesalonaeka, məkwə me nepwin həukurau, nənə in rərhi pen sə i revən. Nərmama nepwin həpkukurən amasan mhə nəgkiariien səvəi Pol. Rerınraha rırhi mə Iesu truvehe akwauakw. Nənə irəha həpwəh wok səvənraha mheitenhi Iesu. Pol rırai nəkukuə i mə irəha tuhəukurən mə nuveheien səvəi Iesu trəfo irə. In rıni mə tuhaməmwur ia noien wok meste Iesu truvehe.

Nægkiariien sə rakupwən

¹*Iou Pol, Saelas, mine Timoti.

Nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me fwe Tesalonaeka.

Kimiaha nərmama səvəi Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo.

²*Pwəh Kumwesən Tata səkitaha mine Iərimənu səkitaha Iesu Kristo trouəriari pehe namasanien mine nəmərınuien m kimiaha.

Nəgnəginiien mine nəfwakiiien

³*Piak me, nəpın me pam kimaha iahaməregi mə tahaməkeikei mhəni vivi Kumwesən tukumiaha pam. Ratukwatukw mə tahamo iamınhi irə ti nəri nə mə nəpın me pam nahatətəien səkimiaha ruvehe mamskai mwi, nənə nəpın me pam nokeikeiien səkimiaha kuatia kuatia hiamo m kimiaha me ruvehe mamasori mwi. ⁴*Ro pen iahaməni irapw ti nakalasia me səvəi Kumwesən ia kwopun me pam mə rerımaha ragien pik tukumiaha. Kimaha iahaməni iamınhi irə ti nəri nə mə nəpın me pam hiamərer əknekın ia nahatətəien səkimiaha, nəri auər a mə nərmama me kamhometə kimiaha, nənə, mamho nəmisəien me rıpik m kimiaha.

⁵*Narımni me i ramahatən pen mə nəkiriien səvəi Kumwesən ratukwatukw a nənə ro pen tukətə kimiaha mə hiəmwhen tihəuvnimwə ia nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə. Kamo nəmisəien m kimiaha nəha təkwtəkwuni ti nitətə nəha. ⁶*Mətə Kumwesən in ratukwatukw. Nərmama me i kamho nəmisəien m kimiaha, in trərpwin pen mwi nəmisəien mınraha, ⁷*nənə, muvei pehe napwisien m kitaha m kimiaha səməme hiamregi rərəha. Kitaha tsəuvehi napwisien nəha nəpın tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə irəha nagelo skai me səvənhi ⁸*ia napw sə nəgsen rasori. In trərpwin noien ərəha me səvəi nərmama səməme həreirei Kumwesən mine nərmama səməme həpwəh nesi penien nəgkiariien amasan səvəi Iesu Iərimənu səkitaha. ⁹*Irəha tuhəuvehi nərpwinien riti sə trouaha irəha ia nuk nuk me fwe kwopun riti tipkətə mhə nəmri Iərimənu səkitaha ikın mine nukuraanien ia nəsaninien asori səvənhi. ¹⁰*Irəha tuhəuvehi nərpwinien nəha nəpın in truvehe irə. Ia nəpın nəha nərmama ikinan me səvənhi tuhəgnəgini in. Nərmama me pam səməme həni nıpərhiienien irə tuhətoni in, nənə nənimenraha trier. Kimiaha mwi tiho mwi iamınha irə ti nəri nə mə hiəuvəni raka nıpərhiienien ia nəgkiariien səkimaha.

¹¹*Nəpın me pam iahaməfwaki tukumiaha mə Kumwesən səkitaha trəvsini kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Iahaməres mə nəfe nətərigien amasan uə nəfe noien amasan ruku pen ia nahatətəien hiokkeikei mə tiho, in tro irəha pam həuvehe mhəkuə ia nıskaiien səvənhi. ¹²*Ia noien nəha nərmama tuhəuvehi utə nəghi Iesu Iərimənu

* **1:1:** 1Tes 1:1 * **1:2:** Rom 1:7 * **1:3:** 1Tes 1:2-3, 2Tes 2:13 * **1:4:** 2Kor 7:4, 1Tes 2:19, Rev 1:9 * **1:5:** Fil 1:28 * **1:6:** Rom 12:19, Rev 18:6-7 * **1:7:** Mat 25:31, 1Tes 3:13, 4:16 * **1:8:** Sam 79:6, Aes 66:15, Rom 2:8, 1Tes 4:17 * **1:9:** Aes 2:10,19,21 * **1:10:** Kol 3:4, 1Tes 3:13 * **1:11:** Kol 1:9, 1Tes 1:2-3 * **1:12:** Aes 24:15, Mal 1:11

sakitaha tukumiaha, mhauvehi utə mwi naghimiaha tukwe resi pen namasanien səvəi Kumwesən sakitaha mine Iərimənu sakitaha Iesu Kristo.

2

Iərmama kani mə Iəmə sə Ramərui Loa

¹*Piak me, ia nikaren səvəi nuveheien səvəi Iərimənu sakitaha Iesu Kristo mine nəpən tukousəsimwən kitaha irə səuvən mhətoni in, kimaha iahaməres kimiaha ²mə tihəpwəh nehekir akwauakwien, mhəpwəh niregiiən rərəha trini minuə hiəregi kani mə nəpən səvəi Iərimənu ruvəuvehe raka. Nəri auər a mə tihəregi nəgkiariien nəha ruku pen ti nənimwən riti uə nəvisaiien riti uə ia nəkukuə riti sə kani mə kimaha iahərhi pehe i tukumiaha. ³*Tihəpwəh nəseniiən iərmama riti reikuə ia kimiaha ia suatuk riti iaminha irə ti nəri nə mə nəpən nəha tripkuvehe mhə meste nəpən nəha kamini trukupwən muvehe nərmama tuhəskəmter mhəni ərəha Kumwesən, nənə iərmama nəha kani mə Iəmə sə Ramərui Loa tukətoni trier pehe, in nəha iərmama sə tukouraha in. ⁴*Nəpən trier pehe irə, in trini ərəha pam narimnari me səməme kaməfwaki pen minraha mine narimnari me pam səməme kamini kumwesən ia nirəha. In truvehi utə atukw a in irənhə ia narimnari me nəha, muvniwə məkure ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən, nənə mini mə in Kumwesən.

⁵Rəfo? Hiənenouenou mə nəpən iakinamarə kitaha m kimiaha, iakamini pehe narimnari me i tukumiaha? ⁶Nənə hiəuvəukurən raka nəfe ramo tukuahag iərmama nəha təkwtəkwuni mə ia nəpən atukwatukw səvənhi tukətoni in trier pehe. ⁷Ipwet mine nərmama kamhərui afafa raka Loa, mətə iərmama sə ramo tukuahag irəha mə tuhəpwəh noien ia kwopun rukuraan ikin, in tro iamınhi irə meste Kumwesən ruvehi raka in. ⁸*Ia nəpən nəha tukətoni Iəmə sə Ramərui Loa trier pehe. Mətə Iərimənu sakitaha Iesu trəse əpune in ia nimətaqi truku pen ia tərhun. Nəpən Iesu trier pehe irə nuveheien səvənhi trouraha iərmama nəha. ⁹*Iəmə sə Ramərui Loa truvehe mo narimnari me ia niskaiien səvəi Setan. In tro nimtətien eikuə me, mine narimnari me səməme kamərkərinari irə, ¹⁰mine nifeifeiiən me səpəmsəpə səməme həkətukwatukw mhə. Ia noien nəha in treikuə ia nərmama səməme kamhesi pen suatuk səvəi nemhəien. Kumwesən trouraha irəha ti nəri nə mə kamhəni mə həpwəh nokeikeiiən nəgkiariien pərhiən sə rukurən nuvehimiriien irəha. ¹¹*Ti noien nəha səvənraha, Kumwesən trərhi pen nifeifeiiən skai riti ti nirəha mə tro irəha həni nipərhiənien ia neikuəien. ¹²Ro iamınhi irə nərmama me pam səməme həkini mhə nipərhiənien ia nəgkiariien pərhiən, mətə rerinraha ragien ti noien sə rīpkətukwatukw mhə, Kumwesən trərpwən noien ərəha me səvənraha.

Nəkur Tesalonaeka tuhaməkeikei mhərer əknekən

¹³*Mətə piak me, Iərimənu sakitaha rokeikei kimiaha. Ia nəpən me pam kimaha tahaməkeikei mhəni vivi Kumwesən tukumiaha ti nəri nə mə in rīmərfi kimiaha fwe tui mə truvehimiru kimiaha. Nənə in ruvehimiru kimiaha ia niskaiien səvəi Nənimwən səvənhi sə ro hiəuvehe mhəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi, nənə muvehimiru kimiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəni nipərhiənien ia nəgkiariien pərhiən səvənhi. ¹⁴Kumwesən rīnəkwein ia kimiaha ti narimnari me nəha ia nəgkiariien amasan sə iahaməvisau irapw mə tihəuvehi pəri nasoriiən sə Iərimənu sakitaha Iesu Kristo rauvehi fwe ia neiai. ¹⁵Ro iamınhi irə, piak me, tihərer əknekən, mhəkwtəmhiri əknekən nəgkiariien me səməme hiəuvəregi raka iahamahatən kimiaha irə ia tərhumaha mine ia nəkukuə.

¹⁶Kumwesən Tata sakitaha rokeikei kitaha, maməriari pehe namasanien səvənhi m kitaha. Ia nəpən me pam in rauvehi utə nətərigien sakitaha, nənə mamə kitaha saməregi ramasan ti nəri nə mə saməmri pen əknekən nətərigien sakitaha irə. Iakəfwaki pen min

* **2:1:** 1Tes 4:13-17 * **2:3:** 1Tim 4:1, 1Jon 2:18, 4:3, Jon 17:12 * **2:4:** Dan 11:36, Esik 28:2 * **2:8:** Job 4:9, Aes 11:4, Rev 19:15 * **2:9:** Mat 24:13, Rev 13:11-13 * **2:11:** 2Tim 4:4 * **2:13:** 2Tes 1:3, Jon 15:16, Efes 1:4, 1Tes 4:7, 5:9

mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha maməres mə irau ¹⁷*trouvehi utə rerimiahaha nənə rauo kimiahaha hiəskai ti noien noien amasan mine niniien nəgkiariien amasan me pam.

3

Kaməres nəfwakiiien

¹*Piak me, in i nəgkiariien sampam. Tihəfwaki tukumaha mə nəgkiariien səvəi Iərimənu səkitaha trevən akwauakw ia kwopun me pam, nənə, nərmama tuhəsiai mhesi pen rəmwhen a ia kimiahaha hiaməsiai mamhesi pen. ²Tihəfwaki tukumaha mə Kumwesən truvehi raka kimaha ti nəkur ərəha me, ti nəri nə mə komhə nərmama pam kamhahatətə ia Kumwesən. ³*Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia Iərimənu səkitaha. In tro kimiahaha hiəskai, nənə mətui amasan tukumiahaha ti Setan mə trəpwəh nourahaiien kimiahaha. ⁴*Nənə kimaha iahəukurən amasan ia nəmri Iərimənu səkitaha mə təkwtəkwuni nəha kimiahaha hiamo nəfe iahaməni, nənə, tihamo iaminihi irə mamhəuvən. ⁵Pwəh Iərimənu səkitaha triri rerimiahaha ia nokeikeiien səvəi Kumwesən, mo hiərer əknekin ia nərerien səvəi Kristo.

Kinise narpahaiien

⁶*Nənə təkwtəkwuni piak me, iahəni pehe nəkwamaha tukumiahaha i ia nəghi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mə tihaməkeikei mhərer isipwɪn ti piəvtaha me səməme kamharpaha, mhəpwəh nesi penien nəgkiariien sə iahənəvəhag raka m kimiahaha irə. ⁷*Kimiahaha hiəuvəukurən raka mə tihamo rəmwhen a ia kimaha. Nəpin iahənamarə kitaha m kimiahaha fwe kupwən, iahəpkarpaha mhə. ⁸*Kimaha iahəpkani mhə nəveginien sə iərmama riti ruvei pehe auər a m kimaha. Mətə ia nəpin mine ia ran iahaməsese mamhowok. Iahəpwəh nokeikeiien mə tahəuvei pehe wok skai m kimiahaha ti nəkwməniien kimaha. ⁹*Hiəukurən mə ramasan a ko iahəres pehe nasituien iaminihi, mətə iahəpkə mhə. Iahəuvei pehe noien səkimaha m kimiahaha rəmwhen ia noien riti sə tihəuvnhi. ¹⁰*Nənə nəpin iahənamarə kitaha m kimiahaha, iahəuvei pehe nəgkiariien i m kimiahaha mə, “Trini minuə iərmama rəpwəh noien wok, kəpwəh nuvehi penien nəveginien min.”

¹¹*Iahaməni iaminihi irə ti nəri nə mə iahamregi mə nərmama nepwɪn nəha irəha kamharə kimiahaha minraha mamharpaha, mamhəgkiari pik, mhəpkə mhə wok. ¹²*Ro pen nərmama səməme kamho iaminihi irə, kimaha iahaməni pen ti nirəha i, nənə mamhəgkiari skai minraha ia nəghi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo mə tuhaməkeikei mharə afafa, mamho wok ti nuvehiiien nəveginien sənəraha. ¹³*Nənə kimiahaha piak me tiho noien sə ratukwatukw mhəpwəh nəpouien i.

¹⁴*Trini minuə iərmama riti rəpwəh nesi penien nəgkiariien səkimaha ia nəkukuə i, nənə, tihaməkeikei mho pwəh nərmama həukurən mə in sin. Nənə mhəpwəh nevəniien ipaka tukwe pwəh rauris ti noien səvənhi. ¹⁵*Mətə tihəpwəh nəmwəkiien i ti nəri nə mə in piəvmiahaha riti, nənə ramasan mə tihərpwi atukwatukw in.

Nəgkiariien sampam

¹⁶*Pwəh Iərimənu səvəi nəmərinuien in əpa truvei pehe nəmərinuien m kimiahaha ia nəpin me pam ia noien me pam. Pwəh Iərimənu səkitaha tramarə tukumiahaha pam. ¹⁷*Iou Pol iakamrai nəgkiariien i ia rəgik mamini ramasan tukumiahaha. Ia nəkukuə me pam iakamrai iaminihi irə mə tihəukurən niraaiien səiou. In i niraaiien səiou iakamrai

* **2:17:** 1Tes 3:13 * **3:1:** 1Tes 5:25 * **3:3:** 1Tes 5:24 * **3:4:** 2Kor 7:16, Kal 5:10, 1Tes 4:10 * **3:6:** Mat 18:17, Rom 16:17 * **3:7:** Fil 3:17, 1Tes 1:6 * **3:8:** 1Tes 2:9 * **3:9:** 1Kor 9:4, 1Tes 1:6 * **3:10:** 1Tes 4:11 * **3:11:** 1Tim 5:13 * **3:12:** 1Tes 4:11 * **3:13:** Kal 6:9 * **3:14:** 1Kor 5:9,11 * **3:15:** 1Tes 5:14 * **3:16:** 1Tes 5:23 * **3:17:** 1Kor 16:21

iaminhi irə. ¹⁸Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkɪtaha Iesu Kristo tramarə tukumiaha pam.

Fas Timoti

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə me i Pol rımərai, Fas mine Seken Timoti mine Taetas, kani mə nəkukuə me səvəi pasta me, ti nəri nə mə haməgkiari ia wok mine noien səvəi pasta me. Timoti rınətui fwe Listra. Səvənhi tata iəmə Kris, mətə səvənhi mama pran Isrel. Səvənhi mama ramahatən in ia Nəkukuə İkinan ia nouihien səvənhi. Pol ramevən maməvisau irapw nəgkiariien amasan səvəi Kristo. Ia navənien səvənhi sə ro kəru irə Timoti rukurirə in. In ramasitu ia Pol ia wok səvənhi. Nəpın Pol rımərai nəkukuə i, Timoti ramo wok rəmwhen ia iahatən mine iəmə asori səvəi nakalasia me fwe Efesas. Timoti in təmaruə riti, mətə ruvehi wok səvəi niriien nakalasia me. Ro pen Pol rırai nəkukuə i revən tukwe. Ia nəkukuə i Pol ramasitu irə maməvəhag min ia wok səvənhi. Pol raməvəhag min mə traməkeikei məsiari ti nahatən eikuə me mine nahatənien me səvənraha səməme həpwəh natukwatukwien. Pol rokeikei pik Timoti, ro pen ruvei pen nəvəhagien me min mə trəfo irə ti nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kumwesən.

¹*Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. Kumwesən sə rauvehimiru kitaha mine Iesu Kristo sə səməmri pen əknekın nətərigien səkitaha irə irau krouni nəkwanrau mə tako.

²*İakamrai nəkukuə i mik, Timoti. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhiən. Pwəh Tata Kumwesən mine Iesu Kristo İərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mine napiien mine nəmərinuien mik.

Timoti trinise nahatən eikuə me

³*Fwe kupwən, ia nəpın iakinamevən fwe profens Masetonia, nənə, iakini pehe tukw ik i mə tikamarə pəpım ia taon nəha Efesas. Nərmama nepwın nəha ikın hamarə irəha kamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien atukwatukw. Mətə ik tikinise irəha mə tuhəpwəh noien noien nəha. ⁴*Tikini pen ti nırəha i mə tuhəpwəh nətəriɡ pikien ia kwənagei eikuə me mine nəgkiariien sə rani pik kwənəkwus me səvəi kaha kupwən me. Nəgkiariien me nəha kamhəvi pehe a nəvisəien me. Ko həpkasitu mhə ia iərmama riti mə tro wok səvəi Kumwesən. Wok nəha nərmama səməme kamhahatətə a kamho. ⁵Tikəvəhag m nərmama me səkitaha mə irəha tuhaməkeikei mhokeikei irəha me. Pwəh rerınraha rəmher. Pwəh irəha hamo a noien me səməme irəha həukurən mə ramasan. Pwəh irəha hahatətə pərhiən ia Kumwesən. ⁶Nərmama nepwın hənəpwəh noien me i, mhənəti karen, mhəuvəvən ti nəgkiariien sə nıpwran riwən. ⁷*İrəha hokeikei pik nahatənien Loa, mətə həreirei nıpwrai nəfe kamhəni, nəri auər a mə kamhəgkiari skai tukwe mə həukurən.

⁸*Kitaha səukurən mə Loa in ramasan, mətə nərmama tuhaməkeikei mhahatən nərmama irə ia noien atukwatukw səvənhi. ⁹Kitaha səukurən mwi mə kıpəkəmri mhə Loa raməmak ti nəkur atukwatukw me, mətə kəmri Loa raməmak ti nəkur kamhərui loa, mine nəkur kənkapwənraha riskai, mine nəkur həpkahatətə mhə ia Kumwesən, mine nəkur kamho noien ərəha, mine nəkur həpko mhə nəkur ikinan me, mine nəkur həpkəmher mhə, mine nəkur kamhousi əpune tata mine mama səvənraha, mine nəkur kamhousi əpune nərmama. ¹⁰*Kəmri Loa raməmak ti nərman mine nıpran səməme kamhəiri əpnəpen irəha me, mine nərman səməme kamhəiri atukw a irəha me, mine nərmama kamhakres iərmama mə tuhoslef irə, mine ieikuə me, mine nəkur kamheikuə ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikın, mine nəkur kamho noien ərəha me nepwın mwi. Ouəh, nıpərhiənien kəmri Loa raməmak ti nəkur kamho narımnari me pam nəha sə

* **1:1:** Kol 1:27 * **1:2:** Wok Me 16:1-3, Taet 1:4 * **1:3:** Fil 2:24 * **1:4:** 1Tim 4:7, Taet 1:14 * **1:7:** 1Tim 6:4,20, Taet 1:10 * **1:8:** Rom 7:12,16 * **1:10:** Taet 1:9

ramərarki nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ratukwatukw. ¹¹ *Kumwesən in rasori mukuraan nərmama kamhəgnəgini in. Nəgkiariien atukwatukw nəha iakani raməmak ia nəgkiariien amasan səvənhi. In rinəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəgik, nənə iakaməvisau irapw i.

Iesu rinapi Pol

¹² *Iesu Kristo Iərimənu səkitaha sə ramo iakiskai ti noien wok səvənhi, iakani tanak tukwe in ti nəri nə mə in rinəkiri iou mə iakəmwhen, mətigite ia nirak, məmri iou iakamo tukwini nari min. ¹³ Fwe kupwən, iou iərmama riti sə iakani ərəha nəghin, nənə mamometə nərmama me səvənhi, mamousi pik irəha. Mətə in rapi iou ti nəri nə mə iapkini mhə ihi nīpərhiēnien irə, nənə, mīreirei mə nəfe nəha iakamo. ¹⁴ Iərimənu səkitaha rətəgi irapw namasanien səvənhi ia nirak rasori pik irəhar nahatətəien mīne nokeikeien sə ruku pen ti Iesu Kristo.

¹⁵ *In i nəgkiariien pərhiēn, nənə, kitaha pam tsaməkeikei mhəni nīpərhiēnien irə. Iesu Kristo riməuvehe ia tīprənə i mə truvehimīru nərmama ərəha me. Iou iəmə iakərəha anan məpi raka pam irəha. ¹⁶ Mətə Iesu Kristo rinapi iou mə iou iakərəha anan rəmwhen ia nīmətəien riti sə ramahatən mə nətərigien səvənhi rəpwəmwis mīpko mhə sampam ramevən ti nərmama ərəha me, pwəh nərmama nepwīn hətōni mho rəmwhen sə iakino həni nīpərhiēnien irə, nənə in truvei pen nīmīruien rerin mīnraha. ¹⁷ *Kumwesən in Iərimənu rerin. In ripkəmhə mhə. Ko səpkətōni mhə. Nənə in əpa in Kumwesən. Pwəh nisaiēn mīne nəgnəginiēn krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

¹⁸ *Nəgkiariien i iakani pehe tukw ik i təkwtəkuni, nərīk Timoti, rəmwhen a ia nəgkiariien me nəha profet me nepwīn həmāni ia niram fwe kupwən. Tikuvehi nəgkiariien me i pwəh hasitu ia niram ia naruağənien amasan sə ikamaruağən irə. ¹⁹ *Tikaməkeikei məkwtəmhirī əknekīn nahatətəien səim, məpwəh noien nari riti sə tro ik ikregi fwe ia rerim mə ikino nərəhaiēn. Nərmama nepwīn ho noien me nepwīn sə həukurən mə rərəha, nənə ia noien nəha hənouraha nahatətəien səvənraha rəmwhen ia nītətə sə rəpəruə ia nīmaha. ²⁰ *Iəmə mi nəha Hameneus mīne Aleksanta irau mwi nəha irəha mīnraha. Iou iakinəsēni raka irau mə krouəmak ia rəgi Setan pwəh krouukurən mə trouəpwəh nīni ərəhaiēn Kumwesən.

2

Nəvəhagien me ia nīkaren səvəi nəfwakiēn

¹ Nəri sə iakokeikei mə takukupwən mīni ro iamīnhi irə. Tikəvəhag m nərmama me səkitaha mə irəha tuhaməkeikei mhəfwaki m Kumwesən ti nərmama me pam, nənə mhəres in mə trasitu ia nirəha, muvei pen nəfe riwən ti nirəha. Nənə tuhaməkeikei mhəni mwi tanak ramevən ti Kumwesən ti nirəha. ² *Irəha tuhəfwaki ti kig me mīne nərmama me pam səməme kamhəuvehi nasoriēn mə kitaha tsarə ia nəmərīnuēn mīne narəien afafa, mharə irə, mhəsiai Kumwesən, nənə mhəsi pen noien atukwatukw me. ³ Noien i ramasan nənə nəpīn Kumwesən səkitaha sə rauvehimīru kitaha trətōni rerin ragien. ⁴ *In rokeikei mə truvehimīru nərmama me pam, nənə mokeikei mə irəha tuhəuvehe mhəukurən nəgkiariien pərhiēn səvənhi. ⁵ Kumwesən kuatia a ramarə, nənə, Iərmama kuatia a ramərər ia nīmwrhenhi Kumwesən mīne nərmama mavi simwīn irəha. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo ⁶ *sə riməuvei pehe atukw a in ia nəpīn atukwatukw ti nərəkuēn suatuk səvəi nərmama me pam mə trifi irəha ia noien ərəha me səvənraha. Nənə ramahatən mə Kumwesən rokeikei mə truvehimīru nərmama me

* **1:11:** 1Tim 6:15 * **1:12:** Wok Me 9:15, Kal 1:15-16, 1Kor 15:9-10, Kal 1:13 * **1:15:** Luk 15:2, 19:10 * **1:17:** Rom 16:27 * **1:18:** 1Tim 6:12, Jut 3 * **1:19:** 1Tim 3:9 * **1:20:** 2Tim 2:17, 2Tim 4:14, 1Kor 5:5 * **2:2:** Efes 6:18, Fil 4:6 * **2:4:** Esik 18:23, 1Tim 4:10, 2Tes 3:9, Rom 3:29-30, Hip 12:24 * **2:6:** Kal 1:4

pam. ⁷*Nəri in i kuvehi utə iou tukwe aposol mine iahatən səvəi nərmama rīpko mhə irəha nəkur Isrel mə takəvisau irapw nəgkiariien amasan minraha sə raməgkiari ia nahatətəien mine nīpərhienien. (Iakani pərhien iapkeikuə mhə.)

⁸Ro iamīnhi irə iakokeikei mə ia kwopun me pam nərman me tuhəuvehi utə rəginraha rəmher, mo ikinan i, nənə mhəfwaki m Kumwesən. Irəha tuho iamīnha irə mhəpwəh niemaha mine nəvisəien.

⁹*Nənə iakokeikei mə nīpran me tuharkahu ia tīnari sə ratukwatukw a, rīpko mhə tīnari kavi nətərigien səvəi nərman irə, uə tīnari kamarkahu i kamərpwi tukwe. Rərəha mə ho nīmwai nukwənenraha mə tuhərpwi tukwe uə həuvehi pen marəmarə me kino ia kol mine perel me, uə harkahu tīnari nənimen rutə pīk. ¹⁰*Irəha tuhaməkeikei mharkahu ia noien amasan me rəmwhen ia karkahu səvənraha, tī nəri nə mə in i noien atukwatukw sə nīpran me səməme kamhəni mə irəha hokeikei Kumwesən tuho.

¹¹Nəpīn kamahatən nakalasia me, pwəh nīpran me hafafa mhəpwəh nəgkiariien, mhəsiai nahatən me, mhəuvehi nukurənien. ¹²*Iou iapkəsəni mhə mə nīpran tuhatən uə hərimənu ia nərman. Irəha tuhaməkeikei mhafafa, ¹³*tī nəri nə mə fwe kupwən Kumwesən rīməkupwən mo Atam kurirə ro If. ¹⁴*Nənə rīpko mhə Atam nə Setan rīməkupwən meikuə irə nənə ro nəkwān, mətə If rīno nəkwai Setan nənə mərui nəgkiariien səvəi Kumwesən. ¹⁵Mətə mə pran raməmwur pen ia nahatətəien, mine nokeikeiien, mine noien sə rəmher mo ikinan i, nənə in prən afafa, nəpīn raməmisə tī tīni mə trətui, Kumwesən trətui amasan tukwe muvehimīru in.

3

Noien səvəi elta me mine tikon me

¹*In i nəgkiariien pərhien. Trīni mīnuə iərmama riti rokeikei mə truvehe iəmə asori sə ramətui tī nakalasia me, nənə, in rīnokeikei wok riti sə ramasan. ²*Iəmə asori sə rauvehi wok nəha noien səvənhi traməkeikei mo iamīnhi irə. Kəpwəh nətəien noien ərəha riti irə. In səvənhi pran kuatia a. Rīpko mhə in iərmama sə ramənīmwi pīk, mətə in nətərigien səvənhi raməmak amasan ia nəpīn me. In iərmama sə kamsiai in. In iərmama sə raməsevər ia rukwənu səvənhi tī nərmama pwispwis me. In iahatən amasan riti. ³Iərmama sə ramənīmwi pīk uə ramousi iərmama ko rīpkuvehi mhə wok i. Mətə iərmama sə noien səvənhi ramasan məpou, rəpwəh nəvisəien, mīpkokeikei pīk mhə mane, in rukurən nuvehiiien wok i. ⁴In traməkeikei miri amasan nərmama kamharə ia nəkwai nīmwə səvənhi, nənə mo nīpwnətīn me tuhəsiai in mho nəgkiariien səvənhi. ⁵Trīni mīnuə iərmama riti rīreirei niri amasanien nərmama kamharə ia nəkwai nīmwə səvənhi, nənə, trəfo miri amasan nakalasia me səvəi Kumwesən? In rīreirei noien. ⁶Iərmama rahatətə vi a ia Iesu rīpkəmwhen mhə mə truvehi wok i kamo rərpwi tukwe mīmwei pen ia nərəhaien sə Setan rīno nənə Kumwesən rərpwīn noien ərəha səvənhi. ⁷*Rəmwhen a mwi iərmama sə rauvehi wok iamīnhi nərmama me fwe iruə tuhaməkeikei mhəni amasan in kamo in rīmwei pen ia kwənkru səvəi Setan nənə kīni ərəha in.

⁸Ia noien a mwi nəha tikon me noien səvənraha traməkeikei mo iamīnhi irə. Irəha nərmama səməme kamsiai irəha. Nəgkiariien səvənraha rīpko mhə kəru. Həpkənīmwi pīk mhə nənīmwiien skai rəmwhen ia waen. Irəha həpkokeikei pīk mhə mane. ⁹Irəha tuhaməkeikei mhəkwtəmhiri noien səvəi nahatətəien Kumwesən rīno pui pehe ia nətərigien səvənraha sə rəmher. ¹⁰Nərmama səməme hokeikei mə tuhəuvehi wok səvəi tikon, nakalasia me tuhaməkeikei mhəkupwən mhətə amasan irəha. Trīni mīnuə həpkətə mhə noien ərəha riti ia nīrəha, nənə, irəha həukurən nuvehiiien wok nəha.

* **2:7:** Wok Me 9:15, Kal 2:7-8, 2Tim 1:11 * **2:9:** 1Tes 3:3-5 * **2:10:** 1Tim 5:10 * **2:12:** 1Kor 14:34 * **2:13:** Jen 2:7,22, 1Kor 11:8-9 * **2:14:** 2Kor 11:3 * **3:1:** Wok Me 20:28 * **3:2:** Taet 1:6-9 * **3:7:** 2Kor 8:21

11 *Ia noien a mwi naha nīpran me sāvai tikon me^a noien sāvənraha traməkeikei mo iamīnhi irə. Irəha nīpran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nīpran me sāvai nīnīien nīkare iərmama uə nīpran me sāvai nənīmwiien, mətə irəha nīpran me səməme nərmama həukurən nətīgiteien ia nīrəha ia narimnari me pam.

12 Iərmama riti sə rauvehi wok sāvai tikon traməkeikei miri pran kuation a, nənə, miri amasan nīpwnətīn me mīne nərmama pam kamharə ia nəkwai nīm wə sāvənhi.

13 Nərmama səməme kamho amasan wok sāvai tikon nəghīnraha tramasan irə, nənə, irəha tuhəpkehekīr anan mhə mhəgkiari ia nahatətəien sāvənraha sə ruku pen tī Iesu Kristo.

14 Təkwtək wuni naha, nəpīn iakamrai nəkukuə i mik, rerīk ramrhi mə tīpko mhə tui iakuvehe mətōni ik. 15 *Mətə trīni mīnuə iapkuvehe akwauakw mhə, nənə, nəkukuə i tro nukurənien i mik mə nəfe naha noien ratukwatukw nərmama me ia nəkwai nīm wə sāvai Kumwesən tuho. Nərmama ia nəkwai nīm wə naha kani irəha mə nakalasia me sāvai Kumwesən sə ramīru, irəha hāmwhen ia pos asori mīne nəri skai kauvrhəkīn nīm wə ia təkuren, mamhīrhan nəgkiariien pərhiēn. 16 *Nənə nīpərhiēnien nəgkiariien i kīno pui pehe in nukune nahatətəien səkītaha rani nari riti rasori, mani mə, “In rīmāier pehe tukutaha nīpwrān rəmwhen ia nīpwrataha.

Nənīm wīn Ikinan rahatən amasan mə in iəmə atukwatukw. Nagelo me hətōni in.

Kəvisau irapw nəgkiariien sāvənhi ia tənəmtənə me. Nərmama me i ia təkure tīprənə i hənī nīpərhiēnien irə.

Kuvehi utə in revən fwe ia neiai.”

4

Pol raməvəhag m Timoti

1 *Nənīm wīn Ikinan rani irapw amasan mə tramevən ipaka tī nəpīn sampam nənə nərmama nepwīn tuharaka ia nahatətəien sāvənraha, mhəuvən mhətərig pīk ia nənīm wīn me səməme kamheikuə mīne nəgkiariien me səməme nəremhə me kamhatən. 2 Nəgkiariien me naha ieikuə me nepwīn tuhāni irapw. Nətərigien sāvai ieikuə me naha rīnərəha anan ro pen həkregi sas mhə fwe ia rerīnraha noien ərəha me səməme irəha kamho. 3 *Irəha tuhənise iərman tī nīriien pran, nənə, mhənise mwi irəha tī nənīien nəveginien me nepwīn. Mətə Kumwesən rīno nəveginien me naha mə tukəni. Nənə nərmama səməme kamhəukurən nəgkiariien pərhiēn, hənī nīpərhiēnien irə, həukurən nuvehīien, mhəfwaki mhənī vivi Kumwesən tukwe, mhani. 4 *Nəveginien me pam Kumwesən rīno ramasan a. Nari riti rīwən nərmama tuhəpwəh nənīien. Nərmama həukurən nənīien nəveginien me pam trīni mīnuə həfwaki mhənī vivi Kumwesən tukwe. 5 Nəgkiariien sāvai Kumwesən mīne nəfwakiien iamīnhi krauo nəveginien me pam hamasan a tī nənīien.

6 Trīni mīnuə ikani irapw nəgkiariien i m pīəvtaha me, ik iərmama riti sə ikamo tukwini amasan nari m Iesu Kristo. Nənə ramahatən mə ikīmruə ia nəgkiariien pərhiēn me sāvai nahatətəien səkītaha mīne nəgkiariien amasan kamahatən nərmama irə sə ikīnesi pen raka. 7 *Tikəpwəh nətərigien ia kwənagei eikuə me səməme nərmama həkīsiai mhə ia Kumwesən kamhənī. Nəpīn me pam tikaməkeikei mamarkut mamō noien me səməme Kumwesən rokeikei. 8 *Ikukurən trīni mīnuə ikamarkut mə nīpwrām

* **3:11:** Taet 2:3 a **3:11:** Suatuk riti mwi tī nuvsiniien nəgkiariien i ro iamīnhi irə. “Ia noien a mwi naha, tikon nīpran me noien sāvənraha traməkeikei mo iamīnhi irə. Irəha nīpran me səməme kamsiai irəha. Ripko mhə irəha nīpran me sāvai nīnīien nīkare iərmama uə nīpran me sāvai nənīmwiien, mətə irəha nīpran səməme nərmama həukurən nətīgiteien ia nīrəha ia narimnari me pam.” * **3:15:** Efes 2:19-22 * **3:16:** Jon 1:14, Mak 16:19 * **4:1:** 2Tim 3:1, 2Tes 3:3, 1Jon 2:18, Jut 18 * **4:3:** Jen 9:3, Rom 14:6, 1Kor 10:30-31 * **4:4:** Jen 1:31, Wok Me 10:15 * **4:7:** 1Tim 1:4, 6:20, 2Tim 2:16 * **4:8:** 1Tim 6:6

triskai, noien naha ramasan. Mətə trini minuə ikamarkut nəpın me pam mə tiko noien me səməme Kumwesən rokeikei, noien naha ramasan məpi raka. Trasitu ia niram ia nimiruien səvəi ipwet mine mine nimiruien sə truvehe kurirə.

⁹ *In i nəgkiariien pərhiən nənə kitaha pam tsaməkeikei mhəni nıpərhiəniən irə.
¹⁰ *Kitaha samarkut mamhəsese ti nəgkiariien i mə sənəmri pen əknekin raka nətərigien səkitaha ia Kumwesən sə ramiru. In rauvehimiru nərmama pam, mətə in rauvehimiru pərhiən irəha səməme kamhəni nıpərhiəniən irə.

¹¹ Tikəvəhag m nərmama mahatən narimnari me i. ¹² *Pwəh nərmama tuhəpwəh nətə puuien ik ti nəri nə mə ik təmaruə a riti, mətə tikəmwur ia nəpın me mə ik iərmama riti nəkur əfwaki me həukurən nukurirəien təmwki nisum ia nəgkiariien, ia noien, ia nokeikeiien, ia nahatətəien, mine ia noien sə ratukwatukw məmher. ¹³ Tikaməkeikei mo wok i səvəi nəvsiniien Nəkukuə Ikinan m nərmama. Tikəvisau mahatən irəha ia nəgkiariien pərhiən. Pwəh ruvehe mo səim wok tramərer kupwən ia nimiruien səim meste takuvehe. ¹⁴ *Timoti, Kumwesən riməuvei pehe nasituien səvənhi mik ti noien wok səvənhi. In riməuvei pehe nasituien naha nəpın elta me səvəi nəfwakiien hənəmri utə rəginraha ia niram. Ia nəpın naha profet me nepwın irəha mwi həməni irapw nəgkiariien sə Kumwesən riməni ia niram. Tikəpwəh nəpwəhiən nasituien naha raməmak auər a.

¹⁵ *Tikaməkeikei mo narimnari me naha iakani. Tikamarə mamə wok me naha pwəh nərmama pam hətoni nimiruien səim mine wok səim rautə amasan. ¹⁶ Tikətui amasan tukw ik mine nəgkiariien sə ikamahatən nərmama me irə. Nəpın me pam tiko iamınhi irə. Trini minuə iko, nənə, tikuvehimiru ik mine nərmama səməme kamhətərig ik.

5

Nıpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha

¹ *Tikəpwəh nəgkiari skaiien m nərgarə me, mətə tikəgkiari amasan minraha rəmwhen mə irəha tata me səim. Tikəgkiari m ntəmaruə me rəmwhen mə irəha piəm me, ² məgkiari m nıprənəmə me rəmwhen mə irəha mama me səim. Tikəgkiari m nıpran vi me rəmwhen mə irəha kitirimam me. Nəgkiariien sə tikini pen ti nırəha i traməkeikei matukwatukw pam məmher.

³ Nıpran me nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha səməme kamharə əpa, nakalasia me tuhaməkeikei mhasitu ia nırəha. ⁴ Mətə mə nıpwənəti nıpran me naha fwe uə nımwıpwınraha me, tikahatən irəha i pwəh həukurən mə nəri sə irəha tuhəkupwən mho mhəsiai Kumwesən irə, in i tuhətui amasan ti nərmama səməme kamharə ia nəkwai nımwə me səvənraha. Noien naha rəmwhen mə kamhərpwın tai nasituien m tata me səvənraha mine mama me mine kaha me. (Noien naha ramasan ia nəmri Kumwesən mamə rerin ragien.) ⁵ *Mətə pran sə iərman səvənhi remhə məpwəh in əpa anan ramarə, in raməmri pen əknekin nətərigien səvənhi ia Kumwesən. Ia nəpın me pam ia nəpın mine ia ran raməfwaki m Kumwesən mə trasitu irə. ⁶ Mətə pran sə ro iamınhi, trini minuə ramətərig pik ti narimnari me səvəi nıpwran ti niregiien ramasan irə, in ramiru, mətə ia nənımwın rəmwhen mə ruvəmhə raka. ⁷ Tikuvei pen nəvəhagien me i minraha mə irəha tuhaməkeikei mamho. Pwəh kəpwəh nətəniien nərəhaien riti ia nırəha. ⁸ Iərmama riti traməkeikei mətui amasan ti nəkur imwəni me, nənə mukupwən mətui amasan ti səməme kamharə ia nəkwai nımwə səvənhi. Mətə trini minuə rıpkə mhə, ramahatən pen mə in rıpkahatətə pərhiən mhə ia Kumwesən. In rərəha məpi raka iərmama sə rıpkahatətə mhə.

* **4:9:** 1Tim 1:15 * **4:10:** 1Tim 2:3-4 * **4:12:** Taet 2:15 * **4:14:** 2Tim 1:6, Wok Me 6:6, 8:17 * **4:15:** 1Tim 5:22 * **5:1:** Lev 19:32 * **5:5:** Luk 2:37, 18:7

⁹ Trini minua pran riti savanhi ierman remha mapwah in, matə nuk savanhi ripkeste mhə ihi sikisti, tikəpwəh nirai penien nəghin ia nəkukuə savai nasituien. Ikukurən nirai penien nəghin trini minua fwe kupwən savanhi ierman kuatia a, ¹⁰* nənə nəghin ramasan ia noien amasan me savanhi, rəmwhen mə rinətui amasan ti nipwnətin me mamevən meste həpwinari, maməsevər ia rukwənu savanhi ti nərmama pwispwis me, mamaikuas ia nisui nərmama me savai Kumwesən, mamasitu ia iavən ərəha me. Trini minua ramo noien amasan me pam iaminihi, ikukurən nirai penien nəghin ia nəkukuə nəha.

¹¹ Mətə tikəpwəh nirai penien səməme həpkəprənemə mhə. Kurirə trini minua nətərigien savai nesi penien mwi ierman ruvehe miskai ia rerinraha məpi raka nətərigien savənraha ia Kristo, nənə irəha hənuə tuhesi pen mwi nərman, ¹² nənə tukəkiri irəha minua həno noien ərəha mhərui nəgkiariien savənraha mine nəfe həməni fwe kupwən mə tuho. ¹³* Nənə rərəha mwi ti nəri nə mə tuhəuvehe mho irəha rarpaha me, mhəuvən ia nimwə riti mhəier mhəuvən ia riti. Nənə tuhəpkuvehe əpa mhə mho irəha rarpaha me, mətə tuhəuvehe mwi mho irəha nipran me kamhəni nikare iərmama, nənə mhəpwəh noien wok, mamhəni nəgkiariien me ripkatukwatukw mhə mə tuhəni. ¹⁴* Ro iaminihi irə iakani pen ti nipran me nəha səməme həpkəprənemə mhə mə ramasan tuhesi pen mwi nərman, mhərəhi nipwnətinraha me, mhətui amasan ti nərmama səməme kamharə ia nəkwai nimwə me savənraha. Nənə trini minua ho iaminha irə, nənə nərmama səməme haməmwəki kitaha ko həpkini mhə nəgkiariien ərəha riti mhəuəsi kitaha irə. ¹⁵ Mətə nipərhiienien nipran me nepwin hənəpwəh raka suatuk atukwatukw nənə mamhəkurirə Setan təkwtəkwuni.

¹⁶ Nipran me i səməme kamhəni nipərhiienien ia Iesu tuhaməkeikei mhətui amasan ti nipran me i ia kwənəkwus savənraha səməme nərman me savənraha hemhə mhəpwəh irəha. Irəha tuhəpwəh naraka penien irəha m nakalasia me mə tuhamətui amasan ti nirəha. Nənə ro iaminihi irə nakalasia me tuhəukurən nasituien ia nipran me i səməme nərman me savənraha hemhə mhəpwəh irəha əpa anan kamharə.

¹⁷* Nəmə asori me savai nəfwakiien səməme kamhəiri amasan nakalasia me, nakalasia me tuhaməkeikei mhəsi ai irəha, nənə mhərəku irəha. Tuhəkupwən mho iaminihi irə ia elta me səməme kamhəsese mamhəvisau mamhəhatən. ¹⁸* Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihəpwəh nərihi təriniien tərhu i kau nəpin rameivə testesi kwənuni wit mə tek in trier raka.” Nənə Nəkukuə Ikinan rani mwi mə, “Iərmama sə ramowok ratukwatukw mə tukərəku in.” ¹⁹* Tikəpwəh nətərigien nəgkiariien savai iərmama kuatia a sə rani mə elta riti savai nəfwakiien ramo noien ərəha, mətə mə iərmama kəru uə kahar kamharni, nənə, ikətərig ia savənrahar nəgkiariien. ²⁰* Nənə elta me nəha səməme kamho noien ərəha, tikinise irəha ia nəmri nərmama pam mə elta me nepwin mwi tuhəhekir noien noien ərəha.

²¹ Ia nəmri Kumwesən, Iesu Kristo, nagelo me səməme Kumwesən rimər fi raka irəha, iakani pehe tukw ik i mə tikaməkeikei mamesi pen nəgkiariien me səiou ia noien sə ratukwatukw. Tikəpwəh noien noien əpə iti m iərmama riti, nənə, mo mwi səpə iti m iərmama riti mwi. Mətə tiko rəmnəmwhen ia nirəha pam.

²² Tikəpwəh nəmri utə akwauakwien rəgim mi ia iərmama riti məfwaki pen min mə truvehi wok savai nəfwakiien. Trini minua in iərmama riti savanhi fwe ik in nərəhaien, nənə, savanhi nərəhaien trarə ia niram rəmwhen mə ik mwi ikiməuvehi nərəhaien savanhi. Mətə ia nəpin me pam tikəmher.

²³ (Ripkamasan mhə mə tikamənimwi a nui, mətə ramasan mə tikənimwi ouihi waen kwopti pwəh rasitu ia tipwin mine nemhəien me sə ramo ik ia nəpin me.) ²⁴ Noien ərəha me savai nərmama nepwin həuvəier irapw raka, nəri auər a mə nəpin sə Kumwesən trərpwin noien ərəha irə ripkuvehe mhə ihi, mətə noien ərəha me savai nərmama

* **5:10:** Hip 13:2 * **5:13:** 2Tes 3:11 * **5:14:** 1Kor 7:9 * **5:17:** 1Kor 16:18 * **5:18:** 1Kor 9:9, Mat 10:10
* **5:19:** 2Kor 13:1 * **5:20:** Kal 2:14, Efes 5:11

nepwɪn tuhəpkier irapw kurirə. ²⁵ Rəmwhen a mwi noien amasan me səvəi nərmama nepwɪn həuvəier irapw raka nənə səməme kamhərkwafə ihi təkwtəkwuni, irəha mwi tuhaməkeikei mhəier irapw.

6

Slef me tuhaməkeikei mhəsi ai nəmə asori me səvənraha

¹*Pwəh slef me pam həsi ai amasan nəmə asori me səvənraha kamo nərmama nepwɪn həni ərəha nəghi Kumwesən mine nəgkiariien səkitaha samahatən nərmama irə. ²*Slef me səməme nəmə asori me səvənraha kamhəni nɪpərhi enien ia Iesu irəha tuhəpwəh noien nəha kamhəni mə, “Eh, iəmə asori nəha in piəvtaha a riti,” nənə, irəha tuhəpkisi ai amasan mhə. Mətə irəha tuhaməkeikei mho pik mwi wok ia rerinraha pərhi en, ti nəri nə mə səvənraha iəmə asori in iərmama riti sə rani nɪpərhi enien ia Iesu, nənə irəha hokeikei in. Tikahatən narimnari me i, mini pen ti nərmama mə tuhaməkeikei mamho.

Noien səvəi nokeikei pikien mane

³*Trini minuə iərmama riti ramahatən nərmama, nəgkiariien səvənhi traməkeikei mesi pen nəgkiariien atukwatukw səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha mine nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ro ikinan i. Mə in ramahatən nəgkiariien me nepwɪn ropə ia nəgkiariien nəha, ⁴ in ramərpwi in, mɪpkukurən anan mhə nari. Nətərigien səvənhi ramemhə rokeikei pik nəgkiariien ti nəresien me səməme kamhəvi pehe nəmwəkiien mine nəvisəien. Noien nəha ro nərmama kamhəni ərəha nəghinraha me, nənə, mamhətərig ərəha ia nirəha me, ⁵*ia nəpɪn me pam kamhousari. Noien nəha səvəi nərmama səməme nətərigien səvənraha rərəha. Irəha kamhəru ei ia nəgkiariien pərhi en, mamhəni mə noien nəkwai Kumwesən in suatuk riti səvəi nuvehien mane mine nautə.

⁶*Nɪpərhi enien, trini minuə kitaha samo nəkwai Kumwesən, noien nəha trasitu asori ia kitaha, mətə tsaməkeikei mamhagien a, nəri auər a mə səkitaha nautə rouihi a uə rasori. ⁷*Səukurən mə nəpɪn sənətui pehe ia tɪprənə i, nənə, mhəpkuvehi mə nari riti mhəuvehe. Nənə nəpɪn tsemhə irə, ko səpkuvehi mhə mwi nari riti mhərərig. ⁸*Mətə trini minuə sənətaha nəveginien mine tinari səkitaha rəmwhen a, nənə kitaha tsagien. ⁹*Nərmama səməme hokeikei pik mə nautə səvənraha trasori, nənə riməru a ti nirəha mə tuho noien ərəha me rɪpik. Rəmwhen ia kwənkru riti rəkure tərini irəha ia təpuapəg səvəi nərəhaien, nənə, irəha hokeikei mə tuho narimnari me rɪpik səməme həpkamasan mhə ti nirəha mamhouraha irəha. Nənə nokeikei enien səvəi narimnari ərəha me nəha trouraha nimiruien səvənraha. ¹⁰*Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə noien səvəi nokeikei pikien mane in nukune noien ərəha me səpəmsəpə. Noien nəha ruvəiri raka raka nərmama nepwɪn ia nahatətəien səkitaha, mo irəha ho noien me rɪpik təkwtəkwuni rerinraha raməmisə tukwe rəmwhen mə həpi atukw a irəha ia nau.

Pol raməvəhag m Timoti

¹¹*Mətə ik iərmama səvəi Kumwesən tikaraka məpwəh nevənien ipaka ti noien ərəha me nəha. Tikamarə mamə natukwatukwien, mamə nəkwai Kumwesən, mamahatətə ia Kristo, mamə nokeikei enien, mamərer əknekɪn, mamə ik iəmə noien səim ramasan məpou. ¹²*Naruagəni en amasan səvəi nahatətəien, tikaruagən irə, muvehi əknekɪn nimiruien rerin sə Kumwesən rinəkwein ik tukwe fwe kupwən nəpɪn ikiməni irapw amasan nahatətəien səim ia nəmri nərmama həpik. ¹³*Kumwesən in nukune nimiruien. Iesu Kristo in iərmama sə riməni irapw amasan nəgkiariien pərhi en ia nəmri Ponjes Paelat. Ia nənimenrau iakani pehe tukw ik i mə ¹⁴tikaməkeikei mo nəgkiariien i kuvei

* **6:1:** Efes 6:5 * **6:2:** Flm 16 * **6:3:** 2Tim 1:13, Kal 1:6-9 * **6:5:** 2Tim 3:8, 4:4, Taet 1:14 * **6:6:** 1Tim 4:8, Fil 4:11-12, Hip 13:5 * **6:7:** Job 1:21, Pri 5:15 * **6:8:** Prov 30:8 * **6:9:** Prov 23:4, 28:22 * **6:10:** Efes 5:5
* **6:11:** 2Tim 2:22 * **6:12:** 1Kor 9:25-26, 1Tim 1:18, 2Tim 4:7 * **6:13:** Jon 18:36-37, Jon 19:11

pehe mik. Tiko ia suatuk sə rəmher. Pwəh nərmama həpwəh nətoniien nərhəhien riti ia niram. Tiko iamihhi irə mamevən meste Iərimənu səkitaha Iesu Kristo truvehə mwi. ¹⁵*Nuvehēien səvənhi Kumwesən tro rier pehe ia nəpīn atukwatukw səvənhi. In Kumwesən sə kaməgnəgini in. In əpa ramərimənu ia narimnari me pam. In Kig sə rasori ia kig me. Nənə in Iərimənu sə rasori ia nərimənu me. ¹⁶*In əpa rīpkemhə mhə mamərə rerin ia kwopun riti rukuraan ikīn, nənə, iərmama riti ko rīpkəvən mhə ipaka. Iərmama riti rīpkətoni raka mhə in, nənə, tīpkətoni mhə mwi. Pwəh nisaiien mine nərimənuien sə tīpkīwən mhə krauevən tukwe in. Ouəh, pwəh ro iamihhi.

¹⁷*Tikəgkiari m nərmama me nautə səvənraha rasori ia nitətə səvəi ipwet mine, mini pen ti nirəha i mə tuhəpwəh nuvehi utə pīkien irəha, mhəpwəh nəmri pen əknekīnien nətərigien səvənraha ia nautə, nautə səvəi təkwtəkwuni a mətə trakwakwi riwən. Irəha tuhaməkeikei mhəmri pen əknekīn nətərigien səvənraha ia Kumwesən sə rauvei pehe narimnari me rīpik m kitaha mə reritaha tragien.

¹⁸Tikini pen ti nirəha i mə tuhaməkeikei mho noien amasan. Pwəh noien amasan me nəha səvənraha hasori mhəmwhen ia nautə səvənraha. Irəha tuhaməkeikei mhasitu mhəriari m nərmama. ¹⁹*Noien nəha rəmwhen mə hənəite nautə me rīpik sə trasitu ia nirəha kurirə. Nənə irəha həukurən nuvehien nīmīruien i nīmīruien pərhiēn.

²⁰*Timoti, Kumwesən rinəmri pehe raka nəgkiariien amasan səvənhi ia rəgim. Tikaməkeikei mətui amasan tukwe, məpwəh nətərigien ia nəgkiariien auər a me səvəi tīprənə i uə nəgkiariien me kani mə nəgkiariien sə kauvehi nukurənien irə, mətə rekəm neikuəien. ²¹*Nərmama nepwīn kamhəkurirə ia nukurənien nəha, nənə, mhənəpwəh nahatətəien səvənraha.

Pwəh namasanien tramərə tukumiaha.

* **6:15:** Dut 10:17, Rev 17:14 * **6:16:** Eks 33:20 * **6:17:** Sam 62:10, Luk 12:20 * **6:19:** Mat 6:20 * **6:20:** 1Tim 4:7, 2Tim 1:14 * **6:21:** 1Tim 1:6, 2Tim 2:18

Seken Timoti

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəp̄in Pol ruvərai raka Fas Timoti m̄ine Taetas kətoni mə kəkwtəm̄hiri mwi in kuvei puvnimwə ia kalapus. Nənə in r̄irai Seken Timoti ia kalapus fwe Rom. Pol rukurən mə nəp̄in səvənhi ruvək̄wakwa mə tremhə ro pen r̄irai nəkukuə i revən ti Timoti. Pol rəpwəh nokeikeien mə trətoni a Timoti, mətə rokeikei mə trətoni nənə muvehi utə nətərigien səvənhi ti nəri nə mə in rokeikei mə nəp̄in tremhə Timoti truvehi təm̄whek̄in ia wok səvənhi. Pol ramahatən Timoti ia nir̄iien nakalasia me maməvəhag min mə trərer isipw̄in ti nahatən eikuə me. Pol raməvəhag m Timoti mə Timoti traməkeikei məkwtəm̄hiri əknek̄in nəgkiariien sə ro n̄ipər̄hienien i kamahatən nakalasia me səvəi Kristo irə.

¹*Iou Pol. Iou aposol riti səvəi Iesu Kristo ti nəri nə mə Kumwesən r̄iməni nəkwan mə tako. In rər̄hi pen iou mə takəvisau irapw̄ n̄im̄iruien sə in r̄iməni mə truvei pehe m kitaha ruku pen ti Iesu Kristo.

²*Nəkukuə i rauvehe tukw ik, Timoti, nər̄ik keikei.

Pwəh Kumwesən Tata səkitaha m̄ine Iesu Kristo Iər̄imənu səkitaha trouəriari pehe namasanien m̄ine napiien m̄ine nəmər̄inuien mik.

Pol raməvəhag m Timoti

³*Ia nəp̄in m̄ine ia ran, nəp̄in iakaməfwaki, rer̄ik ramr̄hi rer̄in ik, nənə iakani vivi Kumwesən tukw ik. Iakamo tukwini nari min, mamə a noien me səməme iakukurən mə hatukwatukw ia nənimen rəm̄when ia kaha kupwən me səiou hənamo. ⁴Nəp̄in rer̄ik ramr̄hi n̄ise nən̄imem sə rinaiu, iakokeikei pik mə takətoni ik, nənə rer̄ik ragien. ⁵*Rer̄ik ramr̄hi nahatətəien pər̄hien səim, in nəha nahatətəien sə kaha pran səim Loes m̄ine mama səim Iunis kroukupwən rouahatətə irə, nənə təkwtək̄wuni iakukurən amasan mə ik mwi ikamahatətə irə. ⁶*Ro iam̄inhi irə iakuə tako pwəh rer̄im ramr̄hi nəri fwe ia rer̄im ramo ikamskai ti noien wok səvəi Kumwesən. Kumwesən rəriari nəri nəha mik fwe kupwən nəp̄in iakəmri utə rəgik mi ia niram. Tikaməkeikei meireiri nəri nəha pwəh ruək. ⁷*Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə Kumwesən r̄ipkuvei pehe mhə m kitaha nən̄imw̄in riti sə ramo kitaha samhek̄ir, mətə in ruvei pehe m kitaha nən̄imw̄in riti sə ramo kitaha saməskai, mamhokeikei kitaha me, mamhəkoui atukw kitaha mə tsəpko mhə noien ərəha.

⁸*Ro iam̄inhi irə tikəpwəh naur̄isien ti n̄ini irapwien Iər̄imənu səkitaha, məpwəh naur̄isien mwi tukw iou, iərmama riti səvənhi sə iakamarə ia kalapus tukwe. Mətə pwəh krau pəri krouregi n̄emisəien ti nəgkiariien amasan səvənhi. Kumwesən truvei pehe n̄iskaiien mik mə tiko iam̄inhi. ⁹*In r̄iməvehim̄iru kitaha, nənə, məkwein kitaha ia nəkweinien sə ro ikinan i. In r̄ipko mhə iam̄inhi irə ia kitaha ti noien me səkitaha, mətə in ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə resi pen a nətərigien atukw səvənhi sə in ruvək̄urən raka fwe tui nəp̄in t̄iprənə ramiwən ihi. Ia nəp̄in nəha in ruvəni raka mə truvei pehe namasanien səvənhi m kitaha trucku pen ti Iesu Kristo. ¹⁰*Nənə təkwtək̄wuni sətoni namasanien nəha ro m kitaha, ti nəri nə mə Iəmə sə rauvehim̄iru kitaha r̄iməier pehe. Iəmə nəha in nə Iesu Kristo sə r̄ino sampam ia noien iərmama remhə, nənə ia nəgkiariien amasan səvənhi ramo nər̄mama me hətoni mə tuhəfo mhəuvehi n̄im̄iruien rer̄in. ¹¹*Kumwesən r̄inər̄pwi rəgin ia nirak, m̄ini mə iou aposol riti sə takaməkeikei məvisau nəgkiariien amasan nəha, mahatən nər̄mama me irə. ¹²Nənə ti nəri nə mə iakamo iam̄inhi irə, iakamregi rərəha i

* **1:1:** Efes 1:1 * **1:2:** 1Tim 1:2 * **1:3:** Fil 3:5, Wok Me 23:1 * **1:5:** Wok Me 16:1 * **1:6:** 1Tim 4:14 * **1:7:** Rom 8:15 * **1:8:** Rom 1:16 * **1:9:** Efes 2:8-9, Taet 3:5 * **1:10:** 1Kor 15:55-57, Hip 2:14 * **1:11:** 1Tim 2:7

ia kalapus. Mətə iapkauris mhə, ti nəri nə mə iakukurən iəmə sə iakani nıpərhiendien irə. In rəmri pehe nəgkiariien amasan səvənhi ia rəgik, nənə iakukurən amasan mə trətui amasan tukwe mamevən meste nəpın səvənhi.

13 *Timoti, tikaməkeikei məkwətəmhiri əknekın nəgkiariien me i səməme ikuvəregi raka iakini pehe tukw ik i. Nəgkiariien me nəha hatukwatukw, mamhahatən suatuk sə tikesi pen. Tikaməmwur pen ia noien mi nəha nahatətəien mine nokeikeiien sə krauku pen ti Iesu Kristo. 14 *Ia niskaiien səvəi Nənimwın Ikinan sə ramarə ia reritaha tikaməkeikei mətui amasan ti nəri amasan sə kəmri pehe ia rəgim.

15 Ikuvəukurən raka mə nərmama pam fwe profens Esia hənəpwəh iou mhəuvavən. Iəmə mi nəha Fukelas mine Hemokenes irəha minraha.

16 *Mətə iakaməfwaki mə İərimənu səkitaha trapi nərmama me ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas, ti nəri nə mə nəpın rıpik in ramomasan iou, nənə mipkauris mhə iou mine jen me kinərihi iou irə. 17 Mətə nəpın rapirapw ia Rom, ramətui əmisə iou mamevən meste mətə iou. 18 *Iakəfwaki mə Kumwesən trəsəni in rətoni İərimənu səkitaha trapi in ia nəpın səvənhi. Nənə ikukurən amasan mə rasitu pik ia nirak fwe ia Efesas.

2

1 Ro iamınhi irə, nərik, ik tikaməkeikei muvehi namasanien i raku pen ti Iesu Kristo pwəh ro ikiskai. 2 Nənə nəgkiariien sə ikuvəregi raka iakinahatən kimiaha irə ia nəmri nərmama me həpik, tikaməkeikei məmri pen ia rəgi nəmə me nepwın ikukurən nətigiteien ia nirəha mə tuhahatən nepwın mwi. 3 *Tikəmisə krau mik rəmwhen ik iaruagən amasan riti səvəi Iesu Kristo. 4 Ikukurən noien səvəi iaruagən. Nəpın ramaruagən, ko rəpwəh nuvehien mwi wok me nepwın, ti nəri nə mə raməmwur mə iəmə asori səvənhi rerin tragien. 5 *İərmama səvəi naiuien traməkeikei mesi pen natuakəmien me səvəi naiuien. Mə rəpwəh ko kıpəkəfəu pen mhə kəfəu səvəi nisaiien irə. 6 *Nənə iərmama sə raməmhı pik ratukwatukw mə in trukupwən mesi kwənkwai nari sə rutə ia nəmhien səvənhi. 7 Rerim tramrhi nəfe iakamini pehe tukw ik i. İərimənu səkitaha truvei pehe nukurənien mik, nənə tikukurən narimnari me pam.

8 *Rerim tramrhi Iesu Kristo. In iəmə sə rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. In kwənəkwas səvəi Kig Tevit. In i nəgkiariien amasan sə iakaməvisau irapw. 9 *Iou iakamregi nəmisəien ti nəgkiariien amasan i. Kinərihi iou ia jen rəmwhen ia iou iəmə iakamərui loa, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ko kıpəkərihi mhə ia jen. 10 *Ro iamınhi irə, nəri auər a mə kamo nəmisəien me ia nirak, mətə takaməkeikei məmərer əknekın ia nəpın me ti nəri nə mə rerik ramrhi nərmama me nəha səməme Kumwesən ruvərfi raka irəha. İkokeikei mə irəha mwi tuhəuvehi nimiruien vi sə raku pen ti Iesu Kristo, nənə mharə rerin irəha min ia nukuraanien asori səvənhi.

11 *In i nəgkiariien pərhiien:

Trini minuə səmamhə kitaha Iesu,
nənə tsaməkeikei mwi mhəmıru pəri kitaha min.

12 *Trini minuə səmərer əknekın ia nahatətəien səkitaha,
nənə tsaməkeikei mwi mhərimənu pəri kitaha min.

Trini minuə səni mə səreirei in,
nənə in mwi traməkeikei mini mə in rıreirei kitaha.

13 *Trini minuə kitaha səmwei ia nahatətəien səkitaha,
in traməkwtəmhiri ihi kitaha,
ti nəri nə mə in ko rıpkətəfi mhə nəgkiariien me səvənhi.

* 1:13: 1Tim 1:10, 1Tim 4:6, 6:3, Taet 1:9, 2:1 * 1:14: 1Tim 6:20 * 1:16: 2Tim 4:16 * 1:18: İut 21 * 2:3: 2Tim 1:8, 4:5 * 2:5: 2Tim 4:8 * 2:6: 1Kor 9:7,10 * 2:8: 1Kor 15:4,20, Rom 1:3 * 2:9: Efes 3:1,13, Fil 1:12-14 * 2:10: Kol 1:24 * 2:11: 2Kor 4:11 * 2:12: Mat 10:33 * 2:13: Rom 3:3-4, Nam 23:19, Taet 1:2

Iərmama sə ramo tukwini amasan nari m Kumwesən

14 *Tiko nərmama me səim pwəh rerinraha ramrhi narimnari me i ikani. Tikini pen ti nirəha i ia nəmri Kumwesən mə tuhəpwəh nousariien ti nəgkiariien me. Noien nəha ko ripko mhə nari amasan riti, mətə ramouraha a nərmama səməme kamhətərig. 15 *Tikəmwur mə ik iərmama riti səvəi wok sə nəpən Kumwesən ramətə wok səim ko rini mə “Wok səim ramasan.” Nənə tikəpwəh niregiien ikauris ti wok səim, ti nəri nə mə ikamahatən atukwatukw nəgkiariien sə ro nīpərhienien. 16 *Mətə nəgkiariien auər a me səvəi tīprənə i, ik tikəpwəh niniien. Nəgkiariien me nəha tuhəri pen nərmama həuvən isipwən ti Kumwesən. 17 *Nəgkiariien səvəi nərmama səməme kamhəgkiari iamnhi truviris rəmwhen ia nimwapw ruvehe masori. Nəgkiariien səvəi iəmə mi nəha Hameneus mine Faelitas ro iamnhi. 18 Irau krinouəpwəh raka nəgkiariien pərhien rauni mə nəpən sə Kumwesən tro nərmama me pam hətui mwi ia nemhəien ruvəuvehe raka. Ia nəgkiariien nəha səvənrau kraouraha nahatətəien səvəi nərmama me nepwən. 19 *Mətə nəri əknekin Kumwesən rinəmri kaurhəkin nimwə ia təkuren rəpwəh nikiuien. Nənə kimərai pen nəgkiariien me i ia nīkaren: Riti mə, “Iərimənu ruvəukurən raka mə nərmama əfo me nəha səvənhi.” Nənə riti mwi mə, “Pwəh nərmama pam səməme kamhəni nīpərhienien ia nəghi Iərimənu həpwəh noien ərəha.”

20 *Ia nəkwai nimwə asori riti nəri kaməni pen nari me irə səpəmsəpə. Ripko mhə səməme nəha əpa kīno ia aean mi nəha kol mine silva, mətə nepwən mwi nəha ikin kinərai ia nīpəri nei, nepwən mwi kīno ia nise tīprənə rərpwu muvehe mīskai. Nepwən kaməni nari irə ia nəpən ikinan me. Nepwən kaməni nari irə ia nəpən auər a me. 21 *Ro iamnhi irə trini minuə iərmama riti rəpwəh noien ərəha me, məpərhi in, in truvehe məmwhen ia nəri kaməni pen nari irə sə kīnəmri əpə mə səvəi nəpən ikinan me. Kīnəpnəpenə raka irə mə iəmə asori səvəi nimwə nə rukurən nuvehien mo noien amasan me pam irə.

22 *Mətə noien ərəha me ntəmaruə me hokeikei pik, ik tikaraka məpwəh nevəniien ipaka ti nirəha. Ia nəpən me pam tikaməkeikei mamə noien atukwatukw, mamahatətə ia Kumwesən, mamokeikei nərmama, mamarə ia nəməriniuen. Tikamarə mamə noien me nəha kimiaha nərmama me nəha səməme kamhəkwein Iərimənu ia rerinraha sə ratukwatukw məmher. 23 *Tikərer isipwən ti nəresien me nəha nərmama hərəirei nari kamhəni. Ikukurən mə nəresien me nəha kamhəvi pehe nəvisəien me. 24 *Mətə noien səvəi iərmama sə ramo tukwini nari m Iərimənu traməkeikei mopə. Ripko mhə in iərmama səvəi nəvisəien, mətə in iərmama sə ramasan ti nərmama pam. In iərmama sə rukurən nahatənien nərmama, nənə niemaha ripkəpi akwauakw mhə in. 25 *In iərmama sə raməgkiari məru ti nəmri atukwatukwien nərmama səməme haməmwəki in, pwəh Kumwesən rəsəni irəha hərərig ia noien ərəha, mhəuvehe mhəukurən nəgkiariien pərhien. 26 Ia noien nəha irəha ko həier irapw ia kwənkru səvəi Setan in rīməuvehi irəha irə mamə irəha hamə nəkwən.

3

Tramevən ipaka ti nəpən sampam

1 *Mətə tikaməkeikei mukurən nəri. Tramevən ipaka ti nəpən sampam narəien ia tīprənə i truvehe məknekin. 2 *Nərmama tuhokeikei atukw a irəha me, nənə mhokeikei pik mane. Irəha tuhəfiəutə atukw irəha me, nənə mhərpwi pik irəha me. Irəha tuhəni nəgkiariien ərəha mhəuəsi nərmama me i. Irəha tuhəru i nəkwai tata mine mama səvənraha. Nəpən tukuvei pen nari amasan riti minraha, irəha tuhəpkini mhə

* 2:14: 1Tim 6:4, Taet 3:9 * 2:15: 1Tim 4:6, Taet 2:7-8 * 2:16: 1Tim 4:7 * 2:17: 1Tim 1:20 * 2:19: Nam 16:5,26, Jon 10:14, 1Kor 8:3, Aes 52:11 * 2:20: 1Kor 3:12 * 2:21: 2Tim 3:17 * 2:22: 1Tim 6:11 * 2:23: 1Tim 4:7 * 2:24: 1Tim 3:3, Taet 1:7 * 2:25: 1Tim 2:4 * 3:1: 1Tim 4:1 * 3:2: Rom 1:29-31

tanak tukwe. Irəha tuhəpko mhə nəkur ikinan me ia nirəha. ³ Irəha tuhəpkapi mhə ti nərmama, mətə tuhərpwɪn a tai nərəhaien səvənraha. Irəha tuhəni nɪkare nərmama. Irəha tuhəreirei nari, mamho pen a nari ia nəpɪn me, mhəpkokeikei mhə noien amasan. ⁴ Irəha tuhəuvsini təkutanraha m piəvnraha me, mho akwauakw noien ərəha, mhəpkətərig mhə ti noien səvənraha mine nəfe kamho. Irəha rerɪnraha trukuwər ia nəgnəginiiien atukw irəha me, mhokeikei pik narimnari me nɪpwranraha ramregi ramasan irə, nənə, mhəpkokeikei mhə Kumwesən. ⁵ *Ia nəmri nərmama tukətoni irəha həmwhen ia nəkur əfwaki me, mətə nəgse Nənɪmwɪn səvəi nəfwakiien riwən ia nirəha. Nənə ik tikaməkeikei mərəer isipwɪn ti nərmama səməme hamo iamɪnhi irə.

⁶ *Irəha me nɪpɪn kamhəuvsnimwə ia nəkwai nimwə me mamheikuə ia nɪpran me. Nɪpran me nəha nəgsenraha riwən, həuvsəpəmpəm ia noien ərəha me, nənə narimnari ərəha me səpəmsəpə hokeikei pik ramiri irəha. ⁷ Kamahatən irəha ia nukurənien ia nəpɪn me, mətə ko irəha həpkukurən amasan mhə nəgkiariien pərhiən ia nəpɪn riti. ⁸ *Ikukurən klepa mi nəha Janes mine Jampres sə krauni ərəha Moses fwe kupwən. Nərmama me i iakani, irəha həmwhen ia nirau, mamhəni ərəha nəgkiariien pərhiən. Irəha nərmama me nətərigien səvənraha rikou, həpkahatətə pərhiən mhə ia Kumwesən. ⁹ Mətə irəha tuhəpkarə əpwəmwis mhə. Nərmama me pam tuhətə sas noien ikou me səvənraha rəmwhen ia nərmama me hənətə sas noien ikou səvəi Janes mine Jampres fwe kupwən.

Nəvəhagien sampam

¹⁰ Mətə ik, Timoti, nəpɪn ikinakurirə ia nirak fwe kupwən, ikuvəregi raka nahatənien səiou, minətə raka noien səiou sə iakamarə mamho. Ikinətə raka nəfe iakaməmwur tukwe ia nɪmiruien səiou. Ikinətə raka nahatətəien səiou, mine nətərigien səiou sə iakaməfo mo raməpwəmwis. Ikinətə raka nokeikeiien səiou, mukurən mwɪ nərerien səiou sə iakamərəer əknekɪn irə ia nəpɪn me. ¹¹ *Ikinətə raka nomətəien me mine nəmisəien me kɪno ia nirak fwe ia taon me nəha Antiok mine Ikoniam mine Listra. Kɪnamometə iou iamɪnhi irə, mətə Iərimənu səkitaha ruvehi raka iou ti nəmisəien me pam nəha. ¹² *Nɪpərhiənien, nərmama me pam səməme hokeikei mə tuhəuvehe mho kuatia irəha Iesu Kɪsto, nənə mamharə ia narəien sə Kumwesən rokeikei, tukaməkeikei komətə irəha. ¹³ Mətə nərmama ərəha me mine nərmama eikuə me narəien səvənraha sə rɪnərəha raka trɪpkuvehe mərəha mwɪ. Irəha tuhameikuə ia nərmama me, nənə mamheikuə atukw a mwɪ ia nirəha. ¹⁴ *Mətə ik tikaməkeikei məkwətəmhirɪ əknekɪn nəgkiariien sə kɪnahatən raka ik irə. Ikuvəni raka nɪpərhiənien ia nəgkiariien nəha, mamahatətə əknekɪn irə, mukurən amasan nərmama səməme hənahatən ik irə. ¹⁵ *Fwe ia nouhiien səim ikuvəukurən raka nəgkiariien me səvəi Nəkukuə Ikinan. Nəgkiariien me nəha kamhəuvei pehe nukurənien mik. Nukurənien nəha ramiri pen ik ikevən mahatətə ia Iesu Kɪsto mə Kumwesən truvehimɪru ik. ¹⁶ *Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan haməuku pen ti Nənɪmwɪn səvəi Kumwesən.^a Nəgkiariien me nəha hamasitu ia kitaha. Kitaha səukurən nɪniien nəgkiariien me nəha mhahatən nərmama, mhəni pui noien ərəha me səvənraha, mhəkoui atukwatukw irəha, mhəvəhag mɪnraha ia noien atukwatukw. ¹⁷ Nəpɪn samo iamɪnha irə tro iərmama səvəi Kumwesən ruvehe məmwhen ti noien wok amasan me pam.

4

Timoti traməkeikei məvisau irapw nəgkiariien amasan

¹ *Timoti, təkwtəkɪwuni iakaməgkiari pehe mik rəmwhen krau krouərəer ia nəmri

* **3:5:** Mat 7:15,21, Rom 2:19-20, Taet 1:16 * **3:6:** Taet 1:11 * **3:8:** 2Tim 2:25, Eks 7:11,22, 1Tim 6:5 * **3:11:** Wok Me 13:50, Wok Me 14:5,19, Sam 34:19 * **3:12:** Mat 16:24, Jon 15:20, Wok Me 14:22 * **3:14:** 2Tim 2:2
 * **3:15:** Jon 5:39, 2Pit 1:20-21 * **3:16:** Rom 15:4, 2Tim 2:21 ^a **3:16:** Suatuk riti mwɪ ti nɪniien nəgkiariien i ia vas 16 ro iamɪnhi irə: Nəgkiariien me pam ia Nəkukuə Ikinan Kumwesən rɪneiahag pehe irə. * **4:1:** Wok Me 10:42, Rom 14:9-10

Kumwesən mine Iesu Kristo. Ikukurən Iesu Kristo in iərmama sə trəkiri nərmama me pam ti noien me səvənraha, nərmama səməme kamhəmīru mine səməme həuvamhə raka. In trier pehe mwi mərīmānu ia nītətə səvənhi. Tī nəri nə mə tro iamīnhi irə, ro pen iakani pehe tukw ik i mə ²*tikaməkeikei məvisau irapw nəgkiariien səvənhi, mamərer mwatuk tukwe ia nəpīn me pam, nəpīn nərmama hokeikei mə tuhəregi mine nəpīn nərmama həpwəh nokeikeiien mə tuhəregi. Tikini pui noien ərəha me səvənraha, minise pen əknekīn ti nīrəha mə tuhəpwəh, muvei pen nəgkiariien sə trasitu ia nīrəha, mo iamīnhi irə səim nətərigien rəpwəmwis, nənə, mahatən amasan irəha. ³*Tikaməkeikei mamə iamīnhi irə ti nəri nə mə nəpīn riti tripkuvehe nərmama me tuhəpkətərig mhə nəgkiariien sə ro nīpərhienien, mətə irəha tuhesi pen nətərigien atukw səvənraha, nənə mhətui nahatən me səməme tuhəni nəgkiariien sə nəkwəregīnraha rəfiəfiə ti nīregiien. ⁴*Irəha tuhəpwəh nəgkiariien sə ro nīpərhienien, nənə mhəuvən mhəkurirə kwənagei eikuə me. ⁵Mətə ik, tikaməkeikei mo nətərigien səim pwəh raməmak amasan ia nəpīn me. Tikərer əknekīn ia nəmisəien me sə kamo ia niram, nənə mo wok i səvəi nəvisaiuen nəgkiariien amasan, nənə mo pam wok səim sə Kumwesən ruvei pehe mik mə tiko.

⁶*Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə tripkə mhə tui nitek raiu rəmwhen ia waen i kətəgi pen ia təkure nīfatə kuvei pen m Kumwesən. Səiou nəpīn takier irə ruvəuvehe ipaka. ⁷*Ia nīmīruien səiou rəmwhen mə iakamaruagən ia naruagənien amasan riti. Rəmwhen mə iakamaiu ia naiuien əknekīn riti. Nənə təkwtəkwuni iakīno sampam irə, nənə iakamahatətə ihi. ⁸*Təkwtəkwuni kīnəpnəpenə kəfəfau riti fwe səiou kaməfəfau pen ia nəmə atukwatukw me. Iərimənu səkitaha raməkiri atukwatukw nari in truvei pehe kəfəfau nəha miou ia nəpīn səvənhi. Tripkuvei pehe əpa mhə miou, mətə truvei pen mwi m nərmama me pam səməme hokeikei in nənə mamheitenhi in mə truvehe mwi.

Pol rokeikei mə Timoti trevən matoni in

⁹*Tikaməmwur muvehe mətə akwauakw iou, ¹⁰*ti nəri nə mə Temas rokeikei pik anan narəien ipwet mine səvəi tiprənə i, nənə minəpwəh iou, muvavən fwe Tesalonaeka. Kresens ruvavən fwe Kalesia, nənə Taetas ruvavən fwe Talmesia. ¹¹*Təkwtəkwuni Luk əpa ramarə kīmrau min. Nəpīn tikauvehe irə tikiri Mak kīmirau min, ti nəri nə mə in rukurən nasituien mo tukwini nari miou. ¹²*Iakīnərhi pen Tikikas ruvavən fwe Efesas. ¹³*Nənə nəpīn tikauvehe irə, tikuvehi karkahu səiou səvəi nəkwieiiien iakīnəpwəh raməmak ia nīmwə səvəi Karpas fwe Troas. Tikuvehi mwi nəkukuə me. Iakokeikei pik mə tikuvehi səməme nəha kīmərai pen ia teki nənī.

¹⁴*Fwe kupwən, Aleksanta, iəmə sə ramo nari ia aean, ro pik nəmisəien miou. Iərimənu trərpwīn noien ərəha me nəha rīno miou. ¹⁵Nənə ik mwi tikaməkeikei məsiari in, ti nəri nə mə fwe kupwən in raməmwur mə trinise nəgkiariien səkitaha.

¹⁶*Nəpīn iakīnərer vi ia nəmri iəmə asori ia kwopun i mə takini irapw nəgkiariien səiou ia nīkaren səvəi nəgkiariien me nəha kamīni ərəha iou irə, iərmama riti riwən ruvehe mərəer ia nīkarek mə trasitu. Mətə irəha pam hap raka ia nīrak. (Iakəfwaki mə Kumwesən trəpwəh nərpwīnien noien nəha mīnraha.) ¹⁷*Mətə ia nəpīn nəha Iərimənu səkitaha ramərer ipaka tukw iou, mauvei pehe nīskaiien miou, mə iou iakukurən nəvisau irapwien nəgkiariien me pam səvənhi, nənə nərmama me pam səməme həreirei Kumwesən həukurən nīregiien. Nənə in ruvehi raka iou ia nərəhaien nəha rəmwhen mə ruvehi raka iou ia nəkwai laeon. ¹⁸Iərimənu səkitaha truvehi raka iou ia noien ərəha me pam nərmama hənuə tuho ia nīrak. In trətə amasan iou meste in ruvehi iou mevən fwe

* **4:2:** Wok Me 20:20,31 * **4:3:** 1Tim 4:1, 2Tim 1:13 * **4:4:** 1Tim 4:7 * **4:6:** Fil 2:17 * **4:7:** 1Tim 6:12
 * **4:8:** 1Kor 9:24-25, Rev 2:10 * **4:9:** 2Tim 1:4 * **4:10:** Kol 4:14, Taet 1:4 * **4:11:** Kol 4:14, Wok Me 15:37-39
 * **4:12:** Efes 6:21-22 * **4:13:** Wok Me 20:6 * **4:14:** 1Tim 1:20, Sam 62:12, Prov 24:12, Rom 2:6 * **4:16:** 2Tim 1:15
 * **4:17:** Wok Me 23:11, 27:23, Dan 6:22

ia nitətə sə in ramərimənu irə fwe ia neiai. Pwəh nəgnəginien revən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

Nəgkariien sampam

¹⁹ *Tikini pen ti Prisila mine Akwila mine nərmama me pam ia nəkwai nimwə səvəi Onesiforas mə iakini ramasan ti nirəha i.

²⁰ *Erastas rīpkukurirə mhə iou. In ramarə a fwe Korin. Nənə iakinəpwəh Trofimas fwe Maelitas, ti nəri nə mə in ramemhə. ²¹ Tikaməmwur muvehe akwauakw tukw iou kurirə nəpīn səvəi nəkwieien ruvehe.

Iupulas, Putens, Linus, Klautia mine piəvtaha me pam ia kwopun i həni ramasan tukw ik.

²² Pwəh Iərimənu səkitaha tramarə ia rerim, məriari pehe namasanien m kimiaha pam.

Taetas

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Taetas in riti nəha Pol. Iasitu riti səvəi Pol. Nəpɪn nepwɪn in ramavən irau Pol. Nakalasia me fwe tənə əmweris riti kani mə Krit, Taetas in iəmə asori riti səvənraha. Nəkukuə i rəmwhen ia nəkukuə mi səvəi Timoti. Nakalasia me fwe Krit həpkukurən amasan mhə noien səvəi nəfwakiien ti nəri nə mə irəha həpkuvehe vi a mhahatətə ia Kristo. Ro pen iərmama traməkeikei mevən masitu ia nirəha. Pol rini pen ti Taetas mine nakalasia me fwe ikɪn mə tuhəfarə irə. Pol rini pen ti Taetas mə trahatən irəha ia nɪpərhienien. In rahatən mwi Taetas ia niriien nakalasia me.

Pol ramrai nəkukuə i m Taetas

¹ Iou Pol, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən, nənə iou aposol riti səvəi Iesu Kristo. In rərhi pen iou mə takasitu ia nərmama me səməme Kumwesən ruvərɸi raka irəha. In rokeikei mə takasitu ia nirəha ia nahatətəien səvənraha, nənə masitu mwi ia nirəha mə tuhəukurən nəgkiariien pərhiən sə ramahatən noien me Kumwesən rokeikei. ² *In rərhi pen iou mə takasitu ia nirəha pwəh həmri pen əknekɪn nətəriɡien səvənraha ia nɪmɪruien rerɪn. Fwe tui, nəpɪn ti prənə ramiwən ihi, Kumwesən sə rɪpkeikuə mhə ruvəni raka mə truvei pen nɪmɪruien rerɪn nəha mɪnraha, ³ *nənə ia nəpɪn atukwatukw səvənhi in ro pui nɪmɪruien nəha ia nəgkiariien səvənhi. Kumwesən sə rauvehimɪru kɪtaha rəmri pehe nəgkiariien nəha ia rəɡik mɪni nəkwən mə takəvisau irəp w irə.

⁴ *Nəkukuə i rauvehe tukw ik Taetas. Ia nahatətəien səkrau ikəmwhen ia nərik pərhiən. Pwəh Kumwesən Tata səkɪtaha mine Iesu Kristo sə rauvehimɪru kɪtaha trouəriari pehe namasanien mine nəmərɪnuien mik.

Wok sə Taetas ramo ia tənə Krit

⁵ Iakɪnəpwəh ik ia tənə Krit mə tikəmri atukwatukw narimnari me səməme krau kɪpko mhə sampam irə. Rəmwhen iakɪməni pehe tukw ik i, tikaməkeikei mevən ia rukwənu me pam muvehi utə elta me səvəi nəfwakiien. ⁶ *Ikukurən nuvehi utəien iərmama riti trɪni mɪnuə noien səvənhi ratukwatukw pam, səvənhi pran kuatia, nɪpwnətɪn me kəmhəni nɪpərhienien ia Iesu, kɪpkɪni mhə irəha mə kənkapwənraha riskai, uə həpwəh nisaiien tata mine mama səvənraha. ⁷ *Iəmə asori sə ramətui ti nakalasia me ramo tukwini nari m Kumwesən, ro iamɪnhi irə noien səvənhi traməkeikei matukwatukw pam. Rərəha mə kənkapwə riskai, uə niemaha raməpi akwauakw in, uə ramənimwi pɪk, uə ramousi iərmama, uə ramo noien ikou mauvehi mane irə. ⁸ Mətə iərmama sə rauvehi wok i traməkeikei mo iamɪnhi irə: In raməsevər ia rukwənu səvənhi ti nərmama pwɪspwɪs me. In rokeikei noien amasan, nənə mukurən nari. In ramo noien atukwatukw mine noien sə rəmher mo ikinan i. In ramatuakəm amasan. ⁹ *In traməkeikei məkwətəmhiri əknekɪn nəgkiariien pərhiən sə kɪnahatən in irə. Ia noien nəha in rukurən nasituien ia nərmama, mahatən irəha ia nəgkiariien atukwatukw, mukurən mwi nəmri atukwatukwien nərmama səməme kəmhəni nəgkiariien sə ropə ia nəgkiariien nəha.

¹⁰ *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nərmama həpɪk kənkapwənraha riskai. Irəha kəmhəni nəgkiariien me nepwɪn nɪpwrən riwən, mamheikuə ia nərmama. Pərhiən nəkur Isrel me nepwɪn nəha irəha kəmhə iamɪnhi irə mhəpi raka nərmama me nepwɪn. Irəha kəmhəni mə tukaməkeikei kuvehi ninhum m nərmama ti nahatən penien mə irəha

* **1:2:** Kol 1:27 * **1:3:** Efes 1:9-10, Taet 2:10, 3:4, 1Tim 1:1,11 * **1:4:** 2Kor 8:23, Kal 2:3, 2Tim 1:2, 4:10, Rom 1:7
* **1:6:** 1Tim 3:2-7, 2Tim 2:24-26 * **1:7:** 1Kor 4:1 * **1:9:** 2Tim 4:3, Taet 2:1 * **1:10:** 1Tim 4:7

nərmama me səvəi Kumwesən. ¹¹*Tikərapinhə rə ia nəgkiariien səvənraha, ti nəri nə mə irəha kamhouraha nərmama pam ia nəkwai nimwə nepwin, mamhahatən nərmama ia nəgkiariien sə ripkatukwatukw mhə mə tukahatən. Irəha kamho mə tuhəuvehi mane irə, mhəpwəh naurisien i. ¹²Iəmə Krit riti kupwən in profet riti səvənraha, in mwi riməni iaminihi mə, “Nəkur Krit irəha nərmama səvəi neikuəien ia nəpin me pam. Irəha həmwhen ia nəri əprmin me. Irəha rarpaha me. Nəpin me irəha hokeikei mə tuhamani a nari.” ¹³*Nəgkiariien səvəi profet nəha ro a nipərhiien. Ro iaminihi irə tikəgkiari skai minraha pwəh irəha həuvehe mhahatətə ia nəgkiariien sə ratukwatukw, ¹⁴*mhəpwəh nesi penien kwənagei me səvəi nəkur Isrel mine natuakəmien me səvəi nərmama me səməme hənəpwəh nəgkiariien pərhiien. ¹⁵*Nərmama səməme həmher ia nəmri Kumwesən nari riti riwən sə tro irəha həuvehe mhəmkemik. Mətə nərmama səməme həmkemik ia nəmri Kumwesən ti nəri nə mə həpwəh ninien nipərhiien ia Iesu, nənə noien riti riwən sə tro irəha həmher. Ro iaminihi irə nətərigien səvənraha ramevən əpa ti nəərəhaien, hərəirei nəkiriien noien me. ¹⁶*Irəha həni mə həukurən Kumwesən, mətə noien səvənraha ramahatən pen mə rekəm irəha hərəirei in. Nərmama me nəha hərəha anan, mamhərui nəkwai Kumwesən. Irəha ko həkko mhə nari amasan riti.

2

Taetas traməkeikei mahatən nəgkiariien sə ratukwatukw

¹*Mətə ik Taetas nəgkiariien səim traməkeikei mesi pen nəgkiariien kamahatən nərmama irə sə ratukwatukw. ²Tikahatən nərgarə me mə rərəha irəha nərmama səvəi nənimwiien. Irəha tuhaməkeikei mhəukurən nari, pwəh nərmama həsiai irəha. Irəha tuhaməkeikei mamhahatətə pərhiien, mamhokeikei nərmama, mamhərer əknekin ia nəpin me.

³*Ia noien kuatia a, tikahatən niprənemə me mə irəha tuhaməkeikei mho noien sə ro ikinan i rəmwhen sə Kumwesən rokeikei. Rərəha mə irəha kamhəni nəkare nərmama, uə kamhənimwi pik nənimwien skai rəmwhen ia waen. Irəha tuhaməkeikei mhahatən nəgkiariien sə ramasan, ⁴mamhəvəhag m nipran me səməme harə vi a irəha nərman mə irəha tuhaməkeikei mhokeikei səvənraha me nərman me mine nipwnətinraha me. ⁵*Irəha tuhaməkeikei mhəvəhag m nipran me i mə irəha tuhəuvehe mho irəha nipran me səməme həukurən nari, mhəmher, mamhətui amasan ti narimnari me fwe ia rukwənu, nənə mamhəsiai nərman me səvənraha. Nəpin kamho noien sə ro iaminihi, nənə, tuhərapinhə ia nərmama me mə tuhəpwəh nini əərəhaien nəgkiariien səvəi Kumwesən.

⁶Ia noien kuatia a mwi, tikəgkiari amasan m ntəmaruə me mə irəha tuhaməkeikei mho narimnari me sə ramahatən pen mə irəha həukurən nari. ⁷*Nənə ik, ia narimnari me pam, tikamo a noien sə ramasan pwəh irəha hesi pen nəfe ikamo. Nəpin tikahatən, nimiruien səim traməkeikei matukwatukw mo nəgkiariien səim ripam mo nərmama həsiai irə. ⁸*Tikaməkeikei mamini a nəgkiariien pərhiien mə nərmama tuhəpwəh nətoniien təkutai nəgkiariien səim mhəni ərəha. Pwəh in tro nərmama səməme haməmwəki ik tuhauris tukwe ti nəri nə mə irəha həkətoni mhə noien ərəha riti səim, nənə, mhəpwəh nini əərəhaien kitaha.

⁹*Tikahatən slef me mə irəha tuhaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səvənraha ia narimnari me pam pwəh rerinraha ragien ti wok səvənraha. Slef me tuhəpwəh ninien tai nəgkiariien səvəi nəmə asori me səvənraha, ¹⁰*nənə, mhəpwəh nakresien

* **1:11:** Jon 10:12, 1Tes 5:2, 2Tim 3:6 * **1:13:** 2Tim 4:2 * **1:14:** 1Tim 4:7 * **1:15:** Mat 15:11, Rom 14:20
 * **1:16:** 2Tim 3:5, 1Jon 1:6, 2:4 * **2:1:** Taet 1:9 * **2:3:** 1Tim 3:11 * **2:5:** Efes 5:22 * **2:7:** 1Tim 4:12, 1Tes 5:3
 * **2:8:** 1Tes 2:15 * **2:9:** 1Tim 6:1 * **2:10:** Taet 1:3

mınraha. Mətə nəpın me pam irəha tuhaməkeikei mho amasan nari pwəh nəmə asori me səvənraha tuhəni nıpərhiēnien ia wok səvənraha. Noien me nəha tuho ia narimnari me pam rəmwhen mə kaməkwanı pen tihinari me ia nəgkiariien səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehimıru kitaha.

¹¹ Krau kraukurən mə namasanien səvəi Kumwesən ruvəier pehe raka ti nərmama me pam. In nəha namasanien sə rauvehimıru nərmama irə. ¹² *Namasanien nəha raməvəhag m kitaha mə tsəni rekəm ia noien me səməme Kumwesən raməmwəki mine noien ərəha me səvəi tıprənə i nərmama hokeikei pık. Ia nitətə i ipwet mine kitaha tsaməkeikei mharə, mamhəukurən nari, mamho noien atukwatukw mine noien me səməme Kumwesən rokeikei, ¹³ *nənə, mamhəfwini nəpın amasan nəha kitaha saməmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə. Nəpın amasan nəha in nə nəpın sə Iesu Kristo trier pehe irə irau nıskaiien səvənhi. Iesu nə in Kumwesən asori səkitaha rauvehimıru kitaha. ¹⁴ *In rınəsəni nımıruien səvənhi memhə tukutaha mə truvehi raka kitaha ia noien ərəha me pam, nənə, məpərhi kitaha səmher mhəuvehe mho kitaha nərmama səvənhi əpa səskai ti noien amasan me.

¹⁵ *Narimnari me i ik tikamahatən nərmama me irə. Tikuvehi utə nətərigien səvənraha, məgkiari mınraha ti nıniseien noien ərəha me səvənraha. Ikauvehi nasoriien ti noien nəri i. Pwəh iərmama riti rıpkə mhə nəri auər a ia nıram, məpwəh mwi nətəien təkutam.

3

Noien amasan me səməme Taetas traməkeikei məvəhag m nakalasia me irə

¹ *Taetas. Tiko a pwəh rerınraha ramrhi mə tuhəsiai nəmə asori me mine nərmama səməme kamhərımənu ia nırəha. Tuhaməkeikei mho nəkwənraha, nənə mhərər mwatuk ia nəpın me ti noien amasan me pam. ² *Irəha tuhəpwəh nini ərəhaien iərmama riti. Ia nəpın me tuhaməkeikei mharə ia nəmərinuēn, mhəpwəh nəvisəien, nənə mheiwaiu mhasitu ia nərmama me pam.

³ *Irəha tuhaməkeikei mho iamınhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən kitaha mwi səreirei nari, mamhərui nəkwai Kumwesən. Kameikuə ia kitaha səpwəh nətəien suatuk atukwatukw. Noien ərəha me nepwın sokeikei pık mhəregi ramasan irə kamhərımənu ia kitaha. Ia narəien səkitaha samo pık nərəhaien. Rerıtaha ramakres narimnari me səvəi nərmama. Kaməmwəki kitaha nənə kitaha saməmwəki kitaha me. Fwe kupwən noien səkitaha ro iamınha irə, ⁴ *mətə Kumwesən sə rauvei pehe nımıruien vi m kitaha rərhi pehe namasanien mine nokeikeien səvənhi rier pehe tukutaha. ⁵ *Ia nəpın nəha Kumwesən ruvehimıru kitaha. Mətə in rıpkuvehimıru mhə kitaha ti nəri nə mə samo noien amasan me, rekəm. In ruvehimıru kitaha ti nəri nə mə rapi kitaha. In ruvehimıru kitaha nəpın Nənimwın İkinan raikuas raka noien ərəha me səkitaha, sətui mwi, mhəuvehe mhərməvi mwi. ⁶ *Kumwesən rətəgi irapw Nənimwın nəha ruvehe mukuər ia kitaha muku pen ti Iesu Kristo. Iesu nəha in iərmama sə rauvei pehe nımıruien vi m kitaha. ⁷ *In rasitu ia kitaha ia namasanien səvənhi, mo kitaha satukwatukw ia nəmri Kumwesən mə kitaha tsəuvehi nımıruien rerın sə sənəmri pen əknekin raka nətərigien səkitaha irə. ⁸ Nəgkiariien i in nəgkiariien pərhiēn. Nənə iakokeikei mə tikahatən amasan nərmama me ia narimnari me i. Pwəh nərmama səməme həməni nıpərhiēnien ia Kumwesən tuhamarə mamho noien amasan me. Narimnari me i hamasan pık mamhasitu ia nərmama.

* **2:12:** 1Jon 2:16, Efes 1:4 * **2:13:** 1Kor 1:7, Fil 3:20 * **2:14:** Kal 1:4, Eks 19:5, Dut 7:6, Sam 130:8, Esik 37:23, 1Tes 2:9 * **2:15:** 1Tim 4:12 * **3:1:** Rom 13:1-7, 1Tes 2:13-14 * **3:2:** Fil 4:5 * **3:3:** 1Kor 6:11, Efes 2:2, 5:8
* **3:4:** Taet 1:3 * **3:5:** 2Tim 1:9, Efes 5:26, Jon 3:5 * **3:6:** Wok Me 2:17-18 * **3:7:** Rom 3:24

⁹*Mətə nəresien me nərmama həreirei nari kamhəni, mine nəgkiariien me kamhəni ia kwənəkwwus səvəi kaha kupwən me, mine nəvisəien me kamhəvisə mınraha me ti nıpwrai Loa səvəi Moses, tikaməkeikei mərer isipwın ti nırəha, ti nəri nə mə ko həpkasitu mhə, namasanien səvənraha riwən. ¹⁰*Trini mınuə iərmama riti rini nəgkiariien iamınhi meitehi kimiaha irə, tikevən mınise. Mə ro mwi iamınhi, nənə, tikevən mınise mwi. Trini mınuə ikınise m kəru, mətə raməkeikei ia noien səvənhi, nənə, tikərer pen isipwın tukwe, məpwəh. ¹¹*Ikukurən mə iərmama sə ramo iamınhi irə, in iəmə rərəha, mamə noien ərəha. Noien səvənhi ramo pui atukw a in mə in iərmama riti Kumwesən trərpwın noien ərəha səvənhi.

Nəgkiariien sampam səvəi Pol

¹²*Takərhi pehe iərman mi i riti Atemas uə Tikikas truvehe mətoni ik. Nəpın truvehe irə, tikaməkeikei mətoni akwauakw a suatuk mə tikuvehe mətoni iou fwe taon nəha Nikopolis, ti nəri nə mə iou iakokeikei mə takevən marə fwe ikın ia nəpın səvəi nəkwieien. ¹³*Iərmama mi kəru nəghınrau nə Apolos mine Sinas, Sinas in iərmama riti sə ramowok ia nıkaren səvəi loa səvəi nəkur Rom, irau krauavən ia navənien səvənrau, mətə tikasitu ia nırau mə nari riti trəpwəh niwən tənien ia nırau. ¹⁴*Ramasan mə ikahatən nərmama me səkitaha mə irəha tuharə mamhəmwur mamho noien amasan me mamhasitu ia nərmama nepwın səməme narimnari me səvənraha ripkəmwhen mhə. Rərəha mə nərmama me səkitaha tuhamarə auər a.

¹⁵Nərmama me pam səməme kamharə kimaha mınraha həni ramasan tukw ik. Nənə ik tikini tukwini ramasan səkimaha revən ti nərmama me səməme hokeikei kimaha mamhahatətə ia Iesu.

Pwəh namasanien tramarə tukumiaha pam.

* **3:9:** 2Tim 2:14,16,23 * **3:10:** Mat 18:15-17, 2Jon 10 * **3:11:** 1Tim 6:3-5 * **3:12:** Efes 6:21-22 * **3:13:** Wok Me 18:24, 1Kor 3:5-6, 1Kor 16:12 * **3:14:** Efes 4:28, Taet 2:14, Mat 7:19

Filimon

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Filimon in iəmə asori riti səvəi nakalasia me fwe Kolosi. In riti nəha Pol. Onesimas, in slef riti səvəi Filimon. In rakres mane səvəi Filimon nənə map mevən fwe Rom. Nəpən in ramarə fwe Rom, in rətoni Pol, mīni nīpərhiēnien ia nəgkiariien səvəi Iesu Kristo. Pol rərhi pen Onesimas ruvehi nəkukuə i mevən muvei pen m Filimon. Pol rəres skai m Filimon mə trəpwəh nərpwīnien noien ərəha səvəi Onesimas nənə mo in rəmwhen ia piəvni. Nəkukuə i rukwakwa. Filimon, Efesas, Kolosi, mīne Filipae kani mə nəkukuə me səvəi kalapus ti nəri nə mə Pol ramarə ia kalapus fwe Rom ia nuk 59-61 mīrai nəkukuə me i.

¹*Iou Pol iakamarə ia kalapus ti nəghi Iesu Kristo. Kīmrau piəvtaha Timoti iarouni ramasan tukw ik Filimon. Ik iərmama i kītahar mik samaro pəri wok. Kīmrau iarouokeikei ik. ²*Nənə iarouni mwi ramasan ti kītirimətaha Apia, mīne piəvtaha Akipas, iəmə sə kītaha min səmwhen ia naruağən me. Iarouni ramasan ti nakalasia me pam nəha səməme kamhousəsīmwin irəha me ia nəkwai nimwə səim. ³*Iarouəfwaki mə Kumwesən tata səkitaha mīne Iesu Kristo Iərimənu səkitaha trouəriari pehe namasanien mīne nəməriniuen pwəh irau krauarə tukumiaha.

Pol raməkwein amasan ia Filimon

⁴*Filimon. Ia nəpən me, nəpən rerik ramrhi ik ia nəfwakiien me səiou, iakani vivi Kumwesən, ⁵ti nəri nə mə iakamregi kamini nokeikeiien səim sə ikamo m nərmama me pam səvənhi mīne nahatətəien səim ikauvehi ia Iesu Iərimənu səkitaha. ⁶*Iakamregi mwi mə ikaməriari ia rerim pam ti nəri nə mə ikamahatətə. Iakəfwaki mə noien nəha trasitu ia niram mo ikukurən amasan mwi narimnari amasan me pam kauvei pehe saməuvehi rauku pen ti Kristo. ⁷*Piak, iakaməfwaki iamīnhi irə ti nəri nə mə nokeikeiien səim ro nərmama me səvəi Kumwesən rerinraha ragien. Nənə nəpən iakregi, iou mwi rerik ragien. Ruvehi utə mwi nətəriğien səiou.

Nəresien səvəi Pol

⁸Filimon, iakuə takəres nari riti mik. Iakukurən nīniien nəkwak tukw ik ia nəghi Kristo mə nəfe tikaməkeikei mo, ⁹*mətə nokeikeiien səkrau, ko iapko mhə iamīnhi. Iakuə takəres a ik. Təkwtəkwuni iou Pol iakinərgħarə, nənə rəmwhen iakuvəni raka iakamarə ia kalapus ti Iesu Kristo, ¹⁰*iakaməres nari riti mik ia nīkaren səvəi Onesimas,^a in i səim slef. In ruvehe mətoni iou ia kalapus, nənə iakuvehe məmwhen ia tata səvənhi, in ruvehe nərik. ¹¹(Fwe kupwən in rīpkasitu mhə ia niram, mətə təkwtəkwuni nəha in rukurən nasituien ia krau pəri.)

¹²Təkwtəkwuni iakamərhi pehe iəmə i, iəmə sə iakokeikei pik, rīrəriğ muvehe tukw ik. ¹³*Iakokeikei mə takəkwətəmhirī əknekīn ramarə kīmrau min mə truvehi təmwhekīm, mamō tukwini nari miou nəpən iakamarə ia kalapus ti nəgkiariien amasan. ¹⁴*Mətə iapkokeikei mhə mə tako nari riti sə ipkəsēni mhə irə. Trīni mīnuə ikamo nəri amasan iakokeikei mə truku pen ia rerim agien, mətə rīpko mhə nəri iakaməkeikei mik tukwe mə tiko. ¹⁵Rosi Onesimas rīnap məpwəh ik nəpən ouihī a mə tikuvehi mwi rouarə rerin kīmīrau min. ¹⁶*Nənə təkwtəkwuni in rīpko mhə slef əpa riti səim, mətə in rəpi raka slef. In piəvtaha keikei riti. Iou iakokeikei pik in, mətə ik tikokeikei pik in rəpi raka ti nəri nə

* **1:1:** Efes 3:1 * **1:2:** Kol 4:17, 2Tim 2:3 * **1:3:** Kal 1:3 * **1:4:** Rom 1:8-9 * **1:6:** Fil 1:9, Kol 1:9 * **1:7:** 2Kor 7:4 * **1:9:** Flm 1 * **1:10:** Kol 4:9, 1Kor 4:15 **a 1:10:** Nīpwrai nəhag nəha Onesimas in i mə Iəmə sə Ramasitu. * **1:13:** Fil 2:30 * **1:14:** 2Kor 9:7, 1Tes 5:2 * **1:16:** 1Tim 6:2

mə in slef səim, mətə irənhə mwi irə in piam, ti nəri nə mə in ruvəuvehe mamahatətə ia Iərimənu səkitaha.

¹⁷ Ro pen trini minuə ikamətə iou rəmwhen ia ik riti sə krauo pəri wok, tikuvehi in ia rerim pam rəmwhen a mə ikauvehi iou. ¹⁸ Trini minuə rino nari riti rərəha ia niram, uə riməuvehi nari riti mipkuvehi mhə nənimen, tikəmri pen ia kaon səiou. ¹⁹ *Iou, Pol, iakamrai nəgkiariien i ia rəgik, iou tapkərəku. (Mətə tikəpwəh nenouenouien mə səim kaon rarə ti nəri nə mə iou iakināsitu ia niram ikuvehi nimiruien vi.) ²⁰ Ouəh, piak, iakoikei mə tikasitu ia nirak, mo rerik ragien, ti nəri nə mə krau pəri krauhatətə ia Kristo Iərimənu səkitaha. ²¹ Iakamrai nəkukuə i mik, mukurən amasan mə tiko nəkwak. Iakukurən mə tiko rəpi raka nəfe nəghin iakaməres i.

²² *Nənə tikəpnəpenə mwi kwopun riti səiou takapri ikin. Iakani iamihhi irə ti nəri nə mə iakameitenhi Kumwesən mə trəsəni nəfwakiien me səkimiaha, mo suatuk miou iakrərig pehe tukumiaha.

Nəgkiariien sampam səvəi Pol

²³ *Epafras i iou riti sə kimrau min iarouarə ia kalapus ti nəghi Iesu Kristo in rini ramasan tukw ik. ²⁴ *Nənə Mak mine Aristakas, mine Temas, mine Luk iou me nepwin səməme iahamo pəri wok, irəha mwi həni ramasan tukw ik. ²⁵ Iakəfwaki mə namasanien səvəi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha tramarə tukumiaha.

* **1:19:** 1Kor 16:21, Kal 6:11 * **1:22:** Fil 1:25, 2:24 * **1:23:** Kol 1:7 * **1:24:** Kol 4:10,14, 1Tim 4:10-11

Hipru

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Səreirei mə sin rımərai nəkukuə i. Iərmama riti rımərai ia nuk 60. Ia nəpın nəha nərmama kamhometə nakalasia me fwe Rom. Kımərai pen nəkukuə i revən ti nəkur Isrel nəpwin səməme haməni nıpərhienien ia Iesu. Səpkukurən mhə mə irəha hamarə pəku rosi fwe tənə Isrel uə taon nəha Rom. Kamo nəmisəien mınraha ro pen irəha na tuhəpwəh nahatətəien səvənraha ia Iesu mhərərıg mhesi pen mwi Loa səvəi Moses. Nəkukuə i kani mə Hipru raməgkiari m nəkur Isrel mə nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo ramasan pık məpi raka nahatətəien kupwən səvənraha. Iesu in Tini Kumwesən. In rasori məpi raka nagelo me, Moses, Josua, mine pris me. Iesu in rımamhə m kuatia a rınəmwhen ti nuvehi rakaien noien ərəha. Nemhəien səvənhi rousi raka noien səvəi pris kupwən me səməme haməvi netə ti noien ərəha ia nəpın səvəi Oltestamen. Japta 11 raməgkiari ia nahatətəien səvəi nərmama ia Oltestamen. Nəpın nəkur Isrel səməme haməni nıpərhienien ia Kristo həvsini nəkukuə i, ruvehi utə nətərigien səvənraha ia nahatətəien səvənraha. Nənə həni nıpərhienien ia Kumwesən ia nəpın səvəi nəmisəien.

¹ Fwe kupwən, nəpın rıpık mine ia suatuk me səpəmsəpə, Kumwesən rəgkiari m kaha me səkitaha, nəgkiariien səvənhi ruku pen ia profet me səvənhi, ² *mətə nəpın kurirə rınauvehe ipaka, nənə in rəgkiari m kitaha, nəgkiariien səvənhi ruku pen ia Tini sə rımərfi mə trərımənu ia narımınari me pam səvəi Tata səvənhi. Ia Tini, in rino neiai mine tıprənə mine narımınari me pam. ³ *Tini Kumwesən kamətə pen nukuraanien asori səvəi Kumwesən irə, ti nəri nə mə in rəmwhen atukwatukw ia Tata səvənhi ia narımınari me pam, maməkwtəmhiri narımınari me pam ia nəgkiariien əsanın səvənhi. Nəpın rınaikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama, nənə mevən fwe ia neiai, məkure ia nıkare Kumwesən asori mwatuk.

Tini Kumwesən in rasori məpi raka nagelo me

⁴ *Tini Kumwesən ruvehe mınasori raka məpi raka nagelo me rəmwhen mə nəhag Kumwesən rıməuvei pen min rasori məpi raka nəghınraha. ⁵ *Iakani iamınha irə ti nəri nə mə Kumwesən rıpkini anan mhə ti agelo riti səvənhi mə,

“Ik nərik,

təkwtəkwni iakuvəuvehe tata atukwatukw səim.”

Kumwesən rıpkini anan mhə ti agelo riti mə,

“Iou takuvehe tata səim,

nənə ik tikuvehe nərik.”

⁶ *Mətə nəpın Kumwesən rınərhi pehe tını sə rıməkupwən mətui ruvehe ia tıprənə i, nənə mini mə,

“Pwəh nagelo me pam səiou hənimwi nukurhunraha, mhəsi in.”

⁷ Mətə in rəgkiari ia nagelo me mını mə,

“In ramo nagelo me səvənhi həmwhen ia nımətəgi me,

mamo səvənhi iotukwininari me həmwhen ia nərami napw me.”

⁸ Mətə rınaməgkiari ia tını nənə mani mə,

“Kumwesən nərimənuien səim tamarə rerin ia nuk nuk me.

Ik ikamərımənu ia nərmama me səim ia noien atukwatukw.

⁹ Ik ikokeikei a natukwatukwien

nənə məmwəki noien ərəha.

Ro pen Kumwesən, Kumwesən səim, rınəmri kupwən ik,

* **1:2:** Sam 2:8, Mat 21:38, Jon 1:3

* **1:3:** 2Kor 4:4, Wok Me 2:33-34, Kol 1:20, Hip 8:1

* **1:4:** Fil 2:9

* **1:5:**

Wok Me 13:33, Hip 5:5, 1Kron 17:13

* **1:6:** Rom 8:29, Sam 97:7

nənə ik ikasori ia ik me nepwɪn.
Nənə rino pen oel ia kəmkapwə ramahatən pen mə ik kig,
mamo rerim ramagien məpi raka ik me nepwɪn.”

10 Nənə Kumwesən rini pen mwi ti tini mə,
“Iərimənu, fwe nukune narəien ikinəmri tɪprənə i,
nənə narimnari me ia nimagouagou ikino irəha ia rəgim mi.

11 Narimnari me pam i tuhəpkiwən,
irəha tuhakuas mhəmwhen ia tinari sə rimərɪr,
mətə ik ikamarə rerin a.

12 Ik tikərfe irəha rəmwhen kamərfe tinari,
tuko irəha rəmwhen karkahu kuvehi raka karkahu pen səpə,
mətə ik ikamarə a iamɪnhi irə mamevən ia nuk nuk me
ko ipkəmhə mhə nəpɪn riti.”

13 Kumwesən rɪpkini pen anan mhə ti agelo riti səvənhi mə,
“Əkure ia nikarek mwatuk
meste tako nərmama səməme haməmwəki ik həuvehe,
tikərpwi utə tɪpage nisun mi ia nirəha.”

14 *Mətə nagelo me, irəha nəfe? Irəha nənɪmwɪn me kamho tukwini nari m Kumwesən.
In rərhi pehe irəha mə tuhəuvehe mhasitu ia nərmama səməme in truvehimɪru irəha.

2

Kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan ti nəfe səuvəregi raka

1 Ro iamɪnhi irə kitaha tsaməkeikei mhətərig amasan mwi ti nəfe səuvəregi raka, kamo
kitaha saraka mərməru irə. 2 *Kitaha sənətə raka mə nəgkiariien səvəi Loa nagelo me
həuvei pen m kaha kupwən me səkitaha ro nɪpərhiēnien. Nərmama me pam səməme
həno noien ərəha uə hənərui nəgkiariien nəha, kuvei pen nərɪpwɪnien sə ratukwatukw
mɪnrəha. 3 *Ro pen tsəfo mhəp ti nərɪpwɪnien sə Kumwesən tro m kitaha trini mɪnuə so
nəri auər a ia nəgkiariien i ramasan pɪk maməvisau suatuk sə in rauvehimɪru nərmama
irə? Iərimənu səkitaha rɪməkupwən mɪni irəpɪw nəgkiariien nəha. Kurirə irə nərmama
me i səməme həməregi, irəha həhatən kitaha ia nəgkiariien nəha mə ro nɪpərhiēnien.
4 *Kumwesən in mwi ro kitaha sətəni mə nəgkiariien nəha ro nɪpərhiēnien i. In ro
nɪmtətien me mɪne narimnari me nərmama hətoni nənɪmənraha rier tukwe, nənə muvei
pen nɪskaiien me səvəi Nənɪmwɪn Ikinan m nərmama resi pen nətərigien səvənhi.

Iesu rɪməuvehe iərmama nɪpwrən rəmwhen ia nɪpwrataha

5 Rɪpko mhə nagelo me Kumwesən rɪməuvehi utə irəha mə tuhərimənu ia tɪprənə vi sə
trɪpkuvehe, tɪprənə nəha saməgkiari irə. 6 Nəgkiariien riti sə raməmak ia Nəkukuə Ikinan
rani mə,

“Iərmama in nəri auər a,
mətə rerim tramrhi in,
tikəpwəh nenouenouien irə,

nənə ik ikamətui amasan ti iəməti iərmama.

7 Ia nəpɪn kwakwa a ik ikɪməuvehi irəpɪw in reiwiəu inhəriɪpɪw anan ia nagelo me,
nənə məfəfau pen nasorien mɪne nisaiien ia kənkapwə,

8 *məmri narimnari me pam kamharə inhəriɪpɪw ia tɪpage nisun mi.”

Nəgkiariien i sə rani mə Kumwesən rəmri narimnari me pam kamharə inhəriɪpɪw ia tɪpage
nisui iərmama nɪpwrən mə Kumwesən rɪpkəpwəh mhə kuatia mə iərmama trəpwəh
nərimənuien irə. Mətə kitaha səpkətəni mhə ihi iərmama ramərimənu ia narimnari
me pam. 9 *Mətə nari kuatia sənətəni in i Iesu sə Kumwesən rɪməuvehi irəpɪw in

* 1:14: Sam 34:7, 91:11 * 2:2: Kal 3:19 * 2:3: Hip 10:29, 12:25 * 2:4: Mak 16:20, 1Kor 12:4,11 * 2:8:
1Kor 15:27 * 2:9: Fil 2:8-9

reiwaiu anan ia nagelo me sāvai nāpīn kwakwa a. Nənə təkwtəkwwuni nāha kināfəfau pen nasoriien mīne nīsiāiien ia kənkapwə ti nəri nə mə rīməuvehi nāmīsāiien memhə. Ouəh, ia namasanien sāvai Kumwesən in remhə muvehi təmwki nərmama pam.

10 *Kumwesən sə rīno narimnari me pam mə narimnari me nāha sāvənhi, in ro noien riti ramasan pīk in i ro Iesu rīregi nāmīsāiien me. Nāmīsāiien me nāha hənō Iesu ruvehe matukwatukw məmwhen. In iərmama sə rukupwən mousi əmwesi nəkwws ti nuvehimīruien nīpwnəti Kumwesən me həpīk. Kumwesən truvehi utə irəha tuhəuvən mharə ia kwopun ramser. 11 *Iesu ramo nərmama me sāvənhi həuvehe mho nəkur ikinan me mə irəha nərmama me sāvai Kumwesən noien ərəha sāvənraha riwən. Nənə Iesu mīne nərmama me sāvənhi sāvənraha tata kuatia a. Ro pen Iesu rīpkauris mhə mə trəkwein irəha mə piāvni me 12 nāpīn raməgkiari iamīnhi irə mīnuə, “Iou takini irapw nəghim ti piak me.

Ia nīmwrhenhi nousəsimwinien sāvənraha takəgnəgini ik.”

13 In rani mwi mə,

“Iou takəmri pen nahatətəiien səiou ia Kumwesən.”

Nənə mani mwi mə,

“Ətə ro. Iou i kīmaha nəkwrhəkwərha me səməme Kumwesən rīməuvei pehe irəha miou.”

14 *Ti nəri nə mə nəkwrhəkwərha me nāha nusanraha mīne nītenraha rarə, ro pen Iesu in mwi ruvehe mo in iərmama rəmwhen a ia nīrəha nusan mīne nīten rarə. In ro iamīnha irə mə tremhə, nənə ia nemhəiien sāvənhi trouraha iəremhə sə rauvehi nīskāiien sāvai noien iərmama remhə. Iəremhə nāha Setan. 15 Ti nəri nə mə nərmama haməhekīr nemhəiien, nehekīriien sāvənraha raməkwtəmhirī tərini irəha nāpīn me pam ia nīmīruien sāvənraha. Rəmwhen a mə irəha slef me. Mətə Iesu rīmāmhə mə truvei raka irəha, tuhəpwəh mwi noien irəha slef me. In ruvəfi nari ia nīrəha. 16 *Rīno nukurənien irə mə Iesu rīpkasitu mhə ia nagelo me, mətə rīnasitu ia kwənəkwws me sāvai Epraham. 17 *Ro pen in rīməuvehe məmwhen a ia piāvni me ia noien me pam, mə ia nīkaren sāvai wok sāvai Kumwesən, in rukurən nuveheien pris asori anan riti sə trapi ti nərmama me sāvənhi, nənə irəha həkurən nətīgiteien irə traikuas raka noien ərəha me sāvənraha. 18 Ti nəri nə mə in ruvəregi raka nāmīsāiien ia nāpīn nāha kinameipweipwi in ia noien ərəha ro pen in rukurən nasituēn ia səməme kameipweipwi irəha ia noien ərəha ipwet mīne.

3

Iesu in rasori məpi raka Moses

1 Ro pen, piak ikinan me, nərmama me Kumwesən ia neiai rīnəkwein pəri ia kitaha m kīmīaha, hətərig ro ia Iesu, aposol mīne pris asori anan sāvai nəgkiariien səkitaha sə saməni irapw. 2 Kumwesən rīməuvehi utə in mə tro wok i, nənə in ro nəkwwai Kumwesən ia narimnari me pam, rəmwhen ia Moses fwe kupwən in rīno nəkwwai Kumwesən ia wok me pam sāvənhi ia nəkwwai nīmwwə sāvai Kumwesən. 3 Mətə Iesu in rasori məpi raka Moses rəmwhen iəmə sə ruvrhəkīn nīmwwə riti in rasori məpi raka nīmwwə nāha. 4 Ouəh nīpərhiēnien, nīmwwə me pam kuatia kuatia iərmama ruvrhəkīn, mətə Iəmə sə rīməuvrhəkīn narimnari me pam in nāha Kumwesən. 5 *Moses in iotukwininari riti sə ro nəkwwai Kumwesən ia wok me pam sāvənhi ia nəkwwai nīmwwə sāvai Kumwesən, nənə mukupwən mīni irapw narimnari me səməme Kumwesən trəgkiari mwi irə kurirə ikin. 6 *Kristo, in mwi ro nəkwwai Kumwesən ia narimnari me pam. Mətə rīpkō mhə in iotukwininari a riti ia nəkwwai nīmwwə sāvai Kumwesən rəmwhen ia Moses. In Tīni Kumwesən sə ramərimənu ia nīmwwə nāha. Nənə trīni mīnuə kitaha saməkwtəmhirī

* 2:10: Rom 11:36 * 2:11: Mat 25:40, Mak 3:35, Jon 20:17 * 2:14: Jon 12:31, 1Jon 3:8, Rev 12:10 * 2:16: Aes 41:8-9 * 2:17: Fil 2:7, Hip 2:14, 1Jon 2:2, 4:10 * 3:5: Nam 12:7 * 3:6: Kol 1:23, Hip 3:14

noien i samo, noien sə samahatətə əknekın ia Kumwesən, mamhəmri pen əknekın nətərigien səkitaha irə, in i rahatən pen mə kitaha nimwə səvənhi.

Tihəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai

⁷ Ro pen rəmwhen ia Nənimwın Ikinan rani,
“İpwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,

⁸ *hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai,
rəmwhen ia kaha kupwən me səkimiaha hənamo mamhərui nəkwai Kumwesən,
nəpın irəha hameipweipwi in fwe ia kwopun akwesakwes.

⁹ Kwopun nəha, ia nəpın me meste nuk foti, kaha kupwən me səkimiaha hamətoni narimnari me səməme iakamo mınraha,
mətə irəha hameipweipwi iou, mamhokeikei mə tuhətoni mwi niskaiien səiou.

¹⁰ Ro pen niemaha rəpi iou ti nərmama me nəha,
nənə iakini mə, ‘İa nəpın me pam irəha kamhəuvən mamharikou ia rerınraha.
İrəha həpkesi pen mhə suatuk me səiou.’

¹¹ *Niemaha rəpi pik iou, iakuvehi kwəsuahi mını mə,
‘İrəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpın riti mhəuvehi napwısien səiou.’ ”

¹² Piak me, tihətui amasan, kamo kimiaha riti rerın ruvehe mərəha, məpwəh nınıien nıpərhiien ia nəgkiariien pərhiien, miri pen in mə trəpwəh Kumwesən sə ramıru, mevən isipwın tukwe. ¹³ Mətə nəgkiariien nəha Nənimwın Ikinan rıməni mə “ipwet” ramarə ihı, ramasan mə kimiaha tihəməkeikei mamhəgkiari m kimiaha me mamhərpwi əknekın kimiaha me ia nəpın me, mə noien ərəha trəpwəh neikuəien ia kimiaha riti mo kənkəpwə riskai. ¹⁴ *İakani iamınha irə ti nəri nə mə kitaha tsaməkeikei mhahatətə əknekın ia Kristo rəmwhen səno fwe kupwən nəpın səuvehe vi a mhahatətə irə. Trini mınıuə səkwətəmhirı noien nəha səkitaha meste nımıruien səkitaha ro sampam, rahatən pen mə nıpərhiien kitaha nərmama me səvəi Kristo, saməuvehi pəri narimnari me kitaha min. ¹⁵ *Nəgkiariien səvəi Nəkukuə Ikinan rani iamınhi irə:

“İpwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,
hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai,

rəmwhen ia kaha kupwən me səkimiaha hənamo mamhərui nəkwai Kumwesən.”

¹⁶ *Nısımə me nəha həməregi reri Kumwesən mətə həpwəh noien nəkwən? İrəha pam səməme Moses rıməiri irapw irəha fwe tənə İjip uə rekəm? Ouəh, irəha nəha.

¹⁷ *Nısımə me nəha həno Kumwesən niemaha rəpi nuk foti? İrəha səməme həno noien ərəha, nənə nıpwranraha rımwei pen ia kwopun akwesakwes hemhə uə rekəm? Ouəh, irəha nəha.

¹⁸ *Nısımə me nəha Kumwesən raməgkiari mınraha mauvehi kwəsuahi mə irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpın riti mhəuvehi napwısien səvənhi? In raməgkiari m nərmama səməme hənərui nəkwən. ¹⁹ Ro iamınhi irə sətoni mə kınise irəha həpkuvnimwə mhə ti nəri nə mə irəha həpkini mhə nıpərhiien ia Kumwesən.

4

Napwısien riti nəha ikın nərmama me səvəi Kumwesən həukurən nuvehien ipwet

¹ Mətə kitaha i, Kumwesən ruvəni raka tukutaha mə kitaha səukurən nuvnimwəien mhəuvehi napwısien səvənhi, nənə nəgkiariien nəha ramərer maməsevər tukutaha. Ro pen pwəh səhekır. Rərəha mə tukəkiri kimiaha riti kətə mə rəpwəh nesteien napwısien nəha. ² Kitaha səuvəregi raka nəgkiariien amasan riti rəmwhen nərmama me nəha fwe kupwən həməregi. Mətə nəgkiariien nəha irəha həməregi rıpkasitu mhə ia nırəha, ti nəri nə mə irəha həməregi a mətə həpwəh nahatətəien irə. ³ *Mətə kitaha səməme

* **3:8:** Eks 17:7, Nam 20:2-5 * **3:11:** Nam 14:21-23 * **3:14:** Hip 3:6 * **3:15:** Hip 3:7-8 * **3:16:** Nam 14:1-35 * **3:17:** 1Kor 10:10 * **3:18:** Hip 3:11 * **4:3:** Hip 3:11

səuvəni raka nɪpərhiɛniɛn ia nəgkiariien nəha saməuvnimwə mamhəuvehi napwɪsiɛn nəha Kumwesən raməgkiari irə mamini mə,

“Niemaha rəpi pɪk iou, iakuvehi kwəsuaɪi, mini mə,

‘Irəha tuhəpkuvnimwə mhə ia nəpɪn riti mhəuvehi napwɪsiɛn səiou.’ ”

In rini iamɪnhi irə nəri auər a mə rino pam wok me səvənhi ia nəpɪn rɪnəmri tɪprənə irə. ⁴ *Kitaha səukurən mə rino pam raka wok me nəha iamɪnha irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan raməgkiari ia nəpɪn sə ro sefen irə, mani mə, “Ia nəpɪn səro sefen, Kumwesən rapwɪs ia wok me pam səvənhi.” ⁵ *Nənə rani mwi ia kwopun i mə, “Irəha tihəpkuvnimwə mhə ia nəpɪn riti mhəuvehi napwɪsiɛn səiou.”

⁶ Nərmama səməme haməkupwən mhəregi nəgkiariien amasan, irəha həpkuvnimwə mhə mhəpkuvehi mhə napwɪsiɛn nəha ti nəri nə mə irəha hənərui nəkwai Kumwesən. Mətə napwɪsiɛn nəha raməmak ihi mə nərmama nepwɪn mwi irəha həkukurən nuvnimwəien mhəuvehi. ⁷ Ro nukurənien i mə ro iamɪnha irə ti nəri nə mə nuk rɪpɪk rukurau nənə Kumwesən rəmri mwi nəpɪn riti mwi kani mə “Ipwet.” Kig Tevit rɪməni irapw nəri nəha ia nəgkiariien i iakuvəni raka, rani mə,

“Ipwet, trini minuə hiəregi reri Kumwesən,

hiəpwəh noien kəmkapwəmiaha riskai.”

⁸ *Fwe kupwən, Josua rɪpkuvei pen mhə napwɪsiɛn mɪnrəha ia tənə Kenan. Ko ruvei pen mɪnrəha Kumwesən ko rɪpkini mhə mwi nəpɪn əpə riti mwi kurirə. ⁹ Mətə Kumwesən rini nəpɪn əpə riti mwi. Ro iamɪnhi irə napwɪsiɛn riti nəha ikin raməmak ihi nərmama me səvəi Kumwesən həkukurən nuvnimwəien mhəuvehi. Napwɪsiɛn nəha rəmwhen ia sapat, ¹⁰ *ti nəri nə mə iərmama sə truvnimwə muvehi napwɪsiɛn nəha səvəi Kumwesən, in mwi trapwɪs ia wok səvənhi rəmwhen ia Kumwesən rɪnapwɪs ia wok səvənhi fwe kupwən. ¹¹ Ro pen pwəh kitaha sousari əknekɪn mə tsəuvnimwə mhəuvehi napwɪsiɛn nəha. Rərəha mə kitaha riti tresi pen noien səvəi nəkur kupwən me səməme hənərui nəkwai Kumwesən mhəmwei.

¹² *Takani iamɪnhi irə ti nəri nə mə Nəgkiariien səvəi Kumwesən ramɪru mamə nɪpwran, məhiə məpi raka nau səvəi naruagənien sə rəhiə ia nɪkaren pəri mi, mamərai ərori iərmama meste fwe imwə anan ia kwopun nɪmɪruien mɪne nənimwɪn krauarə ikin, meste kwopun nɪkəkrin me həriɪn ikin mɪne nui fwe imwə ia nɪkəkrin me, maməkiri nətəriɪen me mɪne noien afafa me ia reri iərmama. ¹³ Nari riti riwən sə Kumwesən rino ko rərkwafə ia nənimen, mətə in ramətə pam irəha. Nənə in nəha trəres kitaha mə sənəfarə irə ia nɪmɪruien səkitaha.

Iesu in pris asori anan riti

¹⁴ *Ro pen pwəh səkwətəmhiri əknekɪn nəgkiariien səkitaha sə saməni irapw ti nəri nə mə səuvəuvehi pris asori anan riti səkitaha in rasori. In i Iesu, Tini Kumwesən sə rutə məpi raka nɪmagouagou mevən fwe ia neiai. ¹⁵ Pris asori anan nəha səkitaha rukurən amasan mə nɪskaiien səkitaha riwən, nənə ramapi tukutaha, ti nəri nə mə narimnari me pam hənəipweipwi raka in. Mətə nari kuatia in rɪpko mhə noien ərəha. ¹⁶ *Ro pen pwəh səpwəh nehekɪriɛn. Pwəh səuvən ipaka ti jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, jea sə namasanien raku pen ikin. Ia kwopun nəha in trapɪ kitaha, muvei pehe namasanien m kitaha nəpɪn samətui in mə trasitu ia kitaha.

5

¹ Kitaha səukurən mə ia narəien səvəi nəkur Isrel nəpɪn me pam Kumwesən rarfi iərmama riti ia reri nərmama mauvehi utə in mə truvehe mo in pris asori anan. Pris asori anan nəha tro suatuk səvəi nərmama həuvən ti Kumwesən. In rauvei pen tukwini

* **4:4:** Jen 2:2 * **4:5:** Sam 95:11 * **4:8:** Dut 31:7, Jos 22:4 * **4:10:** Hip 4:4 * **4:12:** 1Pit 1:23, Efes 6:17, Rev 1:16, 19:15, Jon 12:48 * **4:14:** Hip 3:1, 10:23 * **4:16:** Hip 10:19

narimnari me sǎvǎnraha m Kumwesǎn ia tǎkure nifatǎ, nǎnǎ mavi netǎ ti nuvehi rakaien noien ǎrǎha me sǎvǎnraha. ²*Nǎrmama sǎmǎme hamreirei nari mamhǎuvǎn ia mour, pris asori anan nǎha rukurǎn noien rimǎru ti nirǎha ti nǎri nǎ mǎ in mwi rǐpkiskai mhǎ mamǎ noien ǎrǎha nǎpǐn rǐpik. ³*Ro iamǐnhi irǎ in tramǎkeikei muvi netǎ ti nuvehi rakaien noien ǎrǎha me sǎvǎnhi, nǎnǎ marǎ mo mwi sǎvǎi nǎrmama.

⁴*Nǎnǎ iǎrmama riti ko rǐpkuvehi utǎ atukw mhǎ in mǎ tro wok sǎvǎi pris asori anan, mǎtǎ Kumwesǎn rǎkwein in mǎ tro rǎmwhen rǐnǎkwein ia Eron fwe kupwǎn. ⁵*Rǎmwhen a mwi Kristo rǐpkuvehi utǎ atukw mhǎ in mǎ in pris asori anan, mǎtǎ Kumwesǎn rimǎrǐ, nǎnǎ mǐni pen tukwe in mǎ, “Ik nǎrǐk.

Tǎkwtǎkwuni iakuvehe tata atukwatukw sǎim.”

⁶*Nǎnǎ ia kwǎpun riti mwi ia Nǎkukuǎ Ikinan in rani mǎ, “Ik pris riti rǎmwhen ia Melkisetek fwe kupwǎn, tikauvehi wok i ia nǎpǐn me mǐne ia nuk nuk me.”

⁷*Ia nǐmiruien sǎvǎnhi ia tǎkure tǐprǎnǎ i Iesu ramǎfwaki m Kumwesǎn mamǎres nari, mamasǎk ǎpwǎmwǐs nǐse nǎnimem ramaiu. Kumwesǎn rauvehi nǐskaiien ti nuvehimǐruien in mǎ trǎpwǎh nemhǎien. Nǎnǎ in ramsiai Kumwesǎn mamǎ nǎkwan, ro pen Kumwesǎn rǐregǐ in. ⁸Nǐpǎrhienien Iesu in Tǐni Kumwesǎn, mǎtǎ rimǎregǐ nǎmisǎien. Ro pen nǎmisǎien sǎvǎnhi ro in rukurǎn amasan nǐpwrai noien nǎkwai Kumwesǎn. ⁹Nǎnǎ nǎpǐn ruvehe mǐnatukwatukw pam, in ruvehe nukune nǐmiruien rerǐn kauvehimǐru nǎrmama me pam irǎ sǎmǎme kamho nǎkwan. ¹⁰*Nǎnǎ Kumwesǎn ruvei pen nahag i mǐn mǎ in pris asori anan rǎmwhen ia pris nǎha Melkisetek fwe kupwǎn.

Nǎgkiariien kani kamǎsuǎpwiri irǎha irǎ

¹¹Kimaha iahamǎuvehi nǎgkiariien rǐpik mǎ tahǎni mhǎgkiari ia nǎri nǎha, mǎtǎ rǎknekǐn ti nǐni amasan pamien tukumiaha, ti nǎri nǎ mǎ kimiaha hiarpaha nǐregǐien nari riti nǎnǎ mhǎukurǎn. ¹²*Kinahatǎn raka kimiaha tui ia nǎgkiariien sǎvǎi Kumwesǎn. Tǎkwtǎkwuni ratukwatukw a mǎ kimiaha tihahatǎn nǎrmama me irǎ, mǎtǎ kimiaha ko hiǎpko mhǎ. Tǎkwtǎkwuni nǎha tukamǎkeikei kahatǎn mwi kimiaha ia nukune nǎgkiariien sǎvǎi Kumwesǎn. Kimiaha hiamesis a ko hiǎpkani mhǎ nǎvegǐnien skai. ¹³Mǎtǎ iǎrmama sǎ ramesis ihi iamǐnha irǎ trǎfo mukurǎn nǎgkiariien sǎvǎi natukwatukwien? Rǎknekǐn ti nǎri nǎ mǎ in iǎkunouihi. ¹⁴*Mǎtǎ nǎvegǐnien sikai sǎnǎi nǎkur hǎuvǎmruǎ raka sǎmǎme kamhǎkiri noien me ia nǎpǐn me, nǎtǎrǐgǐen sǎvǎnraha ruvǎuvehe muvǎukurǎn sǎ ramasan mǐne sǎ rǎrǎha.

6

¹Ro pen ramasan mǎ tsǎpkahatǎn mhǎ mwi nukune nahatǎnien sǎvǎi nahatǎtǎien ia Kristo, mǎtǎ pwǎh sǎuvǎn atukwatukw ti nǎgkiariien me sǎmǎme ho kitaha sǎuvehe mhǎmruǎ. Kitaha sǎuvǎrǎrǐg raka ia noien emhǎ me, mhǎnahatǎtǎ raka ia Kumwesǎn. Rǎmwhen a mǎ sǎnǎpǎrhi raka tǎmwki nimwǎ. Nǎpǐn nǎha tǎkwtǎkwuni sǎvǎi nǐrǐpesuien nimwǎ. ²*Kitaha sǎuvǎukurǎn raka nahatǎnien me sǎvǎi noien me sǎpǎmsǎpǎ sǎvǎi pǎptaes, nǎnǎ mhǎuvǎukurǎn raka noien sǎvǎi nǎmri penien rǎgǐ iǎrmama ia kǎnkǎpwǎ iǎrmama mǎfwaki tukwe. Nǎnǎ kitaha sǎuvǎukurǎn raka mǎ nǎrmama tuhǎtui mwi ia nemhǎien, nǎnǎ mhǎuvǎukurǎn mwi mǎ Kumwesǎn trǎkiri noien me sǎvǎi nǎrmama, nǎnǎ muvei pen nǎrpwinien rerǐn m nǎrmama sǎmǎme kamho noien ǎrǎha. Narimnari me i, sǎnǎgkiari raka irǎ. Rǐpkamasan mhǎ mǎ tsǎsmwatuk mwi

* 5:2: Hip 4:15 * 5:3: Lev 9:7, 16:6 * 5:4: Eks 28:1 * 5:5: Hip 1:5 * 5:6: Hip 6:20, 7:1,17 * 5:7: Mat 26:39-46, Fil 2:6-8 * 5:10: Hip 5:6 * 5:12: 1Kor 3:1-3 * 5:14: Rom 16:19, Fil 1:10 * 6:2: Hip 9:14

ia nægkiariien kuatia me ia nəpɪn me. ³ Ro iamɪnhi irə trɪni mɪnuə Kumwesən rəsəni kɪtaha, nənə kɪtaha tsəuvehe kɪtaha nərmama səməme səuvəmruə raka.

⁴ Hiəukurən mə nərmama nepwɪn nəha irəha həuvəuvehe raka ia nukuraanien, mhənənimwi əghan raka namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a raku pen ia neiai, həuvəuvehi pəri raka Nənɪmwɪn Ikinan kɪtaha mɪnraha, ⁵ *mhənənimwi əghan raka nægkiariien səvəi Kumwesən mə ramasan, mhəuvəregi raka niskaiien səvəi nɪtətə sə trɪpko mhə tui ruvehe, ⁶ *mətə təkwtəkwuni hənəpwəh nahatətəien səvənraha mhəuvəregi. Irəha tuhəfo mhərərɪg mwɪ ia noien ərəha səvənraha mhəuvehe mwɪ tɪ Kumwesən? Suatuk riti mwɪ riwən. Rəmwhen a mə irəha hənərui tərini pen mwɪ Tɪni Kumwesən ia nei kamarkuau, mhəuvehi utə mwɪ in, mho aurɪs in ia nəmri nərmama.

⁷ Tɪprənə sə rauvehi amasan nui səvəi nesən sə rətəgətəg irapw irə nəpɪn rɪpɪk, mukuə narimnari me sə trasitu ia nərmama səməme haməmhu irə, Kumwesən trəkwein amasan irə. ⁸ *Mətə mə tɪprənə nəha rukuə nurhi ərəha me sə ro rɪrevɪn, rɪpkamasan mhə mwɪ tɪ nari riti, rɪnamevən a tukəkwein ərəha irə. Ia nəpɪn sampam səvənhi napw trahi əmwesi pam narimnari səməme kamharə irə.

⁹ Nərmama keikei me, kɪmaha iahaməgkiari iamɪnhi irə, mətə iahəukurən amasan ia kɪmiaha mə noien səkɪmiaha ramasan mwɪ məpi raka tɪprənə ərəha nəha. Kɪmiaha hiamo narimnari me səməme kamhahatən pen mə Kumwesən ruvəuvehimɪru pərhiən kɪmiaha. ¹⁰ *Kumwesən ko rɪpkenouenou mhə narimnari me səməme hiəno tɪ nəri nə mə noien səvənhi ratukwatukw a ia nəpɪn me pam. Nənə in ko rɪpko mhə nəri auər a ia noien amasan səvəi nokeikeiien sə hiəno mɪn, nənə mamho ihɪ, nəpɪn hiənasitu ia nərmama me səvənhi. ¹¹ *Nənə kɪmaha iahokeikei mə kɪmiaha kuatia kuatia rerɪmiaha tragien tɪ noien iamɪnha irə mamhəuvən meste tihəuvehi nəfe hiaməmri pen əknekɪn nətərɪgien səkɪmiaha irə. ¹² Kɪmaha iahəpwəh nokeikeiien mə tiharpaha, mətə iahokeikei mə tihəmwhen ia nərmama səməme hamahatətə, nənə nətərɪgien səvənraha rəpwəmwiɪs, nənə həukurən nuvehien narimnari me səməme Kumwesən rɪno promes mə truvei pen mɪnraha.

Promes səvəi Kumwesən traməkeikei muvehe mukuə

¹³ Nəpɪn Kumwesən rɪno promes m Epraham fwe kupwən, nahag riti mwɪ riwən mə in truvehi mo nægkiariien səvənhi rɪpam, tɪ nəri nə mə nəghi Kumwesən rasori məpi raka nahag me pam. Ro pen Kumwesən ruvehi atukw a kwəsuaɪi ia nəghɪn, ¹⁴ *mani mə, “Iakani nɪpərhiənien mə iou takəkwein amasan ia niram, mo nərmama ia kwənəkwas səim tuhəpɪk.” ¹⁵ Tɪ nəri nə mə nətərɪgien səvəi Epraham rəpwəmwiɪs, in reitenhi meste ruvehi narimnari me nəha Kumwesən rɪno promes mə truvei pen mɪn.

¹⁶ *Nəpɪn iərmama ruvehi kwəsuaɪi ia nəghi iəmə asori riti səvənhi, nənə kwəsuaɪi nəha səvənhi rərihi nægkiariien səvənhi rɪpam. Nənə nərmama tuhaməkeikei mhəni nɪpərhiənien ia nægkiariien səvənhi, ko həpkəvisə mhə mwɪ tukwe. ¹⁷ Kumwesən rɪməuvehi kwəsuaɪi ia nəghɪn iamɪnhi irə, tɪ nəri nə mə in rokeikei mə tro nərmama me i səməme tuhəuvehi nəfe in rɪno promes həukurən amasan mə nətərɪgien səvənhi ko kɪpkuvsini mhə nəpɪn riti. ¹⁸ *Nægkiariien mi nəha promes mɪne kwəsuaɪi ko krɪpkuvsini mhə ia nəpɪn riti. Ia nægkiariien mi nəha Kumwesən ko rɪpkeikuə mhə. Kɪtaha nərmama me i sənəp raka mhəuvən mamhərkwafə ipaka tɪ Kumwesən, nægkiariien mi nəha krouasitu asori ia kɪtaha, rauo mə kɪtaha tsəkwtəmɪhiri əknekɪn noien i samo, noien sə sameitenhi nəri amasan i Kumwesən rɪnəmri kupwən ia kɪtaha. ¹⁹ Nəri amasan nəha sameitenhi raməkwtəmɪhiri nɪmɪruien səkɪtaha rəmwhen ia aean sə ravi tərini nɪtətə. Kɪtaha sameitenhi nəri amasan nəha rəmwhen mə kɪtaha səuvəuvnimwə raka ia kwopun ikinan anan sə tɪnari ramo tukuahag fwe ia neiai ia

* **6:5:** 1Tes 2:3 * **6:6:** Mat 12:31, Hip 10:26-27, 1Jon 5:16 * **6:8:** Jen 3:17-18 * **6:10:** Hip 10:32-34 * **6:11:** Hip 3:14 * **6:14:** Jen 22:16-17 * **6:16:** Eks 22:10-11 * **6:18:** Nam 23:19, 1Saml 15:29

nimwə səvəi Kumwesən. ²⁰ *Iesu ruvəuvnimwə raka ia kwopun nəha. In ruvnimwə tukwini səkitaha mə trəsevər ia suatuk səkitaha. In ruvəuvehe raka mīno pris asori anan irə rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən, nənə in trauehi ia nəpīn me ia nuk nuk me.

7

Pris asori anan nəha Melkisetek

¹ *Fwe kupwən, iəmā i Melkisetek, in kig səvəi Salem, nənə in pris səvəi Kumwesən i in rasori pik anan. Nəpīn Epraham rimavən ia naruagənien irəha kig me, nənə in ruvehi irapw irəha, nənə in rīrəriḡ mīnauvehe, Melkisetek ramevən mətōni ia suatuk, nənə rəfwaki mərəs Kumwesən mə trəkwein amasan ia Epraham. ² Nənə Epraham roueite nautə me pam ia kusen ten nənə muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. Nahag i Melkisetek nīpwran i mə Kig səvəi Natukwatukwien. Nənə nəḡhīn riti mwi kaməkwein in irə mə kig səvəi Salem. Nīpwran mə Kig səvəi Nəmərīnuien. ³ *Nəkukuə Ikinan rīpkəḡkiari mhə ia tata səvənhi mīne mama səvənhi mīne kwənəkʷus me səvənhi, nənə mīpkīni mhə nəpīn rīnətui irə mīne nəpīn rīmāmhə irə. Rəmwhen mə in rīpkēmhə mhə, in ramo ihi wok səvəi pris. Ro iamīnhi irə ikətōni mə in rəmwhen ia Tīni Kumwesən, in pris rerīn riti.

⁴ Rerīmīaha trīrhi ro Melkisetek mə in nəfe iəmā asori. Epraham kaha kupwən səkitaha rīnoeite nautə me səvəi kig me səməme rīməuvehi irapw irəha ia naruagənien, muai ia kusen ten muvei pen kusen kuatia m Melkisetek. ⁵ *Kitaha səukurən mə ia nuk me pam nəkur Isrel tuhaməkēkei mhəuai nautə me səvənraha ia kusen ten mhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkʷus me səvəi Livae səməme irəha pris me rəmwhen ia Loa səvəi Kumwesən rani. Nəri auər a mə pris me nəha irəha kwənəkʷus me səvəi Epraham, mətə piəvnraha me tuhaməkēkei mhəuvei pen nautə me nəha mīnraha. ⁶ Melkisetek, rīpko mhə in kwənəkʷus riti səvəi Livae, mətə Epraham rīməuai nautə me nəha ia kusen ten muvei pen kuatia min. Nənə Melkisetek rəfwaki m Kumwesən mə trəkwein amasan ia Epraham i Kumwesən rīno promes me min. ⁷ Nənə nərmama pam həukurən. Iərmama sə rauvehi nahag asori trəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia iərmama sə in inhəripw irə. ⁸ Nənə pris me i ipwet mīne səməme kauai nautə me kusen ten kauvei pen kuatia mīnraha, irəha nərmama me a səməme tuhəpkēmhə. Mətə Melkisetek i kuai nautə me kusen ten kuvei pen kuatia min, Nəkukuə Ikinan rani mə in ramīru. ⁹ Rosi kitaha səukurən nīnīien mə Livae, iəmā i nəkur Isrel ipwet mīne kamhəuai nautə me səvənraha kusen ten mamhəuvei pen kusen kuatia m kwənəkʷus me səvənhi, rəmwhen mə Livae atukwatukw nəha fwe kupwən rīməuai nautə nəha səvəi Epraham kusen ten muvei pen m Melkisetek. ¹⁰ Iakani iamīnha irə tī nəri nə mə nīpərhiēnien Livae rīnəpwəh ihi nətuiien ia nəpīn nəha Melkisetek rīnətōni Epraham ia suatuk, mətə in rīnəmāk raka ia nite^a kaha nəha səvənhi Epraham.

Iesu Kristo in rəmwhen ia Melkisetek

¹¹ Wok səvəi pris me nəha kamhəuku pen ia kwənəkʷus səvəi Livae in nukune Loa sə Kumwesən rīməuvei pen m nəkur Isrel. Mətə wok səvəi pris me nəha rəpwəh nəmwhenien, ko irəha həpkəmri atukwatukw pam mhə nari. Ro pen pris əpə riti traməkēkei muvehe, mīpkəmwhen mhə ia Eron, mətə in rəmwhen ia Melkisetek. ¹² Nənə hiəukurən nəpīn kuvsini noien səvəi nīrfīien pris, nənə tukaməkēkei kuvsini mwi Loa. ¹³ Traməkēkei mo iamīnhi irə tī nəri nə mə kitaha saməḡkiari ia Iərimənu səkitaha sə rīməuku pen ia kwənəkʷus əpə riti. Iərmama riti riwən ia kwənəkʷus nəha rīno raka wok səvəi pris ia nīfatə. ¹⁴ *Nərmama həuvəukurən raka mə in rīməuku pen ia kwənəkʷus səvəi Juta. Nəpīn Loa səvəi Moses raməḡkiari ia wok səvəi pris me,

* **6:20:** Lev 16:2-3, Lev 16:12,15, Hip 5:6 * **7:1:** Jen 14:17-20 * **7:3:** Sam 110:4 * **7:5:** Nam 18:21 a **7:10:** Uə “in fwe ia nīpwrai kaha səvənhi” * **7:14:** Jen 49:10, Aes 11:1, Mat 2:6, Rev 5:5

ripkægkiari anan mhə ia kwənəkwus nəha. ¹⁵ Ruvehe mo mwi nukurənien irə mə kuvsini noien səvəi nərffien pris ti nəri nə mə pris riti mwi ruvəuvehe raka in rəmwhen ia Melkisetek. ¹⁶ In rīməuvehe pris mīpkesi pen mhə loa nəha sə rani kwənəkwus səvəi pris me, mətə resi pen niskaiien səvəi nimiruien i ko ripkiwən mhə ia nəp̄in riti. ¹⁷ *Iakani iam̄inhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə, mam̄ini mə, “Ik pris riti rəmwhen ia Melkisetek fwe kupwən,

nənə tiko wok səvəi pris ia nəp̄in me ia nuk nuk me.”

¹⁸ Nəgkiariien nəha r̄inəmri karen loa kupwən, ti nəri nə mə niskaiien səvənhi riwən, in ripkasitu mhə, ko ripko mhə nari riti. ¹⁹ *Ro iam̄inhi irə ti nəri nə mə Loa səvəi Moses r̄ireirei nəmri atukwatukwien nari riti. Nənə təkwtəkwuni nəha, noien əpə riti sə in ramasan məpi raka ruvəuvehi təmwhək̄in mə kitaha tsəmri pen əknek̄in nətərigien səkitaha irə. Noien nəha in suatuk səkitaha ti nevənien ipaka ti Kumwesən.

²⁰ Nari riti mwi Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi muvehi utə noien nəha. Nəp̄in nərmama me nəha fwe kupwən həuvehe mho irəha pris me, nuvehiiien kwəsuaahi riwən.

²¹ *Mətə nəp̄in Iesu rīməuvehe mo in pris, Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi m̄ini mə:

“Iərimənu rīməuvehi kwəsuaahi riti,
nənə ko ripkərari mhə mwi ia nətərigien səvənhi.

Ik tiko wok səvəi pris ia nəp̄in me ia nuk nuk me.”

²² *Kumwesən rīməuvehi kwəsuaahi iam̄inhi irə, mo Iesu ruvehe iərmama sə rəmri nəgkiariien i kinərihi tərini əknek̄in irə ramasan məpi raka.

²³ Nari riti mwi, pris kupwən me həp̄ik, ti nəri nə mə kuation tro wok mamevən memhə nənə riti ruvehi təmwhək̄in. Irəha həpkuvehi mhə wok rəpwəmwis. ²⁴ Mətə Iesu, in truvehi wok səvəi pris ia nuk nuk me mīpko mhə sampam, ti nəri nə mə in ramarə rer̄in. ²⁵ *Ro iam̄inhi irə in rukurən nuvehim̄iruien nərmama me səməme kamhəuvən ti Kumwesən ia suatuk sə in r̄ino. In rukurən nuvehim̄iruien irəha ia nuk nuk me mīpko mhə sampam ti nəri nə mə in ramarə rer̄in, maməgkiari tukwini səvənraha m Kumwesən.

²⁶ *Pris asori anan riti sə ro iam̄inhi in rəmwhen ti nasituien ia kitaha ti nəri nə mə in iəmə ikinan, in ripko mhə noien ərəha uə noien əmkemik. In ropə ia nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə kiməuvehi utə in, in rasori məpi raka irəha fwe ia neiai. ²⁷ *In ropə ia pris asori anan me nəha. Nəp̄in me pam irəha tuhaməkeikei mhəkupwən mhəvi netə ti naikuas rakaien ia noien ərəha me səvənraha kurirə həpko səvəi nərmama ti naikuas rakaien noien ərəha me səvənraha. Mətə Iesu rīməvi netə m kuation a r̄inəmwhen ko ripko mhə mwi ia nəp̄in riti mwi. In r̄ino noien nəha nəp̄in r̄inəsēni nimiruien səvənhi memhə. ²⁸ *Loa rauvehi utə pris asori anan me səməme həpkiskai mhə. Mətə kwəsuaahi səvəi Kumwesən, sə rukurirə ia Loa, in ruvehi utə Tini sə ramasan məmwhen ti noien wok nəha ia nuk nuk me mīpko mhə sampam.

8

Iesu in pris asori anan səkitaha

¹ *Kimaha iahaməgkiari ia nəri i, mətə nukunen ro iam̄inhi irə. Səkitaha riti pris asori anan rəmwhen a ia sə i iahaməni. In fwe ia neiai. Jea nəha Kumwesən asori raməkure irə mamərimənu, pris asori anan nəha səkitaha r̄inəkure ia n̄ikare jea nəha mwatuk. ² In ramo wok ia nəkwai kwopun ikinan, in i nimwə tapolen pər̄hien sə Kumwesən rīməvi fwe ia neiai. Ripko mhə iərmama rīməvi nimwə tapolen nəha.

³ Pris asori anan me pam səməme Loa rīməuvehi utə irəha wok səvənraha fwe ikin. Irəha haməuvei pen narimnari me m Kumwesən, mamhəvi netə ia nifatə səvənhi. Ia

* 7:17: Hip 5:6 * 7:19: Hip 9:9 * 7:21: Hip 5:6 * 7:22: Hip 8:6, 12:24 * 7:25: Rom 8:34 * 7:26: Hip 3:1 * 7:27: Hip 5:3 * 7:28: Hip 5:1-2 * 8:1: Hip 1:3, 3:1, Hip 10:12, 12:2

suatuk kuatia a, pris asori anan səkıtaha, in mwi traməkeikei muvei pen nari riti m Kumwesən. ⁴ Trini minuə in ramarə ihi ia tıprənə i, ko rıpkuvehe mhə mo in pris riti, ti nəri nə mə pris me hənərə raka mə tuhəuvei pen narimnari m Kumwesən rəmwhen Loa rani. ⁵ *Pris me nəha, irəha kamho wok səvənraha ia nəkwai nimwə sə rauvnhi a narimnari me səməme kamharə ia neiai. Ro pen nəpın Kumwesən rıməni pen ti Moses fwe kupwən mə trıvi nimwə tapolen, mını mə,

“Tikaməkeikei mətui amasan mə tiko narimnari me i səvəi nimwə tapolen resi pen atukwatukw nəfe iakinahatən raka ik irə fwe ia təkuər.”

⁶ *Mətə təkwtəkwuni Kristo rıməuvehi wok səvəi pris sə ramasan məpi raka wok səvəi pris kupwən me. Rəmwhen a mwi nəgkiariien sə in rınərihi tərini əknekın ramasan məpi raka nəgkiariien kupwən, ti nəri nə mə ramərer utə ia promes me səməme hamasan mhəpi raka.

⁷ Nəgkiariien sə kıməkupwən kərihi tərini əknekın rıpkatukwatukw pam mhə. Ko ratukwatukw pam tukərihi tərini əknekın nəgkiariien vi riti ti nəfe? ⁸ Mətə Kumwesən rınətoni mə irəha həkpatukwatukw mhə nəpın rani mə,

“Nəpın nəha ikin rauvehe
sə takərihi tərini əknekın nəgkiariien vi riti
nəkur Isrel mine nəkur Juta tuharə irə.

⁹ Nəgkiariien nəha rıpkəmhwən mhə ia nəgkiariien nəha iakinərihi tərini əknekın mə kaha me səvənraha tuharə irə,
ia nəpın nəha iakıməuvehi rəginraha
miri irapw irəha fwe tənə Ijip.

Irəha həkəkwtəmhiri mhə nəgkiariien səiou,
nənə ro pen iakenouenou irəha. Iou Iərimənu iakani iamınha irə.

¹⁰ *Nənə iou Iərimənu iakani mə nəgkiariien səiou takərihi tərini əknekın ia nəpın sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamınhi irə:
Takəmri pen loa me səiou ia nətərigien səvənraha,
nənə mirai pen ia rerınraha.

Iou takuvehe mo iou Kumwesən səvənraha,
nənə irəha tuhəuvehe mho irəha nərmama me səiou.

¹¹ Ko irəha riti rıpkəvən mhə mahatən nəkur imwəni me uə piəvni mə, ‘Ik tikaməkeikei mukurən Iərimənu i.’
Ko rıpkahatən mhə irəha iamınhi ti nəri nə mə irəha pam tuhəukurən iou,
iərmama sə in inhəripw anan ia nirəha, mevən meste iərmama sə in rasori ia nirəha.

¹² *Iou takapi irəha ti noien me səvənraha səməme həkpatukwatukw mhə,
nənə ririk trıpkrihi mhə mwi noien ərəha me səvənraha ia nəpın riti.”

¹³ Nəpın Kumwesən raməgkiari ia nəgkiariien nəha in trərihi tərini əknekın mə in nəgkiariien vi, nıpwran i mə nəgkiariien rıməkupwən mərihi tərini əknekın rınakuas. Nənə nəri sə rınakuas, rınəpwəh nəmwhenien, nənə trıpkə mhə tui riwən.

9

Nimwə tapolen kaməfwaki irə ia tıprənə i

¹ *Nəgkiariien nəha Kumwesən rıməkupwən mərihi tərini əknekın fwe kupwən səvənhi me fwe ikin loa kamhahatən mə tukəfwaki irə, nənə səvənhi riti nimwə tapolen kaməfwaki irə ia tıprənə i. ² *Nimwə tapolen nəha kıməvi kərpifi nəkwən kəru. Nəkwən sə kukupwən kuvnimwə ikin kani mə Kwopun Ikinan. Ia kwopun nəha nəri kamhi ai pen napw irə raməhiapw mine tepol kaməmri utə bred ikinan irə. ³ *Nəkwən sə ro kəru

* **8:5:** Kol 2:17, Hip 9:23, Eks 25:40 * **8:6:** Hip 7:22, 9:15, 12:24 * **8:10:** Hip 10:16 * **8:12:** Hip 10:17 * **9:1:** Eks 26:1-30 * **9:2:** Eks 25:23-40 * **9:3:** Eks 26:31-33

irə, kiməvi tukuahag tinari irə, kani mə Kwopun ikinan anan. ⁴*Kwopun nəha, nifatə riti fwe ikin kino ia kol, kauvani nimwəkmwəki nari nipekin rapein amasan ia təkuren. Pokis riti fwe ikin kiməvegi nikarkaren me ia kol. Ia nəkwai pokis nəha tikinari riti kino ia kol nəveginien nəha kani mə mana rukuər irə. Rigi nei nəha rino tihin mahatən pen Eron mə in pris, in mwi ia nəkwai pokis nəha. Kəruətərei mi kəru nəha kimərai pen loa me ten ia nirau irau mwi fwe ikin.

⁵*Ia təkure pokis nəha nənimwi Jerupim kəru nəha ikin səməmi krouahatən pen mə Kumwesən raməmak fwe ikin. Təraginrau krouvi atukw i rəuiui kwopun nəha Kumwesən rauvehi raka noien ərəha me səvəi nərmama ikin. Mətə təkwtəkwuni nəha nəpin riwən ti ninien narimnari me i mərai kwərhakwərha. ⁶*Nəpin hənəmri amasan pam narimnari me nəha, ia nəpin me pam pris me kamhəuvnimwə mamhəier ia kwopun ikinan, mamho wok səvənraha. ⁷*Mətə kwopun ikinan anan, pris asori anan in əpa rauvnimwə ikin. Mətə ko ripkevən mhə ia nəpin me. In rauvnimwə ia kwopun nəha nəpin kuatia ia nuk me. Nənə nəpin in rauvnimwə traməkeikei muvehi netə, mevən muvei pen m Kumwesən ti noien ərəha səvənhi mine noien ərəha səvəi nərmama hənə mhəirei. ⁸*Ia narimnari me nəha, Nənimwin Ikinan ramahatən mə suatuk ti nuvnimwəien ia kwopun ikinan anan ripkəsevər mhə ihi nəpin nimwə tapolen rinamərer ihi fwe kupwən. ⁹*In rəmwhen ia nənimwi nari riti sə ramahatən pen nəpin i samarə irə təkwtəkwuni. Nipwran mə narimnari me səməme pris me kamhəuvei pen m Kumwesən mine nərimiru me səməme kamhousi əpune irəha kavi nitenraha ti noien ərəha həirei nəmri atukwatukwien nətərigien səvəi nərmama səməme kamhəuvehe ti nəfwakiien. ¹⁰*Ro iamnhi irə ti nəri nə mə noien səvəi narimnari me nəha raməgkiari a ia nəveginien mine nənimwien mine naikuasien me səpəmsəpə. Narimnari me nəha səvəi nipwrai iərmama a. Kinəmri narimnari me nəha mə tuharə mheste Kumwesən tro narimnari me pam həuvehe mhərməvi mwi.

Nite Iesu Kristo

¹¹*Mətə təkwtəkwuni nəha Kristo ruvəuvehe raka. In pris asori anan sə riməpeki narimnari amasan me muvehe. In riməuvnimwə ia nimwə tapolen sə ramasan anan mwi məpi raka sə kupwən. Nimwə tapolen nəha ripko mhə nari riti sə nərmama hənə ia rəginraha, nənə ripko mhə nari riti səvəi tīprənə i sə Kumwesən rino. ¹²Nəpin Kristo riməuvnimwə ia kwopun ikinan anan, in rino m kuatia a nəmwhen ko ripkuvnimwə mhə mwi, ti nəri nə mə in ripkuvehi mhə nite nəni mine nite kwəti kau muvnimwə, mətə in riməuvehi atukw a niten muvnimwə, mo suatuk ti nifi rakaien kitaha ia noien ərəha me səkitaha, nənə suatuk nəha trarə rerin. ¹³*Kimiaha hiəukurən. Nite nəni mine nite kau mine nimwrakw ia kwəti kau kiməuvani əmwesi ia nifatə, trinini minuə pris riti ruvi rəragi pen ia iərmama sə riməuvehe məmkemik ia nəmri Kumwesən, nənə ia noien nəha in ruvehe məmher mwi. ¹⁴*Mə ro nipərhienien i rəfo ia nite Kristo? In rukurən noien məpi raka. Ia niskaiien səvəi Nənimwin sə ramarə rerin, Kristo riməuvei pen atukw a in m Kumwesən rəmwhen ia nərimiru nərhəien riwən irə kousi əpune kuvei pen m Kumwesən. Nite Kristo traikuas ia rerimiahə ti noien emhə me mə kimiaha hiəukurən no tukwinien nari m Kumwesən sə ramiru.

¹⁵*Ro pen Kristo in iəmə sə ravi simwin nərmama mine Kumwesən ia nəgkiariien vi sə kinərihi tərini əknekən. In ravi simwin irəha iamnha irə mə səməme Kumwesən raməkwein ia nirəha həukurən nuvehien narimnari me nəha tuhəpkiwən mhə səməme Kumwesən ruvəni raka mə truvei pen m nərmama me səvənhi. Ti nəri nə mə Kristo rimamhə, ro pen nemhəien səvənhi rineivinari ia nirəha, tukəpwəh nərpwinien noien

* **9:4:** Eks 16:33, Eks 25:10-16, Eks 30:1-6, Nam 17:8-11, Dut 10:3-5 * **9:5:** Eks 25:18-22 * **9:6:** Nam 18:2-6
 * **9:7:** Eks 16:2-34 * **9:8:** Hip 10:19 * **9:9:** Hip 10:1-2 * **9:10:** Lev 11:2,25, Lev 15:18, Nam 19:11-13 * **9:11:**
 Hip 3:1, 10:1 * **9:13:** Lev 16:3,14-16, Hip 10:4, Nam 19:9,17-19 * **9:14:** 1Pit 1:18-19, 1Jon 1:7, Hip 6:1 * **9:15:**
 1Tim 2:5, Hip 8:6

ərəha me səməme həno nəpɪn nəgkiariien kɪməkupwən kərihi tərini əknekɪn fwe kupwən raiui ihi irəha.

¹⁶ Kɪmiaha hiəkurən. Trini minuə iərmama riti rərihi tərini əknekɪn nəgkiariien riti mə tukəfuai nautə me səvənhi nəpɪn tremhə irə, iərmama nəha traməkeikei mukupwən memhə kurirə irə ko nəgkiariien sə rɪnərihi tərini əknekɪn. ¹⁷ Ro iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien sə ro iamɪnhi ro nəri auər a irə nəpɪn iərmama nəha ramɪru ihi. ¹⁸ Rəmwhen a mwi nəgkiariien sə Kumwesən rɪməkupwən mərihi tərini əknekɪn ruvehe mo nəgkiariien riti tukaməkeikei ko, mətə mə netə rɪpkaiu mhə nəgkiariien nəha ro nəri auər a irə. ¹⁹ *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn Moses rɪni irapw pam raka nəgkiariien me səvəi Loa m nərmama, nənə kurirə irə in ruvehi nɪmwheri sipsip sə kɪno rərueəv mɪne rɪgi nei nəha hisop, meitesi pen ia nite kwəti kau mɪne nite nəni sə rɪnərapi ia nui, nənə mɪvi rərəgi pen netə ia nəkukuə səvəi Loa mɪne ia nərmama me pam, ²⁰ *nənə mɪni pen ti nərəha mə, “In i netə trərihi tərini əknekɪn nəgkiariien i Kumwesən rɪmənɪ pehe tukumiaha i mə tiho.” ²¹ *Ia noien a mwi nəha Moses ruvi rərəgi pen netə ia nɪmwə tapolen mɪne narɪmnari me pam ikin səvəi nəfwakiien. ²² *Nɪpərhiien i, ia noien səvəi Loa nəha, ipaka nari m nari me pam netə rəpərhi irəha həuvehe mhəmher. Nənə trini minuə netə rəpwəh naiuien, Kumwesən ko rɪpkenouenou mhə noien ərəha me.

²³ *Ro pen netə raiu ti nəpərhiien narɪmnari me nəha həuvehe mhəmher. Mətə nɪmwə tapolen nəha mɪne narɪmnari me səvənhi irəha həuvnhi a narɪmnari me fwe ia neiai. Mətə narɪmnari me səvəi nəfwakiien fwe ia neiai, nite nərɪmɪru riti rɪpkəmwhen mhə ti nəpərhiien irəha həuvehe mhəmher. Tukaməkeikei kuvehi netə riti sə ramasan məpi raka. ²⁴ *Kristo rɪpkuvnɪmwə mhə ia nɪmwə tapolen ia tɪprənə i sə nərmama həno ia rəginraha mhəuvnhi a nɪmwə tapolen pərhiien irə, mətə Kristo ruvnɪmwə atukwatukw ia neiai, nənə təkwtəkɪwuni nəha in ramərər ia nəmri Kumwesən maməgkiari tukwini səkɪtaha. ²⁵ Pris asori anan səvəi nəkur Isrel rauvnɪmwə ia kwopun ikinan anan ia nuk me pam mauvehi nite nərɪmɪru me, mətə Iesu rɪpkə mhə iamɪnha irə. In ruvnɪmwə m kuatia a muvei pen nɪmɪruien səvənhi m Kumwesən. ²⁶ Ko rauvnɪmwə nəpɪn me nɪpwran mə in trauvehi nəmɪsəien ia nei kamarkuau i nəpɪn me fwe kɪnəmri vi a tɪprənə muvehe meste pehe təkwtəkɪwuni. Mətə təkwtəkɪwuni nəha, tɪpkə mhə tui tɪprənə i ro sampam, in rier pehe m kuatia a muvei pen nɪmɪruien səvənhi ti nuvehi rakaien noien ərəha, nənə ko rɪpkuvei pen mhə mwi ia nəpɪn riti. ²⁷ *Kumwesən rɪnəmri raka mə nərmama me pam tuhaməkeikei mhemhə m kuatia a, nənə kurirə irə in trəkiri irəha ti noien me səvənraha. ²⁸ Ia noien a mwi nəha, Kristo rɪməuvei pen nɪmɪruien səvənhi m kuatia a ti nuvehi rakaien noien ərəha səvəi nərmama həpɪk. Nənə in trier pehe mwi ia nuveheien sə ro kəru irə, rɪpkə mhə ti nuvehi rakaien noien ərəha, mətə in truvehe mwi ti nuvehi mɪruien nərmama səməme hameitenhi in.

10

¹ *Narɪmnari me səvəi Loa həmwhen a ia nənɪmwi nari m nari amasan me səməme tɪpkə mhə tui həuvehe, rɪpkə mhə nɪpwrai narɪmnari me. Ia nuk me pam pris me nəha səvəi nəkur Isrel kamho a nari kuatia, mamhəvi netə ti noien ərəha. Mətə nite nərɪmɪru me nəha rɪreirei noien nərmama səməme kamhəuvehe ti Kumwesən hatukwatukw ia nənimen. ² Ko ro nərmama me i səməme kamhəfwaki həuvehe mhatukwatukw pərhiien, tukaikuas irəha m kuatia a ia netə nəha, nənə kurirə irə irəha tuhəpkregi mhə mwi mə noien ərəha raməmək ia nərəha, nənə tukousi əpune mwi nərɪmɪru me kuvi nitenraha ti nəfe. Kukurən nəpwəhien noien nəha. ³ Ro iamɪnhi irə, ia nuk me pam, irəha kamhəvi

* **9:19:** Eks 24:3,6-8, Lev 14:4,6 * **9:20:** Eks 24:8 * **9:21:** Lev 8:15,19 * **9:22:** Lev 17:11, Efes 1:7 * **9:23:** Hip 8:5, 10:1 * **9:24:** 1Jon 2:1 * **9:27:** Fil 3:20, Hip 10:10, 1Pit 2:24 * **10:1:** Hip 8:5

auar a netə, mətə ko həpkenouenou mhə noien ərəha me səvənraha, ^{4*}ti nəri nə mə nite nəni mine kau ko rīpkuvehi raka anan mhə noien ərəha.

⁵Ro pen, nəpīn Kristo rīnauvehe ia tīprənə i, rīni pen ti Kumwesən mə, “Ik ikəpwəh nokeikeien noien nəha kamousi əpune nərimīru me kauvei pehe mik, uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwīn mwi mik, mətə ikinəpnəpenə ia nīpwrak.

⁶Nərimīru me nəha kauvani əmwesi nīpwrānraha pam ia təkure nīfatə mine nərimīru me nəha kavi nītenraha ti noien ərəha, ik rerīm rīpkagien mhə ti nīrəha.

⁷Nənə iakīni mə, ‘Kumwesən, ətə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam rəmwhen atukwatukw ia nəgkiariien kimərai pen ia nəkukuə səvəi Loa səim sə raməgkiari ia nīrak.’ ”

⁸Ia nəgkiariien nəha irənhə, Kristo rīməkupwən mīni mə, “Ik ikəpwəh nokeikeien noien nəha kamousi əpune nərimīru me kauvei pehe mik, uə noien nəha kauvei pehe narimnari nepwīn mwi mik. Nərimīru me nəha kauvani əmwesi nīpwrānraha pam ia təkure nīfatə, mine nərimīru me nəha kavi nītenraha ti noien ərəha, ik rerīm rīpkagien mhə ti nīrəha.” (In rīni nəgkiariien nəha nəri auar a mə nuvei penien narimnari me nəha m Kumwesən ramesi pen nəfe Loa rani.) ⁹Mətə Kristo rani mwi mə, “Kumwesən, ətə ro, iou iakauvehe mə tako nəkwam.” Ia nəgkiariien nəha səvənhi ramousi raka nəkwai Kumwesən sə kupwən, mə in trəmri nəkwai Kumwesən sə kurirə. ^{10*}Nənə nəkwai Kumwesən sə nəha sə kurirə rīnaikuas raka noien ərəha me səkitaha nəpīn Iesu Kristo rīməuvei pen nīpwrān m Kumwesən m kuatia a, nənə ko rīpkuvei pen mhə mwi nəpīn riti mwi.

^{11*}Nəpīn me pam pris me kamhərer mamho wok səvənraha, mamho a nəri kuatia ia nəpīn me, mamhəvi nite nərimīru me, netə sə rīreirei naikuas rakaien noien ərəha me ia nəpīn riti. ¹²Mətə Kristo rīnəsēni nīmīruien səvənhi memhə m kuatia a ti naikuas rakaien noien ərəha me səvəi nərmama ia nuk nuk me mīpko mhə sampam, nənə kurirə irə in revən məkure ia nīkare Kumwesən mwatuk. ^{13*}Ia kwopun nəha in treitenhi meste Kumwesən tro nərmama səməme haməmwəki in həuvehe in trərpwi utə tīpage nīsūn mi ia nīrəha. ¹⁴Iakani iamīnhi irə mine ti nəri nə mə Kristo nīten rīnaiu m kuatia a mo nərmama me səvənhi hatukwatukw ia nənimen ia nuk nuk me. Nərmama me nəha irəha nəha rīno irəha ho ikinan.

¹⁵Nənə Nənimwīn Ikinan mwi rani pehe tukutaha mə nəri nəha ro nīpərhienien. Rani mə,

^{16*}“Iərimənu rani mə, ‘Nəgkiariien səiou takərihi tərini əknekīn ia nəpīn sə truvehe nəkur Isrel tuharə irə ro iamīnhi irə: Takəmri pen loa me səiou ia nətərigien səvənraha, nənə mīrai pen ia rerīnraha.’ ”

^{17*}Nənə in rani mwi mə, “Iou rerīk trīpkrhi mhə mwi ia nəpīn riti noien ərəha me mine noien ourour me səvənraha.”

¹⁸Mə Kumwesən rīnenouenou raka nərəhaien me nəha, nənə tukvi mwi netə ti noien ərəha ti nəfe. Tukəpwəh a noien nəha. ^{19*}Piak me, təkwtəkwuni nəha ia nite Iesu kitaha səukurən nuvnmwəien ia kwopun ikinan anan mhəpwəh nehekīrien, ^{20*}mhesi pen suatuk vi sə ramīru Iesu rīnəsēvər irə tukutaha ia nīpwrān mə tsəukurau ia tīnari nəha raməgher tukuahag kwopun ikinan anan. ²¹Kitaha səuvəuvehi pris riti səkitaha in rasori mamərimənu ia nīmwə səvəi Kumwesən. ^{22*}Narimnari me nəha ho nīpərhienien. Ro pen pwəh səuvən ipaka ti Kumwesən mhəpwəh nərkwafəien neikuəien ia reritaha,

* **10:4:** Hip 9:13 * **10:10:** Hip 9:12,28 * **10:11:** Eks 29:38 * **10:13:** Hip 1:3, Sam 110:1 * **10:16:** Hip 8:10
* **10:17:** Hip 8:12 * **10:19:** Hip 4:16 * **10:20:** Mat 27:51, Hip 9:8 * **10:22:** Lev 8:30, Esik 36:25, Efes 5:26

mhahatətə əknekin irə, nənə reritaha sə fwe kupwən ramrhi noien ərəha me səkitaha ruvehe məmher ia nite Kristo, nənə nīpwrataha mwi rəmher, ti nəri nə mə sənaru raka ia nui əmher. ²³ *Pwəh səkwətəmhiri əknekin nini irapwien nəri amasan sə sameitenhi, mhəpwəh nikiukiuien, ti nəri nə mə Kumwesən sə rīmāni mə truvei pehe nəri amasan nəha m kitaha ramo nəgkiariien səvənhi ia nəpīn me. ²⁴ Pwəh sətərig mə tsəfo mhasitu ia kitaha me mho nokeikeien mine noien amasan me. ²⁵ *Ripkamasan mhə mə tsəpwəh noien səvəi nousəsimwinien kitaha me rəmwhen ia nərmama nepwīn kamho, mətə pwəh sərpwī əknekin kitaha me, mamho ia nəpīn me ti nəri nə mə kitaha səukurən mə nuveheien səvəi Iesu ruvəuvehe ipaka.

²⁶ *Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka nīpərhiēnien. Trīni mīnuə samo nəri auər a irə, mamhəmwur pen ia noien ərəha, nənə netə riti mwi riwən anan mə traiu maikuas raka noien ərəha səkitaha. ²⁷ *Trīni mīnuə kitaha saməmwur pen ia noien ərəha, nəri kuatia a tsaməti pen i mamheitenhi. Nəri nəha ro nehekīrien i. In nə nəpīn Kumwesən trərpwīn noien ərəha me irə mine napw i raməpnəpan pik trahi nərmama səməme haməmwəki in. ²⁸ *Kimiāha hiəukurən. Trīni mīnuə iərmama riti ramərui Loa səvəi Moses, nənə iərmama kəru uə kahar tuharni irapw in, nənə in traməkeikei memhə. Ko kīpkapi mhə tukwe. ²⁹ *Mətə rəfo ia iərmama sə ramavən avən ia Tini Kumwesən? Kumwesən ruvəni raka nəgkiariien vi səvənhi tukutaha, nənə nite Tini rərihi tərini əknekin nəgkiariien nəha. Mətə rəfo ia iərmama sə ro nəri auər a ia netə nəha sə rino in ruvehe məmher mo ikinan i? Nənīmwin Ikinan rauai namasanien səvənhi m nərmama, mətə rəfo ia iərmama sə rani ərəha Nənīmwin nəha? Iərmama nəha nərpwīnien sə Kumwesən tro min ti noien ərəha səvənhi triskai məpi raka nərpwīnien səvəi iərmama sə ramərui Loa səvəi Moses. ³⁰ *Iakani iamīnha irə ti nəri nə mə kitaha səuvəukurən raka mə Kumwesən rīmāni mə, “Iou takərpwīn noien ərəha səvəi nərmama, nīpərhiēnien iou tako.”* Nənə in rīmāni mwi mə “Iərimənu in trəkiri noien me səvəi nərmama me səvənhi.” ³¹ Kumwesən in ramīru. Trīni mīnuə saməmak ia rəgin mə in trərpwīn noien ərəha me səkitaha, nəri nəha in nəri riti səvəi nehekīrien.

³² Mətə rerimiāha tramrhi nəpīn kupwən, nəpīn hiəpkuvehe vi a ia nukuraanien. Nəpīn nəha nəpīn skai. Kamo nəmisəien me m kimiāha, mətə hiəpwəh nīmweiiēn. ³³ *Nəpīn me nepwīn nərmama kamhəni ərəha kimiāha ia nəmri nərmama, nənə mamho rərəha ia kimiāha. Nəpīn me nepwīn kimiāha hiamərer kimiāha nərmama səməme kamho rərəha ia nīrəha iamīnhi irə. ³⁴ *Kimiāha hiaməuvehi pəri nəmisəien kimiāha nərmama səməme hamarə ia kalapus. Nəpīn nərmama hənəkres narimnari me səkimīaha, mətə rerimiāha rəgien a tukwe, ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka mə narimnari nepwīn nəha ikin səkimīaha, səməme hamasan mhəpi raka, nənə narimnari me nəha tuharə rerin.

³⁵ Ro iamīnhi irə tihaməkeikei mhərer əknekin, ti nəri nə mə nərəkuiēn fwe ikin səkimīaha ramarə sə tihəuvehi. ³⁶ *Tihaməkeikei mho nətərigien səkimīaha rəpwəmwis mə tiho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei. Nənə tihəpkuvehi nəfe in ruvəni raka mə truvei pehe m kitaha. ³⁷ Ro iamīnhi irə rəmwhen ia Nəkukuə Ikinan rani mə tripko mhə tui,

“Iərmama i kamīni mə truvehe, truvehe, in tripko mhə tipwə.

³⁸ *Mətə iərmama atukwatukw səiou trīmīru ia nahatətəien səvənhi, nənə trīni mīnuə ramavən rərig rərig, nənə rerik tripkəgien mhə tukwe.”

* **10:23:** Hip 4:14 * **10:25:** Hip 3:13 * **10:26:** Hip 6:4-8 * **10:27:** Aes 26:11 * **10:28:** Dut 17:6, 19:15
 * **10:29:** Eks 24:8, Hip 13:20 * **10:30:** Rom 12:19, Dut 32:36, Sam 135:14 * **10:30:** Dut 32:35 * **10:33:** 1Kor 4:9
 * **10:34:** Mat 6:20, Mat 19:21,29 * **10:36:** Luk 21:19, Hip 6:12 * **10:38:** Rom 1:17, Kal 3:11

39 Mətə kitaha i səpko mhə iaminha irə. Ko səpkavən rərig rərig mhə mə Kumwesən trouaha kitaha, rekəm. Kitaha nərmama səvəi nahatətəien ia Kumwesən tsəuvehi nimiruien.

11

Kaha kupwən me hənahatətə ia Kumwesən

1 *Nahatətəien ia Kumwesən ikukurən amasan mə tikuvehi narimnari amasan me ikameitenhi, mani nīpərhiēien ia narimnari me ipkətə mhə ia nənīmēm. 2 Nahatətəien iaminhi in nəha nəfe kaha kupwən me həno ro Kumwesən rəgnəgini irəha.

3 *Nahatətəien ro kitaha səukurən amasan mə Kumwesən rino neiai mine tīprənə mine narimnari me pam ia nəgkiariēien səvənhi, mo narimnari me nəha kamətoni həuku pen ia narimnari me kīpkətoni mhə. 4 *Epel in rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen ruvei pen nari riti m Kumwesən sə ramasan məpi raka səvəi Ken. Nənə ti nəri nə mə in rīnahatətə ia Kumwesən iaminhi irə, nənə Kumwesən rini irapw mə in iəmə atukwatukw riti, nənə rerin ragien ti nuvehien narimnari me səvənhi. Nīpərhiēien iəmə nəha ruvamhə raka, mətə noien səvəi nahatətəien səvənhi raməgkiari ihi m kitaha.

5 *Inok rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen kuvehi utə in mə tīpkemhə mhə, nənə kīpkətoni mhə mwi in ti nəri nə mə Kumwesən rīməuvehi raka in ia tīprənə i revən fwe ia neiai. Mətə nəpīn kīpkuvehi raka mhə ihi in, Nəkukuə Ikinan rani mə Kumwesən rerin ragien tukwe. 6 Mətə trini minuə iərmama rīpkahatətə mhə ia Kumwesən, in trəfo mo Kumwesən rerin ragien tukwe? In rīreirei anan noien, ti nəri nə mə iərmama riti rokeikei mə truvehe ti Kumwesən, in traməkeikei mīni nīpərhiēien mə Kumwesən ramarə nənə mamō ramasan m nərmama səməme haməmwur mə tuhətoni in.

7 *Noa rīnahatətə ia Kumwesən. Ro iaminhi irə nəpīn Kumwesən rīnani pen narimnari me min fwe kupwən səməme nərmama həpwəh ihi nətoniēien, Noa ramsiai, mamō nəkwān, nənə muvrhəkīn nītətə asori riti mə truvehimīru nərmama səməme kamharə ia nəkwai nīmwə səvənhi. Ia noien i, Noa ramo pui noien ərəha me səvəi nərmama ia tīprənə, nənə muvehe iərmama riti sə ratukwatukw ia nəmri Kumwesən ti nəri nə mə ramahatətə irə.

8 *Epraham rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpīn Kumwesən rəkwein in mə trevən ia tənə əpə riti tukuvei pen min, ro nəkwān, mier, mīreirei mə rauəku. 9 *In rīnahatətə ia Kumwesən ro pen in rarə ia tənə nəha Kumwesən rino promes mə truvei pen min. Mətə rīnamarə ia kwopun nəha ia nīmwə tapolen rəmwhen a iəpwispwis riti. Nənə Aesak mine Jekop irau nəha Kumwesən rino promes mīnrahar pəri, irau mwi krauarə a ia nīmwə tapolen. 10 Epraham rino iaminha irə ti nəri nə mə in rameitenhi mə trevən ia taon riti sə ramərer ia təkure nəri skai riti. Taon nəha, Kumwesən rino mak irə, nənə mīno raka ramarə.

11 *Sera rīnahatətə ia Kumwesən, ro pen Kumwesən ruvei pen nīskaiēien min mə tro tīpwīn. Nəri auər a mə Sera in rīnəprənēmə anan, mətə rərəhi tīni ti nəri nə mə in rīnətīgite ia Kumwesən sə rino promes min. 12 *Ro pen sətōni mə iərmama kuatia a i Epraham rīnərgarə ipaka remhə, mətə rərəhi iəkunouihi riti, nənə nərmama ia kwənəkwas səvənhi həuvehe mhəpīk mhəmwhen ia kəməhau me ia kəpuapen uə nīpəkīr ia nīkare təsi ko kīpkəvsini pam mhə irəha.

13 *Nərmama me i irəha pam kamhahatətə ia Kumwesən. Mətə nəpīn irəha hemhə, irəha həpwəh ihi nuvehien narimnari me nəha səməme Kumwesən rino promes mə truvei pen mīnraha. Irəha hamətoni mə narimnari me nəha haməmak isipwīn ihi ti

* **11:1:** Rom 4:18, 2Kor 5:7 * **11:3:** Jen 1:1, Sam 33:6, 2Tes 3:5 * **11:4:** Jen 4:3-10 * **11:5:** Jen 5:24 * **11:7:** Jen 6:13-22, Jen 7:1, 1Pit 3:20, Rom 3:22, 4:13 * **11:8:** Jen 12:1-5, Wok Me 7:2-4 * **11:9:** Jen 26:3, Jen 35:12,17 * **11:11:** Jen 18:11-14, Jen 21:2 * **11:12:** Rom 4:19, Jen 15:5, 22:17, Dut 10:22 * **11:13:** Jen 23:4, 1Kron 29:15, Sam 39:12, 1Tes 2:11

niraha, mətə rerinraha ramagien pik mə tuhətoni. Nənə irəha haməni irapw mə hamarə ia tiprənə i mətə irəha həmwən a iəpwispwis me. Tiprənə i ripko mhə imwənraha pərhiən. ¹⁴ Nəpən nərmana haməgkiari iaminha irə ramahatən pen mə irəha hamətui imwənraha atukwatukw. ¹⁵ Kamo rerinraha ramrhi tənə nəha həməier irə mə in nəha imwənraha atukwatukw ko hərərig mwi. ¹⁶ *Mətə irəha həpkrərig mhə ti nəri nə mə hokeikei tənə əpə riti sə ramasan məpi raka, in nəha fwe ia neiai. Ro pen Kumwesən ripkauris mhə mə irəha tuhəkwein in mə Kumwesən səvənraha, ti nəri nə mə in rinəpnəpenə raka ia taon riti səvənraha.

¹⁷ Epraham rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpən Kumwesən raməkiri nahatətəien səvənhi, rəmruətə Aesak ia təkure nifatə. Ia nəpən nəha Epraham i Kumwesən rino promes me min ramərer mwatuk mə trousi əpune tini anan kuatia. ¹⁸ Kumwesən ruvəni raka tukwe mə, “Epraham, nimwipwim me səməme tuhəuku pen ia Aesak irəha nə takəvsini irəha mə kwənəkwus me səim.” ¹⁹ *Mətə Epraham ramərer mwatuk mə trousi əpune tini, ti nəri nə mə rerin rarhi mə Kumwesən rukurən noien iərmama rətui mwi ia nemhəien. Ro pen nəpən ruvehi raka tini ia nifatə rəmwhən mə in rinətui mwi ia nemhəien.

²⁰ *Aesak rinahatətə ia Kumwesən, ro pen rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia Jekop mine Isau, mamini irapw narimnari me səməme tuhəpkuvehe ia nəpən riti.

²¹ *Jekop rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpən ipaka remhə, in rəfwaki mə Kumwesən trəkwein amasan ia tini Josef mi. In rinərpwi kaskin mərer əmakəmak, nənə maməgnəgini Kumwesən.

²² *Josef rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpən ipaka remhə, in rəgkiari ia nəpən nəha sə kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel tuhəier fwe tənə Ijip, mini mə tuhəfo ia nikəkrin me.

²³ *Tata mine mama səvəi Moses krinouahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpən Moses rətui, irau krouətoni mə in iəkunouihi amasan riti, nənə krouərkwafə i roueste məkwə kahar. Nənə irau kroupkhekir mhə nəruien nəgkiariien səvəi kig.

²⁴ *Moses rinahatətə ia Kumwesən, ro pen nəpən in rupwinari, rəpwəh nəsenien mə tukəkwein in tini prən ouihi səvəi Fero, kig səvəi nəkur Ijip. ²⁵ In revən marə irəha nərmana me səvəi Kumwesən muvehi pəri nəmisəien irəha minraha. In rokeikei sə nəha məpi raka mə in tramregi ramasan ia nagienien i kamregi ramasan irə nəpən ouihi a, nagienien səvəi noien ərəha. ²⁶ *Ia nətəien səvənhi, kamo naurisien min ti Kristo sə tripkuvehe ramasan məpi raka nautə me pam ia tənə Ijip. Nətəien səvənhi ro iaminha irə ti nəri nə mə in raməti pen ia nərəkuien sə Kumwesən truvei pen min. ²⁷ *Moses rinahatətə ia Kumwesən, ro pen in rier ia tənə Ijip məpwəh nehekərien ia kig nəha sə niemaha raməpi pik. In ripkəti ərari mhə mə trirərig, mətə ramərer əknekin rəmwhən mə in ramətoni Kumwesən i iərmama ripkətoni mhə ia nənimen. ²⁸ *In rinahatətə ia Kumwesən, ro pen rəmri nəveginien asori nəha Pasova, məmri mwi noien i nəkur Isrel ho pen netə ia təpinhə ia nimwə me səvənraha kamo agelo sə trouraha nəmritəik me rirəpi irəha hemhə.

²⁹ *Nəkur Isrel me nəha hənahatətə ia Kumwesən, ro pen irəha həpi simwin ia təsi əruerəv. Irəha hənəvən mhəpi simwin rəmwhən haməvən ia tiprənə əvəhak. Mətə nəpən nəkur Ijip haməmwur mə tuhəkurirə irəha, təsi rirərig muvehe mousəman irəha həmwənəimw.

³⁰ *Nəkur Isrel hənahatətə ia Kumwesən, ro pen havən mhəkuraukurau ia nəpai səvəi taon Jeriko meste nəpən sefen, nənə nəpai nəha rərkwəpir məsas.

* **11:16:** Eks 3:6,15, Mak 12:26 * **11:19:** Rom 4:17 * **11:20:** Jen 27:27-29, Jen 27:39-40 * **11:21:** Jen 48:15-16
 * **11:22:** Jen 50:24-25, Eks 13:19 * **11:23:** Eks 1:22, 2:2 * **11:24:** Eks 2:10-12 * **11:26:** Hip 10:34-35
 * **11:27:** Eks 12:51, Eks 14:13,14, Rom 1:20, 1Tim 1:17, Hip 11:1 * **11:28:** Eks 12:21-30 * **11:29:** Eks 14:21-31
 * **11:30:** Jos 6:12-21

³¹ *Rehap pran sāvai suatuk in rinahatātā ia Kumwesən, ro pen in ripkemhə mhə irəha nəkur Jeriko sāməme hənərui nəkwei Kumwesən. Nəkur Isrel həpwəh nousi əpuneien pran nəha ti nəri nə mə rerin ragien mə truvehi iəmə Isrel mi nəha sāməmi kriməuvehe mə trouətoni afafa taon nəha. Irau krauevən fwe ia nimwə sāvənhi.

³² Mətə ko iapkəgkiari mhə mwi rəpwəmwis. Səiou nəpın riwən mə takəgkiari ia Kiteon, Parak, Samson, Jefta, Kig Tevit, Samuel, mine profet me. ³³ *Nərmama kupwən me nəha hamahatātā ia Kumwesən, nənə ro pen həuvehi irapw kig me ia naruagənien, mho noien atukwatukw me, mhəuvehi nəfe Kumwesən rino promes minraha, mhəsisəg ia tərhui laeon me, ³⁴ *mhousi əfi napw asori sə rauək, mhəp mhəvtənhi nərmama sāməme hənəuə tuhərai əpune irəha ia nau sāvai naruagənien. Irəha nərmama niskaiien sāvənraha riwən, mətə Kumwesən ruvei pen niskaiien minraha, nənə irəha həuvehe mhəskai ti naruagənien, mho naruagən me sāvai tənə əpə me hap. ³⁵ *Nipran nepwın nəha ikin sāməme hənahatātā ia Kumwesən, Kumwesən ro nipwnətınraha me hətui mwi ia nemhəien. Nərmama nepwın mwi sāməme hənahatātā ia Kumwesən, irəha hənəsəni nərmama sāməme haməmwəki irəha ho nəmisəien asori ia nipwranraha. Irəha həpkəpwəh mhə nahatətəien sāvənraha mə nərmama sāməme haməmwəki irəha heivi nari ia nirəha. Irəha hamahatātā ia Kumwesən mə in tro irəha hətui mwi ia nemhəien sāvənraha ia nimiruien riti sə ramasan məpi raka. ³⁶ *Nənə irəha me nepwın, nərmama haməfkəmanə ia nirəha, mamhərisi irəha. Nənə irəha me nepwın, nərmama hərihi irəha ia jen, nənə mhəuvehi puvnimwə irəha ia kalapus. ³⁷ *Irəha me nepwın kinəkwi əpune irəha ia kəruətərei. Nənə kərai əmwesi irəha nepwın ia so ro nipərın kəru. Nənə irəha me nepwın, kinərai əpune irəha ia nau sāvai naruagənien. Nənə irəha me nepwın hənəmarə mamharkahu ia teki nani mine sipsip, nautə sāvənraha riwən anan. Nəpın me nərmama hamouraha irəha, mamho rərəha anan ia nirəha. ³⁸ Irəha nərmama amasan me. Tıprənə i ripkəmhwen mhə mə irəha tuharə ikin. Irəha hamarə əpnəpen a fwe ia kwopun akwesakwes ikin, mine ia təkue me, mine ia nipəgi kəpwier me, mine ia nipəgi tənə me.

³⁹ Nipərhiəien i nərmama kupwən me nəha, irəha pam kani amasan nəghınraha ipwet mine ti nahatətəien sāvənraha, mətə nəpın hənəmarə irə həpkuvehi mhə nəfe kino promes irə, ⁴⁰ ti nəri nə mə Kumwesən rinətə raka fwe kupwən nəfe tro m kitaha ramasan məpi raka. Nənə ia nətərigien sāvənhi, in rokeikei mə trukupwən mo kitaha minraha səuvehe mho kuatia. Ia noien nəha in rukurən noien kitaha minraha səuvehe mhatukwatukw pam.

12

Kumwesən raməkoui atukwatukw nipwnətın me

¹ *Nərmama me nəha hənahatātā ia Kumwesən irəha həmwəhen ia iərmama riti sə rani irapw nəfe rinətəni ia nənimen mə kitaha səukurən ninien nipərhiəien irə. Irəha həpik kamhərer kuraukurau ia kitaha. Ro iamınhi irə pwəh səfraka nari pəmpəm me pam, mine noien ərəha sə raməkwtəmhiri əknekin kitaha, nənə mhaiu ia naiuien nəha Kumwesən rinəmri kupwən ia kitaha məpwəh nəpouien. ² *Ia nəpın me tsaməti pen a ia Iesu nəha in nukune nahatətəien səkitaha fwe nukunen meste nəkrəkwerin. In rəti ərgarig pen ia nei kamarkuauı mətəni nagienien sə in tragien irə kurirə. Ro iamınhi irə in revən ia nei kamarkuauı mo nəri auər a ia naurisien tuko min. Nənə təkwtəkwuni nəha in raməkure ia nikare jea mwatuk sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu.

³ Ramasan mə rerimiahə tramrhi Iesu mə rinəfərer əknekin nəpın nərmama ərəha me kamhəmwəki in, mamho noien ərəha irə, kamo kimiahə hiəregi hiənəpou ia nimiruien səkimiahə mhəpwəh. ⁴ Nərmama me sāməme kamho noien ərəha kamho nəmisəien m

* **11:31:** Jos 2:1-21, Jos 6:21-25, Jem 2:25 * **11:33:** Dan 6:22 * **11:34:** Dan 3:23-27 * **11:35:** 1King 17:17-24, 2King 4:18-37 * **11:36:** 1King 22:24-27, Jer 20:2, 37:15, Jer 38:6 * **11:37:** 2Kron 24:21 * **12:1:** Rom 7:21, 1Kor 9:24-25 * **12:2:** Hip 1:3

kimiaha. Rəmwhen mə hiamərer ia naruagənien riti. Mətə kimiaha riti rīpkemhə mhə ihi ia naruagənien nəha. ⁵ Kimiaha tihəpwəh nenouenouien nəgkiariien i raməkwein tini ia kimiaha. Rani mə,

“Nərik, nəpīn Iərimənu raməkoui atukwatukw ik, tikəpwəh noien nəri auər a irə. Rerim trəpwəh nəpouien nəpīn ranise skai noien ərəha səim.

⁶ *Trini minuə Iərimənu rokeikei pik iərmama riti, nənə traməkeikei məkoui atukwatukw.

Nənə in traməkeikei mo nəmisəien m iərmama sə raməkwein i mə tini mə trəpwəh noien ərəha səvənhi.”

⁷ *Ro pen tihərer əknekīn ia nəpīn sikai me. Kumwesən rauvei pehe nəpīn sikai me nəha ti nəkoui atukwatukwien kimiaha. Noien nəha ramahatən pen mə Kumwesən ramo kimiaha rəmwhen mə kimiaha nīpwnətīn me. Iəkunouihi riti riwən sə tata səvənhi rīpkəkoui atukwatukw mhə in. ⁸ Kumwesən raməkoui atukwatukw pam nīpwnətīn atukwatukw me. Trini minuə Kumwesən rəpwəh noien iamīnha irə ia kimiaha nənə nīpwrən nə mə rīpko mhə nīpwnətīn atukwatukw me nə kimiaha. ⁹ Ia nikaren səkitaha nərmama, səkitaha me fwe tata me hənəkoui atukwatukw kitaha fwe kupwən, nənə səsiəi irəha. Mətə rəfo ia Tata səvəi nənimwitaha? Ramasan mə kitaha tseiwaiu mhəsiai mwi in mhəpi raka nənə mhəmīru. ¹⁰ Tata me səkitaha fwe kupwən hənəkoui atukwatukw kitaha nəpīn kwakwa a ia nətərigien a səvənraha. Mətə Kumwesən raməkoui atukwatukw kitaha mə trasitu ia kitaha, mo kitaha səuvehe mhə nəkur ikinan me rəmwhen irə. ¹¹ *Kimiaha hiəukurən. Noien i nəkoui atukwatukwien iərmama nəpīn kamo ro nəmisəien i. Rīpko mhə nari riti kamregi ramasan irə, mətə kurirə irə trukua kwənkwan ia nimīruien səvəi nərmama səməme kinəkoui irəha irə mheste həpwinari. Kwənkwan nə in i nəmərīnuien mīne natukwatukwien.

¹² *Ro iamīnhi irə kimiaha hiənəpou rəgimīaha remhə tihaməkeikei mhəuvehi utə rəgimīaha. Mə nukurhumīaha rīnəpou həvi atukw i pwəh rīskai. ¹³ *Tiho suatuk atukwatukw me nisumīaha travən irə mə sin ia kimiaha nisun rərəha nisun ko rīpkərəha anan mhə mier raka mətə trīpkamasan mwi.

Tihaməsiari kamo hiameikuə a niregīien Kumwesən raməgkiari

¹⁴ *Tihəmwur mə tihərə amasan ia nəmərīnuien kimiaha nərmama me pam, nənə mhəmwur mə tiho nimīruien səkimīaha ro ikinan. Iərmama sə rīpko mhə ikinan, ko rīpkətōni mhə nəmri Iərimənu nəpīn riti. ¹⁵ *Tihətui amasan kamo kimiaha riti rarfaī ia namasanien səvəi Kumwesən. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ruvehe məmwhen ia nuai nei akonə riti sə rukwesər mutə mukuə kwənkwan rərəha. Iərmama sə ro iamīnha irə tro nərmama həpik həuvehe mhəmkemik ia noien ərəha. ¹⁶ *Tihətui amasan kamo kimiaha nərmān mīne nīpran hiəiri əpnāpen kimiaha me. Tihətui amasan kamo kimiaha riti ro nəri auər a ia narimnari ikinan me rəmwhen Isau rīno. In rəmri pen nəmri nari ia nasoriien səvəi nəmritāik kuvehi nənimen ia nəvegīnien plet kuatia. ¹⁷ *Kimiaha hiəukurən mə kurirə in rokeikei mə truvehi mwi nasoriien nəha, nənə markut pik mə tata səvənhi trəkwein amasan irə, mətə rekəm. Nəri auər a mə Isau rīnasək pik tukwe, mətə ko rīpkərəgī mhə ia noien nəha sə rīno.

¹⁸ *Kimiaha hiəpkuvehe mhə ia təkuər riti rəmwhen təkuər Sinae. Fwe kupwən nəkur Isrel həuvən ia təkuər nəha, mhətōni napw rauək. Nəpitəvien reiwaiu mahakwi nari. Həregi nimətāgi asori, ¹⁹ *mīne nasəkien səvəi kisipw. Həregi mwi reri Kumwesən

* **12:6:** Rev 3:19 * **12:7:** Dut 8:5, 2Saml 7:14 * **12:11:** Jem 3:17-18 * **12:12:** Aes 35:3 * **12:13:** Prov 4:26 * **12:14:** Sam 34:14, Rom 12:18 * **12:15:** Wok Me 8:23 * **12:16:** Jen 25:33-34 * **12:17:** Jen 27:30-40 * **12:18:** Eks 19:16-20, Dut 4:11-12 * **12:19:** Eks 20:18-21, Dut 5:22-27

ramægkiari minraha. Nəpɪn həregi nəgkiariien səvənhi, həni mə irəha həpwəh nokeikei-ien mə tuhəregi mwi nəgkiariien nəha. ²⁰ *Irəha həhekɪr mətəmnmwɪn tɪ nəgkiariien nəha rɪmənɪ mə,

“Trɪni mɪnuə nari riti rɪrapi təkuaɪ i, nəri auər mə nərimɪru a riti, mətə tukaməkeikei kəkwi əpune ia kəruətərei.”

²¹ *Nəpɪn Moses rətoni narimnari me nəha, in mwi rɪregi rərəha nənə mɪni mə, “Iou iakɪnehəkɪr iakɪnehəkɪr, mɪnamətəmnmwɪn.”

²² *Mətə kɪmɪaha hiəuvəuvehe ia təkuaɪ i Saeon, mɪne taon i imwei Kumwesən sə ramɪru. In i Jerusalem vi fwe ia neiai, kwopun nagelo me həpɪk hamousəsɪmwɪn irəha me ikɪn mamhagien ia nəpɪn me. ²³ *Hiəuvəuvehe ia nousəsɪmwɪnien asori səvəi nərmama me səvəi Kumwesən səməme həmwhen ia nəmritaik me səvənhi, kɪmərai pen nəghɪnraha fwe ia neiai. Hiəuvəuvehe tɪ Kumwesən sə trɪpkəkɪri noien səvəi nərmama me pam. Hiəuvəuvehe tɪ nənimwi nərmama amasan me kɪno həuvehe mhatukwatukw pam. ²⁴ *Hiəuvəuvehe tɪ Iesu sə ravi sɪmwɪn nərmama mɪne Kumwesən ia nəgkiariien vi kɪnərihi tərɪni əknekɪn. Nənə hiəuvəuvehe tɪ netə sə kɪməvi tɪ noien ərəha ramægkiari manɪ nəri amasan məpi raka nəfe nɪte Epel rani.

²⁵ *Ro iamɪnhi irə kɪmɪaha tihaməkeikei mhətui amasan kamo hieikuə a nɪregiien Kumwesən nəha ramægkiari m kɪmɪaha. Nəkur kupwən me nəha səməme heikuə a nɪregiien nəgkiariien səvənhi sə iərmama ia təkure tɪprənə rani tɪ nəsuəpwiriien irəha, mətə ko həpkap mhə nəpɪn Kumwesən rərpwɪn noien ərəha səvənraha. Nənə trɪni mɪnuə kɪtaha seikuə a nɪregiien nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ruku pen fwe ia neiai muvehe mə trəsəpwiri kɪtaha, tsəfo map nəpɪn trərpwɪn noien ərəha səkɪtaha? ²⁶ *Ia nəpɪn nəha fwe kupwən reri Kumwesən rɪməkiukiu ia tɪprənə, mətə təkwtəkwni nəha in rægkiari m kɪtaha mɪni mə, “Nəpɪn riti mwi nəha ikɪn, iou takɪkiukiu mwi ia tɪprənə. Ia nəpɪn nəha rɪpko mhə tɪprənə əpa trɪkiukiu, neiai mwi trɪkiukiu.” ²⁷ Nəgkiariien nəha Kumwesən rɪmənɪ mə, “Nəpɪn riti mwi,” nɪpwrən i mə in trɪkiukiu ia narimnari me ia tɪprənə i səməme in rɪno mə truvehi raka irəha. Mətə narimnari me səməme həpwəh nɪkiukiuien irəha tuharə rerɪn.

²⁸ Ro pen pwəh səni tanak tɪ Kumwesən. Nari riti riwən ko rɪkiukiu ia nɪtətə sə in ramərɪmənɪ irə. Nənə in ruvəuvei pehe raka nɪtətə nəha m kɪtaha. Ramasan mə tsəfwaki mɪn ia noien sə rerɪn ragien tukwe ia nɪsɪaiien mɪne nehəkɪriien, ²⁹ *tɪ nəri nə mə “Kumwesən səkɪtaha rəmwhen ia napw asori riti sə ramahi əmwesi narimnari me pam.”

13

Nəvəhagien sampam

¹ *Nokeikeiien i hiamokeikei piəvtaha me irə pwəh ramo a iamɪnhi irə. ² *Tihəpwəh nenouenouiien mə tihətoni amasan tɪ iəpwɪspwɪs me səməme haməuvehe imwəmiəha. Nərmama nepwɪn fwe kupwən həno noien nəha, mhəuvehi puvnimwə nagelo me nepwɪn ia nəkwai nimwə me səvənraha, mətə həreirei anan mə irəha nagelo me. ³ *Rerɪmɪaha tramrhi nərmama səməme hamarə ia kalapus rəmwhen mə kɪmɪaha mwi hiamarə ia kalapus kɪmɪaha minraha. Rerɪmɪaha tramrhi nərmama səməme nərmama əpə me hamo irəha həregi rərəha anan ia nɪpwrənraha. Rerɪmɪaha tramrhi irəha tɪ nəri nə mə kɪmɪaha mwi hiamregi rərəha ia nɪpwrəmɪaha rəmwhen ia nɪrəha.

* **12:20:** Eks 19:12-13 * **12:21:** Dut 9:19 * **12:22:** Kal 4:26, Rev 5:11 * **12:23:** Luk 10:20 * **12:24:** Hip 8:6, 10:22, 1Tes 1:2, Jen 4:10 * **12:25:** Hip 2:1-3, Hip 10:26-29 * **12:26:** Eks 19:18, Sam 68:8, Hag 2:6 * **12:29:** Dut 4:24, 9:3, Aes 33:14 * **13:1:** Jon 13:34 * **13:2:** Rom 12:13, 1Tes 4:9, Jen 18:1-8, Jen 19:1-3 * **13:3:** Mat 25:36, Hip 10:34

⁴ *Pwäh narmama pam hæsiai naraien sævai pran mine iarmman sëmami krouarə pəri. Iarmman mine pran sëmami krouarə pəri irau trousiai napri pəriien sævənrau ia nəpın me. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Kumwesən trərpwın noien ərəha sævai nərman mine nıpran sëmame kamhəri ənapen irəha me uə sëmame kamhakres irəha me.

⁵ *Tihamarə mhəpwäh nokeikei pikien mane. Rerımiaha traməkeikei magien a ti narimnari me nəha hiaməuvehi rəmwhen ti nəri nə mə Kumwesən ruvəni raka mə, “Ko iapkəpwäh mhə ik, məpwäh nap rakaien ia niram nəpın riti.”

⁶ *Ro iamınhi irə kıtaha səukurən niniien nəgkiariien i, mhəpwäh nəmkiəmkiien mə, “Iərımənu in iasitu səiou, ro pen iou iakəpwäh nehəkiriien.

Nəfe iarmama rukurən noien miou?”

⁷ *Rerımiaha tramrhi nəmə asori me səkimiaha sëmame haməkupwən mhahatən kimiaha ia nəgkiariien sævai Kumwesən. Hətərig ro mə hənəfarə irə mheste hemhə. Hətərig irə nənə mhəuvnhi nahatətəien sævənraha. ⁸ *Iesu Kristo in ramo a iamınhi irə mine ia nərineiv, ipwet, nənə tramarə a iamınhi irə mine ia nuk nuk me mıpkə mhə sampam.

⁹ *Tihəpwäh nəseniien nahatənien vi me səpəmsəpə həvi raka kimiaha ia suatuk atukwatukw. Iakani iamınha irə ti nəri nə mə ramasan mə reri iarmama fwe imwə namasanien sə Kumwesən rauvei pehe auər a trasitu irə mo ruvehe miskai. Rərəha mə truvehe miskai ia natuakəmien me sævai nəveginien. Natuakəmien me nəha hərəirei nasituien ia narmama sëmame kamhesi pen. ¹⁰ Nifatə səkitaha rarə. Mətə pris me sëmame kamho wok sævənraha fwe imwə ia nimwə tapolen, kıpkaseni mhə irəha mə tuhani nəveginien riti ia nifatə nəha səkitaha.

¹¹ *Ia noien sævai pris asori anan sævai nəkur Isrel, nəpın rousi əpune raka nərimiru, nənə muvehi niten, muvnmwə fwe kwopun ikinan anan, nənə muvei pen m Kumwesən ti naikuas rakaien noien ərəha sævai narmama. Mətə kurirə irə həuvehi raka nıpwrai nərimiru nəha mhəuvehi mhəuvani əmwesi fwe iruə kwopun narmama həkparə mhə ikin. ¹² *Ia noien a mwi nəha, Iesu rıməregi nəmisəien ia taon fwe iruə, mə ia niten atukwatukw in trəpərhi narmama me səvənhi, mo irəha nəkur ikinan me. ¹³ *Ro iamınhi irə pwäh kıtaha səuvən mhətoni in ia kwopun nəha fwe iruə, mhəregi rərəha kıtaha min ia noien i narmama hənə auris in. ¹⁴ *Kimiaha hiəukurən. Ia təkure tıprənə i taon atukwatukw riti səkitaha riwən sə tramarə rerin. Mətə kıtaha samətui ia taon səkitaha sə tıpkuvehe.

¹⁵ *Ro iamınhi irə ia nəpın me pam pwäh kıtaha saməni irapw nəghi Iesu mə in Iərımənu səkitaha. Noien nəha rəmwhen ia nimwək mwəki nari kauvani ia təkure nifatə nıpekın rapein amasan kauvei pen m Kumwesən ti nəgnəginien in. ¹⁶ *Tihəpwäh nenouenouien mə tiho noien amasan, nənə mhəriari səkimiaha me narimnari. Noien nəha mwi rəmwhen ia nimwəkmwəki nari kauvani ia təkure nifatə nıpekın rapein amasan kauvei pen m Kumwesən rerin ramagien tukwe. ¹⁷ *Tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkimiaha nənə mhəsiai irəha. Irəha nəha hamətui amasan ti nimiruien səkimiaha mhəpwäh napwisien, ti nəri nə mə irəha tuhaməkeikei mhəni irapw ti Kumwesən mə haməuvehi wok nəha mhəfo irə. Tihaməkeikei mho rerinraha ragien ti wok nəha. Trini minuə hiəpwäh noien rerinraha ragien ti wok nəha, noien nəha ko rıpkasitu anan mhə ia kimiaha.

* **13:4:** Kal 5:19,21, Efes 5:5 * **13:5:** 1Tim 6:8, Jos 1:5 * **13:6:** Sam 27:3, 146:5 * **13:7:** 1Kor 4:16, Hip 6:12
 * **13:8:** Efes 4:14 * **13:9:** Rom 14:17 * **13:11:** Lev 16:27 * **13:12:** Mat 21:39, Jon 19:17 * **13:13:** Hip 11:26, 12:2 * **13:14:** Hip 11:10,16, Hip 12:22 * **13:15:** 2Kron 29:31, Sam 50:14,23, Hos 14:2 * **13:16:** Fil 4:18
 * **13:17:** Esik 3:17, 1Tes 5:12

¹⁸ *Tihaməkeikei mhəfwaki tukumaha. Kimaha iahəukurən amasan mə noien səkimaha ratukwatukw a, nənə iahokeikei anan mə tahamo a noien amasan ia nəpən me. ¹⁹ Iou iakokeikei anan mə tihaməkeikei mhəres Kumwesən mə iou takrərig pehe akwauakw a tukumiaha.

²⁰ Kumwesən in nukune nəməriniuen. In rino Iərimənu səkitaha Iesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Iesu in iəmə asori sə ramətui amasan ti sipsip me səvənhi. Niten kinərihi tərini əknekən nəgkiariien irə, nəgkiariien i tramarə rerin. ²¹ Təkwətəkwuni iakaməfwaki m Kumwesən mə truvei pehe narimnari amasan me pam m kimiaha səməme tuho kimiaha hiəmwhen ti noien nəkwən. Iakaməres in mə ia nəsituien səvəi Iesu Kristo in tramo wok ia reritaha mamə nəfe noien ramasan ia nənimen. Pwəh nəgnəginiien ramevən ti Iesu ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iaminhi.

²² Piak me, iakaməres kimiaha mə tihəpwəh nəpou akwauakwien ti niregiien nəgkiariien səiou iakamərpwi əknekən kimiaha irə, nəkukuə i iakimərai m kimiaha rəpwəh nəpwəmwisien.

²³ Iakokeikei mə tihəukurən mə piəvtaha nəha Timoti, irəha hənəsəni raka in rier ia kalapus. Trini minuə in truvehe akwauakw nənə kimrau min tarouvehe.

²⁴ Kimiaha tihəni tukwini ramasan səkimaha revən ti nəmə asori me pam səkimiaha mine nərmama me pam səvəi Kumwesən nə imwəmiaha. Piəvtaha me ia tənə Itali haməni ramasan tukumiaha.

²⁵ Pwəh namasanien tramarə tukumiaha pam.

* **13:18:** Wok Me 24:16, 2Kor 1:12

Jemes

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Ia nuk 48 Jemes riməkupwən mirai nəkukuə i ia nəkukuə me pam ia Niutestamen. Jemes in piəvi Iesu. In iəmə asori riti ia nəmə asori me səvəi nakalasia me fwe Jerusalem. Nəkukuə səvənhi revən ti nakalasia me pam ripkevən mhə ti nousəsimwinien səvənraha kuatia. Jemes rimərai nəkukuə i mə trahatən nakalasia me ia noien səvəi nərmama səməme kamhahatətə ia Kristo. In rini mə trini minuə nahatətəien səvəi iərmama riti ro nīpərhienien, tukətoni ia noien səvənhi. Jemes ramahatən nərmama ia narimnari me mīni mə niemaha trəpwəh nəpiien irəha. Irəha tuhəpwəh nīni ərəhaien irəha me. Irəha tuho rəmnəmwhen a ia nirəha me. Irəha tuhətui amasan ti nəfe nəraminraha rani. Irəha tuhəpwəh nəfiətəien irəha. Irəha tuho nətərigien səvənraha rəpwəmwis nənə mhəfwaki.

Nəgkiariien sə rakupwən

¹* Iou Jemes. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Kumwesən mine Iesu Kristo Iərimənu səkitaha. Iakamərhi pehe nəkukuə i rauvehe tukumiaha kwənəkwus twelef səvəi nəkur Isrel hiamarə kirkiri ia tənəmtənə me. Iakani ramasan tukumiaha.

Nahatətəien mine nukurənien

²* Piak me, narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmisəien m kimiaha. Nəpin tihətəni, rerimiahaha traməkeikei magien. ³* Kimiaha hiəuvəukurən raka mə nəpin nəmisəien ruvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səkimiaha, noien nəha tro hiəuvehe mhəskai mwi ti nərer əknekinien ia nahatətəien səkimiaha. ⁴ Nənə kimiaha tihaməkeikei mhərer əknekin ia nahatətəien səkimiaha ia nəpin me mheste pen nəpin sə tihəuvehe mhatukwatukw mhəmwhen, nari riti mwi ko ripkiwən təni mhə kimiaha. ⁵* Trini minuə kimiaha riti nukurənien səvənhi rəpwəh nəmwhenien, ramasan mə in trəres Kumwesən sə rauvei pen auər a narimnari me m nərmama me pam mīpkətə ərəha mhə irəha. Nənə Kumwesən trasitu irə, mo nukurənien səvənhi ruvehe məpwəmwis mwi. ⁶* Mətə nəpin iərmama nəha trəres i, in traməkeikei mahatətə ia Kumwesən, məpwəh nəmkiəmkiien, ti nəri nə mə iərmama sə raməmkiəmki nari rəmwhen ia peiau ia təsi nīmətəgi raməpwi raməsəsau əpnəpen. ⁷ Iərmama iamīnhi ko rəpwəh nətəien mə truvehi nari riti ruku pen ti Iərimənu, ⁸ ti nəri nə mə nətərigien səvənhi ro kəru ko ripkərer mhə ia nari kuatia ia noien me sə in ramo.

Iərmama auər a mine iərmama sə nautə səvənhi rasori

⁹* Trini minuə piəvtaha riti nautə səvənhi riwən, ramasan mə rerin tragien nəpin Kumwesən truvehi utə in. ¹⁰* Rəmwhen a mwi trini minuə piəvitaha riti nautə səvənhi rasori, ramasan mə rerin tragien nəpin Kumwesən truvehi irəpw in. Iakani iamīnhi irə ti nəri nə mə iərmama nautə səvənhi rasori traukei məmwhen ia tihi nurhi. ¹¹ Nəpin meri rutə məpnəpan pik mənhi nurhi, nurhi trimhiə, tihin traukei məsas, namasanien səvənhi triwən. Ia noien nəha rəmwhen a mwi iərmama nautə səvənhi rasori. Nəpin ramavən mamowok səvənhi, in tremhə, nautə səvənhi triwən.

Kumwesən ko ripko mhə iərmama rimwei ia nərəhaien

¹²* Nəpin nəmisəien truvehe mə tro mətə sas ia nahatətəien səvəi iərmama riti, trini minuə iərmama nəha ramərer əknekin ia nahatətəien səvənhi, rerin tragien. Nəpin nəmisəien nəha traraka irə, Kumwesən truvei pen nīmīruien rerin min rəmwhen kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien m iərmama riti. In rino raka promes mə truvei pen nīmīruien

* **1:1:** Kal 1:19, Wok Me 15:23, 1Tes 1:1 * **1:2:** Rom 5:3-5 * **1:3:** 1Tes 1:7 * **1:5:** Prov 2:3-6 * **1:6:** Mak 11:24 * **1:9:** Jem 2:5 * **1:10:** Aes 40:6-7, 1Pit 1:24 * **1:12:** 2Tim 4:8

rerin naha m narmama me samame hokeikei in. ¹³ Trini minua iarmama riti riregi noien araha ravi naterigien savanhi, iarmama naha trapwah ninien ma, "Kumwesan rari pehe nari i, mavi naterigien saiou ira ma takimwei." In trapwah ninien nagkariien naha ti nari na ma noien araha ko ripkivi mha naterigien savai Kumwesan, nana ripko mha noien savai Kumwesan ma trivi naterigien savai iarmama ira. ¹⁴ *Mat iarmama riregi noien araha ravi naterigien savanhi napin rerin atukw ramrhi noien araha sa in rokeikei ma tro. In na ravi naterigien savanhi mamiri raka in. ¹⁵ Napin iarmama rerin rinamrhi noien araha sa in rokeikei pik ma tro, noien araha naha truvi naterigien savanhi mo in rimwei. Nana noien araha truvehe masori ia nimiruien savanhi muku kwankwan na iarmama naha tremha. ¹⁶ Piak keikei me. Kimiaha tihapwah nasenien iarmama riti reiku ia kimiaha. ¹⁷ *Narimnari me pam samame hamasan mhatukwatukw kauvei pehe m kitaha kamhuku pen fwe ia neiai. Kumwesan ramrhi irapw pehe narimnari me naha. In rino meri, mine makwa, mine kamahau me ia nimagouagou. Noien savanhi ko rapwah nararien, ua in ko rapwah nararien muvei pehe takutan m kitaha, mapwah kitaha samara ia napitavien. ¹⁸ *Ti nari na ma Kumwesan rokeikei in rari pehe nagkariien sa ro niparhienien. Nagkariien naha ro kitaha sauvehe mhano nakwarhakwarha me savanhi. Kumwesan ro iamini ira ma ia narimnari me pam in rino kitaha tsamwhen ia kwankwai nei me sa vi tukukupwan kesi.

Kimiaha tihamakeikei mhatarig ia nagkariien savai Kumwesan mho nafe rani.

¹⁹ Piak keikei me, rerimiaha tramrhi nagkariien i. Napin kimiaha hiamagkiari, tihamakeikei mhatarig amasan, mhapwah nagkari akwauakwien. Kimiaha tihapwah nasenien niemaha rari akwauakw kimiaha, ²⁰ *ti nari na ma niemaha savai iarmama ko ripkuku pehe mha nukwan sa ratukwatukw ramwhen Kumwesan rokeikei. ²¹ *Kimiaha tihamakeikei mhararki raka noien me pam samame hamkemik mine noien araha me naha hapik ia nimiruien sakimiaha. Tiheiwai mhatarig amasan ti nagkariien naha kinapwei ramwhen ia nuni nari ia rerimiaha. Nagkariien naha rukuran nuvehimiruien kimiaha. ²² *Mat tihamakeikei mho nafe nagkariien naha rani. Trini minua kimiaha hiamatarig a ira, hiameiku atukw a ia kimiaha. ²³ Trini minua iarmama riti ramatarig a ia nagkariien savai Kumwesan, mat rapwah noien nafe rani, in ramwhen ia iarmama sa ramata nanimen ia klas. ²⁴ Nana napin rata raka nanimen, mapwah mevən, takwtakwuni a mwi renouenou ma nanimen rinafo ira. ²⁵ *Mat iarmama sa ramati pen ia loa atukwatukw naha sa rameivinari ia narmama, nana ramati pen mamata ia napin me, ripko mha in iarmama sa ramatarig a nana menouenou i, mat in ramo nafe loa naha rani, iarmama sa ramo iamini Kumwesan trakwein amasan ira ia nafe wok savanhi ramo. ²⁶ *Trini minua iarmama riti rerin ramrhi ma in iarmama savai nafwakien, mat ripkata amasan mha ti nafe naramin ramini, in rameiku atukw a ira. Nafe nari in ramo mamsiai Kumwesan ira ramo auar a. ²⁷ Kumwesan in Tata sakitaha. Noien i nakur afwaki me tuho mhasiai in ira sa ratukwatukw mamher ia nanimen, in i iraha tuhamakeikei mhasitu ia nipran me samame narman me savanraha hemha mhapwah iraha, mhasitu ia nakwarhakwarha kemha tani iraha, nana mhaturi amasan mwi ti nimiruien savanraha ma noien araha me savai tipran i tuhapwah noien iraha haevehe mhankemik.

2

Kimiaha tiho ramnamwhen a ia kimiaha me

¹ *Piak me, kimiaha hianahata raka ia Iarimanu asori sakitaha Iesu Kristo. Ro pen kimiaha tihapkopati mha ia kimiaha me, mat tiho ramnamwhen a. ² Trini minua

* **1:14:** Rom 7:7-10 * **1:17:** Mat 7:11 * **1:18:** Jon 1:13 * **1:20:** Pri 7:9 * **1:21:** Kol 3:8, 1Tes 2:1 * **1:22:** Mat 7:26, Rom 2:13 * **1:25:** Rom 8:2, Jem 2:12, Jon 13:17 * **1:26:** Sam 34:13, Sam 141:3 * **2:1:** Wok Me 10:34, Jem 2:9

kimiaha hioušasimwɪn kimiaha me, nənə iəmə kəru krouuvmiwə pehe, riti tinari səvənhi ramasan, ruvei pen rig kino ia kol, riti nautə səvənhi riwən, tinari səvənhi rəpəruəpəruə, kimiaha tihaməkeikei mho rəmnəmwhen a ia nirau. ³ Rərəha mə hiəsiai iəmə tinari səvənhi ramasan, mhəni pen tukwe in mə, “Uvehe, məkure i ia kwopun amasan ikɪn,” mhəni ərəha iəmə i nautə səvənhi riwən mə, “Ərer pen fwe,” uə “Əkurei irapw ia nisuk.” ⁴ Nəpɪn kimiaha hiamo noien me iamɪnhi, hiətəni mə kimiaha nepwɪn hiasori mhəpi raka kimiaha nepwɪn. Nənə hiaməkiri nərmama ia nətərigien ərəha səkɪmiaha. ⁵ *Piak keikei me, hətərig ro. Kumwesən ruvərɸi raka nərmama nautə səvənraha riwən ia təkure tɪprənə i mə nahatətəien səvənraha triskai. In ruvərɸi raka mwi irəha mə tuhəuvmiwə pen ia nitətə sə in ramərimənu irə. Nitətə nəha Kumwesən riməni mə nərmama səməme hokeikei in tuhəuvmiwə pen irə. ⁶ Mətə kimiaha hiamətə ərəha a nərmama me nəha nautə səvənraha riwən. Mətə nisimə nəha kamho nəmisəien m kimiaha? Nisimə nəha kamhəvi irapw kimiaha ia kwopun kaməkiri nəgkiariien ikɪn? Kwa nərmama me nəha nautə səvənraha rasori kamho iamɪnhi irə. ⁷ Irəha nəha kamhəni ərəha nahag asori səvəi Iesu, nəhag sə Kumwesən rinəkwein kimiaha irə. ⁸ *Mətə loa asori səvəi Iərimənu səkɪtaha raməmak ia Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tikaməkeikei mokeikei piām rəmwhen ikokeikei atukw ik.” Trini minuə kimiaha hiamesi pen pərhien nəgkiariien nəha, hiamo noien amasan. ⁹ *Mətə trini minuə hiamopəiti ia nərmama nepwɪn, hiamo noien ərəha, nənə loa nəha tro pui kimiaha, mini mə kimiaha nərmama sə hiamərui Loa. ¹⁰ *Trini minuə iərmama riti ramarkut mə tresi pen pam nəfe Loa səvəi Kumwesən rani, mətə rapəti ia nəgkiariien kuatia a, rəmwhen mə in rinərui nəgkiariien me pam ia Loa nəha. ¹¹ *Kumwesən nəha sə riməni mə, “Tikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə,” Kumwesən nəha in nəha riməni mwi mə, “Tikəpwəh nousi əpuneien iərmama.” Trini minuə ikəpwəh nakresien pran səvəi iərməpə, mətə ikamousi əpune iərmama, ik iərmama ikamərui ihi Loa səvəi Kumwesən. ¹² *Nəgkiariien me səkɪmiaha mine noien me səkɪmiaha tuhaməkeikei mhesi pen loa sə rameivinari ia kimiaha. Kimiaha tihaməkeikei mho iamɪnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən trəkiri kimiaha ia loa nəha. ¹³ *Trini minuə iərmama riti rəpwəh napiien nərmama nəpɪn raməkiri irəha ti noien me səvənraha, Kumwesən trəpwəh napiien in nəpɪn trəkiri in ti noien me səvənhi. Napiien ti iərmama ramasan məpi raka nəkiriien in ti noien me səvənhi.

Nahatətəien sə rɪpko mhə nari riti ro nəri auər a i

¹⁴ *Piak me, trəfo masitu ia iərmama riti trini minuə rani mə ramahatətə ia Iesu Kristo mətə in rɪpko mhə nari riti, ko nahatətəien sə ro iamɪnhi irə ruvehimiru in? Rekəm! ¹⁵ *Trini minuə piəvtaha riti uə kɪtirimətaha riti ramarə ərəha tinari səvənhi riwən nəveginien sənəni rəpwəh nəmwhenien, ¹⁶ tihaməkeikei mhəuvei pen tinari uə nəveginien min. Trini minuə hiəpwəh nuvehi penien nari riti min, mhəni pen a tukwe in mə, “Evən ia nəmərinuien, məpwəh nəkwieien, məni amasan nari,” nəgkiariien nəha trəfasitu irə? Ro nəri auər a i. ¹⁷ *Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien əpa trini minuə rɪpko mhə nari riti remhə. ¹⁸ *Mətə iərmama riti trəgkiari iamɪnhi irə mini mə, “Ik səim nə nahatətəien, mətə iou səiou nə noien me.” Itə. Ko iko ro iakətəni nahatətəien səim mətə ipko mhə nari riti? Rəknekɪn. Mətə iou iakukurən noien ikətəni ia noien me səiou mə iakamahatətə pərhien. ¹⁹ *Ik ikani nɪpərhienien ia Kumwesən mə in kuatia a. Ramasan. Nəremhə me irəha mwi kamhəni nɪpərhienien irə, nənə kamhəhekɪr mamhətəmmɪwɪn. ²⁰ Ik iərmama ikreirei nari. Nahatətəien sə rɪpko mhə nari riti ro nəri auər a i. Ikokeikei mə tako ikətəni mə nəri nəha ro nɪpərhienien i? ²¹ *Rerim

* **2:5:** 1Kor 1:26-28 * **2:8:** Mat 19:19, Kal 5:14 * **2:9:** Dut 1:17 * **2:10:** Mat 5:19 * **2:11:** Eks 20:13-14, Rom 13:9 * **2:12:** Kal 6:2, Jem 1:25, 1Tes 2:16 * **2:13:** Mat 5:7, Mat 18:32-35 * **2:14:** Mat 7:21 * **2:15:** 1Jon 3:17 * **2:17:** Jem 2:20,26 * **2:18:** Kal 5:6 * **2:19:** Mat 8:29 * **2:21:** Jen 22:9-12

trirhi ro kaha kupwæn sækitaha Epraham. In ratukwatukw ia nәмri Kumwesæn ia noien me sәvәnhi uә rekәм? Ouәh, Kumwesæn rimәni mә in ratukwatukw ia nәnimen nәpін rіnamәmrutә tini, Aesak, ia tәkure nifatә. ²² *Ikәtoni mә nahatәtәien sәvәi Epraham mine noien me sәvәnhi krauo nari kuatia. Noien me sәvәnhi hәno nahatәtәien sәvәnhi ruvehe matukwatukw mәмwһen. ²³ *Nәnә nәgkiariien i sәvәi Nәkukuә Ikinan ruvehe mukuә. Rini mә, “Epraham rini nіpәrhienien ia Kumwesæn. Nәnә ti nәri nә mә in rahatәtә iamіnhi, Kumwesæn rәtә in mә in ratukwatukw ia nәnimen.” Kurirә irә kәkwein Epraham mә in riti nә Kumwesæn. ²⁴ Ro iamіnhi irә hiamәtoni mә iәrmama in ratukwatukw ia nәмri Kumwesæn ia noien me, ripko mhә ia nahatәtәien әpa.

²⁵ *Rәмwһen a mwi rerimiahа trirhi ro prән nәha Rehap, pran sәvәi suatuk. In ratukwatukw ia nәмri Kumwesæn ia noien me sәvәnhi uә rekәм? Ouәh, Kumwesæn rimәni mә in ratukwatukw ia nәnimen nәpін prән nәha rіnәsevәr ia nimwә sәvәnhi ti iәmә kәru sә kinәrhi pen irau krouevән rouәtә afafa Jeriko. Nәnә kurirә irә rәrhi pen irau krauesi pen suatuk әpә iti rauevән. ²⁶ *Nіpwrai iәrmama neiahagien riwән irә ruvamhә. Ia noien nәha rәмwһen a mwi nahatәtәien әpa sә ripko mhә nari riti remhә.

3

Ik tikәtui amasan ti nәfe nәramim rani

¹ *Piak me, rәrәha mә kimiaha hiәpik hiәuvehe mһo nahatән me ia kimiaha. Kimiaha hiәukurән mә nәpін Kumwesæn trәkiri kimaha nahatән me tro riskai mwi m kimaha mәpi raka nәrmama me nepwin. ² Nәpін ripik kitaha pam samapәti, mәtә iәrmama sә rәpwәh nәfwәkourien ia nәgkiariien sәvәnhi in iәmә atukwatukw pәrhien. Iәrmama sә ramәkoui amasan nәramin rimәru tukwe in ti nәkouien mwi nіpwran me pam. ³ Kitaha samәuvei pen fraetel ia nәkwai hos me mә tuho nәkwataha. Ia noien nәha samәkoui nіpwrai hos me pam. ⁴ Hәtә ro mwi nitәtә me. Nіpwranraha rasori. Nimәtagi asori me kamhәpwi irapw irәha. Mәtә nәri sә ramәkәkini irәha irә rouihi a. Kamhәuvән ia kwopun pәku iәmә sә ramәkәkini nitәtә rokeikei. ⁵ Ia noien nәha rәмwһen a mwi nәramitaha rouihi ia nіpwrataha, mәtә ramәfiutә pik nari. Rerimiahа tramrhi nәri. Nukumheәv ouihi rukurән nurkwumenien napw asori sә ramahi әmwesi nei mһiә me ripik. ⁶ *Nәnә nәramitaha rәмwһen ia napw. Rәrәha anan ia nіpwrataha me pam, mamо nіpwrataha me pam ruvehe mәмkemik. Kwopun napw asori rauәk ikin ramhiaі pehe napw ia nәramitaha. Nәnә nәramitaha ramhiaі pen napw ia nіmiruien pam sәkitaha. ⁷ Nәri әprmin me pam hәukurән nuveheien mhәmweimwei. Nәrmama me hәno raka noien nәha ia nirәha me pam, menu me, uә snek me, uә nәmu me. ⁸ *Mәtә iәrmama riti riwән ko ro nәramin ruvehe mіmweimwei. Nәrami iәrmama nәri әrәha riti ko ripkapwis mhә. Rukuәr ia nәri akonә sә ramousi әpune iәrmama. ⁹ *Ia nәramitaha samәgnәgini Kumwesæn Tata sәkitaha.^a Nәnә ia nәramitaha mwi samәkwein әrәha ia nәrmama Kumwesæn rino irәha hәмwһen irә. ¹⁰ Nәkwataha kuatia, krouәgnәgini Kumwesæn irә, nәnә krouarә rouәkwein әrәha mwi ia nәrmama. Piak me, noien me nәha mә tripko mhә iamіnhi. ¹¹ Rәfo, ia nәмri nui kuatia ko nui mine tәsi irau pәri krouapour? ¹² Rәfo, piak me, ko niemis rukuә nukwai olif, uә nei nәha krep rukuә nukwai niemis? Rekәм! Rәмwһen mwi kwopun kakwәhi tәsi ikin ko kipkukwәhi mhә mwi nui ikin.

Nukurәnien sә ruku pen ia neiai

¹³ Sin ia kimiaha rukurән nari, uә nukurәnien sәvәnhi rәpwәmwis? Iәrmama nәha tramәkeikei mo noien amasan, mәpwәh nәfiutәien in. Noien nәha trahatән pen mә in rukurән pәrhien nari. ¹⁴ Mәtә trini minuә rerimiahа ramrhi әrәha kimiaha me uә

* 2:22: Hip 11:17-18 * 2:23: Rom 4:3,9,22, 2Kron 20:7, Aes 41:8 * 2:25: Hip 11:31 * 2:26: Jem 2:17 * 3:1: Luk 12:47 * 3:6: Mat 12:36-37, Mat 15:11,18-19 * 3:8: Rom 3:13 * 3:9: 1Kor 11:7 a 3:9: Nәgkiariien sәvәi nәkur Kris kupwæn rini iamіnhi irә minuә ‘Iәrimәnu Tata sәkitaha.’

hiamətərig atukw a ia kimiaha me mə tihəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwin, kimiaha tihəpwəh nəfiəutəien ia kimiaha me mə hiəukurən nari, ti nəri nə mə ia noien nəha hiameikuə a mhəpwəh niniien niperhienien. ¹⁵ *Iərmama sə ramo noien nəha ripkuvehi mhə nukurənien sə ruku pen ia neiai, mətə in ruvehi nukurənien sə ruku pen ia tivrənə i. Nənimwin Ikinan ripkuvei pen mhə nukurənien nəha min, mətə ruku pen ia nərəmhə me. ¹⁶ Nəpin nərmama rerinraha ramrhi ərəha irəha me uə irəha kamhətərig atukw a ia nirəha mə tuhəfo mhəutə mhəpi raka nərmama nepwin, ia kwopun kamharə ikin tihətoni kamho pripri ia narimnari me, mamho mwi noien ərəha me pam. ¹⁷ Mətə iərmama sə ruvehi nukurənien nəha ruku pen ia neiai noien səvənhi ropə. Nəri sə rakupwən nətərigien səvənhi rəmher. In iərmama sə raməmri nəmərinuien. Noien səvənhi ramasan məpou. In ramsiai nətərigien səvəi nərmama me səpəmsəpə. In ramapi pik ti nərmama. Nukurənien səvəi iərmama nəha rukuə nukwan ripik sə ramasan ia nimiruien səvənhi. In ramo rəmnəmwhen ia nərmama me pam, məpwəh neikuəien. ¹⁸ *Nəpin nərmama səməme kamhəmri nəmərinuien kamharə ia nəmərinuien rəmwhen mə kamhəpwei nuni nari riti. Nuni nari nəha trutə mukuə kwənkwan nə narəien sə ratukwatukw.

4

Iərmama sə rokeikei pik noien səvəi tivrənə i

¹ *Nəfe nəha nukune naruağənien me mine nukune nəvisəien me səkimiaha? Rosi in i uə rekəm? Ia rerimiaha kimiaha hiokeikei pik mə tihəregi ramasan ia narimnari me pam, nənə noien nəha ramo kimiaha hiaməvisə ia nəpin me. ² Hiokeikei nari riti, mətə rəknekən ti nuvehien, ro pen hiəusi əpune iərmama tukwe. Rerimiaha rakres nari riti səvəi iərməpə, mətə rəknekən ti nuvehien, ro pen hiəvisə, mamharuağən tukwe. Kimiaha hiəpwəh nuvehien nəfe hiokeikei, ti nəri nə mə hiəpkəres pen mhə Kumwesən i. ³ Trini minuə kimiaha hiəres pen i, hiəpwəh nuvehien, ti nəri nə mə hiaməres, mətə nətərigien səkimiaha ripkatukwatukw mhə. Narimnari me nəha hiaməres pen Kumwesən mə truvei pehe m kimiaha, hiokeikei mə tihəuvehi nənə mhəuvehi nəmri nari sə nətərigien ərəha səkimiaha rokeikei. ⁴ *Kimiaha hiamwhen prən i sə raməpwəh səvənhi iərman mamesi pen iərman əpə. Rəfo? Rosi kimiaha hiəreirei mə iərmama sə rokeikei pik noien me səvəi tivrənə i truvehe iərmama sə raməmwəki Kumwesən? Ro iamnhi irə trini minuə iərmama riti ia kimiaha rinuə trokeikei pik noien me səvəi tivrənə i in trəmwəki Kumwesən. ⁵ *Rəfo? Rosi kimiaha hiəreirei nəgkiariien i raməmak ia Nəkukuə Ikinan? Rani mə,

“Nənimwin nəha Kumwesən rinəmri raməmak ia reritaha rokeikei pik mə kitaha səvəi Kumwesən əpə.”

Nənə nəgkiariien nəha ripko mhə nəri auər a i. ⁶ *Mətə Kumwesən raməriari pehe namasanien m kitaha rasori pik. Ro pen Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən rerin ripkagien mhə ti nərmama səməme kamhəfiəutə ia nirəha, mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəuvehi irapw irəha.”

⁷ *Ro iamnhi irə kimiaha tihaməkeikei mheiwaiu, mharə tegin Kumwesən, mhəni rekəm ti Setan, nənə in trəpwəh kimiaha map. ⁸ *Kimiaha tihəuvehe ipaka ti Kumwesən, nənə in truvehe ipaka tukumiaha. Kimiaha nəkur ərəha me tihaməkeikei mhərkwerig. Kimiaha nətərigien səkimiaha ro kəru tihaməkeikei mho rerimiaha rəmher. ⁹ Ramasan mə tihəregi rərəha, mhasək, mhəkwein əpwəmwis. Pwəh narisien səkimiaha ruvehe mo nasəkien irə. Pwəh nagienien səkimiaha ruvehe mo nəpouien irə. ¹⁰ *Kimiaha

* 3:15: Jem 1:5,17 * 3:18: Mat 5:9, Aes 32:17, Hip 12:11 * 4:1: Rom 7:23 * 4:4: Rom 8:7, 1Jon 2:15 * 4:5: Eks 20:3,5 * 4:6: 1Tes 5:5 * 4:7: Efes 6:12 * 4:8: Sek 1:3, Mal 3:7, Aes 1:16 * 4:10: Job 5:11, 1Tes 5:6

tihamækeikei mhei waiu mhænimwi nukurhumiaha ia nəmri Kumwesən, nənə in truvehi utə kimiaha.

Kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me

¹¹ Piak me, kimiaha tihəpwəh nini ərəhaien kimiaha me. Iərmama sə rani ərəha piəvni uə rani piəvni mə ramo noien ərəha, iərmama nəha ramini ərəha Loa səvəi Kumwesən, mamini mə Loa nəha rəpwəh nəmwhenien. Mətə nəpin ikani loa nəha mə rəpwəh nəmwhenien, ikəpwəh noien nəfe Loa nəha rani, mətə ikamo ik iəmə sə ikasori ia Loa nəha. ¹²* Iərmama kuation in əpa rauvehi nasorien mə trəmri Loa, məkiri noien me səvəi nərmama, nənə mərpwın tai noien me səvənraha. Iərmama nəha in nəha rauvehimiru nərmama, mamouraha mwi irəha. Mətə ik sin i? Rəfo ikaməkiri noien me səvəi piam?

Ik tikətigite ia Kumwesən ia nəfe tiko trakwakwi tineis mine

¹³* Tihətərig ia nirak kimiaha səməme hiaməni mə, “Ipwet uə trakwakwi tsəuvən ia taon i uə taon nəha, mharə nuk kuation, mho pisnes fwe ikin, mhəuvehi mane.” ¹⁴* Kimiaha tihəfukurən nəfe trəmwei irapw trakwakwi? Nəfe nəha nimiruien səkimiaha? Kimiaha hiamwhen ia nise napw sə ruvehe nəpin ouihi a nənə marə miwən mwi. ¹⁵* Mətə nəgkariien sə ratukwatukw mə kimiaha tihəni ro iamınhi irə, “Trini minua nəkwai Kumwesən pərhiən, tsarə mho narimnari me i uə narimnari me nəha.” ¹⁶ Mətə ipwet mine kimiaha hiaməgkiari mamhəfiutə ia kimiaha. Nəgkariien sə raməfiutə nərmama iamınhi rərəha. ¹⁷* Iərmama sə rukurən nəfe noien ratukwatukw mə tro, mətə in rəpwəh noien, in ramo nərəhaien.

5

Nəvhəgien ramevən ti nərmama nautə səvənraha rasori

¹* Kimiaha nərmama nautə səkimiaha rasori tihətərig ia nirak. Ramasan mə kimiaha tihəsək mhəkwein əpwəmwis ti nəmisəien me nəha səməme kamhəuvehe tuheste kimiaha. ²* Nautə səkimiaha ruvəmərir. Uvnə me hənani raka tinari me səkimiaha. ³ Kol mine silva səkimiaha rinopwei raka. Nopweien nəha səvənraha trahatən pen mə nıpərhiənien kimiaha hiəno noien ərəha, nənə trahi nıpwramiaha rəmwhen ia napw. Ipaka nəpin sampam i, mətə kimiaha hiamoeite ihi nautə me səkimiaha. ⁴* Hətə ro! Nərmama me səməme kamhowok hənə raka wok fwe ia nəmhiən me səkimiaha, mətə kimiaha hiəpwəh nərəkuien irəha. Nərəkuien nəha səvənraha ramsək mani mə kimiaha hiəno noien ərəha. Iərimənu sə rauvehi niskaiien me pam ruvəregi raka ia nəkwəregin nasəkien səvəi nərmama səməme kamhesi nəveginien sə ruvəmruə fwe ia nəmhiən me səkimiaha. ⁵* Ia tıprənə i kimiaha hiəpwəh niseseien. Nəfe nautə me kimiaha hiəkeikei mə tihəuvehi hiaməuvehi. Hiaməkwməni atukw a kimiaha hiaməsis mhəmwhen ia kau me səməme rıpkə mhə tui kousi əpune irəha. ⁶ Kimiaha hiaməkiri nəmə atukwatukw me mə tuhaməkeikei mhemhə. Hiamousi əpune irəha, nənə həpwəh nəsisəgien kimiaha.

Nətərigien səkimiaha trəpwəmwis

⁷* Piak me, kimiaha tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis, mamheit-enhi mheste nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha. Hətoni ro iərmama sə ramənhu raməfo mamə nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi nəveginien amasan sə rutə pehe ia tıprənə. Kə rıpkəsi akwauakw mhə, mətə tro nətərigien səvənhi rəpwəmwis meste nesən kupwən rauər nənə məkwə me nepwın həuvehe mhəukurau nənə nesən sə ro kəru irə rauər mwi. ⁸* Kimiaha mwi tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rəpwəmwis

* **4:12:** Rom 2:1, 14:4 * **4:13:** Luk 12:18-20 * **4:14:** Prov 27:1, Sam 39:5,11 * **4:15:** Wok Me 18:21 * **4:17:** Luk 12:47 * **5:1:** Luk 6:24 * **5:2:** Mat 6:19 * **5:4:** Dut 24:14-15, Mal 3:5 * **5:5:** Luk 16:25, Jer 12:3, 25:34
* **5:7:** Luk 21:19, Dut 11:14, Jer 5:24, Joel 2:23 * **5:8:** Rom 13:11-12, Hip 10:25, 1Tes 4:7

miskai ti nəri nə mə nuveheien səvəi Iərimənu səkitaha ruvəuvehe ipaka. ⁹ *Piak me, kimiaha tihəpwəh nini ərhəhien kimiaha me kamo Kumwesən rərpwɪn noien ərəha me səkimiaha. Hətə ro! Iəmə sə trərpwɪn noien ərəha me səvəi nərmama ruvəuvehe ipaka. Ramərer a ia kwəruə. ¹⁰ Piak me, rerimiahaha tramrhi profet me nəha fwe kupwən haməgkiari ia nəghi Iərimənu. Nəpɪn kamo nəmisəien minraha, ho nətərigien səvənraha rəpwəmwis. ¹¹ *Ia nətəien səkitaha nərmama səməme kamhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha ia nəpɪn me Kumwesən ramo irəha hamagien. Kimiaha hiəuvəregi raka noien səvəi Jop. Nəpɪn ramarə ia nəmisəien me rɪpɪk, rərer əknekin ia nahatətəien səvənhi. Nənə hiənətə raka nəfe Iərimənu rino min kurirə ikin. Iərimənu rerɪn ramərkwəpɪr pɪk ti nərmama. In ramapi ti nirəha.

Kimiaha tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariien me

¹² *Mətə piak me, irənhə ia narimnari me pam, trɪni minuə kimiaha hiəni promes riti tihəpwəh nakutanien ia nəgkiariien səkimiaha mə tiho nərmama hətəni kimiaha hiaməni pərhiən. Tihəpwəh niniien nitətə ia neiai uə tiprənə i uə nari riti mwi mə tiho noien nəha. Mətə trɪni minuə hiəsəni nari riti, tihəni a mhəsəni mə “Ouəh.” Trɪni minuə hiəpkəsəni mhə nari riti, tihəni a mə “Rekəm.” Mə kimiaha hiaməgkiari əpnəpen, Kumwesən trərpwɪn noien ərəha səkimiaha.

Nəfwakiiən sə ramo nɪpwran

¹³ *Rəfo? Riti ia kimiaha raməmisə? Ramasan mə rəfwaki. Riti ia kimiaha rerɪn ramagien? Ramasan mə rəni nɪpu, məgnəgɪni Kumwesən. ¹⁴ *Riti ia kimiaha raməmhə? Ramasan mə rəkwein elta me səvəi nəfwakiiən pwəh irəha hətəgi pen oel irə ia nəghi Iərimənu mhəfwaki tukwe. ¹⁵ *Nənə nəfwakiiən səvəi nərmama səməme kamhəhətətə ia Kumwesən truvehimɪru iərmama sə raməmhə. Iərimənu tromasan iərmama nəha. Trɪni minuə iərmama nəha rino noien ərəha me, Iərimənu trenouenou noien ərəha me nəha məpwəh nərpwɪnien. ¹⁶ Ro iamɪnhi irə kimiaha tihəni pen tukumiaha me i noien ərəha me səməme hiəno, nənə mhəfwaki tukumiaha me mə Kumwesən tro kimiaha hiəuvehe mhəsənin. Nəpɪn iərmama sə ramo noien atukwatukw raməfwaki, nəfwakiiən səvənhi nəgsen rasori mamə nɪpwran. ¹⁷ *Profet Eləja in iərmama rəmwhən a ia kitaha. Rəfwaki skai mə nesən trəpwəh nauərien. Nənə nesən rɪpkauər mhə ia tənə nəha nuk kahar məkwə sikis. ¹⁸ *Nənə kurirə ikin rəfwaki mwi, nənə nesən rukrutə ia nimagouagou, kwənkwai narimnari me hətə mwi ia tiprənə.

Iərmama sə rəruei

¹⁹ *Piak me, trɪni minuə kimiaha riti rəpwəh nəgkiariien sə ro nɪpərhiənien məruei, nənə kimiaha riti mwi riri in mɪrərig, ²⁰ *iakokeikei mə rerimiahaha tramrhi nəri i. Iərmama sə ramiri raka iəmə ərəha ia suatuk sə raməruei irə mɪrərig, in rauvehimɪru iəmə ərəha nəha mə trəpwəh nemhəien. Kumwesən trenouenou noien ərəha me həpɪk səvəi iəmə ərəha nəha, məpwəh nərpwɪnien.

* **5:9:** Mat 24:33 * **5:11:** Eks 34:6, Sam 103:8, Sam 111:4 * **5:12:** Mat 5:34-37 * **5:13:** Kol 3:16 * **5:14:** Mak 6:13 * **5:15:** Mak 16:18 * **5:17:** 1King 17:1, Luk 4:25 * **5:18:** 1King 18:42-45 * **5:19:** Kal 6:1 * **5:20:** Sam 51:13, Prov 10:12, 1Tes 4:8

Fas Pita

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəkukuə i Pita rīmərāi. Pita in iərmama riti ia twelef nərmama me səvəi Iesu. In rīmərāi nəkukuə i mərhi pen i revən ti nakalasia me səməme kamharə parei fwe profens riti səvəi Rom kani mə Esia Maenor. Pita rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvənraha ti nəri nə mə nərmama me nepwīn kamhometə irəha ti nahatətəien səvənraha. Pita rokeikei mə rerīnraha tramrhi mə Iesu rokeikei pik irəha, nənə muvehi nəmīsəien ti nirəha. Irəha tuhəkūrirə noien səvəi Iesu. Irəha tuho iamīnha irə ti nəri nə mə Kumwesən rīmərfi irəha mə irəha nərmama me səvənhi nənə Iesu remhə ti nirəha. Pita rini pen ti nirəha mə tuhaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan. In rini pen mwi ti nirəha mə ia tīprənə i nərəhaien rasori, mətə tuhaməkeikei mhərer əknekin, mho nətərigien səvənraha rəpwəmwis, mhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha ia Kumwesən, nənə mheitenhi narimnari amasan me səməme tuhəpkuvehe kurirə.

¹*Iou Pita, iou aposol riti səvəi Iesu Kristo.

Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama pwispwis me səməme hiamarə kirkiri ia profens me i Pontas, mīne Kalesia, mīne Kapatosa, mīne Esia, mīne Pitinia.

²*Kīmiaha i nərmama Kumwesən rīmərfi kīmiaha resi pen nətərigien səvənhi sə in ruvəukurən raka fwe kupwən. In rīmərfi kīmiaha mə Nənimwīn səvənhi tro kīmiaha hiəuvehe mhəmher, mho nəkur ikinan me səvənhi, nənə, tihəuvehe mho nəkwai Iesu Kristo, tukəfwīəfwī kīmiaha ia niten.

Nəfwakiien səiou mə Kumwesən trəriari pehe namasanien mīne nəmərīnuien rasori mwi m kīmiaha.

Pwəh səgnəgini Kumwesən ti nimiruien vi

³*Pwəh səgnəgini Kumwesən i in Kumwesən mīne Tata səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo! Napiien səvənhi rasori tukutaha. In ro kitaha sətui mwi ia nimiruien vi, nənə, mo kitaha səmri pen əknekin nətərigien səkitaha irə. In ro iamīnha irə nəpīn ro Iesu Kristo rətui mwi ia nemhəien səvənhi. ⁴*Kumwesən ro kitaha sətui mwi mə tsəuvehi nautə amasan me in truvei pen m nərmama me səvənhi. Nautə amasan me nəha ko həpkimərīr mhə, mhəpkəmkemik mhə, nənə nukuraanien səvənraha ko rīpkīwən mhə. Kīnəmri amasan nautə me nəha fwe ia neiai tukuvei pehe m kīmiaha. ⁵*Kīmiaha nərmama səməme Kumwesən ro tukuahag kīmiaha ia niskaiien səvənhi ti nəri nə mə hiamahatətə irə. In trətui amasan tukumiaha meste tihəuvehi nimiruien vi sə kīnəpnəpenə raka irə tukətoni rier pehe ia nəpīn sampam. ⁶*Ramasan mə rerīmiaha ragien ti narimnari me i. Mətə təkwtəkwuni rosi narimnari me səpəmsəpə tuhəuvehe mho nəmīsəien m kīmiaha ia nəpīn ouihī a. ⁷*Narimnari me i kamhəuvehe trahatən pen mə kīmiaha hiamahatətə pərhien. Aean i kol, nəri auər a mə trīpkīwən mwi nəpīn riti, mətə nərmama tuhaməkeikei mhəuvani ia napw ti nətə sasien mə in kol pərhien uə rekəm. Ia noien nəha rəmwhen a mwi nahatətəien səkīmiaha sə ramasan məpi raka kol, tukaməkeikei ko kīmiaha həregi nəmīsəien me ti nətə sasien mə hiamahatətə pərhien uə rekəm. Nənə mə hiamahatətə pərhien, nəpīn tukətoni Iesu Kristo rier pehe irə, Kumwesən trəgnəgin kīmiaha, muvehi utə nəghīmiaha, nənə, muvei pehe nīsiāien m kīmiaha. ⁸*Nəri auər a mə hiəpkətoni mhə Iesu Kristo, mətə hiokeikei in. Nənə nəri auər a hiəpkətoni mhə nəha təkwtəkwuni, mətə hiaməni nīpərhienien irə, nənə, mamhagien. Nagienien nəha hiamregi rasori pik anan iərmama riti ko rīpkīni mhə ia nəgkiariien. ⁹*Rerīmiaha

* **1:1:** Jem 1:1, 2Tim 1:15 * **1:2:** Rom 8:29, 2Tes 2:13, Hip 12:24 * **1:3:** 2Kor 1:3 * **1:4:** Kol 1:12 * **1:5:** Jon 10:28, 17:11 * **1:6:** 1Tes 5:10, Jem 1:2 * **1:7:** Job 23:10, Prov 17:3, Aes 48:10, Sek 13:9, Mal 3:3, Jem 1:3 * **1:8:** Jon 20:29, 2Kor 5:7 * **1:9:** Rom 6:22

ramagian iaminha irə ti nəri nə mə hiaməuvehi nəri i sə hiamahatətə irə, in i mə Kumwesən truvehimiru kimiaha.

¹⁰ *Profet kupwən me hamətui ia suatuk i Kumwesən truvehimiru nərmama irə, nənə mamhəres mə tukəfo irə. Ia nəgkiariien sə Kumwesən riməuvei pen minraha, irəha həni irapw mə Kumwesən trasitu ia kimiaha ia namasanien səvənhi. ¹¹ *Nəpən Nənimwən səvəi Kristo sə ramarə ia nirəha riməkupwən mini irapw nəmisəien me səməme Kristo triregi ia nıpwrən mine nasoriien sə tukuvei pen min truvehe kurirə, profet me haməmwur mə tuhəukurən mə nəfe suatuk mine nəfe nəpən narimnari me nəha tuhəier pehe. ¹² *Kumwesən rino pui pen m profet me nəha mə nəgkiariien me səməme irəha kamhəni həkəkəgiari mhə ia nəpən səvənraha mə trasitu ia nirəha, mətə haməgkiari ia nəpən səkimiaha trasitu ia kimiaha. Narimnari me i profet kupwən me həməni təkwtəkwni hiəuvəregi raka riməuku pen ia tərhu i nərmama səməme hənəvisau nəgkiariien amasan səvəi Kristo m kimaha. Nəgkiariien səvənraha riməuku pen ia Nənimwən Ikinan sə Kumwesən rərhi pehe i. Narimnari me i nagelo me irəha mwi hokeikei mə tuhətoni mhəukurən.

Kumwesən sə rinəkwein kimiaha in Iəmə ikinan, in rəmher

¹³ Ro pen tihaməkeikei mho nətərigien səkimiaha rərer mwatuk ti noien wok, mho nətərigien səkimiaha pwəh rukurən amasan. Tihəmri pen əknekən nətərigien səkimiaha ia namasanien sə Kumwesən truvei pehe m kimiaha nəpən tukətoni Iesu Kristo rier pehe.

¹⁴ *Tiho nəkwai Kumwesən rəmwhən ia nəkwərhakwərha me səməme kamho nəkwai tata me. Fwe kupwən kimiaha hiəreirei nari, nənə mamho noien ərəha me səməme rerimiaha rokeikei pik. Mətə təkwtəkwni tihəpwəh nəsenien ia nətərigien me nəha ravi raka mwi kimiaha. ¹⁵ Kumwesən sə rinəkwein ia kimiaha in Iəmə ikinan, in rəmher. Ro iamınhi irə kimiaha mwi tihaməkeikei mho kimiaha nəkur ikinan me, mhəmher ia narimnari me pam səməme hiamo. ¹⁶ *Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə, “Tihaməkeikei mho kimiaha nəkur ikinan me, mhəmher, ti nəri nə mə iou Iəmə ikinan iakəmher.”

¹⁷ *Kimiaha hiaməkwein Kumwesən mə “Tata.” Mətə in Kumwesən ramo rəmnəmwhən ia nərmama me pam. Trərpwən noien me səvənraha tresi pen atukwatukw nəfe irəha həno. Ro iamınhi irə mine, nəpən kimiaha hiamarə ihi ia təkure tıprənə i, tihaməkeikei mhehekir in, mamho noien sə ramasan. ¹⁸ *Kimiaha hiəukurən mə kineivinari ia kimiaha hiəuvəier raka ia narəien ərəha nəha kaha kupwən me səkimiaha hāməuvei pehe m kimiaha. Mətə kıpkerəku raka mhə kimiaha ia nari riti sə truvehe mərəha məmwhən ia kol mine silva, ¹⁹ *rekəm. Mətə kinərəku raka kimiaha ia nite Kristo in nəri keikei ramasan pik. Kristo in rəmwhən ia kwəti sipsip sə ratukwatukw pam, nemhəien uə nərəhəien riwən anan irə. ²⁰ *Kumwesən ruvərfi raka in fwe tui nəpən tıprənə ramiwən ihi, nənə təkwtəkwni rıpkə mhə tui nəpən sampam ruvehe kətoni in rier pehe masitu ia kimiaha. ²¹ *Ia Kristo kimiaha hiaməni nıpərhiēien ia Kumwesən sə rino in rətui mwi ia nemhəien səvənhi nənə muvei pen nasoriien min. Ro iamınhi irə Iəmə sə hiamahatətə irə, mamhəmri pen əknekən nətərigien səkimiaha irə, in i Kumwesən.

²² *Kimiaha hiamesi pen nəgkiariien sə ro nıpərhiēien mamhokeikei pərhiē piəvtaha me. Ia noien nəha hiənəpərhi raka nımıruien me səkimiaha həmher. Mətə kimiaha tihaməkeikei mhərıpın mamhokeikei pərhiē kimiaha me ia rerimiaha pam.

²³ *Kimiaha hiənətui mwi rəmwhən nəkwərhakwərha me, nənə, nımıruien vi sə hiənətui mwi irə rıpkuku pen mhə ti tata riti sə tremhə, mətə ruku pen ti Tata riti sə trıpkemhə

* **1:10:** Mat 13:16-17 * **1:11:** Sam 22, Aes 53, Luk 24:26-27 * **1:12:** Efes 3:10 * **1:14:** Rom 12:2, Efes 2:3, 4:17-18 * **1:16:** Lev 11:44-45, Mat 5:48 * **1:17:** Mat 6:9, Rom 2:11, 2Tim 4:14, Rev 2:23 * **1:18:** 1Kor 6:20
* **1:19:** Wok Me 20:28, Hip 9:12-14, 1Tes 1:2 * **1:20:** Wok Me 2:23, Efes 1:4 * **1:21:** Jon 14:6, Rom 4:24, 5:1-2, Rom 10:9 * **1:22:** Jon 13:34, Rom 12:10 * **1:23:** Jon 1:13, Hip 4:12

mhə. Nəgkiariien səvəi Kumwesən sə ramiru mamarə rerin rino kimiaha hiətui mwi.
 24 *Iakani iamihni irə ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Nərmama me pam həmwən ia nurhi,
 nənə namanien səvənraha rəmwən ia tihni nurhi.
 Nurhi nəha ramaukei, nənə tihin me kamhəsas,
 25 mətə Nəgkiariien səvəi Iərimənu ramarə ia nuk nuk me.”
 Nənə in i nəgkiariien sə kinəvisau m kimiaha.

2

1 *Ro pen kimiaha tihaməkeikei mhəpwəh noien ərəha me pam. Tihəpwəh mwi neikuəien, mhəpwəh mwi noien nətərigien səkimiaha ro kəru. Tihəpwəh mwi nəmwəkien ia kimiaha me, mhəpwəh mwi niniien nikaremiaha me. 2 *Kimiaha tihaməkeikei mhəuwehe mhokeikei pik nəgkiariien səvəi Kumwesən sə rəmher mhəmwən iəkunouihni əmtəmetə me i kamhasək mə tuhesis. Nəgkiariien i tro kimiaha hiəuwehe mhəpwinari, nənə, Kumwesən ruvehimiru kimiaha. 3 *Nəkukuə Ikinan rani mə, “Kimiaha hiənani əghan namanien səvəi Iərimənu mhətoni mə ramasan pik anan.”

Kristo in kəruətərei miru

4 *Həuwehe ti Kristo. In nəha kəruətərei miru nəha nərmama me həni mə rərəha, mhəpwəh, mətə ia nəmri Kumwesən in kəruətərei keikei anan sə in rīmərfi. 5 *Kimiaha mwi hiəmwən ia kəruətərei miru me kauvrhəkin nimwə ia nərəha, nimwə sə Nənimwin ramarə irə. Ia nimwə nəha, kimiaha hiəmwən ia pris ikinan me kamhousi əpune nərimiru me mamhəuvei pen m Kumwesən. Mətə narimnari me səməme kimiaha hiaməuvei pen ripko mhə nipwrai nari mətə kwa nənimwin. Nənə Kumwesən raməkwein amasan ia narimnari me nəha hiaməuvei pen min ti nəri nə mə hiaməuvei pen ia nəghi Iesu Kristo. 6 *Rəmwən ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Hətoni ro. Iakaməmri kəruətərei riti fwe Saeon,^a
 in kəruətərei keikei anan sə iou iakimərfi, kəruətərei nəha tukostat kuvrhəkin nimwə irə,
 nənə iərmama sə trini nipərhiēnien irə, in tripkauris mhə.”

7 *Ro iamihni irə, kəruətərei nəha in nəri keikei tukumiaha nərmama səməme hiaməni nipərhiēnien irə, mətə nərmama səməme həkini mhə nipərhiēnien irə, kəruətərei nəha rəmwən ia nəgkiariien i ia Nəkukuə Ikinan rani mə,
 “Kəruətərei nəha nəmə kamhəuvrəkin nimwə hənuə rərəha, mhəpwəh,
 təkwtəkwni nəha ruvəuwehe mīno kəruətərei sə rəpi raka pam kəruətərei me,
 məkwtəmhiru əknekin pam nimwə.”

8 *Nənə Nəkukuə Ikinan rani mwi mə,
 “In i kəruətərei riti sə nərmama tuhapəti irə,
 mīne kəpwier sə tro irəha həmwəi”

Irəha kamhapəti irə ti nəri nə mə kamhərui nəgkiariien səvəi Kumwesən mamhesi pen a nəfe Kumwesən ruvəukurən raka fwe kupwən məmri mə tuho.

9 *Mətə kimiaha nərmama ia kwənəkwns i Kumwesən rīmərfi kimiaha, kimiaha pris me səvəi kig, kimiaha nərmama ikinan me ia kusen kuatia, kimiaha nərmama me səvəi Kumwesən əpa. Kino kimiaha iamihna irə mə kimiaha hiəukurən nini irəpwien narimnari amasan me Kumwesən rino. In rinəkwein ia kimiaha mə tiharaka ia nəpitəvien mhəuwehe ia nukuraanien amasan səvənhi. 10 *Fwe kupwən, kimiaha nərmama auər a

* 1:24: Jem 1:10-11 * 2:1: Efes 4:22, Jem 1:21 * 2:2: Mat 18:3, 1Kor 3:2 * 2:3: Sam 34:8 * 2:4: Mat 21:42, Aes 28:16 * 2:5: Efes 2:21-22, Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, Rom 12:1 * 2:6: Rom 9:33, Efes 2:20 a 2:6: Seon in Jerusalem * 2:7: Mat 21:42 * 2:8: Rom 9:33 * 2:9: Aes 9:2, Aes 40:20-21, 1Tes 2:5, Taet 2:14, Wok Me 26:18, Efes 5:8 * 2:10: Rom 9:25

me, mətə təkwtəkwuni kímiaha nərmama me səvəi Kumwesən. Fwe kupwən, kímiaha nərmama napiien səvəi Kumwesən riwən tukumiaha, mətə təkwtəkwuni kímiaha nərmama napiien səvənhi ramarə tukumiaha.

11 *Nərmama keikei me, kímiaha hiəmwhen iəpwisewis me mine nərmama imwənraha riwən ia tīprənə i. Ro pen iakani pehe tukumiaha i mə tihəpwəh nəsənien noien ərəha me nəha nīpwramiaha rokeikei pik səməme kamharuagən ia nəpīn me mə tuhouraha nīmīruien səkímiaha. 12 *Təkwtəkwuni nərmama səməme hərəirei Iərimənu kamhəni ərəha kímiaha mə kímiaha nəkur ərəha me. Ro iamīnhi irə narəien səkímiaha hiamarə irə ia nənimenraha traməkeikei matukwatukw, pwəh irəha hətoni noien amasan me səkímiaha, nənə mhəuvehi utə nəghi Kumwesən ia nəpīn nəha in truvehe irə.

Nərmama me səvəi Iesu Kristo tuhaməkeikei mhəsiai nərmama səməme kamhərimənu

13 *Tī nəri nə mə kímiaha nərmama me səvəi Iərimənu səkitaha, tihaməkeikei mhəsiai nərmama me pam səməme haməuvehi nasorien mamhərimənu. Tihəsiai ia kīg sə in rasori anan, 14 mhəsiai mwi ia nəmə asori me səməme in ramərhi irapw irəha kamhərimənu ia nəghin. Nəmə asori me nəha, kīg ramərhi irapw irəha mə tuho nəmisəien m nərmama səməme kamho noien ərəha, nənə mhəgnəgīni səməme kamho noien amasan. 15 *Kímiaha tihaməkeikei mhəsiai nəmə asori me pam tī nəri nə mə Kumwesən rokeikei mə noien amasan me səkímiaha trəsīsəg tərhui nərmama me i hərəirei nari. Pwəh irəha həpwəh mwi nīnīien nəgkiariien arməri me. 16 *Ramasan mə hiamarə mhəmwhen ia nərmama kīneivinari ia nīrəha, mətə tihəpwəh nīnīien mə, “Eh, kīneivinari ia nīrak. Iakukurən noien nəfe noien ərəha iakokeikei.” Kímiaha tihaməkeikei mamharə mhəmwhen ia iotukwininari me səvəi Kumwesən. 17 *Tihəsiai nərmama me pam. Tihokeikei piəvtaha me, nənə tihəhekīr mhəsiai Kumwesən, nənə tihəsiai kīg sə ramərimənu.

18 *Kímiaha slef me, tihaməkeikei mho nəkwai nəmə asori me səkímiaha, nənə mhəuvei pen nīsaiien mīnraha. Tiho iamīnhi irə mīnraha pam, nəmə asori me səməme kamho rīməru mamasan m kímiaha mine nəmə asori me səməme kamho noien skai me m kímiaha. 19 Rəfo hiamo a narimnari me səməme hatukwatukw mətə nəmə asori me səkímiaha kamho rərəha ia kímiaha? Trini mīnuə hiəukurau ia nəpīn skai me nəha, mamhəti pen a m Kumwesən, Kumwesən trəkwein amasan ia kímiaha. 20 *Trini mīnuə hiamo noien ərəha, kamo nəmisəien m kímiaha tukwe, hiamo nətərigien səkímiaha rəpwəmwīs tī nuvehien nəmisəien nəha, noien nəha ko kəpwəh nəgnəgīnīien kímiaha tukwe. Mətə mə kímiaha hiamo a noien amasan, nənə kamo nəmisəien m kímiaha tukwe, Kumwesən trəkwein amasan ia kímiaha trini mīnuə hio nətərigien səkímiaha rəpwəmwīs tī nuvehien nəmisəien nəha. 21 *Kumwesən rīnəkwein ia kímiaha mə tihəuvehi nəmisəien, tī nəri nə mə Kristo in mwi rīməuvehi nəmisəien tukumiaha. In rīməkupwən mahatən noien atukwatukw nəha mə kímiaha tihəsi pen a təmwheki nīsun.

22 *Nəkukuə Ikinan rani mə,
“In rīpko mhə noien ərəha riti,
kīpkregi mhə neikuəien riti ia tərhun.”

23 *Nəpīn nərmama həni nəgkiariien ərəha irə, mətə in rīpkəski mhə irəha. Nəpīn in rīregi nəmisəien ia nīpwran, mətə in rīpkīni mhə mə trərpwīn tai nərəhaien. Mətə rīnəmri pen narimnari me pam ia rəgi Kumwesən sə raməkiri atukwatukw nari. 24 *In rīməuvehi noien ərəha me səkitaha ia nīpwran ia nei kamarkuauī mə ia nīkaren səvəi noien ərəha kītaha tsemhə nənə ia nīmīruien səkitaha tsamo noien atukwatukw. Nəmisəien me

* 2:11: Sam 39:12, Kal 5:17,24, Jem 4:1 * 2:12: Mat 5:16, Luk 19:44 * 2:13: Taet 3:1 * 2:15: 1Pit 3:16
* 2:16: Kal 5:13 * 2:17: Rom 12:10, Prov 24:21, Mat 22:21 * 2:18: Efes 6:5 * 2:20: 1Pit 3:14,17, 1Tes 4:14
* 2:21: Mat 16:24, Jon 13:15 * 2:22: Jon 8:46 * 2:23: Aes 53:7, 1Tes 3:9 * 2:24: Hip 9:28, Rom 6:2,11, Aes 53:5

səvənhi rīməregi ia nīpwran rīno kīmīaha hiəuvehe mhəsānīn. ²⁵*Fwe kupwən kīmīaha hiəmwhen ia sipsip me sāməme hənəruēi, mətə təkwtəkwni kərari ia kīmīaha hiəvərərig mhəuvəuvehe ti Iərmama ramətui ti sipsip me, in i Iərmama ramətui ti nīmīruien səkīmīaha.

3

Nīpran mīne nərman me səvənraha

¹*Ia noien a mwi nəha, kīmīaha nīpran me tihaməkeikei mhəsiai nərman me səkīmīaha. Nənə trīni mīnuə irəha nepwīn həkīni mhə nīpərhiēnien ia nəgkiariēn səvəi Kumwesən, mətə noien a səkīmīaha truvi irəha həuvehe mahatətə. Noien səkīmīaha rəmwhen məpi raka mə hiəgkiari mīnraha. ²Nəpīn irəha hətōni mə noien səkīmīaha rəmher, hiaməsiai irəha, nənə noien nəha truvi irəha həuvehe mahatətə. ³*Rərəha mə hiamasan pen ia nīpwramīaha iruə ia noien nəha sə hiamərəri nīmwai nukwənemīaha, mamhəuvei pen marəmarə me kīno ia kol mīne tīnari amasan me. ⁴Mətə tihamasan pen imwə ia rerīmīaha sə kīpkətōni mhə. Ramasan mə tihəuvehe mho nīpran sāməme nətərigien səkīmīaha rəpou mafafa. Noien iamīnha irə ramasan anan ia nəmri Kumwesən mīpkiwən mhə. ⁵In i noien səvəi nīpran ikinan me fwe kupwən sāməme hənəmri pen əknekīn nətərigien səvənraha ia Kumwesən. Irəha hənāməsiai nərman me səvənraha, nənə ia noien nəha hənāmamasan pen ia rerīnraha. ⁶*Rəmwhen ia Sera, in rīno nəkwai Epraham, nənə maməkwein in mə iəmə asori səvənhi. Nənə kīmīaha nīpwnti Sera me trīni mīnuə hiamo noien amasan, mhəpkehekīr mhə nari riti sə ramo nehekīrien.

⁷*Ia noien a mwi nəha, kīmīaha nərman me tihaməkeikei mharə kīmīaha nīkare rəgīmīaha me, mhəukurən mə irəha pran nīskaiēn səvənraha rīpkiskai pīk mhə rəmwhen ia iərman. Kīmīaha tihaməkeikei mhəuvei pen nīsiaiēn mīnraha, ti nəri nə mə kīmīaha mīnraha tihəuvehi pəri nəri amasan i nīmīruien rerīn. Tiho iamīnha irə pwəh nari riti trəpwəh nəsisəgien nəfwakiēn me səkīmīaha

Nəmisəien kamregi ti noien amasan

⁸Nəgkiariēn sampam. Kīmīaha pam tihaməkeikei mho nətərigien səkīmīaha ruvehe mo kuatia, tihapi kīmīaha me, mhokeikei kīmīaha me, mho rerīmīaha rīməru tukumīaha me, mhəuvehi irapw nətərigien səkīmīaha. ⁹*Trīni mīnuə nərman kamho rərəha ia kīmīaha, mətə tihəpwəh nərpwīnien tai nərəhaiēn. Trīni mīnuə nərman hai m kīmīaha, mətə tihəpwəh nərpwīnien. Mətə tihəkwein amasan a ia nīrəha. Tiho iamīnhi irə ti nəri nə mə Kumwesən rīnəkwein kīmīaha mə tiho noien nəha, mə hiəuvehi namasanien səvənhi. ¹⁰Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Iərmama sə rokeikei nīmīruien amasan,
nənə mokeikei mə trīregi ramasan ia nəpīn me pam,
in traməkeikei məpwəh nīnīēn mwi nəgkiariēn ərəha me ia nərāmīn,
məpwəh mwi neikuəien ia tərhun.

¹¹In traməkeikei mīrərig ia noien ərəha me səvənhi, nənə mo a narīmīnari amasan me.

In traməkeikei mətui suatuk səvəi nəmərīnuēn, nənə mukurirə i.

¹²In traməkeikei mo iamīnhi irə ti nəri nə mə Iərīmənu ramətōni amasan nərman sāməme hatukwatukw,

nənə mamətərig amasan ia nəfwakiēn səvənraha,
mətə in raməmwəki sāməme kamho noien ərəha.”

¹³Trīni mīnuə hiəskai pīk ti noien amasan me, sin trouraha kīmīaha? Iərmama riti riwən! ¹⁴*Mətə trīni mīnuə nəpīn me nepwīn nərman kamho kīmīaha hiamregi rərəha ia nīpwramīaha ti noien atukwatukw səkīmīaha, mətə ia nətərigien səkīmīaha, kīmīaha

* **2:25:** Aes 53:6, Esik 34:5-6, Mat 9:36, Jon 10:14
* **3:9:** Mat 5:44, 1Tes 5:15, 1Pit 2:23

* **3:1:** Taet 2:5

* **3:3:** 1Tim 2:9

* **3:6:** Jen 18:12

* **3:7:**

* **3:14:** Aes 8:12-13, Mat 5:10, 1Tes 2:20, 4:14

tiharegi ramasan. Tihəpwəh nehekiriien ia nirəha, mhəpwəh nətərig pikien. ¹⁵ Mətə ia rerimiahaha tihəsiiai Kristo mə in Iərimənu səkimiahaha. Tihərer mwatuk ia nəpən me pam ti nīripwenien nəgkiariien səvəi nisəməme nəha nərmama səməme tuhəres ia kimiahaha mə rəfo hiaməmri pen əknekin nətərigien səkimiahaha ia Iesu. ¹⁶ *Mətə tihəgkiari mərəu minraha ia nisaiien, mhəpwəh noien nari riti sə tro hiaregi fwe ia rerimiahaha mə hiəno nərəhaien. Tiho əpa noien amasan me ti nəri nə mə kimiahaha nərmama me səvəi Kristo. Trini minuə hiamə iaminhi irə nərmama me i kamhəni nikaremiaha mə noien səkimiahaha rərəha tuhauris ti nəgkiariien ərəha me səvənraha. ¹⁷ *Trini minuə ia nətərigien səvəi Kumwesən mə hiaməuvehi nəmisəien ti noien amasan me səkimiahaha, ramasan pik anan mwi məpi raka mə hiaməuvehi nəmisəien ti noien ərəha me səkimiahaha. ¹⁸ *Ro iaminhi irə ti nəri nə mə Kristo rimamhə ti noien ərəha me. Rimamhə nəpən kuatia a rinəmwhen. Ko ripkemhə mhə mwi ia nəpən riti. In iərmama atukwatukw anan, mətə rimamhə ti nərmama həkətukwatukw mhə mə truvehi kimiahaha hiəuvən ti Kumwesən. Hənousi əpune in nənə nīpwran remhə, mətə Nənīmwin ro in rətui mwi ia nemhəien səvənhi, ¹⁹ nənə ia nīskaiien səvəi Nənīmwin nəha in revən mini irapw nəgkiariien riti ti nənīmwin me i ia kalapus, ²⁰ *səməme hənəmərui nəkwai Kumwesən fwe kupwən anan nəpən Kumwesən ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mameitenhi ia nəpən Noa rinauvrhəkin nitətə. Nərmama eit a, irəha kamhəmak ia nəkwai nitətə, Kumwesən riməuvehimiru irəha ia nui. ²¹ *Nui nəha, in nə nənīmwi pəptaes sə rauvehimiru kimiahaha nəha təkwtəkwuni. Pəptaes i ripko mhə nīpwran i mə rinaikuas raka nəmtigei ia nīpwrai iərmama, mətə nīpwran mə hiəres Kumwesən mə rerimiahaha truvehe mamasan məmher. Pəptaes nəha rukurən nuvehimiruien kimiahaha iaminha irə ti nəri nə mə Iesu Kristo rinətui mwi ia nemhəien səvənhi. ²² *Iesu nəha, in ruvavən raka fwe ia neiai, maməkure ia nikare Kumwesən mwatuk, nagelo me, mine nənīmwin me səməme kamhəuvehi nasoriien mine nīskaiien kamhəsiiai in, mamho nəkwən.

4

Narəien kamarə irə kamesi pen nəkwai Kumwesən

¹ *Nəpən Kristo ramarə ia tiprənə i, in riregi nəmisəien ia nīpwran. Ro pen kimiahaha mwi tihaməkeikei mhəuvehi nətərigien rəmwhen ia səvənhi mə tro kimiahaha hiəskai, ti nəri nə mə nərmama səməme kamhəregi nəmisəien ia nīpwranraha rəmwhen ia Kristo, irəha həpwəh mwi noien noien ərəha. ² *Ro pen nəpən hiamarə ia tiprənə i, tihəpwəh nesi penien noien ərəha me səməme rerimiahaha rokeikei, mətə tihəsi pen suatuk səvəi noien nəkwai Kumwesən. ³ *Nəpən sə ruvəuvehe muvəukurau raka hiənarə irə rinəpwəmwis minəmwhen. Ia nəpən nəha kimiahaha hiənamo noien ərəha me səməme nərmama hərəirei Kumwesən hokeikei pik. Hiaməiri əpnəpen kimiahaha me, mamho noien ərəha me nīpwramiahaha rokeikei, mamhənimwi nənīmwiien skai mamhakonə irə, mamhətui pik nərəhaien, mamho lafet ərəha me, nənə mamhəfwaki m nənīmwi nari me noien i in noien ərəha anan. ⁴ Ipwet mine nərmama me nəha hərəirei Kumwesən nənimenraha ramier ti nəri nə mə kimiahaha tihəpkaiu mhə mhəuvən kimiahaha minraha, mhəpko mhə noien ərəha me sə rasori pik anan. Nənə irəha kamhəni ərəha kimiahaha tukwe. ⁵ *Mətə irəha tuhaməkeikei mhəni irapw ti Kumwesən mə hənəfarə irə. In ramərer mwatuk mə trəkiri nərmama həuvamhə mine səməme kamhəmiru. ⁶ *Ro pen kinəvisau raka mwi nəgkiariien amasan səvəi Kristo m nərmama səməme həuvamhə, mə nəri auər a haməuvehi nərpwinien ia nīpwranraha mhemhə rəmwhen ia nərmama pam, mətə ia nənīmwinraha kamharə mamhesi pen nəkwai Kumwesən.

* **3:16:** 1Tes 2:12 * **3:17:** 1Tes 2:20 * **3:18:** Rom 6:10, Efes 2:18 * **3:20:** Jen 6-7 * **3:21:** Hip 10:22
 * **3:22:** Mat 22:44, Efes 1:20-21 * **4:1:** Rom 6:2,7 * **4:2:** 1Jon 2:16 * **4:3:** Efes 2:2-3 * **4:5:** Wok Me 10:42
 * **4:6:** Rom 8:10, 1Kor 5:5

7 *Nəpɪn sə narimnari me pam tuhəiwən irə ruvəuvehe ipaka. Ro pen tihəpwəh nakonəien ia nənɪmwiiən skai. Nətərigien səkimiaha traməkeikei məmak amasan mə hiəukurən nəfwakiiən. 8 *Nəri sə tihəkupwən mho in i tihaməkeikei mhokeikei kimiaha me ia rerimiaha pam ti nəri nə mə nokeikeiien ramousəman noien ərəha me həpik hiəpkətoni mhə. 9 *Ramasan mə tihəsevər ia rukwənu me səkimiaha tukumiaha me, mhəpwəh nəgkiari əgkiari pikien tukwe. 10 *Kimiaha kuatia kuatia hiaməuvehi nari riti sə Kumwesən rıməuvei pehe m kimiaha ramo hiamskai ti noien wok səvənhi. Ro iamɪnhi irə tihaməkeikei mho rəmwhen ia iotukwininari sə ramətui amasan ti nautə səvəi iamə asori səvənhi, nənə, mhəuvehi namasanien me i səpəmsəpə Kumwesən rɪnəriari pehe, mhasitu ia kimiaha me irə. 11 *Trini mɪnuə kimiaha riti in iərmama səvəi nəvisaiien, ramasan mə in trəvisau mɪni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən. Trini mɪnuə kimiaha riti in iərmama səvəi nasituien, ramasan mə in trasitu, mo ia nəsanɪnien sə Kumwesən rauvei pen mɪn. Mə kimiaha hio iamɪnha irə, nərmama tuhətə narimnari me hiamo nənə mhəgnəgɪni Kumwesən ti Iesu Kristo. Pwəh nasoriien mɪne nərimənuien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

Nəmisəien kamo m nərmama me səvəi Iesu Kristo

12 *Nərmama keikei me. Rərəha mə hiamərkərinari ia nəmisəien i rəmwhen ia napw sə rauvehe tukumiaha nəha təkwtəkwni mə tro mətə sas ia nahatətəien səkimiaha. Hiəukurən mə rɪpko mhə kimiaha əpa hiamregi nəmisəien me iamɪnha irə. 13 *Mətə ramasan mə rerimiaha tragien ti nəri nə mə nəmisəien me i hiamregi həmwhen a ia səməme Kristo rıməregi. Trini mɪnuə hiamo iamɪnhi irə, nənə rerimiaha tragien pik anan nəpɪn tukətoni in rier pehe ia nɪskaiien səvənhi. 14 *Trini mɪnuə nərmama kəmhəni ərəha kimiaha ti nəghi Kristo, nənə, rerimiaha tragien, ti nəri nə mə Nənɪmwɪn asori səvəi Kumwesən ramarə ia kimiaha. 15 Mətə rərəha mə kimiaha riti rousi əpune iərmama, uə rakres, uə rərui loa, uə rani neikuəien mamouraha nəghi iərmama irə. Trini mɪnuə kimiaha riti ro iamɪnhi irə, ratukwatukw a mə tuko nəmisəien mɪn. 16 *Mətə trini mɪnuə kamo nəmisəien m kimiaha riti ti nəri nə mə in iərmama riti səvəi Kristo, ramasan mə iərmama nəha trəpwəh naurisien, mətə pwəh in rini nəghi Kristo muvehi utə Kumwesən irə. 17 *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə nəpɪn sə Kumwesən trəkiri noien me səvəi nərmama irə ruvəuvehe nəha təkwtəkwni, nənə in trukupwən məkiri noien me səkitaha nərmama səməme samarə ia nəkwai nɪmwə səvənhi. Trini mɪnuə rukupwən ia kitaha, nənə trəfo ia nərmama səməme kəmhərui nəgkiariien amasan səvənhi? In trəkiri noien me səvənraha kurirə ikɪn, mo rɪskai mwi mɪnraha məpi raka. 18 *Nəkukua İkinan rani mə,

“Trini mɪnuə rəknekin ti nərmama atukwatukw me mə tuhəuvehi nɪmɪruien, nənə rəfo ia nərmama səməme həpkisaii mhə Kumwesən mamho noien ərəha, irəha tuhəfa mhəuvehi nɪmɪruien?”

19 *Ro iamɪnhi irə nərmama səməme kəmhəregi nəmisəien, mətə ti nəri nə mə nətərigien səvəi Kumwesən, ramasan mə irəha tuhaməmwur pen ia noien amasan, nənə, mhəmri pen nɪmɪruien səvənraha ia rəgi Kumwesən mə trətui amasan tukwe. Irəha həukurən nətigiteien irə. In Kumwesən rino neiai mɪne tiprənə mɪne narimnari me pam.

5

Nəvhəgien revən ti elta me səvəi nəfwakiiən mɪne ntəmaruə me

* 4:7: Rom 13:11-12, 1Kor 10:11, 1Jon 2:18 * 4:8: 1Pit 1:22, Jem 5:20 * 4:9: Hip 13:2 * 4:10: Rom 12:6-8
 * 4:11: 1Kor 10:31 * 4:12: 1Tes 1:6-7 * 4:13: Wok Me 5:41, Rom 8:17, 2Tim 2:12, Jem 1:2 * 4:14: Sam 89:50-51, 1Tes 2:20 * 4:16: Wok Me 11:26, Fil 1:20 * 4:17: Jer 25:29, 2Tes 1:8 * 4:18: Luk 23:31 * 4:19: Sam 31:5

¹ *Nənə iakokeikei mə takəgkiari kwopti m kímiaha elta me səvəi nəfwakiien. Iou elta riti səvəi nəfwakiien iakəmwhen a ia kímiaha. Iakinətoni Kristo ia nənimek nəpɪn rɪregi nəmisəien me ia nɪpwran. Narimnari asori me i rɪpko mhə tui həier pehe iou mwi takətoni. ² *Kímiaha tihaməkeikei mhətui amasan ti nərmama me səvəi Kumwesən səməme in rɪnəmri irəha ia rəgímiaha. Irəha həmwhen ia sipsip me səvənhi. Rərəha mə tihətui amasan ti nɪrəha rerímiaha rəpwəh nagienien, mətə tihətui amasan ti nɪrəha rerímiaha ragien rəmwhen Kumwesən rokeikei. Nənə rerímiaha trəpwəh nɪrhiiien mə tihəuvehi mane irə. Mətə tihətui amasan a ti nɪrəha ti nəri nə mə rerímiaha ramagien mə tihəsitu. ³ *Nənə rərəha mə tihəfiəutə kímiaha me, mamhərimənu ia sipsip me i səməme Kumwesən rɪnəmri irəha ia rəgímiaha, mətə tiho noien sə ratukwatukw mamasan mə irəha həukurən nətoniiien mhesi pen noien səkímiaha. ⁴ *Iəmə sə rasori anan ia nərmama səməme kamhətui ti sipsip me trier pehe, nənə nəpɪn nəha in trəgnəgɪni kímiaha muvei pehe nasoriiien m kímiaha sə trɪpkiwən mhə.

⁵ *Ia noien a mwi nəha kímiaha ntəmaruə me tihaməkeikei mhəsiai elta me səvəi nəfwakiien. Kímiaha pam anan tihəuvehi irapw nətərigien səkímiaha reiwaiu mhasitu ia kímiaha me, ti nəri nə mə Nəkukuə Ikinan rani mə,

“Kumwesən rerɪn rɪpkagien mhə ti nərmama səməme kamhəfiəutə ia nɪrəha,

mətə raməriari pen namasanien səvənhi m nərmama səməme kamhəuvehi irapw irəha.”

⁶ *Ro pen kímiaha tihəuvehi irapw atukw kímiaha, mharə tegin rəgi Kumwesən əsanɪn, mə in truvehi utə kímiaha ia nəpɪn atukwatukw səvənhi. ⁷ *Nənə tihəuvehi pam katipə pəmpəm me səkímiaha mhəuvehe mhəmri pen m Kumwesən ti nəri nə mə nəpɪn me rerɪn ramrhi kímiaha.

⁸ *Hətui mhətui amasan ti nəri nə mə iəremhə asori Setan raməmwəki kímiaha. In rəmwhen ia laeon riti sə raməkri asori mamavən məmətui iərmama mə trəni. ⁹ *Tihərəer əknekɪn ia nahatətəien səkímiaha mhəpwəh nəseniiien in, ti nəri nə mə hiəukurən mə ia kwopun me pam ia tɪprənə i kamo nəmisəien m piəvtaha me ti nəghi Iesu rəmwhen a ia nəmisəien me i kamo m kímiaha.

¹⁰ *Kumwesən in nukune namasanien me pam. In rɪnəkwein ia kímiaha hiəuvehe mho kuatia kímiaha Kristo mə tiharə kímiaha min ia nasoriiien səvənhi sə trɪpkiwən mhə. Kurirə ia nəmisəien kwakwa nəha hiamregi, in tromasan kímiaha, məmri əknekɪn kímiaha hiəuvehe mhəskai mhəpwəh nikiukiuien. ¹¹ Pwəh in rərimənu ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamɪnhi.

Nəgkiariien sampam

¹² Saelas i kímrau min, iakamətoni mə in piəvtaha riti iakukurən nətigiteien irə, in rɪnasitu ia nɪrak mɪrai pen nəgkiariien səiou ia nəkukuə i. Iakamərhi pehe nəkukuə i tukumiaha, mamərpwi əknekɪn kímiaha, mani irapw mə in i namasanien pərhien səvəi Kumwesən tihərəer əknekɪn irə. ¹³ *Pran sə ramarə ia Papilon^a Kumwesən rɪmərfi kímiaha min, in rani ramasan tukumiaha, nənə nərik Mak, in mwi rani ramasan tukumiaha. ¹⁴ *Tihəni ramasan tukumiaha me, mhakei m kímiaha me ia nakeiiien sə rahatən nokeikeiiien. Pwəh nəmərɪnuien tramarə tukumiaha pam nərmama me səvəi Kristo.

* **5:1:** Rom 8:17 * **5:2:** Jon 21:15-17, Wok Me 20:28, Flm 14, Taet 1:11 * **5:3:** 2Kor 1:24, Fil 3:17, Taet 2:7 * **5:4:** Hip 13:20, 1Kor 9:25 * **5:5:** Efes 5:21, Jem 4:6 * **5:6:** Mat 23:12, Jem 4:10 * **5:7:** Sam 55:22, Mat 6:25-30 * **5:8:** 1Tes 5:6 * **5:9:** Efes 6:11-13, Jem 4:7 * **5:10:** 1Tes 2:12, 1Tes 1:6 * **5:13:** 2Tim 4:11 ^a **5:13:** Ia vas 13 Pita rini nəgkiariien i mə, “Pran sə ramarə ia Papilon.” Rɪpko mhə Papilon taon asori nəha Oltestamen raməgkiari irə, mətə rosi Pita rani Papilon in taon nəha Rom. Pran sə ramarə fwe ikɪn in nəha nakalasia me səvəi Iesu Kristo ia taon nəha. * **5:14:** 1Kor 16:20

Seken Pita

Nəgkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Nəp̄in riti ipaka ti nuk 66, Pita r̄irai nəkukuə sə ro kəru irə revən ti nakalasia me fwe profens nəha kani mə Esia Maenor. Nəmisəien sə kinamo ia nakalasia me nəha fwe Esia Maenor r̄ino sampam. Mətə nahatən eikuə me həuvehe mwi ti nirəha. Pita r̄ini pen ti nakalasia me mə irəha tuhəukurən amasan nari nənə mhərer əknekin ia nahatətəien səvənraha. Noien nəha trəkoui raka nahatən eikuə me ti nirəha. Pita r̄ini pen mə Kumwesən trouraha nahatən eikuə me. Ti nəri nə mə Iesu Kristo truvehe mwi, Pita r̄ini pen ti nakalasia me mə tuharə ia narəien sə ro ikinan.

¹ Iou Saemon Pita, iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo, nənə, iou aposol riti səvənhi.

Iakamrai nəkukuə i m kimiaha nərmama me səməme hiaməuvehi nahatətəien riti sə krouamasan pik rouəmnəmwhen a ia nahatətəien səkimaha. Hiaməuvehi nahatətəien ia noien atukwatukw səvəi Kumwesən mine iərmama sə rauvehim̄iru kitaha Iesu Kristo.

² *Pwəh namasanien mine nəmər̄inuien krouvehe rouasori mwi tukumiaha ti nəri nə mə hiəukurən Kumwesən mine Iesu Iərimənu səkitaha.

Noien me nərmama tuho trahatən pen mə irəha həukurən amasan Iesu Kristo

³ *Ia n̄iskaiien səvəi Kumwesən, in ruvei pehe m kitaha narimnari me pam səməme tsaməkeikei mhəuvehi səvəi n̄im̄iruien mine noien me səməme hatukwatukw nənə rer̄in ragien tukwe. Narimnari me nəha həməier pehe tukutaha ti nəri nə mə kitaha səukurən Kumwesən sə in r̄inəkwein kitaha mə tsəuvehi pəri nasoriien səvənhi mine namasanien səvənhi. ⁴ Ia narimnari me nəha, in r̄iməuvei pehe m kitaha promes keikei me səvənhi hasori pik. In r̄iməuvei pehe promes me i mə tihəuvehi pwəh hasitu ia kimiaha hiaraka ia noien ərəha me səvəi t̄iprənə i səməme kamhouraha nərmama ti nəri nə mə irəha hokeikei pik mə tuho, nənə hiəukurən nuveheien mho kuatia ia n̄im̄iruien səvəi Kumwesən.

⁵ Ro iam̄inha irə kimiaha tihaməkeikei mhousari mhakutan pen noien me i ia nahatətəien səkimiaha. Tihəkupwən mhakutan pen noien amasan, nənə, nəp̄in hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nukurənien, ⁶ *nənə, nəp̄in hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi noien i sə hiaməkoui atukw kimiaha, nənə, nəp̄in hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nərer̄ien sə hiamərer əknekin irə ia nəp̄in me, nənə, nəp̄in hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi noien i sə hiamo narimnari me səməme Kumwesən rokeikei, ⁷ nənə, nəp̄in hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeien i sə hiamokeikei piəvtaha me irə, nənə, nəp̄in hiənakutan pen raka i, hiakutan pen mwi nokeikeien i sə hiamokeikei nərmama me pam irə. ⁸ Ramasan mə tiho noien me nəha. Nəp̄in noien me nəha rasori pik ia n̄im̄iruien səkimiaha, ro kimiaha hiəpkarə auər a mhə, mətə kimaha tihəukurən amasan Iesu Kristo Iərimənu səkitaha, nənə n̄im̄iruien səkimiaha trukue mo kwənkwan. ⁹ Mətə iərmama sə ripko mhə noien me nəha in rəmwhen iərmama sə nənimen r̄ifwə ko ripkəti pen mhə isipw̄in, nənə in r̄inenouenou mə Iesu r̄inaikuas raka noien ərəha me səvənhi səməme in r̄ino fwe kupwən.

¹⁰ Ro iam̄inhi irə piak me tihaməkeikei mhousari əknekin mə tiho noien me nəha, nənə ramahatən pen mə Kumwesən r̄imər̄fi pər̄hien kimiaha, məkwein kimiaha mə kimiaha nərmama me səvənhi. Ro pen tr̄ini minuə hiamo noien me nəha ko hiəpk̄imwei mhə nəp̄in riti. ¹¹ Nənə nəp̄in Iesu Kristo Iərimənu səkitaha truvehe irə, in truvehim̄iru kimiaha, nənə, məseni kimiaha hiəuvnimwə ia nitətə səvənhi sə in trərimənu irə ia nuk nuk me.

* 1:2: Jut 2 * 1:3: 1Tes 2:9 * 1:6: Kal 5:22-23

Nægkiariien sávai profet me ia Nækukuá Ikinan

12 *Ro pen nəpɪn me pam takaməkeikei mo a pwəh rerimiahaha ramrhi narimnari me i, nəri auər a mə hiəukurən nənə mamhərer əknekɪn ia nɪpərhiɛniɛn sə hiəuvəuvehi raka.

13 *Nəpɪn iakamɪru ihi ia nɪpwɾak i, rerik ramrhi mə ratukwatukw mə takɪni nəgkiariien i məsuəpwiri kimiaha irə pwəh rerimiahaha ramrhi, 14 *ti nəri nə mə iakukurən mə trɪpkɔ mhə tui iakemhə, məpwəh nɪpwɾak i rəmwhɛn ia Iesu Kristo Iərimənu səkɪtaha ruvəni pehe raka tukw iou i. 15 Nənə takaməkeikei məmwur nəha təkwtəkɟuni mə tihəpwəh nenouenouien ia narimnari me i nəpɪn iakuvamhə raka mier ia tɪprənə i.

16 *Nəpɪn iahaməni irapw tukumiaha mə Iesu Kristo truvehə mwi ia nɪskaiien, iahəpkɪni mhə kwənagei me irə səməme iərmama rani a ia nətərigien səvənhi, mətə kimrahar iaharənətoni atukwatukw ia nənimemrahar nɪskaiien mɪne nukuraanien asori səvənhi. 17-18 *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə fwe kupwən, kimrahar^a iahamaravən ia təkueɪr ikinan kimaha Iesu. Ia nəpɪn nəha Tata Kumwesən ruvei pen nɪsiaien m Iesu, nənə mo nukuraanien rəhiapw mier ia nɪpɾan, nənə reri Kumwesən rɪni mə, “In i nərik keikei, rerik ragien pik tukwe.” Kimrahar iaharregi nəgkiariien nəha ruku pen fwe ia neiai muvehə.

19 Kitaha səukurən mwi mə nəgkiariien sávai profet kupwən me ro nɪpərhiɛniɛn. Ramasan mə kimiaha tihətərig amasan irə ti nəri nə mə nəgkiariien sávai profet kupwən me rəmwhɛn ia laet sə raməhiapw ia nəpitəvien. Laet nəha traməhiapw iamɪnha irə meste ruvəran pen ia nəpɪn asori nəha nənə koufətətəiə rutə ia rerimiahaha. 20 Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iamɪnhi irə. Nægkiariien me pam sávai profet me ia Nækukuá Ikinan riti riwən in nəgkiariien atukw sávai profet riti. 21 *Iakani iamɪnhi irə ti nəri nə mə profet me hənəpkɪni irapw mhə nətərigien atukw səvənraha, mətə irəha nərmama səməme Nənimwɪn Ikinan riri irəha mo irəha həni irapw nəgkiariien sə ruku pen ti Kumwesən.

2

Nahatən eikuə me Kumwesən trouraha irəha

1 *Mətə fwe kupwən profet eikuə me nəha ikin ia reri nəkur Isrel. Ia noien a mwi nəha kimiaha tihətoni nahatən eikuə me ia rerimiahaha. Irəha tuhəuvehə afafa, mhahatən kimiaha ia neikuəien me səməme tuhouraha nari. Irəha tuhəni mə rekəm rɪpkɔ mhə Iesu in iamə asori sə rɪnərəkɟu raka irəha meivinari ia nɪrəha. Ti noien nəha kamho Kumwesən trouraha akwauakw irəha. 2 Nərmama həpɪk tuhəkurirə pen nahatən eikuə me nəha ia noien ərəha sə irəha kamho ramo naurisien. Ro iamɪnhi irə nərmama nɛpwɪn mwi tuhəni ərəha suatuk sávai nɪpərhiɛniɛn. 3 *Ti nəri nə mə nahatən eikuə me nəha hokeikei pik mane, irəha tuhəni neikuəien me m kimiaha mə tihəuvei pen mane mɪnraha. Kumwesən ruvəni raka tui ia Nækukuá Ikinan mə trərpwɪn noien ərəha me səvənraha, nənə, mɪnərər mwatuk mə trouraha irəha məpwəh napriien.

4 *Kimiaha hiəukurən. Fwe kupwən, nəpɪn nagelo me nɛpwɪn hənə noien ərəha, Kumwesən rɪpkəkwtəmhiri mhə nərpwɪniɛn səvənraha, mətə rɪnərihi irəha ia jen, mərarki pen irəha ia kwopun riti fwe inhəripw^a mə tuhamarə ikin ia nəpitəvien meste nəpɪn in trərpwɪn noien ərəha me irə. 5 *Nənə Kumwesən rɪpkəkwtəmhiri mhə nərpwɪniɛn sávai nərmama kupwən me səməme kamhərui nəkwən ia nəpɪn sávai Noa, mətə rɪnouraha irəha ia nui asori. Mətə Noa rɪməni irapw nəgkiariien sávai noien atukwatukw, nənə Kumwesən ruvehimɪru in mɪne nərmama me səvənhi irəha pam

* 1:12: Jut 5 * 1:13: 2Tes 3:1 * 1:14: 2Kor 5:1, Jon 21:18-19 * 1:16: Mat 17:1-5 * 1:17-18: Mat 17:5 a 1:17-18: Irəhar nə Pita, Jemes, mɪne Jon * 1:21: 2Tim 3:16, 1Pit 1:11 * 2:1: Mat 24:11, Jut 4 * 2:3: Rom 16:18, 1Tes 2:5 * 2:4: Jut 6 a 2:4: Ia nəgkiariien Krik, kwopun nəha inhəripw sə Pita rani nəghɪn nə Tartaros. Nəkur Kris həməni kwopun nəha mə kwopun kamərpwɪn noien ərəha me ikin sávai nənimwɪn ərəha me mɪne nərmama me səməme hənərui nəkwai Kumwesən. * 2:5: Jen 6–8, 8:18, 2Tes 3:6

sefen. ⁶*Nənə Kumwesən rino nərpwiniēn tī nərəhaiēn səvəi nəkur Sotom mine Komora, riməuvani taon mi nəha ia napw krouo nīmwrakw ia nirau. In ro iamīnha irə mə trahatən nəfe tro m nərmama səməme kamhərui nəkwān. ⁷*Mətə in riməuvehimīru Lot. Iəmə nəha in iəmə atukwatukw, nənə rerin raməmisə tī noien ərəha sə ramo naurisien səvəi nəkur ərəha me nəha ikin. ⁸In ramarə irəha mīnraha, mamətoni noien ərəha me nəha kamho, mamregi nəgkiariēn ərəha me nəha kamhəni, ia nəpīn me pam rerin sə ratukwatukw raməmisə pik tukwe. ⁹*Narimnari me nəha ramahatən mə Iərimənu rukurən nuvehimīruēn nərmama me səməme kamhəsiai in, mamho noien me sə in rokeikei, nənə rukurən nīpeki rakaiēn irəha ia nərəhaiēn sə kamharə irə. Mətə nərmama səməme həkpatukwatukw mhə Kumwesən rukurən nərpwiniēn noien ərəha me səvənraha təkwtəkwuni, marə mo tukuahag mwi irəha rəmwhēn ia nərmama ia kalapus, mamevən meste in truvei pen nərpwiniēn sampam mīnraha ia nəpīn kurirə. ¹⁰*Kumwesən truvei pen nərpwiniēn m nərmama ərəha me pam, mətə truvei pen nərpwiniēn asori mīnraha nəha səməme kamhesi pen noien əmkemik me nīpwrānraha rokeikei pik, mamhətə ərəha nasoriēn sə kauvehi kamərimənu irə.

Nahatən eikuə me nəha səməme iakaməgkiari ia nirəha, irəha kamhərpi irəha, mamho kənkəpwənraha, mamhəni nəgkiariēn ərəha me ia nagelo me ia neiai mhəpwəh nehekiriēn. ¹¹*Nəri auər a mə nagelo me nəha irəha həkai nənə nəgsənraha rasori məpi raka nərmama me nəha, mətə irəha həkini ərəha mhə irəha riti ia nəmri Iərimənu. ¹²*Mətə nahatən eikuə me nəha kamhəni ərəha narimnari me səməme irəha həkukurən mhə. Irəha həmwhēn ia nəri əprmin me nətərigiēn səvənraha riwən, mətə kamho a nari sə hokeikei. Nəri əprmin me nəha kiməkwəhi irəha mə kwənkru trousi tərini irəha, kousi əpune irəha. Kumwesən trouraha mwi nahatən eikuə me nəha rəmwhēn ia nəri əprmin me nəha.

¹³*In trərəku irəha ia nərəhaiēn tī nəri nə mə irəha hənə nərəhaiēn m nərmama. Ia nətəiēn səvənraha noien i ramasan pik mə ia rukwəsikər tuhāni pik nari mhənīmwi pik. Irəha həmwhēn ia tinari əmkemik, uə təmwki nīmwapw sə ramo auris kimiaha. Irəha həuvehe mhāni nari kimiaha mīnraha, mətə kamheikuə ia kimiaha rerinraha ragiēn a. ¹⁴Ia nəmriēnraha kamhətə pik nīpran me, mamhakres irəha, mhəpkəpwis mhə ia noien ərəha. Irəha kamhəvi nərmama səməme nətərigiēn səvənraha ripkiskai mhə mə tuhəuvən mho noien ərəha. Rerinraha rokeikei pik mane. Kinahatən amasan irəha irə. Irəha nīpwnəti nərəhaiēn Kumwesən raməkweīn ərəha ia nirəha! ¹⁵*Irəha hənəpwəh suatuk sə ratukwatukw, nənə mhəikou mamhesi pen suatuk səvəi Palam tini Peor, iərmama sə rokeikei pik nuvehiēn mane ia noien ərəha. ¹⁶*Mətə togki riti rinəski tī noien ərəha me səvənhi. Kitaha səkukurən mə togki ripkəgkiari mhə, mətə Kumwesən rino togki rəgkiari ia reri iərmama mə trinise noien ikou səvəi profet nəha.

¹⁷*Nahatən eikuə me nəha həmwhēn ia nəmri nui me səməme hənəmə, uə nəpuə sə nīmətagi riməpeki raka nənə nesən riwən irə. Kumwesən rinəpnəpenə raka ia nəpitəvien asori mə səvənraha. ¹⁸*Irəha kamhəfiutə ia nirəha me, mamhəni nəgkiariēn arməri me, mamhəvi nəmə me səməme həkparaka a i ia nəkur kamharə ia nəpitəvien mə tuhəuvehe mho noien ərəha me sə ramo naurisien nīpwrānraha rokeikei pik. ¹⁹*Irəha kamhəni pen tī nəmə me nəha mə tukeivinari ia nirəha, mətə nahatən eikuə me nəha irəha slef me səvəi noien sə ramouraha nərmama. Iakani iamīnhi irə tī nəri nə mə iərmama riti in slef səvəi nəfe noien sə ramərimənu irə. ²⁰*Iesu Kristo in Iərimənu səkītaha, nənə, in mwi Iərmama sə rauvehimīru kitaha. Nərmama səməme həkukurən in həkukurən narakaiēn ia noien əmkemik me səvəi tīprənə i. Mətə mə hərərig pen mwi kurirə ikin, noien me nəha həkwi mwi irəha, mamhəuvehi irapw niskaiēn

* **2:6:** Jen 19:24, Jut 7 * **2:7:** Jen 19:1-16 * **2:9:** 1Kor 10:13, Jut 6 * **2:10:** Jut 7-8,16 * **2:11:** Jut 9
 * **2:12:** Jut 10 * **2:13:** Jut 12 * **2:15:** Nam 22:7, Jut 11, Rev 2:14 * **2:16:** Nam 22:28-35 * **2:17:** Jut 12-13
 * **2:18:** Jut 16 * **2:19:** Jon 8:34 * **2:20:** Mat 12:45

səvənraha, tuharə ia narəien sə rərəha məpi raka narəien sə kupwən. ²¹ *Trini minuə irəha hamreirei anan suatuk səvəi natukwatukwien, ramasan pik məpi raka mə irəha həuvəukurən suatuk nəha nənə kurirə irə həuvsini pen təkutanraha ia nəgkiariien ikinan sə Kumwesən rīməuvei pen minraha. ²² *Noien səvəi nərmama me nəha ramahatən mə nəgkiariien i kamini rerin ro nipərhiēnien: “Kuri reuə mirərig pen maməni newəien səvənhi. Kinəvərui raka pikə revən mamaru mwi ia nəmtingei.”

3

Nəpin nəha kani mə nəpin səvəi Iərimənu

¹ *Nərmama keikei me, in i nəkukuə səiou sə ro kəru irə rauvehe tukumiaha. Iakimərai irau pəri mə takəsüəpwiri nətərigien atukwatukw səkimiaha ia nirau, pwəh rerimiaha ramrhi ² *nəfe profet ikinan me fwe kupwən haməkupwən mhəni irapw mə tuhəier pehe mine nəgkiariien i Iərimənu sə rauvehimiru kitaha rīməni pehe tukumiaha ia tərhuī aposol me səkimiaha.

³ *Nəri sə tihəkupwən mhəukurən ro iamini irə. Tramevən ipaka ti nəpin sampam nərmama nepwin tuhəuvehe irəha tuhamesi pen nəfe noien ərəha me nətərigien səvənraha rokeikei. Irəha tuharis ia Kumwesən, ⁴ *mhəni mə, “Rəfo? Rīməni mə truvehe mwi, mətə in pəku? Nəpin kaha me səkitaha həmamhə meste pehe nəha təkwtəkwuni narimnari me pam həpkopəiti mhə kamho a iamini irə. Fwe kupwən anan, nəpin kino tiprənə meste pehe təkwtəkwuni, narimnari me pam kamho a nari kuatia.” ⁵ *Kamhəni iaminha irə mətə irəha həpkokeikei mhə mə tuhətərig fwe tui anan ia nəgkiariien səvənhi Kumwesən ro neiai mine tiprənə, nənə mo tiprənə rutə ia kurkwai nui, muvehi nui mo kwopun me pam ia təkure tiprənə irə, ⁶ *nənə marə makiətənimw mwi tiprənə kupwən, mouraha ia nui nəha. ⁷ Nəgkiariien nəha səvəi Kumwesən raməkwtəmhiri neiai mine tiprənə krauarə təkwtəkwuni. Irau trouarə roueste nəpin in truvani irau ia napw ia nəpin sə in trərpwin noien ərəha me irə səvəi nərmama səməme kamhərui nəkwan, mouraha irəha.

⁸ *Mətə nərmama keikei me, tihəpwəh nenouenouien nari kuatia i mə ia nətərigien səvəi Iərimənu nəpin kuatia rəmwhen ia nuk wan-taosen, nənə nuk wan-taosen rəmwhen ia nəpin kuatia. ⁹ *Nərmama nepwin rerinraha rirhi mə Iərimənu ramo tipwə ti noien nəgkiariien səvənhi ruvehe mukuə, mətə rīpko mhə iamini irə. In ramo nətərigien səvənhi raməpwəmwis mə trameitenhi kimiaha. In rəpwəh nokeikeiēn mə iərmama riti tremhə kouraha in, mətə rokeikei mə nərmama pam tuhətərig ia noien ərəha me səvənraha mhəuvehe tukwe.

¹⁰ *Mətə nəpin i kani mə nəpin səvəi Iərimənu truvehe rəmwhen ia rakres. Ia nəpin nəha, tsəregi nurigrigien asori. Kəpuapen triwən. Napw trahi meri mine məkwə mine kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. Nənə nəpnəpanien tro tiprənə mine narimnari me pam kamharə irə tuhəiwən.

¹¹ Ti nəri nə mə Kumwesən trouaha pam narimnari me nəha ia noien nəha, hiəukurən mə tihəfarə irə. Kimiaha tihaməkeikei mharə ia narəien sə ro ikinan i, mamho narimnari me səməme Kumwesən rokeikei, ¹² *mamheitenhi nəpin i kani mə nəpin səvəi Kumwesən, nənə, mamhəmwur ia noien wok sə tro nəpin nəha truvehe akwauakw. Ia nəpin nəha nəpnəpanien tro kəpuapen mouraha narimnari me pam irə. Nənə napw trahi meri mine məkwə mine kəməhau me. Irəha tuharis mhəiwən. ¹³ *Mətə kitaha sameitenhi nəgkiariien səvəi Kumwesən mə truvehe mukuə. In rīməni mə tro neiai vi mine tiprənə vi, kwopun riti sə narimnari me hatukwatukw a tuhamarə ikin.

* **2:21:** Luk 12:47-48 * **2:22:** Prov 26:11 * **3:1:** 2Pit 1:13 * **3:2:** Jut 17 * **3:3:** 1Tim 4:1, Jut 18 * **3:4:** Aes 5:19, Esik 12:22, Mat 24:48 * **3:5:** Jen 1:6-9 * **3:6:** Jen 7:11-21, 2Tes 2:5 * **3:8:** Sam 90:4 * **3:9:** Hab 2:3, 1Tim 2:4 * **3:10:** 1Tes 5:2, Mat 24:29,35 * **3:12:** Aes 34:4 * **3:13:** Aes 65:17, Aes 66:22, Rev 21:1,27

¹⁴ Ro pen nærmama keikei me, ti næri næ mə hiameitenhi narimnari me i tihousari əknekin mə Kumwesən trəpwəh nətoniien nəmkeimikien riti ia nimiruien səkimiaha, uə noien ərəha riti triwən ia nimiruien səkimiaha, nənə tiharə ia nəmərinuien kimiaha min. ¹⁵ *Tihaməkeikei mhəukurən mə nətərigien səvəi Iərimənu səkitaha rəpwəmwis ti neitenhiien kitaha. In ramo mə truvehimiru nærmama nepwın mwi. Rəmwhen ia nəgkiariien sə piəvtaha keikei Pol rımərai m kimiaha mesi pen nukurəniien sə Kumwesən rıməuvei pen min. ¹⁶ Ia nəkukuə me pam səvənhi raməgkiari ia narimnari me nəha. Ia nəkukuə me nəha, narimnari me nepwın nəha ikin həknekin ti nukurəniien. Nərmama səməme həreirei nari nətərigien səvənraha ramaiuaiu, irəha kamhəuvsini nəgkiariien me səvəi Pol, ia noien a mwi nəha irəha kamhəuvsini mwi nəgkiariien me nepwın ia Nəkukuə Ikinan. Nənə Kumwesən trouraha irəha tukwe.

¹⁷ *Ro iamınhi irə, nærmama keikei me, ti næri næ mə kimiaha hiəuvəukurən raka næri i kurirə rier pehe, tihaməkeikei mhəsiari kamo nəgkiariien ərəha me səvəi nærmama səməme kamhərui nəkwai Kumwesən həvi raka kimiaha ia kwopun səkimiaha hiamərer əknekin ikin, nənə, hiəmwei. ¹⁸ *Mətə tihəuverə ia namasanien mine nukurəniien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu Kristo. In nəha iərmama sə rauvehimiru kitaha.

Pwəh nasoriien revən tukwe in ipwet mine ia nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamınhi!

Fas Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti sə Iesu rokeikei pik. In rirai nəkukuə me i Jon, Fas Jon, Seken Jon, mine Namba Tri Jon. In rirai nəkukuə me nəha ipaka ti nuk 90. Fas Jon rəvəhag m nakalasia me mini mə irəha tuhaməkeikei mhəsiari ti nahatən eikuə me kamo nahatən eikuə me həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha kamhəni mə Iesu ripko mhə in Kristo, Tini Kumwesən. Həni mə Kumwesən ripkuvehe mhə mo in iərmama rəmwhen ia kitaha. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Iesu in Kumwesən mine in mwi iərmama. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me pwəh hərəer əknekən ia nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo mamho nokeikeien. In rini mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me, mamhəsiari nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Trini minuə samo iaminha irə, səukurən mə kitaha nipwnəti Kumwesən me.

Nægkiariien səvəi Nimiruien

¹*Nægkiariien i səkimaha raməvisau Nægkiariien sə rinarə raka fwe tui nəpən tiprənə ramiwən ihi. Kimaha iahəuvəregi raka Nægkiariien nəha, mhətoni ia nənimemaha, mhəspau irə, mhərapı ia rəgimaha. Nægkiariien nəha in Nimiruien. ²*Nimiruien i riməier pehe tukumaha. Kimaha iahənətoni mhəukurən mə in nipərhiēien. Nənə təkwtəkwni iahaməni irapw Nimiruien Rerın i tukumiaha. Fwe kupwən in rinamarə irau Tata Kumwesən, nənə marə mier pehe tukumaha. ³Iahaməni irapw tukumiaha narimnari me i iahənətoni mhəregi mə kimiaha tihəuvehe mhə pəri nari kitaha m kimiaha. Pərhiē kimaha iahamo pəri nari kimaha Tata Kumwesən mine Tini, Iesu Kristo. ⁴*Nægkiariien me i iahamrai rauvehe tukumiaha mə tro rerimaha ragien.

Navəniē ia nukuraanien

⁵*Nægkiariien i kimaha iahəregi in riməni pehe tukumaha, nənə iahaməni pehe tukumiaha, mə Kumwesən in nukuraanien nəpitəvien riwən anan irə. ⁶*Trini minuə kitaha səni mə samo pəri nari kitaha min, mətə ia navəniē səkitaha samavən ia nəpitəvien, nənə sameikuə. Noien səkitaha ripkesi pen mhə nəgkiariien sə ro nipərhiēien. ⁷*Mətə trini minuə ia navəniē səkitaha samavən ia nukuraanien rəmwhen in ramarə ia nukuraanien, nənə kitaha samo pəri nari, nite Tini, Iesu, ramaikuas raka noien ərəha me pam səkitaha, mo kitaha səmher. ⁸*Trini minuə kitaha səni mə səpko mhə noien ərəha, sameikuə atukw a ia kitaha me, nənə nəgkiariien sə ro nipərhiēien riwən ia kitaha. ⁹Mətə kitaha səukurən nətigiteien ia Kumwesən, noien səvənhi ratukwatukw. Ro iamınhi irə, trini minuə səni irapw noien ərəha me səkitaha min, nənə in trenouenou noien ərəha me səkitaha, maikuas raka noien me pam i səno həpkatukwatukw mhə, mo kitaha səmher. ¹⁰Trini minuə kitaha səni mə səpko mhə noien ərəha, samo Kumwesən mə in ieikuə riti, nənə nəgkiariien səvənhi riwən ia kitaha.

2

¹*Nipwnətik me. Iakamrai nəgkiariien me i tukumiaha mamınise kimiaha mə tihəpwəh noien ərəha. Mətə trini minuə iərmama riti ro noien ərəha, iərmama riti nəha ikən trasitu ia kitaha, mægkiari tukwini səkitaha m Tata Kumwesən. Iərmama nəha in nəha Iesu Kristo, in iəmə atukwatukw. ²*In remhə niten raikuas raka noien ərəha me səkitaha. In ripkemhə mhə mə niten traikuas raka əpa noien ərəha me səkitaha, mətə in

* **1:1:** Jon 1:1-2,4, 1Jon 2:13-14 * **1:2:** Jon 1:14 * **1:4:** Jon 16:24 * **1:5:** 1Tim 6:16, Jem 1:17 * **1:6:** 1Jon 2:4 * **1:7:** Jon 3:21, Aes 2:5, Hip 9:14, Rev 1:5, 7:14 * **1:8:** Sam 32:5, Prov 28:13 * **2:1:** Hip 7:25, 9:24 * **2:2:** Jon 1:29, 11:52, Kol 1:20, 1Jon 4:10,14

remhə mwi mə niten traikuas raka noien ərəha me səvəi nərmama me ia tənəmtənə me pam.

³ Kitaha səfukurən mə səuvəuvehe mhəuvəukurən pərhiən Kumwesən? Trini minuə samo nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen. ⁴ *Iərmama sə rani mə in rukurən Kumwesən mətə rīpko mhə nəgkiariien me səvənhi, in iekuə, nənə nəgkiariien sə ro nīpərhiēnien riwən irə. ⁵ Mətə trini minuə iərmama riti ramo nəgkiariien səvəi Kumwesən, in pərhiən iərmama i ramokeikei Kumwesən ia noien sə ratukwatukw pam. Kitaha səfukurən mə səpwit əknekin ia Kumwesən? Noien i sə takini ramahatən pen. ⁶ Iərmama sə rani mə in rəpwit əknekin ia Kumwesən traməkeikei mavən ia navəniēn kuatia nəha Iesu rīnavən irə.

Nəgkiariien vi

⁷ *Nīpwnətik keikei me. Nəgkiariien i iakamrai m kīmiaha rīpko mhə nəgkiariien vi riti, mətə in nəgkiariien akuas sə hiəuvəregi raka kīnani fwe nukunen. Nəgkiariien akuas i in nəgkiariien i sə hiəuvəregi raka. ⁸ *Mətə ia nətoniēn riti mwi, nəgkiariien i iakamrai rauvehe tukumiaha, in nəgkiariien vi. Kīnətoni ia suatuk vi riti ia nīmīruēn səvəi Iesu mīne səkīmiaha tī nəri nə mə nəpītəviēn rīnakurau mamevən, nukuraanien pərhiən ruvəuvehe maməhiapw.

⁹ *Iərmama sə rani mə in ramarə ia nukuraanien mətə raməmwəki piəvni, in ramarə ihi ia nəpītəviēn. ¹⁰ *Iərmama sə ramokeikei piəvni in ramarə ia nukuraanien, nənə nari riti riwən ia narəiēn səvənhi tro in rapəti mīmwei. ¹¹ *Mətə iərmama sə raməmwəki piəvni in ramarə ia nəpītəviēn, mamavən ia nəpītəviēn, mīreirei kwopun ramevən ikin, tī nəri nə mə nəpītəviēn rəuiui nənimen.

¹² *Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, tī nəri nə mə Kumwesən rīnenouenou raka noien ərəha me səkīmiaha tī nəri Iesu rīno.

¹³ *Tata me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, tī nəri nə mə kīmiaha hiəuvəukurən raka Iərmama sə rīnarə raka fwe tui nəpīn tīprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, tī nəri nə mə kīmiaha hiəuvəuvehi irapw raka nīskaiēn səvəi iəremhə ərəha Setan.

¹⁴ Nəkwərhakwərha me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, tī nəri nə mə kīmiaha hiəuvəukurən raka Tata Kumwesən.

Tata me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, tī nəri nə mə kīmiaha hiəuvəukurən raka Iərmama sə rīnarə raka fwe tui nəpīn tīprənə ramiwən ihi.

Ntəmaruə me. Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, tī nəri nə mə kīmiaha hiəskai, nəgkiariien səvəi Kumwesən ramarə ia rerīmiaha, nənə hiəuvəuvehi irapw raka nīskaiēn səvəi iəremhə ərəha Setan.

Tīprənə i mīne noien me kamo ia tīprənə i

¹⁵ *Tihəpwəh nokeikeiēn noien me səvəi tīprənə i uə narimnari me səvəi tīprənə i. Trini minuə iərmama riti rokeikei noien me səvəi tīprənə i, in rīpkokeikei pərhiən mhə Tata Kumwesən. ¹⁶ *Iakani iamīnhi irə tī nəri nə mə nəpīn me pam nərmama me səvəi tīprənə i kamho nəfe noien ərəha nīpwrānraha rokeikei. Nəpīn me pam rerīnraha ramevən ia nəfe nənimenraha rətoni hokeikei mə tuhəuvehi. Irəha kamhərpwi irəha tī nautə me səvənraha. Noien me pam nəha həpkuku pen mhə tī Tata Kumwesən, mətə

* **2:4:** 1Jon 1:6,8 * **2:7:** 2Jon 5-6, 1Jon 2:24, 3:11 * **2:8:** Jon 13:34, Rom 13:12, Jon 1:9 * **2:9:** 1Jon 3:10,15, 1Jon 4:20 * **2:10:** Jon 11:9, Rom 14:13 * **2:11:** Jon 11:10, 12:35 * **2:12:** 1Kor 6:11 * **2:13:** 1Jon 1:1
* **2:15:** Rom 8:7 * **2:16:** Rom 13:14, Jem 4:16, 1Tes 2:11

kamhəuku pen ti tɪprənə i. ¹⁷*Noien me səvəi tɪprənə i mɪne narimnari me nərmama səvəi tɪprənə i hokeikei hənəməuvehe tuhəiwən, mətə iərmama sə ramo nəkwai Tata Kumwesən ramarə rerin.

Profet eikuə me

¹⁸*Nɪpwnətik me. Nəpɪn sampam i samarə irə. Kimiaha hiəuvəregi raka mə iərmama riti truvehe məmwəki pɪk Kristo. Təkwtəkwuni mɪne nəha nərmama həpɪk səməme kamhəmweki pɪk Kristo həuvəuvehe raka. Noien i ro nukurənien i tukutaha səukurən mə pərhiən nəpɪn sampam i samarə irə. ¹⁹*Nərmama me nəha hənəpwəh kitaha mhəier, ti nəri nə mə rɪpko mhə irəha nərmama me pərhiən səkitaha. Trini mɪnuə irəha nərmama pərhiən me səkitaha ko kamhəripɪn, mamharə kitaha mɪnrəha. Mətə irəha hənəpwəh kitaha mhəier, mho nukurənien i mə rɪpko mhə irəha nərmama me pərhiən səkitaha.

²⁰*Mətə kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənɪmwɪn i Kristo Ikinan rɪnətəgi pen ia kimiaha, ro pen kimiaha pam hiəuvəukurən nari. ²¹Rɪpko mhə iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha ti nəri nə mə kimiaha hiəreirei nəgkiariien sə ro nɪpərhiənien, rekəm. Mətə iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha ti nəri nə mə hiəuvəukurən raka nəgkiariien sə ro nɪpərhiənien, nənə hiəukurən mwi mə neikuəien riti ko rɪpkuku pen mhə irə. ²²*Sin in ieikuə? Iərmama sə rani mə rɪpko mhə Iesu in Kristo in ieikuə. Iərmama iamɪnha irə in raməmwəki pɪk Kristo, mani neikuəien ia Tata Kumwesən mɪne Tɪni. ²³*Iərmama sə rani neikuəien ia Tɪni Kumwesən, Tata Kumwesən rɪpkarə mhə tukwe. Mətə iərmama sə rani irapw Tɪni Kumwesən, Tata Kumwesən in mwi ramarə tukwe.

²⁴Nəgkiariien nəha kimiaha hiəməregi kɪnani fwe nukunen tihətui amasan tukwe pwəh rəpwit əknekɪn ia rerɪmiaha ia nəpɪn me. Trini mɪnuə nəgkiariien nəha hiəməregi kɪnani fwe nukunen rəpwit əknekɪn ia rerɪmiaha nəpɪn me, kimiaha mwi tihəpwit əknekɪn ia Tɪni Kumwesən mɪne Tata səvənhi. ²⁵*Nənə in i nəri Kumwesən rɪmənɪ mə traməkeikei muvei pehe m kitaha: nɪmɪruien rerin.

²⁶Iakamrai nəgkiariien i rauvehe tukumiaha, maməgkiari ia nərmama me nəha səməme kamhəmwur mə tuheikuə ia kimiaha. ²⁷*Kimiaha hiəuvəuvehi raka Nənɪmwɪn sə Kristo rɪnətəgi pen ia kimiaha. Nənɪmwɪn nəha rɪnarə raka ia kimiaha ro pen hiəpkətui mhə mwi iərmama riti mə trahatən kimiaha. Mətə nənɪmwɪn sə Kristo rɪnətəgi pen ia kimiaha ramahatən kimiaha ia narimnari me pam. Nənə narimnari me nəha ramahatən kimiaha irə ro nɪpərhiənien rɪpko mhə neikuəien. Ro iamɪnhi irə tihəpwit əknekɪn ia Kristo rəmwhen ia Nənɪmwɪn nəha rɪnahatən kimiaha irə.

Nɪpwnətɪ Kumwesən me

²⁸*Ouəh nɪpwnətik me. Tihəpwit əknekɪn ia Kristo mə nəpɪn in trier pehe irə kitaha tsəpwəh nehekɪrien, ia nuveheien səvənhi kitaha tsəpwəh naurɪsien ia nənimen. ²⁹*Kimiaha hiəuvəukurən raka mə noien səvəi Kumwesən ratukwatukw. Ro iamɪnhi irə hiəuvəukurən mwi mə nərmama səməme kamho noien atukwatukw irəha nɪpwnətɪn me.

3

Kumwesən rokeikei pɪk kitaha

¹*Hətɔni ro Kumwesən rokeikei pɪk kitaha! Nokeikeien səvənhi rasori pɪk tukutaha ro pen in raməkwein kitaha mə nɪpwnətɪn me. Pərhiən kitaha nɪpwnətɪn me. Nərmama səvəi tɪprənə i həreirei kitaha ti nəri nə mə həreirei Kumwesən. ²*Nɪpwnətik keikei me. Təkwtəkwuni nəha kitaha səuvəuvehe raka mhəno nɪpwnətɪ Kumwesən me ia kitaha,

* **2:17:** Mat 7:21, 1Kor 7:31 * **2:18:** 1Tes 4:7, Mat 24:5,24, 2Jon 7 * **2:19:** Wok Me 20:30, 1Kor 11:19 * **2:20:** 1Kor 2:15, 1Jon 2:27 * **2:22:** 1Jon 4:3, 2Jon 7 * **2:23:** Jon 5:23, 15:23, 1Jon 4:15, 5:1, 2Jon 9 * **2:25:** Jon 3:15, 6:40 * **2:27:** Jon 16:13 * **2:28:** 1Jon 3:2, 4:17 * **2:29:** 1Jon 3:7,10 * **3:1:** Jon 1:12-13, Jon 16:3 * **3:2:** 2Kor 3:18, Fil 3:21

mætə rəpwəh ihi noien nukurənien i mə tsəuvehe mhəfo irə. Mətə nari kuatia kitaha səukurən. Nəp̄in Kristo trier pehe irə, kitaha tsəuvehe mhəmwhen irə, ti nəri nə mə nəp̄in nəha kitaha tsətoni in ia nənimetaha. ³ Nərmama me pam səməme kamhəmri pen əknekin nətərigien səvənraha ia Kristo mə tuhəuvehe mhəmwhen irə kamho noien səvənraha rəmher rəmwhen ia noien səvənhi rəmher.

⁴ Iərmama sə ramo noien ərəha in ramərui Loa səvəi Kumwesən. Iakani iam̄inhi ti nəri nə mə nəgkiariien i “noien ərəha” n̄ipwran i nəruien Loa səvəi Kumwesən. ⁵ *Nənə kimiaha hiəukurən mə Kristo r̄iməier pehe mə truvehi raka noien ərəha me. Hiəukurən mə noien ərəha riwən irə. ⁶ *Ro iam̄inhi irə iərmama sə rəpwit əknekin ia Kristo ko r̄ipkəmwur pen mhə ia noien ərəha. Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha r̄ipkətə raka mhə Kristo m̄ipkukurən raka mhə mwi in.

⁷ *N̄ipwnətik me. Tihəpwəh nəsənien iərmama riti reikuə ia kimiaha. Iərmama sə ramo noien atukwatukw, in iəmə atukwatukw rəmwhen ia Kristo in iəmə atukwatukw.

⁸ *Iərmama sə raməmwur pen ia noien ərəha, in t̄ini Setan, ti nəri nə mə fwe ia nukune narəien mauvehe Setan ramo noien ərəha. Nəri i in i T̄ini Kumwesən r̄iməier pehe tukwe mə trouraha noien me Setan ramo. ⁹ *Iərmama sə in t̄ini Kumwesən ko r̄ipkəmwur pen mhə ia noien ərəha ti nəri nə mə n̄im̄iruien səvəi Kumwesən ruvəuvehe m̄ino raka kuatia irau n̄im̄iruien səvənhi. In t̄ripkəmwur pen mhə ia noien ərəha ti nəri nə Kumwesən in Tata səvənhi. ¹⁰ Kitaha səfukurən mə nisimə nəha n̄ipwnət̄i Setan, nisimə nəha n̄ipwnət̄i Kumwesən? Noien i ramahatən pen. Iərmama sə r̄ipko mhə noien atukwatukw, məpwəh nokeikeien piəvni r̄ipko mhə in t̄ini Kumwesən. In t̄ini Setan.

Sokeikei kitaha me

¹¹ *Nəgkiariien i in i kimiaha hiəuvəregi raka kinani fwe nukunen mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. ¹² *Kitaha tsəpwəh nəmwhenien ia Ken. In iərmama səvəi Setan. In rousi əpune piəvni anan. Ken rousi əpune piəvni ti nəfe? In rousi əpune ti nəri nə mə noien sə piəvni ramo ramasan, mətə noien sə in ramo rərəha. ¹³ *Piak me, nənimemialaha trəpwəh nierien nəp̄in tihətoni nərmama səvəi t̄iprənə i kamhəmwəki kimiaha. ¹⁴ *Kitaha səukurən mə səuvəier raka ia nemhəien mhəuvehe ia n̄im̄iruien. Səukurən nəri i ti nəri nə mə samokeikei piəvtaha me. Iərmama sə nokeikeien riwən irə in ramarə ihi ia nemhəien. ¹⁵ *Iərmama sə raməmwəki piəvni in rəmwhen ia iərmama sə ramousi əpune iərmama. Nənə kimiaha hiəukurən mə iərmama sə ramousi əpune iərmama n̄im̄iruien rer̄in riwən irə.

¹⁶ *Kitaha səfukurən nəri nokeikeien? Iesu Kristo r̄inahatən kitaha irə nəp̄in r̄inəsəni pehe n̄im̄iruien səvənhi tukutaha. Nənə ratukwatukw mwi mə kitaha tsəsəni pen n̄im̄iruien sək̄itaha ti piəvtaha me. ¹⁷ *Tr̄ini m̄inuə iərmama riti səvənhi narimnari me səvəi t̄iprənə i rasori rətə piəvni riti nari riwən tukwe, mətə in ramo nəri auər a irə, nokeikeien səvəi Kumwesən trəfo marə irə? ¹⁸ *N̄ipwnətik me. Rərəha mə samokeikei nərmama ia tər̄hutaha a. Kitaha tsaməkeikei mhokeikei pər̄hien irəha, mho narimnari me trasitu ia nirəha. ¹⁹ Tr̄ini m̄inuə samo iam̄inha irə, kitaha səukurən mə kitaha nərmama səvəi n̄ipər̄hienien. Nənə səukurən nuveheien ia nəmri Kumwesən rer̄itaha fwe imwə rəpwəh nehek̄irien. ²⁰ Nəri auər a mə səregi ia rer̄itaha mə sənə noien riti rərəha, mətə tsəpwəh nehek̄irien ti nəri nə mə Kumwesən in rasori m̄əpi raka rer̄itaha, nənə mukurən pam narimnari.

²¹ *N̄ipwnətik keikei me. Tr̄ini m̄inuə kitaha səregi ia rer̄itaha mə səpko mhə noien riti rərəha, tsəpwəh nehek̄irien ia nəmri Kumwesən. ²² *Nənə nəfe nəgh̄in kitaha tsəres,

* **3:5:** 2Kor 5:21, 1Pit 2:22-24, 1Jon 2:2 * **3:6:** Rom 6:1-2,14, 1Jon 3:9 * **3:7:** 1Jon 2:29 * **3:8:** Jon 8:44
 * **3:9:** 1Jon 5:18 * **3:11:** Jon 13:34 * **3:12:** Jen 4:8 * **3:13:** Mat 5:11-12, Jon 5:18-19 * **3:14:** Jon 5:24, 1Jon 2:11, Mat 5:21-22 * **3:15:** Rev 21:8 * **3:16:** Jon 13:1, Kal 1:4, 1Tes 2:8 * **3:17:** Dut 15:7 * **3:18:** Jem 2:15-16 * **3:21:** Hip 4:16 * **3:22:** Mat 21:22

in truvehi pehe m kitaha, ti nari nã mã samo nãgkiariien me sãvãnhi mine nãfe rerin ramagien tukwe. ²³*Nãnã in i nãgkiariien sãvãnhi sã in rimãni mã tso. Kitaha tsamãkeikei mhãni nipãrhienien ia nãghi Tini, Iesu Kristo, nãnã mamhokeikei kitaha me rãmwhen in ruvãni raka tukutaha i. ²⁴*Iãrmama sã ramo nãgkiariien me sãvãnhi rãpwit ãknekĩn ia Kumwesãn, nãnã Kumwesãn rãpwit ãknekĩn irã. Kitaha sãfukurãn mã Kumwesãn rãpwit ãknekĩn ia kitaha? Nãnimwĩn sã in rimãuvei pehe m kitaha ramo kitaha sãukurãn.

4

Nãtã sasien ia nãnimwĩn me

¹*Nipwnãtik keikei me. Tihãpwãh ninien nipãrhienien ia profet me pam, mãtã tihãkupwãn mhãtã sas raka ia nirãha mã nãnimwĩn sã ramarã ia nirãha ruku pen pãrhien ti Kumwesãn uã rekãm. Iakani iamĩnhi irã ti nari nã mã profet eikuã me hãpik hãuvavãn pam ia tãnãmtãnã me. ²*Noien nãha sã tro kimiaha hiãregi sas mã nãnimwĩn sãvãi Kumwesãn ramarã ia iãrmama ro iamĩnhi irã. Trini minuã iãrmama rani mã nãpin Iesu Kristo rimãuvehe ia tãprãnã i nipwran rãmwhen ia nipwrai iãrmama, iãrmama nãha Nãnimwĩn sã raku pen ti Kumwesãn ramarã irã. ³*Mãtã nãrmama me pam sãmãme hãpwãh nini irãpwien Iesu Nãnimwĩn sãvãi Kumwesãn ripkarã mhã ia nirãha. Nãnimwĩn sã ramarã ia nirãha nãnimwĩn sãvãi iãrmama sã ramãmwãki pik Kristo. Kimiaha hiãuvãregi raka mã iãrmama nãha truvehe, mãtã tãkwãkwuni nãha nãnimwĩn sãvãnhi ruvãuvehe raka ia tãprãnã i.

⁴*Nipwnãtik me. Kimiaha nã nãrmama me sãvãi Kumwesãn. Hiãuvãuvehi irãpw raka niskaiien sãvãi profet eikuã me nãha ti nari nã mã Nãnimwĩn sã ramarã ia kimiaha niskaiien sãvãnhi rasori mãpi raka nãnimwĩn sã ramarã ia tãprãnã i. ⁵*Iãrãha nãrmama sãvãi tãprãnã, ro pen nãgkiariien sãvãnrãha sãvãi tãprãnã, nãnã nãrmama sãvãi tãprãnã kamhãtãrig ia nirãha. ⁶*Mãtã kitaha nãrmama me sãvãi Kumwesãn. Ro iamĩnhi irã iãrmama sã rukurãn Kumwesãn ramãtãrig ia kitaha, mãtã iãrmama ripko mhã in iãrmama sãvãi Kumwesãn in rãpwãh nãtãrigien ia kitaha. Noien i ro kitaha sãtã sas Nãnimwĩn sã rani nipãrhienien mine nãnimwĩn sã rameikuã.

Kumwesãn rimãkupwãn mokeikei kitaha

⁷*Nipwnãtik keikei me. Pwãh kitaha sokeikei kitaha me ti nari nã mã nokeikeiien raku pen ti Kumwesãn. Iãrmama sã ramo nokeikeiien in tãni Kumwesãn in rukurãn Kumwesãn. ⁸*Iãrmama sã nokeikeiien sãvãnhi riwãn in riãreirei Kumwesãn ti nari nã mã Kumwesãn in nukune nokeikeiien. ⁹*Kumwesãn rinãfo mo kitaha sãtoni nokeikeiien sãvãnhi? In rinãrhi pehe Tini anan kuatia ruvehe ia tãprãnã i mo suatuk m kitaha sãuvehi nimiruien irã. ¹⁰*Nãri i in nokeikeiien pãrhien. Ripko mhã kitaha sãnokeikei Kumwesãn, mãtã Kumwesãn rinãkeikei kitaha, mãrhi pehe Tini remhã nãten raikuas raka noien ãrãha me sãkitaha. ¹¹*Nipwnãtik keikei me. Kumwesãn rokeikei pik kitaha ro iamĩnhi irã kitaha mwi tsamãkeikei mhãkeikei kitaha me. ¹²*Iãrmama riti ripkãtoni raka mhã Kumwesãn. Mãtã mã kitaha samãkeikei kitaha me, Kumwesãn rãpwit ãknekĩn ia kitaha, nãnã nokeikeiien sãvãnhi ruvehe matukwatukw pam ia kitaha.

¹³*Kitaha sãfukurãn mã sãpwit ãknekĩn ia Kumwesãn in rãpwit ãknekĩn ia kitaha? Kitaha sãukurãn ti nari nã mã in rimãuvei pehe Nãnimwĩn sãvãnhi m kitaha. ¹⁴*Nãnã kimaha iãhãnãtoni raka mamhãni irãpw mã nipãrhienien Tata Kumwesãn rinãrhi pehe Tini ruvehe mã truvehimĩru nãrmama ia tãprãnã. ¹⁵*Iãrmama sã rani irãpw mã Iesu

* **3:23:** Jon 6:29, 13:34 * **3:24:** Rom 8:9, 1Jon 4:13 * **4:1:** Mat 7:15, 1Jon 2:18, 2Jon 7, 1Tes 5:21 * **4:2:** 1Kor 12:3 * **4:3:** 1Jon 2:18, 2Jon 7 * **4:4:** Mat 12:29, 1Jon 5:4-5 * **4:5:** Jon 15:19 * **4:6:** Jon 8:47 * **4:7:** 1Jon 2:29 * **4:8:** 1Jon 4:16 * **4:9:** Jon 3:16 * **4:10:** Rom 5:8-10, 1Jon 2:2 * **4:11:** Mat 18:33 * **4:12:** Jon 1:18, 1Jon 2:5-6 * **4:13:** 2Kor 1:22, 1Jon 3:24 * **4:14:** Jon 3:17 * **4:15:** 1Jon 5:5

in Tini Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekın irə, nənə in mwi rəpwit əknekın ia Kumwesən. ¹⁶* Kitaha səuvəukurən raka nokeikeien i Kumwesən ramo m kitaha, səuvəuvehe raka mhəni nıpərhiēnien irə. Kumwesən in nukune nokeikeien. Ro iamınhi irə iərmama sə ramarə ia nokeikeien in rəpwit əknekın ia Kumwesən, Kumwesən rəpwit əknekın irə. ¹⁷* Nəpın nokeikeien ruvehe matukwatukw pam ia kitaha, noien i tro kitaha səpwəh nehekırien ia nəpın Kumwesən trərpwın noien ərəha me irə səvəi nərmama. Kitaha tsəpwəh nehekırien nəpın nəha, ti nəri nə mə ia tıprənə i noien səkitaha rəmwhen ia noien səvəi Kristo. ¹⁸ Iərmama sə ramokeikei Kumwesən ko rıpkhekır mhə in. Nəpın kitaha səukurən amasan mə Kumwesən ramokeikei kitaha, kitaha tsəpwəh nehekırien. Iərmama ramhekır ti nəri nə mə rerın ramrhi nərpwınien nəha Kumwesən tro, mətə iərmama sə ramhekır iamınhi irə rıpkukurən amasan mhə ihi mə Kumwesən ramokeikei in.

¹⁹ Kitaha samokeikei kitaha me ti nəri nə mə Kumwesən rıməkupwən mokeikei kitaha. ²⁰ Trini mınuə iərmama riti rini mə ramokeikei Kumwesən, mətə raməmwəki ihi piəvni, in ieikuə riti. Iərmama sə rəpwəh nokeikeien piəvni sə ramətoni ia nənimen in ko rıpkokeikei mhə Kumwesən sə rıpkətoni mhə. ²¹* Nənə nəgkiariien i in i Iesu rıməuvei pehe m kitaha. Iərmama sə ramokeikei Kumwesən traməkeikei mokeikei mwi piəvni.

5

Iərmama sə rani nıpərhiēnien ia Iesu Kristo

¹* Nərmama me pam səməme kəmhəni nıpərhiēnien ia Iesu mə in Kristo sə Kumwesən rıməni mə trərhi pehe i, irəha nıpwənəti Kumwesən me. Nənə kımiaha hiəukurən mə iərmama sə ramokeikei tata riti in ramokeikei mwi nıpwənətin me. ² Kitaha tsəfukurən mə samokeikei pərhiēn nıpwənəti Kumwesən me? Trini mınuə samokeikei Kumwesən, nənə mamho nəgkiariien me səvənhi, noien nəha ramahatən pen mə kitaha samokeikei pərhiēn irəha. ³* Trini mınuə samokeikei Kumwesən nıpwran i tsamo nəgkiariien me səvənhi. Nənə nəgkiariien me səvənhi həpkıram mhə tukutaha, ⁴* ti nəri nə mə kitaha pam nıpwənəti Kumwesən me saməuvehi irapw nıskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tıprənə i. Nəri sə saməskai irə rauvehi irapw nıskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tıprənə i in i nahatətəien səkitaha. ⁵* Sin ko ruvehi irapw nıskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tıprənə i? Iərmama sə rani nıpərhiēnien mə Iesu in Tini Kumwesən, iərmama nəha in əpa ko ruvehi irapw nıskaiien səvəi noien ərəha me kamo ia tıprənə i.

⁶* Iesu Kristo in iərmama sə rıməuvehe ko paptəes irə ia nui marə memhə mwi nıten raiu. Rıpkə mhə in iərmama sə rıməuvehe ko paptəes əpa irə ia nui, rekəm. Mətə in iərmama sə rıməuvehe ko paptəes irə ia nui marə memhə mwi nıten raiu. Nənımwın İkinan rani irapw mə nəri nəha ro nıpərhiēnien, ti nəri nə mə Nənımwın İkinan in nukune nıpərhiēnien. ⁷ Nəri kahar hamarni irapw nəri nəha mə ro nıpərhiēnien, ⁸* Nənımwın İkinan mine nui mine netə. Nənə nəgkiariien səvənrahar kwatia. ⁹* Nəpın me kitaha saməni nıpərhiēnien ia nəgkiariien səvəi iərmama, mətə nəgkiariien səvəi Kumwesən ro nəgsen məpi raka, ti nəri nə mə nəgkiariien nə nəgkiariien səvəi Kumwesən. Nənə in ruvəuvei pehe raka nəgkiariien səvənhi raməgkiari ia Tini. ¹⁰* Iərmama sə rani nıpərhiēnien ia Tini Kumwesən rauvehi nəgkiariien nəha ia rerın. Mətə iərmama sə rıpkıni mhə nıpərhiēnien ia Kumwesən, in rani Kumwesən mə ieikuə riti, ti nəri nə mə in rıpkıni mhə nıpərhiēnien ia nəgkiariien sə Kumwesən ruvəuvei pehe raka raməgkiari ia Tini. ¹¹ Nəfe nəha nəgkiariien? Nəgkiariien i in i. Kumwesən rıməuvei pehe nımıruien

* **4:16:** 1Jon 4:8 * **4:17:** 1Jon 2:28 * **4:21:** Mat 5:44-45, Mak 12:29-31 * **5:1:** 1Jon 4:15 * **5:3:** Jon 14:15,23-24, 2Jon 6, Mat 11:30 * **5:4:** Jon 16:33 * **5:5:** Rom 8:37, 1Jon 4:4 * **5:6:** Jon 1:29-34, 19:34 * **5:8:** Jon 15:26 * **5:9:** Jon 5:32-37, 8:18 * **5:10:** Kal 4:6

rerin m kitaha, nənə nimiruien nəha saməuvehi ruku pen ti Tini. ^{12*} Iərmama sə rauvehi Tini Kumwesən rauvehi mwi nimiruien, mətə iərmama sə ripkuvehi mhə Tini Kumwesən ripkuvehi mhə nimiruien.

Nimiruien rerin

^{13*} Iakamrai nəgkiariien me i rauvehe tukumiaha. Kimiaha nərmama səməme hiaməni niperhienien ia nəghi Tini Kumwesən. Iakokeikei mə kimiaha tihəukurən mə hiəuvəuvehi raka nimiruien rerin. ^{14*} Nənə təkwtəkwni, trini minuə kitaha səfwaki m Kumwesən, nari riti nəha ikin ramasitu ia kitaha mə tsəpwəh nehekiriien. Nəri nəha in i Kumwesən ruvəni raka mə triregi nəfwakiien səkitaha, mətə nəfwakiien səkitaha traməkeikei mhesi pen atukwatukw nətərigien səvənhi mine nəfe in rokeikei mə tro. ¹⁵ Trini minuə səukurən mə in triregi nəfwakiien səkitaha, nəfe nəghin tsəres in i, nənə səuvəukurən raka mə tsəuvehi.

^{16*} Trini minuə kimiaha riti rətoni piəvni riti ramo noien ərəha mətə ripko mhə noien ərəha sə ramiri pen in mə tremhə, kimiaha tihəfwaki tukwe pwəh Kumwesən ruvei pen nimiruien min. Mətə noien ərəha riti nəha ikin sə ramiri pen iərmama mə tremhə. Nənə iou iapkini mhə mə tihəfwaki ti nərmama səməme kamho noien ərəha nəha. ¹⁷ Nərmama me pam səməme kamho noien sə ripkatukwatukw mhə kamho noien ərəha, mətə noien ərəha me nepwin nəha ikin səməme həpkiri pen mhə irəha mə tuhemhə.

^{18*} Kitaha səukurən mə iərmama sə in tini Kumwesən, Tini Kumwesən atukwatukw rauvehi amasan in. Ro iaminihi irə iərmama nəha ko ripkəmwur pen mhə ia noien ərəha, iəremhə ərəha Setan rirereiri nirapiien in. ^{19*} Kitaha səukurən mə kitaha nipwnəti Kumwesən me, mətə nərmama səvəi tiprənə irəha pam kamharə ia rəgi iəremhə ərəha Setan. ^{20*} Kitaha səukurən mwi mə Tini Kumwesən riməuvehe, muvei pehe nukurəniien m kitaha mə tsəukurən Kumwesən i Kumwesən pərhien. Nənə kitaha səuvəuvehe raka mhəpwit əknekən ia Kumwesən nəha. Iakani iaminihi irə ti nəri nə mə səpwit əknekən ia Tini, Iesu Kristo. In nə Kumwesən pərhien. In nə nimiruien rerin.

^{21*} Nipwnətik me. Tihətui amasan tukumiaha me mhəpwəh nəfwakiien m nənimwi nari me.

* **5:12:** Jon 3:36 * **5:13:** Jon 20:31 * **5:14:** Jon 14:13, 16:23, 1Jon 3:21-22 * **5:16:** Mat 12:31 * **5:18:** 1Jon 3:9, Jon 17:5 * **5:19:** 1Jon 4:6 * **5:20:** Jon 17:3 * **5:21:** 1Kor 10:14

Seken Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Seken Jon revən ti pran sə Kumwesən rimərfi mine nıpwnətın me. Səreirei mə rirai nəkukuə i revən ti pran əfwaki riti mine nərmama me ia nəkwai nimwə səvənhi uə nəfwakiien riti mine nakalasia me səvənhi. Nəkukuə i raməgkiari ia nokeikeiien sə nakalasia me tuho minraha me. Jon rini mə nəpın iko nokeikeiien ikamo nəkwai Kumwesən. Nənə nəgkiariien səvəi Kumwesən rani mə tsarə ia nokeikeiien. Jon ramahatən mwi mə Iesu in Tini Kumwesən in iərmama in Kumwesən. Nakalasia me tuharaka ia nərmama me səməme kamhəni mə Iesu in iərmama a, rıpkə mhə in Kumwesən.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Iou elta səvəi nəfwakiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik pran asori sə Kumwesən ruvərfi raka ik. Rauvehe mwi ti nıpwnətım me. Iakokeikei pərhiən kımiaha. Nənə rıpkə mhə iou əpa, mətə nərmama me pam səməme həukurən nəgkiariien pərhiən, irəha mwi hokeikei kımiaha. ² Kımiaha iahokeikei kımiaha iamınhi irə ti nəri nə mə nəgkiariien pərhiən ramarə ia rerıtaha, nənə trarə rerın tukutaha. ³ Pwəh Kumwesən Tata səkitaha, mine Tini, Iesu Kristo, trouəriari pehe namasanien, mine napiien, mine nəmərinuien m kitaha. Pwəh irəhar hararə tukutaha ia nıpərhienien mine nokeikeiien.

Kitaha tsokeikei kitaha me

⁴ *Iou iakamagian asori, ti nəri nə mə iakətoni nıpwnətım me nepwın kamhesi pen nəgkiariien pərhiən rəmwhen ia Tata səkitaha rıməni pehe tukutaha i mə tsaməkeikei mho. ⁵ *Nənə təkwtəkwwuni kitirimak iakani pehe tukw ik mə kitaha tsaməkeikei mhokeikei kitaha me. Nægkiariien i iakamrai mik rıpkə mhə nəgkiariien ro sə vi tukutaha, rekəm. Səuvəregi raka nəgkiariien i fwe kupwən. ⁶ *Kitaha tsəfo mho nərmama hətoni mhəukurən mə kitaha samarə pərhiən ia nokeikeiien i sə iakaməgkiari irə? Kitaha tsaməkeikei mho nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Nənə in i nəgkiariien səvənhi rəmwhen kımiaha hiəuvəregi raka fwe kupwən. Kitaha tsaməkeikei mharə ia nokeikeiien.

Kımiaha tihaməsiari ti nahatən eikuə me

⁷ *Nahatən eikuə me həpik həuvəier raka mamhəuvən ia kwopun me ia tıprənə i. Nahatən me i həpkini mhə nıpərhienien mə nəpın Iesu Kristo rıməuvehe nıpwrən rəmwhen ia nıpwrəi iərmama pərhiən. Iərmama iamınhi in iərmama sə rameikuə raməmwəki pik Kristo. ⁸ Kımiaha tihətə amasan kımiaha me mhəpwəh nəsenien irəha heikuə ia kımiaha, kamo kımiaha hiarfai ia nəfe kitaha sənəmwur tukwe. Ramasan mə kımiaha tihəuvehi nəəkuien pam səkımiaha. ⁹ *Iərmama sə rəpi raka nəgkiariien me sə Kristo rınahatən nərmama me səvənhi irə, mamrıpın nəgkiariien me nepwın mwi sə raku pen ia nətərigien atukw səvənhi, Kumwesən riwən tukwe. Mətə iərmama sə ramesi pen amasan nahatənien me səvəi Kristo, Tata Kumwesən mine Tini, irau pəri krauarə tukwe. ¹⁰ *Trini minuə iərmama riti ruvehe tukumiaha, mətə nəgkiariien sə ramahatən nərmama irə ropə ia nəgkiariien i, tihəpwəh nuvehien in ruvniwə ia nimwə me səkımiaha. Kımiaha tihəpwəh niniien ramasan tukwe, ¹¹ ti nəri nə mə iərmama sə ramini ramasan ti iərmama iamınhi, rəmwhen a in mwi ramasitu ia noien ərəha me səvənhi.

Nægkiariien sampam

* **1:1:** 1Tes 5:1, 3Jon 1 * **1:4:** 3Jon 3 * **1:5:** 1Jon 2:7, 3:11 * **1:6:** 1Jon 5:3 * **1:7:** 1Jon 4:1-3 * **1:9:** 1Jon 2:23 * **1:10:** Efes 5:11, 2Tes 3:6

¹²*Nəgkiariien me i riþik iakuə takrai mini pehe tukumiaha, mətə iakəpwəh nokeikei-ien mə takrai pen ia nimwai nəkukuə. Rerik ramrhi mə takaməkeikei muvehe tukumi-aha, nənə kitaha sətə nəmrıtaha me mhəgkiari. Tako iaminihi mə rerıtaha pam tragien.
¹³Piam i sə Kumwesən ruvərfi raka in, niþwnətin me həni ramasan tukw ik.

* **1:12:** 3Jon 13-14

Nampa Tri Jon

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon rirai nəkukuə i kani mə Nampa Tri Jon revən ti in riti nəghin nə Kaius. Kaius in iəmə asori riti səvəi nakalasia me. Ia nousəsımwiniien səvəi nakalasia me fwe imwei Kaius iərman riti nəghin nə Tiotrefes. In rəpwəh nokeikeiien mə nakalasia me tuhəsevər ia rukwənu səvənraha ti nərmana səməme haməvisau nəgkiariien səvəi Kumwesən ia kwopun me. Jon rirai nəkukuə i mə trəgnəgini Kaius mini tanak tukwe ti nasituien səvənhi. In rirai mwi nəkukuə i mə trəgkiari skai m Tiotrefes mə in rīpkasitu mhə. Jon rini mə traməkeikei mevən akwauakw fwe ikın masitu ia nirəha.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Iou elta səvəi nəfwakiiien. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukw ik Kaius keikei. Iakokeikei pərhiien ik. ² Piak keikei. Iakəfwaki maməres mə tikamarə amasan ia narimnari me pam. Iakaməres mwi mə tikəsanin a nemhəien riti trīpkuvehi mhə ik rəmwhen ikamarə amasan ia nimiruien səim.

Jon rerin ragien ti noien amasan səvəi Kaius

³ *Rerik ragien nəpın iakregi piəvtaha me nepwin həuvehe mhəni irapw nīpərhiienien səim. Irəha həni mə ia nəpın me ikamesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien. ⁴ Nəpın iakregi mə nīpwnətik me kamhesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien rerik ragien pīk məpi raka nəpın rerik ragien ti narimnari me nepwin. ⁵ Piak keikei. Ia nəpın me pam ikamo noien amasan, mamasitu ia piəvtaha me səməme həuvehe tukw ik nəri auər a mə ikreirei irəha. ⁶ *Irəha həuvəni irapw raka nokeikeiien səim ia nəmri nakalasia me ia kwopun i. Trini minuə nepwin mwi həuvehi suatuk səvənraha mhəuvehe tukw ik, ramasan mə tikamasitu mwi ia nirəha ia noien sə Kumwesən rokeikei. ⁷ *Tiko iamınhi irə ti nəri nə mə irəha həuvəier imwənraha mə tuhəuvən mhəvisau irapw nəghi Iesu Kristo. Nənə ia suatuk səvənraha irəha həpkuvehi mhə nasituien riti ruku pen ti nərmana səməme həreirei Kumwesən. ⁸ Kitaha tsaməkeikei mhasitu ia nərmana me ho iamınhi mə kitaha tsəuvehi rəgıtaha me mho kuation ti nini irapwien nəgkiariien sə ro nīpərhiienien.

Tiotrefes mine Temetrius

⁹ Iakuvərai raka nəkukuə riti ruvehe ti nakalasia me nə imwam. Mətə Tiotrefes, iəmə sə rokeikei mə trakupwən ia nirəha, rīpkətərig mhə nəgkiariien səiou. In rīpkətərig mhə irə ti nəri nə mə in ramo nəri auər a ia nasoriiien səkimaha. ¹⁰ Trini minuə iakuvehe, takini irapw narimnari me sə in ramo. Takini irapw nəgkiariien ərəha me sə in ramini mauəsi kimaha irə. Rīpko mhə in a nə in ramo. Mətə nəpın piəvtaha me həuvehe, in rīpkəsevər mhə ia nimwə səvənhi ti nirəha, nənə mamınise mwi nərmana səməme hokeikei mə tuho, mamərhi irapw irəha ia nəmri nakalasia me. ¹¹ *Piak keikei. Tikəpwəh nesi penien noien ərəha, mətə tikesi pen noien amasan. Iərmana sə ramo noien amasan in səvəi Kumwesən. Iərmana sə ramo noien ərəha in rīreirei Kumwesən. ¹² *Mətə nərmana pam kamhəni amasan Temetrius. Noien səvənhi ramahatən pen mə in ramesi pen nəgkiariien sə ro nīpərhiienien. Kimaha mwi iahaməni mə in iəmə amasan riti. Nənə kimiaha hiəukurən mə nəfe kimaha iahaməni ro nīpərhiienien.

Nægkiariien sampam

¹³ *Nægkiariien me i rīpik iakuə takrai mini pehe tukw ik, mətə iakəpwəh nokeikeiien mə takrai pen ia nīmwai nəkukuə. ¹⁴ Rerik ramrhi mə trīpko mhə tui iakuvehe tukw ik,

* **1:1:** 2Jon 1 * **1:3:** 2Jon 4 * **1:6:** Taet 3:13 * **1:7:** 1Kor 9:12,15 * **1:11:** 1Jon 3:6-10 * **1:12:** Jon 19:35
* **1:13:** 2Jon 12

nənə krau krouətə nəmrīrau me rouəgkiari. ¹⁵ Iakəfwaki mə nəmərinīen tramarə tukw ik. Nənə ik me nepw̄in ia kwopun i həni pehe ramasan tukw ik. Tikini tukwini ramasan səkimaha revən ti piəvtaha me nepw̄in nə kimiaha m̄inraha.

Jut

Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jut rəmwhen ia Jemes, in piəvi Iesu. In rirai nəkukuə i mægkiari ia nahatən eikuə me səməme Pita ramægkiari ia nirəha ia nəkukuə səvənhi sə ro kəru irə. Jut in mwi rini mə nakalasia me tuhaməkeikei mhəsiari kamo nahatən eikuə me nəha həkoui irapw irəha ia suatuk atukwatukw. Nahatən eikuə me nəha haməni mə Iesu rəpko mhə in Tini Kumwesən. Irəha kamhəiri pen nərmama ia noien ərəha. Jut rini mə Kumwesən trərpwın noien ərəha səvəi nahatən eikuə me mouraha irəha. Rəmwhen in rınərpwın raka noien ərəha səvəi nagelo ərəha me mine nərmama ərəha me ia nəpın səvəi Oltestamen.

Nægkiariien sə rakupwən

¹*Iou Jut. Iou iərmama riti sə iakamo tukwini nari m Iesu Kristo. Piak nə Jemes. Iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nərmama me i Tata Kumwesən rinokeikei kimiaha, məkwein ia kimiaha. Iesu Kristo in ramətui amasan tukumiaha. ²*Pwəh Kumwesən trəriari pehe napien, nəmərnuien, mine nokeikeien m kimiaha. Pwəh irəhar harasori mwi tukumiaha.

Nəkur ərəha me mine nərpwinien sə Kumwesən tro mınraha

³*Piak keikei me. Fwe kupwən iakokeikei pik mə takrai nəkukuə i m kimiaha, mægkiari ia suatuk səkitaha pəri Kumwesən rauvehimiru kitaha irə. Mətə təkwtəkwuni iakregi mə takaməkeikei mirai nəgkiariien i, mini pehe tukumiaha mə tihaməkeikei mhousari mhəkwtəmhiri əknekın nəgkiariien i kitaha samahatətə irə. In i nəgkiariien pərhien sə Kumwesən rıməuvei pen m nərmama me səvənhi, nənə trəpkuvei pen mhə mwi ia nəpın riti mwi. ⁴*Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nərmama nepwın həuvəuvehe afafa raka ia nousəsimwınien səkimiaha. Irəha nəkur ərəha me. Kamhəkoui namasanien i Kumwesən rauvehimiru kitaha irə ruvehe mo nari riti sə raməsəni irəha həukurən noien nəfe nəghin nətərigien ərəha səvənraha rokeikei. Irəha kamhəuvsini təkutanraha m Iesu Kristo, mətə in əpa nəha Iəmə asori mine Iərimənu səkitaha. Kuvərai pen raka tui ia Nəkukuə İkinan nəfe nərpwinien Kumwesən truvei pen mınraha.

⁵*Iakuə tako rerimiahə rırhi nari m nari me nepwın səməme hiəuvəukurən raka. Fwe tui Iərimənu rıməuvehimiru nəkur Isrel, miri raka irəha ia tənə İjip, mətə kurirə rousi əpune irəha nəha səməme həpkini mhə nıpərhienien ia nəgkiariien səvənhi. ⁶*Nənə rerimiahə trırhi ro nagelo me nəha fwe kupwən səməme həpkəkwtəmhiri mhə nasoriien sə kauvei pen mınraha, mətə haraka irə, mhəpwəh kwopun atukwatukw səvənraha. Kumwesən rınərihi irəha ia jen me səməme tuhəpkiwən mhə, məmri pen irəha fwe inhəripw ia kwopun rıpitəv ikın. Tuhamarə ikın meste nəpın asori sə Kumwesən trərpwın noien ərəha irə. ⁷*Nənə tihəpwəh nenouenouien taon mi nəha Sotom mine Komora mine rukwənu me ipaka fwe kupwən. Napw rahi pam nərmama me ikın ti nəri nə mə nərman mine nıpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nərman me kamhəiri atukw a irəha me. Nərmama me nəha həmwhen ia nahatən penien riti sə ramahatən pen nərmama səməme Kumwesən trərpwın noien ərəha me səvənraha ia napw sə rauək rerin.

⁸*Ia noien me nəha rəmwhen a mwi nərmama me i iakamægkiari ia nirəha kamhəkurirə nəməkrəhaien me səvənraha, mamho noien əmkemik ia nıpwranraha, mamhəni mə Iərimənu in rıpkasori mhə ia nirəha, nənə mamhəni ərəha mwi nagelo me

* **1:1:** Mat 13:55 * **1:2:** 2Tes 1:2 * **1:3:** 1Tim 1:18 * **1:4:** Kal 2:4, 2Tes 2:1 * **1:5:** 2Tes 1:12, 1Kor 10:5
* **1:6:** 2Tes 2:4,9 * **1:7:** Jen 19:1-25, 2Tes 2:6,10 * **1:8:** 2Tes 2:10

fwe ia neiai. ⁹ *Mətə Mikael i, agelo sə rasori ia nagelo me pam, in ripko mhə iam̄inhi. Fwe kupwən, nəp̄in krouəvisə irau Setan mə sin truvehi n̄ipwrai Moses m̄inimwi, in ripkuvehi utə mhə in m̄ini nəgkiariien ərəha riti muəsi Setan i. Mətə in r̄ini a mə, “Pwəh Iərimənu tr̄inise ik.” ¹⁰ *Mətə nərmama me i, tr̄ini m̄inuə h̄əreirei n̄ipwrai nari riti, tuhaməkeikei mhəni ərəha. Irəha h̄əmwhen ia n̄əri əpr̄m̄in me s̄əvənraha n̄ətərigien riwən. Hamo a nəfe narimnari me rer̄inraha rokeikei, nənə noien nəha ramouraha a irəha.

¹¹ *Aueh, tr̄ərəha anan ti n̄irəha! Irəha kamhesi pen suatuk nə Ken* r̄inesi pen. Irəha hokeikei p̄ik mane mamhəmwei ia n̄ərəhaien nəha Palam* r̄ino. Irəha atukw a kamhouraha irəha ti n̄əri nə mə kamhərer mamhəni ərəha Kumwesən rəmwhen ia Kora r̄ino.

¹² *Irəha h̄əmwhen ia n̄ipitəvpitəvien me ia kurkwamiaha. Nəp̄in h̄iamousəs̄imw̄in kimiaha me ia nokeikeien, mamhani p̄əri nari, irəha h̄əpkehek̄ir mhə, mamhətərig atukw a ti n̄irəha. Irəha h̄əmwhen ia n̄əpuə me n̄imətagi rameikwi pehe irəha, mətə nesən riwən. Irəha h̄əmwhen ia nei me h̄əpkukuə mhə ia nəp̄in sə nei raukuə irə. Ro iam̄inhi irə tukeivi utə irəha irəha ruenh̄inraha me nənə tuhemhə anan. ¹³ *Irəha h̄əmwhen ia peiau peiau asori me ia t̄əsi. Noien s̄əvəi naur̄isien s̄əvənraha rameiai rəmwhen ia n̄isəkwai t̄əsi. Irəha h̄əmwhen ia kəməhau s̄əməme kamhəivə. Kumwesən r̄inəpnəpənə raka kwopun pitəv anan riti s̄əvənraha tuharə rer̄in ik̄in.

¹⁴ *Inok, iərmama sə ro sefen ruku pen ia kwənək̄wus s̄əvəi Atam, r̄ini irapw nəgkiariien sə Kumwesən ruvei pen min, mukupwən m̄əgkiari ia n̄ərmama me i, m̄ini mə,

“Hətə ro! Iərimənu rauvehe irəha nagelo ikinan me s̄əvənhi irəha taosen m taosen.

¹⁵ In rauvehe mə tr̄ərpw̄in noien ərəha s̄əvəi n̄ərmama me pam.

Nəfe noien ərəha me irəha h̄əno ia suatuk sə r̄əpwəh n̄əmwhenien ia n̄ənimen, uə nəfe nəgkiariien skai me nəkur ərəha me s̄əməme kamho noien ərəha h̄əməni irə, in tro pui pam, muvei pen n̄ərpw̄inien m̄inraha.”

¹⁶ *Nərmama me i kamho nəgkiariien me ti n̄ini ərəhaien nari. Ko irəha h̄əpkafafa mhə. Kamhesi pen nəfe noien ərəha n̄ətərigien s̄əvənraha rokeikei. Kamhəfiutə atukw a ia n̄irəha me. Kamhəgn̄əḡini n̄ərmama, mətə ho a mə n̄ərmama tuhasitu ia n̄irəha.

Rer̄imiaha tramr̄hi nəgkiariien s̄əvəi aposol me

¹⁷ *Mətə piak keikei me, rer̄imiaha traməkeikei m̄ir̄hi nəfe aposol me s̄əvəi Iesu Kristo Iərimənu s̄ək̄itaha h̄əuvəni raka fwe kupwən mə trier irapw. ¹⁸ *H̄əməni pehe tukumiaha i mə, “Tramevən ipaka ti nəp̄in sampam n̄ərmama n̄əpw̄in tuhəuvehe. Irəha tuhar̄is ia kimiaha, mamhesi pen nəfe noien ərəha n̄ətərigien s̄əvənraha rokeikei, mamho narimnari me h̄əpwəh n̄əmwhenien ia n̄əmri Kumwesən.” ¹⁹ *Nərmama me i tuhəvisə m̄heitehi kusen s̄ək̄imiaha. Irəha n̄ərmama me s̄əvəi t̄iprənə i. Nən̄imw̄in Ikinan riwən ia n̄irəha.

²⁰ *Mətə piak keikei me, kimiaha tihaməkeikei mh̄ərpwi əknek̄in kimiaha me, m̄ho nahatətəien s̄ək̄imiaha riskai. Nahatətəien nəha ruku pen ti Kumwesən, nənə ro ikinan i. Nəp̄in me tihaməkeikei mh̄əfwaki ia n̄iskaiien s̄əvəi Nən̄imw̄in Ikinan, ²¹ mh̄əpwəh narakaiien ia nokeikeien s̄əvəi Kumwesən. Tiho iam̄inhi mamheitenhi Iesu Kristo Iərimənu s̄ək̄itaha. In truvehe mapi kimiaha, nənə muvei pehe n̄im̄iruien rer̄in m̄ kimiaha.

²² Nərmama s̄əməme nahatətəien s̄əvənraha ripkiskai mhə, kimiaha tihaməkeikei mh̄əpi irəha. ²³ *Nərmama s̄əməme kamho noien ərəha me, tihaməkeikei mh̄əuvehi

* **1:9:** Dan 10:13,21, Dan 12:1, 2Tes 2:11, Rev 12:7, Sek 3:2 * **1:10:** 2Tes 2:12 * **1:11:** 1Jon 3:12, 2Tes 2:15, Nam 16:1-35 * **1:11:** Jen 4:3-8 * **1:11:** Nam 31:16 * **1:12:** 2Tes 2:13,17, Esik 34:8 * **1:13:** 2Tes 2:17, Aes 57:20 * **1:14:** Jen 5:21-24, Dut 33:2, Mat 25:31 * **1:16:** 2Pit 2:10,18 * **1:17:** 2Tes 3:2 * **1:18:** 2Tes 3:3 * **1:19:** 1Kor 2:14 * **1:20:** Kol 2:7, 1Tes 5:11 * **1:23:** Amos 4:11, Sek 3:2, Rev 3:4

raka irəha ia noien ərəha me səvənraha. Tihəuvehimiru irəha pwəh həpwəh nevəniēn fwe ia napw. Nərmama nepwīn mwi tihaməkeikei mhəpi irəha, mhehekīr mwi irəha. Nəri auər a mə tīnari səvənraha, mətə tihəhekīr i, mhəpwəh nīrapiēn, tī nəri nə mə rəmkemik ia nərəhaiēn səvənraha.

Nəgkīariēn sampam

²⁴ *Kumwesən in əpa trəkwtəmhiri kīmiaha mə tihəpwəh nīmweiiēn. In əpa tro hiəuvən mhərer ia nənimen ia kwopun səvənhi sə raməhiapw, kīmiaha tihatukwatukw pam, mamhagien asori. ²⁵ *Kumwesən i sə rauvehimiru kitaha ia nəghi Iesu Kristo Iərimənu səkitaha in əpa Kumwesən. Pwəh nəgnəginiiēn, mīne nərimənuiēn, mīne nīskaiēn, mīne nasoriēn həuvən əpa tukwe fwe tui nəpīn tīprənə ramiwən ihi, ipwet mīne, mamevən meste nuk nuk me. Ouəh, pwəh ro iamīnhi.

* **1:24:** Fil 1:10, 2Tes 3:14 * **1:25:** Rom 16:27, 2Tes 3:18

Revelesen Nægkiariien sə rani mə nəfe i nəkukuə

Jon in aposol riti səvəi Iesu Kristo. Nəpin kınərhi irapw in revən fwe tənə əmweris riti nəghin nə Patmos nənə mırāi nəkukuə i Revelesen. Jon rokeikei mə truvehi utə nətərigien səvəi nakalasia me səməme kamo nəmisəien mınraha ti nahatətəien səvənraha ia Iesu Kristo. Jon rokeikei mə nakalasia me tuhəukurən mə Kumwesən ramərimənu ia nəfe kamo ia tıprənə i. Ia nəkukuə i Nənimwın raməgkiari mamə səukurən mə Iesu Kristo in Iərimənu. In ramərimənu ia nərmama me pam mīne narimnari me pam, mamərimənu mwī ia nərmama səməme haməuvehi nıskaiien asori ia tıprənə i. Kumwesən trərpwın noien ərəha me səvəi nərmama mīne Setan ia kwopun napw rauək ikın. Kumwesən tro nıtətə sə in ramərimənu irə trier irapw. In tro mwī neiai vı riti mīne tıprənə vı riti.

Nægkiariien sə rakupwən

¹ *Nəkukuə i raməgkiari ia nari m nari me səməme Iesu Kristo rino pui. Kumwesən rıməuvei pen narimnari me i min mə in trahatən səvənhi iotukwininari me irə pwəh irəha hətoni mhəukurən narimnari me nəha rıpkə mhə tui tuhaməkeikei mhəier pehe. Iesu rərhi pen agelo səvənhi revən məvisau pen narimnari me i m səvənhi iotukwininari riti nəghin nə Jon. ² Jon nə rırai pen ia nəkukuə i narimnari me pam sə in rınətoni. In i nəgkiariien səvəi Kumwesən mīne nəgkiariien sə Iesu Kristo rini mə ro nıpərhiien. ³ *Pwəh Kumwesən rəkwein amasan ia iərmama sə trəvsini irapw nəgkiariien me ia nəkukuə i. Pwəh in rəkwein amasan mwī ia səməme tuhəregi mhesi pen nəfe kımərai pen ia nəkukuə i. Iakani iamınhi irə ti nəri nə mə nəpin sə narimnari me i tuhəier pehe irə ruvəuvehe ipaka.

Jon rırai nəkukuə i revən ti nakalasia me ia taon me nəha sefen ia profens Esia

⁴ *Iou Jon iakamrai nəkukuə i rauvehe tukumiaha nakalasia me ia taon me nəha sefen ia profens Esia. Iakəfwaki mə Kumwesən sə rınərə fwe kupwən, marə ipwet mīne, mamevən meste tıpkıwən mhə, in truvei pehe namasanien mīne nəmərinuien m kımiaha. Iakəfwaki mə nənimwın me nəha sefen kupwən ia jea sə in raməkure irə mamərimənu, ⁵ *mīne Iesu Kristo irəha mwī tuho iamınhi irə. Iesu Kristo in iərmama i rıməni irapw nəfe in rınətoni mıregi nərmama həukurən nətıgiteien ia nəgkiariien səvənhi. In iərmama i rıməkupwən mətui ia nərmama me səməme həuvamhə. In iərmama i ramərimənu ia kig me səvəi tıprənə i. In raməkeikei kıtaha, muvi nıten meivinari ia kıtaha irə mə noien ərəha me səkıtaha ko həpkəkwtəmhirı mhə mwī kıtaha. ⁶ *In ro kıtaha səmwhen ia kig me mīne pris me ia nəmri Tata Kumwesən səvənhi. Pwəh nasoriien mīne nərimənuien krauevən tukwe in ia nuk nuk me. Ouəh pwəh ro iamınhi. ⁷ *Hətə ro. In rauvehe ia reri nəpuə me.

Nərmama me pam tuhətoni in ia nənimenraha.

Irəha səməme hənəpi in ia nitei,

mīne nərmama ia kwənəkwus me pam ia təkure tıprənə i tuhətoni,

rerınraha rəpou hasək tukwe.

Ouəh pwəh ro iamınhi.

* **1:1:** Dan 2:28-29, Rev 1:19, 22:6 * **1:3:** Rev 22:7,10 * **1:4:** Eks 3:14-15, Rev 1:8, 3:1, Rev 4:5,8, 5:6, Rev 11:17, 16:5, Aes 11:2 * **1:5:** Jon 18:37, Kol 1:18, Sam 89:27, Rev 3:14, 17:14, 1Jon 1:7, 4:10 * **1:6:** 1Tes 2:5,9, Rev 5:10, 20:6 * **1:7:** Mat 24:30, Jon 19:34-37

⁸ *Kumwesən səkitaha rani iam̄nhi irə mə, “Iou i Alfa mine Omeka.^a Iakinərə fwe kupwən, marə ipwet mine, mamevən meste tapkiwən mhə. Iakauvehi niskaiien me pam.”

Jon rətoni Iəməti Iərmama

⁹ *Iou Jon piəvmiaha riti. Kitaha miou samarə pəri ia nəkwai nitətə Iesu ramərimənu irə. Iakamərer əknek̄in kitaha m̄ kimiaha ia nəmisəien me səməme kamo m̄ kitaha ti nəgh̄in. Nəp̄in riti fwe kupwən kəmri pen iou iakarə ia tənə əmweris riti nəgh̄in nə Patmos.^b Irəha həmri pen iou fwe ikin ti nəri nə mə iakaməvisau irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən mine nəgkiariien sə Iesu rini mə ro n̄ipər̄hienien. ¹⁰ Ia nəp̄in səvəi Iərimənu səkitaha iakətoni vison riti Nənimw̄in rəriari miou. Ia vison nəha iakregi iərmama riti raməgkiari ia təkutak rerin rasori rəmwhen ia kisipw, ¹¹ m̄ini mə, “Rai pen ia nəkukuə nəfe ikamətoni, nənə mərhi pen nəkukuə nəha revən ti nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nəghi taon me nəha Efesas mine Smāna mine Pekamam mine Tuatira mine Satis mine Filatelfia mine Laotisia.”

¹² Iakuv̄sini iou mə takətoni mə sin nəha raməgkiari pehe miou. Nəp̄in ikuv̄sini iou mətoni nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen k̄ino ia kol. ¹³ *Ia kurkwānraha iərmama riti rəmwhen ia iəməti iərmama riti. Tinari səvənhi rəpwəm̄wis. Rəkwani nari k̄ino ia kol rukurau ia kwənpwenhin. ¹⁴ *Nimwai nukwənen rəpsan rəmwhen ia n̄imwheri sipsip. Rəpsan p̄ik rəmwhen ia nisək̄wai təsi.^c Nənimen mi krouəmwhen ia nərāmi napw. ¹⁵ N̄isun mi krauser rouəmwhen ia aean nəha prons sə kuvani ia napw mə sə rərəha traiu raka. Rer̄in rəmwhen ia nui asori sə ramivə mamierig. ¹⁶ *In rauvehi kəməhau me sefen ia rəgin mwatuk. Nau səvəi naruagənien rəhiə ia n̄ikaren mi ruku pen ia n̄ipəgi nəkwān mier. Nənimen rəmwhen ia meri sə raməhiapw ia rukwəsikər.

¹⁷ Nəp̄in iakətoni iəmə nəha iakmwei irapw ia n̄isun mi rəmwhen iakemhə. Mətə in rəmri pehe rəgin mwatuk ia nirak, m̄ini mə, “Tikəpwəh nehek̄rien. Iou iərmama i iakinərə raka kupwən, nənə takarə mwi kurirə. ¹⁸ *Iou iərmama i iakam̄iru. Fwe kupwən iakimamhə, mətə ətə ro təkwtək̄wuni iakuv̄m̄iru takim̄iru ia nuk nuk me. Iou iakasori ia Noien Iərmama Remhə, masori mwi ia Imwei Nəkur Həuvamhə.^d

¹⁹ *Ro pen tikaməkeikei m̄irai pen ia nəkukuə narimnari me i ikamətoni, səməme kamo ipwet mine, mine səməme tuhəuvehe kurirə. ²⁰ *Takini pehe tukw ik i n̄ipwrai kəməhau me i irəha pam sefen ikamətə ia rəgik mwatuk mine n̄ipwrai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen k̄ino ia kol. Kəməhau me nəha sefen irəha nəha nagelo me səvəi nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen. Nənə nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen k̄ino ia kol irəha nəha nakalasia me səməme kamharə ia taon me nəha sefen.”

2

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Efesas

¹ * “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Efesas, m̄ini pen minuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama sə rauvehi kəməhau sefen ia rəgin mwatuk, nənə, mamavən ia kurkwai nəri laet raməkure utə irə irəha pam sefen k̄ino ia kol. ² *Iou

* **1:8:** Rev 1:4, 15:3, Rev 21:6, 22:13 **a 1:8:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kaməkwein Kumwesən irə n̄ipwran mə in nukunen mine nəkrəkwerin. Əvsini mwi Rev 21:6, 22:13. * **1:9:** Rev 6:9 **b 1:9:** Patmos in tənə əmweris riti kəmri pen Jon fwe ikin rəmwhen mə in ramarə ia kalapus. * **1:13:** Dan 7:13, 10:5 * **1:14:** Dan 7:9, 10:6, Rev 2:18, 19:12, Rev 14:2 **c 1:14:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ram̄ini iam̄nhi irə minuə “Rəpsan p̄ik rəmwhen ia sno.” * **1:16:** Hip 4:12, Rev 1:20, Rev 2:12,16, Rev 19:15,21 * **1:18:** Aes 44:6, 48:12, Rev 2:8, 22:13 **d 1:18:** Nəgkiariien səvəi nəkur Kris ram̄ini iam̄nhi irə minuə “Iou iakauvehi ki me səvəi Noien Iərmama Remhə mine Imwei Nəkur Həuvamhə.” * **1:19:** Rev 1:1 * **1:20:** Rev 1:16, 2:1, Rev 3:1 * **2:1:** Rev 1:16,20 * **2:2:** Rev 2:19, Rev 3:1,8,15, 1Jon 4:1

iakukurən noien me səkimiāha. Iakukurən mə hiaməmwur pik mamhərer əknekin ia nəp̄in me. Iakukurən mə hiamərapinhə ia nəkur ərəha. Hiənəkiri noien səvəi nərmama me nəha kamhəni mə irəha aposol me mətə r̄ipko mhə irəha pərhiēn, nənə, hiənətoni raka mə irəha kamheikuə. ³ Iakukurən mə ia nəp̄in me kamo nəmisiēn m kimiāha ti nəghik, mətə hiamərer əknekin ia nahatətəien səkimiāha mhəpwəh nəp̄ouien.

⁴ Mətə nari riti nəha ik̄in hiamo r̄ipkatukwatukw mhə ia nənimek. Kimiāha hiənəpwəh nokeikeiēn kupwən səkimiāha. ⁵ *Ro iam̄inhi irə rerimiāha tramrhi nərerien sə hiənərer irə fwe kupwən kurirə hiəmwei. Tihərarig ia noien ərəha me səkimiāha, mho narimnari me nəha sə hiənamo fwe kupwən. Tr̄ini minuə hiəpwəh n̄irərigien ia noien ərəha me səkimiāha, nənə takuvehe tukumiāha muvehi raka səkimiāha nəri laet raməkure utə irə ia təmwhekin. ⁶ *Mətə nari kuatia nəha ik̄in hiamo ramasan. Kimiāha hiəmwəki noien me nəha nərmama səvəi Nikolas kamho rəmwhen iou mw̄i iakəmwəki.

⁷ *Iərmama sə nəkwəreḡin rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariēn me səməme Nənimw̄in Ikinan rani pen ti nakalasia me. Iərmama sə tr̄iskai meste naruagəniēn rukurau, iou takəsēni in rəni nukwai nei kauvehi n̄im̄iruiēn irə ramərer ia kwopun nəha Parataes səvəi Kumwesən.”

Nəgkiariēn ramevən ti nakalasia me fwe Smana

⁸ *“Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Smana, m̄ini pen minuə:

Nəgkiariēn i səvəi iərmama sə r̄inarə raka kupwən, nənə trarə mw̄i kurirə. In remhə mətui mw̄i. ⁹ *Iou iakukurən nəmisiēn səkimiāha. Iakukurən mə səkimiāha nautə riwən. (Mətə ia nənimek nautə səkimiāha rasori anan.) Iakukurən nəgkiariēn ərəha me nəha nərmama nepw̄in kamhəni ia kimiāha. Irəha kamhəni mə irəha nəkur Isrel, mətə rekəm. Nousəsimw̄iniēn səvənraha səvəi Setan. ¹⁰ *Tihəpwəh nehek̄iriēn nəmisiēn i tr̄ipko mhə tui reste kimiāha. Həregi ro. Setan tr̄ipkosə pen kimiāha nepw̄in ia kalapus mə tro mətə sas ia nahatətəien səkimiāha. Tihəregi nəmisiēn ia nəp̄in me i irəha pam ten. Kimiāha tihaməkeikei mhərer əknekin nəri auər a tr̄ini minuə kousi əpune kimiāha, nənə iou takuvei pehe n̄im̄iruiēn m kimiāha rəmwhen kəfəfau pen kəfəfau amasan ia kənkəpwə iərmama sə rəvtənhi nərmama ia naiuiēn.

¹¹ *Iərmama sə nəkwəreḡin rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariēn me səməme Nənimw̄in Ikinan rani pen ti nakalasia me. Iərmama sə tr̄iskai meste naruagəniēn rukurau in trəpwəh nemhəien ia nemhəien sə ro kəru irə.”

Nəgkiariēn ramevən ti nakalasia me fwe Pekamam

¹² *“Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Pekamam, m̄ini pen minuə:

Nəgkiariēn i səvəi iərmama sə rauvehi nau səvəi naruagəniēn rəhiə ia n̄ikaren pəri mi. ¹³ *Iou iakukurən kwopun hiamarə ik̄in. Jea sə Setan raməkure irə mamərimənu in nəha ia kwopun nəha, mətə kimiāha hiamuvehi əknekin nəghik ia nəp̄in me, mhəpwəh nərkwafəien i mə hiamahatətə ia nirak. Pərhiēn hiəpwəh mw̄i nərkwafəien i fwe kupwən nəp̄in Antipas ramarə ihi. In iərmama riti səiou iakukurən nətigiteiēn irə. R̄inərer irapw məgkiari ia nirak kousi əpune in ia taon səkimiāha, kwopun Setan ramarə ik̄in. ¹⁴ *Mətə narimnari me nepw̄in nəha ik̄in hiamo həpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kimiāha me nepw̄in kamhəkurirə nahatəniēn səvəi Palam. Palam nəha in r̄inahatən Kig Palak mə in trərhiərhi nəkur Isrel pwəh irəha ho noien ərəha, mhani nəveginien sə kiməuvei pen m nənimw̄i nari me sə kaməfwaki pen m̄inraha,

* **2:5:** Rev 2:16,22, Rev 3:3,19 * **2:6:** Sam 139:21 * **2:7:** Jen 2:9, Rev 22:2,14,19 * **2:8:** Rev 1:17 * **2:9:** 2Kor 11:14-15, Jem 2:5, Rev 3:9 * **2:10:** Mat 10:28, 2Tim 4:8, Jem 1:12, Rev 3:11 * **2:11:** Rev 20:14, 21:8 * **2:12:** Aes 49:2, Rev 1:16 * **2:13:** Rev 3:8 * **2:14:** Nam 22–24, Nam 25:1-2, Nam 31:16, 2Tes 2:15

nənə, mhəiri əpnəpen irəha me. ¹⁵ Ia noien nəha kimiaha nepwɪn mwi kamhəkurirə nahatənien səvəi nərmama me səvəi Nikolas. ¹⁶ Ro iamɪnhi irə tihərərɪg ia noien ərəha me səkimiaha. Mə hiəpwəh, tripkə mhə tui iakuvehe tukumiaha, mousi nərmama me nəha, mərəi irəha ia nau səvəi naruagənien sə ruku pen ia nɪpəgi nəkwak mier.

¹⁷ *Iərmama sə nəkwəregɪn rarə traməkeikei mətərɪg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɪmwɪn Ikinan rani pen tɪ nakalasia me. Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau takuvehi nəveginien i ramərkwafə, nəghɪn nə mana, muvehi muvei pen min. Nənə takuvei pen mwi kəpwier əpsan riti min sə kimərəi pen nəhag vi irə. Nəhag vi nəha nərmama hərəirei. Iərmama sə truvehi kəpwier nəha in əpa trukurən.”

Nəgkiariien ramevən tɪ nakalasia me ia Tuatira

¹⁸ * “Rai nəkukuə riti revən tɪ agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Tuatira, mɪni pen mɪnuə:

Nəgkiariien i nəgkiariien səvəi Tɪni Kumwesən sə nənimen mi krauəhiapw rəmwhən ia napw, nənə nisun mi krouəmwhən ia aean i pras sə kinahakwi kahakwi amasan.

¹⁹ Iou iakukurən noien me səkimiaha. Iakukurən nokeikeiien səkimiaha, mɪne nahatətəien səkimiaha, mɪne nasituien sə hiamo m nərmama. Iakukurən mə hiamərer əknekɪn ia nəpɪn me. Iakukurən mə noien amasan me hiamo ipwet mɪne irəha həpɪk mhəpi raka noien amasan me hiənamo fwe kupwən.

²⁰ *Mətə nari riti nəha ikɪn hiamo rɪpkatukwatukw mhə ia nənimek. Kimiaha hiaməsəni noien səvəi pran nəha Jesepel. In rani mə in profet riti, mətə nahatənien səvənhi rameikuə ia iotukwininari me səiou, mamə irəha nərman mɪne nɪpran kamhəiri əpnəpen irəha me, nənə mamhani nəveginien sə kiməuvei pen m nənɪmwi nari me səməme kaməfwaki pen mɪnrəha. ²¹ Iakeitenhi pran nəha mə in trɪrərɪg ia noien ərəha səvənhi, mətə in rəpwəh nokeikeiien mə tro iamɪnha irə. ²² Ro pen, hətoni ro, takuvei pen nemhəien skai riti min, mərarki irapw in raməmisə a ia nɪməhan səvənhi. Nərmama me nəha kamho əpnəpen nari irəha min takərarki pen irəha ia nəmisəien asori. Tako iamɪnha irə trɪni mɪnuə irəha həpwəh nɪrərɪgɪen ia noien ərəha me səvəi prən nəha. ²³ *Nənə nɪpwnətɪ prən nəha takousi əpune irəha. Ro iamɪnhi irə nakalasia me pam tuhəkukurən mə iou i iərmama iakamətə pui nətərɪgɪen səvəi nərmama mɪne rerɪnrəha me, nənə takərpwɪn pehe nərəkuien m kimiaha kuatia kuatia resi pen a noien me səkimiaha. ²⁴ Mətə iakukurən mə kimiaha me nepwɪn fwe Tuatira hiəpkukurirə mhə nəgkiariien səvəi Jesepel. Hiərəirei nəgkiariien me nəha kamɪni mə, ‘Nəgkiariien anan me səvəi Setan in ramərkwafə ia təkutan.’ Iakani pehe tukumiaha i mə nari pam riti mwi riwən sə takəmri pehe ia kimiaha mə tiho, ²⁵ *mətə tihəməkeikei mhəkwtəmhirɪ əknekɪn nəri sə hiəuvəuvehi raka meste takuvehe.

²⁶ Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau, mamə mwi nəfe iakiməni mə tro mevən meste nəpɪn sampam, iərmama nəha takuvei pen nasoriien min, in trasori ia nərmama ia tənəmtənə me.

²⁷ * “In truvehi nəri skai riti sə rəmwhən ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kɪg. In tramərimənu ia nɪrəha, mamətəftəfi irəha rəmwhən kamousi testəsi tekinari me i kino ia nɪsə tɪprənə.’

²⁸ *Nɪpərhiənien iou takuvei pen nasoriien min rəmwhən Tata səiou rɪməuvei pehe miou. Nənə takuvei pen mwi kəməhau i kofətəteia min. ²⁹ Iərmama sə nəkwəregɪn rarə traməkeikei mətərɪg amasan ia nəgkiariien me səməme Nənɪmwɪn Ikinan rani pen tɪ nakalasia me.”

* **2:17:** Eks 16:4,14-15, Jon 6:48-50, Aes 62:2, Rev 3:12, 19:12 * **2:18:** Rev 1:14-15 * **2:20:** 1King 16:31, 2King 9:22, Rev 2:14 * **2:23:** Sam 7:9, Jer 11:20, Jer 17:10, 2Tim 4:14, Rev 20:12-13 * **2:25:** Rev 3:11 * **2:27:** Rev 12:5 * **2:28:** Rev 22:16

3

Nægkiariien ramevæn ti nakalasia me fwe Satis

1 **“Rai nækukuæ riti revæn ti agelo sævai nakalasia me ia taon naha Satis, mini pen minuæ:*

Nægkiariien i sævai iærmama sæ rauvehi nænimwîn me sævai Kumwesæn iræha pam sefen, nænæ mauvehi mwi këmähau me iræha pam sefen. Iou iakukuræn noien me sækimiaha. Iakukuræn mæ kani næghimiaha mæ kimiaha hiamämîru, mætæ rekäm. Kimiaha hiæuvamhæ raka. 2 Hætui ræ! Triþko mhæ tui noien amasan me sækimiaha hiænamo fwe kupwæn tuhæiwæn anan. Mætæ tihamækeikei mhousari mæ tihæuvehi utæ mwi noien me sækimiaha mho hæuvehe mhæskai, ti næri næ mæ iakæpwæh ihi nætonnien noien amasan riti sæ hiæno mhæuvæn mho sampam iræ nænæ ratukwatukw ia næmri Kumwesæn sæiou. 3 **Ro pen rerimiaha tramrhi nægkiariien sæ hiæuvæuvehi raka mhæregi kinahatæn kimiaha iræ fwe kupwæn. Tiho nægkiariien naha, mhærærig ia noien æræha me sækimiaha. Trini minuæ hiæpwæh nætuiien, takuvehe tukumiaha ræmwhen ia rakres, nænæ tihæreirei næfe næþin takuvehe tukumiaha iræ.*

4 **Mætæ kimiaha nepwîn a næ ia Satis tinari sævænraha riþkæmkemik mhæ ia noien æræha. Iræha tuhavæn iræha miou ia tinari æpsan ti næri næ mæ iræha hatukwatukw.*

5 **Iærmama sæ triskai meste naruagænien rukurau in trarkahu ia tinari æpsan, nænæ ko iapkuvehi raka mhæ næghin ia nækukuæ sævai nimîruien. Ia næmri Tata sæiou mine næmri nagelo me takini irapw næghin mæ in iærmama riti sæiou. 6 Iærmama sæ nækwæregin raræ tramækeikei mætærig amasan ia nægkiariien me sëmæme Nænimwîn Ikinan rani pen ti nakalasia me.”*

Nægkiariien ramevæn ti nakalasia me fwe Filatelfia

7 **“Rai nækukuæ riti revæn ti agelo sævai nakalasia me ia taon naha Filatelfia, mini pen minuæ:*

Nægkiariien me i sævai Iæmæ Ikinan, Iæmæ sæ rani niþærhienien. In rauvehi ki sævai Kig Tevit. Trini minuæ ræsevæ ia tæpinhæ riti, iærmama riti ko riþkææpinhæ mhæ. Nænæ trini minuæ in rææpinhæ ia tæpinhæ riti, iærmama riti ko riþkæsevæ mhæ. 8 **Iou iakukuræn noien me sækimiaha. Hætoni ro. Iakinæsevæ ia tæpinhæ riti tukumiaha, tæpinhæ i iærmama riti ko riþkææpinhæ mhæ. Iakukuræn mæ niskaiien sækimiaha rouihi a, mætæ hiamækwætæmhiri nægkiariien sæiou, mhæpwæh nærkwafæien mæ kimiaha nærmama me sæiou. 9 *Hæregi ro. Nærmama me naha ia nousæsimwînien sævai Setan hæni mæ iræha nækur Isrel (mætæ rekäm iræha ieikuæ me) iou tako iræha hæuvehe mhænimwi nukurhunraha ia nisumiaha, mhæsiæi kimiaha, nænæ mhæukuræn mæ iou iakokeikei kimiaha. 10 *Nænæ ti næri næ mæ kimiaha hiamækwætæmhiri nægkiariien sæiou, mamhærer æknekîn ia næþin me, iou mwi takækwætæmhiri kimiaha, mamaræ tukumiaha ia næþin sæ riþko mhæ tui ruvehe nærmama me pam ia tækure tiþrænæ tuhæregi næmisæien iræ mæ trætæ sas ia nahatætæien sævænraha.a*

11 **Triþko mhæ tui iakuvehe. Tihækwætæmhiri æknekîn narimmari me sëmæme hiæuvæuvehi raka mæ iærmama riti træpwæh nakresien nærækuien sækimiaha sæ hiamaiu tukwe. 12 *Iærmama sæ triskai meste naruagænien rukurau, iou tako in ræmwhen ia nei skai riti kriþesu nimwæ sævai Kumwesæn sæiou iræ. Nænæ in triþkier mhæ ia nimwæ naha ia næþin riti. Nænæ takrai pen næghi Kumwesæn sæiou iræ, mine næghi taon sævai*

* **3:1:** Rev 1:4,16, 2:2 * **3:3:** Rev 2:5, 1Tes 5:2 * **3:4:** Jut 23 * **3:5:** Mat 10:32, Luk 10:20 * **3:7:** Aes 22:22 * **3:8:** 1Kor 16:9, Rev 2:2 * **3:9:** Rev 2:9, Aes 45:14, Aes 49:23, Aes 60:14 * **3:10:** Luk 21:19, 2Tim 2:12 a **3:10:** Suatuk riti mwi ti næniien nægkiariien ia vas ten rini iamînhi iræ minuæ: “Nænæ ti næri næ mæ kimiaha hiamækwætæmhiri nægkiariien sæiou, mamhærer æknekîn ia næþin me, iou mwi takækwætæmhiri kimiaha, mæpwæh næsenien hiætoni næþin sæ riþko mhæ tui ruvehe nærmama me pam ia tækure tiþrænæ tuhæregi næmisæien iræ mæ trætæ sas ia nahatætæien sævænraha.” * **3:11:** Rev 2:10,16 * **3:12:** Aes 62:2, 65:15, Esik 48:35, Rev 14:1, 21:2

Kumwesən səiou irə. Taon nəha in Jerusalem vi sə truku pen ia neiai meiwaiu pehe. Nənə takrai pen mwi nəghik vi ia iərmama nəha. ¹³ Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwɪn Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

Nəgkiariien ramevən ti nakalasia me fwe Laotisia

¹⁴ * “Rai nəkukuə riti revən ti agelo səvəi nakalasia me ia taon nəha Laotisia, mini pen minuə:

Nəgkiariien i səvəi iərmama i kani nɪpərhiēnien irə. In iərmama sə rɪməni irapw nəfe in rɪnətoni mɪregi nərmama həukurən nətɪgiteien ia nəgkiariien səvənhi mə ro nɪpərhiēnien, nənə in nukune narimnari me pam səməme Kumwesən rino. ¹⁵ * Iou iakukurən noien me səkimiaha. Iakukurən mə kimiaha hiəmwhen ia nui əreuən. Hiəpwəh nəkwieien mhəpwəh nəpnəpanien. Iakuə ko hiəkwie i uə hiəpnəpan ramasan. ¹⁶ Mətə kimiaha hiəreuən a, mhəpwəh nəpnəpanien, mhəpwəh nəkwieien. Ro pen takərgavəs raka ia kimiaha, ¹⁷ * ti nəri nə mə hiaməni mə nautə səkimiaha rasori, narimnari me pam rarə tukumiaha, tihətui nari riti mwi ti nəfe. Mətə hiəreirei mə ia nənimək kimiaha nautə səvənraha riwən, nənimemiaha rɪfwə, tɪnari riwən ia nɪpwramiaha, nɪmapwmapw me ro kimiaha, nərmama hətoni kimiaha rerɪnraha raməpou. ¹⁸ * Ro iamɪnhi irə iakaməvəhag m kimiaha mə tihaməkeikei mhəuvehi nəmri aean i kol tukw iou, kol i kosə pen ia napw rahi raka sə rərəha məpwəh sə rəmher. Tiho iamɪnhi irə mə nautə səkimiaha trasori. Nənə tihaməkeikei mhəuvehi nəmri tɪnari əpsan me tukw iou, mharkahu irə, pwəh ruvegi nɪpwramiaha sə ramo naurisien ia nəmri nərmama. Nənə tihaməkeikei mhəuvehi mwi nəmri nari i ramomasan nəkwai nəmri iərmama, mahakwi nəmrɪmiaha irə, pwəh nəmrɪmiaha rətui hiətoni amasan nari.

¹⁹ * Nərmama səməme iakokeikei irəha, iakaməgkiari skai mɪnraha, mamərpwi atukwatukw irəha. Ro iamɪnhi irə tiho rerɪmiaha pwəh ruvehe məpnəpan, mapwor, nənə mhərərig ia noien ərəha me səkimiaha. ²⁰ * Həregi ro! Iakamərer ia kwəruə, makunkun təpinhə ti nuvniwəien. Trɪni minuə iərmama riti rɪregi rerik, nənə məsevər ia təpinhə, iou takuvniwə pehe kimrau min trouəni pəri nari.

²¹ * Iərmama sə triskai meste naruagənien rukurau, takəsəni in rəkure kimrau min ia jea səiou rouərimənu. Tako irə rəmwhen kino ia nirak. Iakuvəskai raka ia naruagənien meste rukurau, nənə təkwtəkwuni iakaməkure kimrau səiou Tata ia jea səvənhi rouərimənu. ²² Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan ia nəgkiariien me səməme Nənimwɪn Ikinan rani pen ti nakalasia me.”

4

Jea riti fwe ia neiai Kumwesən raməkure irə mamərimənu

¹ * Iakinətə pam narimnari me i, nənə məti pen mətoni təpinhə riti ia neiai raməkwağ. Nənə iərmama nəha iakuvəregi raka rerɪn fwe kupwən rəgkiari pehe mwi miou, rerɪn rupwinari rəmwhen ia reri kisipw, mini mə, “Utə pehe ia kwopun i. Iakuə takahatən narimnari me səməme tuhəuvehe kurirə pwəh ikətoni.” ² * Təkwtəkwuni mwi iakətoni vison riti Nənimwɪn rəriari miou. Jea riti kərpwi ramərer ia neiai, Iəmə iti raməkure irə mamərimənu. ³ * Iəmə nəha raməkure irə ramser rəmwhen ia kəpwier amasan mi kəru jaspə mɪne kanilian. Nənə mərarən riti rukuraukurau ia jea səvənhi makuraan rəmwhen ia kəpwier amasan riti emeral. ⁴ * Jea me nepwɪn mwi irəha pam twenti-fo hərer kuraukurau jea nəha. Nəmə asori me irəha pam twenti-fo kamhəkure ia jea me

* **3:14:** Rev 1:5, 19:11, Kol 1:15 * **3:15:** Rom 12:11, Rev 2:2 * **3:17:** Hos 12:8, 1Kor 4:8, Luk 12:21 * **3:18:** Aes 55:1, Jem 2:5, Rev 3:5, 4:4, Rev 16:15 * **3:19:** 1Kor 11:32, Rev 2:5 * **3:20:** Jon 14:23, 1Jon 2:24 * **3:21:** Mat 19:28 * **4:1:** Rev 1:1,10 * **4:2:** Sam 47:8, Aes 6:1, Rev 4:9 * **4:3:** Esik 1:28 * **4:4:** Aes 24:23, Rev 3:18, 6:11

nəha. Tɪnari me səvənraha həpsan. Ia kənkəpwənraha kəfəfau me səvəi nɪsiaiien kɪno ia kol. ⁵*Iəmə nəha raməkure ia kurkwən mamərimənu, nouapirien mɪne karuəruə mɪne nərkərikien kamharuku pen ia jea səvənhi. Kupwən ia jea səvənhi nərami napw irəha pam sefen kamhəuək. Nərami napw me nəha irəha nənimwɪn me səvəi Kumwesən irəha pam sefen. ⁶*Nənə kupwən ia jea səvənhi nari riti mwi fwe ikɪn rəmwhən ia təsi, mətə rəmwhən ia klas sə rəriri məmher. Nərimɪru me nepwɪn irəha pam kəfə kamhərer kuraukurau jea səvənhi nukwai nənimənraha həpɪk ia nɪpwrənraha kupwən mɪne kurirə. ⁷Nərimɪru me nəha sə kupwən irə rəmwhən ia laeon, sə ro kəru irə rəmwhən ia kau, sə ro kahar irə kənkəpwə rəmwhən ia kənkəpwə iərmama, nənə sə ro kəfə irə rəmwhən ia mɪrup sə ramivə. ⁸*Nərimɪru me nəha kəfə kuatia kuatia tərəgɪnraha me sikis, nənə ia reri tərəgɪnraha me mɪne təkurenraha nukwai nənimənraha həpɪk. Nəpɪn me pam, ia nəpɪn mɪne ia ran, irəha həpkəpwɪs mhə tɪ noskəfəiien i mə, “Iəmə ikinan, Iəmə ikinan, Iəmə ikinan,

Iərimənu Kumwesən sə rauvehi nɪskaiien me pam!

In rɪnarə fwe kupwən, marə ipwet mɪne, mamevən meste tɪpkiwən mhə.”

⁹*Ia nɪpu nəha, nərimɪru me nəha kamhəgnəgɪni Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai in, mamhəni vivi Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me. Nəpɪn irəha kamho iamɪnhi irə, ¹⁰*nənə nəmə asori me nəha twenti-fo heiwaiu mhənimwi nukurhunraha ia nəmri Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irəha kamhəsiai Iəmə sə ramarə ia nuk nuk me, mamhərki pen səvənraha kəfəfau me səvəi nɪsiaiien kupwən ia jea səvənhi, mamhoskəfə iamɪnhi irə mə,

¹¹“Iərimənu mɪne Kumwesən səkimaha ikamasan pɪk.

Ikɪno narimnari me pam,

mesi pen nətərigɪen səim mo irəha kamharə.

Pwəh nəgnəgɪniien mɪne nɪsiaiien mɪne nɪskaiien haruvehe tukw ik ia nəpɪn me.”

5

Kwəti sipsip mɪne nɪmwai nəkukuə kɪnərfe

¹*Nənə iakətəni Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu in rauvehi nɪmwai nəkukuə riti ia rəgɪn mwatuk. Nɪmwai nəkukuə nəha kɪmərari pen nari ia nɪkaren pəri mi, nənə kərfe kuvi tərini m sefen. ²Nənə iakətəni agelo riti nəgsen rasori raməgkiari asori mamɪni irapw mə, “Sin ratukwatukw mə treitehi raka nəri me nəha sefen kɪməvi tərini nɪmwai nəkukuə irə nənə məsevər ia nɪmwai nəkukuə?” ³Mətə iərmama riti riwən ia neiai, uə ia tɪprənə, uə ia reri tɪprənə, in ratukwatukw mə ko rəsevər ia nɪmwai nəkukuə i kɪnərfe məti pen irə. ⁴Nənə rerik rərkwəpɪr iakasək tɪ nəri nə mə kɪpkətəni mhə iərmama riti ratukwatukw mə ko rəsevər ia nɪmwai nəkukuə kɪnərfe məti pen irə. ⁵*Miregi nəmə asori me nəha irəha riti rɪni pehe tukw iou mə, “Əpwəh nasəkien. Mətəni ro. Iərmama sə rɪməkupwən ia kwənəkwas səvəi Kig Tevit, kani nəghɪn mə ‘Laeon səvəi Juta,’ in ruvəskai raka meste naruaɡənien rukurau. Ro pen in rukurən nuvehien nɪmwai nəkukuə nəha kɪnərfe kuvi tərini m sefen məsevər irə.”

⁶*Nənə iakətəni pen mətəni kwəti sipsip riti ramərer ipaka tɪ jea səvəi Iəmə nəha raməkure mamərimənu ia kurkwai nərimɪru me nəha kəfə mɪne nəmə asori me nəha twenti-fo. Kwəti sipsip nəha iakətə rəmwhən mə kɪnəusi əpune raka. Kənkəpati sefen, nənə, nukwai nənimən sefen. Nukwai nənimən me nəha irəha nəha nənimwɪn me nəha sefen səvəi Kumwesən in rɪnərhi pen irəha həuvən ia kwəpun me ia təkure tɪprənə.

⁷*Nənə kwəti sipsip nəha revən tɪ Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, muvehi

* **4:5:** Esik 1:13, Rev 1:4, 8:5, Rev 11:19, 16:18 * **4:6:** Esik 1:5-10,22, Esik 10:14 * **4:8:** Aes 6:2,3, Esik 1:18, 10:12, Rev 1:4,8 * **4:9:** Dan 4:34, 6:26, Dan 12:7, Rev 4:2,10 * **4:10:** Rev 4:9, Rev 5:1,7,13, Rev 6:16, Rev 7:10,15, Rev 19:4, 21:5 * **5:1:** Rev 4:2,10, Aes 29:11, Esik 2:9-10 * **5:5:** Jen 49:9, Aes 11:1,10, Rev 22:16 * **5:6:** Sek 4:10, Jon 1:36, Rev 1:4, 5:12, Rev 13:8 * **5:7:** Rev 4:2,10

raka nimwai nəkukuə nəha kinərfe ia rəgin mwatuk. ⁸ *Nəpin ruvehi nimwai nəkukuə nəha kinərfe, nənə nərimiru me nəha kefə mine nəmə asori me nəha twenti-fo hənimwi nukurhunraha mheiwaiu ia nəmri kwəti sipsip. Irəha pam kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nīpu irə, mamhəuvehi mwi pesin me kino ia kol. Pesin me nəha kamhəuvehi həukuər ia nimwəkmwəki nari kauvani nipekin rapein amasan. Nise napw irə rəmwhen ia nəfwakien me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən. ⁹ *Irəha kamhoskafə ia nīpu vi riti, mamhəni mə,

“Ratukwatukw mə ik tikuvehi nimwai nəkukuə i kinərfe,

nənə məsevər irə.

Ik ikəmwhen ti nəri nə mə kinousi əpune ik,

nənə nitem sə rinaiu ikuvehi nəmri nərmama me irə, irəha səvəi Kumwesən.

Irəha nərmama səməme haməuku pen ia kwənəkwus me pam, mine nəgkiariien me pam, mine teki nərmama me pam, mine tənəmtənə me pam.

¹⁰ *Ik ikino irəha həuvehe mhəmwhen ia kig me mine pris me ia nəmri Kumwesən səkimaha,

nənə irəha tuhərimənu ia tīprənə.”

¹¹ *Nənə iakəti pen mīregi reri nagelo me həpik həpik. Irəha kamhərer kuraukurau ia Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mine nərimiru me, mine nəmə asori me. Nagelo me nəha irəha taosen m taosen uə ten-taosen m ten-taosen, ¹² *kamhoskafə əpwəmwis, mamhəni mə,

“Kwəti sipsip sə kinousi əpune, in ramasan pik.

Pwəh niskaiien, mine nautə, mine nukurənien, mine nərimənuien, mine nisaiien, mine nasoriien, mine nəgnəginiiien həuvən tukwe in ia nəpin me.”

¹³ *Nənə iakregi narimnari me pam səməme Kumwesən rino ia neiai, ia təkure tīprənə, ia reri tīprənə, ia reri təsi, iakregi narimnari me pam səməme kamharə ia kwopun me nəha kamhoskafə, mamhani nīpu mə,

“Iəmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mine kwəti sipsip,

pwəh nəgnəginiiien, mine nisaiien, mine nasoriien, mine niskaiien, həuvən ti nirau ia nuk nuk me.”

¹⁴ Nənə nərimiru me nəha kefə həni mə, “Pwəh ro iamīnhi!” Nənə nəmə asori me hənimwi nukurhunraha mheiwaiu, mhəuvei pen nisaiien səvənraha mīnrau.

6

Kwəti sipsip rəsevər ia nimwai nəkukuə sə kinərfe

¹ *Ia nəpin nəha iakəti pen mətoni kwəti sipsip reitehi raka nəri nəha riti sə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə riti rəgkiari rerin rupwinari rəmwhen ia karuəruə mīni mə, “Uvehe!” ² *Nənə iakəti pen mətoni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə rauvehi nifagə. Kuvei pen kəfəfau səvəi nisaiien min. In rier mamevən rəmwhen iərmama riti sə rinaruagən pam, nənə traruagən mwi muvehi irapw niskaiien səvəi nərməpə.

³ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kəru irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kəru irə rini mə, “Uvehe!”

⁴ Nənə hos riti mwi ruvehe hos əruerəv. Iərmama sə raməkure irə kuvei pen nau asori riti səvəi naruagənien min. Kīnəsəni in mə trevən mo nərmama ia təkure tīprənə haruagən mhousi əpune irəha me.

⁵ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kahar irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kahar irə rini mə,

* **5:8:** Rev 8:3-4, 14:2, Rev 15:2, Sam 141:2 * **5:9:** Sam 33:3, 40:3, Sam 96:1, 98:1, Sam 144:9, Rev 14:3 * **5:10:** Eks 19:6, Aes 61:6, Rev 1:6, 20:6, Rev 22:5 * **5:11:** Dan 7:10, Hip 12:22 * **5:12:** 1Kron 29:11, Rev 5:6 * **5:13:** Rev 4:2,10 * **6:1:** Rev 4:6, 5:1 * **6:2:** Sek 1:8, 6:1-6

“Uvehe!” Nənə iakəti pen mətoni hos pitəv riti. Iərmama sə raməkure irə rauvehi nəri sə kaməkiri nari irə. ⁶ Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia kurkwai nərimiru me nəha kefə, mamini mə, “Evən. Kinəsəni ik mə tiko nukumhə ravən ia tənəmtənə me. Nərmama tuhərarki mane asori ti nuvehien nəveginien rouihi a. Mətə tikəpwəh nourahien nukune nei me nəha olif kamo oel ia nukwan mine nukune nəkwus me nəha krep kamo waen irə.”

⁷ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro kefə irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakregi nərimiru me nəha kefə sə ro kefə irə rini mə, “Uvehe!” ⁸ *Nənə iakəti pen mətoni hos əmrakw riti. Iərmama sə raməkure irə nəghin nə Noien Iərmama Remhə. In riti nəghin nə Imwei Nəkur Həuvamhə rakurirə irə rauevən. Kinəsəni pen nərmama pam ia təkure tīprənə ia rəginrau. Irau troueven rouəvsini irəha kefə kefə, rouo kuatia remhə rouəpwəh kahar kamharimiru. Nepwīn tuhemhə ia naruağənien. Nepwīn nəveginien triwən ti nīrəha hemhə. Nepwīn nemhəien truvehi irəha hemhə. Nepwīn nəri əprmin me tuhahi əpune irəha.

⁹ Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro krirum irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen fwe nisui nifətə pirapw mətoni nərmama səməme kinousi əpune irəha ti nəri nə mə kamhəni irapw nəgkiariien səvəi Kumwesən, mamhəni mə in ro nīpərhienien. ¹⁰ *Irəha kamhəkwein əpwəmwis mə, “Iərimənu asori. Ik Iəmə ikinan. Ik nīpərhienien. Nərmama ia təkure tīprənə hənousi əpune kimaha. Ikafwini mə tinesən ikərpwīn pen noien ərəha səvənraha?” ¹¹ *Irəha həni iaminha irə, nənə kuvei pen tinari əpsan minraha kuatia kuatia, kini pen ti nīrəha i mə tuhapwis ouihi a mwi meste tukukupwən kousi əpune pam piəvnraha me nepwīn mwi səməme hənəmo tukwini pəri nari irəha minraha fwe kupwən.

¹² *Nənə kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sikis irə kiməvi tərini nəkukuə irə. Meitehi raka pam, nənə iakəti pen mətoni nimwnimwien asori riti ravən. Meri ruvehe mīpitəv mīpitəv. Məkwə ruvehe məruerəv rəmwhen ia netə. ¹³ *Nənə kəməhau me fwe irənhə ia neiai həsas mheiwaiu ia tīprənə rəmwhen ia nei riti nimətagi asori rikiukiū irə nukwan me həsas. ¹⁴ *Kəpuapen ruvehe miwən məmwhen ia nimwai nəkukuə iərmama ruvehi mərfə raka i. Nənə təkue me mine tənə əmweris me haraka ia təmwhekīnraha me.

¹⁵ *Nənə kīg me ia tīprənə, mine ieni me, mine nəmə asori me səvəi naruağən me, mine nərmama nautə səvənraha rasori, mine nərmama nəgsenraha rasori, irəha mine nərmama pam nəri auər a mə irəha slef uə həkpo mhə irəha slef, həuvən ia təkue me mhərkwafə ia nīpəgi kəpwier me mine reri kəpwier me, ¹⁶ *mamhəkwein pen təkue me mine kəpwier me mamhəni mə, “Tiho mhəsas mhəkure tərini kimaha, mhərkwafə kimaha, pwəh iəmə nəha raməkure ia jea səvənhi mamərimənu rəpwəh nətonien kimaha, pwəh niemaha səvəi kwəti sipsip rəpwəh nesteien kimaha. ¹⁷ *Kwa nəpīn asori səvəi niemaha səvənrau ruvəuvehe. Sin nəghin ko rərər irapw?”

7

Agelo rəmri pen mak səvəi Kumwesən ia nəkur Isrel irəha pam 144,000

¹ *Kurirə ia narimnari me i iakətoni nagelo me kefə kamhərer ia təkure tīprənə i riti ia nīkaren pesu, riti ia nīkaren parei, riti ia nīkaren prehi, riti ia nīkaren peraha. Irəha kamhəkwtəmhiri nimətagi me pam nəha kefə mə nimətagi triwən ia təkure tīprənə mine təsi mine nei me. ² Nənə iakəti pen mətoni agelo riti mwi ruku peraha mauvehi nari riti tromak ia nərmama irə trahatən pen mə Kumwesən sə ramiru səvənhi me nərmama

* **6:8:** Jer 15:1-3, Esik 5:12,17, Esik 14:21, Esik 33:27 * **6:10:** Rev 16:7, Dut 32:43, Sam 79:10 * **6:11:** Rev 3:18, 7:9,13, Rev 19:14 * **6:12:** Mat 24:29, Wok Me 2:20, Rev 8:12 * **6:13:** Aes 34:4 * **6:14:** Aes 34:4, Rev 16:20 * **6:15:** Aes 2:10,19,21 * **6:16:** Luk 23:30, Rev 4:2,10 * **6:17:** Joel 2:11, Neham 1:6, Mal 3:2 * **7:1:** Jer 49:36, Dan 7:2

me nā irāha. Agelo i rākwein əpwəmwis nagelo me nāha kefə səməme kinəseni irāha mə tuhouraha tīprənə mīne təsi. ³*In rini pen ti nirāha i mə, “Həpəpim narakaien nīmətagi pwəh rəpwəh nourahaien tīprənə mīne təsi mīne nei me. Pwəh iako pen raka mak səvəi Kumwesən səkitaha ia nīpwənai iotukwininari me səvənhi me.” ⁴*Nənə iakregi kini nərmama me nāha səməme həuvehi mak səvəi Kumwesən irāha pam wan-hantret-fotifo-taosen. Nərmama me nāha komak ia nirāha həuku pen pam ia kwənəkwus me səvəi nəkur Isrel.

⁵Ia kwənəkwus səvəi Juta, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Rupen, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Kat, nərmama irāha pam twelef-taosen.

⁶Ia kwənəkwus səvəi Aser, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Naftali, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Manase, nərmama irāha pam twelef-taosen.

⁷Ia kwənəkwus səvəi Simeon, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Livae, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Isakar, nərmama irāha pam twelef-taosen.

⁸Ia kwənəkwus səvəi Sepulun, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Ia kwənəkwus səvəi Josef, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Nənə, ia kwənəkwus səvəi Penjamin, nərmama irāha pam twelef-taosen.

Nərmama həpik tīnari səvənraha rəpsan

⁹*Kurirə ia narimnari me i iakəti pen mətoni nərmama həpik ko kīpkəvsini pam mhə irāha. Irāha haməuku pen ia tənəmtənə me pam, mīne kwənəkwus me pam, mīne teki nərmama me pam, mīne nəgkariien me pam. Kamhərer ia nəmri ləmə sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu mīne ia nəmri kwəti sipsip. Irāha kamharkahu tīnari əpsan me, mamhəuvehi nīmwai nəmwir me ia rəginraha, ¹⁰*mamhəkwein əpwəmwis mamhəni mə,

“Kumwesən səkimaha sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu irau kwəti sipsip, irau nāha krino suatuk ti nuvehimiruien kitaha!”

¹¹Nagelo me pam hərer kuraukurau ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, nənə, mhərer kuraukurau mwi ia nəmə asori me, mīne nərimiru me nāha kefə. Nənə irāha hənīmwi nukurhunraha kupwən ia jea səvəi Kumwesən, mheiwaiu nənimenraha rirapi tīprənə, nənə, mamhəsiai in, ¹²*mamhəni mə, “Pwəh ro iamīnhi!

Pwəh nini viviiien, mīne nəgnəginiiien,
mīne nukurənien, mīne tanak, mīne nisaiien,
mīne nərimənuiien, mīne niskaiien,
həuvən ti Kumwesən səkitaha ia nuk nuk me.
Pwəh ro iamīnhi!”

¹³*Nənə nəmə asori me nāha riti ia nirāha rəres iou mə, “Nisimə nāha kamharkahu ia tīnari əpsan me? Irāha haməuku pəku?”

¹⁴*Miregi iakini mə, “Iəmə asori. Ik a ikukurən.”

Miregi rini mə, “Irāha nərmama me nāha səməme kamhəier ia nəpīn nāha kiməni mə truvehe nərmama tuhəregi nəmisəien irə rasori pik anan. Irāha hənaiquas ia tīnari me səvənraha mho həpsan ia nite kwəti sipsip. ¹⁵*Ro pen irāha kamhərer ia nəmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu. Irāha hamwhen ia pris me səməme kamho tukwini pen nari min ia nəpīn mīne ia ran ia nəkwai nīmwi səvənhi. Nənə Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu in trəuiui irāha nəpīn me pam.

* 7:3: Esik 9:4,6, Rev 9:4 * 7:4: Rev 14:1,3 * 7:9: Rev 3:18 * 7:10: Rev 4:2,10 * 7:12: Rev 5:12, 11:17

* 7:13: Rev 3:18 * 7:14: Mat 24:21 * 7:15: Rev 4:2,10

16**Nukumhə trɪpkahi mhə mwi irəha.*

Irəha tuhəpkəkəkwakwa mhə mwi.

Nukwəsikər trɪpkənhi mhə irəha,

uə nəpnəpanien asori səvəi meri trɪpkənhi mhə irəha,

17 **tɪ nəri nə mə kwəti sipsip nəha ia kurkwai jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu in trətui amasan tɪ nirəha rəmwhen iərmama riti sə ramətui amasan tɪ sipsip me səvənhi.*

In triri irəha mhəuvən tɪ nəmri nuimɪru me.

Nənə Kumwesən trirai raka pam nise nəmrinraha.’ ”

8

Kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sefen irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə

1**Nəpɪn kwəti sipsip reitehi raka nəri sə ro sefen irə kiməvi tərini nimwai nəkukuə irə, nənə kwənamrɪg fwe ia neiai meste nɪpəri aoa riti.*

2*Nənə iakətoni nagelo me nəha sefen səməme kamhərer ia nəmri Kumwesən ia nəpɪn me kiməpeki pen kisɪpw kuatia kuatia mɪnraha.*

3-4 **Agelo riti mwi nəha ikin rauvehi nari riti kino ia kol. Nəri nəha rukuər ia nimwəkmwəki nari kauvani nɪpekɪn rapein amasan. Kuvei pen nimwəkmwəki nari nəha mɪn mə truvani ia təkure nɪfatə nəha kino ia kol ramərer kupwən ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu pwəh nise napw irə rousəsɪmwɪn irəha nəfwakiiən me səvəi nərmama me pam səvənhi. Ro iamɪnhi irə agelo nəha ruvehe mərəer pen ia nɪfatə nəha, muvani nimwəkmwəki nari nəha rɪpɪk, nənə nise napw irə rousəsɪmwɪn irəha nəfwakiiən me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən, həutə ia nəmri Kumwesən. 5**Nənə agelo nəha ruvehi nukumhəv rauək ia təkure nɪfatə, mərki pen i ia nəri nəha in rauvehi rukuər, mərarki irapw ia təkure tɪprənə i, nənə nouapɪrien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərkərɪkɪen, nimwnɪmwɪen ravən.**

Kisɪpw me irəha pam sefen

6*Nənə nagelo me nəha sefen səməme kamhəuvehi kisɪpw kamhəpnəpenə tɪ nəseien kisɪpw. 7**Nagelo me nəha sə kupwən rəse kisɪpw səvənhi, nənə aes mɪne napw mɪne netə ho a kərapi irə kətəgi irapw ia tɪprənə i. Ruək mahi nɪpəri tɪprənə, məpwəh nɪpərɪn kəru, nənə mahi nei me nɪpərɪnraha kuatia, məpwəh nɪpərɪnraha kəru, nənə mahi pam nurhi merə me.**

8**Agelo sə ro kəru irə rəse kisɪpw səvənhi, nənə nari riti rəmwhen ia təkueər asori rauək kərarki pen ia təmwei təsi. Nənə nɪpəri təsi kwatia ruvehe mo netə irə, nɪpərɪn kəru krouamasan. 9*Nərimɪru me ia təmwei təsi nɪpərɪnraha kuatia hemhə, nɪpərɪnraha kəru kamhəmɪru, nənə nɪtətə me səməme kamhəiu ia təsi ko koeite irəha pam kuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a kusen kuatia ruvehe mərəha kəru krouamasan.**

10*Agelo sə ro kahar irə rəse kisɪpw səvənhi, nənə kəməhau asori riti rauək rəmwhen ia kwənhiə rier raka ia neiai, meiwaiu məsas pen ia nui arɪs me mɪne nəmri nui me, mouraha nɪpərɪn riti məpwəh kəru krouamasan a. 11**Kəməhau nəha nəghɪn nə Nəfɪəien. Nui me nəha reste irəha həuvehe mhəfiə. Nənə nərmama həpɪk hemhə tɪ nəri nə mə hənimwi nui əfiə.**

12**Agelo sə ro kefə irə rəse kisɪpw səvənhi, nənə nari riti ro meri mɪne məkwə mɪne kəməhau me ro pen həpwəh nuəkien ia nəpɪn pekɪn. Ia ran meri rauək ia nɪpərɪn kəru, məpwəh nuəkien ia nɪpərɪn kuatia. Ia nəpɪn məkwə mɪne kəməhau me kamhəuək ia nɪpərɪn kəru, məpwəh nuəkien ia nɪpərɪn kuatia.*

* **7:16:** Aes 49:10 * **7:17:** Sam 23:2, Aes 25:8, Jon 10:11, Rev 5:6, 21:4 * **8:1:** Hab 2:20 * **8:3-4:** Rev 5:8, Eks 30:1-3, Rev 9:13 * **8:3-4:** Rev 5:8 * **8:5:** Lev 16:12, Eks 19:16-19, Rev 4:5, 11:19, Rev 16:18 * **8:7:** Eks 9:23-26, Esik 38:22, Joel 2:30 * **8:8:** Eks 7:20-21 * **8:11:** Jer 9:15 * **8:12:** Rev 6:12-13

13 *Nənə iakəti pen mətoni mīrup riti ramivə irənhə ia nīmagouagou. Iakregi ramasək əpwəmwis, mamini mə, “Aueh! Aueh! Aueh! Nagelo mirəhar nəha na tuharəse kisipw me səvənrahar. Trərəha anan tukumiaha nərmama səməme hiamarə ia təkure tīprənə.”

9

1 *Agelo sə ro krirum irə raməse kisipw səvənhi, nənə iakətoni kəməhau riti rukrutə ia neiai mīmwei irapw ia təkure tīprənə. Kīməuvei pen ki riti min. Ki nəha səvəi nəsevərien ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən. 2 *Kəməhau nəha rəsevər ia nīpəg nəha nənə nise napw ruku pen fwe ikin mutə rəmwhen ia nise napw sə rasori pik anan. Meri mine nīmagouagou kroupitəv ia nise napw sə ruku pen ia nīpəg nəha. 3 *Nənə kəmnhəvt me həier raka ia nise napw nəha mheiwaiu ia tīprənə. Kīməuvei pen niskaiien mīnraha mə tuhəpi nərmama ia nīpikinraha, mho nəmisəien mīnraha rəmwhen ia mimi nəha skopion sə ramərkou ia tīprənə. 4 *Kīməni pen ti kəmnhəvt me i mīnuə tuhəpwəh nourahaien nurhi mine nei me mine narimnari me səməme kəmhəuverə ia təkure tīprənə, mətə tuhouraha əpa nərmama me nəha səməme mak səvəi Kumwesən riwən ia nīpwənanraha. 5 Kīnəsəni irəha mə tuhəpi nərmama mho nəmisəien mīnraha meste məkwə krirum, mətə tuhəpwəh nəpi əpuneien irəha. Nəmisəien nəha tuhəregi rərəha irə rəmwhen ia nəmisəien səvəi mimi nəha skopion nəpīn rəpi iərmama riti. 6 *Ia nəpīn me nəha nərmama tuhətui suatuk ti nemhəien, mətə ko həpkətoni mhə. Tuhəkeikei mə tuhemhə, mətə ko həpkəmhə mhə.

7 *Kəmnhəvt me nəha, iakətə irəha həmwhen ia hos me kəmhərer mwatuk ti naruagəniēn. Ia nukwənenraha kəfəfau me həmwhen ia kəfəfau səvəi nisaiien kīno ia kol. Nənimenraha rəmwhen ia nəmri nərmama. 8 *Nukwənenraha rəpwəmwis rəmwhen ia nukwəne pran. Revīnraha rəhiə rəmwhen ia revī laeon. 9 *Səvənraha karkahu kīno ia aean kəmhəvegi kwənpwenhīnraha irə səvəi naruagəniēn. Tərəgīnraha kəmhəpuk pik rəmwhen hos me səməme kəmhəvkəkini kat me mamhaiu mamhəuvən ti naruagəniēn. 10 Nīpikinraha ro revīn irə rəmwhen ia nīpiki mimi nəha skopion. Niskaiien səvənraha tuho nəmisəien m nərmama irə meste məkwə krirum raməmak ia nīpikinraha. 11 Səvənraha riti nəha ikin iəmə asori ramərimənu ia nīrəha. In nə agelo səvəi nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən. Ia nəgkiariēn Hipru nəghi agelo nəha Apoton. Ia nəgkiariēn Krik nəghīn nə Apolion (nīpwran mə Kərietaha).

12 *Aueh! Nərəhaien kupwən ruvehe muvavən. Mətə aueh, aueh, hətə ro! Nərəhaien kəru mi nəha ikin troupkuvehe mwi.

13 *Agelo sə ro sikis irə rəse kisipw səvənhi, nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nīpəsegi nīfatə nəha kəfə sə kīno ia kol ramərer kupwən ia Kumwesən. 14 *Reri iərmama nəha rəgkiari m agelo i ro sikis irə sə rauvehi kisipw nəha, mīni pen tukwe in mə, “Fi nari ia nagelo me nəha kəfə səməme kīnərihi irəha fwe kupwən kəmhəfə fwe nui aris asori nəha Iufretes.” 15 *Ro iamīnhi irə kifi nari ia nagelo me nəha kəfə. Kīnəpnəpenə raka ia nagelo me nəha kəmhəitenhi aoa nəha, nəpīn nəha, məkwə nəha, mine nuk nəha, mə tukifi nari ia nīrəha həuvən mhəvsini pam nərmama ia təkure tīprənə, mhəuai irəha ia kusen kahar harəmnəmwhen a, mhəusi əpune riti mhəpwəh kəru. 16 Nənə iakregi kīni mə naruagən me səvənraha səməme kəmhəkure ia hos irəha pam tu-hantret-milian.

17 Ia vison səiou iakətoni hos me nəha mine nərmama səməme kəmhəkure ia hos me. Irəha harkahu ia tīnari səvəi naruagəniēn kīno ia aean, mhəvegi kwənpwenhīnraha irə. Tīnari me nəha rəruerəv, mo plu, makwes. Kənkəpwə hos me nəha həmwhen ia kənkəpwə laeon me. Napw mine nise napw mine təpisi ərəha kəmhəruku pen ia

* 8:13: Rev 9:12, 11:14 * 9:1: Rev 20:1 * 9:2: Jen 19:28, Eks 19:18, Joel 2:2,10 * 9:3: Eks 10:12,15 * 9:4: Rev 7:3 * 9:6: Job 3:21, Jer 8:3, Rev 6:16 * 9:7: Joel 2:4 * 9:8: Joel 1:6 * 9:9: Joel 2:5 * 9:12: Rev 8:13 * 9:13: Rev 8:3 * 9:14: Rev 16:12 * 9:15: Rev 8:7-12

nipægi nækwanraha mamharier ¹⁸ mharousi æpune pam nærmama ia tənəmtənə me ia kusen kuation mharəpwəh kusen kəru. ¹⁹ Niskaiien səvəi hos me nəha in nəha ia nipægi nækwanraha mine nipikinraha, ti nəri nə mə nipikinraha rəmwhen ia snek sə ro kənkəpwə ia nusvenhin. Ia nipikinraha me ho nəmisəien m nærmama.

²⁰ *Mətə nærmama me i səməme nərpinien mirəhar nəha harəpwəh nousi æpuneien irəha, irəha həkəpwəh mhə kumwesən eikuə me nəha həno ia rəginraha. Irəha kamhəmwur pen a mamhəfwaki pen m næremhə me mine nənimwi nari me səməme kino ia kəruətəri mine nei, kino mwi ia aean me i kol, silva, mine pras. Irəha nənimwi nari me a. Həpkətoni mhə nari, mhəpkregi mhə nari, mhəpkavən mhə. ²¹ Nærmama me i həkəpwəh mhə noien ərəha me nərpin mwi səvənraha. Mətə kamhəmwur pen a mamhousi æpune nærmama, mamho nahak mine noien səvəi klepa, mamhakres, irəha nərman mine nipran kamhəiri əpnəpen irəha me.

10

Agelo sə rauvehi kwəti nimwai nəkukuə riti kinərfe

¹ Nənə iakətoni agelo riti mwi nəgsen rasori rukrutə ia neiai meiwaiu pehe. Nəpuə riti ruvegi nipwran. Mərarən riti rukurakurau ia kənkəpwə. Nənimen raməhiəpw rəmwhen ia meri. Nisun mi krouəmwhen ia pos asori mi krauuək. ² Kwəti nimwai nəkukuə riti sə kinərfe raməmak ia rəgin. In ruvi atukw i, mərpiw pəri nisun mi mwatuk ia təsi nənə nikaren mour ia tiprənə, ³ marə məkwein əpwəmwis, rerin rəmwhen ia laeon sə ramasək asori. Nəpin rəkwein iaminihi, karuəruə rərkwəpahar m sefen. ⁴ *Karuəruə rərkwəpahar raka m sefen, iakəpnəpenə mə takrai pen ia nəkukuə nəgkiariien sə rani, mətə iakregi reri iərmama riti rukrutə ia neiai mamini mə, “Ərkwafə ia nəgkiariien i karuəruə rani, məpwəh nirai penien ia nəkukuə.”

⁵ *Nənə agelo sə iakətoni ramərer pen ia təsi mine tiprənə ruvehi utə rəgin mwatuk mahatən pen fwe ia neiai, ⁶ *mini mə, “Kumwesən ramarə ia nuk nuk me. In rino neiai, tiprənə, təsi, mine narimnari me pam səməme kamharə ia nirəhar. Iakani kwəsuahe ia nəghin mə nəpin ruvəkəkwa. Kumwesən ko ripkəfwini mhə mwi, ⁷ *mətə nəpin agelo sə ro sefen irə trəse kisipw səvənhi, nəgkiariien nəha Kumwesən rinərkwafə nipwran truvehe mukuə rosi in riməni pen ti iotukwininari me səvənhi profet kupwən me.”

⁸ Nənə iakregi mwi reri iərmama nəha ruku pen ia neiai mani pehe tukw iou i mə, “Evən muvehi nimwai nəkukuə nəha sə kinərfe raməmak ia rəgi agelo nəha ramərer pen ia təsi mine tiprənə.”

⁹ *Ro iaminihi irə iakəvən məres pen agelo nəha mə truvei pehe miou nimwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe. In rini pehe tukw iou i mə, “Tikuvehi məni. Trouraha tipwim, mətə ia nəkwam tikregi rəsien rəmwhen ia sukapak.” ¹⁰ Nənə iakuvehi raka nimwai nəkukuə ouihi nəha sə kinərfe ia rəgi agelo, məni. Iakaməni miregi ia nəkwak rəsien rəmwhen ia sukapak, mətə nəpin iakətigai pam, nənə iakregi tipwək ruvehe mərəha. ¹¹ Nənə kini pehe tukw iou i mə, “Tikaməkeikei məkəri mwi rəmwhen ia profet, mini irapw nəfe treste nærmama həkik, nærmama ia teki nærmama səpəmsəpə, mine kwənəkwas me səpəmsəpə, mine nəgkiariien me səpəmsəpə, mine kig me.”

11

Iəmə mi kəru krouərer irapw ti nəgkiariien pərhien

¹ *Ia nəpin nəha kuvei pehe nari riti miou rəmwhen ia nig kauvehi mak səvəi nari irə, nənə kini pehe tukw iou i mə, “Evən muvehi mak səvəi nimwə səvəi Kumwesən

* **9:20:** Rev 16:9,11, Aes 2:8,20, 1Kor 10:19-20, Sam 115:4-7, Sam 135:15-17, Dan 5:23 * **10:4:** Dan 8:26, Dan 12:4,9

* **10:5:** Dut 32:40, Dan 12:7 * **10:6:** Neh 9:6, Sam 146:6 * **10:7:** Dan 9:6,10, Amos 3:7 * **10:9:** Esik 2:8, 3:1-3

* **11:1:** Esik 40:3, Sek 2:1-2

mine nifatə səvənhi, məvsini nərmama səməme kamhəfwaki fwe ikin. ²*Mətə tikəpwəh nuvehien mak ia nıkare nimwə nəha iruə. Tikəpwəh nuvehien mak səvənhi, ti nəri nə mə kuvəuvei pen raka kwopun nəha m nərmama həreirei Kumwesən,^a nənə irəha tuhevivə testesi taon ikinan səvənhi meste məkwə foti-tu.” ³ Iou takərhi pen iərman mi kəru səiou səməmi krouərer irapw tukw iou. Iəmə mi nəha trouarkahu tınari sə rahatən pen mə krauasək ti nərəhaien, nənə rouarə rouəvisau irapw nəgkiariien sə takuvei pen mınrau meste nəpın irəha pam wan-taosen tu-hantret-sikisti. ⁴*Irau nəha nukune nei mi olif, mine nəri mi laet raməkure utə ia nırau səməmi krouərer ia nəmri Kumwesən Iərimənu səvəi tıprənə. ⁵*Trini minuə iərmama riti raməmwur mə trouaha irau, nənə nərami napw truku pen ia nıpəgi nəkwınrau mier mahi əpune nərmama səməme haməmwəki irau. Iərmama sə raməmwur mə trouaha irau traməkeikei memhə iamınha irə. ⁶*Iəmə mi nəha krauvehi nıskaiien ti nəsisəgien ia nəpuə mə nesən trəpwəh nauərien nəpın irau krauni irapw nəgkiariien me səvəi Kumwesən. Irau krauvehi mwi nıskaiien ti nuvsiniien nui me həuvehe mho netə ia nırəha, nənə rouukurən mwi nuvehi peheien nemhəien me səpəmsəpə həuvehe mhouraha nərmama ia təkure tıprənə i. Irau krouukurən noien narımınari me nəha ia nəpın me a rəmwhen mə irau krauokeikei.

⁷*Nəpın irau krouni irapw pam raka nəgkiariien səvənrau, nənə nərımıru fwe ia nıpəg sə rameiwaiu nukunen riwən, in trukturapw mutə maruagən mınrau, muvehi irapw nıskaiien səvənrau, mousi əpune irau. ⁸*Nıpwınrau mi trouəmak ia suatuk səvəi taon asori nəha, kwopun nəha kınərui tərini pen Iərimənu səvənrau ia nei kamarkuau ikin. Kiməvsini nəghi taon nəha kını mə “Sotom” uə “Ijip” ramahatən pen nərəhaien ia kwopun nəha. ⁹Nənə nərmama səməme haməuku pen ia teki nərmama me səpəmsəpə, mine nəgkiariien me səpəmsəpə, mine kwənəkwus me səpəmsəpə, tuhəspau ia nıpwınrau meste nəpın kahar mine nıpərın, nənə, kıpəsəni mhə nıpwınrau mə tukınımwi. ¹⁰Nərmama me ia təkure tıprənə tuhagien pəri, mho lafet, mhəriari pen narımınari amasan me mınraha me, ti nəri nə mə profet kəru nəha səməmi krıno nəmisəien asori m nərmama ia təkure tıprənə krouvamhə.

¹¹*Mətə nəpın kahar mine nıpərın ruvehe mukurau, nənə iakətoni Kumwesən ruvei pen nımıruien mınrau kroueiahag mwi rouərer ia nısınrau. Nənə nərmama me pam səməme hətoni irau həhekır asori. ¹²*Nənə irəha həregi reri iərmama riti rupwınari ruku pen ia neiai mını pen ti nırau i mə, “Rouutə pehe i.” Nənə nəpuə riti ruvehi irau mutə mevən ia neiai. Nərmama səməme kamhəmwəki irau kamhərer mamhətoni irau krautə.

¹³*Ia nəpın nəha təkwtəkwuni a mwi nımwnımwiien asori riti ravən, makıə fıfi nari ia kwopun kuatia ia taon nəha, məpwəh kwopun naen hamasan. Nımwnımwiien ravən nərmama sefen taosen hemhə. Nərmama me pam səməme həpkemhə mhə həhekır mhətəmnımwın, mhəuvehi utə nəghi Kumwesən sə ramarə ia neiai.

¹⁴*Aueh, nərəhaien sə ro kəru irə ruvehe muvavən! Mətə aueh, hətə ro, nərəhaien sə ro kahar irə trıpkə mhə tui ruvehe!

Agelo sə ro sefen irə rəse kisıpw səvənhi

¹⁵*Agelo sə ro sefen irə rəse kisıpw səvənhi, nənə iakregi nərmama nepwın fwe ia neiai kamhəgkiari rerınraha rupwınari mamhəni mə, “Nərımənuien kamərımənu irə ia təkure tıprənə i təkwtəkwuni ruvehe məmak ia rəgi Kumwesən səkitaha mine Kristo səvənhi.

* **11:2:** Luk 21:24, Rev 12:6, 13:5 **a 11:2:** Nərmama həreirei Kumwesən. Suatuk riti mwi ti nınıien nəgkiariien nəha in i mə “Nərmama ia tənəmtənə me” uə “Nərmama rıpkə mhə irəha nəkur Isrel.” * **11:4:** Sek 4:3,11-14
 * **11:5:** 2Saml 22:9, 2King 1:10, Sam 97:3, Jer 5:14 * **11:6:** 1King 17:1, Eks 7:17-20, 1Saml 4:8 * **11:7:** Dan 7:21, Rev 12:17, Rev 13:1,7, 17:8 * **11:8:** Luk 13:34 * **11:11:** Esik 37:5,10 * **11:12:** 2King 2:11 * **11:13:** Rev 8:5, 16:18 * **11:14:** Rev 9:12 * **11:15:** Eks 15:18, Sam 10:16, Dan 2:44, Obad 21

Nənə in trərimənu ia nuk nuk me.”

16* Nənə nəmə asori me nəha twenti-fo səməme kamhəkure ia jea me səvənraha ia nəmri Kumwesən hənimwi nukurhunraha mheiwaiu, mhəuvei pen nisaiien səvənraha revən tukwe, 17* mamhəni mə,

“Iərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam.

Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mine.

Kimaha iahaməni tanak tukw ik,

ti nəri nə mə ikiməuvehi niskaiien asori səim,

nənə minamərimənu nəha təkwtəkwuni.

18* Nərmama ia tənəmtənə me niemaha rəpi pik irəha,

mətə niemaha asori səim ruvəuvehe.

Rino nəpən səim tikəkiri nərmama səməme həuvamhə,

mərəku pen səim iotukwininari me, profet me mine nəkur ikinan me, mine

nərmama me pam səməme kamhəsiai nəghim,

nəri auər a mə irəha kamhəuvehi nasoriien uə həpkuvehi mhə nasoriien.

Nənə rino nəpən səim tikouraha nərmama me nəha səməme kamhouraha nari ia təkure tīprənə.”

19* Ia nəpən nəha kəsevər ia nimwə səvəi Kumwesən fwe irənhə ia neiai. Ia nəkwai nimwə nəha kətoni pokis səvəi nəgkiariien i Kumwesən rinərihi tərini əknekən. Nənə nouapəriien rəhiapw, karuəruə rərkwəpahar, kregi nərkərikiēn, nimwnimwien ravən, aes rəsas rəmwhen ia nesən asori.

12

Pran riti mine snek asori riti

1 Nənə kətoni nīmətəien asori riti rier irapw fwe ia nimagouagou. Pran riti rarkahu ia meri rəmwhen ia tinarı səvənhi, mərpwi utə nisun mi ia məkwə, nənə məfəfau ia kəfəfau riti səvəi nisaiien kino pen kəməhau twelef irə. 2* Prən nəha ramregi nəmisəien mamasək əpwəmwis ti nəri nə mə rino tīpwən na trərəhi tini. 3* Nənə nīmətəien riti mwi rier irapw ia nimagouagou. Iakətə snek asori riti rəruev. Kənkəpwə irəha pam sefen. Kənkəpati irəha pam ten. Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nisaiien ia kənkəpwə me. 4 Nipikən reiesi raka kuse kəməhau riti məpwəh kusen kəru. Səməme nəha nipikən reiesi raka irəha həsas ia təkure tīprənə. Nənə snek asori nəha revən mərəer kupwən ia pran nəha na trərəhi iəkunouihı mə nəpən tini trətui snek asori nəha trəni. 5* Prən nəha rərəhi tini iərman. In iərman sə truvehi nəri skai rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Nəpən tini prən nəha rinətui raka, nənə Kumwesən ruvehi in, muvehi utə irənhə ia jea səvənhi mə trərimənu. 6* Nənə prən nəha rap mevən fwe kwopun akwesakwes. Kwopun riti fwe ikin Kumwesən rinəpnəpenə raka ti prən nəha mə trarə ikin. Tukətui amasan tukwe ia kwopun nəha keste nəpən wan-taosen tu-hantret-sikisti.

7* Nənə naruagəniēn riti riskəmter fwe ia neiai. Mikael mine nagelo me səvənhi kənamhousi snek asori, nənə snek asori mine nagelo me səvənhi kənamhousi mwi irəha.

8 Mətə Mikael mine nagelo me səvənhi həuvehi irapw niskaiien səvəi snek asori. Kwopun riti səvənraha riwən mwi fwe ia neiai. 9* Kuvehi snek asori nəha kərarki irapw pehe ia təkure tīprənə. In snek tui kani mə Iəremhə uə Setan sə rameikuə ia nərmama ia tənəmtənə me pam. Kərarki irapw in irəha nagelo me səvənhi heiwaiu ia təkure tīprənə.

10* Nənə iakregi iərman riti fwe ia neiai rerin rupwinari, mini mə,

* 11:16: Rev 4:4,10 * 11:17: Rev 1:4,8, 15:3 * 11:18: Sam 2:1, 46:6, Rom 2:5, Rev 10:7, 19:5, Sam 115:13

* 11:19: Hip 9:4, Rev 8:5, 15:5, Rev 16:21 * 12:2: Maeka 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:5: Sam 2:9, Rev 19:15

* 12:6: Rev 11:2-3 * 12:7: Jut 9 * 12:9: Jen 3:1,14, Luk 10:18, 22:31, Rev 20:2 * 12:10: Job 1:11, Sek 3:1

“Təkwtəkwni nəha Kumwesən səkitaha truvehimiru kitaha!

Təkwtəkwni nəha in tro sətōni mə in rauvehi niskaiien, nənə, təkwtəkwni nəha in ramərimənu!

Nənə təkwtəkwni nəha Kristo səvənhi tro sətōni mə in rasori ia narimnari me pam!

Ro iamīnhi irə ti nəri nə mə Setan sə rani ərəha piəvtaha me ia nəpīn mīne ia ran ia nəmri Kumwesən,

kinərarki irapw in ia neiai.

11 Piəvtaha me hənaruagən raka irəha min,

mhəuvehi irapw niskaiien səvənhi ia nite kwəti sipsip,

mhəuvehi irapw mwi niskaiien səvənhi ti nəri nə mə həni irapw nəgkiariien pərhiēn.

Irəha həkokeikei pik mhə nimiruiēn səvənraha,

mətə hənərer mwatuk a ti nemhəien.

12 *Ro iamīnhi irə, ik neiai mīne nərmama səməme kamharə ia niram tiho mhagien!

Mətə aueh ik tīprənə mīne təsi! Tirouregei rərəha anan ti nəri nə mə Setan rīneiwauiu pehe tukumirau!

Niemaha raməpi pik in ti nəri nə mə rukurən mə nəpīn səvənhi ruvəkwwakwa.”

13 Nəpīn snek asori nəha rətōni mə kinərarki irapw in ia təkure tīprənə, nənə rīnarīpwī prən nəha sə rīnərəhi tīni iərman. 14 *Mətə kuvei pen tərəgi mīrup kəru m prən nəha mə trivə irə mevən fwe imwəni ia kwopun akwesakwes. Tukamətui amasan tukwe ia kwopun nəha keste nuk kahar mīne nīpərīn mə snek asori trəpwəh nourahaiēn in.

15 Snek asori nəha rīruai nui asori riti ia tərhun rəmwhēn ia iapiwən mə trukurirə pen prən nəha, muvehi map. 16 Mətə tīprənə rasitu ia pran nəha, meitehi, mətīgai pam nui sə snek asori ruvərui irə ia tərhun. 17 *Ro pen snek asori niemaha rəpi anan ti pran nəha. In rəpwəh in mevən mə traruagən irəha kwənəkwwus me nepwīn səvənhi. Irəha nəha nərmama səməme kamho nəgkiariien me səvəi Kumwesən mīne nəgkiariien Iesu rīmāni irapw mə ro nīpərhiēniēn. 18 In revən mərəer ia nīkare təsi.

13

Nərimīru riti sə rukrirapw ia reri təsi mutə

1 *Iakətōni nərimīru riti rukrirapw ia reri təsi mutə. Kənkəpati me irəha pam ten. Kənkəpwə me irəha pam sefen. Nənə kəfəfau pen kəfəfau səvəi nīsiāiēn ia kənkəpati me. Kimərāi pen nəhag me ia kənkəpwə me kuatia kuatia, nəhag me səməme kamhəni ərəha Kumwesən. 2 *Nərimīru nəha rəmwhēn ia pusi asori nəha kani mə lepet. Nīsūn me həmwhēn ia nərimīru nəha kani mə pea. Nīpəgi nəkwān rəmwhēn ia nīpəgi nəkwai laeon. Nənə snek asori nəha ruvei pen niskaiien səvənhi min. In ruvei pen mwi jea sə in raməkure irə mamərimənu mīne nasoriēn sə rasori m nərimīru nəha. 3 *Kənkəpwə nərimīru nəha riti iakətōni mə kinəpi əpune raka, mətə rarə mīmīru mwi təmwiki nau ruvehe mīnamə. Nərmama me pam ia təkure tīprənə nənimenraha rier tukwe, nənə həkurirə nərimīru nəha. 4 Irəha pam hənīmwi nukurhunraha ia nəmri snek asori, mhəsiai in, ti nəri nə mə in ruvei pen nasoriēn səvənhi m nərimīru nəha. Irəha hənīmwi mwi nukurhunraha ia nəmri nərimīru nəha, mhəsiai in, mhəni mə, “Sin rəmwhēn ia nərimīru nəha? Sin rukurən naruagēniēn irau min?”

5 *Kinəsēni nərimīru nəha mīnuə trəgkiari ərpwi mīni ərəha Kumwesən. Kiməuvei pen nasoriēn min in rukurən noien nəfe nəghīn in rokeikei mə tro meste məkwə foti-tu. 6 In rani ərəha pik Kumwesən, mīne nəghīn, mīne imwəni fwe ia neiai, mīne nərmama səməme kamharə ikīn. 7 *Kinəsēni in mə traruagən irəha nərmama me səvəi Kumwesən muvehi irapw niskaiien səvənraha. Nənə kiməuvei pen mwi nasoriēn min

* 12:12: Aes 44:23, Aes 49:13 * 12:14: Dan 7:25, 12:7 * 12:17: Rev 11:7, 14:12 * 13:1: Rev 12:3, Rev 17:3,7-12 * 13:2: Dan 7:4-6 * 13:3: Rev 17:8 * 13:5: Dan 7:8,25, Dan 11:36, Rev 11:2 * 13:7: Rev 11:7

mə trərimənu ia nərmama me pam, nərmama səvəi kwənəkwus me pam, mine teki nərmama me pam, mine nəgkiariien me pam, mine tənəmtənə me pam.

⁸ *Nərmama me pam ia təkure tiprənə səməme nəghinraha riwən ia nəkukuə səvəi nimiruien tuhənimwi nukurhunraha ia nəmri nərimiru nəha mhəsiai in. Fwe tui nəpən tiprənə ramiwən ihi kuvərai pen raka nəghi nərmama ia nəkukuə nəha səvəi kwəti sipsip sə kinousi əpune.

⁹ Iərmama sə nəkwəregin rarə traməkeikei mətərig amasan.

¹⁰ *Iərmama sə kimərifi mə trevən ia kalapus traməkeikei mevən.

Iərmama sə kimərifi mə tukərai əpune ia nau səvəi naruagəniien, tukaməkeikei kərai əpune.

Ti nəri nə mə tro iaminihi irə mine ro pen nərmama me səvəi Kumwesən tuhaməkeikei mhərer əknekən ia nahatətəien səvənraha ia nəpən me.

Nərimiru riti sə rukrirapw ia reri tiprənə mutə

¹¹ Nənə iakətoni mwi nərimiru riti mwi rukrirapw ia reri tiprənə mutə. Kənkəpati kəru krouəmwhen ia kwəti sipsip riti. Rəgkiari rerin rəmwhen ia snek asori riti.

¹² Nərimiru sə riməkupwən muvehe ruvei pen nasoriien me pam səvənhi min. Ramərer ia nəmri nərimiru sə riməkupwən muvehe, maməkeikei m nərmama me pam ia təkure tiprənə mə tuhənimwi nukurhunraha ia nənimen mhəsiai nərimiru sə riməkupwən muvehe kinəpi əpune kənkəpwə riti mətə rarə mimiru mwi təmwki nau ruvehe minamə.

¹³ *Nərimiru sə riməkurirə muvehe ramo nimitətien asori me, mini napw rukrutə ia neiai meiwaiu pehe ia tiprənə ia nəmri nərmama. ¹⁴ *In ramərer ia nəmri nərimiru sə riməkupwən muvehe mamə nimitətien me kinəsəni pen in mə tro. Ia noien nəha in reikuə ia nərmama me səməme kamharə ia təkure tiprənə mamini pen ti nirəha i minuə tuhaməkeikei mhəuvrhəkən nari riti mhəuvnhi nərimiru sə kinəpi əpune in ia nau mətə rarə mimiru mwi. ¹⁵ *Nənə nəri nəha kiməuvnhi nərimiru nəha irə kəsəni nərimiru sə riməkurirə muvehe mə treiahag pen irə pwəh rəgkiari. Nənə nənimwi nari nəha rəgkiari skai mini mə tukaməkeikei kousi əpune nərmama me pam səməme həkiniimwi mhə nukurhunraha ia nənimen mhəsiai in. ¹⁶ Nənə in raməkeikei m nərmama me pam, nərmama kamhəuvehi nasoriien mine nərmama həkivehi mhə nasoriien, nərmama nautə səvənraha rasori mine nərmama nautə səvənraha riwən, nərmama kamoslef ia nirəha mine nərmama kəpko mhə slef ia nirəha. In raməkeikei minraha mə tuhəuvehi mak riti ia rəginraha mwatuk uə ia nipwənanraha. ¹⁷ *Mak nəha in nəha nəghi nərimiru nəha uə nampa sə ramahatən nəghin. Trini minuə iərmama riti mak nəha riwən irə, ko rəpkivehi mhə nəmri nari riti, məpwəh nəmri penien nəmri nari ia nari riti.

¹⁸ Ro iaminihi irə tikaməkeikei mo nukurəniien səim rəpwəmwis mwi ti nukurəniien nampa səvəi nərimiru nəha. Nənə trini minuə nukurəniien səim rəmwhen tikukurən niniiien nipwran. Nampa nəha sikis-hantret-sikisti-sikis, ramahatən iərmama riti.

14

Kwəti sipsip mine səvənhi nərmama me irəha pam 144,000

¹ *Nənə iakəti pen fwe ia təkuer Saeon, mətəni kwəti sipsip ramərer ia təkuren, nərmama wan-hantret-foti-fo-taosen kamhərer irəha min. Kimərai pen nəghi kwəti sipsip mine Tata səvənhi ia nipwənanraha. ² *Nənə iakregi reri iərmama riti fwe ia neiai raməgkiari, rerin rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig, məmwhen mwi ia

* **13:8:** Sam 69:28, Rev 3:5, 5:6, Rev 17:8, Rev 20:12,15, Rev 21:27 * **13:10:** Jer 15:2, 43:11, Mat 26:52, Rev 14:12

* **13:13:** Mat 24:24, 1King 18:24-39 * **13:14:** Dut 13:1,4, Rev 19:20 * **13:15:** Dan 3:4-6 * **13:17:** Rev 14:9,11,

Rev 16:2, 19:20, Rev 20:4 * **14:1:** Rev 3:12, 7:3,4 * **14:2:** Esik 1:24, 43:2, Rev 1:15, 19:6

karuæruæ ramærkwæpahar asori. Reri iærmama naha iakregi ræmwhen ia nærmama me i kamhæuæsi næri kauæsi kamæni nïpu iræ. ³ *Iræha kamhærer kupwæn ia jea sæ Kumwesæn ramækure iræ mamærimænu ipaka ti nærimïru me naha kefæ mine næmæ asori me naha twenti-fo, mamhani nïpu vi riti. Iærmama riti rïpkukuræn mhæ nïpu naha, nærmama me a naha iræha wan-hantret-foti-fo-taosen sëmæme Kumwesæn rïfi nari ia niræha mïpeki raka iræha ia tækure tïprænæ, iræha hæukuræn. ⁴ *Iræha i nærmama me i sëmæme hænatuakæm amasan, mhæmher, ti næri næ mæ hæpkiri raka mhæ pran. Iræha nærmama vi a. Iræha kamhækuriræ kwæti sipsip mamhæuvæn ia kwopun me pam in ramevæn ikin. Nærmama me pam, mætæ kifï nari ia niræha i, kïpeki raka iræha hæmwhen ia kwænkwai nei kukupwæn kesi kuvehi pen m Kumwesæn mine kwæti sipsip. ⁵ *Nænæ ia tærhunraha kïpkætæ mhæ neikuæien riti ti næri næ mæ iræha hatukwatukw pam.

Nagelo me kahar

⁶ Nænæ iakætoni mwi agelo riti mwi ramivæ irænhæ ia nimagouagou mauvehi nægkiariien amasan riti sæ ramaræ rerïn trævisau irapw i m nærmama sëmæme kamharæ ia tækure tïprænæ, nærmama sævæi tænæmtænæ me pam, mine kwænækwus me pam, mine nægkiariien me pam, mine teki nærmama me pam. ⁷ *In nægkiari rerïn rupwinari mïni mæ, “Hæsiæi Kumwesæn, mhægnægïni in, ti næri næ mæ næpïn atukwatukw sævænhi ruvæuvehe mæ trærpwïn noien me sævæi nærmama. In rïno neïai mine tïprænæ mine tæsi mine næmri nui me. Kïmiaha tihamækeikei mhænïmwi nukurhumiaha me ia nænimen mhæsiæi in.”

⁸ *Agelo riti sæ ro kæru iræ rukuriræ mwi agelo naha, muvehe, mamïni mæ, “In ruvæmwei! Taon asori naha Papilon ruvæmwei! Taon naha ræmwhen ia pran riti sævæi suatuk rïvi nærmama ia tænæmtænæ me pam hæuvehe mhænïmwi waen iræha min. Waen naha sænmwïn in næ noien æræha sæ nærman me kamho iræha min.”

⁹ *Nænæ agelo riti mwi sæ ro kahar iræ, rukuriræ pen mwi irau, rïni nægkiariien i rerïn rupwinari mæ, “Trïni mïnuæ iærmama riti rïnimwi nukurhun mi ia næmri nærimïru mine næri kuvrhækïn kuvnhi nærimïru iræ, mïsiæi in, muvehi mak sævænhi ia nïpwænæn uæ rægïn, ¹⁰ *niemaha sævæi Kumwesæn treste in. Niemaha naha ræmwhen ia waen riti sæ riskai pïk Kumwesæn ruvi pen ia kap sævænhi muvehi pen m iærmama naha rænïmwi. Nænæ in trïregi næmisæien ia napw mine tæpisi æræha, trouahi in ia næmri nagelo ikinan me mine kwæti sipsip. ¹¹ *Nïse napw sæ ramo næmisæien mïnræha rautæ ia nuk nuk me. Nærmama me i sëmæme hænïmwi nukurhunraha ia næmri nærimïru, mhænïmwi mwi nukurhunraha ia næmri næri kuvrhækïn kuvnhi nærimïru iræ, mhæsiæi in, uæ sin næghïn ruvehi mak sæ rahatæn næghï nærimïru, iræha tuhæregi næmisæien ia næpïn mine ia ran mhæpwæh napwïsiæn.” ¹² *Ti næri næ mæ tro iamïnhi iræ mine ro pen nærmama me i sævæi Kumwesæn kamho nægkiariien me sævænhi, nænæ mamhahatætæ ia Iesu, tuhamækeikei mhærer æknekïn ia næpïn me.

¹³ *Nænæ iakregi reri iærmama riti ruku pen ia neïai mïni mæ, “Rai pen nægkiariien i ia nækukuæ: Ipwet mine mamevæn trïni mïnuæ nærmama me sævæi Iærimænu hemhæ rerïnræha tragïen.”

Nænæ Nænïmwïn Ikinan rïni mæ, “Ouæh pærhien. Iræha tuhapwïis mhæpwæh mwi næmwurien ti næri næ mæ noien amasan me sævænraha tuhækuriræ pen iræha.”

Kumwesæn treivæ testesi nærmama ræmwhen kamo ia tïpwe krep sæ rïmarei

¹⁴ *Iakæti pen mætoni mwi næpuæ riti ræpsan nænæ iærmama riti ramækure utæ ia næpuæ naha. Iærmama naha ræmwhen ia iæmæti iærmama riti. In ramæfæfau ia kæfæfau sævæi

* **14:3:** Sam 149:1, Aes 42:10, Rev 5:9, 7:4 * **14:4:** Efes 5:27 * **14:5:** Sam 32:2, Sef 3:13 * **14:7:** Rev 10:6
 * **14:8:** Aes 21:9, Jer 51:7,8, Rev 17:2, 18:2,3 * **14:9:** Rev 13:12-17 * **14:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, 75:8, Aes 51:17,22, Jer 25:15, Esik 38:22, Rev 15:7, 16:19, Rev 19:20, 20:10, Rev 21:8 * **14:11:** Aes 34:10, Rev 13:12-17, Rev 19:3
 * **14:12:** Rev 12:17, 13:10 * **14:13:** 1Kor 15:58, Hip 4:10 * **14:14:** Dan 7:13

nisiaiien kino ia kol, mauvehi nau ikou riti rəhia. ¹⁵*Nənə agelo riti mwi rier ia nimwə səvəi Kumwesən, maməkwein əpwəmwis iərmama nəha raməkure utə ia nəpuə mamini mə, “Uvehi nau ikou səim, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə. Nəpin tukərai raka irəha irə ruvəuvehe ti nəri nə mə irəha həmwən ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien.” ¹⁶ Ro iamihhi irə iərmama sə raməkure utə ia nəpuə ruini pen nau ikou səvənhi ia təkure tiprənə, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwən kamo ia nəveginien sə ruvəmruə ia nəmhien. ¹⁷ Agelo riti mwi rier ia nimwə səvəi Kumwesən fwe ia neiai, mauvehi mwi nau ikou riti səvənhi rəhia. ¹⁸*Nənə agelo riti mwi rier, in agelo sə ramətui ti napw ia təkure nifatə. In rier məkwein əpwəmwis agelo sə rauvehi nau ikou mini mə, “Uvehi nau ikou səim, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwən kamo ia tipwe krep sə rimarei.” ¹⁹ Ro iamihhi irə agelo nəha ruini pen nau ikou səvənhi ia təkure tiprənə, mərai raka nərmama ia təkure tiprənə rəmwən kamo ia tipwe krep sə rimarei, nənə mərarki pen irəha ia kwopun asori riti. Tukeivə testesi irəha ikin rəmwən kamo ia tipwe krep sə rimarei mə nisen traris. Kwopun nəha iruə ia taon, kwopun sə Kumwesən truvehi irapw niemaha səvənhi ikin. ²⁰*Nənə keivə testesi nərmama me nəha rəmwən kamo ia tipwe krep sə rimarei mə nisen traris. Nitenraha rier ia kwopun nəha maiu meste nari fwe tri-hantret kilometa. Ko hos ravən irə netə nəha rutə meste tərhun.

15

Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpwiniien irəha sefen

¹*Iakəti pen fwe ia neiai mətoni mwi nimtətien riti mwi rasori iakərkərinari irə. Nagelo irəha sefen kamhəuvehi nərpwiniien me irəha sefen. Nərpwiniien me nəha irəha sampam ti nəri nə mə nəpin tuhəier pam nənə niemaha səvəi Kumwesən riwən. ²*Nənə iakətoni nari riti rəmwən ia təsi kino ia klas ko kərapirə irə irau napw. Iakətoni mwi nərmama nərwin kamhəer ia nikarkare təsi nəha. Nərmama me nəha hənəpwəh nəseniien nərimiru mine nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə mine nampa sə ramahatən nəghin mə trasori ia nirəha. Irəha kamhəer ia nikarkare təsi kino ia klas. Ia rəginraha kamhəuvehi nəri kauəsi kaməni nipu irə Kumwesən riməuvei pen minraha. ³*Irəha kamhani nipu səvəi Moses iərmama sə ro tukwini nari m Kumwesən, mine nipu səvəi kwəti sipsip, mamhani mə,

“Iərimənu Kumwesən sə ikəuvehi niskaiien me pam,
narimnari me səməme ikamo hasori kətoni kamərkərinari irə!
Ik kig sə ikamərimənu ia tənəmtənə me,

suatuk me səim ikamesi pen suatuk me səvəi natukwatukwien mine nipərhiienien!

⁴*Nərmama me pam tuhaməkeikei mhəsi ai ik, mhəuvehi utə nəghim,
ti nəri nə mə ik əpa ləmə ikinan.

Nərmama ia tənəmtənə me pam tuhəuvehe mhənimwi nukurhunraha ia nənimem mhəsi ai ik

ti nəri nə mə ikino raka noien atukwatukw me səim nərmama hənətoni.”

⁵*Irəha hani raka nipu nəha, nənə iakəti pen mətoni kəsevər ia kwopun ikinan anan ia nəkwai nimwə tapolen fwe ia neiai. ⁶*Nagelo me nəha irəha sefen həier ia nimwə tapolen nəha, mamhəpeki nərpwiniien me nəha sefen. Tinari səvənraha kino ia linen sə rəpsan mamser. Həkwani nari kino ia kol rukurau ia kwənpwenhinraha. ⁷*Nənə nərimiru me nəha kefə riti ripeki pen pesin me səməme kino ia kol muvei pen kuatia kuatia m nagelo me nəha sefen. Pesin me nəha həkuər ia niemaha səvəi Kumwesən, Kumwesən sə ramarə ia nuk nuk me. ⁸*Ia nəpin nəha nimwə tapolen ruvehe mukuər ia

* **14:15:** Joel 3:13 * **14:18:** Joel 3:13 * **14:20:** Aes 63:3, Krae 1:15, Rev 19:15 * **15:1:** Lev 26:21, Rev 15:6-7
* **15:2:** Rev 4:6, 5:8 * **15:3:** Eks 15:1, Rev 11:17, 16:7, Sam 92:5, Sam 139:14, Sam 145:17 * **15:4:** Jer 10:6-7, Sam 86:9 * **15:5:** Eks 38:21 * **15:6:** Rev 15:1 * **15:7:** Rev 14:10 * **15:8:** 1King 8:10-11, Aes 6:4, Esik 44:4

nise napw, ti nəri nə mə Kumwesən ramarə ikin, mamser, mamō nəgsen. Iərmama riti ko ripkuvnimwə mhə ia nimwə nəha meste nərpwinien me sefen səməme nagelo sefen kamhəpeki tuho sampam irə.

16

Pesin me irəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən

1 *Nənə iakregi reri iərmama riti raməgkiari asori fwe ia nimwə səvəi Kumwesən, mamini pen ti nagelo me nəha sefen mə, “Həuvən mətəgi irapw ia təkure tiprənə pesin me nəha sefen həukuər ia niemaha səvəi Kumwesən.” 2 *Agelo sə rakupwən revən mətəgi irapw pesin səvənhi ia təkure tiprənə. Nənə nərmama me nəha səməme mak səvəi nərimitu ramarə ia nirəha, mine səməme kamhənimwi nukurhənraha ia nəmri nəri kiməuvrhəkin kuvnhi nərimitu irə, mamhəsiai in, nīpwrənraha ruvehe mukuər ia nimwapw me. Nimwapw me nəha hərəha mamho nəmisəien minraha.

3 *Agelo sə ro kəru irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia təsi, nənə təsi ruvehe mo netə irə rəmwhen ia nite iərmama ruvəmhə, narimnari me kamhəmīru ia reri təsi hemhə pam.

4 *Agelo sə ro kahar irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris me mine nəmri nui me, nənə irəha həuvehe mho netə ia nirəha. 5-6 *Nənə iakregi agelo sə ramərimənu ia nui me rini mə,

“Kumwesən Ikinan. Ik ikinarə fwe kupwən muvehe meste mwi ipwet mine.

Təkwtəkwuni ikamo noien atukwatukw,

mamərpwīn noien ərəha me i,

mauvei pen netə minraha hamənimwi.

In i nərəkuien atukwatukw səvənraha,

ti nəri nə mə irəha hənousi əpune nərmama me səim mine profet me səim nitenraha raiu.”

7 *Nənə iakregi reri iərmama riti ruku pen ia nifatə ramini mə, “Ouəh pərhiən Iərimənu Kumwesən sə ikauvehi niskaiien me pam, nəkiriiən me səim hatukwatukw mho nīpərhiēnien!”

8 Nənə agelo sə ro kefə irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia meri, nənə Kumwesən rəsēni nukwəsikər mə trənhi nərmama rəmwhen ia napw. 9 *Nəpnəpanien səvəi nukwəsikər rahi irəha, nənə irəha hənī ərəha nəghi Kumwesən sə ramərimənu ia nərpwinien me nəha. Irəha həpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha, mhəpwəh nuvehi utəien nəghin.

10 *Agelo sə ro krirum irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia jea sə nərimitu raməkure irə mamərimənu, nənə kwopun me pam ia nəkwai nitətə sə nərimitu ramərimənu irə həuvehe mhəpitəv pam. Nərmama kamhəregi nəmisəien, mamhahi nəraminraha tukwe. 11 *Irəha kamhəni ərəha Kumwesən fwe ia neiai ti nəmisəien me mine nimwapw me səvənraha, mhəpwəh nīrərigien ia noien ərəha me səvənraha.

12 *Nənə agelo sə ro sikis irə rətəgi irapw pesin səvənhi ia nui aris asori nəha nəghin nə Iufretes, nənə nui aris nəha ramə, mo suatuk səvəi kig me havən irə mhəku peraha. 13 Ia nəpin nəha iakətoni nənimwīn əmkemik kahar harəmwhen ia frok. Riti rier ia nīpəgi nəkwai snek asori, riti rier ia nīpəgi nəkwai nərimitu, nənə riti rier ia nīpəgi nəkwai profet eikuə. 14 *Nənimwīn mirəhar nəha irəhar nərəmhə me kamharo nīmətəien me. Irəhar harier, mhərevən ti kig me ia tənəmtənə me pam, mharousəsīmwīn irəha mə tuharuagən ia nəpin asori səvəi Kumwesən, Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam.

* **16:1:** Aes 66:6, Rev 16:17, Sam 69:24, Jer 10:25, Sef 3:8 * **16:2:** Eks 9:10, Dut 28:35, Rev 13:12-17 * **16:3:** Eks 7:17-21 * **16:4:** Sam 78:44 * **16:5-6:** Sam 79:3, Sam 119:137, Aes 49:26, Rev 1:4 * **16:7:** Sam 19:9, Rev 15:3, 16:14, Rev 19:2 * **16:9:** Rev 9:20-21, Rev 16:21 * **16:10:** Eks 10:22, Aes 8:22 * **16:11:** Rev 9:20-21, Rev 16:21 * **16:12:** Aes 11:15, Jer 50:38 * **16:14:** Rev 16:7, Rev 19:6,15,19

15 **“Hæregi ro! Iou iakauvehe rəmwhen ia rakres! Iærmama sə ramətui a mæpwəh napriien rerin tragien. Rærəha in ripeci raka tinari səvənhi ti napriien kətoni in ramavən auər a nənə in rauris tukwe.”*

16 **Næremhə mirəhar nəha harousəsımwin pen kig me nəha ia kwopun riti nægkiariien Hipru rani mə, “Amaketon.”*

17 **Agelo sə ro sefen irə rətəgi pen pesin səvənhi ia nimagouagou, nənə iakregi Kumwesən raməgkiari fwe ia nəkwai nimwə səvənhi. Rerın ruku pen ia jea sə in raməkure irə mamərimənu, mamini mə, “In i sampam!”* 18 **Nənə nouapriien rəhiapw, karuəruə rəkwəpahar, kregi nərkərikien, nimwnimwien asori riti ravən. Nimwnimwien nəha rasori pik anan. Fwe Kumwesən rino iærmama ia təkure tıprənə meste pehe nəpin nəha kıpəkətoni raka mhə nimwnimwien riti ro iamınhi irə ia nəpin riti.* 19 **Nimwnimwien nəha ravən meitehi taon asori nipərin kahar, nənə taon me ia tənəmtənə me həsas pam. Kumwesən rerin rırhi taon asori nəha Papilon, nənə in ruvehi pen kap riti rukuər ia waen maməkeikei min mə trənimwi pam. Waen nəha in niemaha səvəi Kumwesən rəpi pik in ti taon nəha.* 20 **Tənə əmweris me pam hap mhəiwən. Kıpəkətoni mhə mwi təkue me.* 21 **Aes me səməme həmwhen ia kəpwier asori həukrutə ia nimagouagou mhəsas pen ia nærmama. Ko kəkiri kəpwier me nəha kuatia kuatia nipamien səvənhi rəmwhen ia fifti kilo. Nəpin nærmama hətoni aes me nəha kamhəsas pen ia nirəha iamınhi irə, irəha həni ərəha Kumwesən, ti nəri nə mə nərpwinien nəha in ramo minraha riskai pik anan.*

17

Taon asori Papilon rəmwhen ia pran səvəi suatuk

1 **Nənə nagelo me nəha sefen kamhəuvehi pesin me nəha sefen riti ia nirəha ruvehe mini pehe tukw iou i mə, “Uvehe ro. Prən asori fwe raməkure ia nui me həpik, iakuə takahatən nərpwinien səvənhi pwəh ikətoni. Prən nəha in pran səvəi suatuk.* 2 **Kig me ia təkure tıprənə həno əpnəpen raka nari irəha min. Noien ərəha sə prən nəha ramo irəha nærman me rəmwhen ia waen riti. Nærmama ia təkure tıprənə hənənimwi raka waen nəha mamhakonə irə.”*

3 **Nənə ia vison nəha Nənimwin rəriari miou, iakətə agelo nəha ruvehi iou iarouevən fwe ia kwopun akwesakwes ikin. Ia kwopun nəha iakətoni pran riti raməkure utə ia nərimiru riti. Nərimiru nəha rəruerəv pik kirai pen nəhag me ia nipwran me pam. Nəhag me nəha kamhəni ərəha Kumwesən. Nərimiru nəha kənkəpwə sefen, kənkəpati ten.* 4 **Pran nəha tinari səvənhi rəmwhen ia tihi natis, məruerəv pik. In ramo pen marəmarə me ia nipwran, marəmarə me nənimen rutə pik kino ia kol mine kəpwier amasan me mine perel me. In rauvehi kap riti ia rəgin kino ia kol. Kap nəha rukuər ia noien me nærman me kamho irəha min hərəha pik mhəmkemik ia nəmri Kumwesən.*

5 **Ia nipwənan kirai pen nəghin riti sə nipwran rəkwafə. Rani mə,*

TAON ASORI PAPIILON

MAMA SƏVƏI NİPRAN ME PAM SƏVƏI SUATUK NUKUNE NOIEN ME PAM SƏMƏME HƏRƏHA PİK IA TƏKURE TİPRƏNƏ

6 **Nənə iakətoni mə prən nəha rinousi əpune nærmama me səvəi Kumwesən mine irəha səməme həməni irapw Iesu. Rəmwhen in rinənimwi nitenraha mamakonə irə. Nəpin iakətoni prən nəha iakərkəri asori nari irə.* 7 **Mətə agelo rini pehe tukw iou i mə, “Ikamərkərinari iamınhi irə ti nəfe? Iou takəusiəre pui pehe nipwrai nəri nəha*

* 16:15: Rev 3:3,18 * 16:16: Jaj 5:19, Sek 12:11 * 16:17: Rev 16:1 * 16:18: Rev 4:5 * 16:19: Rev 14:10

* 16:20: Rev 6:14 * 16:21: Eks 9:24, Rev 11:19, Rev 16:9,11 * 17:1: Jer 51:12-13, Rev 17:15 * 17:2: Aes

23:17, Rev 14:8 * 17:3: Rev 13:1 * 17:4: Jer 51:7, Rev 18:16 * 17:5: Rev 14:8 * 17:6: Rev 18:24, 19:2

* 17:7: Rev 13:1

ikamətoni, mo nukurəniēn i mē sin nəha prən nəha mīne nəfe nəha nərimīru nəha in raməkure irə kənkəpwə sefen kənkəpati ten. ⁸ *Nərimīru nəha ikətoni ramīru fwe kupwən, mətə təkwtəkwni ruvəmhə, tripkō mhə tui rukrirapw ia nīpəg sə rameiwaiu nukunen riwən mutə mier mevən kousi əpune. Nərmama kamharə ia təkure tīprənə səməme kīpkrai pen raka mhə nəghinraha fwe tui nəpīn tīprənə ramiwən ihi ia nəkukuə səvəi nīmīruien, irəha tuhətoni nərimīru nəha, nənə həkərīnari irə ti nəri nə mē ramīru fwe kupwən, mətə təkwtəkwni ruvəmhə, nənə tripkuvehe mwi. ⁹ Iərmama traməkeikei mukurən nari ti nukurəniēn nīpwrai nəgkiariēn i. Kənkəpwə nərimīru nəha irəha sefen irəha nə təkūər me səməme prən nəha raməkure utə ia nīrəha. Irəha mwi kīg me. ¹⁰ Kīg me irəha krirum həuvəmwei raka, kuatia ramīru nəha təkwtəkwni mīne, nənə riti mwi rəpwəh ihi nuveheien. Nəpīn truvehe traməkeikei marə ouihi a. ¹¹ Nərimīru i sə ramīru fwe kupwən, mətə təkwtəkwni ruvəmhə, in mwi in kīg riti sə ramo eit irə, mətə in mwi in kīg riti səvəi kīg me nəha sefen. In trevən kousi əpune in. ¹² *Kənkəpati me nəha ten ikətoni, irəha kīg me ten həpwəh ihi nərimənuiēn, mətə irəha tuhəpkuvehi nasoriēn mhərimənu ia nəpīn ouihi a irəha nərimīru nəha. ¹³ Nətərigiēn səvənraha kuatia, nənə irəha tuhəuvei pen nīskaiēn səvənraha mīne nasoriēn səvənraha m nərimīru nəha. ¹⁴ *Irəha tuharuagən irəha kwəti sipsip, mətə kwəti sipsip truvehi irapw nīskaiēn səvənraha ti nəri nə mē in Iərimənu sə rasori ia nərimənu me pam, nənə, in Kīg sə rasori ia kīg me pam. Nərmama me nəha kamhərer irəha min irəha nəha nərmama səməme in rīnəkwein irəha, mərpwi rəgīn ia nīrəha, nərmama səməme in rukurən nətigiteien ia nīrəha.”

¹⁵ *Nənə agelo rīni pehe mwi tukw iou i mē, “Ikətoni nui me nəha prən səvəi suatuk raməkure ia nīrəha. Nui me nəha irəha nərmama həpīk tekīnraha səpəmsəpə, nəgkiariēn me səvənraha səpəmsəpə, həuku pen ia kwənəkwns me səpəmsəpə. ¹⁶ *Nərimīru nəha mīne kənkəpati me nəha ten səməme ikətoni, irəha tuhəmwəki prən səvəi suatuk, mhəpeki raka pam narimnari me səvənhi, mhəpwəh in ramaiu auər a. Irəha tuhāni nusan mhəuvāni əmwesi in ia napw. ¹⁷ Irəha tuho iamīnhi irə ti nəri nə mē Kumwesən rīnəmri ia nətərigiēn səvənraha mē tuho rəmwhen sə in rokeikei. Nətərigiēn səvənraha truvehe mo kuatia i, nənə irəha tuhəuvei pen nīskaiēn səvənraha m nərimīru mē trərimənu meste nəgkiariēn səvəi Kumwesən ruvehe mukuə. ¹⁸ Prən nəha ikətoni in taon asori nəha sə ramərimənu ia kīg me pam ia təkure tīprənə.”

18

¹ Kurirə ia narimnari me i, iakətoni agelo riti mwi rukrutə ia neiai mameiwaiu pehe. In rauvehi nasoriēn sə rasori. Nukuraaniēn sə ruku pen irə raməhiəpwīn pam tīprənə.

² *Rəkwein əpwəmwis mīni mē,

“In ruvəmwei! Taon asori nə Pāpilon ruvəmwei!

Təkwtəkwni nəha nəremhə me kamharə ikīn.

In kwopun nənimwīn ərəha me mīne menu me səməme həkemīk kaməmwəki irəha kamhəkwwafə ikīn.

³ *Taon nəha rəmwhen ia prən riti səvəi suatuk.

Nərmama me pam ia tənəmtənə me hənənimwi raka waen sənmwīn.

Waen nəha in noien ərəha sə nərman me kamho irəha min.

Kīg me ia təkure tīprənə həno əpnāpen raka nari irəha prən nəha.

Nərmama ia təkure tīprənə səməme kamhəmri pen nəmri nari ia narimnari

irəha nautə səvənraha ruvəuvehe mīnasori ruku pen ti noien ərəha me səvəi prən nəha.”

⁴ *Nənə iakregi mwi reri iərmama riti fwe ia neiai rīni mē,

* **17:8:** Dan 12:1, Rev 11:7, 13:8 * **17:12:** Dan 7:24 * **17:14:** 1Tim 6:15 * **17:15:** Aes 8:7, Jer 47:2 * **17:16:** Rev 18:8 * **18:2:** Rev 14:8, Aes 13:21, Aes 34:11, Jer 50:39 * **18:3:** Rev 14:8 * **18:4:** Aes 48:20, Jer 50:8, Jer 51:6,45, 2Kor 6:17

“Hæier irə nərmama me səiou
 minuə noien ərəha səvənhi trəpwəh nuvehi pekiniēn kimiaha,
 nənə kimiaha tihəpwəh nuvehien nərpwiniēn riti səvənhi.

5* Noien ərəha me səvənhi rasori rutə ipaka rirapi neiai,
 ro pen Kumwesən rəpwəh nenouenouien nərəhaiēn me səvənhi.

6* Kimiaha tiho irə rəmwhen rino ia kimiaha.

Narimnari me səməme in rino ia kimiaha,

kimiaha tihaməkeikei mhərpwin pen m kəru min.

In riməvi pen nənimwiiēn skai kuatia ia kap səkimiaha,

kimiaha tihaməkeikei mhəvi pen nənimwien skai ia kap səvənhi m kəru.

7* Taon nəha rəmwhen ia pran riti sə rauvehi utə atukw a in,

mamarə ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me.

Ro iaminihi irə kimiaha tihaməkeikei mhəuvei pen nəmisəien mine nasəkien min
 rəmwhen irə.

In rani ia rerin mə,

‘Tou pran asori iakaməkure ia kwopun i mamərimənu.

Ripko mhə iou pran sə iərman səvənhi ruvəmhə.

Ko iapkasək mhə ia nəpin riti.’

8* Prən nəha ramərpwi atukw a in iaminihi irə ro pen nərpwiniēn me səvənhi tuhəuvehe
 ia nəpin kuatia a:

nəmhəien, nasəkien, mine nukumhə.

Napw trahi prən nəha,

ti nəri nə mə Iərimənu Kumwesən sə rauvei pen nərpwiniēn min niskaiēn səvənhi
 rasori.”

9* Nəpin kig me səvəi tīprənə səməme həno əpnəpen raka nari irəha prən nəha nənə
 mharə irəha min ia narəien sə rukuər ia narimnari amasan me tuhətoni nise napw sə
 ramahi in, nənə rerinraha trəpou hasək tukwe. 10* Nəmisəien səvənhi tro irəha həhekir,
 nənə mhərer pen a isipwin mə,

“Aueh taon asori!

Aueh Pəpilon taon sə nəgsem rasori!

Nərpwiniēn səim ruvəuvehe ia aoa kuatia a.”

11* Nərmama me ia təkure tīprənə kəmhəmri pen nəmri nari ia narimnari tuhasək ti
 prən nəha ti nəri nə mə iərmama riti mwi riwən truvehi nəmri narimnari me səvənraha.

12* Narimnari me səvənraha rəmwhen ia aean mi nəha kol mine silva, mine kəpwier
 amasan me, mine perel me, mine tinari amasan nəha linen, mine tinari sə ro tihi natis irə,
 mine tinari nəha silik, mine tinari sə rərueəv pik, mine nei me səpəmsəpə nipekinraha
 rapein amasan, mine narimnari me səpəmsəpə kino ia kənkəpati elefen, mine narimnari
 me səpəmsəpə kino ia nei nənimen rutə pik, mine aean me nepwin rəmwhen ia prons,
 mine kəpwier amasan nəha mapil, 13 mine teki nei sinamon, mine nimwai nari kavi
 rərəgi pen ia nəveginien, mine nimwəkmwəki nari kuvani nipekin rapein amasan, mine
 nise nei mi nəha fragkinsens mine mir, mine waen, mine oel, mine flaoa, mine kwənuni
 wit, mine kau me mine sipsip me, mine hos me mine kat me hos me kəmhəvi, mine slef
 me, slef me nə irəha nərmama.

14 “Narimnari amasan me pam səməme nətəriɡien səim ramevən ia nirəha,
 hənəpwəh ik mhəuvəvən.

Nautə me pam səim mine marəmarə me pam səim ikinətə wau raka ia nirəha,
 nənə ko ipkətoni mhə mwi irəha ia nəpin riti.”

15* Nərmama me nəha səməme kəmhəmri pen nəmri nari ia narimnari me nəha

* 18:5: Jen 18:20-21, Jer 51:9 * 18:6: Sam 137:8, Jer 50:15,29, 2Tes 1:6 * 18:7: Aes 47:7-9 * 18:8: Jer 50:34,
 Rev 17:16 * 18:9: Rev 17:2, Esik 27:30-35 * 18:10: Esik 26:17, Dan 4:30 * 18:11: Esik 27:36 * 18:12: Esik
 27:12,13,22 * 18:15: Esik 27:31,36

hæpeki nautæ ripik ruku pen ti præn naha. Iræha tuhæhekir næmisæien sævæi præn naha, mhærer pen a isipwîn tukwe in, mamhasæk æpwæmwis ¹⁶*mæ,

“Aueh! Aueh taon asori!

In ræmwhen ia pran ramarkahu ia tînari amasan i kani mæ linen
sæ ro tihi natis iræ ramærueræv pik.

In ramo pen maræmaræ me ia nipwran,

maræmaræ me nænimen rutæ pik kîno ia kol, mine kæpwier amasan me, mine perel me.

¹⁷⁻¹⁸*Mætæ kouraha pam nautæ me sævænhi ia aoa kuatia a.”

Nænæ næmæ sæmæme kamhækækini nitætæ ia tæsi, mine nærmama sæmæme kamhærukū nitætæ mamhæputæ, mine næmæ sæmæme kamhowok ia nækwai nitætæ, mine nærmama sæmæme nitætæ rapeki narimnari sævænraha muvehe mîpeki parei kamhæmri pen næmri nari ia niræha, mamhæuvehi mane iræ, iræha pam hætoni nise napw sæ ramahi præn naha, mhærer pen a isipwîn tukwe in, mamhasæk æpwæmwis, mamhæni mæ,

“Taon asori riti riwæn ræmwhen ia taon naha!”

¹⁹*Iræha hæki pen nimækwur ia kænkapwænraha, rerînraha ræpou, kamhasæk, mamhæni mæ,

“Aueh! Aueh taon asori!

Nærmama me pam sæmæme nitætæ sævænraha ramaiu ia tæsi,

iræha nautæ sævænraha ruvehe masori ia narimnari me sæim!

Mætæ kouraha pam narimnari me sæim ia aoa kuatia a.”

²⁰*Mætæ nipu riti mwi rani iamînhi iræ minuæ,

“Kîmiaha ia nitætæ ia neiai, kîmiaha nærmama me sævæi Kumwesæn, mine aposol me mine profet me,

rerîmiaha tramækeikei magien,

ti næri næ mæ Kumwesæn rînærpwîn noien æræha præn naha rîno ia kîmiaha!”

²¹*Nænæ agelo riti nægsen rasori ruvehi kæruætereî asori riti mærariki pen i ia nækwai tæsi mîni mæ,

“Tukæraki irapw akwauakw taon asori naha Papilon iamînhi iræ,

nænæ tukæpwæh nætoniien mwi in ia næpîn riti.

²²*Ia niram taon Papilon tîpkregi mhæ mwi nærmama sæmæme kamhæuæsi næri kauæsi kamæni nipu iræ,

uæ nærmama sæmæme kamhæse tærhe nau mine kisîpw.

Ia niram tîpkætoni mhæ mwi iærmama sæ ramarpækau amasan narimnari me.

Tîpkregi mhæ mwi kæpwier ramærarî mamækwai ætestesi kwænuni wit kamo flaoa i.

²³*Nukuraanien sævæi laet tîpkæhiapw mhæ mwi ia niram,

nænæ tîpkregi mhæ mwi reri iærman mine pran sæmæmi krauni sîmwîn ti naræien vi sævænrau.

Tro iamînhi iræ ti næri næ mæ fwe kupwæn nærmama me sæim sæmæme kamhæmri pen næmri nari ia narimnari iræha kamhæuvehi nasoriien ia tækure tîprænæ.

Nærmama ia tænæmtænæ me pam hætoni nîmtætien me naha ikîno ia nîskaiien sævæi iæremhæ reikuæ ia niræha.

²⁴*Ia taon naha Papilon Kumwesæn rætoni nite profet me mine nærmama me sævænhi.

Nærmama me pam ia tækure tîprænæ sæmæme kînousi æpune iræha Kumwesæn rætoni nîtenraha ia taon naha.”

19

Nærmama fwe ia neiai hægnægîni Kumwesæn

* **18:16:** Rev 17:4 * **18:17-18:** Esik 27:27-29,32 * **18:19:** Esik 27:30-34 * **18:20:** Aes 44:23, Dut 32:43, Jer 51:48 * **18:21:** Jer 51:63-64, Esik 26:21 * **18:22:** Aes 24:8, Esik 26:13 * **18:23:** Jer 7:34, 16:9, Jer 25:10, Aes 47:9 * **18:24:** Jer 51:49, Mat 23:35, Rev 17:6

¹ Kurirə ia narimnari me i iakregi reri nari riti rəmwhen ia nərmama həpik fwe ia neiai, kamhəgkiari rerinraha rupwinari mamhəni mə,

“Pwəh səgnəgini Iərimənu Kumwesən səkitaha!

In rauvehimiru kitaha. Nasorijen mine niskaiien səvənhi əpa.

²*Nəkirien me səvənhi ho nīpərhienien, mhatukwatukw.

In rinərpwin raka noien ərəha səvəi taon asori nəha Pabilon,

ti nəri nə mə taon nəha rəmwhen ia pran səvəi suatuk

rouraha nərmama ia təkure tīprənə i ia noien ərəha səvənhi.

Kumwesən ruvəuvei pen raka nərpwinien min,

ti nəri nə mə kousi əpune səvənhi iotukwininari me ia taon nəha.”

³*Nənə irəha həgkiari asori mwi mə,

“Pwəh səgnəgini Iərimənu!

Nise napw sə ramahi taon nəha rautə ia nuk nuk me ko rīpkiwən mhə.”

⁴*Ia nəpīn nəha nəmə asori me nəha twenti-fo mine nərimitu me nəha kefə hənīmwi nukurhunraha ia nəmri Kumwesən sə raməkure ia jea səvənhi mamərimənu, mhəsiai in, mhəni mə,

“Ouəh! Pwəh səgnəgini Iərimənu!”

⁵*Nənə reri iərmama riti ruku pen ia jea Kumwesən raməkure irə mamərimənu, mīni mə,

“Kīmīaha nərmama hīamo tukwini nari m Kumwesən, mamhəsiai in,

nəri auər a mə hīaməuvehi nasorijen uə hīəpkuvehi mhə nasorijen,

kīmīaha pam tihaməkeikei mhəgnəgini Kumwesən səkitaha!”

⁶*Nənə iakregi nari riti rəmwhen ia nərmama həpik kamhəgkiari, rerinraha rəmwhen ia nui sə ramivə mamierig, mine karuəruə ramərkwəpahar. Irəha həni mə,

“Pwəh səgnəgini Iərimənu Kumwesən səkitaha

ti nəri nə mə in rauvehi niskaiien me pam, mamərimənu!

⁷Pwəh sagien, mhagian pik, mhəuvehi utə nəghin,

ti nəri nə mə nəpīn ruvəuvehe tukiri pen vi a pran m kwəti sipsip!

Pran səvənhi rinəpnəpenə pam raka,

⁸*mamarkahu ia tīnari amasan nəha linen kuvei pen min rəpsan məmher.”

(Tīnari amasan nəha linen ramahatən pen noien atukwatukw me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən.)

⁹*Nənə agelo nəha rīni pehe tukw iou i mə, “Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə.

‘Nərmama səməme kīnəkwein ia nīrəha mīnuə tuhəuvən ia nəvegīnien asori səvəi kwəti sipsip irəha rerinraha tragien.’ ” Nənə agelo nəha rarə mīni mwi tukw iou i mə,

“Nəgkiariien me i nəgkiariien pərhien səvəi Kumwesən.” ¹⁰ In rīni iamīnhi irə, nənə

iakinīmwi nukurhuk mi ia nīsūn mə takīsiai in, mətə in rīni pehe tukw iou mə, “Tikəpwəh

noien iamīnhi irə! Krau iotukwininari mi a, kitaha pīam me səməme kamhəuvehi

nəgkiariien i Iesu rīni mə ro nīpərhienien. Tikaməkeikei mīnīmwi nukurhum mi ia

nəmri Kumwesən əpa, mīsiai in, ti nəri nə mə nəgkiariien i Iesu rīni mə ro nīpərhienien

in nukune nəgkiariien me səvəi profet me.”

Iərmama sə raməkure ia hos əpsan

¹¹*Nənə iakətoni kəsevər ia neiai. Iakəti pen mətōni hos əpsan riti. Iəmə sə raməkure irə nəghin nə “Iəmə sə Kamətīgite Irə. In rani nīpərhienien.” Nəpīn in rəkiri nərmama

uə raruagən, mətə in ramo ia noien sə ratukwatukw a. ¹²*Nənimen mi krouəmwhen ia

nərami napw. Ia təkure kənkəpwə kəfəfau səvəi nīsiaiien me həpik. Kirai pen nəhag riti

* **19:2:** Rev 6:10, 16:7 * **19:3:** Rev 14:11 * **19:4:** Rev 4:2,10 * **19:5:** Sam 22:23, Sam 134:1, Sam 135:1, Rev

11:18 * **19:6:** Rev 11:15, 14:2, Rev 15:3, 21:2 * **19:8:** Aes 61:10 * **19:9:** Mat 22:2-3, Wok Me 10:25-26, Rev

22:8-9 * **19:11:** Rev 1:5, 6:2, Sam 96:13, Aes 11:4 * **19:12:** Rev 1:14, 2:17

irə, mətə iərmama riti riṗkukurən mhə nahag nəha, in əpa in rukurən. ¹³* In ramarkahu ia tinari riti kineitesi ia netə. Nəghin sə kaməkwein in irə in nə “Nəgkiariien səvəi Kumwesən.” ¹⁴ Naruagən me ia neiai kamhəkure ia hos əpsan me mamhəkurirə in, mamharkahu ia tinari amasan nəha linen rəpsan məmher. ¹⁵* Iərmama nəha nau riti səvəi naruagənien rəhiə ruku pen ia niṗəgi nəkwān mamier. Ia nau nəha in truvehi irapw niskaiien səvəi nərmama ia tənəmtənə me, nənə muvehi nəri skai riti sə rəmwhen ia nep ramahatən pen nasoriien səvəi kig, rauvehi mamərimənu ia nirəha. In tro riskai anan ia nirəha rəmwhen kamo ia tiṗwei krep sə rimarei nərmama kamheivə testesi mə nisenraha traris. Noien nəha in nəha Kumwesən i rauvehi niskaiien me pam truvehi irapw niemaha asori səvənhi irə. ¹⁶* Kimərai pen nəghin ia tinari səvənhi mine nuvan mə:

KIG SƏ RASORI IA KIG ME. IƏRİMƏNU SƏ RASORI IA NƏRİMƏNU ME.

¹⁷* Nənə iakəti pen mətoni agelo riti ramərer pen ia meri. In raməkwein əpwəmwis mani pen ti menu me səməme kamhəivə ia nimagouagou mə, “Həuvehe mhousəsimwin kimiaha me ti nəveginien asori səvəi Kumwesən. ¹⁸ Həuvehe mhani niṗwrai kig me, mine nəmə asori me səvəi naruagən me, mine nərmama nəgsenraha rasori, mine hos me, mine nərmama səməme kamhəkure ia hos me. Həuvehe mhani niṗwrai nərmama me pam: irəha səməme ko slef ia nirəha mine səməme kiṗko mhə slef ia nirəha, irəha səməme kamhəuvehi nasoriien mine səməme həṗkuvehi mhə nasoriien.”

¹⁹* Nənə iakətoni nərimiru nəha, mine kig me səvəi tiṗrənə, mine naruagən me səvənraha housəsimwin irəha me mə tuharuagən irəha Iəmə sə raməkure ia hos mine naruagən me səvənhi. ²⁰* Nənə naruagən me səvəi Iəmə nəha həuvən mhəkwtəmhiri nərimiru nəha, mine profet eikuə nəha sə rinamo nimtətien me fwe kupwən nəṗin rinamərer irau nərimiru nəha. (In rinamo nimtətien me nəha, mameikuə ia nərmama səməme kamhəuvehi mak səvəi nərimiru nəha, mine səməme kamhənimwi nukurhunraha ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə mhəsiai in.) Irəha həkwtəmhiri irau, mhərarki pen miru a irau ia kwopun əmwhenimw nəha napw mine təṗisi ərəha krauuək ikin. ²¹* Nənə kig me mine naruagən me səvənraha, Iəmə sə raməkure ia hos rərai əpune irəha ia nau səvəi naruagənien sə ruku pen ia niṗəgi nəkwān mamier. Nənə menu me pam hani niṗwranraha tiṗwinraha rəsis i amasan.

20

Nuk wan-taosən

¹* Nənə iakətoni agelo riti rukrutə ia neiai mameiwaiu pehe, mauvehi ki riti ia rəgin, ki səvəi niṗəg sə rameiwaiu nukunen riwən. In rauvehi mwi jen asori riti. ²* In rəkwtəmhiri snek asori, snek sə rinarə raka tui nəghin nə Iəremhə uə Setan. Agelo nəha rəkwtəmhiri, mərihi səvəi nuk wan-taosən, ³* mərarki pen ia niṗəg sə rameiwaiu nukunen riwən, nənə məsisəg əknekin irə minuə snek asori nəha trəpwəh mwi neikuəien ia nərmama ia tənəmtənə me meste nuk wan-taosən ro sampam. Nəṗin nuk wan-taosən ro sampam, tukaməkeikei kif i nari irə səvəi nəṗin ouihi a.

⁴* Nənə iakətoni jea me nepwin səvəi nəmə asori me. Nəmə asori me səməme kamhəkure ia jea me nəha, kuvei pen nasoriien minraha tuhaməkiri noien me mamhərpwin. Nənə iakətoni nənimwi nərmama səməme kinərai əmwesi kənpəwənraha ti nəri nə mə irəha kamhərer irapw ti nini irapwien nəgkiariien amasan səvəi Iesu mine nəgkiariien səvəi Kumwesən. Irəha həṗwəh ninimwiiien nukurhunraha ia nisaiien ia nəmri nərimiru uə ia nəmri nəri kuvrhəkin kuvnhi nərimiru irə, mhəpwəh

* **19:13:** Aes 63:1-3, Jon 1:1,14 * **19:15:** Rev 1:16, 12:5, Rev 14:20, 4:8, Rev 21:22 * **19:16:** Rev 17:14 * **19:17:** Esik 39:17-20 * **19:19:** Sam 2:2 * **19:20:** Rev 13:12-17, Rev 20:10,15, Aes 30:33 * **19:21:** Rev 19:17-18 * **20:1:** Rev 9:1 * **20:2:** Rev 12:9 * **20:3:** Jut 6 * **20:4:** Dan 7:9,22,27, 1Kor 6:2, Rev 13:17

nuvehien mak sāvānhi ia nīpwānanraha mīne rāginraha. Iakātoni irāha hāuvehe mhāmīru mwi, nānā mamhārimānu irāha Kristo meste nuk wan-taosen. ⁵ In i nāpīn sē Kumwesān rīmākupwān mo nārmama irā hātui mwi ia nemhāien. Mētā nārmama hāuvamhā sāmāme in rīpko mhā irāha hātui mwi ia nāpīn nāha tuhāpkātui mhā mwi ia nemhāien meste nuk wan-taosen ro sampam. ⁶ *Nārmama me i sāmāme Kumwesān rīmākupwān mo irāha hātui mwi ia nemhāien, irāha rerīnraha tragien, tī nāri nā mā irāha nākūr ikinan me sāvānhi. Irāha tuhāpkemhā mhā mwi ia nemhāien sē ro kārū i, mētā irāha tuho pris me ia nīrāha, pris me sāvāi Kumwesān mīne Kristo, nānā mhārimānu irāha min ia nuk wan-taosen.

Setan trevān ia napw

⁷ Nānā nāpīn nuk wan-taosen ro sampam, tukīfi nari ia Setan rier irapw ia kwopun kīnāsīsāg āknekīn in ikīn. ⁸ *In trier irapw, mevān meikuā ia kwānākwus me nāha sāmāme kamharā ia nīkare tākure tīprānā i kefā, nāghīnraha Kauk mīne Makauk, nānā mousāsīmwin irāha mā tuharuagān. Nārmama me nāha tuhāpīk māmwhēn ia nīpākīr ia tāsi. ⁹ *Iakātoni mā irāha hāuvān ia kwopun me pam ia tīprānā, mhārer kuraukurau kwopun nārmama me sāvāi Kumwesān kamharā ikīn mīne taon sē Kumwesān rokeikei pīk. Mētā napw riti rukrutā ia neiai meiwaiu pehe mahi irāha. ¹⁰ *Nānā kuvehi Setan, iāremhā sē rīneikuā ia nīrāha, kuvehi, kārarki pen ia kwopun āmwhēnimw nāha napw mīne tāpīsi ārāha krauuāk ikīn. In nāha kwopun nāha kīnārarki pen raka nārimīru ikīn mīne profet eikuā. Nānā tuko nāmīsāien mīnrahā ia nāpīn mīne ia ran ia nuk nuk me.

Kumwesān rākiri nārmama sāmāme hāuvamhā, mārpwīn noien me sāvānraha

¹¹ Ia nāpīn nāha iakātoni jea asori riti rāpsan mīne Iāmā sē ramākure irā mamārimānu. Tīprānā mīne neiai krouap tī nānimēn kīpkātoni mhā mwi irau. ¹² *Nānā iakātoni nārmama hāuvamhā sāmāme fwe kupwān kamhāuvehi nasoriēn mīne sāmāme hāpkuvehi mhā nasoriēn, irāha pam kamhārer ia nāmri Iāmā sē ramākure ia jea sāvānhi mamārimānu. Nānā krīpwegi nākukuā me nepwīn. Krīpwegi mwi nākukuā riti mwi, nākukuā sāvāi nīmīruīēn. Nānā Iāmā nāha rākiri nārmama hāuvamhā mesi pen nāghīariēn kīmārai pen ia nākukuā me nāha, mārpwīn atukwatukw noien me irāha hāno fwe kupwān. ¹³ *Tāsi raraka ia nārmama hāuvamhā sāmāme kamharā irā. Noien Iārmama Remhā mīne Imwei Nākūr Hāuvamhā irau mwi krouaraka ia nārmama sāmāme kamharā ia nīrau. Irāha pam hātui mwi ia nemhāien sāvānraha, nānā Iāmā nāha rākiri irāha kuatia kuatia, mārpwīn atukwatukw noien me irāha hāno fwe kupwān. ¹⁴ *Nānā kuvehi Noien Iārmama Remhā mīne Imwei Nākūr Hāuvamhā kārarki pen irau ia kwopun āmwhēnimw nāha napw rauāk ikīn. Nāri nāha in nāha nemhāien sē ro kārū i. ¹⁵ *Nārmama me pam sāmāme kīpkātoni mhā nāghīnraha ia nākukuā sāvāi nīmīruīēn kārarki pen irāha ia kwopun āmwhēnimw nāha napw rauāk ikīn.

21

Jerusalem vi

¹ *Nānā iakātoni neiai vi mīne tīprānā vi, tī nāri nā mā neiai akuas mīne tīprānā akuas krouvehe rouiwān. Nānā tāsi riwān mwi. ² *Nānā iakātoni taon ikinan sāvāi Kumwesān, in nā Jerusalem vi, rukrutā tī Kumwesān ia neiai mameiwaiu pehe. Taon ikinan nāha ramser rāmwhēn ia tīnari sē pran rarkahu irā ia nāpīn tukiri pen vi a in kuvei pen m iārman sāvānhi. ³ *Nānā iakregi reri iārmama riti rupwīnari ruku

* **20:6:** Rev 1:6 * **20:8:** Esik 38:2,9, Esik 38:15-16 * **20:9:** 2King 1:10, Esik 39:6 * **20:10:** Jen 19:24, Sam 11:6, Rev 19:20, 21:8 * **20:12:** Dan 7:9-10, Mat 25:31-46, Wok Me 17:31, 2Kor 5:10, Rev 13:8 * **20:13:** Rom 2:6, 1Pit 1:17, Rev 2:23, 22:12 * **20:14:** 1Kor 15:26,55 * **20:15:** Rev 13:8, 19:20 * **21:1:** 2Tes 3:13 * **21:2:** Aes 52:1, 61:10, Hip 11:16, 12:22, Rev 3:12 * **21:3:** 2Kron 6:18, Sek 2:10, 2Kor 6:16, Rev 7:17

pen ia jea sə Kumwesən raməkure irə mamərimənu, rini mə, “Hətə ro! Təkwtəkwuni nəha Kumwesən rino rukwənu səvənhi irəha nərmama. In tramarə irəha mınraha, nənə irəha tuhəuvehe nərmama me səvənhi. Kumwesən in tramarə ti nirəha, nənə muvehe Kumwesən səvənraha. ⁴*In trirai raka pam nise nənimenraha. Noien iərmama remhə mine nasəkien mine nəmisəien triwən, ti nəri nə mə narimnari tui me həuvehe mhəuvəiwən.”

⁵*Nənə İəmə sə raməkure ia jea mamərimənu rini mə, “Hətə ro! İakamo narimnari me pam həuvehe mhərməvi.” Nənə in rarə mını mwi mə, “Rai pen nəgkiariien i ia nəkukuə, ti nəri nə mə nəgkiariien me i ho nıpərhiienien nərmama həukurən nətığiteien ia nirəha.”

⁶*Nənə in rərari mını pehe tukw iou i mə, “Təkwtəkwuni nəha kınə sampam ia narimnari me pam! İou i Alfa mine Omeka,^a nukunen mine nəkrəkwerin. Nərmama səməme həkwakwa iou takuvei pen nui mınraha. Nui nəha kıpkuvehi mhə nənimen. Nəmri nui nəha rauvei pehe nui kauvehi nimiruien irə. ⁷*İərmama sə triskai meste naruagənien rukurau, iou takuvei pen narimnari me səməme iakuvəni pen raka tukwe in. İou takuvehe Kumwesən səvənhi, nənə in truvehe nərık. ⁸*Mətə nərmama səməme kamhəhekır ia nərmama, mhəpwəh nahatətəien, mamho noien əmkemık, mamhousi əpune nərmama, mamhakres pran, mamho klepa, mamhəuvehi nahak, mamhəfwaki m nənımwi nari me, mine ieikuə me pam, imwənraha atukwatukw fwe ia kwopun əmwhenımw nəha napw mine təpisi ərəha krauuək ikin. Nəri nəha in nemhəien sə ro kəru irə.”

⁹*Nənə nagelo me nəha sefen kamhəpeki pesin me nəha sefen həukuər ia nərpwinien irəha sefen (nənə nərpwinien me nəha irəha nərpwinien sampam Kumwesən tro m nərmama), riti ia nagelo me nəha rini pehe tukw iou i mə, “Üvehe ro. İakuə takahatən prən nəha, in pran səvəi kwəti sipsip, pwəh ikətoni.” ¹⁰*Nənə ia vison nəha Nənımwin rəriari miou iakətoni agelo nəha ruvehi iou iarouevən fwe ia təkuei riti rasori məpwəmwis. Nənə in rahatən taon ikinan nəha Jerusalem iakətoni ruku pen ti Kumwesən ia neiai mameiwaiu pehe. ¹¹*Taon ikinan nəha rukuraan ia nukuraanien səvəi Kumwesən. Ramserser rəmwhen ia kəpwier amasan riti kani mə tiaspa rəmher rəmwhen ia klas. ¹²*Nəpai riti rasori məpwəmwis rukuraukurau irə. İa nəpai nəha kwəruə me irəha twelef. Nagelo me twelef kamhərer ia kwəruə me nəha. İa kwəruə me nəha kimərai pen nəghi kwənəkwus me səvəi nəkur İsrəl irəha twelef. ¹³Kwəruə me nəha kahar ia nıkare taon nəha peraha, kahar mwi ia nıkaren prehi, kahar ia nıkaren pesu, nənə kahar ia nıkaren parei. ¹⁴Kəpwier asori me irəha twelef kamhəkwtəmhirı əknekın nukune nəpai nəha səvəi taon nəha. Nənə kimərai pen nəghi aposol me twelef səvəi kwəti sipsip ia kəpwier me nəha.

¹⁵*Agelo sə raməgkiari miou rauvehi nari riti kınə ia kol truvehi mak səvəi taon irə mine nəpai səvənhi mine kwəruə me ia nəpai nəha. ¹⁶Nıkare taon nəha irəha kefə. Nasoriien səvəi nıkarkaren me mine nəpwəmwisien səvənraha rutə həmnəmwhen a. Agelo nəha ruvehi nəri nəha rauvehi ia rəgin, muvehi mak səvəi nıkarkaren me, mətoni irəha kuatia kuatia nasoriien səvənhi mine nəpwəmwisien səvənhi rutə tu-taosen-fohantret kilometa. ¹⁷In ruvehi mwi nıkımkimien səvəi nəpai nəha mətoni rəmwhen ia sikisti-sikis mita. Mita nəha sə agelo nəha rauvehi mak səvəi nari irə rəmwhen a mwi ia mita nəha nərmama kamhəuvehi mak səvəi nari irə. ¹⁸Nəpai nəha kınə ia kəpwier amasan i tiaspa, nənə kuvrhəkın taon ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen

* **21:4:** Aes 35:10, Aes 65:19 * **21:5:** 2Kor 5:17, Rev 4:2,10 * **21:6:** Sam 36:9, Jer 2:13, Jon 7:37, Rev 1:8,17, 22:17

^a **21:6:** Alfa in leta sə rukupwən ia alfapet səvəi nəkur Kris. Omeka in leta sampam. Nəhag i kaməkwein Kumwesən irə nıpwran mə in nukunen mine nəkrəkwerin. Əvsini mwi Rev 21:6; 22:13. * **21:7:** 2Saml 7:14 * **21:8:** Mat 25:41, Hip 10:38-39, Rev 19:20, 21:27, 22:15 * **21:9:** Rev 15:1 * **21:10:** Esik 40:2, Rev 21:2 * **21:11:** Aes 60:1-2,19 * **21:12:** Esik 48:30-35 * **21:15:** Rev 11:1

ia klas. ¹⁹ *Kəpwier asori me səməme kamhəkwtəmhiri əknekin nukune nəpai səvəi taon nəha kəfəri pen irəha ia kəpwier amasan me səpəmsəpə. Kiməkupwən kəmri pen kəpwier amasan i tiaspa, sə ro kəru irə kəmri pen kəpwier amasan i safai, sə ro kahar irə kəmri pen kəpwier amasan i akat, sə ro kefə irə kəmri pen kəpwier amasan i emeral, ²⁰ sə ro krirum irə kəmri pen kəpwier amasan i onikis, sə ro sikis irə kəmri pen kəpwier amasan i kanilian, sə ro sefen irə kəmri pen kəpwier amasan i krisolaet, sə ro eit irə kəmri pen kəpwier amasan i malakait, sə ro naen irə kəmri pen kəpwier amasan i topas, sə ro ten irə kəmri pen kəpwier amasan i kalsetoni, sə ro eleven irə kəmri pen kəpwier amasan i takwoes, nənə sə ro twelef irə kəmri pen kəpwier amasan i ametis. ²¹ Kwəruə me nəha twelef təpinhə me səvənraha kīno ia perel irəha twelef. Təpinhə kwatia kwatia ko ia perel kwatia kwatia. Nənə suatuk me fwe imwə ia taon nəha kīno ia kol atukwatukw, kol sə rəmher məmwhen ia klas.

²² *Nənə iapkətoni mhə nimwə riti kaməfwaki ikin ia nəkwai taon nəha, ti nəri nə mə nimwəfwaki səvənhi in nə lərimənu Kumwesən sə rauvehi niskaiien me pam mine kwəti sipsip. ²³ *Ia taon nəha irəha tuhəpkətui mhə mwi meri mine məkwə mə trouəhiəpwīn irəha ti nəri nə mə nukuraanien səvəi Kumwesən raməhiəpwīn pam taon nəha, nənə kwəti sipsip in nə laet səvənhi. ²⁴ *Nərmama ia tənəmtənə me tuhavən ia nukuraanien səvənhi, nənə kig me ia təkure tiprənə tuhəpeki nautə amasan me səvənraha mhəuvnimwə ia taon nəha. ²⁵ *Kwəruə me səvəi taon nəha tukəpwəh nərəpinhəien irəha ia nəpīn riti, ti nəri nə mə nəpīn ia nəpīn triwən ia kwopun nəha. ²⁶ *Nərmama ia tənəmtənə me tuhəpeki nautə amasan me səvənraha mine narimnari me nərmama həməuvei pen mīnraha ia nisaiien, nənə mhəpeki mhəuvnimwə ia taon nəha. ²⁷ *Narimnari me səməme həkemik ia nəmri Kumwesən, mine nərmama səməme kamho narimnari səvəi naurisien, mine nərmama səməme kamheikuə, irəha tuhəpwəh nuvnimwəien ia taon nəha ia nəpīn riti. Mətə nərmama me a i səməme kimərai pen nəghīnraha ia nəkukuə səvəi nīmīruien sə kwəti sipsip rauvehi irəha əpa nəha tuhəuvnimwə ia taon nəha.

22

Nui aris kauvehi nīmīruien irə

¹ *Nənə agelo rarə mahatən mwi nui aris riti iakətoni. Nui ia nui aris nəha nui kauvehi nīmīruien irə. Nui nəha rəmher rəmwhen ia klas, raiu maku pen fwe ia jea sə Kumwesən mine kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu, ² *mamesi pen suatuk ia kurkwai taon nəha. Nənə iakətoni nei kauvehi nīmīruien irə ramərer ia nīkarkare nui nəha, maukuə m twelef ia nuk me pam ia məkwə me pam. Nənə nərmama ia tənəmtənə me pam kamhətimwi nīmwan ti nomasanien nemhəien me. ³ Ia nəkwai taon nəha tukəpwəh mwi nətoniien nari riti sə Kumwesən raməkwein ərəha irə. Jea sə Kumwesən mine kwəti sipsip krauəkure irə rouərimənu trərer ikin. Nənə iotukwininari me səvənhi tuhamo nəkwan. ⁴ *Irəha tuhətoni nənimen, nənə tukrai pen nəghīn ia nīpwənanraha. ⁵ *Nəpīn ia nəpīn triwən. Irəha tuhəpkətui mhə meri uə nari riti mwi truvei pen nukuraanien mīnraha, ti nəri nə mə lərimənu Kumwesən səvənraha in trukuraan muvei pen nukuraanien mīnraha, nənə irəha tuhərimənu ia nuk nuk me. ⁶ *Nənə agelo nəha rini pehe tukw iou i mə, “Nəgkiariien me i ho nīpərhienien nərmama həkurən nətigiteien ia nīrəha. lərimənu Kumwesən səvəi nənimwi profet kupwən me

* **21:19:** Aes 54:11-12 * **21:22:** Rev 15:3 * **21:23:** Aes 60:19-20, Rev 22:5 * **21:24:** Aes 60:3,5 * **21:25:** Aes 60:11 * **21:26:** Sek 14:7, Rev 22:5 * **21:27:** Aes 52:1, 1Kor 6:9-10, Rev 13:8, 21:8 * **22:1:** Esik 47:1 * **22:2:** Joel 3:18, Sek 14:8, Jen 2:9, Esik 47:12, Rev 22:14,19 * **22:4:** Sam 42:2, Mat 5:8, Rev 3:12 * **22:5:** Dan 7:18,27, Rev 5:10, 20:6, Rev 21:23,25 * **22:6:** Rev 1:1

rinarhi pehe iou agelo sāvānhi mā takuvehe mahatān narimnari me triṅko mhā tui hāier pehe p wāh sāvānhi iotukwininari me hātōni.”

Triṅko mhā tui Iesu ruvehe

7 * “Hāregi ro! Triṅko mhā tui iakuvehe. Iārmama sē ramo nāgkiariien me sāmāme Kumwesān ruvei pehe, kamhāmak ia nākukuā i, in rerin tragien.”

8 * Iou Jon, iou iakimāregi mātōni narimnari me i. Nāpin iakregi mātōni raka narimnari me i, nānā iakinimwi nukurhuk mi ia nāmri agelo sē rahatān iou irā mā takisiai in. 9 Mātō in rini pehe tukw iou i mā, “Ēp wāh noien iamīnha irā! Krau iotukwininari mi a sāvāi Kumwesān kitaha piam me i profet me mine nārmama me sāmāme kamho nāgkiariien me ia nākukuā i. Nimwi nukurhum mi ia nāmri Kumwesān, misiai in!”

10 * Nānā in rarā mīni mwi tukw iou i mā, “Tikāp wāh nārkwafāien ia nāgkiariien me i Kumwesān ruvei pehe mik kamhāmak ia nākukuā i ti nāri nā mā narimnari me i triṅko mhā tui hāier pehe. 11 * Nārmama sāmāme kamho noien ārāha p wāh kamhām wūr pen ia noien ārāha. Nārmama sāmāme kamho noien āmkemik p wāh kamhām wūr pen ia noien āmkemik. Nārmama sāmāme kamho noien atukwatukw p wāh kamhām wūr pen ia noien atukwatukw. Nārmama sāmāme kamho noien āmher p wāh kamhām wūr pen ia noien āmher.

12 * Hāregi ro! Triṅko mhā tui iakuvehe! Takuvehi nārākuien sāiou, muvehe, muvei pen m nārmama me pam resi pen narimnari me irāha hāno. 13 * Iou i Alfa mine Omeka, a nukunen mine nākrākwerin. Iakinārā raka kupwān, nānā takarā mwi kurirā.

14 * Nārmama sāmāme haikuas tinari sāvānraha rāpsan, irāha rerinraha tragien. Takāseni irāha hani nukwai nei kauvehi nimiruien irā, nānā mhāukurau ia kwāruā me sāvāi taon nāha mhāvunimwā. 15 * Mātō nārmama nepwin nāha ikin ko hāpkuvnimwā mhā. Irāha nāha nārmama sāmāme hāmkemik rāmwhen ia kuri me, mamho klepa, mamho nahak. Nāрман mine nīpran sāmāme kamhāiri āpnāpen irāha me irāha nāha ko hāpkuvnimwā mhā. Nārmama me pam sāmāme kamhousi āpune nārmama, mamhāfwaki m nānimwi nari me, mamhokeikei pik noien sāvāi neikuāien tuharā fwe iruā.

16 * Iou, Iesu, iakinārhi pehe agelo sāiou mā truvehe mīni irapw narimnari me i tukumiaha nakalasia me. Iou i kig sē iakimāuku pen ia kwānākwus sāvāi Kig Tevīt. Iou iakāmwhen ia kāmāhau kofātētia sē rukuraan.”

17 * Nānimwin Ikinan mine pran sāvāi kwāti sipsip krauni mā, “Uvehe!” Nānā p wāh iārmama sē ramregi nāgkiariien i, in mwi rini mā, “Uvehe!” Nānā p wāh iārmama sē rākwakwa ruvehe. Iārmama sē rokeikei p wāh in rānimwi auār a nui sē kauvehi nimiruien irā.

18 * Iou, Jon, iakamāgkiari skai m nārmama sāmāme kamhāregi nāgkiariien me Kumwesān ruvei pehe miou kamhāmak ia nākukuā i. Trini mīnuā iārmama riti rakutan pen atukw nāgkiariien riti sāvānhi ia nāgkiariien me i, Kumwesān ruvei pen min nārpwinien me i nākukuā i ramāgkiari irā makutan pen mwi. 19 * Trini mīnuā iārmama riti riṅeki raka nāgkiariien me nepwin ia nākukuā i, Kumwesān triṅeki raka nāmasanien me i nākukuā i ramāgkiari irā iārmama nāha triṅkuehi mhā riti. Nāmasanien me nāha nukwai nei kauvehi nimiruien irā mine kwopun riti ia taon ikinan nāha.

20 * Iārmama sē rani irapw narimnari me i rini mā, “Pārhiēn triṅko mhā tui iakuvehe!” Ouāh, p wāh ro iamīnhi! Uvehe rā Iārimānu Iesu!

* 22:7: Rev 1:3, 2:16 * 22:8: Rev 19:10 * 22:10: Rev 1:3, 10:4 * 22:11: Dan 12:10 * 22:12: Aes 40:10, 2Kor 11:15, Rev 2:16, 23 * 22:13: Rev 1:8, 17, 21:6 a 22:13: Alfa in leta sē rukupwān ia alfapet sāvāi nākur Kris. Omeka in leta sampam. Nahag i kamākwein Kumwesān irā nīpwrān mā in nukunen mine nākrākwerin. Ēvsini mwi Rev 21:6; 22:13. * 22:14: Rev 22:2 * 22:15: Rev 21:17 * 22:16: Nam 24:17, Rom 1:3, Rev 2:28, 5:5 * 22:17: Sing 8:14, Rev 21:6 * 22:18: Dut 4:2, 12:32, Rev 15:1, 6 * 22:19: Rev 22:2 * 22:20: Rev 2:16

²¹ Pwəh namasanien səvəi Iərimənu səkitaha Iesu tramarə ti nərmama me pam. Ouəh, pwəh ro iamihhi!

Read the New Testament daily

January

date	Scripture
1	Matiu 1:1–2:12
2	Matiu 2:13–3:6
3	Matiu 3:7–4:11
4	Matiu 4:12-25
5	Matiu 5:1-26
6	Matiu 5:27-48
7	Matiu 6:1-24
8	Matiu 6:25–7:14
9	Matiu 7:15-29
10	Matiu 8:1-17
11	Matiu 8:18-34
12	Matiu 9:1-17
13	Matiu 9:18-38
14	Matiu 10:1-23
15	Matiu 10:24–11:6
16	Matiu 11:7-30
17	Matiu 12:1-21
18	Matiu 12:22-45
19	Matiu 12:46–13:23
20	Matiu 13:24-46
21	Matiu 13:47–14:12
22	Matiu 14:13-36
23	Matiu 15:1-28
24	Matiu 15:29–16:12
25	Matiu 16:13–17:9
26	Matiu 17:10-27
27	Matiu 18:1-22
28	Matiu 18:23–19:12
29	Matiu 19:13-30
30	Matiu 20:1-28
31	Matiu 20:29–21:22

February

date	Scripture
1	Matiu 21:23-46
2	Matiu 22:1-33
3	Matiu 22:34-23:12
4	Matiu 23:13-39
5	Matiu 24:1-28
6	Matiu 24:29-51
7	Matiu 25:1-30
8	Matiu 25:31-26:13
9	Matiu 26:14-46
10	Matiu 26:47-68
11	Matiu 26:69-27:14
12	Matiu 27:15-31
13	Matiu 27:32-66
14	Matiu 28:1-20
15	Mak 1:1-28
16	Mak 1:29-2:12
17	Mak 2:13-3:6
18	Mak 3:7-30
19	Mak 3:31-4:25
20	Mak 4:26-5:20
21	Mak 5:21-43
22	Mak 6:1-29
23	Mak 6:30-56
24	Mak 7:1-23
25	Mak 7:24-8:10
26	Mak 8:11-9:1
27	Mak 9:2-29
28	Mak 9:30-10:12

date	Scripture
1	Mak 10:13-31
2	Mak 10:32-52
3	Mak 11:1-26
4	Mak 11:27-12:17
5	Mak 12:18-37
6	Mak 12:38-13:13
7	Mak 13:14-37
8	Mak 14:1-21
9	Mak 14:22-52
10	Mak 14:53-72
11	Mak 15:1-47
12	Mak 16:1-20
13	Luk 1:1-25
14	Luk 1:26-56
15	Luk 1:57-80
16	Luk 2:1-35
17	Luk 2:36-52
18	Luk 3:1-22
19	Luk 3:23-38
20	Luk 4:1-30
21	Luk 4:31-5:11
22	Luk 5:12-28
23	Luk 5:29-6:11
24	Luk 6:12-38
25	Luk 6:39-7:10
26	Luk 7:11-35
27	Luk 7:36-8:3
28	Luk 8:4-21
29	Luk 8:22-39
30	Luk 8:40-9:6
31	Luk 9:7-27

date	Scripture
1	Luk 9:28-50
2	Luk 9:51-10:12
3	Luk 10:13-37
4	Luk 10:38-11:13
5	Luk 11:14-36
6	Luk 11:37-12:7
7	Luk 12:8-34
8	Luk 12:35-59
9	Luk 13:1-21
10	Luk 13:22-14:6
11	Luk 14:7-35
12	Luk 15:1-32
13	Luk 16:1-18
14	Luk 16:19-17:10
15	Luk 17:11-37
16	Luk 18:1-17
17	Luk 18:18-43
18	Luk 19:1-27
19	Luk 19:28-48
20	Luk 20:1-26
21	Luk 20:27-47
22	Luk 21:1-28
23	Luk 21:29-22:13
24	Luk 22:14-34
25	Luk 22:35-53
26	Luk 22:54-23:12
27	Luk 23:13-43
28	Luk 23:44-24:12
29	Luk 24:13-53
30	Jon 1:1-28

date	Scripture
1	Jon 1:29-51
2	Jon 2:1-25
3	Jon 3:1-21
4	Jon 3:22-4:3
5	Jon 4:4-42
6	Jon 4:43-54
7	Jon 5:1-23
8	Jon 5:24-47
9	Jon 6:1-21
10	Jon 6:22-40
11	Jon 6:41-71
12	Jon 7:1-29
13	Jon 7:30-52
14	Jon 7:53-8:20
15	Jon 8:21-30
16	Jon 8:31-59
17	Jon 9:1-41
18	Jon 10:1-21
19	Jon 10:22-42
20	Jon 11:1-53
21	Jon 11:54-12:19
22	Jon 12:20-50
23	Jon 13:1-30
24	Jon 13:31-14:14
25	Jon 14:15-31
26	Jon 15:1-27
27	Jon 16:1-33
28	Jon 17:1-26
29	Jon 18:1-24
30	Jon 18:25-19:22
31	Jon 19:23-42

date	Scripture
1	Jon 20:1-31
2	Jon 21:1-25
3	Wok Me 1:1-26
4	Wok Me 2:1-47
5	Wok Me 3:1-26
6	Wok Me 4:1-37
7	Wok Me 5:1-42
8	Wok Me 6:1-15
9	Wok Me 7:1-29
10	Wok Me 7:30-50
11	Wok Me 7:51-8:13
12	Wok Me 8:14-40
13	Wok Me 9:1-25
14	Wok Me 9:26-43
15	Wok Me 10:1-33
16	Wok Me 10:34-48
17	Wok Me 11:1-30
18	Wok Me 12:1-23
19	Wok Me 12:24-13:12
20	Wok Me 13:13-41
21	Wok Me 13:42-14:7
22	Wok Me 14:8-28
23	Wok Me 15:1-35
24	Wok Me 15:36-16:15
25	Wok Me 16:16-40
26	Wok Me 17:1-34
27	Wok Me 18:1-21
28	Wok Me 18:22-19:12
29	Wok Me 19:13-41
30	Wok Me 20:1-38

date	Scripture
1	Wok Me 21:1-16
2	Wok Me 21:17-36
3	Wok Me 21:37-22:16
4	Wok Me 22:17-23:10
5	Wok Me 23:11-35
6	Wok Me 24:1-27
7	Wok Me 25:1-27
8	Wok Me 26:1-32
9	Wok Me 27:1-20
10	Wok Me 27:21-44
11	Wok Me 28:1-31
12	Rom 1:1-17
13	Rom 1:18-32
14	Rom 2:1-24
15	Rom 2:25-3:8
16	Rom 3:9-31
17	Rom 4:1-12
18	Rom 4:13-5:5
19	Rom 5:6-21
20	Rom 6:1-23
21	Rom 7:1-14
22	Rom 7:15-8:6
23	Rom 8:7-21
24	Rom 8:22-39
25	Rom 9:1-21
26	Rom 9:22-10:13
27	Rom 10:14-11:12
28	Rom 11:13-36
29	Rom 12:1-21
30	Rom 13:1-14
31	Rom 14:1-23

date	Scripture
1	Rom 15:1-21
2	Rom 15:22-16:7
3	Rom 16:8-27
4	1 Korin 1:1-17
5	1 Korin 1:18-2:5
6	1 Korin 2:6-3:4
7	1 Korin 3:5-23
8	1 Korin 4:1-21
9	1 Korin 5:1-13
10	1 Korin 6:1-20
11	1 Korin 7:1-24
12	1 Korin 7:25-40
13	1 Korin 8:1-13
14	1 Korin 9:1-18
15	1 Korin 9:19-10:13
16	1 Korin 10:14-11:1
17	1 Korin 11:2-16
18	1 Korin 11:17-34
19	1 Korin 12:1-26
20	1 Korin 12:27-13:13
21	1 Korin 14:1-17
22	1 Korin 14:18-40
23	1 Korin 15:1-28
24	1 Korin 15:29-58
25	1 Korin 16:1-24
26	2 Korin 1:1-11
27	2 Korin 1:12-2:11
28	2 Korin 2:12-17
29	2 Korin 3:1-18
30	2 Korin 4:1-12
31	2 Korin 4:13-5:10

date	Scripture
1	2 Korin 5:11-21
2	2 Korin 6:1-13
3	2 Korin 6:14-7:7
4	2 Korin 7:8-16
5	2 Korin 8:1-15
6	2 Korin 8:16-24
7	2 Korin 9:1-15
8	2 Korin 10:1-18
9	2 Korin 11:1-15
10	2 Korin 11:16-33
11	2 Korin 12:1-10
12	2 Korin 12:11-21
13	2 Korin 13:1-14
14	Kalesia 1:1-24
15	Kalesia 2:1-16
16	Kalesia 2:17-3:9
17	Kalesia 3:10-22
18	Kalesia 3:23-4:20
19	Kalesia 4:21-5:12
20	Kalesia 5:13-26
21	Kalesia 6:1-18
22	Efesas 1:1-23
23	Efesas 2:1-22
24	Efesas 3:1-21
25	Efesas 4:1-16
26	Efesas 4:17-5:2
27	Efesas 5:3-33
28	Efesas 6:1-24
29	Filipae 1:1-26
30	Filipae 1:27-2:18

date	Scripture
1	Filipae 2:19–3:6
2	Filipae 3:7–4:1
3	Filipae 4:2-23
4	Kolosi 1:1-20
5	Kolosi 1:21–2:7
6	Kolosi 2:8-23
7	Kolosi 3:1-17
8	Kolosi 3:18–4:18
9	1 Tesalonaeka 1:1–2:9
10	1 Tesalonaeka 2:10–3:13
11	1 Tesalonaeka 4:1–5:3
12	1 Tesalonaeka 5:4-28
13	2 Tesalonaeka 1:1-12
14	2 Tesalonaeka 2:1-17
15	2 Tesalonaeka 3:1-18
16	1 Timoti 1:1-20
17	1 Timoti 2:1-15
18	1 Timoti 3:1-16
19	1 Timoti 4:1-16
20	1 Timoti 5:1-25
21	1 Timoti 6:1-21
22	2 Timoti 1:1-18
23	2 Timoti 2:1-21
24	2 Timoti 2:22–3:17
25	2 Timoti 4:1-22
26	Taetas 1:1-16
27	Taetas 2:1-14
28	Taetas 2:15–3:15
29	Filimon 1:1-25
30	Hipru 1:1-14
31	Hipru 2:1-18

date	Scripture
1	Hipru 3:1-19
2	Hipru 4:1-13
3	Hipru 4:14-5:14
4	Hipru 6:1-20
5	Hipru 7:1-19
6	Hipru 7:20-28
7	Hipru 8:1-13
8	Hipru 9:1-10
9	Hipru 9:11-28
10	Hipru 10:1-18
11	Hipru 10:19-39
12	Hipru 11:1-16
13	Hipru 11:17-31
14	Hipru 11:32-12:13
15	Hipru 12:14-29
16	Hipru 13:1-25
17	Jemes 1:1-18
18	Jemes 1:19-2:17
19	Jemes 2:18-3:18
20	Jemes 4:1-17
21	Jemes 5:1-20
22	1 Pita 1:1-12
23	1 Pita 1:13-2:10
24	1 Pita 2:11-3:7
25	1 Pita 3:8-4:6
26	1 Pita 4:7-5:14
27	2 Pita 1:1-21
28	2 Pita 2:1-22
29	2 Pita 3:1-18
30	1 Jon 1:1-10

date	Scripture
1	1 Jon 2:1-17
2	1 Jon 2:18-3:2
3	1 Jon 3:3-24
4	1 Jon 4:1-21
5	1 Jon 5:1-21
6	2 Jon 1:1-13
7	3 Jon 1:1-14
8	Jut 1:1-25
9	Revelesen 1:1-20
10	Revelesen 2:1-17
11	Revelesen 2:18-3:6
12	Revelesen 3:7-22
13	Revelesen 4:1-11
14	Revelesen 5:1-14
15	Revelesen 6:1-17
16	Revelesen 7:1-17
17	Revelesen 8:1-13
18	Revelesen 9:1-21
19	Revelesen 10:1-11
20	Revelesen 11:1-19
21	Revelesen 12:1-18
22	Revelesen 13:1-18
23	Revelesen 14:1-20
24	Revelesen 15:1-8
25	Revelesen 16:1-21
26	Revelesen 17:1-18
27	Revelesen 18:1-24
28	Revelesen 19:1-21
29	Revelesen 20:1-15
30	Revelesen 21:1-27
31	Revelesen 22:1-21

Nipəri nəkukuə sə rani nipwrai nəgkiariien me (Diksonari)

Agelo: Nagelo me irəha nənimwɪn me Kumwesən rino irəha kamho tukwini nari min. Nagelo me kamhəgnəgini Kumwesən fwe ia neiai (Mat 2:14). Nəpɪn me nepwɪn nagelo me həgkiari m nərmama, mhəvisau pen mɪnrəha nəgkiariien sə Kumwesən rokeikei mə tuhəregi (Dan 9:20-23, Mak 16:5-8, Luk 1:26, Wok Me 1:9-11). Kumwesən ramərhi pehe nagelo me kamhəuvehe mamhasitu ia nərmama səməme tuhəuvehi nɪmɪruien rerɪn (Hip 1:14).

Mətə nagelo me nepwɪn nəha ikin həpwəh no tukwiniien nari m Kumwesən. Irəha nagelo ərəha me. Kani mwi irəha mə nərəmhə me. Iərəmhə i in rasori ia nirəha nəghɪn nə Setan. Wok səvəi Setan mɪne nagelo me səvənhi kamheikuə ia nərmama ia tənəmtənə me. Irəha həpwəh nokeikeiien mə nərmama tuhəni nɪpərhiien ia Iesu Kristo (2Kor 4:3-4, Rev 20:1-3,7-8). Tukamevən tukərarki pen nagelo ərəha me ia kwopun napw asori rauək rerɪn ikin. Nərmama səməme kamhəkurirə ia nagelo ərəha me nəha tukərarki pen mwi irəha həuvən ia kwopun nəha (Mat 25:41).

Aposol: Nəgkiariien i aposol nɪpwrən in i mə Iərmama sə kɪnərhi pen in. Aposol riti rauvehi nasoriien maməgkiari tukwini səvəi iəmə asori sə rɪnərhi pen in. Iesu rɪməuvei pen nasoriien m nərmama səvənhi twelef mə irəha aposol me səvənhi. Wok səvəi aposol me səvəi Iesu ro iamɪnhi irə. Irəha hənətoni ia nənimenrəha mə Iesu rɪnətui mwi ia nemhəien səvənhi. Irəha həməni irapw nəgkiariien amasan səvənhi. Nənə mhərpwi nousəsɪmwɪnien vi me səvəi nakalasia me ia kwopun me. Nənə nəpɪn rɪpɪk irəha ho nɪmtətien me ia nɪskaiien səvəi Nənimwɪn Ikinan. Nɪmtətien me nəha ho nukurənien i mə nəgkiariien amasan səvəi Iesu Kristo ro nɪpərhiien (Mak 16:19-20, Rom 15:19, Hip 2:4).

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi. Nəpɪn nepwɪn rukurau nənə, in rier irapw ti Pol məkwein in mə in truvehi wok səvəi aposol. Nərmama kuatia kuatia me nəha ikin rəmwhen ia Panapas sə nərmama kamhəkwein irəha mə aposol. Nəri auər a həpkətoni mhə Iesu Kristo. Nənə nəpɪn səvsini nəgkiariien nəha aposol ia nəkukuə i Wok Me, nɪpwrən rani mə nərmama me i twelef səvəi Iesu hənəvən irəha min. Nənə ia nəkukuə i, Pol rɪni mə in mwi aposol riti səvəi Iesu mətə in rɪpkavən mhə irəha nərmama me nəha twelef. Nəkukuə nəha raməgkiari pɪk ia aposol mi Pita mɪne Pol. (Mat 10:1-4, Mak 3:13-19, Luk 6:12-16).

Elta: Elta me irəha nəmə asori me kamhətui ti nakalasia me ia nousəsɪmwɪnien me səvənraha. (1Tim 3:1-7)

Epikurien me mɪne Stoik me: Irəha nahatən me səvəi nəkur Kris fwe tui anan kamhətui nɪpərhiien. Ia nəpɪn nəha Niutestamen raməgkiari irə nəkur Kris həpɪk hənəmesi pen nahatənien səvəi nahatən me nəha. Epikurien me həməni mə nukune nɪmɪruien amasan in i mə nərmama tuhətui narɪmnari me səməme hamo iərmama riti rerɪn raməgɪen. Stoik me həməni mə rekəm iərmama traməkeikei məmwur mə rerɪn trəpwəh nagienien məpwəh mwi nəmɪsəien nəri auər a narəien səvənhi rəfo irə ramasan uə rərəha. (Wok Me 17:18)

Farisi: Farisi me mɪne nahatən me səvəi loa irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel ia nəpɪn səvəi Iesu. Irəha həukurən amasan loa me pam səməme Kumwesən rɪməuvei pen m Moses, nənə mamhəhatən mə nərmama tuhaməkeikei mhəsi pen əknekɪn loa me pam nəha ia noien sə ratukwatukw amasan. Irəha kamhəhatən mwi noien me mɪne loa me nepwɪn səməme kamrɪpɪn pen ia loa sə Kumwesən rɪməuvei pen. Irəha haməfiətə pɪk irəha nənə rerɪnrəha rɪrhi mə irəha hasori ia nərmama me pam. Irəha həməni mə noien səvənraha ramasan. Mətə nɪpərhiien irəha həpɪk kamho noien səvəi kəuətəkəsuə. Irəha hənəmwəki Iesu nənə mhəkeikei mə tuhousi əpune in. Əvsini mwi nəgkiariien i Satusi ia diksonari i.

Herot: Ia Niutestamen kamækwein nàrmama kefà nàghinraha i Herot.

(1) *Herot asori.* In kig sàvài nàkur Jutia nàpin Iesu rìnàtui. In raməmwwur mə trousi əpune Iesu nàpin in ramouihì (Mat 2:1-22, Luk 1:9).

(2) *Herot Antipas.* In tìni Herot asori. In ramərimənu ia tənə Kalili nàpin Iesu ramavən mani irapw nàgkiariien sàvài Kumwesən mamò nìmtətien mè. Herot Antipas riri Herotias. In rìnərhi pen iaruağən riti sàvənhi revən mərəi raka kənkəpwə Jon Paptas fwe ia kalapus (Mak 6:14-29). Nəmə asori me sàvài nàkur Isrel haməuvehi Iesu mhəuvən tì Herot Antipas mə in trini mə Iesu traməkeikei memhə (Luk 23:6-12).

(3) *Herot Akripa sà rukupwən.* In tìni Aristopolas. Piəvni Herot Antipas. In rino nərəhaien m nakalasia me nàpin Iesu rìnàtui raka ia nemhəien. Rìnousi əpune Jemes i piəvi Jon (Wok Me 12:1-23).

(4) *Herot Akripa sà resi pen.* In tìni Herot Akripa sà rukupwən. Kurirə Pol revən fwe Rom mə Kig Sisa trəkiri nàgkiariien sàvənhi, Herot i riregi nàgkiariien sàvài Pol ia nəmri Festas (Wok Me 25:13–26:2, 26:19,27-32).

Hosana: Kupwən nìpwrai nàgkiariien i Hosana kani mə uvehimiru. Nənə kurirə irə nìpwrən ruvehe mə əgnəgini uə ni vivi.

Iəməti Iərmama: Nəgkiariien i Iəməti Iərmama in nəhag riti. Iesu rani pik nàgkiariien nəha, mani atukw a in. Iesu in Iəməti Iərmama. Nìpwrən mə in iərmama rəmwhen a ia kitaha, mətə nəhag nəha ramahatən pen mwi mə in Kristo, iərmama i profet kupwən me həməni mə truvehe. Ia nəməkərəhaien sàvənhi Profet Taniel rìnətoni iəməti iərmama riti revən mərəer ia nəmri Kumwesən, nənə Kumwesən ruvei pen nasoriien min trərimənu ia nərmama ia tənə m tənəmepam (Dan 7:13-14).

Iesu: Nìpwrai nəhag i Iesu in i iərmama sà rauvehimiru nərmama. Kumwesən rìnəkwein tìni Meri mə Iesu tì nəri nə mə in truvehimiru nərmama me sàvənhi muvehi raka nərəhaien me sàvənraha (Mat 1:21). Nəhag me nepwìn sàvài Iesu kamækwein in mə Iesu Kristo, Tìni Kumwesən, Iəməti Iərmama, Kwənəkwas sàvài Kig Tevit.

Iotukwininari: Ia nàpin sàvài Niutestamen iotukwininari me səpəmsəpə. Nepwìn kìnərkwi tərini irəha kamho auər a wok sàvài iəmə asori. Iotukwininari me nəha hərəirei noien nətərigien atukw sàvənraha, mətə iərməpə ramərimənu ia nìrəha. Kani mwi irəha mə slef me. Iotukwininari me nepwìn mwi nəha ikìn kamho wok sàvài nərməpə mətə kamhəuvehi nərəkuien irə (Luk 15:19). Kìpkərihi tərini mhə irəha mə irəha slef me, mətə irəha həseni a mə iərməpə trini nəkwən tì nìrəha i nənə irəha tuho rerinraha ragien a.

Isrel: Isrel nəhag vi riti sà Kumwesən rìməuvei pen m Jekop tìni Aesak mine Repeka. Kaha sàvài Isrel in nə Epraham. Isrel tìni iərman twelef. Nənə irəha i kaha kupwən me sàvài nàkur Isrel. Kwopun sà hamarə ikìn kani mwi mə tənə Isrel. Kupwən kani tiprənə i mə Kenan.

Kamel: In nərimiru riti kaməkure irə rəmwhen ia hos. Mətə in rupwinari ouihì a ia hos. In rəmwhen tì navənien fwe kwopun akwesakwes ikìn. Rapeki nari pam me kamo tinari ia nìmwherìn.

Kəfəfau sàvài nìsiaien: Kəfəfau sàvài nìsiaien Nəkukuə Ikinan raməgkiari irə riti kəfəfau kino ia nìmwai nei uə tihinari me, nənə kəfəfau pen ia kənkəpwə iərmama riti tì nəgnəginien in. Rəmwhen ia iərmama riti sà rəvtənhi nərmama ia naiuien. Kəfəfau riti mwi in kəfəfau sàvài kig sà kino ia kol sə ramserser. Kəfəfau pen kəfəfau nəha ia kənkəpwə kig ramahatən pen mə in rasori kamsiai in.

Kig Sisa: In nəghi iərmama sà ramərimənu ia nàkur Rom fwe kupwən.

Kol: In kəpwier sə ramserser pik. Kamo narimnari me irə nənimenraha rutə pik rəmwhen ia rig, uə nari krukwi pen ia nìfregi iərmama, uə kwənari sà kaməkwanì.

Krep: Krep in nei riti kəpwei rutə muviris rəmwhen ia nəkwus. Kamo waen irə.

Raukuə nukwan ramo tipwen.

Kristo: Ia nəgkiariien səvəi nəkur Kris fwe kupwən nīpwran rani mə iərmama sə Kumwesən rīmərfi mə trərhi pehe i ruvehe muvehimīru nərmama. Nəkur Isrel həpik həni Iesu mə rīpko mhə in Kristo, in iərmama auər a. Mətə narəien səvəi Iesu rino nəgkiariien me səvəi profet tui me həuvehe mhəuvəukuə. Nəpīn Iesu rīnətui ia nemhəien səvənhi, ramahatən mə Iesu in Kristo (Rom 1:14).

Kwopun akwesakwes ikin: Nəpīn kaməgkiari ia kwopun akwesakwes ikin ia Niutes-tamen nīpwran mə kwopun nəha nərmama həiwən ikin. Narimnari me həkutə amasan mhə ikin.

Kwopun ikinan: Rum riti ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.

Kwopun ikinan anan: Rum riti mwi ia nəkwai nimwə səvəi Kumwesən.

Loa səvəi Moses: Nəgkiariien nəha Loa, uə Loa sə kimərai, nīpwran rani mə Kumwesən rīməuvei pen Loa me m nəkur Isrel. Nəghi nəkukuə krirum səməme hamarə ia Oltestamen. Nəghinraha ia Bislama Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mine Dutronome. Nəkukuə me nəha krirum həmwhen ia nukune loa me pam səvənraha nəkur Isrel.

Mastat: In nei sə kauvei pen nunin ia nəveginien mə trapein amasan. Nunin rouihi anan ia nuni nei me (Mat 13:31).

Mesaea: Nīpwran rəmwhen ia Kristo uə Iəməti Iərmama. Kumwesən rīnərhi pehe mə truvehe muvehimīru nərmama.

Nənimwīn Ikinan: Nənimwīn Ikinan in Nənimwīn i rīməuku pen ti Tata Kumwesən mine Tini. Kani in mə Iasitu (Jon 14:15-17). Ramarə ia reri nərmama me i kamhəni nīpərhiēnien ia Iesu Kristo (Rom 8:9). Nənimwīn Ikinan in Kumwesən (Wok Me 5:3-4).

Nənimwi nari sə kaməfwaki pen min: Nənimwi nari nepwīn kuvnhi nərimīru me irə, kuvnhi nərmama irə, uə kumwesən kwərhwakwərha me, uə nəri əpə riti. In nari riti sə nərmama kamho ia nei, uə aean riti, uə ia kəruətərei. Nərmama ho mamhəfwaki pen mīnraha, mamhəvi netə ramevən ti nənimwi nari me nəha. Kumwesən raməmwəki noien i nərmama kamhəfwaki pen m nənimwi nari me. (Eks 20:4-5, Kol 3:5-6, Efes 5:5-6, 1Jon 5:21)

Nakalasia: Misi Watt rīnakres nəgkiariien i fwe kupwən. Nukune nəgkiariien i nəgkiariien Krik sə rani mə eklessia. Nīpwran in i mə nərmama me i Kumwesən rīnəkwein irəha həuvehe nərmama me səvənhi. Ia Inglis kani nəgkiariien i mə the Church. Bislama rani mə Jyos. Nəgkiariien me nepwīn ia tənə kamhəni mə Nimwəfwaki. Mətə kimaha iahaməni mə nakalasia me. Kwopun me nepwīn ia haməni mə nousəsimwīnien səvəi nakalasia me. Iahaməni iamīnha irə mə nərmama tuhəukurən mə Jyos səvəi Kumwesən rīpko mhə nimwə riti, mətə kwa nərmama. Kwopun iərmama kəru uə kahar səvəi Iesu housəsimwīn irəha me ikin Iesu ramarə ti nīrəha ia kwopun nəha nəri auər a mə nimwəfwaki riti riwən (Mat 18:20).

Neai: In i kwopun kitaha nakalasia me tsəuvən mharə fwe ikin kitaha Kumwesən ia nəpīn riti. Neai rīpko mhə neai sə samətoni məkwə mine kəməhau me irə, rekəm. Neai in kwopun Kumwesən ramarə ikin.

Nitata ia neai: Ia nəkukuə Matiu rīmərai nəgkiariien i nitata ia neiai nīpwran mə nitata sə Kumwesən ramərimənu irə (Mat 13:31-33, Luk 13:18-20). Ia kwopun me nepwīn mwi ia Niutestamen nīpwran mə kwopun Kumwesən ramarə ikin fwe ia neiai (Efes 2:6).

Nitata sə Kumwesən ramərimənu irə: Kumwesən in kig sə ramərimənu rerin ia narimnari me pam fwe ia neiai mine ia təkure tiprənə (Sam 145:13, Dan 4:34-35). Ro iamīnhi irə kitaha səukurən nīnīien mə nitata sə Kumwesən ramərimənu irə rīnarə raka nənə trīpkiwən mhə. Mətə ia nətəien riti mwi kitaha sətoni mə nitata sə Kumwesən ramərimənu irə rīpkuvehe mhə ihi. Nərəhəien rasori ia tiprənə i. Nərmama kamhərui nəkwai Kumwesən. Setan ramo noien ikou me səvənhi. Kitaha

sameitenhi mə nitətə sə Kumwesən ramərimənu irə trier pehe. Kig sə ramərimənu ia nitətə səvəi Kumwesən in nəha Iesu. Nəpən in truvehe mwi irə kitaha tsəni mə, “Təkwtəkwni nəha Kumwesən səkitaha truvehimiru kitaha! Təkwtəkwni nəha in tro sətoni mə in rauvehi niskaiien, nənə, təkwtəkwni nəha in ramərimənu! Nənə təkwtəkwni nəha Kristo səvənhi tro sətoni mə in rasori ia narimnari me pam!” (Rev 12:10). Nərmama səməme kamhəni nīpərhiien ia Iesu Kristo tuhəuvnimwə ia nitətə nəha. Irəha tuhamarə rerin irəha İərimənu səvənraha. Mətə nərmama səməme kamhərui nəkwai Kristo tuhəpkuvnimwə mhə ia nitətə nəha (Mat 25:34,36, 1Kor 6:9-11, Rev 21:5-8).

Nəveginien Ikinan: Kurirə Iesu remhə ia nei kamarkuau in rəkwein nərmama me səvənhi həuvehe mhani pəri nari irəha min ia nəveginien asori səvəi Pasova. In riməuvehi bred məkwsen, muvei pen m nərmama me səvənhi hani. Nənə riməuvehi waen, muvei pen minraha hənimwi. Bred mine waen krouahatən pen nemhəien səvəi Iesu. Kinousi əpune nīpwrən niten rinaiu tukutaha. Nəpən tsani bred nənə mhənimwi waen nəha kitaha nakalasia me reritaha traməkeikei mirhi nemhəien səvənhi ia nei kamarkuau. (Mak 14:12-26, Mat 26:17-30, Luk 22:7-23, 1Kor 11:23-25)

Nimwə səvəi Kumwesən: Fwe kupwən nimwə riti səvəi Kumwesən rinərer fwe tənə Isrel ia taon asori səvənraha Jerusalem. Fwe ikin, pris me səvəi nəkur Isrel haməvi netə ti naikuas rakaien nərhəien me səvəi nərmama me səvəi Kumwesən. Mətə ia nuk 70 naruagən me səvəi nəkur Rom həuvehe mhousi testesi pam nimwə nəha. Nəkwai nimwə nəha rum kəru. Rum riti kani mə kwopun ikinan. Nənə rum riti mwi kani mə kwopun ikinan anan.

Nəveginien asori kani mə Pentekos: Pentekos in nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel. Irəha hamo nəveginien asori nəha nəpən 50 kurirə nəveginien asori kani mə Pasova. Nəpən Iesu rinamarə irə nəkur Isrel kamho nəveginien asori nəha kamhəgnəgini Kumwesən ti nəveginien vi fwe nəmhien. Nəpən nəha Pentekos, in nəha nəpən Nənimwin Ikinan riməuvehe irə mukuər ia reri nərmama səvəi Iesu (Wok Me 2:1-4, 20:16, 1Kor 16:8).

Nəveginien asori kani mə Pasova: Pasova in nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel. Irəha hamo nəveginien asori nəha rerinraha ramrhi nəpən nəha Kumwesən riməiri raka kaha kupwən me səvənraha ia tənə İjip. Ia nəpən nəha riməiri raka irəha irə in rousi əpune nīpwnəti nəkur İjip me nəmritaik me, mətə in rəpwəh nousi əpune nīpwnəti nəkur Isrel me ti nəri nə mə hənahakwi pen netə ia kwəruə ia nimwə me səvənraha. Noien nəha Kumwesən rino rahatən pen wok sə Iesu Kristo truvehe mo muvehimiru nərmama ia niten.

Nəveginien asori səvəi pret yis riwən irə: In nəveginien asori riti səvəi nəkur Isrel. Nəpən nəkur Isrel həməier fwe İjip haməuvani pret nəha yis riwən irə mə irəha tuhəuvani akwauakw mə həier fwe İjip ti nəri nə mə bred nəha yis riwən irə ramafə akwauakw a. (Mat 26:17, Mak 4:1-12, Luk 22:1-7)

Nui Asori Kalili, Nui Asori Taepirias: In nui asori riti fwe prehi ia tənə Isrel. Nəpwəmwisien səvənhi rəmwhen ia 22 kilometa. Nasoriien səvənhi rəmwhen ia 12 kilometa. Mavi rəmwhen ia təsi. Peiau peiau fwe ikin səvənhi. Kani mə Lek Kenesaret ia Luk 5:1. Ia Jon 6:1 nəghin riti mwi Taepirias.

Nuvehiiien ninhum: In noien riti səvəi nəkur Isrel hamo fwe tui muvehe meste pehe ipwet mine. Ropə ia noien i nəkur ia Tənə kamho. Kupwən anan Kumwesən rino promes riti irau Epraham mə in Kumwesən səvənhi nənə Epraham mine nimwipwini me irəha nīpwnəti Kumwesən me. Kumwesən rini pen ti Epraham ia Jenesis 17 mə tukuvehi ninhum m nərman kəmri karen irəha mə irəha nərmama me səvənhi. Trini minuə iərman rətui muvehi nəpən eit, kuvehi ninhum min rahatən pen mə rauvehi nəvəhəgien sə Kumwesən riməuvei pen m Epraham. Ia nəpən səvəi Oltestamen nuvehiiien ninhum ramahatən pen mə iərman in kwənəkwus riti

sävai Epraham. Mätä Pol rahatän mä noien sävai nuvehiiën ninhum ro näri auër a tækwtækwuni. Nuvehiiën ninhum ko riḗkuvehi mhä ik ikevän ia neai. Mätä tikini nḗpärhienien ia Iesu Kristo pwäh Iesu ruvehi raka nәрәhaien ia rerim. Noien iamihä irä in nәha noien pәрhien sävai nuvehiiën ninhum m iәrmama. (Rom 2:25-29, Kal 6:15-16, Kol 2:11)

Nuviien netä: Fwe kupwән nәrmama hamәuvehi nәrimiru me säpәmsәpә rәmwhen ia mak, kau, uә sipsip, mhәuvehi mhәuvән, mhәuvei pen m pris me mä tuhәuvani әmwesi ia tәkure nifatә, mhәvehi raka nәрәhaien me sävәнraha. Nәpḗn me nepwḗn mwi kamhәuvei pen nәrimiru me iamihä irä ia tәkure nifatә ti nәgnәginiien Kumwesән irä. Mätä trini minuә nәrimiru sә ramemhә uә rәрәha ko kәpwäh nuvei penien m Kumwesән ia tәkure nifatә sävәнhi. Noien nәha ro nimtәtien sә ramahatән pen mä nite Iesu traikuas raka nәрәhaien me.

Perel: In kәpwier amasan riti sә ramәmak ia näkwai nari riti fwe ia tәsi kamo kwәнari ia nәnimen mine nari krukwi pen ia nifregi iәrmama.

Pokis sävai nәgkiariien i Kumwesән rinәrihi tәrini әknekḗn: Pokis i ramahatән pen Loa sävai Moses. Loa nәha nәgkiariien i Kumwesән rinәrihi tәrini әknekḗn, mәmri näkur Isrel hәnamarә irä fwe kupwән. Kimәuvrhәkin pokis nәha ia timpa nәnә kuvegi nikarkaren me ia kol. Ia näkwai pokis nәha tekinari riti kḗno ia kol nәveginien nәha kani mä mana rukuәр irä. Rigi nei nәha rino tihin mahatән pen Eron mä in pris, in mwi ia näkwai pokis nәha. Kәruәterei mi kәru nәha kimәrai pen loa me ten ia nirau irau mwi fwe ikin. Nәpḗn näkur Isrel hәier ia kwopun riti mhәuvән ia kwopun riti mwi, nәnә mamhәuvehi pokis i. Nәpḗn harә ia kwopun riti nәnә mhәmri pen pokis nәha ia nimwә tapolen sә ro ikinan. Pokis i mine narimnari me ia näkwan irәha pam ho ikinan ti näri nә mä irәha hәmwhen ia nimtәtien riti kamәtә pen nәgkiariien irä sә Kumwesән rinәrihi tәrini әknekḗn. Nәpḗn hamәuvrhәkin nimwә sävai Kumwesән fwe Jerusalem, nәnә pokis i ramәmak fwe kwopun sә ro ikinan anan ia nimwә sävai Kumwesән. (Eks 25:10-22, 9:4, 16:31-33, Hip 9:4-5, Rev 11:19)

Paal: Paal in kumwesән eikuә riti sävai näkur ia Kenan. (Rom 11:4)

Pielsepul: Pielsepul in nәha Setan. Fwe kupwән Farisi me hәmwәki Iesu, mhәni әrәha in mä ramәkoui irapw nәremhә me ia nәrmama ia niskaiien sävai Pielsepul. Irәha hәpkini mhә nḗpärhienien ia Iesu mä in ramәkoui irapw nәremhә me ia nәrmama ia niskaiien sävai Nәnimwḗn Ikinan. (Mak 3:22, Luk 11:15)

Pris: Fwe kupwән näkur Isrel hәier ia tәnә Ijip, Kumwesән riri pen irәha hәuvән ia tәkuәр Sinae. Ia kwopun nәha in rini näkwan mä irәha tuhәuvrhәkin nimwә tapolen riti. Nәnimwḗn sävәнhi tramәrer pen ia nimwә tapolen nәha ia näkwai rum sә ro ikinan anan. Kumwesән rәrpwi rәgḗn ia Eron mä in mine kwәнәkwus sävәнhi tuhәuvehe mho wok sävai pris me. Irәha tuhәrer ia nimwrhenhi Kumwesән mine nәrmama me sävәнhi, mhәvi netә ti nәрәhaien. Trini minuә nәrmama hokeikei mä tuhәuvei pen nari riti m Kumwesән, pris me tuhәuvehi näri nәha mhәuvei pen tukwini sävәнraha ia tәkure nifatә sävai Kumwesән. Ia nәpḗn sävai Iesu fwe kupwән pris me kamho wok me iamihä irä ia nimwә sävai Kumwesән fwe ia Jerusalem. Mätә ipwet mine pris asori anan sәkitaha in i Iesu Kristo. In әpa ramәrer ia nimwrhenhi Kumwesән mine nәrmama me sävәнhi mavi simwḗn irәha.

Pris asori: In pris riti sә ramәrimәnu ia pris me nepwḗn sävai näkur Isrel.

Pris asori anan: In pris kuatia a sә in rasori ia pris me pam. Ia nuk me pam ia nәpḗn kuatia a in rauvehi nite sipsip muvnimwә ia kwopun sә ro ikinan anan ia nimwә sävai Kumwesән mä truehi raka nәрәhaien me sävai näkur Isrel.

Profet: In iәrmama riti sә Kumwesән rauvei pen nәgkiariien min mä trini irapw. Nәpḗn riḗk profet me ia nәpḗn sävai Oltestamen kamhәni irapw narimnari me sәmәme hәpkuvehe mhә ihi.

Sapat: In nәpḗn sävai näkur Isrel kamhәfwaki irä. Sapat ramo stat ia 6 klok ia Fraete

ia nəruarəv mevən meste Sapat ia nəruarəv ia 6 klok. Ia Sapat nərmama həpko anan mhə wok riti. Irəha hamapwis. Nəpɪn nəha in nəpɪn ikinan səvəi nəkur Isrel. Nəgkiariien i sapat ia nəgkiariien səvəi nəkur Isrel fwe kupwən nɪpwran rani mə apwis. Fwe kupwən, nəpɪn Kumwesən rino tiprənə, Nəkukuə Ikinan rani mə in rino wok nəpɪn sikis nənə nəpɪn sə ro sefen irə in ro sampam, mapwis. Nəpɪn sə ro sefen irə ia nəfwakiiien in nəpɪn səvənhi. Nənə loa me səməme in rıməuvei pen m Moses rani irapw mə nəpɪn sə ro sefen irə in nəpɪn ikinan səvənhi sə nərmama me səvənhi tuhəpwəh noien wok riti irə. Nənə noien sə nərmama tuhapwis ia nəpɪn nəha rɪnahatən raka mə irəha nərmama me səvəi Kumwesən. Ia Niutestamen, Iesu rıməni irapw mə in ramərimənu ia Sapat (Mat 12:8, Mak 2:28, Luk 6:5). Mətə nəmə asori me səvəi nəkur Isrel haməmwəki in ti nəri nə mə in rino nərmama nepwɪn səməme hamemhə həsanɪn ia Sapat. Nənə irəha həni mə noien nəha in rino rɪnərui loa. Nənə in ro mwi narimnari me nepwɪn səm əme rerɪnraha rɪrhi mə rɪpkatukwatukw mhə mə tuko ia Sapat.

Sameria, iəmə Sameria: Fwe kupwən nəkur Isrel haməmwəki nəkur Sameria. Ia nəpɪn nəha rəknekin ti nəkur Isrel mə tuhavən fwe imwəi nəkur Sameria ti nəri nə mə ia nətəien səvənraha nəkur Sameria irəha həmkemik ia nəmri Kumwesən. Trɪni mɪnuə havən fwe imwənraha nənə irəha mwi tuhəmkemik.

Satusi: Irəha həmwhen ia pati riti. Nepwɪn kamho wok səvəi politik. Nepwɪn kamho wok səvəi nuviien netə ia təkure nifatə səvəi Kumwesən. Nepwɪn kamhətui ti nimwə səvəi Kumwesən. Irəha nəmə asori me səvəi nəkur Isrel. Irəha hamesi pen a loa səvəi Moses səməme kamharə fwe Jənesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mɪne Dutronome. Irəha həni mə nəpɪn iərmama remhə rino sampam. Nənɪmwɪn ko rɪpkevən mhə ia kwopun riti. Irəha həni mwi mə nagelo me mɪne nəremhə me həiwən (Wok Me 23:8).

Setan: Nəgkiariien i Setan rakupwən ia nəgkiariien Hipru. In nəgkiariien səvəi nəkur Isrel. Nɪpwran mə iəremhə sə raməmwəki iərmama. Setan kupwən in agelo riti səvəi Kumwesən. Mətə Kumwesən rɪnərhi irapw in ia neai ti nəri nə mə in ramaruagən irau Kumwesən mə in trərimənu ia Kumwesən (Aes 14:12-15, Eks 28:11-19).

Sinae: In təkuer riti ia tənə Ijip. Kwopun nəha Kumwesən rıməuvei pen Loa səvənhi m Moses fwe ikɪn (Hip 12:18-24).

Tikon: In iərmama sə ramasitu ia nakalasia me ia nousəsɪmwɪniien me səvənraha. Kɪməkupwən kuvehi utə tikon me mə tuhasitu ia nakalasia me ia Wok Me 6:1-7. (Fil 1:1, 1Tim 3:8,10-12, Rom 16:1)

Vranda səvəi Solomon: In kwopun riti ia nimwə səvəi Kumwesən. Kwopun nəha nəpɪn me pam nəmə asori me səvəi nəkur Isrel kamhəgkiari ia loa səvəi Kumwesən ikɪn. Ia nəpɪn səvəi Iesu kɪno nəpai asori ia kəpwier rukurau ia nimwə səvəi Kumwesən. Fwe imwə kɪno tənɪfiə ia nɪkaren me pam. Kwopun nəha nərmama kamhəuvehi nəmri nərimɪru me ikɪn ti nuviien netə irə. Kwopun nəha kaməvriwei mane me ikɪn. (Luk 9:45-46, Jon 2:14-16)

Wit: Nari riti rəmwhen ia rais. Rutə rəmwhen ia nurhi mətə ro nukwan. Kaməkwaiekwai, raməsas maməpwəh tekɪn. Kaməkwai testesi kwənkwən kamo flaoa irə.

Nipwrai ninien me ia Niutestamen

Paptaes

Mat 28:18-20, Wok Me 10:44-48, Kal 3:26-27, Jon 3:22, Wok Me 16:14-15,31-33, Kol 2:12, Jon 4:1-2, Wok Me 19:1-7, 1Pit 3:20-22, Wok Me 2:37-42, Wok Me 22:12-16, Wok Me 8:12,36-38, Rom 6:1-4

Narəien ia nəkwai nimwə

Tata mine mama

Efes 6:4, Kol 3:21, 1Tim 3:4-5

Nəkwərhakwərha me

Mat 15:3-6, Efes 6:1-3, 1Tim 5:4,8, Luk 2:51, Kol 3:20, Hip 12:7-11

Nipran me səməme nərman me səvənraha hemhə mhəpwəh irəha

Wok Me 6:1, 1Kor 7:39-40, Jem 1:27, Rom 7:2-3, 1Tim 5:3-16

Nerəien Mat 19:4-6, Kol 3:18-19, Hip 13:4, 1Kor 7:1-16, 1Tes 4:3-8, Taet 2:3-5, 1Pit 3:1-7, Efes 5:21-33

Nərmama asori me səməme kamhərimənu (uə Kavmen)

Mat 22:15-22, Rom 13:1-7, Taet 3:1, Wok Me 5:27-29, 1Tim 2:1-4, 1Pit 2:13-17

Nərmama kamhometə nakalasia me səvəi Iesu Kristo

Mat 5:10-12, 1Kor 4:11-13, 1Pit 3:13-17, Mak 13:9-13, 2Kor 4:8-11, 1Pit 4:12-19, Luk 12:4-9, Fil 1:28-29, 1Jon 4:7-12,16, Jon 15:18-21, 2Tes 1:4-8, Rev 2:10, Wok Me 5:41, 2Tim 3:10-13, Rom 8:35-37, Hip 10:32-39, Rom 12:12-14,17-21, Hip 12:3-4

Kumwesən

Noien səvəi Kumwesən

Mak 10:27, Rom 11:33-36, 1Pit 1:14-17, Mak 12:29-30, 1Kor 8:4-6, 1Jon 1:5, Luk 1:37, 2Kor 1:3, 1Jon 4:7-12,16, Luk 6:35-36, 1Tim 1:17, Jut 24-25, Jon 4:24, 1Tim 6:15-16, Rev 4:8-11, Wok Me 14:14-17, Hip 4:13, Rev 15:3-4, Wok Me 17:22-31, Hip 10:30-31, Rom 1:18-23, Jem 1:17

Kumwesən ramasitu ia kitaha

Mat 6:25-34, Rom 8:28, Hip 1:3, Mat 10:29-31, Rom 11:36, Jem 4:13-16, Wok Me 14:15-17, Kol 1:17

Kumwesən rino neiai mine tīprənə

Mat 19:4, Wok Me 17:24-26, Hip 1:2, Jon 1:3, 1Kor 8:6, Hip 11:3, Wok Me 14:15, Kol 1:15-16, Rev 4

Kumwesən trəkiri nərmama ti noien me səvənraha

Mat 7:21-23, Rom 2:1-11, Hip 9:27-28, Mat 16:24-27, Rom 14:10-12, Hip 10:26-31, Mat 25:31-46, 1Kor 3:10-15, 1Pit 1:17, Jon 3:18-21, 1Kor 4:5, 1Pit 4:3-5, Jon 5:24-29, 2Kor 5:9-10, Rev 20:11-15, Wok Me 17:30-31, 2Tes 1:5-10

Kumwesən ramini nərmama me i kamhahətə ia Iesu mə irəha hatukwatukw ia nənimen

Wok Me 13:38-39, Rom 5:1-19, Kal 3:6-9, Rom 1:16-17, Kal 2:16, Taet 3:7, Rom 3:21-26

Kumwesən rauvehimuru nərmama

Jon 3:16-17, Rom 5:1-11, 1Tim 1:15-16, Wok Me 2:37-39, Rom 10:9-13, 1Tim 2:3-7, Efes 2:1-10, 1Pit 1:3-5

Nəfwakiiən m nənimwi nari me, mine noien səvəi klepa

Mat 4:10, 1Kor 6:9-11, 1Tes 1:9-10, Wok Me 13:4-12, 1Kor 8:1-13, 1Jon 5:21, Wok Me 17:22-31, 1Kor 10:1-22, Rev 21:8, Wok Me 19:11-20, 2Kor 6:14-18, Rev 22:15, 1Kor 5:11, Kal 5:19-21

Mane

Mat 6:19-21,24-34, 1Tim 6:6-10,17-19, Jem 2:1-9, Luk 12:13-21,32-34, Hip 13:5-6, Jem 5:1-6, Wok Me 20:35

Nænimwîn sāvai Kumwesæn

Mat 28:19, Wok Me 8:14-17, Efes 1:13-14,17, Mak 1:9-11, Wok Me 10:44-48, Efes 3:16, Mak 3:28-30, Wok Me 13:2-4, Efes 4:3-4,30, Luk 1:35, Wok Me 15:28, Efes 5:18-20, Luk 3:16, Wok Me 16:7-10, Efes 6:17-18, Luk 4:1, Wok Me 19:1-7, 1Tes 1:5-6, Luk 11:13, Rom 5:5, 1Tes 5:19, Luk 12:12, Rom 7:6, 2Tes 2:13, Jon 1:32-34, Rom 8:9-16,26-27, Taet 3:5-6, Jon 3:5-8, 1Kor 2:4,9-16, Hip 2:4, Jon 7:37-39, 1Kor 3:16, Hip 9:14, Jon 14:15-17,26, 1Kor 6:11,19, 1Pit 1:2,11, Jon 15:26, 1Kor 12:1-13, 2Pit 1:20-21, Jon 16:7-15, 2Kor 1:21-22, 1Jon 2:20, Jon 20:19-23, 2Kor 5:5, 1Jon 3:24, Wok Me 1:4-5,8, 2Kor 13:14, 1Jon 4:13, Wok Me 2:1-18,38-39, Kal 3:2-5, 1Jon 5:6-8, Wok Me 4:31, Kal 4:6, Wok Me 5:3-5, Kal 5:16-18,22-25

Nakresien pran sāvai iærmæpæ

Mat 5:27-30, 1Kor 6:9-20, 1Tes 4:1-8, Jon 8:2-11, Kal 5:19, Hip 13:4, Rom 13:8-10, Efes 5:3, Jut 7, 1Kor 5:9-11, Kol 3:5-6

Kwopun napw asori rauæk ikîn

Mat 10:28, Luk 16:23-26, Rev 20:10-15, Mat 13:41-42,47-50, 2Tes 1:9, Rev 21:8, Mat 25:41

Nækukuæ Ikinan sāvai Kumwesæn

Mat 4:1-4, Rom 15:4, Hip 4:12, Mat 5:17-20, Rom 16:26, 1Pit 1:22-25, Mat 22:29, Kol 3:16, 2Pit 1:19-21, Jon 8:31-32, 1Tes 2:13, 2Jon 9-10, Jon 20:31, 1Tim 4:13, Rev 1:3, Wok Me 20:32, 2Tim 3:14-17

Næveginien Ikinan

Mat 26:26-30, Luk 22:14-20, 1Kor 11:17-34, Mak 14:22-26, 1Kor 10:14-22

Næveginien me

Mak 7:14-23, Rom 14:1-23, 1Kor 8:1-13, 1Tim 4:1-4

Nægkiariien amasan sāvai Iesu Kristo

Wok Me 20:24, Kal 1:6-12, 1Tes 1:5, Rom 1:2-4,16-17, Efes 1:13, 2Tes 2:14, 1Kor 1:17-25, Fil 1:27, 2Tim 1:8-11, 1Kor 15:1-7, Kol 1:5-6, 2Tim 2:8-10

Nahatætæien

Iærmama sæ ramahatætæ ia Iesu Kristo truvehi nimiruien rerin

Jon 1:12, Jon 20:31, Rom 10:9-10, Jon 3:15-18,36, Wok Me 4:12, Kal 2:16, Jon 6:47, Wok Me 16:30-31, Efes 2:8-9, Jon 14:6, Rom 3:20-22

Pwæh særer æknekîn ia nahatætæien sækitaha

Mak 11:22-25, Rom 14:22-23, Hip 11:1-40, Luk 17:5-6, 1Kor 13:13, Jem 1:2-8, Jon 14:1, 2Kor 5:6-7, Jem 2:14-26, Rom 5:1-2, Kal 5:6, 1Pit 1:3-9

Nemhæien

Jon 6:39-40, 1Kor 15:12-58, Rev 14:13, Jon 11:17-27, 2Kor 5:1-10, Rev 21:1-4, Jon 14:1-4, Fil 1:20-24, Rev 22:1-5, Rom 8:10-11,38-39, 1Tes 4:13-18, Rom 14:7-9, Hip 2:14-15

Pwæh sægnægini Kumwesæn, mhæni vivi in, mhæni tanak tukwe

Luk 17:11-19, Fil 4:4-7, 1Tes 5:18, Jon 6:11, Kol 2:7, 1Tim 2:1, Rom 1:21, Kol 3:17, 1Tim 4:4-5, Efes 5:20, Kol 4:2

Næmæ asori me i kamhætui ti nakalasia me

Noien sævai elta me sævai næfwakiien

Wok Me 6:1-6, 1Tim 3:1-13, Taet 1:5-9, Wok Me 14:23

Nægkiariien sæ ramevæn ti elta me sævai næfwakiien Mat 28:18-20, 1Tes 2:1-12, 2Tim 3:10-4:5, Luk 22:24-27, 1Tim 4:1-16, Taet 2:7-8, Wok Me 20:17-35, 2Tim 2:1-26, 1Pit 5:1-4

Nisiaiiien elta me sævai næfwakiien 1Kor 9:14, 1Tes 5:12-13, Hip 13:7,17, Kal 6:6, 1Tim 5:17-22

Næpwæhien pran

Mat 5:31-32, Luk 16:18, 1Kor 7:10-16, Mat 19:3-9, Rom 7:2-3

Nǝpwǝhien nǝvegǝnien ti nǝfwakiien

Mat 6:16-18, Wok Me 13:1-3, Wok Me 14:23, Mak 2:18-20

Nasituien

Mat 6:1-4, 1Kor 10:24, Hip 13:1-3,16, Mat 7:12, 2Kor 8:1-15, Jem 1:27, Mat 25:31-46, 2Kor 9:1-15, Jem 2:15-16, Luk 3:10-11, Kal 6:9-10, 1Jon 3:16-18, Luk 6:38, Fil 4:14-19, Wok Me 11:27-30, Hip 10:24

Rǝrǝha mǝ kitaha tsǝnimwi nǝnimwiien skai mhakonǝ irǝ

Rom 13:13, Kal 5:19-21, Taet 1:7, 1Kor 5:11, Efes 5:18, 1Pit 4:3-5, 1Kor 6:9-11, 1Tim 3:1-3

Nǝfwakiien m Kumwesǝn

Noien sǝvǝi nǝfwakiien Mat 6:5-13, Jon 16:23-26, 1Tim 4:4-5, Mat 7:7-11, Rom 8:26-27, Hip 4:16, Mat 18:19-20, Rom 12:12, Hip 10:19-22, Mak 11:24-25, Efes 2:18, Jem 1:5-8, Luk 11:1-13, Efes 6:18, Jem 4:2-3 Luk 18:1-8, Fil 4:6-7, Jem 5:13-18, Luk 21:36, Kol 4:2, 1Pit 4:7, Jon 14:13-14, 1Tes 5:17, 1Jon 3:21-22, Jon 15:7, 1Tim 2:1-4,8, 1Jon 5:14-15

Nǝfwakiien me nepwǝn ia Nǝkukuǝ Ikinan

Mat 11:25-26, Wok Me 16:25, Fil 1:3-5,9-11, Mat 14:23, Wok Me 20:36, Kol 1:9-12, Mat 19:13-15, Wok Me 21:5, Kol 4:3-4, Mak 1:35, Rom 1:9-10, 1Tes 3:9-13, Luk 5:16, Rom 10:1-2, 2Tes 1:11-12, Luk 6:12, Rom 15:30-33, 2Tes 3:1-5, Luk 22:32,39-46, 2Kor 12:7-10, Hip 5:7, Jon 11:41-42, Efes 1:15-20, Hip 7:25, Jon 17:1-26, Efes 3:14-21, Wok Me 4:24-31, Efes 6:19-20

Nǝtǝrigien sǝkitaha tramǝkeikei meiwaiu

Mat 5:3-12, Luk 18:9-14, Kol 3:12-13, Mat 18:1-5, Efes 4:2, Jem 4:5-10, Luk 14:7-11, Fil 2:3-11, 1Pit 5:5-7

Nakalasia me

Noien sǝvǝi nakalasia me

Mat 16:13-20, 1Kor 12:12-30, Kol 3:12-17, Jon 13:34-35, Kal 5:22-26, 1Tes 5:16-17, Jon 14:27, Efes 1:22-23, Hip 10:24-25, Wok Me 2:41-42, Efes 2:19-22, 1Pit 2:4-10, Rom 12:4-8, Efes 4:1-16, Rev 19:5-10, Rom 12:9-13, Kol 1:18

Nakalasia me sǝvǝi Iesu Kristo hǝmwhen ia nipwrai iǝrmama kuatia

Mat 18:19-20, Efes 1:22-23, 1Tim 4:13, Wok Me 2:41-47, Efes 4:11-16, Hip 10:24-25, Rom 12:4-8, Kol 3:15-17

Nǝmisǝien me i samǝregi ia tiprǝnǝ i

Rom 8:18-25,28, Jem 1:2-4, 1Pit 2:19-21, 2Kor 1:4, 1Pit 1:6-9, 1Pit 5:8-10, 2Kor 4:16-18

Noien sǝvǝi nǝrpwǝnien noien ǝrǝha

Kumwesǝn trǝrpwǝn noien ǝrǝha me sǝvǝi nǝrmama

Mat 26:28, Wok Me 26:18, Hip 10:17-18, Mak 11:25-26, Efes 1:7, 1Jon 1:8-2:2, Wok Me 5:31, Kol 1:13-14, Wok Me 10:43, Kol 2:13-14

Kitaha tsamǝkeikei mhenouenou noien ǝrǝha me nǝha nǝrmama kamho m kitaha, mhǝpwǝh nǝrpwǝnien

Mat 6:12-15, Luk 6:37, Efes 4:31-32, Mat 18:21-35, Luk 17:3-4, Kol 3:13, Mak 11:25, 2Kor 2:5-11

Nomasanien iǝrmama

Mat 4:23-25, Wok Me 8:4-8, 2Kor 12:7-10, Mat 9:35, Wok Me 19:11-16, 1Tim 5:23, Mat 11:2-5, Wok Me 28:8-9, 2Tim 4:20, Wok Me 3:1-6, 1Kor 12:9,29-30, Jem 5:14-15

Nokeikeien

Kumwesǝn ramokeikei nǝrmama me pam

Jon 3:16, Efes 2:4-5, 1Jon 4:9, Rom 5:8

Kitaha tsamǝkeikei mhokeikei Kumwesǝn

Mat 22:37-38, Jon 14:21, 1Jon 5:3, Mak 12:28-30, 1Pit 1:8

Kitaha tsamækeikei mhokeikei nærmama

Mat 5:43-48, 1Jon 2:9-11, 1Jon 4:7-21, Mat 22:39, Jon 15:12-17, 1Kor 13:1-13, Jon 13:34-35, Rom 12:9-10, 1Kor 16:14, 1Tes 4:9-10, Rom 13:8-10, Kal 5:13-14, 1Pit 4:8, 1Jon 3:11-18

Noien nækwai Kumwesæn

Jon 14:15,21,23-24, 1Pit 1:14-16, 1Jon 3:22-24, Jon 15:10-17, 1Jon 2:3-8, 2Jon 5-6, Rom 13:8-10

Noien æræha

Næfe næha noien æræha? Rom 1:18-32, Efes 2:1-3, Jem 4:17, Rom 8:5-8, Efes 5:3-5, 1Pit 4:3, Kal 5:19-21, Kol 3:5-10, 1Jon 3:4-5

Nærmama me pam hæno raka noien æræha Jon 8:7-9, Rom 5:12, 1Jon 1:8-10, Rom 3:9-20, 23, Kal 3:22

Kumwesæn trærpwin noien æræha sævæi nærmama

Mat 10:28, Rom 6:23, Hip 10:26-31, Mat 13:41-42, Kal 6:7-8, 1Pit 1:17, Jon 3:18-20,36, Kol 3:5-6, 1Pit 4:3-5, Wok Me 17:30-31, 2Tes 1:7-9, Jut 7, Rom 1:18-19, Hip 9:27, Rev 20:11-15

Kitaha tsamækeikei mhærærig ia noien æræha me sækitaha

Mat 4:17, Wok Me 2:37-40, 2Kor 7:8-11, Mak 6:12, Wok Me 3:19-20, 2Pit 3:9, Luk 13:1-5, Wok Me 17:29-31, Rev 9:20-21, Luk 15:1-31, Wok Me 20:21, Luk 24:45-47, Wok Me 26:19-20

Nitætæ ia neiai (uæ Nitætæ sæ Kumwesæn ramærimænu iræ)

Suatuk sævæi nevænien ia nitætæ ia neiai

Mat 19:16-30, Jon 17:2-3, Efes 2:1-6, Luk 10:25-28, Jon 20:31, Kol 2:13, Jon 3:1-16, Rom 5:21, Kol 3:1-4, Jon 5:19-29, Rom 6:5-14, 2Tim 1:10, Jon 10:10, Rom 8:10-17, Taet 3:4-7, Jon 11:25-26, 2Kor 5:17, 1Pit 1:23, Jon 14:6, Kal 2:20, 1Jon 5:11

Nitætæ ia neiai ramasan pik

Luk 12:32-34, Kol 3:1, Rev 21:22-22:5, Jon 14:1-3, 1Pit 1:4-5, Rev 22:14-15, 2Kor 5:1-8, Rev 4:1-11, Fil 1:23, Rev 21:1-4

Nousi æpuneien nærimiru me kauvei pen m Kumwesæn

Mat 9:13, Rom 12:1, Hip 9:6-10:18, Mak 12:33

Setan

Noien sævæi Setan

Mat 13:19, 2Kor 2:10-11, 2Tes 2:9-12, Mat 25:41, 2Kor 4:4, 1Pit 5:8-9, Luk 4:1-13, 2Kor 11:13-15, 1Jon 3:8-10, Luk 22:3-4, Efes 2:2, Rev 12:7-12, Jon 8:42-44, 1Tes 2:18, Rev 20:1-3

Setan in iæremhæ i ramæmwur mæ tro nærmama hæmwei ia næræhaien

Mat 4:1-11, 2Kor 12:7-10, Hip 12:1-2, Mat 6:13, Efes 3:20-21, Jem 4:7, Luk 22:31-32, Efes 6:10-18, 1Pit 1:5, Jon 17:14-19, Fil 4:13, 1Pit 5:8-11, Rom 8:31-39, 1Tes 3:5-8, 1Jon 4:4, Rom 12:12, 2Tes 3:3, 1Jon 5:3-5, Rom 16:19-20, 2Tim 1:7-8, Rev 12:7-12, 1Kor 10:12-13, Hip 2:18, 1Kor 16:13, Hip 4:14-16

Suatuk ti nuveheien nipwnæti Kumwesæn me

Jon 1:12-13, Kal 4:6-7, 1Jon 3:1-3, Rom 8:14-17, Hip 12:5-11

Kristo niten rinaikuas raka næræhaien me sævæi nærmama me sævænhi

Mat 26:26-29, Efes 1:7, 1Jon 1:6-7, Rom 3:25, Hip 9:11-14, Rev 7:14-17, Rom 5:9-10

Iesu Kristo

Iesu in Tini Kumwesæn

Mat 11:27-30, Jon 20:26-31, Kol 2:9-10, Mat 16:13-17, Wok Me 3:13-16, Hip 1:1-14, Luk 1:35, Wok Me 4:10-12, Hip 7:26-28, Jon 1:1-18, 1Kor 3:11, 1Jon 2:1-2, Jon 5:19-29, 2Kor

4:4-6, 1Jon 5:20, Jon 6:35-40, 2Kor 5:21, Rev 1:12-18, Jon 8:58, Kal 4:4-5, Rev 19:11-16, Jon 11:25-27, Fil 2:5-11, Jon 17:1-5, Kol 1:15-20

Iesu rimæuvehē ia tīprənə i nipwran rəmwhen ia nipwrataha

Jon 1:14, Luk 2:1-20, Fil 2:6-7, Luk 1:26-38, Mat 2:1-23, Hip 2:14-18, Mat 1:18-25, Kal 4:4-5

Iesu rino nimtətien me

Mat 8:1-15,23-33, Mak 1:21-28, Luk 22:50-51, Mat 9:1-7,18-33, Mak 7:32-37, Jon 2:1-11, Mat 12:9-14,22, Mak 8:22-25, Jon 4:46-54, Mat 14:15-32, Luk 5:4-8, Jon 5:5-9, Mat 15:22-28,32-38, Luk 7:11-15, Jon 9:1-7, Mat 17:14-18, Luk 13:10-13, Jon 11:11-44, Mat 20:29-34, Luk 14:1-4, Jon 21:4-6, Mat 21:18-22, Luk 17:12-14, Wok Me 2:22

Kinəkiri Iesu ti noien səvənhi kuvei pen nərpwiniēn sərīpkatukwatukw mhə min

Mat 26:47-68, Mak 15:1-20, Jon 18:1-14, 19-24 Mat 27:1-2, 11-31, Luk 22:47-53, Jon 18:28-19:16 Mak 14:43-65, Luk 22:63-23:25

Kinərui tərini pen Iesu ia nei kamarkuau

Mat 27:32-56, Luk 23:26-49, Jon 19:17-37, Mak 15:21-41

Kimənimwi nipwrai Iesu

Mat 27:57-66, Luk 23:50-56, Jon 19:38-42, Mak 15:42-47

Iesu rətui mwi ia nemhəien səvənhi

Mat 28:1-20, Wok Me 2:24-32, Wok Me 17:2-3,30-31, Mak 16:1-8, Wok Me 3:15, Rom 1:4, Luk 24:1-49, Wok Me 4:10,33, Rom 4:24-25, Jon 20:1-21:14, Wok Me 10:39-43, 1Kor 15:3-8,12-21, Wok Me 1:3-8, Wok Me 13:29-39, Rev 1:18

Iesu rirərig mevən fwe ia neiai

Luk 24:50-51, Efes 1:20-23, Hip 7:25-26, Wok Me 1:9-11, Fil 2:9-11, Hip 10:12-14, Wok Me 2:32-36, Hip 1:3-11, 1Pit 3:22, Wok Me 5:30-31, Hip 2:9, Rom 8:34, Hip 4:14-16

Iesu trirərig pehe mwi ia tīprənə i

Mat 24:29-44, 1Tes 1:9-10, 2Tim 4:8, Jon 14:1-3, 1Tes 3:13, Hip 9:28, Wok Me 1:10-11, 1Tes 4:13-5:11, 2Pit 3:1-18, Wok Me 3:19-21, 2Tes 1:6-10, 1Jon 3:1-3, Fil 3:20-21, 2Tes 2:1-4, Rev 1:7, Kol 3:4, 1Tim 6:13-15, Rev 22:12-13